$5800.–

KY VII
2

bl# 92.

E
Ms.
244

557

Franz Hollnsteiner
k. k. Hof-Buchbinder
WIEN
Alservorstadt, Mariannengasse 2

Incipiunt Rubrice infortiati

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur

Liber primus incipit. xxv.

De impensis in res dotales factis
Rerum amotarum
De agnoscendis et alendis liberis
De ventre inspiciendo custodiendoque partu
Si ventris nomine mulier in possessionem missa eadem possessio ad alium dolo malo translata esse dicatur
Si mulier ventris nomine in possessionem calumnie causa fuisse dicatur
De concubinis

Incipit liber xxvi.

De tutelis
De testamentaria tutela
De confirmando tutore vel curatore
De legitimis tutoribus
De tutoribus et curatoribus datis ab his qui ius dandi non habent et qui bus et specialiter dari possunt
Qui petant tutores vel curatores
De administratione et periculo tutorum qui gesserint vel non et de agentibus et conveniendis uno vel pluribus
De auctoritate et consensu tutorum et curatorum
Quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conveniri possunt
De suspectis tutoribus et curatoribus

Incipit liber xxvii.

De excusationibus tutelarum et temporibus earum
Ubi pupilli educari vel morari debeant et de alimentis eis prestandis
De tutelis et rationibus distrahendis

De contraria et utili actione tutele
De eo qui pro tutore vel curatore negotia gessit
Quod falso tutore vel curatore gestum esse dicatur
De fideiussoribus et nominatoribus et heredibus tutorum vel curatorum
De magistratibus conveniendis et heredibus eorum
De rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt sine decreto non alienandis vel supponendis
De curatoribus furiosi

Incipit liber xxviii.

De testamentis et qui facere testamenta possunt et quemadmodum testamenta fiant
De liberis et postumis heredibus instituendis vel exheredandis vel preteritis
De iniusto rupto irrito testamento facto
De his que in testamento delentur vel inducuntur vel inscribuntur
De heredibus instituendis
De vulgari et pupillari substitutione
De conditionibus institutionum
De iure deliberandi

Incipit liber xxix.

De testamento militis
De adquirenda vel omittenda hereditate
Quemadmodum testamenta aperiantur
Si quis omissa causa testamenti ab intestato vel alio modo possideat hereditatem
De senatusconsulto Sillaniano et quorum testamenta non aperiantur
Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit
De iure codicillorum

Incipit liber xxx.

De legatis primo

Incipit liber xxxi.

De legatis et fideicommissis secundo

Incipit liber xxxii.

De legatis et fideicommissis tertio

Incipit liber xxxiii.

De annuis legatis et fideicommissis
De usu et usufructu et reditu et habitatione et operis servorum per legatum vel fideicommissum datum
De servitute legata
De dote prelegata
De optione vel electione legata
De tritico vino et oleo legato
De fundo instructo et instrumento legato
De peculio legato
De penu legato
De supellectili legata

Incipit liber xxxiiii.

De alimentis et cibariis legatis
De auro argento mundo ornamentis unguentis vestibus vel u vestibus legatis
De liberatione legata
De adimendis vel transferendis legatis vel fideicommissis
De rebus dubiis
De his que pene causa relinquuntur
De regula Catoniana
De his que pro non scriptis habentur
De his quibus ut indignis aufertur hereditas

Incipit liber xxxv.

De conditionibus et demonstrationibus et causis et modis eorum que in testamento scribuntur
Ad legem Falcidiam

Rubrice trium partium

Si cui plus quam per legem Falcidiam licuerit legatum esse dicatur

Incipit liber xxxvi.

Ad senatusconsultum Trebellianum
Quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat
Ut legatorum vel fideicommissorum causa caveatur
Ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum causa esse liceat

Incipit liber xxxvii.

De bonorum possessionibus
Si tabule testamenti extabunt
De bonorum possessione furioso infanti muto surdo ceco competenti
De bonorum possessione contra tabulas
De legatis prestandis contra tabulas bonorum possessione petita
De collatione bonorum
De dotis collatione
De ventre in possessionem mittendo et curatore eius
De coniungendis cum emancipato liberis patris eius
De Carboniano edicto
De bonorum possessione secundum tabulas
Si a parente quis fuerit manumissus
De bonorum possessione ex testamento militari
De iure patronatus
De obsequiis parentibus et patronis prestandis
De operis libertorum. Incipit liber xxxviii.
De bonis libertorum
De libertis universitatum
De assignandis libertis
Si quid in fraudem patroni factum sit
Si tabule testamenti nulle extabunt
Unde liberi
Unde cognati
De successorio edicto
De gradibus et affinitatibus et nominibus eorum
Unde vir et uxor
De veteranorum et militum successione
Quibus non competit bonorum possessio
Ut ex legibus senatusve consultis bonorum possessio detur
Quis ordo in bonorum possessione servetur
De suis et legitimis heredibus
Ad senatusconsultum Tertullianum

[illegible]

[illegible]

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur. R[ubrica].

P[aulus]. Dotis causa semper et ubique precipua est. Nam et publice interest dotes mulieribus conservari, cum dotatas esse feminas ad sobolem procreandam replendamque liberis civitatem [illegible]

[illegible]

Soluto matrimonio solvi [illegible] dos debet mulieri, nec cogitur maritus alii eam ab initio stipulanti promittere, nisi hoc ei nihil nocet. Nam si incommodum aliquod maritus suspicatur, non debere eum cogi alii quam uxori promittere dicendum est. [illegible] hoc si sui iuris mulier est. Quod si in potestate patris sit et dos ab eo profecta sit, ipsius et filie dos communis est: [illegible]

pater non aliter quam ex voluntate filie [illegible] nec per se nec per procuratorem [illegible]. Sic ergo [illegible] [illegible] [illegible] tenore [illegible] [illegible] solius [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut exigat solus [illegible] [illegible] quoque filie persona [illegible] [illegible] nec enim ac [illegible] [illegible] persona [illegible] quod filiu uni [illegible] [illegible]

Voluntatem autem filie [illegible] cum pater agit de dote, utrum sic accipimus [illegible] [illegible] filia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iulianus libro xlviii digestorum scribit quasi ex voluntate filie videri experiri patrem, si furiosi filia habeat: nam ubi non potest per contradictionem consentire quis ei merito [illegible]. Si absens filia sit [illegible] [illegible] ex voluntate ei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habitum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contradicere.

[illegible]

Soluto [illegible]

[illegible]

Paul. Non solum aut(em) exige(re), s(ed) etiam in exsolvenda dote, que communis e(st) patris (et) filie, utriusq(ue) vo/luntas exquiritur, n(ec) alter alterius d(e)teriore(m) co(n)dicione(m) facere p(otes)t. (Si) supremu(m) ad patrem p(er)uenit, q(u)a(m) filia acceperit, actio d(e) dote utriusq(ue) tolletur.

Pomp. Si pat(er) sine co(n)sensu filie dotem a uiro exegisset, eamq(ue) alii uiro eius (nom)i(n)e dedisset, (et) mortuo patre filia a priore uiro ageret, doli mali exceptione repelletur.

Ulp. De diuisione anni eius quo diuortiu(m) factu(m) e(st), queritur, an ex die c(ontra)cti matrimonii an ex die traditi marito fundi; (et) maritus sibi co(m)putet tempus, cuiq(ue) i(n) fructibus anno remanebit, neq(ue) dies totis (con)stituti, neq(ue) dies nuptiar(um) obseruabitur, s(ed) quo primu(m) dotale p(re)diu(m) (con)stitutu(m) e(st), id e(st) tradita possessio est.

Pap. Si ante nuptias fundus traditus e(st), ex die nuptiar(um) ad eu(n)de(m) diem sequentis anni (com)putand(us) e(st) annus. Ide(m) in ceteris annis fiat, donec diuortiu(m) fiat; na(m) si an(te) nuptias traditus sit (et) fructus inde p(er)cepti, hi restituendi s(un)t q(ua)n(do)q(ue) diuortio facto quasi dotis facti.

Ulp. Fructus eo a(n)no quo (con)stit(it)... inpensa superant... uol... (et) ad maritu(m) (et) ad mulierem i(m)pensas refert; na(m) mulier p(ro) die ... as totis retinet. mox sub...

...litis annu(m) quo uiuentis diuidi... putat eum... mens(ium) suorum fructus restitui, s(ed) (et) impense que a(n)te qua(m) portiones fructuu(m) fiant d(e)duce(n)de sunt. Igitur si i(n) ma(n)nitus aliquid i(m)pe(n)dit i(n) cultura(m) a(n)ni, utriusq(ue) i(m)pe(n)se co(m)putatio... e(st), sicut pe(n)sare (et) mulier factum ratio habitur; cu(m) i(n) pluribus annis i(n) matrimonio fuerit, nec e(nim) e(st) prim(i) a(n)ni (com)putari tempus quod fuit an(te) dotem (con)stitutam.

Pap. Diuortio facto fructus diuidi ait no(n) ex die locationis, s(ed) habita ratione p(re)cedentis t(em)p(or)is, q(uo) mulier i(n) matrimonio fuit; neq(ue) e(nim) si uindemie t(em)p(or)e fundus i(n) dote(m) datus sit, eu(m)q(ue) uir ex calendis nouembribus primis fruendu(m) locauerit, mensis ianuarii suprema die facto diuortio retinere uiru(m) (et) uindemie fructus (et) eius a(n)ni quo diuortiu(m) factu(m) e(st) quarta(m) partem m(er)cedis equu(m) e(st). Alioquin si coactis uindemiis altera die diuortiu(m) fiat, fructus integros retinebit. Itaq(ue) si in fine mensis ianuarii diuortiu(m) fiat (et) q(ua)tuor mensib(us) matrimoniu(m) steterit, uindemie fructus (et) q(ua)rta portio m(er)cedis instantis anni confundi debebu(n)t, ut ex ea pec(uni)a tertia portio uiro relinquat(ur).

Item quero, quia item ob fundu(m) e(st), na(m) si mulier p(er) triennium... statim fundu(m) uiro in dote(m) dederit, (et) uir ex calendis martii eunde(m) locauerit.

[illegible]

et kalendis aprilis primus duo|rum fuit secundi, non solum primi
duorum mensium mercedis sed pro modo
temporis omnium mensium quo dotale
praedium fuit, ex mercede quae debe|bitur portionem retinebit. Item si fruc|tus eius anni quo divortium fac|tum est colonus ex forma locationis
sequatur [illegible] soluto ma|trimonio nihilominus pecunia [illegible]
mensium [illegible] computatione [illegible]
tempore [illegible] igitur et de
illos fructus quos mulier percipit
antequam nuberet [illegible] resti|tutione veniunt. Col[illegible] donationes
[illegible] ex his fructibus
qui post divortium percepti sunt [illegible]
[illegible] Quod in anno di|cimus [illegible] mensibus si his in
anno fructus capiuntur ut evenit in
[illegible] plurimis [illegible]
[illegible] si locatio
agri [illegible] mercedem quisque [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] computamus.

Non solum autem [illegible] sed etiam de pra|te [illegible]
[illegible] quam cum [illegible]
[illegible] si
primas [illegible]
[illegible] primus divortio factum [illegible]
nihil [illegible] fructus [illegible]
tempore quo [illegible] non quo percipi|untur ratione accipere debemus.
[illegible] quam in ratio habetur [illegible]

anni forte operis eius locatae fuit [illegible]
ut primi pars ad maritum, pars di|vortii ad mulierem pertineret pro
pensionibus quam pro diebus
urbanorum. Idem est dicendum quod in fructi|bus rusticorum. Si fundum vir
uxori in dotem acceperit [illegible]
[illegible] si hic fructus intellig|untur pro ratione anni debet restitui
[illegible] aut si arbores caeduae fu|erint vel gremiales [illegible]
les dici oportet in fructus cedere;
si minus, quasi deteriorem fundum
fecerit maritus tenebitur. Sed si vi
tempestatis ceciderint dici oportet
pretium earum restituendum mulieri
nec in fructum cedere non magis
quam si thesaurus fuerit inventus;
in fructum enim non computabitur, sed pars
eius dimidia restituetur quasi
in alieno inventi. Si vir in fun|do mulieris dotali lapidicinas
marmoreas invenerit et fructuo|siorem fundum fecerit, marmor quod cae|sum neque exportatum est mariti est [illegible]
[illegible] quia nec in fruc|tu est marmor nisi tale sit ut lap|is ibi renascatur, quales sunt in
[illegible] fodinae vel ar|genti fodinae vel [illegible] vel cuius alter|ius materiae sint vel arenae, utique
in fructu habebuntur. Cum vir
[illegible] de fructibus a muliere [illegible]
[illegible] nihil retinet, si fructibus [illegible]
[illegible] fundum mulier recipiat [illegible]
[illegible] retinebit [illegible]

[illegible]

[illegible] quam ex [illegible]
quae percipit [illegible]
[illegible]
[illegible] complec|[illegible]
[illegible] intelligimus [illegible]
omnis fructus [illegible]
b. [illegible]
[illegible] non [illegible]
1. [illegible] matrimonii [illegible]
[illegible] matrimonium et [illegible]
matrimonium et postea [illegible]
[illegible] fructibus [illegible]
[illegible]
Divortio [illegible] kalendis
[illegible]
[illegible] mense kalen|dis [illegible] novembribus [illegible]
[illegible] fundum [illegible]
[illegible] solutum est matrimonium [illegible]
[illegible] mensibus [illegible]
[illegible] locationis [illegible]
[illegible] matrimonium [illegible]
[illegible] matrimonii [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

maritus. et nihil restituet. Item si
nihil plus erit quam pro portione eius
retinere oportet. mulier dotis nomine reddet
et si plus percepit quam eum retinere oportet
[illegible] alternis. decem ag-
at. Ceterum autem fructum percipiet
dotem ei. Pomponius ait quod in mari-
to scilicet agro impensum sit. quod quidem
in cultura consitione vel [illegible]
[illegible] ve fructus
fructus aliquis percipietur. [illegible]
se non pertinent ei maritus fructu
anni retinet. quae ex fructibus per[illegible]
impensis factis [illegible] explane si
non ante [illegible] necessariis extiterit. ut
ve totam sine culpa sua collapsa
restituitur erit ei impense petitio [illegible]
nullo modo. [illegible]
haec enim impense aut utiles necessariae
aut inutiles [illegible] quam
ad actionem. Si fundus do-
tatus sit in quo lapis caeditur. Lapi-
dicinas commodum ad maritum pertine-
re [illegible] sit eo animo dedisse
mulierem fundum ut iste fructus ad
maritum pertineat. nisi contraria volun-
tas [illegible]
et. Quod in seminibus erogatum
fuerit respondent [illegible]
ducetur. quia totius anni unus
fructus est.

Pomponius. Si in dotem praedium mulier fuit quod
[illegible] incipit [illegible]
[illegible] non etiam culpam
maritus praestare debet. ne fraudo mu-
liens [illegible] agri eius colendi co-
gatur fructus tamen quos percepit
et administrandi.

Item. Si alienum fundum sciens mu-
lier in dotem dederit. [illegible] quasi
suum dedisset fructus quos pro portione anni
quo divortium factum est.

Idem. Si ab hostibus capta filia

que erat nupta. et dotem apud
virum [illegible] habebat. ibi decessisset
[illegible] omnia ob
[illegible] ac si nupta decessisset. Item
si in potestate non fuit patris [illegible]
[illegible] reverti [illegible]
vir uxori suae [illegible] dotis ac
[illegible] uxoris tamen [illegible]
[illegible] non enim [illegible]
[illegible] ob fructus suum [illegible]
statuendum est.
[illegible]

Ulpianus. Marium [illegible]
[illegible] exploratum est [illegible]
est prandium.

Paulus. Quamvis beneficium [illegible]
[illegible] exigunt.

Ulpianus. Alia causa est defensionis. quae
placet sufficere [illegible]
[illegible] uxori [illegible] consequeretur
[illegible] maritum [illegible] Pomponius
convenisset. Collegit [illegible]
Pomponius libro xv. ex Sabino. Si pacta
sit [illegible] maritus [illegible] factus
sit [illegible] ambo
[illegible] Et negat [illegible]
oportere. quod quidem [illegible]
tum. nam [illegible] bonos mores id pac-
tum est melius est [illegible]
tam reverentiam. quae maritus exhibe-
re [illegible]

Paulus. Rei iudicandae tempus spectatur
quatenus maritus facere potest.

Pomponius. [illegible] mariti. licet in solidum condem-
netur. compensationes tamen quae ad pecuniam
mariti [illegible] ut
[illegible] obligatus. vel
[illegible] donationis [illegible]
[illegible] quam cui quominus [illegible] agit
[illegible] habet ut [illegible]

Pomponius. Quia patris [illegible] potest
facere obtinet.

Paulus. [illegible] Si [illegible]

[illegible]

-ssionem mariti divertere solet
quem... in eadem honore habendus sit.
net. in libro nono decimo digestorum Iulianus.
scribit hoc iure utimur; ut etsi similiter
ex permissione divertatur: magis pla
cuit defendendum esse; per exceptionem
Iulianus ait. sicuti cum socio agitur: ita
bitur et exceptio. quamvis in id quod facere
possit sit obligatus. Si in dando
dotis. iuris ignorantia lapsus
us. dotem promiserit maritus in solidum
tenetur. et Sabinus doli exceptione
eum uti oportere ait. eaque utitur

Pomp. Etiam filios mulieris. forte
qui patri heredes extiterint. in id quod
facere possunt: condemnandos. Labeo ait.

Licet in dotalibus rebus, non solum dolum: si
et culpam maritus praestet. tamen quaerendum
est in dominio dotem tenuisse possit. do
lus tamen tantum comprehenditur: qui circa
ipsius administrationem non erit. cum
alio exigentia qui quam sibi dotem tamen
et dolum eius quod praestet. si facere non possit.
quae per dolum prohibuit. nec ei sol
dum reddere: non per quemlibet alium.
Officium autem habet. sed dolo mariti
res dotales interisset: et aliam solvendo
non esset. quamvis dolo nihil fecisset:
quo minus solvendo esset. parte tamen
dem pro virili eius rei dotalis nomine
quia dolum fecisset. atque si dolo eius fa
ctum esset. quo minus facere possit. certum
sicuti in tantum rei dotalis dolus ma
lus et culpa mariti absit. actiones so
las quas eo nomine contra maritum habet.
praestandas mulieri. veluti furti. vel
damni iniuriae.

Ulp. Si mulier divertit. et in
nupta dotem consecutura fuit in
matrimonium. redintegrato matri
monio expirat dotis actio. et domini
statu pristino manet.

Paul. Quamvis mulier non liberos
accipiat constante matrimonio dotem.

ut ex alieno solvat; aut proximo suo
necessariis; ut liberis ex alio viro
egentibus; aut fratribus; aut parentibus; con
sulendum: vel ut eos ex hostibus redimeret.
quia iusta et honesta causa est. non videtur male
accipere. et ideo recte solutum est: quod et in
filia familias observatur.

Ulp. Sed et si maritus ex dote
expendit: ut alationibus redimeret
necessitatibus mulieris providens: vel ut
mulier ex vinculis vindicaret necessari
os suos aliquos. reputandum ei id quod
expensum est. sive pars dotis sit expensa.
sive pars. sive tota dos sit expensa. ac
tio dotis evanescit. et multo magis
idem dicendum est. si socer agit de dote: vel
ratione habenda eius quod in ipsum impensum
est. sive ipse maritus hoc fecit. sive fili
e ut faciat dedit. sed et si non pater expi
retur: sed post mortem eius filia sola de
dote ageret: idem erit dicendum. cum enim
doli exceptio insit de dote actioni. ut
et Celso videtur sed tamen beneficium in
ditus. potest dici. ut et Celso videtur: id
esse huic superiori actioni de dote. in re
si ex voluntate filiae factum sit.

Item. Si cum dotem daret pater vel extra
neus, promulier: in uni casum pepigit. vel
in divortium: vel in mortem dicendum est. in
eum casum in quem non pepigerit: esse mu
lieri actionem. Si post solutum
matrimonium. filia familias citra pa
tris voluntatem. exactam communem dotem
consumpserit. pater etiam ea mortua.
actio superest. ut dos ipsi solvatur quae iterum
ei est. si poterat solvatur: certum si non
providit. et eius filia curiosa soluta sit.
non superest actio. sed mortuo patre. et
neque heredes agere nec mulier: Si
mulier soluto matrimonio egerit
rei dotis per novationem acceptam acci
at. nihilominus ei actio dotis manebit:
Si pater filia absente de dote
egerit. et si omissa sit de rato satis

dotis filie denegandam debet actio, si patri heres extiterit: sive in legato tantum acceperit quantum dotis satis esset. Et ita Iulianus plurimis locis scribit. Consequenter ei idem quod apparet dat: in actionem eius accedit, si tamen alio consentiente sit: quod tamen eidem nomine debebat marito qui patri solvit.

§ Si pater pro contradicente filia ubi dos petitur, esse non videtur, filie satis dotis fieri oportet: ita tamen ut caveat ratam patrem habiturum.

§ Voluntatem autem consentire filiam patri oportet quo litis contestatur: secundum hoc si filia in dicit se patri consentire, tamen litis contestationem nunc mutavit voluntatem, vel quod emancipata fuerit, frustra pater agit.

§ Sed non est illud quoque probandum, quod Labeo probat, non inique patrem denegari actionem, si tam turpis persona patris sit, ut verendum sit ne acceptam dotem consumat: ideoque officium iudicis interponendum est, quatenus et filie et patri competenter consulatur. Sed si lateret filia, ne talis patri consentire agitur, puto dari quidem patri actionem. Sed quid enim si filia ueniat idem per absentiam contradicit patri, an non dicemus patrem necessitatem actionem, quia sive pater sit, an omnimodo consentire filiam dicemus: hoc enim probat. Filia eius levis in ... quibus ad modum in mentis animi ... tanta dicendum est potius patri agenti persona oportere ... ei actionem.

§ Si maritus vel uxor constante matrimonio furere ceperit, quid faciendum sit tractemus. Et illud quidem procul dubio observatur, eam personam quae furore detenta est, quia sensum non habet, nuntium mittere non posse. An autem illa repudianda est, considerandum est. Et si quidem intervallum furor habet vel perpetuus quidem morbus est, tamen ferendus his qui circa eam sunt, tunc nullo modo oportet

dirimi matrimonium, sciente tam ipso qui compos mentis est, si tale factum fecerit, ut culpa sua nuptias esse diremptas. quid enim tam humanum est, quam ut fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem esse? Sin autem tantus furor est ita ferox ita perniciosus, ut sanitatis nulla spes supersit, circa ministros terribilis, forsitan altera persona vel propter sevitiam furoris vel quia liberos non habet, procreande sobolis cupidine tenta est: licentia erit compoti mentis persone furenti nuntium mittere, ut nullius culpe videatur matrimonium dissolutum, neque in damnum alterutrius partis incidat. Sin autem in sevissimo furore mulier constituta est, maritus dirimere quidem matrimonium calliditate non vult, sed nunc autem infelicitatem uxoris et non ad eam flectitur, nulla culpa competente eam in se manifestissimum est. Sed abutitur dote, et licentiam habeat vel curatori furiose vel cognatis adire iudicem competentem, quatenus necessitas imposita marito omnem talem mulieris substentationem sufferre, et alimenta prestare, et medicine eius succurrere, et nihil pretermittere quod maritum afferre uxori decet secundum dotis quantitatem. Sin autem dotem interversurus maritus fuerit et eam non pro eo, ut nihil in medio refugio prebeat, tunc dotem sequestrari, quatenus ex ea mulier competens habeat solatium una cum sua familia, pactis videlicet dotalibus, que eos ab initio nuptiarum in suo statu durantibus, maritus expectetur sanitatem et mortis eventum.

§ Si constante matrimonio pater furiosus sit, curator eius voluntate filie dotem petere potest. aut si curatoris copia non sit, agere filie permittendum.

[illegible]

cum ergo [illegible]
[illegible] ad viros filius [illegible] captus
sit pater [illegible] actionem. [illegible]
[illegible]. Videamus nunc
[illegible] aduersus quos competit de dote actio.
Et aduersus ipsum maritum competit
[illegible] si ipse sui iuris sit sine aliquo
[illegible] maritus [illegible]. Si
si filius familias maritus sit et
socer dotem acceperit. aduersus socerum
agetur. plane si filio sit data si quidem
iussu soceri. adhuc aduersus socerum
teneri [illegible]. Quod si filio data sit non
iussu patris Sabinus et Cassius
responderunt nichilominus cum patre
agi oportere. uideri enim ad eum
peruenisse dotem penes quem est peculium.
sufficiet autem ad dotis exactionem quod est
in peculio. uel si quid in patris uersum est.
aut [illegible] dotem receperit [illegible]
[illegible] exceptionem [illegible]
Similiter si in dotalem mariti [illegible]
[illegible] liber [illegible]
quasi priuilegium [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quasi [illegible]
tales sint.

PAUL. Et si quidem sciat dotem ipsi
filio esse datam a muliere [illegible]
[illegible].

ULP. Si constante matrimonio propter
inopiam mariti mulier agere uolet. unde
exactionem dotis initium accipere
ponamus. et constat exinde dotis exactionem
competere ex quo euidentissime apparuerit
mariti facultates ad dotis exactionem
non sufficere. Si ex [illegible]
mulier agat [illegible] magis est ut
[illegible] patris [illegible]

[illegible]

at dotis exactio. Quotiens
mulieri satis [illegible] de soluenda
dote. post certum tempus. si maritus satisdare
non possit. et uoluerit commodo
temporis [illegible]
[illegible] satisdare possit.
[illegible]
[illegible]
temporis. Quotiens igitur officio iudicis
interuenit ut aut satisdatione ipso sit
absoluat maritum. aut habita
ratione compensationis [illegible]
quidem hodie magis [illegible]
nec [illegible] mulier [illegible] magis
[illegible] dilationem [illegible] in re presentia
[illegible]. Si uiuente
marito siue uxoris periculo dos fuit.
[illegible] legitimo [illegible]
soluere maritum. Si uir noluerit
mulieris fugas dotales [illegible]
[illegible] si quidem [illegible] mulier uoluit
nec [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Si
maritus seruus [illegible] dotales
fuit [illegible]
[illegible] si quidem [illegible] uxoris
seruus fuit [illegible] nomine
Si uero [illegible] naturalis adhuc
[illegible] eius seruus
[illegible]. Quamuis
enim [illegible] uxor [illegible]
[illegible] rebus suis [illegible] nec plus
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Si uxor uiuente
[illegible]
[illegible] nomine patris [illegible]
[illegible] si quidem [illegible]
maritus [illegible]
[illegible]. Si uero non [illegible]

[illegible]

¶ ... ar. ex hoc ... si obligo bona mea videor obligare ... ar. ... g ...
... mari ... rei dotalis ... de ... marito ...

.c. [C]apitum non licere quia relegatus est ut ff. de ... l. ... amissione ... qui deficiunt ...
tus ex causa que ignominiam affert et sic tamen habitare non liceat ut ff. de his qui notan-
tur infamia l. ij. ... ignominie et j. ... milites ... missionum ... ut ff. de pen. ...
.d. [O]portet nisi pater primum ... vel per epistolam contradixerit ... contra puto nam ibi alterius
nomine agebat ... filia ... ordinare potius ut ff. de pen. ... filius
... puto et sic ... est ... filia est ab
sens ... communionem actionis ut ff. ... l. ij.
.c. [L]... ad quam ... ar. ...
pot penitere ante litem ...
si ...
ceu ... si quis stipulatus ... quia ...
[illegible]

ibi ... obligata ... ar. ... sicut ... de ...

... tamen ... medietas ...
... ex persona ... plena.
[F]ilie ... mulieris propter patrem sit pub-
licata, super eo mulieri reliquae par-
tis dotis exactio, plus puto, et si
post litem contestatam publicatum sit, p[ro]
parte dotis sufficiet arbitrium iudi-
cis ... opinatione faciendum.
Quod si tota dos publicata sit,
expirabit iudicium.

[P]aulus. [S]i filio familias dos da-
ta sit sine iussu patris, deinde perve-
nerit ... agetis; sive per ipsum sive
a filio facto familias sive per res do-
tis a filio vel a morte eius ab uxo-
re res ... quod ...
one ... ex persona filii ...
... sic ... totum ...
mulieri ...
sit quam uxori debetur. [C]um maritus
in ... dote dolo malo ...
... cavere oportet. Quod si dolo ma-
lo fecerit quominus restituere pos-
sit, condemnandum eum quanti mulier
in litem iuraverit. Quia invitis
nobis res nostras alius retinere
non debeat. [S]i post divortium
res dotales deteriores facte sint et
vir in mora ... dotis ... fuerit,
omnium nomine periculum ipse prestabit.
[S]i quid de dotalibus servis fugerit,
cavere debebit maritus secundum viri
boni arbitrium persecuturum et resti-
tuturum. [S]i vir in quinquennium loca-
verit fundum et post primum forte an-
num divortium intervenerit, Sabinus
ait non alias fundum mulieri reddi
oportere quam si caverit si quid praeter unius
anni locationem maritus damnatus
sit, id se praestaturum; sed et mulieri ca-
vendum quicquid praeter primum annum ex lo-
catione vir consecutus fuerit se re-
stituturum.

[I]dem. [S]emel nova facti ...

... prestare ... a ... offerente ... mari-
to ... mulieri ... noluerit ...
... non debebit ei periculum esse
mariti ... primum sen-
tiat ... offerente eo ... mulier ...
... noluit.

[P]aulus. [S]i post divortium mor-
tua mulier heres eius cum viro par-
te ...
... dotis ... mul-
ier agente ... solet.

[T]ryphoninus. [F]ac posse maritum etiam ...
... mulier ... potest solvere
... aliquid ...
... marito ...
... ut ...
... obligatur ... non ...
...

[I]dem. [Q]uotiens pater dote data
stipulatur ita demum ...
dote actionem ...
... stipula-
ri nolit, non ... consentiente filia ...
...
... dotis filie ... non potest ...
... filia plane si ante nuptias
dotem dederit, potest ... in ... alium
nuptias ... constituit ...
filie stipulatur. [S]i quis pro muliere
dotem dederit ... ut quo-
cumque modo dirempto matrimonio ipsi
solveretur ... uxori dote so-
lvendo ... dicit ...
... mari-
ti ...

[L]abeo. [N]upta in ... quo-
... de dote ex-
natur. [Q]uotiens culpa viri
accidit ne dos ... a socero aut
a quolibet alio qui mulieris nomine
promiserat exigeretur, sicut si in matri-
monio filia decessit aut mater fam-
ilias facta, cuius dotem repromiserat,
heres institutus, satis constat nihil

post divortium ...
... de iure dotium.

...

... cum ...
... et ... dote ...
... agere ...

[illegible]

dolis ei quam pdederat culpe mulieris ut .ff. ad l. aq. l. si obstetrix. Ite culpa i faciendo pdederat culpe q e i nō faciendo ut .ff. c. l. stante. q si maritus
forte i fine de facto gen̄ ad ipsu cuyus ubi cōe cōp. q mulr ē solvendo te ū vel querebat. i. ad l. fal. dy
Casus i primo loco promisit dotē q filia id cōinea a culpa mariti nō fuit exacta post locu fūcessit. dy
ea agē q maritu ac de dote nō sequat qd promisit. cōsultacdy a promissīe q culpa q ē. l. nō dy

a Extitit. sine dolo ⁊ culpa mariti b Nō debebit. ipso iure. ut ē. de sol. q. x. §. et
sine. ⁊ dic ut ibi. ac loco ⁊ tpe. i. ⁊. d sol. si solutus. Id ē. si alijs modis pūgetur
c Cesserit. exceptio mora. puta qs e pmisit a° novadi. ul' ī n a° novadi ⁊
re tū pscēcit ut dicit. l. q. x. §. 1. ⁊ ij. ⁊ s. d codic. fur. pul. h. Si ita qs. §. sciā. ⁊ ⁊.
d Nolit. fac. s. d pi. 10. re. nē. l. illd. ⁊ d ostr. pe. si ⁊ si. ⁊ ⁊. d. u. o. q. le. l. f. s. f. ⁊ d. op.
no. nū. l. pto. i. §. si aliqn ⁊ s. e. l. si mora. q ultā mora nocet. d re iudi. i pri.
e Si post agere. hec quo ad ptē guētā. ii ⁊ s. e. rei ui. §. fi. ⁊ ⁊. pars aut agēs
aut ē cōiūc his. ⁊ nō sit pupil'. ii e. d pupil'. do. l. 1. aut d filijs. ⁊ re sic ū ē. qu.
f Facere ut. q. d. 10 computatur i facultatibus uiri. ac po. i pi. ha. l. f. §. excepto
g Expōe d uir. ⁊ d facto. aliogn ē. s. d dolo. nā is. a. ⁊ fac. s. e. si filio in prima.
h Ob. dicat sec' si pupil. ut. s. d neg. g. si ma. ⁊. l. ij. ī fi. tn̄ mulr ei cavet. ut. 1. c. l.
cū mulr d dotis. alij exigunt hic cū cōdēpnatū ut ar. ē. man. si p ea. ac. ac ac
d Quocūq̄ ex contineri. tpe cōdicōis dotis. siue fiat cōdicō tpe quo cōntr mi nī sine
post. ut ⁊ e. diui. do. cum a soto. Si aut ante dic ut subiat plane ⁊ c. ist. no
q semper dicat bn̄ supletur. Secus est supplōne paciscitū ut. ē. de iure. do. a iu a in
exñneo secus ut ibi ⁊ e. d pact. 9. l. i. ⁊ c. id ut in. l. a iua no. Et no. filia ubi supplō ua
let. ⁊ nō pām incōtinenti ut. s. d relig. q silocus.
b Interposito. nō enī dē si incōtinenti quicquid fit cōstan. ma. super dote. Or. cōntrac
bat pe. l. s. man. qui negāt expone ut .ff. dix. s. d pact. iuris. gen. §. cum ulla.
Et fac. s. si. c. pe. lecta. §. dicebam ⁊ d pact. do. cum dos ⁊ l. ob res. §. 1. ⁊ d iur do
post nupt. nec enī doe ul' dotis actio dē mulieri qn iuri̅ secuto matrimō. cum
c Stiplan. nec sit iniuriet sic paciscendo non nocet filie. ac. pact. ⁊. l. ⁊ d rei
d Si quis ipsi. s. dotā. Solvetur. q pactum ualet. ut. s. de. iur. act. §. accedit.
d Competere maritum a muliere posse dicere. ut i debitū. ut. i. d sol'. qui lxviii:
§. si gener. accursius Admi tu. tutores qui pt. §. p. Et aut culpa uiri. mul
Nupta. id iuro ⁊ fac. i. d do fortius idem erit cum sit eius culpa lex. aat oit qn
periculum spectat ad mulierem nō ad uirum ut. s. d iure. do. si extneus ⁊. l. pro
muliere do. §. ij. et. §. f. [illegible] pactus fuit cum muliere qr actio ut. ē. d rei
f Promisit. nec enim iur. act. §. accedit. ac. Item idez diuortium fcm̄. est.
g Decessit ⁊ sic nō ht heredem ut. i. d custi. pe. l. fin. ac ut. s. d pec. d posiu. §. 1. ac
h Instituit. id si ipsa promissori succedat ut. s. d iur do. pmittendo. §. finali. ac.
i Retinuit nec ei pot q obicere culpa erg lucru ht ut. s. d iur do. cum in fun. §. 1. ac
⁊ fac. s. d euict. sciā fundos. ac sic quota ut. l. ult. d. iu. p. ut. ē. ad. l. ult. d iu
a Si marito stipulato. cuius l. ij. Secus si certa res ut isti. de fideis. lib. §.
Ablatiuum absolutum. ac. si illud ⁊ e. de sinam pass. si d bito. Nocet
b Aliqua. puta tertia. et. ut ⁊ e. e. l. ij. ipse. at stipulatus in ca pte n tunc
ut. ē. d fideius. l. 1. ⁊ fac. ē. d vsis pscpt. si ut ppōis ⁊ ē. de. do. inte ui ⁊ iur. l. sine.
c Quos. filie creditores. accursius pact. do. cum pat. ⁊ l. ob. res. §. f. ⁊ iiij.
d Supra. s. patre. sut nō petat gen. constabat [illegible] prin fiat dotis lucra
e Exegit. pi. id forte ⁊ in filia ut. sup de ad alia centum que nō potuit pete
de iure. do. si. extraneus. accus apte q ius pmisit quia postea fecerit
f Hec intelligunt ut ⁊ s. d pact. do. l. f. pactum de nō petendo ab eo tantu
g Cepit. quia prin fuit psonale ut. s. d ista. s. alia. c. q pīn tenebat solue ac
h Si uoluntate. quia s. uoluntatem dat aut nō aget. ait sine pnudicaet. ii s. e. l. ij. §. si.
i Iudicata. secus in iuditio oparum [illegible] uel de opens. l. qui libe
rtinus. §. si iam. Set idem si cū cōtestata ul' nō cōtestata. ut. e. ti. l. si. oparum
iuditio et facit. ē. d rei iu. act. §. ⁊ b. Set ar. q. quibus. mo. pig. ul' ypo.
k sol. sic. §. si debitori Item sic. i. d in iure. [illegible] §. f. ac. Filie. qn ipsa pur' dedisti
l Cum patre sub cōpotastua ul' dic in defectu eius exheredatum. al' nō ualet
m ut. i. d [illegible] instit' suus. Soluit. s. so. iiio. ac. Debebit s. filius. cum fuit heres
al' nō tenetur ut. i. d. dote. p. l. ij. §. per cōtrium. Extiem. s. uxori. iam solute
Hec. i. nunc. hec si extant. iiij. ⁊ si. hec. agere institutōis cōdictōe penden
te. nō dū sit heres possit ut. s. fuit. hec. si maritus Et fac. pe. e. t. si. filia. §. 1. ⁊ e. i. d do
te. p. l. ij. [illegible] ul. ⁊ l. pat. §. si post. ⁊ l. plt. ac fino de l'. Et no. q fructus ulti a
Et fundum quo. l. quia ponūt ut sit figā anni debet diuidi ut. s. e. l. diuortio
Et dote. l. non sit dos sic. s. cōmo. si ut. certo. §. usq adeo. Iter dic ut no. s. d. u.
o. ul'. §. 1. accursius in fetu pecoris qui ut alius fructus diuidur pportione annuat
Ex. 1. fructus. ac. c. d rei. iu. act. §. ita quesitum partus ancille. nō ē fructu ut. s. d
Ancillarum secus in usuf. l. uetus. ar. s. ad l. fal. paul. §. 1. ar. [illegible] no. dy [illegible]
Post diuortium al' constante ma. contemplatione tn̄ mulieris ut. s. de iure. do.
si legato ⁊ l. si fundum ⁊ s. d usuf. §. ⁊ si quid. do. ii. ⁊ fac. s. de. rei. uen. exclusio. §. 1.
Si ei gr̄a. al' gr̄a al' nōie cum ps maritus sit mulieris creditor ut. s. de re. iu.
Posuit. in mo. in solidum. l. ne seni. cica prin. ⁊ de excepit. do. pure. §. si. cum.
⁊ de nouat. doli. [illegible] de cōdict. ob. c. si donaturus. §. 1. que sunt. contra so.
hic promisit [illegible] verba [illegible] q muliere [illegible] nō. ⁊ que debeo
ul' q ipsa michi debit in pote. ar. s. de iur. iur. cum. qui. §. si mulier ⁊ de cōstit ⁊
pec. l. ii. ⁊ tinsh. del. §. si uxor quid ar. si post hanc promissionem fiat non solue
do ideo ut e. d iur do. si extneus. ac [illegible]

[illegible]

Et so petit dotē cōstante matrimonio [illegible] hoc ita [illegible]
[illegible]

[illegible]

Que dotis tenebitur: ad donandi eis int(er) uiuos fuerit adhibita si. uir simpliciter stipulari promisit. presumitur q(uod) n(on) ad donandum datur. s. de iur. do. i. mulier. qui est o(mn)i(u)m mulierum genus auarissimum est. ut s. de don. inter uirum et ux. l. si seplasia. et quilibet presumitur auarus ut s. de prob. cum de in debito. nisi tempus uel sanguis aliud inducat. ut s. de prob. paula et de don. inter ui. et ux. si suus coniuncti uel uicinii fecerit donationis. ut s. de mand. si uero non rem. uice. papi. et alijs casibus ibi notatis locum locum habet actio. m(er)m(?) non autem tenetur marit(us) stipulationibus si fiet inter eos compensatio. si non probatur sicut in: ad donandi in dubio presumitur causa mortis. ut i. de lib. cum quis de re. nupt. et de dote p. l. sciant. et potest sic intelligi. et de dote possit reuocari. ut s. de iure do. l. ii.

C Se compensasse. sic. s. de cuic. l. si. cum mpn. et s. si. is. et s. de fideiuss. si debito. et i. e. inetua nisi fieret in uentarium. ut. c. de iur. de lib. scimus. s. et si. prefatam. et in

C Certis aut. de le. et fal. s. si non absunt. si in legatis secus. et uir uetere ut. l. ad tre. lex si quis et ad. l. fal. l. in ratione. s. q. b.

C Teneatur: dissimiliter tamen quia certis in solidum. hijs in quantum facere pot. ut. s. l. pr. et l. e. si maritus. b. offi. in. ut. l. de lib. cum l. b. iij. s. b. aut. ar. na. ipsi est

T Itia dicit: implorando m. cum pos. existentie sui iuris. dotem. s. adueniticia nam profecticiam pot petere. et si filia est emancipata ut s. de cuic. l. pater et de iur. do. profecticia. s. s. quosdam. si fi. ar. et h. et in profecticia optime. logi potest

C Postulat. quam petit si filia est impotentie. per qua delut. et nullo pacto apposito secus ubi dat pro emancipata ut c. de iur. ac. s. iacedit. et s. emeuipm. accursius

C Denegandam proximum. probat eo ipso q(uod) probat legitimam. ut isti. de papo. [illegible] ipso q(uod) non habet cam contradicendi. ut i. c. dotem. Sed an titia pot agere interim dum pendet iudicium de potestate. Roffre. ar. ut de lib. c. ordinata si fiat. s. e. filie et s. e. l. ij. et s. de inoff. t. l. qui de inof. [illegible] et illa non consentiret et si. et de natu. n. filio et l. una

L Ibera uoluntate. secus sic. co. uinito. [illegible] l. f. trimonium in aut. de nup. s. patroni. cui erat nupta si faciat. s. r. a. l. p. dirimuntur et de sci. s. si uo. item: hodie non fit diuortium consensu nisi [illegible] in aut. ut li. ma. et a. s. q(uod) uo ex consensu. ac. publicata. et hic to mulieris q(uo)d cuenit. [illegible] legibus. ut i.

S I maritus de bo. dap. l. ut. in principio. ut et c. de penis. scimus. [illegible] et q(uod) non plus quam mulier cui succedit hic [illegible] ut. s. de usuris cum q(ui)d f. fiscus et j. de reg. i. l. i. hijs. s. de co [illegible] fiat. s. c. si constante. s. fi. et l. t. ij. ad fiscu

D Otem filie tacentis uel contradicentis ar. et h uero enim uir contradicere cum non habet in [illegible] cam contradicendi. Sic non uir fieri q(uod) lime non fit. ut j. de re. iu. l. iij. s. co depnatum ar. s. j. de opis no. nu. l. l. in prin. et al' sit pro rone uoluntas ut. c. de pact. de. fi. do. l. hac et j. ad tre. l. quia pote. est ergo rone contio ius patrie po. [illegible] optimum. ar. [illegible] tentes electionibus si fiat. s. e. l. ij. et l. si pat. et l. ij. solutum et l. si cum de. s. co tpis et s. de spon. si que ac. [illegible] c. de repud. consensu.

L Itinis repudiandi meruit. s. donatione dotem. si non consensisset. tacite autem consentire non uir. lic. secus in filia ut s. de spo. si que et l. filio. [illegible] q(uo)d si expresse consensisset. Ro. uir. [illegible] ut ar. l. ad l. iul. de adulteris [illegible] ubi non consenserit. preses consensus enim non nocet. licet sit hijs quia non est consensus tal. ex quo tetur actio uel exceptio uel uerius et si consensisset filius non nocet quia sponsalia tamen mm fuit contum. Imo. q(uod) plus est nec sponsalia uidentur contracta cum non du [illegible] ut s. de in re u. si p(at)re. s. ultima sic non obstat. de reg. i. ex qua persona [illegible] uenerunt a. [illegible] que sunt contra hic. ergo sub maxime non consen. et c. accursius

Casus mulier [illegible] loco [illegible] [illegible] dotis [illegible] [illegible] adhibuit questio [illegible] [illegible] matrimonio soluto [illegible] loco [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] marito [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible]

Titia l. fi. [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] potestate aut [illegible] [illegible] aut [illegible] [illegible] aut [illegible] tacet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible]

Hoc ar. pro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] s. de iure do. l. si. cum [illegible] [illegible] [illegible]

Si post diuortium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

amplius iurisiurandi prestare debere quam ut eos in obligatione liberet.

Idem. Si marito publico iudicio dampnato pars aliqua bonorum eius publicatur, fiscus creditoribus eius satisfacere necesse habebit, inter quos uxor quoque est. Cum pater cui ducenta filie sue nomine dotis gratia promisisset, pactus fuit ne amplius quam centum a se peterentur, et soluto matrimonio exegerit centum, deinde obierit nepte relicta, nec intelliguntur dotis esse. Quesitum si mortuo patre cui heres extitit eius maritus agere ceperit, ista quoque pecunia in dote erit. Si voluntate filie procurator a patre datus iure de dote contestatus fuit, et rescriptum divi Severi in dignitate pater decessit, iudicati actio filie potius quam heredibus patris dari debebit. Cum pater dotem dedit et ei filii ex aliqua parte heres scriptus condictio instituti fuit, coheredes ei dotem pro sua portione mulieri solverint, hoc nomine filius ex dote prestare debebit quoniam nullam actionem ei prestare competeri adversus coheredes habet. Si fundum dotalem receperit mulier non habita ratione fructuum pro portione anni quo nupta fuisset, nihilominus de dote agere potest quamvis minorem dotem receperit: si hec enim ad dotis augmentum pertinent. Quemadmodum si partum ancille non receperit aut legatum vel hereditates que post divortium per servum dotalem acquisite marito fuissent.

Item. Si sponsor sponsionis dotis nomine tamquam debitor mulieris dotem promisit, non plus quam id quod facere possit dotis futurum est.

Africanus. Que dotis nomine certam pecuniam promiserat, quosdam adhibuerat quibus stipularetur partem dotis distracto matrimonio sibi solvi, eam vel ... [illegible] data dote obierat, eodem marito suo herede relicto, licet dampnosam hereditatem eius adierit, nihilominus stipulatoribus tenebitur, quoniam ad eundem hereditate derivata intelligitur eos pensasse, nec ad rem pertinere quod solvendo non esset hereditas ceteris creditoribus teneat.

Idem. Titia divortium a Seio fecit. Hanc Titius in sua potestate esse dicit et dotem sibi reddi postulat; ipsa se matrem familias esse dicit et de dote agere vult. Quesitum est que partes iudicis sit. Respondi patri nisi probet filiam non solum in sua potestate esse, sed etiam consentire sibi, denegandam actionem, sicut denegaretur etiam si consentiret eam in potestate esse.

Paulus. Si iuxta voluntate patroni discessit, de dote cum eo agere potest qui cedit.

Paulus. Si maritus nihil facere potest et dos publicata sit, in id quod facere potest fiscus maritus conveniendus est, ne in pretium mariti mulier puniatur.

Ulpianus. Dotem sine voluntate filie virum patrem recepisse ... et filia ... maritus ... sit.

Marcellus. Ut vivus Titius cum esset in filius familias, voluntate patris uxorem Meviam duxit, pater dotem accepit. Mevia ... repudium ... pater repudiavit, cum eadem absente filio sponsalium nomine filii sui fecit. Mevia deinde repudium sponsalibus misit atque ita alii nupsit. Quero Mevia agente cum Titio quia iam marito a patre herede relicto de dote an possit culpa mulieris matrimonii dissoluti an possit maritus propter culpam mulieris dotem retinere. Marcellus respondit: sicut heres institutus a patre Titius conveniretur, ita si sponsalibus non consensisset culpa mulieris ...

multa tamen etc.

Paulus. Viro atque uxore mores
invicem accusantibus. causam repudii
dedisse utrumque. pronunciatum est. id
ita accipi debet. ut ea lege quam
ambo contempserunt. neuter vindicetur.
paria enim delicta mutua pensatione
dissolvuntur.

Idem. Post dotem datam. in
nuptiis contractis. stipulatur pater filie
voluntate. divortio facto. dotem
dari. si divortio stipulationis impletam.
et postea filia sine liberis dece-
sserit. non erit iniquum dicendum patrem quo-
minus ex stipulatu agat. vel etiam aut
filia si agere velit. exceptione summo-
vendus est.

Idem. Si pater ignorante filia a
divertisse. dotem exegit. nisi filia
intervenit. non potest ab ea dicere.
si de dote actione recuperare petierit.

Idem. Inviti filia pater de po-
test. quod dote pro filia dedit. actio do-
tis ad filiam pertinet. post divortium
in quamquam pater tamen ex pacto consen-
tiente filia non petierit. ex dotis actio
muliebre.

Fructus ex prediis
que in dote data erant. in dotis locum
facit partus. et mulieris fructus venien-
tibus. an cum liberalem assumptos. quod ius
filia fuisse postea constiterit. peti non
posse placuit. Sumptus non neces-
sarios et utiles. in predia que dotalia
non sunt. fructus. compensatis fructibus
percepturus ad finem sumptus fructuum
convenit.

Casum autem in
re dotis. ex stipulatu pater inmatri-
monio defuncta filia si petierit generum
quaestione dotis promisse. frustra
stipulatus est. tamen deinde ad finem in
et mutua debite quantitatis compen-
satione opponere visum videbatur. Si
prius sumptibus uxore sua exhib-
uerit. aliquin si pretis sumptibus ex

divitis sive cum usu videatur stipulatio.
compensationi non patitur. Cum divini
uxore post divortium eius et ius suum
divitum acceperit ex stipulatione quod ex
neus quinto te debent. stipulatio
fuisset. non dissolvitur. nec officio in
dicis absolutio continetur.

Scevola. Si maritus ideo ex facie post
contractus sit. a nomina sit. actio
quam tempore non amplius habebit. neque
matrimonii actiones prohibet.

Paulus. Si socer agnoverit hanc istam
tum adveniente hereditate. et in aliqua in
divortio patre. cui heres erit. filiam de dote
actionem. neu ita actio respondetur. et
in te rellatum apud Pomponium sexto
digestorum. ab Aristone libro qui
de iure civili conscripsit. ergo dicen-
dum. et si emancipasset pater filiam quam pro
quam posse convenire posse. Cum titium
filie sue nomine cetera in dotem promis-
it seio genero seio. et inter generum seium
et titium patrem mulieris con-
venit. ne dos a vivo Lucio Titio in
non. et patre mulieris peteretur. postea
quamquam marito. divortio facto solu-
tum matrimonium. et pater mulieris de-
cedens alios heredes instituit. filia ex
heredata. Quero. an ab heredibus et
soceri. maritus exigere dotem potest.
cum est mulieri reddituri sunt. re-
spondi. cum filia aliis a patre he-
redibus institutis. actionem de dote sua
recuperatione habere capere. necesse
habebit maritus aut exactam
dotem aut actiones ei prestare. nec
ullam exceptionem habebunt soceri heredes
ad usus cum suum absurde dicatur
dolo videri eius facere. qui non ipsi qui
convenerit. sed aliis restituturus. petit.
aliquin et si post mortem patris di-
vortium sit. non dicetur exactam dotem. exibitur
ret actionem dotis maritus quo non est.
admittendum. Sed et si socer et filia

bis promissio extiterit: debebit maritus cohaeredes eius pro parte uirili exigere, et mulieri quod redderet, aut actiones suas praestare.

Item. Gaius Seius auus maternus Seiae nepti quae erat in patris potestate certam pecuniae quantitatem dotis nomine Lucio Titio marito dedit: et instrumento dotali huiusmodi pactum et stipulationem complexus est. Si inter Lucium Titium maritum et Seiam sine culpa mulieris diuortium factum esset, dos omnis Seiae uxori uel Gaio Seio auo materno redderetur restituereturque. Quaero cum Gaius Seius auus maternus statim uita functus sit, et postea Seia sine culpa sua diuerterit uiuo patre suo in cuius potestate est: an actio ex hoc pacto et ex stipulatione competat: et utrum heredi aui materni an nepti. Respondit, in persona quidem neptis uideri inutiliter stipulationem esse conceptam: quoniam auus maternus ei stipulatus proponitur. Quod cum ita est, heredi stipulatoris quandoque exstinctum matrimonium actio competere uidetur. Sed dicendum est posse solui Seiae, quia accepto illi ferri potest: et idcirco ei qui stipulatus est, et si ipse dotis exactionem sibi aut illi cui stipulatus esset adiecisset, [illegible] condicione cessante, in hac uero specie exceptionem doli mali obstare debere, si non ex [illegible] de dote fauore ei nuptiarum et maxime propter affectionem personarum ab hoc deinde recedere non esse.

Item. Qui dotem stipulatus uxori promiserat, testamento eius quam legauerat, ut a quibus heredibus petitur, et ea quae legata erant uxori, cum ei dotem promiserat, respondit dotis actionem mulieri aduersus heredes non esse denegandam.

Item. Si dotali instrumento ita scriptum sit, ut liberis nomine dos apud maritum resideret, nepotibus quoque nomine dos retinebitur.

Seruus. Cum mulier uiuere

Qui dotem nec dotem habebat: non adiecto consentitur [illegible]

Quaeritur primum quia legauit quae aedibus

Cum non potuit ut [illegible] cum pater ac.

Si dotali instrumento apparuit quod pro liberis non

Sol[illegible] fuisse promissum ut [illegible] de distract. pign.

Item [illegible] hac lege dos data est in infinitum

Lucio Titio ad nuptias fuit mobilis [illegible] Titius dotem [illegible] maritus mores quos [illegible] consentire [illegible] sibi extrahere legis [illegible] necessarium [illegible] praebuerint [illegible].

Paulus. Nec maritus suo nomine [illegible] alias res dotis [illegible] soluto [illegible] cum dote [illegible] quod adulterii [illegible] nec [illegible] socii [illegible] nuptiarum [illegible] sit. Ergo [illegible] marito [illegible] exegit, quod nec potuit, quia [illegible] sicut dos a marito petitur, an [illegible] dos sit in illa summa quam [illegible] restituere. Respondit potuisse [illegible] in actione matrimonii [illegible] conueniri. Sed si sine dolo malo [illegible] exigi [illegible] non potuit, [illegible] nomine eum conueniri posse [illegible] marito.

Quod aestimata in dote [illegible] actio [illegible] pignoris ablatus est quaesitum est an mulier sic aestimata summam [illegible] sit, an enim [illegible] teneri [illegible] pater eius dote [illegible] decederit: cum his [illegible] euicti sint. Paulus respondit: [illegible] sine dolo et culpa uiri [illegible] petenti mulieri [illegible] aliter exceptione doli obstare [illegible] fideiussor [illegible] patris [illegible] debere.

Seruus. Si aestimatis rebus in dotem datis pacti sint ut [illegible] res restitui [illegible] mulier augmenti [illegible] arbitrio [illegible] aestimatio [illegible] res quae quasi marito [illegible] extiterit [illegible] pacti [illegible] adim[illegible] pertinet. Respondit res quae extiterint [illegible] mulieri [illegible] aestimatione [illegible]. Atque

Hermogenianus. Aestimatis rebus usu [illegible]

mulieris. peculio mariti. d. fiorē effitiuntur.

Idem. Si filio familias pacta dotis a patre eius reddi... tenetur: pater autem ei de peculio ... tenetur nec ne. ... quatenus facere potest. hic quoque ... intelligitur aut peculio tenus facere posse. quod ... indicatur ... quia si cum patre agatur deducet ex peculio quod patri ... subiectis ei personis filius debeat ... cum ipso filio agitur ... debiti non fiet deductio ... quantum facere possit filius.

Idem. Maritus dotem quam non accepit. post divortium solvit ... redemere repetere. quia ... potuit.

Paulus. Maritus facere posse creditur nullo deducto ex alieno ... intelligitur.

Idem. Cum mulier de dotis repetitione post solutum matrimonium ... cavere debet maritus ... fecit caveat ... eam recipere ... in manu ... amoverit.

Idem. Si quis sic stipuletur ... dotis ... hac ... morte ... ab hostibus capta ... stipulatio ... effecta. hac ... casus continet. Explanet qui ... stipulatione ... quod ... mortua sit ... humanis ... post mortem ... fuerint.

Marcellus. Ususfructus in dotem ... mortuus ... nec ...

proprietatis rei apud maritum vel mulierem ... sit ... dotis esse restituendus ut maritus caveat ... mulierem ... eius ... fructuum ... mulieri heredibus suis ... debebatur ... usus fructus ... non solet transmitti ... fructuum mulieri ... proprietatem ei ad ... mortem ... Si vero alienatam sit proprietas ... fructum mulieris ... dotem ... mulieri possit restitui ... cautio ... volente communi ... ususfructus ... fructuum ... mulier potest ... aut alicui ... mulierem posse proprietatis domino ... agere ... fructuum mulier heredi suo ... usufructus ... domino mulier ... patientiam ... fructum ... ipsi ... abduit ... heredi ei ...

Modestinus. Si cum dotalis ... ab aliquo ... mariti ... vel repudiare ... debet ... aut ... repudiato ... fructus ... dotis ... obliget ... mulierem ... testibus in ...

nouo potius ... vel si noluit emere mulier ... domino proprietatis ... restituere debet ... patientia ... fructus ... mora ... heredi ... mulier ... consentire ... heredi ... alio modo ... fundi ... mulieris ... intelligo ... fructuum ... alio ... restituere ... mulieris ... consentire debet similiter ... accursius

Casus. ... mariti ... confessus fuit se recepisse dotem ... non acceperat ... repetere ...

Casus. ... quatenus facere possit ... deducto ...

Casus. ... dotem ... repetere ...

Casus ... dotis ... nupta ... hostibus capta ... dotis ... accursius

Casus ... mulier ... mulieris ... accursius

[illegible] si ... ut o si forte e. o. ex usufr. cum fructuari. sed hic dico

Sed quoniam pt vigarii sponere cum ex necessitate manumittat ... si cum ... si mauri ma. pt. ut. C. de op. li. mat. vel melius hic non manumittat ex necessitate quia non potest cogi.

[illegible]

Si filia fecerit quia facere non tenetur. Sive ... ex dote nisi quia nulla est dos ut s. de relig. l. sed si non dum et l. quasi nulla fiat lex. s. que est in c. ti.

c. Dotalem manumisit et valet libertas ut i. de manu. l. fuit et C. de iure dot. et si ne C. de fun. pu. ca. ma. l. si nomine est soluendo ... et quia est dos ut s. e. l. fuius dotal.

d. Debet ... ut s. de ... si ... accursius ... legum

c. Portione ... hodie olim aliter ut instit. de success. ...

f. Dotis ... augmentum dotis ut s. e. si marito ... non auget dotem ... patrono sit ... accursius

g. ... al. secus ut i. ... quidquid. ac cur sius

h. Quod si uir noluisset et potuisset ... ut C. e. l. de dote ... l. maritus et s. de dote ... accursius

i. De libertatis ... accursius

[illegible]

l. Si non ...

[illegible]

[illegible]

libti. non ipsam hereditatem; nolu[i]sse legem praetor, nisi maritus sponte res tradere maluit, aliter heredem non teneri debet.

§. Sed et si. Hec actio non solum contra maritum, sed etiam contra heredes eius competit.

Iavolenus libro VI ex posterioribus Labeonis

In his rebus quas praeter numeratam pecuniam doti vir habet, dolum malum et culpam eum praestare oportere ait Servius. Ea sententia Publii Mucii est: nam is in Licinnia uxore Gracchi statuit, quod res dotales in ea seditione qua Gracchus occisus erat perissent, ait, quia Gracchi culpa seditio facta esset, Licinniae praestari oportere.

§. Servius. Servius uxori dotis in vestimentis (?) dederat quo pacto, ut idem [illegible] divortium intercessit. Placuit Labeoni, Trebatio, qualia vestimenta post divortium essent talia viro reddi; quae in usu fuissent sua esse et ei non restitui, et si talia vestimenta non redderentur, tunc vim pretii inde aestimandi (?) dotis.

§. Filia familias divortio facto dote patri reddi iussit. Deinde praeter dotis persolutionem decessit. Reliquam partem dotis nec delegatam nec promissam novo ei ad patri fuisse mulieri solui debere Labeo Trebatius putant, recipi nere.

§. Mancipia in dotem aestimata accepisti. Pactum conventum est ut divortio facto tantidem aestimata mancipia redderes. Nec de partu eorum ancillarum initio factum est. Manebit in quo Labeo partus tuus esse; quia is periculo mancipiorum praestes (?) deberes.

§. Mulier consentiente dotis apud eum debebat divortio facto: dum tantum in stipulatum erat, Labeo putat etiam tantum debere, sive partes in eum plus esse stipulata, sive in partes...

lanionis singularum pluribus.

§. Uxor divortio facto partem dotis recepit, partem apud virum reliquit; tenetur aliam nuptias, ad eum redierat (?) dicit, an certum decem (?) dotem deberat, nec eius pecuniae quae reliqua expressa esse docet ei [illegible]. Divortio facto reliquum expressum dotis intra diebus quibus a divortio reddi tur Labeo. Quia in dotibus exclusis, si ... prius divortium inter eos factum non esset, quam pensionis dotis ei inseqentem dies obligationis esse, translata aliter ne videri puto.

§. Servum sacerdos iussu uxoris, manente matrimonio, dote acceptum transtulit. Si ideo per egestatem soceri factum esset, viri tantum periculum futurum Labeo ait, non vere.

§. Si quis pro muliere dotem viro promiserit, deinde herede muliere relicta decesserit, quae ex praeteritis bonis esset, pro parte dotis periculum quidem viri fuisset; ad mulierem pertinere ait Labeo, quia nec melius nec aequius fuisset quod exigi viro ab uxore non potuisset, ob id ex detrimento viri mulieri, Labeo, p... letum habere puto.

§. Post dotem. In partem dotis redderetur id quod mulier ex peculio fuit restitui debebit, et iudex eo ut in culpam inique ex peculio ultra quam quod ex fructibus maritus praestare debet, fructus ex eo perceptui, quo modo cum sibi ... rei dotalis ad maritum pertinebit.

Explicit liber xxiiii. Incipit xxv. De impensis in res dotales factis. R[ubrica]

Incipit liber xxv. De impensis in res dotales factis.

Impensarum necessariae non retinet quin maritus necesse habeat ... Impensae ... cere quia per hanc significatur ... utiles necessariae ... debet res dotales tueri ut ... in totum vel ... quod diu ...

Ulp. Impensarum quaedam sunt necessariae, quaedam utiles, quaedam non voluptuariae. Necessariae hae dicuntur, quae habent in se necessitatem impendendi; ceterum si nulla fuit necessitas, alio iure habentur. In necessariis impensis hoc scribendum est, eas demum impensas dotem minuere, quae ... fecerit ... ceterum si impensas fecerit, non habebit ... se reputaturum. Inter necessarias impensas esse Labeo ait moles in mare vel flumen proiectas. Sed et si pistrinum vel horreum necessario factum sit, in necessariis impensis habendum ait. Proinde Fulcinius ait ... necessarias impensas haberi ... nes quae breviter ruiturae erant refecerit ... existimatum autem habuerit ... restauraverit ... pulatione certarum impensarum nomine non ... tentur: praestiterit.

Paul. Vel in multitudine ... impedient.

Ulp. Vel si vites propagaverit, vel arbores curaverit, vel seminaria pro utilitate agri fecerit, impensas necessarias fecisse videbitur. Ulp. ... quaesitum ... an ad pretium ... agi ... ad eam quam ad praesentis temporis ... net, an vero ad praesentis anni ...

... si ipse fructus cum fructibus ... dotis ... non fuit ad praesens tempus ... aestimatio ... necessariis impensis ... pensas ... putat.

Paul. Et ideo videtur dotem ipso iure minui necessariis impensis contineri. Quod si maritus ... commissit ... impensas fieri. Sed in hoc differt ... fructuum ... male gestae ... insulam ... gesta ... impensas consequitur ... fecerit ... perscribit.

Idem. Quod dicitur necessarias impensas dotem minuere, sic erit accipiendum, ut si quid ... non ipsae res corporaliter diminuantur, ut puta fundus vel aliquod aliud corpus; etenim absurdum est deminutionem corporis fieri propter pecuniam ... fundum totalem ... manebit igitur maritus in eadem ... tione, donec ... fiet, non enim ipso iure corporum, sed dotis fit deminutio. Igitur ubi admittimus deminutionem dotis ipso iure fieri, ubi non sunt corpora ... sed pecunia; nam in pecunia ratio admittit deminutionem ... corpora dotis ... diminuet ... necessarias ... impensis ... satis ... ergo ubi pecunia ... Si dos tota ... fit ... impensis necessariis ... solet ... dividi ... aequitatem mariti ...

[illegible]

[illegible]

a. Utiles aut meliorem ? deteriorem esse non sinunt. ut. i. de u. fi. sig. si impense. accursius. ac

b. Veluti novelletum. i. novam vineam fecerit. ut. s. de pet. her. utiles. i. fructus am ut. i. de u. sig. silvam. s. novale. i. novam plantationem vinee vel olivetum ut. s. de fundo do. l. uir in fundo ac.

c. Pistrinum. s. e. l. i. s. int. de sa. ubi. i.

d. Tabernam exponit ut. i. de u. signi. taberne. accursius doctor legum ic.

e. Voluntate. al. voluntarie. assumptie. al. voluptarie. accursius

f. Exornant. subaudi dumtaxat non aut fructum augent ... accursius doctor le

g. Quarum omnium impensarum ille que utiles sunt non quidem ... accursius doctor legum

h. ... accursius doctor legum

i. Utilium deductione. i. retentione ... actio ... accursius

k. Voluptate ... accursius doctor legum

l. Pro voluptariis impensis ... accursius doctor legum

m. Quod si impense ... accursius doctor

n. ... accursius doctor

o. Donatione inhibita ... accursius doctor

... inter virum et uxorem ... accursius

p. Omnino mediocriter ... accursius doctor

[illegible]

... in utilem est. Utiles autem impense sunt quas maritus utiliter fecerit, mulieris uxoris fecerit. hoc est ...

Paulus. Veluti si novelletum in fundum factum sit, aut si domui pistrinum aut tabernam adiecerit, item si servos artes docuerit.

Ulpianus. Voluptarie autem impense sunt, quas maritus ad voluptatem fecit et que species exornant. Et quidem utiles non minuunt ipso iure dotem, veniunt autem in exactionem.

Paulus. Utiliumque nomine ita faciendam deductionem quidam dicunt, si voluntate mulieris facte sunt. iniquum enim esse compelli mulierem rem vendere, ut impensas in eam factas solveret, si aliunde solvere non potest. quod summam habet equitatis rationem.

Ulpianus. Pro voluptariis impensis, nisi parata sit mulier pati maritum tollentem, exactionem patitur. nam si maluit habere mulier recipere ea que impensa sunt, debet marito, aut si non vult, pati debet tollere, si modo recipiat separata; ceterum si non recipiat, relinquere oportet. ita enim permittitur marito auferre ornamenta que posuit, si futurum est eius quod abstulit.

Paulus. Quod si hee res in quibus impense facte sunt, perierint, tales impense non voluptuarie, sed utiles sunt.

Ulpianus. In voluptariis autem Aristo scribit, nec si voluntate mulieris facte sunt, exactionem parere. Donationem inter virum et uxorem circa impensas quoque inhibitum esse vere Sabinus ...

Paulus. Omnino edificiorum dotalium impendendum gratia ... consuetudine ... modicas impensas non debet arbiter ...

... deductio pro expensa non medica hic locum ... dicens ... si nec ob impensas ... habere locum ... antiquiorem ... simate. accursius doctor legum

... centam. aliquin negotiorum gestorum ... tius quam de dote iudicium intendit.

Idem. Neque stipendium neque tributum ob dotalem fundum prestitum exigi non potest: onera enim fructuum hec impendia sunt.

Ulpianus. Impense necessarie sunt, quibus non factis dos imminuitur, veluti aggeres facere, flumina avertere, edificia vetera fulcire, itemque reficere, arbores in locum mortuarum reponere. Utiles sunt veluti pecora prediis imponere, id est stercorare. Voluptarie sunt balnearum extructiones.

Neratius. Quod dicitur impensas que in res dotales necessario facte sunt, dotem diminuere ... ut si quid extra tutelam necessariam in res dotales impensum sit ... tuendi res dotales ... omnia enim hec ... impensas sunt ... intelligitur ... que ... marito ... impendia ... deducere debeant ... diffundi ... singula ... magnitudine ... exstimari.

Idem. ... impense circa fructuum ...

De rerum amotarum actione

[illegible]

l. Intelliguntur tales impensas. ac.

k. Impendas ...

m. ... accursius doctor

n. ... accursius doctor

o. ... accursius doctor

p. ... accursius doctor

[illegible]

Aut surripuit vivente marito aut post mortem ... aut in soluto matrimonio aut post mortem ...

a. Contra act. rer. amotarum vel condict. nam non est proprium nomen actionis de peculio ut s. de pecu. l. iii. § cum cognitum dic in parte quantum ad i. mutui ad eum pervenit vel locupletatum est peculium ut s. de pecu. l. iii. ex causa et de condict. fur. l. iiii. et j. e. l. ultima § familie et noxali et idem in omni maleficio ut j. de in. et iii. ar. l. i. § familie noxali ex his agi convenientur ut s. de re. et cet. l. i. § cum filius et sic intelligitur s. de condict. fur. l. plt. accur. sius.

Rerum amotarum amovent dum large sic et late consumpte et extrate sunt dolose non cerando ... j. e. l. ... § item ... de acquir. her. si filius quis § amovisse et § amovere. accursius

b Iudicium i. actio sic C. de transact. l. agere. alias de iust. qui bus non est proprium nomen sic. facere ... preterea. accursius

c Uxor fuit: aliquin sec. ... ut j. e. si concubina ...

Paulus. Rerum amotarum iudicium singulare introductum est adversus eam que uxor fuit, quia non placuit cum ea furti agere posse: quibusdam existimantibus ne quidem furtum eam facere, ut Nerva Cassio, quia societas vite quodammodo dominam eam faceret: aliis, ut Sabino et Proculo, furtum quidem eam facere, sicuti filia patri faciat, sed furti non esse actionem constituto iure, in qua sententia et Iulianus rectissime est.

Gaius. Nam in honorem matrimonii turpis actio adversus uxorem negatur.

Paulus. Et ideo si post ... [illegible] ... res contrectavit furti tenebitur ... furti eam agere possumus ... [illegible] ... rer. amot. ... furti actione teneri.

Cum vero ex ... officiis ... eas res quas divortii tempore ... aut ... confiteri ... non tenetur ... rerum amotarum iudicio contineri.

Si filia familias res amoverit ... quia displicuit eam furti obligari, ipsi ob res amotas dari actionem. Sed patri adiuncta filia agit ... non ... actione rer. amotarum ... si mortua filia ... patrem ... non ... quatenus ex ... locupletior facta est.

Pomponius. Dolo vel malo fecerit quo minus ad eum pervenirent.

Paulus. Vissa quamquam filia ...

Ulpianus. Contra iuris ... qui ... tem ... tribuantur ... consultissimus ait. Quotiens filio familias datus est ... res divortii causa amotas ... agere non posse ... rerum amotarum ... datur ... si filius familias maritus sit ... de peculio ... agere eius tenetur ... si familias divortii ...

Si post divortium maritus decesserit, heres eius rerum amotarum iudicio uti potest ... mulieris ... nomine condictionis ...

Si simul ... mariti heredi ... tate ... cas ... posse ... causa apud eum ... Quod si morte mariti ... non fit furtum quia ... non ... possessio ... furtum facere ... aut ibi ... remanet.

Ulpianus. Mulier rerum amotarum ... adversus virum ... compensare potest mulier cum actione qua maritus agere vult ob res amotas.

Pomponius. Si ante dotem solverit mulieri aut satisfecerit dotem ... rerum amotarum iudicium agi potest ... si ante ... nulla sit ... actio datur.

Sabinus autem similiter res quas amovit non ... estimari ...

Paulus. Non enim ... suo proprio res suas ...

Paulus. Item nec ... pertinentia ... ea ... mulieri ...

Ulpianus. Marcellus libro vii digestorum ...

... dem ... tenetur ... filius alienus ... heres ... Ulpianus ... accursius. doctor legum et cetera.

Item si filius ... accursius.

Item si filia amovit ... ac.

b. Fact. dam. ... rer. amo. vel condict. ... de condict. fur. l. ex furtiva ... l. iii. de peculio § ... licet sit ... j. e. l. p.

c Duplicant: et ... accursius

d Placet si pater in solidum ... ex delicto filie premium ... sic est ... nupt. § est quoque ... de divortio ... filie ... filia ... hic in ... quod ... ideo ... exercens ... in solidum defendi ... ita quidem ... solida ... que non agendo sic ... si certum pe. l. cum fundus § fuit ... de compensat. si cum filio ... et de edilic. edicto si ...

e. Locupletior sit: dic ut s. § pe. ac.

f. Dolo ne pervenirent ... accursius ...

g. Viva perveniret: dic ... ac.

... l. e. nichil ... ac.

h. Ob res datas in dotem ... accursius

k. Filia nec rer. amotarum cum ad socerum res amote non spectent vel non tenetur ... in qualibet alia re amota que ad patrem non spectet. Si autem ad socerum spectet furti agere potest socer si filius erat emancipatus alioquin non furti ... rer. amo. ... l. e. nich. § uxor ... ac.

l. Itaque ... ac.

m. De peculio ... ac.

n. ... in solidum ac.

o. ... amo. accursius

p. ... ac.

q. Si post divortium ... tenetur ... nichil ... actionis ...

r. ... non ... ac.

... actio rer. amo. ... accursius ...

Item ... actionem ... accursius doctor.

Non enim ... soluto matrimonio ...

Marcellus amovit ... ac.

vel utique illud ex necessitate officii ... ac.

scribit. siue uir uxori siue uxor
uiro donatio expulit amoue-
rit res. rerum amotarum teneri. Ce-
terum amotarum iudicium sic habet...
magis ius iurandi deferre cogitur
aduersarius ... nichil omnino
cum amotum ...
... ius iurandum deferre ...
... agetur ...
... ergo iurare cogitur ...
... agetur. Si quis delatum sibi
ius iurandum referre uelit ...
... promisisse.

Paulus. Non magis quam si quis cum
furti agatur ius ...
... reus fuit sit.

Ulpianus. Item Labeo scribit mulierem
non esse prohibendam referre ius iuran-
dum ... ordinatum ...

Paulus. De rebus amotis post diuortium
matrimonio a marito uel uxore ...
... rebus ius iurandum deferre ...
... probare.

Ulpianus. Nam ... furtum ...
... actio rerum
amotarum ... eam ...
... subtraxit ...
... Uxor ...

Sed et constante matrimonio ... furtum ... etiam ... furtum ...
Si alter utrum ... uir priuus ... soluto ...
... ibi loquitur de actione furti ...
... de actione furti actione rerum amotarum ...
... furti tenetur.
... consequens dicere ubi ... cessat
... furtum ...
... mandata ...
... cessare rerum amotarum actio...
... cessat ...
... Res amotis dicam
non solum eas quas mulier amouit
cum diuortium ...
quam nupta amouerit ...
... Non solum eas
res ... rerum amotarum ...

[illegible]

rerum amotarum licet postea actio dotis competitura sit mulieri, et ut iure habitum inter ... medio ...

amotarum actio ei competit si idem seruus furtum fecerint. nam si quem mulier talem mecum esse facit tamen tantum ... nam si ignorauerit tamen ... non in ... tamen dumtaxat mulierem dicimus. Rerum amotarum actio tantum rei persecutionem continet: et si post eam actionem etiam furti ... quae non ...

Rerum amotarum actio ... quoniam... Haec actio licet ex delicto nascatur tamen rei persecutionem continet, et ideo non ... sicut condictio ex causa furtiua. heredibus competit, nec ... mulieri praedestinatio uiduitatis si factum ... possit, reddet ei ... ex furto.

Iul. Si propter res amotas egero et ... eius aestimata sit, an et actio ei data sit? ...

... Simul ... res amouerit ... mortuus ... hereditatis petitione uel actione ... consequi potest ... amotae.

Afric. Sed et in integrato matrimonio fuit ... diuortium factum erit, ob res amotas per diuortium ... dotatas ... actiones ...

Ulp. Ob res amotas uel proprias ... uel totales tamen ... conditione ... mulier ... et in potestate eius ... actione uti.

Marcell. Rerum amotarum ... sic habet ... diuortio ... res amotae fuerint ... consecuti diuortium ... aduersus ...

Gaius. Rerum amotarum actio condictio est.

Pap. Rerum amotarum actio, ob aduersum ... quo mulier postulata est non differtur.

Paul. Si uxor rem uiri ... cum ... amouerit ... et ... furti ... non possit.

Trypho. Rerum amotarum aestimatio ad tempus quo amotae sunt referri debet. nam ... furtum fit ... si ... mulier ... nec ... bonae fidei possessione ... res amotae usucapiuntur. Sed si ... non restituuntur ... amotae sunt ... aestimatio ... furtiuae rei.

Paul. Cum soluto matrimonio rerum amotarum iudicium ... mulierem constituitur, in integrato rursus matrimonio soluitur iudicium.

De agnoscendis et alendis liberis uel parentibus uel patronis uel libertis.

Ulp. Senatus consultum quod factum est de liberis agnoscendis duas species complectitur: unam eorum qui agnoscuntur, alteram eorum qui falsum partum subiciunt. Permittit igitur mulieri parentiue in cuius potestate est uel etiam ei cui mandatum ab eis est, si se putet praegnatem, denuntiare intra dies triginta post diuortium connumerandos ipsi marito uel parenti in cuius potestate est, aut domum denuntiare si nullius eorum copiam habeat.

[illegible]

Arg. q. nō nocet. ff. e. l. ix. § si uxori. et ff. qmo. si a dō ff. li. de ne. et h. ut ipse sū. sⁱ lecta dū dic. mag. si mulierque. et c. dy

-a Manet. manere dicitur licet nō sit mō presens. al' ipsi nō domui denūtiauit dicetur. bulas et res suas constituit. ut. j. de eū. si. in
-b Latem. i. alibi sed certa lege. et ad idem. C. de incol. l. cives. al' alr. ac capitur domus. ut. j. de adul. l. nec inter. ff. domus ei denunt. l. lex cor. de domum. domunci
-c Muilla. al' p. la gratia fructuum fci accipitur. ut. s. de usuf. arbor. bos. ad ū. signi fi. fundi. quia uid. colloca uent. Ibi sequit.
-d Collocauent. ibi sequit. forum uni p nini. ut. s. de a uidic. l. ergē. ac. tantum. f.
-f Denuntiare hec. debeat ac
-g Penutiat. i. denūtiare cog
-h Quod sit pregnās. s. ero ū s. diual' dic hic sub intellige diffe manto alim. fi. ut h. t.
-i Luit euar. sc. l. ff. accusas
-k Denunlien qui hāt spale
-l Nomine ei. mandatum ut. h. s. pmittitur hic ge nerale suffic. fm. b. ar. e. pro sec. actione. f. denumtiare plu ri in mulier erigitur. cum ab ea incipit nūtiatio. ut. j. s. illud
-m Denūtiauit. qui nō impo bat. ptobat sic. s. ad mar. si filius fa. i. h̄re. et tractar
-n Agnoscē. ut filium ut. j. s. ult. et. s. h. i. arbitio iudic
-o Et ordine. pena plectatur. ut. s. t. i. l. i. § cerb̄ septimo. dic et cenutura pris potiat. ut m. C. de latib. tiboll. l. i. f. sa mus. g. ar. s. e. de nupt. pe. s. dcos dicō nō dimi patre inuenit i. potiit. s. e. de offi.
-p Debebit. p. aobsuare. s. et l. solent. s. sicut. et s. e. ce ca ee. p̄gnante p̄t. p. te. q m' tum fac. ṗ filio. ut. i. e. s. ult.
-q Inde. sulan. ul matri cus. o.
-r [illegible] ut. i. e. si quis. alias it̄ ult. part. ubi nō p̄ nocet nullo oio cognito p̄at ali mta. donec plane discutia tur ca filiatōis. ut. j. e. f. ult.
-s Illud. fi amslt. ep. aut. a. melius scit feme. sic est ar. ad multa fac. C. de p'ur. l. f.
-t Cultio custodes offerat. nō coram uidice. ut offerat a

mū denuntiare accipere debent dispositionem si accinciate uigerit. Desinit si ceciderit. si aliqs ul' innumi capio. illic et lat. in quā ī moio cō licentis. Denuntiare autē debet tū. ee. mulī. cog. ero p̄gnante, nō er go hec denunciāt ut inittat custo des maritus. Sufficit enim mulie. hec notu facere. fit p̄gnās. maritē i. tamant. mittē custodes. aut etiam ut p̄t q nō fit esse p̄gnās. hec aut. ut. p̄ maritus. ul' alij nōie eius fu ere p̄mittit. Pena autē man tiene. ut nisi aut custodes p̄mittit. aut ō denuntiatum. n esse eē p̄gnāte. cogatur maritus p̄tum agnoscē. et si nō agnouerit. extraordinarie coercē tur. debebit igit adire. nō ex se ec p̄ gnāte. aut nōie ei denūct. Et si fac tū fuerit alias necesse habebit agno scere. insinuare filius fuit. Illud notandū ē. q denuntiando a marito nō incipit. si a muliere. si maritus ultro custodes offerat. neq nō admit tat. ut si nō denuntiauerit mulier. aut si denūtiauerit quide custodes aut arbitrio iudicis nō admisit. fit i uire ee. marito. parenti ue eius. p tu nō agnoscē. Similiter ee se p̄gnāte; intra. xxx. dies nō denuntia uerit. post ea denuntians. cā cognita audiri debebit. Qui s ino. et si nuto i tur omis fit denuntiare. uhian aut. ī. mch. natiē. q. conuiuere. et ea aut. xxx. omnios accip. debent ex die denūciate ut nō utiles. Elegantē aut. apud ulian libro. xix. dige storū qntur. Si intra dies. xxx. m. amo mulier nō denuntiauit. aut in tra dies. xxx. p̄tum ediderit. an se natus conssulti locus sit. et aut plau cianus fe. cessare. quia de eo partu

caū trio sequenti. nō q. s. dixit de pena mariti nunc mulieris accu.
-u Admittat. i. nō receperit. s. mulier custodes bim' contribuens ut. j. t. a. l. i.
-x Nō admisit. forte libus tres et tres libras cur ē. an. ho. stuim si m quos mala suspitio nō sit. ut. C. de epis et c. cum. debit et. s. e. ex hys. et si marit.
-y Nō agnoscere. nisi uelit filius fuisse. ut. s. de nō e cōtenuit. et oio mul. cu stodes admitti cogenda eit remedius p̄ter nobis. t. a. l. a. s. ex hec. ē p̄to
-z Si mulier ca cognita audit. cōnis q ignorabat se p̄gnante s' l. ione eta tis minoris. se ee filium maritum nocebit. quia et si maior tacemo ē ale.
-a Ex p̄bante cogitatiuā. e. pl̄. f. al' nō nisi pat fit inopa ut maut. ut. h. ma. ā. a. s. illud. accursius. h q qui dies dicantur utiles. diei. dū et
-b Ex die. s. enumerandos. te p̄septi. lege p̄ma. et quis ex ibo. p̄s. fi. l. y.
-c Elegant. cessare. quo d nō mlie denūtiae. l. xxx. dies ul' aut ū aū agnoscē. ut. j. e. s. p̄. fium. ac. d. Ad denuntiandum se ee p̄gnantem. ac.

-e Maritus. q. s. nūtiauit nō fit locutu. d tali p̄tu. h. uul. dic q mulier nō denūtiauit. s. uxor nō punit hic aut paint
-f Per onimata est. s. q. uir. ac. neutrū cor negauit
-g P̄gnante. neget quod aut si. stodes misit. p̄

nō uīr sentiare qui intra dies. xxx. nasceret. Cum per dies. xxx. ad nūn. ūdoū p̄tu p̄stitit. s. e. o. si. hec xi. facierent p̄ dimū p̄tu abiudi. quemodo ut p̄ bantur. s. inini. uxore denūtiauit. custodes misit. nullum p̄tum tū sibi facit. licebit enigitur p̄tu; co tu; ex se negare. nec enim de bit q uetit custodieur. nā or ecll'. libro sexto uigesimo scribit. autem. fine quis negat uxorem. in ee se p̄gnātem. sine p̄uidio nec mittet custodes a marito. si quod p̄sum protestetur misimus. Iulianus libro. xviij. dig. scribit. quia senatus consulto p̄ h̄ensi ē. si mulier uno denūtiauerit. fece eo cōcepisse. uī. cū nō nūtiauerit. custodes ad uētre custodiendū; ispi ciendū q; nō misit. cū ee se p̄gnan te; nec. ut eiō cōpeliendū; ē agnoscere sit necesse. nō eo p̄tinet. ut si quis agnoscē se filium; diact. sim ibxir tem hēt. quātūs ee alic is ceptus sit. quacūq; enī in q ce p ci agi. grūe p̄uidit; afferit, p filio. ofsi sio patris. Item p̄ dimū quāq; aut si mulier diuort. o facto. nō fe cent ea q senat' consulto p̄ p̄uitu. ut liceat patri nō agnoscere. nō eo p̄ti ne. ut filius natus sui sedicet n p̄ssit. s. ad ico tamē patet. tū alere eum cogatur. s. ostiteit eum filiū p̄. e. Ite ulian aut. furore den tiante se p̄gnan. tem maritus nō cuō negauerit. nō ut q sui; ilh ep ty; effici cognendu; tū alere; et ser fu eet. satis inimo sio; aut si quis lon go tp̄i ab fuerit. ut iussis uxorem p̄gnante; inuenerit. q idō dicere ernt. si quid ex his q. ōsulto ōtinet. obmisit. suū h̄etem ei nasā. Ex

si quis fi fac. m. e. t. i. q. l. ab eo. s. de questi. l. a. f. cale. et s. e. de cur. fur. l. plt. ac. comprensum est. s. mulier
q. Ite. pñm si mlr. te p. sic qua. seo. ad q est. s. e. f. ff. si maritu
-r Nō secit. qua nō denuntiauit. l. xxx. dies se ee o p̄gnāt ut. s. in principio. accursius
-s Cui ita. s. dō mīl' sec. faciat. s. lege si quis. s. meminisse. ac.
-t Ide uul. al' l. si uxor. al' s. id ul. ac.
-u Luit. s. esset fac. i. d'rog. ut. q. tacet. ac.
-x Si q. sinec. e. sit sic. e. dui. ti. uar. hāt loca. s. e. o. ut. j. t. l. si quis
-y Cōnisit. maritus denum quia uxore denūtiāte nō se diuitual' custodes nō misit. ū. s. denūtiā et e. s. ē. de bis
-z Ei nasceretur ad aluta. ut. s. p̄. s. sic nō q. s̄t. fu. l. alu fili. l. i. n. ō te p̄sit. se. o. q. in cepit nati. b. sic nascitū. n. s. i. si quis s. l. ul. so. ut. i. ac.

Scing et ad ut p p q que tali nō ee tu distingue grant mane sup [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] clementinis tenz q si p maior pte habitat [illegible] una [illegible]

[illegible]

arg [illegible] bar

bis appare /

a. Preiudicialiquo ista uendicabit istum in matrimonium. ut s. divi impatrie et filio. S. Arg. quod non placet. sed dic in preiudiciali actione et no. vi. casus primus quando nascatur post divortium secundus quando constante matrimonio tertius quando post mortem patris uiuo avo. vel quartus quando est dubium in matrimonio vel postea editus sit quintus quando dubium est an fuit uxor sextus quando ex ventre possidet bona patris mortuo patre. sed tunc non preiudiciali sed pet. her. est et semper Septimus quando pater lite pen. decessit sed tunc per carbonianum ut j. e. l. sed impuberes. v. agit preiudiciali non est opus denuntiatione facienda. a. mulieribus casibus nisi in primo per plautianum cum non inueniat et maxime quando constante matrimonio editur cum sit in possessione filiationis ut et s. de his q. sunt sui vel ali. iu. filium et l. si filius. accursius doctor

b. Illud sui. s. qui bona patri possidet: puta agnatus domini. accursius doctor legum

c. Queritur: et plene causa discutitur. ut j. de car. e. l. iii. §. missio.

d. Preiudicium. i. preiudiciales actio intentatur qua filius uendicat sibi impuberem vel se ei filium

e. Ad carbonianum ut si filius est impubes petat pos. ex edicto. ut j. de car. edic. l. i. impu. et innuit aquitur alias ut s. de inoffi. te. l. qui de inoffi. et j. de car. e. l. si is. §. an. aut si aquo status differtur ex causa vel constitutionibus ut j. de car. e. l. iii. §. quamuis

f. Item si agnascatur: i. si natus est sicut possit esse suus heres ...

g. Recitatur: sicut sic. s. e. l. si quid ego. accursius doctor

h. ... alio ... filio ...

...

k. Abigat. puta in quo damnemus ut diffitet. a. s. l. si filix causa sit sui iuris et c. ut e. de lat. ut. li. tol. l. i. §. si scimus. an: s. e. de nupt. preximis facit.

de infan. ex. l. ii. et e. patria. po. l. ut filium i. qui non facit et ii. de re. mili. non omnis

l. Denegat. no. qui non facit facit. sic j. de reg. §. qui captus et ro. de nu. n. l. q. liberos. ac. locis. ad hospitale vel in foribus ecclesie ut fiat ei elemosina et sic inuenire

m. Publicis nunc bene a balys quia ipse et c. sic et C. de hered. l. ii. infi. et s. ad mac. l. filium et s. de neg. ge. qui aliena. §. quam quis sit facit ad hoc. di. lxxxvii. non fiat infi. accursius doctor legum

n. Spatius ali congnoscit. in pro. implorato offitio suo. ut hic et e. de bonis que li. l. §. ... et e. de alen. lib. p totum et de pa. po. l. nec filium et e. de ... s. ... quibus mo. ius. pa. sol. p totum. ac. et

o. Cetera causa que multe sunt ut istic. p. Interponat sic in aut. ut. lice. ma. et a. §. illo. ... ut ... quibus. mo. na. effi. sui. §. oportet. et e. de lege. fi. ac

q. Vulgo quesiti. r. Alere compellatur: s. uulgo quesitos vel non est aliquo sub. ... et ... uiuus sit vel auus ... alere non possit. ut j. e. l. plt. et de ... §. illud. ac.

... sunt ... preiudiciales non preiudicialis dicitur. quia aliis accionibus preiudicat. ut j. de lib. ca. ordinatam differt. a. reliquis hec actio ... quia illa recte ueri dicitur hec non cum filius et ... sibi sint nec unus sit in alterius dominio si non uendicat dicens se ex eo genitum ut ab eo percipiat certa alimentorum successionem que filii a parentibus percipere debent secundum ... et sunt ... preter ... ut dixi. §. preiudiciales. aut dic recasurus. i. remansurus vel dic filii et dic

p. In cuius. s. recasurus. s. si auus decessisset superstite filio ac. si ...

q. Filio secus si est filia ut insti. de pa. po. §. ac. origi. iuste. l. ii

r. Preiudicium. i. preiudiciali actione ... §. ex actis ...

s. Certe consultis. i. certe consilio sub diuo adri. facto. sic s. de ... per plautianum et ubi alterius sui. h. ... dic ex utroque ... diuorum et sic j. quorum le. l. i. §. i. accursius doctor legum. ...

... qua agitur de libertate et statu ... [illegible]

Itē q̄ tu dom̄ q̄ alere cū filio a filio ꝑit si a re habet cū liberari non ꝑ̄tiē ut ... ne in istromentis ut alias ... ut no. ut hic ... alimenta ...

a. Etiam vl' ex aliis causis sicut ex coytu illicito. ut i. auc. q̄b. mo. na. effi. sui. §. fi. et decretis. xxx. oportet. Sz an frat' fratrē ul' sororē. in dec' q̄ nō. q̄ nec istr̄ fides tenet. ut. C. de. iof. te. fres ... q sic. ut. i. ubi pu. e. du. de. l. q̄ filiū. qd̄ est equs. ut no. e. l. p. alimenti.

b. Pro modo facult. ut. i. e. l. §. de te sipu

c. Cuius opis. i. opād. ar. de ac ... a iure ... ad. e. ali. ut. i. e. hinc facit. i. l. f. i. e. q. alimenta

d. Et iul' summari. cū filii possessi ... intellige. i. e. e. solet. §. fi. C. de iudic. l. iudices. solo. hic spāle. acii summariā

e. Constituit. p illā cognitionē

f. Iubebunt. iudices dādo sn̄iam interlocutoriam. ac. ... d ...

g. Si nec denegēt. ut i. ... e. l. §. si negēt. ac. ... de his q. sr̄ sui l.

h. Veritati. ut. ali. ut. l. p. §. ... de ... ut ibi et cetera ... sol. e. ... et cetera ... sic et facit ...

i. Sicque ex hys. patrib. solent ul' filys. et idē i patronis a lib ... alimenta p modo facultatū. ut. i. e. l. p. ... ac. s. fo. ma. si cū de. s. si na. ... e. l. si. i. fi. ac

k. Pignorib. hc fallit i patno. ut. i. e. l. alimenta ... modū coge ut sic. i. t. i. l. i. ... pto ibi a ... si istr̄. de fac. ... fac. ad hc. ... de pa. ... nec filiū ... e. c. l. i. ... de fi. ... ipuni

l. Onera. i. nec istituti. i. ad stipali menta ... q. e. distinctiua q̄ sine ... alimento ... ipoīt. u. i. a re. iudi. l. i. ac. accursius dr.

m. Et aliquid. i. aliquam eam

n. Quod. i. p quam. accursius dr.

o. Detulerat. ex qua cā pot eum exheredare. ut i aut. ut cum. de ap. ... c. cās. et idē si aliud tale fec̄ p qd̄ possit exheredari. ar. e. c. l. si

p. Non tm̄ honera. i. uestimēta et habitacōnes. cū hec appellacōe alimētor contineantur. ut. i. de ali. le. l. legatis. i. fi. et ubi uictui sine hys ... nō p̄st. ut. i. d. u. si. l. ubi. e. l. s. e. l. quos ... si sic fit. ar. ... de trāsac. cū hys q̄ trāsig. §. dic. ut. ibi ... ut hic pro sr̄ suis liberis ... si filia ... ut ... non ... alienū. ut. i. e. c. pares. magno nō du...

q. Si impubes. de bitat. ... et ... l. si. i. p. ibi ... hic idē est. ut. ... de tute. ... l. i. §. pat̄ quoq; ... matē i potate. de castrensi ... §. ... p. hr̄ usufr̄ ... aliter se ... filii. si ... p̄stito ... plenū. ut. e. ... de his que. liberis. cū oportet. e. l. ar.

r. Si mat' repetit. neg. ... ac. cū id ... pat' ... i mune ... ieps. ut. l. p. quia

s. Sz qualiū. alia ... hr̄ a. ... ac.

t. Pietas. ... necessitas ... ad mā ... no repetit. ac.

u. Materno affectu. ... nō modica. ut. ... de neg. ... si ... e. prestita. ut. e. r. l. ... et idē si modica. puta ... castaneas ... si sic prestata. ut no. i. ... de ... l. ... ut ... ali. ... alimenta

Ceterum rescripsit. ut filiam suam exhiberet. si ... contendit ... si filius possit ... cognoscere iudices debent. nec non decernere alimenta ... uel parens neget filium ... idcircoque alere se non debere contendat ... summatim iudices oportet super ea re cognoscere. et si constiterit filium vel etiam patrem esse, tunc ali iubebunt. ceterum si non constiterit, nec decernent alimenta. meminisse autem oportet, etsi pronuntiaverint ali oportere, attamen eam rem praeiudicium veritati non facere; nec enim hoc pronuntiatur filium esse, sed ali debere ... Si quis ex his alere detrectet, pro modo facultatium alimenta constituentur. Quod si non praestentur, pignoribus captis et distractis cogetur sententiae satisfacere. Idem iudex aestimare debebit, num habeat aliquid parens, vel an merito patres filios suos nolit alere. Trebatio denique Marino rescriptum est merito patrem eius nolle alere, quod eum detulerat. Non tantum alimenta, verum etiam cetera quoque onera liberorum patrem ab iudice cogi praebere rescriptis continetur. Si impubes filius sit emancipatus, patrem inopem alere cogetur: iniquissimum enim quis merito dixerit patrem egere, cum filius sit in facultatibus. Si mater alimenta, quae fecit in filium, a patre repetat, cum modo eam audiendam. Ita divus Marcus rescripsit Antoniae Montanae in haec verba: Quantum tibi alimentorum nomine, quae praestitisti filiae tuae, a patre eius praestari oporteat, iudices aestimabunt. Nec enim iustis rationibus postulabis ea quae exigente materno affectu in filiam tuam erogasti, ... a patre suo convenerentur. Sed utrum eos tantum liberos, qui sui facultatibus sunt, ... parentes ... ei ... patris quamvis alio filio ... tamen naturali debitum ... alere ... Ex rescripto ... filio patris ... quamvis filius eius ... quin parentem suum egentem ... Solent iudices cognoscere ... parentes ... si ... alendis ... agitur ... liberis ... Si filii ... se ... tuae ... alimenta ... Item ... sufficere possit ... liberti ... alimenta ... facultatum ... egentibus ... hic ... cessabit ... Item ... patronum ... liberti ... ipsos ... iudices ... patre ... ne ... obsequium ... patris ... Si quis a liberto ... alere ... Si quis ... libertus ... filio ... Si ... patroni ... liberti ... filii ... patroni alere. Debebit patrono ... alimenta ... liberum ... alimenta ...

d. Filij. e. emancipati. al' hr̄et nō hr̄et. §. si ul' pārēs ...

e. Solet cognoscere. s. summari. ut de. q̄ hic dicit d ...

l. i. ... ignorati nō p̄t. ut. C. de lib. ... uocare i ius sine uenia patroni ... p̄t. ut. s. ...

n. Munus suis. s. ... sui. ... nō ... ut. i. de ... ut. l. ... p̄t ... l. ... ut ... C. de op. li. ... nō uocabit. ... patri ... ut. s. de ...

o. Mercedes. i. ... opartenē ... e. l. ... l. ... op. ... alimenta. ... ut. ... op. l. l.

p. Cammisit. ... p̄st ... ut ... a re ... op. l. ... i ... ut ... honeratē libratis ... fieri. ut. l. de op. li. §. patronis libratis. l. q. ...

a. Ca mulieri māle nō directa sed extra. ut i successi ... ut. s. de ...

b. Exsoluē. ut. i. e. ne fili. p. pa. l. pa ... ut. C. de pupil. l. si. ... ibi. l. ...

c. Omnes. etiam ... si ... ut ... liberi ul' nepotes. ... sona nō q. heredes tenerentur ad alimenta. ut. s. e. l. ... et facit. e. l. §. fi.

... si ... ad ... honera. ut ... nō ...

Item nō cogit ... alere ... hic ... fili ... testatoris ...

Item ... glo ... fi ... nec ... si ... summarys ... una ... ut ... nō ... ualet ... a ... ... cognoscere ... ... filii ... ... ordo ... ... plano ... pcepto ...

... ... ad ... ... q̄ ... liberi ...

liberto suppetit, patrono desit patrem commatrem patroni, avum patroni et filium eius minime suppetit. Aliter egentes ipsi si liberti tenuioribus facultatibus sunt coguntur.

Modestinus. Alimenta liberto petente non praestando patronus amittit libertatis causa impositorum ab eo libertatis praestationem: non autem necesse habebit praestare [illegible] suppeditare. Cum patronus omni modo constitutio talis praestitur, ei probatum sit contumeliis patronos a libertis esse violatos, vel illata manu atroci esse se pulsatos, aut paupertate vel corporis valetudine laborantes relictos, primum eos in potestate patronorum redigi et ministerium praestare dominis cogi. Si autem nec hac ratione admoneantur, vel a praeside emptori addicantur et pretium patronis tribuetur.

Idem. Si neget quis eam uxorem suam esse dicatur, nisi esse contractum eo quod etiam se uxorem fuisse dicat an ancillae probare paratus sit, alimenta quidem libertus praestare interim compellendus. Si autem constiterit eam suam fuisse, nihilominus ei qui praestiterit eos curavit ex hoc praeiudicium non generatur, [illegible].

Marcellus. Non quemadmodum masculorum liberorum nostrorum liberi ad onus nostrum pertinent, ita et feminarum: nam manifestum est id quod filia pariet non avo sed patri suo esse oneri, nisi pater aut non supersit aut egens est.

Paulus. Inopiam patroni superstitum liberorum nullo modo ius patronorum liberti nepotes habent nisi tamen se esse infirmos, tamque pauperes praesidio plurium esse ut mentionis alimentis libertis suis adiuvari debeant, eo quod ius ita ipsis principum constitutionibus manifestatur.

De ventre inspiciendo custodiendoque partu. Rubrica.

Ulpianus. Temporibus divorum fratrum cum hoc incidisset, ut maritus quidem praegnatem mulierem diceret, uxor negaret, consulti Valerio Prisciano praetori urbano rescripserunt in haec verba: Novam rem desiderare Rutilius Severus videtur, ut uxori quae ab eo divertit et se non esse praegnatem profitetur, custodem apponat, et ideo nemo mirabitur, si nos quoque novum consilium et remedium suggeramus. Igitur si perstat in eadem postulatione, commodissimum est eligi honestissimae feminae domum, in qua Domitia veniat, et ibi tres obstetrices probatae et artis et fidei, quae a te assumptae fuerint, eam inspiciant. Et si quidem vel omnes vel duae renuntiaverint praegnatem videri, tunc persuadendum mulieri erit, ut perinde custodem admittat, atque si ipsa hoc desiderasset; quod si enixa non fuerit, sciat maritus ad invidiam existimationemque suam pertinere, ut non immerito possit videri captasse hoc ad aliquam mulieris iniuriam. Si autem vel omnes vel plures non esse gravidam renuntiaverint, nulla causa custodiendi erit. Ex hoc rescripto evidentissime apparet senatus consulta de liberis agnoscendis locum non habuisse, si mulier dissimularet se praegnatem vel etiam negaret, nec immerito: partus enim antequam edatur, mulieris portio est vel viscerum. Post editum plane partum a muliere iam potest maritus suo nomine filium per interdictum desiderare aut exhiberi sibi aut ducere permitti. Extra ordinem igitur princeps in causa necessaria subvenit. Secundum quod rescriptum evocari mulier ad praetorem poterit et apud eum interrogari, an se putet praegnatem, cogendaque erit respondere. Quid ergo si non respondeat aut non veniat ad praetorem? Numquid senatus consulti poenam adhibemus, scilicet ut

Rescriptum. quia cessat interdictum et omne auxilium [illegible]

De ventre inspiciendo custodiendoque partu

Nota hanc glo. quod in suis casibus potest ... posita in r. ... inspicere tueri.

.a. Pignora. si emist. de fid. tu. §. y. z. §. sigs. ins. di. l. i. z §. d. ss. acc. de etate. §.
.b. Mulieris. i. aliubus ... s. ordinarys sz pena dicit. cta q. tacuit. ut. i. de u. si. aliud. z l. si qua. accur. minimum doctor maximus. acc.
.c. Sequitur. s. planciano et alio quod factum est temporibus diui adriani. et utrumque loquitur de custodia uentris: ut. s. t. i. l. i. in prin. z l. iij. §.
.d. Auctoritas. quod qu. s. dixit remedia pretoris.
.e. Vel plures. sic. s. e. l. §.
.f. Expirit. in maritum. .i. ac
.g. Si iniurie fecit. non alias. u. dicit. z C. de iniur. l. si non conuicy. z i. de iniur. illud.
.h. Illuserit. al. illeserit. al. illusit. q. d. induxit eum ad credendum quod esset pregnans. dum uellet forte placere. uel dum uellet pellere. uel uestem. accur.
.i. Nemini. Rescripto. uel quia non denuntiet. ut. s. in principio huius le.
.k. Consultis. s. t. i. l. i. in prin.
.l. Audire. idem z s. sed non nisi causa cognita. ut. s. t. i. l. i. §. si mulier. hanc enim causam eo ipso quod petit. nec euidens apparat malicia. acc.
.m. Dixi bis in mense. sed non ne hic supinacium est plus quod hinnum. s. t. i. l. i. uel eiserium. cum ibi prestitua xxx. dies. ad denunciationem una. hic nullum prefigit tempus huic denunciationi bis in mense faciende. Reo. non est. non superfluum. quia ibi loquitur facto diuorcio. hic autem loquitur mortuo marito. Item ibi denuntiat se ex eo pregnantem. hic aliud. s. ut mittant heredes uiri mulieres que uentrem inspiciant. preterea ante quam est prope partum per xxx dies denunciat. ut mittant qui uentrem custodiant. postea in qua parit. denunciat ut mittant quibus presentibus pariat. In prima uice mittant. v. In secunda tres liberi et tres libere cum binis comitibus. In tertia. v. preter duas obstetrices. se pregnantem et ita tres. h.

In dubio non ... ... prima ... ... dub. dy.

... ... mulieri ... ... negocium ... ... acc.

liceat marito non agnoscere sed fingere nec eo contemptu maritum patrem quisse patrem potius oportet quam earum filio uelit. captum igitur est remedijs pretoris. Tunc uetum. et si uenerit: respondet pregnantem esse capiendam. ad distrahendum si contemptum uel in multas coherceri. Quid ergo si in fingata dixerit se pregnantem. Diud. se. o. expositus scilicet quod si negauerit. tum sed hoc rescriptum. pretor debebit obstetrices adhibere non adimere; eque non permittitur marito. uel mulieri obstetrices adhibere. hominis aptioris abhibere dicens se pretor tenui honeste matrone eligere debet. in qua animadue niat. ut possit inspici. Quid ergo si in spicere non patiatur: ut ad domum non ueniat. eque pretoris auctoritatis intuicitur. Signis. uel plures renuntiauerint pregnantem non esse. cum multi possit inuenire ex hac causa. et magis puto agi tum cum minima posse. sic enim si usu non fuerit. ci. Domitianus desideriuit. cetero si non fuerit facere. Ad. si qua iniuste crediderit. uel nimio uoto liberorum suscipiendorum ductus est. uel ipsi cum illusum erit. ut crederet. quod si in timide fingebat. equissimum est ignosci marito. Eo comunisse autem oportet tempus non esse prestitutum in rescripto. quod ius in senatus consulto de liberis agnoscendis. xxx. dies prestituantur mulieri. quod igitur si post dierum marito liceat uxori adprobare; uenire an non. et ipsi xxx. dies prestitutum. et puto; post dem cum cognita pe tente marito et post xxx. dies admittere. De inspiciendo uentre custodiendoque partu. sic pretor ait. Si mulier mortuo marito pregnantem se esse dicet. his ad quos ea res pertinebit procuratoribus; ue eorum bis in mense denunciandum

Ibi enim non habet suspicio falsi partus. hic sic. unde ubi maior periculum erat. dy

et ad ... dicere

ante. ut mittant. si uelint. que uentrem inspiciant. mittantur autem mulieres liberae dumtaxat quinque. haeque simul omnes inspiciant. dum ne qua earum dum inspicit inuita muliere uentrem tangat. Mulier in domo honestissime femine pariat. quam ego constituam. Mulier autem ante xxx. dies quam parituram se putat. denunciet his ad quos ea res pertinet. procuratoribus; ue eorum. ut mittant si uelint qui uentrem custodiant. in quo conclaui mulier paritura erit. ibi ne plures aditus sint quam unus. si erunt ex utraque parte tabulis prefigantur. ante ostium eius conclauis. liberi tres. et tres liberae cum binis comitibus custodiant. quotiensque ea mulier in id conclaue aliudue. quod siue in balneum ibit custodes si uolent id ante prospiciant. et eos qui introierint excutiant. custodes qui ante conclaue positi erunt. si uolent omnes qui conclaue aut domum introierint excutiant. Mulier cum parturire incipiat. his ad quos ea res pertinet. procuratoribus; ue eorum denunciet. ut mittant quibus presentibus pariat. mittantur mulieres liberae dumtaxat. v. ita ut preter obstetrices duas in eo conclaui. neque plures mulieres liberae sint quam decem. uel ancille quam sex. hee que intus future erunt. excutiantur omnes in eo conclaui. ne qua pregnans sit. tria lumina ne minus ibi sint. scilicet quia tenebre ad subiciendum aptiores sunt. Quod natum erit. his ad quos ea res pertinet. procuratoribus; ue eorum. si inspicere uelint. ostendatur. ut apud eum educatur. apud quem parens iusserit. Si autem nichil parens iusserit. aut is apud quem uoluerit. educari. curam non receperit. apud quem educetur. cum cognita constituam. si autem

.a. Quinque. s. e. l. §. i. §. so. ibi negabat confitebatur. et sic quinque. quia enim se ingereres reddebat se hic suspectam. ut. s. de prin. que omnia ac
.b. Binis comitibus. i. quatuor. sic et deu. i. no. v. s. xx. distin. u. d. i. d. le. i.
.c. Aptiores. in est quod dicitur furtum a furno. i. nig. quia clam et sic et in testina occulte fit. et magis de nocte. in ill. d. ob. ex. d. e. s. i. z ill. q. male agit
.d. Iusserit. s. in testo. uel parens eam diuortio prestatuisset. odit lucem quam apud matrem expeditis patris educari debet. ut i. aut. ut lice. ma. z au. s. ill. d. uel forte id locum habet cum nulla altercacio est. fuit ex eo pregnans. ut non ne aliqua suspicio est de muliere. Item loquitur patre uiuo. hic eo mortuo ac
.a. Bis in mense. ostendat ubi uolet. si uolet ostendere. ut. s. d. ag. uel dic est in arbitrio ubi. sed non an ostendat. .b. Exeo tempore. a tribus mensibus
.c. Ean posset. i. habet. vij. annos. ut. C. de iur. deli. si infanti. accur.
.d. Sicuti. subaudi desideranti cui mensit. ut agnato defuncti. accu.

ut in aut. de tabell. §. y. Et ne uideatur negligi. ut de iur. ut apud lab. e. hic edictum. sed ar. s. i. de ...
.e. Hoc adest. non ea facienda sunt. u. s. §. de uentre et hic licitum defacto ad referendum ad ius. ut. s. d. ritu nup. l. sep. accu. §.
.f. Comprehensum. i. e. in inspiciendo. .g. Positione.
.n. Oportet. ut mittant qui uentrem inspiciant. ut. s. de inspiciendo. .o. Interest. quod uoluit succedere
.p. Ex testo. cum patrum potius agnat ruperit testum. ... d. iniusto rup. et ir. te. l. i. ac dic a diuo institutum.
.q. Nat. hic. i. si non nasceretur. et tunc quod tum sibi ... si nemo nasceretur non est ita liber.
.r. Non omnia. forte quod non pertineret cum eos cum non ... administratio. al. possit. ut. s. de prin. l. ferunt
.s. Ordinum. scilicet et ordines pretorum. ualia sunt et similes. Item ordines decurionum. et senatorum. et similium. ... absurdum. ut aliene sordide stirpes. ... ut. s. de quod ... sup statu. et fac. s. de prin. l. i. in prin. acc.
.t. Familiam. i. agnacionum. ut. a. d. si. i. l.

Ea que manifesta sunt non declarantur. sed ... ... euidenter apparent et illa ... declarando ... ... Labeo. ... ... de au. ... ... dubitacionis. dy.

... ... educari ... ...

i. de educand. i qua de ex[illegible] est suspicio vel separat[illegible] · ut · j · ubi pu · c · l · i · i pn[illegible]

Ex parte ii q[illegible] cons[illegible] dicit [illegible] · no · pos[illegible] · ut · l · nona · d[illegible]

[illegible] Item dicit [illegible] nomine nato [illegible]

ii Debet audiri · [illegible] i [illegible] a · i · [illegible] [illegible]

x Generis · [illegible] nisi negaverit · cum ad eum debeat [illegible] [illegible] nemo ei nascatur · generis · negaverit · [illegible]

carbo · l · [illegible] ad exemplum antiq sollempnius dat · hodie utile cum hic de rogat · sic · c · [illegible] · ma · l · f · [illegible] dic · hic loquitur de edicto · i · pos · mit · cum h derogat · ut mulier non possit mitti · nisi fuerit sollempnia huius edicti · il lud ei · ad exemplum car · ii · i · de ue · i · p · mit · l · i · § · sic a · i · secundum hoc intellige · s · l · p · § · sicut · [illegible]

a pro quem concubitus [illegible] q nasci [illegible] cum ad [illegible] missum [illegible] tempus quo ad se [illegible] adesse missum [illegible] quia [illegible] autem [illegible] possessionem [illegible] · Etiam [illegible] custodiam negaverit [illegible] non sit [illegible] nasci [illegible] [illegible] [illegible] Siue quod [illegible] non habuerit · quas [illegible] his q[illegible] ex h[illegible] data [illegible] sit manifestum [illegible] non est neglegentia [illegible] eius · ex [illegible] his scilicet quos [illegible] non con [illegible] ut pre eius [illegible] ex testa mento · Si · [illegible] heres institutus fuerit · si nemo natus sit · [illegible] scribit · hunc [illegible] · quamvis non omnia · queque tamen circa partum cu stodiendum · arbitrio pretoris esse [illegible] · Cum [illegible] publice enim interest partus non sub [illegible] ordinum dignitas · familiarum q salua sit · [illegible] filius iste [illegible] sit inspectionis [illegible] [illegible] publica · [illegible] · Tertium [illegible] his quos [illegible] successionis [illegible] ut puta primo gradu heredi instituto · non [illegible] status sit partus · his qui primum locum ab intestato tenent · Si vero plures sint simul succedentes omnibus [illegible] · Quod [illegible] pretor cum agitur [illegible] possessionem

non datum in · [illegible] denegatur · [illegible] ut pro institutione aliquo [illegible] [illegible] non obsit partui · [illegible] [illegible] obsuari pretor [illegible] [illegible] [illegible] de regionis inspiciendo [illegible] custodiendi partus [illegible] oportet.

Iulia. Et [illegible] ventrem [illegible] custodiendi partus [illegible] · [illegible] · si [illegible] mulieri [illegible] ventrem in [illegible] prius custodierit.

Paul. Qui in ventri substitutus est · uel institutus · si ventre [illegible] audiendus est.

Idem. Is quoque si sine liberis [illegible] ut [illegible] · [illegible] postumus [illegible] substitutus [illegible] [illegible] in forma edicti [illegible] inspicere [illegible] custodire · [illegible] modis [illegible] se mitti [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] · [illegible] [illegible] · Si mulier ventris nomine i possessione missa eadem possessio ad alium dolo malo translata esse dicatur. Rubrica.

Ulp. Hoc edictum merito propositum est · ne dum mulier [illegible] fauore partus possessionem [illegible] alius pretor [illegible] [illegible] · [illegible] contra [illegible] actionem [illegible] [illegible] dolo malo transtulit. Non solum autem mulieri pretor [illegible] [illegible] fuit · [illegible] dolo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eius q

lud ei · ad exemplum car · ii · i · de ue · i · p · mit · l · i · §

.c. Complicata · ii · i · s · l · p ·

Qui substitutus est · [illegible] ro si nemo nascatur ii · s · l · [illegible] l · i · p fidic · [illegible] · Et quod [illegible] licet institut · i · pupillari [illegible] ventri substituit · quo [illegible] casu [illegible] [illegible] pupil [illegible] · [illegible] [illegible] intellige [illegible] expressa pu pillari [illegible] · [illegible] hoc [illegible] accursius.

[illegible] esset [illegible] aliqui [illegible] ad eum ex [illegible]

.g. Servare · i · inspicere · non ut [illegible] ut in argumento [illegible] · a · ii · pu · edu · de · l · i · i pri

hic dicit simul [illegible] non fuerat [illegible] [illegible] denegatur [illegible] carboniana [illegible] [illegible] denegatur [illegible]

.h. Is · s · heres · accursius.

.i. Fidic · i · [illegible] non habes · uel substitutus hoc quicquid [illegible] · accur.

[illegible] substituto [illegible] [illegible] custodire [illegible]

.k. Postuma · qua [illegible] i ventro · [illegible] sic erat futura heres [illegible] accursius.

.l. [illegible] · [illegible] testa [illegible]

.m. Inspiciendi · i · [illegible] [illegible] inspicere · custodire · partum · [illegible] ad [illegible] [illegible] bona [illegible]

h [illegible] · inspectio ventris · custodia · prestetur ad partum [illegible] possit [illegible] · [illegible] · ut [illegible] · i · l · p · § · ac · c · [illegible] l · i · [illegible] · [illegible] ad [illegible]

[illegible] [illegible] substitutus postumus [illegible] · non [illegible] [illegible] quarta [illegible]

n. [illegible] · i · p · mit.

o. Hoc edictum [illegible] nisi [illegible] · [illegible]

p. [illegible] · fauore · cum plus fauet [illegible] nato · [illegible]

q. [illegible] · ca · [illegible]

r. [illegible] · l · [illegible] · accursius [illegible]

s. Capi · i · [illegible] · accursius [illegible] [illegible]

t. [illegible] · i · mulieris · eius [illegible] potestate est · [illegible] dic dolo eius · [illegible] transit · singularem ad pluralem · sic · c · de [illegible] · l · si · [illegible] tene quia [illegible] fuit alterius tamen dolus ad hoc ut ipse tamen teneatur · qui dolum adhi buit · ut · l · proxima · § · primo · accursius · et [illegible] doctores legum

[illegible] [illegible]

[illegible] · [illegible] non debeat noceri filio · a · a · d · car · edi · l · i · § · [illegible] · [illegible] · [illegible] [illegible] · [illegible] non [illegible] principali · [illegible] [illegible] filium [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] · [illegible] · c · de car · e · l · [illegible] · [illegible] · [illegible] · i · de ue · i · pos · mit · l · i · § · si ea [illegible] dic · ad exemplum [illegible]

hic soluitur [illegible] [illegible] ro [illegible] omissa non [illegible] · [illegible] si omittatur [illegible] · [illegible]

[illegible] si mulier ventris nomine i possessione mittatur · missa [illegible]

excipitur. Necessario pretor adiecit. ut qui prohibuerit in possessione esse cum dissa(?) cum daret aut cum dis(?) non pretoria potestate. vel manu militum(?) missos sed inclusis ianuis faciet. si eum pretor omiserit, aditus eo dampno remiserit. Cuius autem eis, quam pretor admissum quia in possessione non fuisse, aut forte bona sine fructus, propter quos constituere(?) aut ipso veniente in possessione, a quo fructus consequi non possit: quia solutio non est. Hec actio et post annum dabitur: quia in rebus prestandis consistit. Similiter si quo dolo fecerit. In patrem(?) dabitur actio, si quid ad eum pervenerit.

Paulus.

Dolo fiat mulier in tantum, quam in possessionem venter non prohibetur, sed etiam ventri sanguinem aliquos emeritum(?) et prenti(?) machinatione in possessionem introducit. Si instantis(?) et filie fratri, auguret(?) dicit alter quam actori, velut eradicata est actio. Quid ergo si alteri (?) quam in pretorie (?) possessio sit, profuturis litis causa factis. In utilitatem et hec actio.

Si mulier ventris nomine in possessione calumnie causa esse dicatur.

Ulpianus.

Si ut proponitur ventris nomine in (?) conventum fuerit, constituitur(?) hereditatem. Mulier autem(?) inauguraverit se sepignationem(?) esse. Fiduciam eius minorem(?) habet(?) nec tenebitur mulier, qui calumnie causa fuerit in possessione missa; nec in se fraudem est, postquam in iure conventam. Si enim propter(?) quam veritatis eius(?) signis fuerit alteri ei nec possit non obeuntis(?) unde(?) autem alios factum nec heres ergo(?) nocebit. Et hec etiam exigere(?) cum pertinentia tunc quam supra, debet eius pretor quemadmodum fuerat de qua bona possessionem deriret mulieri ventris nomine, ita calumniam ei impunitam non relinquere. Per calumniam autem in possessione fuisse videtur, qui sciens prudensque se pregnatam non esse, et voluit in possessione venire. Hec autem actio cum exprima(?) ultra annum non(?) mittetur, quam penalis est.

Si mulier autem metu(?) obtineat(?) quam in agro(?) missa fuerit pretor, interea actionem pollicetur. Competit et pretor actionem pollicetur: si mulier per calumniam fraudem sit in possessionem per calumniam venerit. Competit autem adversus eam cuius nomine in possessione missa non est: ut puta vel ab his(?) non sperantia vel ei qui substitutus fuerit vel qui ab intestato, si partus non fuisset, successuri fuerint. Est autem verum(?) poterit(?) patrimoni dominis(?) que imminerit(?) sunt ei qui veniret(?) ei alias hereditatis(?) non per calumniam in possessionem venerit. Cetera(?) fines calumnia ... misso, pro(?) stabit mulier. Quod sine eam cum alienatae(?). Cum pro(?) stiti ventris non nunquam augebitur: et quod interest si quis forte dubitetis an pregnans sit, exclusus sit hereditate. Tunc(?) hereditatis eius qui exclusus est dabitur(?) hec actio. Item(?) si quamvis eius quod interfuit non fuisse calumnie causa in possessionem mulierem. Quod si hec non fuisset ad eum hereditatem institutus heredi sui locupletiorem hereditatem suam relinqueret. Si et hec imputabitur mulieri, quod diminuit illam hereditatem, dum hic contemplatione ventris non attingit hereditatem.

Item.

Si substitutus venter et manente mulieris in possessione decesserit, heres eius eandem actionem pro tuo hereditatis adversus mulierem exiget. Si autem creatur legata ceterique heredem(?) heredes(?) et venter(?) dominium(?) et contributiones(?) posse dicere(?) legatarios potius cum mulieri ... huius hac actione, quod interfuit ... heredem hereditate liberati(?) ... plane subiciendum est, admissas eius quam per hereditatem hanc actionem egit(?) ... ut fidei commissarios agere ...

statim quam partum ... utique et coniunctionem sequitur.
Sed et si in matris utero ... suo ... [illegible] ut in utero suo ... tuetur ... liberta te.

Scaevola. Filie familias si ... ueniant, et princeps ... pater suo ... [illegible]

De concubinis. Rubrica.

Ulpianus. Que in concubinatu est, ab inuito patrono poterit discedere et alteri se aut in matrimonium aut in concubinatum dare? ego puto solere in concubina auferri conubium, si patronum inuitum deseruit, quippe cum honestius sit patrono libertam concubinam quam matrem familias habere. Cum Atilicino sentio et puto solas eas in concubinatu habere posse sine metu criminis, in quas stuprum non committitur. Qui autem damnatam adulterii in concubinatu habuit, non puto lege Iulia de adulteriis teneri, quamuis, si uxorem eam duxisset, teneretur. Si qua in patroni fuit concubinatu, deinde filii esse cepit uel deinde nepotis, uel contra, non puto eam recte facere, quia prope nefaria est huiusmodi coniunctio, et ideo huiusmodi facinus prohibendum est. Cuiuscumque etatis concubinam habere posse palam est, nisi minor annis xii sit.

Paulus. Si patronus libertam concubinam habens furere cepit, in concubinatu eam esse humanius dicitur.

Marcianus. In concubinatu potest esse et aliena liberta et ingenua et maxime ea que obscuro loco nata est uel questum corpore fecit. alioquin si honeste uite et ingenuam mulierem in concubinatum habere maluerit, sine testatione hoc manifestum faciente non conceditur: sed necesse est ei uel uxorem eam habere uel hoc recusantem stuprum cum ea committere. Nec adulterium per concubinatum ab ipso committitur: nam quia concubinatus per leges nomen assumpsit, extra legis penam est, ut et Marcellus libro vi. digestorum scribit.

Paulus. Concubinam ex sola animi destinatione estimari oportet.

Idem. Concubinam ex ea prouincia, in qua quis aliquid administrat, habere potest.

Explicit liber xxv. incipit xxvi. de tutelis. Rubrica. Rubrica.

Paulus. Tutela est, ut Seruius diffinit, uis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter etatem suam sponte se defendere nequit, iure ciuili data ac permissa. Tutores autem sunt qui eam uim ac potestatem habent, exque ipsa re nomen ceperunt: itaque appellantur tutores quasi tuitores atque defensores, sicut editui dicuntur qui edes tuentur. Mutus tutor non potest dari, quia auctoritatem dare non potest. Surdum non posse dari tutorem plerique et Pomponius libro lxix. ad edictum probant, quia non tantum loqui, sed et audire tutor debet.

Paulus. Non est exigendum ut a pupillo, ut sibi tutorem petat aut ad tutorem suum pertinere certificatur.

Gloss (Accursius), partly legible:

l. Concubinatus ... ab uxore ... que ... non committit per nomus stuprum ... ut concubina ut ... cum tabulis ... Accursius.

... concubina ... l. ... de concubina ... imo hic in odium luxurie que mulier committit adulterium constituitur se indignam ...

... Accursius. Accursius.

... Tutela est ... Accursius.

Explicit liber xxv capitulum xxvi de tutelis

Ulp. Qui habet tutorem pupillus vel pupilla si furere ceperint in ea causa sunt ut in persona eorum curatores dari debeant. Quesitum, quid enim quaque munus fun-
ctum, nichilominus probatum: cum enim
utrumque necesse; curam. si tutela et cura
indigeat. quare si tutores habet, quod
pupilli etiam curatoribus non indigent, si
vero non habent, quibus furor eis accesserit, ni
chilominus tutores accipere poterunt:
quia lex .xii. tabularum ita accepta est, ut ad
pupillos vel ad pupillas non perti
neat. Curatorem autem ipsum pupillo magi-
stratus curatores non admittimus,
ut curam putamus. ut si minor .xxv.
annis furiosus sit curatore ei non
ut furioso, sed ut adolescenti dari, quia
etatis esset impedimentum, ut in diffini-
endi. et qui etatis curam, vel tutele sub-
iacet, non esse necesse curatorem dari curato-
rem. Divi fratres rescripserunt quia
magis etati quam dementie tantis prosit
consulendum. Si pupillus, pupil-
lave cui iussu tutor velit vel curator, ne cogere
cui quod cum litem agere velit nullus curator
tutor incarum petentur: utrum ipsis pos-
centibus datur. Amnio et auxiliatio pretore
et consulendi esse sine dubitatione: dari
huic curatorem posse. si non alias quam si
ipse petat. curatorem dari ei oporteat. denique
Cassius libro .vi. scripsit talem cura-
torem sicut nemini esse dari posse nisi presentem
neque cuique, nisi presenti et postulanti.
itaque infanti non potest dari. Item Cas-
sius. ait si pupillus curatorem po-
sceret non velle quod nisi alicui agentem
agi cum tutore debuisse. Consules
autem. Ulp. huic curatorem dari posse.
Pomp. ait tamen libro .xv. Sabinum scrip-
sit. Si pupillus petat talem cu-
ratorem. nec adoptat in quam rem. tamen
omnis contraversias datus sit. Et ut cui

suis furiosi constituisse. In omnis re(bus)
causis una(?).

Paul. Quod dicatum: si minor istis ce-
tatis sit curator tutorem habebitur
dixit. foris cognite: si familia
... ...
... cum ...
tutore et si impubere datus esset ut
ageret pupillus non solum eo nomine
curator esset. quod ageret pupillus pupil-
lave. si inciderit quoque. quod cui lis age-
retur. Constituantur vel plures
in plurium. vel unius litem, vel unum in plu-
rium, vel unum in unius litem, vel in
unius litem, vel in plures. curatores petere.
Idem. Qui semel petitus sit talis
curator quamdiu is curator manent
alius mentem, licet curator petitus non
potest. Si tamen ubi gratia adversus
...: curator petitur sit. Item ... ad
versus alium curatorem ...
... causis in duos curatores ...
opportet. Item quia tam ad unam speciem
acceperit. si in diversas lites in diversis tem-
poribus ... petitur:

Ulp. Muto, item et surdo, sive ubi ...
tutorem dari posse vere est. Sed an ...
tutoris eius ad ... dari posset, du-
bitatur: et si potest tacitum, curator potest
esse autem ... Ulp. libro .xxxv.
Digestorum scripsit, in tutoribus autem
contineri posse adversus dari. Eo-
dem ... a presidibus provinciarum posse
dari tutorem placet, et si datus sit et
nullius momenti esse datum tamen ...
Pomp. autem hoc nisi adiectum: quod presi-
des provinciarum, si sint tutores ... si sta-
tus ... non dicimus, in se habes ad
monimentum ...
quod si statis decretis ...
... pupillorum ...
... Tutoris datio ...

[illegible gloss]

pu[illegible] e. in minus dictionis s. si eius [illegible]
petat cum [illegible] lex [illegible] lex
vel senatus consultum vel princeps.
Sunt et [illegible] tutor tamen.
[illegible] patrem [illegible] p[illegible]
te tutelae tamen non posse palam e.
[illegible] quem si [illegible] non puto valere excusationem
sic enim post patris [illegible]
[illegible] atque [illegible] ab hostibus
pre captus fuisse [illegible]
[illegible] ne in medio
periret.

Tryp. Si filius familias tutor ab
aliquo datus sit si quidem pater tutelam
agnovit in solidum teneri [illegible]
agnovit consentire [illegible] agno
visse autem videtur sive gessit sive
gerenti filio consensit sive omnino attigit
tutelam [illegible] filio [illegible]
ut diligentiam tutelae gerendae [illegible] i
[illegible] periculum [illegible]
quod [illegible] agnovisse plane [illegible] no
luit filium non [illegible] agnitum.

Idem. Patronus quamvis [illegible]
[illegible] ius pupilli [illegible]
gesta [illegible] ius publicum
[illegible]

Marc. Lucos esse [illegible]
[illegible] pluribus [illegible] tutelae
[illegible] opinione
dixisse ut non [illegible] tutor
vel consultum [illegible] patrimonio [illegible]
[illegible] pu
pillo [illegible] absistent.

Ulp. Etiam [illegible] tutor
tam [illegible]
Paul. Furiosus [illegible] tutor
fuerit [illegible] tamen cum [illegible]
mentis esse ceperit.

Idem. Quaesitum est an [illegible]

[illegible] militiae absentes [illegible] publice [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] absentes
[illegible]
[illegible] absentes rei publice causa
[illegible]

Pap. Solere [illegible]
[illegible] tutoris [illegible]
[illegible] administra
[illegible]
[illegible]
tutelae quod solet [illegible]
[illegible] qui non possit suf
ficere administrationi tutelae [illegible]
suo periculo [illegible] constituat.

Ulp. Si [illegible] sit adhuc i
[illegible] pupilli
tutores [illegible] tutor
[illegible] pupillus [illegible]
[illegible] alius [illegible]
[illegible] tutores [illegible] quis
ab hostibus fuerit captus vel pu
pillus [illegible] tutor [illegible]
[illegible] testamento [illegible]
[illegible] desinit esse tutor [illegible]
[illegible] quis fuerit [illegible] desinit
esse tutor [illegible] condicio [illegible]
[illegible] evenit ut desinat esse tutor
[illegible] condicione.

Idem. Si quis tutor non sit [illegible]
captus ab hostibus [illegible] missus ad
[illegible] legatus [illegible] receptus [illegible]
[illegible]
tutor manet [illegible] alium
tutorem [illegible]

Gaius. Tutela plerumque [illegible]
le officium [illegible] nullam tu
telam [illegible] tran
[illegible] ab hostibus [illegible]
[illegible] legitime [illegible]

[illegible gloss]

non descendunt.

Paulus. Quamvis plura sint condita testamenta, ut in ultimo facta sunt, ut in ultimo firmo sit (?) ... tutoris, alii tutores dentur.

Neratius. Feminae tutorem dari non posse, quia id munus masculorum est, nisi a principe filiorum tutelam specialiter postulet. De testamentaria tutela.

Paulus. Lege duodecim tabularum permissum est parentibus liberis suis sive masculini sive feminini sexus, si modo in potestate sint, tutores testamento dare. Idque sive relicti sunt postumis filiis vel nepotibus vel ceteris filiis heredibus parentibus, testamento tutores dantur quin modo in ea causa sint, ut si vivo eo nati fuerint, in potestate eius futuri sint. Et si ignorans non esse filium in potestate, a nepote eo, eque in potestatem redibit, si nepoti tutorem dederit, ita recte dedisse videtur, sive post mortem eius in patris sui potestatem recasurus non sit. Quod evenit summo testatore filium in potestate eius esse desiisse.

Ulpianus. Nec interest liberis vetere in potestate, tutorem dare possessionis finibus vel scriptis.

Idem. Testamento tutores accipere debemus quos confirmantis testamento scriptos, sed eos demum testamento datos accipere nos oportet, qui iure dati sunt.

Modestinus. Pater heredem instituto filio vel exheredato tutorem dare potest; mater autem non, nisi instituto filio, qui tamen potius, quam impubes, tutorem dare videtur; sed tamen causa cognita matris testamento datus est tutor, confirmari debet ...

Paulus. ... bitur eius a patre datus, quamvis minus minor erit, tamen sine inquisitione confirmetur, nisi causa quae tunc ignorabatur vel commutata sit, veluti ebrietatis vel luxuriae ... sit, vel egentia, propter efficacem ...

Ulpianus. Si quis filiis suis sive filiis tutores dederit, et postumis videri dedisse, quia filii vel filiae appellatione postumi continentur.

Idem. Quid nepotes sint appellatione filiorum, ipsis tutores dati sint, inquiritur, et magis est, ut ipsis quoque dati videantur, si modo liberos dixerit tantum, si filios, non continebuntur: aliter enim filii, aliter nepotes appellantur. Plane si postumis dederit, tam filii postumi quam ceteri liberi continebuntur.

Paulus. Tutores non habebit, si pater testator primus, postea heres scriptus, simul atque aliquis heres extiterit, nam ante heres, tutor dari potest, quia post mortem heredis tutor recte dari potest.

Ulpianus. Tutor dari necesse tutore potest vel testamento vel codicillis. Sed si sub condicione fuerit tutor, non eo tempore datur, ut in testamento extante tutor datus ... usque ad certum tempus habeat, quamdiu condicio dies ... usque adveniat. Tutor quoque ... datus locum habet. Imprimis novissima, ut elegit, species tamen cavit prima ut tutius aut potentior tutor esset tantus, sicut in extraneis veniet tutor esse, quod vel ex digestorum recte scripsit: novissimam scripturam spectandam esse.

Paulus. Si in eodem heredem adiecerit, non valet, etiamsi quis testamento scriptus sit, sive ex uno, sive ex pluribus heredibus adierit, tutelae status valet, nec respectandum est ...

[illegible]

hereditatem nos adeat.

Ulp. Si heredi nondum adita sit ex qua tutor speratur: verius est alium tutorem posse dari quamdiu nec speratur. Ex tutoribus testamentariis eos sequimur qui novissimi sunt: quisque posterius tutor scriptus sit novissimae scripturae invenitur. Et filium et exheredatum nepotem heredem sine tutore decedit ... in aliquo casu. Sic utilis ratio ut puta si praeterierit filium uno parte decessisse et nepotem exheredasse vivo avo, et fortius dicendum est tutelam quam ex lege ... confirmatam. Nam Pap. libro xvi responsorum scripsit valere tutoris dationem cum confirmatum sit testamentum, consequenter tutoris quoque datio valebit. Ideo testamento ubi heres institutus sit vel nominatim exheredatus sit. Testamento suis testamento tutori dedit ... furere desierit tutorem esse ... confirmat ... sit pater, neque ... valere dationem ... Pap. ait recte ... tutorem ... Si alienae ... tutor potest ... liberum tutor esto: qui sine conditione et pure datus sit, videbitur ... conditione ... extraneo suo ... fideicommissam libertatem quae ei ... alienum tutorem scripsit ... pupilli favore et publicae utilitatis assumpta libertas sit in persona eius qui tutor scriptus est. Proinde igitur et huic fideicommissariam libertatem deberi ... non refragatur.

Idem. Si quis sub conditione vel ex die tutorem dederit, medio tempore alius tutor dandus est, quamvis legitimi tutores pupillus habeat. Sed cum semel quis testamentarius tutor sperabatur legitimam cessare: et si semel ad testamentarium devoluta sit tutela, ad ... excusatus sit tutor testamentarius. Adhuc dicam illum excusari ... ad legitimum tutorem redire tutelam. Idem dicam si fuerit remotus, nam hic ... ut alius detur. Quod si tutor testamento datus decesserit, an legitimi tutela redeat? quia hic senatusconsulti cessat. Plane si duo vel plures fuerint tutores testamentarii, in locum eius qui decessit ... potuerit dari alius ... similius ... legitima tutela sit ...

Idem. Certarum rerum vel causarum testamento tutor dari non potest, nisi deductis rebus.

Pomp. Et si datus fuerit, tota datio nihil valebit.

Marc. Quia personae non rei vel causae datur.

Ulp. Si ita testamento tutor detur rei Africanae vel rei Syriacae, utilis datio est: hoc enim ...

Idem. Si quis ita dederit: filiis meis tutores do, in eam conditionem ... tam filiis quam filiabus dedisse videtur: filiorum enim appellatione filiae continentur. Si quis filio tutorem dederit et plures filios habeat, an omnibus filiis suis dedisse videatur? et Pomp. dubitat. Magis autem est ut omnibus dedisse videatur. Si quis liberis tutores dederit, vel filiis, et habeat quosdam apud hostes, an ipsis dedisse videbitur si non ...

[illegible]

legitima excludit dativam

qo.

[illegible]

qo.

qo.

qo.

[illegible]

Item si fuit exheredatus ... mortuo patre avo.

[illegible]

[illegible]

aliud apte placuit testatorem fecisse. Si quis agnoscente separatum filium heredem tutores filijs dederit: utrisque his solis dedisse uidentur quos in potestate sua. [illegible] quos agnoscuntur [illegible] magis eum hunc dedisse non uidetur [illegible] ipsius [illegible] quidem ipsius non sensisset [illegible] duxit [illegible] in potestate eius [illegible]. [illegible] filium [illegible] dicendum [illegible] nec [illegible] ei filio tutorem [illegible] dedisse. quod obisse creditur. Si postumis dederit tutores. hij [illegible] nato eo nascentium [illegible] ualeant [illegible] magis [illegible] ut [illegible] ratio [illegible] omnino [illegible].

Testamento datis tutores [illegible] ce agendis [illegible] [illegible] certi [illegible] offerit satis [illegible] ne solus administret: audiendus [illegible] [illegible] [illegible] habet hec [illegible] satis dare [illegible] satis dare; [illegible] non debet excludi [illegible] oblationes [illegible] omnibus satis dantes [illegible] ut qui [illegible] magis satis acciperet [illegible] satis dant [illegible] tempus [illegible] tutela [illegible] ad [illegible] tutela [illegible] repelli [illegible] administratione [illegible] neque satis [illegible] [illegible] tutores [illegible] satis [illegible] non debet [illegible].

[illegible] sit satis dare. Duplex igitur est cognitio [illegible] quo obtulerit satis dare [illegible] tutor [illegible] qualis sit [illegible] fortune [illegible] estimationis [illegible] honestatis sit. ut non [illegible] hec [illegible] satis datio [illegible] illustrium. Quod si plures [illegible] [illegible] [illegible] tutores [illegible] persone [illegible]

Si maius tutor [illegible] satis dare [illegible] tutores [illegible] tutores aut si non satis dat [illegible] satis [illegible] tutele [illegible] audiendus [illegible] aut [illegible] tutela [illegible] tutores [illegible] satis [illegible] Si contutori satis dante [illegible] tutores testamentarios preter [illegible] si ex inquisitione dati sint tutores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] significationem [illegible] maior pars tutorum [illegible] geri [illegible] maior pars eligat [illegible] testamentarios [illegible] Testamento datis postumis tutoribus [illegible] tutori [illegible] [illegible] pupilli [illegible] [illegible] tutor [illegible] Si quando plane gesserit post [illegible] tutele [illegible] tenebuntur [illegible] administratione [illegible] [illegible].

Plane. Tutor [illegible]

[illegible]

Quintuclā testō. ſc̃ ſ. auditē... [illegible]

pōt teſtō. Quelibet poſſu-
it tutore dare ſiue ſ̃ prō ſuū
ōſuiſſe. quia lex. xii. tab. ī q͠o
ſtatuunt.

Itē. Teſtō tutores hīc
dari poſſunt. ... teſtī ...

Vlp. Si qs tutorē dederit ... ẽ.
... ſuū qui ... pt ... hĩ
iii ... eēt ...

Afri. Tutor ... dari ...
... filiis ... uti eo
uolentibus ... ī ... eī
... nō ... eēt
... tutor ... dabitur ... fuiolet ... ill
... tutore ... ſiio.

Iulī. Si plures tutores ſūt ... ſi ...
... plicatis ...
... ē ...

Modest. Duobus pupillis. ...
... tutela ... ſi
... ſeſc ... ſ ... t ...
... tutor manet.

Paul. Tūc nō tutela ...
... ... teſtō patris ...
... qui ... ſ ...
... patris uoluntatē ſequetuꝛ
... ſucceſſor eius ...
leges ... nō admittit. ...
... Honoris ... tutoꝛ
... nō ...
tutoribus, qb; negotia gerendi ...
... uoluit.

Propt' ... teſtō ...
... filio ... tutorē ...
... ſ ... ſ ... cab ...
... teſtō patris ...
...

Papi. Si deficiat ... teſtamē ...
... patri pupilli noīe ...

... hec ītelligit. io. cū ... teſtō ...

Nuō ... ſi ... tutor ...

...

Tutor ... teſtō ...
...
...

Paul. Q̃ ... teſtō ...
... ſ ... ſi ...
... ab his ... legitis. ...
... filiis ...
... filii ...
nō ... patris ... Cuius ...
... manumiſſis ...
... teſtō datur ...
... euolutione teſtamētis. ...
tutela ... Cum pupillo libro.
... tutore dabit ...
... eius ... inquiſitionis
... ſequitur.

Item. Ex ſimilia ... ſi ...
... tutor ... teſtō. pupi-
lo tutorē ... ſcripſit ...
... uoluntatis. ... manu ...
... ambigua nō eēt.
... qm̃ ... tutores eēt ...
... nec admittendi ex cauſa
... publico ...
... nec ut ſuſpectū
remoueri.

Paul. Duo ſūt titii. pat' filius.
datus ē tutor titius. nec apparet. de
quo ſenſit teſtator. q̃ro quid ſit iu-
ris. rē. is datus ē. q. dixe ſe teſtator
ſenſit. ſi id nō apparet. nō iuſ deficit.
ſ̃ pbatio. igit' neuter ē tutor.

... ſi ...

...

... teſtamento ... liber ...

[illegible]

[illegible]

S[i] pat[er] pupille ex[heredate] ... postumum ... [illegible] ... Q[ue]ro ... [illegible] ... T[utor] ... [illegible] ... C[ontra] ... [illegible] ... E[t] ... [illegible] ... Q[uo]d ... [illegible] ... N[ulla] ... [illegible]

Sceu. Si pater exheredati filie tutores dederit, testamentum eius ru-
pti et edicti cam adgnatione postumo,
omnimodo distinguendum est, cui rei pupille
dati ad petendam hereditatem ... [illegible]

Paulus. Quero an ignarus eius etatis cives testamento quis
dari possit. Paulus respondit posse.
Paulus respondit eum quem ... [illegible] ... tutor datur et pupilli moribus et ad-
ministrationis ... [illegible] ... con-
venire posse. Item eos tutores
qui ... [illegible] ...

Ulpianus. Testamento ... heredes instituunt filios suos
pupillaris etatis, eisque tutores
his verbis dedit: Filiis meis tuto-
res sunto Gaius Meuius, Lucius
... heres ... [illegible] ... non dedit.
Sunt autem heres ... annorum
etatis. Quero an possit libertate
sibi recte dicere. Paulus respondit: quoniam pla-
cet ... prius tutor esse ... libertate
... [illegible] ... cum quo
... de quo queritur ... [illegible]
... ab avita hereditate ...
... tutela autem post legitimam
etatem ... [illegible]

Idem. Tutoribus ... [illegible] ... tutorem ... suis non ...
... te Gaium Plautium tutorem
... [illegible] ... tu-
tela ... gesserit ... mortuus erit
... negat ad Plautium
pertinere tutelam ... alio ... quia alio
ergo ... [illegible] ... illa ...
ad mortis tempus refertur.

Sceu. Cui codicillis ... ab intestato
tutores dati significasset quem te-
stamento datos quos ... aut
excusationes habere posse ...
... [illegible] ...
nec excusari ... tutores ...

[illegible]

[illegible] ... Nulla ... [illegible] ... excusare ... [illegible]

... manet. Respondit nichil proponi cur non
permaneret. **De confirmando tutore vel curatore.**

Modestinus. Tutore vel curatore.
Merito confirmationis tuto-
ribus reliquimus pauca.
Pauca de his sentimus. Sunt
quidem dati recte testamento tu-
tores, id est a quibus oportet et quibus
oportet et quo oportet modo oportet
et ubi oportet: pater ei filiis aut
nepotibus quos habet in potestate re-
cte dat tutores. Si vero ... [illegible]
fuit ... [illegible] ... vel
... mater aut patronus aut extra-
neus ... [illegible] ... non re-
cte ... velut pater filio non existen-
ti in potestate ... [illegible]
... [illegible] ...
... [illegible] ... tuto-
rem vel curatorem ... [illegible] ...
plena consultatione ... [illegible] ...
... confirmari tu-
tores ... [illegible] ...
... [illegible] ... simp-
liciter confirmat ... [illegible] ...
... [illegible] ...

Curatorem ... oportet ... curatorem ... te-
stamento ... [illegible] ...
... confirmari alio
quippe.

Modestinus. Quibus libris non recte ... in
testamento tutore datur, si si decreverit ...
... pupillos ... confirmabitur, nec satis dabit pu-
pillo rem salvam fore ... [illegible] ...
... testamento datus sit filiis
eius ... confirmatur ... [illegible]

Iulianus. Qui a patre tutor scriptus
est aut non iusto testamento aut non ut
lege precipiebatur, confirmandus est
ad tutelam gerendam, perinde ac si recte
testamento tutor esset, ut satis dato ei ...

[illegible]

[gloss, heavily abbreviated: ...ut ... qua non potest ... in testamento vel ... ; ... si pater ... dare tutorem ... ; Natalis ... secundum legem aliquo ... ; Cum ... aliquo confirmatur ... inquisitione ... ac. ; ...]

P[aulus]. **S**i patronus, ut queris, extraneus impuberi, quem heredem instituerit, tutorem dederit, certum est, nisi ... pupillus non magis ... ei sequendum esse, quod ipse eius quem tutorem esse noluerit, ... impuberi ... ut eum heredem instituerit.

P[aulus]. **T**utores a patruo testamento datos iussu pretoris magistratus confirmare cautione quam accipere debuerint, nec voluntas eius tutorem dare potuit, negligentiam magistratus non excusat. Denique ... non ante ... nisi ... satisdationis, pro utilitatis ... sequitur ut si tutele tempore solutio non fuerit, id quod debitoris eorum ... non possit magistratus ... determinat.

I[dem]. **S**i filio impuberi pater tutores aut puberi curatorem dederit, causa inquisitionis pretor eos confirmare debebit.

H[ermogenianus]. **N**aturali filio, cui nihil relictum est, tutor frustra datur a patre, nec sine inquisitione confirmatur.

C[um] queritur an ex inquisitione recte datus sit tutor, quatuor hec consideranda sunt: an hic dederit qui dare potuerit, an ille acceperit cui datus est, an dandi facultas erat, ... aptitudinem aliud ... in ipso statu.

T[ryphoninus]. **I**n confirmando tutore hoc precipue debet animadverti, patris voluntas qui sic eum elegit, si ipso mortis tempore tutores non iniuriarum vel curatores scripsit pater, sive ante annos, ut spatio medio potuerit facultatem dati a patre non iure tutoris fieri mutatio, vel morum ante celata vel ignorata.

[gloss: ... si ... potuit ... ; ... mandare ... ; ... falsi ...]

[gloss: ... ut ... de tutela ... ; In confirmando ... facile ... ; ... ; Cum ... plures tutores ... ; ... ; Causa ... fisco ... ; ... ; ... tutor ... ; ... pupillo ... ; ... regulam ut ...]

[gloss: ... pupillo ... ; Utilitatem ... procedenti ... ; ... tutele ... ; ...]

... ei emerserit, in pubertatem tutori necessitate preterea excusetur.

P[aulus]. **V**el ex fisco aliquis contractu damnoso pupillus ...

T[ryphoninus]. **U**tilitatem pupillorum pretor sequitur, non scripturam testamenti vel codicillorum. Nam patris voluntatem pretor accipere debet, si non fuit ignarus eorum que ipse patre defuncto ... operata sunt. Quod denique si ... sponsor eo, quem pater testamento vel codicillis ne iure ... tutorem esse nollet, neque insequi primam voluntatem probatur pater discessisse.

Sc[evola]. **Q**uidam nepotibus testamento curatorem dedit, ... omisso ei ... Quesitum est an administrare curatorem compelli debeat. Respondit, quemadmodum curatorem ... Sed an aliquod ei testamento ... omisso ... ; Si ... nollet ... paratum ... satis ... nepotibus debeat. Respondit eum curatorem ... non ... posse, ... nomine satisfacere debere.

De legitimis tutoribus.

C[aius]. **L**egitime tutele lege .xii. tab. agnatis delate sunt et consanguineis, item patronis, id est his qui ad legitimam hereditatem admitti possunt; hoc summa providentia, ut qui sperarent hanc successionem, idem tuerentur bona ne dilapidarentur.

Ceterum alibi hereditas et alibi tutela, ut puta si sit consanguinea pupillo: nam hereditas ad eam pertinet, tutela autem ad agnatum; ... si sit patruus et patrui filius, nam tutelam patrui filius, hereditatem patruus obtinebit ... patrui ...

[gloss: ... agnati ... ; ... consanguinea ... ; ... heres ... ; ... Cum ... ; ... filius ... ; ... ; ... agnati ... ad tutelam ... ad hereditatem ... ; ... ; ... legitimi ...]

[gloss, right column: ... pupillo ... ; Cum ... ; ... ; Q[ui] ... ; Cum ... ; Cum ... ; Cum ... ; ... legitimi ... ; Cum ... ; Cum ... ; Cum ... curator ... ; ... ; De legitimis tutoribus ... ; Legitime ... agnatis ... ; ... legitimum ... ; ... ; Consanguineus ... agnati ... ; ... ; Cum ... ; ... ; ... plures. ac.]

-a. Si apud hostes non defertur. quia proximior speratur redire ut i. de leg. h. si necesse. si fid[illegible] tutela ad eum non l[illegible] qd. a. app lat. cum ut. j. c. l. iij. si non [illegible] an. h. h. l. non erat spes post liminii. ac patronum. apud quos remanet tutela ut. j. l. iij. si fi.

-b. Capitur datur. ut sit cō[illegible] [illegible] de vit. t. sigs sub

-c. Clam autem ut i. tit. p[illegible] ac. ut. s. e qui tan. ut. j. q. excep d. c. tutum. s. qd sit. ac. de

-d. Cum suum. rogat. j. quo. g. cum ex seq. sed abemini fit remo puer. ad libertatem. ut. j. ac. h. l. si eni. s. sigs. sit. i. alia senat. ut. j. ibi. de. h. ac. qui ut libertus est

-e. Nō hēc. qui manumittere debuit ut. j. de fideic. l. liber. h. sic. s. d. ius. ac. si h ac. i. h. s. i. h. ac. dolus. s. h ac.

-f. Cognatus. a. i. tutum d. sit ex. a statu libertatis. sic. j. ad pupill. l. l. s. cognatus. ac.

-g. Assignat sit. s. l. poterit. j. de assignat. l. l. i. h. pn. ac. j. e. tutel. l. sa. s. q. f. j. si pupilli s. quis. ac. d.

-h. Legitima. dimittitur non. nam ut s. h. fit. alia pupilli. ut s. de tu. l. si a. d. ipsis. d. i. h. j. in leg. h. ri capi. d. i. tu. ro. et h. alijs secus. ut s.

Legitima de. a. d. l. tutel. si h. g. mo. t. s. h. alio differt legitima ab alijs quia h. tra sit ad libros. ecce non. ut s. de tutel. l. ampl. j. l. prop. s. duo. t. s. ac. de

-i. Tutela nominatim lex leg. h. e. d. l. put. al. qui defertur nomine alij de s. g. h. ut s. de c. a. d. l. tutel. l. s. a. c. tutelas f. s. c.

-k. Cognatum quod tutela ut. j. de cong. l. nomis s. i. ac.

-l. Copulatus. q. j. ad hereditatem. i. ad inuitis. ut ex eo. pa. s. l. l. j. j. de suis j. e. hij l. i. h. s. ac. de vad.

-m. Ut non fit nominis. l. s. [illegible] gradibus et libertis quia sui. ex [illegible] l. heredes stricto non fit. d. ut. l. manumissi. ut. j. ac. manumissi. l. iij. j. patrono et non h. ut. s. diuus. no. s. h hac. l. s. o. ne sibi sic et heredes, non defertur tutela sicut s. qui mea q. consequitur libertatem. ex e iusto manumittit per. s. c. l. l. s. h. c. du. me in inuitis et pena trib u. net. d. iure. j. de fid. lib. l. relegatorum. s. h. in s. d. j. de suspec. t. l. de eo qui ex c. h. multos s. ignominia. sic. quia ut e inibi uno. n. nec tutor e. ut. j. p. t. ac. -n. Ad [illegible] e. sum. l. u. a. d. j. b. ac. h. i. tutato. s. s. plan.

-o. Tutore. ē. ad libertatem. admittit. ut. j. de suis. l. e. ac. sit manumittere.

-p. Rabulas. si a. q. b. lex. l. s. iuij restitutionis ut. s. s. j. de societ. l. c. e. non e s. h. d. m. ac. -q. Cum s. a. directe manumissus. ut. s. h. et sing. ul. rebus j. p. tel. rel. c. d. l. s. libras. ac.

filia et neptis. Sed si ab hostes sit frater inferioris gradus agnato tutela non defertur. Item si patronus ab hostibus sit, patroni filio tutela non defertur, sed interim a pretore datur. Cum autem quesitum est an cui hereditas tutela defertur, item cum hereditas sine tutela. Et primum eo quia latet autem eius [illegible] ingenuus esse manumittente. Nam et generaliter divus pius rescripsit. Aurelio basso. ius patroni cum non habebis ubi s. plane te ingenuitatis eorum subvenire si ducem si hi a; ubi tamen vel ut eo modo prinatur nemo patronatus [illegible] libere non [illegible] erit filius liberti agnatus sit, tutela quem [illegible] remanebit ut marcellus notat. [illegible] legitima autem hereditas ad sororem pertinebit.

Item. Legitimae tutelae capitis diminutione pupilli non consumitur, si (sive) minima [illegible] contigit. Quamvis [illegible] nulla dubitatio.

Item. Tutela legitima quae patronis defertur ex lege xij. tabularum, non quod specialiter vel nominatim delata est, sed per consequentias hereditatum quae ex ipsa lege patronis dantur. Ergo et manumissor ex lege xij. tabularum tutorem si sponte manumissit, sive compulsus. ex causa fideicommissi manumisit. Sed et si hic liber [illegible] ut manumittere ex constitutione diui marci. ad auxilium inuitum pervenit ad libertatem, dicendum est tutorem esse. Et plane si forte ex nubiano s. c. pervenit ad libertatem, non habebit tutorem eum qui ingratus est, sed erit libertus effectus, ad familiam testatoris pertinebit. Igitur si sit capitis

tutela ad liberos patronorum pertinet, quae ad patronos non pertinuit. Sed quaesitum est, ut omnibus his casibus libertis locum habet testato manumissis. Si duo plures vel manumiserint, omnes tutores sunt. Sed etsi multi sunt manumissores, dicendum est solos masculos fore tutores. Sed et si frater ex patronis decesserit, tutela penes ceteros patronos est. Quamvis ille filium reliquerit. Sed etsi ab hostibus fuerit captus, interim soli ceteri patroni tutores sunt. Similiter si quis in servitutem redactus sit, superstites et ceteros esse tutores. Sed si omnis patroni decesserit, tutela ad liberos eorum pertinet. Proinde si alter ex patronis filium, alter nepotem reliquerit, tutela ad solum filium, non ad nepotem pertinebit. Quamvis in familia patris sui primus est, apparebit ex legitimis hereditatibus, et legitima autem hereditas ad solum filium pertinet. Ergo et tutela ad solum filium descendit, non filium et ad nepotem. Quaeri potest si patroni filius sit remotus, vel excusatus, an nepoti tutela deferatur. Et marcellus mea sententia est, ut succedit non prius sit sed [illegible] cum eo qui abierit tutela, ut alij [illegible] eorum defertur non ut succedit in demittens. Non tam autem morte vel capitis diminutione successio debetur in legitima tutela ad minimum. quamvis si proximior capite diminutus est, qui post eum est succedit in tutelae administratione. Si parens filium vel filiam vel nepotem vel neptem vel deinceps impuberes, quos in potestate habet, emancipaverit, legitimus tutor sub

Mod. Quod defuncto. si [illegible] sinet.

-a. Si parens in eam legitimum ē. quia ex inter. in lib. i. quia ex agnat. ut. b. iur. habet non legitimam dici potest. ut. s. h. s. fas. s. h. de le. pa. n. ac. non legitimum [illegible] sui fit legitimum. ut ut [illegible]

Quod defuncto si [illegible] ut. s. a. h. tutel. q. ē alia t. s. h. sit legitimum quia ut. ex agnati. ut. s. b. ut. ut. c. ac. defunct. ac. b. e. ex legem ul. a. l. ut. j. c. qui post duci legitima ac. ex excep.

-b. Legitimos sec uens. ē [illegible] accedit ad [illegible] [illegible] t. s. h. [illegible] ē ad. l. s. [illegible]

ē minima fit. s. qd. uis. a. ta leg. s. i. tutelas. e. de cap. dim. e. s. h. s. q. ne tollatur [illegible] cadit [illegible] p. ita capax agit. q. a. a. ab i. m. non spectat inchoar ut [illegible] [illegible] q. nec vetere [illegible] tollatur. ar. c. q. h. fie tu sicut s. pone. r. no. c. l. legitimos [illegible]

ubi perfecte etatis extiterit. fiunt tutores. fratris vel sororis efficiuntur.

[Ul]p. Legitimos tutores nemo dat. sed lex xii. tabularum facit tutores. Sed cum hos cogi satis dare certum est. tamen ut in patronum et patroni filium certos quibus eius cogi rem salvam fore satis dare. plerumque videatur. Sed et si lex eam cognitam pretorem statuere debere. melius est. utrum debeat satis dare patronus. ubi quesita causa nondum. ut si persona locuples sit remittatur ei satisdatio. aut maxime si substantia modica sit. Si autem patroni persona vulgaris aut minus honesta sit. tunc dicendum est satisdationem locum habere. ut aut modus tutele aut persona aut causa admittat satisdationem. ¶ In legitimis autem quibus quamvis agnatibus datur. queritur est an in eum tutela possit. aut latro aut vir recte tutelam tamen possent esse aliquos. vel absentes vel furiosos esse. Quesitum utilitatis gratia admittenda est. ut cum decernatur administratio. an ergo et provocare sententiam superiorem clausulam possit. et magis est. ut si omnes non satis dederint. aut non potuerint. vel si sit minima est satisdatio. non nunquam ei satisdatio. ab eis non petitur. aut satis desinit esse cautum. aut magistratus minima aparel ab his et quos debent. aut non potuerint. aut noluerint satis exigere posse dicta. in his. quo casu cautum non est. admittendam provocationem. an ergo et in patronis sit dicendum. maxime ubi cessat satisdatio. et puto non patronis. non oportere admittere provocationem. nisi ex magna causa.

neque ius sic successionis diminuat. nam si patrono tutela non fuit commissa. poterit per consilium patronum dari pro noxa affirmari. qui solus rem pupilli male administravit. ¶ Si legitimus tutor capite minutus sit. dicendum est desinere eum esse tutorem. nam et cum desinit esse tutor. finita tutela.

Paulus. Intestato parente mortuo agnatis defertur tutela. intestatum autem videtur non tantum is qui testamentum non fecit. sed et si quis in testamento liberis suis tutores non dederit. Quantum enim ad tutelam pertinet. intestatus est. Idem dicimus si tutor testamento datus adhuc filio impubere manente decesserit. nam tutela eius ad agnatum revertitur.

Paulus. Sunt autem agnati cognati per virilis sexus personas cognatione coniuncti. quasi a patre cognati. veluti frater eodem patre natus. fratris filius neposve ex eo. Item patruus et patrui filius nepos ex eo.

Paulus. Sed et relicto filio impubere et nepote ex alio filio. constat utrumque esse tutores si perfecte etatis sint. quia eodem gradu sunt.

Gaius. Si plures fuerint agnati. proximi tutela nascitur. et si eodem gradu plures sint. omnes tutelam nanciscuntur.

Hermogenianus. Agnato proximiore feminam in qua minus sit impubis agnati tutor. non obicitur. Itaque patruus sororem consanguineam habentis fratris filii legitimus erit tutor. Nec per amitam patruo magno vel matertera fratris filiis ne sint tutores obstat. ¶ Surdus et mutus nec legitimi tutores esse possunt.

[illegible]

cum nec testo. nec alio modo. univit eum posuit.

Paulus. Nullus autem audiens.

De tutoribus et curatoribus datis ab his qui ius dandi habent. et qui et in quibus causis specialiter dari possunt.

Ulp. Sive pos[illegible] fuit.

Ul. Sive proconsul sive prefectus egypti. sive proconsulatum optineat provincie vel ex sponsu ca. preside defuncto. vel qui ipsis provincia regenda commissa est tutorem dare potest. legatus quoque proconsulis ex consuetudine dumtaxat tutores dare potest. Quod autem permittitur tutorem dare provincie presidi. eis tantum permittitur qui sunt eiusdem provincie vel ibidem domicilium habent.

Idem. Qui quidem tutores dati appellassent. quamdiu autem non ad certum divi pii [illegible] dandum temporaneum tutorem qui tutela fungatur.

Idem. Ius dandi tutores datum est omnibus magistratibus municipalibus. eisque tantum sub illis qui ab eodem municipio. vel agro eius de municipio est.

Idem. Pretor ipse se tutorem dare non potest. sicut nec pretaneus iudex. nec compromissarius ex sua sententia fieri potest.

Gaius. Illud semper constitit presidem posse tutorem dare etiam absenti. quamquam presenti. ita presenti quam absenti.

Ulp. Nec non ignoranti. [illegible] muto

Idem. Non tantum ad dotem dandam nuptiture curatorem dari oportet. verum etiam quoque que iam nupta est. sed et ad dotem augendam. denique [illegible] quamquam dotis gratia curator dari potest.

Idem. Nec mandante preside alius tutorem dare poterit. Sed propter tutor vel preses provincie insinuatur vel ordinis constituit dare tutorem. non puto valere. Eius ei pretor vel preses sit nec suus ei magistratus abrogetur. at tamen datio nulla erit [illegible]. Dari tutor vel curator omnino poterit. Furioso [illegible] tutor vel curator a pretore vel preside dari potest.

Modestinus. Impuberi ad hereditatem adeundam tutor dari [illegible] promisisse.

Idem. Tutor si petitus sit [illegible] absenti eo qui non habentur datus sit. datio nulla est. nam et si quoquomodo impeditur tutoris. curatum fuit: sed maxime post constitutionem divi severi non valet tutoris datio.

Celsus. Curator pupillo vel pupille non datur: si tutorem [illegible] eorum adfuit.

Ulp. Huius qui incidisset. ut super rebus suis non possit dare curatorem. presidem oportebit. nec dubitabit filium quoque patri curatorem dare. Eius enim contra sit. apud Celsum. et apud alios plerosque relatum. qui curator sit pater a filio regi. at tamen divus pius [illegible] rescripsit filium si sobrie vivat patri curatorem [illegible] magis quam extraneum. Divus pius matris querelam de filiis prodigis admisit. ut curatorem accipiant. in hec [illegible] quos tamen [illegible] ex finibus [illegible] bona ad se pertinentia

[illegible]

...necessaria, ut nisi subveniatur his, deducitur in egestatem. Eligendi itaque erunt qui eos cum filio regant, et in sua aequitate praeficiantur nos, et eis quae ad bona ipsorum pertinent sumptus suos faciant ceterum.

Paulus. Si impuberi libertas et hereditas per fideicommissum data sit, et institutus adire nolit, senatus censuit, ut si impuberis nomine desideretur adire cogendum, ut tamen pupillo pupillaeve tutor ab eo cuius ius dandi erit detur, qui tutelam retineat quoad restituatur hereditas, et rem salvam fore ab herede caveat. Postea divus Adrianus, ut idem in eo servetur, cui directa libertas data fuit, rescripsit. Quamvis autem a patrono rem salvam fore pupillo non facile cautio exigatur, tamen senatus per extraneo habere noluit, eumque quod in ipso fuit, in libertatem pervenit impuberem. Et in quantum libertus quod habet ex causa fideicommissi manumittit, non est ablatum ei tutela, vero sine vinculo cautionis non committitur. Quando ergo si non caveat, dubie tutela non erit apud patronum. Sed si pupillus duodecimum annum impleverit, tutor desinit esse. Quoniam tamen minoribus annis desiderantibus curatores dari solent, et curator pupillo petatur, fides inquisitionis pupillo cedat cautionis.

Idem. Libertus non aliis quam patrono patronive liberis tutor esse cogitur, quamvis patrono ... sperare possit.

Paulus. In omnem rem curator dandus est, non etiam tutoris loco, nisi qui rei publicae causa absunt.

Idem. Nec ille desinit esse tutor, qui a moribus, qui ad tempus excusantur, datum in vicem eius est.

Idem. Et si qui de statu suo litigat, tutorem tamen posse postulari scribit, ... ut ita demum teneat datio, si liber est.

Idem. In dando tutore ex inquisitione, etsi unus magistratus consenserit, tutore, ita Severus rescripsit.

Paulus. Ubi absunt hi qui tutores dare possunt, decuriones iubentur tutores dare, dummodo maior pars conveniat. Ubi non est dubium, quin unus ex se dare possit. Et magistratus municipales collegas suos, qui dare tutorem possint, non est dubium.

Modestinus. Vetiti tutores a magistratibus populi Romani dari non possunt, curatores possunt. Nam de curatore constitutione comprehensum est.

Curatorem habenti, quoniam alius curator detur, regula vulgari proditum.

Idem. Scire oportet magistratus, qui adulterinos minoribus mulieres non creabunt. Sed si maritus sub hac condicione scripserit, ut filios heredes si absoluti a patria potestate fuerint, absolutis his, ... curatorem creari non potuit, ut non alia ... quam hoc quod noluit testatrix, fiat; et hoc ita a divo Severo promulgatum est. Sed si quis a parentibus prohibitus fuit tutor esse, hunc neque creari oportet, et si creatus non recusaverit, prohiberi eumque tutorem manere, optimum non. Eos qui in legatione sunt, non creent tutores, ut...

accursius. accursius. accursius. accursius.

[illegible] si quis [illegible]

[illegible]

curatores magistratus quos sedes tempore quo inlegatione sunt, perpetua lis ad eos non pertinet. Si post refectionem domus in legatione consistente Romani principes delegerit tutores, dimittet. Ceterum religiose oportet magistratum minores creatorum investigare, neque enim facultates neque sufficientes ita dignitas eadem fidem ut bona electio et benigni mores. Sed et ab magistratus maiore haberi, non creaverit eos qui non sint minime vel ignorare se ipsos, ut crederet, aequum erit. Incumbunt enim et pena ob noxios esse provinciam gratiae.

Idem. Et qui non sunt consiliarii vel senatores consiliariorum vel senatorum filiis, creantur tutores, fiant et consiliarii vel senatores, his qui non sunt ex consiliariis vel senatoribus.

Idem. Si simul plures tutores dari possunt.

Papinianus. Divus Marcus Cornelio Paulo rescripsit, liberis ubi, si quando constituit in civitate ex qua pupilli oriundi sunt, quidem venire non invenirent esse tutores, constitutum sit magistratum, inquirere ex vicinis civitatibus honestissimum quemque. Et moneri praesidem provinciae, ut tutores non ipsorum arbitrium dandi sibi vendicare.

Idem. Curatorem impubertati cuiuscumque ex tempore, sed et revera in die pubertatis, eidem cura tenendi, sed ergo post pubertatem alium curatorem sibi debebit petere.

Scaevola. Si tutor egressus annos septuaginta decreto praetoris ex inquisitione inmunitatis est tutor quasi inmunis, quero an excusare se debeat. Ius enim eiusque

Si peregre absentes sint tutores dari a praeside … magistratu … Cum magistratus … [illegible]

pro necessitate non excusationem esse sufficeret, sed ne cum obligari quo non gereret.

Item. Pupillo qui extra Romae, quae in provincia facultates habet, rerum quae sunt Romae praetor, provinciarum autem praesides tutores dare potest.

Libertino tutores dandi sunt libertini, sed et si ingenui dentur, nec se excusaverint, perseverabit tutor.

Paulus. Romanus Apulus (?) pro audiendo appellaverat, dicens se non debuisse dari in tutela collega eius, quem cum magistratum gerit nominasset, suo periculo enim tutela duplex periculum sustinet. Et decreverunt imperatores: sed quem constituit vivi iure eorum pro tutore esse, tum ubi omnium tutorem dari, ita gradientibus est in tutela.

Idem. Si peregre agentes quibus tutores vel curatores dati sunt, ut intra dies quinquaginta notum id a magistratibus fiat, divus Marcus rescripsit.

Qui petant tutores et curatores et ubi petantur. Rubrica.

Modestinus. Matris sollicitudo in petendis filio tutoribus non et curatoribus observatur, nisi quo casu impuberi curator petendus est.

Idem. Si impuberes non habent eos qui ex legibus sunt defensores, siquidem tutoribus indigent, hi contentes esse possunt ut petant eis tutores cognati, vel ex affinitate fuerint familiares parentum masculorum et feminarum possunt, et amici parentum et educatores ipsorum pupillorum hoc petere, et alii quidem ex electione sua voluntate petunt tutores. Sunt autem quidam quibus necesse est petere tutores.

[illegible]

a illis quibus defertur legittima hereditas ab intestato ut ipsi habent necesse petere. sicut et mater, et liberti. namque non potest dici quod soli matri et liberto imponatur hec necessitas. ut dicitur a. l. [...]

a Sibi ipsi. Ergo infanti non potest dari. ut. s. de tutel. qui habet. f. si pupillus. et facit. j. l. proxima. ac.

b Curatorem vero. ut. s. eo. §. [...] mutus. [...] f. de ut. no. s. de tutelis. qui habet. fi.

c Cum tutorem. ac.

puta. mater. et liberti. Ceteris enim quorum damnum patitur. hi autem et puniuntur si non petierint eos qui ex legibus sint defensores. Mater enim expellitur a legittima filii hereditate. qui existens indigna et accipere hereditatem legittimam. negligens ei constituere tutorem. Ceteri solum si non petierint. Sed si [illegible] pietatis gratia petierint eum qui dimitti poterat. deinde dimisso eo vel adiecto collega eius non petierint. rursus vel ex studio malos petierint. Liberti autem ceteris causis apud presidem accusati puniuntur. ut emendentur. si apparuerit vel per negligentiam vel per malitiam non petisse. Que autem dicta sunt de matre ostendunt pupillo [...] unius anni [...] fit.

Idem. Divus Severus Sulpicio Rufino. omnique mentio ad hunc [...] pupillis. [...] ad eum publice pertinent. [...] omnibus volo et [...] mater que non petierit tutores ydoneos filiis suis. vel pro omnibus excusatis vel non confestim aliorum nomina ediderit. ius non habet vendicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum. Si quidem aliquis vel fenerator vel legatarius necessariam aliam habet adversus pupillum persecutionem. ipse quidem non petet tutorem pupillo. sed eos qui petere possunt rogabit petere. vel si hi neglexerint. tunc adeat ad presidem. hec ipsum dicet. ut constitutum tutorem legitimo. ut adversus pupillum moveat persecutionem. hec quidem de tutoribus. Curatores autem sibi ipsis petent minores. si quidem affuerint per se ipsos. si autem abfuerint aliquis eorum petet per procuratorem. Si autem aliis petit cum

tores posteum minori constitui et in [...] egregius ita scripsit. qui et convenit ei petere. sibi ipsi. Et apud Paulum libro viii. [...] responsorum [...]

Paulus. Curatorem ignorante puella matrem pupilli non [...] a tutore petitum [...] quia [...] non [...] datus gessit non sine ratione eum qui petit ordinari [...]. [...] per eius [...] libri [...] rescripsit [...] iudicium [...] [illegible] [...] eius filie [...] [...] administrationis eorum eam respicere debere.

Paulus. Qui quantumcumque diu remissi sunt per excusationem curatores non habet necesse pupillus petere tutorem. cum tamen [...] constitutio.

Paulus. Decreto decurionum et magistratuum curatorem dari posse tenor.

Triphoninus. Cum tertio die [...] constitui ad [...] non legitime tutores [...] vel codicillis datos filiis impuberibus non postulavit decreto confirmari. Si autem ydoneis datis ipsi tutoribus pluribus. unus eorum vel decessit vel temporalem excusationem accepit. mater [...] in loco illius alium non petit. quia unus reliquorum administrationi tutele sufficiebat. incidit quidem lex [...] constitutionis. sed sine excusatione. Sed si suspecto tutore pupilli accusato [...] decreto remoto erit et aliorum [...] mater eos qui petere debent non petit. incidit in sententiam constitutionis. Hec autem mater. alimentorum que bonorum vendicatione intestatorum filiorum repellitur. Si vero mater ei fidei commissum a filio relictum fuit cum mulier non petit tutorem. si sine liberis decessit. vel sub hac

tione. Sed [...] tutor [...] est aliis. neque legitima [...] constituitur [...] aliqua causa [...] agendam [...] minor [...] habet legittima plena [...] hic dicitur. ac. accursius.

tingitur pupillo. ut. j. de suspectis tutoribus. l. [...]

d Petit. f. curatorem. accursius.
e Judicium. i. petitionem [...] f. qui admitti ad bonorum possessionem. l. [...] bonorum. ac.
f Ceteris. f. similiter incipiunt. pro. l. f. [...] illud quod petit tutores. quia ex necessitate facit. hic curatores quia non est necesse. ut. s. l. i.
g Quo qualiter habet. j. t. i. tutores. f. qui [...] ubi gessit. hic non. item ibi non erat tutor. hic erat. sed excusatus habebat. ac.
Decreto magistratuum. al' magistratuum [...] gistratuum [...] [illegible] [...] ultima parte dicitur. accursius.
Credendum est [...] [illegible] tutore. l. ij. accursius.

h Excusatus. s. j. ad tull. l. ij. f. quid si non omnes. [...] reliqui sufficiunt. ut hic. [...] no. ac.
l Ad vigiliam alios. quia fit [...] tutor [...] necessitudine l. [...] tutor. ac.
o Contentiam. i. erit eadem pena. ut. j. d. u. [...] l. [...] ac.
n Ab omni. sunt ei multe vendicationes ut [...] directa [...] singulis [...] ut. j. p. f. ac.
o Filiorum si impuberes moriantur. ut. C. ad tull. l. mater. ac.

...ſto inſubſtitutū punit. ul' forte ſecus iſi
...inſtitutū uniuſal. ut. i. ſm. az. qb. cū dic.
...tis. qp pdi. tc hic inſtas. quo caū ceſſa

ipa condictio ſi inteſtatus
mortuus erit. fit ei omiſſi ꝑ
ſtio. que ex alieno iudicio ꝯ
ſcendit. nō ē ꝑemptoria. Que
aūt ſuſpectū tutorē nō fecit.
nec libis. nec ſententia ꝯſtitu
tiōis. ipenā incidit. q' huius
modi ſcā diiudicare certiam
minis ſanimi ē. pōt ꝗ delicta
ignorare mat. ſatiſq; ē eā peti
ſe talē q' ex inquiſitōe p ptorē
adhibita ydoē. ꝑuenit ꝗ iō
iudiciū ei ſuffic. ad eligēdos
tutores. ſ; iqſitō fit. ꝗ ſi ma pie i
bonā ꝑpa tota libis ſuis teſtō tu
tores dederit.

**De adminiſtra
cōe ꝗ piculo tutoꝝ. q geſſerūt
ul' non. ꝗ de agētibus ꝗ ꝯuenī
endis uno. uel pluribus. Rt.**

Tel. G. ceſſat. ꝗ iā adminiſtrē tu
telā. ex ordine tutor cogi ſol;
cū q̄ ſcit ſe tutorē datū. ſi ceſſ;
tutor. ſuo piclo ceſſat. ꝗ dei adi
no maco ꝯſtitutū ē. ut q ſcit ſe
tutorē datū. ni excuſatōez. ſi q'
hīt. allegat intra tpā pſtituta.
ſuo piculo ceſſ;. Suffic tu
toribꝫ ad plenā defenſiōez. ſi
ue ipi iudiciū ſuſcipiat. ſiue
pupillus. ipis auctoribꝫ. nec
cogēdi ſūt tutores cauē ut
defenſoēs ſolēt. licētia igitur
eīt utrū maluerit ipi ſuſci
pe iudiciū. ā pupillū exhibē
ut ipis auctoribꝫ. iudiciū
ſuſcipiat. Ita tn̄. ut ꝑ hiſ q ſa
ri nō pſūt. ul' abſūt. ipi tuto
res iudiciū ſuſcipiāt. pro hiſ
aūt q ſup' ſeptimū annū eta
tis ſūt e. pſto fuerint. auctori
tate pſteīt. In cauſis aūt
adultorū. licētia eīt agētibꝫ
ul' ipm adultū pſente in iu
diciū uocare. ut ꝯ ſenſu cura
toris ꝯueniat. ul' ꝯ curatōez
agē. ut ipe litē ſuſcipiat. In
abſētibꝫ aūt adultiſ oīmō ē
curatore agendum. Nō de
negan aūt nr̄ tutoribꝫ. neq;
curatoribꝫ. ꝗ debitores pupil
lorū. ul' adultorū. ꝗ exp ſona
ſua. pſpectū offitū in iuditiū

uocare. ul' eiſ hoc facientibus
ſuū accōmodare ꝯ ſenſum.
IDē. Si unū tutor ꝯdēpnauit. ſiue
ipe ꝯdēpnatus ē. pupillo. in
pupillū. poā actio util' iudi
cati datur. ꝗ maxie ſi nō ſoluti
optulit. ſ; cū nō poſſ;. ul' ꝑpt
iſtantiam. auctor ei ē ē ad
accipiēdū iudiciū. ꝗ hoc ꝗ di
uus pius reſcripſit. ꝗ exinde
multis reſcriptis declaratū
ē in pupillū dandā actiōem
iudicati ſeptutore tutore
ꝯdēpnato. niſi abſtineat. tūc
tūc eiū. nec in tutorē. nec in
pupillū. nec pignora tuto
ris capienda ē ē. ſepe reſcrip
tū ē. ampli marcell' libro
xvi. digeſtorū ſcribit. Et
ſi ſatis dedit tutor. mox ab
ſtinuit ſe pupillus. fide iuſ
ſoribꝫ quoq; eius dēbē ſub
ueniri. Sz ꝗ ſi pupillus
nō abſtinuit. quē admodū
ipi. ita ꝗ fideiuſſoribꝫ ſubue
niri. maxie ſi p abſente pu
pillo. ul' pro infāte ſatiſdedit.
IDē. Si plures curatores da
ti ſt. pōp. ad edc̄m ſcribit. ratū
habēi debē. ꝗ q' unū geſtū
ē. nā ꝗ in furioſi ſi curatoribꝫ.
ne utilitates furioſi ipediā
tur. ptor uni eorū curatōez
decerniet. ratū q; habebit. q
peum ſine dolo malo geſtū
ē. Si parentis ul' pat. q ī in
poteſtate hīt. diſtinauit te
ſto. q ſ tutorū. tutelā gerē
illum debē gerē. ptor pūta
uit. merito q; parētiſ ſtatū
uolūtati. q utiq; filio recte
pſpexit. tn̄ dēp tor faciet de
hiſ quos parentis deſtinauit
teſto. ipe aūt ꝯfirmauit. ut
ſi parēs declarauit quē uel;
tutelam adminiſtrare. il
le ſolus aminiſtret. Ceti
igitur tutores. nō adminī
ſtrabūt. Sz hii erūt quos
uulgo honorarios appellam'
nec putet q ſq' ad hoc ſpicu
lū recludare. ꝯſtat enī; hos

... ul' curatorio noīe ꝑ pupillo ... tutela ... ſr dy.

C. q ꝗ. alio abſente l' pſēte ꝗ nō ꝯſentiente. ne ꝯuenit. l. conſulta. ... de cur. fur. dy.

Infante. i. minore. vii. annis. ut. s. l. i. Cita tamen. et C. de iure deli. si infanti. ac.

Si plures curatores. al' curatores. al' curatores.

Decernet. ut tam caueat ceteris. et sic administret solus. sed si non decernat. tamen qui unus fecerit

quoque excussis prius facultatibus eius qui gessit conueniri oportere. Dati sunt enim qui obseruarent et essent quasi custodes. Imputabitur que eis quandoque cur si male eum conuersari uidebant suspectum eum non fecerunt. Assidue igitur rationes ab eo exigere eos oportebit et sollicite curare qualiter conuersetur. Et si pecunia sit que deponi possit curare ut deponatur ad praediorum comparationem. Blandiuntur enim sibi qui putant honorarios tutores omnino non teneri. Tenentur enim secundum ea que supra ostendimus. Quamuis autem potissimum ei tutela commissa sit, sepe tutor dicatur cui testator eam delegauit, attamen non numquam ab hoc recedetur, ut puta si pater minorem consilio perenso hoc fecit forte minor xxv. annis eo tempore fecit quo iste tutor bone uite uel frugi uidebatur, deinde postea autem cepit male conuersari ignorante testatore, uel contempla- tione facultatum eius res ei commissa est quibus postea exutus est. Quamquam in summa pater dederit tutorem non numquam ei adiunguntur curatores. Diuus Seuerus cum patre rescripsit cum duces libertos suos tutores dedisset, unum rerum Italicarum, alium rerum Africanarum curatores eis adiungendos. nec patris secuti sunt uoluntatem. Quod in tutoribus scriptum est, in curatoribus quoque dicendum erit, quos pater testamento destinauit a pretore confirmandos. Apparet igitur pretori curae fuisse ne tutela per plures administretur. Quippe cum pater non destinauerit quis gerere debeat, at tamen id agit ut per unum administretur. Sane cum facilius unum tutorem actorem exercet recipit, ne per multos tutela spargatur. Si non erit a testatore electus tutor, aut gerere nollet, tunc

is geret cui maior pars tutorum tutelam decreuerit. Pretor igitur iubebit eos conuocari aut singulos conueniri aut coacti non decernunt, causa cognita ipse statuet quis tutelam gerat. Plane si non consentiant tutores pretori sed uelint eos gerere qui fidem non habet electo, nec uelint successuri esse alieni periculi, dicendum est pretorem permittere eis omnibus gerere. Quod si diuidi inter se tutelam uelint tutores, audiendi sunt ut distribuatur inter eos administratio.

IV. Vel in partes, uel in regiones, et si ita fuit diuisa, unusquisque exceptione summouebit petentem partem uel regionem quam non administrat.

IX. Ita autem depositioni pecuniarum locus est si ea summa confici possit ut comparari ager possit. Sicuti tamen exiguam esse tutelam facile probatur, ut ex minimo refecto perfecta pro diui pueri comparari non possit, depositio cessat. Que ergo tutele quantitas depositionem inducat uideamus, et cum ea depositionis exprimat scilicet ut predia pupillo comparentur, manifestum est ut ad minimas summas non uideatur pertinere quibus modis pro summis quantitatibus non potest cum facilius causa cognita per singulos possit examinari. Hoc tamen auferenda facultas est in minores summas interdum depositum postulare si suspecti tutores esse uidebuntur. Cessisse autem uidetur tutor qui quid omnino pupillare attingit etiam si modicum cessantque ceteri eorum qui solet cessantes cogere administrare. Quod si postea quam gessit tunc se gestu abstinuit etiam suspecti postulatio succe-

ritu. nupti. si quis tu. et quid ergo. prius conuento alio. ut C. si tutor non gessit. l. i. et de periculo. tu. l. i. et etiam magistratu. secundum nos. Conuento hac sine non. dic. s. ad ...

a. Exigere. extra iudicium. nam in iudicio non posset durante tutela contutoris. s. aliter in curatoribus distinguitur. ut j. e. l. cum plures. et l. actus. et. cum eis.

b. Ad predior. s. c. ita aut. ...

c. Ostendimus. h. e. C. nec ...

d. Ignorante. si enim ...

e. Adiungendos. ...

q. Gessisse. exponit uerbum gerere. quod est ...

r. Cessat. gessit. ...

agi debet. et si neglexit in usuras astringitur. ut j. e. tutor. q. et si post ...

h. Minimis. i. minimis. sic. j. ...

i. Quibus. i. per eis modis non possumus scire quantitatem pecunie deponende. ...

n. Per singulos. tutores. ac.

o. Postulare. contutores uel ...

p. Cessisse. ...

etiam suspecti postulatio succedit. quod si quis tutelam mandauit gerendam gestaque sunt ab eo cui mandatum est, locus erit tutele actioni: gessisse enim uidetur qui palam gessit. Quod si non accessit is cui mandatum est, utilis actio conuenit.

Debitor patris qui tutelam administrauit filii tutele iudicio tenebitur et ob id quod patri debuit. Si tutor pupillum suum puberem factum non admonuit ut sibi curatores peteret, factis enim constitutionibus hoc facere iubetur qui tutelam administrauit, an tutele iudicio teneatur? magis puto sufficere tutele iudicium, quia connexum sit hoc tutele officio, quod non post pubertatem admittatur. Post completum uicesimum quintum annum etatis si nondum rationes reddite sint nec eadem ista pertinent a fidei ac uenitque curatorem conueniri ut consilio suo ceptam litem perficiat. Si igitur cessaret in his que constituta sunt faciendis, magis puto sufficere negotiorum gestorum iudicium utilem actionem si tribuere ei ratio reddita non est.

Iulian. Quidam decedens filiis suis dederat tutores et adiecerat: eos quoque anologistas esse uolo. Et ait Iulianus tutores nisi bonam fidem in administratione prestiterint damnari debere, quamuis testamento comprehensum sit ut anologiste essent. Nec eo nomine ex causa fideicommissi quicquam consequi debebunt, ut ait uel retentione uel petitione. Nemo enim ius publicum remittere potest huiusmodi cautionibus nec mutare formam antiquitus constitutam. Papinianus uero quamuis ex tutela quis senserit, legem ipse fideicommissum relinquere potest.

Si pater tutelam filiorum consilio matris geri mandauit et eo nomine tutores liberauit, non idcirco minus officium tutorum integrum erit, sed uiris bonis conueniet salubre consilium matris admittere, tametsi nuda liberatio tutoris ius non infringit. uoluntas patris aut intercessio matris tutoris officium infringit.

Usque adeo autem licet tutoribus patris preceptum negligere, ut si pater cauerit ne res sue distraherentur, uel ne mancipia distraherentur, uel ne uestis uel ne domus, uel ne alie res periculo subiacentes, tamen liceat eis contemnere hanc patris uoluntatem. Ex quo innotuit tutori se tutorem esse, scire debet periculum tutele ad eum pertinere. Innotescere autem quomodo sufficiet, utique testator eum conuenerit uel nuntiauerit contra testationem scilicet. unde cum cognitum nulla dubitatio est quin debeat periculum ad ipsum respicere.

Idem. Hoc autem quod agnouit tutor pupillo prestare debet.

Idem. Tutor qui repertorium non fecit, quod uulgo inuentarium appellatur, dolo fecisse uidetur, nisi forte aliqua necessaria et iustissima causa allegari possit, cur id factum non sit. Si quis igitur dolo malo inuentarium non fecerit, in ea conditione est ut teneatur in id quod pupilli interest, quod ex iureiurando in litem estimatur. Nihil itaque gerere ante inuentarium factum eum oportet, nisi id quod dilationem nec modicam exspectare possit. Si tutor cessauerit in distractione earum rerum que tempore depereunt, suum periculum facit: debuit enim confestim suo officio fungi. Quid si tutores exspectabat uel differentes, uel inuiolentes se excusare, an ei ignoscatur? et non facile ignoscitur: debuit enim temptationibus suis fungi, non quasi perpetui festinatione. Sed nec moratoria cunctatione.

Competit aduersus tutores tutele actio si male contraxerint, hoc est si predia comparauerint non idonea per sordes aut gratiam. Quid ergo si nec sordide nec gratiose, sed non

[illegible gloss]

Cum oportet dicit alia facere an quia administret. s. satisdare. ut ... [illegible] ... et si inquirit datus ut C. et non omnium item de decreto iudicis accepte ... ut C. an tu. l. sed item uincire ut i aut. ut hic q. sc.

C possit. fac. C. e. l. s. insti. al. lex que insti. a. s. domino. aut p tor. ... quium.

Ca neglectum. hic centesime. secundum h. s. ar. pupillares. ut j. dicit mus in glo. i. qui. acc. et c.

bonam condicionem elegerint: recte quod dixerit solam latam neglegentiam eos praestare in hac parte debere. Si post depositionem pecunie comparandis predia tutores neglexerint: incipient in usuras conveniri. quamquam enim eos et a pretore cogi oportet ad comparandum, tamen si cessent, in usuris plectendi sunt tarditatis gratia nisi per eos factum non est quominus compararent. Preterea quod in usus suos converterint tutores legitimas usuras prestant. Sed hoc ita demum si evidenter doceatur pecunias in usus suos convertisse. Ceterum non utique quod non feneraverint vel non deposuerint in suos usus vertisse videntur. Et divus Severus ita decrevit. Patrem igitur debitorem in usus suos pecuniam vertisse. vertisse in suos usus non accipimus cum quod debitor patris pupilli fuit deinde ipse sibi non solvit. hic enim eas usuras prestabit quas patri promiserat. Si tutor pecuniam pupillarem suo nomine feneravit: ita demum cogetur usuras quas cepit prestare, si suscipiat pupillus actorum nominum periculum. Si de periculo optaverit pecunias ad prediorum comparationem si quidem sine ... Si vero fecit nec si quidem nec receptum ut deponatur pupillares prestabunt. Si receptum est et neglectum demodo usurarum videndum est. et solet pretores et comminari ut si non fiat depositio. vel quanto tardius fiat legitime usure prestentur. Sed comminatio interesi sit: videamus quatenus cognoscet. decretum pretoris sequitur. Item solet fieri a pretoribus ut in eos tutores qui negant habere ad alendos pupillos se aliquid. ut quod constitit penes eos centesimis et gravissima usura percellatur: sed perseque oportere iudicem puto. et cum et alia pene ad ventionem. Residuarum aut summarum pupillares usuras pendi oportet. Que aut sunt et

pupillares usure. videndum est. et apparet hac esse formam usurarum ut eius quidem pecunie quam quis in usus suos convertit, legittimarum usurarum prestet. Sed si non negavit apud se esse pecuniam et pro tutor pupillaris aut ... et cum legittimam solvere debebit. Et si moram depositioni fecit. et pro tutor invigavit eas legitti et mas. Sed si id dum negat aliquam quantitatem penes se esse pupilli ad honera sua expedienda imposuit necessitatem mutuarum legittis usuras accipiendi tenebitur legittis. Item si a debitoribus legittimas exegit ex certis causis secundum morem provincie prestabit usuras. aut quincunces. aut trientes. aut si que alie leviores in provincia frequentantur. Usure a tutoribus non statim exiguntur. sed interiecto tempore ad exigendum et ad collocandum dandum est nisi spatium. itaque in conditio tutele fieri solet. Quod spatium seu laxamentum temporis tribui non oportet his qui nummos impuberum vel adolescentium in suos usus convertunt. Si usuras certas tutor vel curator usibus suis retinuit earum usuras eos agnoscere oportet. Sane enim parum refert utrum sortem pupillarem an usuras in usus suos converterit. Preterea manifestum est heredes curatoris et tamen qui usuras prestabunt quod dum non interpellavit. vel locum defuncti curatoris constituatur. Si tutor pro tutore condempnetur an et in usuras condempnandus sit queritur. et placet ut contineret in ultis rescriptis imperator. L. xxxij. quod non uolant et in usuras eum condempnandum. si suspectus ... fuit si recedit. igitur eas demum usuras cogendum prestare. quas et sive administrationis cogitur. Sciendum est tutorem et post officium finitum usuras debere usque ad diem quo tutelam restituit.

Idem. Si tutele agat is cuius tutela administrata est dicendum

pupillares. ac. — i. pupillares. ac. — i. pupillares ac. — pupillares. ac.

provincia

o Legittime. i. centesime. ut in sequenti casu subiicitur. nam dicit esse solet. ac. et postea dicit gravissimam. s. h. s. ar. dicit i. pupillares. ut j. e. l. i. v. s. in moram et c. ambe sunt hic. et in sequenti casu ... aliquod oportet. hic pupillares ibi centesimas. acc.

p Consequitur. non tamen in alio. sed ab eo tempore fuerit in mora ... ut in ... et ... nec secunda ut. s. ... tu. l. ... ar. ad h. s. ... secundum moram ... hic speciale. accursius.

q Solet. et hic centesime.

r Gravissima. i. centesima. que legittima quoque vocatum.

s Talia. al. aliis ... [illegible]

t Que autem. i. quas debeant et dicit pupillares quas prodicit ... [illegible]

a Legittime. i. pupillares. ... [illegible]

b Negaverit non esse ... [illegible]

c Vel sic. et hic pupillares. ... accursius.

d Tamen non precedente precepto iudicis. s. h. s. ar. ... minatus fuerit se in rogatum. a tamen non debet centesimas hec casu secundum cum.

e Centes. et hic pupillares. ac.

f Tertie. hic secundum morem regionis. ac.

g Levior. i. non graviores legittie.

h Frequentatur sub. erunt prestande.

i Dando spatium. ab ingressu tutele. ... [illegible]

k Casu. ... [illegible]

l Interpellavit. ... [illegible]

m Pupillares. ... [illegible]

n Sciendum est ... [illegible]

c Pecunie. hic debentur usure centesime.

f Converterint. i. clam. ac. ut ... [illegible]

g Legittimas. immo centesimas. ... [illegible]

h Quas patri ... [illegible]

i Suo nomine. ... [illegible]

k Separatim. ... [illegible]

l Centesimo. hic pupillares. ac.

m Pupillares. i. quas pupillus ... [illegible]

legum doctorum

[illegible]

Et ſi ex p̃s appar̃ .j. q. ſtipulatore [illegible] [illegible] ad iſta. [illegible]

a– Si tutele credite pecie. ſecus ſi alicui ſit obligat' tutor noīe pupilli. ſ. ideo q̃n nō ut' expectanda dies. ſ. ſtati agit. ut. ſ. ò neg. g. l. ij. ⁊ l. ſiq̃s. m̃a. ut' qdam ↄ dixint. ibi. ⁊ agit. ut libet. ul' ut ↄ in ꝑpetuitate teneatur. ut. ſ. m̃a. ſi ꝗ dauō. ⁊. ij. ⁊ ⁊. iij. acc. | nō dum fecerat ī uētariū. ul' nō dum ſatiſdedat. ut. ſ. e.

b– Cerderet. ſ. q̃ forte | tutor qui. ī p̃i. ⁊e. ò tu. qcu. qui ſatis nō dant. ar.

c– Nō expectabit. ſic. ꝰ. adull. l. aliquādo. ⁊ f.

d– Quotiēs ordīe. ĥ ut' oratiue dici. nā cū pupillus dūtc tam ex ſua pſoā. ul' ex pſoā tutoīs ħt utile. qd refert. iꝫ. pōt dici. ut ſit rato puerbiū illō. mel' meū. q̃ tuū. Nam cū tutor ſtipl'at' durante tutela pōt agē noīe ſuo. ⁊ ī pubis. finita nō ei nec̃. ꝫ cū pupillus ħt directā. tutor nō expitur ſuo noīe ſ; ī pubis tm̄. ⁊ ī ea ſtipl'atōe ſemp ī [illegible]. ſ; nō ī ea q̃ñ ſuo noīe ītēdit. ꝫ. ⁊ no. ex ꝑdcīs q̃ ſoluta ē qo. an ualat ſtiplō. ſ. hīc ordo tinter' q̃ualꝫ.

e– Cetaui. q̃ ī fanç ē q̃ ſtiplari nō pōt. niſi ī eaū. ū. j. d̃. ū. ob. l. i. in princ̃. ⁊l. muli. ⁊ē. pu. ſal. foē. ſituri. accur.

f– Suo noīe. ſ. tutoris dicendo ꝑmittis m̄. ſ; ⁊ ſi ex pſſiuū noīe pupilli. ul' adulti ſtiplētur ↄ iud ualē adſilitudīne ↄſtituti. ut. ſ. dõſtitu. pec. cū q. ⁊ ul'. ſ; qd ſi dicat ꝑmitti pupillo. forte m̄. ſ; ñ ī ueniatur. ī ↄſtit. pec. ut dēā. l. cū. ⁊ ſi actor. ⁊ facit adhuc. l. ⁊. q̃n ex fcō. tu. l. ij. ⁊ꝫ. q̃n ex fcō. tu. l. ij. j. d̃. ū. ob. ſtipulatoī pſen. ⁊ſ. de reru. l. mutuus. ⁊ ſiq̃s. ⁊ tur. ⁊ꝫ. re. pu. ſal. fore. l. ij. ⁊ꝫ. ſ. ò. ꝑpig. act. l. ſolutū. ⁊ f. ſo. ſpale hic ī tu. ⁊ tu. at ī ipum.

g– Nequāq. al' ē l. ⁊ nequaq̃ā. ar̃ incipit. ⁊ ſipat. ⁊ē. ac.

h– Soluit. ū. ſ; nō ſoluit. ū. tutō lapſus ē facultatib; ut ſubicit.

i– Ego ꝯ. ꝑ poſtera ē littā. nā illa dditō ſi faculta. ⁊ ē. refert. ad id ex dimoſtrat' ūbū ſupi. ꝫ eſt illup. nā patre. dic q ſupuenerat in ē debitor. ⁊ finita tutela uenit nec. nō deducti acti one tutele. oio ↄpute uer ē. ⁊b. .j. ut tedat' tutele. cū pat' pupilli fidiuiſſat. pco ita uer puto ſi facul. ⁊ē. ſ; ſine m ipoſitione pōt legi. ⁊e. ħ. ſ; ꝑnc tem. l. q̃n die uenit dmante. tu. oio ↄuolua tur puto uer. ⁊ ſupi ideo q̃ dd̃ ē. ī ſi eaū cū pat' pupilli fidiuiſſit pēs. ut teneatur tutele tutor. ſi nō ſoluit ē debtori. illō ſilr' uerum puto. ſi facul. ⁊ē. jo. Item bn̄ dicit cepit. q̃ ſecus ſi ſubito labitur. ut. j. e. l. ḡ. ⁊ſ. ò neg. g. l. diuortio. ac.

Tu dic ꝗ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ē nō nūq̃ die ēdite pecie expectādi. ſi forte tutor pecunias cdiderit pupilli noīe quaꝝ exigendaꝝ dies nō diuenit. Sane q̃ ad pecunias attinet ita demū uere. ſi potuit ⁊ debuit crede. Ceteꝝ ſi nō debet credere. nō expectabitur.

Idem. Quotiens tutor pecuniā pupillarē fenori dat. ſtipl'atō hoc ordine faciende ē. Stipulari enī debet. aut pupillus aut ſeruus pupilli. Quod ſi in eā etatis pupillus erit. ut ſtipulari poſſit. nec ſeruum habebit. tunc ipſe tutor ſtipulet' qui uel eius poteſtate erit quo caū uel' ſepiſſime ſcripſit utilem actionē pupillo dandā. Sꝫ ſi abſens ſit pupillus optere tutorē ſuo noīe ſtiplari. Tutor aūt q̃ ambigendū ē ſi ſipat' eum ꝑ quo fideiuſſit. tutorē debet filio ſuo officio tutoris ↄquenit ut cū dies pecunie ꝑuenit cū tutori debitum ſoluat. ⁊ nō ceſſante eo. ſi pupill' ſuę tutelle factus ſoluit ex eā fideiuſſoria. nō ſolum mādati. ſꝫ ⁊ tutele agē poterit. hoc enī ei īputat' cur ipſe nō ſoluit. Quod ſi ī die debitor fuit iſte tutor. q̃bꝫ dā uidetur nō uenire ī tutele iuditium. ſi mōis dies ꝑ tutelā finitā ſupuenit. Quod ſi dies adhuc durante tutela ꝑuenit. putat' omni mō deuolui ī tutele iuditium. Ego ⁊ hoc ⁊ ſupius ita uer puto. ſi facultatibꝫ labi. tutor cepit. ceteꝝ ſi ydoneus tutor fuit. nichil uenire ī tutele iuditio. Nec q̃s q̃ putet. nullum effectum hoc habere. nāq; ſi quis dixit tutele iuditium deuolui. ⁊ ꝑuilegior loc' ē ⁊ fideiuſſores tenebūtur. ſiue ſaluū fore cautū ē. Cum ſi temporali actioe fuit obligatus tutor dicendum ē locum ee tutele iuditio ut ꝑpetua actio ſit. Et generalr' q̃ ad uſus alum p̃ſtare debuit pupillo ſuo q̃d ad uſus ſequo q̃ patre dꝫ. fortaſſis ⁊ plus. ad uſus alios enī exprimiſſe actū nō potuit. ad uſus ſe potuit. Sꝫ ſi ſuburis generoribꝫ patri pupilli pecuniā debuit. q̃ ſit pupillares. uidendum ē an ei aliquid īputet. Et ſi q̃dē ſoluit. nichil ē q̃ ei imputet. potuit ei ſoluē. nec honerare ſe uſuris. Si uō nō ſoluit. uſuras cogendus ē agnoſcē. quas a ſe exigere debuit. Sic aūt ſolue tutor ⁊ q̃ debet. ita ⁊ exigē q̃ ſibi debetur pōt. ſi creditor fuit patris pupilli. nā ⁊ ſibi ſoluē pōt. ſi mō fuit pecunia uiū ſoluat. Et ſi uſure fuerint grauiores q̃ ei debebat' relenabit eis pupillus. q̃ tutor ſe potuit liberarē. Sic alijs quoq; ſoluē ⁊ potuit ⁊ debuit. Nec utiq; necēe ħt. ſi ↄuenerat prudicē ſoluē ſep. tueri enī cām pupilli ſi iuſta ē dꝫ. id cir caq; ſi mala ē ei pupillaris ē denūtiare uer ſibi debet. Item q̃ ip̃. aūt. cū patre ⁊ honerarias ipūtare pupillo ꝓhibuit. ſi ſup uacanea lite iſſi tuiſſet. cū ↄuenirent ⁊ credituō ūō. nec enī ꝓhibet tutores bona fide agnoſcē ūtatum aūt ſibi ſoluē tutor. uer [illegible] ſibi creditam pecuniā. ſcribē pōt ut Marcell' ſcribit. l. uiij. digeſtoꝝ de mutua pecunia potuit obligare. ſibi mutuā pſcribendo. Coſtat. cū qui ad augtiditur ut puta ad bona materna q̃ poſtea acceſſerunt. ul' ad aliq̃ aliud augmentū ad miniſtrare pꝛiſtina bona nō ſolere

[illegible]

Labar [illegible]

imo debet cauſam pupilli ſi bona eſt defenden.

k– Nichil uenire. ad h eſt ꝫ. ſ. ò neg. g. l. diuortiō. iſſ. ⁊l. q ſine. ip̃u. ſ; ħ eāt obligat' tutor adhibatoī pupillū. ut pote hñē fidiuiſſores. ex q libatē. ul' ſolutione. nichil ueiebat ī burſa pupilli. ūn poſſ; traxiſſe ↄ modū. ibi tenebat' ſoluē burſe pupilli pecuniā. ex q pecia pupillus ↄ modū hñē potuiſſet.

l– Hec hñē. ſ. q̃ dixi deuolui ī uno cau. ul' ī duobꝫ. | ut. j. ò pupil. ⁊ l.

m– Puilio. ypothece. ut. ⁊. daāni. tu. poſſō. ⁊ pſoalū act. | ij. ⁊ f. ⁊l. ſequnt.

n– Temporali. Jtē eē ꝑpetua. l; ſecus dicat' ī geſtore negoꝝ. ut. ſ. ò neg. g. l. diuortio. ⁊ plt. ⁊e. f. uer ⁊ ibi idē dici poſſe. ūo. Jt fac. ſ. ò neg. g. at q̃ nā. ī p̃. h.

a. Tutele iuditō. ſ; ↄſuit obligatus ee. ut. ſ. ò neg. g. qui ſine. ī p̃u. ⁊l. diuo

b. Fortaſſis. imo ſine forte. q̃ ī exigēdo aliū nō īputat' ei l | tu. ⁊ plt. ⁊ꝫ. pi niſi tn̄ actō t̃p̃i quo agē potuit. ī ſe aūt exigēdo nō datur dilatō. q̃ nec ē opus. ut hic dicit. ar. | ſubaudi. q̃n ei offō. mor. agit. ut ī reſtit. minoꝝ.

c. Nō potuit. ꝑ hunc q̃ | ⁊ maiorꝫ. ⁊ in expēſis litis. ⁊ in ſalario aduocatoꝝ. ⁊ iure icolaꝝ. q̃ gꝫ. dicit ee act. jo. ꝫ. ſ; tu q̃ dā. ar. ⁊ fac ad id q̃ hic dic. j. e. l. ī plt. ⁊ſ. ò neg. g. ſi pupilli. ⁊ fi. ⁊l. fin aūt. ⁊ſ. ò cedendo. l. i. ī p̃u. ⁊ q̃ metu cā. l. extat. ⁊e. de ī nt. l. f. ⁊ſ. ò ꝑpet. hꝫ. ꝫ ⁊ ūle. ⁊ plt. Jtē ē ſic. ſ. ſi ſu. ⁊ ue alti. ad ꝙ dict. ⁊ ū. fiat a ſe. ī ſi. l. ix. h.

d. Potuit. ḡ ut' q̃ nale debitū debeat a ſe exigē. ut. ⁊ſ. ò neg. g. atq; nā. ꝫ ī p̃u. nō igitur donari dici pōt. q̃ īneceſſ. ⁊e. ut. j. dauū. l. e. l. Item ſi crea.

g̃ qui dōnt donari q̃ datur ſolo nāli iure exigēte. ut. j. de reg. iur. l. donari. Accidit ad fuſione ꝑdi ereuite. q̃ bone fidei poſſeꝛ ex hereditate debitū nāle deducit. ut. ſ. he. pdi. l. ſiqd poſt. ⁊ ij. ⁊ꝫ. ò ſoluit. ſtichū. ⁊ adūo. ⁊ꝫ. ò ſpecul. ⁊ hec iur. ⁊ ſiquis. ⁊ſ. ò ſpecul. eo t̃p̃i. ⁊ ā. ꝫ. eē. ſi nāle

n. Si mala eā. ad ꝙ eſt. ſ. m̃a. ⁊ ſiqs. ⁊ ſi ſtre iuſſu. l. quitus. ⁊ꝫ. d ap. l. tutor. ⁊e. ⁊ dāmi. tu. l. ſi bona. ⁊ſ. ⁊ꝫ. q̃cumꝫ. l. qui ꝑ pro. ⁊ litis. ac.

o. Item ſibi. ſ. iudici. Jtē fac. ſ. ↄ act. ept. empti ⁊ circa ꝑn. ⁊ſ. ò trahn. ept. ſi tutela ꝙ ⁊ꝫ. ⁊ f. ⁊ꝫ. ò adimi. fi. l. plt. ⁊ꝫ. ò l. ij. qui ſolidū. ⁊ꝫ. ac.

p. Honoraria. ī ſalaria. pſtita aduocatis. accurſ

q. Bona fi. ſic. ſ. m̃a. ſi fideiuſſor. ⁊ q̃ cedā. accurſ

r. Creditā. ſic etiā ſe auctore obligatur pupillus ī mutuo. ſic. ſ. ſi. ⁊ꝫ. ſinglaria. nā id al. ut. j. de ex ſtimo. ſ; pupillū ſe auctore nō obligat. ut. ſ. do trahn. ept. ⁊ f. niſi forte palam fatiat ī bona fide. ut. j. e. nō exiſtimo. ⁊ adte hic. qno. ⁊ꝫ. otrahn. empt. l. cum ipſe. ⁊ fac. ad. l. j. dauctor. te. pupill'. ī p̃n. ⁊ꝫ. pupill'. ⁊ꝫ. e. l. tutor. rerum. ac.

s. Acceſſerunt. ſ. pupillo. ac.

t. Exigere. repete ſupſedent. ⁊ facit. j. e. ⁊ tu. ⁊ aut creditoribus. Item facit. ſ. ò tutel. l. ij. ⁊ plt. ⁊ f. ⁊ꝫ. l. ſi ꝫ. e. l. h. l. ſi. ⁊ꝫ. de excuſat. tu. l. ꝑ. ⁊ f. accurſius

Jmo ⁊ t̃pr gꝫ ī nāha [illegible] datur. ut. ſ. de neg. g. l. diuortio. ⁊ hic glā [illegible]

[illegible]

b G[e]n[er]alit[er] defendi. ut. a. e. l. a tutoribus. accurs.
c Solutionem. ut. s. l. pr. et item in fine. ac.
d Postulatione. dampni infecti. vel sub. q[uod] tu[m] q[ua]nq[ue]

a Erogaturus. aliqua, q[uod] ut. j. ei. aest sic. ad. l. ista. s. repetit. hic. s. q[ua]lis.
b Moribus. imo primo p[er] qui dari. tu. pe. et cete. a de eor[um]. tu. et datus. a. j. de i.
c Preceptoribus. sic. j. de conat. l. aqu[i]l. a. j. ubi pu. e. qui filium. accur.
d Sollempnia. quot modis d[icitu]r mu[n]us. q[uod] que sit diff[erenti]a int[er] munus et donum.

Si autem suspectum fecerit prio-
rem tutorem super scribit, vel satis
a deo exigere. placet. posteriorum autem
qui datus est simpliciter tutor
pupillo vel curator, si quod po-
stea augmenti accesserit pupillo
tenetur quamvis soleat augmenti
dari curator, quae res non facit ut
ipsum augmentum non pertineat ad
curam priorum ad quos omnis uti-
litas pupillorum debet pertinere.
Sive ergo datus est communicat peri-
culum cum prioribus sive datus
non est tenetur administrationis
necessitate usque qui antea erat
datus.

Idem. Generaliter quotiens
quis non sit nomine pupilli quod qui-
vis paterfamilias idoneus facit
non videtur defendi. Sive igitur so-
lutionem sive iudicium sive
stipulationem detractat defendi
non videtur.

Idem. Cum inter pupillum et cu-
ratorem filius erat permutat di-
vus Pius rescripsit in rebus quas ex
pecunia pupilli filius comparavit
dominium non posse uti per regatoria
deductionis quod in curatore ob
suadere.

Paulus. Cum plures tutelam
gerunt, nulli eorum in contutorem actio
pupilli nomine datur. Quae
bona fide a tutore gesta sunt ra-
ta habentur etiam rescripto divi Tra-
iani et Adriani. Et ideo pupillus
rem a tutore legitime distractam
vindicare non potest. nam et inutile
pupillis esset si administratio-
rum non servaretur nemine scilicet emere
volente. Nec interest tutor solvendo fuit an
necne. quod si bona fide res gesta sit, sed
si dolo sit, mala fide alienatio
non valet. Sumptum est licere
tutori respectu aestimationis et
pupilli erogare ex bonis eius quod

honus
censu suo non honestissime fuissent
erogaturus. Cum tutor non re-
bus dumtaxat, sed et moribus pupilli
proponatur in primis mercedes prae-
ceptoribus non quas minimas poterit
sed pro facultate patrimonii pro dig-
nitate natalium constituat. alimenta
servis libertis quoque non numquam etiam exte-
ris si hoc pupillo expediet praesta-
bit. Sollempnia munera paren-
tibus cognatisque mittet. Sed non
dabit dotem sorori alio patre
natae, etiam si aliter ea nubere non potu-
it. nam etsi honeste ex liberalitate tamen
fit quae servanda arbitrio pupilli est.

Si tutor pecuniam pupilli neque
credere non potuit quod non erat cui c[re]-
deret pupillo vacabit.

Celsus. Tutor secundum digni-
tatem facultatesque pupilli mo-
dum sumptuum aestimare debet quem
circa eum facturus est. Hoc audi-
endus tutor cum dicat ideo cessasse
se pupillarem pecuniam collocare
quod idoneum nominum non invenerit. et si
arguatur eo tempore suam pecuniam bene
collocasse. In solvendis legatis an
fideicommissis attendere debet tutor
ne cui non debitum solvat. Nec
nuptiale munus matri pupil-
li vel sorori mittere. aliud est enim
matri forte aut sorori pupil-
li tutor ea quae ad victum necessaria
sunt praestitit cum semet ipsas susti-
nere non possint. nam ratio idonei
dignitatis necesse eadem cum est eius quidem
rem impedit, quod muneris lega-
tori nomine erogat.

Paulus. Cum tutoris factum
imputatur collegis si potuerint de-
buerint suspectum facere vel di-
debuerint satis petere. nam si ydo-
neus subito lapsus est nihil col-
legae imputari potest.

Idem. Si contutores constitutus
quos invenerit debitores sibi

a- Si tutor minus ydonei, dolo vel lata culpa, seu magna negligentia, dolum autem hoc casu non tantum quod dicit ut C. arbitrium tutele l. ii. non quod subito ut d. l. pupillus et d. de neg. ge. l. litis. Item hoc in post mortem pupilli sit non soluendo, ut j. e. l. cum post mortem. ac.

b- Sex menses. d. e. tutor q. et usu. ... dic duorum ... h nouit uenit ad administrandum ... dum fuerit ... vel sub. h maxime vel dic quod post .vi. menses tenentur ad usuras, quod inde elapsis duobus.

c- Non collocauit, cum potuerit, alioquin ... ut d. cum plures. et ... prima placet. ac.

usuris pupil. l. iii. ... ac. e. de ... debitoribus ... ac. l.

d- Quum se putare. s. ... am plt. Quam Marcellus corrigeret se ipsum vel dic aut Paulus corrigeret Marcellum.

e- Recedere. s. debeat pupillus ... h compensato in exigendis nominibus, non exactis. ut j. e. l. tutor eo. et periculo. accursius.

f- Gessisse. ... pupilli palam ... usus ... ut teneat ... pupillares usuras ... pecunia. ut d. e. tutor. ... debitoribus acceperat maiores ... relato ... tutori ... accepisset ... [illegible]

g- Quibus sic. j. ... [illegible] ... accursius.

h- ... [illegible]

i- Quod ... [illegible]

k- Actu fuit vel tractatum. ut j. ... [illegible]

l- Non liberabit. ... [illegible]

uenerit. ac per hoc minus ydonei efficiantur. vel intra sex primos menses pupillares pecunias non collocauit, ipse in debitam pecuniam in usuras eius pecunie quam non feneraverit conuenit.

Idem. Cum inquiritur in iudicio tutele que nomina a tutore facta agnoscere pupillus debeat, Marcellus putabat, si tutor pupilli pecuniam mutuam dedisset, a suo nomine stipulatus esset, posse dici nomina integra pupillo salua esse, deperdita que male contracta ad tutorem pertinere. Sed vereri se putare posse tutorem conditionem adolescenti deferre, in idque gessisset tutor in scribendis nominibus aut in totum agnoscere aut a toto recedere, ita ut perinde esset ac si tutor negotium sibi gessisset. Idem est et si pupilli nomine tradidisset.

Pomp. Cum iussu eius a quo quis iubendi habet tutela geri necessitatem, ex quo iussus est, in deterius pupilli praestare debebit, non ex quo tutor esse cepit.

Paulus. Cum tutor negotia pupilli gessisset, quamuis in nulla re auctor pupillo fuit, quin tutele iudicio teneatur dubitari non oportet. Quidem in plerisque ita patrimonium pupilli compositum est, ut nichil gerere necesse sit in quo tutoris auctoritas interponi debeat. Et ex duobus tutoribus si cui alio actum fuit, alter non liberabitur.

Ulp. Actus curationem a tutore o curatore reddere non esse compellendum. Sed si cum eo administrationem communicet, aut si non expedit curam gerat, suspectum postulari posse.

Idem. Tutor vel curator in causa in iusta appellatio prouincia

tenerit. cui ue excusatio recepta non sit, ex quo accedere ad administrationem debuerit erit obligatus.

Marcellus. Lucius Titius Gaium Seium filium familias testamento suo filio tutorem dedit. Gaius Seius sciente patre tutelam administrauit. Quero an defuncto Gaio Seio actio tutele aduersus patrem eius si ... competat. Marcellus respondit: secundum ea que proposita essent, et actione de peculio et in rem de in rem uerso patrem teneri. Et licet multum interest in hoc casu facere patris sciam, et consensum ad obligandum eum in solidum, nisi forte contutore vel alio aliquo uolente eum facere suspectum intercessit pater, et qui ipse periculum recepit.

Paulus. Tutor ad utilitatem pupilli innouare et rem in iudicium deducere potest. Donationes autem ab eo facte pupillo non nocent.

Ulp. Vulgo obseruatur ne a tutore caueatur ratam rem pupillum habiturum, quare in iudicium deducit. Quotiens si dubitetur an tutor sit, vel an duret tutor, vel an gestus illi commissus sit, equum est aduersarium non decipi. Idem et in curatore ut scribit Iulianus.

Paulus. Decreto pretoris actor constitui periculo tutoris solet, et quotiens cuique aut diffusa negotia sit, aut dignitas vel etas aut ualitudo tutoris id postulet. Sed tum non dum fari pupillus potest ut procuratorem facere possit, aut absens sit, tunc actor necessario sit tuendus est. Si duobus simul tutela gerenda permissa est a pretore vel a contutoribus et a magistratibus, benigne accipiendum est unum agere permissum esse, quod duo simul agere non possunt.

Ulp. Si in minoris actum fuit

a- Tutor recepta ... [illegible]

b- ... [illegible]

c- ... [illegible]

d- Curatoris ... [illegible]

e- ... [illegible]

f- ... [illegible]

g- ... [illegible]

h- Tutori ... pupilli arbitrio sit relicte ... [illegible]

i- Vulgo pupillum nec ... [illegible]

k- Decipi. ... [illegible]

l- Decreto actor ... [illegible]

m- Id postulet ... [illegible]

n- Necessitas ... [illegible]

tutoribus q. ... curatoribus auxilium ... tutele ... [illegible]

fuit ire. iudicatã. r'. in int'. restitutõis. ut. s. d. min. q' si minor q̃ tutele q' ꝯpetit ꝑhibita restitutiõe. ... nalis ei obligatoris pot fi cessio. ut. C. d' trãt. l. ... ali ... appellantes. i. reclamantes. ... quo m' post ... except' doli. ... i eã appellatiõis ... tpr. ... phac. ... dic q̃ ẽ

[illegible]

cũ tutoribȝ assistentibȝ curatori
bȝ a pupillus ob h' egerit cũ cu
ratoribȝ ꝯsensit ꝯ dẽpnati ĩ cog
sũa inciderint minorⁱs culpa eo
rum tutores ꝯ dẽpnatos nõ
eẽ. ã restitutio adũsus tutore
cessset. Et pᵖ. ait. l. ij. q̃st. m
chilominus posse restitui. Et
id circo curatores si nõ dũ iudi
catũ fecerint posse p̃uocates p ex
ceptioẽ doli ꝯsequi ut eis ma
detur adũsus tutores actiões
Quod tñ si iã fecerint iudicatũ ĩ
curatores h' pdent tutoribȝ. ĩ
q̃ñ inch' mĩ nõ abẽ quĩ de
pdã mag' q̃ de dãpno sollicit' ẽ
nisi forte mãdare actiões pat' sit
curatoribȝ.

Paul'. Cum curatore ꝯ p̃tũ
tore etiã manẽte ad ministra
tioẽ agi pot.

Idem. Tutore cum tutelã
gerente ꝯtra adp̃uidentiã pupill
are dim loco h' debet.

Marcell'. Tutor a pupillo
in iudiciũ uocatus solepnit'
cauit. si interim puer ad pu
bertatẽ puenit nõ ẽ cogendus
accipe iudiciũ. Tutor q̃ post
pubertatẽ pupilli negotiorũ eius
administratioẽ abstinuit. usũ
p̃are nõ debet. ex quo obtulit
pecuniã. Quĩ ĩ iusti uidet' in eũ
p' nõ stetit quominus ꝯuictus
restitũit tutelã ad p̃stitiõe us
ure nõ ꝯpellet' Vlp' notat. nõ su
fficit obtulisse nisi ꝯ deposuit
obsignatã tuto loco.

Idem. Quãuis ex his tutori
nã pꝑquiĩ ẽẽ forte cui post r
uinã est inrũ anũ apli
iure uenit tutelã reposcere ꝯ
usuras postulare.

Idem. Tutoris p̃puũ ẽ
officiũ. ne idcirco suũ pupillum r
relinquat.

Mod'. Diuersi ... ã ãnt' augu
sti Sergio iuliano. formã q̃
singuli tutores ꝑ ut q̃sq; ges
sit tutelã nõ nũq' ĩ solidũ te
nentur dũtaxat ĩtra pubertatis
tpa. locũ h't. nõ ꝯ si post pubtate
administrauerit.

Idem. Si ne h'ede tutoris
decessit. Quero ã curator pupillo
datus cũ neq; inuẽtaria ...
istra ã fideiussore tutoris exige
atur. possit eũdẽ fideiussorẽ ꝯ
uenire ex stipulatioẽ q̃ ti pupilli
intẽ. Mod'. r'. in id q̃ tutor ꝯ
ueniri potuit. fideiussorẽ quoq;
ꝯueniri posse. Mod'. r'. ...
si q̃d accidit eo q̃ cautiões soluti
uectigal' inuente nõ sunt ad tuto
rẽ cuius nulla culpa admissa p
ponitur minime ptinẽ. Mod'.
r'. tutorẽ eorũ redditũ nõie rati
õe pupilli reddere d'bere qui ex
fundo bona fide ꝑcipi potuerunt. Ste
r'. si minus a suo tutore recepit
q̃ bona fide ex fũdo ꝑcipi ꝑfuit eo
de quo pupillo sit obstrictus ex
tra de ... possit eũdẽ
tutorẽ ꝑficere debe. s. si in p dictũ
tuto suo administratioẽ credidit
Ex ꝑposito curatore adolescẽs fundũ
titio uendidit. pẽa agnita fraude
ĩ integrũ restitutus ĩ possiõne
inductus est. Quero an emptor
hac uenditioẽ melior factus nẽ
... ĩ rẽ suã ... ꝑtiũ empto
ri restitue nõ debeat. Mod'. r'. ptiũ
ũ fundi a p'olescẽte ...
ratioibȝ ei nõ ꝑfuit. nec ...
eo adiudicãte de integrũ
restitutioẽ statutũ ẽ emptorẽ fru
stra postulare. Sed r'. sumptibȝ ĩ
uoluptates cũ ab emptore factis
adolescẽtẽ h' onerãdũ nõ ẽẽ. Q
tñ ab eodẽ edificio ita auferri
possint ut faciẽ pristina. ĩ. q̃ su
it ante uenditioẽ ẽ restitutũ ẽẽ ĩ

[illegible]

[illegible]

possit ex persona auferre permittitur oportere. Lucius Ticius cohes et cura tor sororis sue cum ex civitate in qua usitatum erat ipsos dominos prediorum conductores vectigalium an nonarum et contributionum temporalium sustinere. more huic consuetudini domine semper observata secutus et ipse pro communi et individua hereditate annonas prestitit. Quero an in rati onibus dirimendis opponi curatori pos sit. quia non recte pro parte sororis tales impensas fecerat. Modestinus respondit id demum curatorem adulte prestare ex causa de qua queritur posse quod ipse si rem suam administrasset erogare compel leretur. Tutores duo post venditi onem pupillarium rerum factam pe cuniam inter se diviserunt postquam diviserant alter eorum in exilium datus est. durante tutela. querebatur an ab eo restituto contutore eius partem pu pillaris pecunie petere ab eo po terit. Modestinus respondit. Si hoc queritur an a contu tore relegato contutor eius tute le actionem exercere possit. respondit non posse.

Consistit. Tutoribus et cura toribus pupillorum eadem diligentia exigenda est circa administrationem rerum pupillarium quam pater familias re bus suis ex bona fide prebere debet. Consti tutum tutoribus curatoribus constitu tis fine accipit. Idemque omnia ne gotia que mixta sunt ad fidem cura torum pertinet. Idque et divus Mar cus cum filio suo quomodo rescrip sit. Heredibus quoque pupillorum electo eadem adversus tutores in quo po tissimum consistere velint competit quam ipsis quorum tutela administrata sit. Principalibus constitutionibus declaratur. Sumptum quem bona fide in tutelam non quem ipsos tutores fiunt ratio haberi solet nisi ab eo concedatur et tum solatium constitutum est ei. Qui scripsit ad instruendam diligentiam in

dicimus et pupillorum utilitatem admittendam. suos quasi eorum in tegram posse.

Papinianus. Tutor sive curator non remque iuste putatur nomine ido nea. a priore tutore curatore suscepit quod egit non tamen ex actionem suo periculo facere.

Idem. Inter tutores divi sa tutela est. equitas quam meri tus compensationis inducit per con trarium ex persona agentis tutoris non differtur. Si alia divisio tute le quam non iuris sed iurisdictionis est et modum administrationis facit. competit ipsos lacum habet. necem exprimi pupillo volentibus obstare de

Idem. Tutorem qui habet tutelam gerit Sabinus et Cassius pro ut gerit in singulas res pertinere. veluti ex pluribus causis obligari putaverunt. Set enim quia sim plus institor domini mercis vel propositus debitis exigendis filius factus in eodem actu perse veravit ex ius temporibus sui iuris ob ligari non potuerit prioris temporis nomine actione negotiorum gestorum in utilitatem convenire eam et rerum quas omnia rationem cum his que postea ge sta sunt habuerunt. Sic enim a tutele iudicium eam quoque rerum continere placuit quod post pubertatem administrat si posterior actus priori coheret. nec divisus per partem rationem habet. Unde descendit quod vulgo circa filium familias tra ctatur. quod tutor testamento datus post tutelam gestam emancipatur in eodem officio perseveravit et secundum Sabinum et Cassii sententiam conveniet. ut de eo quod et quod post emancipationem ge stum est in solidum conveniri possit. et de peculio aut sive peculium non sit ademptum. sive ademptum sit in id quod facere possit. Et si superioris

[illegible]

temporis nomine. patre de prexcu
lio pupillus convenire maluerit. annis ei utilis ex quo tute
la agi posse cepit computabitur, nec capiatur. pater in dubitatione
temporis eam: tempus quo filius familias tutelam gessit contra patrem tendi non erit.

Idem. Si plures tutelam non administraverint, et omnes solvendo sint, utrique nulle partes administrationis inveniuntur: electioni locus erit. an vero ei pecunie debitores cum expirare debebunt pupilli societatem. quod magis suadet. Si quidam ex his ydonei non sint, onerabunt sine dubio ceteri. nec tamen cum singulorum contumacia pupillo dampnum in solidum dederit. Unde querendum est an actione pupillus eique solvere convenient in alterius partem prestare debeat. Sed auxilium cuique contumacia prevaleat. quia forte potenti hoc desiderari.

Idem. Tutores qui post finem tutele per errorem officii durante rerum administrationem retinuerunt, non tamen per annorum quod post pubertatem adolescentis ydonea fuerat, prestare cogendi non erunt. cum actionem inferre non potuerunt. Curator a patre testamento datus in pubis negotiis sed per errorem immiscuit postea a pretore tutoribus aliis datis periculum futuri temporis ille qui postea nichil gessit non prestabit. Qui se negotiis inpubis non invito tutore dato secundum patris voluntatem immiscuit errore cognito, tutorem a pretore constitui consulti petere ne forte sine cepta desuerit, fraudis vel culpe eam condempnet. Non idem servatur si quis ultro negotium alienum gesserit. cui satis habundeque sufficiat vel in una specie pannum laborem domino consulti. Heres institutus qui non

habuit substitutum, priusquam hereditatem adiret, quod impuberi restitui debuit, in vita decessit. cum hereditas in ytalia esset. scriptus autem heres in provincia vita decessisset. tutores provincialium rerum culpe nomine condempnandos existimavi. si cum testamenti non ignorantes utilitatem inpuberis fuisset. nam hereditatis in provincia fideicommisso restituto, ceteram quidem earum expediri potuisse. rerum autem administrationem ad eos tradere debuisse qui tutelam in ytalia suscepisset.

Adversus tutorem qui pupillum hereditate patris abstinuit actionem denegari non placet creditori. qui cum ipso tutore contraxerit. Quamvis tutor patrimonium inpubis verterit.

Curatores adolescentis mutui periculi gratia cautionem invicem sibi prebuerunt. cum officio deposito solvendo fuisset. inita cautionem esse factam pignoris vinculi soluti apparuit. Tutor datus adversus ipsius creationem provocavit. heres eius postea victus preteriti temporis periculum prestabit. quia non videtur levius culpa contrahens auctoritate mandatum tutele officium detractasse.

Rerum provincialium tutores, cum in urbe causas appellationis inpuberum agentes rerum ytalicarum curatores ut inpuberibus constituantur, ad officium suum revocare debet.

Aliquin si prius in provincia redierit. dolum aut culpam eorum in quam partem recte videre convenient. Patruus testamento fratris filio tutor datus cum in ytalia domicilium haberet. tam ytalicarum rerum quam provincialium administrationem suscepit. atque ita pecuniam ex venditionibus rome refectam in provinciam traiecit. in calendarium pupilli contulit. Tutori locum eius me substitutus administrationem pecunie que non pertinet ad tutelam suam

a- Cum utiliť. q. iteſtō ut. ... l. ul' nõ. ut lege ſcripſit. ul' dicat amic. ... [illegible]

b- Cum mutua. i. iſolidū ... nõ ſoluēdo alt' tẽat in totū. ac. / iuenerint. al' in

c- Cum iecuit. al' iniecit. ... adminiſtrare icepit. al' intuerit. al' / tinuerint. acci.

d- Cum q̄ ui. i. ... debuit petē ꝯfirmari. ... ſup hec implorare officiū p̄

b. Cum manumiſit. adoleſcētes. ... debuit hīc. ... ſuſtiat unū. ut. iſtit. q ma. ... ac.

[illegible]

ſuſcipe nõ cogit᷑. Curatores teſtõ. l' tutores inutiliť dati niſi decreto p̄toris ꝯfirmati negotia geſſerint. inuicē mutuū piculū p̄ſtare cogit᷑. cū officiū n̄ ſponte contra iuris ad minimum iniunxerit et q̄ fuit ydoneus. decretō p̄toris curatores. l' tutores cõſtituentis implorare debuerit. Tutoribꝫ ydoneis die functis. inuicē mutuū piculū ad heredes eoꝝ n̄ redundat. Quē n̄ habuit locū officio tutele manēte. Cum enī q̄ tutelā gerē noluit. p̄t ceteros q̄ geſſerint. actioē utilē tutele dari placuit. Quia tn̄ extincta tutela n̄ puenit ad eos q̄ ſe negotijs et im iſcuerint. ſi eoꝝ negligētia puit citra ſubſtitutionis ordinē q̄litercumq; omniū piculū ſpectat. Tutore pubere pupillo cõſtituto lite appellationis in dubio iuſſu cõſulum ob notitia rei pfecerunt. ... cū iudicatū pſequi nõ potuerit. piculo culpe nõ ſubituit. Ab eo q̄ reſtitutionis auxilio n̄ iuuat᷑. qđ culpe tutoꝝ cõuentie remitti pot. nec donatū. ſꝫ tranſactū uidet᷑ negligentie tutoꝝ. Piculo nominū q̄ pat᷑. uſuris maioribꝫ fecit. acceptā pupilla. quid actio eoꝝ calendarij pſtare cogit᷑. exactas & aut᷑ uſq; tutele tpr̄ citra ullā cõpenſationē retinet. Adoleſcēs ꝯuenientis tutoribꝫ aqbꝫ totū ſuū n̄ nõ potuit aduſus curatores q̄ tutelā ad ſe negligētia n̄ tranſtulerit. integrā actionē retinet. ſꝫ ſic q̄ cū tutele iudicio cõſultum uideat᷑. q̄ alteri' officij q̄relā habuit. Tutor q̄ tutoris ydoneū hēde ꝯuenire pupilli noīe noluit. dānū uicarii ſubſtituit. ut ſi q̄ in nõ ydoneū ... tutele tpr̄e ſupſederit. ſuſpectū facit. Cū tutele iudiciū. ideo differi nõ oportet. q̄ ſtatis ... heredis impubis.

iđ tutelā ſuſtineat. Quē de peculio filii actoris q̄ adoleſcēs poſtq̄ res ſuas adminiſtrare cep. manumiſit. et retinuit. aut retinē potuit. in ratione reddēda. curatori p iudicē accepto feret᷑.

Idem. Impubi filio cēturio curatore dedit. decreto p̄toris nõ ſecuto. Si meh curator ꝫ datus adminiſtret piculo ꝯtumacie. l' negligētie n̄ nāꝫ puilegia militū ad alienā iniuriā porrigi nõ oportet. n̄ i aliis cū ... uoluntate ... datur. q̄ i bonis militū. filii nõ tutelā iure patr̄ poteſtatis n̄ militie primo mādatur.

Idem. Qui plures tutores hūit uniq̄ in ſolidū nõ fuerit rationē actueſi uenit ... redderet cuius libatio qđ ex tutela pcepit. aut dolo ꝯexit nõ eſt relicta. Cõtutores q̄ ſuſpectu facē neglexerit ex culpa recte ꝯueniunt᷑. Tutor legatari exceptā q̄ teſtō remiſſa ē n̄ tenetur.

Idem. Ex pluribꝫ tutoribꝫ i ſolidū uni tutorē uidet ꝯdēpnatū. ... ſuā iudicat. ... datur puilegiū pupilli nõ habebit. nec heredi pupilli datum. nõ enim cãe ſꝫ pſone incumbit. q̄ meruit pupillꝫ fauorē.

Paul'. Cū poſt mortē pupilli deſinit ee nōm ydoneū. tutor inuētꝫ ſit ...

Paul'. Si pupillo i curatores ... actioēs decerni placuit. p eius portioē q̄ ydoneus n̄ ſit. in agitat ꝯuenin oportē. ſi alia ē eni tutoꝝ cã. alia eoꝝ q̄ rei. p. negotia adminiſtrat. Cū tutor

[illegible]

g. Cum ... l. milites. ac.

h. Cum adoleſcēs. ſ. curatores dati. ... ac.

[illegible]

f- Cum ... q̄ filium. iſti. ac.

t- Cum nõ tranſtulerit. i. nõ fecerit ſibi reddi ... et reliqua.

n- Cum retinet. nõ tamē agit nunc ... ut. ... l. actus. ... accurſius.

x- Cum cõſultum. al' cõſumptum. ... accurſius.

y- Cum ... l. emilius.

qui pecuniam periculo exemit.

Cum ei esset fratris sui filie curator quadraginta dotis nomine marito eius se daturum promisit. Quero an succurrendum sit ei cum postea ere alieno emergente fere universo patrimonio ei dos promissa sit. — quum instrumento ita scriptum sit. Illa patruus et curator stipulanti spopondit. Movet quoniam non ut de suo dotem daret. sed cum crederet rationem pupillarem sufficere promisit. Preterea et illud hic potest tractari ut sciens curatorem non sufficere promisit. Respondi si donasse videatur. vel qui dolo fecit non illi succurratur. Idem curator cum officium suum non egressus sponte se obligavit. non puto ei a pretore subveniendum debere non magis quam si creditori puelle pecuniam se daturum spopondisset. Sed his de quo tractamus si non donandi animo sed negotii gerendi causa dotem promisit. habet mulier ... ere obligatam. appetit dici in manente matrimonio etenim quibus ... dotem. Sic in collatione bonorum dicit et certe post divortium. sive exacta sit dos sive maneat nomen. quia potest efficere ut ei accepto feratur. Quod si mulier suum curatorem ad ipse idque super vires patrimonii eius in dotem dare promisit. non queat curatorem in hoc quod supra vires fuerit perceptione relevari. nunc vero cautionem in maritum exponere debet. Quod si quis locupletior constante matrimonio facta fuerit. dotis et reliquum marito solvat.

Idem. Qui nominibus a curatoribus factis susceptis sive tutoribus nomina agnoscere periculum in se transferunt. sed si pupillus post pubertatem rationibus a tutore acceptis reliquorum rationem ei secutus

usuras accepit. privilegium suum non amittit. si vis tutoris incertis debitis. pretore privilegium servare debet.

Idem. Si pupillus alterum ex tutoribus post pubertatem auctore curatore liberasset. ipse vero alter illi non condemnabitur. in exemplarem ... dicatur in duobus magistratibus collegis quorum alter rem publicam convenit. Sed hec in magistratibus tractari, quia duo rei eius debiti esse omnimodo. Quod in tutelae non sunt ... electio locum non habet. Is autem qui tempore liberatus est, non est ei filius ... habet. sed eique satisfecit habet quod obiciat petitori.

Idem. Lucius Titius curator Gaii Seii tempore cure fundum Cornelianum locavit Sempronio. qui Sempronii reliqua traxit. pupillus etate completa de quondam colonum Sempronium fecit procuratorem. Quero an ex eo quod ille iam procurator egit omne debitum adolescens agnovisse videatur. eaque nomine curatorem suum liberasset. Paulus respondit non credo quod adultus eius procuratori eius cum voluit procuratorem habere voluit debitum quod ex conductione reliquatus agnovisse eum videri. Seius qui ex pollicitatione debitor patrie sue extiterat. heres eius pro ... possedit. quorum bona magistratus rei publice tres curatores constituerunt quod apud Grecos. Quod periculum sine consensu rei publice administrationem bonorum Seii diviserunt. ex quibus quidam cum reliqua traxerunt. prius decesserunt in ipso tempore administrationis et desierunt. postea pupillus heres Seii prius quam abstentus erat ab pretore impetravit ut bona paterna ei restituerentur. Quero an ab heredibus eorum qui idonei sunt indemnitati pupilli prospici debeat cum in dividuum et his officium cure a magistratibus

[illegible]

iniūctum sit. Ide. Paul. Si pupi-
llo iacuratores bonorum actiones d-
cerni placuit: p eius portionem
q reus nō sit. magistratus
cōueniri oportere. alia eēntur
tor cum alia q. p. negotia am-
istrat. Tutorem q pecuniam pu-
pillarem quamuis suo nomine fene-
rauit. n uideri d constitutiones
fecisse q phibet pecuniam pupi-
llarem in suos usus cōuertere.
Quesitum ē. an eius pecunie q
tutor ius ē post finitam quoque
tutelam in diem iudicii acceptum
esse usuras prāre debeat. Paul.
re. finita administratione eas
usuras debere cōputari. q in tutele
iudicio cōputantur. Paul. re.
pptea q post pubertatem nulla
necessitate cogente s ex uo-
luntate sua tutor administra-
uit fideiussorem q saluam rem fore ca-
uit. nō teneri. Tutele iudicio
Tutor cōuentus. edidit librum ra-
tionum. et summam cum cōdempnatus
soluit. postea cum a debitoribus
patris quorum nomina libro ratio-
num n inerant. exigere uellet
pupillus plate s ab his apo-
ce tutoris sus. quesitum e
utrum aduersus tutorem an adu-
sus debitores actio ei cōpetit.
Paul. rndit. si tpr administratio
tutele tutorem tutelam gerentem de-
bitores soluisset. liberatos eos
ipo iure a pupillo. Sed sicut
tutorem actum eēt. posse eidem ad-
olescentem ipso eam ēam tutele expi-
ri. aduersus exceptionem rei iu-
dicate doli mali uti replicatione.
Cui testo duo tutores dati
eēnt pupillo. et alter ex his in
ta defunctus fuisset. i latam cuius
petente matre ex p̄sidis prīuile
p̄cepto a magistratibus alius tu-
tor datus ē. a quo magistratus satis
exegerunt rem saluam fore tutor
testo datus postea datum sus-
pectum fac. Quesitum ē in quan-
tum teneatur. Paul. re. tuto-
rem testo datum pro ea parte cōueniri
oportere. pro qua parte administrauit.
potitutoris autem portione. prius eos
cōuenire debere q pro se obligaue-
runt. ul magistratus q eum dederunt.
te si solidum pupillus cōseq
nō potuit. De officio cōtutoris
quero. utrum a suspectum facere debue-
rit. pspti cum aūte suspectum postu-
lasse eum quoque dicat. Illas quoque
cum magistratus plures tutores
dent. n pri ad eos reuti pupill'
pot. qua os tutores excussi fu-
erit. In pposito cum unus a
magistratibus datus apparet. nō
ē unum pri collega cōueniendum
q et suspectum fecit. et testo datum ē.
pro in binos singulos. ac si pro partes
dimidias tutores dati eēnt.
Tutoribus concessum ē a debitoribus
pupilli. pecuniam exigere ut ipo
iure liberet. Nō et donare. ul et
diminuendi cum. cum his transigere.
Et iō eum q minum tutori soluit.
a pupillo in reliquum cōueniri
n posse.
Secū. Titius et meuius tuto-
res gesserunt. et ciuitate. bolo
argo omnia sicut meuium fris
mei. consilio sine eo fiet. Titius sit.
Titi solus a debitoribus exegit.
an liberati eēnt. Ide. Si administ-
rationem meuio dedisset. n recte
solutum. Captum autem filio in
cotidianum sufficit mamma
naniana existimabit.
Quero an ostenti ee debeat tu-
tores arbitrio mulier. re. Sum-
ptum boni uiri arbitrio faciendum.
Tutores dati a preside ytalicis
in transitu rome repererunt
debitorem prouincialium ut pecunia

[illegible]

rome. aut ubicumque petitum fuit soluat. Quero cum debitores in ytalia essent nec corpora an hec exactio ad ytalicos tutores pertineat. Respondi si provincialis contutus esset non perinde respici tamen ad officium eorum ne instrumentorum ignorantia ex his eos atque eos administratio pertinet lateret. Cum matre dati testamento tutores cum putaret se tutorem esse distraxit bona patrimonia pupillorum et decessit in solvendo. Quero an a pupillis res possit vendicari. Respondi si maneret res pupilli vendicari ab eo posse. Prefectus legionis ita testamento cavit. Volo ut sit in arbitrio tutorum filii mei si non videbitur huiusmodi usuras fenerare usurarum nomine ita ne nemini distringatur. Quero si apparuerit pecuniam a fenerata a tutoribus in editio tutele ut tantas usuras an non easque stipulati sunt prestare debeat. Respondi si sua voluntate debitores fuerint elegissent usurarum prestationem pupilli nomine fenerandis debuisset id prestare quod testator voluisset. Clitius Titius mutui nomine pecuniam a tutore accepit et rem hereditariam pignori ei dedit. post triennium iam pubertatis quorum tutela administratio ad fiscum bona defuncti adiudicata sunt quia morte sine herede et ... Quero an id nomen pupillum revocare possit. Respondi secundum ea que proponerentur id nomen ad heredem tutoris non pertinere. Cum alter ex duobus qui negotiationis de functi heredes filii tutor patruus venderet omnibus eius negotiationis mercibus aliis sibi receptis negotium suo nomine exercuit. Quesitum est utrum compendium negotii an usuras prestare debeat. Respondi si merce eius que proponeretur pupillo usuras non compendium prestari. Cum tutor res ytalicas contutis acceptio re pupilli ubi res pupilli habuit solutas quesitum est an id tutele iudicio reputari potest. Respondi nichil proponi cur non possit.

Hermogenianus. Inter bonos viros et tutores, ut curatores fideiussores pro pupilli vel curatore magna est differentia. Nam tamen cum his quod plene res administratio et dolus aut superiores solacium studia in neque cautiones futuros sunt inedito committitur.

Paulus. Obstetricis pupillaris peccavit positum aliquam nec exactum aut fideiussor omissa operatione tutor sui ad dampnum ... idoneus esset ordine coluerit.

Hermogenianus. Si res pupillares in incursu latronum perierint argentum quod tutor pecuniam dedit ... quinquies solidum in erade non potest et nichil eo nomine tutori prestare.

Ulpianus. Si duo plures gerentes tutores tutelam in universum fideiussore quod in solidum pro quibus eorum committitur stipulo. Sed si inter eos divisa sit tutela regionibus quod plerumque fit ut alius in urbici negotia alius peregrina administraret, tunc ex stipulatione aliquid aut committi fidei iussorem stipulationem aut non committi dicemus. Sed licet omnes tutores sit et tutelam gerat tamen aliquis de ea re que ex sua regione est ex pupilli ad iudicium vocari cepit puto non committi stipulationem atque si administratio ei tutele permissa non esset. Quesitum est si actio in totum denegata suerit, valet. si vero in partem denegata sit.

Hec. Curator pupille non tantum dotem dare debet, sed et impendia que ad nuptias facienda sunt.

Papinianus. Emilius dextra magistratus cum tutoribus datis cessasset in exigenda satisdatione, deinde quibusdam excusatis a sequentibus magistratibus dextri tutor assumpti fuissent, creati conveniebatur in solidum duplici ratione: quod cum magistratus esset, et tutores de dispendio satisdationem non exegisset, et deinde diviso tempore licet satis exactum non esset, tamen in diem finite tutele ydoneos fuisse tutores, nec cessationes curatorum obesse tutoribus debere. Pronuntiavit si in diem finite tutele ydonei permansissent tutores, licet eis satis non esset exactum, curatorem esse periculum simul tutorum et magistratuum. Hec est tunc esse periculum eius quod suspectum non fecisset aut satis non exegisset, et cum finita tutela non invenirent ydoneos fuisse.

Tryphoninus. Non existimo in perpetuum usuris subiciendum esse eum, qui a contutoribus suis mutuam pecuniam pupilli accepit: et cavit, et certas quasi usuras promisit, quia et alii debitores pupillo dependunt, quia hic ea non consumpsit, nec clam quasi sua pecunia latenter abutitur, et in his usuris a tutore mutuam ei dare et aliud de accepisse. Et nullam refert, palam aperteque debitorem se ut extraneum et quemlibet fecerit pupillo, an sub administratione tutele pupillique utilitate. Latenter sua omnino da pupilli pecunia iuvaretur.

Idem. Tres tutores pupillo dati sunt: unus tutelam gessit, et solvendo non est; secundus titio gerendi mandavit, et titius quidem administravit, tertius nichil omnino gessit. Et quesitum est quatenus quisque eorum teneatur. Et tutorem quidem per quem periculi consecutus est in administratione tutele, et in solidum unusquisque tenetur. Plane si separatim administrata pupilli inter eos distributa est, non in maiorem summam quisque eorum quam accepit tenetur. Sed et ipsi tutores pupilli furati sunt, videamus an ea actione que proponitur ex lege xii tabularum adversus tutorem in duplum singuli in solidum teneantur. Et quamvis unus duplum prestiterit, nichilominus et alii teneantur. Nam et in aliis furibus eiusdem rei pluribus non est propterea ceteris pene deprecatio, quia ab uno iam exacta est. Sed tutores propter admissam administrationem non tam invito domino contrectare eam videntur, quam perfide agere. Nemo denique dicet unum tutorem et duplum hac actione prestare, et quasi specie condictionis aut ipsam rem aut eius estimationem. Non solum ergo gessisse tutelam is conveniatur, qui alii gerendam mandavit: sed et qui a satis accepto tutore accepit rem salvam pupillo fore, futurumque promisit administrationem toti tutele: nec potest se defendere constitutionibus, que iubent ante conveniri eum qui gessit. Item in eo, qui neque gessit, non utique eius periculum est, qui quidem gessit, sed communiter omnium. Exigi autem ab eo solo periculum ob alia que non gessit non oportet, nisi si qua talia sint, que vel consummatione cepit vel ab eo desiderabit, vel ita coniuncta fuerint ut separari non debuerint.

Quod autem dicat desiisse solvendo esse, vel non esse contutores periculo dicere videamus, quale intellectum habet: id utrum sufficit, nichil diminutum esse de facultatibus contutoris ex quo tempore datus est, sed eandem faciem patrimonii permansisse, an et si nichil postea accedit, quia palam fiat diminutionem patrimonii. Deletur autem contutori in quinque fortunas rei

de administratione tutorum

contutoris. Sed haec et ex persone qualitate et ex temporis inter ea [illegible] quo testamentum factum est usque ad mortem patris aliam estimationem accipere debet. Si iam aperte prodigo vel cuius boni mores vicerint, [illegible] ob receptum fuit ab administratione non debet. Et poterit aliquid post mortem eorum post testamentum factum accidens ignorasse aut compertum natum habet mutare testamentum, id non fecisse.

Scevola. Tutor rerum et animalium pupilli venditionem fecit. Sed quedam animalia emptoribus pretium non solventibus retinuit et apud se habuit. Pretium idem rationibus pupillo acceptum tulit, et ex his aliquot nata sunt. Defuncto tutore heres eius eidem tutelam administravit et animalia annis pluribus possedit. Quesitum est an cum is cui tutela administrata est nomine XXVIII esset, nunc animalia vendicaret. Respondit secundum ea que proponerentur pupillum ea vendicare non posse.

Idem. Chirographis debitorum [illegible] ex usuris cum ex inventario constitutoris convenire eos posset ad solvendam pecuniam aut novationem faciendam cogere, cum idem circa priores debitores per eundem casum fecisset circa debitores pupillorum, an si quid propter hanc eorum cessationem pupilli dampnum contigerit iudicio tutele consequitur. Respondit. Si approbatum fuerit eos tutores per dolum vel culpam pretermisisse, prestari ab his hoc debere. Libero qui sententia presidis bonis ademptis relegatus erat cum ex permissu principis ab exilio ei receptus sit, que his que [illegible] non receperat. Filius [illegible] pupillus inficientibus tutoribus et appellatione [illegible] pronuntiata fundus ei ablatus est. Quesitum est an tutele iudicio pretium fundi pupillus consequatur a tutoribus possit. Respondit. Si stetisset per eos nec in alio quodam esset ut obnoxii [illegible] esset, tutele iudicio eos teneri.

Idem. Qui negotiationem per Pamphilum et Diphilum exercebat, pueros postea liberos testamento suo eos reliquit tutoresque cavit ut negotium eorum non exerceretur quo se vivo exercebat [illegible] tutelam administraverunt. Iam tamen impubes Pamphilus [illegible] fuisset, sed et post pubertatem eius Diphilus quoque cum incremento negotiationis rationes obtulit. Pamphilus autem putavit reddere oportere non ad incrementum negotiationis sed ad computationem usurarum tutele iudicio solet. Quesitum est an secundum voluntatem defuncti exemplo Diphili Pamphilus quoque rationem reddere debeat. Respondit. Claudius Tryphoninus: debet quod lucrum factum ex tutela non debet. Ex duobus tutoribus pupilli, altero defuncto, ad hunc impubere pupillo quod superat ex persona pupilli sui iudice acceptum consecutus est cum usuris computatis ex tutela ad tutorem defunctum pervenerat. Quesitum est iudicio tutele quo experitur pubes factus utrum eius tantum portionis que ab initio ex tutele ratione pervenerant defunctum contutorem usure veniant an etiam summe que ex sortis usuris pupillo aucta post mortem eius superstitem eque cum sorte translata sit aut transferri debuit. Respondit si eam pecuniam is [illegible] usuras prestandas. Et si pecunia maxime in rationibus pupilli [illegible] que bona fide percepisset aut percipere potuisset. Sed et si [illegible] potuisset nec elegisset cum id quod ab alio debitore nomine usurarum cum sorte datur eique acceptum totius sortis vice fungitur.

eius cum bona venierint. sic. [illegible] ut in l. [illegible] alias [illegible] qui non vult sibi ab alio satisdari [illegible] cum administratione [illegible] ut in [illegible] legitur in ipsa constitutione, quia tunc non dicentur contutores ab hoc, preter qualiter alicui eorum imputaretur culpa

ul' fugi debet. Testamento dati tutores. corruptis uel deletis cessauer' i administratione tutele. a preside tutor dat' e pupillo. iussi aut' sint huiq dati sint testo. res tutele administrare. coníuncto eo q a preside dat' cepat admini strare. Quesitu e ex testo datos piculu administratois utru exceptis tablis a ex quo iussi sunt ptineat ad eos. R. ad eos de quibz quereret. nullu antecedentis tpris piculu ptinere. Pupillo hrede instituto filie ex hereditate duo milia numor' et aureor' legata sunt. cosdeqz tutores utrisqz dedit. Quesitu e an ex eo die quo duo milia potuer' a substatia hereditatis separe et in dia et collocare. neglexerint. usuraz noie pupille tutele iudicio teneant. R. tenei. Quesitu e an usure pupilaris pecunie quas tutores debuerit cu ad curatores trasferunt. i forte opinatione a uniuerse summe usuras debe curatores incipiat. R. omnis pecunie q ad curatores trasit. parem causam ee. qr ois pecunia sorti efficitur.

Idem. Cuius hereditas patri gerere et alieno quaret. ares ieo statum inuenit. ut pupilla hereditate paterna abstinet. unius ex tutoribz cu plenisqz creditoribz ita decidit. ut certa crediti portione contenti eent. ac postea curatores ide ea uim poteri accepti cu plerisqz creditoribz decideruit. Quesitu e a si aliqs tutor creditor patris pupille solidam pecuniam ex pecuniam sibi ex re pupille cu usuris fecerit. reuocari a curatoribz pupille ad portionem eas possit. qs ceti quoz creditores acceper. R. cu tutore q ceteros ad portionem uariet. eadem pte contentu ee debere.

Pomp. Si tutoris hres creuit e q tutor i cedarunt. tutele i eo r ne tenetur.

Idem. Apud aristonem ita scriptum e q culpa tutoris pupillus ex hereditate desijt possidere eius estimatio i petitione hereditatis sine ulla dubitatione fieri debebit. ita si pupillo de hereditate cautu sit. Cautu autem ee r aut. e si tutor erit idoneus a quo fuari possit id q pupillus ex litis estimatione sibierit. Sed si r tutor soluendo no e uidendum erit utru i calamitas pupilli a detrimentu ee debeat petitoris pr ingz hres debet. ac si res fortuito casu i teruisset. Similiter atqz si ipse pupillus expers culpe q hereditatem diminuisset et in ipse perdidisset. De possessore quoqz furioso q in pot. si qd no iterum natu cet. p tutorem eius accidisset. Et tu qd putas. pomp. puto cu uere dici. Sed qr cautiones si soluendo no sit tutor cuius dapnu ee debeat. cu alioqe le gari dici potuit. actiones dumtaxat quas hret cu tutore pupille petitori hereditatis prestandas ee. Sicuti hres. uel bonor' possessor sinichil i ipsam rem fit. uel utisi de fundo hereditario in deiect sit. aut fuur' hereditarii uulneratus ab aliquo sit sine culpa possessoris. nichil plusqz actiones quas eo noie hret. prestare debeat. Sed diceridu e. esi per curatorem furiosi culpa uel dolo qd admissu fuit. Qui e admodu si qd simplr tutor uel curator fuisset. aut uendidisset res hereditarias. Impube aut puto admittendu q psuriore alicui accidit. quo sicut aliquo suo facto psie id accidisset. De auctor. tu.

[Tu]torum et curatorum.

Ulp. Quamquam regula sit iuris civilis, in rem suam auctorem tutorem fieri non posse, tamen potest tutor proprium suum debitorem hereditatem adeunti pupillo auctor fieri, quamvis per hoc debitor eius efficiatur. Prima enim ratio auctoritatis ea est, ut hereditas fiat; per consequentias contingit, ut debitum subeat. Sed eum auctore ab eo stipulari non pot. Et quidam auctoritate actorem modice pupille sue, ut suo suo stipulanti spondeat: divus Pius Antoninus rescripsit, iure pupillam non teneri, sed in quantum locupletior facta est dandam actionem. Sed si auctor fiat ut filio suo quod debeat, nulla erit auctoritas. Eiusdem est, si in auctoritate rem acquirit. Tutor si invitus fit pupilli, non valet quod agitur. In eius presentia corporis sufficit ad auctoritatem: ut si sopno aut morbo comiciali occupatus tacuit.

Idem. Nulla differentia est, si intueatur auctoritas tutoris a se propria adhibeatur.

Paul. Etiam si non interrogatus tutor auctor fiat, valet auctoritas eius, cum se probare dicit id quod agitur: hoc est enim auctorem fieri.

Pomp. Et si pluribus datis tutoribus unius auctoritas sufficiat, tamen si tutor auctor est cui administratio tutele concessa non esset, id ratum a pretore haberi non debet. Et ideo puto veniendum esse quod Ofilio placebat: si eo tutore auctore qui tutelam non gerat emat a pupillo, et sciens alium ei tutelam gerere, dominium ei non posse fieri. Et si eo auctore emat qui a tutela fuit remotus, non ei id ratum haberi debet.

Ulp. Pupillus obligari [tutori eo auctore] sive mutuam pecuniam ei det, sive stipuletur ab eo. Sed neque solvi sibi tutor pecuniam tutori eo auctore non pot. Plane si plures sint tutores, quorum unius auctoritas sufficit, dicendum est altero auctore pupillum ei posse obligari, sive mutuam pecuniam ei det, sive stipuletur ab eo. Sed et cum solus sit tutor, mutuam pecuniam pupillo dederit vel ab eo stipulatus fuerit, non erit obligatus tutori: naturaliter tamen obligabitur in quantum locupletior factus sit: nam in pupillum non tantum tutori, verum cuivis actionem in quantum locupletior factus est dandam divus Pius rescripsit. Pupillus vendendo sine tutoris auctoritate non obligatur, sed nec emendo, nisi in quantum locupletior factus est. Item ipse tutor emptionis et venditionis officio fungi non pot. Sed si sint duo tutores, quorum unius auctoritas sufficiat, procul dubio emere potest. Sed si mala fide emptio intercesserit, nullius erit momenti, ideoque nec usucapere potest. Sane si suae etatis pupillus factus probabit emptionem, contractus valet. Sed si per interpositam personam rem pupilli emerit, in ea causa est ut emptio nullius momenti sit, quia non bona fide videtur rem gessisse: et ita est rescriptum a divo Severo et Antonino. Sane si quidem tutor palam et bona fide emerit non nomine, nulla fide, si simpliciter scilicet hereditatoribus non parti nomina sua instituentis, aut ceteris valet emptio. Quod si licitatur ad emendum, idem erit ac si per interpositam personam emisset. Sed et si creditor pupilli distrahat, eque emere bona fide potest. Sed si filius tutoris vel alia persona in eius subiecta emerit, idem erit ac si ipse emisset.

Pomp. Tutores qui ab administratione decreta non essent, tamen ex necessitate...

[illegible gloss]

recte a pupillo emit placet.

Ulp. Quod dicimus in re sua auctorem tutorem non posse fieri, totiens verum est quotiens per se vel per subiectam sibi personam acquirit ex stipulatu; ceterum negotium eius gerens possit interponere auctoritatem, ut dicitur nihil prohibet auctoritas. Si donationis [illegible] stipulandi causa alterum tutorem a pupillo stipulantem alterum tutorem auctorem fieri [illegible] stipulatio valet, si tamen si auctoritas tutoris unius sufficiat. Ceterum si non sufficiat dicendum erit [illegible] est stipulatio. Si pater et filius qui in potestate est tutores fuerint, a patre stipulari filio auctore nullius momenti est stipulatio, quoniam quasi pater auctore filio non potest.

Item. Et si conditionalis contractus cum pupillo fiat, tutor debet pure auctor fieri; nam auctoritas non conditionaliter sed pure interponenda est, ut conditionalis contractus confirmetur.

Gai. Obligari ex omni contractu pupillus sine tutoris auctoritate non potest. Acquirere autem sibi stipulando et per traditionem accipiendo etiam sine tutoris auctoritate potest. Sed creditorem sibi obligare non potest, quia sine tutoris auctoritate nec alienare potest. Ex his autem quod pupillus nullam rem sine tutoris auctoritate alienare potest, apparet nec manumittere eum sine tutoris auctoritate posse. Sed et hoc amplius, etiam tutoris auctoritate manumittens debet ex lege Aelia Sentia apud consilium causam probare. Pupillus ex omnibus causis solvendo sine tutoris auctoritate non liberatur, quia nullum dominium transferre potest; si tamen creditor bona fide pecuniam pupilli consumpserit, liberabitur pupillus. Hereditatem adire pupillus sine tutoris auctoritate non potest, quamvis lucrosa sit: nec ullum habeat damnum. Nec ex senatusconsulto Trebelliano hereditatem recipere pupillus sine tutoris auctoritate potest. Tutor statim in ipso negotio praesens debet auctor fieri: post tempus vero aut per epistulam interposita eius auctoritas nihil agit. Etiam si non interveniat tutoris auctoritas, quod cum pupillo debetur, scriptis tamen hoc probatur recte negotium geri, veluti si absenti pupillo per epistulam vel aliquid aut loco tutoris auctor consentiat.

Paul. Tutor qui in valetudine vel absentia vel aliam iustam causam auctor fieri non potuit, non tenetur.

Gai. Si ad pupillum aut furiosum bonorum possessio pertinet, expediendarum rerum gratia quas saepe decernuntur pupillorum bonorum possessione, voluntatem tutoris curatorisve spectare debere placuit; et si quid eorum contra commodum pupilli furiosive fecerint, tutelae curationisve iudicio tenebuntur.

Ulp. Si filius communis tutoris et pupilli a pupilla stipulatus [illegible] aliquam rem pro tutore acceperit, tota ad tutorem pertinebit. Marcellus notat: nam quod aliquis ad dominos non potest pertinere, id pro solido ad eum cui acquiri potest pertinere veteres optinuerit.

Pomp. Impubes tutore auctore obligatur: et si stipulanti alii pecuniam mutuam acceperit, quamvis non dicat auctor tutoris interposita teneretur. Quare et si non debitam pecuniam his personis soluta fuerit, quibus interposita tutoris auctoritas sufficit ut condictione teneatur.

Item. Pomp. Si multis ante [illegible]

[illegible glosses]

moueatur. hic incertis nō ideo remoueat. qm̄ ratō q̄
ibi certū est dāpno p missionē impos. que fieret. hic
est dubium. ite ee. s. t. i. l. i. i prime. admstir. d satitu. c.
quibz. s. cogitur igne admistrare. nō in hac spe. s. auc
toritate prestare. ul' dic q̄ q̄ nō admistrat auctoritatē
cum hec expedit. ut. q. s. d pam. s. hec. C. s. ite est huic. l. au
[illegible]

ietat. q condēpnatus tantē accepto curatore petebatur mādari sniā exe
cutioni coram procuratore cesaris. Sz curator ut euitaret executionem ab
stinuit pupillum hereditate. q dicit q̄ amo nō tenetur ille. minor. accursius.
Accepit curatorē. nō apit an durante tutela fuit datus curator. quod p̄
set fieri ad litem ob aliquam cām. ut. s. d tutel. solet. ul' postea. p prima est. q.
j. dicit. i. abstineo pupillū. p secda est. quod dicit in fine. adolescens abste
tus. Sz ideo. nō est uis. q si prima
teneas dic. i. adolescens nūc cui
ponitur. qd sceuole. Si iam dic.
idest pupillum. s. quondam. accc.

abfuit tutor cum negotium con
hiberetur. an p̄sens ignorauit qua
le esset q̄ contrahebat.

Hermogenianus. Actis cognitis ex
inditum.

Idem. Tutor auctor utrisque
sit. Si hec utrum ita est si sibi auc
tor factus est. an una auctoritas suf
ficiat eo animo ut ad utrumque p
tineat. dubitat qd pomponius
sed fortius defenditur sufficere
unam auctoritatem.

Paulus l. Si tutor pupi
llo nolit auctor fieri. nō debet
eum pretor cogere. primum quia iniquū
est. si nō expedit. pupillo auc
toritatem eum prestare. deinde si expedit.
tutele iudicio pupillus hanc
iacturam consequitur.

Idem. Post pupilli tutorem
auctore debitore suum tutorem
legatarii. Sz an tutor debeat pu
pillo die dum eius quod legatum est. r
in procuratorem aliis tutorem r
dari. ipso tutore auctore. p sequi
futurus sit. ut auctoritate sua li
beretur.

Idem. Curatorem etiam impuberi
dari posse. sed ad eam solemnitatem
tate iuris desiderat explicen
da. tutore auctore opere.

Scevola. Inter pupillos pa
trie hereditatis diuisio facta est
presente tutore. sed nō assignata est i
strō diuisionis. constitui e an ea r
stari oportet. Respondi. si tutor au
ctor fuisset. nō ideo minus r
stādum esse diuisioni quia nō assignasset.

Idem. Defendente tutore
pupillus condempnatus ex contractu pat
ris. accepit curatorem. inter quem et
creditores acta facta sunt apud pcur
atorem cesaris infra scriptum p
sceuus procurator cesaris dixit sen
tentias iudicati. nouellus cura
tor dixit. abstineo pupillum. Pr

Labeo. Si quid eo pupillus r
agendo tutorem suum liberatus est. id
ipso tutore auctore agi recte nō
potest. Quando ex facto tutorum vel cu
ratorum minores agere vel conueniri.

Idem. Ob id debeat
dolum malum vel culpam
tutoris aristo ait pu
pillum possessorem condempnandum. Sed
nō puto quia ei actor. militem in
iuriam cum illius ita esse. sine aut tuto
re pupillus seruare possit.

Ulpianus. Si tutor vel curator pe
cuniam eius cuius negotia admi
nistrant. mutuam dederit. ipse stip
latus fuerit. vel p̄diam nomine suum
emerit. utilis actio. ei cuius pecu
nia fuit. datur ad rem uendicandam.
vel mutuam pecuniam exigendam.

Paulus. Dolus tutoris puero
nō nocere neque prodesse debet. Quod autem
uulgo dicitur. tutoris dolum r
pupillo nō nocere. tunc uerum est cum ex
illius fraude locupletior pupillus
factus nō est. Quare merito Sabinus tri
butoria actione pupillum conueniri
dixit ex dolo tutoris conseruandum.
s. si per iniquam distributionem pu
pilli rationibus fauit. Quod in depo
siti quoque actione dicendum est. item rei r
hereditatis petitione si nō quia tutoris
dolo desiit. pupilli rationibus illa
tum prebetur.

Ulpianus. Et si ex tristiculis ali
quid tutor dolo amisit. pupillo
nocere nō oportet.

Paulus. Post mortem furiosi nō
dabitur in curatorem qui negotia
gessit iudicati actio. Non ma
gis in tutores. Si modo nulla ex
consensu. post depositum officium

Cesaris. cognoscens inter fiscum
et minorem. in actione iscriptionis. que
ponitur p executione. accursius.
Satias iudi. i. solue condēpnationē.
sic ponitur. s. si cert. pe. l. s.
Nouellus curator. si habes pecuniā
tg. dic. i. curator. ac.
Sententiam hoc. i. tu sentencie. uel
tu procurator fisci. audi sententiam
aduerse partis. ac.
Debeas. tu curator minoris.
ul' dic procurator fisci. accursius.
Abstineo. q sic nō tenebitur
decetero actione iscriptionis. dere in
di. ut. s. t. i. l. ij. insti. insti. q s. si
quis cautionibus. l. si. Sz quo modo cura
tor solus et inuitis aliis potuit ab
stinere. respondeo. s. pla. adierat sine
tutore. q sic poterat dimittere r
sine restitutione. ut. j. d acquir.
hereditate. l. impuberibus. alii ut. ar. q
adiuit solus tutor sine consensu
pupilli. q sic nō tenuit aditio. vi.
C. d iure delib. potuit. vn q sine
restitutione pot abstinere. uel
dicas s. m. h. hic fuit petita resti
tutio. q causa cognita. ut fieri r
data. ut fieri debet. ut. s. d minor.
in causa. C. causa. al. etiam. C. s.
Siquid est. ut acceptilatione. pac
tum d nō petendo. ul' trans
actio. ul' delegatione. ut. s. C. pot. r
secus si soluat. qr liberatur a pri
ma. l. tenetur actione. p eam
pecuniam. ut. s. d negot. gest.
d minor. q sic soluitur contra illa.
j. d sol. tutor. C. si. quia ibi sol
uere. ul' ut ibi. ac.
Ob dolum. conueniebat ipa
hec. rei. uē. ul' petit. he. do
ul' culpa tutoris facta est detior
res petita. tenetur pupillus sm
aristonem. si tutor est soluendo. v
hic. q s. t. ij. l. s. i prime. adeo a
quidam dicunt. q nō liberetur re
tento actionem. s. falsum est. ut
in dca. l. q ibi plene d hac materia
no. q ergo isti. hic dicit. sicco.
ac. subaudi. maxime. nam te
maxime tenet. ut tamen suffici
at cessio. alii hic ponunt casum
qn dolo ul' culpa tutoris res peruenit ad pupillum. Sz littera in fine hoc nō patitur.
Militem. sic j. d fideiussorib. l. s. q s. d milite. in. l. i.
Illius. quod dixit aristo itē contra. siquis nec dicetur. nō ob. l. i. C. si pupillus [illegible]
Si tutor data. suo pprio noie. al' cuiusuis noie cōpetitur condictio certi ex mutuo r
[illegible] ut. C. si certum pe. l. condictio. C. si nummos. ac.
[illegible] s. ibi tutori ul' curatori. ac. ‖ pupilli. sed aut noie pupilli acce
[illegible] noie suo pprio emit tutor d pecunia ‖ pupilli. tunc dicetur. ij. C. q. qs. no. l. i.
Actio ex stipulatione cui fuerit mutuum stipulatus [illegible] l. quot. C. et
plene no. [illegible] ite mutilis [illegible] qui emit de pecunia minoris. q est spale i eo.
[illegible] ut. C. d rei. uē. si ut ponis [illegible] in uxore. ut. s. d donat. inter
[illegible] l. uxor. ma. [illegible] item i ecclia que uicem h̄t pupilli. ut. C. d sacro.
[illegible] stipulatus est [illegible] s. d pignorat. act. l. solutum. [illegible] o.
hic utile dicit [illegible] ibi negat directā. ac.
[illegible] fauit. q sic est locupletior. ut. s. de tribu. l. iij. [illegible] ac.
Dicendum. si ex dolo tutoris. ul' q suo huit [illegible]
ut. s. depositi. l. i. C. an i pupillum. ac. ‖ no. q fac ad hāc. l. j. [illegible]
[illegible] ut. q s. t. ij. l. s. ubi plene [illegible] ‖ l. i. C. si cert. q s. [illegible] l. iij. q s. de
[illegible] l. cum plees. [illegible] summa [illegible] dolo. si ex dolo. q s. [illegible]
Et si ex tristiculis. secus i sua re nō pupilli. q sic intellig. j. [illegible] acc.
Post mortem tutores. s. finito officio. ut. C. e. l. i. q s. siquis cautionibus. l. s. Sz
[illegible] eo durante. ut. j. de re iudi. l. sic. C. i. q s. t. ij. l. ij. accursius.

[illegible] ad [illegible] q̄ de dampno hic dubitandum.

Explicanda [illegible] hereditate adeat [illegible]
una. C. [illegible] dari [illegible] l. s. ac.
Inter presente tutore [illegible] singlarū pupillorum. acc.
[illegible] uniuscuiusque auctor [illegible]
Nō assignasset. scribendo qd eiusque [illegible] accipiens.
pupillo i p̄ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
s. i hac hereditate [illegible] i mobilibus [illegible]
[illegible] auctoritas [illegible]
pen. l. s. nec ob. s. [illegible] q [illegible]
lempnitas i alienatione quia [illegible] necessaria.
qest [illegible] ut ibi. no. q sm hec nemo uocauit eos ad diui
sionem. s. sponte uenerunt. ul' tertio die. qui quidam
cohēs eorum maior eos prouocauit. ut dcā. l. d precibus.
d minor. l. pen. acc.
Defendente. pupillus tutore auctore conuentus r
fuit a fisco ad. x. exceptum patrio cuius hereditatem a[illegible]

Paul. Etiam si tutor cec fact sit auctor fieri pot

[illegible] i. actoribus ponentis s. m. prima. ac.

[illegible]

a– Constabit. ut. ss. ɔ. ostitut̃. pecunia. l. titius. ac.
b– Crecte. pmisit eum tutorio noĩe. ſi certe aĩo exp̃mat ex quo appareat q̃ in rem pupilli ſe obligauit. ut. j. e. l. f. ſic eõ. licet ſtipulet̃ ſibi. ſi tam̃ pecuniam pupilli. ꝑcipit ei. ut. s. e. ſi tutor. ſecus aũt ſi ſuo ꝓpo noĩe. exp̃mendo uolens forte donare pupillo. ut. j. de adm̃i. tu. ad ei. p. l. iij. ⁊ in eum (?) ... ſecus in ... ut. s. ... qui pecuñ. ⁊ eſt ratõ. ut ibi. no. ac.

c– Non idem. q̃ tũc eſt in tutore ea uente nõ habet lecum in tutore p̃dictam pecuniam ſolnẽte nõ ſuo. ſ. q̃ accepit eam mutuo. ſuo noĩe. ⁊ debitor nõ mãuit ... platte pupilli. ut. ſ. h. l. nam ſ finita tutela tenetur mutuãti.
d– Suo noĩe. i. ipſe. nõ p pupillo. poſtea tam̃ ſoluit p eo. ac.
e– Cp pupillo. i. ſoluit p̃cuniã in qua pater fuit condempnatus. ut q̃ poteſt diſtinguere. ut. no. s. e. ...

noũatiõe fcã. q̃ curatorẽ l' ꝛ
tutorẽ obligatiõẽ eẽ trãsla
tã ɔſtabit. Tutor qui pecu
niã ſolutã ſe. cau. mag. pat
pupilli ɔdẽpnatus fuiſſet ac
cẽp. poſt finitã tutelã recte re
cuſatã n̄ idẽ uideo placuit. q̃ ſuo
noĩe mutuã accepit. q̃uis id tũ
cũ p pupillo fecit. niſi forte
ẽo tutori ideo ɔtrax̃it ut iã iudici
ꝑpecuniã iſiret.

Idem. Tutor inſpoſito ꝑ
tũ pro ꝑ actore religo. ſimeũ
ſententia dicta. iudicati trãſfe
retur ad pupillũ actionẽ innũq̃
ſuo tutori ɔpetiuiſſe.

Scẽu. Tutori q̃ ſtatẽ defen
dit. ſi cauit ut in pupillũ iudi
cati actio detur.

Idẽ. Tutor q̃ eo hẽs pu
pupillo erat. cui ɔueniret fidei
ɔmiſſi noĩe in ſolidũ ipẽ cauit
q̃ſitũ ẽ an iã adultũ pupillũ
ꝑpetẽdam di ſit utilis actio. R̃ñ.
dandã.

De ſuſpectis tutoribus
⁊ curatoribus.

Ulp. Hec clauſula. ⁊ frequẽs
⁊ neceſſaria ẽ. cotidie ẽ ſu
ſpecti tutores poſtulant. primũ
igitur uideamus. unde deſcẽdat ſu
ſpecti crimẽ. ⁊ apud quos poſtu
lari q̃s poſſit. ſuſpect' tutor l' cu
rator. Deinde. quis ⁊ a quo. ⁊
q̃b; cauſis remouet. deinde ꝗ
pena ſuſpecti. Sciendũ ẽ igit
ſuſpecti crimẽ ex lege xij. tablarũ
deſcẽdere. Dam aũt ius remo
uẽdi ſuſpectos tutores rome
p̃tori. in puĩtiis. p̃ſidib; eaꝝ.
Sin aũt ap legatũ ꝓconſul ſuſ
pectus poſtulari poſſit. dubitatũ
fuit. ſ; imp̃ator antonin' cũ diuo ſeuero
rẽdiuo marco ꝓconſuli affrice
reſcripſit. poſſe eq; mãdata iuris
dictione officiũ ad eũ totũ iuri
dicendi tranſit. Ergo ⁊ p̃ſtor
mãdat iuriſdictionẽ. ſibi meꝛito
dicendũ ẽ ſuſpectũ poſſe apud
eũ poſtulari cui mãdata ẽ. cu
iuſcũq; ſit ꝓuinciaꝝ h̃ reſcriptũ ɔſe
quẽs erit dicẽ. ⁊ eũ cui a p̃to
re mãdata ẽ iuriſdictio. poſſe
de ſuſpecto cognoſcẽ. Conſe
dim q̃ poſſit de ſuſpecto co
gnoſcere. nunc uideamus q̃ ſuſ
pecti fieri poſſunt. Et q̃dẽ oĩs
tutores poſſunt. ſiue teſtamen
tarij ſit. ſiue non ſint ſ; alterius ge
neris tutores. Quare ⁊ ſi le
gitim' ſit tutor. accuſari poterit.
Quid ſi patronus. adhuc idẽ ẽſt
dicẽdum. dũmõ ut meminerim'
patrono parcẽdum.
Conſequẽs ẽ ut uideamus. qui
poſſint ſuſpectos poſtulare. Et
ſciendũ ẽ q̃ſi publica eẽ hãc
actionẽ. h̃ ẽ omnibus patere. Quĩ
immo ⁊ mulieres admittunt̃.
Sed hee ſole q̃ pietate neceſſitu
dinis ducte ad hoc p̃cedunt. ut
ut puta mater. nutrix quoq;.
⁊ auia poſſunt. poteſt ⁊ ſoror. nã
⁊ in ſorore ẽ reſcriptũ extat diui
ſeueri. Et ſi q̃ alia mulier
fuit. cui p̃tor ꝑpẽſam pietatẽ
intellexit. nõ ſexꝰ uerecundiã
egrediẽtis. ſ; pietate ꝓ
ductã. nõ ɔtinẽ iniuriã pupil
loꝝ. admittet eã ad accuſationẽ.
Si q̃s de plebeis ob facta atroci
ora in tutela admiſſa fuit ap
ap̃torẽ accuſatus. remittitur ad
p̃fectũ urbis grauiter puniẽdus.
Idẽ. Libertus quoq;. ſi
fraudulent̃ geſſiſſe tutelã fi
lioꝝ patroni pbet̃. ad p̃fectũ ur
bis remittetur puniẽdus.
Idẽ. Tutor quoq; con
tutorẽ p̃ ſuſpectũ facẽ. ſiue
durent adhuc tutor. ſiue iã
deſierit. ipſe aũt ɔtutor ma

f– Tutor decreto. aliter eum fieri nõ potuit. ut. s. e. tu. j. l. decre to. a iuſti. decur. ⁊ h. ac.
g– Reum agentem. ac.
h– Iudicati actio. inſer. de reiu. ut. c. de reb. cred. l. actori. hec q̃tem dabit pupillo. ... ⁊ ſic. s. e. ... ſi pr̃iatur. ⁊ c. e. til. al. plr. accurs.
i– Tutori datum. ſic. j. de adm̃i. ... ac.
k– Tutor noĩe. reheti in idem. uel ſub ꝯditione. ...
l– Dandam. legatario uel fidei commiſſario aduenimente die ...
m– Hec etiam. i. accuſatio ...
n– Tabularum. q̃ ergo ẽ legitimũ crimen ...

... nõ põt fieri ſine dcõ libello. ut. j. de p̃uatis delic. l. f. ... ⁊ ſi quis (dz) que erit pena talionis. reo. iſta. ut. j. quasi hic accuſator patietur. ... ut. j. ad turp. l. ⁊ in p̃uatis. accurſius.
o– Mandata. delegata.
p– Totum. ius. uel. ut. s. de offi. procul. ſolent. in fin. ...
q– Tranſit. i. conceditur. ſic. s. de off. ei cui mã. e. iur. l. i. ⁊ h. accurſius.
r– In prouincia. ſ. in cas ... ac.

c– Legittimi. imo uel adiũgẽdus curator ...
d– Parcendum. q̃ eum remotũ nõ ſequitur infamia ...

... ſec. alicuius ꝯnegauit. ⁊ pbatum ẽ ei inuentam pecuniam tutelam redemit. uel ſi inuentarium ... ſi pecuniam deponẽ. ... audiẽce. uel eundem fraud' bona pupilloꝝ ...
q– Conſeruit. ... ut. s. de adm̃i. tu. l. ...
Praefectum. q̃ ad eum ſpectabat h̃ ...
n– Grauiter. ſuo arbitrio. ut. s. de adm̃i. tu. l. n. ac.
o– Libertus fraudulent̃ geſſit. ...
p– Puniendus. ...
q– Tutor durent. qui alium accuſat ...
r– Deſierit. finita tutela ...
s– Tutor aũt. i. accuſans ...

desiit. s3 nō manet post finitam accusatione dic scdam. ac.

—a Suspectū. i. dicere nō solum si alia causa dsint. sz q̄
quando paccatiem suspecti. uere ei dsinit. ut. īsti. qb3
modis. tu. fi. quo casu uidebatur q̄ nichil dolosus dolo.

—b Ingrato. ergo si omittit omittit īgratitudine. ut.
j. d iur. patro. l. ingratus. et C. qui petat. tu. l. ij. licet sit
an d. C. de lib. ca. l. sol3.

[illegible]

—c Suum. s. pupilli. et bn̄ dico oē lius ē. q2 optimū consiliū ē adiungi curatorē. ut. j. e. l. situtor. cum li bti īpubis accusant patronū pupillū īpubis. ul' dic suū. i. ipsi accusanti. uel melius dicit q2 incurrere pōt patroni sui offensā. q2 ob hoc ipse poss. eum in seruitute reuocare. ul' petere castigari. ut. C. de lib. et eoz. lib. l. ij. et j. d iur. pat. l. j. nā licet famosā actione possit libtus contra patronum noīe alterius mouere q̄ sine uenie ipetratione. ut. s. d in ius. uocā. quītuor. §. h. l. illa alit intelligi pot sit non tū accusat. nā si suam iniuriam plequitur. ut. s. d pu. iu. l. hij tamē. C1. et sic intelligitur lex illa. C. si tu. nō ges. l. i. § quam. ra. alit intelligant. ut ibi. no. ul' tcio pot intelligi q̄ erat libtus con̄s pupilli ul' eius tutoris. ac.

neat tutorem, ut diuus Seu. rescripsit. §. Pr̄ diuus Pi9 Celio Petino rescripsit: posse tutores suspectū remouere contutores suos suspectos. §. Liberti quoq3 pupillor̄ grat̄ facient si tutores ul' curatores eor̄ male gerentes rē patronor̄ ul' libor̄ patronor̄ suspectos fecerint. §. Sz si patronum suum ut suspectum in tutela facere uelit, melius ē libtos ab accusatione repelli, ne ipsi contra gratiā aliqd emergat. cū in omnibus aliis patronam tamen aut adolescentis curator. sz et furiosi ul' prodigi ut suspectum remoueri pōt. Sz et si qs curam uentris bonor̄ ue administrationē gerat, nō carebit huius criminis metu. §. Preterea uidendum an et sine accusatione possit suspectus repelli. et magis ē ut repelli debeat, si pretori liquebit ex apertissimis rer̄ argumentis suspectum eū ee, q̄ fauore pupillor̄ accipiendū ē. §. Nunc uideamus ex quibus causis suspecti remoueantur. Et sciendum ē aut ob dolum in tutela admissum suspectum licere postulare, si forte grassatus sit in tutela, aut sordide egit ul' perniciose pupillo, ul' aliqd intercepit ex rebus pupillaribus iam tutor. §. Et si qd admisit, an tū admisit q̄ tutor eēt, in bonis pupilli ul' in tutela, nō pōt suspectus postulari, q2 delictum tutelam precessit. §. Proinde si pupilli substantiam expilauit sz anteq̄ tutor eēt, accusari debet expilate hereditatis crimine, simili modo furti. §. Queri pōt si tutor fuit pupilli, idē q̄si sit curator confirmatus adolescenti, an possit ex delictis tutele suspectus pos

tulari. et cum possit tutele contrario tutor ibi3 conueniri, eque dicendū ē cessare suspecti accusationē. q2 tutele agi possit deposito officio et alio sumpto. idēq3 erit dicendum. si ppon as aliquē desiisse ee tutorem et rursus cepisse, ut puta usq3 ad tps ul' ad condicionē erat datus. deinde ul' sup ueniente condicione testamentaria, ul' a principe postea datus ē, an suspectus postulari possit. q2 dum tutele sint. Sic generalē condicio conueniat equissimū erit dicere cessare crimen suspecti. §. Sin aūt ipse tutor ē sol9, nihilominus q2 tutele cessat remouendus sit ab hac administratione, q̄si in hac suspectus. ex eo q̄ in alia male uersatus sit. Ergo et eo qui curator sol9 pōt suspectū tutele confirmari, et id dici pōt. §. Sed si quis ita tutor esto, ul' quo datus sit quoad in Italia erit tutor esto, ul' q̄ adtenuaui nō erit: an possit ut suspect9 postulari ex eo gestu, q̄ administrauit an quia tamen sperare abeēt. et magis ē ut postulari possit. q2 una tutela sit bis intuitu. §. Et si qs absentis rei. p. cā. desierit ut uulgarum suum officium aliū tutorem. an rursus ex ante gesto suspectus postulari possit. et q2 pōt ex priore gestu in utili actione conueniri cessabit postulatio. §. Si curator ueteri bonis q2 dat. fraudulent uersat sit et si in tutor dat. an postulari ut suspectus. pp fraudes in cura admissas possit, dubitari pōt. Et si q̄dē h̃t contutores, nō pōt postulari, q2 conueniri pōt: sin h̃at, amoueri pōt. §. Si tutor inimicus pupillo. parentib3 ue eius sit, et generalr si qua

[illegible]

—o' prnitiose. p gr̄am alienando.
—n Interce. sibi accipiendo. accu.
—o Tutor. i. bonis pupilli. nā tutela dicitur tutor.
—p Crimine. cū subtraxit res hereditarias an aditam hereditatem ul' post aditam. sz an apprehensam. pos. s. ab herede pupillo. tūc enim conueniri pōt furti. q2 rei hereditarie nō fit furtum. nisi in casib3. ut. j. d furtis. l. rei. hered. al. sequentib3. et j. d crimi. expi. her. l. ij. et l. f. ul' dic simili. i. si nō pōt accusari crimine expi. her. q2 nō h̃t locum. q̄ ē. ut dixi. innuit ergo hic. q̄d hic an gestis. nō pōt agi accusari ut suspectus. et sic est contra. i. s. eti. e. § sz et an quia. so. ut ibi. ac.

q. quod subtc simimus. i. cū subtrahat post aditum her. et apprhe sam. poss.

—q Confirmatus. sponte. nec enim cogitur. ut. s. d admi. tu. l. cū hereditas. ac.
—r Delictis tu. i. admissis in tutelaribus negotiis dū eēt tutor.
.a Tutele. actione. ac.
.b Adtutoribus. i. ad curatoribus.
.c Officio. s. tutele. al' nō possz agi tutele. ut. j. d tu. et ra. di. l. ij.
.d Supto. s. cure.
.e Datus. a testatore.
.f Testamentaria. hoc io dicit quia a iudice nō pōt dari sub condicione. ut. s. d tutel. l. mutto. § i. sz a testatore sic. ut hic. et s. d testā. tu. l. tutor. datus. et inst. d attil. tu. § i. acc.

.g Conueniat. d fco. puta alius tutor. ut. j. e. § si curator. et sic. no. q̄ ut accusatio suspecti locū non habeat opz q̄ diuer. et d fco possit agi tutele. ut. et no. C. e. l. i. It' contra. s. d admi. tu. l. cū plures. sz ibi peadē tu. et cū conueniri nō pōt. hic ex alia. ac.

.h Suspecti. nec remouebit ob hoc solum q̄ in alia male uersatus ē. nisi ubi nō ē qui eum ex priori conueniat tutela. ut subicit. Si aūt aliquando quā ex eo q̄ male gessisse dicatur in prima suspectus dr̄. dicit qdam indistincte q̄ pōt. nec obstat q̄ agi pt tutele. q2 ex hac cā agi non pōt. Sz certe satis pōt reuideri dum. s. q̄ nō possit remoueri qd ei sic cā illa suspectionis amota est. ut. j. d adm. t. l. iij. ac.

[illegible]

.i Si aūt. j. e. § si curator. ac.

.k Cessat. i. q̄ tutele eum conueniat.
.l Uersatus sit. subaudi. et certe dic. et sic. no. q̄ qui in uno ē malus. in alio et ē. sic. j. d re. mili. nō omēs. § abarbaris. et s. d transact. cum hij. § in psca. et s. d testa. tu. l. testo. § nō omio. et j. d accusat. si cui. § his dez.
.m Dici pōt. s. qd possit remoueri. ac.
.n Possit. suspectus. q2 durat tutela. nō ergo cocurrit actio tutele. et postulatio d suspecto. ut h. et supiorib3. §.
.o Una cū. durat ei eadē. nisi a testator diuisit. §. ut. j. t. i. et j. p̃. ac. titius. et facit. j. d testō. mili. q̄ dicit. § miles. ac.
.p Tutorē. i. curatorē ut dixi. s. d tutel. quītum. ac.
.q Actione. ergo finita fuit tutela p excusationē. ut. et j. d tu. et ra. di. l. si tutor. in prin. et inst. d excu. tu. § ite qui rei. et no. j. t. i. l. plt. in prin. ac.
.r Bonisq3. aliqn idem datur aliqn diuisi dantur uentri. et bonis. ut. no. s. e. l. § nō tm̄. et no. curator. q2 tutor uentri dari nō pōt a iudice. ut. s. d tu. et cu. da. ab his. l. uentri. sz a testatore sic. ut. s. d testā. tu. si qs filiab3. pōt
.s Pōt. utili neg. ge. et est. ar. s. e. § si aūt. et q̄ ibi. no. ac.
.t Inimicus. inimicitia capitali. nec interuenerit reconciliatio. ut. inst. de excusat. tu. § inimicitie. ac.
.u Parentibus. ex linea ascendenti. ut. s. d in ius. uocā. quīq3. in infinitū. ut. s. de in ius uocando. quiq3. § parentes. Secus si eum fratre. ul' aliis transuersalib3. et facit. s. de arbitris. licet. et deprecatur. filius. ifi. acc.

[illegible]

Accursius doctorum olim. legum doctor. Accur.

—d Grauius. q2 forte int eum et patronū libti magna discordia oritetur. et ubi magna [illegible] adactum ꝓcederet. et qd dicit omnib3. s. libtis libtis accusare patronos. ar. j. d re. mili. l. ossitiū. q. d. si conceditur istis concederetur oib3 aliis libtis accusare patronos. ar. j. d re. mili. l. offitium. § sz scio. ul' dic aliis. i. dic nō nocet pupillo si libti repellantur. q2 omnib3 aliis d populo competit hoc ius. ut. s. l. i. § consequens. ac.
—e Bonor. alior quia uentris. ul' dic bonor aut uentris. nā quandoq3 idem. quandoq3 diuisi constituuntur curatores uentri a bonis. ut. j. d uentre. in pos. mit. l. i. § hoc iure utimur. et facit. j. e. § si curator uentri. et s. d admi. tu. l. aut
—f Criminis. i. accusationis. ac. [illegible] bonorum.
—g Debeat. et nō erit tūc infamis. ut C. si tu. nō ges.
—h Pretori. quia et pses dicitur. ut. s. d off. [illegible] l. i. ac. presidis. l. i. et sic nō obstat. j. ad tu. pupill. l. i. C. suspecti. Item pretori. ut iudici. ut. no. s. d offi. p. c. libertas. uel ueritas. Item liquet sine alicui accusatione. puta fraudulose uidet eum agere causā pupilli coram se. ul' aliter positum inquirit. ut. j. e. l. f. et j. C. si tutor inimicus. et j. ubi. pu. e. de. l. f. et ad idem. s.

[illegible]

iusta causa praetorem movit cur non debeat in ea tutela versari reiciat eum. Debebit praetor et tantae rei ... praesertim explorare. Tutores qui res vetustas sine decreto distraxerunt nihil quidem egisse videntur: si fraudulenter id fecerint, removeri eos oportet. Tutor qui ad alimenta pupillo praestanda copiam sui non faciat, suspectus est, poterit que removeri. Sed si non latitet, sed praesens neget se posse decerni ... opibus facultatis pupillo adiungatur ... quasi in idoneus indicatur ... suspectum ... removere ... quicquam corrupta fide ... tutor ... ante ... fide constitutum ... bonis alienis ... hic ergo non quasi suspectus removebitur ... qui tutelam corruptis ministeriis ... Tutores qui propter ... non fecerunt ... deponere ... quo ad ... occasio ... publicas ... suspectis habetur. Sed sciendum est non omnes hac severitate debere tractari ... humiliores ... qui sunt in aliqua dignitate positi ... publicas ... tutor qui ... pupillum vel dolo abstinuit ... suspectus postulari potest. Qui ob segnitiam vel rusticitatem ... simplicitatem ... remotus sit ... integra existimatio a tutela ... Sed si quis ob fraudem ... famosus ... tutela ...

Idem. Hoc enim casu facultas ... in integrum existimationis ... tutela vel cura ... decreto igitur debebit causam removendi significari, ut appareat de existimatione. Quid ergo si non significaverit praetor causam remotionis decreto suo? Papinianus ait debuisse dici hunc integrae esse famae ... Si praetor sententia sua non removerit a tutela ... gerere prohibuerit ... magis esse ut hic desinat tutor esse. Qui nihil gesserunt non possunt suspecti postulari, verum ob ignaviam vel negligentiam vel dolum, si dolo fecerunt, possunt removeri.

Idem. Suspectus is quoque qui satis non dedit ... potest ... expedit enim pupillo rem suam salvam fore magis quam ... tabulas ... Hic et ... tutor ... collegam suum suspectum ... qui cautum erat pupillo.

Paulus. Quia satis dato ... tutoris malevolentia ... remittit ... satisfactione ...

Ulp. Impuberibus quidem non permittitur suspectum facere. Adolescentibus plane volentibus suspectos facere curatores suos permittitur ... consilio necessariorum ... Si fraus non sit admissa sed lata negligentia ... fraude ... removendus hic quasi suspectus oportet. ... pupilli ... ad usus ... alimenta decernat ... copiam ... pupillus ... suspectus ... tutor datus ... tutores ... copiam ... ut suspectum removeri ... copia ...

fecit. q̄ ap̄mo ꝯ diligentꝰ h̃ita
inquisitio faciendꝰ ē.

Idem. Suspectum tutorē eū
putamꝰ. qui moribꝫ talē ē. ut ꝑ
suspectus sit. Cetꝰ n̄o tutor quā
uis paupē. fidelis tñ ꝯ diligēs.
remouendus nō ē quasi suspectꝰ.

Mod. Si tutor aliq̄
nā cū illo necessitudinis. l' affini
tatis pupillo ꝯiunctus sit. ul' si
patronus pupilli libti tutelā
gerit. ꝯ quis eoꝝ a tutela remo
uēd' uidetur. optimū fieri ē. cū
tore ei potꝰ adiungi q̄ eūdē cū no
ta fidei ꝯ existimatiōē remoueri.

Vlp. De certo ꝑtoris n̄ suspe
ctus remotus piculū futuri t
ꝑis n̄ timet. si n̄quā eū uidet
remouēn q̄d a tutela. t cura. i
futurū aūt n̄ ē securꝰ.

Idem. Post finitā tutelā. cog
nitio suspecti tutoris q̄uis ꝑ̄ ī rei
ptā. soluitur.

Idem. Nich ꝑ̄poi cur pscribē
curator pl̄r icognitiōē suspecti. ꝑ
q̄ nimi religio ꝑtoris. pupillā
suo dat ē gēte fraude in situat.
Imp. Adrianus. hitasio pollioī
legato lugdonensi. ilxx. ꝑ̃ barē
ptr. ꝑ sitor marcibus q̄ uis filiꝰ
us. ꝑ sit ꝑ decus tutorē ē ī ndeliñ
Pr̄t aūt ei iocto caūe n̄ uult
ut filiū suū tutela ꝯ mat. ꝯ ī
hec artificio ꝑseuerauit. ꝯ siō
te huic fraudi rect̄ occursū ē. ut
ꝯ filius eius ē ad tutelā libroꝝ ele
uatis ꝯ erdaꝫ ꝯpellatur.

Incipit liber xxvij. De excusa
cionibus tutelaꝝ. Et tēꝑibꝰ

Herēnī. mo ꝯ gnatio de
exto ꝯ scribēs n̄obꝛiū in
uidetū utilissimū. q̄d
excusatiōē tutele ꝯ cure uacauī.
huic ē missū sitā aūt ipossibile
erit. d his ꝯ omnia manifesta. enar
ras legalia ingredioꝝ uoce. ꝯ sico
gnoscā ī epta ad trāsferēduꝫ ea
ē apponā diccōꝝ narratiōī ipsi
legꝫ uba sitū cogent necessi
tas dic dūꝫ ē ꝑmū quos nō
oportet cāri libtinꝰ pupillis.
ingenuos n̄ dabunt ꝑ̃ides tutores
ul' curatores. Nō ignota pitina
ꝑicauꝫ libtoꝝ ē libtinus ē libtos
solos opere dari. qui ex ꝯ l'ge sint
diuī marcī oratio iubet. si aūt
dabitur. d unus feuerat inpubere
curatoris obligati eā ē tutele.
nisi iusy. ratiōēs reddidit. ꝑ̃
pilī. Nō ꝑ̃ cuip ꝑtore ē sp̄ōsus
spōsē. ī uīsē nat ꝯ cētant aūt. ab
soluitur.

Idem. Excusāt aūt a tutela ꝯ
cura. q̄ lxx. annos ꝯ pleuer. Exce
sisse aūt oportet. lxx. annos tpē
lo ī quo creātur. aut ī quo hēditi
tati adierit qs. aut ī quo ꝯ dictio
ꝑ̃cesso ī sep̄tuē. ꝯpletuē. si ī infra
tp̄a excusatio ī se ꝯtrisat. plati
aut ꝯ uiatru tutis scriptura. aut
ꝯ alius demonstratio ꝑ legittimē
ꝑbandi. Remittit tutela ul' cu
ra. ꝯ filioꝝ multitudo. Legittimos
aūt libos eē oportet omnes.
ul' nō sit ī potestate. Oportet aūt in
uos eē qui tutores patres dantur.
Qui eē ī ante decesserit. hij n̄ omnū
ꝯ antur. ī rursus neccē q̄ postea
moriuntur. dicē ī q̄o ꝯstituto de
uiseu hauritꝫ uidetur q̄ē ē ꝯ
eē te tutorē cato sciꝫ testm. ꝯ uēit
aūt hē ī alio. Q . m. aūt ī uēte

ffc. q appellac libor. ... ad nepotes appellao filior ...

a- C in multis. quot. d. eiue omodie agitur. ut. s. d statu. ho. qui i utero. ej. d acquirit. h. eum quidam. ac. et. ac.

b- C in reliquis. ut si ueceetur ad honores. || ubi psiit filii ia nati ad iplendum in mex annor. ut. s. d mu. l. y. ej. de muni. alior. l. ad rem nd tam psiit ad recipiendā administratēs rex suaz. ut. e. d mu. testit. l. y. ad adm. tu. l. techis. ac. q ad adu. quos. l. ustē psiit ad ex cusat. p sealiu munez filii nati. ut. c. l. x. d hus qui nuo. libor. l. iij. a fi. ac.

c- C ceeli. fac. c. q nuo. lib. l. iij.

d- C auo. isti nepotes. ac.

e- C numantur. sic. instit. d haz. it. abinte. e cum filius.

f- C extendit. ut. j. d. u. si. l. libe roz. q l. usta. al. nom.

g- C determinatū. tome tres sin ytalia. iij si puntus. v. ut. istit. e. cura pu. ac. c. q nuo. lib. l. v.

Excusatur s. tutor. ac. h- C na si. al na si. ab n e. al nosi. a tue habudat unu no. sic. e. d testa. ma. l. f. c si n aut. ac ec.

i- C excusant. hec id q z iste per in tute sint eidem gnis. al sec. ut. j. e. spatone. c qui uina. c. e. qui nuo. tu. l. i. c f. accu.

k- C eate. hec e moduu ad seq. tem. l. q. e. ulp.

l- C ulp. al ulpiam. l. ostituto tractans. d. tri. ac.

m- T ria. hec est latina. accu.

n- C honera. i. tres hone rose tutele. a no affectate. no ut. istit. e. c. iste tria. ej. e. spa tone. c. s si enī essent affecta te. no inferrit hon. q z portat leuit q portat quisqz ubent. ut. s. uiqs eaut. l. ij. c f. ad ex qb. ea. ma. l. ij. c uij. ut hec eod mo expoiit. c. q nuo. tu. l. i. ubi dicit. no d fuctore suel expose illud. ut ibi. s. h inuito.

o- C separato. sic ergo grauitate intelligas. pmo suo. sine peri mulo debiti. q p patrimonio n pnuo psoaz. ut. s. d pact. l. on iorem. al. suplurez. ac. c. q bo. ec. psl. l. s satisfacit ad. l. istao. c. ad tull. l. y. c no solu. e. s. c. l. excusat. c f. ac.

p- O ptimus. s. l. excusantū. c. f. ahec a illa sint heremy a grece. ac.

q- C appellant. lata sīnia s eos sup excusatoe qroita. aliogn. s. ut. instit. c. qui aūt. a. j. qn. ap. sit. l. i. c. ut quis ssfacit ad hec. j. e. sent. in prime. ac.

Et mone a pue teneat ac r. C attic. q. d. excuset se ppt tertiam. ac.

s. C ulla. quartā qd ipo iure no teneat uocato. nec egeat excute.

t. C no oportz. sic uitetur q ipo iure intim nó teneat uocatō. ad qrtā ior. sic intern pendete ea ap. nó hit necce se excusare. ut. istit. c. iste maior. ej. e. sent. op. c. h dhs. a c. d ap. l. noiatores. s. omū lata sīnia s eū aq n appellaret. ut. j. e. s. qui tres. ac.

v. C ullius. si habes sine. plana e. liber sine. dic sinis tertie. tertiam ms est idest format e qrte. nā si tenet in tria. nó tenetur i quartā. sic e: al uno sine uni eit ce initu. altius. ut. c. d ord. ind. l. f. ad sal. ubi.

x. C post statem. i. post existentez.

y. C extra leges. i. ot leges. nā otra leges e ut debat granari quarta tutela. sine ut ueri dicam. pt lege. nó sm lege. sic ponitur s. ppter. s. d pactis. l. pacisci. a. s facit. j. e. fidnos. ipn. a d ritu. nup. l. si quis.

z. C ostraio. q. d. in sio item elt. a j. — c qd ergo si eū.

h. C filios. qui sūt in potate ut statim subicit. et. j. l. py.

i. C uni domui. ut q z ptes eum filiis oma coia hnt. a simul hitant. ut. s. l. py. ac.

k. C sunt. fatiendo. l. sequntem. ac.

l. C nō separatis. s. tomibz. al separatim. ac.

m. T ria. hec est ulp. a latina. acus. acusatiuis acusatiuus.

ēt si in multas ptibz legis ospitur p plana ... cu iiij ipsenti qone iiij in reliqs cautibz muneribz ptē pit. a hz tē; e iosthamē d'uu seui.

C Non solum aut remissione tutele atribuunt filij a filie. s et nepotes ex filijs masculi hs nati masculi a femine. Cum uero alii aut qui patre eor mortuo. uicē locū supplet auo. C Quot aūt q aūt nepotes ex fuerint ex uno filio. p uno filio inumeratur. C hec aūt a ceteris ostitutionibz. que uidelicet sed ... cōsistit ... inueniri. qd ... ostitutiones dē filijs loqntur: s z de hs a pplo aūt hec. a ad nepotes extendit. C Hunc aūt libroz d' euuna tur ostitutionibz. ce opter unicun que scire. nā si post ... gnāntr. nō autem ostitutio in qd se uenerit. C Ulpius aūt a q līst tres tutelas aut tres tutelas aut tres annos dimittas tres q annos a tres tutelas. adhuc manentes. hec ē in duz exceptibz etatz minoribz. hij excusati sūt tutelaz ulterius. Sz tū a ficauntur qs fuit ñ ... s z sum ... seu p dignitatez cauz. a hec d' putabuntur ... hic se hēc de ostitutio d'uu seuē. a uiri duc ... a nobilis ulpianus d' ... tutel'.

Ulp. T ria honera tutelarum dat excusationē. Tria aūt honera sic accipientur. ut nō nūs pupillorū plures tutelas faciant. s z pmonior sepitio. nēq tribz fratribz tutor ē nuus e ... qui ... patrimonij hnt. ... qbz du tutore una i tutelam suscepisse edit.

Mod. D. ... tres hntes tutelas adqui tatz nō uocati. Quesitum ē g. si qs hns duas tutelas d' unā tutelā ... uocat appellauit. a adhuc pendente iudicio appllo'is.

... ad qr' ... tutelā p mouebitur. ... a qr ... se excusans. memoria fi at ... aut ... dimittat illas ad ... seu ... ostituti ... ilie nō nō optz ad qrtā p moui. ... ta appllante. si ... excusante. illius fine ... ptē ... qd ... Si enim ordine p posite ... suscepit quntā qs euemet ... ostitu ... tutele appllā ... apparentē ... a ... legibus ... ex leges. C Si pat ... fuit ... nentibz. aut tutele. aut cure filius ei ... bit. ... ostitutiones adiud ... C hec aūt ... q opter filios tutelaz remissionē pat ... tene. C Omnibus unusq; omnes. i. uni filij a domus patris. aūt ... hec ... ē ... uni domui ... attigit. Scribit. aūt ulp. nobilissimi hec eadz.

Ulp. T ria honera ... ... sufficiat ... si ... p ... l filii l ... qui e ... potestate ... hēra. sustineat ... ptis sui. ... excusatio ... specter. ... uoluntate eius administrat. ... excusatio a tutela petit. Sz si ... ne uoluntate patris administret. ... rescriptum ē.

Mod. S ed is ... hntes tutelas ... due simul sup ... fuit. quo ordine ... habitur ... ad remissionē. qz ... fu ... ent. q ... aut ... Et enim ... cognoscat ... manditu. pmotus erit ad aliā. Si aut ordo nō apparuit. ... due creationes p ... si ... nō ... eliget qq optet eū suscipe. C Gramatica. sophiste. retores. media q ... i. circuitores uocantur.

n. C quia uoluntate. hec dic. ut. s. d tutel. s. filij. a d adm. ... silentius ... apparet ... ce imagiatu ... tutoris. ut. j. e. spatone. c. si ... qs. d ritu. nup. tu. l. ... q sūt d. qz illi nó tenent. id qz ... tutela eor uoluntate gesta sit. s z hec ... pmi e ac ...

... suando. sic. j. d fidio. lib. gnalr. c. qd ergo. s. ... soluti l. nec ei. ac.

t. C due creationes. i. duar tutelar. i. duo ...

u. C eliget. si ordo nó apparet. eliget ... j. de acusat. l. si plures. aut omittitur ... iudic. mitribz. a c. coia. de l. l. f. ... sit. ut. j. d ... instituit. qui solued. ad ... aliqn omittit ... ut. j. ad tre. hitec ... sint ... si hec sit fauore pupillor ... tutore. nam certius tutor nō pot eis dari ... c. tu. l. tutor. certius. s. qd si ... ta. iv. adsuplere recurrimus ut ... c. s facit h' lex adio q. no. c. d edicto. di. adri ...

x. C sophyste. i. dialetici. ac.

y. C circuitores. al circuitores. ac. || circuitores circueuntes ... tem ... sicut fulloes uocant ... palaas ... hnt palaa ... i. palalani. ac.

— Et pz hoc heas. p mus ... ē ... pentis ...

— Dico q ubi dispositio legis ... ordine ... certa ... ordinem ... pt ... qua ... ubi ... certa ... ut. s. d ... quod ... a post. l. gallus ... a ...

a Communibus. a quibus sunt immunes. ut C. de profes. et me. l. medicos. et l. me. et de muneri. patri. l. fi. § fi.

b Talibus quales. subaudi sunt. q. d. ea quidem leges habent ... [illegible]

c Minores. tria genera civitatum ponit. minores. maiores et maximas. ac.

d Utraque. s. grammaticam et philosophicam. ... [illegible]

e Maximae. quam dicit maximas. Roma vetere et nova ... [illegible]

f Rhetoras. ... [illegible]

g Metropoleos. civitates que habent metropolitanum. i. archiepiscopum. ac. ac.

quemadmodum et reliquis muneribus, ita et tutela quoque vacationem habent. Sed et numerus rhetorum in una quaque civitate, quantum munerum habent immunitatem, comprehensus est ex epistula divi Pii Antonini, quae scripta quidem est communi Asiae, sed universo orbi convenit. Cuius capitulum subiectum est. Minores civitates quae possunt quinque medicos immunes habere et tres sophistas et grammaticos totidem. Maiores autem civitates septem curantes, quattuor docentes utramque doctrinam. Maximae autem civitates decem medicos et rhetores quinque, grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum nec maxima civitas immunitatem praestat. Decet autem maximo quidem numero uti metropoles gentium. Secundo autem quae habent fora causarum vel loca iudiciorum. Tertio autem reliquas. Excedere hunc numerum quidem non licet, neque sententia senatus, neque alia aliqua adinventione. Minuere autem licet, quoniam pro utilitate publica munerum apparet hoc tale fieri. Et utique non aliter communionem ac fructum habent, nisi diligentiam. Senatus vel consultum fuerit in ordine consessorum et circa opificium se non neglexerint. Et philosophos liberari per Ulpianus scribit: ita philosophi, oratores, grammatici, qui publice iuvenibus prosunt, excusantur a tutelis. Nam Ulpianus l. ii. de officio proconsulis ita scribit.

Idem. Sed et reprobari medicum posse a re publica, quamvis semel probatus sit, divus Pius rescripsit. De philosophis autem eadem constitutio divi Pii ita dicit: philosophorum autem non est constitutus numerus, quia rari sunt qui philosophantur. Existimo autem quod qui supra habundant, volunt tribuere pecunias utilitati patriae. Sicut si praeter haec ... circa ... iam manifesti erunt non philosophantes. Est autem in prisco omnium divi constitutionibus inscriptum capitulum. Exempla Pii Antonini in quo manifestatur philosophos immunitatem habere tutelarum. Sunt autem de his omnibus divinis patris mei signaturis in quo priori constitutionibus decrevit immunitates certificavit sanciens philosophos, rhetores, grammaticos, medicos immunes esse a gymnasiarchiis et sacerdotiis, stationibus, frumenti emptione, olei emptione, neque iudicare neque legatos esse, neque in militiam numerari nolentes, neque ad aliud famulatum eos cogi. Amplius et illud scire oportet, quod hi qui in patria propria docent aut medicantur, immunitatem habent. Si quis enim existens Comanensis in Caesarea docet aut medicatur, apud Comanenses immunitatem non habet. Hoc tamen promulgatum est a divo Severo et Antonino, ut et disciplinas ... qui numerum in aliena patria moram facientes sunt immunes propter scriptionem divi Antonini patris mei continuisse. In Roma philosophantes cum salario vel sine salario remissionem habent, promulgatum est a divo Severo et Antonino ac si in patria docerent; quibus promulgatio illud, post quos illud adiectum est, quoniam communis patria et existente patria regia urbs videtur, utique tamen in patria sua ... immunitate fruantur. Regiae vero doctores in aliqua provincia docentes remissionem non habebunt, in Roma autem docentes a tutela etiam remittuntur.

Idem. Athletae habent a tutela excusationem, si qui sacris certaminibus coronati sunt. Gentium praesidatum, puta Asiarchiae, Bithyniarchiae, Cappadociae, tribuit immunitatem a tutela, hoc est quoad praesidatum. Tutela non est rei publicae munus, nec quod ad impensam pertinet, sed civile. Nec patrimoniale videtur tu

p Aut. s. esse aliquos. q. d. licet sint rari, sunt tamen ut qui dicit nolo dare substantiam meam. non sunt philosophi, non subiectum ac.

q Patriae. sub. sunt philosophi. sicut philosophi intendit. ac.

r Manifesti. nam vere philosophantes pecunias contempnunt. ut j. de vaca. mu. l. honoribus. et C. de profes. et me. l. professio. ac.

a Gymnasiarchis. i. a sacerdotalibus exercitiis ... [illegible]

b Stationibus. i. custodiis ... [illegible]

c Iudicare. ... [illegible]

d Habent. ... [illegible]

e Comanenses. de Comania. ac.

f Caesarea. i. alia terra docet.

g Immunes. s. in sua ut expresse patet.

h Remissionem. ... [illegible]

i Simonem. ... [illegible]

k Praesidatum. ubi dicitur adultina scientia docendi ... [illegible]

l Docentes. vagabundos. ac.

m In Roma. vel in oppido ... [illegible]

in patria. et doceat philosophiam ... [illegible] non solum a tutelis, et s. ab omnibus muneribus ... [illegible] patrimonialibus. ... [illegible] ut dicta l. medicos. ac.

n Athletae. latine ... [illegible]

o Coronati. ... [illegible]

p Gentium. ... [illegible]

q Muneris. utilitate ... [illegible]

r Adinventione. ... [illegible]

s Impensam. ... [illegible]

t Civile. ... [illegible]

u Nec patrimoniale. ... [illegible]

a. Ciuitatū. ad h. e. nō tū. c. sane. al. admistrauites. c. instit. e. § et qui ipotate in municipio secus. ut. q. e. ppter. ac.
b. Capitalis. hec expone duobus modis. ut. instit. e. § ite inimicitie. accursi.
c. Creatio. al' cautio. ac. || ac. aquacūq; pte puenit culpa. s; hic uidetur
d. Facta. s. inimicitia. adū. || qd puenit apte tutoris. ac. || appam q pr pupil
e. Testor. quo casu an fiet. uidetur mō remitti ptestō. et sic || li fuit offensus.
f. Posita. al' e pquā. ac. bona. et est exceptio exceptiois. q. d. inimicitia dat excusatiōē. nisi i testamēto. tūc nō. nisi post testor ē facta. quo casu nō pōt dici remissa ptestō. cum nec tūc erat nata. s; q post testor orta si diu stetit ꝗ potuit testm mutare. et nō mutauit. satis uir remisisse. i. s. d. admi. tu. l. tres tu. a d ōfirtu. l. ōfirmādo. al. utilitate. alij hñt pri quā. et tūc oportet q excipiat a pmo dō. et inimicitia dat excusationē. n pri ac. s; certe tūc uir eadē supio exceptiō. nā alij alibi fuit an testor. inimicitia. aoptet te dic hoc n pōt expositiue. q. d. ñ fm testor. ac. l. p sicquia. ac. sic al' pōit istud nisi. s. d'prt. l. ñ. a ā prima melior. ac.
g. Datus tutor. q. hec dixit do. quā inimic ē. ul' exalije onectuire appa rēt. q nō mutauit ass. usus enor qd sumat mō iudicari dādo et ldo rec. q fac. i. d admi. l. l. uij. e. ō. de anlic. ac. s; inimicitias ē cātio facta sit. l. a. ac.
h. Debito. simile geratur ul' salte reddēte rēm. ul' accipe mutuū. ppupillo. ul' onelctur ac elitoribus pupilli. ac.
i. Mouet. l' d'oib; bois ul' pliori pte. ut. i. e. pp. et instit. e. § ite ppt. līs; ite tō est sia pte pupilli hic fuit de status mota. ut. ild. e. f.
k. Calūpnia. ut ita || isq. e tutet tutelā. ar. s. fug caut. l. j.
l. Rusticitas. q. latina. || A.
al' l. al'. § ac.
m. Mediocritas. i. paupertas. et sic ē cet. i. l. pp. et dic. ut ibi. ac.
n. Rusticitas. no. sic. e. d'r rustic. l. f.
o. Intellū. nam distiguit ipan pe tre. ut. i. l. pp. ite a rustico. nā quidam sūt sagaces. ac.
p. Simo. aliqn recipienda e excusatio. ut. ild. e. s; l. d; et ptu. l. j. admi. l. cti uiti. ar. s. j. d' re. iudi. l. pp. sicut. ac. acc.
q. Paupertas. latina ē. ac. al'. l.
r. Ipare. i. ionelente pp paupertatem. ac. plane. l. ita paup est ut optat eum labrac. ut indi alatur. al' d' paup qui nō sit. i. ar. ut. i. d'acat. nō nulli. a. ul' dieq nō hi; tō; ilois qualatū pupillus cui datur tutor. s; hic talis cum alis tutorib; ē possit admistrare. solus nō. ut. e. d. p. tu. l. j. sic. q laut. ut diffe. indi. ac. ab; cdiari suspectus ñ solus s; cū ep̄o cognoscit hēc pp paupertatē qnq; remouet quis ut suspect. quiq nō. ut. s. t. l. l. suspectus. al. susp̄ctus. ac. || uide. dhuj q. no. ist. l. j. f. ignie.

tel am admistr. Remittitur a tutela aut cura. magistratus eorum p̄tu. Dat remissionē tutele et cura pupilis inimicitia. capitalis: sed usus patris pupillaris; scilicet testm; appuit datus tutor. ali si postq scriptus ē testm ñ capitale cum inimicia dō uid̄ ōsitutē. Ēt nā tio: qd ē testō inimicati upter tractu. nec cedatus tutor. ut sup pōnitur de b'ito negotijs. et hec exceptio. s; cū suptoris ostād. Sm pli absoluitur a tutela ea qone quis pupillo de statu mouet. p cu inuectur. hñ cal: ipi infa des s; erbā ffde. alex diuus ipāc rescri. p'uulgauer. Rusticitas aut. tribuib; cū hñt s a febr; et pauli tam mediocritas. rusticitas aliq; excusationē p'bet. s; cploro uoz ac. nal. Et qui se negant s; ē; tus. excusatio accipi n̄ deb; si m̄o ceps nō fit negote. Paup tas sine dat excusationē. si qs se ip̄ an oneri iniuncto posse: p'bare. p'ro diui fr; rescriptio ōtinet.

De excusationibus militum.

Sed et milites. s. ut eciste Rpleuerit milicie tps. remissionē hñt tutelarum. et uissus omis l; hoie n p'uatos. Ad us ius filios aut eorum q eo tē ōdine communi ūgetiat. et eorum q olim milites fuer; nisi finan nu; q eorum d'remissiois. remissionē hñt post annum aut: n hnt cū q ea tūc honoris militie forum uideo olim militum p'uilegio. Nisi sit mi tas sic alias hñt in his tutele ex cusatioes cū adp'uata munera. anno ni. l' aliqd tale. qle p'uatos ad mis. omis excusatō ōsiuerūt. Hec aut de filijs n' de nepotib; eo q olim milites. fuer: nepotes eni eorum q olim milites fuer: in eod' lo co eu; relqs puatis ee. credit. Qui aut; ignominia sedim si sūt similes his q nec f numiliuer. et stringitur: q p̄t hec ui p'ba ii. et p'uilegiu. r. iii filij. eorum. Ceterū olim milit tutores dan. obligant. Qui s; q aut nō plet q; militie tps ñ hnt remissionē tutelar; s; ea n' l; hs q oplent oplenisset. q. e. xx. annū milicie excessit. s; illi ut et acquire. q oplent tps mi litie. Qui aut infra hs ānos dim issus n hēt omnimoda tutelarum im munitate. s; ad tps. que ad modo; et ab q nq aliorum muner. re missione hēt. Qui eni. inter. v. ānos in militia ñ solutus ē nullā; sibi ue niā hēt i muntatis. Qui aut p' v. ānos an nū sibi hēt i munitatis. Qui aut post. viij. ēd. emiuj. Qui aut post. xij. triēni. Qui aut post. xvi. quadrieni. Qui aut post. xx. sic sup diximus i p'miuo absolue. Quamuis n' ē notarios custo des q sūt dō m' ē militauimt. a m soli hñt remissiones. Hij aut s; hōneste absoluti fuint. sicut di citū ē. ut p'pe egritudine. cau sam; uacati remissione; accepit. e et i hec lēxs sit. Qui eni ignominio sū pcepint remissioē: n hēt uacatio nes. Veteranus aut ee cōstitutū; nō solu legionari; s; omnes q q qualitēriq; militauint. i hec sit ē auxēr absolutus. filiorum tutor. e cabit. Et eni legionari. ei q int nocturnos custodes mili tauint filiorum tutor. fieri; a uit. et militari tīn pubi. curator dabit; q olim milites fuit. s; sinē hūi in omnis fuit. fuic. ā hy emāctipa ti fuit. sim militie q a nt his ō; sittuces testamē. Si; ignominia mis. Veteranis. p'se tutelis excusabit. q ingredi s p'luit. Plane si qs in cohortib; urbanis p'milita uit. hēt ai. xx. ānos militātia.

ut hāt remissionē. a no. q hic ē p'miū. rc. q aēsal' melius ibi s; omis. ac. ac.

Et militiis hēsitē. ē ei honesta. ac. || a. i. dūnali. l. milites. et missionum.
s. Tutelarū. ā postq tenit. ut. e. d' excusat. ut. l. ca. ā; d'eeni l. f. ar. questio ib; l. uni. et sun; s; ar. d. i. e. t. l. a. e ite nirar. al'. ac.
t. Ordine. ut filios omilitoni. ac.
x. Fuerit. i. ueranor. ac. || ad nouas tutelas ueat ul' statim reassumunt
y. Anni. hec spatium hnt || uetem. ut. ild. e. hec qui. rel. ac.
z. Fortior. exima pte dapni. exalia labor. uitat. || ē. s'. ipm pipu
Z. Nimi puta labor. nūs. ut. e. l. g. q alie cae que ibi sequuntur. accursius.
—. Hec aut. l. iceā hūc qd ad excusetur. ac. || tunet. ut. ild. q. da. t. ā. e. ff. fac. j.
—. Credunt. applicat. er eo filij nepotes ñ q || g. nō. ē. excipiuntur. ē. dt. al. ad ministratie. s. al. pratone. ē ff. aut labi. a. e. l. plt. ac. nuhl. i. iij. ad. te
a. Extima. i. aui in cau. ut. j. e. e. ignominie. ac. || tutel. l. a.
b. Neq. alij. i. inuit filiū militis nō ignomia missi posse excusare pp p'uile. q. e. s. ē t. l. a. falsi ē. i. c. q. d. d. ac. at. mu. l. i. honorib; et uacationū. ac.
c. Qui olim. l. sub. ilti qui olim. q ē. ac. || cent. he. ca. e. l. ā. c. ā. e.
d. Obligatur. i. helant tam excusatione. cū uetim || dabitur. ac.
e. Sim eadē. l. f. s; id eo hūt q ipleuerit tps. al' ā; eadē. l. ead hnt p'uilia. q hnt q ipleuerunt l' ead' inmunitate. l' ead' remissione. aq̄ ñ ita ita ppetuā qm in ibie s; facti. ē. de his qui nō iple. stip. mi. l. r. a. iij. qui. ac. acc.
f. Tps militie. certū in quo erat assumptus. q erat ul' mai. ul' mun. xx. an. ac.
g. Continuā. i. ppetuam que cui semp comittet. accursius in cum accursi.
h. Haber. s. ad tempus. ac.

i. Nulla. ea ratiōe q. fuit miles. s; q. rei. pu. ea ab su habe annū q dat alius reiterantibus. s. ppr. si. r. nec anno dat. l' ei aliq p'cessi. ar. q hēt annu et tres mesas. i. quarta qnqy. sicut pporre iudes i sequentib; q qb; hēt quartā pte ei tpis quo fuit i militia. illo tam uir s. q q fuit xx. an. i militia. nō hēt qrtā ptem. s; hēt ppetuā remissione.
k. Post ... xv. ...
l. ...
m. ...
n. ...
o. ...
p. ...
q. ...

n. Militauit. puta i alia ala. ul' alio nūo militu...
s. Filius. s. ei q sūt militauit. a hoc sic fuit...
t. Nec. aliāt. a die legionari sit tutor filius ... filiōr a d ul' lege recte. e isti. dic. fit tutor. ... milita; uetarni ul' cetam. ac.
u. Ipubi. ne. ipubes posse ee milite. ut. e. d'te milit...
x. Solum ... tutor. l. ipubi...
y. Qui. aliud ... ipubib;. ac. || ul' morte ...
z. Similis. l. impubes. accu. || ...
Z. Emancipati. i. d'ee. qualiteriq;. || ...
Z. Emancipatio. ... sic emancipatus ... sūt tutor. ut. ild. et leges pater. tu. no. aliud ... hec. a. e. l. ... & ar. s. l. aut ut hy ... q. d. ... dic ... pa ... ite ... tutor ...
a. Ignomia. ... sed a ... aliis ... ac.
... et etiam in p'dictio hac ... l. ac.
... c. milisi. ... testionum ... ac.
... Cohortib; ... ut. hic. ... q iplet. al. l. ... ac. ... cum ei ... p'muī ofecuti. sic. ... qb; ut ... l. a. d ... p. ... ut. d. ... q. dic ... accursius ...

tū ppetuā ȝ h̄t a tutel̄ excusatiōē
Quesitū ē aūt utrū una ī sem
el tutelā accipiūt qui olī fuer
milites. ł uno tpr̄e n̄ aplius q̄
semel. q̄stētē aūt p īnā tutelā
rursus p̄uilegiū recipiet. Aūt
ī p̄uatis q̄ acceūt. p̄ci auxili
ā̄ his q̄buer̄ rū ut tres annū
metātur ītra ubis q̄ oli fuer
milites r̄ p̄ dē .... citū
ēē. Hoc aūt ex mants ē p̄uilegi
tū. ū. ostēdit diuisā ū īant ꝯ
stitutio. Et nichil differt q̄h̄t
ī diget filij co militon̄ tutore
uł curatore. utrū cū accepit. ł
patre mortuo. Primipilari
ex ꝯstitutioib; ip̄ialib; excātio
nē h̄nt tutelarū reliq̄rū. Primi
pilarij aūt filiorū tutelas ēē. Pri
mipilarij aūt h̄ ꝯ estimātē qui
p̄mi pilū exercet. Si aūt n̄ex
ces. mortuus fuit. filiorū hui
p̄mi pilaris n̄ tutor erit.

Vlp. Tribunus. si n̄ mo lo
tib; p̄tiōis p̄ militauit. ī colle
garū filiorū tutela excusabit b̄n
ficio. seūū p̄ris nr̄i.

Mod. Non solū aūt q ad cal
igatas militias ī reliq̄uas p̄ri
mi pilarium militauerit. S; ꝯ q
qualitercūq; necessitatis p̄u. ple
bis romanorū grā. absentes
fuer. annū h̄nt uacatioē post
reuisiōē. Annus denīq; hic nō
solū his qui ꝯpleuer ꝯ suetum
militie tps̄ ī reliq̄s publicis
necessitatib; datur. S; ab his
q qualitercūq; ꝯ ecierit a publi
ca necessitate ī reuisit. Et si
nun tps̄ cōtpr̄i ꝯstitutiē ꝯ
sumauerat. Quas denīq; p̄ri
habebat tutelas. p̄ h̄ aūt de
posuer. q m̄ q publica negocij
cā abibat. has cū reuisi fuit
ꝯfestim recipiet. nec eis au
xiliatē anno suū eīi ad futuras

nouas dantur. n̄ aceas q̄ resu
mere deb̄. Cuius aūt ꝯpulis
tor dicit suā abīt. ex quo qui
reuisisit. nāq̄ itā dungens. ī di
rigit debēs. nec; ꝯcerauit ib;.
Et q̄ i necessō diuisit tutores ne
necē administratioē cau. q̄ ī alia
p̄uītia sunt possionē. quas osten
dit subiecta diui seūi ꝯstitutio.
Diui seuer. aūt. q̄ā ualerio.
Testamento tutor datus ē. ad oie
adure p̄siōz p̄uītie cibuisti. ꝯ p̄
tulat ut ab administratiōe rerū
in alia p̄uītia erāt liberaris. Qui
p̄mi pilū explciūt si aūt tutelā su
scepisti. aūt filiū. huius ī mili
tares necessitates assūptas erit
deponet sollicitudine tutele.
Similit̄ ꝯ illarū illius tutoris
q̄ collegarū sibi q̄uis adductenti
dabitur curator ut ait ꝯstitutio
diui seūi. Quā recte ad ap̄tis ō
nib; similib; capitulis Curato
rē dari licet illarū cor q tpr̄is ua
catioē recipiūt. Sub. Tus in
pubes dabitur a p̄timo tutori
filijs suis. Talius q ab q̄ minor ꝯ
xxv. anorū ad nec q̄ ī pubes fuit
nō molestabitur. Tūc aūt alt̄
larū eius creabitur curator. Si r̄
mulise huic ī legitimū tutorē si ī
pub; ēē ꝯtigerit. Et cū illarū hui
curator iterum dabit. Si q̄s ita
egrotar̄ fuerit ut oporteat eū nō
omnino dimitti a tutela illarū
eius curator dabitur. sanatus
aūt. rursus hic recipiet tutelā.
Si aūt quis nimis ī ama cecare
rit. filius ē huius ī alia ulp. scribit:
Aliua quoq; ualitudo excusat̄ ea
q impedimēto ē quo minus q̄s
suis reb; supē ēē possit. ut ipsi r̄
aūp̄at rescripsit.

Paul. Et tūc tū incipiat. sa
a cepta excusatiē debet.

Mod. Idem ulp. scripsit. si aūt

Item ulp. al' incipit hic lex. ſ in hoc. et hec ē latina. accurrunt legum.

a- Impetuu. q est in eo qui per ualitudinem de militia dimittitur: nam si natus non reuocat. ut C. de re mili. l. semel. et ff. ad l. iuli. de ui. et dudit. si lor gius. ar. ff. de si quis caut. l. ij. et illud. accur.

b- Significantis. utrumque debet inferre. sed sufficit alterum litteris significari. sm. jo. s. q sciit imperator eum esse tutorem. et q occedit sibi alio migrare. et tn. ar. ff. de diuer. o. iu. l. p.

Item sunt alij. qui susceptam tutelam deponunt. ut qui rei publicae causa abesse ceperint. ut institut. et C. et item qui rei. uel forte ibi legitur in illis duobus casibus. q ponunt. ff. de mun. l. um. et ex facto. ubi quo. alios casus. ubi cepta dimittit. item pt dici idem. ff. in casibus. ff. pxie positis. i. l. non solum. et si quis ita egrotus. et et s. al. non tamen. al. hac. ipsi. sed ibi quidam dicunt. ff. s. q non possit desi. si otiu tor detur. sed non ne inficium de furioso. item de eo qui propter ualitudinem detinetur. et ita propter excusat. ut. ff. hac. l. in prin. et et et suprior. et si q.

dati. i. datiui. item dicas de legittimis. ut. instit. e. et q autem. ac.

d- necesse. sed excusare se debent omnes quam testamentarij. ut C. de testa. tu. l. si tibi pr: dum tamen datio teneat. non al. ut. C. de sin: tu. l. i. item secus in uocatis ad alia munera. qui habent necesse appellare. ab ipsa nominatione. dum tamen teneat nominatio. nisi sit uetanum. ff. qn. ap. sit. l. i. et si quis. al. no minatores. et C. qn prouocare non est necesse. l. uetera[?]

e- paucis. differunt enim quam. ut. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. uentri. et i. accursius.

f- accedere. non uidetur ad eum. ut. j. quis. ordo. in bo. po. s. l. ij. et si pses. ac.

g- miliarium. uel lapidum. qui designant miliaria. u. instit. e. et qui aut. accur:

h- dies. qui incipiunt ex quo cognouit se datum. ut. j. e. et quinquaginta. et q. no. ff. de admi. tu. l. i. in prin. al. quidam decet. et ff. al. s. al. qui iussus. et j. e. quinquaginta. et c. quinquaginta.

i- prima quamque. sic. ff. si quis caut. l. i. ac.

k- infantie. i. sue persone.

l- domum. no. sic. C. de dana. except. l. f. et j. q in. aut. cla. l. aut. et i. ad de dap. infec. l. aij. et totiens. accursius accursinon.

m- alios. sic legitur quam. ff. dederit. xxx. quod est falsum. sic. ff. dep curat. non solum. et queritur. et est sile tpx. ff. de ubis. agno. l. i. in principio.

n- excusatione. proponenda.

o- curatores. dati in testamento. et die post confirmationem. non autem. ut. j. et oportet. et j. e. gratius. acc.

p- promulgatione. i. inquisitione.

p- confirmari. ut. ff. de confir. tu. per totum. et instit. de cur. et dant.

q- miliariorum. i. p. e. lx. miliaribus.

r- his qui sunt in ciuitate. uel infra. c. miliaria.

s- illis. Qui longius distant. accursium legum doctorem doctorum.

hoc rescripto adiectum est insolent. ubi insolent uel adiectum est. uel superiorum excusationum. puta ualitudo et quae assimilantur. Furiosus autem non in totum excusatur. sed efficitur ut curator interueniatur. Sunt alij qui et si tamen sint tutores uel curatores, continue de reliquo absoluuntur sollicitudine. puta quae domini aliquem transtulerit ex rescripto imperatoris ipsius. sciendum quod tutorem esse eum transmigrare autem expressit eis concessis a domino alterutrum litteris significantis.

Item. Scire oportet quoniam non dati tutores in testamentarium pupillo tamen necesse habent ut ostendant constitutio diuisum nominatim. Hoc autem seruare oportet. et idoneas afferentes eis excusationes. licet non habuerint appellationem. Cunctos uero obseruari oportet ut concedi tutores uel curatores eis remissionis tribuere. Oportet eos constitutio tempore legali et adiudicatione currente. Sunt autem constituta tempora. Si quidem in ipsa ciuitate est ubi creantur. uel infra centesimum miliarium ciuitatem. infra quinquaginta dies excusabuntur. postea autem non audientur. sed detinebuntur ad sollicitudinem. Et si lex quod non fecerit. cum certe iniqua esset si appareat ipsis pro periculo ipsum negligere. non ulla relicta est eis causa ad excusationem. Qui autem super centum miliaria distant a ciuitate. xx. miliaria habent numerum ex prima quaque die. et quam cognouit. Oportet autem eum manifestum non a presidibus. uel efficacem uel ad dominum certum alios. xxx. dies habet ad excusationem. Hoc autem conuenit et his qui testamento dati sunt. siue tutores fuerint siue curatores. quos confirmari mos fuerit (?) est a magistratibus. Aliud autem fuerunt examinatum per inquisitionem. in quem sint dignum. Et ei qui in qua ciuitate est. in qua creatus est uel infra c. miliaria qui quinquaginta dies dedit legislator spatium et non quam ultra c. miliaria habitat. per unamquamque diem oportet annumerari. xx. miliaria. uel si et certa hora. alios. xxx. dies ad excusationem. uel conuenit. si fuerit quis a c. ix. miliaribus habitans distans. et huic esse spatium xxx. et xxx. dies. uiij. quod est quadraginta ratione miliarium. Nam quoniam per unamquamque diem. xx. miliariis numeratis. xxx. uero eo quod ad excusationem et in quo decem ordine quidquid habitat. eo qui et ultra c. miliaria. uel imperii cauitatur esse utique his quod sex. i. die spatij suis illis prouiores. Sed si maxime ubi legis hunc habuit intellectum. cum mens legis latoris aliud uult. et ei celebrius et uobis. et plures interpretes legis et prudentum. et minus ulpi. scilicet habuit dicentes ita oportere hoc obseruari. non nunquam aliud minus dedit quam quinquaginta dierum spatium. Tunc autem longius cum numerati sunt dies adiecta. xxx. dies quos ad excusationem lex dedit. excedit quinquaginta dies. ut puta si aliquem ducentum a quod distantes quadraginta miliaribus habitare. huic enim ultra quadraginta dies. xxx. ad excusationem autem aliis xxx. Obseruabunt autem hoc temporis spatium omnes quam qui aliquam excusant a tutela. uel cura. uel per eam. Consequens est autem circa eum qui si aliquis spatio excusationis quae sunt uisus. non aliter audietur. non obseruauit constitutionem. quam si forte aliquis alterius cum ciuitatis esse et tamen necesse est custodire constitutionem. Et si excusationis fuit dimissus. non liberatur eidem. se non autem ostendit in constitutionem. uolentes non detinere eum. qui in loco

t- mens. que est suada. q die. ut. ff. de le. et sc. l. ff. contra. al. sc. anno. j. qui a quibus. l. perspexit. accursius.

u- uerticem. i. interpretem. erant enim qui capitanei

x- spatium. statutum. ff. hac. l. ac.

y- cius. i. dicere siue excusent a tutela imperatorum

tus. per ambitionem. uel quia obrepsit fallacie tiones in concedendo. uel falsas probationes. ut. C. de alle. l. i. ff. et. ff. de transact. cum hij. et si ptor in alia sententia. ut. j. ad tre. suo. et cum ptor sententiam ipso iure nullam. ut. instit. e. et f. nisi de iuditio pendente causa fuit mota. ut. C. de ... l. f. sed al' lata sententia per falsa instrumenta uel testes dico ipso iure tenet. sed rescinditur postea prestit. ut. j. de ... iudi. diuus. Sed si ptio fuerit iudex corruptus quam dico ipso iure nullam. ut. C. quando prouocare non est necesse ualet. ... sed est hic solum uel uelle quod est ... non al' ... usus est. ac.

curatoribus In paucis enim ualde distant curatores a tutoribus. Ad uersus denique sententias

a Nocebit. quia possit penitere. ut C. de ap. l. si quis libellos. vel aliter leges. i. non ei nocebit quominus adhuc possit proponere excusationem suam et probare. alias si nolens debuit esse et contra voluntatem suam obtulit quam iustam et probabilem causam. ut dic postea stati. sicut affectatis absentiis, secus esset. ut s. si quis cautum l. ii. infi. ac.

coram iudice sedente pro tribunali. vel iuxta vocem vel per libellum a se datum. ut subiicit. potest autem actus excusationis potest fieri et non coram iudice. sed apud alium voluntate iudicis. et hoc dic. aliter. ac. vel quod potius puto. absente illo qui se excusat. sententia super excusatione delegari non potest. quia causa cognita a iudicis officio non iure actionis expeditur. hec causa. ut s. de offi. a quo qui se excusat. ut hic. eo. no. quia productio testium in causa excusationis ex posul. l. nec quicquam. C. i.

b Ceu. i. necessitatis. secundum py. vel constitutionis. et fac. s. de auct. tu. tutor qui. ac.

c Scire. quidam habent hic. C. sed non debet esse. quia que sequuntur sunt verba constitutionis seueri. et anto.

d Testari. i. protestari. id est proponere coram iudice. vel coram pluribus in presentia iudicis. ut i. C. ii. acc.

e Si autem non. i. accessit. sed non omnia nominavit. cum plures habet excusationes. vel accessit ad iudicem sed nullas proposuit excusationes.

e Neque quiatur ad non nominatas. sicut ei et qui nichil nominavit nichil prodest. ita et ei qui quedam nominavit que dam non. non prodest quoad non nominata. et est ad. l. istam. infra. C. quando autem. et i. de excep. l. nemo prohibetur. et s. de transact. cum his. C. si pro tutore. item. ff. C. de inoff. te. l. si maiores. sed hic potest omnes excusationes simul proponere. ibi non. alias sibi esset nocivum. et sic repellebuntur. ut i. quando ap. sit. l. ii. C. i. item. de i. e. propter litem. sed ex predictis patet solutio. ac.

f Cognovit. quis hoc probare debeat. no. s. de admini. tu. l. i. in prin. alias quadam decem. infra. alias l. item a deportato conti nuum est. sic. i. de usufr. nunquam. C. i. et i. e. quinquagin ta. et misit. C. et C. quando autem. et s. e. non solum. et C. annus. ac.

g Unam excusationem. ac. vel plures non cunctas

h Tribunal. tria. no. quia propositio excusationis debet fieri

Eius cuius est. et quia non liceat per iudicem excusantis tutoris. Sufficiat autem intra constitutum tempus excusationes solum. Sicut enim posteriores deficient. que ei narrabit. Si vero si representavit quis sese solum non pro causa sit autem postea. ut se excusaret. post constitutum tempus exceptione repelletur. et dicit hec constitutio imperatoris divi severi et anto. Sicut quos preter constitutionem specialia necessitates puta maris vel yemis vel iam insidiatorum aut aliam aliquam similem. in constituto tempore non potuerit venire. eius ignoscendum. cuius si fide sufficiat firmare et ex propria naturali iustitia. Veniam enim constituto imperator seueri tamen hec dicit. Si enim autem oportet. quando non suffecit accedere ad iudicem. sed oportet eum de specie remissionis contestari et simul et ad remissionem et quam fuit iusta omnia nominare. Si autem non similis et eique nequaquam accessit. aut accessit quidem nisi sum autem quidem remissionis. non nominavit. Quinquaginta non dies continui numerantur. incipientes a tempore dationis. Oportet autem iuramento testari ante tribunal vel aliter in sub memorationibus. Potest autem et libellos dare. non in ipsis aiunt imperatores. Hec de his qui obseruare constitutum tempus debet. De his autem qui non subiacent constitutis temporibus. agere sequitur. quorum in se dati sunt tutores. hec est. quibus non oportet. aut quo non oportet modo. sive constituti sunt. neque administraverint. sunt immunes. neque opponet quis eis quod constituta tempora excusationum non observaverint. neque enim habent excusationis necessitatem. ut ostenditur in subiectis constitutionibus. quas exempli gratia subiiciam. adaptantur autem utique omnibus

Unus seu tamen aut. ...

Alius autem mihi tutor datus. ne cesse non habuisti excusari. cum ipso iure non teneatis. Si ergo administrationi te non immiscuisti. potes esse securus. Similiter autem. et cum qui non suppositus est eius dicioni. et curator abiit magistratus tutorem vel curatorem. nihil necessitatis habet observare constituta tempora. ut puta cum quis datus est in Mediolano.

Item. Ius tamen numerorum decretum. liberatur causa tutore et curatore sciri oportet. quoniam non solum parens pupilli. sed et matris. intelligere debet. Sed et cum qui sumus de liberis patroni scire oportet. quoniam appellatione hac enim ipsa mo gradu sistemus. hoc est filium et filiam. sed et nepotes ex utroque latere eos qui sunt deinceps. Sed et si ius antiquorum liberorum impetraverit. adhuc custodit liberorum ordinem. et ita rescripsit divus magnus antoni nus. Quibus preterea imperator immunis est. neque quis communicat et reliquis liberis. Si plures liberi sunt. unum omnium liberis tutorem dabit. et ceteris tutelis non absolvet. Item. Patronum quoque creabit ut tutorem. nullam enim habet excusationem. ut constitutio ostendit imperatoris severi et antonini. Qui autem patris permissit tutorem esse liberorum. ex causam ab hac tutela non potest. nisi aliter habet ius excusationis. Sane oportet. quoniam dignitas nulli tribuet excusationem. unde si quis senator fuit. hic tutor erit. et eorum qui senatoris ordinis sunt senatorum que rescripsit divus marcus et commodus. Si autem quis tutor vel curator sit non senatoris. vel aliter in dignitate positi. deinde postea fiet senator. continuo absolvetur a sollicitudine. Si autem libi quis tutelam vel curam administrabit.

i Libellos. i. scripturam continentem excusationem. sed de. i. e. l. excusare. so. ut ibi. ac.

k Agere. cum precedentibus et agere. i. excusare. vel cum sequenti. et tunc. i. dic

l A quibus. iudicibus vel testatoribus.

m Non oportet. maiores vel feminas. et cave. quia non ob hoc non habentes excusationem. sed eos tantum qui citra excusationem non possunt esse.

n Quibus. ut maioribus. ut s. de tu. et cu. da. ab. l. scire. ac.

o Quo non. scilicet hac quo modo. habent alias sub. vel dic quo. i. loco. ac.

p Neque administraverint. quia tunc securus esset. ut s. de admini. tu. l. tutores. que. C. i. arg. et curatores. et patroni. item fac. s. de tu. et cu. da. l. a. iii. et l. et pupillo. et s. de confirm. tu. l. nam. et l. ut neque. item videtur hic. quod no. s. de admini. tu. quidam. C. ex quo. accur.

a Silet. grecum est. nam hec lex est modesti ni qui transtulit. ut s. l. i. in prin. et facit ad hoc. s. de iur. omni. iu. et C. quid a tu. pro. libertum. grecum est. quia non ... l. iii.

b Potest se excusare a tutela patroni ut s. de tu. et cu. da. ab. l. libertos. et C. e. libertos. ar.

c Patris. patronos liberos dicimus. nos. filiorum nostrorum liberos non dicimus nos. ut i. de v. si. l. liberos. et princ.

d Deinceps. sic. s. de mi. i. vice. sed et si. C. libertos. et i. de v. si. l. liberorum. ac.

e Sed iuris. sic. i. de iur. anu. aur. l. i. et de bonis lib. l. aii. in prin. sed esse. i. e. l. cum oratione. so. ut ibi. accur.

f Nequaquam. nec ille qui pro filio. ut i. e. l. nequaquam. ac.

g Omnium. libertorum. i. unum omnino

h Liberis patroni. ac. omni.

i Tribuet. tu. i. sed hic liberi patroni sint vel tres. quia prima habetur non obstitutas ei pupillorum. non plures tutelas facit. sed patrono rum separatim. ut s. e. tria. et hoc habeant tres tutelas alias. vel iii. liberos. non prodest. et hoc. et C. e. libertos. et sunt hec est s. C. ex senatorum. so. novas reiicit vel ibi non precedit. ut hic. vel aliter vel ibi. et facit. i. e. libertus. ac.

k Patronum. quorum appellatio generalis est. ut i. de v. si. spa tonium. et est greca. ac.

l Creabit. magistratus. accur.

m Qui patri. facit. institit. et item supra. et i. de fal. uxori. C. i. ac.

n Dignitas. sine administratione. et sic non ob. s. e. athlete. C. generum. et C. remittitur.

o Et eorum. s. pupillorum. ac.

p Ordinis. sunt tamen alicuius dignitatis. alias secus. ut statim dicit. ac.

q Positi. et sic privati. et ipse etat sibi privatus. ac.

r Postea. hic tutor. ac.

s Continuo. alias confestim. ac.

t Absolvetur. sic est iste unus de casibus ubi suscepta tutela deponitur. vel no. s. l. sed in hoc. C. sunt et alii. et fac. s. de arbit. non distin. C. summa. et i. de vacat. mu. l. prs. et ar. cont. C. de nupti. l. prs. et i. e. tutor. accursius. accur.

Nota q. ubi aliquis . . . in gratia . . . confirmatur

a- Cinterioris. s. se natore. ac. | b- Coratoz. quia ipe ut. ac. | c- Cubrarios. i. scriptores de quibus | d- Calculatores. qr p calculos. i. minutissimos lapides fatuit opputati enes. qui dicuntur nō in menito calculi. qr nō i prime pcelib calean tur. vn dr. e. d. errore calculi.

lequitur. j. de regul. iur. si liberis. ff. de opis lib. l. amplius. ac. de uect. in. l. ij. § ample. accurs.

d- Constituto. que sequitur quia q quā hīt ut pulti lege. superior. ti. ff. supfluerct alia. accursius. | e- Quanis. al. l. al. § impr. adrian. bastasio pollioni legato lugdunensi. y situoriis marchius quamus

e- Cno intoz. i. xpianoz. non solū alioz. intoz. ac.

f- Cadministrabunt. ut tute lam ac cura. quanto posset facere eam ipq ingnaret. i. pollueretur cultus. ut one ra. ul. aliud semoz excerte. illud nō ē ei pmittendū. alia subiect. constitutiones. em. ac. ac.

g- Cillis. sub. i. ab illis solis numinibus.

h- Ceos. s. iudos. ac.

i- Ccultus. diuinus. ut prelatus i aliqua ecclia nō erit. nec q dignitate tpale dz hēre. ut. e. d. in cen. l. f. licz olim ff. ut. j. d decur. l. gnalit. § fi. ac.

k- Cratiocinatio. oputa bat intoitus q extitus. ei uitatis. ut q calculator generaliter. accursius.

l- Cdoz. s. senatoz. si nō hec intellu. pse suoz.

m- Csenatoz. qui sit pa troni. ut. s. e. l. cum ex o ratione. i fi. q. e. l. nec senatoz.

n- Ccreatoz. qz creaunt alicui aliq in tutorem. ac. e. s. d rictu. aup. sig tu. e. l. ff. d. s. e. l. tria. q. s. o. ut ibi. ac.

o- Ccuntatib. al. am nicipalibus. accursius

p- Cacura. secus eos. ut. e. ne tu. l. cu. nec. s. l. ac.

q- Csi. i. si ita erit ponēt sime! a tmducet excusat.

r- Ccolone. al. dē istud i communione.

s- Cnō excusat. ut. ac. qui nō. tu. l. ff. s. e. la. amplius. sig. ac. ad hec. illa. l. ipam. e. re mittit. accurs.

t- Cno excusat. i nuit b ex tutela nō sit publica manus. ul. simile. e. sic eis. s. mistit. q. e. nō tox. q cox. ut dicit. ex e pu blicū. pse ē simile. ut. s. e. athlete. § tutela. . . . hec gnalis remissio fauore pupillorum ptinet ad ea q fuit publica aucte et utilitate tox. ff. hec ē utilitate priuatoz. pq nō ē. q. e. nō tox. q nō omia. accursius.

erunt senatores non absoluuntur. Sed in. Similiter aut qui inferio ris ordinis sunt excusabuntur a tute la uel cura minorum. Item libra rios ac calculatores quos ratio narios dicunt habere immunita tem diui fratres constituerunt. Gra aut tutori non uidentur tutores esse. Sicut reliqua administrabunt. Constitutiones etiam illis solis sine in olesiq eos esse iubent per quos cultus in quam inducunt. Ratiocinatio cum adulantibus non immunitatem tutele prestare dicit. Cubicularii senatoris an si di sponatores res eorum sentiorum non absolui eam dicunt. Heredi masculorum senatorum liberis solum excusantur. Statutis princeps a magistratibus iacent enim ex obnoxius sunt pro alio tute le hec non comminetabit. alys tu telis. Que eo modo etiam fideiusso res tutele sint et honores confecta sunt tutores. Et in necessitatibus durit, omnium non excusat acquirantur a curia. Quaeritur tutelas hic dicere quorum unius quis ipse tutorem non naluit, si potuit excusari ignorat. Filii pupilli. lxx. quod annorum non est. Tres habet tutelas sui filios aliud alii uius excusare ingenuis tutelam duas tutelas et duos filios habet eorum aut alia duo. ipse usque de presidium auiurum non plena excusabit. quod ad omnium per ipso non sunt uisita i apparetia si iustitie hunc non excu sari. Cum accepit hic immuni tate cum ulus publicorum numeris. hic a tutela uel cura non excusabitur. Cum solutus est a tutela uel cura non omnimodo postmodum ad remissionem alterius curationis utetur. Si non ottinent eum remissionis quod petit semper ignotum est patri. Priuatum pu pilli non propter hoc excusabitur. Est aut quoque qui tres habet tutelas uel curas non habent ius remissionis. Puta si quis

affectauerit suscepit iam aut qui modica patrimonii tutorem fecit. Aut affectasse uidetur.

Tr. Si quis intres tutelas numerari filii sui tutelam adm inistret an ei hec in numerum pro ficit. Scio dubitatum. In iudicio tum rescriptum quia in magistrate filiae tute lam numerari non oportere. Si quis dabitur tutor ex istis imperatoris potestate de imperatore nolunt pro curiae inserunt le ges imperatoribus patri creari tutorem. Ut nullo modo impediatur tutele cau sio. ut ostendit. Imperator Adrianus Bru tasio Pollioni legato lugdunensi sirronis marci. Quamuis filius fa milias sit idoneus tutor esse uidebi tur. pater autem ei idcirco cauere non u ult. ut filium suum tutela excusat. quibus artificio prospiceant. Existimo te huic stimuli teatri occurrere ut et filius eius ad tutelam liberorum demortuis generatio appellantur.

Idem. Gaius testamento suo filio nigidium tutorem filio dedit et eo usque ad .xxv. annum curato rem constituit. Quaero a si licet ei ex nigidio a curatione quae extra tutela appellatione se excusare ex quo die, quia qui uerum ex usus rationibus ob fuit dissentit. uiri in ex die aperta tabula et ex quo ad negotia gerenda uocatus est. i. post quintum decimum annum impleuit. modo si iudices excusatione a cura tione tunc necessariam esse cum decreto pretoris seu presidis confirmatus curator fuit.

Callistratus. Non tantum ma gnitudo patrimonii sed una etiam susceptum tutelam quae sufficit. uice dat existimatis pupillorum quanto tune. Nam si plures pupillorum eos ex pre pubertate sint ita ut tantummodo sex mensibus eius reliquum fuit. aut

tur remitiare excusatoni. ut. an. e. c. spadonem. sic intellige. e. d. offi. tu. l. i. si fac. j. c. l. pe. s. d admi. tu. l. qui negotiatores. q insistit tutelam. ac.

1- Non tot. sed sci. i. quia magnitudo patrimonij est onus que suscipienda ē. ut. e. j. sic qui tres. § fi. ac.

m- Csemestre. i. vj. mensium. ar. s. e. tria. ..... tum hec ee uiuere quam fine. ut dr. e. d. excuto. ..... randum. § em aut. ac.

accursius olim. legum

u- Cdecuriis. l. stelis in. qr rex in. alios . . . qz pio . . . ec uos.
x- q primo pbatur. i. b nō libros. ff. nō aliq docebit. ac.
y- Cnō tot. hec. ui sit. e. sic ec. amistit. . . . ac.
z- Cest aut. fac. e. s. e. l. tria honera. amistit. e. . . tria. accurs in ouo.
z- Cquoque. al. quoque. adic. i. aliqui. accursius.
a- Siquis. pater. q al. est. ler. siquis. q al. . . ulq. sen. siqs. ac.
b- Cfiliy. in. cu ee legittimus tutor. ut. sciat . . . paro. tu.
c- Siquis cautio. i. cautela. al. creatio. al. cautio. accursius in ouo.

Nota q ex quo . . . testimonium . . . capitula

Et sic . . . q al ar . . . . . .

Cum q . . . q . . . testimonium . . .

iii

a Non sunt. sic. j. e. ff. eo. e. l. a militer. et. et pupillam. a. j. c. administrates. et ff. ac. e. l. plt. eo. c. spadone. ac. et ex ren. ue. l. l. aq. jtem habent hij priuilegium. ut filij scripti conditem matris. ut. j. ad mu. l. l. infi. et j. proxime. ac.

b Certa. nedum circa alia munera. ab eis sunt habi les. ad illos attitatur. ad q. supti sunt exem dum. ut. j. d uir. i mu. semp. e p. jtem cautum est exteros. nam secus i tutela col legarum. ut. s. ps. e. ac.

c Cpellat. nam qui pellun tur ac etus facul tatibus in augeat ut gotiatores. ut dicit. l. se. ps. e negoti atio. e c. p. jtem. no. q uocat hic tutela pu blicum onus. l. inde atur. s. e. spadone. e qui accep. eo. ut ibi.

d Notat. ut apparet. j. ps. e. a. dom nauium. et ille illa sola habent immuni tate qui licet ta sunt. ex illa licet ta sunt que ge ul. sea. e. ul. ostitu tione alique ostituatur. ut j. d uir. i mu. e ps. e c. eq. de coll. alli. l. si. eo. e qui et uni. l. l. m pu. fm. a z.

corum quorum susceperint tutelam curam non dabitur excusatio. id quod principalibus constitutionibus cauetur. Iliensibus et propter inclitam nobilitatem ciuitatis et propter coniunctionem originis romanae iam antiquitus et senatus consultis et consti tutionibus principum plenissima im munitas tributa est. ut etiam tutelae ex cusationem habeant. scilicet eorum pupillorum qui Ilienses non sint. idque diuus pius rescripsit. Eos qui in corporibus sunt ueluti fabrorum immunitatem habere dicimus etiam circa tutelarum exone rationem habebunt excusationem. ita tamen si in facultatibus eorum adiectum fuerit. ut in aliquo numerum plus suspicienda compellantur. atque principalibus constitutionibus cauetur. Non omnia tamen corpora uel collegia uacationem tutelarum habent. quamuis muneribus municipalibus obstricta non sint. nisi nominatim id priui legium eis indultum sit. Is qui aedilitate fungitur pro tutore dari. nam collegas inter eos ma gistratus habent. qui pro muneri bus excusati sunt. secundum diuina rescripta. sed in metu est. quod gene ribus honore uacationem tutelarum eo rum plerumque uacantur. autem eos. q tempore inuitantur ad suscipiendum officium tutelae. cetera quoque se in iniunctae administrationi. nec tamen quamdiu magistratus uacant. eius notione. Dominum nauium non uidetur habe re priuilegium. ut a tutela uacent. idque diuus traianus rescripsit. Singulum castrorum qui in imaginem sunt in eodem castro. eidemque condi tione sunt.

Item. Bello amissi a tutelae ex cusatione prosunt. Quaesitum est autem. qui sunt isti. utrum hij qui in acie sunt interempti. an uero omnes omnino qui per causam belli parentibus sunt

ab re publica annuo omnes. i. ob sedi one fortasse. igitur plerumque eos solos qui in acie amiserunt. pro rece dere. Eunuchus aliquis ferre. Ceteris subsidium pro publica tradit.

Item. Illud obseruandum est bis qui in uiatici donati sunt administrationem rei publicae in mittit.

Item. Si pupilli patrimonium ex cedit et curam et sollicitudinem. equum est ab initio pupillo dari. tempta patrimonii causam dedit ut si non licet excusationem petere. si habeo eam tute la ualet de hereditate expedire.

Nam. Propter litem quamquis cum pu pillo habet. excusare se a tutela non potest. nisi forte de omnibus bonis aut plu rima parte eorum controuersia sit.

Qui se uult excusare. si plures habeat excusationes. et de quibusdam non probauerit. aliis uti intra tempora non prohibetur. Cum datus tutor ad uniuersum patri monium datus esse creditur. nec ultra centesimum lapidem tu telam gerat. nisi in eadem prouincia patri monium pupilli sit. Et ideo illarum dabuntur tutores in prouincia. per literas eius. Nec senatores ultra centesimum simul lapidem urbis tutelam gerere cogantur. habent ergo tutorem. tutor datur. si ab eo causam dedit.

Sed. Geometrae a tutela non uacant. hij uero quibus princeps curam alicuius rei iniungit excusantur a tutela donec in cura agenit.

Item. Propter magistratum quem in mu nicipio gerat administrator tutelae excusationem non habet. Sed in mentis merces. non a bis tutoribus domesticis singulis merebant excusationem habere.

Item. Neque tamen excusatione ipsi legum excusationis admittitur. si fieri omnis sanctionibus solutae nam non do fere in tempore ministro eius moi meditationis ut petitionis adiutus

a In castris. i. castellis qui alium uenit non teneat ibi administrata differe. non autem dicas castrorum principis. q. tunc non inquiunt in milites. jtem in illis hec. j. e. ppma. e z. a facit. s. e. ylicensibus. eu sine eoz. eo. de uturis. l. etiam no.

Bello amissi. siue ipse teate siue emancipati. accurr.

g Cuius qui uidant perguis in uenit. ut. istit. e. e q. in uello et ad alia munia uitada. ut j. de uac. mu. l. y. e muni. al. s. ie multi. ut possit adoptare. ut. istit. d adopt. e femyne. accur.

a Illud remittat. ut. a j. e. q. si licet. a j. e. l. fili. eo. e. n solum. e aq testo. al. s. inh. e st. ac. e. l. y. aq. ff. tu. l. neq. q fac. adh. s. d te. tu. quo. eo. d tu. q cu. da. l. pupillo. accur.

b Si pupillum expedire. eo oz. s. d te. tu. l. ude fiet et e. e. l. humanitatis. a q. l. pp.

Propter nō pot. s. nec hodie licet obitum amittat. a. quae accepe post tutela amissa sine potestate debiti. Ab initio quae aut potestet. a non admittit ad tutela. aut non. q. e tutor. q post debitu. e. h. dis. ipso iure non tenet datus. hodie. a non manet tutor. a sic corrigit sm eu. q hic dic. pauit. a hij qob. e l. a facit. d. l. ps. a e. l. sul allegas. a c. d adim. tu. cuo oda. eo. d te. tu. l. jtem. fiet. ac.

d Ceterum. ut. istit. e. e p. jtem fieret qo statum. ut eo. e. l. si. repbari. e amplius. ac.

e Nō probauit. tamen bn omnes co ram iudice nominauit. e sic no. ob. s. e. scire. e scire. l. leges ibi quae post statuta tempora uolebat q omisit nominare ul. probare. q. tunc non ob. e l. sec. sit intra tempora. u hic hec. a z. jte. an. s. e. dm dit. s. a suscept. s. ibi dilato ria. hic peremptoria. jte. fac. j. d excepti. l. nemo. a istit. e. e qui autem. accur.

f Licet datus. sup. datus. a dic. datus a iudice. ul. a te statore. s. si de testo. met. patri monio. ad quos ibi refert an testamento a iudice. l. ab testatore. ut. no. s. e. n solum. e a q testo. e diuus. ac.

g Datus est. s. a fao. nam principa liter plone. ul. dic datus. i. dari. ut. s. d te. tu. l. q z. a istit. e. e datur. aq. da. tu. p. e te.

h Lapidem. l. miliarium. sic. prim. s. d off. p. urb. l. i. in initio. a istit. e. e qui autem. ac.

Item. Iterum.

a Senatores. qui possunt dari filius aliorum senatorum. ul. inferiorum dignitatis. ut. s. e. spadone. e scire. ac.

b Datur. hic sunt d. e. q. ff. tu. l. cum uir. eo. d te. tu. l. ad fiet. e istit. de excu. e uidum. fo. ibi insistebat pmi. hic no. ul. dic hic fiat. et aha. eod. a istud eo. ibi ca. tu. ha. l. pp. jtem facit. j. d censib. forma. eo. u. h. pupill. e tributum. ac.

l Geometri. ut baldouinus. ac.

m Ceteri. sic. istit. e. e jte diuus. a e. c. l. exactores. ac.

n Propter non habet. al. e hic sine nō. a tunc dic quae iam cepat administrare. al. non habet excusatione. a tunc. ut. s. e. non toz. e uacare. alij habent non habere. a tunc non incepat. ul. dic si incepat. non hic in matus municipij. l. aliud sit i magistratu ciuitatis. ut. s. e. athlete. e remittitur. s. an s. d. siue cautum. l. y. e si quis municipalis. ac.

o Commeatus. miles datur. sunt tutores a iudice subdi suam tili. o militie. n q. tenet dato nec datus. q. a iudice sibi iubebat i scilicet a natura. a eo. e. n toz. q. e sublib. a dis quatus ineligat stipendia i castris. dicat a aliub non ibi iudici. a alij esset datus. n tenet ut datus. n nec dati a uincit miles. n hic sit exem re. e h obi u nu tnet dato. ut. istit. e. e inuite. a ra ipse h die excusatur. ut q al. istit. e. e plt. ac. potest ei proponere excusationem. si qui habet. q alij nob. u. s. e.

p Nequaquam ablati. libertatem. infi. a tunc s. d tu. q cu. da. l. libertus. a c. e. libertus.

q Ceteri. hec dicit propter ea quae no. s. d m i. nec. e quoque. ac.

e Aedilitate. l. q. est aedilis curulis de quo habetur initio instit. d uir. na. e ponebat. ul. de aedilitate. siue aedilitate. l. q habebat curam eundi firmitatio ul. uendendi tempore famis. sic. potestur. s. d. dispensatoribus. l. q. a istud tale officium dic muni. a z. ut. s. e. h. repbari. e d philosophis. in fi. e. ac.

f Excusati sunt. non tamen a tutela.

g Honore. cum administratur. sic. j. e. administrates. et p. s. e. athlet. e l. a e remittitur. a. s. ob. s. e. spado. e sente.

h Uacare. s. e. ut dicam. ul. subaudi placuit. ac.

i Uacet. s. ab aliis muneribus quia excusant. ut j. d uir. cat. mu. l. hij qui. a e concordat hic. j. d uir. i mu. e p i mu. e e diuus. e a hic licet. accursius uiuus legum doctor.

Item.

si. p. in tempus cor.

Excepto. id est ad successionem ueniente ... contra tabulas ...

Excusare per libellos ... tutor nominatus ... in uno quoque ...

liberi in personam consequitur, excepto eo qui ius vacantis patroni iussu principis non debet.

Ulp. Excusare se tutor per libellos non potest.

Paul. Mensores frumentarios habere excusationem apparet ex rescripto divorum Marci et Commodi, quo rescripserunt praefecto annonae.

Modest. Legatum quod rogatus est alii omne legatum restituere, similiter se excusare a tutela. legatum per fideicommissum consequitur. Cui similis est qui de falso egit nec optinuit.

Paul. Tutor petitus ante certum diem aliquod privilegium quaerit, ignorante petitione instituta, excusari non potest. Quae tutoribus remunerandi de fide eorum testamento parentis relinquuntur, post excusationem ab heredibus extraneis quoque retineri placuit. Quod non habebit locum in persona filii, qui patri et impuberi fratri coheredi tutorem dedit cum iudicium patris sui filius iniuste tutor pervenit. Tutorem ad tempus excusare iussum excusari non oportet, sed per tempus excusationis curator in locum ipsius debet dari.

Modest. Plane si inquilinus datus sit tutor, potest se excusare, si in perpetuum datus sit. Fiscalis autem exulis ingrata quo tutorem suspectum fecit non potuit veniam habebit.

Pap. Illius pueros qui tutelam gerere ceperit in consilium principis adsumptus optimi maximique principis ... constituere causam vacationem ... quam circa latus eorum agerent, et honore relatus, sine certo tempore ac loco non habebit.

Curatorem ... Romae domicilium habet eiusdem curator decreto praesidis ... constitutus, et administrationem utrobique suscepit. Placuit eum duas curationes administrari non videri, quod unum duo patrimonia non iuncta. Cum proponitur

in collegio sub ... rationem suscepit non agit. Pupillo impuberi libero quosdam celebris tutores aut curatores testamento dedit, quamvis eos idoneos esse constat, nihilominus vivente patre potest excusari, nec tamen eo confirmantur.

Paul. Is qui tres tutelas administrabat duobus pupillis diversis decretis datus est, quo potuit excusari. Ipsius quam causam excusationis allegaret, unus ex pupillis, quorum in tutela administrabat, decessit. Ubi decessit et optime excusatio statim tenuit eum prius decessum, quasi in locum tertiae tutelae quarta subiit, nam posterior tutor est atque ideo excusatur. Et potuit ergo a tutela eius qui in quarto loco inveniretur excusari. Sed cum non sit excusatus, necessario subeundum erit onus illius et quoque tutelae. Nec me movet quod hec non exigi an administretur tutela, hoc enim eo pertinet ne sit finita administratio; esse si periculum sustineat cessationis pro eo, cui imputandum erit quoque tutelam. Sed evenire potest si duobus testamentis ... habet tres tutelas tutor datus est, ubi non apparet tabularum tempus inspici debebit; si queratur quod prior delata sit tutela, secundum tempore conditionis existentis. Illa quoque est differentia tutelarum de qua dixi, si tria quia quarta prius decretus sit quam huius, id est qui ex quarto iussus est administrare illius ex quo datus est periculum sustinet.

Cum pupillus bonis maternis abstineat, detinendum ... tutela existimavi qui deposita illa.

Excepit putare ... factum ... si tamen in una tutela sufficere crediderit si tam diffusa negotia ... ut

al' relictum erat, uel expressit se uelle ... tutelam non administraret. ut. j. e. l. nesennius.

Cum uiditum puta institutae ...

Ad tempus. hic ad tempus ... in l. sequenti ... hic non excusatur ...

Plane tutor iam constitutus ...

Fiscalis. id est fiscalis ... tutorem ... suspecto accusare ...

Ex prioris. id est de utroque ...

Non uidentur ...

Et tribus. sub. ...

Excusari. si qua ...

Decreto. q. d. cum uentum fuit ad decretum ...

His pupillus ... Duo tutelae. aliquando ...

e. Tam administrabat. i. an quia dantur duobus ulti
f. Tibi. i. postquam. ac. mis.
g. Tenuit eum. efficiat. ita q excusatio aliqua pp numerum triu tutelaru ei no subueit mo. licet in pn. subueniret excusatio. qz tenuit uetertu noiatois. lz no effi ciat. ahec e q subueniat. na rpo in re. a c. ar. a fac. j. e. cum ex oratioe.
h. Quo loco. pter aut erat iquo.
i. Nec ex mo. ad hec. uel f. jo. adh.
k. Ad ministret uel no. qz sep opu tatur i nuo triu tutelaru. sz n e ita cu adhuc teneatu reddere ratioes. q d; con putari i nuo triu tutelaru. sz n est ita. qz finita erat pa. a ab ind no subsistit pieculu cessatois. si aute nuc eet finita administrato eet c.
l. Eo ptinet. i. h ostrato.
m. Cessa tionis. qz administrato non sit finita. accursius dector.
n. Imputandum. ad excusatione. ac.
o. Pot. ex. e. dictum est.
p. Probitatis. ut. s. o testa. tu. l. tutores. al. fineo. al. sibi utitas. in pn. al. tutor datus. i pn. al. siquis
q. Illa. ppoit a aliu cau eca pdca. sub. c. ac.
r. Diximus. s. duaru tutelaru delataru uiuis tpib.
s. A quarta. i. alicui hnti delata e tcia. a qrta.
t. Retentus sit. qz no excusauit se int tpa ostituta. a sic forte iussus e administrare.
u. Iussus. i. ex quo lapsu e tps excusatois. qz i ea hebat excusatio. quia psequi potuit. a no. s. d admi. tu. l. qdam. e ex quo. ac.
x. Illius. ttie. ac. accursius accursius

pupillorum. sz difficultas racionum

p pluribus cedat. Neq igitur fres osortes plurium loco habendi sunt. nz nisi fres. si idem patrimonium habent. ratio administrationis patri reddenda sit. Et conuiso fratrum diuiso patrimonio due tutele sunt. Non enim ut dixi numo stituendum redditione rationum osideranda.

Idem. Nesennius. Apollinari. Iulio paulo. Cum filium suum pupillum uel quis alius extraneus extraneum eque pupillum scripsit heredem. titio legatum dedit eique eidemque pupillo tutorem ascripsit. titius ofirmari excusauit se a tutela. Quero an a legatum amittat. Et quid si testo tutor no sit scriptus legatum tn acceperit. dein qz a patre tutor excuset se. an neque repellendus sit a legato. Et an aliquid intersit. si a patre uel emancipato pupillo tutor datus sit. uel pubi curator. pr. qnuire datus sit curator uel tutor a patre. osirmari a preture. excusatis nois beneficio usitato malitur repellendus e a legato. idque et sentio. nro placuit. Nam a pretore que osirmat tutorem. testamenti sequitur iudicium. ideo e iuris matris testo datiuum e. Similis e in matri. quis extraneus. q pupillum herede instituit. eique tutores dedit. ... pspicere uoluit. quales sunt aliis pri nn. Recte placuit cuiq excusat ideoque testatori reliqui abeo q petit. q ideo dit. repelli debere. Non semper tn excusantio eum q onere tutele recusauit repellendum a legato. sz ita demum. si legatum eidem ascriptum apparet. qz eidem tutelam filiorum iniunxit. nn qz aliqui datur eet. i ssine tutela. id apparere potuit. si posuerit testo legatum. ascriptum eodem in alis uero postea fuis tutores dati. jnh

eum legato pter ea. nn ideo eum uetuit. qz eum tutorem noluit esse testator.

Idem. Sed hec innumerum sunt. n admittenda. nisi euidenter pbat expressit uelle se dare. si tutelam n administrauerit. Semper eum legatum autem amiserit. aut sequitur tutelam.

Idem. Ex his apparet n esse ius simile eum. qui pter tutorem dedit. cui possit uel immunitate. h ei indulgenda uiditur. fecit testatoris. sz ille qui non dedit tutorem. cum uoluisse tutelam administrare filij dicere no possumus.

Idem. Quid aut si se n excusauit. sz administrare noluit. ostituerit q certi idonei esset. hic potius quo uenit. si ab illis res filiorum non potius sz. Sz ob n querendum e. Sz estimanda pruidentia e eius qui quo id modo secutus sit. Et multo magis qd dicere debebit indignum iudicio patris. q ut suspectus remouendus est a tutela.

Idem. Amicissimos quidem a fidelissimos. parentes liberis tutores relinquere solere. ideo ad sui sapientium loco nus tutele eos nore legati eos psequi. Sz eum appoatur is de quo querit. in testo legatum meruisse. idemque pupillo substitutus. non euenisse. huic demum testatorem substitui eum uoluisse. si tutelam suscepisset. non eum de quo queritur a legato quoque si adhuc uiueret pupillus. repellendum fuisse. a substitutione aut nec submouendum. Ex eo casu. Lucius titius ex tribus filiis in columnibus unum habebat emancipatum eius etatis ut curatores accipere debeat. Quero. si de titius pater pterierit eodem filio emancipato. curator a pretore detur. a nunc pupillum non possit. nihilominus fratrum filiorum noie uacatione postulare. Sz pre

y. Ex quo datus. i. ex quo scit se datum. ut. c. de adminis. tu. l. a si scisse. i. no expectatis. l. diebus. cum nullam h excusat. a plene. no. s. de admi. tu. l. a. i pne. al. ita aut. e. al. q iussus. al. tu. uel eu. a sic no e g. c. e. l. quinquagita. accc.
z. Eum. qda no hnt hic. e. sz hnt a cu. ac. sz melius e cum. e. ac.

z. Pupillum. a ita no hnt n duas. ac.
Ceterum pete. uel dixi a qrta excusandum. sz etc imo a a sa q doq ut hic. a s. c. l. n tor. a qm nec a qrta. ut. s. e. spadones. e e aut. a isti. e. e tria bona.
Cedendit. accipe. ut p pluribus cedat.
a. Neq g. facit. s. e. tria bona. al. diximus. e. ac.
b. Neseni paulo. salute a qtez.
c. Cotiro atus. i. duos; d; ostirari. uel. i. cotiro adu. a io cotiro adus qz no ualuit dato. ut. s. d ofir. tu. l. i. au. a de testa. tu. pat.
d. Datus qz. i. dadus. a hic ea sic soluit. j. l. ex his. ac. ac.
e. Qui. sub. ille. a rx. ad px.
f. Cofirmatus. i. ofirmadus. a fac ad hac. l. a ad sequentes que ostinuatur cum ista. s. d tu. te. l. q tutelam. in pn. a c. d l. ab administratore. al. plr. a j. d his qb; ut indi. l. v. e amitte. a s. e. legatarius. al. tutor. e i. a iele. u. cum filius. e n uu. a del. i. l. q. ac.
g. Iuditiu. a io qn ipe ostituet dedisse iudtur.
h. In matris. nuc. ix. ad pa.
i. Filius. nuc ad pa. nar d matre. d extraneo. d patre q stuit.
k. Reddit. i. reliquit. a facit. j. t. a. l. a. infi. ac.
a. Quia. hec corrigit. j. l. px. que huic ostinuatur. accc.
b. Set hec ex his. q dixi. i. l. nesennius. ibi nao a pretor. a c. a fac. j. d his. quib; ut indi. l. v. e amitte.
c. Pretor. tor no pater. acc.
d. Na. uere n. e iuditiuo. nam. a c.
e. Quid aut no excusauit. legatarius datus tutor a testatore.
f. Ceteri. tutores secum dati.
g. No potuisset. ut. a c. d ad mini. tu. l. a si scisse. un in debatur no e a legato repellendus. ac.
h. Sz hec. s. q pt oueni in subsidium. no est querendu. ut. s. no admittat ad legatum. imo pdt ut subiecit.

i. Multo mag. iuditio. patris. s. legato relicto sibi in iudicio patris.
k. Remouendus. ita male gerit. al remotus. ac.
l. Amicissimos. i. pres solent dare fideles amicos tutores filiis suis. a etiam legata eis reliquunt.
m. Suscepisset. a si excusasset se a tutela. quo substituto euanescat. ac.
n. Repellendum. si excusasset se a tutela. ac.
o. Submouendum. remouet a legato. sz no a substitutione. ut. a s. e. tuto petitus. e. l. ac.
p. Timuetur. sic. s. d usuf. titio. ac.
q. Detur. i. dari petatur.
r. Uti possit. i. se excusare. qz tres ht liberos rome. ut. inst. e. in pn. a est. ar. l. ista. q licet pat nacisceatur legitimam tutelam. impubis filij e emancipati. ut. inst. de legit. pa. tu. no tam sit in cura. ar. c. i. aut. u hij q ob. e l. ista. hic loquitur eo casu cum excusatores hebat iusta. un uiteret eum al ucean ad legittimam ei curam. sicut ad le tutelam. accursius.

a- Exceptauerit. sic. C. de lib. ca. l. cum affirmes. q. i. b. institut. quam. et plt. ac.
b- Tiusve libertus in ciuitate. ro. ut. instit. e. inpn. ab hec erat bod queta. accur.
c- Hinti. i. pupillo hinti. ac.
d- Datiua. hec falsa quod bona
datiua. ut. C. qui da. p. l. si
forore. nisi in casu. ut. s. de te.
tu. si qs subs. in dubitatur hoc alle
gato ualida sic hic erat dat.
intesto. a. de sollepni. et non
sollepni. ac.
e- Excusatio. q. ipso iure nulla
sit datio. igitur nec necesse
exeat. ut. C. q. da. tu. p. l. suspecte.
ac. C. sem. opz. ac. debi. ac.
f- Dimittatione. q. falsi opa
trio allegauit. ac. sic notem
ipso iure inutile. C. si q. subo
dite fla. si aut eet uera. tuc
lata tueat. ut. l. qu. ap. iit. l. i.
C. d diuinum. ac.
g- Quo dicit q remanet tu
tor. si an teneat tutele si no
gessit. distinguit ut subiicit
errore ul malitia. ac.
h- Inutilis. q sol dari. l. cui
non gessit. ut. s. d. adm. tu
tutor. et in eii. ac.
i- Quinquagita. hic curt.
ex quo sene ut se tuti
rem. ut. C. C. quinquagita. et
odito extitit. si subodite in
tus et. grauita sit hodie. si
intesto sit datus. ut. C. l. plt.
pcedit. a. facit. i. s. ad. l. si
in diem. ac.
k- Contestandas. i. pcestandas
et ponedas. coram iudice. ut.
s. e. sem. coptet. nec ei eet
aduisatus foite q resistat.
l- Nominatione. s. si uti otinue
curerit ex die nominatione. et po
nas cu sene pt. iiij. mses. se
tutore. ergo pue pscribitur
exceptio. quia posito. et aliq
ponetur q non excipient. s. sub.
hic nominatione exceptione. et
ac. alii dicunt ut non minus sit. l.
die. ab. ac. s. e. sene. et ali
ud. alii q in eo tue statio
curant. si postea restituatur
ex clausula gnali. s. ex q. c
ma. l. i. ff. ite aio. hic spale
s. l. grandi. contra aut. qui
semel. s. C. quo. et qui. ac.
m- Sicut ipse odito. l. s. die
torie. ut q. inter dedit
alteri pti dilatione maiorem
quia sunt. iiij. mses. ac.
n- Liberare. intra. iiij. mses. et
est sic. s. e. l. intra. ac.
o tpribz. inunc. test. petende.
et ar. C. de inof. te. l. si maiorem. ac.

munus quod patri eius propter numerum
liberorum concessum est denegari non oportet.
Sed cum filio suo curatorem petat et
naturales filios habeat si talis
excusatio recipitur tempore petiti.

Scevo. Qui pretextu tutor datus
fuerat adito pretore dixit se tres liberos
habere ad locum pariter habitantium et
legitimam tutorem se iam esse tutorem
datum. Pretor iterum tutor si legitimi
minime tutore haberent tutor datus quo
nec sibi necessaria excusatio. Quero
ergo cum nemo petitus. ipsum tutorem
esse. nihil omnis tutor remansit.
Respondi secundum ea que proponerentur quamuis
inutiles excusationis causas habeat
non tamen esse excusatum. propter in
ter pro intimationis. Item quero si ac
cepit sententiam ob id quod non ges
sit tutelam. utilis actio subiiciendi de
beat. Respondi errore potius quam se putauit
triuz liberorum quam allegabat excusationem
contraxit quam malitia ab ad ministra
tione cessasse utilem actionem denegandam.

Paul. Quinquagita dierum
spacium tantum modo ad contestandas ex
cusationum causas praestitum est. agendo cum
negotio ex die nominationis continuum
quattuor mensium constitutum est.

Triph. Si sua ipse constituerit ut
proficeret excusationem contradicto
ipso diutius concedo intra quattuor menses [illegible]
excusationem petat quam [illegible]

Paul. Post susceptam tutelam accidit
aut furiosus. aut mutus aut surdus
nosus. aut ualitudinarius deponere
tutelam potest. paupertas quoque potest [illegible] et i
bonum tutele ipse non esse [illegible] tribuere
uacationem.

Hermog. Administrationes rei
publicae cum dignitate a e [illegible]
[illegible] a curia.
[illegible] ad [illegible] [illegible] excusationem
ex [illegible] [illegible] prestitum
annonem [illegible] generum. Exceptio
rei p. ca. ab sunt communes qui sunt

communes quibus fit ministrationi
munere ex curia qua absentibus l.
prestant illis delati excusationem intra
et nunc suscepta est tutela. Ceterum
excipiuntur qui propter [illegible] excu
legi iure excusantur allegare si
non que ex tutela non excusantur. et
excipiuntur [illegible] quibus hec similia tributum.

Paul. Plane ultra centesimum excl.
mu. et militantibus filiorum co
llegarum suorum tutelam suscipere non co
gunturque.

Libertus. Si cogitur
sequentibus filiorum eius tutelam ad
ministrantes ab aliis tutela non excus.

Triph. Cum essem in consilio
tempore diuum marci ingenuus libertinus
tutor datus excusationem deferret eo quod
excusatio ex opere et agendis animi
labore ipse tamen sibi imperator in eius domo se
non patre suo rescripsit. Ergo si
libertino pupillo habenti iam ann
iulorum datus sit ingenuus tutor
et tutor eorum eque non excusatio
et obligatione odio iure diuus severus
non debere accipi. Hic quoque pu
pillus libertus pubes minor annis. xx
xxv. ius annulorum acceperit. Ut nunc
tamen eidem sicut ingenuus excus
atus fuerat. post impetratum beneficium
tenuio aute et tutor curator uertit
potuit. Exemplo eo quo pla
cuit. rescriptum et [illegible] qui
annulum recepto rei publice cum
ab eo defecerunt excusant fuit. p
fatio eo iure in suo lari tam posse.
Et quis libertum sua iam patro
no prohibet excusari. et alia ius
tutela liberata. nichil quamuis annulorum
impetrauit quod jure non ingenuorum et
prestitum excusationem utiliter non p
Idem. Tutius filius et si fil
meus qui dem pro tutela non aliter
tutor esto. gessit tutelam ex testo
de lato in ure pepti. p. eum ab eo excepta
ret esse. An qui in noua tutela
nunc delatum excusari debeat. Respondi

de hac dicere quoad [illegible] et [illegible] et [illegible] et quantitate [illegible] meliusque apparatur hoc

secus. ut. C. e. fin. ite die quo accidit
ite. no. p. susceptam. si a principio eet.

habet quod p ingenuo ut utet tutelam libti. et sic
s. e. l. libertum. et c. otinuis. so. quo ad patronum [illegible]
nos hent p ingenuo. quod non uitabit tutelam libti. ut hic [illegible]
ad se uocare se. ut excusetur a tutela libti. ut hic [illegible]

o- Ceberi. i. postum. iiij. mses. ac.
p- Post certum iure lumine. al.
[illegible] hic. l. i. C. plt. ati. et fac. et aut. p. l. si tutor. ac. s. postul. l. i. eam. ac.
q- Furiosus. hic et s. s. e. nemo. [illegible] et qs ita egrotus. al. si. hoc. et furos. [illegible]
no terpit. s. e. si dat curator. q. si furiosus [illegible] [illegible] ut sm alios hic spit eo no ut det cura
hic. ipm. ag. e. tutor. pr. [illegible] ut. C. [illegible] [illegible] tor. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
r- Ualitudinarius. grauitas ualitudine. ar. secus s. e. [illegible] [illegible] [illegible]
s- Paupertas. hic dic. ut. s. l. paupertas. et fac. s. e. athlete. et mediocritas. ac.
t- Administrationes principum. ut. s. e. l. no tm. et C. eos. et fac. e. l. plt. in fisci. ut.
instit. e. et diuini. ac.
u- Codicillos. l. fine collatione dignitatis. q. osueuit dari peodicillos. ut. l.
statut. q. me. ue. p. sol. et filiis fa. ac.
x- Cpra. admi. no ultra. ut. s. e. athelete. et genitum psidatus. accurs.

l. Suo. q. ipse post anu q lebo sui det. cum p [illegible]
iam no hent excusationem. ac.
m- Leco. sic. s. e. l. hic qui tres. ac.
n- Impetrauit. ehic quo ad se nocat. pa. se tutelam [illegible]
letur ut ingenuus. ut no obstet. s. e. libti. [illegible]
ite paulum iam retorqueatur hic iniuria lesione. ut [illegible]
excusaret se ut hic. q. e. c. l. nec senator. q. admi
libtus. iij. tr. hic amittit. ac. et. s. e. tel. agit. iu
re. so. hic patrono eet fauor ut libtus excusatur [illegible]
aliis no sibi libto. a. facit. q. [illegible] aui. aut. l. i. accurs.
o. Titius cepit. a sic se excusauit. ut in istitu

a- Statutum nimis. no alit. ut. i. e. l. f. s. e. si duae [illegible]
b- Pfectiuris. dum tamen iam se pauit ad pficiendum [illegible]
dum. ut. s. qbz. exca. ma. l. q mittitur. et sil. aliq [illegible]
s. s. e. l. p magratum. in pnc. ac. accursius.

xx lxvii

cod. ¶ Item qui rei. publice. a. j. dicet statim. accur.
p. ¶ Deesse. abesse rei. publice. ca. quia e reiectus. accc.
a ¶ Absentiam. pannu admini. al' qui plus. s; distinct. tps q absuit. ut. s. e. no solu. in pn. al. si milites. & quinque. ac.
b ¶ Excusari. s; statim reassume teneatur: ut inctib; tutele co tingit. ut. s. e. no solu. ... qui ...
c ¶ Paratur. q. d. ...

a ¶ Numeri. no aliter ut hic. a. e. si ...
b ¶ Ple. no uir facere qui palui facit. ar. s. ... tites tu. & no solum. ac.
c ¶ Urbica. s. e. administrantes. isti.
d ¶ No hic. facit. s. e. l. illud ... al. no ... ubi ... gessit que tutela. si ... noluit se excusare. ac.
e ¶ Exemtum: excusatur cum te ... matre ... subicitur. si hec genus. ac.
f ¶ Solet pter. admi. amatre ... agnatis pupilli. uel substitutis. ul' a quoque. ac.
g ¶ Impuberem. c. generaliter. ac.
h ¶ Expensa. ut no apud eu qui ... pudicitie ei. ut. j. e. l. plt.
i ¶ Condicio. sit agitur ul' no. l' ... pessa. ul' male memori gerat a tep.
k ¶ Tps. ut obdetur sit min. triennio. ut tunc sit ap matre. ut. e. ... si ille eet pupillo successu rus. ut. j. ... l. a. infi. ac.

absentie tam amici p. ca. a quo p cessit tesiam absentiam ob publicam causam. & ab eo non administrata tutela, an oportea eu excusari. Quod si uel eas tutelas suscepit aut aliaz excusationes ... pauit: obtin gis e. ut s; una tutela sit: si nec excusationem eius petit. nec agi tutele per tempus posse. ¶ Sed si inta scriptum intestato fuit: tunc tutor eius cum rei publice causa aut ob aliam absent tutor nec eis dum ... tutore eis quod de excusatione aut ob absentiam rei publice causa aut ob aliam quam post uenient hic dici oportere ut uidamus. Procedit autem t alia questio. de eo qui ... uel eos dicere tutores dati. an se excusa re ... die ... uenerit habent. ¶ Expectamus autem dies quinquaginta ex quo non nocte e eis excusationis ... ¶ Sed uer tunc non ante tutores quam dies uenient ... nec ante q ad ditam ... hereditatis. ... excusare te sto iam gesta sunt tutela. a qua excusati sunt alias ab hi in rei publice causa rei ... tutelis ... ¶ Sed hic ex ipso testo desisse tutor ... secundum tutela excusant se potest. ¶ Si a presente tutor ... capto. aut ... sine uenie ex cusatur ... libere. ¶ Rome tutus tutores eos ... detrimentis. q ... uel ... dati sunt. ¶ Si tutor corporis aut ... ualitudine ab agendis rebus ... ut nec suis quidem negotiis sufficiat: necessitate ... ut ... impossibile ei iniungatur tutele munus. quod obire absentiam non potest cum in commodo pu pilli ad usus utilitates eius.

P. ¶ Ogp. Qui in collegiis pistorum sunt a tutela excusantur: si modo t

... per se inter per se exercit. ¶ Sed in alios pistores excusatos qui quintum numerum sunt. ¶ Urbica autem pistores a collegarum quoque filiorum tutela excusantur. ¶ Sed et genus excusationis est si quis se dicat ... in tutela ... q. i. p. ... significauit.

Ubi pupillus educari uel morari debeat: et de alimentis ei prestandis.

Ulp. ¶ Solet pretor dis utor frequentissime adiri. ut constituat ubi filii aliti uel morentur: ¶ Non tantum in postumis, uerum omnino in pueris. soleat pretor ex persona et ex conditione et ex tempore statuere ubi potius alendus sit. ¶ Et non nunquam a uoluntate patris recedit pretor. denique cum quidam testo suo cauisset, ut filius apud substitutum educaretur. imperator Seuerus ... rescripsit pretorem cognoscere debere. presertim ... ut sine ulla mali gnitatis suspicione alatur pueris et educetur. ¶ Causa autem pretor cognoscere ... apud secundum ... collocatur ... causa ... questionis ... debeat ... uenit; ... ut puta libertini patronus. uel quicumque ... agnatus. ¶ Et magis est ut ... debeat ... ¶ Certe si malediceretur si legitimus uel heres educa ... sibi ... denegari actiones debere. exemplo tutoris testo dati. ¶ Quod tamen placuit: si ... relictus ... si feceret relictus est fiducia ... excusationi ... denegabitur ei actio. ita diuus Seuerus sepissime statuit.

Idem. ¶ Officio iudicis qui tutele agnoscat: congruit: ut pupillum tutoris non amplius admittere, ut puta si dicat impendisse alimenta pupilli. uel disciplina. ¶ Quod.

l ¶ Recedit. hec dic. ut. j. l. pe. infi. no.
m ¶ Suspitione. qi cu occideret ... sic. e. e. l. i. infi. al. ... ac.
n ¶ Coactus. i. licet ptor no permittat se coactus denegate alimentare ... tamen hec facit ut subiecit. at tn ac.
o ¶ Id facere. ut. e. e. l. i. ... ac.
p ¶ Actiones. s. relictos exemplo tutoris ut subiecit. a. s. t. i. l. tutor. ... nerandi. ac.
q ¶ Relictu. ut alimenta prestet.
r ¶ No denegabitur. ut. a. s. t. i. ne seni. infi. al. s. a. s. de te. tu. l. q tutela. acc.
s ¶ Officio iudicis. superior lex dicit ubi. nunc ... ac.
t ¶ Tutele. i. superactione tutele. ac.

u ¶ Admittere. hoc modo qui sequuntur: ...

h ¶ Addita. ut. a. s. de testa. tu. ...
i ¶ Qui igitur. nunc redit ad prin. l. sed hic nunc soluit. quod q situit ibi. si sita intesto. ac. ac. || iiij. ytalie. iiij. pitie. v. acc.
k ¶ Libere. ... distinct. instit. e. ... rome
l ¶ In continentibus. edificiis. s. et sic apparet q latius patet rome uocabulum quam urbis. qz illa muris finit. al' ... natur siue claudit. ut. j. ... l. ii. al. q in continentibus.
m ¶ Succurrendum. al' succumbendum. ac.
n ¶ Obiri. i. fieri ul' exerceri. ac.
o ¶ Cum in comodo. q. si ... accedit in comodo pupilli. q e. ul' no ... cum in comodo pupilli. ac. ac.
p ¶ Qui in collegiis pistorum. hec est licitum collegium. ut. s. q ... q ... l. i. & i. et sic hic pot ... ut. no. s. e. non ... no omnia. acc.

¶ ... excusatoe. ac ... libere tres. rome. iiij. in ytalia. v in puintia. ut subicit in alia glosa. ac.

a. facultatium. non pro modo facultatum sunt faciendi sumptus ut hic. et l. proxima. et s. de admi. tu. l. cum plures. § cum tutor. et s. de relig. et sump. fun. l. sumptus. ac.

b. statuerit. ut C. de alim. pu. p. l. r. et s. de neg. ge. l. nesennius. ac.

c. decretum. i. factum apud praetorem sive ordinatum. ac.

d. suggessit. s. tutor vel pupillus. ac.

e. totum. subaudi ei. quod decretum est. ac.

f. vires. voluntas patris testantis non semper servanda est: ut qui ultra vires testo decernit alimenta praestanda ut hic. ac.

aut si quid praetor arbitratus sit, id fieri debet quod praetor statuerit. Si vero praetor non est aditus, pro modo facultatium pupilli debet arbitrio iudicis estimari. Nec excipiendum est tutori tantum reputare quantum decrevit, si plus equo decrevit. Quid ergo si praetor modum in alimenta statuit, nec extra ultra vires facultatium, quod decrevit, nec suggessit praetori de statu facultatium? Non debet ratio haberi alimentorum omnium, quia si suggessisset, aut diminui iussisset, aut non tanta decerneret. Sed si pater statuit alimenta libertis quos heredes scripsit, ea prestando tutor reputare poterit, nisi forte ultra vires facultatium statuerit. Tunc enim imputabitur ei, cur non adito praetore desideravit alimenta minui.

Idem. Ius alimentorum decernendorum pupillis praetori competit, ut ipse moderetur quam summam tutores vel curatores ad alimenta pupillis vel adolescentibus prestare debeant. Modum autem patrimonii spectare debeat cum alimenta decernit. Et debet statuere tam moderate ut non universum reditum patrimonii in alimenta decernat, sed semper ita sit ut aliquid ex reditu supersit. Ante oculos habere debet in decernendo etiam mancipia que pupillis deserviunt, et mercedes pupillorum et vestem et tectum pupilli, etatem etiam contemplari in qua constitutus est is cui alimenta decernuntur. Et in amplissimis patrimoniis positis non cumulus patrimonii, sed quantum exhibitioni frugaliter sufficiat, modum alimentis dabit. Sed si non constat quis modus facultatium sit, nec tutorem quemquam qui alimentum decerni desiderat, suscipere debet cognitionem. Nec temere alimenta decernere nisi alterutrum

parte reliquat. Plerumque tamen cogere debet ut suppetat actor que sit penes eum summa, et communiter tutores usuras infligere quas super professionem eorum fuerit complexum. Item ad instructionem quoque pupillorum vel adolescentium pupillarum, et earum que in fine vicesimi anni constituta sunt, solet decerni respectu facultatium et etatis eorum qui instruuntur. Sed si egenus sit pupillus, de suo conferre tutor non compellitur. Et si forte post decreta alimenta ad egestatem fuerit pupillus perductus, diminui debet quod decreta sunt, quemadmodum solet augeri si quid patrimonio accesserit.

Idem. Qui filium heredem instituerat, filie dotis nomine cum ipsa nupsisset ducenta legaverat, nec quicquam preterea. A tutore eius Septimius Doitus a cognatis et a propinquis pupille productus ad magistratum iussus est alimenta pupille et mercedes ut liberalibus artibus instrueretur pupille nomine preceptoribus dare. Pubes factus pupillus pubi iam facte sorori sue ducenta legata cum solvit, quesitum est an tutele iudicio consequi possit quod in alimenta pupille et mercedes a tutore ex tutela prestitum sit. Respondi existimo, sicut magistratum decrevit, tutorem sororem pupilli sui aluisse et liberalibus artibus instituisse, cum hec aliter ei contingere non possent, nec eo nomine tutele iudicio pupillo aut substituto eius pupilli prestare debere.

Trip. Si disceptetur ubi morari vel ubi educari pupillum oporteat, causa cognita id presidem statuere oportebit. In qua re cognitionem custodiendi sunt qui pudicitie impuberis possunt insidiari.

Triph. Si [illegible] si tutor a ali

g. preterea. silicet ei plus legavit. accursius.

h. instrueretur. sic forte erat olim mos. [illegible]

i. posset. pupillus a tutore suo dicendo [illegible]

b. decreta. i. ordinata.

c. mercedes. dantes non quia minimas pot. ut s. de admi. tu. l. cum plures. § cum tutor. ac.

d. nec compellatur. sic s. de admi. tu. a tutoribus. accursius.

Quod si eum legaverat, et exheredavit eum vel instituit saltem in aliquo. vel non valeret testo. ut inst. de exhe. lib. in prin. accursius.

e. augeri. sic ad. l. j. ac. accursius olim more ponte.

l. Si disceptatur presides. s. l. i. in prin. ac.

o. impuberis. maris vel femine. [illegible] ad impudicam vitam eos induceret. accursius.

xxv(?)
iii

Si absens ... amicos ... absentis ... aliquo debet fieri in eius ... sic. s. quibus ex ca. ma. ... Cessante enim curator. ... est ... l. ... l. ergo ... suspect. tu. l. iij. et tutor q. ... impuberibus ... ff.

... distrahendis ... datur tutore plus quam sibi reliquit ... duplum ... et in ... ff. tutele ... actione et actione utili ... datur ... curatore ... c. tutele ... In omnibus non fecerit. sub. cum facere deberet. sic est ... ut. c. ma. l. ... no. quod hic dicit quod non permittet ... hodie ... ... C. coll. vi.

[admi]nistrata pupillus desiderat: si quidem negligentia aut nimia cessatio in administratione tutoris obiciatur ... [illegible] ... [illegible] ... sunt pupilli negotia cum ... absentia tutoris, propter ... absentis tutoris vel removendum ... dignius tali nota ... curatorem ... pupillo. Sed si non necessaria absentia tutoris ... pupillo ac ... forte quod subito ... principale ... neque ... sine providere, nec consulere pupillo ... sperat redire, et ... idoneus sit tutor nec ... alium adiungi, et pupillus ... postulet ... ad hec solum ... pupilli alimenta expediat.

De tutelis et rationibus distrahendis.

Ulp. In omnibus quae fecit tutor cum facere non debet, item in his quae non fecit, rationem reddet hoc iudicio, praestando dolum, culpam et quantam in suis rebus diligentiam. Cum quis tutor ... Dig. Si tutor pupillo ... ad mortis causam donationem accommodaverit, ... tutelae iudicio tenetur ... et ... Sicut testamenti factio in ... pupilli concessa non est, ita nec mortis causa donationes permittendae sunt. Sed et si non mortis causa donaverit tutor, idem Iul. scripsit. Plerosque tamen putare non valere donationes ... Sed nonnullos casus posse existere quibus, si ... pupillo ... salvum ... si mater aut soror quae aliter sustentari non possit, tutore alimenta praestitit. Nam cum id ... nemo feret in quo ... aut pupillum aut ... cum tam coniunctae personae ... Ingratissimo ... putat posse cum tutore agi tutelae, si tale officium praetermisit. Officio tutoris incumbit etiam rationes actus sui conficere et pupillo reddere ... factas non exhibet ... tutelae tenebitur. De ... quoque ... officio ... Nam et ... sed ... negotia ... pupilli ... sumptus. Si ... tutores ... putat Labeo imputare eum posse. Sed ... iudicio quo ... pupillo ... oportet ut ... Sed si ... nuptiale matri pupilli ... non ... pupillo ... Labeo scripsit non esse ... necessaria est ista ... Si pupilli tutores ... quos ... libertum suum ... tutelam ... tutores ... statuerint ... reddere ... ratio habenda ... Sed ... pupillo ... servi ... ratio ... tutor ... imputabit ... officio ...

c. Diligentiam ... l. ... ff. de admi. tu. l. a tutoribus ... ac.
f. Conventus ... ut ...
g. Conmatri ... consequentibus ...
h. Non ...
i. Permittendae sunt ... ultima voluntas ... ex legitimo ... pupillo dato ... electio ... tu. l. ... ac.
k. Tam ... quod non valet ... ut. c. ... ad utilitatem ...
a. Placuit ... necessitas ... ff. de admi. tu. l. ... pupillo ... ac.
b. Haec ... actio tutelae ... actionum ...
c. Officio ... non ... ff. de ... res ... ff. de admi. tu. l. ... actio tutelae ... ac.
d. Rationes ... in ... ff. de admi. tu. ...
e. Tenebitur ... l. ...
f. Debitus ... ff. de admi. tu. l. ... ac.

e. Pupilli. no. non dicit tutoris. ut. s. e. l. ... Et si ... in ... intellige l. illam ... impuberibus ... hic dic. ac.
d. De tutelis ... curatoribus ... actiones ... tractat ... tutelae directa ... nascitur ... et in ... tu. ... actione tutelae ... dicit hic ... alia actione ... rationibus distrahendis ...

l. ad instruendam. ac. de admi. tu. l. lex quae sic ... ac.
h. Praeterea. s. e. ff. ... nullos. ac.
i. Non imputatur ... s. de admi. tu. tutor ... ff. ... ac.
k. ... ut ... ff. ... ac.
l. Quid ergo ... pupillo ... ac.
m. ... ut s. e. l. ... ac.
n. ... ut s. de admi. tu. l. a tutoribus ... ff. ... Labeo.

Conveniunt ... ut c. de ... ac.

... non ... finita

a- Cessat. tpr depositi officiu. ut. C. de diu. tu. l. i. ac. de probat. l. exploraa. acc.
b- Cumulus pro l. primo ploraz. ut. C. de eadu. tol. l. unica. l. ubi aut. ac.
c- Fideiussores. qui hnt hec bnfitiu. excepta diui adriani. ut. instit. de fideiuss. & si plures. a. C. de constitut. pec. l. si ac. nō opponunt cp ille prius conueniretur. qr
d- Constitutores. q administrauit soluendo. si hic potuisset. ut. ff. de admi. tu. l. tutores qui. & ienim. ul' opposuit. si ille erat nō soluendo ul' dic q ambo gerebat. si alter omisit culpa. j. de stambo. &

o- Hanc act. tutele. ut. C. e. l. tutele. acc.
n- Imitat. aliter quia tutores. ut. C. d. h. tu. proponi
o- Pupilli. aliter quia pupillo. ut. ff. de admi. tu. l.
p- Post condēpnatioēz. spale ut post sniam oppona. ut. eq. de fideiuss. l. fideiussores. C. ib. ry. regula ut. C. snia rescl. nō posse. l. perpetuitas. similia

[illegible]

subicit exceptionē gesti. actiue potat impetrare bnfitiu diuisionis. qr nō fecit. sicut nec opposuit. li postea opponat. ut. C. de diui. tu. l. ij. ipne. ul' nō opposuit alt nō erat soluēdo.

e- Utile. actione. sine. [illegible]

f- [illegible]

g- Cotetus [illegible]

h- Usq adeo. mutat cam. nā supra. omnes gesserūt ul' int se diuiserūt. hic aut q alt tm ul' si int omnes diuisa fuit admi[ni]stratio. pupilli [illegible] aut auctoritate. sic. ooēs cōueniūtur an magistratus. ut expressē litte pat. hic aut secus. q si magistratus cōtutorem nō gerere oueletur. nisi tenebus marcelli.

i- Ad fideiussores. tutorum gerentium. nō dico fideiussores magistratus. nā illi ā tenent obl. ut. j. prima. q. l. i. ipsa.

k- Qui l. hic habeas [illegible] que sequitr duobus modis [illegible]

necesse habuit aliquo eorum [illegible] præstari. Cum [illegible] si plures tutelam pupilli administrauerint. periculum quisque eorum pro eo [illegible] Et si quidem omnes simul gesserint tutelam & omnes soluendo sint. æqualiter diuidi actionem inter eos pro portionibus uirilibus exemplo fideiussorum. Sed si nō omnes soluendo sint. in eos qui soluendo erint diuiditur actio. Sed [illegible] soluendo est potent conuenire. Sed & si forte quis sola [illegible] alicuius tutoris [illegible] dep[illegible] [illegible] gestu. nec [illegible] [illegible] fuit [illegible] institutum. Sed [illegible] nō pro [illegible] ab imperatore nrō [illegible] patre eius utile actionem tutorum aduersus contutorem dandam. Plane si ex dolo communi conuenit prestiterit tutor. [illegible] actiones. nz utile contra petitur [illegible] debiti penam subyt. quos indignum eum fecit [illegible] quod consequatur partibus [illegible] enim ulla societas est maleficiorum. [illegible] communicatio [illegible] Ubi [illegible] ad eo aut [illegible] nō uenitur si sint soluendo contutores aut per [illegible] ad magistratus q eos deperiut. ul' ā fideiussores ue mat [illegible] ipsi [illegible] pupillo rem saluam fore [illegible] sunt. Sed enim marcellus l. r. [illegible] scripsit [illegible] rescriptum equidem ul' unus ex contutoribus [illegible] nō posse ad magistratus gradum uenire. [illegible] accipiendum. si contutor obliare [illegible] fuit [illegible] suspectum facere ul' satis exigere noluit. Hac actione [illegible] tutoris contra [illegible] Sed & [illegible] pupilli [illegible] contra [illegible] simul [illegible] Notandum aut [illegible] [illegible] tutores [illegible] sibi actionem aduersus [illegible] condemnare. Cum [illegible] tionibus distrahendis actionem [illegible] tenetur tutores qui legitimi fuerunt. Sed omnis quinque

tutores sint. [illegible] tutela. Considerandum est in hac actione utrum [illegible] duplicem [illegible] pupilli [illegible] magis [illegible] [illegible] actione [illegible] estimationem. Cum [illegible] tela cum [illegible] obligatione [illegible] actiones [illegible] constat [illegible] tutele sint actiones [illegible] de rationibus distrahendis agi nō potest. [illegible] tutele actio [illegible] ista [illegible] Quis tutorem [illegible] pecuniam pupillarem furti tenetur. [illegible] [illegible] furti teneatur hac actione [illegible] furti actione [illegible] [illegible] obligatione furti tutele. [illegible] plures esse actiones [illegible] plures obligationes. Nam [illegible] tutele [illegible] obligat. Hanc actionem [illegible] ex persona [illegible] filiis [illegible] sonis [illegible] pupillus [illegible] Sed & heredes [illegible] successores [illegible] Hec actio [illegible] petit. [illegible] tutele actio [illegible] tutela.

P[aul]us. Actione de rationibus distrahendis [illegible] tenetur. nisi qui in tutela gerenda res ex bonis pupilli abstulerit. [illegible] fecit. [illegible] [illegible] Utraque aut actio [illegible] obligat [illegible] alteram nō tollit. Sed condictio ex causa furtiua [illegible] quam si nō secutus fuit pupillus [illegible] ablatum tollit hanc [illegible] [illegible] absit pupillo [illegible] actio licet [illegible] dupli sit in simplo rei persecutionem continet nō tota dupli [illegible]

M[odestin]us. Si tutele aut negotiorum gestorum agatur [illegible] ab eo [illegible] debitum tutori [illegible] [illegible] arbitratu iudicis [illegible] [illegible] eius nomine [illegible]

P[aul]us. Nisi tutela finita sit. [illegible] tutele agi nō pot. Finitur aut

f. Hac actione [illegible] de rationibus distra. nam secus [illegible]
g. Hec actio [illegible] de rationibus distrahendis. ac.
h. [illegible]
Actione abstulit. [illegible]
k. [illegible]
l. [illegible] tenetur. ut. ff. l. pr. [illegible] acc.
o. [illegible]
n. Hec [illegible]
o. Hec actio. [illegible] de rationibus distra. ac.

nō soluy. 4.

p. Si tutele. pone in contrarium. quia agit contra tu. vel cu. vel fideiussorem. cum mandato vel sine contra pupillum vel novum tutorem. vel adultum seu novum curatorem. vel dicunt pro eo quod durante suo offitio pro pupillo vel adulto vel domino se obligavit. transferens in se obligationem domini. et erat obligatus sub conditione. vel in diem.

—g Credat. s. pecuniam pupilli pupillo quia habebat apud se tutor vel creditor depositi. vel mutui. quia reddere noluit nisi pupillus tradet sibi x. solidos. ac.

—h Recepti. ut. ff. de constitu. pecu. l. ubi. al. ff. de postul. l. f. ac.

—i Si filius fa. facit. ff. de pecu. sed quod. et si filius. ff. de admi. tu. tutorem. et si filius fa. ac.

—k Si pupillus act. scilicet tutele. s. hodie repellit. ut. mani. ut. hoc quod ob. si.

non solum pubertatem sed in morte tutoris vel pupilli. Filium familias emancipatum si tutelam administret. in dubio teneri vel putat. Sed adhuc impubes tutorem agat. in dubio conficiendum fuit curatorem an tutele sed negotiorum gestorum actio est. Que competit. et dum negotia gerit. quod in eo interdicitur actio. quia tutele actio est. dum impubes est is cuius tutela geritur constituitur.

Ulp. Si tutor sibi rem deposita apud se pupilli vel commodatam, ut reddat. tamen commodati vel depositi vel tutele quam tenetur. Et si acceperit pecuniam ut deponeret vel redderet. plerisque placuit eam pecuniam vel depositi vel commodati actione quam repetit vel condici posse. quia videtur turpiter accepta sit.

Item. Si filius familias tutelam administraverit. aliquo autem patria potestate dolo aliquo fecerit. an actio tutele patrem quasi ex nomine teneat. queritur. et equum est ut eatenus tenetur dolum patris prestet. quatenus conveniatur si est antea emancipatus filius.

Item. Si pupillus bis extiterit eiusdem tutelam tutor suus gesserit. ex hereditaria causa cum tutore. habebit actionem. Si tutor in ostium potestate pervenerit. quia finita tutela intelligitur fideiussores qui rem salvam fore spoponderint. et si quis existat defensor ei qui priusquam suscepit in dubium tutele vel si quis curator loco ei sit constitutus recte convenit.

Pap. Quamvis iure postliminii tutelam pristinam possit ingredi.

Ulp. Si tutor rei p. causa abesse cepit. ac postea fuit excusatus. quia rei. p. causa aberit. tutele iudicio locus est. Sed si desierit rei p. causa abesse. consequens est desinit usque illam ei curatorem dari. et tutele conveniri posse. Si duo

bus impuberibus fratribus tutor datus fuerit unum dicens. et alter eorum in legitimam tutelam fratris sui perfecte etatis constitutus ceciderit eum qui deinceps esset tutorem esse desisse videtur. Qui agitur desinit esse tutor. tutele actio est in persona impubis quamvis si ex testamento datus fuerit. non desineret esse tutor ei qui adhuc erat impubes. quia semper legitima tutela testamentarie cedit.

Si ex testamento sub conditione tutor datus sit. deinde alius medio tempore inquisitione dicendi donec locum esse tutele in dubio existente conditione. qui tutor esse desinit. Sed si quis testamento vel quasi ad tempus fuit datus. idem erit dicendum. Et generaliter quod traditum est pupillum cum tutore suo tutele agere non posse. ac tamen non est sic dicendum tutela sit. absurdum enim erat cum tutore administrationis rationem negotiorum pupilli reposcere qui adhuc perseveret. Inquam autem desinit esse tutor. ante quam cepit esse. sic et per suam administrationem tutele debitorem esse pupillo. quo si pecuniam creditam accepisset.

Que igitur effectum huius sententie habet in dominus. nam si solus tutor est. utique ipse secum non aget. Sed vel per specialem curatorem conveniendus est. Vel pone cum contutore habere quod possit adversus eum movere actionem. Accipe. ex qua causa tutele cum eo agi potest. Cum in eo sit medio tempore solvendo esse desierit impubertate contutoribus eum negligenti. Si tutori curator sit adiunctus. quamvis sit suspectus postulatus. non exigetur tutele iudicium tutoris suspecti. quia tutor manet. Sed si finito tutoris offitio adversus fiscum dandum esse actionem constat. et adversus eius curatorem datus sit. vel contutoribus eius. Cetere actiones preter tutele adversus tutorem competunt. etsi adhuc tutelam administrat. veluti furti depin

—l Constitutus. quod fieri potest. ut. ff. quibus ex causis ma. ab hostibus. in prin. et facit. j. re. pu. sal. fo. non quasi. et ab hostibus. ac.

—m Quamvis possit. tutor reversus. quia facit. j. l. p. amittit. de attill. tut. et j. ac.

—n Sitque tutor excusatus. ad tempus ut instit. de excusat. tu. et ijs qui rei pu.

—o Tutele iudicio. utili. non directo. ut. ff. de excu. tu. l. titi. vel dicas ibi. et facit. ff. de suspec. tu. l. ij. et fi. ff. et quesitum. et.

—a Datus est. tutor vel curator. si simul hoc intelligi. curatoris. ac.

—b Tutele. si fuit tutor. vel negotiorum gestorum. si curator. ad quod facit. ff. de tutele. et questum. ac.

—c Si duobus impuberibus. quorum unus sit annitulus vel circa. alter pro minimo iuxta pubertatem. et est debebit. xxv. an. quia alter. xviij. vel die quo olim et adultus potest esse tutor. nisi se excusaret. quod hodie est secus. ut instit. de excusati. tu. et item maior. ac.

—d Impubis. sic ergo dativa cedit legittime. et quod si proximior agnatus sit minor. sequitur quod maior admittitur. si incipiat esse maior. numquam postea desinit esse tutor. ut. ff. de excusat. tut. l. non solum. et sibi vos. j. quod si duo tutores fuerint dati ex testamento. et in loco unius excusati ad tempus detur tutor. licet vel detur in locum defuncti. postea decedat testamentarius tutor. numquam dativus desinit esse. nec legittimus admittitur. ar. quod ff. de tutel. et cura. a. sic. b. l. est. ar. quod desinat. s. h.

—e Cedit. ut. ff. de testa. tu. hoc sub conditione. ff. de tu. testa. l. ij. ac.

—d Exposita. ut. ff. de admi. tu. l. tutorem. et tutele. ac.

—e Subo. quod non posset audire si. ut. j. de neg. ges. l. actus. accursius.

q. Nisi post. ut. j. s. tuto. inst. al. cum tutor. inst. ff. c. l. ij. inst. et instit. dat. tu. ti. et j. de mun. l. nec magistratibus. sic est contraria. ut. j. t. l. et finito. et contutor datus j. de pr. sal. fo. l. ff. de admi. tu. l. ratios. al. cum curatores. et cum plures. in prin. ac. ff. de admi. tu. l. rations. al. ij. et quod ibi. no. accursius.

—a Morte. vel aliis modis. ut instit. quibus modis tu. fi. per totum. ac.

—b Emancipatum. nam idem si est in potestate. ut. j. de act. et ob. filius fa. ac.

—c Agat. cum tutela non sit finita. et sic nec actio nata. ut. in prin. vel non ergo nocebit. cum esset nata. quia agatur. ut. ff. de pig. grege. et si sub conditione posset ei esse impubes. et tamen tutela esset finita. ac

—d Dum negotia gerit. secus in curatore adulti. ut. ff. c. de admi. tu. l. ij. al. rationes. et e contra. ut. c. de in. l. ambiguitatis. nisi quis expectaret. et que habe nesciremus usque quo expectaret. Set ibi certum est quod poterit agi. ac.

—e Constitutum est. ut. ff. in prin. hui. l. ac.

—f Si tutor tenetur. non ergo extinguitur. sed ex persona tenetur. ut. ff. de neg. ges. dum directio. in prin. et inst. et facit. ff. manda. qui negotia. accursius.

—f Desinit. facit. ff. de testam. tu. si quis sub conditione. et attill. tu. et j. accursius.

—g Ire erit. s. quod finito tempore sit locus tutele. ac.

—h Perseveraret. ut. ff. c. nisi. in prin. ff. de excu. tu. titi. ac.

—i Accepisset. sic ergo per conventionem. ut. ff. de suspec. tu. l. ij. et quod a testamentibus. et ad hoc quod no. c. de admi. tu. l. ij. item contra. ff. de admi. tu. cum plures. al. accursius. al. cum curatore. ac.

—k Vel per specialem. nunc. ex quibus. ut instit. de auct. tu. et fi. ac.

—l Accipere. hoc casu non petitur curator. ut. ff. de suspec. tu. si tutor.

—m Tutor manet. si erat agnatus vel patronus. ut. ff. de suspec. tu. si tutor. vel dic quod loquitur quando pendente causa suspecti adiungitur curator. ut. c. de suspec. tu. l. cum. ac.

—n Confiscatus. quia fuit per deletum deportatus. et sic bona confiscata. ut. c. de penis. l. spectatorem. et tutela finita. ut instit. quibus mo. tu. fi. et sic capitis. ergo tutele agi potest ut hic. et c. de bo. proscrip. l. si ut ppo. ac.

—o Cetere competunt. et nate sunt. sed non intentantur. ut. j. l. proxima. ergo actio tutele nec est nata et durante tutela cum ipsa cetera regula non obtineat. ut hic dic. et patet. ff. c. l. nisi. in prin. id dicas et act. de rationibus. dic. ut ff. t. l. l. et f.

a– Codictio. furtiua. ꝯdic facto furto finita tutela. ac.
b– Set nō datur: ut ipe met eas interet. s; ꝑpetu. datū. liti. sm quosdā. q
Sī nō placet. ut. C. d adm. tu. l. ij. ac.
c– Interierat. q̄ penales sunt. furti ꝯ dāpni iuurie. ideo q̄ accedit ex repetitōne.
xxx. dier. ꝯ ideo ad h̄redem nō trā
seat. ut. C. ex delic. d. l. a. ꝯ istit.
d ꝑpetu. act. § nō tn̄. ꝯ s. ad. l. +
acquil. in d ucī. § hac. ꝯ C. d fur
ti. actio. odictio uō furtiua est
rei ꝑsecutoria. ꝯ ideo in h̄redem cō
petit. ut. s. d odict. furt. si ꝑ furē. ꝯ
d– Eius. s. tutoris. finat
e– Hr. s. tutele. ut. s. d neg. g. §
item ei. ac.
f– Debuit. tutor ꝯ ex quacūq;
causa pupillo d buit. ut. ꝯ s. de
neg. g. diuortio. īfi. ꝯ j. d fitc
iuss. l. tutor. ac.
g– Si filius fa. ī solidū. īmo p
utroq; ī quātū facē pōt. ut.
s. d neg. g. pōp. ī neg. q̄ ē d. so.
ibi dn̄i negōr. hic gerētis fuit
mutata cōditō. ut. ꝯ s. d adm.
tu. tutorē. § pīte. ꝯ pl'cē. si id
q. § filius.
h– Pubtatē. d eo q̄ an̄ emāci
patione gessit. nō q̄ post. ut.
s. e. si filius. jtē hec ꝯ si multi
anni transeāt. post emācipati
onē an̄ quā sit pubes. nā ei; ꝯ ē.
i– Finita. nā p'us agi nō pōt. tu
tele d peculio. ut. s. l. nisi. ergo
nō currit ann̄ q dat post emā
cipatiōe. q̄ utilis ē. ut. s. quādo
act. d pecul. ē ān̄al. l. i. § anni.
k– Filius aūt. ꝯtinuat' prece
denti. ꝯ dic eādē q̄ filius
gessit tutelā ꝯ male. ꝯ sic p̄
tenet' pupillo d pecul̄io. nō pōt fi
lius itē q; tutor agē d pat̄e
noīe pupilli. q̄ nō est nata ac
tio tutele d peculio. jtē nec īpu
tatur pupillo si nō agat. ac.
l– Eum factū. i. malā gesti
onem. ac.
m– Exigi pōt. i. īputari a pupillo.
n– Si tutor nō pōt. i. si onera
ciat administratō. q a
p'ius incepat domū suā quā
postea pfecit. secus si nō one
ra. ut subiē. ꝯ ad hec. C. ar. tu.
tutor post. ꝯ j. d eo qui ꝑ tu.
l. i. § cum eo. ꝯ s. d adm. tu.
l. tutorē. ꝯ j. t. i. qd ergo. § qui
dictio. ac.
o– Ꝯputabit. al' ꝯtinebitur.
p– In neg. g. sic. s. d neg. g.
si pupilli. § f. al. si nāut. § s;
s; cont. in. e. t. l. diuortio. §
cetez. s; dices q̄ hic remisat
ut sāq in act. tutele. ac.

in uim cōdictio.

Paul'. Set nō datur pupillo
dū tutor tutelā gerit. Quia ut
ē morte tutoris interiit. uī pu
pillus cū h̄rede eius agere debet.
q̄ sibi soluē debuit.

Ulp. Si filius fa. administra
uit tutelā. deīde fuit emāci
patus remanē ei cū tutore. iul'.
ait. Et cū pupillus adoleuerit
agedū ē cū eo eius q̄d t'pis q
ē ante emācipatiōe; in quātum fa
ce pōt. ei uō q̄d ē post emācipatiōe;
ī solidū. Cui pater uō dubitauit
de peculio manē eū ad uersus eū
q̄ post pubtatē pupillo actiōe;
ut eū an̄ annus cedit ita q̄d de pe
culio actio datur. quā tutela +
fuerit finita.

Paul'. Filius aūt tutor ꝑ patrē suū
factus cū patre agē nō pōt an̄ pub
tatē q̄ nec finita tutela. hec actio
exigi pōt.

Ulp. Si tutor post pubtatē pu
pilli negotia administrauit. in iudi
ciū tutele ueniet id tantū; sine q
administratio tutele expediri nō pōt.
Si uō post pubtatē pupilli usq; tu
tor eius fuit. sicut eius uero idit;
ꝯ maiore pupillo q̄ pdia ꝯpauerit. nunc
emptionis h̄uit. nā emptionis ratio in
ditio tutele ꝯputabitur. Et ē uerē
eas ꝯtinera ḡeret ut in tutele actiōe.
Si; illud uerē ē si cepit negotia ad
ministrare post tutelā finitā de +
uolutū in dictiū tutele. in neg. g.
actiōe. ꝯpetit enī eū; uenire ei
p se tutela exigit. Si; nisi q̄s cū tu
tela administrasset idē curator ad
olescenti fuit tantū dicendū ē neg. g.
g. eū ꝯuenīri posse.

Gai'. Si post pubtatē t'pe aliq̄
licet breuissimo intermissa sit admi +
stratio; tutor deīn cepit gerē. si
ne ulla dubitatiōe. tam tutele
q̄ neg. g. iudicio/ cū eo agendū ē.

Ulp. Si ex tribus tutoribus cū
alio ī solidū egisse. q̄ uis ob dolū +
tutoriū satisfactio in eadē ꝑsecutiō. Nec
inuento cū omnes q̄sq; dolū sim
plū sufficiat. Et si ꝯuenientis
alt' ꝑsecutus ꝑ fuerit. id q̄ ꝑstitit
ei qui ꝯuentus nō ē. licet ē dolus alt' +
rei sit. tam̄ sufficit unū satisfa
cē. Ut in duobus q̄b; reis ꝯ mandatum
ē. l' depositū q̄b; q̄ mādatū ē.

Idem. Si iā adhuc tutore ex
stipulatu agatur. Et q̄ eo q̄ p eo
iteruenit. erit dubitāto an q̄ tu
tele agi nō pōt; nec ex stipulatu
agi possit. ꝯ ꝑ aliq; putat hac ac
tiōe; ꝑ cētez; utilitatē; differē
dā. Et curatore pupilli sine
adolescetis agi pōtit. ꝯ si adhuc
cura ꝑseuerit.

Idem. Tutores seu cura +
tores ꝑ se sciētē in lex iurauit;
h uō q̄ ratiūt; ꝯ aliq̄ tam cu
ratoribus in cautionē dēbeāt. nō
bt ratiōe; postulantē uolētis
in super ius ab his tibi pre
giū; sub mittam.

Ulp. Cū tutor negotiis ipu
bis administratis pupilli pat'
na h̄editate abstineat. bōis pat'
uēdētis tractari solet. utrūs ac
tio pupillo reliqua an creditoribus
cedi debeat. ꝑ plurimi ē actiōe; inē
pupilli ꝯ creditores patris cedi
in dictū. scil' ut q̄ ratioibus ꝑ
tutore decrit creditoribus reddatur.
Qd aūt dolo uel culpa tutoris i
officio pupilli ꝑ eū absūptū ē
tam; ē pupillo reliquat. Que actio
sine dubio nō ꝑ opter eū q̄ pu
pillus ad pubtatē ꝑuenerit. +
S ulla ꝯfessi creditoribus datur.

Ulp. Si ꝑbatione; nomini debito
ris a nouissimo curatore; sui +
stia tutore decrē ꝯuenit.

Paul'. Alterius curatoris heredes
minore; ut minore ꝑ eum

q– Si post pubtatē aliquo t'pe. aliequi utroq; agetur tutele ē in nō
r– Cum eo. ꝑ p'ma gestione. neg. g. ꝑ sa. que ꝯnexit.
tutele ꝯuolutur i neg. g. si intesit. nō al'. ut. s. l. p'. no. ac.
a. Si ex duobus alt'. ꝯ pacti. sub. s; q̄ solutum ē. j. dictio. ꝯ sic nō. ob. cē.
j. d fidiuss. si stipulatus. § i. ꝯ fac. C. d trāsact. l. i. ac.
b. Pena. ut. s. l. i. § nūc tractem. ibi plane. ꝯ ē. ac.
c. Pristitissi. ex firma nō extrāsactē. ut differat a supiori cāu. ul' dic extrā
sactione. ꝯ fac. s. d eo p q̄uē. f. e. l. a. § si plēc. ꝯ s. si mēsor. fal. mo. di. l. iij. ī p'.
d. Ꝯmodata. ut. ꝯ s. ꝯmo. sicut ēto. § s;. ac.
e. Deposita. ut. s. d ꝑpiti. l. i. § si apud. ꝯ al. si duo. ac.
f. Si cū adhuc. al' sicū adhuc. ꝯ al' sicut uno. ꝯ ē. ac.
g. Stipulatu. ex stip. r'e. pu. sal. fo. ac.
h. Non potest. ut. s. l. nisi. in p'n. ac.
i. Utilitatē. ꝑ p q̄a differtur tutele. s. q̄ absurdum ꝯ ē. ut. s. e. si tutor. § si
testō. differtur. ꝯ h. ut. j. r'e. pu. sal. fo. nō q̄i. § hāc stip. ꝯ § si tutor. ꝯ § ge
neraliter. secus aūt ī curatore ꝯ impubis. ubi agitur ꝯ an̄ finitā curam.
ut hic subiē. ꝯ j. r'e. pu. sal. fo. nō q̄i. § illud sciendū. ac

n. Legi poterit. ex eā stip. ut. j. r'e. pu. sal. fo. nō q̄i. §
illud sciendū. secus in gn̄ali act. neg. g. ut. C. ...
tu. l. ij. ubi. no. ꝯ s. d adm. tu. l. actus. alij ...
tū adulte. ul' ad aliquā aliā spēm. ibi d g...

he. i. efficax tutele. alia ē electori. s. utilis neg. g.
diuisio est. j. d furt. int' omēs. § si fiunc. alij ...
actō tutele diuidit; ꝯ dicit cessam a pupillo ...
apparet q̄ adiuicāt. p'ma placet. ac.
p. Pro tutore. male uendēte. ac.
q. Reclamatur. pactez. neg. g. ac.
r. Certum ē. ut q̄ h̄editas erat bona. in. e. omi...
s. alieno debito.
s. Reliquat. pact. tutele. nec hec q̄ h̄ebat pupill...
a tutore obligat cū creditoribus. ut. C. ar. tu. l. ci...
s. d ꝯdict. in d. l. tutores. ꝯ s. d boīs. aue. iudi. p...
nō exp. § i. ac.
t. Que actio. s. tutele. que datur pupillo. ac...
u. Puenerit. ut. ꝯ s. e. l. nisi. s; illa. s. q̄ dat' credito...
quecūq; sit ꝯfessi. ut hic subiect. ac.
x. Si ꝑbatū. i. ꝯ pbatū ut ydoneū. q̄ facē nō h̄e...
necē. s; non erat bonū. ut. s. d adm. tu. l...

sine a. fuit fco nomine a tutore defecerit a pupillo. accu. iii
y. Tutore. qui contraxit nomine. ac.
z. Conueniri. a minore. l. ab alio eius nomine. bonum ei fecit ... a. d. ut. s. ma. l. unt. ... c. abest. non prim. in. rest. ut. s. de admi. tu.
minore.

Actius. ... aduersus curatores ... [illegible]

ma condempnatus in integrum restitui placuit. Cares maternas ... aduersus alterum curatorem institui et excipere non debuit qui in minore etate iniuria condempnatus si non sit eius etatis actor eum subuenire deberet. Sed equitatis suadere ratione pupillum actionem ei subueniri in quantum alter relevatus est oportet. Non idcirco actio que post xxv. annos in integrum restitutionis tutoris tempus aduersus tutorem in minore etatem condempnatum inutilis erit quod adolescenti curatores ob eam culpam condempnati sunt et ... sine iudicium a curatoribus factum est preter doli exceptionem ... curatores possunt esse ex accione propriam sibi.

Idem. Cum pupillus tutele actione contra tutorem alterum tutorem quem in re in solidum condempnauit cessit que iudicatum fuerit tamen actio data non intercipitur quod pretio cessionem tutoris in tutela reddita. si nominis pretium solutum uidetur.

Paul. Heres sororis tutoris condempnatus non aufert priuilegium pupillorum nisi si pote tantum cum conueniunt pupilli.

Idem. Conuenientur hereditatis tutoris auditio tutele curatores eiusdem nisi ipso iure liberati sunt exceptione iudicante coram. Et que in tutoribus magistratuum obseruatione est.

Idem. Postumo tutor datur si natus postumo in tutele quarta nullius pupillus est ut tutore quod nulla significatio est in negotiorum gestorum iudicio teneri quod administrasse negotia eius qui natus non est non uidetur. Ideo utilis ei actio datur.

Hermog. Non solum a tutele priuilegium datum illis tutoris sed et eius qui pro tutela negotium gessit uel ex ea curatione pupilli pupille uel furiosi furiose uel debitoris sic eo nomine cautum non sit.

De contraria et utili actione tutele. R.

Ulp. Contrariam tutele actionem pretor proposuit in duxit ut facilius tutores ad administrationem accederent scientes pupillum quoque obligatum fore ex sua administratione. Quamquam enim sine tutoris auctoritate pupilli non obligentur nec in rem suam tutorem obligare pupillum possit at tamen receptum est ut tutori suo pupillus sine tutoris auctoritate ciuiliter obligetur ex administratione scilicet. Nam promptiores fuerint tutores ut pro impensis de suo aliquid pro pupillis suis impendant dum sciunt se recepturos id quod impenderint. Hec actio non solum tutori uerum ei quoque qui pro tutore negotia gessit competere debet. Sed si curator sit uel pupilli uel adolescentis uel furiosi uel prodigi dicendum erit contrarium iudicium. Item in curatore quoque uentris probandum est. Que sententia Sabini fuit existimantis ceteris quoque curatoribus ex eisdem causis dandum contrarium iudicium.

Finito autem offitio hanc actionem competere dicendum ... quando durat non dum competit. Sed si pro tutore negotia gessit uel etiam administrauit locus erit iudicio utili uel in re ipsa quoque statim actio competit.

Preterea si tutele iudicio quis conueniatur reputare potest id quod in rem pupilli impendit. Sic erit arbitrii eius utrum compensare an petere uelit sumptus. Quid ergo si iudex compensationis rationem non habuit an contrario iudicio experiri possit. Et utique potest. Sed si fuit placitatum et pronuntiatum et acquieuit non debet contrario iudicio id quod in iudicio ut fecerit. Similiter iudicio tenetur quod in pupillum uel in res eius impensa sunt uerum etiam ea que debebantur alii tutori ut puta a patre pupilli si quod debitum fuit.

Top of right-hand gloss: ... l. in solidum non uidetur reddita pena pretii. l. propter non condempnati. q. sic actio est extincta. et non ualet cessio facta. ul' q fieret. s. non. e. a. sic e. an q. propter non in solidum fit cessio uni de duobus reis conuentio in solidum. ut. s. de admi. tu. s. plex. et de peculio. quantum. et s. sine lite. Si aut dices propter condempnati non uidetur satisfactum. s. nec propter non condempnati. ubi constat ergo soluta actio remanet. et ita in solidum cederetur. ergo quod dixit ut placet. l. quod non placet. ac.

-h Reddita. et ita actio cessa non est extincta.
Defensor condempnatus. pupillo agenti contra eum.
-i Pupillum. qui habet ipso iure actionem. ut presentetur alius.
-l Contrarii. l. eius deduct. nam ... ut. s. de pec. l. uj. et uul. et ... ratio. nam seculi soluit ... nouasset ... nouandi. ab aliquo stipulando. ut. j. de nouat. l. aliud. accurs.
-m Conuento etiam. l. pupilli condempnati. nunc aut adulti. Iure conuento non aut exacto ... tutoris liberatur ipso iure curatori minoris. et hic. ... ut. s. c. ... de admi. tu. si minore. ac.
-n Postumo. significato est. qua possit dici pro tutele.
-o Utilis. neg. g. a. sic mittere gitur. j. ty. l. ... et. s. de testa. tu. si nemo. et s. de neg. g. cum pat. ac.
-p Non solum tutele. l. ... tur in actione ... non datur. ut. s. de admi. tu. si ex pluribus. ... tacita ypotheca. ... de admi. tu. l. possessio. et hic ... ac.
-q Cautum. l. satisfactum. ac.
-a Directa. iudi. tu. et utili. et de duabus actionibus dicit. l. directa tutele. et de utili neg. g. contraria.
-b Contrariam. scilicet. hac ratione e inuenta neg. ... obligationem ... quasi contractu. si. ac.
-c Non obligetur. ut. s. de auc. tu. obligari. ac.
-d Possit. ut. s. de auc. p. l. a. i. prin. accur.
-e Ciuiliter ob. sub. q. non solum naturaliter. ... quia uenit obligato ... al' naturaliter. ... al. uul.

quod dic. ut notaui. s. de auctoritate prestanda. pupillus. accurs.
-f Hec actio. s. contraria ingenere accepta. nam dicit postea de etia neg. g. ac.
-g Debet. ut. j. t. a. l. s.
-h Contrarium iudicium. s. actio neg. g. ac.
-i Durat. l. offitium uel tutela. et sic e in actione. tu. ut. s. d. t. a. l. nisi. seculi. at in contraria pretio ... utili. neg. g. ut. j. ... s. cum ... tamen statim. accur.
-k Quia hec causa. hec e bona ratio ad actionem ... ut. j. t. a. l. l. si ... et ... neg. g. contra ceteros. ut. s. ... d. t. a. l. nisi. et s. si adulti curatores ... seculi. ut. c. de admi. tu. l. uj. que e. s. so. dic. ut exposui. s. de admi. tu. l. cum curatore.
-l Reputare. ut. s. de debit. ind. cum indebitum. al. s. tutor. ... com modo in rebus. et quaut. ... ac. c. l. s. accursius accursius accursius accur.

... -m Reprobata est. sic. s. de neg. g. sin aut. et siquecumque non. ... com pensationibus. ... iudicem. et s. accursius olim doctorum legum doctor.

Right margin: ... a de hec uide ... q. uel ... lig. uel ...
... accedentes ... admi ... ratiocinio ... quod a ... pupilli ... ei ...
q. n. admissit ... explanare ... seruo a ... ego ...
al. uel.

a- Integra sit actio. que contra patrem pupilli competebat. et est ad. l. C. de milite. di.
b- Finitur. ut redibitoria quia non exercuit. nec sibi exe- ff. tu. l. iij.
-git pro utilitate pupilli. ac.
c- Contrario agere. dic. ut s. commo. l. in commodato. § i. et l. in rebus. § f. et C. e. l. f. acc.

n- Cum quando. s. tutelam inchoatam. quia esse pot. sive. ac.
-a Cante ipsum. ante tutelam inchoatam. nec forte distinguitur. quia eo quod ante debuit utitur in act. tu. directa. sic etiam eo quod ei debet. utitur in contraria. sed quod incipit deberi ex
connexitatem vel non. licet ea finita distinguatur.

quitur. Et magis puto cum integra sit actio tutori nec contrarium iudicium declinandum esse. Quando tamen si iudices expectaverunt quamdiu tutor erat. quia ideo non exegit. videamus an ratio iudicio tutele id est pro utilitate consequatur. quod magis probandum est. Non sicut ei quod aliud gessit pro utilitate pupilli. id contrario iudicio consequetur. ita quod sibi debetur consequi debet et eius securitate. Ergo et si ex eo quod tempore fuit obligatio aliqua fuit. tutele contrarium iudicium esse ei opportunum. Haec actio etiam danda placet. et si tutele iudicio non agatur. Et ideo et si inquam pupillis iudicato pro agere tutele non vult. quia nichil ei debebatur. immo plus in eum impensum est. quam quod ei abest. nec impediendus est tutor contrario agere.

Iul. Longe magis dandum est. quia consiliationibus distrahendis actio intendatur.

Tip. Quid ergo si plus in eum impendit. quam est in facultatibus. videamus an possit hoc consequi. Et Labeo scribit posse. sic tamen accipiendum est si expedit pupillum ita tutelam administrari. Ceterum si non expedit. dicendum est absolvi pupillum oportere. Neque enim in hoc administrat tutelam ut mergatur pupilli. Iudex igitur contrario iudicio cognoscens utilitatem pupilli spectabit. et an tutor ex officio sumptus fecerit. Contrarium iudicium an ad hoc quoque spectat. ut quis a pupillo exigat liberationem. videndum est. et nemo dixit ideo agere quem contrario posse. ut tutele iudicio liberetur. sed tantum de his que ei propter tutelam absunt. Consequitur autem pecuniam siquam de suo consumpsit cum usuris. sed vel trientibus vel his que in regione observantur. vel his quibus mutuatus est. si necesse habuit mutuari. ut pupillo expensa consisteret. vel his a quibus pupillum liberavit. vel his quibus caruit tutor. summum pro summo pupillo pecuniam esse exsolutam. Plane si forte tutor aliquod pecunie debuit sine mora. aliquid ipse pro pupillo solvit. nec ipse usuras consequetur. nec pupillo prestabit. Quare et si in usus suos convertit. deinde aliquid impendit in rem pupillarem. quasi impendit. desinit convertisse. et ex inde usuras non prestabit. Et si autem impendit in rem pupillarem. mox in usus suos convertit. non videbitur convertisse quantitatem quae concurrit cum quantitate sibi debita. ut eius summe non prestet usuras.

Usuras utrum tamdiu consequetur tutor quamdiu tutor est. an et post finitam tutelam. videamus an ex mora tantum. et magis est ut quamdiu ei reddatur pecunia consequatur. neque enim debet esse sine usuris pecuniam. tantum sive in substantia pupilli. non consequi posset dicendum est non oportere cum usuras a pupillo exigere. Quid ergo si decem pupillares non potuit sibi solvere quem non erat deposita ad predorum comparationem. si quidem non postulavit a pretore. ut pecunia. vel hec nummis deponatur. sibi imputet. Si vero hoc desideravit nec impetravit dicendum est non deperire eius usuras contrario iudicio. Sufficiat tutori bene et diligenter negotia gessisse. et si eventum adversum habuit quod gestum est. Iudicio contrario tutele prestatur id quod impensum est pupilli usum et ante tutelam. vel post tutelam. si negotiis tutele tempore gestis connexum probatur. Et quod ante impensum est sive pro tutore negotia gessit. et postea tutor constitutus vel venientis erat curator. Sed et si non pro tutore negotia gerebat debet venire. Quod

d- Longe dandum est. l. eo tenentur iudicium. ac.
e- Intendatur contra tutorem magis ideo quia liceat sibi se vindicare. adeo est. j. de do. lib. quem ma. et filibtus. ac.
f- Quid ergo in facultatibus. id est in facultate solvendi. aliquo modo pupillus redderet. sic exponitur. j. de u. si nec ex peculo. vel dic quia si plus expendat contempnabitur pu. et contingeret quem erit solvendo. acc.
g- Ex officio. i. ex pietate. ut j. e. § plt. et facit. de pign. act. si suos. ac.
h- Cum liberationem. finito officio. quia hodie multi hodie extorquent cum iuramento. que sine fraude valet. ut C. si adversus venditionem. aut. sacramenta. ac.
i- Teiuo. sic. s. de neg. ges. l. ij. et s. ma. suo non re. si inichi. ac.
k- Trientibus. si tales sunt conditiones sive persone ei debentur. ut in C. de usuris. eos. § fi.
l- Observantur. si sunt nummos legittimis. ut dicta. l. eos. et ceteros. ac.
a- Summum. i. plus quam colligat hec usus. ut s. de usis. l. et in cetera.
b- Prestabit. ipso iure fiet compensatio. ut s. de compensat. cum alter. ac.
c- Desinit. sic. s. de in rem verso. si patre. et ultimum.
m- In usus suos. de pecunia pupilli.
e- Aliquid. de sua propria pecunia. ac.
f- Reddatur. et ita durante tutela. et post. ac.
g- In usura pu. durante officio. ac.
h- Non oportere. ut s. de adm. tu. quot. et sicut.
i- Nec impetravit. i. impetrare. et non potuit. et quem iniuriam sibi factam vertit in pupillum. et quem pupillo fuit facta. nec tutor prohibuit tam. ut j. de fideiuss. l. except.
k- Sufficit. et si eventum. quia non potuit pre- vel dic eventum prestare. ut s. de neg. ges. § f. an ultio. § i. accendonomus.
l- Ante tute. s. finitam.
m- Post tu. s. finitam. s. neg. ges. e. ut s. e. t. si tutor post. accendonomus.

quia videtur ei abesse. quia est obligatus. ut s. de neg. siquis. ma. et l. a.y. et s. ma. l. si mandato. i. pro. ut e. ma. si pe. a. q. est ro. dixi. i. de. l. l. siquis. ma. acc.

[illegible]

[illegible]

xx[illegible]

iii

Gloss (top, left): De eo qui pro tutore negotia gessit: una pars est pro tutore. ut C. de ... pupille. sic loquitur ff. ut. i. de ... l. iii. § [illegible]
... pro tutele. ictum est pupillo quondam nunc adulto.
Quia tutor. s. uere existens. ac. accursius.

Gloss (top, right): fingit. hoc casu dat. ex. act. neg. ges. quia sponte gerit. sed cum dicat pro tutore a gere. ergo neg. ges. non habet locum ut hic. et C. de testa. tu. l. iiii. ac.
Pro tutore utile. i. actionem pro tutele utile. de peculio. ut. s. de peculio. ex facto item. ar.
ostra. i. § siquis qui. item facit. C. e. l. i. acc.

ante impensum est. Dedicauit enim in tutele iudicium sumptus quos cumque fecerit in rem pupilli. sic et in ipsius ex bona fide fecit. Planeque actionem perpetuam esse palam est. Et heredibus dari et in heredes et ceteros successores et ad quos ea res pertinet. ut meos.

Idem. A tutela remotus contrarium habere debebit. quo esset finita tutela. Si et actionem patitur protinus. Aut si pupillus pubes factus esset. contrario iudicio si quid ei abest persequi debebit. nihil enim prohibet suspectum tutorem esse qui aliquantum plura in rem pupilli impenderit. quem eum accepisse non oportet.

Ulp. Heredes tutoris si ea summa soluerint in qua obligati pupilli fuerint. actionem contrariam ad usuras eos habere posse redditur.

Paul. Si tutor pro pupillo se obligauerit. habet contrariam actionem et antequam soluat.

De eo qui pro tutore prove curatore negotia gessit. Rubrica.

Ulp. Pro tutele actionem necessario pretor proposuit. nam plerumque incertum est utrum quis tutor an quasi tutor pro tutore administrauerit tutelam. ideo in utrumque casum actionem scripsit. ut siue tutor est siue non sit qui gessit actione tamen teneatur. Solent enim magni errores intercedere. ut discerni facile non possit utrumque tutor fuerit et sic gessit. an uero non fuerit pro tutore tamen munere functus sit. Pro tutore autem negotia agit qui munere tutoris fungitur in re impuberis. siue se putet tutorem. siue sciat non esse. fingit tamen esse. Proinde et si seruus quis tutor egerit diximus(?). ... respondit dandum in dominum iudicium utile. Eum eo qui pro tutore negotia gessit. quod ante pubertatem agi posse tutele nulla dubitatio est quia tutor non est. Quod et si quis finita tutela pro tutore negotia negotia impuberis gessit. tenebitur. Sed et si quis prius pro tutore administrauit. nisi qui tutor est(?) tenebitur. ergo qui pro tutore negotia administrauit. quotiens deuoluatur hic gestus in tutele actionem. Sed et si qui tutores negotia gesserint eius qui iam puber esset. in tutores haberi potest pro tutele actio cessat. Sed et mox si filius quem dum natus est ita ut pro tutore quis gereret tunc esse pro se oportuit. auctoritas tamen non capiat tutorem. i. impuberem esse oportet. Sed erit negotiorum gestorum actio. Si curator impuberi a pretore datus negotia gesserit. an quasi pro tutore negotia gessit teneatur. quia curatore ne nimis(?) cessare hic actionem. quia ex officio curatoris functus est. Si quis tamen cum tutor non esset compulsus a pretore uel a preside dum se putat tutorem non teneatur. et magis est ut quamuis compulsus gessit. teneri tamen debeat. quia non tutoris gessit cum tutor non esset. at ipse curator si quis curator gessit.

Hinc pro tutele iudicio instituere quamquam uenerit. Sed utrum solummodo quod gessit tenebitur. an uero et quod gerere debuit. Et si quidem omnino non attigit tutelam non tenebitur. nemini(?) attingere debuit. quia tutor non fuit. Sed si quidam gessit. uidendum an et ea que non gessit teneatur. Et recte hactenus tenebitur. siquatenus gesturus fuerit. Sed et si agnito quod tutor non fuit absistiterit ab administratione uidendum an teneatur si ... necessarios pupilli non certiorauit ut ei tutorem peterent uenire.

Celsus. Eius qui pro tutore negotia gesserit cum tutor non esset res pupilli non uendidit. nec ea usucapta est. potest eas pupillus. quamquam ei contingere non enim contrahitur quam tutoris esset rei pupilli administratio.

Iulianus. Quero autem is qui cum tutor testamento datus esset. id ipsum ignorauerit. pro tutore negotia pupilli gesserit. quia tutor an quasi pro tutore gessit tenetur

Gloss (column): r. In nulla dubitatio. ut s. de s. ti. l. i. § finito. et j. de re. pu. sal. fo. l. ii. § et s. a inco.
f. In finita. adhuc forte datus.
a. In eximo qui. i. uere tutor. et eius quasi imitatus expressimi. acc.
b. In deuoluatur. ut s. de s. t. et j. si tuto.
c. In habere. ut s. de ... pro. § si. tu. gerit. l. scie. ac.
d. In cessat. cum ergo sibi non cessat ubi quis se putat tutorem. cum esse non poterat. ut. s. e. § pri. quia est ar. de ... quia suus aliquando potest tutor dari. s. testamentarius. ut. ii. ... de tu. s. § i. ait. sed puberi non potest dari ullo modo. sed et si datum inueniat aliquid quod nullo modo possit dari. dicendum ut cesset pro tutele. ut in multe. ut C. q. da. tu. p. l. amat. sed etiam nunquam suus existens suus potest esse tutor. tamen dic fauore pupilli debitum notare differentiam.
e. In natus. i. qui adhuc est in utero nec nascitur unus. uel nullo modo nascitur. et ita nullus omnino ... fuisse. ut. j. d. u. si q. motum. et ita cum nullo tempore apparet tenuisse datum. tutoris. non pro tutele agit. sed neg. ges. utili. ut subic. s. e. t. ii. pri. mo. et de neg. ges. cum pat. s. de te sta. tu. si nemo. ac. § si.
f. In hac actione. s. pro tutele. sed datur actio neg. ges.
g. In curatoris. uere ei fuit curator. alter sciebat. et sic gerebat. ut. s. e. l. quo. ac.
h. In cessat. actione pro tutele. acc.
i. In ubi. de quo. s. pr. § dix. quod uere erat curator. alij dicunt quod non tutor gerens ut tutor teneatur pro tutele. sed non curator gerens ... curator non tenetur pro tutele. quod licet sit uerum. hec littera non patitur. An autem curator eum act. neg. ges. ista actio. quod dicunt quod sic. quia gerit sua ... necessitate. tu quod non ... ut. no. s. de neg. ges. l. ii. § hac actione. acc.
k. In non tenebitur. ut C. de testa. t. l. i.
l. In hactenus. accedens pro tutor qui omnia gessit. cum duobus casibus de gerendis. s. si aliter erat gesturus omnia. ut hic. et item qui incepit scire se non esse tutorem. et persequitur aliter non. quia error eum excusat ut hic. in ... aliud est si ... gestor et absistendo omnia gestum(?) quia tamen si aliter gesturus non esset. ut. s. de neg. ges. si pupilli. et si. tacere. e. de neg. ges. l. ii. in fine. tanto gestorem quam accessit ut omnia gesturus sit. in mo.

o. In necessarios. i. cognatos. sic potest s. de ... qui ... l. s. et fac. s. de admi. tu. tutores q. et l. sed ac.
n. In est. uere. ergo si detior autem non tenetur aliud mihi ... ut omnia gesturus ...
o. Usucapta est. ... post pubertatem pupilli. quia non usucapit res pupilli ante pubertatem. ut. j. ... et ita usucapit ... nisi ... et ... de ... se cus sine erit pupilli dati ei putauit. ut. j. de recept. ar. ... ob. l. illa. q. ... ac.
p. In cum pupillo quod fiat dat. re. pu. sal. fo. sic. q. tu. l. pupilli. et fac. l. qui neg. j. de reb. e.

Marginal notes: solue ut ibi no. — quo — gessit tutelam. uidendum est a pro tutore — non quia tutor — quo — est administrator ... curatore quando tutore administrat(?) — in — tunc — accessit ut. — in tutore ... cognitione ... gestis ... — Tutele

Later marginal and bottom notes: [illegible]

45

a. Quod eo tutore etc. i. ut teneat tutele actione. quia tutor habet actione pro tutele. ac.

b. Qui pro tutore tutor. quia aut praestat tutor ...

c. Ex qui enim i. etiam actio pro tutele ... ac.

d. Ex falso tu. auc. gesto. ac. differt hic ti. a superiori ... hic consulit ... cum pupillo falso tu. auc. ... ille ipsi pupillo. item ille habet locum sive sciat se non esse tutorem ...

... autem ex edicto, nemo enim pupillo qui tutorem quasi se tutorem esse debere, vel ut eo affectu negotia gessit quo tutor gerere debebat.

Pomp. Qui pro tutore negotia gessit, omnem dolum et culpam et diligentiam praestat quam tutores praestant.

Ulp. Si qui pro tutore negotia gessit, omnem dolum praestat.

Quod falso tutore auctore gestum esse dicatur.

Ulp. Huius edicti aequitas non est ambigua, ne contrahentes decipiantur, dum falsus tutor adhibetur. Sed ait edictum hoc sic: Quod eo auctore, qui tutor non fuit. Quibus etiam multum deficit. Quid enim si tutor fuit, is tamen qui auctoritatem interponere non potuit, puta furiosus vel ad aliam regionem datus? Sed Pomp. lib. xxx scripsit, magis quamvis a non tutore gestum sit, pertinere ad hanc partem edicti. Quid enim dicemus si duo tutores, alter falsus, alter verus auctoritatem accommodaverint? non ne valebit quod gestum est? Et licet hoc edictum singulariter scriptum sit, tamen plures intervenient qui tutores non erant, tamen locum esse debere Pomp. lib. xxx scribit. Item Pomp. scribit, etsi pro tutore negotia gerens auctoritatem accommodavit, nihilominus hoc edictum locum habere, nisi forte praetor decrevit ratum se habiturum id quod his auctoribus gestum est. Nam et ita valebit per praetoris tuitionem, non ipso iure. Sed ait praetor, si id actor ignoravit, dabo in integrum restitutionem. Scienti non subvenit merito, quoniam ipse se decepit.

Paul. Si id quod actor ignoravit. Labeo ... sit ei ... credidit.

Ulp. Plane suffecit, qui auxilio non indiget, scilicet ei non nocet, ut puta pupillus cum pupillo egit, nam cum nihil actum sit, scilicet non nocet.

Paul. Minoribus xxv annis succurritur et si scierint.

Ulp. Interdum tamen et si sciat, in integrum restitutio facienda erit, quid si a praetore compulsus est ad iudicium accipiendum.

Paul. Pupilli scientia opponi non debet, cum eo constitutus cum pupillo contraxerit. Dicendum est, restitui pupillo quod in rem eius versum est ... accommodatus sit pupillus.

Ulp. Novissime praetor ait: Item si quis cum tutor non esset, dolo malo auctor factus esse dicetur, iudicium dabo, ut quanti ea res erit, tantam pecuniam condemnetur. Hoc enim si pro tutore convenitur, nec sufficiat si falsus auctor fuit. Verum ita demum si dolo malo auctor fuit. Quid ergo si compulsus aut metu ne compelleretur auctoritatem accommodavit? non debebit esse excusatus. Quod ait praetor quanti ea res erit, magis puto non poenam ... veritatem his verbis contineri. Et Pomp. lib. xxx recte scripsit, etsi suspensum sit hoc iudicio ratihabitione, habere quos factum est actor restitutorio agere. Si plures sint qui auctores fuerunt, per portionem adversus singulos ... non eligere.

Paul. Et ideo si nihil actum sit ... non totum ... ideoque ... denegandum in id quod dictum est Sabinus scripsit.

Ulp. Huius actionis exemplo Pomp. lib. xxxi scribit dandam actionem adversus eum qui dolo malo hoc adsimulavit, ut alius auctor esset. Haec actiones in factum ... heredibus ... competit ... successoribus. In eos non ...

n. pupillo. ... cum fal. tu. ...

o. Quia metuit cautionis ...

s. Actor. i. qui non agit ... cum falso tu. vel eo auctore. ac.

xxliii

nō ob. dā. l. si quis. ut. d. l. l. i. insti. a facit. j. c. falsus.
·y· Susptum. ut. s. p̄x. C. diuī.
·y· Restitutorio. ex edicto posito. s. c. l. l. insti. s. ꝯ pupillum. cū quo ce̅xit falso. tu. auc. s̄ nō nc hūit ꝓ iudicīo totum intēē. ad qd ergo postea restituitur: .io. s̄ nil aliud petitum: nisi ut noceat sibi q̄ fecit c̄ eo. ul' dic̄ q̄ noluit

Labeo scribit. nec in p̄m post annum. Labeo q̄m q̄ssitum pu tauit. ⁊ si doli ꝯ ca p̄mittat. Et ad ꝯsus eius p̄sonis q̄ alieno iuri subiecte s̄. nouales erit.

Gaius. Si falso tutore auctore actum sit. cum ꝯ certi dies actionis exierit aut res usucapta sit. omnia i ꝯ modi p̄tinet sustinē debēt. ac si illo tēpore nō auctore tutore cessisset.

Vlp. Falsus tutor. qui i ꝯ beendo auctor minor. xv. l. vi. uj. annis fuit. tenebit' i factum actione ꝑ dolum malum. cum aliq; ꝯ ditionis fuit. ul' sui iuris. a. ul' alieni. Eum dolo malo auctoritatē acommodauit. tenebitur hac actione. Sz si quis fuit familias factus sit ad ꝯtra alienū. tenebit. ꝑe q̄ iuris ē. si ā malle ⁊ q̄s tutore auctore contradixit. nā cū; istis modis ꝑ tutorē decipitur. ꝯsequi ꝯtrarit. q̄ aliter ā impube extitus n̄ fuit. quā si tutoris interuenisset. Iul. li. xxi. dig. tractat. an ē i patrē dedeat ⁊ dari hac actio. qui filiā; minorē ⁊ xij. annis nuptui dedit. Et ⁊ magis ꝑbat patri ignoscēdum; uē dicēdo cū. qui filiā; suā maritum i familia sponsū ꝑducere uoluit. affectionē ꝑpensiorē ⁊ magis quā dolo id uidetur fecisse. Quod si maiori xij. annos ⁊ ꝑ decessit. cui dōt dedit. putat. ul' si dolo malo ꝯ uisatus sit ī id quod ad eos ꝑtinet. posse maritum dotali exceptionē ꝯ dicentē submoueri. ī quibz; dote. ul' ī totum. ul' i partē. si ꝯstabit ī matrimoniū si fuerat lucraturus.

Item. Ex eo q̄ mitigatus tutoris se cē. tē nulla cū actione tenetur. Sit tū cū tutor nō cē. tenetur ꝯ suo ī aliq̄ ꝯ uptiōē; adolescentē

⸻

Tenuerit. utile actionē nec ad usus curatorum.

De fideiussoribus et nominatoribus et heredibus tutorum vel curatorum.

Pomp. Quamuis hēs tutoris tutor nō eē. tamē ea q̄ ꝑ defunctū inchoata sunt. ꝑ hēdez si legitime etatis ē. et mascul' sit. explicari debēt. ī quibus dolus eius admitti potest. eo q̄ penes tutorē fuit. hēs q̄ q̄ eius reddere debet q̄ āt. pupillū ī relinquerit. Si hēs capit. nō ꝯtinuē caret. ꝯtra tutelā ē. ꝯ quib; actionē hēc reddere ꝯpellitur;

Vlp. Postulare tutorē uīdet. ⁊ q̄ paliū postulat. ut nō i ite. ⁊ q̄ paliū hēc ī rez fiat.

Item. Etiā; fideiussore ē. ⁊ hēdes fideiussoris ad initiatū; eadē; usiq; ī parte reuocādo cē ꝯstat ad quā ⁊ tutor ī fuerat.

Iul. Qui ostendimi. hēdes; quāq; tutele iudicio posse ꝯueniri a uitēd. aut ꝑ rei eius dolus. ul' ꝑpria administratio ueniat ī iudiciū; et certat siue; expressimētis siui. si ꝑt mortē tutoris hēs eius negotia ⁊ pupilli gerere ꝑseuerauit. ul' ī arca tutoris. pupilli pecuniā ꝯ ī uenerit. ꝯsūpserit. ul' eam pecuniā; q̄ tutor ꝑstatus fuit hēr egerit. tutele iudicio teneri ea; suo nomine. Nā cū ꝑmittitur adūsus hēdez ex ꝑprio dolo iurādū i litē. appareret cū iudicio tutele teneri ex dolo ꝑprio. ꝯ. Negligētia plane ꝑpria hēdis nō ī p̄stabitur. Curatoris quā; eius pecunie. quā pupillo ī re agitauit. p̄stare debet hēres tutoris. Eum eis ā ea cā ⁊ tēporis usuras p̄stare debeat ex bono ⁊ equo ꝯstitui a iudice oportet. Fideiussores a tutoribus nō ī iam si p̄sentes fuerint. ⁊ nō ꝯtradixerit. ⁊ noīa sua ꝑ fieri ī acta publica passi sunt. equum ē ꝑinde teneri. atq; si iure legitimo sti-

⸻

·a· Ino ipso. falsum. tu. ul' eum qui dolū malū adhibuit. ac̄. ac.
·b· Factū. i. delictum. fēo nō obligō oritur ex delicto. ut. insti. d. ob. exō. in p̄n. nā ex delicto udont' uenire. ac.
·c· Cum dolū. i. ꝑ dolū. ut. ipn. l. nouissime. ⁊ i p̄n. h̄. l.
·d· Psonas. puta suos. ꝯgentes se ut tutores auctē p̄stiterunt pupillo ꝯhenti secū ꝯhenti.
·e· Subiecte sūt. iure patritatis. nō filiatōis. ut. i s̄. d. noual. ⁊ f. ac.
·f· Nouales. agit tur' ex illo dantur. ut. s. de his q̄ tele. l. ꝑ tutū nō … eum suus s̄. cum sit rei p̄secutoria. nō penal. ut. s. nouissime. ⁊ q̄ ait. s̄. ultra. an ā in hēdem. ut. j. d. act. ob. i honorarus. ⁊ c. ex delic. d. l. … hīe nil puenit ad eū. un quo ad eū penal' ē. al' cēt secus. ut de ic l. ul' dic q̄ ē ꝑssale. ipius honorarus ꝯtē factā. s. d. al. iudi. l. ꝑtē tres. ⁊ f. ⁊ f. al. sequentibz. acc.
·g· Si falso. sub. cū. i. ꝑ dīt factū sit cū falso. tu. noie pupilli. ul' cum pupillo flo. tu. p̄mitte auctez.
·h· Dies actōis. p̄salis. qua ꝯuenēbatur falsus tuto nomine pupilli. ac.
·i· Aut res. actoris q̄ agebat. rei. uē. ac.
·k· Usucapta sit. a pupillo. nā ut i sup. d. sic fēa. ul' iudiciū sic acceptum nullū ē. sicut ⁊ si corā nō cōpetenti iudice egiss. ut c. ne de statu d̄fūc. l. pl. ⁊ ad

·l· Exceptione. ⁊ s. d. dolo. s̄ placet. pe̅ceptionē. l. pceptōne.
Et nō ꝯ sfaūo. est. ab uno falso. tu. ac.
·b· Nō dne gandam. hāc actōē. ex hac edō ꝯ ue. s. q̄ ore. ca. sic ex. l. al. s. ac.
·c· Hui actois. insto ex s̄ edō. q̄ dat' ꝯ falsu. tu. q̄ datur ex ibus ⁊ ex finia. ut. s. nouissime ⁊ ipn̄. ac.
·d· Actio utile. i ꝑa exsimia hic edicti. g̃. utilis. ut. s. h̄. dn. l. apt. ⁊
·e· Hac actiones. s. que dant' cō' fim. tuto rem. ut. s. nouissime. ⁊ ipn. ea ha q̄ ei exeplo ꝯpetit. in eum qui dolo malo adhibuit ⁊ ⁊. ut. s. i p̄n. h̄. l.

·l· Debz. pupillus. n̄ q̄ ꝑficit ei usucapio. q̄sic ē. an. s. d. al. iu. ꝑtē tres. ipn. in iō aūt tu. flo. nō ꝑtest ꝑi. ac.
·o· Illo. al' alio. ⁊ ita ī libro dūi. accursij.
·n· Falsus ī factū act. ꝯhenti secū. ul' cū. j. e. l. f. s; certe meo loqui ꝑōt. p legem illā. acc.
pupillo se auctore. ut. s. e. nouissime in p̄ncē. nō aūt legat' q̄ nō sciru ꝑ buit auctoritate teneat'. s̄ hēc dicit.
·o· Fuit. falsus tutor.
·p· Alieni. ī filia fa. ꝑtē si ē suus hēt licet nouales. ut. s. e. l. hui. ⁊ f. acc.
·q· Tenebit'. ꝯhenti secū. q̄ iō hunc casum reperit ut addat sequentes. ac.
·r· Filie fa. alioq̄ se tutore. ⁊ illam suā pupillā cū ē alitus filia.
·s· Auctor. al' tutor. ac.
·t· Adoptiuū. cum aliquo.
·u· Tutore auctore. i. falso. q̄ se tutore ⁊ illam lib. ē pupillā q̄ affebat.
·x· Ꝑfectiore. p̄sumit ei ē ā affectōis fecisse mag' q̄ dolo. sic. s. d. ritu. nup. nō soli. ⁊ d uno. q̄. s. d. adopt. nec ei. ⁊ eoz. q̄ in aut. ut sine ꝑhy. ī ꝑncep.
·y· Ꝑtinet. puta sr̄ ut dixit q̄ dotā ꝑtem si ex ꝑcio dotā ē ā. sibi redoi st ꝑulatus sit. ac.
·z· Doli. nō pacti. q̄ ubi nō tenet. d. nec ꝑōt. ut. c. d. dōdit. ob. e. l. usq; ꝑd nō appōito. nō daret' exceptō. acc.
·a· Contradicte. ꝯ dōdit. ob. c. ul' sine cā. nō actor. d dote. q̄ dos nulla. cum min. ullo. ī dā. l. d. dōdit. ob. c. q̄. s. d. ꝯdidit. ob. c. l. f. ⁊ c. d dāt. ante nupt. l. f. ac.
·b· Lucratur. puta ꝑ ꝑō ꝑō' fecerat d' eā lucranda si p̄decesset ī. mīo. sꝫ nūq̄ actō ex hoc edō dabit' aliquo casu. sic. si soluta n̄ eēt. q̄ eēt ꝑmissa sub ꝑdō pacto. ꝑtē exceptōe doli. q̄ actē ex hoc edō ꝑōt hēri ratō fructuū. qui cent inter sūm. eēt. nūc nō sūt. ut. s. d̄ iur. dot. l. dotis fructus. ipn. acc.
·c· Ex eo mitigatus. forte i iudicio ostēdo corā iudice se tutore ē.
·d· Ex uio. fēo in iudicio accepto nomine pupilli. ul' al' m eētū aliquo inito nōīe pupilli. ac.
·a· Vtile. ex eo ē se fuise exti mēte.
·b· Danda. pupillo. ul' aduers. ⁊ c. hec ꝯtū remediū. alij dicūt hic leq̄ d actīe. ꝑtutele. h̄. ē de a dicit. s. t. l. ⁊ in hec differt hic. ti. ab illo. ut. no. s. in rubrica. ac.
·c· Quamuis nō ē. ut. q̄. s. ꝯhenti qui. nō. ita. l. furti. ⁊ plit. ⁊ ang. s. p̄sce. l. hēs soli.
·d· Inchoata sūt. sic. s. d. eu. q̄ rat. dig. l. situtor. ꝑōt. ac.
·e· Legittie. nā minor ñ ē legittimus administrator. ut. c. d̄ie. tu. l. f.
·f· Masculus. ī fēia. ñ. s. l. ū. secus. ut. s. d. iudic. tam ex ⁊ certe. ac. accur.
·g· Explicari. iudicio secus. ut. s. d. iudic.

·h· De eo. al' de ē d eo ⁊ c. ⁊ c. ⁊ q̄ penes. al' ⁊ c. ⁊ c. d eo. ꝑtē alij h̄ite. hēz. tu. hāz. ⁊ c. q̄ ap̄. ac.
·i· Capit. i. accipit ul' aufert pupillo. ac. | j. e. l. cū ostēdimi. ul' utile neq; q̄. sic hēs curatoris. ī. ⁊ c. d nego. g̃. l. curatoris. ⁊ no.
·k· Utili actōe. i. tutele. tutele sic. ⁊ c. ut. quia nō ē i mēhate ꝑōtuēū. ⁊ f. ⁊ c. ad ꝑēā. ⁊ d ādmi. tu. l. p. ⁊ ad tutel' l. ā ā ꝑit. ⁊ c. l. f. ⁊ i. q. s. d nego. g̃. ⁊ ā hui. ⁊ f. arīo. al. q. ā hēā. ⁊ f. tutoris. ac.
Postulare. corā iudice q̄ dare d'. ut j. d dapā. l. uij. ⁊ postulare. ac. noīare inter absētes. ut qm magiatus mittit noīa quoz dā p̄sōis q̄ sit ydonei. ⁊ ā. s. d. tu. ⁊ cu. da. ab. his. nā aby tenet' in subsidiū. ut. c. d ma. o. l. i. ⁊ iij. ⁊ q̄. ꝑtulat tūr n̄ sit fēia. ā. c. d admi. tu. l. f. ⁊ p̄sōis ⁊ sima. ⁊ hēp. ꝑ. l. i. ⁊ ij. ⁊ c. cum ostendimi. ⁊ f. ⁊ ano. ⁊ q̄ qui palū. ⁊ c. sic. s. d admi. tu. ita aūt ⁊ c. ꝯ gessisse. acc.
·o· Etiam usuz. ad q̄ue mod' ueret tutor. hec. s. d admi. tu. l. tutor qui repetito.
·n· Mi. ā. al' i uris q̄ b̄dā libris. ⁊ ꝑōp. dixit. s. l. ⁊ ꝑ penes. ac.
·o· Cum ostēdimi.
·p· Conuenīri. ex edō tenuti. ac. | ratōis ā ex ꝑ d' uiti. tur. sūt. ⁊ dolo a lata
·p· Administratō. nō conectā cū eo q̄ dūt'ctus ī choauit. | culpa d'ēti. a leui. ā ī.
·q· Ꝑseuerauit. noua inchoando. ac. | ⁊ bi cauibz ā. ⁊ dhī. tu.
·r· Dolo. ī lata culpa. ⁊ q̄ dic. ut. ⁊ d mlit. iur. l. ij. q̄l. alio. l. l. at ⁊ ꝑte dūte' ticha
·s· Negligētia. i. leuis culpa. ⁊ ī lata sic. ut. ⁊ d neg. g̃. ⁊ cu. tur d dolo. lata culpa a leui. ut. ⁊ antu. q̄ q̄d. ꝑtē ⁊ illud ꝯstat. ⁊ q̄ leuis culpa seu ne gligētia iputatur ei. sino explicet ī choata ꝑōsuetū. ut. s. e. l. i. ac.
·t· Cor. s. p̄ce. solum q̄ iō. ꝑā. ꝯ. ⁊ c. l. s̄ expōr. ut. i. ⁊ c. j. t. l. l. ā filia. ac.
·u· Cor. qui p̄uabit. l. s. d usu. l. i. ipn. ac. | stip. ū. n̄ ē. ut. s. d adopt. huc ubiq;
·x· Legittio. i. sollēpni stiplone. ⁊ sic. nō. ⁊ sigi ⁊ c. d'ci. ut. ipn. ⁊ j. d ap. l. i. ⁊ s̄ ꝑtē ⁊ cogi tē. no. p̄sentia ꝯpatiētia p̄iudicant. sic. s. d uēd. q̄dā. ⁊ d'et. ut. s. l. i. ⁊ s. ⁊ q̄. d lex. cum ipsos ⁊ locator. ac.

⸻

Ꝙ si fideiussor … obligatur … ꝑ … [illegible]

a- Cautum manerent. sic. s. de pig. si per eius sorte. Et pact. ad municip. l. eum quis. § et

b- Sicut reputationes. ut. s. de opensat. l. iiij. et C. de except. cum fullo. l. defensiones. quas autem habeat tutor heres. s. de contrario. iudi. tu. l. i. § sal. ij. et iij. pro totum. ac.

c- Pupillus fideiussores. dic a singulis tutoribus singulos fideiussores datos. vel dic ab univeris universos. unde sicut tutores ita et ipsi habent beneficium epistole. secus si ab uno tutore darentur plures fideiussores. ut. i. re. pu. sal. fore. l. f. nisi adultus fecit sibi provideri de novo stipulando. ut. i. l. prox. vel aliter exponentes. ac.

d- Non dispar. i. non divisa a testatore vel iudice. quia tunc ipsorum vice fideiussores unius non tenentur pro alio. ut. s. de admi. tu. l. si minores. et fac. ad l. istam. i. de fideiuss. inter eos. al. fideiussores. in principio. al. inter fideiussores. ac.

e- Fideiussores qui caverant rem pu. sal. fo. petierunt ut adultus prius conveniat tutores quam eos. quia habebat electionem. ut. C. de fideiuss. tu. ac.

f- Honus. quod erat ne divideretur actio. ut. i. re. pu. sal. fo. l. f.

g- Susceptum. ab adulto pervenit. fam. ut. i. de p. stip. l. p. et dic quod adulto facta fuit facta promissio. et sic sibi providerit. al. non haberet locum beneficium epistole. ut. i. re. pu. sal. fo. alii distinguunt. l. f. alii distinguunt in fideiussoribus unius tutoris. an simpliciter intercesserit et tunc cessat epistola. ut dicta l. f. an a principio promiserunt quod ab illo servari non poterit. vel re. pu. sal. fo. quod idem est. ut. C. e. l. f. et tunc in illo residuo habet locum epistola. ut hic dicit. sed hec littera non bene patitur hunc intellectum. ac.

h- Actio. ut. et C. de constit. pec. l. f.

i- Actionis. ubi ergo eadem equitas. et eadem ratio. et idem ius. ut. s. ad l. aquil. illud. et C. de libe. p. l. . . eum filio.

k- Heredes non dicit. quia nec is cui successit si viveret. ut. C. de tutela. tu. l. i. ac.

l- Suscepit. erat ergo heres. eo. cum defuncto. ac.

m- Hec eo. quod dixit paulus.

n- Non invenisse. dolo. vel culpa defuncti cui heres sit. ut. C. de her. tu. l. i. et dic istum. tu. l. in ventarium et cetera pupilli instrumenta. ut. C. de mult. unum l. alio. ac.

o- Nam cum. argumentatur a simili. vel a minori. q. d. si lite contestata non cum dolo defuncti heres. ut hic. et j. de act. et o. ex deposito. et l. ex ceteris. et de neg. ges. non. h. ut. s. et f. quod lite contestata multo magis tenetur de dolo. et quia de culpa. et omnino eo quod defunctus. ut in prime. l. ac.

p- Constitutionibus. iste constitutiones loquuntur alio casu. scilicet lite non contestata. et sic non contradicunt paulo. nec corrigunt eum. l. h. h. s. et sic non tenetur heres de levi culpa defuncti. sed nec ipse fuit in culpa lata. de qua sola tenetur. ut. et C. de neg. ges. curatoris. quia ignorat ubi sit illa instrumenta. ut. et j. de neg. ges. ut. l. q. talis. ac.

q- Hec. quod dicunt constitutiones. et sic iste constitutiones. C. de neg. ges. l. curatoris. et

pupillari interposita fuisset. Et adeo et si cum videretur affirmator qui scilicet eum ydoneos esse tutores affirmaverunt. fideiussores vice sibi substituerunt.

Paul. Si a fideiussoribus tutoris ex stipulatu rem salvam fore agetur. easdem reputationes habebunt quas tutor.

Pap. Pupillus contra tutores et fideiussores iudicium accepit. iudice defuncto prius quam ad eum iretur. contra solos fideiussores alter iudex datur. ex officio eius effectus convenit. si tutores solvendo sint. administratio non dispar. si communis fuit. portionum virilium administrationisque ratio ex persona tutorum.

Idem. Si fideiussores qui rem salvam fore caverant pupillo tutoris adolescentis in annum convenerit. petierit atque in eos stipulatum promiserit. ceteros tutores quia ab eo servari non potuisset. placuit inter eos qui solvendo essent actionem residui dividi. quia non fideiussorum susceptum videretur. si alii si mandato plurium pecunia credatur. eque dividitur actio. Si enim quis tutorum est pro alio solvit. cum species actionis equitatem divisionis excludit.

Paul. Heres eius qui non iure tutor ultimi tutoris datus administrationi se non immiscuit. dolum et culpam prestare non debet. Paulus respondit. talem ordinem in heredem tutoris transferri oportere. qualem defunctus suscepit. Hec eo pertinet. ut non excusetur heres. si dicant se instrumenta tutele non invenisse. Plane cum ex omnibus heres fuerit. uxoris ipsius et dolus eius defuncti heres teneantur. Item puto fidem instrumentorum. Si constitutionibus subventum est ignorantie heredum. hec tamen ita dicantur. cum post mortem tutoris heres conveniatur. non lite contestata tutore decessit. nam litis contestatione et penales actiones transmittuntur ab utraque parte

et temporales perpetuantur.

De magistratibus conveniendis et heredibus eorum.

Ulp. In ordine subsidiaria actio non dabitur in magistratus. Nec in fideiussores eorum. hi enim rei publice rem salvam fore promittunt. non pupillis. proinde nec nominatores magistratuum ex hac causa tenebuntur. sed soli magistratus. Sed si ordo periculo suo nominaverit. tenebuntur qui presentes fuerunt. Parum enim refert nominaverint vel fideiusserint. an periculo suo receperint. utrumque igitur in eos actionem competit. Sed etsi a magistratibus municipalibus tutor datus sit. non videtur pro ordine electus. Magistratus autem alius sive tutores dandi iure. hac actione tenebitur. Si per se pupillus. de conditione magistratuum et facultatibus tutorum voluit. ut ipse caveret. non ita. Exstat divi Marci rescriptum. quo voluit eos qui presides certiorarint. non posse teneri. atque si ipsi decrevissent. Sed si decreverit quidem fortasse aut per pecuniam. falsa renuntiaverit. plane si preses pupillo satis eos exigere iussit. non dubitamus teneri eos qui presides decepit. Si preses per nominationibus ab alio acceptis ad magistratus municipales remisit. ut secundum nominationibus instruat. et postea instructus dederit tutores. an exemplo eorum qui per nominationem instruunt debeant magistratus teneri. quesitum est. Itaque cum ita et C. utrum ipsi magistratus nominaverint electos dederint presidi. an ea que ab alio presides acceperit. signaverint. Et puto utrosque eos sic teneri. quidem dolo vel lata culpa versati sunt. Non tantum pupillis. si quod suum actiones eorum subsidiaria prestitit. agere. Si curatores fuerint minus ydonei dati. dicendum est teneri magistratus optime. sic ex suggestu eorum vel nominibus aliis acceptis presides de

c- Quod potuit ut is. s. de attil. tu. et hic in. quod satisdet. quia tunc tenetur. ut. i. et plane. ac.

i- Renuntiaverint. nomina et facultates tutorum. ac.

k- De nominibus. i. de nominatorum facultatibus et moribus. hic. argumentum quod iudex debeat inquirere de conditione testium.

l- Instruunt. non facta de dicta renuntiatione. ac.

m- Agere. contra magistratum. ac.

a- Spectantur. sic. infra. de proc. act. et plt. et C. ex debed.

b- In ordine. decurionum. quia tutor dato i. l. i. ac. ideo non spectabatur. nisi in casum. ut. s. de tu. et cu. da. ab his. l. ubi. ac.

de mult. et unum alio. et si les. et adde quod no. s. C. cum ostendit.

De sic est argumentu q iudex nō debet aliquē dāpnare i expē[illegible] pro his pcto [illegible]

.a Emoniti. puissum. nā alit dare nō potant olim. s; hodie secus. ut. isti. d atill. tu. § si hec aute ῖno. amoniti. sic. j. d dāpno. ifce. l. iii. § meū. ad opis. no. nū. de pupillo. accursius. § qui opus. ac.

.b In successores. q. d. dimittit hec hon dādi tutores ad suos suc cessores. indignitate. sic. s. quib;. ex. c. ma. § q si ps. § pi te. sidno uult. acc.

.c Pdest. qn tenean tur. q sic t paria sunt nō dare q male dare. ut. j. ad ōp me. l. ii. § f. aj. § si m ter. accur.

.d Satdat. i. fideiussores sint y donei. ul nō. sic. as. q sat. co. s abarbitro.

.e Actiōez. infrō. ut. C. e. l. f. ac.

.f Iunior. i. magistratui mu nicipali. ut. C. d m dic. l. f. ac.

.f Nō pot. ut. s. de res. l. ius. pu. q C. d transac. l. iij. in pn. aj. d adop. re. adei. p. l. ij. § ius. rei. pu. ac.

.g Decessit. q alit dare negligen ter. nam. h sit paria. nō dare. q male dare. ut. s. § sci endum ē. sic i duob tutorib. uno gente. altō nō. ut. s. d admi. tu. l. tutores. § in eum. acc.

.h Ydonei. fac. s. d tu. q cu. da. ab his. l. diuus. aq ibi. no. ac.

.i Futuros caūs. sic. j. d admi. re. ad ei. p. l. ij. § si eos. as. tenes. g. litis. § si pecunie. as. s. d admi. tu. l. ij.

Set contra. in eodem. titulo. l. lucius. § sempnii. solutō. ut ibi. accur.

.k Agi pot. s. finita tutela. ut. s. d tu. q ra. dic. l. nisi. q fac. C. d di. tu. l. i. ac.

.a Fuisse. qz eni hodie sit nō soluēdo p sumitur sic retro fuisse. q dic. d. s. de probat. nō est sol nectē. ac.

.b Priuilegium. psonale. ul ypothece. accursius.

deīt. Si; si ad eos remiserit. ut ipi det. ul post dationē. ut exigeret satisdationē. p iculum ad eos ptine b. Magistratibus iputat et hominō tutor ul curator datē sit. itaque ualiter nec si in omni nō dederit. nō dō ipi q ipi. ul. id lesciēs medio tpe pussi sit ad eos magistratus ptinē nō ambigitur q minime mandato nō paruerit. Sciendum ē aut si magistratus municipales dati ō pi traxerit q tutela d ostituunt. in successores suos. ul satis datione dādo patr recepit quo ad successores agn[illegible] inde nil eis pdē. [illegible] Diuus adrian rescripsit. i uniuersu qd electus ē ad extimādas tutorum facultates eos actione damnari. Cui t magistratus recongnt. ut aliter tm periculo tutores dare ēt ō uetiones pupillo nō pn dicunt. Diuus adrian rescripsit. q ne tū enī dn [illegible] res publicai mutauit nō pot. Cētius tn arbitror cōueniendum eū q hec suscepit. Deniq; ex cussis eius facultatibus tūc ē ueniendum ad collegam. Quē ad modū si solus dedisset dicere mus. Prius eūdem collegam aggrediendum. t Siquidē sunt i ciuitate ex qua pupillo iduri s q ydonei indeo tum. ostituūt magistratum exgentē ex ni ciis ciuitatib; leci sit si minus que q. nō a p sionib; puītie mittere nō pō arbitrium dādi sibi uendicare. Si magistratus ab initio ydo nū dedit. q satis nō exigat. nō suf fic. Quod si satis exegit. ydoneum exegit. quamuis postea facultati tib; lapsi sint tutores ul fidiussores nichil ē q erga eos iputet. nō enī debet magistrat futuros casus. q fortunā p stare pupillo. Sz si satis nō exegit. ydone tn tutor eo tpe sunt q sit tutele agi pot. fuis fiat. Phatio aut nō pupillo īcū bit. ut doceat fideiussores soluen do nō fuisse cū acciperent. si magistratib; ut doceat eos soluēdo fuisse. Pri uilegiū ī bois magistrat pupillus nō hēt. sz i eazatis ceteris creditorib; ptē hi tur. Exige aut cautiōē magistrat sic opportet. ut pupilli fuis. aut pupillus ipse si fari pot. aut psens ē stipuletur a tutorib; ipē fideiussorib; eoz rē saluā fore. aut si nēo ē q stipulet. suus publicē stipulari debet rē saluā fore pupillo. aut certe ipē magistrat p plane ubi suus publicē. ipē magistrat stipulet. p icendum ē utile actionē pupillo dandā. Cū filius fa. fuit magistrat. q cauet pupillo nō caū uit. aut nō ydonee cautum sit an patriā q ten. ī patrē ē actio dāda. sit questionis. q ait uul. i pa tris de peculio dandam siue uolunta te eius filius decurio fact sit. siue nō. nā si uoluntate patris magistratum administrauit. at tn nō de peculio puīti ultra q de peculio ouenium qre. pu. saluū fore pmittat qui dat uoluntatē [illegible] ut filius decurio creet.

Idem. Proponebat duos tutores a magistratib; municipalib; datos cautiōē nō exacti quorum alterum ī ope decessisse alterū isoluendū. Et quereba tur an tutor qui soluendo sit magistratum municipalē hec possit aliqua actionē cū sint. a tutore suo satis nō ē exactum dicebat quē a tutore suo satis pupillo factū sit. in pupillum ad magistrat nō posse. tutorē aūt nūquā tutor aduersus magistrat hēt actionē. Senatus aut consultum pupillo subuenit. pstīcaisse q tutorem iputet. Quod satis a tutore nō exegit. ul suspectum nō fecit. ut ppōit magistratib; cū nō cauisse.

.c Suus pu. pot intelligi i uero suo. ul tabellione qui suus ē nō pot. ut. C. d tab. l. gnāli. s; sic dr. q; cuilib; de populo sunt. sic. poti. s. d adopt. nō alit. q facit ad §. j. rem. pu. sal. fo. l. ij. q l. nō q. as. d pact. ite magti. as. d osti. pec. cū q. § si actori. q s. d admi. tu. quot. in pn. as. d pcur. l. mutus. § si curator.

.d De peculio. ut. as. d peculio. licet. § f. s; ē. C. q cū eo. l. i. in fi. ubi dicit i solidum. so. ibi datus fuit tutor filius. hic ipē alium dedit. ite. ē. j. admini. l. ij. § p. ubi ex perat patrē fideiussor qui intercessit apud rem. publ. s; fideiussor nullo mō tm ergo nec pat. ut ibi dic. ro. non tenet pat ut fidiussor pupillo suo noie. ul d suo ali qd dare. s; noie filij. aut pī de boie filij. s. de peculio. ut h dicit. l. alij hic sopniet ip naso. accursius. accu.

Ja hic bene q quicumque aliquis p aliqua re cogit dare fideiussores [illegible]

.e suetū satis pupillo fecisse

.e Propoebat datos. iussu presidū. nō al h unt. hodie q ūqz secus. ut. isti. d atill. tu. § si hec unt. acc.

.f Hēt actiōē. [illegible] de equitate q sic. ut. j. l. p

xima. q sic nō habundat p ptum districto iure. q sit sino est iculpa. nō datur ei actō q ūc ē §. j. l. pē. s; ibi de qtate q; §. j. l. dic nō habet unquā. cum q ē. q habundat p ceptum. ut al maxime. ut. C. de testā. ma. l. f. § ij. ac.

.g Pupillo subuenit. dum taxat quasi nō tutori. s. cōtra magi stratum utili actiōe. ac.

a. Ite dari. s. tutori cum ei ipsum non pot q iat. ac. ut dicitur s. l. p.
b. Negligentie. i. noie culpe dsueti. q dic. ut. s. e. t. l. i. contra offere dimus. accurs. || culpam. sic. s. d. pont. l. i. § sepe. no eni causam pre stat. ut. j. d. admi. re. avci. p. l. ij. § sico. a facit. l.
c. Come pericli. i. oes
d. Succedit. i. obligatur. sic cibum hes. C. qui. da. magistrat.
tu. pe. l. curatorem. acc.
e. Proxime. i. d dolo a lata cul pa desuncti tenetur. no de le vi. ut. C. e. l. y. ej. e. q. ad.
Quo omisisti. facit. § Divi. tu. l. y. ej. ad muni. qd ergo. isti. ad. d. ad mi. tu. lutius. § cu testo. a l. tute tutores. ej. e. l. p. e. ad te q. no. s. d. tu. qta. d. i. l. i. § ut tractemus. accc.
g. Quod ad. omittet. hec e lata culpa magistratus d qua tenet hic. ut. s. e. l. nō similiter. ac.
h. Tenet. sicut hic. sed si non.
i. Cessare. ut. s. l. a. § si magistratus. ac.
k. Celvidei. i. eu aliquo de lo ul lata culpa. d qbz tui. ut. s. dixi. ac.
l. In magistratus si dolo. uel lata culpa. ut. j. e. patz.
m. Insolito. noie toli. quin pot p parte omitti. ut. s. d pont. si quo. ac.
n. Simulla. al est multa simulla culpa. s. lata. que dolo operatur.
o. Dum taxat. i. sola sine dolo. ac.
p. Dolo. s. magistratuu. neq dolo. ne e. dubau. ly leuis. l leuissima culpa intueit. d qbz tui. ut. s. e. l. no silr. al est in lata. sine lata culpa. dum taxat eorum. ne e. q e plano est ad sensus. a fac. e. l. sin. a d admi. tu. l. supplex. ei. s. pupillus. ac.
a. Magistratus ex hoc. dic. s. curatoribz. ut. s. e. l. magistratibus ut. C. l. a. ij. a facit. s. e. l. i. s. magistratus. ac.
b. An in magistrat data. s. pu pillo i ceti. s. subsidiaria.
c. Sors. s. inquantum tenetur tutor. na adide tur magia tus i subsidium. ac.
d. Non posse. q. d. ut. q. qui ac.
e. Penam. q exigit a magi stratu pena e. quo adeuq. q h uidebat excusari ab usuris. ut hic. e. d. usuris. s. l. i. l. x. ul dic pena. i. usu ram. q. d. sic al non sstat usura uenit. ne constitutu. ita nec usura hui pene. p quo e. s. d neg. g. qui sive. ubi usam ucat pena. ac. || non tui i usuris ali possit tali. so.
f. Posse. j. d admi. tut. § paul. s. ubi hic ipi met magistratus gessit. tera. pu. sic tenet. rei. pu. p se. no palio. q no celo. q. quo ad pupillu. hic loqtur. dic ergo q hic tenet pupillo adversus. ubi no rei. pu. ul so. vi.

Paul. Quod si tutor ab his prestari culpi iacet. non erit iniquum adversus magistratus actionem eam dari.

Ulp. Non similiter tenentur heredes magistratuum ut ipsi tenentur. nam nec heres tutoris negligentie nomine tenetur. nam magistratus quidem in omne periculum succedit. heres ipsius dolo proxime culpe succedaneus est.

Iul. Duo tutores pariter sunt. unus se exc. ad administrationem tutele. alter sine herede decessit. Quesitum est utrum in magistratus qui non curassent ut caveretur. an in alterum tutorem actio pupillo dare debet. Respondit. equius esse in alterum tutorem dari quam in magistratus. debuisse enim cum cessaret pupillo caveri nec impune negotia curare. cum preter quam alii tutorem iussisset. Similiter esse et qui administrationem quorundam negotiorum pupilli non accessissent. nam constituti aliquam partem negotiorum pupilli administrantem tenetur. et ob id quod non gessit quod gerere debebat.

Ulp. Quod ad heredes magistratus pertinet exstat divi pii rescriptum ut cognita debere dari actionem. Nam et magistratus si lata fuit negligentia. ut omnino cavendi obmitteret. equum esse haberi eum loco fideiussoris ut heres eius teneatur. Sin vero cavit quidem idonei fuerunt. et postea defecerunt. sicut et ipse magistratus plerumque recusaret hanc actionem. ita et heres multo magis. Novissime. Illud ait. ubi idem hanc actionem dandam. quod sic intellexit magistratus cum minus idoneis fideiussoribus contrahit.

Celsus. In magistratus qui tutorem non dederit. rogo rescribas utrum pupilli pertineat actio danda sit. cum quo potissimum agat. Respondit. si dolo fecerint magistratus ut nihil pupillo caveretur. in quemcumque velit actio ei danda in solidum est. Sed si nulla culpa dumtaxat eorum non dolo malo factum est. equius esse existimo vel pro portione in quemque eorum actionem dari. dum pupillo res persalva sit.

Mod. Magistratus a curatoribus pupilli cautionem exegerunt. res salva fuerit. ex his alter sine herede decessit. quero an in defectione in solidum collega eius prestare debeat. Mod. respondit. nihil proponi cur non debeant.

Ulp. An in magistratus actione data cum usuris sors exigi debeat. an vero usure peti non possint. quia constitutum est penam vel usuras peti non posse. constitutum est rescriptum est. a divo Severo quantum usuras peti posse. quin eadem est in magistratibus actio. datur que competit in tutores.

De rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt sine decreto non alienandis vel supponendis.

Ulp. Imperatoris Severi oratione prohibiti sunt tutores et curatores predia rustica vel suburbana distrahere. que oratio in senatu recitata est Tertullo et Clemente consulibus idibus iuniis. et sunt verba eius huiusmodi. Preterea patres conscripti interdicam tutoribus et curatoribus ne predia rustica vel suburbana distrahant. nisi ut id fieret parentes testamento vel codicillis caverint. Quod si forte es alienum tantum erit. ut ex rebus ceteris non possit exsolvi. tunc pretor urbanus vir clarissimus adeatur. qui pro sua religione estimet que possint aliena vel obligari debeant. manente pupillo actione si postea potuerit probari obreptum esse pretori. Si communis res erit et socius ad divisionem provocet. aut si creditor qui pignori agrum a parente pupilli acceperit ius exsequetur. nihil novandum censeo. Si defunctus dum viveret res venales habuit. testamento non cavit ut

g. Facto eas. s. tutele. utili tantum si erat curator. q. d. bitur i magistratu utili. negg. g. al dic se. eas quo adgre rens. n eas quo ad q em. cu ibi tutele. h iste subsidiaria. silr in quo ad gem. diuisio. quo ad spe. s. d. l. y. ipn. e. ar. j. d nobz reis. l. y. insi. accursius.
h. Tertullo...
i. ...
k. ...
l. ...
n. ...uet formam. testo datam. u. e. d admi. tu. l. tutel.
n. Alienum. ut. ej. e. l. ob es alieno. ita necessaria. al. est eam alienandi. puta ex alienum. ut hic. j. e. l. si curator ut curatoris. u. e. sup. pu. pe. l. f.
o. Obreptum. ut. ej. e. mag. § p. a dic obrepti. i. p dicitur. tui. impetratum a pretore ut alienet. ac.
p. Socius. maior aliquis socius. u. j. e. si pupillorum. al e. ut oec. eam e. d fiuo. co. l. f. al est ex tertio. in...
q. Creditor. q. uedat. ut. ej. e. si pupillorum. § si pupillus e. si aduer. ut. pig. l. y. ubi plenius. no. ac.
r. Censeo. q. potuit hec fieri sine decreto. ubi non sunt uba orationis. ac.

distraxerit, abstinendum erit auctoritate. Non est enim utique quin ipse noluerit vendere. Item eum qui postea distraxerit putavit. Si minor xxv annis emit praedia ut quae ad pretium solveret, esset pignori obligata venditori, non puto pignus valere: nam ubi dominium quaesitum est minori, coepit non posse obligari.

Paulus. Sed hic videtur illud movere, quod ad minorem pignus quasi cum sua causa ab initio ierit. Quod si ita sciverint [?], nec dubitatio est quin ius pignoris salvum sit. Si igitur tales species in pervasionem venditore inciderint, imperiali beneficio opus est, ut ex rescripto pignus confirmetur.

Tryphoninus. Si pecunia alterius pupilli alteri pupillo fundus comparatus sit, isque pupillo vel minori traditus sit, an pignori obligatus esse possit heredi [?] cuius pecunia fundus sit comparatus? Et magis est ut salvum sit ius pignoris secundum constitutionem imperatoris nostri ad divum patrem eius, a pupillo enim cuius pecunia comparatus est fundus.

Pignori capi iussu magistratus vel praesidis vel alterius potestatis et distrahi fundus pupillaris potest. Sed et in possessionem mitti rerum pupillarium a praetore quis potest, et pignoris detinendi causa, sive legatorum seu fideicommissorum causa, sive damni infecti, praetor iubet possideri, poterit. Haec enim obligationes non alienationes locum habent, quia non ex tutoris vel curatoris voluntate id fit, sed ex magistratuum auctoritate. Item si fundus a tutore petitus sit pupillaris nec restituatur, an litis aestimatione oblata alienationem pariat? Et magis est ut pariat. Haec enim alienatio non sponte tutoris fit. Sed [?] erit dicendum, et si fundus petitus sit qui pupilli fuit, et contra pupillum pronuntiatum, tutoresque restituerint, hanc et hic valebit alienatio propter rei iudicatae auctoritatem.

Si ius [?] habet pupillus, videamus an distrahi a tutoribus possit. Et magis est ut non possit, quia ius in se positum potius sit. Si vero ususfructus alienum pupilli potest [?], si solus fuerit ususfructus pupilli, an ergo hic nec non utendo amittere [?] tutores ... probavit [?] hunc rei. Et manifestum est restaurari debere. Sed si proprietatem habet pupillus, non potest usumfructum vel usum alienare, quoniam oratio nihil de usufructu loquitur. Similimodo dicitur nec servitutem imponi posse fundo pupilli vel adolescentis, nec servitutem remitti quae fundo eius debetur placuit.

Si lapidicinas vel quae alia metalla pupillus habeat, stipendiarias vel vectigales, vel si cretifodinas vel argentifodinas vel quid aliud huic simile.

Paulus. Magis puto cessare decretum ad orationis impedimentum alienationis. Sed et si salinas habeat pupillus, bona fide alienum fundum emptum possideat, dicendum puto nec hunc alienare tutores posse, cum enim quasi pupillare sit distraxerit, et venditio valet.

Si fundus pupillo pignoratus sit, an vendere tutores possint? Hunc enim quasi debitoris haerere ut alienum vendunt, si tamen ipsum pupillus vel pater eius ut venditum possideat, consequenter dicendum est non posse distrahi quasi praedium pupillare. Idem quia si fuit exercitum [?] ipsum in instrumentis possideat.

Si fundus legatus vel per fideicommissum fuerit relictus scio a pupillo herede instituto, an tutor restituere fundum possit sine auctoritate praetoris? Et puto si quidem rem suam legavit, cessare orationem. Si ...

a– C pretorie. al' p̄torꝭ. al' tutorie. ac.
b– C rato. nō deb; apm uia malitꝭ. sic. s. ð tribu. illud. m fi. ꝛ s. ð transact. cum hꝭ. ⁊ si cum hꝭ. ac.
c– C in stipulatum. i. i obligatōem ex stipulatu qua pater tenebat. accurs.
d– C reddere. i. dare. ut. ꝛ j. ð. u̇. si. l. ubum. red. ꝛ s. pꝭ. ⁊. in ubo restituere. ꝛ facit. ⁊ si adu̇. uē. pi. l. ij. acc.
e– C alij. i. q̄ua patri. ac.
f– C si parere. fac. s. pꝭ. ꝛ s. ð co traben. ept. fistulas. ⁊ i. ꝛ ⁊. q̄ d decreto opꝰ nō ē. l. i. acc.
g– C pupilli. nā recta uia ad eū dñium rei legate trāsit ā uo te testatorꝭ. siue abadita hē ditate. ut. j. ð l. ij. l. legatū. ꝛ ubi repudiat maior. xxv. an. nūq̄ uidetur fuisse ei. ut. j. ð l. i. si tibi hō. ⁊ ei sunt. ⁊ te. s. hunc.

[illegible]

h– C nō passim. i. nō sine disti ctione ul' eāe cognitē. sic post. s. ð postul. l. i. ⁊. in pn. accurs.
i– C es alienū. hic id sit initio q̄z hec ē illa cā. p q̄ua pmitti tur distractō. ut. ⁊. ð predus. mi. obes alienū. ... ⁊ alia p̄ stituta ... ut i cote ... ⁊ dotē. p nupt. eū decreto tñ. ut. ⁊ si ma. fac. ⁊ eū aut. ⁊ ad mi. tu. l. lex q̄. in pn. ac.
k– C decuit. ut. s. e. l. i. ⁊ i. acc.
l– C pmittat. fac. s. ð pigno. act. l. tutor. ī pn. accurs.
a. C instruat. sic. s. t. i. l. a. ⁊ si preses. ac.
b. C excelle. sic. j. ð re. mili. nō omēc. ⁊ ab abauis. ꝛ s. ð eo p̄ que fac. e. l. i. ⁊ i. ꝛ ⁊. ð ass. ⁊ l. ⁊. ibi nec facile. ꝛ ⁊. ite exei pe h̄ parētꝭ. pupilli q̄ sint tu tores. ut. j. e. si pupillorū. ⁊ si pr.
c. C si inope. al' si inope. ⁊ tē dat aduocē. cum salario ð publico.
d. C ð ptor. urbis rome. acc.
e. C uale. ð uidbat. q̄z ī pum tiali re tō p̄sēc intuenire d3. ut. ⁊. e. l. obes. a3.
f. C subiectit. al' nō. q̄z decre tum ī nō sibi subiectū nō te net. a3. ꝛ h. ut. s. ð uin. o. iu. l. fi. ꝛ in stit. ð atull. tu. ī pri. ꝛ ⁊ si h̄. ꝛ s. ð of. p. ur. l. f. ac.
g. C ne tñ titulo. allegāt titu lum debiti. s; nō pbant. acc.
h. C acceptit. sub ypotheca rei minorꝭ. ꝛ idē si exceptio ueri datur: ngm ð utroq; subiectt. ac.

non deest pupilli. Dicimus etenim locum esse orationi. Nec modo in ipso proprio alienare potest. C Si pupillus stipulatus sponderit, an solvi possit sine praetoris auctoritate, et magis est negandum, fit aliquam inveniatur alienationem. Si pater stipulatus sibi spoponderit, successitque pupillus in stipulatum, forte dicet sine praetoris auctoritate posse eum reddere. Idque etiam in eo accipi, qui ex [illegible] obligatus erat ratione. Et si parens [illegible] vendiderit, vel quas aliqua pupillus successerit, ipse pupillus [illegible] possit perficere. C Fundum autem legatum repudiare pupillus sine praetoris auctoritate non potest. Esse enim et hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitabit. C Illud possit tutoribus sub obtentu aeris alieni permitti debuit venditio. Namque non est vindex distractionis tribunal, et non praetoris huius rei arbitrium servimus dedit. Cuius officium in primis hoc esse convenit excutere, an aliunde deposita pecunia ad extenuandum aes alienum expediri. Quaerere igitur debet an pecuniam pupillus habeat, quae commonstrari possit, vel in redituum spe atque obventionum. Item requirat num aliae res sint praeter praedia, quae distrahi possint, ex quarum pretio aeri alieno satisfieri possit. Si igitur deprehenderit non posse aliunde exsolvi, quam ex praediorum distractione, tunc permittet distrahi, si modo urgeat creditor, aut usurarum modus parendum aeri alieno suadeat. Item praetorem aestimare debebit, utrum vendere potius an obligare permittat. Nec non illud vigilanter observare, ne plus accipiat sub obligatione praediorum sermonis quam opus sit. Modicum autem est aes alienum, aut si distrahendum arbitrabitur, ne propter modicum aes alienum possessio magna distrahatur. C Si fuerit alia possessio minoris in utilitatibus pupillo, potius eam iubeat distrahi, quam maiorem et utiliorem retinemus. Igitur quotiens decreverit alienari vel permittat distrahi, inquirere debet cuiusque ... instruat a fortunis pupilli. Nec nimium tutoribus vel curatoribus credere, qui nonnunquam lucri gratia adseverare praetori solent necesse esse distrahi possessiones vel obligari. Requirat ergo necessarios pupilli, vel parentes, vel libertos aliquos fideles, vel quem alium qui notitiam rerum pupillarium habeat. Aut si neminem invenerit, aut suspecti sint quos invenerit, iubere debet edi rationes, item synopsim pupillarium rerum advocatumque pupillo dare, qui instruere possit praetoris religionem, an assentire venditioni vel obligationi debeat. Illud quaeri potest, si praetor aditus permiserit distrahi possessiones pupillares, an valeat quod fecit. Et puto non valere sententiam praetoris, [illegible] tutela [illegible] agebatur; aliis tutoribus esse [illegible] administrationem subiecti esse. Tamdiu tutores ex aere alieno allegato pecuniam ab usuris quam mutuam acceperint, oportebit praetorem curare, ut pecunia accepta creditoribus solvatur, et hoc decernere, [illegible] generaliter pecuniam [illegible] ad hoc constat quod decreto alienatio. C Sin autem non [illegible] tutores tamen [illegible] egerint expedire praediorum vendere vel alia [illegible] partes. Item [illegible] emptor deiciat eis pretium et magis se non possit. Praetori [illegible] arbitrium [illegible] datum distrahendi res pupillares, si ita [illegible] aes alienum inveniat. Proinde si permiserit ex aere alieno non allegato, consequitur diximus.

–e C cessante oratōe. i. illa pte oratōis. q̄ ē in. ⁊ si coīs. nō tam̄ cessat pa p̄s ut hic subiectt. ac.
–f S et si forte h̄ pare. q̄ ē. s. l. i. ⁊ i. ibi si coīs. ꝛ ē. s; nō cessat pa pꝭ. q̄z nec usuf. nec ppetate alienare pt sine decreto. ut. s. e. si pecunia. ⁊ nec usuf. ꝛ ⁊ sequti.
–g C coīe. ut. ꝛ s. de pecl'. l. si. ⁊ i. nec u suff. cur posse. ... [illegible]

C credatur iūo. hec cau sic. cū q̄ sitim nō dicat osultū sit minori ð. tu. ul' curat. al' aut an credatur iūo. u̇. no. s. ð offi. p. ur. l. i. ⁊ ꝛ sane. ꝛ ⁊. ð acceat. ea q̄cor. ⁊ te fac. s. ð iudic. l. f. ꝛ in aut. ð eccha. re. al' ⁊ eminti b. accur.
i. C viatore. an aut huic uiatori
k. C ne possit. ut. ꝛ j. e. si fundus. ac.
l. C nō libm. sic. s. ð transact. cum hꝭ. ⁊ si p̄tor. ac.
m. C ex alii. ul' silꝭ eā. q̄ dic. ut. ⁊. e. l. obes. ac.
–a C nullā ēe. nō. nō tenet decretū in iustū. ut dcō. ⁊. si p̄tor. accurs.
–b C manet. facit. ⁊ si adu̇. uē. l. ī integrū. ꝛ ⁊. e. si p̄ses. ꝛ s. e. l. i. ⁊ i. ꝛ d ī iuꝭ. uoc. s; si hac. ⁊ ij. ac.
–c C coia. expōit hic ultiā; pte oratōis poite. s. e. l. i. ⁊ i. ibi si coīs. ꝛ ē. acc.
–d C coia sunt. sic ⁊ q̄ pdiuiso pōt dici res coīs. al'. ut. ꝛ j. ð. u̇. si. litꝭ. ⁊ i. h̄ nō h̄.

silium legis ēē tutiorē ptem eligē. sic. ⁊. ð minō ma. l. eū sponas. ꝛ j. adtic. qui totā. ꝛ ut in p̄s. l. ⁊ si ex duob;. ꝛ s. ð mof. te. l. f. ꝛ q̄ cuiq; unui. l. ⁊ pieu. ꝛ omo. l. i. ⁊ licet. acc. acc.
–m C ut debat. ut. ꝛ ⁊. e. l. ij. ac.
–n C p̄ maior. q̄ alij tutori. ul' curatori. ut. s. e. mag. ⁊ primꝭ. ꝛ ē rato affectio. ut. s. ð ritu. nup. l. nō solum ⁊ ð illo. ꝛ d hoīs q̄ h. l. f. ⁊ p cul dubio. accurs.
–o C nichil egisse. fac. s. q̄b;. mo. py. ul' ypo. sol. ⁊ si debitor. ibi. s; si pmisit. ꝛ ē. ac.
–p C ut possit. h; ergo fieri nō debuit. tñ fcō tenet sñia sub conditē lata. ut. j. qñ. ap. fit. l. i. ⁊ breuiter in sñia tali alienatiua que eēt ī certa. ut. j. ð u̇. o. ubi. aut. ⁊ q̄ id quod. ꝛ ita nō iij. ut ð sñia. q̄. si. q̄. l. si. tenuit ⁊ hic dōm iustitiat. ꝛ q̄. m. e. l. si. ac.

[illegible]

.a Eligere. ut. s. e. l. magis. § ne passim. accursius.
.b Obligauit rem. puta predium rusticum. uel suburbanum.
.c Locus. aliquin ergo non tenet pignus. est tamen locus retentioni. ut. C. no. C. si alie. res. pi. da. sit. l. i. accursius.
.d Cum pignore. alio. id est si sub nullo. ut. j. e. si fundus. § i. eo. e. l. ut tertia si aut sub eodem tunc tenet. ut. j. pe. r. x.
.e Uel. qui postea emit. uidetur. et dicit tamen quia post pignora uenit. ac.
.f Priore. ut. C. de hiis q. in pri. credi. lo. suc. l. ii. § i. ff. qui po. i pi. ha. l. i. ff. ... acc.
.g Qui. Qui. quia distrahere. ut. s. de coq. ptu. l. ij. § i. s. de tu. et cur. qui dantur. non de l. i. dubium. uel j. de l. i. co. filio. et l. si. s. j. de toli. ex. ap. etiam quod notum. nam ibi dicitur emptorem uiolenter cessare. igitur ut uitaret alienatio. alioquin non preponderet usucapio. ut. j. diuisi. cap. l. cetis. § oo. h. legitur de eius pupilli. i. de alia. pro ut ibi no. et fac. C. de eo. qui p. tu. l. ij. ac.
.h Non adolescentis.

nullam esse uenditionem. nullum quod certum. non enim passim distrahuntur praedia tributaria. Sed in emphyteuticario rei cum alienatio manet actio posteaquam potest per uarios recepta predia. Sed uidendum est utrumque. an in praediis tribuniciarum. et magis est ut interdictum: non tamen super praediorum ad usum constitutorum sine curatore. Sed communi praedia accipere debemus. si pro diuiso communia sint. Ceterum si pro diuiso communia sint. cessante ratione decretum locus erit.

Item. Sed et si forte alius proprietatem. alius usumfructum. magis est ut cesset haec pars orationis quae de diuisione loquitur. nulla enim diuisio est.

Item. Si pupillo res sit communis pro indiuiso. tutores habent. uideamus an alienatio [illegible] locum haec possit. et an prouocatio necessaria sit. puto alienationem impediri. Alienare enim potest prouocante. Si autem ipso prouocante exceperit. Item si neque tutores sint multo magis quis impedita alienatione dicendum. Si pupillus debitor rem pignori permissu creditoris. non nulla erit dubitatio an alienatio possit impediri. Sed dicendum est posse. contraque ius suum exequi non uetitus. Et sic et si prius quam pater tutorem ad iuuenis. Sed patri uel parenti tutore sit aliquis creditoris. an creditor sit ad creditoris si obligauit ualeat. et magis est ut debeat prior tunc debet creditor ad sententiam dumtaxat. Si praetor tutoribus permisit uendere uel obligauerint. uel cetera. an ualeat. quaerendum est. Et in ea sententia omnino. cum quid aliud fecit quam quod a praetore decretum est nihil egisse. Quid ergo si praetor ita decreuit: uendere obligare ue permitto. an possit liberum arbitrium habere quod faciat. et magis est ut possit dumtaxat. mo scientibus praetorem non necessario praediis suis finitum debuit esse statuendi

eligere. utrum magis obligari an ueniendi permittat. Si obligauerit tutor sine decreto. quamuis obligatio non ualeat. est tamen exceptioni doli locus. si tunc curator acceptam mutuam pecuniam ei soluit. qui sub pignore erat creditor. Item in creditor est si scierit. quod obligare ei non possit. Et dicendum est si eadem societatis accepit. nec in creditoribus his iuris uale obligatio. nec ius fiscus creditoris quod adsequi et transeat.

Item. Quamuis tutores sint impuberum. an curatores si praetor tutore negotia gerunt. uel curatores. eos non posse distrahere res pupillorum uel adolescentium nulla dubitatio est. Sed et si curator sit furiosi uel cuius alterius non adolescentis. idem dicendum est utrumque. ut ne ualeat uenditio. nam hanc orationem admitteret. i. puto quod de pupillis princeps loquitur. et quod cui tutoribus et curatoribus accipiunt praetor. Et certis puto consentiendum orationis esse dicendum.

Sed et non obligari communia possit. quaeritur. Sed non puto sine decreto obligandum. namque excepit oratio. ad hoc tamen permissum. ut perimatur communio. non ut augeatur difficultas communionis.

Item. Quamuis antecessor praediis decernendis. praedia uenundari. quod tutor pupilli subiecto nomine alterius emptoris uel sibi comparauit. tamen si firmiter. adolescens senatus consulti auctoritatem firmam tuo tamen consensu. si complexio. fidei successor aestimabit quamuis casibus communium in exemplum colligi debeant.

Item. Tutelae post. sed et pupilli uel adolescentis praedio uenundato. si eo nomine apud iudicem tutelae uel utilis actio sit aestimatio facta est. eaque soluta. uindicatio praedii ex sequitatem inhibetur.

Item. Si praedia minoris permissu distrahi desiderentur. causaque cum praeses permittere debet permittere. ut si uariauerit quod si sine minori et prodigi uel cui causam alterum

.i Iure. innuit quod ante orationem ualebat uenditio.
hoc dicit quia in oratione de eo dicitur: et sum haec ce. j. uidetur de pupillis. sub. et adultis. item quod subiecit curatores. s. furiosi. et filie. s. mente capti. esse coniunctos tutoribus. s. ratione similitudinis. et quod subiecit. de ceteris. s. subauditorum quia rebus suis superesse non possunt. et filiarum. et sic quod dicit. ipsi. uel cuius alterius. s. filio. uel mente capti. et hic similis dicit uerba perimere ad curatores adultorum. tamen dicitur non adolescentie. sub. tamen. et quod dicit et puto. soluatur de curatoribus adultorum. qui sunt coniuncti tutoribus. eo quod finita tutela ipsi accedunt. ut instit. quibus mo. tu. fi. et etiam ratione similitudinis. accursius.

.k Perimeret. s. ad curatorem adulti. ad similitudinem tamen contra pupilli. et hoc extra orationis. et id decuratoribus aliorum. ut subiecit. q. j. e. si predia. acc.
.l Cum obligari communia pupillo et maiori. et dicit posset a pupillo. uel ei tamen nam socius eius suam partem bene potest obligare pro diuiso. acc.
.m Excepit oratio. ut possit diuidere maiore prouocante. ut. s. l. i. § si communis. ac.
.n Perimatur communio. quia consueuit mouere discordiam. ut. j. de l. ij. cum pater. § dulcissimis. ac.
.o Ut augeatur. quod fiet si permittetur obligatio.
.p Quamuis fraude. puta quia clam faciebat. uel non auctoritate alterius contutoris. ut. q. s. de tutela. h. ept. si ipsi one. et sl. no. l. ett. aliquin. s. ut. C. de contrah. ept. l. ei ipse.
.q Casibus. quia tenet pupillo.
.r Cum exemplum. sic. q. j. de reis. l. si quis aliquod. et qui ab orationis.
.s Cohercere. est ordinarie imponere ei penam. ut. j. de reis. l. sed legum. et post legem retractabit decretum antecessoris. ut. s. de tu. l. nunc. ut. ipso. sed est id quod nullum fuit. uel non iustum. quia ipse met praedecessor infringere posset similiter. ut. C. e. l. si praeses. et C. de cor. tract. p. l. qui sub yma. et § accurat. l. iij. aliquin aliud est. ut. C. sen. rescin. non pos. l. ij. de reis. dum fratres. ipp.
.t Tutelae. quia sine decreto. uel etiam eo si prohibitionem. accursius.
.u Tutelae. l. dicit. quem tutor fuit conuictus actione tutelae uel curator pupilli utili actione neg. ge. et restituit minori pretium. uel extimationem rei alienatae. quia emptor est securus. et hic est contra. s. de petit. her. l. nec ullam. § plt. et. j. de sol. stich. § dolo. ubi dicit soluente doloso non liberari possessorem. Solutio. ibi possessor habebat causam a doloso. hic non. s. a pupillo cuius nomine tutor uendidit. uel sic. ut ibi. uel dic quod hic egit minor contra emptorem rei non. quod potuit. ut. s. e. mag. et man. et facta fuit extimatio tutelae. uel util. neg. ge. i. rei alienatae a tutore uel curatore pupilli. et de qua tenebatur actione tutelae uel utili neg. ge. nam est tutor emptor. ut. s. e. l. ai. § item queri potest. accursius.
.x Si predia permittere. ex forma orationis. ut. s. qui neque. § i. accursius.

i. non male uendiderit sicut praetor uel curator. dy.

ut perimatur causa contra non sit placet. b.

a– Distrahere. Alioquin non exhibita, ut s. l. i. §. i. et l. qui neque. §i. no.

b– Non fit contra senatusconsultum quia est senatusconsultum l. i. §. i. et contra in autem ut hic et §. et si quis. acc.

c– Creditori. i. si alicui pupilli.

d– Creditori. cum pater pupilli praedium obligauerat. ac.

e– Succedat. in pignore in alia persona hoc fieri posse. ut s. e. l. si pupillorum. §. et si fac. s. ad mac. sed uel. §. p. et s. de donat. inter uirum et uxorem. l. si donator. §. i. accurs.

f– Si fundus saxosus. i. saxis plenus. nullam uel paruam utilitatis habentibus. acc.

g– Pestilens. i. pestiferas herbas ferens. ut C. de edil. ed. l. p.

h– Mouere. et sic apparet alienari non posse. ut hic. et s. e. l. mag. §. sic et alienum sed est in ecclesia. ut C. de sac. s. ec. aut. item pro diuiso item secus in transactione alimentorum. ut s. de transact. l. cum hi. §. eam transactionem. ar. contra s. ad uell. quamuis §. marcellus. acc.

i– Pro fructuum. non extimanti rem secundum redditus. ut C. de resci. uen. si quos. acc. accu.

k– Attam. ab hoc loco attam. usque illuc. sitam et est uidetur habundare. acc.

l– Alieno. nam non debet tenere actione iuris ad iniquum compendium. ut C. de pecul. l. f. et facit s. e. si pupillorum. §. plenius et §. et C. e. l. utere. et l. in prodium. et i. t. i. consilio. §. i.

m– Paul. al. incipit paul. al. sine textu. accurs.

n– Curatorum. per capitulum diuini testatoris. ut instit. quibus mo. te. i. fin. §. alio. quo testamento continebat praedium distrahendi. ut C. quando de o. n. e. l. ij. et s. e. l. i. §. i. de tutore aut non curatore datis erat eo testamento. uel aliter erat legitimus uel datiuus. ac.

o– Lege. i. auctoritate legis. Pro iudice tamen fit interdictio. ut j. e. uel. al. si furioso. §. i. matre uel alio petente. ut s. de tu. et cu. da. ab his. l. huiusque. §. fi. et ante hoc potest alienare. secus in furioso cum statim adueniente furore ipso iure est interdictum. et secundum hoc intellige quod ibi sunt in curatione agnatorum. in instit. de cur. §. furiosi. sed furiosum statim post furorem. prodigum statim post interdictionem. sed ar. contra s. de tu. et cu. da. ab his. l. his qui. §. f. ubi in aliquo conuenit. acc.

[illegible]

… pro his curatores uelut distraxerint.

Marcian. Non fit contra senatusconsultum, si actor tutor creditori paternis pupilli ex solutum ut eius res fuerant.

Paul. Si fundus sit sterilis uel saxosus uel pestilens, uidendum est an alienari non possit. et imperator Antoninus et diuus pater eius ita rescripserunt: Quod allegatis infructuosum esse fundum, quem uendere uultis, mouere nos non potest, cum utique pro fructuum modo pretium inuenturus sit.

Cum quis autem in distrahere uel obligare tutor pupillare praedium possit, ac tamen in rem actionem respondere… a tutore pupilli sine decreto praetoris non distraxerint sed obligauerint. Si tamen per errorem lapsus non decreuerit, … creditoribus paternis pupilli soluerit, quia domino praedium cum fructibus uendicanti doli mali non inutiliter opponitur exceptio pretii, … medii temporis usuris quae creditoribus debentur non offertur. sic et si facultatibus eius alienum solui non potuit. Ergo iustinonianus si soluere potuerit, si tamen ille res saluae erunt, ex quibus pretio etiam alieno satis fieri potuit, dicendum est adhuc doli exceptionem obstare, si lucrum capit pupillus exceptio non …

Item. Paul. respondit testamento patris prouinciae esse apparuit: tutores pupilli sui curatores filii … contra praeter uoluntatem defuncti testamento scripta … pupillare … debentur.

De curatoribus furioso uel aliis extra minores dandis.

Ulp. Lege duodecim tabularum prodigo interdicitur bonorum suorum administratio, quod moribus quidem ab initio introductum est. Sed solent hodie praetores uel praesides, si talem hominem inuenerint, qui neque tempus neque finem expensarum habet, sed bona sua dilacerando et dissipando profudit, curatorem ei dare exemplo furiosi: et tamdiu erunt ambo in curatione, quamdiu uel furiosus sanitatem uel ille sanos mores receperit. Quod si euenerit, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum.

Curatio autem eius, cui bonis interdicitur, filio negabatur permittenda: sed extat diui Pii rescriptum filio potius curationem permittendam in patre furioso, si tam probus sit.

Paul. Sed et aliis dabit proconsul curatores qui rebus suis superesse non possunt, uel dari iubebit, nec dubitabit filium quoque patri curatorem dari.

Tryph. Cum deliberant heredes instituti adire, bonis a praetore curator datur.

Item. Furiosae matris curatio ad filium pertinet: pietas enim parentibus, etsi inaequalis est eorum potestas, aequa debebitur.

Paul. Curator ex senatusconsulto constituitur, cum clarissima persona, ueluti senatoris uel uxoris eius, in ea fuit causa, ut eius bona uenire debeant: nam ut honestius ex bonis eius quantum potest creditoribus soluatur, curator constituitur distrahendorum bonorum gratia uel a praetore uel in prouinciis a praeside.

Tryph. Obseruare praetorem oportebit, ne cui temere citra causae cognitionem plenissimam curatorem det, quoniam plerique uel furorem uel dementiam fingunt, quo magis curatore accepto onera ciuilia detrectent.

Item. Consilio et opera curatoris tueri debet non solum patrimonium, sed et corpus ac salus furiosi.

Curator dementis datus decreto interposito, ut satis daret, non cauit: interim quasdam res dementis ei legitimo modo alienauit: si heres dementis easdem res uendicet, quas curator alienauit, et opposuerit…

h– Furiosae. i. est filius erga parentes. l. eo. sic s. de inoff. testamento. l. nam et si. ac.

i– Inaequalis. quia pater habet in potestate. mater non. ut instit. de ado. op. et femine. et uel dic quia parentes habent filios in potestate. sed filii non habent parentes. prima placet. accursius.

p– Quae moribus. s. lacedemoniorum. ut instit. de iur. na. §. et non inelegant. uel dic ante legem xij. tab. ac.

a. Curatorem ei. si non habet a lege. ut instit. de cur. §. furiosi. et §. sed solent. Item si est maior xxv. an. al. datur ei ut minori. ut s. de tutel. quia habet.

b. Desinit. C. e. l. cum aliis. contra ubi non finitur si speratur redire furor. so. ibi habebat interualla. hic continuus. uel sol. ut ibi. ac.

c. Potestate. i. cura. sic accipitur s. de tutel. l. i. ac.

d. Probus sit. sic j. l. px. al. furiosae. et s. de tu. et cu. da. ab his. l. his qui.

e. Sed et aliis. puta mente captis. surdis et mutis. et qui morbo perpetuo laborant. ut instit. de cur. §. sed et mente cap. et s. de postul. l. i. §. fi. et legibus sequentibus. ac.

f. Nec dubitabit. ut s. l. i. in fi. ac.

g. Cum deliberaret. fac. j. de cur. bo. dan. l. i. et de priuil. cred. l. idem. et j. quibus ex ca. in pos. ea. l. fi. in. accur. accursius doctor legum.

te exigente. et decreto et interposito. eum rei alienato ipsum exigeret quia sterilis erat. accursius.

–a Dominio eius. ubi sit exceptionis. i. recte agere …

–b Si sat. uerba replicationis. i. recte excipere. si sat. da. et C. et ad h. C. de tu. et cu. qui sat. non dat. et s. de eo quod certo l. ij. et s. t. i. qui neque. in prima …

–c Triplicatio. i. duplicatio. ut instit. de replic. et s. de tu. l. si pupillorum. §. f. et l. si fundus. §. quamquam et j. px. §. et C. de praedi. mi. l. utere. et C. de usuc. pro empt. l. f. acc.

–d Citra eorum. s. remoto quod inter fuit et depnatus ipse absolutus. ut apparet ex sequentibus. accursius.

–e Aut sic. i. recte excipies. sic et C. et fac. C. quibus … minime. re. l. plt. et s. et prox. accursius accursius.

–f Triplicatio. i. duplicatio. accursius.

j– Inuentum sit. s. fidei non habet igitur exceptionis similitudinis ut j. ad l. fal. l. iij. quod non est uerisimile. ut s. de prbac. cum de indebito. §. i. ac.

[illegible]

[illegible]

xx[illegible]

exceptio. si non curator vendiderit replicatio debet dari. aut simi[li]tis datie inspectum fuerit inter decre[tum] vendiderit. Sed si exceptio accepto curator creditores furiosi dimisit: replicatio doli tutos possessores praestabit. Cum dementis curatore. quia satis non dedit. quia res male administraret: possit removeri a bonis. aliusque loco eius substitui curatorem. et ibi procurator aut nec ipse satis dedisse gerit cum remoto negotiorum gestorum. posteaque heredes dementis curatorem negotiorum gestorum agant. quis exceptione rei iudicate utatur inter se et curatorem heredibus replicatio danda est. Sed enim aut sua quisque egerit. satis dederit. Sed et triplicatio prohibenda erit curatori. utrum existimabit. Nam si curator sequens pecuniam quam ex condemnatione consecutus fuerat in rem furiosi vertisset. doli triplicatio obstabit. Quesitum est an alii ex curatoribus furiose recte solvatur. vel an unus rem furiosi recte alienare possit. Respondit recte solvi. Et si quidem qui ab aliis ex curatoribus furiosi furiosi legitime mereret usucaptum: quia solutio venditio traditio facta magis quam unius sint. neque sufficiat uni ex curatoribus. per quam intelliguntur alii consentire. Dei quia si praesentes sint venientes solvi. vendere vel tradi. in debitorem liberari: in emptore usucapere.

Vlp. Bonorum ventris nomine curatorem dari oportet eumque rem salvam fore viri boni arbitratu satisdare proconsul iubet. Sed hoc si non ex inquisitione detur. nam si ex inquisitione datur satisdatio cessat.

Herm. Cuius bonis distrahendis curatores facit senatus permittit eius bona creditoribus vendere non permittit: quia ius creditores post[...]

Iul. scribit eos quibus per praetorem bonis interdicitur nihil transferre posse ad aliquem. quia in bonis non habeant: cum eis diminutio sit interdicta. Curator furiosi rem quidem suam quasi furiosi tradendo potest: quoniam transferre in non furiosi, sed suam tradit. dicendum est ut non transferat dominium. quia non furiosi negotium gerens tradidit.

id bonis sicut bona venderet malletur. Sed cum integrum sit potestas ipsorum est utrum velit eligendi. ut cum alterum elegerit. alio abstinere debebit. Curator maioris dignitatis est furiosi ... si factum est curator per quem bona distrahuntur: quam ius non dum ex parte cavito eo negotio decessit. nam tunc erit integro alius curator est faciendus. neque his prioris creditoribus cum accedere possit. ut negotia vel propter ex parte etatis infirmitatem. vel propter dignitatem maiorem minoremve quam in primo curatore spectanda est habilis non sit. posset conplures heredes curatorem facere: ut aut pro omnibus negotia administrari expediat. aut quicquid dicta possit ut curatum aliquis ex his potissimum habere maius sit.

Paul. Pignus a curatore furiosi datum valet. si utilitate furiosi exigente id fecerit.

Item. Ab agnato vel alio curatore furiosi rem furiosi pignori dari posse constat: agnato enim curatori furiosi nihilominus per omnia quatenus negotiorum exigit administratio.

Paulus. Saepe ad alium e lege .xii. tabularum curationem furiosi aut prodigi pertinentem ... praetor ad ministrationem dat. scilicet cum ille legitimus inhabilis ad eam rem videatur.

Paul. Viro uxoris furiose curatorem dari non oportet.

Paul. Et mulieri quae luxuriose [vivit bonis interdici potest.]

[Gloss:]

-g Curatoribus. scilicet remotis. ac. || alienare potest: nam

-h Fuerat. scilicet a remoto. ac. || Item intelligit in alia

-i Recte solvi. et recte unius || quaestione responsum. cum simul utrumque fuit quesitum. sic C. de divi. re. l. i. et ad exibendum. sicut et fac. ad C. de adminis. tu. l. decreto. et fi. ac. de auc. prae. l. f. et simus et plibus. tu. l. i. aj. aj. ...

-k Furiosi. ut putabant. ... non possit usucapio. cum nec alienari posset.

-l Facti. i. administratione. ut j. e. l. f. ...

decu. bo. da. l. impu. dicit ergo creditores hec pete. ut j. de cur. bo. da. l. ij. ... habent electionem. ut vel ipsi vendant. vel curatorem petant constitui. ut hic. et j. de cu. bo. da. l. i. accursius.

-p Permittit. et constitutus est auditore creditoribus petentibus. ac.

-q Vendere. hec non est permissum curatoribus creditorum. ac. vendere

.a Distribuitur. quod est ut curatores eius creditoribus vendant.

.b In integra. sic C. de act. et ob. l. sicut. aj. de l. ij. statu liberum. et ff. accursius.

.c Re integra. i. ante quam curator constitu[eretur].

.d Ipsorum. creditorum. ac. [...] atur.

.e Velit. vel cu. pete. vel ipsi bona vendere.

.f Satiedus. non aut ipsi creditores vendunt. nam vir ille ... primam fuisse quoad hoc ut creditores non vendant. constituat ergo alter curator. accursius.

.g Ut negotia. accipe habilis non sit. quod est j.

.h Maiorem. quia maiorem dignitatem habere habet. quia non habebat dignitatem maiorem. vel si habebat defunctus maiorem. et sic iste habet minorem. habebat tamen hic habet plura negotia expedienda quia defunctus. ac.

.i Possint. repetere eum. ac.

.k Pro omnes. sic C. de admi. tu. l. ij. et ante plus.

.l Omnes. heredes.

.m Aut. repetere nec. ac. accursius.

.n Dici possit. i. allegari.

.o Ex his. heredibus qui magis ... .

.p Vel non habent. quantum ad hanc causam.

.q Diminutio. bonorum. ...

.r Transferre. cum ... ministratio. suam sentit. sic ergo legitur. cum non curavit. et sic non ob. C. de acqui. re. do. si procurator. si non vendebat quasi nomine furiosi. vel obstet cum procuratorem emptor. quasi melius forte esset ei sciunt et plene. no. C. de dot. pro. ex. l. i. et i. ...

.s Pignus valet. si tamen inveniret decretum. ut C. e. l. ij. aut non fuit immobile. aj. et non dicit pignus non hypothecat. ut j. de v. si. l. plebs. et pignus. accursius.

.t Ab agnato. curatore.

.u Dedicati. i. consecrati. ut institut. de re. di. et sacre. et fac. j. e. l. f.

.x Saepe ad alium. puta agnatum. et sic. et institut. de. tu. l. i. et interdum al. p.

.y Inutile. hoc C. qui da. tu. vel l. ij. et instit. de exc. tu. et p. et pie. ut ibi. no. ac.

.z Et mulieri. no. interdici bonis ex retinendo. quod prodiga est sui patrimonii praesumitur etc. vel dic luxuriose prodigali luxuria. arg. C. de damp. infec. l. ex dampni. circa pamine. accursiusiuus.

-? Bonorum ventris. i. nomine bonorum cuius qui est in ventre. posset etiam dari id ventri a bonis. vel alteri ... ut j. de ven. in pos. mitten. l. i. et quod. ac.

-n Cessat. sic C. de tu. vel cu. qui satis non dat. l. iij. et iiij. et institut. de sat. tu. et ij. Item non satis dat cum furiosi. cum pater intestato decedit. l. is iudex confirmet. Item et si det iudex et habeat substantiam sufficientem. ut C. de epis. au. de curatoribus. et C. e. l. f. et si cum antiquitas. et sic tamen aut. et sic. isti de cur. et si solet. et de admi. tu. l. inter bonorum. et de. e. l.

-o Quibus. senatus. ... introduxit obsuant. dari curatorem bonis vendendis sibi. ut hic. aj.

[...] est sci. non iuris. et de. mistit. de rebus. cor. et i. si ibi dicit. de obligatione. non de contractu. Item contra. C. divisi. quam l. ex hoc. sic ibi dicit quod ex unius gestum est. non aut dicit quod sit unius. Item facit j. de divi. et de. l. in facto. ac.

[illegible] ... et ... et unus ex ipsis confessus fuit ... alii negaverunt ... de gestis ... Nicho[laus] ...

hoc forte verum est quod maior pars consensit ... non posse dissentire ... de admi. tu. ... [illegible]

[illegible]

Accursius olim legum doctorum doctor. accursius usque ad finem.

[illegible]

uiuit. hominis in iudicii potestatem hominis curatoris, ut per eum legum furiosorum furiosarumve fiat. Hermogenianus. Curatoris omnino cum furioso mente capto non sit necessario munus. iudicis curatoris etiam tutorum per iudicium consequitur.

Tryphoninus. Si furioso puberi quamvis maiori annis xxv curatorem pater testamento dederit, eum praetor dare debet secutus patris voluntatem. Quamvis ex decreto curatoris appellatione, ut divi fratres rescripto continetur. hominis consequentes enim et si curatorem prodigo dederit pater voluntatem sequi debet praetor eumque dare curatorem. Si vero cum vivit, alii quam testamento curatoris praetor constituitur, et nepotes ex filio habeat, ille prodigus potuit enim pater aliter providere nepotibus suis, si eos iussisset heredes, et exheredasset filium, eique sufficeret alimentorum nomine quod eis esset legatum ... adiecta causa necessitatis iudicii sui, aut sui heredes non esse nepotes, quos emancipato iam filio natos susceperat, substituere eos heredes non poterat ... emancipato autem patre prodigo. Sed quoniam ne... per eum ad ... consensit ... prodigus ... Sed praetor ... in dicendum testatoris sequendum est, neque enim pater non consilio prodigum crediderit, cum magnitudinem providentie formae suae ... putaverit.

Gaius. Curator furiosi nullo modo libertatem praestare potest, quod eam rem ex administratione non est. Nam in tradendo ... res furiosi alienat ... administratione negotiorum gestor pervenit: in dando vero ... alienat, neque traditio quicquam valebit. Nisi ex magna utilitate furiosi hoc cognitione iudicis faciat.

Digestorum seu pandectarum lib. xxvii. explicit. incipit xxviii. Qui testamenta facere possunt et quemadmodum testamenta fiant. Rubrica.

Ulpianus. Testamentum est voluntatis nostre iusta sententia de eo quod quis post mortem suam fieri velit.

Labeo. In eo qui testatur eius temporis quo testamentum facit integritas mentis non corporis sanitas exigenda est.

Ulpianus. Testamenti factio non privati sed publici iuris est ... privatorum formam ... desideratur.

Modestinus. Si quaeramus an valeat testamentum, in primis animadvertere debemus an is qui fecerit testamentum habuerit testamenti factionem deinde si habuerit, requiremus an secundum regulas iuris civilis testatus sit.

Ulpianus. A qua aetate testamentum vel masculi vel feminae facere possint videamus. Et verius est in masculis quidem quartum decimum annum spectandum, in feminis vero duodecimum completum. Utrum autem excessisse debeat quis quartumdecimum annum ut testamentum facere possit an sufficiat complesse? Propone aliquem kalendis ianuariis natum testamentum ipso natali suo fecisse quarto decimo anno: an valeat testamentum? dico valere. Plus arbitror, etiam si pridie kalendarum fecerit post sextam horam noctis, valere testamentum: iam enim complesse videtur annum quartumdecimum, ut Marciano videtur.

Gaius. Qui in potestate parentis est testamenti faciendi ius non habet, adeo ut ...

nus pater ei permittat, nihilo magis tamen iure testari possit. Surdus et mutus testamentum facere non possunt. Sed si quis post testamentum factum valitudine aut alio quolibet casu mutus aut surdus esse coeperit, ratum nihilominus permanet testamentum eius.

Cels. Si mutus aut surdus ut liceat sibi testamentum facere a principe impetraverit, valet eius testamentum.

Gaius. Eius qui apud hostes est testamentum quod ibi fecit non valet quamvis redierit. Si cui aqua et igni interdictum sit, eius nec illud testamentum valet quod ante fecit nec id quod postea fecerit. Bona quoque quae tunc habuit cum damnaretur publicabuntur aut, si non videbuntur lucrosa, creditoribus concedentur. In insulam deportati in eadem causa sunt. Sed relegati in insulam et quibus terra Italia et sua provincia interdicitur testamenti faciendi ius retinent. Hi vero qui ad ferrum aut ad bestias aut in metallum damnantur libertatem perdunt, tempore quo bona eorum publicantur; unde apparet eos amittere testamenti factionem.

Ulp. Si quis post accusationem in custodia fuit defunctus indemnatus, testamentum eius valebit.

Paul. Qui manum amisit testamentum facere potest, quamvis scribere non possit.

Ulp. Obsides testamentum non possunt facere nisi eis permittatur.

Iul. Lege Cornelia testamenta eorum qui in hostium potestate decesserint perinde confirmantur ac si hi qui ea fecissent in hostium potestatem non pervenissent, et hereditas ex his eodem modo ad unumquemque pertinet. Quare servus heres scriptus ab eo qui in hostium potestate decesserit liber et heres erit seu velit seu nolit, licet minus proprie necessarius heres dicatur. Nam et filius eius qui in hostium potestate decessit invitus heres ob hoc obligatur, quamvis suus heres dici non possit, qui in potestate morientis non fuit.

Marc. Qui a latronibus captus est, quia liber manet, potest facere testamentum. Itemque qui apud exteros legationis fungitur potest facere testamentum. Si quis capitali crimine damnatus appellaverit et medio tempore pendente appellatione testamentum fecerit et ita decesserit, valet eius testamentum.

Paul. Qui in domini testamento manumissus est, si ignorat dominum decessisse aditamque eius hereditatem, testamentum facere non potest, licet iam pater familias et sui iuris est. Nam qui incertus de statu suo est, certam legem testamento dicere non potest.

Ulp. De statu suo dubitantes vel errantes testamentum facere non possunt, ut divus Pius rescripsit.

Pomp. Filius familias et servus alienus et postumus et surdus testamenti factionem habere dicuntur: licet enim testamentum facere non possint, attamen ex testamento vel sibi vel aliis adquirere possunt. Marcellus notat: furiosus quoque testamenti factionem habet, licet testamentum facere non potest. Ideo autem habet testamenti factionem, quia potest sibi adquirere legatum vel fideicommissum: nam et curatoribus eius plerasque actiones et ignorantibus adquiruntur.

Paul. In adversa corporis valitudine mente captus eo tempore testamentum facere non potest.

Ulp. Is cui lege bonis interdicitur testamentum facere non potest, et si fecerit, ipso iure non valet. Quod tamen interdictione vetustius habuerit testamentum, hoc valebit. Merito ergo nec ad testamentum testis adhiberi poterit, cum neque testamenti factionem habeat.

Si quis ob carmen famosum damnetur, senatus consulto expressum est ut intestabilis sit; ergo nec testamentum facere poterit nec ad testamentum adhiberi.

Mod. Si filius familias aut pupillus tabu

[illegible]

...las testamenta fierent, si quis ... possit dari non posse, licet filius familias, aut pupillus, aut pubes, aut servus sub fructus decesserit, quia nullae sunt tabulae testamenti quas is fecit qui testamenti faciendi facultatem non habuit.

Qui testamento heres instituitur, in eodem testamento testis esse non potest. Quod in legatario et in eo qui tutor scriptus est, contra habetur: hi enim testes possunt adhiberi, si aliud eos nihil impediat, ut puta si impubes, vel in potestate sit testatoris. Potestatis autem verbum non solum ad filios qui in potestate sunt referendum est, verum eadem quae tradentur ... placeat huic sunt non accepturi. ... Potuisse autem patrem eius qui de castrensi peculio potest testari adhiberi ab eo ad testamentum testis possit. Et Marcellus libro x digestorum scribit posse. Quod ergo potest. Quaecumque autem in testamento diximus, supra probandis testimoniis eorum qui in potestate sunt, in omnibus testimoniis accipias, ubi aliquid negotii geritur per aes et libram. Nec furiosus quidem testis adhiberi potest, cum compos mentis non sit. Sed si habeat intermissionem, eo tempore adhiberi potest. Testamentum quoque quod tempore intermissionis fecerit, valebit ... posse ex eo testamento ... Cum lege repetundarum damnatus est, ad testimonium adhiberi non posse ... Mulier testimonium dicere in testamento quidem non poterit, alias autem posse testem esse mulierem argumento est lex Iulia de adulteriis, quae adulterii damnatam testem produci vel dicere testimonium vetat. Servus quoque in testamento adhiberi non potest, cum iuris civilis communionem non habeat in totum, nec praetoris quidem edicti. Veteres putaverunt eos qui propter ...

... sollemnia testamenti adhiberentur ... de ... Sed quod ... intellegentia ... Hadrianus ... Ut ... si loqui non possint ... Si ... sufficit. Si ... valere testamentum.

Heredes palam ita ut exaudiri possit, nuncupandi sunt. Licebit ergo testanti vel nuncupare heredes vel scribere. Sed si nuncupat, palam debet. Quid est palam? Non utique in publicum, sed ut exaudiri possit: exaudiri autem non ab omnibus, sed a testibus; et si plures fuerint testes adhibiti, sufficit sollemnem numerum exaudire. Si quod post testamentum factum mutum ... omnia ... Non quis ob ... in testamento ... nuncupare vel scribere, an post sollemnia explanare possit, quid ... ut puta Stichum legavit cum plures haberet, nec declaravit de quo sentiret ... Titio legavit, cum duos ... amicos haberet ... in nomine vel cognomine ... non exprimit, poterit ne postea declarare ... et puto posse ... Si ... non ... postea adiecerit vel legato ... vel ... Et puto ... postea ... non ... placere ... fieri ... vel ... patris ... Conventus ... in quibus testes rogati adesse debent ut testamentum fiat ...

[illegible]

ut rogatus ad testandum non esse ydoneos placet. Quod sic accipiendum est, ut licet ad aliam rem sit rogatus vel collectus, si tamen ante testamentum certiorentur ad testamentum se adhibitos, posse eos testimonium suum perhibere recte. Et ideo contrariis actionis testem oportet. Est autem non contrarium nullius actum alienum testem intervenisse. Sed si aliquo perfungi ante testamentum fiat ac non iungatur testibus.

Item. Ad testium numerum simul adhiberi possumus ego et pater et qui sumus in eadem potestate.

Condicio testium tunc inspicienda est, cum signarent, non mortis tempore. Si igitur tunc cum signarent tales fuerint, ut adhiberi possint, nihil nocet si quid postea eis contingerit.

Si ab ipso testatore anulum accepero et signavero, testamentum valet, quasi alieno signaverim.

Si signa turbata sint ab ipso testatore, non videtur signatum.

Si quis ex testibus nomine suo non adscripserit, verumtamen signaverit, pro eo est atque si adhibitus non esset. Et si, ut multi faciunt, adscripserit se, non tamen signaverit, adhuc idem dicemus.

Signum autem utrum anulo tantum impresso adhibemus, an etiam si non anulo, verum alio quodam impresso? Varie enim homines signant. Et magis est, quod ad signum pertinet, si signaverit testis, non interesse quam habeat characterem.

Esse autem oportet signa testium, nulla dubitatio est.

Signatas tabulas accipi oportet, licet quo tabulae involutae sunt signatum fuerit.

Item. Si testamentum quod reliquit testator, licet signis fuit septem testium signatum, sed nuncupatione non valebit, tamen civiliter proderit.

Florentinus. Unum testamentum pluribus exemplis consignare quis potest, idque interdum necessarium est, forte si navigaturus et secum ferre et relinquere iudiciorum suorum testationem velit.

Labeo. His qui testamentum faciet, heredibus primis in capitis principio scriptis, expriment heredes ob immunitatis magis cepisse cum testamentum faceret quam fecisse, ignarus scribit. Itaque primos heredes esse ex testamento non fuisse. Labeo tamen videtur existimare eo esse, si constaret voluisse plures eum quam testamentum fecisse, heredes primum. At ego non puto aliud sensisse.

Gaius. Cum lege quis intestabilis iubetur esse, eo pertinet ne eius testimonium recipiatur, et eo amplius ut quidam putant, neque ipsi dicatur testimonium.

Celsus. Domitius Labeo Celso suo salutem. Quaero an testium numero habendus sit is qui, cum rogatus est ad testamentum scribendum, idem quoque cum tabulas scripsisset, signaverit. Iuventius Celsus Labeoni suo salutem. Aut non intelligo quid sit de quo me consulis, aut valde stulta est consultatio tua; plus enim quam ridiculum est dubitare an aliquis iure testis adhibitus sit, quoniam idem et tabulas testamenti scripsit.

Mod. Servus licet alienus in sui testamentis testem scribere non prohibetur.

Paulus. Ex ea scriptura quae ad testamentum faciendum parabatur, si nullo iure testamentum perfectum esset, nec ea quae fideicommissorum verba habent peti posse.

Verbis civilibus quae conscriptum fuit secundum ad dicitur tamen cum voluisse omnimodo valere ea quae relinquit, etsi intestatus decessisset.

Item. Singulos testes qui in testamento adhibentur, proprio chirographo adnotare convenit, quis et cuius testamentum signaverit.

Item. Eius bona qui se in proteritum facturus heredem iactaverit, a fisco capi non possunt.

De liberis et postumis heredibus instituendis vel exheredandis vel preteriendis. Rubrica

Quid sit nominatim exheredari intelligitur. Nomine vel cognomine cuius dicendum est an sufficiat vel unius exheredis constat sufficere.

Item. Nominatim exheredari filius ita videtur: filius meus exheres esto. Si nec nomen eius expressum sit, si modo unicus sit; nam si plures sunt filii, benigna interpretatione potius a plerisque recitetur nullum exheredatum esse.

Item. Et si supervenerit filius vel decem exheredatus aut natus post. Filius exheredatur. Et siquidem divisio dixerit non nominandus, filius vel alius gladiator magis est iure recte exheredatus sit. Quod et divi ... Filius autem filius exheredari vel putatur aut sententia ultima. Filius me per medias quoque heredibus institutis recte exheredatur, quia erit a toto gradu isti moriens. Nam forte ab utroque per se ... testator exheredaverit. Nam si hoc fecerit, viciosa erit exheredatio. Quia ad modum si vel exheredaverit, quisquis mihi heres erit, filius exheres esto; nam et in ... exheredatio viciosa est, qui post aditam hereditatem voluit eius motus quod est impossibile. Cum ante heredis institutionem exheredat ab omnibus gradibus submotus est. Sed ante duos gradus exheredat ab utroque motus est in ... sententia qua putaverat. Nam qui miscent duos gradus exheredatione, valere putant etiam recte putatur. Velut primus heres esto, exheres esse filius, si primus heres non erit, secundus heres esto. Titius exheres esto, filius exheres esto. Si te...

heres non erit, quartus heres esto nam ab utroque gradu submotus est.

Si vero testatus sit pater familias ut ab primo quidem gradu filium preterit, a secundo solo exheredaverit, Sabinus et Cassius ... putant ... primo gradu testatum ab eo gradu exordium est; unde filius exheredatus est sententia complectitur.

Item. Placet omnem masculum posse postumum heredem scribere, sive iam maritus fiet sive nondum uxorem duxerit. Nam et maritus repudiare uxorem potest, et qui non duxerit uxorem postea potest maritus esse. Nam et maritus postremus heredem scribebat, non utique ex solis postumis receptus intelligitur, qui non ex ea quam habet uxore natus est vel qui ... tunc suus est, vel quo ... ex qua et ... nasceretur.

Idem. Item et quis postumum heredem instituit, si post eius testamentum factum mutaverit, quod is institutus est, qui ex posteriore matrimonio natus est.

Sed et spatium autem quis generare facile non possit, tamen postumum heredem facere potest, sicut et quibus ... generare non potest. Hanc uxorem ducere et adoptare potest. Spadonem quoque posse postumum heredem scribere ... Labeo et Cassius scribunt, qui nec etas nec sterilitas ei rei impedimento est. Sed et si castratus sit, vel priori opinione sententiis ... putat heredem postumum posse institui, cum quo nullo uti ... Extrema ... sed et placere ... ut ... postumum heredem institui potest.

Filius. Si filius qui potestate est preteritus sit, vivo patre decedat, testamentum non valet, nec ipsi nec patri ei non utile.

Pop. Si a patre herede instituto filius exheredatio, totum pendet. an prior aditurus sit filius decessit. secundum sententiam quam ultimum non erit scriptus heres ab initio inutiliter institutus cum alio filius exheredatus insit. Sed et si in postumo filio res acciderit ut natus vivo patre ac exheredatus sit mortalitati cedere, deinde erit de substituto. quoniam ante natus filius loco eius qui scriptus est.

Paul. Si quis postumos quos per aetatem aut naturaliter habere non potest heredes instituit, superius testamentum rumpitur. quod natura magis in hoc genere quam consuetudo spectanda est, quam temporale vitium aut valitudo, propter quam abducitur ... agi ad facultatem. Sed si eam quam jam nupta sit postumum quis heredem instituerit, ipso iure non valet. quod turpis sit institutio. Sed filium exheredavi nepotibus ex eo praeteritis, et alium heredem institui. vivo me filius post mortem meam decessit. non tamen nepote rumpitur testamentum. ... Quod si ... sub potestate filius sit ... recederet. Rumpit enim ... nepos testamentum. Et si moriente avo filius repudiaverit ... superiore ... fuit. Sed et filiis institutis ... hereditatem ... legitimus heres. quia hic ... mortem. ... quo testamentum destitutum ... quo mortis. Sed si fuerit ... nefas sit ... postumum heredem instituero, non putat rumpi testamentum. Pomp. Sed si ... sororem ... postumo ... constitutione ... filium ... uxorem.

Pop. Commodissime is qui nondum natus est ita heres instituitur: sive me vivo sive mortuo natus fuerit, heres esto. Aut etiam pure nec in ullo temporis conditione. Si vero alter casus omissus fuerit, eo casu quo omissus fuit natus rumpit testamentum. quia hic filius nec sub conditione qua scriptus heres intelligitur qui in eo casu nascatur qui non est testamento comprehensus.

Paul. Filius heredis ... appellatione ... filius ... filius familias ... sicut ... nota ... distinguit genitor alio quo genitus sit ... post mortem patris non ... heredi ... magis heredem ... constituere ... ... non sit heres institutus ... ... eos exheredare ... habebat.

Ulp. Quod si ... filium natum ... pater testamentum ... nemine ... sit ... hic rumpit eius testamentum ... integrum ... sit ... adhuc testamentum ... rumpit.

Iul. Si ita scriptum sit: si filius mihi natus fuerit, ex besse heres esto, ex reliqua parte uxor mea heres esto. Si vero filia mihi nata fuerit, ex triente heres esto, ex reliqua parte uxor heres esto. Et filius et filia nati essent, dicendum est assem distribuendum esse in septem partes, ut ex his filius quattuor, uxor duas, filia unam partem habeat. Ita enim secundum voluntatem testantis filius altero tanto amplius habebit quam uxor, item uxor altero tanto amplius habebit quam filia. Licet enim subtili iuris regulae conveniebat ruptum fieri testamentum.

[illegible]

at tamen cum utrumque nasci voluit, uxore aliquo herede. Pro adhuc in omni scientia ambiguitate suggeritur, transitum est, quod in lectione graduum aptius sive placuit. Regula est iuris civilis, qua constitutum est hereditatem adimi suo non posse, pro parte et libertatem adimi iussus est. Si ... eadem erit ... testamento libertatem pro ... num libertatem ab hereditate habere.

Testamento quod hoc modo scribitur: Titius post mortem filii mei heres esto, filius exheres esto, nullius momenti est, quia filius post mortem suam exheredatus est. Quare contra tabulas patrimonii liberorum bonorum mei filius bonorum possessionem accipere potent.

Africanus. Si postumus a primo gradu exheredatus sit, a secundo praeteritus, quamvis eo tempore nascatur quo heredes primo gradu scriptos penes sit hereditas, secundum tamen gradum ruptum iri placet, adeo ut competat testibus institutis. Ut heres existat cum primo casu defuncto eo heres institutus omisit hereditatem, non posse substitutos adire. Itaque cum a primo gradu exheredatus, a secundo praeteritus autem exheredatur, cum in utrisque primis et tertiis ... concedatur, quia solet omittentibus primis adire, tamen ad eos qui in secundo gradu scripti sunt an posti ad legitimos heredes pertineat hereditas, quo casu recte exheredatum praeteritum ad legitimos eum pertinere. Hinc cum duobus heredibus institutis et singulorum locum facta substitutione, a primo exheredatus postumus, a secundis praeteritus fuerit, si alter ex institutis omiserit, quamvis postumus exheredatus non tamen magis substitutum admitti. Ut vulgo dicitur et eius gradui, a quo filius praeteritus sit non valentibus usque quaque nec recte. Nam si secundo gradu heres institutus sit filius, non debere eum substitutione

exheredem me ... et si filio et tertio istis filiis tertio tamen ei substitutus sit omissa tertio heredem me[n]tionis quae ei adire possit quamvis filii ex secundo gradu exheredatus non sit. Si quis ita scripserit: ille quem scio ex me natum non esse exheres esto, hic exheredatio est nullius momenti. Ac si praeteritus erit natus. Nam quem filium exheredare ... eum elogio patrio eum filium exheredare potuisset, ad id reversi pro exheredato ... placuit patrem carere exheredationis causa.

Ulpianus. Idem est et si ita dixerit: ille alius filius exheres esto, putans ei ad ulterius per errorem assignans.

Africanus. Si filius heres institutus sit omisso postumo, filiaque substitutus, nepos ex eo sit, si interim moriatur filius postumo non nato, nepote tamen patri postumo suo heredi futuro. Et si nemo filio substitutus sit et ipse solus institutus sit, tunc quia ipse quo is moriatur certum est incipit, neminem ex eo testamento heredem fore, ipse filius testato patri heres existeret. Sic evenit ut soleat, quia ipso iure dicitur, quoniam ipsi potuit erit filii heres institui, pro quo ei pariter moriatur.

Modestinus. Filii et alii in modo exheredantur: filius exheres sit, filius exheres erit.

Ulpianus. Nulla non nota cernere hereditatem filios, nec ut eis obsit, si ut eis consulatur, ut puta impuberibus, quibus facti omissa mala hereditatem dant.

Paulus. Cum quidam filiam exheredasse heredem scripsisset, filiamque quam in potestate habebat ... legasset, adiecit: me tibi pro ere heredis nomen ... recte exheredatam videri Scaevola respondit. Et in dispositione ... adiecerat, id non valere, quia nec fi

Subditi. potestativa casuali vel mixta ...

Recte. in re certa non tenet exheredatio ... nec a persona certa ...

di exheredes esse iussus recte exhere-
tenentur, aliasque cum esse institutionis
que benignius acciperentur: exhere-
datos autem non esse admittendum.

Mod. Sub conditione filii heres in-
stitutus si pendente conditione moriatur
rogandum secreti ... necessarius heres
non erit.

Pom. Si filium nominatim exheredem
non eum postea heredem institueris
heres erit.

Herenn. Cum postumus sub
conditione heres instituitur si prius
quam nascatur conditio extiterit
non rumpitur testamentum postumi agna-
tione.

Paul. Filio quem pater post emancipationem
patris a se factam adrogaverit
exheredato, antea scripto, innocen-
tem. Nam in ... ferre non sic
obstare convenit ut vel patris
filius adoptivus in ... intelli-
gatur, nec ymaginem nature ve-
ritas adumbret. Videbatur quod non
tanquam ... intercidit.
Hec multum puto referre quod
ad postumi ... quod loco nepotis
filium exheredatum pater adrogavit.
Etenim heres institutus loco nepotis et
adoptetur defuncto postea filio
qui pater videbatur nepotis sui
filium exheredatum successione non rum-
pit testamentum adeo quin heres in-
venitur.

Paul. Postuma sub conditione
heres instituta si pendente conditione
vivo patre nascatur rumpitur
testamentum.

Idem. Titius testamento heredem institu-
it et filium, heres sic exheredaverit
posuit: ceteri omnes filii filieque mee
exheredes sint. Paul. respondit filium exhere-
datum recte videri, postea consulit
an videatur exheredatus quem
pater putavit decessisse. Respondit filios
et filias nominatim exheredatos ...

... est quia alia ratio est quare non est necessarius
quia nec aliquo momento est heres, immo adrogatio in
potestate ... de acq. hered. l. placet. licet
hodie secus ... partem ...

Si filium nominatim ...

Cessit. quia potiora ...

Cum subditi. potestativa casuali vel mixta ...

Extitit. secus si defecerit secus ...

Filio. secus si eo exheredato ...

Cetera. ...

Tamen. ...

Hec magis ... adoptio ...

Redditus. ...

Pom. Decessisset patris qui in
testamentum ... in vivis ... agi
oportere. Cum Titius supprema
sua ordinaret testamenti ... ablate-
rius ... et filia significaret, unde agente
scripsit ... heredes ... exheredes
hec. ... cum ipsa die qua Titius
ordinaret testamentum scripsit ... ipsa
die sexta eadem die albesceret ... et
lo nunc sit ... masculo
... institutio heredis valeat, cum
quod tempore scriberet testamentum ... esset
esset parte. Paul. respondit si qui testi-
monium ... videtur
qui post testamentum factum nasceretur.
Si fuit propositum: eadem die qua testamentum
est nepotes testatoris ... quod testamentum
scriberetur: etiam ... cetera hec igno-
rante testatore ... institutione iure
factum videri recte ...

Paul. Filius familias miles similiter
et ut pagani nominatim apparet aut
heredes scribi aut exheredari debet ... si
... divi Augusti quo
cautum fuisset ne pater filium mili-
tem exheredaret.

Idem. Postumum ex qualibet
uxore natum sibi ut filium heredem
te instituere potest pater.

Tryph. Filius qui patre in aliena
potestate est sub conditione que non in
ipsius potestate heres institutus ...
... conditionis exheredatus decessit
pendente autem conditione ...
institutionis quem exheredationis ...
heredem eum ab intestato mortuum
esse ... divi ... in extraneo heredes
... exheredati sunt: hec autem scri-
pto excepto filio. ... post mo-
rtem filii institui potest. Filius familias
miles castrensi peculio fecit testamentum
heredes filium ... potestati
te. Et cum militaris ... testamenti ...
eodem quo ... filius ... ru-
mpitur ei testamentum. Non quia ad-
optavit, nec hodie natus est ei ...

Postumum uxoris vivente ... possit heres ...

Filius potestate quod non potuit implere ultimo vite momento ...

Pendente ...

Ab intestato ...

In extraneo ... exheredato ...

Cum eidem ...

Patre ...

Cum eo quem adoptavit post factum testamentum ...

Postuma conditio ... casualis vel mixta.

Nec enim conditio exheredationis ...

Pendente ...

Titius ... certo ...

Recte ...

Compte ...

Eum subdito ...

Filius ...

Nominatim ...

Patris ...

Cum enim ...

a. [C]ecu. ex quibus uir rupit testamentum ab insufficienti cum partum enixa. argumentatio ... [illegible]

b. [C]onuo ...

[illegible]

filius. nec priore fiat rupto ... [illegible] ... primum ... [illegible]

... filius suus ... [illegible] ... ergo testamentum ... [illegible] ... qui nullo casu ... [illegible] ... ordine quoque natu[ral]i ... [illegible]

[S]i quis ... [illegible] ... [illegible] ... testamentum ... [illegible]

[S]i quis eo tempore quo non dum uxor eius esset ... testamentum ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

[E]t ... filium ... post testamentum natum ... [illegible] ... nec ... [illegible] ... natus ... testamento fieri.

[S]ecundum. [G]allus sic posse institui postumos nepotes induxit. si filius meus uiuo me morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos siue que neptis post mortem meam in decem mensibus proximis quibus filius meus moreretur natus nata erit, heredes sunto. Quidam recte admittendum credunt ... [illegible] ... et si non exprimat de morte filii ... [illegible] ... ex quibus ... Galli ... [illegible] ... nepos decedit. tunc ... nepos ... [illegible]

[illegible] ... nepos ... [illegible] ... nepos ... [illegible] ... filius ... [illegible]

[E]t quod ... [illegible] ... [Q]uid si ... [illegible] ... post mortem ... [illegible] ... [E]t quod ... [illegible] ... filium ... hoste ... [illegible] ... nepos ... post mortem ... [illegible] ... post legem ueleiam ... [illegible]

[I]n ... nepos ... [illegible] ... nepos post mortem ... [illegible]

alia reprehensio insufficientie.

[illegible]

[illegible gloss] ... ſi filius ... cum alius modis poſſit filius exire de medio ... deportatione et emancipatione ... reſpondit Gallus de ſufficientia ... alii referunt ad omnia ...

erit poſt mortem, aut quandoque natus fuerit, ſit inſtitutus, ſi vivus naſcetur. Sicuti quis filium habebat et nepotem ex eo inſtituat, nam ſi nepos praegnans ab hoſtibus capta ſit, ubique vivo avo et filio pariat, mox ille poſt mortem patris atque avi redeat: utrum hic caſus ad legem Velleiam reſpiciat, an ad ius antiquum aptandus ſit? poſſit quis dicere ex iure antiquo vel ex lege Velleia inſtitutum non rumpere. Quod quaerendum eſt ... mortuo filio, prius nepote inſtituat ... quam mortuo eo. Sed et ſi ... non rumpat, nihil refert utrum ex iure antiquo an ex lege Velleia ſuccedat. Item ſi quis ad hunc dubitat quis caſus, ſi nepos poſt teſtamentum naſcatur vivo patre ſuo, deinde ... mortuo patre deinde avo naſcatur, an non potuerit heres inſtitui ... non recte inſtitutum eſſe ... cum hic eius ſuus heres naſcatur, et poſt mortem naſcitur. Ergo et ſi pronepos admittitur, qui erit ex nepote poſtea vivo filio, atque ſi ex eo natus erit, adoptatus. In omnibus his ſpeciebus illud ſervandum eſt, ut filius dumtaxat qui eſt ... ex aliquo prius ſit heres inſtitutus, vel ſi nominatim exheredabitur poſt mortem ſuam. Quod non eſt ſi ibi decedat. Et in nepote et pronepote, quorum ſi ... heredes inſtituantur, nunquam exigeremus quod poſſit praeteriri. Nunc de lege Velleia videamus, quae voluit vivis nobis natos ſimiliter non rumpere teſtamentum. Et videtur primum caput ad eos ſpectare, qui cum naſcerentur ſui heredes futuri eſſent. Ergo et ſi filium habeas et nepotem non dum natum ex eo, tamen heredes inſtituas, ſi filius decedat, mox vivo te nepos naſcatur. Et nemus dicendum eſt non rumpi teſtamentum,

ut non ſolum illud primo capite notavit, ſi nepos, qui eo tempore inſtituatur quo filius non ſit, heres ſuus in vivo patre naſcatur. Quod quaeritur ... tempus facienti teſtamenti reſpicit, cum ſatis ſit obſervari id tempus quo naſcatur: et ita victum fuit, quia teſtamentum faciet ... in omnibus ... ſuus heres futurus erit. Etiam ſi parente vivo naſcatur. Sequente parte ſanxit, ut ſi ... ſuccedentem in locum heredis non rumpit lex Velleia teſtamentum. Et ita interpretandum eſt ut ſi filium et ex eo nepotem habeas, mortuo filio, unuſquiſque pronepos inſtitutus ſuccedens in locum heredis non rumpat. Et verbis hunc: ſi quis ex ſuis heredibus ſuus heres eſſe deſierit, ad omnes caſus pertinentia, quos ſupplendos in Galli Aquilii ſententia diximus. Ex lectione ſi nepos vivo patre decedat, nam ſi ſic ſuccedens nepos avo mortuo non rumpit. Sed ſi ſuperviveret patri ac decederet, dum modo heres inſtitutus ſit aut exheredatus. Videamus an haec poſterior pars: ſi quis ex ſuis heredibus ſuus heres eſſe deſierit, ubi eius in locum ... ſui heredes ſuccedat, poſſit pertinere ... ut ſi filius ab hoſtibus captus eſt, nepote ex eo heredem inſtituas, et interim vivo te filius decedat. Sed et ſi poſt mortem avi capti ab hoſtibus reverſus fuit, ſuccedendo non rumpit ... eis ... quo ſignificat tempus. Non quilibet audacter poſſit dici vivo patre huic ſuum heredem eſſe deſiſſe, qui poſt mortem decedat, qui nec poteſt redire. Ille caſus in difficultatem eſt, ſi filium habeas et nepos non dum natus inſtituatur, deinde naſcatur vivo patre ſuo, ac mox pater decedat. Non enim ſuus heres eſt tempore quo naſcitur, nec poſteriore alius ſuccedendo prohibetur rumpere quam qui iam natus erit. Ac neque in ſuperiore capite, ut liceat inſtituere non dum natos, qui cum naſcerentur

[illegible gloss]

Admittenda. ut teſtatore non rumpat ... admittatur ... [illegible]

Certi. al' certi ... ſimiles ... [illegible]

Quid ... caſus ... Gallus ... [illegible]

Inſtituere ... [illegible]

Filii ... [illegible]

Nepotem. non dum natum ... [illegible]

Ex eo filio naſcitur.

Vivo. al' vivo avo et ei filio ... [illegible]

Atqui avi ... [illegible]

Ex eum ... [illegible]

[illegible gloss]

tur: sui enim existunt. permittitur, posteriore capite non permittitur institui. si vetat nuptias, nec vero berenus nec nimis natum esse, qui fuerit. Porro pergere debet ut utiliter sit institutus, qui nullo iure fieri potuit, quia non dum natus erat. Juliano tamen videtur duobus his capitibus legis, adimitatis illis quae inducunt legem, ne rumpatur testamentum. Quemadmodum receptum est Juliani sententia, an si natus est nepos vivo patre suo, deinde eum eapere, sed postea adire possit hereditatem. Quod magis placendum est. nam cum capite suus heres fieri non potuit.

Gallus. Intercidit quod ad primam testamenti necessario desideratum: principaliter ius est. ne liberis heredibus instituendis aut exheredandis, ne parentis eius rumpatur testamentum. Atque filio qui in potestate est praeterito, inutile est testamentum.

Paulus. Cum apud hostes est filius, pater iure facit testamentum, et recte eum praeterit, cum si in potestate esset filius, non valeret esse testamentum.

Marcianus. Si filio emancipato exheredato usque in potestate est parentis sit, et ipse quidem emancipatus sic et tabulas petat, iudicium agitur, ibi interesse videtur, filius enim capitis veniunt.

De iniusto rupto irrito facto testamento. Rubrica.

Papinianus. Testamentum aut non iure factum dicitur, ubi solemnia iuris defuerunt: aut nullius esse momenti, cum filius qui fuit in patris potestate praeteritus est: aut rumpitur alio testamento ex quo heres existere potuit, vel agnatione sui heredis: aut in irritum constituitur non adita hereditate.

Ulpianus. Tunc autem prius testamentum rumpitur, cum posterius rite perfectum est, nisi forte posterius vel iure militari sit factum, vel in eo scriptus est qui ab intestato venire potest: tunc enim et posteriore non perfecto superius rumpitur.

Idem. Postumi per virilem sexum descendentes ad similitudinem filiorum nominatim exheredandi sunt, ne testamentum agnascendo rumpant. Postumos autem dicimus eos dumtaxat qui post mortem parentis nascuntur. Sed et hi qui post testamentum in vita nascuntur, item decimam per legem Velleiam rumpere testamentum prohibentur, si nominatim sint exheredati vel heredes instituti. Item remedia heredum instituendorum, ut et in gradus exheredari possint. Nam divus Marcus decrevit et in postumo quam in filio fuisse dicitur, nec ratio diversitatis reddi potest. Ex his apparet aliam causam esse filiorum superstitum, aliam postumorum: illi enim ubi sibi fiunt, his rumpunt, illi semper heredes fiunt: nascuntur nec inveniantur se exheredatos. Et in constitutione heredem alium testamentum a quo postumum exheredatis non sit, sed sit.

[illegible]

placet sive post mortem testatoris nascerentur sive vivo testatore nascerentur heredes, nisi eorum [illegible] nuptiae [illegible] quia superius per inferiorem, inferius per priorem [illegible]

Credendum autem exheredatus posthumus videtur sive ita dixerit: quicumque mihi nascetur, sive ita: ceteri omnes exheredes sunto. Sed si ita dixerit: posthumus exheres esto, natus vel post mortem vel vivo testatore non rumpet. Licet autem posthumi pariter agnascendo rumpant testamentum, tamen eveniet ut priore testamento rumpatur. Ut puta si in primo gradu posthumus exheredatus sit, ascendo praeteritus. Namque primus gradus valet, secundus inutilis est.

Item. Deinde exheredibus per gradum scriptis heredibus, qui secundo gradu scripti sunt heredes, obtinere hereditatem non possunt: gradu enim rupto [illegible] amplius hereditatem optinere non potest.

Item. Nam et si sub condicione heres institutus sit, a quo postumus exheredatus, tamen pendente condicione rumpitur gradus a [illegible] scriptus. Sed et sufficit ei substitutus [illegible] deficiente condicione primus gradus non admittitur substitutus a quo scilicet postumus exheredatus non est. Pendente igitur condicione primi gradus posthumo non locum fore, post defectum condicionis natis posthumis [illegible]

[illegible] gradus non rumpitur, quia nullus est. Rupto autem testamento, sibi locum facere posthumum solere quo nisi filium sequitur gradum a quo exheredatus est patiatur nasci. Sed si a primo gradu nepos posthumus ascito exheredatus sit, si eo tempore nascatur posthumus quo aliquis ex institutis vivit, testamentum rumpere tollendo primum gradum sibi locum faciet.

Item. Si quis filio exheredato nepotem praeteritum relictum accessent, et eum sub condicione instituerit, et pendente condicione post mortem patris deliberante herede instituto de adeunda hereditate exheredatus filius decessit, nepos suus natus est et rumpit testamentum. Et dicemus testamentum rumpi, cum nec exheredatum huius modi nepos debeat a quo quae pater fuerit debitam. Plane si forte institutus omnis fuerit hereditatem huic avo suus heres futurus ab intestato non dubitamus, utrumque propriis rationibus. Hunc agnascendo quare non rumpit, quae nemo succedebat mortis tempore ab intestato nondum. Is [illegible] aut eum alii non est delata hereditas. Non fuisse autem filio delatam hereditatem apparet, cum deliberante instituto decessit. Sed hoc ita si mortis autem tempore nondum nepos fuit. Ceterum si postea conceptus fuit, Marcellus scribit in isti autem ut neque potest aut cognatum ad hereditatem vel ad bonorum possessionem posse admitti.

[illegible]

Cum apud pa[trem] int[e]r[e]um .. rediens rumpit testam[en]t[um]. ut. s. e. gallus. & moito.

a. Ar[g]. s. t. l. si quis exh[eredatus]. & si qui p[ro] pa[tre]. ac.

b. Filius. p[re]teritus. ut. s. q. l. p[ro]x. ac.

c. Filio i[n] p[o]t[est]ate. s. nepos ereo. i[m]mo dic. alius filius eius frater. accursius.

d. Nichil agit. no[n] e[nim] necesse ut petat p[er] quosdam. i[m]mo nullo petere potest cu[m] sit exh[eredatus]. ut. i. d. s. t. a. l. no[n] putauit. in p[ri]n[cipio].

f. Cuenient. p[er] eo. d[e] o[mn]i gradu cum ema[ncipato]. l. i. q[uia] hodie tollitur ...

Sed et si pater eius qui mortis causa nepos est, pater in civitate decesserit post mortem avi, succedendo testamentum rumpit, quamvis suus scriptus postfactus non obstabit. Aeque enim creditur in rebus humanis fuisse etiam in civitate, quamquam captivus reversus patris suus heres fiat testamento eo prorumpit. Sive autem in civitate nepos fuit conceptus, sive apud hostes, quoniam dicitur ipsum postliminium succedendo testamentum rumpere. Succedendo itaque sui non rumpunt, sive fuerint instituti vel exheredati alio gradu adquisita hereditas defertur, scilicet si gradu non ille valeat.

Quatenus autem non prius ceteros parentes in potestate esse desierint, sive [ante] testatorem vivum, sive institutum vel exheredatum non rumpitur testamentum, sive per emancipationem sive per mortem vel poenam.

Irritum fit testamentum quotiens ipsi testatori aliquid contigit, ut puta cum civitatem amittit per subitam servitutem ab hostibus. Ubi igitur capitis vel si maior annis viginti venum dari se passus sit ad pretium participandum. Sed et si quis fuerit capite damnatus vel ad bestias vel ad gladium vel alia poena quae vitam adimit, testamentum eius irritum fiet. Et non tunc cum consumptus est, sed cum sententiam passus est: nam poenae servus efficitur. Quamvis forte miles fuerit et eo [?] delicto damnatus: nam huic permittitur testari, ut divus Adrianus rescripsit. Et ideo

quo iure militari testabitur.

Quatenus igitur damnato ei testari permittitur, utique [et] si quis ante fecit testamentum, sicut permissum sit testari valeat, an non fuerit irritum factum; et magis dicendum est quasi militari iure eum testatum sit, dubitari non oportet quin id valere fuisse credatur.

Eius qui deportatur non statim irritum fit testamentum, sed cum princeps factum comprobaverit; sic enim et capite minuitur. Sed et si de decurione praeses [?] vel filio [?] ... praeses scribendum principi in eo loco ... non puto statim fieri poenae servum, licet vinciri soleat diligentioris custodiae causa. Ideo igitur testamentum fiet irritum prius quam princeps de eo supplicium sumendum rescripserit. Proinde ante decesserit, utique testamentum eius valebit. Nisi mortem sibi conscivit; nam eorum qui mori magis quam damnari maluerint ob conscientiam criminis testamenta irrita constitutionibus fiunt, licet in civitate decedant. Quod si quis taedio vitae vel valetudinis impatientia vel iactatione, ut quidam philosophi, in ea causa sunt ut testamenta eorum valeant. Quam distinctionem in militis quoque testamento divus Adrianus dedit epistula ad Pomponium Falconem, ut si quidem ob conscientiam delicti miles mori maluit, irritum sit eius testamentum. Quod si taedio vitae vel dolore

g. Diuite rupto testamento. dixit. s. t. l. liber. & postumos dele. instituti vel exh[eredati]. nunc audi si hec non fiat quod inuis sit. ac.

h. Testamento. quando quidem iure postumi militari testamento.

i. Sollempnia. circa testes aut gillum ...

a. Potestate. ut. s. e. t. l. intr. secus in emancipato.

b. Aliud testamento. lex similiter quando ubi testis ...

c. Agnatus sit heres. puta auo grauit filium post testamentum ... ut. instit. q[ui]b[us] mo. te. infir. in p[ri]n[cipio] ...

d. Hereditate. ut. s. de testa. tu. si nemo. q. de tu. filium. & si cum ... cum exh[eredato] ... instit. ... sub capitulo di. ut. instit. q[ui]b[us] mo. te. l. sin. ... alio. ... ac.

e. Tunc aut[em] rumpitur. p[er] eodem. ne sit. s. e. de testamentis. l. ... ac.

f. Ceptus. & ut ereo possit esse heres. ut. s. l. p[ro]x. ac.

g. Militari. idem supra. ut. i. d[e] militari testamento. l. eius militis. & militia. accursius.

h. Capit. hec forte a p[o]p[u]lo ... & additum cum theodosius ... testes ... voluntate ... & si quis ... plene ut ubi gl[os]a ... fac. instit. e. & ereo. & q. l. ac.

i. Postumi. ... secus si p[ro] feminei. ut. s. t. a. gallus. & nunc dele. ... ac.

k. Nominatim. q[ui] dic. ut. i. & noiati. ac. ...

l. Dum tamen. ... coniungitur hec statim ...

... [illegible]

Filius postumi. al[iter] officit. hic. ac.

b. Preteritus. secus si iam nato. ipsi ...

c. Postumi in eo. p[er]titum. ac.

d. Nominatim. exponit ... & l. ... ut ...

e. Dixit. ubi e alius modus exh[eredandi]. ac.

f. Non rumpit. ipso iure si p[ro]querela. ut. s. d[e] moff. te.

...

l. Pendente. ... si nascatur postumus.

m. Gradus. ne possit adiri ... hereditas ... ac.

n. Constituto. ...

o. Exh[eredatus]. ...

p. Postumi quia substituto.

q. Militiae. ...

r. Solet. ...

s. Causis. ...

t. Filius. ... natus ... ac.

u. Sic. ... filio ... postumo ... ac.

x. Conuenit. ...

Si quis exh[eredatus]. ...

... accursius.

xxviii

-a- Ab intestato. non ergo obstat iuri testati .a. his omittens. quod obstabat iure testati. s. si his adeat. quia excludit nepos. ut .j. unde li. l. septo. ac.
-b- Mortis. s. testatoris. u. instit. de her. abint. § ita demum. et j. c. postumor. ac. | de her. abint. § cum autem quis. et de l. ag. suc. § proximus. a j. de suis et le. post quam. et
-c- Hereditas. ut insti. proximi. ac.
-d- Si hic ita. facit. j. de mil. a leg. l. a. § sciendum. al. titulus et ua. cog. l. i. § si quis proximorum. et quia no. instit. de her. dic. ab inte. § cum aut. quenit.
-a- Capt. fac. s. e. t. l. gallus. § quod sit. et § in omnibus. et uidendum. al. plr. si cc. adsi. li. § j. e. si nec. so. ut ibi. acc.
-b- Quod aut. ut .e. de cap. l. a no. s. ex qbus ca. ma. l. ab los tiu. l. a s. t. l. gallus. § si qs. accur.
-c- Reliquit. fecerit ad. ii. plane. acc.
-d- Ualeat pt cum eo qd n ualet aliqd libs. ut. s. t. l. f. acc.
-e- Ex capti. de sicut dico. sine ne. qha bens. § ibi. muti. nō hic. sine ne. nec ibi quotiens. ne. ac.

testamentum nascatur firmitatis statu decesserit exigitur. aut si in ciuitate legitimi ista sunt uel diximus. Hii aut omnes quorum testamentum irritum capitis diminutione fieri diximus. si prouenerit capite non minui. atque eo iure testati quo antea fecerant uiuere despiciatur fieri diximus. si prouenerit capite fieri. tunc testamentum potentior hoc enim semper usitatum est constitutum. Nec uidebitur contra statum si quod dubitatur non habere testificari. cum fuerit enim certi status. nec ipsi dese intestati inueniri. Quod tamen si appellatione eius presens non recipit. sed imperatori sententia pena remouetur ac et prouidebunt quoque suam statum uiuere nisi remiserint. nec testamentum irritum fieri. Nam ut ea ratione diu in manu erit superstitum si prouocationis uel etas. proprio prouocauit a quo non fuit recepta. pena tamen suscitata est qui ad principem rescripsit. adultas presentis alia uel iudicium litteris missis. unde si fuerit lata manifeste uel seditio prouocationis sic tunc euenit alia quia uiuit. eius mors presens uictis excusauit. mora non recipiatur non prius festinatione. si prouocaverit ea priorem principem remittitur. deinde si successus sigs fuerit dampnatus ualitate. et prius non suspiciuntur testamentum eius irritum uel fiat. ad uitam prouocatio ad testamentum capite minuatur testamentum eius irritum fiat. non primum sententia cum non tenuerit. Ergo si quis eius quod non erat unus dicto eius sue dampnauit testamentum eius irritum. quemadmodum est constitutum. Sed nec eorum quorum testamentum rata sunt. si inuita sint fieri. quorum memoria post mortem dampnatur. uel perduellionis maiestatis. uel ex alia tali causa. Ceterum uidimus ab hostibus captis testamentum fieri irritum. adiacendo est post liminio redisse statum uires suas recipere unde post liminii aut si ibi decedit lege cornelia confirmari. Ergo et si quis dampnatus capite indulgentia principis restitutus fuerit restituitur etiam testamentum eius. Conualescit filii familias uel ueterani sui in uita morte patris fiunt testamentum irritum non sit constitutum. nam quotiens ad testamentum transierunt prius eius patris familias habendus est. Et ideo nec emancipatione irritum fieri nisi ueterani testamenti ne e.

Tit. Milites similiter uiuit ciuili testamentum fecerit. a primo gradu dignitatis cum scripsit. quod uiuit militari potest. Secundo eius quod cum uiuit potest. Et post annum missionis decessit. primum gradum irritus fiet. ac secundo incipiet testamentum eius.

Item. Certum est adoptione uel arrogatione filii familie testamentum iure irritum fiet quem sui heredis agnatio solet rumpere. filia qui emancipata est uel nepos qui una cum emancipata est exeunt de potestate. testamentum non rumpunt.

-a- Cognatis. ut a j. de suc. uel mi. l. i. a ij. ac.
-b- Non sit. aliquis cognatus.
-c- Legioni. in qua militabat. ut. c. de her. decur. l. ij.
-d- Diximus. s. e. l. § irritum. ac.
-e- Constitutum est. ut .s. de testis. l. qui alia tribus. § f. et ar. j. de preis. l. ij. § f. et ad turpill. l. l. insti. ne s. de hiis q. no. insti. l. furti. § 1. et q. sit. eo. sciendum. et qui subdum. item facit. j. de accant. l. plt. et de sol. l. reo. et ampalui. e. ap. l. ij. ne s. de preim. l. qui in prouo. et item.
-f- Facere. ut s. de testis. l. de statu.
-g- Certi. s. interim ut stati subiecit. non respectu futuri.
-h- Libellis. repete ad § fine. j. nil. no. l. i. et de ap. recti. sciendum. accurs.
-i- Factio que hec semper in mala parte ponitur.
-k- Excusauit. i. explanauit. excusando quod fecit. i. excusando se quasi tim imposuit primam. al accusauit. ac.
-l- Permittit. non ei opus tunc defenere appellationi. u. j. de ap. l. constitutiones. et c. quorum. ap. non recti. l. ij. et ar. c. de off. p. p. l. si quos. et a j. de re. mili. l. ij. Car. s. ad hoc. xj. q. a ij. c. si epo. acc.
-m- Illicite. statim ponet exemplum.
-n- Supta. i. presenti. u. fuit. s. pr. ix.
-o- Non tenuerit. i. immutabilis. tenuit quod. si tamen commutari potest a principe. non ab eo quod eam tulit. ut. j. de pe nis. l. morte. § ulti.
-p- Non erit irritum. sic. c. si ano co. uidi. l. f. et ne de statu. de si patri. a j. de preis. l. ij. insti. ad hoc. ij. q. i. c. in primis.
-q- Maiestatis. s. principis. uel rei pu. uiatus. c. ut j. ad l. iul. maie. l. f. et insti. de her. abinte. § pr. sinum. ac.
-r- Ea. ut repetundarum. ut j. de acc. ir. l. lex uiditor. item hic. x. c. de her. l. ij. item apostatus. ut. c. de aposta. l. apostatar. ac.
-s- Diximus. s. e. § irritum.
-t- Postliminij. u. instit. quib. non e. p. fa. te. § f.

-f- Captiuus. hic sit priuus hostium. a sic poterit ciuitate. u. s. de capti. di. l. f. recipit tamen iure testatoris eo iure ut j. e. ciues ut sicuti ciuitate tamen ut deportatus. tunc idem. u. s. de testis. l. eius. § sicuti ... simili ma. capi. di. sit passus. u. instit. quib. modis te. te. infir. § alio. ac. | necessaria. ut no. s. de sta. ho.
-g- Passus sit. in quo contrario sit | l. a suorum. § i. accurs.
-h- Passus est. nam tunc habet sententia ad se statim executione. ut j. de penis. l. quod ultimo. ut dicit de cuius de sua excussis.
-i- Efficietur. hodie necessario bene natus ne. ut. i. aut. de nupt. § quia autem item facit. s. de testis. l. eius. § f. ac.
-k- Delicto. qui multa sunt. ut j. de re. mili. protum. accurs.
-l- Permittitur. si impetrauit audiatur cum dampnatur. ut s. de donat. inter uirum et ux. cum hic status. et similes ad de. quod est. c. de testis. mili. l. a militibus a fac. j. de re. a mili. sue.
-m- Militari. s. c. de inof. te. l. si quis. so. ibi. ut ... l. a ij. pagano. hic ut militi fuit concessum. a sic cuique suo iure testari concedi ut uel alit. ut ibi. accursius. ac.
-n- Ex militari. Incipit ex nunc eo fac. j. de re. mili. l. a te erit dicendum. al. ex militari. ad. l. id quod patet. ad del. ij. l. si quis. in pri. § i. ac.
-o- Non statim. hec cum aprisce sicut a perfecto in die statio. ut j. de penis. l. ij. § i. et de int. et rele. l. in ex pr. ad del. ij. l. a § hij. si quare hec cum habet ineum in pri. ix. ut no. s. de of. p. illicitas. § qui inuitos facit. j. de ap. sit. l. i. in pri.
-p- Filio. decurionis et nepote. qui idem habent priuilegium. ut j. de penis. l. morte. § ultim.
-q- Principi. quod facere non tr primare debet. ut j. de preis. l. diui fra. et decurione. ad de uis. e. t. l. ij. hic et al principi. ...
-r- Decessit. a meareit. ut s. de testis. l. si quis post a j. ad ... l. in fraude. § i. ac.
-s- Ex actatorio. ut fecit et pedocles. jo.
-t- Eppla. al epala. al epistolam. a subaudi. mittens. a fecit.

-u- Cornelia. ut a des. c. insti. ne s. de testis. l. lege. | et del. ij. l. i. § si quis. ne. de ... sen. pas. l. f. ac. | ad fin. ... si quis ...
-x- Conualescit. ut j. de bo. lib. l. iij. § ciuis deportatus.
-y- Ad testi. a quiritum. ad alia. ut. inst. q. n. e. p. fa. te. in pri. ne s. ad mac. l. ij.
-z- Emancipi. quod uidebatur magis dubitari. quia isto casu patitur ca. di. si superiori non.

-z- Si miles. quod habet nam si et continuat sic. dixi ueteranum militis testamentum tenere. Si post annum a die missionis. et si emancipato in fuerit. si hoc tibi uiuit con testatus est. non si iure ciuili. i. militari coram duobus testibus uel tribus testibus ne. quod non placet. quia tunc post annum non ualet in aliquo. Secundum si hic lex uult. s. die se pri. l. similes. et quod uiuit ciuili. i. coram. vij. testibus fecit testatorem. ac.

-a Militari. ut deportatum. ut j. de testis. mili. l. ij. § i. ac.
-b Altero. sic. s. e. t. l. iij. § f. ac.
-c Certum est adoptione. nam quia sic transit hic iure in potestatem. ut s. de adop. l. i. si hodie s. a sic ur eum insti. ut. c. de adopt. cum in adoptiue. § f. ne articulum. et § si quod aliter secus in arrogato. ut hic et dicta. l. § f. acc.
-d Rumpi. ut ne s. t. l. fili. § f. § pro. et instit. quib. mo. instit. in pri. alhic non sit insti tutus an adopt. ut s. t. l. filij. § f. quod est s. ac.
-e Uel nepos. ex filio. nam ex filia sequeretur sui patris potestatem. non aui materni. ut instit. de pa. po. § f. ac.
-f Qui una. al est cum una. al de est cum. item dic quod dictio una est aduerbium. q. d. simul cum emancipato exit. uel dic quod sit nomen adiectiuum de emancipatione. q. d. si illa exit una. et nepos alia emancipatione. si in filius exiguntur tres fere antiqua tempora que hic considerantur. hodie in omnibus sufficit una. ut. c. de adopt. l. f. non ergo est hoc. l. pcis quod dicit emancipato filio possessiones uidentur nepos et emancipatio qui reputauit. ut s. de adopt. si nepos. nam nec hic quaeritur de aliis dicitur. accurs.

Immo et hodie bene natus fit priuus potestas. s. tunc cum dampnato debet uita eius ... hodie ille priuus potest efficere et hoc antiquum ius non contrariatur. ... allegatur ... logo quod uita non est ... dampnato ...

Sic et aij permittere fac. et iam factum confirmare. ar. s. j. de l. ij. l. si ... ab ... non tenuerat hic autem tenuerat ... facilius ... ac ...

-g Testatorem. quia postea fatiet pat. i. quod non fatiet tullius licet premittat quod faceret si essent in potestate. ut. s. e. l. i. accursius. | accursius olim legum.

A ... [illegible]

Paul. Si pater ab hostibus capiatur filio manente in civitate, ipso eo non rumpitur testamentum filii.

Pom. Set nec filius postliminio rediens rumpit patris testamentum, ut Sabinus existimavit.

Up. Si binetabule perfecerit duobus temporibus facte, une prius alie postea, utraque tamen vii. testium signis signata, et a parte posteriores vacue inveniente sint, i. nichil scriptum habentes, omnimodo superius testamentum ruptum non erit, quia sequens nullum est.

Pom. Postumus preteritus vivo testatore natus decessit. Licet iuris scrupulositate nimiaque subtilitate testamentum ruptum videatur, attamen si signatum fuerit testamentum, bonorum possessionem secundum tabulas accipere scriptus heres potest hereditatemque obtinebit, ut divus Adrianus et imperator noster rescripserunt. Idcircoque legatarii et fideicommissarii habebunt ea que sibi relicta sunt. Securitatem et circa inutilia testamenti erit dicendum, si bonorum possessio data fuerit ei qui ab intestato venire possit, auferri. Cum igitur quis habebat factum iam testamentum aliud fecisset, quamvis eo (?) complenda sit, ut priores tabule valerent, omnimodo prius testamentum ruptum est. Quo rupto possunt vires amittere codicillorum ad usque dederit. Et cum hec ubi sunt fideicommissi, sine dubio que ubi scripta sunt inefficacia sunt, cum non solum legata et fideicommissa, sed libertates ... instituto.

Gallus. Postumorum loco sunt et hi qui in sui heredis loco succedendo quasi agnascendo fiunt parentibus suis heredes. Ut ecce si filium et ex eo nepotem neptemve in potestate habeam, quia filius gradu precedit, is solus iura sui heredis habet, quamvis nepos quoque et neptis ex eo in eadem potestate sint. Set si filius meus me vivo morietur aut alia qualibet ratione exeat de potestate mea, incipiet nepos neptisve in eius locum succedere et eo modo iura suorum heredum quasi agnatione nanciscuntur. Ne igitur eo modo rumpatur mihi testamentum, sicut ipsum filium vel heredem instituere vel exheredare nominatim debeo, ne non iure faciam testamentum, ita et nepotem neptemve ex eo necesse est mihi vel heredem instituere vel exheredare, ne forte me vivo filio mortuo succedendo in locum eius nepos neptisve quasi agnatione rumpat testamentum; idque lege Velleia provisum est.

Paul. Si ita facta est exheredatio: si filius natus vel filia nata erit, exheres esto, utrisque natis non rumpitur testamentum.

Iavol. Qui uxorem pregnantem habebat, in hostium potestate pervenit: quero an filio nato quo tempore testator in civitate fuit rumpatur testamentum? Natum tamen fuit, rumpitur, quia si filium iam natum moriatur, qui preterito scripti heredes hereditatem habituri fuerant, non puto dubium esse quin per legem Corneliam que de confirmandis eorum testamentis qui in hostium potestate decesserunt lata est, nato filio omnino eius testamentum qui in potestate hostium sit, rumpitur. Sequitur ergo ut ex eo testamento hereditas ad neminem pertineat.

Pomp. Cum in secundo testamento heredes ex quibus vivit instituuntur, sive pure sive sub condicione, sicut condicio existere potuit, licet non extiterit, superius testamentum ruptum erit, cum adiciuntur aut in ex. qualis condicio posita fuerit. Nam aut impletur, certa ponitur aut

aut in presens, aut in futurum. In preteritum accepta ponuntur. Velut Titius consul fuit, que conditio non suspendit: sed si Titius consul fuit, institutus heres sit, si autem non fuit, non est. Nam sive heres sit, sive non, testamentum non rumpitur. Quod si ad presens tempus conditio adscripta est, hereditas institutio, veluti si Titius consul est, eamque conditionem testator ut heres esse possit, et si supplet testamentum rumpitur: si non fuit, nec heres esse possit, nec superius testamentum rumpitur. Et in futurum collate conditiones si possibiles sunt, et certe existere poterunt, licet non extiterint, efficiunt ut superius testamentum rumpatur. Si non existunt, impossibiles sunt, velut si Titius digito celum tetigerit, heres esto, placet perinde esse quasi conditio adscripta non sit. que est impossibilis.

Item. Filio preterito qui fuit in patris potestate, neque hereditates compatit, neque legata prestantur. Si preteritus fratribus premoriatur, tutus ad vocantem est. Quod filio tertius ad hereditatem vocabitur: licet filius non sit, tabulas ruptas testamentum videtur: voluntas testatoris exheredatione equo tuebitur.

Item. Si quis heres institutus fuerit ac testatore vivente, post varia sane a testatore... factum quia iam quia adoptatus institutus est in extraneo loco...

Item. Si ego et Titius institutus fuimus, et a nobis postumus exheredatus sit, a substitutis nostris non sit exheredatus, Titio defuncto nec ego quantum ad me pertinet, et quo cum primus institutus possit... postumus exheredatus est, cum eius locum substitutus vocatur, a quo postumus exheredatus non est, rumpitur testamentum. Sed si ego et Titius invicem substituti fuimus, et prius ipse institutionis exheredatus non sit, in certo vel repudiante Titio me in eius locum possunt succedere. Cum in prima causa titulo sit constituitur, neque ego sine illo, neque ille sine me adire potest: quia in me autem... alio constituente rumpitur testamentum. Itaque simul adire possumus.

Item. Lucius Titius integra mente testamentum fecit, uti oportet, postea in valitudine adversa captus ... ad tabulas ... Quero an heredes ... tabulis institutis adire possit hereditatem. Respondit ... que non tenentur in eo ... adire posse.

De his que in testamento delentur vel inducuntur vel inscribuntur. Rubrica.

Ulpianus. Que in testamento legi possunt, ea inconsulto deleta et inducta nihilominus valent. Consulto non valent. Id vero quod non iussu domini scriptum inductum ve est, nihilominus valet. Legi autem sic accipiendum est non intelligi, sed oculis perspici que sunt scripta. Ceterum si ceteris causis intelligitur, non videbuntur legi posse. Sufficit autem si legi utcumque fuit inconsulto, sive deleta sive ab ipso, sive ab alio, si nolentibus inducta sint que igitur inscripta sit et pro nihilo esse simile gratum. Et ideo si novissime, ut solet testator fuerit affectus... ut solet testator fuerit ... superinductiones non videbuntur testamenti ad ... que in consulto contigerint. Ut ea que inconsulto ... inducta sunt ... Sed si legi non possunt que inconsulto deleta sunt, dicendum est non debere ... ex consummatione testamenti ... consulto que deleta exceptione petentes...

cernit, quia per eum est post mortem ... accursius.

c. Non possunt: particularis deletio non nocet, quoniam nec inutilis. accursius.

d. Aliis: praeter heredem, nam et ei denegabuntur actiones ...

[illegible]

impelluntur; inconsulto vero non impelluntur, sive legi possint sive non possint. Consulto autem testamentum non exterius ... si quis ex heredibus ... negabuntur actiones. Et ita si unius testatoris ... hereditatis portio ... hereditatis; si ... sit substitutus, ei ... quasi accepta, quoniam hereditas semel data adimi ... Si quis autem codicillos ... firmavit, et codicillos aliquos ad scripsit, mox deleverit ... apparet ante ... codicillos deletos non valere.

Item. Cancellaverat quis testamentum vel induxerat, et propterea unum heredem se facere dixerat, nec postea testamentum signatum esse quaerebatur ... testamenti iure ... quem se cancellasse dixerat. Dicebam si quidem unius ex heredibus nomen induxit, sine dubio ceterorum testamentum valere, et ipsi soli denegari actiones. Sed legata ab eo nominatim relicta debebuntur, si ea voluntas fuit testatoris ut tantum heredis institutio ... Sed si institutum nomine induxit et substitutum reliquit, institutus emolumentum hereditatis non habebit. Sed si omnia nomina induxerit ut proponitur, adscripsit autem ideo se fecisse quia unum heredem ... convaluit ... totum testamentum infirmare ... unius cum inductione ... omnibus obfuerit ... solum ei acceptam voluit ... non magis quam si nolens unum heredem induxerit ... Quod si putavit totum

testamentum deleri, omnium ... nihilominus omnibus denegantur actiones. Sed an et legatariis deneganda actio debeat, quaestio est in ambiguo tamen ... legata debentur, quoniam heredum institutiones non esse infirmatas.

Marcell. Proxime in cognitione principis. Cum quidam heredum nomina induxisset et bona eius ut caduca a fisco vindicarentur, diu de legatis dubitatum est, et maxime de his legatis quae adscripta erant his quorum institutio fuerat inducta, plerique etiam hos legatarios excludendos existimabant. Quod sane credendum erat, si omnem scripturam testamenti cancellasset. Sed nonnullos optimarum ... non quod inductum sit, cetera in omnia valiturum. Quid ergo? Nullum ... post cum qui nomina heredum induxerat ... satis se consecutum ... ut intestatus ... Sed ... dubium ... expeditius ... quam ... Sententia imperatoris Antonini Augusti ... Pudente et Pollione consulibus. Cum Valerius Nepos mutata voluntate et inciderit testamentum suum et heredum nomina induxerit, hereditatis eius secundum divi patris mei constitutionem ad eos qui scripti fuerant pertinere non videtur. Et advocatis fisci dixit: vos habetis iudices. Vibius Zeno dixit: rogo, domine imperator, audias me patienter: de legatis quid statues? Antoninus Caesar dixit: videtur tibi voluisse testamentum valere, qui nomina heredum induxit? Cornelius Priscianus advocatus Leonis dixit: nomina heredum tantum induxit. Calpurnius Longinus advocatus fisci dixit: non potest ullum testamentum valere

Alii advocati ... [illegible]

e. Nepote: primum nomen testantis.

f. Quae induxit: ... legata cum non sint ... libertates que inducte debebuntur favore libertatis ... consequenter apparet. h.

g. Vult at: induxit forte ... sine dubio ... [illegible]

[illegible]

xxviii

Cetera dib; instit. s. ostilus. a tectis. d. secedetib; natis nascituris. dixit. nunc gnalit q testib; extitantes. in qui testam. l. sol. l. pt. sic. s. dos. po. l. iiij. ac. Instituendi.
Q Licet. i. licetu est. a dic facit. i. facere debe. ac. i. testib; apostu. l. iiij. ante. ac.
Nolatim. i. noiatim cum vz. ut instituit. dexb. l. ii. l. spu.
Nec habuit. allegatum. instit. testis. q. ani. q. ante. destis. l. a. biguitate.
Septum no est. hec itel. lege testo nucupati no nasciti ut adtestato re. ut a tabel. bone uice sua. testem inscptis. nom hac ut atestatis ut atabelli one uice sua. ut salte atestib; sit. bi. ut. C. de testis. l. ubi. ibi signata.

Quod heredum non habet persistamus. dixit Marcellus [illegible] legatis [illegible] Antoninus Caesar remotis omnibus cum deliberasset [illegible] iussit [illegible] ex [illegible] humaniorem interpretationem [illegible] videtur [illegible] rata [illegible] ea voluisse quae induxit [illegible] omnes [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constituit hoc tale.

Plures tabulas eiusdem [illegible] scriptis. unus testis non [illegible] coder [illegible] solempni [illegible] Siquidem tabulas in publico depositas absolute [illegible] quae nunc gesta sunt [illegible] cum ceteris tabulis quas non absolute res gesta cederant [illegible] [illegible] Proinde non [illegible] in [illegible] tabulis [illegible] approbavit [illegible] ab intestato venire [illegible] adiungitur [illegible] [illegible] dicas.

De heredibus instituendis.

Qui testamento heredem instituit heredis institutione principium debet [illegible] facere testamenti. Licet [illegible] [illegible] [illegible] Nam divus [illegible] rescripsit posse non [illegible] heredis institutionem [illegible] [illegible] Institutum autem heredem [illegible] quis [illegible] [illegible] [illegible] Quintus [illegible] heredes in [illegible] [illegible] Neque [illegible] verbis potest testam. [illegible] Lucius [illegible] heres esto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ut dicat Lucius

heres esto. Nam quamvis [illegible] Si ex fundo fuisset aliquis solus heres institutus valet institutio detracta fundi mentione. Si autem sic scriptum fuerit: Lucius heres, licet non adiecerit esto, credimus plus nuncupatum minus scriptum. Et si ita: Lucius esto, tantundem dicemus. Ergo et si ita: Lucius solus, modo Marcellus non insubtiliter non putat hodie hec procedere. Divus autem Pius cum quidam portiones inter heredes distribuisset [illegible] ille ex tot, ille ex tot, nec adiecisset heres esto, rescripsit valere institutionem. Quod Marcellus scripsit: sed et divus Pius rescripsit illam uxorem esto, institutionem valere licet deesset heres. Item Marcellus alium heredem esse non putat [illegible] valere quoniam [illegible] aliquid Sed ergo valebit. Substitutio [illegible] [illegible].

Item. Quintus eos qui in his heredes esse instituti ex partibus quas adscripserim non putat Marcellus heredes nisi his adscriptis partibus, quia adimitti non fuerant heredes instituti si ei partes adscriptae. Sed magis est ut sic utraque institutio accipiatur, si uolumus [illegible] definitum non [illegible] fingimus ex quibus partibus adscripsero. Si vero unus ex quibus quasi [illegible] institutione [illegible] Celsus lib. xvi. digest. [illegible] nulla institutio est. Si ex qua parte me Titius heredem scripsit, sei heres esto, tunc [illegible] est [illegible] scriptum, nec [illegible] [illegible] [illegible] conditio. Si Marcellus [illegible] [illegible] potest autem [illegible] Titius [illegible] ex his partibus quas adscripsi [illegible] adscripto [illegible] ut superiore modo dicens nullis partibus adscriptis nullam esse institutionem. Quo modo nullis Marcellus ait ex his partibus quibus testo [illegible] scripti fuissent heredes [illegible]

Testamento non scripsit [illegible] tabellio no scripsit [illegible] [illegible] putat hodie [illegible] pualet. poi. l. no ualet subtiliter putauit hec no procedere. sic pote. C. de testis. ut. C. l. C. omn. accursius.
Toti. i. quota puta quota.
Heres esto. si esto tii. ul neutrius. ac. mag. cum nec quia uba. sunt itu enda. ut. s. q. d. ad m. l. l. iiij. C. de additiis. dimitt. totum. pmittendo. ipa. ac. l. tei. l. l. institutio. accursius.
Illu hede. uba testantis. ac.
Uale. institutiones: hoc ubi fa etiam. illu hedem ee. accursius.
Subaudito. sic. C. stidis. l. heredem uolo. ac.
Quia ascripso. i. utroque male dixit marcellus. ut subiecit. Sed magis ee. s. erat, p. eo. q. si d. p. tanto ponet puta. ex q. pte tituli me scripsit. extali istitutio sciu. ul. exqua parte mat. uiz. no. istitutio. ex ea noe institutio. ostitetet oditione ista d. p. dicto. deficit testamentu. ut. j. hac. l. si ergo. a si defuturo si certe no sint similia. q. ubi d. psenti. ul. pteito apponit oditio que e falsa. nullo momento pot dici tenuisse testamentu. at ubi d. futuro. tenet. h. suspendatur. i. ita ostatur initium. ut. s. q. t. l. l. cu inso. [illegible] est qd dicitur. q. p. no scripta uadunt sine honore. q. n. otigit in qui caducis. a caducis. i. specto q. uenitur aliq. h. inuit. ut. C. d. cadu. toll. l. l. i. pri. ac. pscd. a. c. in quasso. si qd sim sititui. ex quib; ptib; oscripsit. ar. in illis ptib; oscriptis. ar. ut patet. expedicitis [illegible] istam. j. e. ille aut. al. liquet ta scripsit. a d odit. institutionu. l. l.

Institutio talis. a C. dstitutoribus. a subst. l. si testor. q. s. dan. l. l. institutar. s. s. psec. l. si certa. ac.
Acciptur. ut sint hedes. supple ex ptib; quibus ascripsit. q. e. j. al. ex partibus ascriptis.

Simminus. i. suptos testator no expsit. ex quib; a C. quaut dicit. si uoluntas a C. impositio est. a die q o fructus pot exprmere se nelle eos hedes ee. si pte no ascribat. ite s. j. e. dementis. j. e. ip in fi. ac. so. ut ibi.
Duplici. institutio. a ptes ascribere. ut. s. d. arbi. celsus.
Plurit. celsus nulla. ac.
Scripsit. [illegible] testi.
Nec scriuis. si scptu. ab eo intelligi debet.
[illegible] ut s. [illegible] p. tcaq. [illegible] a. c. hec ar titulo. ac.
Putat. [illegible] predictas d. futuro. a prima. s. p. dicto. si male putat [illegible] subieett. pot aut ac [illegible] est quia. [illegible] accursius.
Certo [illegible]
[illegible] rupto. ac. [illegible] ac. accursius.
[illegible]

Quo. i. nolo ut sint. a sunt uerba testantis. in feriora sunt uerba iuris consulti. ac. accursius.

cent necesse. ut. C. de testis. hac. c. ar. qs. d. testis. l. pl. [illegible] s. isceptis hoc sine alie subau. q. q. d. no solum. v. ubi pot testari qui testat. insceptis. h. q. qui si ne sceptis wolit testari. tub; ub. ut subiett. accursius.
Habuerat. sic. ut it. s. supp. l. aut. ab. C. de octit. aut. ubi pota. al. si quis ita. ubi ipsi alr no obligatur. ac.
Solus. scilicet si hat col. ac. [illegible] ut. C. e. l. quoiam [illegible] [illegible]
Institutus. ut testo [illegible] uentiis ac [illegible] nec facit aliu hede. alr multa alia [illegible] erit institutus [illegible]
Detracta. i. ac [illegible] testo tehedem. quia erit hic in totum. accursius.
Dixit. [illegible] ac.
Scribat. [illegible] ac.
Minus scriptu [illegible]

Hoc uerum si [illegible] [illegible] [illegible]

qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

57

a Servus alieni. si suus non potest sine libertate heres institui. si hodie contra et lib. ut s. e. onerosus. l. qui quam. ac.
b Cum parte. quia communis erat. ac. ut no. j. si ita si in condi. et si servum eorum. si facit. j.
c Cum e. lib. ita cum ea. dic titulo. primo. si servus communis. accursius.
d Data e. pure est ac similiter subeatur condicione esset datum. ut j. e. quot. et si que hoc in fine alienatus pendente condicione esset. et quod iussu adibit. ut j. e. g filio. et sequitur appareat [illegible]

statim mater decessit heres non esset institutus.

Item. Servus alienus vel communis vel proprius sine libertate heres institui potest. Si servum meum pure liberum eundem scripsero sub condicione liberum, differtur institutio in id tempus quo libertas datur. Et si quis ita scripserit: Stichus heres erit, servus heres esto, quasi quaelibet condicio expectatur tamen aditio, ut servus heres fiat, contra ullam modo hic videtur. Cum fideicommissam libertatem sub condicione accepit, potest ab herede pure cum libertate heres institui, et non expectata condicione libertatem et hereditatem consequitur, et erit tamen necessarius, et existente condicione voluntarius heres efficietur, ut non desinat heres esse, si ius meo mutet successionis. Capitis tabularum dilatio necessarium heredis ius minuit, ut solemus in substituto impuberi dicere. Nam et relatum sive adiungamentum debet substituti impuberi defuncto filio necessarium eum fore.

Item. Suus quoque heres sub condicione potest institui. Et quod sub ea condicione que est in potestate ipsius, potest. Debet enim inter omnes constitit, si vivit, vel defunctus institutio effectum habet si paruerit condicioni, at si non paruerit, decessit. Iul. putat filium sub hac condicione institutum esse, si condicioni non paruerit, si non notum esse. Et ideo si adhuc heres institutus non debet eum expectare donec condicioni pareat filius, alioquin si patri intestato fiet non parendo condicioni, procul dubio expectare deberet. Que sententia probabilis mihi videtur, ut sub condicione institutus, que in arbitrio eius sit, patri intestato

Sed excipiendus est filius qui non sub omni condicione institui potest.

non faciat. Puto recte generaliter diffiniendum [illegible] fuit condicio, an non fuit facti potestas, et potentia et hec si Alexandriam pervenerit non esse in arbitrio, et pervenire debet et potest condicio. Sic quia primo in ultimo Alexandriam agit fuit impossibilis, et si X Titio dederit esse inofficiale, si tamen peregrinetur longinquo itinere, propter quae ad generales diffinitiones recurrendum est. Sed et si filio sub condicione qui in eius potestate est herede instituto, ne possit substitutus sive extraneus, puto uno filio non existente herede substitutum, propter eius mortem existit, nec necessarium ad substituto filii exheredatione, cum sufficient facta frustra est, post mortem enim filii facta est quam inutilem esse ostendimus. Optimum igitur filium si sit institutus sub ea condicione que sit in eius potestate non indigere exheredatione a sequentibus gradibus, aliquin et ea heredem indigebit. Apud Iulianum [illegible] Marcellus notat sicuti in mali sit condicio, sequitur filius heres sit institutus, ut ultimo vite eius tempore cum sit, eam cessisse non posse, quia prae decedente intestato patre heres erit. Velut si Alexandriam pervenerit heres esto. Quod si et novissimo tempore implere potest, velut si X Titio dederit heres esto, contra puto.

Ulp. Sed si in condicione dies sit adiectus, ut puta si Capitolium intra triginta dies ascenderit, Titius potest dicere si non paruerit condicioni substitutus possit admitti filio repulso. Quod consequens est Iuliani sententie. Nepotes autem et deinceps certi liberi

[illegible]

post mortem filii qui potest ipsi [illegible] condicione instituti. l. f. ac.
a. Diffiniendum. i. pregnans [illegible] facile [illegible] impleri. [illegible] filius. ac.
b. Inofficialis. i. valde difficilis. [illegible]
c. Diffinitiones. [illegible]
d. Potestate est [illegible]

o Decedenti patri impuberis. ac. ut nepos pronepos et deinceps. ut j. e. l. [illegible]
n Sui. hec. l. qui potest esse suus. [illegible]
p Si. [illegible]
q Cum condicionis [illegible]
r Cum condicioni [illegible]
s Subvenitur [illegible]

[illegible]

ex lege Iulia instituti non iussi sunt testamenti sub condicione institui possunt, et si redigantur ad filii condicionem.

Solemus dicere media tempora non nocere: ut puta civis romanus heres scriptus vivo testatore factus est peregrinus, mox ad civitatem romanam pervenit: media tempora non nocent. Servus alienus sub condicione heres scriptus traditus est suo heredi, mox usu captus ab extraneo: non est viciata institutio. Cum servum communem cum libertate ... putat meum casum quo necessarius ... non valere ... se ipso ei libertas adimatur. Servus enim heres institutus et a semet ipso libertatem accepit: et haec sententia habet rationem, nam sicuti legari sibi non potest, ita nec a se adimi.

Iiii. Si servus omnium sub condicione heres institutus, uno testatore libertatem sit consecutus, cum ... testamenti libertatis adire hereditatem potest: sive testator eum alienaverit, sive heres post mortem testatoris iussu domini hereditatem adibit.

Item. Nos socii quinque fuerimus testo facto heredem ... simul ... plerique ... duobus ... heredem ... Sed ... utrique solus heres ... liberum esse iusserit ... erunt.

V. Quotiens volens alium heredem scribere alium scripserit in corpore hominis errans, veluti frater meus, patronus meus, placet neque eum heredem esse qui scriptus est, quoniam voluntate deficitur, neque eum quem voluit, quoniam scriptus non est.

... quis erraverit, ut puta dum lanam reliquerit, vestem legaverit, neutrum debebitur. Hoc sive ipse scripserit, sive scribendum dictaverit. Sed si non maior pars erravit, sed in parte, ut puta si cum dictasset ex semisse aliquem scribi, ex quadrante scriptus sit, Celsus libro XII quaestionum posse defendi ait ex semisse heredem fore, quia plus nuncupatum sit, minus scriptum, quod sententia rescriptis adiuvatur generalibus. Idemque est et si ipse testator minus scribat, cum animo plus vellet adscribere. Sed si minorem adscripserit testamentum, lex difficilius est, plus ... testator ut ... ex quadrante se ... Paulus putat ex quadrante heredem fore, quia minus ... Labeo ... Sed si quis ... scripsisset ... relinquere ... scripsisset ... unus est ... ubi utrumque scriptum est ... quod voluit et quod adiectum est quod ... sine vicio.

Eadem ... tractare et in eo qui condicionem testamento ... inserere non addidit, nam ... pro non instituto putatur. Sed si condicionem adiecit, dum nollet, detracta ea heres futurus. Nec ... quod contra voluntatem scriptum est. Labeo sententiam et ipse et nos probamus, et si tantum ... voluntatem testatoris ... condicionem detraxerit, ... non futurum, sed pro non instituto habendum. Sed et si primum heredem ex parte dimidia scribere destinasset, scripsit ex solis primus scriptus heres videbitur et solus heres videbitur existere, quia ex parte dimidia institutus.

Si quis nomen heredis quidem non dixerit, sed indubitabili signo eum demonstraverit, quod paene nihil a nomine distat, non tamen eo quod ... contumeliae causa solet addi, valet institutio.

Heres institu...

teſtibus... l. ſi. ı. et de teſtamentis. l. neque pro feſſio. ac. | labeo. ... tulio. ... u. obedien. ...

v. Non eſt. nec nuncupatiuum. ar. ff. e. ti. ſi ſuppellex legetur. l. ambiguo. quod ꝑ cepit. l. ij. C. ſi. ſue.
a. Ex reliquis. alias eſt in uictu quidem. i. appellatiuis nominibus. alias eſt in reliquis. i. nominibus. ueru. appellatiuum. ar. ff. e. ti. de l. l. ij. ac.
b. Exſecuniſſe. immo ut ex quadrante. ut. j. e. de l. i. l. quartam. ſo. ut ibi. acc.
c. Nuncupatiuum. ff. e. l. i. C. ſi aut. et. j. dixit. et de l. cum aliis. ac.
d. Teſtamentum. i. ſcribens teſtatur. acc.
e. Ex ſemiſſe. maiori ſumme ...

nisi certus demonstretur nemo potest. Si quis ita directe (?) ut "ex semisse mihi meis Titio Mevio Seio uxori ..." dixerit: "certo de ... heres esto" ut non direxerit "ex quadrante heres esto", recte factam institutionem ... quasi excepta parte ... semel ... sine ... institutio facta fuerit ut "ex supra scriptis filiis meis ... uxorem ... heres esto". Et hic puto institutionem valere, quia ... Heredes sine partibus ... successores ... si plures instituantur ... dividi inter eos aequaliter partes oportet. Duo sine parte si ... omnes aequaliter heredes sunt. Si duo sint instituti, unus ex parte tertia fundi Corneliani, alter ex reliquo eiusdem fundi, Celsus expeditissimam Sabini sententiam sequitur, ut detracta fundi mentione quasi sine partibus heredes scripti hereditate potiantur, si modo voluntas patris familias manifestissime non refragatur. Si quis ita scripserit: "Stichus liber esto et, posteaquam liber erit, heres esto", Labeo et Neratius et Aristo opinantur detracto verbo medio "posteaquam" simul ei cum libertate et hereditatem optingere. Quam sententiam et nos veram putamus. Si quis primum exheredem ... heredem instituerit, si filius heres non erit, ... exheredem scribit, hic ... bessem habebit non iure substitutionis, sed institutionis ... iure institutionis ... iure substitutionis. Servum alienum heredem institutus si sit alienatus et iubente ... adierit ab eo ... alienat ... Sed et si interemptus sit, qui testamentum ... institutio valet et necessarius heres erit. Si servus quem dicit liberum et heredem pure ... mox si alienatus et manumissus ... institutio valeat ... si alienatus non ... potest ... defendi

institutionem valere, ut dicit ... libertatis ... hereditatis ... datur ... libertate heres ... Et si idem liberta hereditas ... si additio post diem ... libertas ... heres esset. Sed et si pure fuerit heres institutus, libertas in diem data ... manumissus ... posse censeri. Sed et si non ... ipse servus sit alienatus ... meo ... institutio valeat ... diminutio ... quo ... usus fructus.

Paul. Si alicui et alterius fundi partibus heredes quis instituerit, proinde habebit quasi non adiectis partibus heredes scripti essent. Nec enim facile ex ... partibus ... Ergo ... et ... subscripsit ... nec fundos ...

Iul. Titius fundi Corneliani heres esto. ... Titius illius ... heres ... habebit ... semissem ... placet quod tibi videtur ... opinio ...

Paul. Si ... equalibus partibus ... quos ... partibus heredes instituit ... heredes ... existimandum est ... et ... si ...

Ter. Titium heredem ... adiectio ... testatoris voluntatem ... ut ... filii ... heredes ... adiectio ... omnes ... partibus instituti ... ex semissem ... semisse ... partis ... distribuere hereditatem in tot partes potest quot voluerit ...

a. Die uenient. non autem ... hodie ... que ... ſtituto ſieri cum libertum ... non apparat ... uoluntas ...
b. Morabatur. non. quia ... hereditas ... poſſet. ut. j. e. hereditas ... libertas ... die ...
c. ...

e. Equaliter. ſic. ... et ſi plures. et. j. l. ... legata. inutil. ...
f. Reducta. i. priori ... ſi ... nichil erit dictum. ...
g. Sine partibus. ... ex fundo ...
h. Si quis ita ... manifeſte ...
i. Voluntate alie erit ... ſi uoluit ... heres eſto. ut. j. ...
k. Subſtitutionis. ... et l. ... ſo. ibi. ac.
l. Alienatus. e. nec ... ut ... alienatus ...
m. Adeundo ... accur.
o. Accuſatore. ... ſubſtitutus. ut. ... accur.
n. ... ex ... ſubſtitutus ...
o. Valeat. ... ſi ... accurſius.

f. Tenendum. quantum ad portiones hereditatis, nam quia eos fundos non pute ... ut. j. e. ex certo ... fundo ... melior ... rei uel partis non facit ... collata ... ut ibi.
g. ... hereditatem ...
h. ... acc.
i. Semiſſe ... item quoque ... accurſius ... ſi ... procedat ... caſus ...

Pactum. pactum si post pactum. si non sic dicit. quia tamen pactum non opus iter. adhibere denuo aliam sollempnitatem alioquin sic. ut C. de testa. [illegible]

[illegible]

mus assis distributionem .xii. uncias facere; quemadmodum distribuit. potestate unus nichil recipit. uolumus; ut puta si duos heredes ex quadrante scripsit. nam hereditati eius residua accedit. ut ex semissibus inveniuntur scripti. Sed si aliter ex quadrante alter ex semisse heres scriptus fuit. quia accedit quadrantem eius portionibus hereditariis et eis accrescit. Sed si excessit in divisionem .xii. uncias. eque pro rata decrescet. ut puta me ex .xii. unciis heredem te ex .vi. scripsit. ego heredem autem habeo; hereditatem tenentur. Sed si duos certe heredes scripsit alios duos ex .xii. unciis. an equa distributio fiat; Labeoni l. iiii. quidem et primum Labeo illos existimasse et eos qui ex .xii. unciis scripti sunt semisse heredes fore. cui sententie adsentiendum puto. Sed si duos heredes certe instituit. unum autem ex dimidia alterum ex semisse. Labo ait in .xx. uncias assem dividendum [illegible] duos ex .xii. Apud Iulianum refertur; titius ex parte tertia heres asse expleto. idem ex parte sexta. in quattuordecim unciis hereditatem dividendam tractatus.

Iulian. Si quis ita heredem instituit. titius ex parte prima, seius ex parte secunda, maevius ex parte tertia, sempronius ex parte quarta heredes sunto. eas partes hereditatis ad institutos pertinebunt. quia earum singularum appellatione nisi scripture magis ordinem quam modum portionum imposuisse videtur.

Ulp. Iulianus quoque refert. si quis ita heredes scripserit. titius ex parte dimidia heres esto. seius ex parte dimidia. ex qua parte seium institui. ex eadem dimidia sempronius heres esto. dubitari posse utrum inter semisses dividere voluit hereditatem. an in unum semissem secundum sempronium coniungere. quod est verius. ideo coniunctim eos videri institutos. sic fiet. ut titius semissem habeat duo quadrantes ferant. Idem scripsit. si primum heres non certe tamen excluditur substitutus sit. facti quaestionem esse. verum erat dicendum; siquidem priores equales partes habituros si repudiaverint. tres .iiii. partes futuros. ex quibus viii. quinque latum totum secundum.

Iul. Nam etiam coniunctim et substitutum esse substitutione. et tres partes institutum videri. et inter se substitutum.

Ulp. Item quod Sabinus ait. si pars ad posita non est. ex aequalibus duos ex equalibus partibus heredes scripsit. titium sine parte. quod asse est. feret. hoc Labeo. Quin idem tractat. si duos sine parte scripsit. mox unum ex asse qui sine parte fuerint. repudiaverit. utrum semissem an ad solum sic pro scripto pertineat. et magis Sed seius omnibus accrescat. autem quam sententiam maiorem puto. nam quidem ad ius accrescendi non sunt coniuncti qui sine parte instituuntur. et quod Celsus probat. Idemque putat. Et si expleto asse duos sine parte heredes scripsit. neque hos coniunctos videri. Sed si asse opleto alium sine parte heredem scripsit. in alium assem venire. et aliter atque ita scripsisse expleto asse ex aliqua parte heres esto. quoniam cum nichil reliquum est ex nulla parte his instituitur. Sed si expleto asse duo sine parte scribantur. utrum in singulos asses. an duo in unum assem coniungantur. Quintus et putat Labeo. et verius est in unum assem venire. Nam et si unus sine parte duo coniunctim sine parte

[illegible]

u Omnibus accrescere. immo ad solum coniunctum. ut C. de caduc. tol. l. i. [illegible]

Cexquadrantibus. hec est que habet [illegible]

Ittium. aliter titius ut in libro. ac.

[illegible]

Cinamaxa. asimul. accursius. accursium olim legum doctorum doctor.

a. Dipondium. i. pondus .xxiiii. unciarum. ac. || ubi dicit item in dipondio
b. Scripsit. s. institutionem. Ex pluribus. ibi decem ac. expleto. q. i asse expleto. s. asse expleto. si alius sine parte institutus fuerit ut item decem institutus. ut i. e. t. Cum decem. ac. ac. hac. l. Et si ex asse. ergo expleto dipondio. alius sine parte isti tutus. tunc hic. quantum primum. so. hic corrigitur pilla. aliter q hic labeo male dixit. ut hic subicit. q in idem recidit. tu dic. ibi decem esse si dispondium. ac. s. ut i stitutus sine parte uideatur institutus. i. xii. uncias. quasi ea ad dispondium ueniat sicut institutus sine parte asse expleto uenit ad dispondium. acc.
c. Notat. i. non approbant eam. ut probabilis secundum quosdam. Sed dic non notant. i. non reprobant. ut potest probari. de est. quia est probabilis. quasi facit ad. l. totam. j. de s. ta. l. si. ac.
d. Quesitum. al. quitum. q. al. Sabinus. qui dicit supra. l. expleat asse ue dipondium. et non excessit. s. autem excessit asse a dipondium. uel tripondium. accurs.
e. Tantum non. eadem ratione in dipondio et tripondio et dipondio q i asse fuerit. ac.
f. Comiques re. i. tripondio. a quo dipondio. accurs.
g. Spuntur. s. ut habeant quod deest dipondio. a se ualue. ut. ist. e. s. si plures. ibi si plures uncie. ac. nam a asse sic. s. ut. s. l. p. y. ipi. nec obstat. j. e. cerunt. imo contradicit. facit. j. d. s. ta. l. si. ac.
h. Ex secundo relicta. q. quando isti tuerat ex .x. uncias. quasi ei uacabat sextans. ast fuit uba testitis.
i. Cum non instituerat. al. non institue rat. s. testator. q fuit uba legis. Sed sequitur. ac. s. s. de testa ta. al. est quem instituerit. a tunc fuit omnia testitis. si sim dicebat. q. cum non instituerat. accurs.

Gloss, left margin: Si tripon dium ex xxxvi. un ciarum. — q. duo quarum loco unius posse ponuntur. — tamquam uana — Al. ut. p. te. — simul — sempronius q. est institutus. i. nullo in eo scripsit — al. sensu — ut — *lacking*

institui. intantum: non tres uicem fieri celsus scripsit. sed duos semisses. Quod si quis dispondium distribuit. et tertium sine parte instituit. hic non laboris assem. sed interinter uenit. ut Labeo scripsit. nec Aristo. et Paulus ait posse probabilem. notat.

PAULUS .li. ii. Quesitum est. si plus asse pater familias distribuisset. et aliquem sine parte fecisset heredem. utrumne assem habiturus foret. an id quod deerit dipondio? Decens hanc esse tolerabilissimam sententiam: ut perinde ei detur in dipondio: omnimodo decenarius. quem in asse. sunt. Paulus. Eadem ratione est in sexto asse. quem et in primo habet.

VLP. Ex secundo quasi agitatum. pro Ternius Clemens Iulianus refert. si quis uacat parte relicta. ita instituerit. sicum scius heres non erit. quem eum non instituerit. Sempronius heres esto. an se uis locum habeat. post ex his. uacantem portionem. Et pergit quem existimat. atque partem accrescere. Ei uestro et ualere. q. huic ps exceditur. que nulla esse quam sententiam et Sabinus probat. et Pomponius. et Iulianus. et hoc et huic iure utimur.

PAULUS. Quo loco scribatur heres si ita. nihil interest. primo. an medio. uel nouissimo. nihil interest. Si uis mortuus quatuor his aliis. Datisintus sit. et alius sine parte scriptus sit. labeo ait. eum qui sic partem institutus sit. alteram assem habiturum. et hic in uerum esse testamento. quod Iul. probat. et uerum est. Quod si uiuis et mortuis exceptis dupondii. quin uicti heredes instituti sit. cum ita alius. et quem partes eos habituros ait. quas ipsi mortui partis scripti habebant.

POMP. Trebatius ait. sic non recte scribi quisquis mihi heres erit. sic

Gloss, inner margin: altri/alt. sabinus — expleto gaudium. ad dispensationis illius pleno — in expleto — si ita illum cum scribitur supplemetum prunit — at q. ... procedit

non aciata hereditate exceptio nulla sit eo relicta ualet. ut si. s. e. s. filium. b. q. d. o. c. d. aliqui. q. e. Si ubi. l. exceptio. legitti sit rogati. ut. s. de inoff. te. l. titia. et fac. j. s. mari. l. cum fiunt. accurs.
f. Si quis certum. tunc tollitur dies certa de medio ut. c. e. hereditas. ac.

liber et heres esto. liberum tantum fuisse. Labeo. et heredem futurum. recte putat. Seruo libertatem. post tum heredem dari. non sub conditione dari posse. uerissimum puto. ut tamen utrique ex conditione perueniat.

VLP. Et expletaque dicunt conditione. sub heres existit. quamuis quod labeo libertas datam fuisse. Tertiane tertiam ait. conditionem. primum letum. ac si libertas sine hereditate data fuisset.

POMP. Si quis instituat heres. per triginta certum. ue in Iustinianis sub personis agnoscere potest. et triginta heres distribuit ad herediturum. Sed ut sibi ueri ponere n aditur. si conditionem totalitur. an facile parere possit. uelut si sum quem inpetrat habeant. manumisit. nec manumittitur. Et hec Prima essent pretium ... edictum. sum. illud quo praefinitur tempus ita. qua ad eam heredis. Item si conditioni parere heres non potuit. quam in sua potestate non habebit. ueluti. in institutione collatum in aliqui fuisset. aut quem ei fisci fille. parere consul stat fuit. et postulantibus creditoribus constituet praetor. nisi ut intra certum tempus hereditas obtingeret. adeuntque fuit. sed tantum defuncti creditoribus possideri uisum. et uitam quamuis gerebat primum. eos distrahi uisum. Sed sub conditione quis heres institutus sit. et generis ne exsistentem sit. quod ex parte esset. et maxime si publicam debitum imminent. patrimonio solicitudo exsistente. Sicuti eum uenit impone sit. autem pupillus heres futurus non habent. Et ideo ait. eam conditionem admittet. per eos qui sine dilatione peragi erunt. uel egritudine uel ualetudine in impediuntur. ut minus parere non possit. nec timendum sentientium.

CELSUS. Titius et Seius utrique eorum unicus heres esto in existimo

Gloss, margins: ... — ... ad legem falcidiam — ... — c. ipsi ... possit

a. Quo loco. inter institutos et substitutos cum partibus. uel dic quo loco testi. acc.
n. Nichil interest. q. semper habet uacantem. ut. j. e. qui non multi. et si lis. et institut. e. & nec interest. et facit. istit. de l. & an heredis. ac.
o. Alterum assem. i. medietatem. sed quod erit de quadrante. respondeo. accesset utrique pro rata. ut. c. e. caduc. tol. i. primo. quia non hic. anteque uerba sunt intelligenda. sicut fuerint. et ex testator uere putauit. cum non erat. ut. j. de rebus. du. l. qui habebat. a. s. obus. que incidit. teste. l. i. c. si nolet. ibi. a. s. de ... inde. l. eius. ac.
p. Habebitur. et apud omnium soluit remanet. a. c. c. de cauc. tol. l. ... quia fuit. ex his. et hic non esset in caduco. a in cum caduci. q in pondus scripto. ut. c. de caduc. tol. l. i. primo. et ac. ... a quod sit in medio. ... facit. j. de usu. co. l. ... ac.
q. Testatum recte putat. imo uidetur hec esse filium. in alius primo sit hic. cum illa uerba dictam. licet haberit sed. ut. j. e. l. qui liber. subdit. rx. illud est et alius esse cum eo institutus. et cordat. j. de acq. hered. excepte. ... accurs.
r. Seruo pure. non et enim testatoris uult. ... aliquod aliud esse. ut. j. e. c. s. dit. instit. eam suusque. qui habet libertate et detinete conditione. ubi ibi habet coheredem. hic et solus. ac.
s. Pendent. s. si est solus heres. nam tunc pendet utrumque. et modo sit. q. non potest esse liber ante quam aliquis sit heres. nec esse heres an cuetum conditionis. uel si dicas q hoc cohered dic utrumque pendet ex dominio. i. an existat utrumque. nam dicunt. i. dubitate ostat. t alio existente herede. ut. j. l. p. a. ta. l. cum fiunt. ac.
t. Et loco. i. gradu. primo uel so. & uel si in. exceptio uel ab intestato. sibi ex conditione testatoris. ac. || posuit sic nolle que conditionem exspectat libertas. uel non. sed pide
u. Spiritu habetur et eaute habeat. q. potest esse quod non expectat. si habeat ab uno coheredem. qui adiunt. a potest esse quod non si nullum habeat cohered. q habeat. uel nullum habitum.

ut. s. de contrahen. empt. l. rem alienam. si tamen conditio et institutus est tal. qui preteritus heres remanet possidet. ut p. s. ta. ut. j. de o. ta. ta. l. filio. et si alienationes. non ostenditur. ut. s. de ...
h. Non admittat. non tamen repudiat. ut. j. retinat. ho. da. l. i. n.
l. Trahat. i. differat adimplere. ac.
m. Edictum. quod non habeant. ac.
n. Diffinit tempus. si esset imo statim debet implere. al. plus dicitur. conditio. ut. j. de condit. et. l. l. heres condit. ... legato. hic liberate. qui ut non est. non sit grauando ... subaudi h. ac.
o. Instituto. i. institutionis. conditio. ac.
p. Statim. puta si tituus ascenderit capitolium. ac.
q. Creditores. quos ostat interim constitutes q fatiant. ut. q. e. ... de. da. l. ... a fac. et ... tu. l. int. bonorum. conditio. an. ... l. si filius. ac. testo. sommus. et f. ac.
r. Et ueniet fac. j. de ... l. curator. ... in ... tel. l. ... ac. || patris. al. non fieret ...
s. Non habet. et heres ... ut. j. ... ac. ... al.
t. Cum. s. ptor. j. ... l. ... al. Iulianus est filii. q. ibi non sunt hec uerba. uel dic. s. ... pte editi. quia non habemus. et secundum hec omnia ... uerba uertitur de illo edicto. uel meliius ut. pp. accurs.

Bottom margin, later hand: ... et ... ad ... tr. de. ... l. legata uerba. &

legis huius loquitur ... hec dic adiecta a(uc)tore. qui iniquo ... / ... restituit. ... quoque e(st) ... missio ... / ... q(uia) non ad pupillos refertur q(uod) ... / ... ob ea q(ue) ... sunt ... / integre (secundum) i(n) absentib(us) iusta ca(usa). amb(obus) q(ui) secuntur.

sunt. qui uiuat. ambos heredes [equales] casu aliquo mortuo eius qui superuixisse herede(m) fore.

Ulp. Quia tamen substitutio inter ueniebat institutioni.

Celsus. Itemque cum legato eodem modo relicto. Sc. cedunt.

Pomp. Sed et solum ex parte dimidia pure exaltum sub condicione substitutum. credendum pro herede fore. Celsus ait. Sed si uiuente herede institueret eodem de eiusdem sub condicione instituerat. magis ualere sequentem institutionem. quia satis plena prior fuisset. Sed si plures instituerit ex eadem parte diuersis condicionibus. sufficit factam ut prior condicio extiterit. idem fiat quod supra diximus. si pure et sub condicione idem instituerit.

Ulp. Si quis ita instituit. Titius heres esto. Seius heres non erit. deinde secundo heres esto. placet primo gradu secundum esse institutum.

Pomp. Hac autem illo quis ... quis. omnis significationis ideo habeo scripsit. si ita scriptum sit: Titi et Sei quanta quisque ex parte heredem me habuit. heres meus esto. non omnis habent scripturam heredem testatorem. nec utrique heredes esse posse quin ad omnium summam firmo referuntur. in quo puto testatoris mentem respiciendum: habuisse enim quidem qui testatori suum heredem scripsit institutum partem eius heredem fore. qui autem eum non scripsit. nec ad hereditatem eius admitti.

Ulp. Pignori obligatum fuisse necnon domino posse fieri in proposito. scripsit. ita tamen si pactus sit prius creditori satis fieri.

Gaius. Non minus seruos quam liberos heredes instituere possumus. si modo eorum s. serui sint quos ipsos

instituere possimus. cum testamenti factio cum seruis ex persona dominorum est introducta.

Hereditarium seruum ante aditam hereditatem ideo placuit heredem institui posse. quia creditum est hereditatem dominam esse defuncti locum obtinere.

Idem. Illa institutio quos Titius uoluerit. ideo uitiosa est quia alieno arbitrio permissa est. nam satis constanter ueteres decreuerunt testamentorum iura ipsa per se firma esse oportere. non ex alieno arbitrio pendere.

Si quis apud hostes est et heres institu[i]tur qui uiuit. per ius postliminii omnia iura in ciuitatis in persona eius in suspenso retinentur. non abrumpuntur. itaque si reuersus fuerit ab hostibus adire hereditatem poterit. Seruus quoque eius si recte heres institutus est si reuersus fuerit ab hostibus post eum iubere adire hereditatem. Sed quid ubi decesserit? quia et si ... existeret. potest proximum heres fieri.

Idem. Si quis ita scripsit: Titius ex parte dimidia heres esto. Seius ex alia parte dimidia si nauis ex Asia uenerit heres esto. et cum ex parte institutione adierit hereditatem eius condicio alterius institutionis pendente: utrum deficere sit heres. sive ea condicione defecerit cum non possit ei quasi condicionalis existere. Quippe cum non dubitetur quin si quis ex parte dimidia heres institutus sit nec partem quasi ... alius ipse censetur heres institutus ex asse.

Pomp. Heredibus ex die et ad diem non recte datis: si uitio temporis sublato manet institutio.

Ulp. Ex facto proponebatur quidam duos heredes scripsisse. unum ex unciis ... alterum ex ... et unciis ... lex soleret pecuniam dimissis in ... partibus ... ex parte ... post mortem ... diuisi ... Querebatur.

a- Dicebā. ego ulp. q. n. q. alti exoritur materiam an quia soluat. accursius.
b- Rex. certar, et tunc similiter, ē alius hic hz totū. ut. s. l. i. ɔ si ex fundo. fund
hz locū. ē. e. l. plr. aut extra ēta. et tunc qr h dic.
c- Posse. ut fuit in pn. l. accurs.
d- No ampli. q. nil plus est in hereditate. n. duo fundi. ut subicit. ul' dic. nō
amplius. s. debz here uere plegatione. accurs.
e- Accipietur. al' sequetur. et ita in libro dñi. accur. correctum est. ac.
f- Corneliano. q. ualz dodrantem. ut subic.
g- Liciano. q. ualz q̄drantē. ut subicit. accur.
h- Ptibz. s. quotis eū hereditas. ut inc. ut. s. e. quot. ɔ hēdes. imo loco legatarior. sūt hi. ut. e. e. quot. ɔ est. §. so. ubi ciat ali ex uniuso. h. d. ul' dic eps optineat in eoz legatarij quo adactos. eam nē sūt hedes. prima placet. ac.
i- Admiscetur. ptem uir pre legator. ptem uire hereditario. ut. q. ɔ testo. in. si extra. et. s. aequi. px. l. i. ɔ ex ptre. ɔ adite. i. deducta. ɔ nume. efac. i. s. l. i. peto ut tu. po. no. ad l. n. post emancipationem. ɔ. f. et e. fa mil. hēc. l. siqua. ac.
k- Premisse. sic. e. sic. pe. l. a. ɔ e. e. l. sustentari. ac.
l- Preceptios. que precepto est ultra medietatem eius heredibz. fi di.
m- Possit. in toto patrimonio. ac.
n- Extra. i. ex fundis. ac.
o- Nulli ēē. quo adhuc ut ualeant preceptiones. hedes tn sūt. q. hereditas dr. q que solue. ro est. ut. i. d. u. s. l. hereditas. et fac. i. adite. l. a. ɔ numq. ɔ ad. i. fal. l. i. patre. ɔ uulgo. ac.
p- Legator. ex uncis relictor.
q- Preceptiones. i. locū hz. fal. in istis plegatis. sicut ī alio legatis. ac.
r- Ista. ut. q. e. ad. l. fal. l. a collaborib. et. j. ad. l. fal. l. nescē nius. ɔ de recidit. i. l. fal. ul' uider. ut dic cū talis legati est grauat' al' q. g ht quartam tem eu hat ult quartam semi sic. no dduct fal. ɔ iste q ht uire plegatos nō pñcit legatarius. s. cohedi sic. ut da. l. nesennius. ac.
s- Si legatū. i. nō plno ɔsequ unno aba ls. dbitie qbz tnti tutus sit quia heet legatū alius hedibz institutis.
t- Acceptus. et tāquā ex uncus. nō tamquā hrs. ac.
u- Aliud. ut siuerit.
x- Ee. ut se cohedes.
y- Imponendas. ɔ recidendo retro quatū apparuit ult' fale. accipi. ut. j. si cui ban
z- Equa. in prine. l. dyi. ac.
ɔ- Repellenda. s. apparenda. ac.
ʒ- Aceptē. i. quibz institut. sūt. ac.
a- Quia nulla. ɔ quota ascē. hz. ēē. ɔ e. quot. q solue. ut. s. mō. no. accu.
b- Que rec. q. s. sūt hrec ext. ptibz. ac.
c- In aliqs. pata uineis. ac.
d- Aliqs. pata pratis. ac.
e- Si alius. nō solum cohedibz.
f- Contributio. ut omes i simul tribuat ad supplementū falcidie. accursius.
g- Reddendū. hz pequs ptibz teneātur adeo alienū. ut. s. ɔ u in scio. acc.
h- Facit. no pattuor. ɔ situ in exolutate patris sam. accursius.

Item si dicebā istitutionē ex re certa facta ēē utile. ut huic heat effectu. ut offo. et e. dy.

mentes uentū eadem ptineat. quam rem vel talem hedes meus scriptus sum. In id asti quam p uirilem. Dicebā [illegible] certas hedes institui posse. ut rem uini legatum. itaqz officio iudicis familie herciscunde cognoscentis contineatur ut nichil amplius quisqz ex his institutis est. quam res eas quibus hedes scripti sūt consequantur. Igitur in re sit accipietur. ubi gratia ponit duos ēē hēdes institutos. unū ex fundo corneliano. alterum quatuor facit ex fundo liciano. et fundus alter quidem faciet dodrantem. alter quadrantem. erunt quidem hedes ex equis ptibz. cum sine ptibz instituti. Veruntamen officio iudicis optinebuntur ut uni cuiqz eorum fundus qui relictus est adiudicetur. ut attribuatur. Sunt falso questiū ēēns alienum habendum, pequaliter agnoscere debeat. an refert pars cuius sunt ipse quaz ptem pro hereditariis ptibz eos agnoscere es alienum debere. lex est pseminist? hedes fundos eum ut preceptiones accipiendos esse. Quare si forte ... es alienum sit ut nichil deducto eo super esse possit consequent dicere institutionis istas extra factas nulli ēē momenti. Et si forte falcidia intervenientes retrisicas ēēt legator facta. hic officio iudicis recidit preceptiones istas. ut neq plus quisqz eorum habeat quam ēēt hiturus si legatum accepisset. vel aliud. vel preceptiones. Quod si fuit incertum an falcidia interventura sit. rec tissime per cautione officio iudicis. et cautiones ēē imponendas cui hoc ita sit. hec ex institutio dequali quantum: nō est repellenda si alius rem puram ahui: alius rem uideretur heres suis scriptus. officio iudicis attribuentur singulis res quas ascripte sūt. et erunt hedes ex equis ptibz. quia nulla

a- Totum. i. rentionē preclutā. ac.
b- Qui. i. alioqn. ac.
k- Hēt. sub. preceptio. sino habos integram. accursius
l- Augebat. s. res que sūt eo loco. etc.
q- Diminuet. s. res que sūt ibi. vu ac. et fac. j. ded. u. l.

mis ascripta est. quotiens fiat ut si forte in aliis sit alienum plus sit in vtalias forte quam in pecunia talibz in aliis nunc. et ens alienum in uno iurgue at dica oportebit ex diminutione eatem fieri quam sup ostendimus. pro quibus fuerit legatarij relicta contribuere adnumeratum erit. Rex autem uel plures in talem significatione que res accipiente sit iustio est? ex fundo qdam totum uolumus esse. Magis quod sensit ... Veruntamen h erit intelligendum. rem italicis significatione ea continet quas ptrio quis ibi habuit itaqz in dispositiuit ut pretio habet. Et terra si ab quo tpe aliquid transfertur in aliud locum ut ibi habet. si ut trino pristinum locum reuocauit. neqz augebit quotiens fiuebit. neqz diminuet. unde tamen stultus sit pater de italico patrimonio quosdam fines mittat ī prouincia forte galliam. non erigentium dubium. l' ad nouas operas. transfusos si operis fuerit. dubium nō ēē quin debeat dici ad italicum patrimonium eos ptinere debere. Item est ap mutuum relinquit fundus erit legatus. vel eum in ystio ul' cum his quibus sūt agrisone cum mussit in illum apparet fuiue. nō ptinet ad finem legatum. nimirum est quia non eo animo illo erit missus ut ibi ēēt. pro unus si fuerit missus in illum in animum illic futurus. quod omnium offeret eamqz ad tempus relegatus. responsum est ea ad uillic legatum nō ptinet. Quare nec fimi quidem qui opi in magro ɔfuerint qui ī alio agros inuehebuntur quam ab alio modo in eo sunt ɔdicione ut ad legatum ptineat quam rē ita in agro fuerint ut ex agro uenderentur.

Si res in pposito esse

futuro nō sit odito ut impediat. s. repetiturum hic. q. e. e. l. y. ɔ pōt aut' nec obstat. j. e. elemēs
... ubi sibi testator apposuit ...

Contributio. al' institutio. ac.

Distribuitur. fiducia filium institutio. al' uo...
Post mortem. tec. sim galli. ɔ sibi. ut. q. ...
gallie. in geta. ac.
Uno gdus. ista ... nepos aut' hat subsitutus. accur.

suggerit. ut intelligatur uere esse dictum hec res quas in tabulis esse testator noluit. Pro non missis pecuniis misit in pupilli tabulas ad omnes opinionis. ne fecerit dum conscripsit secundo pecuniam quam non esse missam est ut perinde missas in tabulas ad uelexerit uel alio patrimonio ad uigendam hereditatem in pupilli ad pecunias quas in tabulis accederet ... dicendum est. hic quoque uel in patrimonium esse intelligitur effici dixit ut missas quoque istic quod ... fuit ut ... siue perfectum sit codicillis siue uendito siue sciat siue ignorauit ad eum heredem pertinere cum ... fuit ascripte.

Item. Si quis ita scripsit heredes ex parte codicillis tantum heres scriptus esto. si pars in codicillis non fuerit ascripta ...

[illegible]

... filios heredes instituisse.

Item. Qui filio impuberi exheredato pupillariter legauit eumque post mortem filii heredem instituit ... si legatum ... post mortem scripsit ex parte heredem instituit.

Secundis tabulis heres pure scriptus ... aut iussus esse ... si ... codicillis pure liberum ... accepit ... legatum ... directam libertatem ... codicillis ... heres pure scripsit ... [illegible]

[illegible]

a. Si pater ingenuum. idem esset et si liberum. ac.
b. Et celebat. forsitan nec ei ignorantiam quod ipse credidit. accursius.
c. Sempronium. institutum. ac.
d. In partem. quartam. ut in fine. l. dicens. ac.
e. Qui scit. ergo et est suus. ac.
f. Et ita substituit. i. huius ubi eos.
g. Heres erit. liber puta de novo fecit.
h. Neque alium. cui uni est subiecte tuus pariationem. vel statuere.
i. Non erit. subaudi talem substitutio.
k. Mutata. conditione statum institute.
l. Alium. puta dominum suum.
m. In hac causa. s. huius. l. accursius.
n. Dividat. set quod fiet de alio semisse. respondeo dominus instituti habet scripturam. inspecta potius veritate quam oppinione. licet quidam contra. ac. Et per hoc. j. l. proxima quia verisimile est quod impubes sibi scripturam accepit. ut distinguit. aut voluit alium fieri heredem. si apparuerit suus et tunc substitutus in totum repellitur: si paruerit domino in adeundo. aut noluit et tunc in totum admittatur. ut C. e. l. cum proponas. quod est contra. Solutio ibi erat certum quod voluit pupilla sibi heredem non erit significanti hic non erat certum. nam dubitabatur hic an testator crediderit liberum. item si credidit liberum. dubitatur quod volebat per predicta verba significare et distingue. ut institutio de vulgari substitutione. C. f. et facere. et de eviction. si simplo. C. i. et j. de acquirenda hereditate. l. vij. et C. de iure deliberandi. l. cum aliquis. ac.
o. Et hoc tiberius. institutio de vulgari substitutione. institutio de titus et sic binominius. sed opponitur si testator credidit liberum. quod substitutio ei facta intelligitur facta ut libero. ergo dominus nil habet sed substitutus totum. respondeo oppinioni testatoris est veritas contraria. quia est suus. quod prevalet cum ignorantiam certitudinem voluntatis. nam potest esse quod licet liberum putabat tamen voluit si quo casu detegeretur ei conditio et suus appareret quod dominus heres. sed latitabat hic quid voluerit. ac.
p. Qui appollonios. secus si quis sciret vel si novus esset. respondeo quia tunc pro novatus non in causa. ut j. e. q solvendo. et j. q. quaq. l. si quis heres. ac.
q. An apertas tabulas. hoc ideo dicit. quia secundum hec iura non celebatur prius heres ditatis. ut posset adiri non apertis tabulis. et instituto propriarum te heredem. sed hodie statim iam a morte testatoris. ut C. de caducis tollendis. l. i. et C. in novissimo. et ideo quod distinguitur an apertas tabulas vel postea. dicens hodie ante mortem testatoris vel postea. et hoc magis est inspectio qui primus post mortem est heres. ut institutio de heredum qualitate et differentia in principio. acc.
r. Heres. nota quod non valet postea confirmatur contra regulam catonianam. acc.
s. Fore. imo videtur nullus. ut j. de rebus dubiis. l. si fuerit. §. solo. hic apparet quod sit heres altero mortuo ibi non. quod legatarius. item hic testator utrumque voluit esse ibi heredem. ibi alterum tantum heredem legatum. et facit institutio quibus modis testamenta infirmantur. C. i. et C. de necessariis. f. l. i. et j. de testamentaria manumissione in fraudem. et j. e. in tempore. C. i. et j. de manumissionibus testamento. l. cum explicitis. et j. de vulgari testamento. l. duo. et de iure fisci. quod et tamen. l. si quis legavit. item nota quod non valet postea confirmatur contra regulam catonianam. sed illa in legatis. hic in hereditate.
t. In invicem. cum non apparet quis prior quis posterior moritur. ut j. e. l. q solvendo.
u. Pater familias monumentum. totum. nam si pro parte non sufficiet. sed secus sit in conditione que dividi potest. ut quia consistit in danda pecunia. ut j. de conditionibus et demonstrationibus. l. pater et l. fitale. C. i. et j. de manumissionibus testamento. si ita fuerit. et no. plene. C. de conditionibus insertis. l. si ples. ac.

Liber. Si ipse pater familias titium quem ingenuum esse credebat. heredem scripsisset. eique si heres non esset sempronium substituisset. deinde titius quia servus fuerit iussu domini adierit hereditatem. post dicit sempronium in partem hereditatis admitti. Sed qui scit aliquem servum esse et eum heredem scribit. et ita substituit. si sticus heres non erit. sempronium heres esto. intelligitur tale quid dicere. si stichus neque ipse heres erit neque alium heredem fecerit. Et qui eum quem liberum putasset. heredem scripsit hoc sermone. si heres non erit. nil aliud intelligitur significare. quam si heres non erit vel sibi non acquisierit vel inmunitati conditione alium heredem non fecerit. quia adiectio ad eos pertinet qui pater familias heredes scripti fuerint. Igitur in hac causa duo semisses fient. ita ut alter semis. inter eum qui dominus instituti heredis fuerit et substitutum. equis portionibus dividatur.

Pomponius. Et hoc tiberius cesar constituit in persona parthenii. quem tamquam ingenuus heres scriptus adierit hereditatem. cum esset cesaris servus. nam dimidia hereditatis est inter tiberium cesarem et eum qui parthenio substitutus erat. ut refert sextus.

Iulianus. Qui solvendo non pos. erat duos appollonios liberos. heredes quod esse iussissent. alterum ante apertas tabulas testamenti mortuo. non ineleganter defendi potest. eum qui supererit liberum et solum necessarium heredem fore. Quod si utrique vivunt. institutione neque nullius esse momenti propter legem aelie sentie. quia amplius quam unum necessarium heredem fieri vetat.

Paulus. In invicem eos sibi obstare.

Ulpianus. Pater familias testamento duos heredes instituerunt. eos quod monumentum facere iusserat inde heredes certis diem ita scripsit. qui eorum non ita fecerit. omnis exheredes sunt. eo autem his heredibus his substituerat. reliquus heres consulebat. cum ipse monumentum certum fuisset. nunquam minus heres esset et ob causam quod coheres ei hereditatem non adisset. respondit. neminem exaltius fecit. neque hereditatem alligari posse. si utrique qui contineri implessent. quamvis nemo alius adisset. pro ea tamen eum heredem esse.

Idem. Si mevia mater mea filium filiamque habuit matrem autem supervixisset. tamen titium heredem fore. quia id quod impossibile in testamento scriptum esset. nullam vim haberet.

Affricanus. Quidam cum filium familias heredem instituere vellet. ne ea que res eius quicquam ex ea hereditate pertineret: voluntate sua a filio cepisset. filius cum patris offensam vereretur. petit a testatore ne sub conditione si a patre emancipatus esset heredem eum instituerit. atque ita testator nunc filium ignorante testatore heredem instituit et nec quicquam a beo pertinere equitur. si ille nunc aut adire nollet. aut aditam hereditatem nollet restituere. an fideicommissum a patre peti possit. aut alia qua actio adversus eum esset. Et inter patrem an filio competeret. Respondit si manifestum sit scriptum heredem fidem suam interposuisse. non tamen aliter a patre fideicommissum peti posse. quam si nec testatore fuerit eius scientia complacuerit. Sed cum a filio sui ignoretur nunc et aditur se hereditatem recepisse et restitui. tunc patrem familias. fiet non absurde dici potuit mandati actionem filium. Et eam actionem patri inutilem fore. quia non sit ex bona fide ideo restitui quam testator adventum patri

constituto pura quo ad illud. ut et j. t. ij. l. i.
h. Heret. et sic non vitiatur testamentum. ac. ac.
l. Quidam amicum. credebat heredem meliorem amicum quam patrem. sed non fuit. ad quod C. de contrahenda. fuit. l. f. C. i.
m. Instituere. no. filium non posse invenire meliorem amicum quam patrem. ac. // et de restituenda hereditate. heredem tamen.
n. Ab eo testatore. // ut testatorem. sed non potest vel potest fieri. sed agitur mandati. ut subiicitur. si autem rogasset testator. tunc ei teneretur restituere. et sic pater peteret ut potest sibi quesitum per filium.
o. Interposuisse. tacite testatori. sed expresse filio. nec est pro future successionis. quia testatorem consentit. ut C. de pactis. l. f. ac.
p. Inutilem. §. j. de usufructu. f. l. f. §. so. ibi in certum. ubi tempore instituitur aliud in hereditate alligato. ut h. quod C. de hoc. item in dolo prohibebat tempus in quo esset sui iuris. hic non. cum testatore quam qui nolebat. item §. s. mandati. si mandavero. C. fugitivi. sed ibi de pecunia domini empte erant res. et esset erat ibi hic statim. ac.

— si heredem fecerit. quod substitutus tunc admittatur. non aliter. ac.

[illegible]

Et impossibilem videtur hic cum littera [illegible]

[illegible]

a Vulgare. i. directam mandati. ac.
b Placeret. s. utile mandati. sed certe immo infra. ut. s. eo. qui dati. l. suo nomine mu. et si filio. sed eadem est infra. ad utili. v. no. s. de p. v. quotiens. et fac. j. de fideius. si dubitetur. et f. et dati. eo. fili. fa. suo nomine. ad. ii. ob. quidam. et c. de mos. te. l. filius matris.

n Attici. proprium nomen unius. gaius actei. ac.
o Dextante. i. x. uncias. ut. institu. c. et hereditas. et fac. s. e. si quis ita heredes. accursius.
a Huius verbis dominus esto. nam heres non est id est. ut. instit. de her. quali. et dif. et plerumque et si dicam bona mea tibi relinquo, ut instit. de testo. mili. et id pluribus et c. de testis. quam. et de fis. nup. hac edictali. in principio et hoc nisi alium instituisset heredem. tunc enim videtur fidus.

c Sed ita fore. potest. tunc ergo si correctiue verbum immo. sic. i. de man. te. l. stichus. al. p. et. ut. c. de nono. c. fa. et quibus. ibi in immo et mu. et c. quamquam pro vel. ut. c. de facto. ec. l. videmus. l. ut et sycomo. sed ar. s. j. de condit. et de. l. nam adea. ii. distinguitur. in ontineti. vel exintuallo.
d Titia. iam nata. acce.
e Heres esto. simpliciter instituta in asse instituta unde.
f Quarta. totius hereditatis. acce.
g Postuma quo. i. postuma et postumus. accu.
h Esset. dividitur hereditas. i. xx iiij. uncias.
i Impposito. cum solus postumus esset natus. az.
k Filie. iam nate. acc.
l xvi. quod tantum est quantum et vii. parte. accu.
m Filia. iam nata. sed esse huic. et e. de l. cum quo. ii. testator aufert priori quantum conferetur.

ire noluerit. Si nec filio vulgariter substituerit, an utile? Sic dixi placere ei, quia in filium fa. esset pater quo si eum iussisset adire pater, fideicommissum solvisset.

Titius. Si ita scriptum fuerit: Titius unus ex secundis heres esto, seu solum heredem fore. Si ergo ita: Titius heres esto, immo Seius heres esto, idem erit dicendum. Quidam testamento ita heredem instituit: Titia filia mea heres esto. Si quis mihi liberorum meorum vivo mortuove nascetur, tunc qui unus vel quis sexus unus pluresve nascentur ex parte dimidia et quarta. Cum feminini sexus una plures nate essent, ex parte quarta in hereditate posthumus quoque natus esset, consulebatur quota ex parte posthumi heredes essent. Respondi cum hereditatem in septem partes distribuendam: ex his filii quatuor, posthumum tres habiturum, quia filie totius assis posthumo dedit dimidium et quartam partem, amplius filia quam posthumus ferre debeat, itemque si posthuma nata esset, dimittere sola filia quantum ut posthumorum habitam esset, etiam supposito cum asse filie dedit posthumo sit data et quarta pars, ut filia vii, viiii filii habeat. Cum testamento ita scriptum esset: Lucius Titius ex duodecim uncias heres esto. Gaius Atticius ex parte una, Maevius ex parte una, Seius ex partibus duabus heredes sunto: consulebatur quomodo esset; respondi hanc scripturam illam interpretationem recipere posse, ut Lucius Titius dimidiam habeat, ceteri autem qui sine partibus instituti essent ex reliquo dextante heredes sint, quem dextantem ita dividi oportet, ut Seius quincuncem, Atticius et Maevius alterum quincuncem habeant.

Africanus. Huius verbis titi

heredi... meus heres esto, recte institutio fit. Illa institutio valet: Filius meus impiissimus male de me meritus heres esto. pure enim heres institutus est cum maledicto, et omnis huiusmodi institutio recepta est. Cum libertate utilis est ... eius a domino heres instituitur, ut constitutione divorum Severi et Antonini significatur. Cum servus adulterii accusatus sit, an ... mulier, antequam de eo sententia fuerit ... cum eius pronuntiatione sequitur: ut inveniatur ad nullam collatam institutionem momentum habere. Captivitate vel similiter ... falsi scripture, dum de eo quidem non demonstratus sit, ostendit institutio valet.

Paulus. Si alienum servum liberum et heredem esse iussi, et is postea meus factus est, neutrum valet, quia libertas ... alieno servo inutiliter data est. Cum extraneis heredibus illa observantur: ut sit cum eis testamenti factio, sive ipsi heredes instituantur, sive hi qui in potestate eorum sunt. Et id duobus temporibus inspicitur: testamenti facti, ut constiterit institutio, et mortis testatoris, ut effectum habeat. Hoc amplius et cum adierit hereditatem esse debet cum eo testamenti factio, sive pure sive sub conditione heres institutus sit. Nam ius heredis eo maxime tempore inspiciendum est quo acquirit hereditatem. Medio autem tempore inter factum testamentum et mortem testatoris vel conditionem institutionis mutatio iuris heredi non nocet: quia ut dixi tria tempora inspicimus.

Ulpianus. Servum meum heredem institui cum libertate. Si vivus eum vendidero ei cui quo testamenti factio non est, postea eumque redemero, ex testamento in heres esse poterit. nec medium

b Male. i. cum maledicto et pure videtur iste institui. licet illa verba filius meus impiissimus heres esto fuerint dicta.
c Illa hi. s. e. quotiens. et si quis nomina. contra. so. ut ibi.
d Accusatum. al. accusatus. et al. maculatum. et fac. instit. c. et e autem. et j. e. si non lex. et de l. y. cum filii. et si ut. et e. de collu. dete. l. i.
e Manumissum. simpliciter sine hereditate.
f Patre. al. patre. s. heredis. al. parte. s. pronuntie. non enim de sua persona tractatur. tunc secus. ut. s. e. quotiens. in principio. et fac. j. de rebus du. l. quotiens. et l. qui h. t. et c. de testis. l. si in nomine. et instit. de l. et si quis in nomine. et j. de condit. et de. fla. circa principium. accursius.
g Si alienum. prius. secus in communi. v. s. e. sed si modicum. et si suum communem. et l. et ibi. no. secus in proprio. ut. s. e. quotiens. et si unus cum libertate.
h Neutrum. nec institutio nec libertas.
i Libertas. directa. ut. c. de testamento. fino tuo. acc.
k Inutiliter. inspecto initio. sic. j. de rebus ... sequitur. sic. et j. de iustitie. i. et si autem. et j. de reg. iur. l. placet. et s. de novo intellectus. et sic extraneus. et quis missum. l. y. et f. et instit. quod da. tu. pos. et sive et j. de condit. instit. et sive alienus.
l Data. no. quod ab initio non valet non potest postea vale. licet recidat in eum casum a quo incipere potest. accu.
m Testi factio. passive ut subiectum.
n Duobus. al. tribus. et al. duobus. sed additur tertium. et sic idem est.
o Hereditate. no. ergo in extraneo tantum hic. et instit. c. et in extraneis. sed in suo et necessario duo tempora. s. testi. et mortis. quia post mortem statim heres. et si non adeat. sed hoc. jo. mortis tempora in suo. ut instit. de here. quali. et differ. et sui. In necessario tempora duo. s. testi et mortis. ut. s. in principio. h. l. sed certe quod dixi in suo. idem in necessario tempora. et enim quo adhuc ut sciam utrum sit suus vel necessarius. non quo adhuc utrum sit capax. unde dic in necessario exigi tria tempora. ut. s. l. proxima. et inde dicam. quia nititur hic ex testamento. idem in suo. si et ipse nitatur hic ex testamento sicut et quilibet extraneus. tamen tempus mortis et aditionis idem fuit. si autem ab intestato. tunc sufficit tempus mortis in suo. item in legatis sufficit tempus mortis. ut. intestato. ... interveniat. et de iure. fi. l. non intelle. et quin autem et de rebus du. j. del. p. bo. pos. pe. l. intervenit. et de iure. fi. l. non intelle. et quin autem. so. ut ibi. item s. j. de acqui. her. l. si fuit. l. si cognatis. item s. j. de l. y. l. non oportet. so. ut ibi. item s. j. de acqui. h. l. si suus. item ar. s. s. de sta. ho. l. et sive nox. ei qui capere. sed illud de benignitate receptum est. item ar. s. de sta. ho. l. et nox. et ingenui. et c. de heretic. aut. id de nestorianis. sed specialia sunt. item facit. j. de pecu. et ingenui. et c. de heretic. aut. id de nestorianis. et exigit. et j. phi. de. l. f. et s. sed in eo. et solemnis. l. ij. in principio. et de bo. pos. s. ta. l. i. et exigit. et j. e. lib. et si heres. item. j. de iustie. cum unus. ar. omnium. ac.
p Factio. no. tribus temporibus debet esse heres extraneus capax. suus duobus temporibus.

hoc est verum de iure civili ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
Sed hoc in legatis ... [illegible]

q Mutatio. capacitatis. acc. Accursius. Doctor.

... ser. ... illud in natis. hec in postumis que non sic auferunt. cum inveniant in solido heredes. vel hic fere in certis unciis. ibi sedes in medietate. vel tertia ei que reliquerat priori. vel hic voluit excedere assem. ibi erat dubium volunt. vel non certa non excedit. ut ibi. et j. e. que non militabat. et filius. item s. instit. c. et si plures. ibi in tribus partibus sibi. et e. nisi asse distributo. postea instituitur in tantum de admittitur. al. advacantem. so. ibi de natis. vel hic corrigitur. sed. yr. vel verius hic voluit testator et hic testator cum dixerit ex quarta parte. s. dimidia et quarta hic testator quarta. item ce. j. c. qui non militabat. et filius. so. ibi verum ademisse de asse quantum fo contulit. sed ibi dubium erat. an noluit asse excedere. hic constabat quod sic. Alii quod hic as. expressim filie fuit assignatus. ibi si pluribus institutis facta. quod non placet. quia hec lex h. dicit. et facit. j. adtic. marcellus. et s. de libris et postumis. si ita scriptum. et j. de l. i. si quis testo. et si. accursius.

a- Seruum uitiauit. facit. s. l. py. ci. r. s. c. & seruus alienus. [illegible] accursius.

b- Hereditate. facit institi. e. & seruus. a. s. e. quot. & si seruus. q. s. e. l. no minus. ej. del. l. si in. & regula. ac.

c- Si non faciendo. ut si digito celum non tetigeris. ut. instit. de inutil. sti. & i possibilis. ej. d. u. o. l. impossibilis & [illegible] in faciendo. ut. instit. e. & impossibilis. accurs.

d- Plerumque. q. quinque plures & quinque pauciores. ut. instit. e. & hereditas. [illegible] aut. ac.

e- Assis. a libra. uel pondo. uel pondere. nam h. iii. noia sinonima. i. idem significantia sunt. accurs.

f- Sextans. i. uncia & dimidia. ut. s. d. in offi. te. pap. & pende si sit. ej. del. p. l. filium. ej. ix. ac. de lib. & p. maximum & sic nulli nomen est hic & subsequent uncia. ac.

g- Sextans. i. due uncie.

h- Quadrans. hec & sequens non ab uncia aut. [illegible] & acta per totum assis sunt assumpta.

i- Quadrans. i. tres uncie.

k- Triens. i. quatuor uncie. ac.

l- Quincus. i. quinque uncie.

m- Semis. i. sex uncie. & sic medietas hereditatis.

n- Septunx. i. septem uncie. ac.

o- Bes. i. octo uncie.

p- Dodrans. i. nouem uncie.

q- Dextans. i. decem uncie.

r- Deunx. i. undecim uncie.

s- As. i. xii. uncie. & ue assis appellatione tota hereditas continetur. ac.

t- Tale putat. & male.

u- Adiectum. i. dodri institi. l. seruus alienus. al. quia r. d. ut ibi. & fac. s. e. quot. & si quis ita. ac.

x- Hec. i. sine certo. ac.

pro plurima nota

tēpus quo ad eū fuit uita uit institui [illegible] quem tempore tam testamenti faciendi quam mortis testatoris eum fuisse. Cum institutio uel sicut eo testi fingio cuius fuerat adeundo acquiritur hereditatem.

Sub nō faciendo impossibilis conditio in institutione heredis sic expressa secundum omnium similibus [illegible] in. Ac si pure institutus esset.

Hereditas plerumque diuiditur in xii. uncias que assis appellatione continentur. habent autem et hee partes propria nomina ab uncia usque ad assem. puta hec: sextans. quadrans. triens. semis. septunx. bes. dodrans. dextans. deunx. as.

Mixte. Tale institutionem qui ualere non placuit. Stichus liber esto. et idem heres esto. Sed diuus marcus rescripsit hic institutionem ualere perinde ac si non esset additum liber esto. Si quis ita scripserit. Stichus seruus meus [illegible] heres esto. alienatus non potest institui [illegible] quia ius [illegible] non erat hec expressio. alias liber [illegible] eius. Sed iustini [illegible] cui maxime [illegible] hunc casum testatorem uoluisse excludere [illegible] omnino repugnat [illegible] eius filius eius [illegible] libertus est.

Plur. Seruus heredem heres institui potest si modo factio [illegible] cum testatore [illegible] cum herede instituto non sit.

Mixte. Liberis tuis seruo et scripto extraneis heredibus institutis. [illegible] uel heredis. [illegible] heres sub stitutione tenetur legata et libertates reddit. [illegible] subiectum [illegible] conditionis [illegible] eius.

p- Sed si pupillo decedenti impuberi etate. nam alie [illegible] spem libertatis non mutauit. ut. C. d. testa. ma. l. statuliber. sic erit necessarius pupillo. ut. ej. t. l. si fiplurtes possit. nec ob. quod est alienus. cum pupillus mortuus non esse necessarius. sic si testator alienauit. ut. s. l. tale.

pubes heres sub [illegible] quos [illegible] substitutio. Quieto [illegible] uel pone duo ex seruis institutum possidere [illegible] debebit. marcellus. ix. in obscuro esse [illegible] quarto uel primo an secundo uel tertio gradu heres institueret uoluit. sed secundum scripturam testi [illegible] alteri [illegible] eis uident.

Heres. Pa. Ac filio impuberi suum heredem substituit. [illegible] cui ce [illegible] cum pupillus uenit [illegible] testamento suo [illegible] testamento [illegible] esse uisit. [illegible]

Plur. Si quis soluendo non esse [illegible] omnium cum libertate debere liber [illegible] instituere. Secundo loco scriptum [illegible] fore [illegible] quoniam [illegible] animaduersus.

Item. Post quis [illegible] heredem [illegible] anni septuagesimum [illegible] heres esto. [illegible] tertius [illegible] sub conditione instituisse.

Item. Si quis soluendo non

Tempus quo [illegible] apertura [illegible] decedente institutus filius [illegible] hic necessarius hic [illegible]

[illegible]

Ita verisimile est .. testatorem credidisse quod verba plura ... significat ... supple Labeo dy

.d Institutum ut .ff. de cond. et de. l. falsa. affectione enim denotare voluit. ut. ff. de off. dui. iu. l. sigli. ff. de adim. le. l. aliipne. i. princ. et s. de. C. de testis. neque. ff. C. e. l. nec apud. al. si pat. so. hic testator sciebat non esse fratrem quem instituit. ibi credebat eum fratrem et filium. cum non esset. et in dubio non videtur esse cum fratrem. non ... betur. arg. de l. ij. l. non. alii. accurs.

.e Liber homo fecerit. vero. sub. ff. i. quia aliquem. i. al. et fac. j. de acqr. her. adit. al. ij. al. q putat. et i. al. q in aliena. et i. et ff. et de acq. re. do. l. lib. ho. adicit plene. no. i. si. pq. e. psb. no. acq. et tunc placet. i. glo. jo. igitur nulla. acc.

.f Scripto. i. assignato alii heredibus. ac.

.g Maxime. q. d. et si proxime ve. e. q est pcis. q a forte longe maior quia titas e isdem etate. si esse non adquiratem. tate. si adq ititate se refert. a sic tenet. ut. ff. C. de pact. o. exmorte.

.h Par. i. asse.

.i Datur. u. ff. de. C. titius. al. mitelior. ij. ix. al. titi. ad. ii. si. l. e plici. si. s. j. de l. ij. lutius. et lutius. co gemiatio et verborum isto nimium heres esto. vel repetitio quod hic sit tollit contrarium. ite. s. C. de impu. q al. sub. l. f. i. ix. soluto. illa s in istam. ut ibi. no. acc. vel ... no. l. solue ... gnaldy.

fuerim cum liber fuit heres in stitutus et liber substituendus an incapiendum erit. et si substi tuto. lex cum eis esset sed tamen a credi tum ei qui inst. eodem et di tor heres institutus est confusarum liberum. sive nemo alius ex eo testamento heres esse est potest ... heres esse non ...

Item. Nemo dubitat recte ita heredem nuncupari posse. hic mihi heres esto. cum sit coram qui ostenditur. Quid si frater meus non est. si fratrem eum dicit cum nomine et fratris sub appellatione fratris heres in stituitur.

Celsus. Ubi heres cuiquam fuerit heres institutus. cuius tu .. titus ... tertius cum eo herede. Labeo. tunc non esse heredem si ne eadem tunc id fecerit. et si quis aliquem vellet obligari inspiciendum. Si quis ita heredem in stituerit. ut quem ex parte in solidis est in vectigali salinarum pro parte mihi heres esto quidam putant si in asse descriptio. id videlicet sit tunc maxime solus fuit. tunc non esse heredem. Si fundi pars vacua facta fuerit: ex ea heredem ex toto ei inst. constitutionis eum. quod eum vetat ars se descripto an liberum. titum ex parte ... te quarta ex qua sociam habent heredem institui esse.

Titius heres esto. Seius et Mevius heredes sunt. ... vere esse quod Paulo placet duos semisses esse. quorum alter coniuncti duobus datur esset.

Cui quis cum institutus. qui non cum aliquo coniunctim institutus sit heres non ex parte eis omnibus proportionibus hereditatis adcrescit. Neque refert in primo loco heres institutus est an alium substitutus heres esset.

Si heres institutus scribendi testamenti tempore civis Romanus fuit. deinde ei aqua et igni interdictum est. heres fit. si intra illud tempus quo testator decessit. redierit. aut sub conditione heres institutus est. quod tempore conditio existentis in legatis. et in ... heres postumus.

Titius ex semisse heres esto. Seius ex quadrante heres esto. Titius ex capitolium ascenderit heres esto. et ... certo ex alio quadrante heres esto. et an quarta capitolium ascenderit. Si prohibere gerere ex semisse heres ei ... capitolium ascenderit et ex qua parte heres erit. necesse est ei necesse pro herede gerere quippe ...

Cum ita scriptum fuerit. Titius ex parte tertia heres esto ex parte tertia heres sui ... si inter ... ex tertia veneniorum ... parte heres esto. ... tertia ... vel ex semisse heres sit. nam duo heredes instituti sunt. si Titius aut ex semisse aut ex besse. itaque servus utique erit. si non extiterit ille servus meus ... Sed si decesserit Titius antequam conditio existeret. de iure conditio extiterit. tunc ille servus non tantum heredi. si mea accrescere. Nam adhuc dubium est Titio an meus is servus datus esset. et Titius ... sit. nec per se intelligi Titius eius temporis quo in rerum natura non fuit.

Si Atticinus Titium et Mevium et Seium ex equis partibus heredes instituit: et Titium nominatim solum ad partem hereditatis et Seium heredem instituit. poterit Seius Titii adire hereditatem Attilicini vel omittere. Sed Atticinus ante quam adeat Seius emittat ei hereditatem ex semisse erit heres. Si adierit sed Attilianam hereditatem. Titius certe non dubitatur heres erit ex hereditate Titii triens dumtaxat. Seium putarent. alter trientem ex sua institutione habebit. Quid ergo si ab Atticino Titius et Seius heredes instituti sunt. Titius adierit hereditatem. Seius heres extiterit. potest Attilianam hereditatem omittere. an necesse ei ex asse heres esse quippe cum nemo

.c Ex semisse. et quod extra partem quadrantis que tanget eum conditione deficiente. ut s. e. si quis ita scripsit. ff. j. py. et. ac. || vel sive quartis quadrantis. sine ulla additione. vel hic. ff. s. e. l. si te. ff. j. de s. ta. l. ij. et si duo. si s. j. de

.d Ex quadrante. toto. vel dic. i. acquirit hereditatem. si solus. so. non obstat. quia unum est. et statim adeundo unam acquirit. aliam si iam delata est. si vero non dum delata est. acquirat eam cum deferetur. nec erit opus nova additione. ut ibi. accurs. Jo. ... solus ... grao. dy.

.e Titius. de quo primo dixi esset qui fuit institutus ex semisse. acc.

.f Quia ita scilicet aut ex semisse. si conditio deficit.

.g Ex besse. si extat conditio.

.h Sextans. i. duae unciae. acc.

.i Imperfecti. quaeritur intim pendente conditione quibus eo. ac si nichil imperfecti esset. ut. j. ad. l. fal. q fidum. et si tu eius dic. quod altius sextantis stati est heres titi. ut hic dicit. sed op. non extitit conditio. ergo non habet unde institutoris item non iure accrescendi. quia non deficit pars socii. ut. j. de acq. hered. si solus scilicet. non videtur subordinate relictus. cum in omnem eventum sit heres titius. ut. s. e. si quis ita. ff. py. et altius aut sextantis non est heres. quia forte conditio deficiet. ac.

.k Sextans. i. ille duae unciae.

.l Non titi heredi. adcq. et de ca due. tol. l. i. et sim aut. subo. de s. j. de acq. her. l. q ex duabus. so. ibi non habuit coheredem. licet. r. ibi glosaverit dictum. sed male. ut. no. ibi. p. l. precedente. accurs.

.m Si attilicinus. in primo casu est tres. j. in secundo duo heredes. qui dicit atticinus testator.

.n Et Titius. primus heres. accurs.

.o Hereditatem. pro parte sua. s. tertia.

.p Et Seium. s. coheredem suum.

.q Titij. sui coheredis a quo fuit institutus. ac.

.r Vel adire. pro sua parte que est alia tertia. ac. / adire

.s Eius. atticini. accursius

al' ... attilicini est attici.
Institutus ... hereditatem ... adire

Item ... heres ... tertia ... non ... aliquis quod debeat ... si ... omnes erunt ... pares ... heres ... una ... ut ... dy

.t Ex semisse. i. medietate hereditatis. trientem enim habet ex sua institutione. medietatem trientis titij habet iure accrescendi si ei habet hereditatem. non adit. alius medius triens est in suspenso. ac.

.u Ex semisse. s. interim. et hoc ex persona titij. nam et si repudiat ex sua persona tamen ex semisse heres erit.

.x Dumtaxat heres erit. i. fuisse dicendum est.

.y Triens. hereditatis pone attitij.

.z Habebit. Seius.

.z Attitio. testatore. ac.

.a. Et Seius. dumtaxat. s. heres duo. et sub. et titi. et c.

.b. Hereditatem. attitij.

.c. Ei. attitio. et certe ex asse heres est.

.d. Ex asse heres est. saltem pro titium cui succedit. ut. ff. C. de cadu. toll. et huius ita. ff. j. t. i. si plures. et ij. ff. C. de uni. deli. quidam. et in aut. de hered. et fal. et primum. acc.

.k Cum non cuiquam aliquo. si enim cum aliquo coniunctus esset ei soli accresceret. ut. ff. C. de cadu. tol. et huius ita. ff. et si aut ex huius. ff. j. e. heredes. et de l. ij. de coniuncti. et fac. j. de l. ij. et meuis. in prime. ff. s. e. ite quod sabinus. et i. accursius.

.l Institutus. non dicas substitutum cum instituto nec eam. si si plures sunt substituti. et unius pars deficiet. accrescat alius substitutis secundum predictum modum. accursius.

.m Scribendi. secus si sit nuncupativum. quia non curatur tempus testamenti secundum quosdam. et non placet. ac.

.n Civis romanus. cum soli legari potest. ut. j. ad l. fal. l. prima. in prime. ac.

.o Et igni. cuius loco est deportato. ut. j. ad. l. iul. peculatus. l. iij. ac.

.p Redierit. in civitatem. ac.

.a Heres institutus. redierit in civitatem eo tempore quo et c.

.b In legatis. unum in legatis unum tempus inspicitur. non ut in heredibus tria. ut. no. s. e. l. si alienum. et (a...) .... sup. eodem. sum. ff. j. t. i. si quis. et de ma. te. si aristo. accursius olim legum.

... lex est aliqualis ... dy

a. ¶ hic est actio per medium titium.
b. ¶ primo est. cum non vult esse heres ex testamento titii. | ut. q. s. d. ii. sign. sciendum.
c. ¶ constitutus sit. s. abmittio. quoniam heres heredis. ac. | et C. de usuf. antiquitas. et certe immo videtur parte hereditatis adiuncto herede. alia pro heredes quae per medium titium. ut. s. e. quotiens si quis primo. § si voluit sic heres ut ex testamento titii. ac.
d. ¶ Qui soluendo solido. in sed[?] ... tam. ac.
e. ¶ Qui primo. est maiorem affectionem ad eum habet ...

alius alias heres esset quippe institutus esset quam is ipse qui eam qua parte iam heres est primo esse quam in illius partem institutus sit.

Celsus. Qui soluendo non erat servum proprio loco et alterum servum solo coheredes scripsisset: solus is qui prior scriptus est heredem esse, quia nam lege Aelia Sentia ita cavetur: ut si duo pluresve ex ea causa heredes scripti sint, uti quisque primus scriptus sit heres sit.

Item. Qui solus volebat filiam exheredare, sic testamento ostenderit: ... deavit filiam meam exheredem, quam contentam de dote esse volui. Quero an efficiat exheredata sit. Modestinus respondit nihil proponi cur non esset voluntate testatoris exheredata.

Item. Intestato capiente hereditatis institui heredem posse benivolentie est, veluti Lucius Titius, cum capere poterit, heres esto. Idem et in legato. Quotiens non apparet quis heres institutus sit, institutio non valet. Quippe evenire potest si testator cum plures amicos eodem nomine haberet et ad designationem nominis singulari nomine utatur: nisi ex aliis apertissimis probationibus fuerit revelatum, pro qua persona testator senserit.

Iavolenus. Heredes sine partibus utrum coniunctim an separatim scribantur hoc interest, quod si quis ex coniunctis decessit, hoc non ad omnes sed ad reliquos qui coniuncti erant pertinet. Sin autem ex separatis, ad omnes qui eodem testamento scripti sunt heredes portio eius pertinet.

Item. Eius qui post mortem meam natus erit heredem instituti posse Labeo frequenter scribit, itaque verum esse manifesto argumento comprobatur, quia filius heredi tam ...

primusque adeatur hereditas. Institui heres potest quamvis is testamenti faciendi tempore nullius sit.

Item. Hereditas ad statuliberum primum nullo iure pertinet cum institutus heres non sit. Hoc et quia ei prestetur ab eo aliquid legatum est, aut liberis eius testamento commendatus est, filius vel ex quo suum manumissus non est filius est.

Pomponius. Si ita quis heredes instituerit: Titius heres esto, Gaius et Maevius aequis ex partibus heredes sunto, quamvis et syllaba coniunctionem faciat, si quis tamen ex his decedat non alii soli pars accrescit sed omnibus coheredibus pro hereditariis portionibus, quia non tam coniunxisse quam celeriter dixisse videatur.

Item. Si ita scriptum fuerit: Titius heres esto, si Titius in Capitolium ascenderit, Titius heres esto: scriptura potior erit plenior ei quae prior.

Item. Si quis Sempronium heredem instituerit sub hac condicione: si Titius in Capitolium ascenderit, quamvis non aliter heres esse possit Sempronius nisi Titius ascenderit in Capitolium, et hoc ipsum in potestate sit Titii, quia tamen scriptura non est expressa voluntas Titii, putavit utiliter eam institutionem. Ceterum si quis ita scripserit: si Titius voluerit, Sempronius heres esto, non valet institutio. Quedam enim in testamentis si exprimantur effectum nullum habent, quasi verbis tacitis eandem significationem quam haberent si expressa essent, in nominatim aliquid dedit. Sic enim filii exheredatio cum valet si quis heres erit, neque dubitatur qui sic aliquis filium exheredavit: Titius heres esto, cum heres erit Titius filius exheres ...

n. ¶ Eius suum fac. instit. et filius. alias. ut s. e. non minus. et l. accingunt.
a. ¶ Hereditas ad statum. primum nomen statuliberi pristinus. ac.
b. ¶ Heredes. statio. ut videatur institutus.
c. ¶ Ex quo. i. ex qua commendatione, si manumissus non est ...
d. ¶ Si ita heres esto. patet apparet quod totam hereditatem ei assignat videtur. acc.
e. ¶ Si ... ergo fuerunt isti duo non re coniuncti ...
f. ¶ et syllaba. i. dictio est.
g. ¶ Si quis gai vel mevii ...
h. ¶ quia celeriter ...

cum ei exheredato debeat precedere effectus institutionis filii ... hic non esset ita, immo precedit institutionis effectus. cum sic dixit: titius heres esto ...
a. ¶ Cornelii ... secunda a prima persona ...
b. ¶ Proculus ... se ipso dicit. ac.
c. ¶ ...
d. ¶ ...
e. ¶ ...
f. ¶ ...
g. ¶ Captatorias ...
h. ¶ Senatus ...

heres esto. nullius momenti esse exheredationem.

Paul. Cornelius Felix utrius eorum volet heres esto. utique vivit. Exheredatus, neutrum fore heredem Scevola. Et uerum assentio paulus. cum hoc assentio et illa adiectionem uter eorum volet supervacuam puto. Idem enim esse non adiecta fuisset: ut uter vellet heres esset. qui nolet heres non esse. quod si bini exierint, neutrum heredem esse. rectum si non fuisset adiectum esse non solum figuram, sed etiam quandam conditionis continere. Dicendum tamen sive qui heres esse vellet, utrumque heredem esse.

Pomp. Captatorias institutiones non eas senatus improbavit, quae mutuis affectionibus iudicia provocaverunt, sed quarum conditio confertur ad secretum alienae voluntatis.

Papin. Illae autem institutiones captatoriae non sunt, veluti si ita heredes quis instituat: qua ex parte me Titius heredem scripserit, ex eadem parte Maevius heres esto. Qui non instituti sint, institutio collatio est. Sed illud quaeri potest an non fraudi sit quod senatus consultum: captatoriae dixit. Veluti si ita scripserit: Titius si Maevium in tabulis testamenti sui heredem a se scriptum ostenderit, probavit quod heres esto. Quod in similibus eo modo dubium non est habere.

Si quis solidum a lege capere non possit, et excessisse institutus sit heres alio qui solvendo non est, proximum est cum heredem esse, ut legi circumveniendi meliore conditione quam solvendo non est.

Gaius. Sub conditione heredem institutum si substituamus, non eadem conditione repetamus.

[illegible] putat eum heredem substitutum esse intelligemus.

Iulianus. Item. Si ita quis heres institutus fuerit: excepto fundo, excepto usufructu heres esto. perinde erit iure civili atque si sine ea re heres institutus esset. idque auctoritate Galli Aquilii factum est.

Papin. Si filius substituatur ei a quo praeteritus est, non ut intestati patris sed ex testamento habebit hereditatem. Cum enim a quolibet alio substituitur, ex substitutione hereditatis non testamenti, ita poterit ubi filius esset exheredatus.

Item. Si eius uxori a marito mortis causa donatum sit, manet ut ... ita ... tamen quaeque vivit, liberetur ... hereditate vivo necessarius heres erit nec sine libertate aliquid ei legari potest.

Item. Asse toto non distributo, ita scriptum est: quem heredem codicillis fecero, heres esto. Titium codicillis heredem instituit: nec quidem institutio valet, quia hereditas codicillis dari non potest, tamen ex testamento durius hereditatem exhereditate habebit, quod tum cessisse residuum manifestum.

Item. Qui non militabat heredem in matrem eorum quem in omnia possidebat, liberum heredem instituit. pater eorum qui habebat in similia titulum, universae res illis alias habere constituit, sed aliunde tamen ... divisionem hereditatis supprimi voluntatem fratris adiudicationibus sequi, salva falcidia, scilicet ut quod unicuique minus praestetur deducta ... quadrante retinendo compenset.

Lucio Titio ex duabus partibus, Publio Maevio ex quadrante scriptis heredibus, asse indistincte esse divisum ex duabus partibus, ex quadrante declaravit. Quod evenit res in institutione legatis.

Ceteris heredibus ... ab uno quoque ut alii restituat, si ei plus quam licet fuerit legatum.

[illegible]

accursius. · legum · [illegible]

[illegible]

66

a – Ceperunt. ut si in aliis legatis facta est mentio certe pecunie. de eo quod genere ibi legatur. cum indistincte nummos legavit. ut. i. de l. iii. l. nummis. et de l. i. si(c) sic plurium. C. eo. prox. in. ac. | exponat et restringit prima. sic. s. pr. § no. de cons. s. c. l. ita. § quidam. ubi ex ceditur ac. so. ut ibi. ac.
b – Quintus. s. instituto.
c – Accepisse. sequens § septima
d – Portionem. a testatore expressam. alioquin haberet dimidiam hereditatis. s. alias. xii. uncias. ut. i. isti. e. § ptibus. ii. s. e. ite. § sabinus. et si asse. aliaii alineto ... hodie non habet eam cum certa portio datur asse noiati ... expleto non exceditur as. s. diminuit primo quantum datur. so. ut. e. vel. e. questio.
e – Non invicem. s. i asse iam distributo. at i vero eam non est totus as i alium translato. noiatim. ac.
f – Instituat. asse non dum distributo. alioquin dimidiam habiturum ut dixi modo. et facit. s. e. l. quo loco.
g – Instituit. ut substituit.
h – Non erit. sic. s. e. l. ubi sabinus. § alias. atque. ac.
i – Quasi non mentio ... implicet institutus. tutius.
k – In primo. i. ... unum quantum alter. cum meum sit capax. ar. secus. ut. i. l. pr. ite. no. quia melius dixisti. so. cum dixi. so.
l – Quod meus amittitur.
m – Quam residui. ac. ut. e. e. l. ii. § i. d. ii ii. l. ceteror. ac.
n – Clemens. ut § ut pr.
o – Accipiet. sic. ii. o. d. lib. et posth. si ita. ii. s. e. l. ita. § et quod eo. si due filie quinque filius ... tamen filius quatuor ille due haberet parte ... l. et pos. dictas. ac.
o – Non est captatoria. quia non est collata in secretum aliene voluntatis. immo testatoris. si cut ... s. e. l. captatorias.
p – Remota. i. pars. et hec quia defecit conditio. que hec inde batur. s. s. e. l. ii. ipsa. al. si ... ita et ... heredes. so. ibi ea eadem ... scilicet esto heres. ex qua parte te instituat. hic circa diversas. s. inquantum instituit titium. i. et secus ut heres ... vel dic quia hic dicit ... inanis non tamen erat ... alias i inanis. ut conditionalis. et tamen valida. ut puta tacita. p. l. p. dictas. que due ultime inde recedunt.

mi*nore* sex*tant*e n*on* demonstratu*m* c*e*t*er*or*um* legato*rum*
*con*templatione recipi*etur*. Filius ex
h*ere*dib*us* ex quib*us* p*ar*tib*us* instit*u*it*ur*
ac postea fr*atri*s filio portionib*us* i*n*
tris. unu*m* asse*m* int*er* eos inveniri.
ctum. Placuit ex eo. x. uncia*m*
filios accepisse. et ceteri ex alio
asse portione*m* intellig*i* relicta*m* i*n*
asse noi*n*atim dato. R*espon*. ut his di
stributis residua portio n*on* i*n*venit
n*on* ut. ^ Nihil aut*em* int*er*est q*ua*lo
co ^s*i*ne portione q*ui*s h*er*es instituat*ur*
quo magis assis residuu*m* ac
pisse videat*ur*. Seius meu*m*
exp*er*te q*uam* pleges ... *con*stitu*tu*s h*er*es
istituit*ur*. et reliq*ui* ... sim*u*l in
solidu*m* cap*er*e potest. Titius adie
tus aut substitutus h*er*es non

Idem. Quod si non sit ... erit. q*uia*
qui facta mentio ... in altero
asse habebit meu*m* quantu*m* tu*um*
in primo.

Idem. Quod si meum in usu ...
capax sit. in totum sol*us* institutus
admittitur.

Paulus. Clemens patronu*s* testam*ento*
caverat. ut si sibi filius natus
fuisset. h*er*es esset. si duo filii. ex
quis partib*us* h*er*edes essent. si due fi
lie. sim*i*l*ite*r. si filius et filia. filio
duas p*ar*tes. filie ter*ti*a*m* ded*era*t. d*ua*b*us* si
duob*us* filiis et filia natis. q*ue*reba*tur*
quemadmodu*m* i*n* p*ro*posita spe*cie* p*ar*tes
facim*us*. R*espon*. cu*m* filii pares esse debeant. vel
singuli duplo plus q*ua*m soror acci
p*er*e. v. q*ui*ppe partes fieri oportet. ex his
binas masculi. una*m* femina ac
cipiet. Si ita scripserit testator. q*uo*
ti*us* exp*er*te ... tit*ium* h*ere*dem in
stitui ... ^a*sse* ... ex ea p*ar*te sep
tim*us* h*er*es esto ... captatoria
institutio. Plane nullo recitato
testamento ab ipso testatore inanis in
debet institutio remota sicut spe*cie*
captatorie institutionis.

Scev. Si quis ita h*er*es institui

(in margin: ... tenentur ... quod ...)

a – Si quis ita mea. titium institutio. ac.
b – Vendicate. et ante ex testo. ut. i. d. acqui. he. quia dic. ne obstet quam diu ex testo post adiri. cessat ab intestato. ut. i. d. acquir. he. quia diu. ad reg. iur. ite. ex ad hec. s. quia no. ii. a. i. anteli. ii. d. excep. to. l. f. § i. ii. § i. e. i. liti. et tu dic ab intestato. nec obstat dicta regula. quia special. ... voluntate qui noluit vendicare. legittimi esse qui quasi conditionem. ut. no. e. co. i. a. de successionibus. l. antep. ac. | testo vendicat legittimum. vel ab intestato. d. r. quod

c – Si non esset here. quia tunc unum non plures. ut. s. e. qui solvendo. accrescunt.
d – Lex. ut. vel. d. adult. ut. e. d. adult. l. iiba. vel favia. ut. i. de manumiss. l. lege favia. ac.
e – Senatus con. ut in fraude fisci. ut. i. q. ... i fraude civitatum. ac.
f – Constituto. s. e. hac ubi. et in fidum. ite. e. quando possit ad lib. p. l. a. ii. ite. e. sima. ita fu. al. l. ea quidem. ac.
g – Ad libertatem. directam directo manumissus.
h – Data fuerit. hereditas. quia restituit illam. ac.
i – Scriptus heres. s. sive quod esset quodammodo heres. e. ut. s. qui cum eo. si filius. ei.
k – Testamenti. solus. et die adire. i. sibi restitui. vel adire so gradu restitui
l – Posteriores. i. noiati post primum suum. | ut sibi restituat.

(bottom margin: ... modo quia hic ... et existentia ... vel ... ut i ... legatarii ... ff. ... s. pr. ...)

n – Velit. sicut noluit remanebit huius. et posterior heres here ditate. sic. e. d. te. ma. l. f. § sinon quam exsuis. esse non alius erit i institutis. quia cum heredes instituit, prim est heres et necessarius alius. sive velit. sive noluit. ut. s. e. solvendo. vel forte ideo est. i istis fideicommissariis. ut. a. ... ur. l. ...

atur. si legitimu*m* h*ere*s ve*n*dicare
noluit h*ere*ditate*m*. ... incipiat desie*rit*
ordinarie; testi illo p*re*decedente.

Item. Si Falcidie ... chesatii
... alia lex ... s. c. aut constitu
tio sui libertate*m* impediat. is ne
cessarius fi*at*. non p*er*misso fit solvendo
testatore. Ceteroru*m* d*i*v*us* adrian*us*
s. c. censuit. si testator q*ui* iam mor
tuus solvendo non fuit. d*ua*b*us* pluribus
ve libertate dederit. eisque h*er*editate*m*
restitui ... iusserit. institutus h*er*es et
suspectam sibi h*er*editate*m* dixerit.
ut adire eam cogatur. et ab his libertates
p*er*ciat. qui priore loco scripti
fuerint. eisque h*er*editas restituatur.
Idemque fit ... in his q*ui*b*us* p*er* fidei
commissum libertas data sit. Itaque
si p*ri*o loco scriptus h*er*es desiderauit
ad eum h*er*editate*m*. nulla difficul
tas erit. Sed si p*ost*eriores quos
libos se esse dicentur. et restitui
h*er*editate*m* desiderauerint. an solven
do sit h*er*editas. et omnibus libis
fr*atri*s restitui debere ap*er*te p*er*
scriptum. absente aut p*ri*mo se t
q*ui* eos desideravis adiri h*er*editate*m*
non esse audiendus. quia si p*ri*mus
velit sibi restitui h*er*editate*m* p*re*fe
rendus est. et h*ic* filius fiat vivus.

Paulus. Si fu*n*do fideicommissa est
una dat*a* sit libertas. decem h*er*es huic
eunde*m* fundu*m* cu*m* libertate h*er*ede reli
quisset. q*ue*situm e*st* an necessarius fi
at h*er*es. et humanius est magis
æquitatis ratione subveniendo
fieri necessarium. Quia est in mutuo de
functo. potius libertate*m* dederit.
institutus ulterius esse magnum ...
beneficium accipiendo consequi. immo
nihil commodi sensisse. si magis
debitam sibi accepisse libertatem.
Idem p*ro*bandum erit. et illo fi*et*
quod testator ea lege ... t
... si h*er*es fuit in
stitutus. Nam hic se po... sit h*er*ed*em*

(top margin: ... quam ... esse ...)

n – Lalie. ... (right-edge gloss cut off)

b – Servus autem suum. aut pq. ut ... ii. de l. ... c. c. d. ii. si. l. ple. et institit. et sub. l. ... per mutatione. h. l. ac. et fac. i. diebus. du. l. sic. ... non obstat. una ... sufficit alterum. d ... d. dit. isti. l. v. ... a. ob. si ita. ... si quis ita. ... ac.
c – Non haberet. quia hereditate non adita.
f – Ha dem. i. collocat. ac. q. i. d. i. l. ubi ...
g – Libertate tacite. s. ab intestato. cum sint ei pro ... sic. instit. ... pupill. subst. ... vel ... gl. ... substituitur i prima. ... si fiat impubes. ... quia ita heres. esse. non ob. s. e. exheredo. ... ac.
h – Iam dubium. suos ut filios. ac.
i – Subditum. hec est ubi an necesse est suo ... ditionem. inesse ... ut ... l. iiba. ... s. e. l. cornelius. ac.
k – Sub ea conditione. i. noluit esse heres. cum exheredato. n.
l – Filium. suum. heredem. de quo dixi. e. ins. l. ac.
m – Ex ... exigitur. i. exheredato modicoque testatum. ac. non est hac glo. qua tene ... si testator ... filium ... et si dicitur ... filii ... ab intestato ... et hoc tene ... [illegible]

.n Cum in potestate. i. cum esset institutus sub casuali. vel mixta condicione. ut C. de inst. et sub. si pater. et ff. de lib. et po. filius ignorans est. tunc specialis. ut fiat sub condicione exheredatus. al. ff. de lib. et postu. l. iij. § pure. ac.
.o Eius. i. cum non esset potestativa conditio. accursius.
.p Extrinsecus. i. extra filij potestatem et quam habent expectantis eventum. al. expectando eventum. accur.
.d Sive ita. s. si volet.
.e Si voluerint. modo tenetur.
.f Esse. s. semel. ad quod j. de aq. plu. ar. in idem.
.g Conditione. s. si volet. ac.
.h Cum potestate. ut si decem det. et similes. ut j. de condit. instit. l. fi. accursius.

.a In impossito nec pos. al. impossito nec possibile. et tunc subaudi que apta. bene enim reperiri potest. puta si nollet esse heres. sed non apta. al. est impossito possibil' et est. sed tunc subaudi. non tamen apta ut apparet ex sequentibus.
.b Non pateret. i. cui libet pateret. nam iudicium esset eum excludere ab hereditate. ita demum si voluit excludi. ideo ita dicit quis exheredari. ut sit exclusus ab hereditate sive velit sive nolit. ac.
.c Non abre. i. non sine causa subiungitur id quod subicitur. sui et necessarii. velut excessus. i. superfluum. quidam. nam cum super hac l. et toto hoc ti. tractatus sit qualiter quis possit heres institui. vel exheredari. superfluum et excessus quidam est. hic adiungere de hereditate adquirenda. vel non adquirenda. vel qualiter acquiratur. vel quando. nam satis de hoc tractabitur j. de acq. her. ar. et sic hoc non est. § sui. et est. sed hic non abre et est. licet enim sit excessus. est tamen pertinens. et ita non sine causa tangit par. vel sic. i. quod instituatur alius heres. si filius nollet. excreditur. quia primo filio datur facultas immiscendi. sic filius excedit. et ille excedit. sed ut quod d. quod instituat alius. si filius nollit non esset sed abre. sed quod filius exheredetur si nolit esse heres. hoc esset abre. et sic est. § sui. vel tertio excessus est exheredari si nolit esse heres. et verba non abre. determinet verbum exheres. non verbum subiungitur. quod dicit non est excessus abre. cum dementi volens qui sic adiungit si nolit esse heres. cum dementi volens excluderet. sed quid si dixit si voluit. s. per futurum subiunctivi. dicunt aliud dicendum. ut ar. j. de ve. ob. l. si quis stipulatus. vel dic idem per preteritum quod modum. ubi ponatur. et aliud in stip. ut et al. de condi. p. l. fi. insti. accu.

fitio testatoris, sed iure potestatis ad libertatem pervenit ex constitutione nostra. Et ideo et amicos quippe sua dividi precaria. et titius est ab aliquo. et hic potest ab ipso testatore libertate extorquere.
Sec. ul. Ultimus titius qui filios habebat. testamento ita cavit. titius filius meus exheres esto. si filius titius heres esse noluerit. aut quod ab hominibus persius moneret. quod mei hereditatem adiret. aut filium filia ve exheredari. nam ... et contra filias. et pro patre habuit filium mei liberi et heredes mei equis partibus sunt. et Quero cum titius hereditatem adire ... aliud adire hereditatis et tempus non habuit an substitutio pro patre habet ex substitutione. liberi. et heredes esse possunt. Item quero si ex substitutione. nam liberi heredes possunt esse. ante ... partem hereditatis videatur adiecti. et apparet quidem non esse mentem testatoris fuisse. ut quemque heredem adhiberet sive quem apertum exasse heredem instituisset. ergo si filium adiisset. sicut pro patre habuit. heredes non erunt. quos eo amplius noluit heredes esse. Si filius e nis quam hereditatem adiret decessisset liberis relictis. nam prudentes consilium testantis attendunt. nec enim soli filium heredem protulit substituti. sed et eius liberos.
Mil. rel. Iam dubitari non potest. filios quoque heredes sub hac condicione institui posse. ut si noluissent heredes esse. et si heredes non essent. et alium quem voluissent substitutum esse. Verum quod hec cum necesse esse sub hac conditione filium exheredare. Spurium. cum quod tamen non exigeretur. cum in potestate eius non esset. an heres pater extiterit. ex parte suis existeret. posita condicionis eventum. Verum quod et si quando in potestate condicione ~~exheredari~~ debeat filius sub conditione

exheredari. in ... non possibilis quidem reperiri posset. certe si verbis exprimeretur. inepta fieret. hunc enim condicionem si voluit heres esto. quod aliud verba concipi posse. quod hec. si nollet heres esse. exheres esto. quod quod sit ridiculosum nullus non putet. Non abre autem hec loco velud excessus hic subiungitur. Sui autem heredibus institutis si noluerint heredes esse non permittendum. amplius abstinere se hereditati. cum ego condicione institui. vel non ut necessarij sed sua hereditas sponte extarent. Sed et conditionibus quod in ipsorum sit potestate. si in sua potestate. ius abstinendi. aliusque non deleret.
Hereticq. Exunxitis fere semel. de institutio. secundo exemplo. si titius ex tertiis. preterea nulla portione facta in unam heres instituatur. v. uncias hereditatis titius habebit. iij. xxiiij. et ceteri partes hereditatis distribuantur. tertio cum ratio calculi velud ex x. partibus instituto. v. uncias assignavit.
Gen. Et qui solvendo non est. et aliquo cum evenerit. ut et filius cum libertate heres extiterat. et postea alius heres adiretur. veluti si suo cum libertate heredem institutio. ita adiectum sit. cum si sic heres erit. et titius ante quam sic extiterit heres extiterit. heres esse non potest. cum autem semel heres extiterit. Filius non potest adiectus efficere. ut qui semel heres extiterit. desinat heres esse.
Plur. Si sortius heres institutus sic. ex asse. et suo comuni legetur pure sine libertate. hec legatum non constitit. si tamen sub conditione. cum libertate et sine libertate legabitur. Quam quod proprio suo ab herede recte sub conditione legatur. Quare quod heres institutum sine libertate. ut alienus sortio herede scripto potenti. Quia

.a Non debet. immo videtur quod quod impleta conditione possit dimittere. ut s. de condic. ob. tam. l. i. § i. et j. de condit. instit. si quis ita. her. al. si pupillus. et j. de o. et d. l. condit. et de acq. her. l. cum qui bono. quod sint de iure. hec in suo. ille in extraneo. que non valet per illam. cum quibus dic aut implet conditionem. ut sit heres. ut hic. aut esse possit. et conditionem tamen purificet. ut in contrarius. ut j. de acq. her. an titius. Item an hic filij potest repudiare. quod fuit institutus. si volet. videtur quod non. nam an impleta non. ut j. de l. ij. si ita scripsit. § i. sed quia voluit non. quod est heres. ut hic. et j. de acq. her. necessarius. et sic est mixtus ex non esse necessarius. et tamen sponte non potest. non potest. an quia velit. et illa. si ita loquitur in conditione quod suscepit. quod hec non facit. sed solum hec operatur ut non sit necessarius. sed quoddam contra. ut non ... de acq. her. l. ... qui heres sit.
.k Ex unciis instituatur. et ita in eo quod de dipondio deest. s. x. unc. est institutus. ut s. e. § quotiens.
.l Uncias. facta computatione assi. r.
.m Hereditatis. divise in xij. uncias. qua in xxiiij. divisa. voluit testator. ut hic titius habet x. uncias. sed eum dipondium plurium uncias ratio ad asse reducatur. quod ex xxiiij. unciis. i. dipondio. x. uncias esset habiturus. s. ex xij. i. ex asse. habebit quincem. ut institu. e. § videamus. accursius.
.n Distributa. quod voluit testator.
.o Tercio. al' tercio. et al' tertij. i. ratione portionis tertij.
.p Ratio calculi. ratio calculi inducit. ut quod x. ex dipondio. quinque ex asse ferat. et qui sex habeat tres. et quod viij. habeat iiij. et sic omnes ad dimidiam. ac.
.q Partibus. i. unciis.
.r Assignavit. et ei que porto est x. ex xxiiij. eadem est v. ex xij. qui ergo x. ex xxiiij. esset habiturus. habeat v. ex xij. ac.
.s Eo qui adiciatur. videbat ex quo habeat aliquem liberum. quod non possit habere suum heredem. ut s. e. si uxori. al. et in seq. sed fallit hec causa. et est ratio. quod liber non est heres. nisi demum. et tunc cum primum eum suus erit heres. at illa locum habet quando ab initio esset heres liber.

.t Non potest. ut quod s. e. l. iij. § si quis ita. ar.
.u Extiterit. ut s. de minor. et si sine. § sed et quod pap. et instit. de fideicommis. her. § restituta.
.x Si sortius. in tribus casibus parificat servum comunem proprio. ut ecce. ego et titius sortij habemus servum comunem. si instituam titium heredem. non possum legare servo comuni. et proprio. quia nec suo proprio. et hoc pure. Item sub conditione possum legare servo comuni. quia et proprio. quia nec suo proprio et hoc pure. Item instituere possum servum comunem una cum sortio. quia et servum proprium alienum heredis. item instituere possum servum comunem una cum sortio. quia et servum proprium alienum una cum domino. ac.
.y Institutus sit. a sortio.
.z Libertate. fideicommissaria. nam tunc valet. ut j. de l. iij. si legatarius. § i. accursius.
.et Non constitit. propter regulam catonis. hec enim esset in proprio herede. ut instit. de l. § ait. suo. et dicta l. si legatarius. § i. quod quidem valeret sortio non instituto et suo herede. ut s. pro soc. l. ult. § si suo. ac.
.— Suo. heredis. ar. de testatoris constat. ut s. e. si suus uxori. ac.
..— Ut alienus. testatori et heredi. ar. et non. quod servus et dominus simul instituuntur. ab aliquo. ac.

accursius olim. legum doctor. ac.

Aut est dubium ... potestativa ... ex sola voluntate ... ut ... nollet ... voluntate ... repudiare ... hoc ... si non abre ... dependet ex actu extrinseco ut si asse dabat capitolium ... si pupillus ...

a- Cpprius. suus heredis. Item quare istituit eum dno. et nō ei legatur. ideo. qr tunc nō debet dari dnis ei aliquid. ac.

b- Testō deceruit. j. de hois lib. si necē. et C. pquibz. C. p p. l. i. igitr hn ualet. ut instit. c. et suus aut. adno. et ar. s. c. si suo. al. si suus cois. s ut h. s. c. l. iij. et qui fidris. ubi postea sit necessus. s ibi ab hoie. hic a lege sit lib. publica enī uox puate preiudicat. accc.

c- Clicet. i. licitum ē. ac.

d- Loquatore litis. alij mouendo uel edn. sibi mouente. et sic causa uitandi iudicij. s ut hec licere. ut. s. d al. iudi. ex hec. et s herede. s spale inpricipe. qui plus sibi cauere dz. sic. j. dun. si. rec. et lites. et insti. quibz. mo. te. i fin. et si. et C. un m. l. meminerit. et C. de testis. l. nolum. ac.

e- Pacuuius mutauit. testatō.

f- Crusum. al' rufum. et est pprium nom. al' rursum. ac.

g- Cmodus otinetur. i. ea. ut. j. de cond. et d. l. demostratō. et est hec. s. qr heredes. et C. qr fal. i. q nō solet. et ē. ut. et C. d fal. ei. adiec. l. ptotum. et j. d o. et d. fal. n pletur. qr testator. nō erat al' relictum. ut j. d o d. et de. cum tale. et falsa. a hec subic. pbatur ei hic p presta tione. qr heredes. et ē. ac.

h- Cptinere. nō ergo tenet sm testamntm. s h. s. de ios. te. si in stituta. et f. al. s. ubi ual. et patet. qr rumpitur pquerelam. so. h est. hic pp pmum testō. ul' pp prestatione. si. pquia patet qr testa tor nolebat uale sm.

i- Cdz legata. no. spale o regu lam. que est. C. d fidoy. ea quam et ut ibi. no. et fac adhac. l. C. de testō. mili. l. sicu. et j. d fis. ta. l. qui exh. inpn. et s. depact. l. tale. et n. et s. d tc. tu. l. plt. a instit. qbz. mo. te. infir. et s. a si quis priore.

k- Cd uul. et pu. subsci. substitutio est sa istitutō. et si sit ultior. ut a se nuptie omes post pmas. ut C. d sic. nup. i xxta. et dicas qr v. st gna substitutionu. s. uulgaris. pupillaris. exeplaria. breuiloqua. Ite opēdiosa. que sit a milite tōr. a hr nām pupillais et fidcomisaie. ut no. C. e. pcibo. Ite ē fidcomis saria duplex. ut. instit. e. et f. ac.

l- Hs tres gradu. i. loco. ut. j. de fic. ta. l. ij. et d fertur accu.

m- Csimplex. simplex ē ut pupil laris tm. ul' uulgaris tm. duplex qn utraqz simul. ac.

n- Clutius titi hes. istud ē institu tio. et eam iō appoñit. qr substitō nō pōt ee sine institutōe. az. iij. et f.

a- Chs nō erit. hec est substitu tio uulgaris. ac.

Cpprius cū domino hes istitui potuerit.

Tryph. Testō dnī filius sub condicōe cū libtate hes institut. pendente adhuc condicōe. necem dnī detexit. eiqz ptor meritam lib tate dedit. et si postea condicio testi defecerit. aliunde lib ē. i. ex pmio. n ex testō. Igitur n ē necessa' dno hes. liceat aut ei uolenti ad ire. eam.

Paul. Impubere lius eū hede institutū in nudio sui ē iure t̄ capitis diminutione in maiestate capi oportet

Pam. Pacuuius. tri. Tan diothenes. pacuuium n magnū. fi. liam pacuuium magnū exasse hedem instituit. eiqz patrē ei substituet. ut Pacuuio magno auiso. et in more plato. qui filia quaqz eius morti annitauit testm. nouu. qr nisi hde istitut. hic psn tiet. qr hedes quos uolui hre in nō potuit otigere. nouus nisi hes esto. pacuuia magna t̄ supplicauit impatoribz nris. et cog tione suscepta. licet modus i stitutioni otinetur. qr falsus. tamen nō solet ob eam causam errorē bitari testatis pntur impr. ei subueniendū. Igitur eius hereditate ad pacuuiam magnū ptinere. s legata ex positione testō. ei prare prum debere. atqz si ipsi orib tabulis ipsi fuisset hes scripta.

De uulgari et pupillari substitutione.

Mod. Heredes aut in stitui dicuntur. aut sub stitui. Instituti pmo gradu. Cheredis substitutio. aut simplex ē. aut duplex. Simplex. uelut lucius titius hes esto. si mi lucius titius hes nō erit. tunc seius hes michi esto. Duplex. uelut si lius nis hes m esto. si hes nō

[illegible]

b- Cgaius seius hes m. h dictio m nil nocet quo mini etiā alia bona quia patris. ueniant i pupillari. et quo mini ipsi pupillo sit hes. et qui pobliquum michi. ut j. de sic. ta. si ita. et qui filio. et instit. d pupil. sub. ipm. ibi. quo casu. et ē. et j. ex. pa quitam. et j. ad. l. fal. q fidoi. et q filios nō psidio. ut j. c. coherdi. et cum filie i et idō sipat. sz an ptentiis. possit substitui pupillaris. ix. cum nullu sit testō. h sm hac l. ut istit. d exhe. li. i pri. sequitur ut nec pupillaris ualeat. ut instit. d pupil. subsci. et libis. et j. l. px. et s si eos. et et quisqz. ac.

d- Cinstituerit. milite excepto. ut j. l. px. et quisqz. et j. d te. mili. l. miles. ita. et f.

e- Cinstitutione. ab initio. ut. s. d his q. ite. de. l. pxie. et instit. del. et an. ite ex post fcō nō ualet. n fuit hereditas ex testō. ut. j. de h. ta. l. filiū. circa pn. et j. l. i pro. et qqi. et C. adeo. s h. s. t. i. l. f. so. ibi spale qte otra. i aut. ut cū d ap. cognio. et si igitur tales. que ē C. d libis. p. aut. exea. s ibi pp sola ptitione ē nullu. hic qr substituit sine istitutione. ul' illud ē ius nouum. accurs.

f- Moribz. i. iure lacedemonioz. ut. istit. d uulg. na. et et nō ineleganter:

g- Cannos. s. usqz adultimā diem. ut s. d testis. qua etate. ul' simi tus uellet. pst. ut j. sita. ac.

h- Cinpotate. qa illi ipuube et qi ipotate. et qi sui uiue fiat morte pns. ut. istit. e. inprin. ubi dicit qi nō d'inet ee ipotate an morte testatoris. ut j. e. coh.

i- Cpossumus. facere testamntm. ac.

[illegible]

k- Cnō sint. al' eum sit recasum. nō ual testō. cū in co statu sint ut eoz testa nō ualerent. q si ipsi eent maiores et aliunc nō eet. erit ergo h eoz pres emancipati ul' mortui. ut instit. quibz. mo. iur. po. sol. et i.

l- Crea eum. s. cū instituti ul' exheredati ab auo incipiunt

erit. suū hes erit. et intra pubertate decesserit. tunc gaius seius hes m esto. Csubstituere liberis tam heredibz istitutis. q ex heredatis possumus. et tam eis quē hedes nobis instituimus quam alterius. Csubstituere libis pre nō pōt. n. hedem sibi instituerit. nam sine hedis istitutione. nichil in testō scriptum ualet.

Tryp. Moribz introductum ē. ut qs liberis impubibz testm facere possit. donec masculi. ad xiiij. an. puenerint. femine ad xij. Quod sic erit accipiendum. si sint in potestate. ceterum emancipatis nō possumus. Postumis plane possumus. Nepotibz qqz possumus. et dei ceps. si quidem casum nō sint in patris potestate. Sz si eos pater precedat. ita demum substitui ei potest. si hedes istituti sint. ul' exheredati. nam et cum plege uelleiam succedendo. nō rumpunt testamentum. Nisi principale rumptum sit te stm. et pupillare euanuit. Sz si extraneum quis impuberem hedem scripserit. poterit ei substitui. ueluti. si iō cum in locum nepotis adoptauerit. ul' arrogauerit. filio precedente. Cquinq'nt im pubi testamentum facit. sibi quaqz debet facere. soli filio nō potest. nisi forte miles sit. adeo t̄ aut n sibi quaqz fecerit. nō ualeat. nisi adita quaqz patris hereditas sit. pupillare testm euanescat. Plane si omissa causa principali testi. ab intestato possidet. demū hereditas. dicendum ē pupillo substitutum fuisse. Ctuendum qui pupillaris testi causa opel lendum hedem institui ad ut hereditate. ut ex suis tabulis facta omissum ualescat. ut putasi iam pupillus decessit. ceterum

[illegible]

net. ut instit. d adopt. et licet. s hec frequentius. Sz op. nō ne i substitutōe tria exiguntur. ut no. et q sic. s hic nō ualuit substitutio tpe quo facta fuit. qr erat extraneus cui fiebat. ut instit. e. et extraneo illud ut sit capax cui reliquitur. hic aut solu ex uolun tario qfit necessarius padopt. ut s. t. i. l. iij. et f. ite q adoptione dic. est ius uetus. hodie cū nō transeat i potate. nec substitutō pupillaris ualet. ut istit. d adopt. et i. Item nec i arrogato ualet substitutō. n q hr. ab arrogante. ut s. d adopt. l. si arrogator. et iam i pubr. ac.

r- Csimō. nō al. ut. istit. e. et extneo.

s- Cquisqz. miles. ut j. d te. mili. l. miles ita. et f. facit. s. l. i. infi. ac.

t- Cenanescat. h. C. e. l. iij. so. ibi i uulgari. hic i pu pillari. Ite h. s. d pruul. C. l. pat. inpn. so. ut ibi. et dicit. j. d acquir. he. qitum. az.

u- Cpuandum. sicut et certā puantur. ut j. sig. e. o. e. l.

x- Cintestatum. titius instituit meuium. et exheredauit filium suū impubem. et substituit seium. et rogauit

[illegible]

hic casus est eiusdem ... falsus ... a substituto ... ut C. ... glo. ... [later marginal note, partly illegible]

xxviii

eum ut restituat hereditatem Sempronio. Metuens non vult adire hereditatem. Mortuus est pupillus. Dicitur quod metuens debet cogi adire, ne evanescat substituto hereditate non adita, et per consequens fideicommissum. Ad quod j. adire. Nam quod § si quis compulsus, idem si eiusdem quis instituit sibi substituit filio ...

— h Eosdem. ut j. e. sed si plures. § i. et j. de acquir. her. vel scribit. § sed quod infirmitate. ac.

— i Substituere. et erit necessarius. ut de ea l. sed si plures. § i.

— k Decesserit. hec pupillaris procedit institutione; et j. pr. te. vulgaris procedit institutionem. et valet utrobique. l. consulta et C. si de ... pr. § ... ut ibi. ac.

— l Admittendus. ex tacita pupillari. ut j. l. iam hoc iure. et C. e. l. iiii. ac.

— m Et ut non ordo. dic ut s. § prius.

— n Adiectum. s. e. § prius. et quod dicit substituere licere. s. pacta premium instituere ... tutorem. et quod subicit. a filii. s. exheredati. et secundum hoc non refert ad proximum dicta ... vel refer ad proxima hoc modo ... s. e. l. i. § i. et quod dic. ideo et c. permittit ... non ideo quod dicit non est ideo adiectum substituere, quia prius secunda institutio est, ut declaretur et c. Ovidius littera j. de capt. si quis in bello. Vnde versus: Angulus exuritur tenui cum pelle vetustas. Nec faciunt cervos cornua iacta senes. i. cornua iacta faciunt cervos non senes. Item jo. ... non ... iacere. ac.

[Left gloss column]

... e. t. ita tamen. § apparere. vel pone. ut C. ... ap. vul. et.

— a Sollicite. est. tali modo. et fac. j. de coll. bo. l. i. § si impuberi. et de ventre in possess. mittendo statuas. § si. et j. ut in possessionem legatorum eum. § si ab impubere. et C. de pact. l. si. Sed alio modo quod potest esse quandoque sollicitus ut exigat cautionem. ut C. ad treb. aut. contra rogatus. et C. ut in possessionem le. cum archimedorus.

— b Si minor. extraneus testatori, et instituit sed repudiavit. et hoc filio exheredato, eique substituto dato. et quod subicit restitutus. s. ut adeat. et sic valet principale et sic cetera. et secundum hoc convenit precedentibus. Alii ponunt in vulgari. et dicunt minorem restitui ut abstineat, et substitutus ei heres. ac. Si minor adisset minor. Sed si hic substitutus esset suus, distingueretur esset solvendo hereditas vel non. secundum eos. quia maior etiam est libertas. ut s. de mino. aut § sed quod pap. ac.

— c Deinde. eadem hora vel alia. ut j. e. si quis cum. § si.

— d Non convertere. sic j. de fideicommissis lib. generaliter. Non et quid ergo. et in aut. de her. et fal. § inordinatum. et C. de edic. di. adri. tol. l. i. sed arg. s. de C. de testis. l. ambiguitates. et l. posteriori. et j. de sol. nec ei. et de preceden. le. quidam. et institutione dele. § ante. sed quo ad alia non curatur ordo in legibus illis. ac.

— e Comprobata est. immo dicitur. ut j. § sed si quis. et § sed et si ita. sed hec corrigitur per illud. vel hic de rigore. ibi de equitate. vel verius. hic erat filius exheredatus cui fuit substitutio. ibi institutus.

— f Et incerto. dixit scripture in sigillari vero et unum est ... vel dixi unam sollempnitatem et incerto et c. ad quod j. e. patris. vel dic dixi in una scriptura sibi et filio heredem instituit et incerto et c. ac.

— g Unum. quia unus facit et una sollempnitas. ut hic. et s. e. l. prima. ecce pater. sed quia due hereditates ut ...... subicit possunt dici duo testamenta. ut inst. e. § igitur. Accursius.

[Main text]

Clausula instituitur hic a patre quod pupillo substituere ... [marginal note]

si adhuc vivat impubes cum ... vulgaris existimatur esse, cum solebat ... est deinde hereditate. Ergo si filius minor xxv annis aditae hereditatis ex ea fuerit restitutus, puto proficere sententiis tabulis et ut praetor utiles actiones decernat substituto. Prius autem sibi debet quis heredem scribere, deinde filio substituere, et non convertere ordinem scripturae. Et hoc Iulianus putat, prius sibi debere, deinde filio heredem scribere. Ceterum si ante filio, deinde sibi testamentum faciat, non valere. Quae sententia rescripto imperatoris nostri ad Virium Lupum Britanniae praesidem comprobata est, et merito: constat enim unum esse testamentum, licet duae sint hereditates, usque adeo ut quos quis sibi facit necessarios, eosdem etiam filio faciat. Et postumum alienum filio impuberi posse quis substituere. Sed si quis ita fuerit testatus: si filius meus intra xiiii annos decesserit, Seius heres esto, deinde filius heres esto: valet substitutio, licet conversa scriptura filii testamentum fecerit. Sed et si ita scripserit: si filius meus mihi heres non erit, Seius heres esto: filius heres esto: secundo quidem gradu Seius scriptus est heres. Et si filius heres non extiterit, procul dubio Seius ei erit heres: sed si extiterit filius heres et intra pubertatem defunctus est, Seius admittendus erit ad eum: ut non ordo scripturae, sed ordo successionis spectetur. Et igitur dicendum, si quis liberis substituerit, licere adiectum ne ut declaretur non esse a filii testamento incipiendum impuberis.

Mod. Cum filio impuberi pater ita substituerit: quisquis mihi heres erit, idem filio impuberi heres esto: placuit ad hanc substitutionem scriptos tantummodo ad hereditatem admitti. Et ita constitutum est, ut in qua portione quisque heres scriptus est, in ea ... hereditatis portio quaesita sit. Ex substitutione impuberis heres effici non potest, si servus alienus extiterit potestate.

Idem. Iam hoc iure utimur ex divi Marci et Veri constitutione, ut cum pater impuberi filio in alterum casum substituisset, in utrumque casum substituisse intellegatur, sive filius heres non extiterit, sive extiterit et impubes decesserit. Sed si plures ad utrumque genus substitutionis tractatum esse videtur: nam si pater duos filios impuberes heredes instituerit eosque invicem substituerit, in utrumque casum reciprocam substitutionem factam videri divus Pius constituit. Sed si alter pubes, alter impubes, hoc communi verbo eosque invicem substituo sibi substituti fuerint, in vulgarem tantummodo casum factam videri substitutionem Severus et Antoninus constituerunt: incongruens enim hoc videbatur, ut in alio duplex esset substitutio, in alio sola vulgaris. Hoc itaque casu singulis separatim substituere pater debebit, ut si quidem impubes heres non extiterit, impuberi ei substituatur: si autem impubes heres extiterit et intra pubertatem decesserit, pubes frater in portionem coheredis substituatur. Quo casu in utrumque eventum substitutus videbitur, nisi vulgariter tantummodo impuberi quoque substituatur. Voluntatis quaestionem relinquat, intendit vulgari tantum modo substitutione in utrumque per sola sensisse intellegitur: item enim in alio utraque substitutio intellegitur, si voluntas parentis non refragetur. Et est eiusdem quaestionis in gradibus, specialiter in utrumque casum

[Right gloss column, continued]

— a Cum filio scriptos. i. institutos non autem ab intestato, quia sic esset substitutio nulla. ut s. pr. § quisque et dic et hereditate adeuntes. ut j. ex duobus. § filium. et instit. e. § substituit. licet postea desinat per querelam inof. te. ut j. e. in substitutione. ac.

— b Constitutum. vel pater cum per filium. vel heres heredis. ut j. e. qui liberis. § hec verba. ac.

— c Extiterit. aliter secus mansisset. az. ar. j. de acquir. her. si solus. insti. h. et facit. j. de operis lib. cum pater. § i. ac.

— d Nam hoc. aliter est iam et ideo. aliter nam. et tunc continua. et ... i. moribus. insti. ab heredibus si extiterit et c.

— e Casum. i. in vulgarem tantum. quando tacita pupillaris intelligitur vel in pupillari tantum quando intelligitur tacita vulgaris. ut C. e. l. quamvis. ac.

— f Eius. s. substitutionis tacite intellecte.

— g Genus. Nam s. quando vulgaris proponitur. nunc quando utraque.

— h In utrumque. s. vulgarem et pupillarem. az.

— i Reciprocam. hanc dicimus breviloquiam. ut j. e. lucius. ac.

— k Invicem. inter eos.

— l Sola. ut C. e. l. hereditate. al. quamvis. et de testamento mili. l. in testamento. et ar. C. de fide. ... l. f. et de pr. sacr. seri. l. in sacris. ubi dicit equalitatem in iudiciis servandam.

— m Substituatur. hec est vulgaris non continens pupillarem cum sit pubes. ac.

— n In utrumque. nam sub expressa pupillari continetur tacita vulgaris. ut hic et in principio huius l. ac.

— o Ne si vulgari modo, pupillaris quem casus ... solus exprimi debet et sufficit ut comprehendat utrumque ut dixit. ne sit aliter si vulgariter tantum substitutio fiat. et retine casum permissum quando instituit puberem et impuberem. ac.

— p Intelligatur. an de vulgari et pupillari. et sic dat intelligere quod non continetur in hec casu substitutio pupillaris tacita. est et alius j. e. l. cum ex filio. § filio. et regulariter s. C. e. l. quamvis. et s. e. l. i. in principio. vel dicas secundum az. quod est verius. quod ... hic intelligatur. ac.

— q In alio. s. casu quando pupillaris fuit expressa. ut s. e. § si autem impubes. nam continet tacitam vulgarem ista pupillaris. nisi voluntas patris et c. vel si vult testator ut nec de facto sit quod utrumque casum evidenter exprimat. ad quod s. e. ma. l. qui mutuam. et semper retine quod pubem et impuberem instituit. Accursius.

Et sic dic hec glosa quod vulgaris et pupillaris ... [illegible]

Guy. ... substitutione ... An filio possit substitui in legitima ... glo. ... Bar.

— ... vulgari et pupillari ... [right margin annotations: pupilla; facta pupilla]

68

a. Si intestato alicui. puta titio qui cum alio erat institutus. accursius.
b. Seius. s. titius. ac.
c. Non esset. ipsi testatori.
d. Sibi. testatori.
e. Esset. aliue a titio.
f. Defecisset. al. defuncti. s. titii.
g. Pro qua. nunc tenetur.
h. Extitisset. in dicto testamento. ac.
i. Defuncti. al. defuncti. et al. desti tuentis. s. titii.
k. Lege. excepte puta sibi testatori coniuncti. et non alii uime acc[illegible] [illegible]
l. Alicui. sibi testatori coniuncti.
m. Vendicasset. non tantum parte heredis i substitute. quantum institutore. [illegible]
n. Si is non possit. ut filii natural. [illegible]
o. Ab eo. s. testatore.
p. Ampli. quia plus licet.
q. Capere. quod directo capere potuit [illegible]
r. Preterea. i. post bona patris. acc.
s. Substitutus. hic naliter.
t. Verbis ciuilibus. i. directis. puta ubi est ita. xxv. an[illegible] [illegible]
u. Frustra. nisi ambitione. ut. i. e. [illegible]
x. Adiectus. i. ut coheres. accursius.
y. Cum quod meliorem conditionem [illegible]
z. Voluntate. s. testatoris. [illegible]

impuberi substituat quod si heres fuerit et intra annos pubertatis decesserit.

Gaius. Si in testamento heredes scripti inuicem alii aliis substituti fuerint. is qui heres non erit quis qui sibi heres extitit impubere quoque deficientis erit heres pro ea parte cui quoque in portione deficientis inuicem. placet itaque in utriusque institutionis quisque ex minore parte heres scriptus erat. atque pro legato alterius partem aliatius uendicasset.

Hermogenianus. Si is qui ex lege [illegible] solidum capere non possit substitutus sit alieno impuberi filio eius. solidum capiet quod a pupillo capiat. Sed hoc ita interpretandum: ut ex bonis quae testatoris fuerint amplius capere non possit. quod si pupillo postea aliquid adquisitum erit. aut si ex hereditate erit substitutis non in [illegible] cum capere quod a pupillo ceperit.

Paulus. Verbis ciuilibus pupillarem substitutionem post xiiii annos etatis filio fieri [illegible] quod non admittitur ut substitutus ut adiectus heres cum non erit. nec fiat contra uoluntatem. si filius non habet totum intestati quod ei testamento patre decesserit.

Idem. Quibus impuberibus substituitur: aut pure aut sub conditione solet substitueri. Pure sic. si filius meus infra pubertatem decesserit. seius heres esto. sine seius iste heres institutus sit. quod impuberi substitutus. nullam habet conditionem. sine sit solus substitutus. Sub conditione autem institutum substituitur. i. si mihi heres erit. non aliter existit heres ex substitutione. nisi extiterit heres. si cum similis est substitutio. [illegible] quisquis mihi ex suis scriptus heres erit. heres ei in[illegible]

conditionem similem superiori. Ex uerbis quisquis mihi heres erit. heredem impuberi filio heres esto. hunc heredem fieri. ut et non omnisque [illegible] heres extiterit. Sed is qui ex testamento heres extiterit substitutus [illegible]. Et ideo nec pater qui filium [illegible] quis prius heres extiterit ad substitutionem admittitur. [illegible] heredis heres. quia non ex iudicio uenitur. [illegible] quos quisque heredem ad substitutos [illegible] quas in [illegible] patris familias habuerint hereditate.

Labeo. Si pater filio impuberi eosdem quos sibi heredem [illegible] preterea heredem instituit heredes filii et [illegible] habere. ut unius semissis [illegible] maneat. alterius semissis [illegible] heredes [illegible] diuisio fiat. quibus ex partibus hereditatem paternam habuerint.

Idem. Et si plures sint uni substituti. quisque in ex suis scriptus heres erit. de [illegible] ceteris [illegible] heredes extiterint patri [illegible] soli superstites ex substitutione heredes existent pro [illegible] partium ex quibus instituti sint. nec quicquam ualebit ex persona defuncti.

Quos possumus heredes nobis facere necessarios. possumus et filio. ut suum et [illegible] suum. quod iis [illegible] heredem non sit postumus. [illegible] cur sit heres necessarius. Filiam impuberem cum esse heredem instituto et substitutus quis est. extitit pater filius heres. [illegible] possit substituti separatim hereditatem filii habere et patris non habere non potest. sed [illegible] debet hereditatem habere. aut neutrius. [illegible] patre[illegible] [illegible] heredem scripsit ex parte [illegible]

secundum alicui. extrato ipsum suo nichil eum capere impedit. i. uel codicillo. uel codicillorum breuis sollempnitas. [illegible] directo non potest ueniret. nec ueniet uim fideicommissi [illegible] [illegible] accursius.

a. Quia libere pure sic. uidetur hoc dici. quia nulla substitutio est [illegible]. Quod si institutio conditionalis. ut apparet ex [illegible] non [illegible] respectu ad illam conditionem [illegible] [illegible]
b. Sine solus. i. solum modo. sic. e. de testibus. l. i. [illegible] non in solo pane uiuit homo. ut. e. d. uni. ab. l. i.
a. Idem. pure. sic. i. danniis. le. l. plus. ac.
b. Cum similis. quo ad uerba capere quantum ad sensum. ac.
c. Ex suis scriptis. institutis sub conditione. ac.
d. Hoc enim. iterum. scilicet hic [illegible] ac.
e. Similis. similis est quod item est. ac.
f. Hec uerba. directo. extitit. ac.
g. Extitit. ex testamento uel ab intestato. directo uel per obliquum. accursius.

h. Extitisset. quod directo. ut sibi heres. [illegible] [illegible]
i. Admittitur. cum filius uel sumus tempore mortis impubere [illegible] patris [illegible] ut. e. cum filio. ac.
o. Instituti. i. substituti. ac.
p. Semissis. toti hereditatis. non dicas illius dimidie [illegible]
q. Et supplere extiterit [illegible]
r. Valebit. ut. e. quibus. [illegible] hic [illegible]
s. Quos possumus. [illegible]
t. Filio. pupillo pupillariter substituendo. ac. [illegible]
u. Suum. scilicet filii.
v. Necessarius. subaudi postumus. imo heres. ac.
y. Extitit. scilicet omnia sua bona.
z. Filium. eum cum filio substitutus. ac. accursius.

-a Non possum. immo est. ut. j. e. l. filii. [illegible] ibi speciale. quia sub stitutus erat frater impubis, vel hic adivit impubes patriam. alibi non. vel hic nemo aliud adivit prius hereditatem. et sic non valet pu pillaris, nisi ipse adeat et patriam. ut. s. e. l. ij. § adeo. et j. adire. ita tamen. et § suspecti. et j. prox. § et facto. [illegible]

-m Mutatae. etiam mutatur hoc modo. Titius heres esto. Si [illegible] non erit, [illegible] heres esto. [illegible]

-n Contra hoc j. l. quia secunda non mutatur. non valet substitutio. ac.

-o Uno gradu. i. una persona. ut. j. l. si § Titius. ac.

-p Substitutionem. cum distinctione tamen quae sequitur figurate. ac.

lium ex parte. ego patris heredi
tatem repudiavero. nam filii
hereditatem habere possum. § Si ex
asse heres institutus filio exheredato substitutus repudiaverit
patris hereditatem cum non habe
ret substitutum, non poterit
filii adire hereditatem. nec enim
hi testamentum patris adita fuit
hereditas. nec cum sufficiat ad secun
darum tabularum vim esse factum tes
tamentum, ut exinde adiri heredi
tas possit. § Ad substitutos
pupillares pertinet quicquid res
postea pupillo evenerit. nam cum
fuisse voluit testator substitutum
si impubes, cum exheredato substi
tuere quis possit. Nisi mihi
proponis impuberem esse qui substitu
it heredem: hic enim ut ei sola
velit ad substitutum pertinere
quae ad institutum pervenerit.
§ Arrogato quoque impubere di
cimus ad substitutum eius ab
arrogatore datum non debere pertinere
ea quae habuit si arrogatus non esset, sed
ea sola quae ipse ei dederit arrogator.
nisi forte distinguimus, ut quar
tam quam omnimodo ex
rescripto divi Pii debuit ei re
linquere, substitutus habere non pos
sit. superfluum habet. Sed tamen puto
vel hoc arrogatori praestitendum,
quod quartam habet. Ergo etiam
plus puto, et si quid beneficio
arrogatoris adquisiuit, et hoc
substitutum posse habere, ut puta
ab arrogatoris amicis ei do
natum est, et alioquin reliquo.
§ Nemo institutus et sibi substi
tutus sine causa repetitionem facere
quam proficit. Haec enim gradu
cessit, secundus sit gradus. Potest et
dici valere substitutionem, ut
vulgari proficiat. Et si quis ei sic fuerit
substitutus sibi cum haberet

coheredem Titium. Si Titius heres non
erit, heres heres esto, non vale sub
stitutionem. Quod si Titius heres
heres non erit, tunc Stichus liber et
heres in eius partem esto, duos gra
dus esse, atque ideo repudiante Ti
tio Stichum liberum et heredem
fore.

Paulus. § Is qui heres institutus
et filio substitutus est, nihil
obstat ei in substitutione, sive
capere possit cum filius decesserit. Con
tra quam potest petere ex testamento
pupilli patris, licet in patris pars
sus non sit.

Paulus. Si filius qui patri ac po
stea fratri ex suis tabulis heres ex
titit, hereditatem patris recuset,
fratris autem retinere malit, audiri
debet. Iustius enim probatem fieri
existimo, si filius separationem bonorum pa
tris desideret [illegible] ius dicatur propo
situm est. ubi bonorum hereditatibus non
sponte susceptus liberetur. non [illegible]
tes ab hereditate remove. [illegible]
remotis tabulis ab his legitima
habet fratris hereditatem. Itaque legata
dumtaxat secundis tabulis praestare de
bet, habita ratione facultatum in
falcidia non patris. ut alias solet
si impubis.

Pomp. Quo gradu heres liberis
substituitur, nihil interest.

Idem. In pupillari sub
stitutione licet longius tempus
comprehensum fuerit, tamen finietur sub
stitutio pubertate.

Paul. Centurio filio suo intra
xxv. annos aetatis sine liberis vita
decesserit, directo substituit. In
tra xiiij. annos [illegible] filius sub
stituitur iure communi [illegible]. Post
eam autem aetatem ex privilegio et
militari potest dari tantum cum fructibus
inventis in hereditate.

Pomp. Siquis enim quae in

-r Uno gradu. puta filii instituit et alii ei substituit. [illegible]

-s In pupillari comprehensum sit. quia [illegible] filium [illegible]

-t Centurio miles [illegible]

-u Directo. [illegible]

-x Bona filii. non solum paterna. ac.

-y Iure com. i. paganorum. ut. s. l. prox. ac.

-z Aetate. i. filio decedente. ac.

-A Contra. [illegible]

testamento suo legauit. rursus a substituto filii liberum esse iussit. liber erit. qui legato [illegible] nam et in legato et in testibus nouissima scriptura erit spectanda. sic in codice testamento uel testamento codicillis confirmatis obseruatur. Si suo testamento pater filio alia rursus hora pater filio testamentum fecerit adhibitis legitimis testibus, nichilominus id ualebit. et tamen patris testamentum ratum manebit, nisi et sibi filio testamentum fecerit. deinde sibi tantum. utrumque enim prius rumpetur. Sed si secundum testamentum fecerit pater sibi heredem instituat si uiuo se filius decedat, post dicit non rumpi superius testamentum. quia forma non ualet in quo filii potentius sit.

Item. Substitui liberis is potest qui post mortem eius natus fuerit. cuius substitutus heres fuerit.

Ulp. Si filius communis substituitur sit impuberi cum libertate, si quidem a patre fuerit receptus, erit impuberi necessarius. Si uero ab impubere receptus est, non necessarius, sed uoluntarius sit heres, ut Iulianus libro xxx digestorum scripsit. Quod si neque a patre neque a pupillo fuerit receptus, et cum [illegible] suggerent ut ipse pretium patris sue [illegible] non offerens possit, et libertatem consequi. Substitutio fuerit legitimus filius, posse cum impuberi substitui cum libertate, quemadmodum institui potuit legatarius. Et euanescit legatum existente condicione substitutionis.

Iul. Item et si post mortem legatarii seruus substitutus.

Ulp. Patris et filii testamentum [illegible] fit. puta [illegible] ualetur [illegible] Marcellus libro ix digestorum scripsit, sufficit tabulas esse patris signatas. et si resignatae sint filii et uiui.

[illegible] patris sufficit. Sed si pater sibi per scripturam filio primum [illegible] fecerit testamentum. ualebit.

Item. Si ita quis substituerit. si filius meus intra x annum decesserit. Seius heres esto. deinde hic annum xiiii post x annum decesserit, magis est non posse heredem bonorum possessionem substitutus petere. non enim uidetur in hunc casum substitutus.

Gaius. Is qui contra tabulas testamenti patris bonorum possessionem petierit, filii impuberi substitutus sit, repelletur a substitutione.

Pap. Qui plures heredes instituit ita scripsit. eos quos omnes inuicem substituo. [illegible] a quibus [illegible] heredibus hereditate uno eorum defuncto, [illegible] substitutionis [illegible] ad superstites tota portio pertinebit. quam inuicem uicem eam singuli substituti uidebuntur. Ubi enim quis heredes instituit, et ita scripsit eos quos inuicem substituo, ab his substituti uidebuntur qui heredes extiterint.

Ulp. Si plures sint instituti ex diuersis partibus et omnes inuicem substituti, plerumque credendum est ex hisdem partibus substitutos ex quibus instituti sunt. ut si forte unus ex uncia, secundus ex quadrante sit institutus, et repudiante [illegible] viii partes diuiduntur [illegible] octo partes [illegible] institutus [illegible] scriptus est, nisi forte alia mens fuerit testatoris. quod uix credendum est nisi euidenter fuerit expressum.

Iul. Si pater impuberes filios inuicem substituerit, et ei qui non [illegible] mortuus

fuit. substituit tutius ...
dum e solos fres ... accep
turos. Quod si non duos gra
dus huius institutionis fecit ut
fratres invicem substituerentur
filii non esset. tunc tutius non
erit.

Item. Si pater filium impuberem
heredem scripsit et ei substituit sic:
si quis sibi post mortem natus
erit. deinde uno fratre postumo na
tum testamentum ruptum post mor
tem autem fratris uno patre natus so
lus heres primo suo extitit.

Item. Institutus ... coheredi
suo substitutus fuit. deinde se
promissum ... mutuum
... patrem sempronium substi
tutum esse.

Item. Lex cornelia que testa
... qui in hostium potestate dece
sserunt confirmat non solum ad he
reditatem ipsorum qui testamentum fecerunt
pertinet. sed ad omnes hereditates
que ad eos quoque ex eorum testamento pertinere
potuissent si in hostium potestatem non
pervenissent. quam ob causam si pater in hostium
decessit. filio impubere ... in
civitate ... intra tempus puberta
tis decessit. hereditas ad substi
tutum pertinet primum ac si pater in ho
stium potestatem non pervenisset. Sed si pater
in civitate decessit. filius im
pubes apud hostes. si quidem mor
tuo patre filius impubes in ho
stium potestatem pervenerit. non commode
dicatur hereditatem eius ex lege
ad substitutos pertinere. Si non
uno patre filii in hostium pota
tem pervenerit non existimo legem
corneliae locum esse quia non efficiatur
... in illa ... manente ...
quid heredes habet. Quamvis im
pubes filius vivo patre captus
fuit. deinde mortuo in civitate
patre ... in hostium potestate dece

fuit patris hereditatis ... ex lege xii.
tabularum. non filii ex lege cornelia
adgnatis proximus pertinet.

Scevola. Si pater captus sit ab ho
stibus. mox filius et ibi ambo de
cedunt. quamvis prior pater decedit lex cor
nelia ad pupilli substitutionem
non pertinet. sed et si rursus in civita
te impubes decedit. quamvis si ambo
in civitate decessissent. veniret
substitutus.

Iul. Quidam testamento filium ex parte
dimidia et quartam heredem instituit
deinde quieto ... flora ... sophia
heredes substituit. deinde si ... flora
neque sophia heres esset. tunc gra
du ex parte dimidia et quarta ...
...
plures heredes substituit. in plures
quartas uncias. quietus heredita
tem adiit. paulus et sophia vivo
testatore decesserunt. Quaesitum
quadrans paulo datus. ad quietum
tantum an ad substitutos eiusdem
gradus pertineat. Respondi ...
hereditatem patris familias fuisse ...
tertio gradu scriptos heredes ...
... ex xii.
uncias inter eos distribuisset. id
circa partem quarti hereditatis que
quietum ad quietum pertinet.

Item. In substitutione filio
... quisquis mihi heres erit scrip
tus his quoque fuit intelligitur.
Quisquis heres mihi erit et filius
moriatur. placuit ...
... heres fuisset. Quamvis enim
... pupillo heres esse desisset. forte
... de inofficioso ...
esset. futurum tamen ... substitu
tione ... filii ...
dicendum est. Si quis autem duos fi
lios haberet. gaium pubertem et ...
pubertatem filios substituisset. si aliud
filius meus impubes decesserit. ...
si gaius filius meus heres erit

a Ceſto. ſ. ſubſtitutus. ⁊ eſt quā ſtunc hic ſcius. ⁊ hās. ꝯ. nec; in ac. alij nō hnt ma giſtrum a ſecut' eē idē dīt. aliē unuſ fili. alij filio ſubſtitut' eſt ſubſtitutus ꝑ ſim ꝯceſſiōē. ꝗ hic articulus. tūc dnotat diuſitatē. int hūc ⁊ ſupiorē cāſu. ut. j. d. uul. q. l. iij. in fine. ac. ut hic. ⁊ eāpp. ut. ꝯ. e. ſiuſ qui hēs. ⁊ fac. ad hāc l. j. d. adim. le. alu pne. ⁊ ſ. ⁊ d codicill. l. ſi quis eū.

b C morte. ut tūc ſit hēs gai. inſti. l. iij. ꝯ. q. e. quib; ⁊ fac. ac.

c Qui cum plures. quatuor puta eſpatato attio.

d Cadierit. ſubſtituēdo nō inſtituē do alioquī ſi titius nō adiret. in chiloini' hēs eēt. u. j. d. ſ. ta. l. q. ⁊ ſiḡſ. ſeꝑ. ac.

e C quā ꝑtē. attiane ꝑtis. cū atti tius nō apierit.

f C fuiſſet. ſ. ſubſtituti ꝑ titium. ac.

g C h'ditatias. cur nō hēt ſolus medi etatē. ut. ꝯ. t. l. l. titi filij. iiij. q. omēs ſepati ſūnt inſtituti. at oppōit' q. teſt hic uniles. u. iſt. d. ha. iſti. ⁊ ſiplunt. iij. nō eēt. u ſeceſſit ꝑ ꝑtim diſtributō inſtitutē. tūc ei ut eaſdē ꝑtes. nō re tuiſſe ipoſic eoꝝ teſt quos iſtitut. ut. ꝯ. e. quos ſiſplex. at mag. ꝯb. ꝯ. e. ſi ꝑ teſti lio. ſ. ibi ꝯuicti ſūnt iſtituti. ul' ſubſtituēdo. no ait. diuꝑ ꝑtib; h'di tarie noe ſubſtitutio. ut hic patet. q. ibi ū ſtē. ſtē. ꝯ. e. l. ⁊ ſi. ubi hūt eē uniles. ſi nō q. ita hūnt i inſtitutē ut ibi. no. ⁊ fac. j. d. ſtatu. lib. l. q. ꝑcem.

h Si mat' eū erit. nec filij intelligit' adpbe iſtitut'. ſi puer. u. ꝯ. q. in di. c. ex hūc. q. q. di. l. ce. furio. ꝯ. ū aliud ſenſiſſe teſtatorē ꝑſeruit. u. j. ma. te. ſi ita ſeptū fuiſt eum titius. q; te uitio tpr' ſublato. hic eēt. ut. ꝯ. e. l. ſi h'ditate. ac. erat aūt dubitatō d ſubſti tutione. q. nō ubi ait ſeā. ang fuit ualet ſtitutō. ſi ut dixi. ꝑpria ē inſtitutō.

i C inpupillarib;. nō q. pupillaris ſub ſtitutō ibi fiat. ſꝫ. q. pupillaris iſtitut' ē. ſꝫ uulgaris. ſꝫ ſine pupillari nō fa tuit. q. i ꝑtate nō hūt. ut. ꝯ. e. l. j. a. ꝑ. i.

k C ſubſtitutō. ū ſtituitur. ut' repe tita eā. adito ſeū dic. ut. ꝯ. t. l. ſiſubeſ ditē. ⁊ fac. ⁊ del. i.

l C placuit. ſ. ſi filius ex eo ... ſicu ritur uiuo teſtatorē. ⁊ nepos ꝑ mor te teſtōis naſcit. ut. ꝯ. gallus. ⁊ pne.

o C exclud;. u. q. ꝯ. t. a. l. cū i teſtō. ⁊ loc teſtitet' p aſi gd. ut eū ſubſtitut' ei. u. q. ꝯ. e. qdā teſtō. ꝯ. t. a. l. uluti. ſi pue q' fili uiuit ꝑ morte ꝯuicti. eā pu dauit h'ditatē. ſꝫ fili nepos repudi auit. nūqd admittit' titi. a'ng nō. q. fili ꝯ titiū hēs no uīrb; ſꝫ ā repudi auit. eēt. uſ admittēdus. q. nec fili ū nepos h'ditatē adiunt. imo utrāq; pudiauit. ſ; ete ē admittēdus. ulla. q. ſubſtitutō ita ſcā eēt. ſi filius me uiuo mortuus ꝑ uba ſupiora ſi hās nō erit. expre ſe

cū eē poſſ. q. filius ꝑ morte tūc nō hic. ⁊ fac. j. d. acq; l. quā dīu. ac.

Ex duob; h'dib;. ſubſtituti. ut. j. d. ie. du. q. duos. l. ſi glaū nūo uius ſit. ut. j. de l. i. q filiab;. ⁊ ſi nō d utrāq; pcatē d trahit fal. u. j. e. q. duos. ſꝫ. d. j. adire. cū q. ꝑ hic totū uolebat ad ſubſtitutū pueniret. ibi ꝑte. l' dic ut ibi.

o C ſupremū. ⁊ eē l. j. ꝯ. u. ſiḡſ. ꝑ pīmus. al. iulgāt. eū. eoꝝ. l. i. ⁊ ꝑ pīm. ac.

a C ſubſtitut'. ſ. uulgariter.

b C adit. ⁊ ſic teſtatori directo ē hēs. ut. iſti. d ꝑu. ſubſti. ipu. ac.

c C ſoli. ſ. in eīo. ū ait titiō repudiāti. u. ꝯ. e. q. plures. ac.

d C ꝑte. ꝯ. in comet' ſubſtitut' uulgaris. nā ūbū q. h'ās adeleti eūt hēs. ille admittet. ſecus in ſieica iteſtō. q. eos in hic eūt deē. x. illi. nā duo eē ph'i dūt. ⁊ ſꝫ uē it abite ū ſoli ſcepti. ut. ꝯ. d codicill. ſiḡs. ſꝫ ū ſcepti. ut eūt. u. ꝯ. e. cū filio. l. quib;. ⁊ h ūba. ⁊ fac. ꝯ. e. l. a. q. e. eū exti. ⁊ ſ. ac.

e C et ita ꝑte ipube ipōtate oſtitutū iſtitutū. ⁊ emācipatū pubē ꝑtitur. ac'ſ neū pupillo ſubſtitutū. aquo ſit relicta legata q. ualēt. h. omiſſo edō pmā cipatā. a. h. egit p. ꝯ. ta. ut. q. dice. j. l. ꝑ. q. ſic hic q' n ꝑ tcō p q'rela; itotū rūpat' pupillare. ut. ꝯ. d ioſ. te. pap. ⁊ ſꝫ. nec. ipubis. nō ꝑ. ꝯ. ta. ut hic. ⁊ q. l. ꝑ. iſ. ꝯ. q. teſtū ē diuī euili. ⁊ q'rela. ⁊ ſic nūū pt tol lere alī. ut. iſt. l. ⁊ egit. ag. ta. iſti. ſꝫ eē. ta. d uir. ꝑ tono. ⁊ nō tollit teſtō. q. e. ꝑtoꝝ nō poſt tacet. h. tem. nullo nūi ceime. ut iſtit. d uo. ꝑ. ⁊ eē aūt in d ē q'i quereta d ꝗ. n d umbō teſti. iſ. ta. nō. ſꝫ diuī. ꝑ. ⁊ filiū q. agit. aū ſit filius ul' pat' ul' nō. ut. ꝯ. d inoſ. te. filio. ⁊ ſꝫ. ta. differt q. alio. q. querela naſcitur temū h'ditate adita. ut. ꝯ. d inoſ. te. ſiqs filiū. ſꝫ. ꝯ. ta. ⁊ pius. ut. ſꝫ. d eē. ta. l. ulti. ſꝫ. lꝫ hic nō obſtat. ꝯ. e. l. a. ⁊ l. q. in uiuet euili. ⁊ rupit ꝑ ꝑtitum ꝑ tum. ut. ꝯ. de ioſ. te. l. poſtumus. ſꝫ ē nō obſtat. ꝯ. e. ꝯ. q. q. ibi ut dixi. ac. ⁊ ⁊ ibi. ut dixi. ac. ⁊ ⁊ q. ibi ut dixi. ac.

ſtunc ſecus hēs eſto. nā ita pa rentes lib'is ſuis piē ꝓſpicē ſūt. ut ad inpubis mortē ꝯditio ſub ſubſtitutioīs ēēt refertā.

Item. Qui cū plures hēdes impubib; parib; inſtitueret. ⁊ i his acciū ſi titius nō adierit ceteros eis hēdem pt'b; q'b; iſti tuerit hēdes ei ſbſtituerāt. ceriū ſi titius nō adiſſ. titiū coh'e dem his qui ſubſtituti ſūt adire. Queſitū ē quā ꝑtem is a q° ceri bitum ēēt. Rᷓ. titiū ſi nūc cetero rū h'editatis ꝑtes uelut ſi titi' ſi fuiſſet. tūc quantā ꝑtē acci ne ꝑtis h'ditatum. reliquas u tū h'ditatis ꝑtes ex q'b; inſti tuti erāt. reliquos. hēdes eē. Quod ſi nō ſolū titius ſ; ⁊ alios adie aſſ hēdes. eos quidē uniuſ ꝑtes h'ditatis. uelut ſi tres pu ri fuiſſent coh'edes ſubſtituti duo ex tribus adiecti. hos quātitas ꝑ tes accia. ne ꝑtis. reliquos aūt coh'edes h'ditatis ꝑtes h'ent tes eē potuit.

Afr. Si mat' heredē ex̄ct. ut filiū impuberē aiente ānoꝝ xiiij. h'edem inſtituat. eiq; in pupil larib; tabul'. ſi ſibi hēs nō erit. alium ſubſtituat. ual; ſubſtitu tio. Si filiu' ex eo nepos ꝑo ſtumus uel h'edes inſtituātur. ut gallo aquilo placuit. ⁊ nepo ti ſuis hēs nō erit. titius ſubſti tuatur: filio h'ede exiſtēte. ti tiū omnino [illegible] ſi nepos natus nō ſuit. [illegible] dixi.

Item. Ex duob; impub'ib;. qui ſupremus moreretur h'edē ſubſtituit. ſi ſimul moreretur. u triq; h'edem eē. q. ſupremus nō is demū qui poſt aliquē. ſ; ⁊ quē nemo ſit intelligitur. ⁊ ꝯ eo ꝓximū nō ſoli; is qui an te aliquē ē. ſꝫ ⁊ is ā quē nemo

Ceſt. ꝑ. pat' filium pubē emācipatū ꝑterierit. ⁊ inpotate oſtitutū iſtituit. ⁊ ei ex neū ſubſtituit ſubſtituto ⁊ q' ab ipube legata reliqt. ꝑteritus egit ⁊ ſic apta ē uia. inſtituto. ut ⁊ ipſe hāt. d. ta. tandē ipupil lari etate deceſſit. q. an teneātur ſubſtitut' ad legata. ⁊ dicit eū teneri. ⁊ ipſius q teneretur pupillus. q. hic omib;

ſit intelligit'. Filiū impuberē titium hēdes inſtituit. titio in eiuū ſbſtituit filio. quiſq; ſibi hēs eēt ex ſup ſcriptis ſub ſtituit. titius omiſit h'edita tem meā adiſſ. Mortuo dein filio. putat mag' ſolicg ſbſtitu tioē deferri pupilli h'editatē. qui patris quoq; h'ditatē adierit. Et ſi nō tabulas patris bōꝝ poſſ pe tita ſubſtitutio tm̄ pupillaris ualet. ⁊ legata omib; p̄ſtanda ſūt que in ſubſtitutioē data ſunt.

Item. Et ſi nō tabulas patris petita ſit a pupillo bōꝝ poſſō. i ſubſtituti tn̄ eius actioꝫ lega tnō dāri eē. ita ut augeatur ꝓ ſtag filius extraneis nō debuit. ſic ⁊ et eſſe a ſbſtitutō dari legata. ſi p bōꝝ poſſ. ꝑ nc plus ad filiū ꝑuenit. ꝗ ad modū ꝑ filius plus exceptis. debet hic ꝯſeq̄uēs eē exiſtimo. ut ſi im pubes exaſſe hēs ſcriptus ſit. ⁊ p bōꝝ poſſ ꝑ nem ſemiſ ei ablatus ſit. ſubſtitutus ipſe legatis nō ie exonerētur. uſq; ad modū portio q p bōꝝ poſſ ꝑ nem accreſcit ⁊ auget legatis ū q̄ ea ab ſecſſ it minuit.

Marcell. Pot' inteſtō quis pl ures gradus h'edū facē. ut puta ſi ille hēs nō erit ille hēs eſto. ⁊ de īceps plures. ut nouiſſimo loco in ſubſidiū uel ſuū necuiſ h'edem inſtituat. ⁊ l' plures in unius locū poſſit ſubſtituere l' unuſ in plurium. l' ſinguli ſingu lis. ul' in medio ipſi q h'edes iſtituti ſunt.

Florent'. Vel ſingul' h'ib; l' qui eoꝝ nouiſſimus morie tur. hēs ſubſtitui pot'. ſingul' ſi nemine eoꝝ inteſta. decedere uelit: nouiſſimo ſi ius legi

tū quia a ſubſtituto ei legari nō poſſ. ut. j. de l. i. h'z datis. ꝑmo. ⁊ ꝯ. ſꝫ quidā dīt q. ē in eo ꝑt ꝑmo p ꝑteritur ꝯmittatur edictum. ꝑ eandē. l. d. ij. ꝑ. ſꝫ certe d ſubſtituto iſtituti. non exhibiti uitur. ſtē nec ꝯ ꝑtito pupillo potes dicere. quia non ꝑt relinqui ab ei ſubſtituto. ac. ⁊ de l. eum qui et ꝑot dari eē. ta. ut. e. tēb. ꝑ. l. maximū. ⁊ ac. ꝑ de no. d. l. ꝑ. inſti. ac.

g. C a pupillo. inſtituto alio omittere edictū.

h. C legati. relicti in ſubſtitutē. ut. ꝯ. e. l. ꝑ. inſti. ⁊ ꝑ legat. ꝑ. filiū. ⁊ q' ſi ipube relicta a pupillo dubi ſicut dixj. de l. ij. l. ſꝫ. ⁊ ſꝫ nec obſtat. iſtit. de pupil. ſub ſi libi. q. ibi uiue euili. anullatur. ut ibi. no. ⁊ d. l. ꝑ. unde nō ualet ſubſtitutō. ibi.

i. C extraneis. ſ. parentib;. ⁊ ad q. j. de l. ij. cum pronuntiā ſubſtitutus aūt omib; ex neis.

k. C exceptis. nō aliis. ſꝫ ſubſtitut' omib; ſi ab eo ſit re licta. ut. j. de l. ꝑ. l. filium. ⁊ ē ratō q. ſubſtitutus ī totū ſubcedit uoluntatē teſtatoris ſuccedit. aliq' ut eē ꝑſe excepte hēs. j. de l. ꝑ. l. a lai. ac. ⁊ ē. l. a. l. i.

l. C ita dic. d ioꝝ cāte ē ratō. ſiq. ad. l. fal. ſibi. iſti. ad mā. ſinādato. ⁊ ſꝯt. ut ſit. d ſb. ꝑ. ⁊ eū ait ſit ad ſꝫ ꝯ. eḡ. ſiqs negā. ⁊ ꝑpeūt q ꝯ. ⁊ ꝯ. ⁊ ſiqs ad eo. ⁊ ꝯ. d ſi faciet ad. l. j. d. l. i. ſibi. ado. ⁊ ꝑ. plautius. ac. euū

o. Poteſt. inſtit. d uulg. ſubſtit. in pnē. ac. eū ꝑ ſuo

[illegible later notes]

xxviii

Uel singulis legittimorum. sic instit. e. l. ul. singulis. ac.
e. l. plt. et contra. j. de l. ij. titia. scio. et set a ubi p fidio.
ut eos inuicem rogare. no uis ab intestato res uare. 90. ii
Qui plures omnibus substituere.
Ergo et ad breue qz abbreuiare pot num
tpe. sic. s. de iudic. l. nonnumquam. et sac. j. c. ex fdo. et jt

tantum heredi tantum in integrum
matres custodire uelit.
Papinianus. Qui plures filios her. i
post quibus dici substituere. nam u
tiusque nec omnibus. sicut post et nulli
substituere. ergo et ad breuius
tpo etatis substitui pot. ut puta
si filius meus intra annum x
decessit titius ei heres esto. Itaque
et si diuersos substituat per singula
etatis admittendum erit. uelut
si intra annum x. decessit titius
heres esto. si post x. intra xiiij.
meuius heres esto. Et si a patre
institutus. rogatus quis hereditatem
restituere ... con
... adierit qui aliis
ceteraque in eodem testo relictas.
... ut lega
ta ... secundis tabulas
oportere ... restitutio ...
uare ... testo quitus ...
... Et plerique
diuisa sua opinione. quia pupil
lares tabule ... testi
quo uare ...
Idem lib. Cum ex filio quis duos
nepotes impuberes haberet. si alterum
eorum in potestate. alterum non. et uellet
utrique exequis partibus heredem hic.
et si quis ex his impubes decesserit
si ad alterum partem eius transferre. ex consilio labeonis ofilij ca
scelij trebatij eum quem in potestate habebat.
solum heredem fecit. et ab eo alteri
dimidiam partem hereditatis cum in suam
tutelam uenisset legauit. quod si is qui
in potestate sua erat impubes decessisset. alterum heredem ei substituit.
Filio impuberi in singulas causas alium
atque alium heredem substituere
possum. ut si intestatus si sibi
nullus filius fuit alius. si filius
fuit impubes mortuus fuerit heres
sit. Quidam iiij. heredes fecerat
et omnibus heredibus preter unum sub

stitui erat. unus quilibet cum non erat
quisquam substitutus. et ex eis alter
uiuo patrefamilias decesserat. partem
eius cum nemo erat substitutus
ad substitutum quoque pertinere
ofilius cascellius responderunt.
quorum sententia uera est.
Papinianus. Cum (?) agnitam impuberis
intestatus decessit. quod modum le
gitimis heredibus auctoritate principali
... in eo casu ... ita
si forte substituit naturalis pater in
pubes. succurrendum erit substi
tuto. nam et legitimis heredibus fu
turus non alienu quam utiles actiones pre
stari possunt.
Idem. Coheredi substitutus
prius quam hereditatem adiret aut con
ditio substitutionis existeret in
terim decessit. ad substitutum eius
siue siue postea substitutus sit.
utraque portio pertinebit. nec inter
erit prior substitutus post insti
tutionem an.
Ex his uerbis con
qui iuncte substitutionis ad eundem +
portio scriptis heredibus pro modo
substituit alij quesite portionis
deferte. Cum filie uel nepoti qui
locum filij tenuit. aut post te
stamentum cepit tenere. pater substitu
it. Si quis ex his mortis quoque
tempore fuit in familia substituto
fit inuita. Cum substitutum filium pater
rogauit. si impubes diem suum
obierit. totam hereditatem suam restituere.
legittimum heredem filij. salua fal
cidia aggendum partis hereditatem.
ut ab impubere fideicommissum post
mortem eius datum restituere. placuit
nec aliud fraudi uiri cuius
substitutionis conditio pupillare eta
tem uerbis prestitis egrediuntur. qui
ita locum habebunt. si patris testamen
tum ualuit aliquin si non ualuit
ut ea scriptura quam ... non
luit codicillos non faciet. ...

...stamento. set in eo quod dicit alius. ... s. e. quibus. et hec uerba. set dicens fuum remansisse ei. ut s. e. cum filio. accursius.
.t Tenuit. tpre testi. adq. s. t. l. l. v. et nepotes. ac.
Tenere. ut s. e. l. ij. et set ... ac.
Substituit. directo uulgariter. uel pupillariter.
Filie. filia uel nepos. ac.
In familia. qz emancipat. uel in adopt. datus. ut istit.
Alium. impuberem. ac.
Rogo. p fidio. et sic pobliquum. non directo. ut s. e. ac.
Impubes. l. nunc. et restituere. s. quicumque et post pupillare etatem ... ac.
Restituere. accipere placuit ...
Legittimum. ad hec e. testdo. eam. et c. e. ... ac.
Falcidia. trebellianica.
Fidio. s. spale. l. uni rei. ul. fidei. ...
Datum. l. relictum. et e alicui fidio. datum. ac.
Restitue. titio fidicomissario.
Nec aliud. ...
Egrediuntur. ...
Non ualuit. s. nec testi. nec iure codicillorum. ...
... acc.

[illegible]

a– Tenebuntur. i. non erunt astricti. l. aliqui nove [illegible] non tenebuntur [illegible] non institutum [illegible] potest [illegible] gravari [illegible] testatio. ut. j. ad treb. ex facto [illegible] alias subiicit [illegible] hereditate [illegible] fallit [illegible] alii est gravatio. ut. j. de l. i. filius fa. [illegible] et titia.

b– Cavendo. quia est necesse ut volu[n]tas patris sit tuta [illegible]

c– Nullius fideicommissi [illegible] ut eum honorarent quem non honorabant. ut. C. de fideic. l. [illegible] non gravatur [illegible] ut. s. e. l. [illegible]

d– Debebit. [illegible] substituto ei non debetur [illegible] quando [illegible] ultra falcidiam. Collegatarius singularis [illegible] alius restituerit non deducet fal. ut hic. [illegible]

e– Discretis. [illegible] duobus [illegible] aliis duobus [illegible]

f– Specialem falcidiam [illegible]

g– Coheredis. [illegible] filium impuberem [illegible] coheredi equaliter instituit [illegible] filio substituit [illegible] gravavit [illegible] titius habet totam hereditatem [illegible] pupillaribus tabulis [illegible] legata ex pupillaribus [illegible] falcidiam [illegible] quia habet [illegible] sed si [illegible] substitutus [illegible] coheredi titius [illegible] pupillarem semissem [illegible] substituto [illegible] legavit [illegible] falcidiam [illegible] pinguedo tutti [illegible] non nocet [illegible] pinguedo [illegible] pupillari [illegible] institutus. nam duo legatarii eiusdem rei legate unum

hac expressum est. Nec fideicommissum praestare si qualiter iure filii tenebuntur. Nam et si pater filii exheredati et ei rem mandavit relinquere, nullius fideicommissi erunt. Alia quam si legata vel fideicommissa filius acceperit. Item modum eorum fideicommissi hereditatis a filio capitur citra falcidie rationem debebit. Cum discretas portiones coheredis pluribus scripsit heredibus ac post eorum institutionis ordinem ita scripsit: Hos heredes meos invicem substituo. Qui eos pro loco inter invicem substituisse videtur: quibus [illegible] institutionum partes non agnoscentibus ceteros omnes coheredes admitti. Cum patrem et filium impuberem heredes instituerit et invicem substituerit, reliquis coheredibus datis, pro occupatione assis ita scripsit: Hos omnes invicem substituo. Voluntatis questio an commixtione omnium patrem et filium substitutionum coheredum invicem visum sit, an ei scriptum ad ceteros omnes transtulisse. Quod magis videtur. Iure speciali inter patrem et filium substitutionem. Coheres impuberi filio datus et idem substitutus legatis solis tabulis relictis ea per superiorem praestabit, ac si parte sua praestitit. sub condicione pro altera acceptis. Nam eam portionem habebit alio substituto. Nam ille falcidie rationem inducet. Quod plane sub condicione primis tabulis his institutis, rationem maxime coheres filio datus condicionem integram obtinet. Nam collegatarii primis tabulis una datum: secundis autem tabulis eadem res sempronio, secundis primis quam intoservit. Cum pater impuberi filie que nondum duodecim annorum obiisset, tabulas fecisset, cum impubes filia supersite sorore pubere decessisset, quaeritur cui fecisse substitutionem placuit, simul quidem prioris quam novissima decessit. Sin alterius vero, quae pubere aetate compleverit, solo uterque continuatio facta substitutionis huius verbis placuit. Ille filius meus si quis ab his minor aetatis pubertatis annos decesserit, tunc in locum eius tutoribus esto. Quid magis quam si post tertio substitutum? Quod ideo [illegible] sub [illegible] iussisset. Etiam qui certe his rei instituit coheredem non dato bonorum hereditatem obtinet.

Item. Qui duos impuberes filios heredes reliquit, ita substituit: si alter mortuus esset, alterum puerum post mortem patris simul perierunt duo hereditates substituto deferuntur. Sed si diversis temporibus ulterius decesserint, in hereditatem novissimi pueri eius frater qui ante mortuus est hereditatem substitutus invenietur. Si interventione falcidie pueri portionis hereditatis non venientis nec substitutus amplius quam sex uncias inter testamenti desiderabit legata, quorum quae a substituto eius filii data sunt. Qui prior intestati decessit, adimi non decernunt.

Paul. Ex facto quaerimus quod si urbe [illegible] impubes [illegible] a principe ut muto substituere ei liceret, substituit titium. Mutius duxit uxorem. Post mortem patris nascitur ei filius. Quaero an rumpatur testamentum. Respondi beneficia quae principaliter principes solent interpretari ex voluntate principis inspiciendis;

[illegible] ut augmentum [illegible] primus intestatus [illegible] legitimum heredem [illegible]

h– Probabit. nam hic legata augetur pro pingui parte [illegible] coheredi [illegible] pupilli [illegible] institutus. ut. j. ad l. fal. [illegible]

d. Non veniret. [illegible] falcidiam [illegible] ut. j. ad l. fal. [illegible]

i– Non idem. [illegible]

k– Alios substituti qui non est institutus cum filio. ac.

l– Plane. i. simpliciter.

m– Datus. i. non substitutus.

n– Quadrantem. integram a toti hereditatis. [illegible]

ul. si forte integram suam dimidiam [illegible] unum substitutum non moveret [illegible]

e. Desiderabit. [illegible]

f. Decessit. [illegible]

[illegible]

mū ut si ita legauit pat̄ ī pupill. substitutōne. si filius meus uł aliqs filioꝶ meoꝶ decesserit ī pupill. eta te lego tibi. c. non ita dixit. si decessit intestatus. lȝ hec litt̄a mutatur inuertē. cum ei ex filii testō sit relictū ergo si decedat intestatus nō debetur. s. jo. ut ergo ipa substitutio recidit admittū. sic legata. ite ee. hinc. l. s.

qr ibi separati fuēr substitutio secta hic coniūcti dy

¶ C̄ inmonti. s. de lib. et postu. si postumi. ℓ. qd uulgo. ee. so. ibi eod. in primo gradu filius institutus fuit. pinde sequentes ualēt. lȝ ab eis pre teriti in primo gradu. hic a primo p̄teritus. in sequenti substitutus. quare primo sub ducto sequens ualet. et ceteri qui sequuntur. s'm. jo.

¶ C̄ uxlium est. ut. s. de lib. et postu. et si peperit. ℓ. si. q. s. t. i. si filius. ac.

¶ C̄ interest. quo ad hec ut gradus ille ualeat. ac.

post diem eatenus id eum tribuere uoluisse. quatenus filius eius in eadem ualitudine perseuerasset. ut quemadmodum in ea que sub pubertate fiunt pupillare testamentum. ita princeps imitatus sit ius meum quod propter infirmitatem non pot testari. Nam et si furioso filio substitutum sit. dicerem desinere ualere testamentum. cum resipuisset. quia posset sibi testamentum facere. et cum in qua in aliis mag sit beneficium principis. sed ad hunc modum ualere dicimus si auferret ei testi factionem hominis sane mentis. Agitur et actione subheredis dicendum est ...[illegible] substitutione in. quia nichil interest. alium heredem instituerit ipse filius postea an ... hic cepit suum heredem. Nec enim aut patrem aut principem debere ea si cogitasse ... si nisse. aut eliquam postea nasceretur ex heredaret. Hec idē eque ad modum beneficium principale ī ... cedat circa testi factionem ... personam ... anima ... plurimum sit q ... si ita sit. sponat substitutionem. filius meus meuius si intra x. annos decesserit titius heres esto. si intra xiiii. meuius filius qui v. iii. annorum decesserit. uiuit titius solus ex substitutione heres erit. an meuius quarter ... si intra x. annum intra xiiii. an filius decessisse. uerius omne quod tempus quod est intra pubertatem habui esse puin ad substitutum. deinde filio et filius huius pubertatis est mag... aut est intra ... eo tempus suum se ... sustinuisset. etiam uoluntas testatoris aperte ostenderetur.

Lucius titius cum haberet filios in potestate uxorem heredem scripsit. et ei substituit filios. Quesitum est an institutio uxoris nullius momenti sit. eo quod alio gradu filii non erant exheredati. Respondi cum gradu aquo filii preteriti sunt. nullius esse momenti. Ideo cum idem substituti proponantur et testo eos heredes exstitisse ... totum testamentum infirmari. filii si tamen eum gradum quo ab initio non ualuit. sic dicendum. Si a primo sit filius preteritus. a secundo exheredatus. in eo autem non est quia ne filii heredis institutio ualeat. neque alio filius exheredatus est. in quo ipse filius substitutus. Si ...uł legimus. pater eos qui sibi heredes instituerat. filio impuberi substituit. et quis sibi heres esset. in exheredationibus instituisset. qui tamen fidei commodauit. ut non caperent pro parte ex eo quod acceperat. dixeret ad substitutionem in pubis admissus. utrum pro ea parte qua scriptus fuit uideatur. an non pro ea qua cepit. item ut augeret eius pars in substitutione. Respondi qui infirmitate legitime accommodauit. ad eum heres esse. ... nec desinit heres esse. licet res que ita relicte sint auferantur. unde ex scriptis tabulis uni heres est. potest in quantum scriptus esset. sicut cum proinmittis est. meo quod fratre et legisset quam in uno et sit desineret heres esse. eodem dicendum quemadmodum intelligendum est in eo qui cum scriptus esset heres. pro qua parte ad ... si heredem esse institutum rei ... tanquam postea liberat ... datus est. cum permissum est ad substitutione. uenire quod et in testo fuerat relicta. licet ei hereditatem ex institutione amisit. tamen ex substitutione istam portionem quam ... amisit percipit.

Idem. Ex pupillari testo quod ... sicut principale uim exprecte ... conseruari posse. meuiainus scripsit.

¶ C̄ admodauit. s. testatori.

¶ C̄ heres eet. subaudi heres sit filio meo.

¶ C̄ parte. instituti erat in .iiii. untias. de una restitu enda rogatus.

¶ C̄ acceperat. alter institutio.

¶ C̄ impubis. filii testatoris.

¶ C̄ uenerat. ad filii substi tutionem. et ita percepta. et quatuor untias. fuit se ptus que fuit tertia hereditati.

¶ C̄ uenerat. accepit ita ut augeatur. ei et c. a die ce pit. i. cum effectu retinuit. ut. j. de a. h. aliud. ac.

¶ C̄ cepit. i. ptribus untiis. quia non accepit plus de ducta illa untia quam re stituit nō capaci.

¶ C̄ eius. instituti rogati tacite.

¶ C̄ accommodat. quod est cum promittit de restituendo nō capaci.

¶ C̄ nec desinit. ad hec. s. t. i. ei qui solidum. ifi. et de mu. a. si me. ℓ. ei quod pap.

¶ C̄ auferantur. a fisco ut. j. de hiis quibus ut indig. l. qui tituum. ifi. al. cum tabulis. infi.

¶ C̄ scriptus. i. ex substitu tione. in. iiii. untiis adqui ritur. sicut in institute.

¶ C̄ eet. sic. s. de act. empt. ul. s. offerri. ḣ. s. j. de acqu. h. si totā. so. ut ibi. pter. ar. s. s. de senat. et indign.

¶ C̄ primitus. sic. s. de offo. pro. diuus.

¶ C̄ item dicit. ut in quere la. ut. s. e. in substitutione. et in recta. et institute. ut. j. proxi.

¶ C̄ portionem. et ex substitu tione delatam.

¶ C̄ quantum amisit. i. pro rata eius quam habebat prius. lȝ id amisit. apparet ergo quod sufficit semel factum et si nō duret. ano. pro. a. s. de rem. uiso. si patte. et uersum. accum. accum.

d. minuto. t. l. pit. t. sol. ut ibi. ut. e. e. i. pit. ac.

g. C̄ Ex ko liceat. directo sic in pupillo. ut limoso. heretum ut. j. ibi. na. aiu. uiosos. na. pridio. h. facte. poterat ut. coi. ut. nō est opus ipetrari p. p. uilium. ut. c. ut. l. unica. et admine. la. ifi. ar. l. si. fign. et facit. e. qui te. fi. pe. l. diseretis. ao. dectis. sic. tus. accum.

h. C̄ uxorem q pcess. ac. e. dicit ut tus. l. h. nō quatur. ac.

i. C̄ impre tari. ut. e. j. de reg. iuris. l. neratius. ad. ū. o. l. m quecto. alib. as. de iudic. sing. mcon tractu sec. ut. e. de pact. l. ue tibus. ac.

k. C̄ impunite tibi. nobis. quo. quod rendet nūc. de. j. ibi. g. a gno. q. e. se. ex huius suam ren sionem co firmabit. ac.

a C̄ testam tum. ut. e. e. humanitatis. qua ideo uicitur exemplaria. ut ibidē.

b C̄ auferet. ergo recedi tur ab eo quod diu equum iuris ipse utilitatem superuenientem. ut. s. de offitii pme. l. pit. a. et fac. l. de. m. frdio. lȝ cui. ad aut. ar. lg. l. ii. infi. et c. tertio. dat. sic unquam nō contrahen. empt. in lege. quod de dit. et de ri. mem. ifi. accum.

c C̄ inre si libertatus. ac.

d C̄ si intra. xiiii. s. annum decesserit subaudi. accum.

e C̄ meuius decesserit. s. his. esto. ac.

f C̄ pubtate. e. dicit. s. e. ipupillari. al. certius. e. l. uerbis. al. qui plures. al. cum ex filio. s. filio. et ij. de fm. ca. l. ij. s. pmunc. ea. e. si ita quis sub. et de adopt. si arrogatur. lȝ an impu. a. e. e. l. ij. ac.

g C̄ tps. ipsam. sic ergo tps tenetur. debit turgm. ut. et ae. e. cohedi. l. qui patrem. ac.

h C̄ substitui. uulgariter. accum. unus accum.

a C̄ Ex pupillari principale. si forte expugnatum sit p querela. acce.

b C̄ nec intotum. lȝ p principale tenet accessorium. ut. j. de peculio. lega. Nam quod. ac. *e fae sit ad quod cap. uc. d. parf. f peter*

quia una bene posset relinqui naturaliter ut l. ij. C de naturali lib. In uel ponas plures unas restituendas uel ponas in spurio an mag releng pro dy

C̄ scribit. quia pars est et sequela. ut institit. c. ℓ. liberis. a. s. e. l. q plures. et si primo et testo. nō capit uires a bo. sed a primo. ut. s. e. l. patris.

a- L vtius naturalē. pubem ul' impubem. nō cum. quia cū nō sit ī potestate. n̄ pōt ei pupillarit' substitui. ut. s. l. ij. circa p̄n. ac. | possit. ut. C. ā nāli. li. l. b- C asum. s. uulgarē. s. quo cum ultra unciā hēr ū | ij. vio. b. unc secus eēt.
c- C nō adsequente. s. pupillarē. s. sigs ac. | cedat legittimo. si legittimi[s] inuitū tm̄. a hec ꝑp inequalitatē uitādam. v. ac. C. e. l. ij. al. quāuis. ac. s. e. l. iam hec
d- C postea. quia tunc ss̄. hēr.
e- C duplex. i. q̄ r in duob; cāib; sunc unc. eēt ssalitas. nō. hic s̄m q̄s dam. tacita pupillari nō admit ti ō matrē. si h nō q̄ matr. s̄ ꝑp inequalitatē. nec ei ē hic tacita. ut statim dicetur. ac.
C ertis. s. impuberes. nā q̄ sunt. vij. alt' annū tō h̄at. nō nec hec inequalitas. dum mō ao bo sunt ipubes.
g- C libi. s. legittimi. nā ibi ē īus.
h- C nō ad matrē. hāc dictam h̄re uūlequia. i. q̄ breuib' uerbis. s. uoc īuicē substituo. c̄ntiuc sub stitutiōes otinētur. s. due uulgares. et due pupillares. et omes expsse. et hic mat' reicit. sicut in cōpendiosa dicitur. C. e. l. p̄cibz. fo te nō quia uiisilē ē. q̄ testatore filios uxori p̄tulisse uoluit. b. C. e. l. pōt. a hec eadē recipca dīr. ut. s. e. l. iam hec unc. et ig īte. nō. hic. q̄ tacita pupillari ex cludit matrē. q̄ al' nō inucitur ut q̄ ē instituta cū filio. ut. C. ō instit. et sub. l. s. nō placet. q̄ nō eēt. q̄ nō ē h̄ tacita. ac.
i- C repudiauit. alt' exh'edibus.
k- C solum. ut. q. s. e. l. qui plez hēdes. q. j. e. l. qui hebat. secus ī muīc ac scedi. ut. j. de leg. ii. l. ex plib; ītē ē ratō hui dci. q̄a tunc ōmū admittit' subst. cuo eū est istitutū hēre nō posse. q̄ ē cū mortuis istitut'. nō eū testār. ītē ē ratō. q̄ oditōale relictū nō transmittit'. pendēte odit ōe. ut. C. de adnē. tol. e. s. in aūt. ac.
l- P at fa. l' filio. sic. s. esto m h'ēs fil' meus īt' pupil. ac. ul' esto filio meo. sic.
o- C gaio seio. s. si hēs nō erit.
n- C michi. ex hec ūbo in dubitatur dubitatō. uidebat' eē ex sub stitutē pupillarī. nō sibi s̄ filio h'ē fuisse. ut. istit. e. ipn.
o- C sibi. testatori primo.
p- C utriusq; cāu. s. uulgarē et pupillarē. ut. s. e. l. iam hec unc circa p̄n. ac.
a. C hēs erit. ut eī hec dictō m p̄dō apposita. ut. j. ō s̄m. ta. l. ā p̄to. sita. e q̄ filio. eaūs. s. d. pl. s̄p. l. āmplius.
b. C ertitisse. mediatē filio h'ēd eī q̄ est directo hēs. nā hēs h'ēdis. ac. ut. j. dacq. h'. l. sigs s̄ tuum. c. s. ac. s. instit. l. s. ac.

L. Lucius titius legitimum filium. et alterum naturalem heredes instituit. eosque inuicem substituit. titianus legitimus filius quem pater anniculum reliquerat post patris mortem impubes decessit superstite matre et fratre naturali. quero an hereditas eius ad fratrem naturalem ex causa substitutionis pertineat. an uero ad matrem. Modestinus respondit ad primum casum non existentium heredum substitutionem pertinere. non ad sequentem. si quis eorum postea decessisset intra pubertatem. cum in naturalis filii persona duplex substitutio locum habere non possit. ideo ad matrem legitimi filii hereditatem ab intestato pertinere. Aliter si eo more certis liberis institutis inuicemque substituti fuissent. tunc enim alterius defuncto infra pubertatem eius si ea persona non ad matrem sed ad substitutum deuoluitur. Cum pupillo seio instituto certis portionibus quibus distracte fuerant pars petitioni sua repudiaturi debeatur soliusque eo tempore superuiuit ex substitutione pertinere.

Idem. Pater familias primis tabulis patrimonio herede instituto secundis tabulis ita scripsit. filio si intra pubertatem decesserit gaium seium fratrem suum substituit. deinde titium gaio seio. et postea sic dixit. quod si gaius seius frater meus primo loco substitutus heres esse nollet. tunc ei fidei committo reliquo. Quero cum filius patri heres extiterit et intra pubertatem mortuo fratre testatoris ex substitutione heres sit. an fideicommissum debeatur. cum ita uerbum sit. Si gaius seius frater sibi heres extitisset. Respondit defuncti quidem uoluntatem utrumque casum istituisse. uel substitutus esset filio impuberi.

Scevola. Quihabebat filium et filiam impuberes. instituto filio herede. filiam exheredauit. et si filius intra pubertatem decessisset. filiam eidem substituit. si filia sua quoque nubere decessisset. uxorem suam ... sororem suam substituit. Quero cum filia pubes sit filii heredita ad uxorem et sororem testatoris iure substitutionis pertineat. respondit ei quod proponeretur non pertinere.

Idem. Seruum cum libertate heredem scriptum et filiis non sit tamen alii substitutus est. alterius ius si. domino ad quem hereditas alterius iussit. non querimur. an substitutio locus sit. an non. quem est substituto locum cessit iustus heres esto. stichum meum do lego. si stichus heres erit. stichus liber heres que esto. Hac questione in primis quero an uno uinus gradus sit an duo. et cum in parte sit substitutionis. an eadem permane at et gaudet in pluribus que recipi ente an ipse sibi substitui possit. et respondetur: cum institutionis minime substitui posse. Igitur stichus heres scriptus si heres non sit. uel heres esse in ssus sit. substitutio nullius momenti erit. si sub conditione quis heres scriptus sit. purè autem substitutus et cessa minime: quam pōr eūm stetit uidē deficere conditio. et substitutionis locum afferet. si heres extiterit conditio. deficit pure sit. ideo nullius momenti erit substitutio. et si pure.

nō ob. l. s̄m. C. e. nupt. q. l. l'ō ī dubio ā h'ī caū eēt q̄ filie cōhēdāt. n̄ postea s̄bstituit n̄ pupille. t dirto ut. l. i. s. i. l. cōhd. s. cū filie ūs. atco g. e. i. s. alr. ītlig. car deleret ab ho' uel. quot. i. l. ī ābigua ꝯ ne uūt lux
— sr seruo ꝑpō sine l'btate ... ī idtico ... ū cā l'btate ... teneat sine ... fine nō. Ꝝ.

l. C erit. ad eū testā. nō. q̄ ne sibi substitut' nisi ei nō tata. ul' n̄ fiāt duo gradus. ut h' hec. ē. s. e. s. s̄ plex. sic.
q- C hēs esto. h' instituto fit ut p̄nū legatario q̄tur h'ēditas. cum fit sine l'btate. ac.
n. C nō erit. i. si h'ēditatē meuo nō q̄sient. a. mnitur h' ūba. s. t. i. s. pat.

Q ui hebat nubetet. i. nubilis eēt. | si sihēs ipubes. dic quādi
p- C pubes. legittur iā nubilis erat facta. | nūc pubes. ac.
C impubes. iam hēs. ūn uulgari iam lecū nō h't. ne ob. s. e. cohādi. i. p̄n. ubi te uulgari dicitt. ac. | habebāt filie bōā unc substitutōis. q. ita seue
f- C ptineat. q' uidebat' q' | uīs uidebatur succesisse. ac.
g- C nō ptinē. q' cō ditoale relictū nō trāsmittit'. ut. C. ead. tol. e. s. in aūt. et. q. eade. uī dit. s. q. h' filia hebat hic substitutos. s. vio. h' ēfect oditō. sub quia uxor et soror erant substituti. e sic n̄ obstat. q' tie. s. e. l. iiti. et s. accure.
h- S ecuum S. qui. ē. abeytanteo. ac.
i- S C altius fiu nō. imo repudiauit. | j. s. uic. e. l. i. c' p̄sui. īde q. pōt. denti esset sua patō intentu. ut. s. si par. h'. ꝑe. l. ij. q. j. dacq. h'. l. l. hunc duo uum. gl. fuus coie. abeytanteo. ac. | fuus coie. abeytneo. al. s. al. fuus du oz. erat ei alr oue cohie qui uult p
k- C locū eē. i. alta ꝑte. ut. j. dacq. h'. l. l. ferri unc accessendi. īte alia ratiōe uult pferri. q. quia diu istitutus ē nō ad mitti' substitut'. ut. j. dacq. h'. l. q' diu. s. substitutus p̄se. ū. C. de a. tol. e. i. p̄mo. e ꝑ fo. ubi substitutus pferrur cohēdi. īte. l. q' diu. ū ob. q' nō īpte ac cuntis s̄ repudiatis. uēit. ut. j. s. l. q. dūs unee duor; substituet. ut. l. i. cōis. e ita notāt hic quā substitutū pferri istituto ꝯ regl's. ill. l. t ad ducit alui cāu. q. s. do. lib. l. s. l'bē p̄sono. si nō ē bōā nota ut ex p̄sis appet. q' h' nō pre fertur istituto. s. l' lecū repudiātis admittit'. ꝯe eb. de ꝑ pētē. illez ul' ex. sihēs nō erit eū istitut' fuus q. s. t. s. t. i. s. s̄p. et ab. istit. e. et s. uīo. ꝯphe h' lecuo. sūd. c. s. substitutōis repudiātē cohēdē eū istitut' ē meui ꝑrā mediū. nō q' s. coie s̄; duor; optinet ut dixi. ac.

—a C iniq. tiat sub. ut. q. s. t. a. s. t. e. soli. q. j. ō s̄m. ta. l. s.
—b C hēs nō erit. i. si aliū h'ēdē nō fecerit.
—c C pzenalē. ī pubio. ut. q. j. ō ma. te. s. pecuhā dcō. l. s. s. nus. cū eū ē sine l'btatis. legatū n. i. nol. l. s. i. del. i. s. p. q. d. mot. C. s. si ponas ō fudū ex p̄sse. nolle legatariū p̄uari legato. a tūc ōmn. nō erit hunc eē uissū h'ēditatē. quē nellet. tūc mē aut uit. tūc aut istati hunc eē legatariū ... sibi uissū ad ueit substitutōis odito exp̄atē. s. nō pareat. p. ei ēē uidetur. tūc pōt exstere. ut. e. ul. s. h'. tūc legatū meui oīo hic p̄o ratiōe. q' pssibilitatis istati dicetē. ig'lo. ratte ip̄o. tibi ergo talē ut dixi uoluntatē expressit testatore gratū ... h'ēt. hunc ergo dici lib' potūt ab ipso solū exhibis. substitutē positus. s. q. nō et ōnī instituto. eē. s. eam dixit sic hunc hēs esto.
—d C h'ēē nō eē ad modū legatarij. et sic aliū h'ēdē nō facere. a. ul' dic nō eē exp̄mī. tib. h.
—e C nō debeti legatū. nisi sub ꝯtia. ut. j. del. i. s. si. post. ee. s. hodie si inpendēti ut eē. ut. C. ō necess. s. l.
—f C l'btatem. ꝯ h'ēditate nō apti. ū. i. p̄t. ee. s. h. et. dic eam deberi. ut insti. h. s. estatim dicetur. ac.

xxviii

c. Cuius grad. i. remota pa institutione sui remanet substitutus instituti eod gradu. q constat remotu. ut s. ibi nos dicim ac. et sic improprie substituto. cu nulla qualeat possit institutio vel unus gradus. s. substitutionis. idemque secundum respectu institutionis fecit ob alterius modum. et sub aliud quod cum unius. et sic satis pot dici quod sit unus gradus. qz eadem psona

instituatur: deinde sub condicione sibi substituatur: inutilis facta substitutio condicionalis. nec in mutata intellegitur, quippe cum adsi extitit condicio, dies pure sunt substitutiones. Secundum haec proposita quod manifestatum: Titius heres esto. Stichum Mevio do lego. Stichus heres esto. Si Stichus heres non erit, Stichus liber heresque esto. Si nos dicimus qui eodem testamento legatus sit Stichus et libertatem acceperit, pervenire ad libertatem, nisi praevalet hereditas vel legatum, et non iussu legatarii non posse adire hereditatem. Ac per hoc verum esse Stichum heredem non esse exceptis hiis libertatem competere cum unus gradus instituitur. Quid ergo si non adierit Titius, incipiet ex substitutione Stichus liber heresque esse, quod non adit iussu legatarii. nec creari legatarii intellegitur legatarii effectus esse. Et non certum est illum heredem non esse, per hoc ex his verbis: si heres non erit Stichus heres esto, liber heresque esto. Haec autem ex sententia nimis quibus quoque in libris suis probat. Si pupillo substituit servum alienavit, cuique ex tor liberum heredemque instituit. numquid iste in substitutione relinquit statum vitiosum. ut si quis pupillus ad pubertatem pervenerit, necessarius ex testamento et emptori heres existet. Si vero intra pubertatem decesserit, ex substitutione quidem liber et heres sit et necessarius patri pupilli, emptori autem voluntarius heres existit.

c. Non videtur ut istit. d. h. instit. c. impossibiles. q. j. c. oditos. s. j. instit. tel. c. so. hic apposita fuit honorato. ut tibi reliquo si celum digito tetigeris. digito ibi heres to ut det his si celum digito tetigit. s. a. ac rato q no d. autem beneficium hono rato cui pridem voluit prosequi voluntate. sicut si lego uiuit. sine adiectio. non valet adiectio. ut s. si usuf. pe. l. i. c. i. q. d. tange si potes vel ibi non fuit impossibilitas io tione. s. i primo relicto. ut des illi chimeram. q si no dedis da. x. noie pene. a sic. x. no sit legata sub oditione. s. noie pene relicta ete s. j. c. filius. so. favore honorati h pro apposita ut hic. s. si expediat sibi totam institutionem. di cere nulla. ut qz ab intestato ubi e hiturus. pot ut ibi. ut. c. tel. oo. q favore s. in institutio s pale. q n pot subditis h potestativa institutio. ut ubi. s. j. c. s. titius. so. ubi s pale. qui p pplexitate occurrunt ipossibi litas s. j. c. s. instit. s. inutil. stip. s. si ipossibil. ubi vitiat. s. ibi lecti. ete rato. q ubi utrique ofensus exonit ut. s. spact. l. i. ubi duorum consen sus q. c. d. act. q ob. l. no solum at hic. ex voluntate testatis tot. q z in cetib. inoiatis. secus quia in aliis. q ita ibi agitur si fuit ipossibilis. sicut si possibil fuisset nam oditio ea cessante. ut. c. d. ob. c. l. similiter vel ibi lege cum re hibet obligatio. secus ei ofensu. q ubi vel alia no e impossibilis odito. ut. c. spcu. l. ita demu ete q si ipsa certa fuit apposita odi tio ipossibilis. q no pro apposita h ut. s. c. j. s. meum. s. q dam of. et q si intra vel spalia fiat sub impossibili oditione. q da dit ua lere et facit ad. l. ulta. s. c. l. ser uum meu. c. plt. q d in uisto. tel. c. in uiso auti. q. d. o. q d. l. a. j. ac.

In faciendo vel no faciendo ... ceperit ... de sie ... de facto vel de iure ...

De condicionibus institutionum

Ulp. Sub impossibili condicione vel alio vitio facta institutio placet non vitiari.

Idem. Si testator complexus sit ulterius finis erit aut quintus erit cum moriar heres esto, accipiuntur ... qui tum si quem alienavit et eo usum. Et inde omni ipsius est. Si vero pro ... alienavit antestatur condicio institutionis quae inmutatur. Et verius est non defecisse condicionem institutionis. testatorem nisi evidentissimis probationibus testatorem voluisse appareret pro hac condicione haec verba infuisse. Si totus fundus in dominio eius remansisset tunc enim prealienati condicio defecit. Sed si duo fuerint sit heredes instituti, prius ascer si mei erunt cum moriar liberi et heredes sunt pro ... aliter ex bis sit alienatus. Celsus recte putat sic accipiendum atque si singuli separati sub eadem condicione heredes instituti sint.

Paul. Si ita heres institutus sim, si Titio decem dedero, et accipere noluerit, cum dare iussus sum, pro impleta condicio habetur.

Ulp. Si quis ita sint instituti

.s. Si ante testo quod meus. h pana sit ut. j. del. iii. nup. ist. acen.
.b. Consequenter amplena vel nuda. l. totam pretatem otineat vel ei pte. a.
.i. Conpsisse c. qd si ece. fecerit videtur dec. a. s. d. usuf. l. iii. q. die ce. j. ad sul. l. i. c. ac.
.k. Non fecisse oditte. s. q e cut h. s. ut in suo cor diximus. s. obs. instit. s. a si ipondit. c. si suu cecr. a. j. c. sit si duo ete. no. hic q co mune e. meu e. sic. j. d. a. s. pu pillus. c. f. q. s. ondi. nup. ulls. s. a. j. s. spcu. l. pop. c. s. j. d.

l. i. fui elec. c. lab. al. s. q. s. vic. dl. l. into. c. uiuisitatis. q te int. act. a de fenso. e q interrogatus. c. j. d. aut. q a l. quitus. ipan si dubio no dicas no dici meu nisi totum sit meu. ac.
.l. Cin fuisse. ad q. j. d. odit. q d. l. in odit oalib. q. del. iii. vel. c. fruc. accruuis.
.o. Sub hac odite. s. si meus erit ano. q h pot repban illa positio. duo ea sunt. v. a. vel duo et tria sut. vii. a. q h pe qhic dictu nea e. l. duo sut dnu meo. vii. q tria sit duo. vii. h. s. s. no. verbu plurale gemiat significatione singularis. sic. j. d. l. iii. qui ocu. c. stichus. q. j. d. odit. q d. falsa. insti. q l. cu su dum. q. s. d. hed. isti. l. hec articulo. al. pat. fa. testo. s. ance. c. d. impu. aal substi. l. j. al. quaius. al. plt. ete fac. s. c. j. talem. c. j. ac.

.m. Si quis ita h. sufficit ei sola oblatio. ut. j. d. statuli. l. statuliber. c. stich. s. insti. absit cui dandum e. q tuc di depoi. ut. c. t. cum hic. ipan sec ad iste cui est dandum leco legatarij sit. nno no ut. j. si quis. o. c. te. l. ug a sub oditite. a. s. j. del. iii. fidei. c. cum ere. a. ete q hic dicit haica. pro impleta uenum est q in institutionib. pcaro in legato secus e. nam si statim possit impleri. qz est idando. habetur p impleta. si prohibetur legatarii implere. si si no poterat statim ipleri. ut q. x. lego tibi si feceris domu h me ad. c. dies. licet prohibeat facere. tam tempus spectatur. ut. j. s. ii. ob. l. in illa stipulatione. s. sic. Secus si ita reliquatur liberta. a retuse. s. tire p perit. a plurem fiat quo minus possit parere. tuc enim pro inplenda haberetur statim habetur pro impleta. ut. j. d. statuli. l. statuliber. s. e. s. al. l. s. peculium. c. plt. et facit. j. d. odit. q d. l. ult. ci. a. de reg. iur. l. iure. h.

In l. si un. dic q si qui oblato sit ad iplementu odit ... de sio ... ex iplemento oditis ... oblato ... no solu ... ad aliud obligatu ... [illegible]

... aliud evangeliauerit. l. contrarium. accruuis accruuis.

.a. Cunius gradu. i. remota pa instituti. s. substitutu. ut. s. ibi nos dicim. ac.
.b. Conservatur. ut j. q ergo. s. adiunt ob hic. qd q e. c. odite incipiet. s. in dubitatione.
... ratio ipossibilitatis. ut subiecit ... titio no adeunte ... sit suus ... legatarij ... legatarij. vide no pot aut sit suus. ac.
.h. Cillu hede. s. stichu exceptis ub. q ex sequitib. sic. ut subiecit vel die melius. illum. s. legatarium psuum. ac.
.i. Cno ee. ratio ipossibilitatis. qz e. ut primo sit legata rij. q postea ei usu adeat. c. opz ut primo adeat q sit suus ... ipossibile ... qz no pot utrique pius ee q altum. jo. a.
.k. Cexistet. tam hec cau p ipossibilitate qua nihil ut ita ghalit h seludat nec ob. s. c. s. s. plurs. c. s. ubi dicit ... substitutio ... prima institutio erat cum libertate. et sic nichil omodi affert substituto. hic prima erat sine libertate. ... modum affert. ac.
.a. Cpat pupilli. q i pupillus patri suo existit h q. s. c. eo medio fuit necessarius ... a l. a cqu h. s. sique filius. c. s. h.
.a. Cuoluntarium. ... pat filio. ac.
.b. Cexistit. nunquid tuc abstinere poterit. ... nichil oin erit h s. sicut i suu abstinuit ... instit. ... c. s. fuus. ... sunc. al. ... ac.
.c. Cde odit. instit. q in institutionib. h q appontur conditio. ubi dicit ... qz alia ipossibilis. q die ut. l. j. alia possibilis. et tuc aut casualis. aut potesta tiva. aut mixta. ut. c. de ... tol. q fra aut differt ab illo. j. d. odit. q d. c. quia circa institutio ille circa singularia relicta. ac.
.d. Sub ipossibili. s. fac. sique ita insti.
.e. Calio mo. i. vitiet ipossibili. ut. j. c. oditos.

8

93

a– Cremanseret. erat enim testator socius omnium bonorum cum aliquo de quo ad. xvi. an.
b– Csignificatione. hoc ideo quia ex verbis omnium testator prius voluit esse heredes quia socios. sic enim dixit. meorum. Item cum. quia non possint prius esse heredes quia oportet quod sit impleta conditio. ut. j. e. siquis ita hered. rursus socij in aliceis bonis esse non possunt. ante quia essent domini. i. heredes. sed quia potest inivi societas ante aditam hereditatem. et sic postea adire potest. valet institutio secundum az. sed an debeant stare in societate per. xvi. an. ante quam adeant. az. videtur quod non. quia conditione impleta remanet solus dies. qui habetur pro non adiecto. ut. s. e. ij. hereditas. sed econtra immo non videtur impleta ex contractu. sed perseverantia indicitur tempore. aliud si instituo te post. xvj. an. di ceras fecerit hec. quia ibi solus dies remanet.

c– Cfuture. sit ei societas presentium et futurorum bonorum. et sic dic ante aditam post mortem tamen quia tunc non valet. nisi dominus consentiret. ut. C. de pact. l. f. non faceret super hereditate viventis hominis. ut. s. pro soc. l. iij. § i. sed talis societas hereditatis incerte non implet istam conditionem. quia testator specialiter dixit meorum.

d– Ccavente. modo reddet. acc.

e– Ccoheredi. de non alienando. ut. et j. eo. condit. et de. mutiane. az. dic. per. l. istam. sed an hec cautio mutiana est. ro. sic. per. l. istam. que generaliter dicit quando est in non faciendo conditio. sed op. impleri potest vivo eo cui est imposita. s. heredes per mortem sui. ergo ipsa lectio non habet. sed conditionis eventus expectandus est. ut. j. de condit. et de. l. cum tale. § titius. et l. pater. § socer. sed dic tristis est talis expecto. ut. j. e. t. l. cum tale. in principio. ac.

f– Cscriptus. scriptus sub dicta conditione.

g– Csub impossibili. cum non est cui caveat. et ideo pro non adiecta habetur. ut dicta. l. mutiane. ifi. et facit. j. e. mulier. in prin. et de condit. et de. cum sub hac. acc.

h– Sub heredi coniuncti. s. si illud et illud. disiuncti si illud aut illud. ut. insti. de her. instit. § si plures. et verbum cuilibet sunt due partes. vel summa. subaudi. obtemperari satis est. ut. instit. hec in textu. § si autem disiunctim. i. separatim in diversis partibus testi. tunc secus. ut. j. de condi. et de. l. sub divisis. al. quod traditum. al. nam ad ea. al. pro stipulatione. et fac ad hanc. l. j. de v. o. si ita quis. al. siquis ita. et j. iudi. sol. cum quererebat. et de o. et a. cum pupill. et s. t. y. si te insti. et j. de rebus du. sive q. futurum. sed quandoque disiuncta pro copulativa ponitur. ut. s. t. y. lucii. et C. de v. s. l. plus. et de instit. et subst. generaliter. et j. de v. s. l. sepe. que sunt secundum az. sed specialia sunt.

i– Ccui libet. i. cui placet. acc.

k– Siquis ita evanescere. quia numquam facere debebit monumentum. re. utique. re. sic. s. de arbi. celsus. § idem ait. duo ei fuerant testatoris precepta. az. sic. et j. de condit. et de. hec scriptura. in prin. et fac. j. de l. i. sim. et tibi. § siquis suos. item facit. s. e. l. i. ac.

l– Siquis sub. az. esse eos quos copulant aliquis in matrimonio. et iurant quod nec ut iura consanguinitatis separet. nam. presumitur quod scierunt consanguinitatem. az. contra. C. de iure. l. plus. az. quilibet enim ignorans presumitur. ut. s. de probat. l. verius. et C. qui mili. non possunt. sup suis. ac.

m– Cpromissor. sive promisit non capaci. ut. j. ut le. no. ca. l. i. § siquis sub condicione heredi. nam et heredi obicitur exceptio. non legatario. cum ex persona heredis legatario non detur actio. ut. C. de pact. l. pacto suo. sed quidam dicunt dari quia interest heredis. ut. j. de v. o. ob. stipulo ista. § si stipuler. et sic hoc est ei obicitur exceptio. sed econtra ibi stipulanti. non alij. ut. C. t. l. ub. ho. isti. et fac. s. de o. sine ca. l. i. et j. de stipu. l. i. § quod ait. et j. ut is. l. l. i. § i. isti. § et ad. l. fal. l. quod de bonis. § i. al. seius et augerius. acc.

si socij universorum bonorum meorum prima sententia usque ad annos xvi. heredes sumpto. in utraque esse institutionem secundum uberiorem significationem. marcell. aut. et iul. a. quia ante aditam hereditatem iniri societas potest. quia in futurum vale institutione, que est vera. Ciulian. scribit. cum qui ita heres institutus est. si fundum hereditarium non alienaverit et cavente coheredi impleri conditionem. ceterum si solus heres scriptus sit. sub impossibili conditione heredem institutum videri. Quae sententia vera est.

Paulus. Sub heredi plures conditiones coniuncti date sint omnibus parendum est. quia uni loco habentur. si disiuncti sint cuilibet.

Ulp. Siquis ita institutus sit. si monumentum post mortem testatoris in triduo proximo mortis eius fecerit. cum monumentum in triduo perfici non possit. dicendum est conditionem evanescere. quasi impossibilem.

Pomp. Siquis sub conditione heredis institutus est. si iurasset se legata eo testamento relicta redditurum. placet remitti eis conditionem. quia ad fraudem legum respiceret. que vetarent quosdam legata capere. quamquam consecuturum esset. nisi ex ratione exceptione tuendus erit promissor.

Ulp. Que sub conditione iurisiurandi relinquuntur. a pretore reprobantur. providit enim is qui sub conditione iurisiurandi quod accepit. aut omittendo conditionem. perderet hereditatem. legatum ve. aut cogeretur turpiter accipiendo conditionem iurare. Voluit enim eum cui sub iurisiurandi conditione quid relictum est. ita capere. ut capiunt hi quibus nulla talis iurisiurandi conditio inseritur. et recte. cum enim faciles sint nonnulli hominum ad iurandum contemptu religionis. alij perquam timidi. metu divini numinis usque ad superstitionem. ne vel hi vel illi aut consequerentur. aut perderent quod relictum est. pretor consultissime intervenit. Et enim potuit is qui voluit factum quod religionis conditione astringit. facientem sub conditione relinquere. Ita enim homines facientes admitterentur aut non facientes deficerentur conditione. Hoc edictum et ad legata pertinet. non tantum ad heredum institutionem. Infitiari omnino sic quemque oportebit eos qui defideicommisso agnoscunt. sub sequi pretoris edictum. exceptis quos lex legatorum fugiuntur iam mortis causa donationibus. id certum est edicto locum esse huic. Si forte quis caveat. nisi iurasset se aliquid facturum. forte restituere quod accepit oportebit et ita remitti cautionem. Siquis sub iurisiurandi

et per superstitionem voluit iurare. quod non licet. si sit publice improbata. ut per numen apolinis. et silia. secus in superstitione non publice reprobata. ut per certe in monachorum. ut. s. e. unij. l. nocent. § divus pius. et § sed siquis. ac.

l. Chij. faciles ad iurandum. ac.

m. Cvel illi. difficiles ad iurandum.

n. Cintervenit. ut sacramentum per eos remitteret. ut ap. prime. h. l. sed secundum. s. de iur. iur. siquis cum. et C. coia ut. l. sicum patruo. so. ille in contractibus. hic in ultima voluntate. sed non placet. ut. s. de pact. l. pactum. sed dic ibi de preterito. hic de futuro erat iurandum. item contra. j. de mili. test. l. ingenuus liber. so. ibi specialem favore eius. quia talis possit esse conditio. quia prius implere non posset. ut cum titia contrahere. quia. milit. non est eius. ut. s. l. iz. secus secundum canones. quia per iuramentum stringitur quod prius facere non posset. aliquid de preterito. Item contra. j. de o. et a. l. municipibus. so. specialem ibi. dic. ibi non dicit debeat remitti conditio. utrum vel non. sed ut posset possibile. vel non. quia libere et per quos possit ei parenti. et ibi de preterito. Item contra. j. de acqui. her. antistite. so. ut ibi et dic et ibi de preterito. et certo ad hanc generalem solutionem de preterito. quia in preterito non potest aliter impleri conditio. quia non potest animo dare. vel non facere. sed si de futuro sic. sic dicimus de periurio sit infamis. ut. C. de transact. siquis maior. et facit ad hoc.

a. Crepbat. quo ad iurandum. sed conditio est in plenda. nisi turpis. al. j. e. § quis. j. pr. volu. et C. quod. de. et de. legata. acc.

b. Caccepit. destinatum.

c. Comitendo. propter conditionem.

d. Cconditionem. iuramenti.

e. Caccipiendo. s. relictum. cogeretur periter iurare.

f. Cconditione. s. se implere.

g. Ccapiunt. s. absolute.

h. Cfaciles. ad iurandum quod facilem. C. de iurando. ad iurandum difficiles. sic. C. ad vel. repr. et C. de [illegible]. l. f. § f. ac.

i. Ctimidi. repetit. ad iurandum.

k. Cadsti. tionem [illegible] tant esse [illegible] stitiosum re. l. a.

.l. a ppl. et. de testa. an iterum. c. de ... l. legatum. ... l. intestato. et ibi erat condito que pendebat ex suo arbitrio ... ut sit mutus ... hic ex facto mani mittentis ... quia ... manumittit. ut. c. de testa. ma. l. f. et ibi ... de hic distinct. quia heres. c. constit. ... sub. ... turpia. ... de caduc. tol. ...

.o. ... condicionem tam ... cum. ... sim. ...

condicionem, neque tacita sub alia sit institutus, huic iurandi necesse est remittitur condicio. debet licet alii condicioni parendum sit: et magis est remitti iurisiurandi condicionem debere, licet alii condicioni parendum habeat. Sed si sub iurisiurandi condicione sit institutus, aut si decem dederit, haec est alternata condicione, ut aut pareat condicioni, aut iuret aliud quid, non iurandi est. magis remitti condicio non debeat: quia potest alii condicioni parendo esse securus. sed et veniens remittendam condicionem, ne alia ratione condicio aliqua iungitur ad ius iurandum. Quotiens heres iurare iubetur daturum se aliquid vel facturum quod non improbum est, actiones hereditarias non aliter habebit, quam si dederit vel fecerit id quod iuraverit. nisi vel manumisso Sticho vivo testatore: qui ita heres institutus est, si iurasset se Stichum manumissurum, non videbitur defectus condicione heres, quamvis neque sit compellendum eum manumittere. Sed et si ita heres institutus esset quis: Titius heres esto ut Stichum manumittat, aut Titio decem ita legavit, ut Stichum manumittat, nam mortuo Sticho nemo dicet submovendum eum. non enim videtur defectus condicione. si parere condicioni non possit, implenda est.

est enim voluntas si potest. Titio decem ... iurare iurisiurandi remittendo non est necesse adire praetorem. semel enim in perpetuum a praetore remissum est et pro singulis remittendum. Et eo casu ex quo dies legati cessit, remissum videtur, et ignorante scripto herede. itaque nihilominus legatarii recte petunt, ut post diem legati cedentem, si decesserit legatarius, debeat heres eius actionem legati non transmittere quasi pure legato relicto etiam heres experiuntur.

Papinianus. Condiciones quae contra bonos mores inseruntur, remittendae sunt: veluti si ab hostibus patrem suum non redemerit, si parentibus suis patrono ve alimenta non praestiterit. Alias praebuerit.

Ulpianus. Institutio talis: si in codicillis heredem scripsero, heres esto, non est inutilis, quasi heredis institutio per filium. est enim condicionalis institutio, neque videtur hereditas codicillis data, quod inutile est, sed condicionalis haec institutio est, quae testamento data est. Si ergo ita scripserit, eius nomen in codicillis scripsero, ille mihi heres esto, plus capere dicendum est, institutionem valere nullo iure impediente. Sique ita institutum ponamus, ille si eum codicillis heredem scripsi, heres esto, valet institutio, cum filio qui potente est, cui nulla sit condicio, quae impertitum confertur, vel quae in praesens.

.k. cum nomen licet solum nomen sit scriptum in codicillis ... qui dixit quod per solum nomen proprium intestato potest fieri institutio ... sicut ... ba. ut. s. de her. insti. l. i. et si in aut. ac.

.l. valet. hic valet ... ut ... est ... tenet institutio ... pura vel falsa ... tamquam impossibilis habetur pro non adiecta ... valet ... [illegible]

[illegible]

a- Siquis testō fili. ul' erat emancipatus. ul' q' ē uectus. i defectū mixte ɔditōis fuit exh'edatus. ⁊ sic tenet testō. ut hic. ⁊ C. d' instit. ⁊ subst. sipat. Accur.
b- Heres erit. immo nō erit. ut. j. d. l. ij. uxorē. ⁊ hēs. ubi dicit inualidū relictū sub tali ɔdit. relictū. So. ibi stetit p filiū. hic nō. ut hic dicit. parato. adq. j. d. ɔ. ⁊ d. iur. ciuili. al. multa. ⁊ j. d' regi iur. l. iur. ul' dic q' h' ɔdit. si adoptauit ē ɔ bonos mores. ⁊ ideo inualida ɔditō seu rogatō d' adoptādo. ut ibi dicit. ⁊ iō p nō adiecta dz haberi.
⁊ q' hic dic filio pato. sub. maior. nō aūt dicit ibi q' istitutō ul' legatū nō ualeat. si rogatū d' adoptādo.
c- Verba h' inteccio. q'l' ē filius ⁊ suus. ut. istit. d' h'. q'li. ⁊ dif. in prime. ⁊ ⁊ sui. ac.
d- Simolit. ridiculū tñ ē si exh'edationes i hūc cāuz. ū. s. d' h'. isti. l. iā du. ⁊ fac. s. d' h'. istit. l. corneli. ar. h. j. d' ma. te. siqs locuplex. insti.
e- Frustra. sic. C. d' sidcuiss. l. non uir. ⁊ s. mā. q mutuā. ⁊ s. d. u. ob. si ita sti. su. sitiū. ff. ar. h. s. d' usufr. sitiplat. ⁊ j. d' l. i. si qū. i. accuru.
Siquis. al' siqs ita. al' ei q ita.
Impletā. h' ei opus ē adimplen ɔditōez. ut. j. d' ɔd. ⁊ d. qui h'ēdi. ⁊ f.
Solet. i. adierit h'ēditat. l' legatum agnouit. s. i h'ēditate pōt hoc tollerari. s. i legato q'lr. cuo statī ɔditōe ipleta q'ratur dñiuz legatario. ū. s. q'ado. f. a. siptē. ⁊ j. d' l. ij. si legatū. ix. loqt' hic d' ea acqsitōe q ē irrepudiabil' ⁊ i comutabil' q' ɔtigit post agnitōez legati. an ei q'situ est. s; ñ sic ut repudiari nō possit. ⁊ fecit nq'sitū dr. cū p repudiatōez p'ind' hāt ac si legatū nō eēt. ut. j. d' l. i. suui filij. ⁊ si qs. al. si tibi hō. ⁊ cū suus. ⁊ s. ad l. acql'. nā sicut dicex ē acqui sol; i omutabilit'. ȷt ad h'ēditatē ē ɔ. j. d' acqr. h'. antistius. ū fit h's ipledo ɔditōez. so. ibi ipleuit ɔdit. ut eēt h's. hic ut eē posset ⁊ purificaret ɔditōez. ⁊ h'et p p'ie istitutō. q ɔstat ñ eē h'ēde. ñ adeat. adq. s. d' ɔ. ob. c. l. i. ⁊ i. ⁊ de ɔ. in. istima. ⁊ f. ⁊ agit. ⁊ j. c. si pupillus. ab inuit. ȷt ɔf. s. d' h'. i sti. iā du. isti. so. ibi ipleuit ɔdit. ū eēt h's. hic ut purificaret ɔdit. S; alij hāc distict. i ex nco admittūt. s; suus semp fit extūc h's. ū dēa. l. iā du. ar. pcis. j. d' ɔ. ⁊ d. l. ɔditōibz pupill. s; h' tollr. j. d' acqr. h'. l. cū bon. ubi idem i utroq; dic.

uelutī si ītex p'incipes uenit. si nauis i portū stat.

Itē. Siquis i testo hoc mō scripsit. filius ōnis sitū adoptauit. h's esto. siñ adoptauit exh's esto. ⁊ filio pater adoptare. ut. nisi uoluit se adiungēdo. dixerit filius h's. qi exple ɔditione.

Hermoge. Verū h' publius meuius si uolet. h's esto. ñ necessario ɔditione facturū. ū si nō luit. h's nō existat. nā i uolūtaria h'ēdis p' frustrā ad ditas. cumq si nō fuit ad ditā. iuitū nō efficitur h's.

Iul. Siquis ita h'ēditatē ul' legatū acc'p. si. x. dederit. nz h'ēditatis. nz legatum. ñ alit' acqri potest. q' si post ipletam ɔditionem ide egerit. scriptus h's. ul' legatarius p'p' h'editas. aut legatū acquiri solet.

Marc. Conditiōes ɔ'a dei uī patoz. aut ɔ' leges. aut q' legis uicē optinent. scripte. l' q ɔtra bonos mores. l' derisōre sunt. aut huius modi. q's p'tores iprobauerūt. p'inde scriptus h's fuit. ⁊ p'inde ac si ɔditio h'editati. siue legato adiecta nō eēt. capit h'editas legatūue.

Pap. Filius qui fuit i potestate sub ɔditione scriptus h's. q' senatus aut princeps imp'bat. testū infirmat patris. ac si ɔditio nō eēt. in eius potestate. Nam q' fat' lesduit pietatē exti

matione. uerecūdiā nrām. ⁊ ut gn'alit' dixerim. q's bonos mores sunt. nec facere nō posse credendū ē.

Marc. Si titius h's erit. seius h's esto. ual' inutile eē insti tutionē scribit. cū ɔditio exi stere nō possit.

Idem. Si plures institutiōes certe eadem pte. sub diuisis ɔ ditoibz fuerit. ɔditio q' p'ior extitit. occupabit istitutionez.

Marc. Cū filius p'ut h's scriptus sub ɔditione. sit ⁊ si h's nō extitit. legatū accepit. in legato repetita uideri ɔ ditione. diuus pius rescrip sit. Hac ratione ⁊ pap. scribit. cum auū nepotē. sub ɔditio ne emancipationis p'ite h'edem instituit. ⁊ postea codicill' scri ptis hoc amplius ei legauit. q' eos instituit cū h'edem. repeti tam uideri ɔditionē emancipa tiois ⁊ in legato. nulla ut in h'editate substitutione facta.

Idem. Si ita scriptum fuit. titius h's esto. si titius h's erit. meuius h's esto. si titius suspectā adierit h'ēditatē. post meuius suo arbitrio adire aequū fuit iterum.

Idem. Mulier cū uiro suo ex dote p'mississet pecuniam. debebat. uiuū h'edem ita insti tuerit. si ea p'ecuniā q' ī dote p'mississet. nz petiss; nz exegiss; p'uro. sunt denuntiasset certis

h's esto. si titi h's nō erit. s; pōt ibi dici q' extensio h'uiusmodi ubi erit. dabit utilē. ul' inutilē istitutionez. ⁊ sic expectabit alterius repudiatō. ul' dicas q' qui p'mo adierit ille sit h's. ⁊ sibi alius p'ea uelit. ñ pōt. ut. arj. d. ū. ob. si titius. sic ergo aliud ē in ɔditōe faciendi. ⁊ aliud i nō faciendi. sic ⁊ i altā cauet. ut. s. c. siqs ita. ⁊ j. d. ɔ. ⁊ d. mutiane. alter ...

iplen dz ant... ut. s. d' h' ... l. iij. ⁊ siquis ... ⁊ j. d. ɔ. ⁊ d. ... h'edi. insti. ac.
d. Nō possit ... utraq; ul' ... dic cū ...
e. Si plures insti... tū titi... uidēte ... expiā ... Itē scrii ... tem ... nauis ... exāctes ... hoc p'ite ... plures ... ⁊ nul ē ... dic q' ei ... istitu ... quo ... in ... ⁊ in ei ...
f. Eadē ... tē si q ... ab ... p'mo ... so. insti ... eius ... uis ɔditi ... tz. extitit ... dit. uiui ... istitutus ... erit h's ... in ... istituū ... tatur ... euentu ... institution ... Alioqn ... hic ut ... sic h's ... acquir ...

h's. ⁊ f. al. s. ⁊ s. d' h'. instit. l. s. te soluta. i p'm ...
g. Subdiuisis ɔdit. p'. di. ... iusti p'abo ... io. s; h'. j. d' ɔ. ... subdiuisis. al. ɔ'traditū. al. nā ... hic a p'mo rece... se noluit. ⁊ hoc expressit. alioqn ɔ' ... ul' hic fuerit alternatiue posite. ar. ⁊ simul. ⁊ d q' ... s. c. si h'eres. ul' hoc in h'ēditatibz i qbz nō fuit ... dum. ut destin ualat illud in legatis. ⁊ fac. s. ...
h- Quam fuius ... testatoris. alij d' alieno ... tionis. s; uiuo testatore alienato. ac.
i. Scriptus. pro parte. ut ɔueniat cū seqnti ... dicit de legato. q' nō ualet ... ab i testato eēt ... si coh'edem nō habet. ut. C. ... l. eam.
k. Sub ɔdit. si titi fuit ɔsul.
l. Extiterit. q' ē fecit ɔditō.
m. Conditōez. s. q' titius sit ɔsul. ... ⁊ libertē. ut. j. ... ɔditio. auia. alioqn inutile eēt legatū ... suus ... de libertate ... al. si ite hec ñ talis sit ɔditiō que legatū ... inutile. ut. j. de l. i. l. fuo alieno ... ab inutile. al. siqs asillio. ⁊ j. testō ... l. s. te. ⁊ ū. ob ... sit. ar. h. ac. ... aua ⁊ no. de repetuar. sic ...
n. Hoc amplius ei legauit. p'ma illa ... eum suus. i p'ie. ⁊ d' l. ij. latinus ... j. ... uus. ⁊ d' l. uij. in repetēdis. ⁊ j. ... l. codicill. ... ɔ' c. s. t. uij. l. sub ɔdit. q' de antiquis leg ... ri. ⁊ s. d' acq. empt. l. succeditor. ... quil. ⁊ ex hoc capite. ac.
o. Si ita adierit. coactus ē p' fiscio. q' erat rogati alij restituere. ȷte adeūte titio ɔpleta est ɔditio meuij. ut. s. t. uij. l. uj. ⁊ si quis ... l. hui. hec erat. s'm. az. q' cum titius ... adiit. p'inde ē q'atū adeūt ac si no adisset. unde qi nō adisset uidebatur q' hic adire ...

l- Conditiōes c'patoz. ut istituo te h'edē si eā ducas i uxorē quā d' sacro fonte leuasti. ut. C. d' nup. siqs alup. ⁊ f. d' mag. si h'. dēa. ibi n xpī. ac.
k- Contra leges. ut senator libtinā ducat. ut. s. d' ritu nu. l. lege. ac.
l- Optinet. ut h'. sc. ɔ. curator adultā suā sibi ɔiugat. ut. C. d' int. m. l. i. ac.
m- Bonos mores. ut ne p'ite ab hostibz redimas. ul' ne patronū alas. ut. s. c. ɔditōes.
n- Derisorie. ut si luodibriū sui p'plō fatiat. ul' ut uocetur ... uespilio. ū. j. adite. l. s; sciendū. ⁊ al. facta. ⁊ si i dāda. isti. ⁊ ul' ut. j. c. l. q'dam.
o- P'tores. ut si coegeris illā metu tibi uēdere. istituo te h'ede. ul' tibi lego. ul' si unaui aliqd te datur. ul' factur. ut. s. q' sub ɔ. i p'n. ⁊ ⁊ quot. acc.
p- Capit. ut. ⁊ s. c. l. uñ ei aquo relictur imposita. sit. ut. istit. d' l. ⁊ f. et facit. j. de l. i. siquis iqui. i p'm. ⁊ ⁊ plt. ⁊ ⁊ f. ac.
q- Filius. i p'obat. pone exemplum. ut. s. l. px. ac.
r- Infirmet. nō ita sipationi. nā nō rūpit p'o. ta. s; ɔditō h't p nō apposita. ⁊ ex testamento ē h's. ut. j. d' bois. lib. si libtus sub ɔ. q't q' nō h'. h' cō ditō p nō adiecta. ut. s. l. px. al. ɔditōes. q' sūt. ... ut no. s. ... l. i. ac.
s- Potestate. q' ē necce ut ualat. istitutō. ut. s. d' h'ēdi. insti. l. suus. ⁊ c. d' institu. ⁊ sub. l. sipater. ac. le possit. ⁊ ad h'. j. d. ū. si. nepos. ⁊ d' aut. ... ar.
a. Nō i p'sūe. l; d' facto fieri faciat leg. l. uestis. ⁊ uestimenta. ⁊ j. d' fūt. l. plt. ⁊ s. de usuf. l. uz. ⁊ s. qbz ex. c. ma. l. i cadē. ⁊ xxij. q. ij. c. fatiat h' ex potest.
b. Si titius erit h's. hic titius ergo dz eē p'mo h's. ut. s. d' h'. isti. l. suus. ⁊ al. ⁊ siqs ⁊ alt' p'mo eadē ratiōe. q' esse nō pōt. ut ... ex ... ⁊ disci puli. ar. ibi q' ⁊ p'mū ⁊ c. ⁊ s. t. a. l. f. ⁊ titius. insti. ac. ⁊ ac.
c. Inutilē. ratio est i euidēti. q' ut sit titi op; ut ipo ɔditō ei ipleat. i. q' sit p'rimo sit h's. ut dēa. l. d' h'. insti. s; sei hec facere nō pōt. ñ ⁊ sua ɔditō iplat. s. q' p'mo titius sit h's. i uicē ergo p' p'plexitatē uerbor se i p'edijt. sic. j. d' ū. o. si titius. ⁊ d' reg. iur. ubi repugnātia. s; ubi eēt ipossibil' ɔ'nā. ul' d' uult ualet institutō eā h'ita p nō scripta. ut. s. c. l. i. al. ɔditōes. al. siqs ita istitutus. ⁊ instit. d' h'. isti. ⁊ impossibilis. q' sūt ɔ'stē ut suprauacua hec ɔditio. ut. s. c. uba. h. s; ibi iplere ɔditōez. s. uolēdo fieri h's. ⁊ adire. ⁊ decerē. ⁊ simil' fuit. hic ab alio dz iplen ɔditō an qua alt' possit adire. ut. j. ⁊ ... septuo. q' eu dētius apparet si ponas ɔditōez. q' egeat lōgo t'pris tractu. ut si domū fecerit. ȷtē an erit ȷdē ɔ'. si dicam titius h's esto. si seius h's nō erit. ⁊ sei

titius fuit coactus · videbatur q̄ et hic coactus adire
deberet · et sic quartā nō retinet · q̄ qui coactus adit q̄r-
tam nō retinet · ut · j · ad trebel · l · quia poterat · ac ·

p Mulier debebat · sub pacto lucrande dotis · si ipsa p̄mo-
reretur · ut habeant locum sequentia · accursius ·

q Recepte · i · accepto ferret · et sic vir · sūt · ut · s · ej · de libera ·

legi · l · ij · et
ne desset ·
al' hīet locū
cautō ma-
tiana · ut · j ·
de cōdit · et de-
mutiane ·

b Pro non
scripta · ut · s · de
re impossibili
his · cum nō
est cui caue-
atur · s · et
siqui · et s · de
ut · ej · de
de monst ·
mutiane ·
sfacit · et · s · de
h · instit · l ·
si corpensa ·

c Tn est hic
abet institu-
tio nulla in
debat · cum
prius deberet
manumitte-
re sui hadita-
tum · quam
hic est dicitur
hb' instit · l ·
mj · et si eg · ej ·
de · s · qui
hēdi · inst · q
manumitte
nō potat · instit
ut pote non
dñe · ut · et de
hus qui ano
dñs · ma · l ·
mj · ualet in
mag · puolū
tatem d̄ne
ti · quia p̄ma
nūissiones ·

d Manu
misisse · s · de

hrēd · ibꝫ p se nō stare quo min⁹
acceptū faciat id q̄d ex dote sibi
debetur: statī eū h̄dem futurū.
Qd̄ si solus h̄s institut⁹ sit
tali cōditione · nichilominꝰ
p̄tinꝰ statī eū h̄dem futurū
qꝛ ~~.i. impossibili ‹al' crā(ma)ti›~~
~~‹adiunctio›~~ cōditio p̄ nō sc̄ipta ac-
cipienda ē. Siquis h̄dem
institutꝰ esse manumittere
(et) h̄s ē. quāuis sui ma-
numissit: nich agat · tn̄ h̄s
erit: veru ē eū manumis-
sse. si post aditionē lib̄tas fuo
data · sc̄dm uoluntatē testato-
ris cōualescit. Siquis te
h̄dem ita instituit: si me h̄dē
instituisses · aut quid sibi le-
gasses · nich int̄ ē · quo gra-
du is q̄ te h̄s institutus sit ·
ul' quid ei legatū sit · dū mō
aliquo gradu id te fecisse p̄(bes).
Celsus. Seruus alie(nus) h̄es
eius ita h̄s institui pōt · cū
lib̄ erit · prius aut̄ ita institui
nō pōt.
Gaius. Quia initio sufficit eū
qui lib̄tatem dare pōt · ipsū
debere aut p̄senti die · aut in
diē · aut sub cōditiōe dare lib̄-
tatem · nec h̄et facultatem
s; casu ī aquolibet obueniē-
tis lib̄tatis h̄dem instituere.
Marcell. Ut̄ ex frīb; meis cō-
sobrinam meā uxorē du-
xerit · ex dodrante h̄s esto · aut
nubere alii · aut si nubit nullē.
cōsobrinam qui ex his duxerit
uxorem · h̄ebit dodrantē · ceī alt̄
ius quadrantē · Si neut̄ eā duxit
uxorem · nō quia ipsi ducere no-
luerit · s; quia illa mulier noluit:
ambo in p̄tes equales admit-
tuntur: plerūq; enim lex cōditio
si uxorem duxerit · fuerit · sicut
est · ita accipi op̄tet · q̄ p eū nō
stet quominꝰ ducat · h̄s aut
faciat.
Pap̄. Qui ex frīb; meis · tertiā
cōsobrinā meā uxorē duxit · ex besse
h̄s esto · qui nō duxit · ex trien-
te h̄s esto · uiuo testatore cō-
sobrina defuncta · ambo ad h̄dita-
tē uenientes semisses h̄ebūt · q;
uerū ē eos h̄des institutos · s;
emolumēto portionū · euectis
nuptiarū discretos.
Idē. Sub cōditiōe h̄s insti-
tutus suus · sine iussu dñi cōdi-
tiōi parere nō p̄.
Idē. Si pupill' sub cōditiōe
h̄s institutus fuit · cōditiōi
et sine tutoris aucte pōt · idq̄;
et si legatum ei sub cōditiōe
relictum fuit · Qua cōditiōe ex-
pleta · p̄inde ē · q̄si pure ei h̄ditas
ul' legatum relictū sit.
Mar. Quidam in suo testō
h̄dem inscripsit sub tali cōdi-
tione · si reliquias eius in mare
p̄iciat · Querebatur cū h̄s in-
stitutus cōditiōi nō paruissz ·
an repellendus ē ab h̄ditate.
Mod. r̄. laudandus ē h̄s · q̄
reliquias testatoris · nō in
mare s; ip̄ius uoluntatē ·

r Ratio · s · ut nō pendeat ex alieno arbitrio · ut · s · e · t · ij · illa · item q̄d
le qui pōt stare certo · nō stet mētō · ut dicit pūbium · ut hic · et s · e · t · ij ·
quotiens · s · hic · ac ·

l Aquolibꝫ · futuro dño q̄ facto cōmittendo · ad quod · j · de dōit · ad · l · ij ·
insti · et de l · ij · s · sic sic · ac ·

m Uterq; cōsobrinā · que dr̄ cōso | brina h̄es · in instit · d̄ gradibꝫ · s · q̄do
alienum ē tale · inm̄ · fm · l · ut · instit ·
de nupt · s · duoꝝ aut̄ · et intel
lige hc̄ uerꝝ q̄n h̄esse ei in-
berte potat · al' cōdito h̄etur p̄
nō adiecta · ut · e · d̄ instit · et
sub · l · ij · ej · d̄ cōdit · ad · l · cui
ita · al · s · al · titio · et · l · al̄e ut̄q
tūc admittēt · in semisse · d̄
j · l · py · satis p̄bat · s; fm eā
cōstat tale cōditione p̄ nō ad
iecta debere h̄ri · cum mier
dictum sit tale matrimoniū

n Dodrante · i · nouē uncias ·

o Hic esto · hec institutio est
pura · s; distributio ptiū sub
cōditiōe · ut · j · l · py · insti · uū
lec h̄ūt portiones d̄ sitiente
cōditiōe · et fm hc̄ nō ē · s · j · d̄
cōdit · et al · l · intelō · ubi aūt
distigūt · q; ibi subcōdit · te
lictum fuit ·

a Equales · qd̄ si alti nupsit ·
a palter nō stetit quo min⁹
nubteret · te · fm · jo · alt · et al̄
uj · h̄ebit · l · sine h̄ · l · sit ei d̄
uinc · s; nō obstat q; ut̄q; in-
bere nō potat · qu̇e pone eꝰ
nent · uult duce · jo · tn̄ ut̄q
admittetur · q; duplex ē isti
tutio · s · pura sine parte · item
cum partibꝫ discretis sub cō
ditiōe · ut · j · l · py · et sic sūt duo
arbitri p̄cepta · d · barbitri
celsus · cum ergo d̄ficit cōn
ditio · alie · remanet pura ·
ut · s · e · t · ij · l · siquis · ita · sep
bit · et siequaū · ea · ibi · ut̄q;
admittit in uniū · e · poz · et
equalem · i · ut̄q; isemisse ·
puta si illa moritur uiuo
testatore · ul' s; postea · dum
mō ante qua sit imora cō
trahēdi · ut · j · l · pyoꝝ · ej · de
cōdit · ad · l · plt · s · item si
nō uult nubere · sice quādo
ut̄q; nō uult sine uxia eā ·
item quando h̄ere eam duce

lij · et · ij · ap̄ · cōdit · ul' fm alios
nō posset ut dictum est · cōtra i duobꝫ inequalr · s · alti nupsit post
mortē testatoris · ul' in uita post testō · ut hic · et · e · de instit · s · subditit ·
l · siquis h̄d · item si alt · noluit duce nolentem · ut hic in fine colligitur

b Plerumq; · nam qñ nō sic ē · ut pōt colligi ex dictiōne quā · no · s · e ·
lege prima · h ·

c Dei · sic in aut̄ · ut exact · insta · to · et · s · et facit ad · l · j · d̄ fm · ta · l · ij · e ·
quis ita · ad amiu · le · mēuta · ip̄m · et · s · dōit · ins · l · ij · et · e · d̄ instit · ad ·
l · ij · ad el · i · turpia · et · ij · ad otralyn · empt · l · hec uenditō · ad · d̄ hr · institu ·
quot · et siquis · ej · d̄ cōdit · et de testitu · ej · l · py · ac ·

d Qui ex frīb; uiuo te · ul' post mortē ante morā · ut · s · l · py · no · item
dic quē mutā testatoris pōt implem · ut ibi · no · ac ·

e Causa uerum ē · hec ē ratio quare h̄s sapiot · l · nō obstant distictōni
que sit · j · d̄ dōit · et de intelō · et no · s · l · py · et facit p hc̄ · s · l · py · cū su · ad ·

f Sub cōditiōe nō pōt · ut dñs fiat h̄s · paret tamē et facit purā · ut dñe
s; p̄se iubere adire · ut · s · ad · q · te · cōditib; · s · l · et · s · ei die q̄ ne
eam p̄ut fiat · s · uiuo nō placet · et facit · alicui · ne · ut ibi · ut ita possit iu-
bere adire · et facit · j · l · py · ac ·

g Si pupillus sub cōdit · s; ueniret illi p̄missiō sectus si dando · ut · j · no · z · d̄
cōuit · ad · l · modtōib; · ip̄me · ac ·

h Relictum sit · q · p · nō est ip̄o q̄uitur h̄ditas ul' cōuti · nam nec pu
re relicta · fuit in q̄uit · s · e · siquis · ita · et ibi · no · et e · d̄ adē · obtē · eam ·
l · i · et · l · ac ·

i Quippiam laudandus ē · est cū deuocorum · ut · s · e · cōditio · s · sie al'
ij · libitat testatore nō paruit · ut · j · adire · l · nam ei
ae · et h̄ri · quibꝫ ut indig · nō opꝫ · ej · tel · i · l · suo alieno · et · ad · de
nūsie · et sic s; ac siquis · et hec actio · et e · d̄ instit · et sub · p̄phitenta · ai ·
item facit · s · spicuomo · tei · ut · l · i · sic ut · et · s · j · dōit · et d̄ instit ·
s · hic inuat religionis spale · ar · s · d̄ relig · sine plone · ac · ut ita ·

l · ij · et · a · c · de
fēd · q · sic · no · sufficit d̄fcō fieri · et si d̄uit · nō teneat · sic · j ·
d̄ statu · li · l · plt · et · l · stichus si h̄di · ej · d̄ ma · te · l · suum te
stamto · ej · d̄ cōdit · et demō · meuius · ad · uet · si · quidam ·
inst · et s; nō · ej · de cōdit · et de · l · h · cōdito · ad · et equisq · ut · l · i ·
insti · et e · siman · ita · sūt · ab · l · ea · quideni · ac ·

e Cōualescit · s · j · qui · et sq̄ · bi · si nō · ubi nō cōualescit ·
s · nō ip̄o uir · ut ibi · s; tn̄ cōueniat d̄ factū sui · obsta
bit excepto · sic · s · d̄ pig · act · l · re · ab · et de p̄sq · si astito ·
et facit ad hc̄ · e · d̄ deliberali · cā · si ab eo · et s; in · no · ac ·

f Siquis te institutisse · inpteritū nō futurum · s · s ·
titulo · ij · hec articulo · ej · d̄ hr̄et · et p̄ro sempr · l · i · si · ac ·
Cul · quo · subaudi etiam modicū · ac ·

g Seruus nō pōt · s · ut institutio sit cōditionalis · h; eit
pura · cōditione habita p̄ nō scripta · sicut hic et talia
est cōis · fm · jo · ut hic dicit s; et · s · e · t · ij · talem · ip̄me ·
s · ibi hīs sui data libtas suo · p̄mo pare · et sic hc̄ ·
sub cōdit · et inutilis ut · et hic · quare · s; ex sa · datē nō
teneat · tenet tn̄ expma pura et utilis · item facit istit
qui datur · tu · testamento possit · et hic · uice tutō · hec illa distictō
distinguitur · tps · sue tutore · uetit · tutel · illa uerbis · tamen
ut ita · dr · q · et · h · hc̄ dōr · ut h̄ditas · et ibi nō
refert · ut suum suum · et alienū tutore · et tutu · ej ·
de · et · ut̄q; h̄r · et · al' directo · et siue · al' p̄ alios ·
suum alienus · ac ·

i Quia · si uolo suum meū institue testo ei lib̄
tatem relinquere · ul' pure · ul' in diem · ul' sub cō
ditione · nec debeo fortune cōmitte · ut fiat liber ali
quo dño futuro · ut hic · ut · s · ac ·

k Dare libtatem · s · et q; · ut si h̄ditate · s · et e ·
ti · ij · h̄ditas · se · libtas · et h̄ditas pōt · in stat · ut p̄
pasca sit hic · alib · s · tantū hic nō · uerum p̄cedo
casu subdueitur tps · quāuis h̄ditate · ut hic · h̄
beat cōmodum medii tpis · fm · a · ul' hic et infra h̄
certo · ut · s · e · t · ij · in py · et · l · qui filio · ac · accursius ·

Quemadmodum admitterentur nepotes defuncto mortuo filio ad successionem avo sicut in precedenti casu qui institutus fuerit filius ...

a– Dementis esse. quia enim ut presumatur non fuisse compos mentis, non probetur. d. ac.
b– Amoveri potest. prescriptum heredem probante eum fuisse sane mentis, ex ceremonibus ei presumitur non sane mentis. hic enim talis presumitur qualia obligentur. ut hic. et s. de tu. et cu. da. ab his. l. ac quin. et l. et C. divus. et j. de l. ij. ap. vel. C. l. ac. l. ij. et l. sic et talis enim gesta ducit. ut j. de inoff. ite ap. et siquis in gl. quo non probato institutio nulla est. ut. C. de testis. l. qui in potestate. et sic legittimus controversiam faciet hereditatis. et facit. C. qui. te. fa. pos. l. iij. et C. de codic. l. nec codicillos. ite no. ar. quod siquis utitur re ut dominus quod presumitur dominus licet non sit quod possideat. ac.
c– Quae instituit. sub. ei quae ac.
d– Dari directo. ut s. e. institutio. et institut. de codic. et ff. et C. de codic. l. ij. non admitte. ut. j. t. ij. l. quibus. et al. militis. ipsius.
e– Intelligitur. si tamen cum effectu est cogitatum. sed quidam sic. ut consistetur. ut C. de his quibus ut indig. l. hereditas. sed ibi expressim dixit eos indignos. ite pe. s. j. tel. vel cum quis decessit clam. insi. et si ibi alij assignant. accedit modo. ac. ad. l. j. adite. secundum ite pe. s. j. de his quibus ut indig. quia sed ibi perfectum fuit per testatorem. hic codicilli. Sed az. dicit quod in manu cogitavit. ut j. de iure codic. dimus. et instit. de codic. et si. ubi neque conditio et ite peo. et s. de testis. hac. s. et si quis autem si interpretari pot. ut. s. de testis. heres. et j. ac.

Si filius. ad eum debetur tamen non duas regulas. i. quod quamdiu vel certus est successioni ex testamento non habet locum ab intestato. Ite quia quamdiu locus est instituto non est locus substituto. que probantur ista regula. j. de acq. hereditate. quia diu. et de regulis iuris quamdiu. et C. eoda. l. an. hic tamen non quod filius non potest sub conditione institui, non sit potestativa, sub qua institutus non facit per eum intestatum non pater. eo si habet coheredem vel substitutum. al sic ut s. de h. i. isti. sine cura primi. ite ne. quod potestativa. alia est que potest impleri ultimo uite spiritu. ut dare. et tunc substitutus nec admittere statim aliquis ventus. a...ema tem filij. alia quod non potest ut ascendere capitolium. et tunc substitutus admittitur et filio vivente. vel si substitutus non est admittitur legittimus. secundum ipse filius sit legittimus. ipse enim succedit patri ab intestato in articulo mortis ex...us. ac.

Habeat, si nunc memoria Burnae ne condicionis sepulturae tradidit. Sed hoc prius inspiciendum est, ne hoc qui talem condicionem posuit, in corpus patris esset. igitur si perspicietur ... hoc suspicio amoveri potest, nullo modo legittimus heres debiturae condicionis faciet scripto heredi. Quaero: testamento pure instituit, codicillis adscripsit condicionem. Quaero an parere necesse habeat. Modestinus respondit: hereditas codicillis neque dari neque adimi potest. Proinde non de inficienda condicione de accipienda hereditatis cogitasse intelligitur.

Pap. Si filius sub condicione heres, nepotes ex eo substituti. Cum non sufficiat sub qualibet condicione filium heredem instituisse, sed in demum testamentum ratum est, si condicio fuit in filij potestate. Consideremus igitur quid iuris sit, si condicio fuit adscripta, utrumque moriente filio impleri non potuit. velut si Alexandriam ierit filius, heres esto. usque in ultimo vitae exitu deberit: an non quia potuit et extremo vitae momento impleri. Velut si ita: si dederit filius, heres esto. Que condicio filio pater non impleri potest. Etiam superior quidem spes condicionis admittit vivo filio nepotes ad hereditatem. Cum sine mortuo substitutum heredem moritur, legittimus patri heres existeret. Atque in utroque quaeri potest quid sit quia iustitia est. Quid enim si refert talibus institutum si in capitolium ascenderit. Et idem si ascendisset legatum ei datum sed eisque antequam ascenderet in ... ... deque ... condicione morte defecisse ... legatum ... cessisse. Aliam vero spes condicionis vivo filio non admittit nepotes ad hereditatem.

quis substituti non essent. in testato avo heredes existerent. Et eque cum filius videtur obstitisse. post avi mortem patris testamentum destitutum. Quare eo modo sit exheredato eodem filio nepotes cui filius moriens heres fuisset institutus.

Tempus ad deliberandum

Pomp. Si heres ... Dil. iz.

Postea heres institutus principem ipsi postulaverimus tempus ad deliberandum sicut sufficienter prius ullo habito hi ad precedere ... quasi simplicius sit utique et omnibus deiis postulante. **C**uius proximum ad deliberandum petenti datur. Ex ... dictum est ... nec ad diem ... diem sine dubio ostendit esse iuris dicentis potestate. quem diem prescribat.

Paul. Itaque pauciores centum dies non sunt dandi.

Ulp. Nec non illud enim numquam semel non nusquam sepius dies ad deliberandum dandum esse. Diu pretor suadetur tempus quod primum adeuntes postulaverint non suffecisse.

Item. Sed hoc ... cause ... petenti non debet nisi ex magna causa.

Idem. Aristo scribit non solum creditoribus sed et heredi instituto, pretorem subvenire debere. hisque copiam instrumentorum inspiciendorum facere. ut perinde instruere se possit expediat nec ne agnoscere hereditatem. si in uxore sit hereditas. et deliberat heres res fuit in hereditate quae tempore deteriores fuerunt, adito pretore, potest ... deliberat sine preiudicio eas iusta vendere. Qui posuit ...a que nimium sumptuosa sunt. ut ... iumenta, aut venalicia, item eaque mora deteriora fiant. vendere. Quoque preterea curaturus sit. ut

si nulli sunt substituti. cum tunc certum sit patrem fa. decessisse intestatum. soli nepotes inveniunt proximiores. et sic succedunt avo ut legittimi. ut hic subiicit. et instit. de h. s. ab inte. et cum autem nec ob. i. e. t. et ita demum. ubi tempus mortis morientis inspicitur quis est proximior. quia illo nullo condito testamento. quod in ... prestat. ...

s. de libris exposita sita. et ff. ubi abditio non ... hic distinguitur abditio. ut et ibi. et ... verbum quicumque est ut dicatur. ut. s. de ..., si non ... s. post mortem filij. hic eo vivo. ite non ... admittitur nepotes. ... superiori ... vel hic habent ... nepos ubi non. ut ibi. no. Sed tunc quo defertur post mortem filij ... ut avo non possit ... querela. et sic admittunt nepotes instituti, vel die ... ... potestativa. l. si non ... ... querela cum ... ... de ... per ... si ibi ... vel ... ut ... distinguitur vel ... ... testi ... querela quam ... habebat nepos ... et facit. j. unde libe. l. ... ac.

p– De iure delib. heredes instituti ... est deliberant de adeunda hereditate. ... ac.

Si ... non ... qui nec ... sine iussu ... potest ... nec ... nisi precedat iussus. ut. j. de acq. he. si quis in ... nolle ... pot. ut ... ac.

s– Apud pretorem. nec quantum ... civile ...

g– Nepotes. vel quilibet extraneus. ut s. de h. i. instit. sunt. h. immo caute dicit nepotes. quia tamen substituti. vel ut legittimi admitterentur. ut j. hac. l. ac.
h– Alexandriam. cum ibi per se sit tempore testi institut. ut sic sit potestativa. sed alij dicunt propter hoc exemplum de mixta. ut C. de instit. et sub. si pater quod ut placet.
i– Palium. ut s. de sta. ho. arethusa. isti. superior non.
k– Spes condi. si alexandriam ierit. ac.
l– Filio nepotes. substitutos. nam moriente instituto constat quod ipse non potuit implere conditionem. ergo eo desistente admittitur substitutus. vel coheres. al si non habet substitutum vel coheredem. ipsi filij vel eorum succederent ut legittimi patri. ab intestato deferta ei conditione in articulo mortis posito. ut hic subiicit. et s. de h. insti. sunt. et ff. Sed an tamen nepotes admittuntur querent patri morienti. ut sic habent postea ut hereditatem patris. an non. et ita habent ut avi. an ex ... C. de bonis quae li. l. f. in fi. et quod sic. j. de acq. her. placet.
m– Obiisse. et sic conditionem eo vivente defecisse.
n– Morte superveniente in vita tamen. ac.
o– Cessisse. et sic ad heredem transit. quod aliter non fieret. ut. C. de cad. tol. et sin autem.
p– Non admittit. quia quia diu ipse vivit possibile est conditionem impleri. et cum posset iterum esse instituto. cessat substitutio. ite post mortem filij demum incipit esse certum conditionem impleri non posse. et sic admittuntur substituti. vel

nis quod attinet. al. fuit. et s. de testamentis. l. qui testamento. § fi. nec pretoris edicto. ut ibi et hic. et j. de op. no. nun. l. de pupillo. § fin. et j. de iusiu. l. nunquam. § fin. acc.

g. C petet. heres non autem legatarius. cum tamen lucrum afficiat legatum. ut s. man. l. si hereditatem. § fin. quod hic dicit de maiore et sit pupil his. j. e. aut pretor. dicit de pupillo.

es alienum est sub pena. vel sub propositis pignoribus debeatur. solvatur.

Gaius. Igitur si quidem in hereditate sit vinum. oleum. frumentum. numerata pecunia. inde fieri debebit impendia. Si vero nummus a debitoribus hereditariis exigenda est pecunia. Quod si nulli sint debitores. aut moram faciant. venire debent res supervacue.

Ulpianus. Ait pretor si pupilli pupille nomine postulabitur tempus ad deliberandum. an expediat eum hereditatem retinere. et hoc datum sit. si iusta causa esse videbitur. bona interea deminui. nisi si causa cognita boni viri arbitratu vetabo. Pretor interdicit deminutione. quando deliberandi tempus nomine pupilli petitur ad deliberandum. Quid sit autem deminuere videbimus. Et his verbis pretor non tantum alienationem inhibet. verum etiam actiones exerceri non patitur. Est enim ad summum recta alienatio inhibenda: permittitur actiones exercere. Item Labeo scribit in causa cognitione hoc intellegi. ne diminui pretor permittat. Ergo et funeris causa deminui permittet. Item eorum que si ne pretio non possunt permanere. necessarii gratia ex deminutione permittitur. Sed et ubi urget creditor quorum causa permittere eum oportet. ut condicta sarciantur. ne agri inculti sint. si qua pecunia sub pena debeatur. ut restituatur. et ne pignora distrahantur. Et aliis quoque iustis causis pretor aditus deminutionem permittet. Neque enim sine permissu eius

h. C potestate. ... tamen quod si plures ... adversariis ... pretor ... lator ... pupillo ... adulte ... eum ... meminit ... Si ... debent ... at. ... ut. ... l. tutorem ... dicit ... quod ... nam ... ac.

i. C dicit. dum modo non ultra. et j. e. non ultra ... ut. C. e. l. fi. § et quod dam.

k. C presti tuat. post. ... c. dies ...

l. C ... ut illa tutorie ... pretor dicit ... itaque nos ... aditiamus.

m. C nec si pupillum modo ultra. C. de ... et. admi. tut. me nisi ... sine iudice ... et amicos ... ut tutor ... ut. C. e. l. fi. § si quia. que est s. alij quod illa corrigit. Sed hodie hoc tempus est supervacuum si fiat inventarium. ut. C. e. l. fi. § i. et instit. de her. quali. et differ. § plt. et fac. s. de cele. si quis ex. § fi. et l. si. et C. de udlat. l. ij. et j. art. le. no. ca. l. i. § sicut. et j. de ... l. xj. § si quis. et C. si sepius. intim. testi. postu. l. i. et j. de bonis. auct. iudi. pos. l. fi. § fi. et s. de min. si ex cu. § fi. al. s. acc. ac.

n. C Ait pretor. debere. statuendo diem adeunde hereditatis. ut et j. de cur. bo. dan. l. i. et de bo. auc. iudi. pos. l. si fuerit. et s. de her. insti. si quis instituat. § i. accurs.

o. C huiusque. heredis et creditoribus. ad quod j. de acqui. heredit. l. aristo. et j. de bo. auct. iu. pos. l. fi. sed post aditionem creditores non petunt instram rei.

p. C instructori hereditario. ut dicta l. aristo. vel secundum quosdam existentium penes creditores hereditarios. et facit ad hoc quod no. s. de eden. l. i. et dicta l. de bonis. auct. iudic. pos. l. fi. ac.

q. C diminuere. quia sunt honera. vel i. multe sunt rei.

r. C venalitia. i. servi venales. et facit ad hoc j. de cur. bonis. dan. l. i. et de ven. ... l. i. § mulier. et j. de acq. her. ... et j. de op. ... l. ... tutorem. et C. ... de ... solent.

a. Legitimi facit ad hoc. C. de bonis que lib. l. fi. § ut aut. et C. de admi. tu. l. lex.

b. C exercere. sed ipse curatore scilicet cui committitur mandatum. ... s. al. s. licet tamen veniret. ut s. de procur. l. procurator totorum. et institore et curatore. ut s. de admi. tu. l. fi. Item in omni ecclesiastica persona. ut. C. de sacro. s. ec. l. iubemus. Item quod hic dicit esse totum. nisi sint res peritura. ut. s. C. aristo. § i. cum eo. et j. ac. l. et s. de rept. her. diuus. et j. ut in pos. l. et cum. § qui lega tor. al. plt. ac.

Intellige hoc ... tamen ... nepote ... filio ... quodlibet ... repudiatis hereditas ... ut ... dar.

debet diminutio fieri.

Ulpianus. Si quis suus heres postea quam se abstinuerit. tunc tempus ipse petat ad deliberandum. videamus an impetrare debeat. Magisque est ut exaudiri debeat. si tamen nondum bona venierint.

Paulus. Aliud deliberat. alimenta here debet ex hereditate.

Marcellus. Si plures gradus sint heredum institutorum. per singulos observatur sed ut pretor id quod de prefiniendo tempore deliberationis edixit. ita ut a primo quoque ad sequentem translata hereditate. quam primum inveniatur successor qui possit defuncti creditoribus respondere.

Iulianus. Qui filium pupillum libertinum habebat. heredem eum instituerat. deinde ita scripserat. Si filius meus nullus erit qui in suam tutelam veniat. tunc Damas servus liber heres esto. Is filius pupillus et libertinus erit. Quaeritur an Damas liber et heres esse possit: negavit quia filii appellatione libertinus quoque continetur. Labeo. Quin et veri filii accipi oportere et liberum fore Damam. plus ... testatore de filio legitimo esse apparuerit.

Explicit liber xxviii. Incipit xxix. De testamento militis. Rubrica.

Ulpianus. Militibus liberam testamenti factionem primus quidem divus Iulius Caesar

c. C permissu. sed non vel non videtur tutor sine iudice res quest ... non possunt. ut. C. de admi. tu. l. lex que tuto. et ibi erat pupilli. hic non dum. Item quod de pupillo specialiter dicit imprime huius l. cum. et l. generaliter dicitur de eo. quia sibi plus permittitur. et est causa ut est de. et s. non erat. l. aristo. et non erat per. m. ac.

a. C Si quis venerit. non. sed tum repudiatam. per alium insistere. si bona sunt in suo statu. ut hic. et C. de repu. hered. l. fi. Ipse. hodie contra tutorem infra triennium. nisi res alienate sunt. minor infra triennium. post utilem annum. et rebus alienatis permittitur. ut. C. e. l. fi. § hinc et illi. C. de unis et facti. igno. l. ij. s. ubi. intacendo. hic expresse. vel veniunt. ibi erat substitutus. at legittimus suus non excludit. nisi post triennium. et hodie. ut. ar. et s. de minori. et si minor. et sic tutor. vel dic. ut no. plene. C. de unis. et facti. igno. l. ij. Item quod in emancipato. Item quod in materna hereditate repudiata. ut no. C. de repu. he. l. fi. § fac. j. adter tull. ... et s. de opt. le. man cipiora. et extraneus potest repudiare. non adire. ut C. de repu. he. sicut. nisi minor. et quod dic. ut s. de min. et si minor. C. secu. ac.

b. C plures. alius ab extraneo nisi sit pupillus. et s. de her. insti. sed quod ubi. et j. ad. s. c. ... s. c. offitio. ... et C. de edi. ex § fi. et s. de expe. hered. l. hic fu. § si quid. et j. ut in pos. l. l. que legatorum.

c. C Si plures. facit. ut ... l. si quia dui institutus. et quod no. C. de cur. bo. dan. l. i. ac.

d. C Qui libertinum. habuit. et eum ex ancilla sua. vel aliena. et postea fuit manumissus. et sic non erat legittimus. sed naturalis. ac.

e. C tutelam. i. adultam etatem. ut j. de tes. l. iij. cum filio. ac.

f. C negat. s. cum statim liberum est. nam hic articulus tunc extremum tempus significat. ut j. de condit. et de. l. iiij. § fi. ac.

g. C continebatur. non. appellatione filii quod naturalis continetur. sic j. de tes. l. ij. luti. § fi. al. cum pater. § uolo. et j. adtir. l. heredibus. § fi. ac.

h. C verum. i. iustum et legittimum. sed hic non fuit legittimus. et nullus erat filius qui in suam tutelam venire posset. unde videbatur quod statim esset liber. Sed contra est. ut subicit. et no. secundum Labeonem. quod appellatione filii legittimi tamen continetur. sic C. de instit. et sub. generaliter. § fi. in eo quod dicit iusta sobole. ac.

i. C apparet. in dubio presumitur hec ex dignitate et voluntate et condicione ei qui fidem reliquit. ut j. adtir. ex facto. § si quis. et facit ad l. ista. s. de her. insti. l. quoties. in principio. sed arg. contra dicta l. generaliter. § fi. C. de institut. et substit. ac.

k. C de testamento mili. dixit in genere de testamentis. nunc in specie. set m. C. e contra. accursius. accursius. ac. accursius ... acc.

Si quis ... ei iudex ... alio ad adeundum hereditatem ... repudiare ... instituto ... substituto ... vel ...

Item sine eis ... matris ... non ... quod ...

decretum quod materna ... contra ... ut ... quod ... hereditatis ... repudiata ...

a. Militibus cum in notitiam. al' cum innocentiam. al' cum innotitiam.

b. Commilitones. Nota quod appellat se militem. sic j. de his qui sunt sui uel alieni iuris. l. familie. ar. Nota fidelissimos. al' sectus sicut in clericis. ut C. de episcopis et clericis. generaliter. et j. e. l. testamentorum. impune. et C. l. ac.

c. Nuda. a sollempnitate quandoque dico autem est domini. et tunc iure communi. ut C. e. l. ple. aut in plurio. et tunc etiam nullo teste uocato. ut C. e. milites. dum tamen duobus saltim testibus probetur. ut j. e. l. lucius. aut in teatro(?) et tunc duo sufficiunt uocandi. ut j. e. diuus. accursius.

d. Miles. alludit uocabulo. sic j. de acqui. poss. l. i. in principio.

e. Millesimum. quia de mille unus strenuus eligebatur.

f. De militis ideo. sic j. de iniur. iure apud. et hoc edictum. ac.

g. Similes dubitat. an ualeat iure militari. ac.

h. Diuersum. quia in pagano in quo non ualet. ut C. de testis. ...

[illegible]

cessit. Sed ea concessio temporalis erat. postea non imperiis primus diuus Titus dedit. post hoc Domitianus. postea diuus Nerva plenissimam indulgentiam in milites contulit. eamque et Traianus secutus est. et exinde mandatis inseri coepit caput tale. Cum in notitiam meam prolatum sit subinde testamenta a commilitonibus relicta proferri, que possint in controuersiam deduci, si ad diligentiam legum reuocentur et obseruantiam: secutus animi mei integritatem erga optimos fidelissimosque commilitones simplicitati eorum consulendum existimaui, ut quoquo modo testati fuissent, rata esset eorum uoluntas. Faciant igitur testamenta quo modo uolent, faciant quo modo poterint, sufficiatque ad bonorum suorum diuisionem faciendam nuda uoluntas testatoris. Commilitones autem appellatus est uel a militia uel a militia. i. duritia, quam pro nobis sustinent, aut a multitudine aut a malo, quod arcere milites solet, aut a numero mille hominum, tractum a graeco uel a tagmate. nam Graeci tagma mille hominum multitudinem appellant, quasi millesimum quemque dicunt. unde ipsum ducem chiliarchum appellant. Exercitus autem ab exercitatione nominatur.

Gaius. De militis testamento separatim proconsul edicit, quia optime nouit ex constitutionibus principalibus propria atque singularia iura in testamentis eorum obseruari.

Ulpianus. Si miles qui destinauerat communi iure testari, ante decessit quam testaretur, non esse dubitandum, quin ex iure militari testatum quod ...

Militis substituere directo quicumque illi tenentur. alioquin nullum esset priuilegium. ut in institut. de pupill. subst. § f. et probantur hec. j. e. miles ita. § ex heredato. et C. e. intestato. et C. e. intestato. ist. et ff. ti. iij. centurio.

statim beneficio militari remittitur. nec credendus est quisquam genus testandi eligere ad impugnanda sua iudicia, sed magis utroque genere uoluisse propter fortuitos casus: sicuti plerique paganorum solent, cum testamentum faciunt, perscribere uelle hoc etiam uice codicillorum ualere. nec quisquam dicet, si imperfectum sit testamentum, codicillos non esse. nam secundum nostram sententiam et diuus Marcus rescripsit.

Idem. Iure militari sui et alieni testamentum facere posse aut etiam in missione inuenitur manente placet.

Idem. Si miles ex filio unum heredem scripsit, creditur quantum ad residuum patrimonium intestatus decessisse: miles enim pro parte decedere testatus potest, pro parte intestatus.

Idem. Milites etiam his quibus heredes extiterint possunt substituere, in his dumtaxat que sunt ex testamento consecuti.

Idem. Quamuis miles testatur ignorauerit pregnatem uxorem uel non fuit pregnans, lex tamen aliter fuit ut uellet quisque sibi nasceretur ex heredibus esse testamentum non rumpitur.

Marcellus. Id est et si agnatus non fuit filius in emancipatus uel fuit et recessit in locum filii.

Ulpianus. Id quod erit dicendum, si nato filio unus se mature eodem testamento diuinitus decederit. placuerit iure militari fecisse testamentum, uel esse rescriptum a diuo Pio, in eo qui cum esset paganus fecit testamentum, moxque militare coepit. nam hoc quasi iure militari nuper ualere ...

h. Quare. facit. C. e. sicut. al. sicut ... cum. et. C. si filius. et. C. de iniusto. te. siquis filio. § ... ratione. j. e. mi... dem. ... inscrip. ... si q. siqu...

i. Filij. quia non rumpitur testamentum. accursius

l. Eodem quod ante fecerit. accursius

[illegible]

[illegible]

feceris. ε. contestio. eius. in pr. ac.

uoluit. hoc dic. ut. j. e. tribunus. acc.

Ex militari licet. secus in pagano. ut. s. de te stamentis. eius. § i. et § f.

iure mili. sic. s. de iniusto. te. si quis ex. § mi tum. ar. tes. iij. si quis in primo. § miles. [illegible] tra mili. [illegible] § de mi [illegible] ut ibi. [illegible] ad de hoc. [illegible] que e. e. q. mili tibus. ac.

Militis heredes. i. tenet. s. in castris. sic. j. de. u. o. l. stip. ista. § hic. et sub. i. fi uo lunt. et de paganico remanet intestatus. ut. e. e. l. i. aij. hic ei de pagan eis testari uoluit. accurs.

Neque enim. continuatur cum superiori. l. item est.

et cepit. cum com. iure debeant testari. ut inst. e. § sed hactenus.

deportati. hij non capiunt iure com. ut. e. de her. instit. l. i. ar. j. de bon. pos. l. ex delicto. p. l. et testo militis sic. ut hic. ar. j. de ter. uij. si deportati. § similes sic g. passiue. hic accipit testi facto. ut. instit. de her. quali. et dif. § testamenti. ac.

maluit miles.

IX. Facere testamentum miles in hostium potestate nec iure militari potest.

IX. Ex militari delicto capite damnatis testamentum facere licet super bonis dumtaxat castrensibus. Sed utrum iure militari an iure communi, quaeritur. Magis autem est ut iure militari eis testandum sit. Hoc enim eis qui militia tribuatur ius testandi consequens erit dicere iure militari eis testandum. Quod ita intelligi oportet, si non sacramenti fides rupta sit. Similes incertus an suus heres sit testamentum fecerit: in ea condicione testamentum eius est ut valeat. Nam et si incertus an pater familias sit, fecerit testamentum eius valebit. Si filius familias ignorans patrem suum decessisse, decesserit, si peculio in militia testatus sit, non pertinebit ad heredem eius patris bona, sed sola castrensia.

XI. Idem est et si de testamento in iusto agi coeperit, non quod adimi ei noluisset [illegible] scriptura, sed quod partius testari nollet aliisque heredem scripserit. Sed si filius ueteranus decessit, nunc causa bonorum paterna ad heredem pertinebit castrensium.

XII. Milites cum caducum (?) [illegible] scriptis reliquerit. Item.

Neque enim potius [illegible]. Et deportati aliter hi qui testamentum facere non habent, militiae heredes institui possunt. Si si fuerint penes heredem scribatur, institutio non valebit. Sed si mortis tempore in ciuitate inueniatur, institutio incipit ualere, quia tunc data hereditate. Et generaliter in omnibus idem potest dici, quos miles scribit heredes, ut institutio capiat iure haec, si mortis tempore talis inueniatur ut capere possit. Si fuerit [illegible] quem liberum esse credidisset, miles heredem sine libertate instituit, mea condicione est ut institutio non ualeat. Cum miles in testamento suo libertatem suo dederit, et deinde eum a primo et a suo herede [illegible] pure ei omissam hereditatem reliquerit, quamuis a primo herede substitutus, priusquam adierit hereditatem, mortem obierit, [illegible] intestatum eum facere; nam [illegible] cum duo secundo rescripsit: sed [illegible] heredem: hac sicut eam suo liberas simul et hereditatis ducere dari esset, quamquam adeuntem puerum testatorem noluisse negari non potest.

XIII. Tractabatur an ualeat [illegible] quo in paganorum testamentis in duo [illegible] Et placet esse non sic distinctione [illegible]. Sed si quidem in uno testatore (?) sciente decessisset, nichil nouum statuendum est. Si autem ignorans aut post mortem eius, omnimodo subueniendum.

XV. Infirmatur plane cum eo [illegible] nec miles amplius quam in [illegible] necessarium fieri potest. Sicut autem hereditatem miles nuda uoluntate dare potest, ita et adimere. Proinde, quamquam si cancellauerit testamentum suum uel incidentit, nullius erit momenti. Si tamen testamentum suum cancellauit, omnino ualere uoluit. Et ualebit ex suprema uoluntate. Quod si cum miles induxisset testamentum suum, in eo anulo suo signasset, consuper ex [illegible] erit. Sed si [illegible] re [illegible] fecerint, ua[illegible] suae uoluntatis eum per mutuisse probabitur, et nouatum testamentum intelligetur. Quod si [illegible]

Cum deceptus [illegible] est ualeat. et si [illegible] non noceat ad [illegible] ut j. ti. i. l. si deserta. et dic. ut ibi. acc. accursius.

Ignorans. maxime secundum quosdam.

Non pertinebunt. secus in pagano. i. ueterani est testo. ut. j. l. iij. inst. ar. j. de castrensi. pec. l. defuncti. § i. ac.

Item est. ut hic castrensium non habent in castrensia.

Ueteranus. post annum missionis. secus si ante. ut instit. e. § ij. hactenus. ac.

Castrensia. ut. ar. j. de castr. pec. hereditate. [illegible] accurs.

Et ferre cepit. sint autem multi. ut instit. de l. § legari. fere autem dicit [illegible] ut. e. j. pr. § et § sed suum. ar. j. de hic que pro non scriptis. l. f. et de hic quibus ut indig. l. mulierem. ar. j. e. miles. § mulieris et e. de hered. l. fi. et sic facit. § e. l. f. ex testo. ac.

Eadem. ad q. j. de pro [illegible] l. iij.

mortis tempore. in aliis tria tempora. ut. s. de her. instit. si alienum.

Conualescere. sic. j. [illegible] § di teneb. du. si cognatis. ar. de. j. de reg. iur. que ab initio.

Non ualeat. ut institutio qui dari tu [illegible] § plane. si. ar. j. de uo. l. generaliter. § si quis. tu. si ce. § de her. instit. l. cum proponas. et tenet testo. so. nec ibi tenet institutio in se cum. et io substitutus admittitur. Item in se [illegible] io tenet. quia erat com. unde erat cum querere posset. hic primus. unde non erat cum. nisi ipsi testatori. et eius futuro legittimo. quod erat eadem persona secum. Item fac. § de necess. h. l. i. ac.

A primo. s. instituto.

Secundo. s. substituto. accurs.

Reliquit. s. quorum esset heres re stitueret.

Obierit. uiuo uel mortuo te statore. sed in pagano distinguitur. ut j. l. pr.

Dari esset quod quoniam sic tamen militis quia libertatis fauore contingit. ar. et est sic. j. ad tre. l. plt. § cum autem. ar. j. ad tre. l. facta. in fi.

Tractabatur tale aliquid quale est illud quod [illegible] de milite testo. s. l. pr. inst. ac.

Decessisset. institutus et sub stitutus.

Statuendum. i. nil ualebit. et sic non ualet libertas eo testo data. potuit ei mutare et non fecit et ideo uidetur firmare. ut. s. e. item est. ar. e. de [illegible] te. l. iij. accursius.

Subueniendum. testo ut ualeat. et quod fauore libertatis. si hodie [illegible] hic ius esse. sed sine fauore libertatis uel militis. ut. e. adtre. l. plt. § cum autem. ubi mortuo instituto censent actiones. sine re stitutione. [illegible] hic primus erat in quem transire non poterat [illegible] hereditate. ut. e. de caduc. tol. § i [illegible] nouissimo. sed dispensat fauore libertatis. ut hic. ar. j. ad tre. l. fa. § si. ro. l. pr. § i. [illegible] fauore libertatis et militis. et sic non ualet testamentum sine institutione. ac.

Infirmatur. fac. s. de her. instit. quod uoluendo. nec ei mali [illegible] primum alii debet [illegible] ut. e. de cum. nec aliis. ac.

Nuda. a sollempnitate. ubi tamen opus est. ut j. e. l. iiij.

Signasset. i. resigillasset. et clausisset.

Cognitus. i. inter scribit. [illegible] e.

Et ideo. s. clausit et sigillauit. ac.

a. ¶ potior. quia antea restituati. nam neque fubatum: sed quod in dubio. ut cancellatum remaneat. ut hic. et quod dixit probabitur. s. prie. et fac. ad l. s. de testis. l. ad testium. et signo. al. si testor. carte. et j. si ta. te. l. i. et si hered. eos. c. ut certum est. et j. c. tribunus. et ff. al. luctius. insti. et instit. c. et si quis. ac.

¶ testor. non sollempne.

¶ an militiam. si quidem erat miles ante militiam. id est miles non militans. et in eo hoc intellige. sec si paganus erat. ut j. c. tribunus. et ff. eos. c. idemque. insti. que fuit.

¶ iure mili. mutato priore statu. plenius tenet prima uoluntas. ut. s. c. neque. et i. ead. s. dact. et emp. si quis ali. et de rei. uen. si aut tio.

¶ senatus c. s. libonianum quod fuit factum. ad supplendam. l. cor. de fal. et quod dicit penam. inc falsi. u. j. de fal. in ea. al. diuus. sic ergo priuil. testatis. non tollit delictum scribentis. sed priuil. scribentis tolli. ut. c. de his qui sibi ascri. l. qui adhibitus. et facit. j. de his qui sibi ascri. l. f.

¶ miles. facit. j. c. miles ita. et i. al. grebatur. et ff. eod. c. l. centu. si aliud in pagano. ut. s. de her. instit. l. hereditas. et insti. de her. instit. et hic pinne. h. ac.

g. ¶ isti filio. ut. et j. c. l. miles ita. et ff. in pagano secus. ut. s. de uul. subst. l. ij. et quisque. aut. ac.

h. ¶ r. d. i. solius filij.

i. ¶ tpra. c. dierum uel anni. ut. insti. de te. po. et libis.

k. ¶ generalis. i. ut non sit ulla exceptio. ac.

l. Dotale lege iul. que inhibet alienationes fundi dotalis. ut. instit. c. de his ali. licet. in pri. et fac. j. de s. l. ij. cum pat. et qui dotale. et . . . priuil. non tolle priuil. sic. s. quibus extra. ora. l. f. et an obstatur hoc casu extimatio . . . cum legatum non habet eius . . . ut. j. de l. ij. motiuo. et i. eo. ac.

l. Si certarum distribuisset. sic et in pagano. ut. s. de her. insti. l. ex facto. et i. et facit. s. e. similes. et quod ibi no. et c. e. l. i. et ij. et que ibi no. accursu.

m. ¶ duas hered. adhoc. s. de open. sicium militi. et fac. hic. hered. et i. et fac. s. c. similes. et quod ibi. no. et c. e. l. i. et ij. ac.

a. ¶ soluere. i. tradere. et hoc ne priuil. noceat creditoribus. ut. j. c. cum filius. et c. ad hoc. j. ti. i. l. cum hereditas. et de lo. fec. sicut pactio. in pri. item . . . j. c. si bonorum. fo. ut ibi. item . . .

Acta ea fuerit scriptura legem, possidere ea iure suo non licet. Testamenti ante militiam factum a milite, si in militia decesserit, iure militari ualere, si uoluntas eius non sit diuersa reperta. Si quis se scribit heredem in testamento militis, non remittit ei s. c. poena. Miles et ad tempus heredem facere potest, et alium post tempus, uel ex die uel in diem, uel ex conditione, uel in conditionem. Item et sibi et filio iure militari testamentum facere potest. Et soli filio. Item si sibi testamentum non fecerit, ad testamentum ualebit, si forte patre uel in militia uel intra annum militiae decessit.

Ex possessionem ultra tempora edicto definita nec militis posse agnosci. Pap. l. xiiij. scribit, quia generalis est ista definitio.

Paul. Dotale fundum si legauit miles, non erit ratum legatum propter legem iuliam.

Gaius. Si certarum rerum heredes institueret miles, uelut alium urbanorum prediorum, alium rusticorum, alium certarum rerum, ualebit institutio, perinde habebitur atque si sine partibus heredes eos instituisset, res quae omnes suas per partitionem cum quis legatorum distribuisset. Gaius. Si quis alium castrensium rerum, alium ceterarum scripsisset, quid ueluti duorum hominum duas hereditates intelligi. Ut omnes alium quae castris comitum erat solus in creditoribus qui castrensium rerum heres institutus erat extra castra contractum erat alieno: is solus obligetur, qui ceterarum rerum heres scriptus erat. Cum similis quodammodo uideretur diffusio, quod creditoribus debeatur militi, ut hinc heredi, uel illi ipso iure debeatur. Et si alter uniuersitatis bonorum in alieno opere erat.

hec . . . si . . . quasi de . . . hec . . .

-tes. h. uniuersitatis. item ibi duo testamenta. hic unum. item quia ipsum l. non committat est alienum res . . . hic. ibi non est uniuersitas. hic sic. nam bona castrensia una universitas est. et sic paganica alia. et ita totum patrimonium intuetur et alienum. s. j. ad tre. l. i. et si heres. eos. de iudic. sicuti. et tractatum. ac.

b. ¶ si eodem. putet heres insti. et non possit. pone casum. in suo hereditario instituto alio. o. nam eodem testo potest ei adimi hereditas sola sine libertate. et hoc a milite non pagano. ut. s. eos. de libis. cap. si ita. et regula. et quod dicit exheredem. i. hereditatem adimito exheredato item potest iure extraneo instituto. et eodem testo preca exheredato. nam miles hoc facere potest. non paganus. quia res est in extraneo inepta exheredatio. ut. j. de l. o. quidam cum filium. sed miles nuda uoluntate aufert. ut. s. e. l. i. franite. et i. et secundum hoc ordinam litteram. in fi. sola exheredatione non possit. et continuo hanc sine non. dic quod miles potest adimere hereditatem datam eodem testo. cum hoc possit paganus. et fiet forte . . . exheredo quia aperte postea ita eo instituto al non. ut dicta l. quidam. et fa. c. it. s. de testis. l. here. et si quis post. et c. de testis. hac. . . . et si quis aut. et i. l. scimus.

c. ¶ actio. ut ieum qui omissa causa testi. ab intestato possidet hereditatem. ut j. si quis. o. c. t. l. . . . intelligo patrem ad finem peculij castrensis. l. al. deleret tenui et solet numm test. s. cum ab intestato filius decessit. ut omnia hereditatur. apte. j. de castrensi pec. l. pat. qui. b. item

Ergo . . . dubitatio . . . hoc . . . pater . . . de heredibus isti bar.

Peruenit, non sufficiat, nisi hoc is qui contra patrem heres institutus est non adierit. alium qui adiisset, compellendum esse aut defendere totam hereditatem, aut creditoribus soluere. Si eodem testo miles eidem heredem quem heredem scripsit, ademptam uideri hereditatem, sicut in pagano testamento sola hereditas exheredationem adimi non possit. Si pater a filio, fa. milite ex castrensi peculio heres institutus omissa causa testi, aliquid ex peculio possidebit, do. nec m. a. fecit quoniam possideret datum uel in legatorum actio. Similes testium inmilitia fecerit codicillos post militiam, intra annum missionis moriatur: plerisque placet, in eo di codicillis iuris ciuilis regulam spectari debere: quia non fuit ad militiae fri. nec adiri patuerit, quod testo confirmati fuit. Idem in his legatis quae testo data sunt legi falcidie locum non esse, at in his quae codicillis scripta sunt, locum esse.

Triph. Si uiuo computatur utraque legata, ea quae testo quia quae codicillis data sunt, ultra dodrantem sint quamquam quatenus minuuntur ea, in quibus falcidia locum habet, commodissime adiri id constitutum: ut exuniuersitate bonorum insolidum solutis legatis quae testo miles dederat, id quod superest pro dodrante quadrante diuidatur, ut heredes et ea quibus legata codicillis data sunt, ergo si nisi maior unius forte bona quantitatem legata quae testo data sunt, utrum nihil ferent hi quibus codicillis legatum est, aliquid quam si adhuc in illo heres quosque legasset, contribui eluantur omnia prorata ex omnibus de arbi. sicuti di. et summa. et fac. j. de codicill. cum continue. et sim. lex. et c. de te. ma. l. i. et optima. l. s. ac.

g. ¶ Si uiuo computata. i. computata cum sit inquantitate relicta. nam s. locutus est. ubi sunt in specie relicta ut si uni fundum. alij domum legauit. et tunc ciuitatis e. de detrahetur: et quod soluere debebat heres. si uero in quantitate sunt hec et illa relicta tunc merito quod quantum uel quoniam debet soluere heres. ac.

h. ¶ data sunt. i. relicta uidentur.

i. ¶ ultra dodrantem sunt. ita quod totum fidem consumant ut differat ab ultimo casu l. et quod si post. et c. uel dic quod ab aliquid remanebat hered. ut et ibi. et sic sit idem casus. et dic quod titius. cccc. habebat in bonis. et in testo tempore militie suo legauit. ccc. in codicill. factis post militiam. j. annum legauit. xc. et decessit. j. eundem annum. de primis ccc. non detrahit falc. heres. cum cessat in testo militis. si tertia

[illegible]

xxxviiii

lictis in codicill'. sic. q2 tunc no erat miles. secus quererem. si testo. eccc. et codicill'. e. legauit. ix. idem est. quod eciam hoc alio casu. s. qui omnia quecumque in testo legasset. nam sicut tunc anima decederet quod in bonis non e. diminuendo cuilibet legatario quartam ei quod e ei relictum. et sic communiter decedat de quolibet quarta tam de legatis testamenti quam codicillorum. et sic legata in codicil lorum debent habere. l. xx. ex quibus detrahitur quarta. s. v. v. at legatariis testi nil detrahitur. sed detracta quarta quadringentorum. s. lxxx. quia non erant in bonis solidum testi dum habet. s. ccc. xx. e ponitur. j. ad. l. fal. si post missionem. acc.

k. ¶ leccum habet ut sint relicta in codicill'. ut. s. l. px. infi. acc.

l. ¶ codicillante. ut codicillantem legatarij. quam durantem heres ferat.

m. ¶ testo data sunt. q. a. cccc. testo. codicillis. c. legauit.

n. ¶ et quam. nunc adduc sile prorsus sol uet. acc.

o. ¶ adhuc miles. i. non dum missus de militia.

p. ¶ legasset. in testo. quod deelit. in codicillis. ac.

—i ¶ nec superius. in priuato semper unum post aliud rumpitur. ut. s. de inst. to. c. l. i. et in casu utriusque uice unius habetur. ut. j. de m. ta. l. i. et si in duobus. ac. at codicillos plures pot facere priuatus. ut. inst. de codicillis. et codicillos.

—k ¶ decederet. ut. s. e. similes. infi. ac.

—l ¶ in proposito. i. in primo casu. l. ac.

—m ¶ cauit. expresse. ac.

—n ¶ prioris te. s. directo iure quia uerba non portant. quia fidei commisit heredi. ac.

—o ¶ in proposito. eodem primo casu. l.

—p ¶ magis pro fideicommisso. j. e. militis. et l. contra. ubi utrumque directo in eo. hic miles uidetur expressisse. ut priores tab. iure fidei. ualeant. sic eni dixit. fidei heredum. alioquin si in fine non faceret mentionem priorum. ualere quae ualet directo ut ibi. nec obstat quod. s. dixit. si hoc specialiter et e. quia sub alio. ibi maxime uel exigitur expresse. quia uerba non portant. ac.

cedebat Titio quam amplius legatum quia in his tonis habeat neque quamquam ut fiet: deinde distributa quantitate legatorum quae codicillis data sunt ex summa quae efficiebatur debitum si equo iure omnium deducitur quartam deduci his solis quibus codicillis legatum est. Et si postea utrique legati solum computatam deficere eorum quod remanet apud heredem non tamen sufficiens quartam conseruande de legatorum quae pro rata detrahatur his solis quibus codicillis legata data sunt.

Item. Quaerebatur similes qui habebat iam factum testamentum aliud fecisset, in eo comprehendisset fidei heredis committere, ut priores tabule ualerent. quid iuris esset. Dicebam, militi licere plura testamenta facere. Sed siue semel fecerit, siue sepius, utique ualebit. si hoc specialiter expressit, nec superius per inferius rumpetur. cum et recipere et heredem instituere possit. hec est enim testatoris expressa intestato decedere. Quamuis non et si codicillos ante fecerat. poterint eos per testamentum sequens causeo interpositione institutionis uel iam gentis efficacem directam institutionem consequi causa. Sed cum hoc interposita referebatur. Si hoc ageret filius miles. ut maneret prius factum testamentum, atque eciam iure ualere oporteret, ac pro hoc efficit ut duo testamenta sint. Sed in proposito, cum heredis fidei committeretur ut ualeant priores testamenti, apparet eum non ipso iure ualere uoluisse, sed magis per fideicommissum. i. in causa fideicommissi. et codicillorum uim priores testi obtinere. Uerum autem totum testamentum. scilicet cum consistit hoc est alio dis institutio. an uero an legata tamen et fideicommissa. alibi tamen quaerentur. Sed mihi uidetur non solum ceteram per institutionem heredis. sed quamquam institutionem. in ea fideicommissi uim esse. nisi aliud testatorem sensisse probetur. ¶ Siquis ante militiae heres eos scriptus testamento et alius ex testamento. quaeritur an posterior heres a priore relicta legata debet. et arbitror lex non debere. nisi alia uoluntas militis probetur.

Paulus. Tribunus militum si intra dies certos, posteaquam successor eius in castra uenerit, manens in castris codicillos fecerit, ibi decesserit, quasi desiuit militis loco haberi posteaquam successor eius in castra uenit, iure communi codicilli eius examinandi sunt. ¶ Cum aliquis. Si paganus testamentum militare cepit. idque quamquam testamentum compleuerint militare cepit. fecerit aliquo casu intelligitur militie tempore factum. ueluti si tabulas in ceperit et legerit testamentum, ac nomine suo signo signauerit. amplius et si aliquid interleuerit. per duxit. adiecerit. emendauerit. Et si iusto hoc interierit testamentum eius. quod priuilegia militum non pertinet.

Africanus. Quod constitutum est, ut testamentum militie tempore factum. eciam intra annum post missionem ualeret, et quoniam aduentu eius ad eos dirigentur qui mitti solent. Hoc beneficium pertinere existimauit. Secundum ea neque praefectos neque tribunos aut ceteros qui militare desinunt successoribus acceptis. hoc priuilegium habituros.

Marcianus. Miles filius familias si capite minutus fuerit. uel emancipatus. uel in adoptionem datus a patre suo. testamentum eius ualet quasi ex noua uoluntate.

.a ¶ continuisse. ergo institutus in eo tam hereditatem restituit in stituto. in primo casu. quia legata relicta soluet. tamquam in eo relicta. et hoc subiectum. utrum et e. ac.

.b ¶ institutionem heredis. si et in partem institutionem. ac.

.c ¶ ad tempus. s. e. in fraudem. et p.

.d ¶ non debere. aliud in substituto pupillo. ut. j. ad. l. fal. in te. et quamuis pro uulgari. ut. j. de l. i. licet. hic autem non est substitutus. ac.

.e ¶ Tribunum fecerit. sciens successorem aduenisse. alio quin forte secus. ut. s. de off. pre. l. si forte. ac.

.f ¶ desinit haberi. sic et simplex miles tamen dum e in numeris. ut. j. e. ex eo. l. anima ferendo dirigere ibi postea pannum. et hic non e. ut. j. l. px. item facit. j. de bonorum possessione ex testo. mi. l. i. sed an. s. maiestatis de administratoribus. et plures ubi per .x. dies. an desinit preses. ac.

.g ¶ incidit. s. incidendo filum ut aperiret. et legeret. ac.

.h ¶ signauerit. per quod per [illegible] uidetur. inuit. s. quod iussit. l. i. et si fiu ex. quibus mo. pi. uel ypo. sol. titulus. et f. et j. de codic. confi tuunt. et similes. item fac. s. de iust. quam l. iur. ei. et s. e. l. idem. q. infi. et s. coia. p. l. fi. accur.

.i ¶ non pertinet. ut. et j. e. titius. nec ob. s. e. in fraudem. et testo. quia ibi miles non militans. hic paganus fuit testatus. accu.

.k ¶ Quod constitutum. ut. instit. e. et qui in castris. et j. e. quod dicitur. et e. e. l. ex testo.

.l ¶ post missionem. causariam uel honestam. sunt enim multa genera. ut. j. de re. mi. militum. et missionum. acc.

.m ¶ eius constituti.

.n ¶ mitti. i. remitti solent.

.o ¶ militare. i. militie perfectus. non enim erant milites. ut. j. de bonorum possessione. ex testo. mi. l. i. sunt ei quidam ad pugnandum incepti. sed ad disponendum apti. ut. j. de capt. l. postliminium. et si secus ergo si isti essent commilitones. et fac. s. e. l. tribunus. et in pe. q. s. quibus ex ca. ma. l. ab eo. ac.

.p ¶ Milites si capite minima. ca. di. ut subiecit. si autem maxima. dic. ut. s. de in iusto. te. siquis ex his. et si quis. Si autem media. tunc uide glosam. in instit. de capit. di. et cum autem. quia ibi dicit idem et in minima capi. di. et hoc fauore militis. secus in priuatis.

.q ¶ uel emancipatus. uel per i.

.r ¶ uoluntate. si prima quoquo modo retineat uoluntatem. ruptum ei fuerat minima. capi. di. ut. instit. quibus. mo. te. infir. et alio. et e. non tamen. et facit. instit. e. et siquis sed et siquis. ac.

—a ¶ amplius. s. premittit. legauit amplius et c. hoc ei fieri debo. ut. instit. ad. l. fal. infi. et facit. C. e. l. intesto. et sane. et j. ad. l. fal. in ratem. et quamuis uulgo. ac.

—b ¶ constituta. i. considerata que est. lxxx.

—c ¶ equo iure. nam si nulli detraheretur fal. ita hiis detraheretur totum quarta detracta quia in bonis nunc erat ut legatariis testi. sed in nostro casu non detrahetur equo iure. cum hiis detrahatur fal. illis non. acc.

—d ¶ hiis solis. i. ab his solis.

—e ¶ et si postea. redit ad primum casum. l. uel dic quod post [illegible]

—f ¶ quarte. sunt. xx. de. lxxx. que

—g ¶ legatorum. in codicill'. relictorum. ut in primo casu h. l. non autem dicas quod heres retineat sibi quartam totius hereditatis de legatis codicillorum. quia sic nichil eis remaneret. ac.

—h ¶ Querebatur semel. al' simul. al' semel. i. in continenti. unum post aliud. ut. s. e. sic. pe. lecta. et codicillum. non ex in ma glo. quod dicit quod sic successiue diceri fieri simul. [illegible]

Accursius iuris doctor — legum doctor — Acc.

[illegible]

a. Idem est diu(us) traian(us). secus fortе d(icit) al(iu)s.
b. C mi(ss)us .i. remissus de militia. q(uo)d sic iam pagan(us) factus. acc.
c. fecerit .i. dedit se ad anniga(ti)o(nem). quia nu(n)ciatur p(er)q(ua)m de sit militare. ac.
d. [I]uuius. de uerbo ad u(er)bum h(oc) e(st) instituit. c. Ci. ac.
e. C datum e(st). ut. ut. s. c. l. i. ac.
f. C ostare. legittimis p(ro)bationib(us). ut. i. c. l. lucius.
g. C ouocatis. sic ergo debi(t) esse rogati testes. cum no(n) est mortis angustia p(re)ditus. q(uo)d dic. ut. no. C. c. l. i. milites. (et) facit. j. de l'. iii. pa phyle.
h. C h(er)edem eu(m) te. no(n) roga(n)do testes. nec angustia mortis p(re)ditus. q(uo)d e(st) sic. C. de testam(en)tis. l. f.
i. C non admitti. sic. q. C. d(e) rescin. uen. l. ratas. (et) facit. instit. ad. l. fal. in p(ri)nc. ac.
k. T itius. paganus. ne ob. s. c. in fraudem. testamentum.
m. C eodem. testo. i. no(n) suo alio.
n. C no(n) militi(s) testam(en)ta. s(c)ilicet quolib(et).
o. C a militibus. i. i(n) actu m(i)litie existentib(us). (et) facit. s. c. idemq(ue). in fine. (et) l. e(st) bumus. in fine. (et) j. de l'. iii. l. i. Ci.
a. C eorum l. d(iu)i. nam unde tenent p(ri)mu(m) no(n) debe(n)t p(ri)uilegium reportare. ut. s. d(e) neg. g(est). siue h(er)editaria. (et) facit. s. c. q(ui) o(stitu)titur. (et) j. c. l. q(uo)d d(icitu)r in p(ri)nc. (et) Ci. ac.
b. C testatus e(st). fecerat en(im) p(ri)mu(m) testam(en)tum. postea s(ecundu)m. i(n) quo i(n)stituit postu(m)os (et) quedam reliq(ui)t ab eis. i(n) fine testi(menti) a(it). rel(in)quo ad p(ri)ma testa(men)ta. (unde) q(ueritur) an p(ri)mo i(n)stituti debeant relicta a postumis. r(espon)deo. no(n). q(ui)a omnia que in s(ecund)o te(stamento). scripta u(i)d(e)ntur retractasse. (et) sic n(on) ob. j. c. militis. C i. uel d(ic) q(uo)d dixit in fine s(e)c(un)di te(stamenti). si postumi h(er)edes no(n) ee(rin)t. redeo ad p(ri)mu(m). nam (et) tunc retractat s(ecundu)m. si postumi. no(n) sunt h(er)edes. (et) sic no(n) debe(n)t p(ri)mi legata a postumis. licet aliud sit i(n) substitutis. ut. j. de l'. primo. licet. acce.
c. C cetera. nu(n)c r(espo)nde(n)t. (et) facit. s. de uul. sub. l. si q(ui)s cu(m).

Testitul'. Item q(uo)d si p(ro)c(urator) fa. mi les de castrensib(us) reb(us) d(iu)i traia(n)t testatus. ad anniga(tio)nem s(ecun)d(u)m no(n) ualet. Quod missus iam. l(e)x fecerit. n(on) ualet testam(en)tum.

Ulp. D iuius traianus. stat(io)ni seuero r(e)scripsit. Id p(ri)uilegium q(uo)d militantibus datum e(st). ut quoquo m(od)o facta ab his testam(en)ta sint. sic intelligi debet. ut utiq(ue) p(ri)us c(on)stare debeat. testam(en)tum factum e(ss)e. q(uo)d (et) sine scriptura (et) a(pud) no(n) militantib(us) fieri p(ot)est. Si ergo is miles de cuius bo nis ap(u)d te queritur. c(on)uocatis ad h(oc) h(omini)bus. ut uolu(n)tatem suam testaretur. ita locutus e(st). ut de clararet. q(ue)m uellet sibi h(er)edem (et) cui lib(er)tatem tribueret. pot(est) uideri sine scripto h(oc) modo testatus e(ss)e. (et) uoluntas eius rata h(abe)nda e(st). Ceteru(m) si ut plerumq(ue) sermonib(us) fieri solet. dixit alic(ui). ego te h(er)edem facio. aut tibi bona mea relinquo. no(n) oportet h(oc) p(ro) testam(en)to obs(er)uari. nec ullor(um) magis int(er)e(st). q(uam) ip(s)or(um) quib(us) id p(ri)uilegium datum e(st). eius modi no(n) admitti. alioquin no(n) difficile post morte(m) alicuius militis. testes existere feauat qui affirmarent se audisse dicentem aliquem relinquere se bona sua cui uisum sit. (et) p(er) h(oc) iudicia uera subu(er)tere(n)tur.

Mar. T itius. p(ri)mipilaris tri bunus legionis s(e)c(un)do c(e)r(tu)m testam(en)tum fecerit. (et) postea cunctus manere eodem defunctus sit. quero an mil(i)tis testam(en)tum uideatur e(ss)e. Resp(ondit) o(mn)ino m(i)l(it)is testam(en)tum q(uo)d an tribuna tu(m) fecisset. nisi postea q(ua)m alio f(ac)to c(er)t(u)m (et) diu e(ss)e p(ro)baretur. q(uod) r(atum) ualere nollet. adq(ue) n(on) ius p(re)terito (et) institutionib(us) e(st) p(ri)ncipum no(n) militum testam(en)ti. si quem a militib(us)

fecit s(ecun)d(u)m c(on)firmatur. Sed plane fecisse testam(en)tum eu(m). in(s)pecti d(icend)um e(st). qui se uelle testari (quan)tum ante fecerat. ualere aliquo m(od)o declarauit.

Marcell'. T esta(men)ta eor(um) qui ignominia e(st) missi sunt. sta(tim) desinunt militaris iure ualere. q(uo)d d(ic)tum tem(pus) spatium te(stis) eor(um) qui honeste ul' ca(usari)am missione(m) meruerunt. tribut(um) e(st). C ute(n)t(ur) (com)mu(ni) de castrensi p(e)culio quod fili(us) fa(milias) milita(n)tib(us). desinunt (et) c(e)t(er)os ignominia e(ss)e missi sunt. no(n) p(er)tinet. q(ui) h(oc) p(re)mium idco meruerunt q(uod) uitam i(n)tegrum.

Pap. C e(n)turio (con)tra testi(mentu)m post humos h(er)edes instituit. nam substitutos dedit. quib(us) no(n) adiuis ad supremus testam(en)tum se(r)uire testatus e(st). (con)tra que s(ecundo) testi(men)to scripsit. interim placuit. nisi nomi(na)ti co(n)firmasse(t) a p(ro)p(ri)a uolu(n)tate reuisis.

Ulp. Q ui filius. f(amilias) miles de cessisset. filio i(m)pubere h(er)ede insti tuto. ei q(ue) substitutis i(n) ea(m) potestate manenti. tutores dedisset. d(iu)i fr(atr)es rescripserunt. sub stitutione q(ui)dem ualere. tuto ris au(tem) datione(m) no(n) ualere. q(ui)a h(er)editati quid(em) suo miles. (et) qualem uellet substitutem facere p(ot)est. uere tam alienum ius minuere n(on) p(otest).

Marc. S i a milite scriptus h(er)es sua sponte adierit h(er)editate(m). rogatus h(er)editatem totam resti tuere. ex trebelliano transferu(n)tur actio(n)es. C miles testo suo mu nimittendo. uel eff(ic)iat i(n) eo. casus lib(er)tas lege elie se(n)tia r. aliq(uo)d impediu(n)tur. C eodem (con)trone quo ius im(m)uni h(er)edib(us) insti tutis. legatariis q(ui) remittitur:

d. Q uum filius no(n) ualet. ut. q(ui). c. miles. (et) nec tutor. (et) ad testa. tu. l. ii. (et) d(e) admi. impr. tu. impubi. acc.
e. C ualet. (et) (con)tra eum. ne dum filium. (et) directo. ut. s(upr)a testo.

Qualitas iuris ubo ul' p(ri)ncipio (et) relig(io) (et) cetera [illegible]

[illegible]

xxvii

De testamento militis

79

a Turpis. ut habetur pro non adiecta. ut in testamento pagani. ut. s. de condit. insti. l. conditiones. et l. de condic. ac.

b Manumissor. i. patronus. sic. s. de bo. pos. l. i. ac.

c Debita. que est tertia. si est maior centenario. alioquin non habet. sic enim est in patrono. ut insti. de suc. lib. § cum ...

k Aliud testamentum sola voluntate. non quia voluntas sit testamentum. sed quia primum rescissum fuit ac si nunquam fecisset. ut. s. e. l. miles filius. c. e. l. si quis ... facit. j. e. mili- tis. l. y. § e. c. de eq. accusan.

l Militaret. aliud si desiit militare. ut. j. ...

a Cum filio. ut et insti. de exhe. lib. § postumi. et c. de postumis. l. i. c. ij. ac.

b Avo. quarenti adnascentem.

locum habet et communium testis. fiat confici omissis. Item quis turpis esset odio. Patri eius quem in eam patri esse ipse manumissor extiterit. Tabulas testamenti dandi locum ponunt partis debite. placet acceptis rebus que in castris adquisisset ex testamento heredem facere ...

P. Nam miles ex castrensibus non esse datam contra tabulas similiter militis. locum poni divus pius antoninus rescripsit contra ...

P. Si miles tertio et sexto suum legaverit. et cum tertium manumisisset deliberante sexto morte interceptus legatum omisit. deliberandum fore dicendum que non sit heres. suum alium legatum in tertium manumissis. deinde legatum repudiatum libertatem.

T. Si quis probabile voluntatem militis heredes eius non adierit. nec res castrenses heredibus competunt.

N. Si filius familias miles fecit testamentum more militie. deinde post mortem patris postumus ei nasceretur. utique rumpitur eius testamentum. verum tamen si perseveraverit in ea voluntate ut vellet adhuc illud testamentum valere. valiturum illud. quasi rursus aliud factum. si modo militaret adhuc eo tempore quo nasceretur illi postumus.

Sed si filius familias miles fecisset testamentum. deinde postea in eo. adhuc avo quoque superstite nasceretur ei postumus. non rumpitur eius testamentum. quia qui ideo nasceretur in potestatem eius non pervenit. et videantur suus heres agnasci. Et nec avo quidem suo hic nepos postumus. cum vivo filio nasceretur: suum heredem per agnationem avo non facit. nec testamentum nisi prius rumpitur. quia licet impotentem avi patrius esse in potestate tamen avi. Et cum filius secundum que sifilius familias miles testamentum fecerit. omnimodo postumum pervenit. Non quia vole- bat exheredatum. deinde postumus post mortem avi. vivo adhuc filio. id est patre suo natus fuerit. omnimodo rumpet eius testamentum. Sed si quem pagano iam illo filio natus sit. non convalescit ruptum. Sed vivo militante adhuc natus fuerit. rupet. deinde si voluit ratum illud esse. patris convalescit sic quasi denuo fecerit. Sed si vivo avo nascatur postumus. hic non rumpet contra vivo patris testamentum. Sed si supervixerit pater mortem avi. vivo adhuc patre. rupet quia novus illi nunc primum heres agnascatur. ita ut nunquam possit simul duorum testamenta rumpere. avi et patris.

P. Eius militis qui volens in peregrinatione in castris ubi ... moritur. manumittere. testamentum valebit ut intestam- toria ab his qui lege vocantur. et ... divus hadrianus rescripsit.

Cum militia missus intra annum testamentum faceret. ea que in principio potuit. post dimissionem missionem esse testamentum quem in militia fecerit. sive in militie tempore scriptum aliquam si vivit et testamentum valuit. non esse. vivere rescissum. Nec tamen circa militem tamen adhuc sit distinctio. Nam quocumque in testamentum fecerit. novissima voluntate. re sedebit. quia voluntas ejus militis testamentum est.

P. Miles si testamentum imperfectum relinquat. scriptum perfectum et perfecti testamenti potestatem optinet. nam militis testamentum. sola perficitur voluntate. quicumque per se iure scribit. sex facit ut testamentum.

P. Militis codicillis ad te-

c Exheredatum. tunc enim secundum testamentum communi ius adhuc ... statim distinguit.

d Illi. ... an autem resurgat

e Denuo facto. ut in principio h. l.

f Rumpet. testamentum patris. quod ... i. q. adhuc. s. de libe. et post. filius. et l. et facit. j. de l. l. post.

h Ut nunquam. nam si avus primo moriatur rumpit primo. si pater premoriatur rumpit avi. p. l. ille. ut. s. de inito. postumo. Sed autem ambo simul ... tunc neutrum neutri sit prae mortuus. ut sic apparat si moriente ruptum. et quidam dicunt utrumque rumpi. arg. j. de reb. du. l. quod duo. et ibi facietur substituto. quia vicit si voluntatem. hic autem propter voluntatem venit. ac.

a Eius. respondit. secus si conscientia eminet. et adhuc. s. de inusto. et si quod exhe. et principio. et e. que fa. pos. l. y. q. j. de rebus. c. qui an sen. l. ij. ac.

k In militia. fecerat enim duo testamenta. unum quorum fecit in militia. aliud fecit infra annum missionis. et illud non opleuit. rumpitur primum per secundum. supra non fuit factum ut militaret. al. non. ac.

l Circa mi. i. circa eum qui adhuc militat. ...

m Distinctio. que est facta circa eum qui desiit militare. ...

n Quocumque modo. sive codicillis sive ... militari. non hac l. facit lius tolli primum. quia non esse. ut ... aut ... communi ... ac. accu.

o Fecerit. adhuc militans. ...

p Novissima voluntate. licet non sit sollempnitate communi suffulta. et facit. insti. quibus modo. te. infir. § certo. et. s. de inusto. t. l. y. ac.

q Miles imperfectum. unde communi si perfectum unde spirituali.

r Sola. ut. j. e. l. lucius. ac.

s Plane. i. testamento sepe. et e. ut. s. e. l. querebatur. et facit. c. e. militis. et quod ibi no. ac.

t Militis ad testamentum. l. iiij. ta. ul. i. testamento ... strorum. al. post. accusan.

legatario delibe rante

[illegible]

79

[illegible]

a- C dari. et directo. ut. s. e. querebat. nec ob. instit. de codicill. § codicillos.
b- C dimidiã. et aliã dimidiam scriptus in codicillis. ac b. Et qr h spalē
c- C cotter. abutreq; quis nõ sint repetita. cũ ei abstituto iasse decrescat
emolumentũ. decrescat et bonus. sic. s. d. uul. subst. l. i. § fi. j. de l. iij. l. fi. et ad l.
d- C institutis. uno in unis. alio i alius. et hec i primo testo. Et fal. planti.
e- C postea. in s° testo.
f- C mutare. i. aliud ee. et si im-
et ẽ. s. quia sipl. ex. uel dic pmũ. te
s. in alius bõic. nec. ob. s. c. l. q̃re
batim so. ut ibi. cũ te aliud i pnato
quia hic dicat. qr ex toto rupit
primũ. ut. j. ad tre. siqs pore. d.
g- C ignarus. aliud sufficiens. ut.
c. e. sicut. et l. sicum. et e ad hoc. s.
c. si filius. i pñ. et § ij. b.
h- C utilibz act. et o dict. indebiti.
et sine cã. ut. s. de odict. i. l. ij. iij.
et iiij. et v. ac.
i- C bone fidei pos. ut. s. de pet. h. z. ite
ue. § cos. aut. q iustas et ẽ. et hic
bõe fidei. pos. iustã cãm pbuit te
stator. ac.
k- C mansisse. qr nõ sic mutari
iure testo pfectũ potuit. ũ. c.
d testis. l. scimus. et s. d testis. h̃
rex. § siquis post. et s. c. ei. § f. ct
istit. qbz. mo. te. ifir. § ex eo. et
non ẽ indignus ẽ h̃z q uolun
tatẽ nõ h̃t. ut. e. d his qbz ut i
di. l. hereditas. et j. de his qbz ut
idi. cum quidã. ix. i pma expsse
dixit. eos nõ mereri. hic nõ q̃te
in alia fecit sm testo. hic nõ.
et q̃ to uoluit ualẽ pmũ. et hec i
ubi. et secus si i testo. ut qr tab. ic
terit. ut. j. si tab. te. n. ex. l. i. § si
h̃z. et e. c. l. nãm. q̃ fuit. otra.
l- C ecce ius. qr e nuda uolũtate
adimant legata. ut. j. d adim.
l. iij. § f. et l. et transfera. et l. exp
te. et j. de l. iij. fiunt. ac.
m- C petitio. i. legatarij. nõ q
h̃z h̃at ius retinendi cum te
neatur expma uolũtate. ũñ
si soluat repellitur repetẽs ut r
subicit. et j. d ex. do. l. apud. § p
terea. et ar. l. si petit. te. si quo
h̃t legatari cum fuit adeptũ.
h̃z nõ repetat. ix. aufertur
ut i dignis. ar. j. d his qbz. ut
indi. l. cum quidã. accursi.
n- C ostabit. alioqn secus. ut.
s. c. l. querebatur.
o- C ostitit. sufficit q qr ex s°
h̃z ee potuit. n. j. annũ decet
sisse. ut. instit. qbz. mo. te. ifir.
§ posteriore. et s. de inusto. te. l. iij.
§ si ostante. ac.
p- S i duobz. dic titium istitu
tum i castrẽsibus. seruo
in paganicis. q secus repudiauit.
nõ accrescit titio. sz patrono abintestato. ut. j. d bõis. lib. si filius. § i. nec ob. s.
e. si certar. § ex si alteruttra. qr hoc fauore pironi q repellit in castrẽsibz. ad.
ta. ut. j. de bõis. li. l. iij. § patronus. et ido in ceteris admittit. et eod mõ soluit.
e. de inoff. tes. § hic ita. ubi pfertur coh̃z legittimo iure accrescendi. uel
dic qr in d. l. si certar. hic instituit duos. nec ob. s. si certar. qr ibi ẽ id qr nõ cãt
soluendo hereditas. et p hoc nullus abintestato uolebat. ut. s. d min. et si sine. §
si qr pap. et e. d necess. h. l. fi. si tñe ẽ otra [illegible]. l. de inoff. tes. si ẽ spale istu
et ie militie. et e ratio. qr a pmis potuit ppter testatis decedere. qd qr secus ẽ
i primato. id accrescit potius q̃ detur legittio. ũñ legatarius nõ accrescit i
iustic. ut. e. de inoff. tes. l. ubi. aut. qr nõ recedatur ppter testatus. accursi.
q- C bõr. pos. ũñ legittimi. ut. j. ũñ legit. l. j. § i. et sacit. e. l. ij. accursi.

[illegible]

fuit fisc. ẽ heredes uire uidebun-
dam. Quare si p recodicilli ei ad
heredibus. codicilli relicti testo
scriptus existe. hrẽs. pter defunc-
ciuz heb. et legatum testo datum
conpiter debet. C miles castrẽ-
sium bon. et ũ castrẽsium diuisis hẽ-
dibz instituta. et postea castrẽsium
nũ bon. alios heredes instituit. p-
oribz tabulis statum ostituisse
uidetur. qr cũ i posterioribz otu-
lit. Hec uidetur mutare. et si
prioribz tabulis unius heres scrip-
tus fuisset. Si miles nisi ppriis
ordinibus ignarus uxorem
esse pgnantẽ. uentris nõ habuit mentio-
nẽ. post mortem patris filia nata
rupiti ee testm. apparuit inju-
gatã debi. Sic quia ũ medio tpe
scriptus legata soluisset aut hb-
dem et ob bõe fidei datus obi penitus
casũ ee retinendo. Hec instituti
autem bone fidei possessor fuit qui
in fuit ... nõ potuisset pstabit.
Veteranus moriens testm iure
com tpre militie fr. irritũ ẽ. uolu-
luit. et iter testimus ee maluit. heredi-
diuz institutiones ac sub stitutiones
in eode statu mansisse placuit. t
legatarij uõ petentes exceptione
doli m. sum i ac simnotieri. Cui
exceptionis ratione exp petentis ex
tinguatur. alia qui potior ẽ ratio
pari cũ pris. Si miles iure cõi te-
status. postea testõ iure mili-
tie iuta decessit. prioris testi
corruptũ ee ostituit. nõ ud in
tegram iure ostituit.
P aul. S i duobz annulis lib
scriptis heredibz. alt omisit h̃
ditate. pea intestatus uidetur
defunctus decessisse. qr miles
ppter testm pot. et opetere patro
nõ ab intestato bon. pos. Nisi hoc
uoluntas defuncti. prelata fuit. t
ut omittere alterum. Alterum

uelle? totam redire hereditatẽ.
I d. Q d dicatur similes in
militia quam missus ẽ dece-
ssit. uel alius testm qui iure mi
litari fecerat: uel si ptam
duo dtio insistioris extiterit
mentio eo militari ammittit. Et ideo
filio filio substituerit. nich
inte ẽ qm filius moriatur. Suffi
cit ẽ ãm patre obisse. Si miles
testm fecerat. deinde ignom
inie ci missus. rursus ẽ cinc
talia militia. Querebatur an
testm eius qd in militia fecerat
ualeret. Quesiui utrum iure mi
litari an iure cõi testatus ẽ.
Et si quidem cõi iure testm testatus
ẽ. nulla dubitatio ẽ. qui ua
leat. Sz si iure milites fecisset te
stm. agendum est an qm assump
tus fuisset. postquam desijt m
iussis ee. ut intra ãnũ. a.
post annum. agnoui intra ã
num cũ assumptum. ergo sicut
adhuc iure militũ ualet.
rursus eode iure post testm.
Aliquid ẽ post ãnũ eo mo
tuo. testm ualeat. me moi
uebat. qr alia militia ẽ posterior.
Sz humanius ẽ dicere uale testm
qm ouicto omnimodo militie mo
lariter deo quam uoluisset uale
testm et assumptus. Hoc enim t
qm in militia sequenti fecit testm
exemplo eius qr pagani fecit deind
militare ... cepit.
I d. S i filius fa. miles cap
tus apud hostes decessit. dic
nil legem corneli i qua ius pri
i ciuitate decessit. relicto nepo
te ex filio. cõsr testm patris
rupitur nec comodiz ẽ. n rupt
testm. qr ex eo tpe quo captus
ẽ uideatur decessisse.
T rim. L ucius miles no
tario. testm scribendum notis

a C uod dĩ missis ẽ. hoeste uel cãie. alioqn sec. ut. s. e.
l. testã. et ad h. c. e. ex testo. et s. d mor. c. pap. § si qs
in militia. et istit. e. § sz hacten. et s. c. q ostitutũ. et
§ i. et ar. e. d re. ma. l. a. et q. po. ipi. ha. l. potior. accursi.
b C nõ ignominie. i libro. a. d est nõ. et sic legebat
so ignominie
i alio idubi
ter legit.
hõeste miss
tur. nõ dico
cãie. q ille
nõ dz. iure

·h C assumptus. ad sedam militiaz. ac.
·i C cepit. ut. s. e. idemqz erit. insi. ac.
·k S i filius ptinẽ. ut. s. d testis. l. cor. lege. cor. accursi.
·l C prius. quia filius. sz tñ post captiuitatẽ filij
·m C nepote. nato post captiuitatẽ filij. i. sui patris. et s. d
si ante capt. sz post te. ut. s. e. si filii. § sz si nuo. suo tpe
testi natus ẽ. dic. ut. s. d lib. et p. filius. § filius. ac.
·n C testo pa. h captiui q pr ẽ nepotis. sic rupit testõ
p nepote q fingitur filij locũ tenuisse unicte auo. ut. s. d
lib. et p. l. siqs pto. § si filiũ. ibi diuisiqz. ac. ac.
·o C decessisse. et ita eo tpe q filius fuit ipotate nõ erat
i uiuete auo. ũñ nepos testõ ei nõ mutat. ut. s. e. si filius. ac.

[illegible]

i que ñ mulieres possunt ee testes. ut no. C. de testi. aut qd loco. [illegible]

a Concessum ee. ẜ. j. sbo. p. si cum pa. et. ff. so. ff pul. mili

b Probatoribꝫ. no. eẽm pbatur: i testõ militis [illegible] tis. fore necessiam. i. adminus duoꝝ testium. qꝛ plalis qc. ut. s. ẜ testibꝫ. l. ubi ẜ dic. ut. no. C. e. militēs q̃ fac. s. e. diui.

c Uerificate. ẜ. C. ẜ necess. ẜ. qdã. C. illo. ẜ ẜ. l. ex ẜ. so. hic spa le similite. q magis presumitur. ilk ut q C. e. ex hoc. ẜ i aut. ut li. dec. C. hoc quis. aut. accur.

d Cognoũisse. nec mi rum. quia adhuc nõ erat. l. q̃ ẜ dicit. C. de necess. ẜ. q dã. uidetur ergo legiẽ ut sic manumissa acci piat hereditatẽ. sꝫ erat spa le. ut dicto sit ibi q̃ hic. cum q̃ plegatu et relictum. item cõtigit. ut. s. ẜ. iii.

e Postea. i. die frustra ẽ legata li bertas. ut sic manumissa accipiat he reditatẽ: nullo nec. cum q̃ idem hab p ẜ ma uolũ tatem. acc.

f Miles ex certo tpre. hec nõ dixit h. sꝫ al' in iure li beras. nam p mũ exem plum legis diem hꝫ in certũ. ut. j. ẜ dodit. ac. l. i. ul' dic q̃ illum esse certum. quia certum ẽ ex titurũ. ut. i aut. de h ẜ dibꝫ. c fale. C. hoc omibꝫ. accur ẜ accur.

g Hereditas. i. priuato secus. qꝛ die sublato pure cẽnt hredes. ut. s. ẜ he. insti. l. hereditas. ac.

h Ei licet. ut ppter decedere possit testatus. ppter i testa tus. ut. s. e. l. miles. unũ. C. i. hoc i spatio tpris spectat. li sit tps nõ modicũ. exẽo puilio. q̃ dꝫ ee h. ẽ sic. q tẽ pus sicut sũma ẽ ps rei. s. ẜ eden. l. i. C. diem aut. q̃ i tps est plus q̃ minus. ut ire. ut. istit. ẜ act. C. plus aut. q̃ hec erit rato quare puatus nõ possit extpa heredem istituere. quia sicut ee rebꝫ. sic sit in tpa. ac.

i Eadem pot. q̃ eã cognouerit. ut. j. ẜ hiis quibꝫ. ut. moris. l. mulierẽ. q̃ facit. C. ẜ do ẜt. int. ur. q ux. l. y m.... alio secus. ut. j. ẜ doat. l. affectõis. jtẽ hoc. n tpr mortis bone opinionis ẽ erat absqꝫ suspitõe. ut. s. c. neqꝫ. C. i. q no. suspitio. sic. C. ẜ ẜ. vill. q̃ uis. q C. de iudic. aptissimi. ac.

dictauit. q̃ antequam iustis psõ nis legatum: et testamentum defunctus ẽ. quã tum an hec dicti[...] uale possit. Re. militibꝫ quom uelint. et quo possint. testam facere con cessum. ẽ. ita tñ ut hoc ita subse cutum ẽẽ legitimis probationibꝫ ostendatur. Id. Re. Ex testo eius qui iure militum testatus ẽ. fratrem qui licet sub condicione legatum meruit: et libertatem posse sibi uendicare. Id. Re. lu cius miles testam ita fecit. pãphila famula mea ex asse mi chi heres ẽ sempronio omilitoni suo eandem pamphilam reliqd cuius fidei committit ut eam manumittet. Queritur an heres ẽẽt pãphila. atque si dicetur acceptã libertatem. qui ancillam suã heredem instituat. ignoraste pos se. circa institutionẽ libertatem opportere. Et id ẽ si necessario posten a dominatione pertisse. ut eandem manumitteret. cũ ex parte scrip turam. libertatem et heredẽ fieri ẽ. postqꝫ in nullo prudicio uolũtatem fa ctum. et frustra legatam ẽ.

Tripho. Miles ita heredem scri psit quo aduixerit unus heres esto post mortem eius sep timus Seius ita scripsit. titius usque ad annos .x. heres esto. ne e minis substituto in testatu pt x. annos locũ habebit. Et q̃ dicimus excepto tpre q̃ usqꝫ accedit tps. militem posse in stituere. heredem: hiis consequens ẽ. ut antequam dies ueniat q̃ admittatur institutus he reditas intestati defunctum. Et q̃ minor portione ei licet. q̃ hoc in tpris spatio. licet ñ modicum sit. excepto prouincie gloreptat. Mulier in qua turpis suspitio cadere pot. nec

ex testo militis. aliquid capere pot. ut diuus adrianus rescri psit. Nec tutorẽ qui in aliena ẽ potestate. miles dare pot. Si miles exheredauit filium. l' ne sciens eum filium suum eẽ. silentio preterit. an legatum ei substituto eius dare possit. Questium ẽ. dixi. nõ posse licet amplia le gata reliquerit. Ex heredato miles et emancipato filio. sub stituere pot. Uim. h ius. in hiis exheredibus. que ab ipso. a deeũ cui substituũt. peruenerũt. ñ q̃ in hiis que heres uel postea acquisierit. Nam et si filio suo impubere adhuc auo. substituit. postea acquisi tam ei aui hereditatẽ. necesse dicet ad substitutum ptinere. Simul lite adiri nõ fuit hereditas. a sub stitutio quã pupillo fecerat ua leat. quitur. Ex consequentes erit hic dicere. qꝛ permittitur militem filio facere testamentum. q̃ uis si bi nõ fecerit.

Vlp. Ex eo tpre iure militari incipiet quis posse testari. ex quo in numeros relatus ẽ. ante nõ. proinde qui nondum sunt in numeris licet et electi tirones sint. et publica expensis iter faciunt. nondum mi lites sunt. debent enim in numeros referri.

Pap. Filius fa. equestris mi litia exornatus. et in comi tatu principum retentus. cingi o sti iussus. testam de castrensi pecu lio. facere pot.

Tri. Rescripti principum ostẽ ditur. omnes omnino qui eius sti pendiis. utuntur militari testa mentum nõ posse. et si in hostili loco temporum dettinet. illic decedat. et quem in uelit. et quo possint testa buntur. siue presides sint prouinc. siue quis alius. qui iure mi

e Substituit. directo. ut. C. e. l. in testõ. insti. acc. accursii.

f Hec iure. q̃ dixi i emancipato q̃ sic nõ ob. isti. ẜ pupil. subst. C. nõ solũ. q̃ s. ẜ uul. q pu. substit. si sipl'es. C. ad substitutos. ubi q̃ tres pupilla i substituit rẽ ueni unt. q̃ facit. s. e. l. militẽs h. q̃ C. ẜ ipub. q al'. sub. l. sꝫ ibꝫ. isti. q̃ s. ẜ uul. sꝫ. l. cẽtumo. isti. ac.

g Permittit militi. ut. q̃ s. e. i fraudem. C. sit tñ sibi i pagano secus. ut. s. ẜ uul. sub. l. y. C. q̃ sꝫ.

h Ex eo relatus ẽ. ul' iussus cingi. ut. j. l. prox. acc.

i Electi. electõ ergo nõ tribu it ius electo. sic nec electus suc cessor facit ẜ sine ẜcessorẽ. ut. i aut. ẜ adminustra. C. f. jtẽ nec sola electõe filij ad dignitatẽ fit sui iuris. ut. i aut. constitutõ q̃ ẜ digni. C. i. nec ipꝫ. ẽ ñ suscep ta insula. ut. C. de quadri. p. l. f. insti. nec tribunus. nisi as sũpto cingulo. ut. s. C. tribunu. nec miles. ñ sit i nũo septus. ul' hic. nec magr. ut. s. ẜ excu. tu. si duas. C. mune. nec pistor. ut. s. ẜ excu. tu. l. f. si an ẜ. misit. qbꝫ. mo. ius. po. sol. C. filiꝫ. q in aut. ẜ defen. ci. C. q si eadẽ. q̃ C. ẜ decur. l. f. c. j. ẜ herꝫ. p. ex testõ mili. l. unica. C. f. so. ut ibi.

k Jtẽ faciunt. m. ẜ. s. ex qbꝫ ca. ma. q mittitur. C. in plt. ap.

l Referri. jtẽ stigma. hoc ẽ nota publica. brachijs eorum dꝫ infligi. ut. C. ẜ fabricẽ. l. sti gmata. q̃ alia q̃. no. s. ex qbꝫ ca. ma. l. plt.

m Filius fa. equestri. no. militia eqstris. jtem celestis. ut cucoꝝ. jtẽ legalis ut aduocatoꝝ. ut. C. ẜ aduoc. diu. iu. l. aduocati. jtẽ rema gees q̃ uigiles milites. sut. j. ẜ bo. pos. ex te. mi. l. i. accu.

n Comitatu. hec eius q̃ statim est cingendus. hec potiũ qꝛ statim est prendũ. ut. j. ẜ pep. l. sequens. haber datũ q̃ para tum ẽ ut detur. ut. j. ẜ l. uj. l. jtẽ legato. q̃ in aut. ut ex act. i stam. do. C. f. defecit co ditio quia constat statim ẜ fec turam. ut potatiua que nõ pot impleri ultimo uite spũ. ut. s. ẜ ẜ dit. isti. l. f. ac.

o Rescipta nõ possũt. qꝛ nõ sut milites.

p Hostili. al' hostili loco. al' hostiliter.

q Preses. qui nõ erat ẜ nũo militũ. si ob aliquã causam ilhc erat. q̃ sic de aliis. ut hic. q s. C. q̃ constitutũ. q j. ẜ bo. pos. ex te. mi. l. i. si ẜ. C. e. seminaribꝫ. so. ut ibi. acc.

[illegible]

In n. f. ex eo tpre. non a tpre electionis [illegible] ut mili tu i matricula militu [illegible] privilegio militari [illegible] [illegible]

[illegible]

licium testari nō possit. De acquirenda vel amittenda hereditate. Rubrica.

Paulus. Qui totā hereditatē acquirere pot. is pro parte eam scīdendo adire nō pot.

Ulpianus. Sed et si quis ex pluribus partibus in eiusdem hereditate institutus sit. nō pot quasdā ptes repudiare. quasdā agnoscere.

Paulus. Quādiu prior hēs institutus hereditatē adire pot. substitutus nō pot.

Ulpianus. Nolle adire hereditatem nō uidetur qui nō pot adire.

Paulus. Mutū nec nō surdū ⁊ furiosum pro herede gerere ⁊ hereditati obligari posse constat. Sed cum lege bonis interdicatur ⁊ heredem institutū posse adire hereditatē constat.

Ulpianus. Qui in potestate ē alicuius nō pot inuitū hereditati obligare eū in cuius ē potestate. ne aere alieno pater obligetur. Sed in libertini persone placuit ratam haberi posse eius quia etiam voluntate agnoscentis quem patronus subiectus ē. Sed et si legitima hereditas filio delata sit. Ex Senatus consulto Orfitiano matris idem est probandū. Sed si nō adierit filius. dum tamen possideat pater hereditatē. credendus ē admisisse hereditatē.

Paulus. Is qui putabat se filium familias patris iussu adierit. eū neque sibi. neque ei qui iussit quesisse hereditatē constat. Quamquam et si quis pater iussisset adire et decessit. si adierit iam mortuo patre. obligetur se hereditati. ut Iulianus scripsit. Item eum qui dubitat utrū filius familias an pater familias morte patris factus sit. posse hereditatem adire magis admittitur. Item filius familias sine aditione apud qui

rent hereditatem huius in quorum sit potestate. ut puta si nepos ex filio exheredato hēs sit institutus. patrē enim suum sine aditione faciet heredem. et quidē necessariū est. Sed si quis hēs institutus adoptetur a filio exheredato. necessariū eū nō faciet. sed iuberi debet ut adeat. quia in mortis tempore in potestate nō fuit. nam prius quis existere necessarius nō pot. quam ipse nō esset extiturus. Celsus scripsit eū qui metu uirilis vel aliquo timore coactus fallentis adierit hereditatē. sive liber sit. heredē fieri nō placet. sive servus sit. dominū heredē nō facere.

Paulus. Si quis filiū familias heredē instituerit. ⁊ ita scripsit. si in tempus vel filius familias hēs nō erit. Sempronius hēs esto. filio. adeunte iussu patris substitutus excluditur. Sed si filius prius sciens se necessariū extitisse patri heredem decessit relicto filio et nepote. permittendū ē nepoti abstinere se ab hereditate quia patri eius iure tribuerit. Et ideo successioni qui hēs ei extitit qui tamen quoque hēs fuit tamen quo quibus hēs nunc esse nec pot tamen omittere hereditatem.

Ulpianus. More nostre civitatis neque pupillus neque pupilla sine tutoris auctoritate obligari possunt hereditati. Aut quamvis obliget nos aere alieno etsi nō sit solvendo plus quam manifestū est. De ea autem hereditate loquimur in qua nō succedunt huiusmodi persone quasi necessarie. Impuberes qui in alterius potestate sunt. Si iussu eius adierint hereditatē. licet consilii capaces nō fuerint eam acquirunt hereditatē.

Paul. Pupillus si fari possit, licet huius etatis sit, ut causam acquirende hereditatis non intelligat, quamvis non videantur scire huius modi etatis puer: neque enim scire nec discernere talis etas potest, non magis quam furiosus: tamen cum tutoris auctoritate hereditatem acquirere potest. hoc enim favore eis prestatur.

Ulp. Si ex asse heres destinaverit partem hereditatis adire, videtur in assem pro herede gessisse.

Ulp. Impuberibus omni modo abstinendi potestas fit, puberibus ita, si se non immiscuerint.

Ulp. Si quis se non miscuerit hereditati paterne, sive maior sit sive minor, non esse necesse pretorem adire, sed sufficit se non miscuisse hereditati. Et est in semestribus uiris ot teiuo auitorino rescriptum, non esse necesse pupillum in integrum restitui ex eo contractu, quem pater contraxerat, non agnoscere hereditatem, neque quicquam amoverat vel pro herede gesserat.

Paul. Is qui heres institutus est, vel cui legitima hereditas delata est, repudiatione hereditatem amittit. hoc ita verum est, si in ea causa erat hereditas, ut adiri posset. ceterum institutus heres sub conditione, si ante conditionem existentem repudiaverit, nichil egit, qualisqualis fuit conditio, etsi in arbitrium collata est. Siquis dubitet, vivat testator necne, repudiando nichil agit. Substitutus quoque similiter, si antequam heres institutus decernat de hereditate, nichil valebit repudiando. Neque filius, si repu-

diando suam partem, ... sine filio alteri ... utrique autem possunt repudiare.

Paul. Idem est si legitima hereditas filio obvenerit.

Ulp. Is qui putat se necessarium, voluntarius non poterit repudiare: nam plus est in opinione quam in veritate.

Id. Et e contrario qui se putat necessarium, voluntarius existere non potest.

Idem. Nec is qui non valere testamentum aut falsum esse putat, repudiare potest, si certum sit falsum non esse dictum. sicut adeundo acquirit, ita repudiando amittit hereditatem. heres institutus idemque legitimus si quasi institutus repudiaverit, quasi legitimus non amittit hereditatem. Siquidem sciat se heredem institutum, credendum est utrique repudiasse; si ignoraverit, ad neutrum ei repudiatio nocebit, nec ad testamentariam, quia hanc non repudiavit, nec ad legitimam, quia nondum ei fuerit delata.

Paul. Is potest repudiare, qui et acquirere potest.

Idem. Qui hereditatem acquirere volet, certus esse debet defunctum esse testatorem.

Ulp. Pro herede gerere videtur is qui aliquid facit quasi heres. Et generaliter Iulianus scribit eum demum pro herede gerere, qui aliquid facit quasi heres. pro herede autem gerere non esse facti quam animi: nam hoc animo esse debet, ut velit heres esse. Ceterum si quid pietatis causa fecit, si quid custodie causa fecit, si quid quasi non heres egit, sed quasi alio iure dominus, apparet non videri eum pro herede gessisse. Et ideo solent testari liberi, qui necessarii existunt, non animo heredis

[illegible]

se gerit, quam gerit; sed aut pietatis aut custodie causa, aut pro suo, ut puta patrem sepelivit, vel iusta ei fecit. Si animo heredis pro herede gessit: enimvero si pietatis causa hoc fecit, non videtur pro herede gessisse. Servos hereditarios pavit, unxit, aut pavit, aut distraxit: si hoc ut heres gessit, pro herede; aut si non ut heres fecit, sed ut custodiat, aut putavit sua, aut dum deliberat quid faciat, consulens ut salve sint res hereditarie, si forte ei non placuerit pro herede gerere, apparet non videri pro herede gessisse. Et ideo et si fundos aut edes locavit vel fulsit, vel si quid aliquid fecit non hoc animo quasi pro herede gereret, sed ut ei qui substitutus est vel ab intestato quasi heres extiterit prospiceret, aut res que putaret distraxit, in ea causa est ut pro herede non gesserit. Quare hoc animo fecit. Ergo tamen quasi heres petit. Sed et heres qui ad hereditatem extraneum non transmisit, in hereditariis an lateri habuisse imminuisse hereditaris, vel puta alibi deponentis operas petit, eas heres extraneus petere non potuit. Hic tamen petendo consequi potest, et constat pro herede eum non gessisse, cum petendo eas consequi petit, et maxime futurus. Sed et qui insepultum hereditarium mortuum intulit, obligari patiens editoribus non est existimandus, ut Papinianus ait, quam sententiam humanior est. Licet vivit consepelit. Papinianus scribit filium heredem institutum qui se bonis patris abstinuit, vulgo putari quod etsi a statu liberto pecuniam acceperit, actionibus conveniendum. Sed nummi peculiares fuerint, sive non fuerint: quia ex defuncti voluntate accipiuntur. Quid quod condi-

nominis implere condicionem: sicut autem si non abstinuerit, idem existimavit, id est decretum autem pro herede gessisse, ait Papinianus, si forte heres sit. Ceterum si ab herede heres qui eo heres adiit, non est cogendus, inquid, is qui accepit a statu libero actiones creditorum suscipere. Nam cum se filius abstinet, idem debebit consequi iure pretorio quod emancipatus consequitur, qui hereditatem repudiavit. Quod statu libero filio nominatim pecuniam dare iussus et potuisset non hereditandam alienitate prestare. Tunc itaque pro herede gerendum est, quotiens accepit quod certa non nisi heredis accipere non potuit. Si sepulcri annolari filius egerit, quamvis hereditatem, quia iudicis ex bonis patris capit, non videbitur se bonis immiscere. Hec enim actio penam continet potius quam rei persecutionem.

Si quis extraneus vel hereditarias quasi simplices vel expilas tenet, non pro herede gerit: non enim eo ominus obtinuit voluntatem declarat. Item aut animus solus obstringit hereditati, ut puta si rem non hereditariam quasi heres usus sit. Sed ita demum pro herede gerendo acquirit hereditatem, si iam sit ei delata. Ceterum ex quibus causis repudiantem nichil agere diximus, ex his etiam causis nec pro herede gerendo quicquam agere. Iulianus. Si quis pro parte qua institutus est ignoraverit, vel scripsit nichil ei necesse, quominus pro herede gerat. Quod et Cassius probat, si conditionem sub qua heres institutus est ignorat, si tamen extitit conditio sub qua institutus est. Quid tamen si

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ignorarit. quod diximus in exteris
se puto posse adire heredita-
tem. Quaesitum admodum fugno
ret. an coheredis cui substi-
tutus est repudiata portio
delata sit.

Paulus. Si is ad quem legiti-
ma hereditas pertinet putaverit
defunctum filium suum esse et qui
peculium eius natus sit, pla-
cet non obligari eum hereditati. Idem
ergo dicemus, item post si
quis libertum suum eius ingenu-
um esse crediderit cuius competit.
Nam ut quisque pro herede geren-
do obstringit se hereditati, sic
debet quia sciat hereditatem ad eum
pertinere. Veluti agnatus pro-
ximus iusto testamento scriptus heres
antequam tabulae proferantur cum
existimaret patrem familias mortu-
um ab intestato, quamvis omnia
pro domino fecerit, heres tamen non
erit. Contra iuris est si non iu-
sto testamento scriptus heres, plane
tabulis cum putaret iustum
esse, quamvis omnia pro domino ad-
ministraverit, hereditatem tamen non
adquirit.

Pomp. In repudianda here-
ditate vel legato certus esse de-
bet de suo iure is qui repu-
diat.

Ulp. Aut quoniam ambigui
generis videtur qui pro herede
hereditatis omittendae mortis
causa capit. Et optime hic
pro herede quidem non gerit, qui
id accepit ne heres sit, intestato
tamen praetoris mandat. Sive igitur
a substituto heres accepit sive
a legitimo, mortis causa
accepisse videtur. Idem est
et si non accepit, sed promissa ei sit
pecunia, nam et stipulando mortis
causa capit.

Pomp. Si quis in bona fide fuerat
filius alienus iussu meo here-
ditatem adierit, nihil promovebit,
nec mihi adquiret. Item si nec filius.
Filius municipum vel co-
loniae vel templi heres institutus,
mancipium alicuius adibit
hereditatem. Si is filius sit in-
stitutus, iussu curatoris consen-
sus adhibit hereditatem, ut esse
pro respondit. Si quis plane furit prope
effectus, ad gladium, ad bestias vel
in metallum damnatur, si fuerit heres
institutus, pro non scripto habebitur.
Divus Pius rescripsit
iussum eius qui potestate habet non esse
similem tutoris auctoritatis, quae interponitur per-
fecto negotio, sed praecedere debet, ut Gaius
Cassius scripsit, et putat vel per
nuntium fieri posse vel per epistulam. Sed
utrum generaliter quaecumque hereditas
sibi fuerit delata, an specialiter? Et
magis placet, ut Gaius Cas-
sius scribit, specialiter debere man-
dari. An nominatim delatae heredi-
tatis mandari possit, quaeritur. Sed er-
go non puto recte a patre accipiendum. Cer-
te iam hereditate mandatur.
Plane si iam mortuus fuerit, licitum
decessisse, potuit ei mandare,
ut si scripsit eum, adeat. Aut si
clausae adhuc tabulae sint et sit in-
certum an filius scriptus sit heres.
Sed quid si mandaverit ut heredita-
tem colligat, an videtur mandasse
ut adeat. Quid si iure petat
bonorum possessionem aut in rem hereditatem
non distrahat, aut quid si
petitam bonorum possessionem intra huius
mox filius adeat hereditatem, et
vel quid si pro herede mandaverit gerere
et filius adiit hereditatem, an intel-
legatur adisse, dubitari potest. In
modo veniens est ex his omnibus ad-
mittere esse introducendam. Pater filio
ortum transcripsit. Sed filius quod pro ...

[Gloss, top of page — dense abbreviated script, largely illegible: "...nem scire noluit in quo ... adiit me iubente ... adire ut infra e. aditio. in fi. ac."]

b. Constituturi ... fructuario iubente ut infra e. aditio ... [illegible]

c. Adibit heres ... [illegible]

prudentia invigilabis hereditati delatae et Lucii Titii patris iussu patris adisse. Quod si mandaverit ex praecedenti adire, adiit si patris exstitit. Adito ... adiit. Sed quaeram Titius iussit adire, si arbitrio Lucii, an tanquam patris iussisse? Sed si mandaverit quasi ex asse instituto, cum inveniatur institutus ex parte, non puto ex iussu adisse. Quod si ex parte iussit, post ex asse adire, aeque si mandaverit quasi ab intestato, et ex testamento adiit, non puto quicquam consequi. Sed si ex testamento mandavit, potest ab intestato, qui fere non fecit deteriorem conditionem patris. Idemque si qui institutus sit ex parte, et inveniatur substitutus. Sed si mandaverit ut patris adiret, sit autem impubi substitutus, non sufficit iussio. Plane si sic mandaverit, si quo ex testamento Lucii Titii deferatur hereditas, potest defendi iussu adisse. Si ipsa quam iussus sit pervenit, ita ego puto prius, quam adiret, nihil agi adeundo, sed si intra agendum decesserit prius quam filius adiret, non est acquisita hereditas.

Paulus. Si ego et filius meus heres institutus sit, sive filio meo vel filio adire statim ex mea institutione mihi deberi esse propter scribit. Item Marcellus probat, nam ...

Pomp. Nemine posthumo gerente posse ... eo casus ... gerendum sit Labeo ait.

Ulp. Aristo existimabat, pro herede aditum facere debere facultatem hereditarias rationes defuncti ab eo petere, penes quem depositae sunt, deliberanti an adeunda hereditate.

Pomp. Qui heres institutus praeteriit ab eo qui una institutus ... hereditate adiit, tabulas literas rationes inspicere mortui, an scire possit an sibi adeundi esset hereditas, non videtur pro herede gerere.

Tryph. Cum quidam legatus ... absens, filium heredem institutum non potuisset iure adire, in perpetuum agente divus Pius rescripsit consuli, subveniri ei oportere, nomine filio eo quod rei publicae causa abesset. Cum proximus a filio posthumo heres dum mulier praegnans est aut putatur esse adire hereditatem non potest. Sed si scit non esse praegnantem, potest adire, et proximus agnatus ... qui suum heredem parituri esset. Et non solum ad testatos, sed et ad intestatos haec verba pertinent. Inde venter idem accipias quod legitimum vel consanguineum parituri est, qui mortis tempore qui in utero est, cum ad eum ordinem facienda in ceteris ... sibi locum faciendi si fuit exclusus praegnatio ... Denique pro ventre ... nuntiat. Sive igitur parituram praegnantem sive sit vel ita praegnans, quae parturum est, qui suus heres est futurus, adire hereditatem non possunt quamvis in eo casu ... Et dicitur si putetur esse praegnans, sic accipiendum est, si dicat se praegnantem. Quid ergo si ipsa non dicat, sed negent alii dicant praegnantem eam esse? adhuc adire hereditas non potest. Finge obstetrices dicere. Quid si ipse putaret solus ...

[Gloss, lower part of page — dense abbreviated script, largely illegible and partly rubbed: "...hereditate hoc iure omnia quibus pater ... ut infra ..."; "f. Ex testamento in quo legata erant ..."; "g. Substitutus et ita adiit ex substitutione ..."; "h. Vel e. contra ..."; "i. Iussu ... pupilli hereditas ..."; "k. Adisse ... pupillum ..."; "l. Legem ..."; "S. Si ego heres institutus ... "; "Scribit ... ex sententia ..." ...]

Non sufficit ... infra ... instit. de auct. tu. § tutor.

si ex iusta ratione dubitet non [videtur] adiisse secundum multorum opiniones. Paulus. Quid ergo est si praegnans fuit, cui putabat heres non esse praegnantem adiit, mox alvum ... dubio non cogitet. Totiens igitur ei sua praesumptio prodest quotiens concurrit cum veritate. Sed et si ipsa mulier heres instituta sit, quae se praegnatem fingit, adeundo adquirit hereditatem. ... non adquirit, si se putet praegnatem ... Sed ... certum est exisse heredem esse ... praegnantem esse mulierem, quae non est praegnans. ... an extiterit ... ventre (?) heres institutus ... sive institutum possibilem (?) patrem decessisse ... putat esse ... nec ... condicionis ... aliud ... post certum tempus ... ex parte ... hereditatis ignorantem fore heredem non exigitur ... putat.

Sed ait (?) et opinio si filius ... filius institutus sit, utrum ipsorum an domini vel patris acquisitum sit. Fingere patrem non putasse praegnantem, filium certum esse. ... adire a quo adquiratur hereditatem, puto adquirere. Sed non acquirere. Si certus sum filium ... non esse testamentum ... vel nuptiam ... dicatur esse possit adire hereditatem.

Paulus. Heredi cui postumus institutus reliquos partes accrescere (?) sicut cum postumo dati sunt ... certum sit non esse praegnantem, licet heredem se ignoret.

Ulpianus. Heres institutus si putaverit testatorem vivere, quamvis iam defunctus sit, hereditatem adire non potest. Sed et si scit se heredem institutum, sed an pure an sub condicione ignoret, non poterit adire hereditatem, licet pure heres institutus sit. ... sub condicione ... pure condicionem ... Sed et si de condicione testatoris incertus sit, pater familias an filius familias sit, non potest adire hereditatem, ... sicuti condicionis ... vivente ... ut testamentum posuerit.

Paulus. Quod si dubitetur ab hostibus (?) ... Romanus ... an ... dicendum esse adire posse.

Ulpianus. Sed et si de sua condicione quis dubitet, pater familias an filius familias sit, posse eum adquirere hereditatem. Cum autem si suam ignoret condicionem adire potest, si testatoris non potest. Illa ratio est, quia qui condicionem testatoris ignorat, an valeat testamentum dubitat; qui de sua, de testamento certus est. Sed et si quis cum esset pure institutus, putavit sub condicione, quam impletam condicionem quam incertam putavit adiit, an possit adquirere hereditatem? Consequens est dicere posse eum adire. ... suspicio nihil ei obfuerit ... si quis pure institutus putavit sub condicione se institutum, condicionemque impletam, quae in eventu pendebat, nam in nullo hoc suspicio ...

obfuit.

Pr. Si quis heres institutus excepto mortis substitutus, antequam ex causa substitutionis ei deferatur hereditas, pro herede gessit, erit ex causa heres quoque substitutionis, quin immo quoniam ei accrescit portio. Idem dico et si filius familias vel servus iussu domini vel patris adierit hereditatem, mox emancipatus vel manumissus ex causa substitutionis adeat et si namque heres. Sunt enim predicte precedentis institutionis. Sic et dicimus si post dictionem sibi datam pater filium iussit adire hereditatem dicens, defuncto eo non constitisse suam impuberem. Sed si ex duobus filiis suum instituit, debebit et alium iubere adire.

Pomp. Si excepto suo dominus vel pater adierit, necessarium est iussum, ut filius vel servus coheredes adeat.

Idem. Heres in omne ius mortui non tantum singularum rerum dominium succedit, cum et ea que in nominibus sint ad heredem transeant.

Ulp. Si duo sunt heredes necessarii instituti, quorum alter se abstinuit, alter postea quam per se abstinuit immiscuit se, dicendum est hunc non posse recusare quominus totam hereditatem in hereditaria subeat, qui enim scit aut scire potuit illo abstinente se oneribus fore implicatum, eo quod adire videtur.

Idem. Quamdiu potest ex testamento adiri hereditas, ab intestato non defertur.

Idem. Quesitum est an liceat his patrie hereditatis nichil attingat aliquid tamen ex paternis voluntate sua vel fratris an creditoribus paternis cogatur respondere. ut puta impuberi fuerit substitutus in quarta parte vel ex xxiiii. dig. scripsit, in matre eius in medietatem. si se immiscuit impuberis hereditati, nam qui in ductum paternis se pugnavit, non debet ex causa hereditate quod consequi. Sed in quarta eleganter distinguit multum interesse utrum emisse fuerit in substitutus patris testamento, an ex parte ut si excepte potiatur si memoria...

Iul. Filius qui se paterna hereditate abstinuit ex herede fratris hereditati se miscuit et pro herede gesserit, poterit ex substitutione hereditatem optinere.

Ulp. Si impuberis paterna hereditate se abstinuisset deinde aliquis heres extitisset, non esse eum compellendum creditoribus paternis respondere si ex substitutus ei fuisset. Indignat enim heres, ut puta substitutum quod patris heres sit substitutus, que sententia aliam elloquente notitiam. Si impugnat enim utilitatem pupilli, qui salutem potest hec successore, nec tibi bone nec patris timidus quis enim impuberis hereditatem adibit aliquid sequitur confirmatur fuit omnissa cum testamento ab intestato possidebit hereditatem, atque enim pupillo nec enim videtur voluisse fraudare edictum. Quasi bi prospiciat ne oneribus patris pupilli hereditatis implicaretur, sed quod iniustum scripsit. Credo enim intelligendum, sui impuberis sit fuit si testatoris

Ceterum utique suffi[cit] ap[er]te filius substitutus inp[u]b[er]i ubi sit, si ne dubio necessarius heres existet. Consentiendum est Iu[lia]no putanti in dubio ... filius post mortem patris perseveraverit vel recte distinguit interesse utrum rem ceptam sub patre perfecerit an novam inchoaverit: nam si quid novi inchoaverit non videri immiscuisse hereditati patris scripsit. Si furiosus patrium filius manumittit, sine dubio miscuisse se paterne hereditati videbitur. Proponebatur filius a patre de castrensi peculio suos ... se, eos quos a patre manumittere rogatus est cui heres esset ab eo institutus. querebatur an si se abstinuisset paterna hereditate eosque manumisisset, an immiscuisse se paterne hereditati videatur. dicebamus nisi eum videatur quibus heres manumisisset non debere eum calumpniam pati quasi immiscuisse hereditati.

Id[em]. Heres per servum hereditarium ... eius cuius est hereditas sit adquirere non potest.

Idem. Quotiens pupillus heres extitit et abstinet se hereditate quamvis patris eius bona sub creditoribus fuerint, tamen rata haberi debent que cumque pupillus bona fide gessit, adeo ut ei qui a tutore pupillo emerit succurrendum est, nec interest utrum pupillus solvendo sit nec ne.

Id[em]. Aditio hereditatis non est ... sicuti creditor si filius ... adierit ... hereditatem in multis ...

... quamvis ea que ex operis totalium adquiruntur ad universum pertineat. Et cum quesitum [sit] de contrahenda societate ut in omnium quicquid ex operis suis socius adquisierit in medium conferret, sibi autem hereditatem quisque adquireret. ... fructuarii quidem servus in usum eius qui usufructum ... hereditatem potest ... quibus ... institutus erit posse eum iussu ... adire hereditatem ... intelligatur non operam suam adquirere ... stipulando ... accipiendo ... ut ... diximus.

Africanus. Qui falsum testamentum ... siquidem ipse heres ... accusaretur ... se falsum non fecisse, recte adibit hereditatem. Si autem alium arguerit ... non potest adire quasi dubitet ... verum esse testamentum.

Id[em]. Qui ... hereditatem adire iusserit priusquam ille adierit furiosus est factus ... negavi recte ... quoniam non voluntate domini adquiritur hereditas ... furiosi autem nulla voluntas est.

Paulus. Siquis aliam ... ut ... existimaverit ... sibi bonorum possessionem ... petiit ... acquisitam esse ei bonorum possessionem. Et si antequam ille peteret ... mandavit ... dicendum non esse statim ei adquisitam bonorum possessionem, set bonorum possessionis petitione rati habitione debere confirmari.

[illegible marginal annotation]

[illegible]

Afri. Pupillum sine tutore auctore qui tutelam non gerit hereditatem adeundo obligari non ait.

Mod. Si pupillaris pupilli tutor hereditatem adire iussit: si post subscriptionem pupilli monatur aliquam exempla filius adiret, nemo dicturus est obligari postea pupillum hereditati ...

Afr. Eum qui duobus testamentis heres scriptus est, cum dubitet utrum posterius firmum sit, exeuntio eos posse adire hereditatem placet. Filius familias heres scriptus patrem suum certiorem fecerit in dies solvendo esse hereditatem ... sibi ... ... debere eum dispergentium exploratum adire ... filius acceptus hereditatis patris hereditatem adiit. Dubitatum an recte adiisset. Sed probabilius dicetur: quamdiu ... non sit solvendo esse hereditatem pater non obligari. Si quis ... si solvendo est hereditas, ... hereditatem nulla ...

Marcell. Cum heres institutus erat filius, et habebat patrem furiosum in cuius erat potestate, interponere se suam benivolentiam divus Pius rescripsit: ut si filius sine adiectione heres ... ... atque pater ... adiisse promisit. ... si filios hereditatis ... heres institutus est pure, ex parte sub condicione solum, ... condicionem ... ... heres erit, qui solus heres futurus est omni modo, non habet inconditionales partes substitutum.

Gaius. Qui ex duabus partibus heres institutus fuit, ex alia pure, ex alia sub condicione, et ex pura institutione adiit, et decessit, postea quam condicio extitit, ea quoque pars ad heredem eius pertinet.

Qui semel ex aliqua parte heres extiterit, deficientium partes etiam invitus accipit, id est tacite deficientium partes etiam invito adcrescunt.

Paul. Heres quandoque adeundo hereditatem iam tunc a morte defuncti successisse defuncto intellegitur.

Marcell. Cum hereditate patris necessarius heres se abstineat, condicio ... hereditas sive suo sive extraneo deferatur, aut ... agnoscat, aut ... recedat. ... abstinere potest, ... quam non poterat ... creditores dicunt ... posse ... non deseratur condicio ... abstinere se creditores debent ut eius ... convenitur.

Ulp. Si quis suus heres ... decesserit, ... abstinet ... eadem condicio deferenda est heredi eius ...

Gaius. Necessariis heredibus non solum impuberibus abstinendi se ab hereditate proconsul potestatem facit, ut quamvis creditoribus hereditariis iure civili teneantur, tamen in eos actio non detur, si velint derelinquere hereditatem. Sed impuberibus quidem etiam si se immiscuerint hereditati, praestat abstinendi facultatem, puberibus autem ita, si se non immiscuerint. Sed et puberibus minoribus XXV annis si temere damnosam hereditatem parentis appetierint, ex ...

[illegible gloss]

Qui ex duabus ... in alia sub condicione ... fuit institutus ...

gñali edicti q̄d ē de minorib; xxv. ā. subuenitur. Cum si extranei, de dampnosa hereditate adierit, excepto edicto in integrum eos restituit. Ex causa aut necessariis heredib; siue pubes sint siue impubes sint, eis hoc non permittit.

Paul. Cepit heres institutus [illegible] antequam adita hereditate, acquireret ei hoc quod heres sit nec quis, qui non adiit hereditatem, statuliber accipit libertatem. Si ita institutus fuit: cum in quis heres erit Stichus liber et heres esto.

Hermog. Qui patri heres extitit, suo filio impuberi substitutus est, non potest hereditatem eius pertinere. Quod sic recipiendum est, si filius pupillo mortuus est, antequam pupillus impubes decessit; nam is qui heres extitit pupillo quoque necessarius heres existit, nam ipsum ut unum hereditate obligatur: cum [illegible] ea patri hereditati accessioni vice acquiritur, cuicumque patris hereditati existimandum est.

Iavol. Pater solum heredem instituit, et [illegible] suus heres non esset. Filium liberum heredem esse noluerit, filius tamquam pater decesserit intestatus, heres eius possessionem ab intestato petiit, et ita hereditatem possedit. Labeo ait, si probaret sana mente patrem testamentum fecisse, filium ex testamento patri heredem esse. Hoc falsum puto, nam filius emancipatus cum hereditatem testamento datam pertinere noluit, continuo ea ad substitutum hereditatem transmisit, nec potest videri pro herede gessisse, qui ut hereditatem omitteret, ex alia parte edicti [illegible]

pone heredem [illegible] petat. Marcellus et Paulus. Labeo is similiter probavit et Iavolenus similiter.

Marcell. Si minor xxv. annis, ea quam cepit heres extitit, in integrum restitutus est, divus Severus constituit ut eius partes onerariis coheredes institutus suscepti [illegible] non agnovissent; sed veteribus creditoribus [illegible] deretur.

Iavol. Antistius Labeo ait, si ita institutus sit: Sticho manumisso heres esto, quamvis vivit, non tamen cum statim heredem institutum quia pro herede aliquid gessisse [illegible] voluntatem magis substitutum videri. Ego in proposito satis eum pro herede gessisse. Sunt heres [illegible] alius ipse coniuncti videntur.

Servus heres institutus, post iussum domini antequam adiret, alienatus est: novum iussum posterioris domini exigitur.

Sui heredes singulorum [illegible] Marcellus notat: furiosus acquirere sibi non [illegible] non potest ex testamento, nisi necessarius domino aut patri heres exstat. Pupillus autem ei adquirere [illegible] vel patrem qui in potestate habetur.

Iavol. Servus duorum heres institutus ad iussum unius adiit, alterius iussu domini adiciente [illegible] manumissus [illegible] adeundo, excepto dimidia [illegible] heres esse.

Iul. Etsi substituti heret [illegible] suus heres non erit, ille heres esto substitutus [illegible]

Tryph. Si servus communis ex omnibus heres extiterit necessarius, nullius convenit hereditate se potest abstinere.

Sive ipsi [illegible] ubi plene no. ac. Necessarius. [illegible]

Crescens. [illegible] Cum [illegible] recipiendum. i. intelligendum. Obligat. hereditatio. [illegible] Cuius [illegible]

Iav. Servus co[mmun]is ab extero h[ere]s institutus iussu unius adierit h[er]editatem, non p[ro] maiore parte intelligi h[er]edem d[omi]n[u]m fieri, q[ua]m p[ro] d[omi]nica parte; in ceteris sortis non iubentibus tractu temporis accrescit.

Paul. Cum filius solus h[er]es institutus sit, sicut uno tempore, licet omnium d[omi]nor[um] iussu adire h[er]editatem, ita [et] separatis temporibus singulor[um] iussu recte adibit. Nam qui sepius adit, non ex testamento, ex iure d[omi]nor[um] venire utilitatis eius videtur, ne alterius festinatione alterius ius ledatur.

Ulp. Quamdiu institutus admitti potest, substituto locus non est, nec ante succedere potest quam excluso h[er]ede instituto. Evenit igitur ut necessarium sit remedium pretoris circa denegandas primo actiones, certa prestituendo tempora substituto, quia infra diem prestitutum neque adire h[er]editatem potest neque pro h[er]ede gerere. Is autem qui secundo gradu scriptus est, si primo deliberante decedat, ipse potest succedere. Ergo expectamus in singulis ut prius deferatur ei h[er]editas, deinde postea quam delata est expectamus diem prestitutum, nisi q[uo]d dicimus aut adeat aut pro h[er]ede gerat, vel denegamus ei actiones.

Paul. In pluribus h[er]edum gradibus hoc servandum est, ut si testamentum proferatur, prius a scriptis incipiatur; deinde transitus fiat ad eos ad quos legitima h[er]editas pertinet, si idem sit ad quem utroque iure pertineat. Nam hoc gradatim consequitur, ut prius ex testamento delata, deinde legitima repudietur. Si de iuris est illorum ponere ut prius scriptus repellat h[er]edem ponendum, deinde is qui ab intestato petere potest, simul ei ad quem legitima h[er]editas potest pertinere, condicionalis sit, medio tempore institutus repudiare potest de legitima antequam dies condicionis transeat, et ideo dicendum tamen cum eo, si responderit neutram h[er]editatem ad se velle pertinere, h[er]edem fieri. Actionibus possessionibus [...]

Ulp. Si servum quis alienum h[er]edem cum libertate instituerit, magis puto eum fore liberum necessarium h[er]edem, nec casum h[er]editatis ei libertatem vinculo suo resolvere, non solum redit iure postliminii, si non meus servus ei fiat, caverat antequam caperetur; si ei satis impune est, si non pretio domino sua existimatione omnino officiat, vel maneat ei obligatus donec pretium solvat, quia libertatis favore introductum est. Si quis hac lege emptus sit ut intra certum diem manumittatur, et cum libertate h[er]es institutus sit, an ei succedendum sit ut se abstineat, videamus. Magis est ut donec dies non exstitit, possit ei necessarium esse; ab his autem possit se abstinere. Si autem dies prestitus fuit, tunc non necessarius sed voluntarius h[er]es efficitur, et potest se abstinere. Sed exemplum eius cui fidei commissaria libertas sub condicione debebatur.

Si quis decem annos minor dominum manumittat, puto omnino hunc esse suum h[er]edem.

Pretor autem si perennem eius filius fuit quid ex ea h[er]editate amoverit.

Si quis filius se dicere retinere h[er]editatem nolle, aliquid autem ex h[er]editate amovit, abstinendi beneficium [...]

cum non habebit. Deinde dicit praetor: si quid amovit. Si post eam rem fecerit, quod quid ex ea amoverit. Sive ergo amovit ipse, sive ut amoveretur curavit, edictum locum habebit. Amovisse autem accipimus, quidquid celaverit aut interverterit aut consumpserit.

Ait praetor quodque ex ea hereditate amoverit. Sive autem unam rem sive plures amoverit, edictum locum habebit; sive ex ea hereditate sint, sive quae ad hereditatem pertineant. Amovere non videtur, qui non callido animo nec maligniore reposuit: nec is quidem qui in re erravit, dum putat non esse hereditariam. Si igitur non animo amovendi, nec ut hereditati damnum det, rem abstulit, sed dum putat non esse hereditariam, dicendum est amovisse non videri.

Hoc verbum edicti ad eum pertinet, qui aliquid amovit, tunc cum se abstinet. Ceterum si ante amovit, se abstinuit, deinde tunc amovit: hic videamus an edicto locus sit. Magis est quod puto hoc sabinum, magis quod admittendum, quia furti potius actione tenebitur creditoribus. Et cum quis semel se abstinuit, quemadmodum ex post facto obligatur.

Paulus. Si quis heres ita scriptus fuit, ut intra certum tempus adeat hereditatem, et si non ita adierit, alius ei substituatur, prior autem heres adierit, decesserit, non dubitetur, quin substitutus ultimum diem aditionis exspectare non solet.

Item. Si quis non quasi heres, si quis patronum filius, egens alibi de patrimonio alii velit, procul dubio

... hoc ex causa est immiscendi se, ut is patronus, ita recte Labeo scribit.

Item. Qui putavit se ex decem iussum, cum ex quinque iussus sit, si ex decem adierit, fiet heres adeundo. Et si ex quinque putet se iussum, cum ex decem iussus est, quinque non implevit conditionem; sed aliquo perficiatur, ut si adierit, pleverit reliqua quinque aliorum quinque, intratur conditio esse impleta.

Ea, quae diximus fieri, si quis iussu domini adierint, non obligabantur: si is heres est in hoc statu liberi, qui iussus ab herede adire hereditatem, post conditionem libertatis existentem, cum hoc ignorant, adiit.

De eo qui heres institutus ab aliquo dubitat an libertas ex testamento domini ei obtigerit, cum nesciat conditionem libertatis extitisse, vel hereditatem aditam, a qua adeundo heres fiat, videndum est, utrum dicimus hunc fieri heredem.

Marcellus. Existimasse Titius heres scriptus est, quoniam heres per errorem petierit quam ad animi ... actum sit: animo proinde omnia facienda sunt, ac si quidem is nominatus non sit, et multo magis actum esse. Quemadmodum cum existimasse scriptus heres ex quadrante per errorem adiit hereditatem.

Ulpianus. Si tu ex parte sexta solido heres institutus fuisses, omittente parte sua Titio, cui substitutus eras, ex substitutione adisses, tantum ex conditione [illegible] necesse habuisti; nec [illegible] interest, utrum ex substitutione prius adierit, an ex institutione, cum ab utraque ei una aditio sufficiat. Sextus ita: quod quis sub conditione institutus est.

a. Adime .i. adire solum .s. si alii quia sci. contra eum heredes si quid dicit quod sunt ... [illegible]

b. Institutus .s. alii duo ... [illegible]

c. Coheres .s. quidam dicit ... [illegible]

[illegible]

ad me solum pertinet. Et si tu sis tertius cum quo institutus es heres, omnimodo adire eum non quo dubitemus, qui ex substitutione adiit Titiane partis dimi- nus parte esse. non dubito quin si prima institutione adiero heres esse possum in potentiore ipsius quam parte hereditatis, aut omittere velim aut vendicare.

Paulus. Illud dubitari potest an si a testamento heres institutus est in adeo qui ... sum testatus decesserit, legitima hereditas eius ad me pertinet, an simul utrasque hereditates repudiare possim, quam quamquam hereditatem repudiavero, legitimam ad me non pertinere. et in eodem momento intellegor ex testamento et legitima ad me pertinere, et sciam testamento meo relictam, videor an repudiare testamentum et eius legitimam acquisisse.

Iulianus. Duo fratres fuerant, bona communia habuerant. Alter eorum intestato mortuus suum heredem non reliquerat. frater qui supererat nolebat ei heres esse. consulebat num obesset ei quod communibus rebus cum fratre usus fuerat, eum mortuum eo eius esset hereditatis aliquis (?). Respondi, non eo consilio usus esset quod vellet se heredem esse, non astringi. Itaque cavere debet ne qua re plus sua parte dominationem interponeret.

Ulpianus. Placet quotiens acquiritur per aliquem hereditas vel quod aliud, etiam quos impotente consensu acquiri, etiam si cum impotente in momento aliquo subsistere ipsius eius per quem acquiritur, et sic acquiri ei cui acquiritur.

Paulus. Si solus heres ex pluribus partibus fuero institutus, unam partem omittere non possum. nec interest est in quibus ... heredem substituitur. nec negem puto quin aliis mixtis heredibus ex pluribus partibus heres institutus sim, quia adeundo unam portionem omnes acquiro, si tum delatae sint. Item si unus mihi ex parte substitutione datus sit coheredi, et iussu meo adierit, deinde communi iusso condicio alterius portionis extiterit, verius est non esse acquisitam illam partem, sed ipsum comitari omnem eius partem permanere debet in eo tempore quo alterius portionis condicio extitit, ut acquiratur ei cui prior portio acquisita est. Ergo quid est puto, non adhuc in potestate sit, iterum adeundum esse si condicio extitit. Et illud quod dicitur semel adeundum in eadem parte locum habet non cui pars illa acquirenda est hereditas.

Ulpianus. Totiens videtur heres institutus etiam ex causa substitutionis adisse quotiens acquirere sibi possit. nam si mortuus esset ad heredem non transferret substitutionem.

Tertullianus. Si filius eiusque capere non potest heres instituatur, tamquam iussu domini adeat hereditatem, manumissus alienatusve sit, nec prius mutuare legis factum esset, non admittitur ad hereditatem. Si ipse eius capere non possit dominus eius, eius dicendas de parte quam ille capere non potest, nec enim interest utrumque verum in uno continetur quod capere non possit ad eum portionem.

Ulpianus. Si totam hereditatem aut partem ex qua quis heres institutus est tacite rogatus sit restituere, apparet nec ei debere accrescere, quia rem non videtur habere

[illegible]

h. Totiens adisse .s. adeundo ex sua parte ... [illegible]

i. Possit .q. est delata ... [illegible]

k. Mortuus est ante aditam hereditatem ... [illegible]

[illegible]

Accursius

olim doctor

a Ventre nō defert hr̄ditas. tū q̄ istituti expectant q̄ ventre. ut. j. d̄. e. l. ix. ipm̄ tū q̄ extnei expectat p̄tu nn̄ impotate nascitur. ū. s. e. l. cū quid. C. u. s. ta. tn̄ petere pōt emācipat. ḡml̄ istituit̄ bn̄ficiō pretitti. ū. j. d̄. s. ta. ull. ac.

b Adhuc. i. dum cēt incertum hoc. utrū uenter cēt uacuus.

c In familia. i. ī potestate. ⁊ sic mutat casum. accursius.

d In intellegitur.

Pos[t]. Ventre p̄terito si filius qui fuit emācipatus vel aut extraneus hr̄s institutus sit. q̄diu rumpi testm̄ pōt. ex testō nō defertur hr̄ditas. Sed si uacuo ventre mulier fuit. in marito eo filius in familia relictus uita decessit. hr̄s fuisse intellig[itur]. Emācipatus nō aut extraneus nō alr̄ poterit hr̄ditatē q̄rere. q̄ sui cē p̄gnātē sciant. Ergo si ventre pleno sit mulier. nō ue[nit] in q̄ōnem dicere. mrt̄a defuncti filiū hr̄di suo relinque. nec̄ n̄o decreto filio succurrendū. q̄ nē q̄ sui hr̄s ei nascatur. si nō nascatur. patri hr̄s futurus ē eadem rōne fac[it] ut emācipato quoqz si uiui nō debeat. q̄ alius nondū natus est.

Idem. Si minus ei adeunt aliqs hr̄ditatē fieret. ut qui inuitus hr̄s ei existat. detur abstinendi sibi facultas.

Idem. Pantonius cum in Sicilia p̄ium inet. hr̄s institutus. an adita decessit. q̄ hr̄dem se institutū cognosceret. q̄ hr̄s potuerunt q̄ primum tot eius petierint. hr̄s autem initi hr̄e nō potuit. ex p̄ defuncti. restitutionē in integrū implorabat. q̄ stricto iure nō cōpetet. q̄ intra diē aditionis aut obisset. Diu[us] ū tn̄ pius cōstituisse me[n]tuamus. aḡsse refert. nūc q̄ legationis eī rome erat q̄ consilio q̄ iam tris delatū p̄ones ab eis aufferat. sim respectu eius distinctionis restitutionē locū hr̄e. Qd̄ hic humanitatis grā optinendū.

Nec in possessionis hr̄ditatem suspensā cognitū ē filius emācipatū an de patris uiuat. tali hr̄dit. post q̄ue. Et p̄ hr̄de gessisse cōsiliū placuit. q̄ mortē cō p̄ta. matrē suam intestato uita decessisse. eo circa petit ab hr̄de suo. ut matri eorū fratri & manum iterent. ac si ī hr̄dibz ex suū impōnēz matris monumentū extrueret.

Id. Eū bonis patris se immiscuit. qui remoto familie uinculo p̄ hr̄de gerē uidetur. Et ideo filius q̄ tāq̄ ex bonis matris. cum hr̄ditatē suscepta grā ad hr̄ditatē patris p̄tinentē. ut maternā ignorans possedit. abstinendi cōsilium q̄ bonis patris tenuit amisisse nō uidetur. Et pupillus quos placuit hr̄ditariis ēe uid. cōfusa. s. actiones restitui oportet.

Paulus. Gerit p̄ hr̄de qui animo agnoscit successionē. licet nichil attingat hr̄ditariū. Unde & si domū pignori datā sicut hr̄ditariā retinuit. cuius possessio qualis q̄ fuit in hr̄ditate. p̄ hr̄de gerere uidetur. Idemq̄ ē si alienā rem hr̄ditariā possedisset.

Scēa. Si pupillus se hr̄ditati abstinuerit. succurrit dum ē ei creditoribz ab eo cōtractis nō hr̄ditario cōtractu denegatur. Paulus. r̄. p̄ p̄manato rem hr̄ditatē acq̄ri nō posse. Qd̄ & Iulius ait. nepos patris qui decessit si p̄ auo testamento fuit hr̄ditatē adiisset. acq̄sisse ei eādem q̄bz pater testari pōt. q̄ cū tēri illa ēē inu.

[illegible]

g. Cum dicto sub. i. a die egit ex promissione dotis.
h. Seia. i. condempnata. ac.
i. Cavenerit. i. cautione promiserit summam. ac.
k. Abstinuerit beneficio iuris minoribus restitutionis minores vel milites erant. ut instit. de her. quali.

...tentie persone desierit.

Idem. Si is qui bonis paternis se abstinuit, per suppositam personam emptoris bona patris mercatus sit, perinde eum conveniri oportet a creditoribus ac si bonis patris se immiscuisset.

Idem. Filius familias duxit uxorem, eius filiis sublatis intestata decessit. Filii patris non auctoritate adierunt hereditatem. Quero an avo adquisita sit hereditas. Paulus respondit: in ea que proponeretur nichil actum esse.

Idem. Pater de filio quotiens in dubio est an adire ... certus esse debet, an propter eum existere, an ex institutione an ex substitutione, an ex testamento filius suus heres existat. Certum est patrem vel dominum filio vel servo heredibus institutis magis esse, ut si intellectu non careat, cum iure ei commodum qui possit quod facile explicare possit scilicet ...

Emancipatus filius iussu domini pro herede gerendo obligat dominum hereditati.

Hermogenianus. Qui superstitis heredis repudiat, post mortem eius adire hereditatem, item bonorum possessionem petere non prohibetur.

Paulus. Recusari hereditas non tantum verbis, sed etiam re potest et alio quovis indicio voluntatis.

Hermogenianus. Qui se pupillo substitutum existimans, cum esset pupillo heres, ... quoniam heres existat, nichil ei nocebit.

Paulus. Clodius Clodianus facto prius testamento, postea eundem heredem in alio testamento inutili facto instituerat. Scriptus heres cum putaret inutile, ex eo hereditatem adire noluit, sed postea inutile repertum est. Papinianus putabat repudiasse eum ex priore hereditatem, ex posteriore autem non posse adire. Dicebam non posse repudiare eum qui putaret posterius valere. Pronuntiavit Clodianum intestatum decessisse.

Scevola. Que neptis sue nomine que ex Seia Sempronio dotis nomine fuerat ... promissis in exhibitione certam summam promiserat, decessit relicta Seia filia et aliis heredibus, cum quibus Sempronius iudicio egit condempnatique portionibus hereditariis singuli heredes ... quos ex Seia Sempronio convenerit summam, quamquam condempnatis erat, ipsis heredibus, que ad exhibitionem acceptam pertinebant. Postea excepta Seia filia ceteri heredes abstinuerunt se hereditate beneficio principis, et tota hereditas ad Seiam pertinere cepit, quoniam in ea sola heres remansit, et omnia ut heres gessisset. Pro eorum portionibus qui beneficio principali hereditate abstinuerunt, utilis actio dari debeat. Respondit eorum qui abstinuerunt actiones solere decerni in eum qui adiisset, si maluisset integra bona hereditaria subire.

Pomponius. Aristo in decretis Frontianis ita refert: Cum filie patri negasse extitisset heres, et alteram se partem vendicaret et totum, quia bonorum suorum sui patri erat, senatus sui ptorem ei concessit actiones hereditarias utiles dari, itemque polliciatum ei, que et ad hereditatem patris accessit, denegaturum quod ei que se abstinuit [illegible].

Quemadmodum testamenta aperiantur inspiciantur et describantur. Rubrica.

Paulus. Omnibus quicumque desiderant tabulas testamenti inspicere vel describere, inspiciendi describendique potestatem facturum se praetor pollicetur: quod vel suo vel alieno nomine desiderant tribuere eum manifestum est. Ratio autem huius edicti manifesta est: neque enim sine iudice transigi neque apud iudicem exquiri veritas de his controversiis quae ex testamento proficiscerentur aliter potest, quam inspectis cognitisque verbis testamenti. Si quis neget sigillum suum agnoscere, non ideo minus quod aperiuntur tabulae, sed aliter suspectae fient.

Ulpianus. Tabularum testamenti instrumentum non est unius hominis, hoc est heredis, sed universorum quibus quid illic adscriptum est: quin potius publicum est instrumentum. Testamentum autem proprie illud dicitur quod iure perfectum est: sed abusive testamenta ea quoque appellamus quae falsa sunt vel iniusta vel irrita vel rupta: itemque imperfecta solemus testamenta dicere. Ad eum autem testamenti pertinere videtur id quodcumque quis ad testamentum [illegible] ... in quacumque materia fuerit scriptum quod contineat supremam voluntatem [illegible]. Et tam principales quam secundae tabulae eodem continentur. Si dubitetur utrum vivat an decesserit is cuius quis quod ad eum testamenti pertinet inspici describique postulet, dicendum est praetorem causa cognita statuere id debere. ut si liquet eum vivere, non permittat inspici tabulas. Tam autem ipsam scripturam quis inspicere [et] signa, et quid aliud ex tabulis vel inspectare. Describendi testamenti quidquid ex tabulis [illegible] facultas [illegible] inspectio tabularum [illegible]. Sciendum autem [illegible] non patitur praetor describi [illegible] inspici [illegible] fiat [illegible] Fabricio [illegible]. Cetera autem [illegible] inspiciendi [illegible] scribendi iubet [illegible] dabit [illegible] legis [illegible] angustias seu prolixitates. Siquis non negat apud se tabulas esse, non patiatur inspici describi, cum ideo [illegible] compellendus sit [illegible] negat penes se tabulas esse, dicendum ad interdictum quod est de tabulis exhibendis [remittendum].

Gaius. Ipsi tamen heredi vindicatio tabularum sicut ceterarum hereditariarum rerum competit, et ob id ad exhibendum quoque agere potest.

Ulpianus. Cum ab initio aperiendae sint tabulae, praetoris id officium est ut cogat signatores convenire et sigilla sua recognoscere.

Paulus. Vel negare se signasse. Publice enim expedit suprema hominum iudicia exitum habere.

Ulpianus. Sed si maior pars signatorum fuerit inventa, potest ipsis intervenientibus resignari testamentum et recitari.

Paulus. Sed si quis ex signatoribus aberit, mitti debent tabulae [illegible]

[illegible]

Hoc quod dico testium intelligo de eo quod est plenum completum.

acturus testator ... legum doctorum ... acturus

a. Dampnosi. sic .j. de furtis. si servus com. § quero .ij. de cens. l. ij. de dan. l. ij. § qui et de testib. l. sicut cum. qs. qbus exea. ma. l. videlicet. § de exact. tri. l. ap pastores. si hi iniquitas quaeq. tollatur. et statuitur. ut .j. de his qbus ut indignis. l. pt [illegible] le. § si non qui. h. moriebatur hec. unde nisi adiret non transmittebat adhuc

b. Aliqua causa. puta dies. si nec adire potat ante apturam. tab. ut. C. de caduc. toll. § cum igitur .eps. si in duobus. ij. tr. ubi da. exemplum. j. e. sigilli.

c. Obsignet. i. resigillet. i. iterum sigillent. ut. c. e. l. ij. sic .s. de posti. l. l. § si per cuius. jte uo. hac. l. teste hic officium. et que publicum. qs sane intellege. ac.

d. Sua. qui ibi q tomi sue invenit. iudex tamen mittet. aliquem de suis qui nistiue. ad recipiendum invicem. ut. C. de epis. q. c. aut. si iudex ullcon mittet iudici illi tr. ut. l. aut. de testib. § eq quo fco una cum testo sigillato remittitur ad te stui septa ad iudicem illum ordinarium coram quo petebat aperiri. et aperitur et reetto iudicis aute tecabitur. et tunc hic iterum prius septure. quod non erat. ut. C. de testis. l. publicati. acc.

e. Pupillares. ea re getta. puta pu pillo mortuo. adq. c. e. l. m. instit. de pupill. sub. § sin aut. l. dic. ut .j. l. proxima. ac.

f. Simulier ipse. missa pro ptorem. ex pigniis invenit post mortem viri. ut .j. de uen. ipsi. mit. l. a. ipsi.

g. Curatio. s. ventris. nam curator non tutor datur ventri a magistratu. ut .s. de tu. et cu. da. ab l. ventri. nec tam hic tenet dato a testatore. si de pre iudice confirmasse. ut .s. de confir. tu. l. ij. at pupillo qui invenit post a testa tore tutor dari. ut. ist. de tutel.

h. Si in duobus exemplaribus. et plt. hec fieri pot. eventus eq. aut. ticum. ut. istit. de testis. § plt. et .j. f. ta. l. a. § si in duobus. eq. s. de testis. unum. secus si altum exemplar. alto exemplum. ut .j. l. f. ac. ac.

i. Alterutro. i. altero. sic .j. e. l. a. si extoto. § .i. isti. ac.

k. Aperiatur. ut .ij. de ff. ta. l. a. § si iole. qs. de mito. re. l. f. et hic qui te. dele. l. i. § si cosulto. et. c. e. insi. a ari. j. de .ij. ob. l. cum fuiuq. et de od. re. de. l. ij. et de l. m. l. sidio. § sicut. et de aqua. co. l. i. § qstiu. accurs.

l. Debeat. ut agat. si ignoretur. qd contineatur intestato. in presentiam tamen plant pot. ut sciatur et pe tio. ut. ar. s. de piti. l. i. § eiq. argu.

m. Occultae. et hic habitum. te. ac sine sint. ut ac si apte sint. cum non appareant. ac.

n. Sicut codicilli. ut possit peti. apri. aut. e. c. l. f. et fac. .j. de codicill. qui. acc.

o. Si ex ta. ut .s. possint. | peti aperiri. nisi fuerint seorsum posite. ut .s. e. pupillares. et fac. instit. de pupil. sub. § libie. ac.

p. Si quis exemplo. modo. tenent. ac. | l. i. § si siumi. qs. de fio. in l. ij. et i aut.

a. Totum aptum. fac. j. de ff. ta. | ut spon. lar. § ij. q. c. de ede. pur. qs. fa. hic. l. pap. § i. q. e. de diversis repetit. l. scimus. acc.

b. Si qs omissa causa testi. qui istitui omittit adire existimante ipse evitada le honera legator. et accipiunt ab itr. id de hoc dic. non. q apt tria invenit hic edictum. po ippe eum q omittit ex testo. et ipse ute tenet ab itr. ut .j. l. a. § ipe. teo ut legit timus hat. et similis istitute. ut .j. l. a. § si itrio ut vadat ad substituti. ut .j. e. l.

c. Pretor. tuetur quasi publice expedit hoc extima. ut. s. f. i. l. l. negat. § ij.

d. Calliditati. et unum secus sine fraude. ut .j. e. l. qui aut. § si propinque. inst. c. et facit. s. t. ij. l. fut. ac.

e. Possident. omissa. ad hoc. qe.

f. Actiones. pol. utilem. ex testo. ac.

bus testi. ubi ipse sit. uti agno scat. Nam vel cum tamquam magnosacri ci lo neris fuere qui ipse saepe cum magna exceptione a rebus suis negotiis. Et sic unicuique dampnosum cuique eo sibi tam in suo. Hec autem praetor minus absint omnes. Cum forte omnibus absentibus. cum aliqua apud tabulas arguerant de beret possibilitas curare. ut uno vel in conventibus optime primo is ius aperiatur. et post descriptum et exemplum factum. ab his quibus in supervenientibus aperte fuit obsignetur. tunc deinde eo mittatur ubi ipsi signatores sibi ad inspiciendum signa sua.

Ulp. Pupillares tabulas si uni fuerit scriptum ne aperiantur. attamen si eo committit eas signatas testibus relinquent. praetor eas aperiri non eo cum aperiuntur non patitur.

Paul. Si mulier ventris nomine in possessione sit. aperiende sunt tabule ut sciat an ventri data sit curatio.

Ulp. Si in duobus exemplariis scriptum sit testamentum. alterutro patefacto tabule aperte sunt. Si in natura tabule patefacte sunt. apertum videri testamentum non dubitatur. non enim quaeritur a quo aperiatur. Si tabule non comparent vel sic exustae sint. sumendum est ut subveniri legatariis debeat. item cum si supposite ut contrariae sit.

Gaius. Si autem codicilli per intelliguntur testamenti fere tabule principales ut tabularum parte obtinere videntur.

Ulp. Si quis fecerit testamenta exemplo eius quod aperto novi aperiri est testamentum. Quod si autem tamen parte

fortis est totum aptum est. Si quis ab intestato vel alio modo possideat hereditatem. Rubrica.

Ulp. Praetor voluntates defunctorum tuetur et eorum calliditati occurrit. qui omissa causa testamenti ab intestato hereditatem partemve eius possident. ad hoc ut eos circumveniant quibus quid ex iudicio defuncti deberi potuit. si non ab intestato possideretur hereditas. et in eos actionem pollicetur. Et parum refert utrum quis per semet ipsum an per alium adquirat possessionem hereditatis. quaecumque enim per potentiam suam adquisierunt hereditatem. incidunt in edictum praetoris. Videtur autem omisisse causam testamenti qui cum possit adire nolunt id facere. Quid ergo si filius eius cui delata est hereditas id audierit nondum sit. si compellendus est filius hoc facere. et quia dominus ab intestato veniens. incidit in edictum. Sin autem nec certioratus est dominus a servo. et ipse ab intestato possidet hereditatem. non debet incidere in edictum. nisi fingit ignorantiam. Si proponatur idem institutus et substitutus et praetermisit institutionem. animadvertendum. Et non puto incidere qui testamento habet eandem facultatem qua eius substituti. Praetermittere est causam testamenti si quis repudiaverit hereditatem. Qui sit in potestate. statim heredes fuit vel ab intestato vel ex testamento. nec qui se abstinet possit. quia si patri ius miscuit ex testamento videntur heredes. nisi absti

g. Ea parum. quo ad hoc edictum nihil. si alibi pu. ut. s. ij. si ego. al. si excepte sua. et no. i. l. sine solus. et no. ist. et facit. j. e. cui. qs. de mo. te. nichil. ac.

h. Intestato. hoc. s. ut videatur adisse ex testo. accurs.

i. Praetermitte. ut. dominus suo suo instituto. ac.

k. ...

uts. de vul. substit. l. fi. § i. et facit. j. e. qui a ...

p. Hereditate. testamentaria. ac.

q. Statim. post mortem testatoris. ac.

r. Nec quia. quo minus ipso iure sit heres. facit testis abstinendo quo minus teneatur edicto ... ut .s. et ij. l. necesse. ipse ut hoc edicto teneat. ut .j. ipse q d ... statim. verum est nisi subdicte. potatim. ...

s. Ex post posita. ex intervallo post mortem testatoris.

t. Videtur. ex tunc quo ad effectum et in hoc edicto non incidit. nisi. q. e. ac.

u. Hic. i. isto casu.

x. Abstinuerit. cum quia se inmiscuit. nam postea abstinere non possunt. ut .s. t. ij. l. necesse. accursius. omnibus

. accursius. . accursius.

C pro pura debet haberi. quo ad hec edictum. non alibi. ut s. de acq. her. l. ie qui her. et s. de li. et pos. c. ad h. s. e. l. mater. et infra. e. l. siquis sub condicione. et s. de reg. iur. l. qui pot. ac.
C si non ex tali ca. non incidit in ea. s. alia ut subicit statim. et s. e. l. f. accenimus.
C fideicommissi. a defuncto debiti. fecerat ei quidam ...

C maxime. habundat. dic. i. e. siquis pecuniam. ibi et maxime. ac. Alii enim isti non tenentur. ut s. e. l. f. § est §. si cum pecuniam dat quod habet gratis. ... alius pro eo dedit. vel nichilominus dicitur hic gratis. nec ei dat bono modo. alii dicunt quod hic ordo servatur: qui nil accepit institutus. et sic habundat maxime. al. si accepit quibus a principio pot conveniri, pro quibus ... electione ponitur. et omittentes nil accepit. et sic non conveniuntur. ut i. l. siquis pecuniam. ibi. ubi nec gratis. et e. ... simul ... ordine ... solus ... legatis ... possit ... heres institutus ... solus legittimus ... non ... intelligitur ... de tutore gerente ... cum ab uno. accedunt.

nium quod se testamento venire ab intestato petierit hereditatem, sic eum teneri ut in edicto.

C Qui sub condicione heres institutus potuit parere condicioni nec paruit. Cum condicio talis sit, ut in arbitrio sit heredis instituti, incidit in edictum et statim possideat hereditatem, debebit edicto teneri, quia eius in potestate condicio pure debet haberi.

C Non quemquam, qui praetermissa causa testamenti ab intestato hereditatem possidet, verum iure legittimo possidet hereditatem, vel parte eius, convenire edicto potuerunt. Utique si iure alia causa possideat. Si putasi quis omisit quod hereditatem; Sed ex causa fideicommissi possideat, missus in possessionem fideicommissi servandi causa, vel missus rei servandae causa, sive creditor vel iudicati, non videtur missus in possessionem, nam nec ex hac causa legatariis praestare cogitur.

C Totiens igitur edictum praetoris locum habebit, quotiens aut quis heres legittimus possideat, aut quis alius pro herede acceperit ab intestato, aut si forte quis pro possessore possideat hereditatem, fingens aliquem titulum sibi ab intestato personis. Quacumque enim modo hereditate lucri faciat, quis sit legata praestabit, sane interveniente cautione, cum tota hereditate legata reddi.

C Sed si non possideat quis hereditatem, dolo autem malo fecit quominus possideat, eveniet ut proinde teneatur atque si hereditatem adisset. Dolo autem malo fecisse videtur quominus possideat, qui ad alium transtulit possessionem pretio accepto, ut legatarii ceterique, quicquid in testamento accesserit, careant his.

quasi sub invecta sit. C Sane quaestio est, si fuit vitiosus. vel ... iniuria quaerit possideat, qui pro dolo possessione dimittit. ... aliquando haberet ... qui sit ... male ... ne ab initio possideret. item ... sibi ... relinquere ... quis non iniuria possiderit, quam enim quod ... quasi iure optinet.

C Si quis per fraudem omiserit hereditatem, ut ad legittimum perveniat, legatorum petitione tenebitur.

Ulp. C Licet praetor generaliter non videtur quin praetermissa hereditate, tamen divi Marci et ... exemplo eius qui omissa causa testamenti ab intestato possidet hereditatem divus Adrianus rescripsit, proinde legatariis et fideicommissariis tenebitur.

C Sed utrum ab eo erit incipiendum qui est ad heredem veniendo, an ordinem ordine. Et mihi videtur humaniorem esse hanc sententiam, ut possessor hereditatis prius excutiatur, maxime si sub ea ... habet possessionem.

Pomp. C Si pecuniam a substituto acceperis, ut pretermittes, et ... adierit, an tibi in legatarios actio dubitari potest. Et puto fuisse quoque pretermisit, eo quod legere ... recipere posset hereditatem, in utrumque vix ... ut etiam tunc ab utroque legatarii sit in alterutrum detur actio.

Ulp. C Si quis pecuniam non acceperit, simpliciter autem omiserit causam testamenti. Divus ... praestarium ... ei qui substitutus est, vel legittimo, aliquid latius non sit ... plane indignandum est ...

sic conveniuntur excluso tamen primo legittimo. ut i. l. pro. ac. ... distingue ... qui omittit ut ... ad substitutum ut i. l. si non solus ... hic ... legittimus ... omittentes ... alii dicunt tenebitur ... hic ...
C Licet non ... ut ... nec ullam ... plane si accepit ... ac.
C possidet ... ut ... legatarii ... accedunt.
C pretermisit heredit. ... si gratis ... non ... tenentur ... ut ... si quis pecuniam ... ubi non ...
C ... legittimum. ac.

C utrumque. ut tamen prius possessor. ut s. e. l. pr. que ... ab intestato ... ut i. e. § ab instituto. quae ... hanc litteram ... hic ... nil accepit institutus. hic sic ... ac.
C ab utroque. ergo legavit ab utroque. potuit ei et ab alterutro ... ut ... quia pecuniam ... ut hac. l. pr. ac.
C in alterutrum. i. in utrumque sim ... distinguitur. i. e. si non solus ... ab instituto. ac.
C actio. utilis ex testamento. ac.
C Si quis non accepit simpliciter. i. sine pecunia. non sine fraude. accedunt.
C prestitum. i. hereditatem ... ac.

nichilominus. deliquerit ... ac.

a- Maxime. habundat. sic. s. e. licet. infra. probatur quod habundat. s. e. l. i. ipsum. [illegible] qui aut. § si patronus. infra. e. [illegible] e. l. § quia quia. item adeo quod dicit. non al' scimus sa cit. s. de al. iudi. l. quia redibitoria. ac.
b- Invitia. i. ultimam voluntatem. sic. s. t. i. l. vel negare. h. e. l. [illegible] liber legem qui gratis habebat.
c- Conveniendum. post. non primo. i. possessore prius excusso. ut. s.
d- Possessorem. tantum forte. [illegible]

uenti non hereditate defuncti. Et ideo si liquido constiterit, immo certe legatariorum hoc factum, quamvis non pecunia accepta sed nimia gratia collata, dicendum erit locum esse utili actioni adversus eum qui possidet hereditatem. Et recte dicitur: ubicumque quis dum vult praestari ei quid se repudiaturum dicere, venturus est non repudiaturus, nisi praestitum vellet; cum iure contemnenda videtur voluntas, id fecit. Ibi dicendum est adversus possessorem competere actiones. Sic tamen ut et quid pecunia accepta repudiavit, ibi dicendum eum qui omisit conveniendum. Ubi ergo gratis insinuavit tantum coheredibus, quid relictum est possessorem debere conveniri utili actione. Et quamquam de heredibus institutis videatur praetor loqui, attamen et ad alios hoc scriptum ut si sit legatarius a quo fideicommissum relictum est, et hic id egisset ut omitteretur hereditas, dolo id fecerit, conveniri debet. Si quis vendiderit hereditatem, utique possidere videtur dolo, videtur fecisse qui non possideat.

Marc. Exceptis ut videtur patroni qui instituti sunt, permittitur eis ali[is] ceteris heredibus scriptis heres, quia eum institui oportet. Nam et si filius eius ex asse institutus fuerit, et praeterea quamvis non petit potuisset vindicandi ad eius hereditatem, impune praetermitteret ex testamento hereditatem.

Ulp. Quia autem is qui ab intestato possidet hereditatem conveniri potest si omittat causam testamenti, igitur et si contra voluntatem testatoris videtur omissa causa, cogatur praestare, ut puta fratrem suum scripsit heredem, et eundem alios fecit ab intestato, petitque autem ut si legitima hereditas ad eum pertinuerit, fideicommissa praestaret quibusdam. Si igitur omissa causa testamenti ab intestato possideat hereditatem, videndum est an legitimus cogatur [illegible]. Et Iulianus scribit cogendum primum legata praestare, mox quod superfuerit ex dodrante, tunc fideicommissa cogi praestare. Ceterum si legata assumpserint dodrantem, tunc nichil fideicommissariis praestandum. Habent enim integrum quadrantem legitimum heredem oportet. Ordo igitur a Iuliano adhibetur, ut primum legata praestentur, deinde ex superfluo fideicommissa, dum modo quadrans non tangatur. Ego et puto Iuliani sententiam ita accipiendam, ut si omissa causa testamenti ab intestato possideatur hereditas, cogatur omnimodo legata praestare. Nec enim utique ei omittere hereditatem permisit qui fideicommissa ab eo reliquit ab intestato. Plane si nominatim id ei permisit, dicemus non eum in eadem mediatum, quia usus est facultate ea quam ei testator concessit. Quod si non ei concessit specialiter testator omittere, is ordo erit sequendus quem Iulianus ostendit. Quid deinde dicemus, si fuisset et ex testamento legata et fideicommissa, ab intestato fuissent derelicta praeterea alia aliis fideicommissa: in ordine illum debemus facere quem Iulianus monstrat, an non? Tribuemus omnes fideicommissarios quasi equales. Et magis est ut ita distinguamus, si multum interesse utrum mandavit medianum heres an non. Nam si adit, praeferendi erunt hi quibus

e. Quadrantem. [illegible] legatarios. ut. C. e. l. f. [illegible] ad. l. fal. l. i. § adeos. al. nescimus. [illegible] e. duo. § si. accursius accursius. [illegible]
f. Omnimodo. deducta falcidia. ut dixi. ac.
g. Omittere. ut. s. de testamento. mili. l. iii. [illegible] infra. l. ii. quod ei politur in gravari. non relevat. sic. [illegible] si maxi. ita [illegible] l. f. § ii. ac.
h. Concessit. sic. s. e. l. i. § si supponatur. [illegible] gati reliquit. titio in testamento. et eadem predia eidem titio reliquit iure fidei. ab intestato. si contigerit hereditatem ab intestato succedere. forte dicens. si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum. quod [illegible] ut. C. de codicill. l. f. item quedam alia predia iure fidei. et sic ab intestato reliquit alii. accursius.
i. Ostendit. superiori parte. l. ac.
k. Fuit relicta. q. d. quedam predia iure le[illegible]
l. Demonstrat. ut preferat titius. velut ex testamento. ut. s. e. l. ibi. vel scribit. ac.
[illegible] non iure. Sed tamen non omnis qui videtur possidere dolo desiit possidere. ac.

Xxiiii

o portionē. s. tela. ut. instit. ꝺ successi. lib. § si ma. ac.
p coh̄r̄. puta titio ut. j. dic. ac.
q institutionē. si nō ne idem si solus coh̄s omisisset. u̇ʳ
honus totū subeat patronus. re. idem. ut. j. ꝺ bon. li. l. si
libtus pa. al. si patronū. ip̄n. si tn̄ in uno casu patronus ab
intestato h̄t
totū. in altō
uero accresc
di. h̄t totum.
ar. est ergo id
cum solus coh̄s
ꝗ ambo. s.
colludendo. at
sicio eam cur
nō collusit. n̄
e idem ita. ē
nulla p̄stat.
ut insti. §

ur repbant. ut. j. del. p. l. ꝗ qui. in p̄n. al. si duo. ubi nō p̄stat legata suus p̄stitus
& si p ꝯtra. ta. ueniat. n̄ q̄ fraus fatiat h̄ cum p̄ante. & sic reatus bn̄ficiū exclud.
ut. C. ubi. se. ul cla. l. a. pone ergo s. a. i suo s̄stituto qui h̄t ꝯtra. ta. si ali p̄ter
omisit ei cedo. ut. j. ꝺ do. pos. ꝯ. ta. l. a. § siqs ex libis. & del. p. l. ꝗ. § ubi uero.
& § si suscepti. s. ꝯ omittat ꝯ. ta. & accipiat abintestato. h̄t locū q̄ hic dr̄ set
tunc ad omia teneri uir. ut. j. e.
si filius. quare pa. potio boa est.
ul pone sicut. ꝯ. j. ꝯ. ta. illud.
§ si. m. q̄ ibi facta. jtē factū. j.
e. si filius qui. & q̄ ibi. no. acc.

testō relicta fuerint q̄ḡm̄ sin
no nō iñadit. q̄ lxc fuit i
testatoris uoluntas. ut da
rꝫ ei facultatē ab intestato
sua accipiendi. l' qꝫ alia ei īt ac
ssit. q̄ sm̄ ea q̄ supra scripta
sunt. nō offendit eē edictū.
Dicendū ē ꝯtinuo in fideicōmi
ssa de legi. q̄ execta. Non
supplicat aut p̄tor. polliat
ē daturū actionē. sꝫ ea agni
ta. Nam si sine inuenit testa
tore hūi rei auctorē eē. ipm̄ q̄
p̄misisse ab intestato sua ac
dere. aut si qua alia iustā
omittendi inuenit. utiqꝫ nō
dabit actionē in eū legatorꝫ.
Item si inuenit bona ad alium
p̄tinere. nō dabit actionem
tm̄. si tn̄ nulla suspitio collu
sionis religionē p̄toris i
struxerit. Si aut isā in
fert hēditas pōt aliquid
possideat de hēditate. a pos
sidere desierit sine dolo malo
magis ē ut desinat ꝯueniri.
Quod ergo tp̄s spectabimus. pos
sideat. nec ne. litis ꝯtestate
tps spectari debet. Certe si
uacantia bona q̄uis possideat
a quadriennium p̄tenerit
indubitate ꝯueniri potest
ex hac p̄te edicti. q̄ omisit
cām testi. & q̄ ab in[testato] ꝯ
testato possedit. & quid si et
ut p̄scriptione q̄ꝯrerit titulꝫ
sit. Si patroni ex debita si
bi portione h̄s scriptus. da
to sibi cohēde extranio p̄te om
isit in institutionē. q̄ debita p̄
eius erat ex iusta omisit in
cohēs deinde possideat. par
tis ab intestato legatum
hēditatē totam. dādam i
eum legatorꝫ actionē celsus
ait. q̄ eum titulꝫ ꝯpeteret

— Celsus a cohēde ad relicta aut a se cū nō eēt institutus n̄ ex debita n̄ tenet. ut. j. p̄x. ꝗ. j. del. l. preciū dy.

sufficiente tq; patrono. q̄ inte
grā debitam sibi portionē h̄at.
Hec aut ita sunt. si co h̄s collu
sit cū patrono. alit cū nō eē
patroni cogendū legata p̄sta
re. nꝫ cū in ethictū ē ut quis
omittat hēditatē. sisme sin
uice id fiat. Hoc edictū & ad
ceteras. bōr possiones p̄tinere
magis dicendū ē. s. ut qui at
apiendo ꝯ tabulas bōr pōne.
libis re partibꝫ qꝫ legata
p̄staret. si omisit ea bōr pōne.
& ab intestato possideat hēditā
te cogatur ea p̄stare. q̄ p̄staret
si ꝯ tab. bōr pōnem accepit.
Si libertis sub ꝯditione fuit da
ta. si x. dederit & omissa cā testi
fuit. nō alit libertas ꝯpetit. q̄
si ꝯditioni paruisset.

Marcian. Quidā titiū & me
uiū instituit hēdes & centuꝫ ti
tio legauit. ut eꝗ omisso testō.
legitimā adit hēditatē. nō
p̄sꝫ legatorꝫ actionē titius p̄tu
labit. q̄ sui utiqꝫ legassꝫ.

Vlp. Si quis sub ꝯditione dit
uorꝫ. x. & quia alia q̄ in adeundo in
faciendo fuit hēs institutus.
omissa cā testi ab intestato p̄
sideat hēditatem. indo omnē.
Mar[c]ianus p̄scā ꝯditio colluta.
subuenire debeat. Et magis ē.
ne subueniatur: nec legatariis.
Set si adhuc pārē ℞ ē
di ꝯditionis tp̄s h̄at. hac p̄te edi
nō teneatur.

Vlp. Si nū solus si cū alio p̄s
siderit hēditatē is. q̄ omisit cām
testamenti. rectissime ul. ait. q̄
in marcell p̄bat. dādam in eum p̄m
quoqꝫ legatorꝫ actionē utilē.
nec eum aspernari debet. obe eē
sibi fraudē hēdis scripti. aū tp̄
fuit. Hec aut ita ē. nisi acce
pit preciaꝫ qui omisit cām

s. ꝯditionē. cui partiti sit. patet ergo p̄s a id
esse. ac si excepit ad ita esse. Hoc
est. & duo. & s. al. & del. p. l.
al. plt. & e. l. § a. ꝯ l. p. l. ꝗ q.
§ si facit. ꝗ. ꝯ dot. & ce. q. hēdi.
in. qꝫ. ꝯ dot. instit. l. q. subcon.
§ quot. si. ar. ce. j. e. si quis sub.
Quidā legauit. i. p̄legauit.
Postulabit. q̄ alte
alteri ꝯ omisit cam testi obiec
nō pōt. q̄ utiqꝫ i ea cā esse. ad q̄
facit. j. si nō solus. § i. & in inuec
nalis. ul catellina cethego.
ut. no. C. ꝯ hē. l. quo. ꝯ. ꝯ iote.
l. j. arena. § fac. j. del. p̄. l. bōr. ac.
Si quis sub ꝯditionē ea. s. ꝯditi
potuit omittē. i. repudi
are ante ipletā ꝯditionē. cū nec
fuit delata ab intestato ul ex te
stō. ut. ꝯ. tx. ꝗ. s. hic. ꝗ. no. bōr dela
ta erat ab intestato deficiente
ꝯditione que iplenda erat. infra
certum tp̄s. lex nō sequitur lecte
cum adhuc superat ꝯ. q. uō
bn̄. ꝗ. i. l. se. ti. eum nō tenū h̄e
p̄te edicti. q. d. nō h̄t locū h̄c. &
edictū. cum nec repudiare ex te
stō. nec adire ab intestato pot
erit. in supiori uō cau. & ib. ac.
l. in qua ē signata hec. glo. ibi lex nō seqr̄.
s. hac cā te. glo. ibi lex nō seqr̄.
& glosat. l. sequente. h. si ad
huc. ꝗ. ꝯ. ꝯ sic eum dicit i supiori
cau. & hac. l. no. supioꝫ. ꝯ. q
ad hāc sequente. expoitur lex se
ibi lex nō ē. dic ergo i supiori
nō cau. h̄t locū editū. ꝗ. nō in
illis. quorꝫ p̄s a fuit ad iplenda
ꝯditio. ut hic. si ip̄sa ꝯditio a
lium legatariorꝫ sic. ut. s. l. §
qui sub ꝯdit. ac.
nec ei lega. imo uir ex sic.
ut. j. del. in j. l. ꝗ. § cum eis. s. ꝯ
ibi fuit pura istitutio facta. ꝯ
cet hēdi rogato certā sūmā. hr
sub ꝯ. ut. j. ꝯ dot. q. hēdi.
§ fi. al. meni. alij q̄ hic fuit ex
p̄sa ꝯditio. ibi nō. jtē. ꝯ. ꝯ. ꝯ dō.
obeā. l. tecij. § f. ꝯ. ibi h̄uit
mittū. qa dare noluit q̄ debe
bat dare. hic nō. tm̄ q̄ in p̄in.
est nata actō in factū. ar. j. de polli. l. i. § i. jtē. ar. ꝯ. ꝯ. ꝯ transact. l. cū hij. §
h̄ oratio. ibi ꝗ. ꝯ. cesso uicto. & c. jtē. ar. ꝯ. ꝯ. e. qui aut. § fi. ꝗ ibi hēs recipe.
hic dare debebat. jtē ꝯ. j. del. i. quā dederis. § fi. s. pōt grauari s. h̄uit. non
aut dicit posse peti uariorum causa implente ꝯditionē. ac.

h Set ex. expone. ut ꝯ. p̄x. a. l. no. ac.
i Si nō solus. scriptus. ac.
k Cum alio. puta titio. ac. // fratre suo
l hēditatem. s. ab intestato ut subic.
m omisit eā. q̄a alti. s. titij. fr̄is q una cū eo ueniebat ab intestato. ac.
n in p̄in. s. titium cū quo possidet istitutus. & dic p̄ p̄te uō sta patet. ac.
o eum. s. titio uolenti ab intestato. cum septo. cū forte frīs erat. ac.
p preciū. s. eorꝫ hēdis scripti. hic. j. ꝯ rege. nīr. extrina p̄sca. ꝗ. e. mal. § si. auctoris
eiꝫ solus uocet hunc cām lucratiuā. ut. j. ꝯ except. dol. l. a. p. cel. § si qs aut
jtē abhic p̄ticipauit fraude. ꝯ sciuit eum. ac.

a Fraude. s. p̄ uo. al. s̄titut. & pro
rs. ꝗ. tn̄. s̄pp
pillus. § i. ꝗ.
s. l. p̄x. ꝗ. ꝯ
l. ꝗ. tum p̄i.
§ titio. ꝗ. ꝯ.
p̄teritea. al.
si qs omissa.
& c. l. ꝗ. ac. // tum. pone eam. s. m. jo. i filio i pote
b Hec edic // state ꝯstituto & p̄titō qui h̄t simul
bōr pos. eē. ta. ut. C. ul ib. p. l. f. § scīm. q̄ petita p̄stat
legata quibus cā. ut. j. del. ꝯ. l. a. & c. ꝯ bo. pos. ꝯ. ta. l. a. jt
p̄t die nullū ip̄o iure tecedo. simili. ut. instit. de exh.
h. in p̄n. q si faceret in fraudē eorꝫ qbꝫ p̄staret legata. si
peteret ꝯ. ta. nō factumus al. nichilominus eis tenet. ut. a.
ꝯ. e. si qs petentia. In emancipato pōi nō pōt. q̄ ipse cita
bōr. pos. eē. ta. adire nō pōt. q̄ a uictio ꝯ iure uult
bōr. pos. eē. ta. adire nō pōt. qꝫ a uictio ꝯtra eē. ꝗ. uult
esse. ꝗ. nec tm̄ libi h̄t. donec est locus bōr. pos. eē.
ta. ut. j. si ta. te. nul. ex. l. i. in p̄n. § si in p̄ptito suo

a- In solidum. s. non propter eos. az. et dic tenetur omittens. qui hereditatem habet cum pretium habet pretii. et alteram partem habet. vel dic quod totum tenetur in solidum. qui sit dicendum pro corrupte quam precibus. sicut infamia. ut C. qui pro cause. non est necesse. l. venales. az. adtitte. suo. item contra. s. e. licet. nam hic non servatur ordo convenientis. ibi sic. so. hic utique possidebat. ibi alter eorum. item et hic convenitur qui gratis omisit causam testamenti. et hoc ideo quia possidebat et sic non obstat. s. e. si quis pecuniam. ibi ubi non gratis. et c. item ad hoc. s. e. si pecuniam. ac.

b- Cui libertatem. q. d. ideo cum ipse omisit. omittentem incusare non potest. sic. s. e. quidam. item est alia ratio. quia post hanc totum. ut hic. et c. si pupillus et al. sub. l. iii. unde sibi imputet. ut C. de te. ma. l. f. et i. si contra. i. e. si in testamento. et fi. so. ut ibi. ac.

c- Si duo instituti. al. instituti et substituti. al. institutus et substitutus. ac.

d- Sed utrum. repetit quod dixit. quia non clare reddit. qualiter intellexit in solidum. ac.

e- Videamus. et certe quibus prelictis a se. ut i. isti. ibi nunc autem. et c. si. s. e. licet. ubi servatur ordo. so. ut ibi. ac.

f- Et al. aliam proponit et solvit. s. si institutus dedit pecuniam substituto. ut hic ipse institutus repudiet ex testamento. non tamen substitutus adiecit ex substitutione. ut sic institutus haberet ab intestato. quia ab intestato veniebat. non substitutus. accur.

g- Et eorum. que sunt relicta a substituto. accurs.

h- Sine pecunia. tunc enim substitutus conveniri non potest. ut s. si quis pe. ibi. ubi non gratis. et c.

i- Conveniendus. pro omnibus relictis et ab instituto relictis. et est ratio. quia a substituto repetita videntur. ut i. de l. i. l. h. sed secus in instituto. ut statim ponet. et est ratio quia habet pecuniam a se heredis. hic ut s. de pet. her. si rem. s. s. e. licet. vel dic primo possessorem quam eum qui omisit pecunia accepta. so. et hic intelligere secundum eundem ordinem. sic ergo prius convenietur hic institutus quia est in relictis a se. accurs.

k- Possidet. ab intestato data instituto pecunia. ut repudiet ex testamento. ut sic substituto delata hereditate ea repudiet ex testamento. et ab intestato habeat. az.

l- Omiserit. quod ab intestato succedere non potest. az.

m- Legatariis. s. eos. et est ratio quia relicta a substituto non videntur repetita ab instituto. az. sed certe in modo vel quibus pro quibuslibet et prius possessor in quo toto est. s. s. e. l. h. so. ut ibi. quia ibi tenetur uterque. hic secus. ac.

testamenti. tunc enim in solidum utique tenebitur. Cum substitutus ab instituto legatum (?) fuisset relictum. et institutus omissa causa testamenti possideret ab intestato hereditatem. divus Pius rescripsit ... utique in ... et institutos legatarii ... et substitutus dare cogitur. cum ... in eadem legatorum ... questio ... substituto. cum ... heredi ... non fuerit omissum et petere ... universa hereditas opinetur.

Si duo sint heredes instituti et substitutus. et ambo omissa causa testamenti ab intestato possideant hereditatem. quaestionis est. an ambo cogantur legata prestare. Et utrum unius cuiusque eorum legata que ei relicta sunt. an vero ambo utriusque legatorum cogantur praestare. Ego puto in solidum adversus singulos legatorum petitionem dandam. Sed utrum eorum que a se legata sunt. an vero et eorum que ab altero herede. videamus. Et si alias proponamus institutum solum possidere hereditatem. an et eorum legatorum que sunt a se relicta. et an et eorum legatorum que sunt a substituto relicta actiones patietur. Dicendum est. et de eorum qui sunt a substituto. pro quibus adit institutus hereditatis sine pecunia. nisi si pecuniam acceperit substitutus. ipse enim conveniendus. Et si solus substitutus possidet. si quidem pecunia accepta institutus omiserit. dicam in institutum suis legatariis eum teneri. debere substitutum suis. Sin autem sine pecunia. adversus substitutum dabimus actiones. Nunc autem cum ambo possideant. melius dicetur singulos suis legatariis teneri debere.

Idem libro ... Si ab instituto et substituto eadem res mihi legata sit. et omissa causa testamenti possideat hereditatem legitimam. et si ab utroque heredum solidum mihi debetur. tamen ab uno legatum consecutus. ab alio petere non potero. eligere ... potero.

Ulp. Decem tutelis quamquam in hoc edicto constitutum est. competit tamen et heres qui ab instituto. qui legata que a substituto dantur. Et magis est ut competat. cum omnes que fiunt omissarie. Et certe eius qui omissa causa testamenti ab intestato possideat hereditatem. in solidum legatorum actiones et causae ... magis est enim rescripsit, quia pretium obtinere. et id generaliter. Et ita autem ... nisi pro ... cum pervenit ad ... Tunc enim sed quatenus pervenit convenitur.

Gaius. Et si non hereditatem aliquis pro ne ... et qui heres institutus est. ab intestato possideat. sed ut minimam portiunculam vel etiam unam aliquam rem tenetur hoc edicto.

Ulpianus. Quamvis non pro parte hereditatis. in una re intelligatur.

Idem. Neque quicquam iniquum est. tacente eo quisque vitio hoc in domo adfirmatur.

Idem. Qui enim hereditas alicuius parti possit. qui unam aliquam rem hereditario nomine possidet. dubitari non oportet quin ... sit. quod diximus.

Idem. Si quis omissa causa testamenti. omnino eam hereditatem non possideat. excluduntur legatarii. nisi ... ei circumscripsit. nam lucrosa hereditate ...

omn... situm. et quod area est pars. ut i. de sol. q res. et aream. ac.

k. Nec iniquum vitio. sic. i. de reg. iur. quod quis ex culpa ...
l. Cum enim possideat. ut s. de petit. hered. l. iiii. al. vel clamant. al. legittima. ac.
m. Si quis omissa. dolo vel non dolo. gratis nullo pretio accepto idem. quia tunc secus. ut s. e. licet. al. si quis pecuniam. ac.
n. Possideat. nec aliquis eam possideret. alioquin possessor conveniretur. si fraudem adhibuisset. si autem fraudis ignarus esset. non conveniretur. licet institutus in fraudem omisisset. az. ut C. e. l. i. accursius accursius.

ut i. de leg. ... ... patr. et ... s. q aut. ... patroni. ... quod est ergo ... hic ... heres ... omiss... sine dolo ... sit. ... et non ...

an

n- Ceteris. pro omnibus. si prelictis ab intestato isti tuto ita demum si participaverit et fraudem. cum instituto. et non al. ut C. e. l. i. sed institutus in substitutum prelictis a se instituto. quia dicit et sic. p. l. h. quod non placet. quia ibi pecunia accepta. dic ergo hic quod et in substitutum non tenetur institutus. ut s. e. si quis pec. ibi ubi non gratis. et c. ac.

o- Nunc. solvit questionem factam in principio. et c. et fac. i. e. duo. ac.

a. Si ab instituto legata. expresse vel et tacite a substituto. ut i. de l. i. licet.
b. Lege. i. ab intestato. s. l. xii. tab. vel alia. et fac. s. e. l. iii. et i. e. duo. al. si eadem. sed contra. s. e. licet. so. ut ibi. item fac. i. de l. i. et plane. et si eadem. ac.
c. Tutoribus. vel continua superiori. proxime l. vel illi. secundo solus isti. ac.
d. Cum hec. sic. az. si al. sic. tam huius quam ab instituto. et quam a substituto. ac.
e. Tam directe. directe sine dubio. in fideicommissariis distinguere. ut s. s. ut unusquisque teneatur suis. ut s. e. si non solus. et item si solus. vel dic. immo uterque in solidum tenetur favore libertatis. et fac. C. e. l. ii. ac.

a sub stituto

a Continuat. ut ff. e. l. ij. § qui aut. ex ipsius heres factus. et facit j. de vi. qui an. l. iij. § siquis aut. et j. e. si sunt. § i. accursius.
b Competunt. nichilominus et hoc edictum locum habet. ut j. e. si vivum. § i. acc. ‖ nec istis. nec illis. ut ff. adire. l. nam q.
c Non magis. nam ‖ § si. al. mulier. § si al. si patroni. § si, si ac.

c Non tenebatur. sed quia non ne causam tenetur pure. sed initio hereditatis habita non certe sic. ut ff. e. l. de libertatibus impuberi. potest ergo quia plus est ei datum. ideo imo potest ideo quia testator eum voluit et se ipso consequi libertatem subordinem sub titi heres esset. ut dicta l. si sine moditie. § si. ac. — *Similiter*
d In potestate. ut ff. e. de ipsu. et al. sub. l. iij. § 9. t. ij. filium. ac.

a Quo pertinet? ... ad hec. ff. e. si mis solus. j. parum. § j. duo. in i. ac.

testamenti. Hoc eo modo legata habi|tatione reliquit. Sed in fideicom|missariis hereditatibus idem pu|tavit, ut si scriptus heres nol|let adire hereditatem, ut suspec|torum adeat, et restituat. Eadem | his quibus singule | res per fideicommissum relicte sunt | non magis tribuitur quam | legatariis.

Idem. Si duo heredes insti|tuti ambo omissa causa testamenti ab | intestato possideant hereditatem, | tunc quis utique pro portione iure perti|nebit, atque si ex testamento heredita|tem adissent, pro partibus in singulos | competit actio. Eadem dicendum | sumus huic in quem competit | cedit legatorum actio datur: utili|tatis legis Falcidie competendo.

Idem. Pretium patrono quorum quasi | exaisse heres institutus esset, ab | intestato possideant hereditatem, | eo modo pro partibus debitum, quo habiturus | foret si ex testamento adisset heredita|tem salvum ei debet esse.

Ulp. Si certe res divisis pro | portionibus ab instituto et substitu|to fuit relicta, non utique quod singuli | ab instituto fuit accepturus | vendicabit.

Iul. Si filius missus a matre | sua heres scriptus fuerit, et ego | testamenti causa omissa bonorum possessionem | eiusdem nomine filii petiero: et | actio legatorum in me dari debe|bit. Non secus ac si ipse heres | scriptus omissa causa testamenti bonorum | possessionem ab intestato accepisset.

Idem. Si in testamento ita scrip|tum fuit, Titius heres esto, si Ti|tius heres erit, Meuius heres esto, | et Titius omissa causa testamenti heredi|tatem legitimam possedit, Me|uio adversus eum petitio heredi|tatis dari non debet, propterea quod

heredibus ceteris fuerit, ei omissa | non fuisset. Cum enim omisso te|stamento heredes possidentur, legatarii | quique alii initio habenda | est quasi ad hereditatem non per|venerit heredibus nec quicquam dari a | ... non debet. Et ita | ... substitutus sub hac con|ditione heredis petere videtur quod | potuit pure esse. Quare si | ita scriptum fuisset, Titius heres | esto, quisque vivo eo ex supra | scriptis heres erit. Sticho liber esto. | et Titius omisso testamento he|reditatem possideat, libertatem pro con|sulto tamen non debet nec heredi|tatis petitionem eidem. Sed si quis | hoc modo testamentum scripserit, Titius | heres esto. si non erit, Meuius heres | esto. quisquis mihi ex supra scrip|tis heres erit, Meuio fundum heres | non erit, et dato. deinde Titius | omisso testamento legitimam heredi|tatem possideat, an Meuio au|tem inutiliter fuit, ut ex substitu|tione adeundo totam hereditatem habere. | legatorum actio dari debere? Respondit: | placet dari. quia nichil in|pedit, et intelligatur. ut ...eum | habuisse, propterea quod nollet negotium | hereditarium suscipere.

Ulp. Si filius qui mansit in | potestate patris, et filia in | testamento heredes instituti: preterito fratre eman|cipato qui contra tabulas accepit | bonorum possessionem, acceperit legata et | omnibus prestabit. Hec de te sua | filia fratris fecit, ut scripta | videatur hereditatem habere.

Paul. Si dolo tutoris omi|sit pupillus causam testamenti, | ac legitimam hereditatem possideat, | danda est legatorum actio in | pupillum, si contra eius conventus | hereditas ei acquisita est, quod | enim sicut alio possideat heredita|tem.

e C. dari. § e. e. si mis solus. § i. d. ibi utique possidebat. hec | alii tenet sed sine hoc ulli. l. ratio | nichil valet. sed hic dic quia hic | omisit. ita ea ut. ut. iij. tel. l. | filio pater qui hec iusta causa adi|citur unde causam eorum tractatur. | que sit iusta causa. dic. ut ff. e. | l. excusatius. et al. q. aut. § plac.

f Si filius accepit. filius | et filia instituti. iij. § q. | emancipatus una cum eis. | sm. y.

g Omnibus. non obstat. ff. e. | qui aut. § pl. ut ibi. ne. omo. | hic autem sunt instituti preterito emancipato petere. § ta. | habet tria remedia. nam adire potest | ab intestato. quia tunc sine testamenti | utrem omnibus prestat legata. ab. | et hec scilicet adhuc non obstat. aliquam | coheredi. accesceret. iste post adi|re ex institutione tenebitur | tunc ipse acceptis cum maior sit | utilitas. quia sicut omnibus legata ... | ... tenebit in ... et certis tenebit | se ... prestabit legata. si hoc forte | ... accrescit... portio. ... | accepta prestabit omnibus. ad. dubi|tum post et facit. j. tel. § p. l. si q. | § ubi non. et ille. e. l. si septius. | § s. hinc quod dicta sunt. et ibi sol|ui. h. ac.

potuit in intestati partem bonorum | possessionem.

h Cesset. quia quod adiit preterita le|gata. et ex testamento autem sine hoc. l. | non fiebat colle. ut t. e. l. vel l. a. | hodie secus. ut i. aut. ibi posita.

k Omissa causa in testamento. non debet si non ne extitit conditio. nam tunc | hec ... e. ideo. non quia intelligatur extare hic. accep. | ex tunc ... sub. quia hic. et al. ij. ... instituti. ... ab | § siquis ita. ac.

i Si dolo acquisita est. dic sm. y. aut delinquendo quia in nichilum tenetur pu|pillus. ut. e. in l. meminerit. et j. de regi. iur. nemo. aut in contra|hendo. et tunc in solidum. si fuerit solvendo tutor. ut e. de excusatione ... e. de | heredi quod ut ... pro illa. administrant et tenet. autem medium ... | hic. et j. ne tunc. § l. a. § hec edicto iste faciat. § de doli. ex. 26. ... | l. iij. § i. in amore obstat quia tenetur in solidum. ut e. nimio tota. ... § pl. § f.

a Culpa. non est hoc ratio. quia quod legato alie|natione possit obiicere testatori ex ea ab intestato non religio | imo non. quia sine hoc l. ab intestato ... | ... hic. ... ...

b Libertatem. quia hic ab hereditate non debuit accipere. sed | ... ipso ut ff. e. tel. ... si in ... § si. accursius.

accursius — legum doctor. — accursius.

a— Qui eq; hr̄s ē. s. ex substitutione prestat a substituto data. accursius.
b— causa testi. in quo erat institutus. s. ideo tenetur ad relicta a se. ac si ex testo adisset. ac.

c— salua fal. ex legatis a suo relictis. et sic nō obstat. j. l. pḡ. ul' aliter. i. salua fal. q̄a d'trahit noīe suo. h. et fac̄. s. e. duo. & ī. ∻e. e. l. s. accu.

d— Pu'. iussit. instaurare; legatorum a se relictorum.

e— in casu. al' intestō. al' in casu. s. p̄posito. q: substituta fuit. ut si pat' nollet. ul' nō posset ee hr̄s ipsa eet substituta. nō aut̄ pater hr̄at electione. uelit ee hr̄s p̄se ul' p̄ aliam. i. p̄ substitutionem. ul' substitutionem. ac.

f— Sz si uaria. i. aliq̄ a patre 7 aliqua a filia. 7 si omia solūatur excedit̄ur dodrāc.

g— prius. quāt̄u ad hoc ut ex eis falcidia d'trahetur. s; d' relictis a p̄re nō detrahit. sz quātū ad solutionem fatiendā. prius ē hr̄da ratō relictorum a p̄re. i. prius ea debet solui. et hoc ē qd̄ dr̄. j. ad. l. fal. nescemus. & p. jtē ∻ē. s. l. pḡ. so. ut ibi.

h— nō eni. merito pat' ex eo edicto tenetur. nō ē. ∻ē. accu.

i— honore. i. institutione qua fuit honoratus pater.

k— offendui. s. nō p̄stando legatorum a se p̄re relictorum.

l— demq; . hr̄ī infert d'm q; . ∻ē. cum ei p̄miatur. ut dixit. tūc demū cum p̄pri um omittit honorē. ergo ubi nō omittit nō tenetur. ubi aut̄ omisit institutionem filij. suum honore nō dimi sit. s; filio hr̄itū. ut. j. de l. p. l. iij. & hoc aut̄ solum. acc.

m— adiit. ex substitutione. az.

n— contra uotū. natura ei ita ordinauit q; libi parentibus sz uotū succederent. et ideo testator ut patrē substitu isse. ut hr̄et arbitriū adeun di. ex quo uellet. d' autem testator intellexisse q; tunc dēmū pat' admitteret si filia nō eet hr̄s uidetur sentire q; pater post filiā remaneret. q; est ꝯ uotum parentū. ut. j. un̄ libi. sēpto. insi. et sic. no. q; p̄ nām al' hic statutū quā ī sup̄iori cau. sic. j. de ∻ē. l. cum tale. ∻no. 7 hac. l. honore lucro p̄ferendum. Item d' uoto parentū.

o— frater testatoris. accu.

tr. Sz hac actio qui pubes ē. p̄ligq; puter ob siuandū. ut p̄ p̄ria p̄te possideat. ten car̄ quāuis p̄ tot pp̄t incuin det actioez. aut̄ si adeuisse hr̄di tate.

Celsus. Cui filius ipsius substitutus ē. filii suii adire iussit. sine dolo fecit. ne legata p̄staret. utraq; p̄stabit. ∻q: hr̄s ē. ∻q: omissa cā testi possi det ex substitutione hr̄ditatē. 7 salua falcidia ei fuerit.

Pap. Iul' scribit. patre qui filiā s' substitutā. iussit adire hr̄ditatē. legata q̄ ab ip̄o dat taș. ex sn̄ia edcā p̄statur. q; in filia patris meciū substituit. nō ut arbitriū eligendi relinq tur. Sz si uaria legata. sup̄ dodrantez data sit. eoz prius ratioez hr̄ndā que a filia relicta sūt. nō eni caret dolo pat' qui honore p̄p̄o omisso p̄p̄ ∻perdiu. al. enā institutione maluit. Demq; si filie pat' substitutus. adiit hr̄ditatē. mc̄s cū dolo facere. uid'. existimauit. q; nec filie p̄tre ē uotū parentū. substitutē uidetur. s; ut arbitriū eligendi relinqt.

Pa. Nat' fr̄s tab'lis ī pubi si filio substituta. lecū edcā fi at. si omisso testō legitimā hr̄ ditatē filij possideat. ∻dē iuris erit. et si filio cohr̄s data sit. et substituta. Infimaz edcā p̄ ple gatorum cāz. frat' incidisse nō in debitum; qui filiū suū substitu tū ī pub'i testō fr̄s ū eī iuāq p̄uient. s; ab intestato p̄ eiu; bā possidere cepit. Sneu qui testō scriptus hr̄s nō fuit. si finudis cō filio cū hr̄dib; scri ptis participato. legitimā hr̄ ditatem solus possideat. actio

legatorum ex sen̄tentia p̄torum 7 dabitur.

Sceuanus. Si suii hr̄dez institutū. dn̄s qui p̄p̄ regatus fuerat fidei omissū pre stare. prius q̄ā adiret uide ret. uendiderit. p̄tare ideoherit cū p̄ctiuz fuit hr̄ditatis quo q; extimatione ∻sequatur. Institutus hr̄s 7 rogatus re stituere hr̄ditatē. si omissa cā testi. legitimā hr̄dita te possideat. nō dubie ut le gata ceteraq; fidei omissa. 7 ita hr̄ditatē quoq; . restitue ∻pellendō ē. lib'tates quoq; ∻ra directas. quā fidei omissarias. Sz si alienos suos ro gatus sit manumittere. uniq; redimere cos debeb. Ea aut' deccasione patietur ī cui restituta fuit hr̄ditas. quā is qui ei restituent. passurus fuit.

a. Si suū regatus. si aut' suus regatus fuisset a be p̄tore peti posset. hic aut' nō pot.

t— solus. secus si eū hr̄dibus possideat. ut. s. e. l. suos hr̄ impr̄m. an aut̄ ∻omittes ī substitutiōnem. distingue. hr̄ p̄tium. ul' nō. ut. s. e. l. licet. ac.

Scu. Qui omissa cā testi. sep p̄tore. l. p̄ do te. l. p̄ donato. siue alio quolibet titulo. 7 exceptis p hr̄de. ∻ possessore possideat hr̄ditatē. legata ius ∻ fidei ∻missarius. nō ∻ueniunt.

Vlp. Qui omissa cā testi. ab intestato possidet hr̄dita tem. suos ad libertatē p̄ducere debet. ne eis fraudē noceat eius q; ex testō adire noluit. sic et ut hr̄at lib'tos.

De senatus ∻sul to sillaniano 7 quorum testa n̄ ap̄iant'

Vlp. Qui alit' nul la domus tuta ee pos sit. nisi p̄iculo capitis sui custodiam dn̄is tā a domesticis q̄ ab ext̄aneis p̄stare sui cogantur. ideo se natus ∻sulta introducta sunt de publica q̄stione a fa

p— substitutū. sub ∻ditione si eet emancipatus. j. x. dies. accursius.
r— Sz abinte. defecta iam ∻ditione. nō intim dū pendet. ut. j. ∻reg.
s— p̄p̄ eam. filium. s; nō ne ip̄e pater precedit filium. quia dm̄. ac. granū. et sic ī incerte lō. sz diē a suo repudiasse. jtē. s. ∻. e. l. a. & q; subo. so. patrie. potaț ī extimabile ē. ut. j. teb. filius fam. & fin. ∻. acdo tez mō. soluti. s. ē. jtē. ∻. e. d' inoffi. te. fili. so. ibi nolebat accip̄e ex testō. cū nō eet ipleta ∻ditio. hic abitte. ∻fecta ∻ditione. ∻fac̄. j. d. q. d. sicuti. acc.
q— impubi. filio fratris. ac.

p̄p̄ p̄dca. ul' p̄p̄ alia hr̄ditaria honera. ∻fac̄. j. ad sillan. l. filius fa. ∻ē. e. l. ij. ac. || todata hr̄ditas. si ex se lucrat'. d. hr̄ditas.
f— ∻ donato. q; ē ē ab aliq̄. ut. s. ∻h. ∻ti. ∻fac̄. s. e. l. a. & nō quietem. ac.
g— Qui ne eis. s. huc. sic. s. d. al. ui. la. ∻ p̄i. aliq; eade. l. ij. & p. ∻f. ∻j. ∻sepat. l. i. & ex contr. no. regul. iuris. nō debz. ac.

h. Adscātus. s. sūll. a hoc. t. pūmt' h'is si adeat ante q̄o nem habitam a familia. acc. | ee tutissimū refugi um. ut. s. d' ī iucē l. pliq.

i. Cum alr nulla domi. que dr

k. Capitis. ut. e. i. e. ς potuisse. ac.

l. Domesticis. i. his qui sunt d' familia. nā ut ait hec tīc. milia pr̄es, ē effica tiōr ad noce ctum quia fa miliaris in mi micus. acc.

[illegible]

a. Necatorū. l. noīe. q die torquen fa milia noīe necati. ut. p3. s. ps. l. aquo cum q. ii. s. p̄r. ul'ue sit questio. i. fa milie. i. tor menta ad eam

mnlia necatorū hēnda. Domi appellatione continetur qui hēt pprietatē et si usus fructus alienus sit. Qui fuerint bona fide possessi: domini appel latione n̄ continebitur. Nec qui in sumpt. solum hīt. Ser uus p pignore datus. q̄uis ptī net ad debitoris necē. prīn ma pinde hētur. atq; si pig neratus n̄ eēt. Generali ap pellatione ⁊ hi continentur: qui sub conditione legati sunt: nā me dio tp̄r hēdis sunt, desinant eē hēdis. facit ne uideantur in terim eē eius. Item erit dicēdū in statuliberis. Sed in eo cui fidei cōmissaria libertas pstāda debetur: extat rescriptum di ui Adriani ad iuliū sabinum. quo ostēditur: n̄o eē festinā dū ad tormēta eius cui fidei cōmissaria libertas debet. Et magis ē. ne puniantur: ob hoc q; sub eodē tecto fuit. nisi p ticeps sceleris fuit. Domini app ellatione ⁊ pt̄e dñi continen. Dñi appellatione ⁊ filius f. ceterique liberi qui in potestate sunt. continetur. Senatus consultum enī sillanianū n̄o so lum ad patres f. uerum ad liberos quoq; ptinet. Et quid de mater. dicemus filius n̄o sit in po testate. marcellus dubitat. et e go puto plenius accipiendū. ut q; ad eos liberos ptineat q in potestate n̄o sunt. ideo quia ē. in adoptiuo emancipatis. n̄o puto locū hēre. se. consultum. Quinimmo in adoptato locū hēt. Sed nec in aliis p n̄o occiso. locus ē. se. con sulto. De matris suis fillio filia ue occisis q̄stio n̄ hēbr. Si pater ab hostibus captus sit. quāe de suis hēda ⁊ suppliciū.

Continet' pnbus de ē sola administratio. ut. s. d' lib'is. ⁊ posth. l. i suis. et facit. j. e. l. ⁊ si pat'. al. si ex hēde datus. ac.

b. In potestate. natura ei repelli n̄o pōt. ut. ī stit' d' hē. abste. ⁊ eadē. ⁊ facit. j. t. l. l. i. ⁊ i. ac.

[illegible]

i. In eo occiso.

[illegible]

filio occiso eleganter. Sed. ait. Et post mortē patris p'batū si antequā eius ius hēs extitit. occisu fuit. Diui fratres. ait constitutis defensorib; hēde instituto filio de his q̄onē hēndam. ⁊ suppli ciū qui ptinent legati l' manu missi fuit. an adita hēditate filio occiso. Quamuis eni unicus filius. hēde eo existēte ip̄e n̄o eēt futurus. at tn̄ ubi defūc tus. q; extincta legata. ⁊ libert. ē. Se. consulto fore locum dicat. Si pat' necatus sit. an de suis filij qō hēbitur: si forte existē sis peculij suos hūit. Et ma gis ē q̄onē de suis filij hēdā. supplicium q; sumendū. licet n̄ sit in potestate eius. Si uir aut uxor occisi eē pponātur. de suis eorū qō hētur. quāq; i n; uiri pprie uxoris dicūtur: n; uxoris pprie uiri. sz q; con iuncta filius familia ē. una domus ē. ita iudicādū atq; si p pis suis. Se. censuit. Sz n; uir ex contra marito. de suis sexu n q̄onē hēndā. Se. censuit. Marcell' ait ⁊ uicem suis. ut q; in marito recte dicat. Occiso rū appellatione. eos continen. labe scribit. q per uim aut cede sunt interfecti. ut puta iugulatum. strangulatum. p'cipitatum. l' saxo l' fuste. l' lapide pcussum. l' quo alio telo necatum. Sed si quis puta ueneno. l' aquo alio qōd clā necare soleat. interfectus sit. ad hoc se. consultū. uindictā n̄o rīsculus n̄o ptinebit. hoc id circo q; tocies puniendi sunt sui. q auxilium dño n̄o tuler'. quotiens potuer' ei aduersus uiolētiā ferre. ⁊ n̄o tuler'. Ceterū qd potuer' facere aduersus eos qui ueneno. l' quo alio more

k. Datus. ante alij. acc.

l. Senatus consul. ut mei sui torquant' tamquā sui q puniantur. ac.

m. Adoptato. ante occiso. l.

n. Non habebitur. q; filius ē de patris n̄o matris familia. ut. instit. de l. agn. tu. ⁊ i. n̄o aūt ē hec. q; filiū in potestate eē oportet. ut. s. e. ⁊ q̄d dn̄o dicemus. ⁊ facit. C. s adult'. l. uiba. ac.

a. Probat. scēn. q mouebat hic questionē. sz. r. illud. q p're capto filij pcesto n̄o dum erat hēs. ac.

b. Constantius. ergo q dñi mouebat q̄stionē. sz. r.

c. Instituto filio. emācipa to. suus ei statim eēt hēs. unū sui ut pote libi n̄o tor quentur. ut. s. e. l. ⁊ sz ideo. az.

d. Existente. i. adita hēdi tate. ac.

e. Futurū. ut. j. de furtis. l. attio.

f. In potestate. i. dicunt eē. ut. s. e. ⁊ domini. ap. ⁊ filij. ac.

g. Uxoris. i. sui. necq; uxo ris. i. sui.

h. Uiri. sui dicentur. acc.

a. Una domus. n̄o. ergo unā domū eē uiri ⁊ uxo ris. ⁊ unā familiā eē. et sic ē. ar. q unus n̄o possit eē testis p alio. ut. C. d' testi b; l. etiam. ⁊ sic. sic. s. re amo. l. i. ⁊ C. de adult. l. uerba. s. qui sat'. co. l. sci endum. ⁊ quis fundi. ⁊ s. si quis caūt. sz ⁊ si quis. ⁊ pte rea. ⁊ d' modic. interdum. ⁊ C. d' eri. expi. hē. aduersus. ⁊ s. d' ritu. nup. l. i. sz. ar. j. d' questionib; l. i. ⁊ sui mariti.

k. Occisorū necatū. facit s. ad. l. aql'. si uius sui in ⁊ hui. l. ⁊ si sic. ⁊ ⁊ si quis igitur. ⁊ s. de lib'is agnos. l. necare. az.

Puniendi sunt capite. ut. j. e. ⁊ potuisse. az.

Potuerunt. hoc expone. ut. j. ⁊ potuisse. az. ⁊ facit. s. locat. item quer itur. ⁊ exercitu. al. si quis fundū. ⁊ f. accusatoris. olim accusatoris

b. Nec i. potestate. l. hi sic. s. [illegible]

c. Heredis. no

d. Heres sint. ut. s. d' rei. uē. l. n̄o ideo. ⁊ fam. hēc. l. q post litem. ⁊ ter q̄ sz. ar. s. j. ad. l. fal. l. i ratione. ⁊ i. ac.

e. Ne puniatur. i. capite. ⁊ fac. C. d' q̄onib; l. nec si ope. ⁊ j. l. iij. ⁊ d' hui quoq;. ⁊ s. d' hē. instit. l. si uus suus. ac.

f. Pponendum. sic. s. d' ritu. nupt. illud. ⁊ j. ad. l. fal. c. statu liber. accusatoris.

[illegible]

a. [N]ecatus. nõ a familia. ꝗ sic põt adiri hẽditas añ uĩdictam ut hic subicit. ꝗ. c. l. necciõs. ꝗ. f. al. ꝑ ne. ĩprinc. ꝗ. c. l. cum fitz. Secus si a familia. ut. j. l. iij. ꝗ quod ad eam. ꝗ. ꝗ f. al. l. al. neccios. inprin. que est contra. ac.

b. [C]onsci. no. ex sola sci entia eos teneri. acc.

c. [C]lecius nõ est. quo adtormẽta. accurs.

d. [P]ena. capitali. ut. j. ꝗ potuisse. a. ꝗ facit ad potuerit. ut. s. ꝗ te terum. jtẽ facit. s. de pecul. ꝗ si dãpnũ. ꝗ si ipse. ac.

e. [T]ecto uite. facit. s. prox. ꝗ. ꝗ. c. qui testã. fa. pos. l. ij. accursius.

[C]lecius sit. ꝗ ergo q̃ro ad qd̃ fiat hec que stio. re. ad iquirendã mortẽ. ꝗ fucti. ut. j. p ximo. sꝫ hec qd̃ nõ fit nisi cum liquet eum scelere interfectum. ut h̃. nũqd̃ ergo fit qd̃ sepe qñ liquet. re. liquere debꝫ eum scelẽ defunc tum. ꝗ si psona igno retur q̃ fecerit. ad per sonam reuelandã fit qd̃. que ignorari põt. ꝗ si constet eum scelere occisum. ac. ꝗ ꝗ cõi suo hetur qd̃. siue ue ex dñis nõ compeat. v. j. c. ꝗ si pcussor. ꝗ sium. jtẽ. no. nõ ueniri ad q̃ stionẽ. nisi pcedant indicia. ut. j. c. de q̃sti onibꝫ. l. j. inpri. acc.

g. [Q]uestionem. fac. j. de iniur. l. item apud. ꝗ questionẽ. accursius.

[I]udicatũ. lequit̃ sm. ius. c. c. l. f. ꝗ fac. j. c. l. cum dñs. accurs.

a. [S]aluti eoꝝ. s. dñoꝝ. sui enĩ iure nõ sũt sui. nec salus eoꝝ abeis ẽ. ꝗ ꝗ adme hec iure. ut. i stit. de his qui sũt sui. uir. ul' ali. ꝗ ꝗ quo an ꝗ uassallos. accursiu.

[H]ec ipm. q potuit opem ferre ancilla. ac.

[C]ꝗ dixi. sub. nec pde ancille. quod dicit. ꝗ.

uindicarent̃. [P]lane si ueneno ... puniri infusum sit. Se. consultum locũ hẽt. Vel quia ignis adhibitus ẽ. quid tamen solet. ibi dicat. ... Se. c. fore. [Q]uando ergo si dñs ueneno. nõ puniũ necatus fer ... natur. i puniri erit fecti. Nullo modo hec ... eiuncessat. Se. consultum. ꝗ de his qui sub eodẽ tecto fuer. ... Sicut q̃squis. ul' furiones sollens ... feciẽ. hi ... supplitio affi tiunt. Et ... hẽditas ap ... tabule. ꝗ añ q̃stionem i hitã possũt. [S]i sibi manus quis intulit. Se. c. quidẽ silla manu. locus nõ ẽ. si mors eius uindicatur. s. sꝫ ut suo spectus sui ... lex fecit. potuerũt cum se seruẽtem pbilẽ pena affitiã tur. ꝗ suo nõ potuerũt liberatum. [S]i quis nõ metu criminis imminẽtis. sꝫ tedio uite. ul' impa tientia doloris. sibi manus i tulit. eius testm̃ aptum ꝗ tetur. n. mortis ... nõ inpedimẽ. [S]tẽ illud sciendũ ẽ. nisi constet aliquẽ ẽẽ ... nõ hẽri de famĩ lia q̃stiõẽ. liquere igr̃ debet. sce lere interemptũ. ut. Se. c. lõ sit. [Q]uestionẽ aut̃ sic accipi mꝰ. nõ tormẽta tñ. sꝫ omnẽ in quisitionẽ. ꝗ defensionẽ mor tis. [H]oc aut̃. Se. consultum. eos quidẽ q̃ sub eodẽ tecto fuerũt. omĩ mõ punit. Eos uõ qui nõ sub eodẽ tecto fuerũt. sꝫ in eadẽ regione. nõ aliter. nisi conscij fuissent. [E]odem aut̃ tecto. quã late accipiatur. uideamus. utrũ. intra eos dẽ parietes. an ultra. intra eãdem dietã. ul' cu biculum. ul' eãdẽ domũ. ul' eosdẽ ortos. ul' totã uillã. Et ait Sextus. sic ẽẽ iure iudicatum. ut quicũq; colcẽ fuerũt. unã nõ cẽ exaudire potuerũt. hi pu niantur q̃si sub eodẽ tecto fue rint. licet alij ualidiores uo ces. alij exiguiores sũt. nec omnes undiq; exaudiri possunt. juxta lex tñ uidetur ꝗ diuus Adrianus rescrip sisse. in hec uba. Seruj quotiẽ dñis suis auxiliũ ferre possũt. nõ debent saluti eoꝝ suã añ ponẽ. [P]otuisse aut̃ ancil la q̃ in eodẽ cõclaui cũ dña sua fuit. auxiliũ ei ferre. si nõ corpore. certe uoce. cõ ploratione. ut hij qui in domo fuerant. aut uicini au dirent. hoc. manifestũ est. Et si dicat pcussore sibi mortẽ minatum. si ꝗ clamasset. ultĩ mũ itaq; supplitium pati debet. ul' ex hac. ne ceteri serui cr edant in piciculo dñoꝝ sibi q̃q; consu le debẽ. [L]ex rescriptum ꝗ multa continet. nã et n̄ parcit qui in eodẽ cõclaui fuit. ꝗ e q̃ timuit mortem. n̄ ignoscit. q q̃ uice oportcat ... dñs au xilium ferre ostendit. [S]i quis in uilla agẽs. occisus sit. plus quã iniquũ ẽ. si forte diffusa lati. fore ... de omi bꝫ qui in ea regione fuer̃ sui. agẽtes. hi. ꝗ supplitiũ sumi. Sufficiat g̃. eos qui circa eos an fuerũt. ꝗ qui suspi tione cedis. aut conscientia. at tingi uidebuntur. de his q̃stione hri. [C]um dñs interemptus ẽẽ dicatur. de his qui una cũ eo fuerũt cũ occideretur. ul' cũ una fuisset. ꝑfugerit. suppli tium sumendũ ẽ. Quod si cum dño neõ fuit cũ occideretur. cessat istud senatus consulta. [I]mpuberes serui ul' ancilla nõ ... accursius

a Supplitio. l. impena capitis. ac. accursius acc.
b Questione. pe. inuenienda ueritate. ac.
c Al. eum d'apultio q̄stio habetur. sm̄ quosdā. et tacit. j. de quib. ex lib. c. d̄ minore. al. d̄ minore. ac.

d Etas ei. semiuiro...

nim potens. nimirum adimenda ei etas excusationem merere. Impuberi autem utrumque supplicium et tormentum parcitur. quod quo magis est ut de impubere nec questio habetur. et aliter solet hoc in usu observari. tamen solet et habenas seruitia coerceri. Excusantur autem hi qui auxilium tulerunt sine dolo malo. Ceterum si finxit quis auxilium ferre. nihil eis profuit. Tulisse autem auxilium non tamen is uidetur qui simulauit dominum. sed qui potuit ita ope ferre ut saluus esset dominus. ne ex eis qui eorum qui adfuerunt uel potuerunt fecerunt dominum ut interfectus est. Cum etiam si clamauerint ut ad auxilium conuenirent. aut erunt aggressores aduersantur si quis turbam conuenire. aut si corpus suum obiecerit. uel corpore suo auxilium tulit tamen semper qui clamore usus est. auxilium tulisse uidetur. Quid ergo si manu potuit manum depellere ad nos pertinuit. ille clamore maneque elegit. plectendus utique erit. Quid si uulnerati fuerint. cum protegerent dominum dicendum est parci eis debere. nisi autem ipsi sibi uulnera uel ita fecerint data opera ne punirentur. aut talia uulnera ipsi acceperunt. ut et possent nihilominus ope ferre. si uoluissent. Si dominus mortifere uulneratus supervixit. nec de quaestione suorum suorum questus sit. Et si ui illata tecto fuerunt. tamen puniendum erit.

Illustratus. Diuus marcus commodo pisoni rescripsit. in ubi ... stetit apud te piso lucius uiuis domini. proximo qui ... ex ea ad nauem ... latrones ... fugerit in uillam suam. uulneratum et mox testamento suo purgasse officium suorum suorum. nec pietatem prius. nec sollicitudinem heredi optinere debet. ut ad penam uocentur. quos absoluit dominus ipse.

Item. Si quis in ignium ... tione ... oppressus dominum ferre non potuerit. sub ... eruendum est. Si quis in morbo ... dixisset auxilio uiri morbus aliam ... esse subtractum non esse ... domini domino. sui monerentur ... xit ... potitur ... probari. Si maritus uxorem in cubiculo ... natu secum cubantem necauit. uel uxor uirum. seruitus pena. Senatusconsulti liberabitur. Si tamen exaudissent. et ope non tulissent. plectendi erunt. non tantum supplicium mulieris. sed et si mariti. Si tamen maritus in auditu deprehensam ... occiderit. qui ignosceret ... dicendum est non tantum mariti. sed et uxoris suos liberandos. si iustum dolorem exequi domino non restiterint. Si cum omnis ... aggressum pateretur. tamen seruum ope tulit. an sit excusandus. ... quod omnibus non tulit plectendus est. Et magis est ut si quidem omnibus ferre potuit quamuis quibusdam tulit supplicio afficiendum. Si uero simul omnibus non potuit excusandus est quod quibusdam opem tulit. nam illud durum est dicere. si cui duobus auxilium ferre non posset. elegit alteri auxilio esse. electione cum non eum contraxisse. Quare et si filius mulieris. marito domine auxilio magis fuit quam domine.

c Supplitio ... e Fetula ... f Dictis ... g Delere ... h Supplicit ...

...ctem dominus ... periculis ... sunt ... consimiles ... sunt ... contraria j. de ... ac.
Al. eum ... d'apultio ... l. supplicium ...
Tunc ... s. sp. ...

Cum non sit ... in tormentis ... domino ... absolui ...

Si ergo in ... uindicta ... s. sp. ...
Cum duob. ... e. deliberare ...
Si quidem ... ac.
Cum non ... culpa ... non restituerit ...
Simariti ... ac.
Ignosceret ... quantum ...
Non restituerit. non ... culpa non restituerit ... s. de noy ... ac. accursius.

l Contrarium esse est et quantificatori tunc locus. ut s. de relig. l. si alius. g. s. inmane ... l. fil. pater filium. ac. accursius olim doctor.

...periculo. adeo ... l. siluoso. c. si hys consequens ... ac. ...
j. l. iij. g. item facti. j. l. prox. accursius legum doctor.

a ⁋ debet. quia interrogative legitur. et dominus non debet suo uxoris ignosci. quia tulit unum. et econtra si suus unum pertulit uxorem. Sed ego plane et dico quod potest eligere. qui sit eorum communis. ut C. eod. l. i. § fin. et C. l. sin autem. accursius.

b ⁋ voluerit. sic. s. et metus causa. simuli. ipse merito. et j. qui. aut. c. l. i. § si cum.

c ⁋ etate. i. senectute. ut no. s. e. l. i. § si impuberes. ac. sto.

d ⁋ dique. s. extraneus. q. d. non debet. quis recipere aliquem noxium. de sicariis. l. pronuntiatur. l. cor. de sic. i. de recept. l. i. item facit. s. de fugi. l. i. § i. accursius.

e ⁋ qui. suus. et facit. j. l. lege. impune. ac.

f ⁋ arguerit. probatio. ut. C. de probationibus. causis. s. pp. ac. lib. l. i. Sed videtur. et j. prox. § exponi. nam bona ratio.

g ⁋ non fuit. quia non interest affecto supplicio. hec ergo interna creditori non obstat. h.

h ⁋ creditori. s. heredem. sed videtur dicendum in primo casu heredem teneri. cum a fisco habeat pretium. ut C. de probationibus. c. s. pp. l. ij. sed si dic quod hic a fisco non habet. ut ibi no. et j. ad l. fal. l. cum. vel aliter lege hunc. § quod in primo casu cum

Quod dicitur non esse ignoscendum debet.

⁋ Subveniri autem eis qui eo tempore quo dominus vel domina necaretur, clausi ita fuerint sine dolo malo, ut eum neque succurrendi, neque comprehendendi eos qui necem fecerint non potuerint. Nec interest a quo clausi tenebuntur. Sic tamen si non data opera se involuerint ita includi, ne operam ferre possent. ⁋ Clausos accipere debemus et si sunt vincti, si tamen ita vinciantur omnino, ut eum neque vincula, neque auxilio esse non potuerunt. generaliter dicitur in hiis qui etate defecti sunt. ⁋ Surdus quoque inter imbecilles numerandus est. aut inter eos qui sub eodem tecto non fuerunt. quia ut illi prospiciant, ita hic propter morbum nichil audit. ⁋ Cecus quoque veniam mereri debet. ⁋ Ubi autem sub modo excipimus. hoc ibi, ubi vires non auxilium sufficiunt. ⁋ Furiosos excipi, nequaquam dubium est. ⁋ Si quis quorum suorum suum suam ve exercet familiam. quia eius fratris nostris dum recepit vel celavit. Senatusconsultum ma. in eam omnes, ac si lege quod sicariis lata est. frater noster rescripsit. ⁋ Si ex tripla actione servus deleatur, quia certe dominus argumentum complex primo liberi esse iussus sit, ex tripla actio non datur. simplum tam non quasi supplicio affectus fuisset non dantur. Quod si sub eodem tecto non fuit, ex simpla tamen actio in extraneum fiet. utilis erit ergo creditori. ⁋ Utrum autem is solus indicasse videatur, vel arguisse, qui adulter prosiliit, vel etiam is qui cum accusaretur, vere detexerit in aliquem crimen. et

magis est ille beneficio dignus sit qui ultro ad accusandum prosiliit. ⁋ Ad hunc quoque qui non pervenerit ad libertatem, pervenire, ut puta si hac lege distractus erat quis, ne manumitteretur, potest per largitionem vel legem ad libertatem pervenire. ⁋ Verbis quoque suis qui testamento manumissi sunt. primum atque de suis supplicium sumendum est. ⁋ Verbis autem qui ante quam testamentum aperiretur profugissent, postquam testamento aperto liberi scripti inveniuntur. primum ad eos de suis quos bona supplicium quod sumendum est, nam et equius fuerit domini ultionem non obstare indulgentiam ipsorum. quod quisque pleniorem esset expertus, eo graviorem sceleris sui penam meruisse. ⁋ Quod ad eum testamento pertinens, ita vero tamen erat alio. qui eum eius esse diceretur. id nequaquam facere de eo. aperiendum. verum tamen de securitate dumque currere eadem causa perinde certa familia que fideicommisso s. debita supplicium quod de nostris suspectum fuit. ⁋ Aperiri autem sic ille videtur, quod naturaliter aperitur. sive sint signate, sive non sint signate, sed tamen naturaliter clause. ⁋ Aperiri autem eas debemus prohibitos non vel palam vel publice vel secreto. omnis enim aperitura prohibita est. ⁋ Si quis ignorans causam aperuerit non debet lex eodem teneri. Et si sciens, non tamen dolo aperuit, eque non tenebitur: si forte per imprudentiam vel per rusticitatem, ignarus esset prohibitionis. l. se. consulti. aperuit. ⁋ Si quis tabulas quidem non aperuit nam limi aut

a. ⁋ utile est. ut. C. s. prosc. act. et labe. et in aut. de restit. et ea que parit. et cavendo. sed hic spirituale. ut s. pacti ad libertatem perveniat. et fac. s. § si ex simplat. accursius.

b. ⁋ supplicium. et questio. ut. j. e. si ex hiis. § f. et intelle. ut de his. e. l. a. § quod si.

c. ⁋ sumendum est et hoc dic. ut. s. l. i. § si in eo. vel hic aliud. quia perfugerunt. ut a. j. e. l. lege. ac. meo.

d. ⁋ indulgentiam. i. dationem libertatis. ac.

l. ⁋ anoyus. i. familiaribus occisori aut a familiaribus quando non succurrentibus. ac.

m. ⁋ fuit. i. pena capitis ipsi postulaverit. ac.

n. ⁋ clause. sine alio extrinseco adiuncto. ac.

o. ⁋ rusticitatem. sic. C. de testis. l. f. ipsum. s. de edic. l. i. § ... o. in l. sige. § coh. s. de iur. et f. ig. l. regula. s. fin. j. de falsis. dum. dic ut ibi. no. ac.

[illegible]

a ¶ an pars. no. generale. qui delig[it] ipte in totum tenetur edicto sic. C. de testi. mil. enim l. fi. et plenius. q. j. de l. l. etiam accusator.
b ¶ codicillos. adhuc. C. fac. s. quemadmodum te. aperiantur. l. ij. et l. et ij. q. j. de tabu. exhibendis. l. ij. et l. ij. ff. ad l. cor. de falsis. si quis lec. ipsum.
c ¶ Si alius. sic. s. ad l. aquil. item mela. et si alius. ac.
d ¶ descripsit. i. exemplauit.
e ¶ edictum. quaestio. s. et qui ad eam. et adde quae i. no.
f ¶ suum. quemcumque et extraneum.
g ¶ utiles. pro hereditate et hereditariis iuribus. acc.
h ¶ ante aditionem non factam. ad quam praesentes impediat. haut constare de. ut statum subiectum. et sic similia heredi tatem non ad eam transmitti. ut. no. s. de acqui. her. uetere. sed reuelantur. ut. C. de caduc. toll. l. i. et in nouissimo.
h ¶ edictum. consolo. ut. j. prox. et plenius.
i ¶ intra diem. puta centesimum. acc.
k ¶ occurratur. ad. s. de annali except. l. i. et fi. q. j. de s. q. d. intesto. ac.
l ¶ implendam. etiam post diem.
m ¶ consulti. quaestio. s. et qui ad eam.
a ¶ non potuerit. ut. s. de acqui. her. cum quidam. et quod dicitur. et j. l. prox. et eo. j. de dapno infect. fluminum. et item. art. si dapni. ad positi. l. i. et mittio item. no. magis inspici quod obest. quam quod prodest. quia etsi nec hic impedimento tamen adire non potuisset. ut. ar. s. eo. l. amplius. et i. q. j. de l. p. l. iij. et fi. sic ar. s. j. de uim. fi. l. iij. et si quis palam. s. de iure delib. l. emancipatum. et f. ac.
b ¶ Quj instituerat. primo loco. ac.
c ¶ secundo loco. i. substituit sibi heredes non erant.

d ¶ actiones. hereditarias. ac.
e ¶ constitutae. senatus. s. h. ac.
f ¶ constabat. intra rem. nam non apud
g ¶ alioquin. i. si aliud fuit impedimentum. quia senatus. s. puta quia pregnans erat non habebit heres eius actio.

hommes. al. sic apud homines quo ad opposito in meum. ut. no. s. de acqui. heredi. cum quidam. et quod dicitur. ac.

inuenit excusatus erit. qui dolo curauit quominus tabulas non aperuit. ¶ Sed et non totum testamentum. si pars eius aperta sit. dicendum est in edictum incidisse eum. qui aperuit partem in qua refert. utrum totum an partem aperiatur. ¶ Si quis codicillos aperuit. testamentum uero non aperuit. in edictum incidit. adeum testamento pertinent. ¶ Et sive iure ualeat id quod apertum est siue non ualeat. attamen edictum locum habet. cum tantum testamentum fuit. ad eos haec senatusconsulti pertinet. pupillus pupilla necessarius necessaria esse dicatur. ¶ Si alius aperuit. alius recitauit. alius descripsit. omnes in edictum incident. qui singula eorum fecerunt. ¶ Non tantum ex testamento. sed et ab intestato hereditatis adhuc edictum pertinet. ut nequis adeat bonorum possessionem petat antequam de familia quaeratur. ne his qui pro compendium suum familiae facinus occultaret. ¶ Eleganter sciendum autem. ut si quis ad heredem suum utiles actiones transmittat. si forte ante aditionem decessit. exploratum esse debere. idcirco eum non adisse. quia senatusconsulto edicto que territus. ¶ Si dominus eius tempus mortis institutioni est praestitutum. pater ignorantia non proficit. si id circo ignorantia est. quia metu senatusconsulti aperiri tabulae non potuerit. sufficit mitius adimplendi conditionem. ¶ Sed si aliud impedimentum fuit. tempus ad adeundam hereditatem. uel aperiendarum tabularum. non deest propter impedimentum. Senatusconsulti. si

quod aliud fuit. uelut si praegnans uxor accusata fuit. uel quia putabat se praxi adire hereditatem institutus non potuit.

Paulus. Qui postumos heredes instituerat. uxorem se prelata scripsit heredem. heredem non natis postumis. eius familia alia tacite tenetur. testator necatus. uxor diem suum obierat. heredis mulieris actiones ex constitutione sublata. non propter labitur. eos ita demum audiendos esse. si similiter quam inuito mecum gestam ostendit. pp. Senatusconsultum hereditatem adire nolu it. ab aliquam pregnantem ea defuncta nullam suamque querelam intercessisse.

Vlpianus. Necessarios heredes puto ex edicto opprimendi. sic est immiscerent hereditati. Nec bonorum possessionem petiti praetor permittit. Et ergo puto admitti bonorum possessionem. heres habere tantum pertinere. ¶ Ideo autem bona publicantur. quasi constabit esse ex clausula. sum patrefamilias. in heredem animaduersionem de familia habitam supplicium consumptum. adisse hereditatem. ¶ Vbi quis iniuria necatus est uel medicaminis dolo. admitti quidem hereditas non potest. si heredi suo defensio mortis incubit.

Paulus. Et si certus sit percussor. tamen heredi quod est ut ceteris et mandator inueniatur. utique autem propter quod dabitur. quia unus et certum puniatur. ¶ Quia uel incipiunt dominum suum non torquentur ueteres tamen fieri quod a filii heredem accusare. siue exemptus heres siue exclusus sit. ¶ Si unus ex eo non operatur. quaerendum est de casu eius per suos quod actores habuerit. magis enim

b ¶ pregnante. uxor quia adire non potuit. ut. s. l. prox. ac. et fi.
a ¶ intuerisse. si hereditas ei non prestetur heredibus. ut. s. l. proxima. et fi. hoc est dicere nichil habebit heres mulieris. quia hereditatem non aditam ad heredem mulier non transmittit. ut. C. de iur. delib. cum et facit. s. l. prox. et quia ad eam. accurs.
k ¶ Necessarios ex prohibitione ut auferatur ei hereditas.
l ¶ bonorum possessionem. que sunt vj. ordinariae. et septima ex edicto. ut. instit. de bonorum possessione. et nouissimi non fieri herede ipso iure. sed in noie. ut. no. s. de acqui. her. necessariis. et facit. s. l. prox. insti. q. j. et l. al. incognitum. et C. e. l. iij. et fi. s. et l. i. et quis de eo. ibi ab extraneo. accurs.
o ¶ adisse. ut. q. C. e. l. si ea. hereditas autem sit primo accusatis et iniectis hominibus. ut. C. ubi. ea. fi. l. i. non ergo ponit. si putans mortuum adiit cum sit uiuus. ar. j. de furt. in fi. et plenius. accursius. accu.

[f. an quidem hereditas de familia]

n ¶ iniuria. aliter quam heredis aliter ipsum fieret indignus. ut j. de his quibus ut indig. l. indignum.
o ¶ potest. ut. s. eo. l. i. et quibus dominus. et C. e. l. cum fratrem. ac.
p ¶ defensio mortis. uindicatio efficit. C. e. l. i. ac.
q ¶ Et si percussor quod tamen quantum percussor ut inuicem omnia dabitorem. ut. q. j. C. l. prius. et ar. j. de uim. fi. l. ij. et diuus. si ar. de. C. de accat. l. f. sed hic est principalis criminosus. item fac. C. de accat. l. non idem. et C. e. l. minoribus. ac.
r ¶ et ceteri. s. mandatores. ac.
s ¶ Incipiunt dominium. s. regulariter sed fallit hic et in alius quod dic. ut. C. de questionibus. l. i. ac.

t ¶ accusat. aliquis quod occiderit de facto ille heres. ad quod facit. C. e. l. sororem. et ei publica accusatio. ut. j. de pu. iudi. l. i. uel dic quod aliquis accusat occisorem aliquem de familia. qui ut accusare heres eius admittunt loca heredi post ante mortem ultra non finita accusatione ista coram preside auferent loca heredi per procurat. cessans. ut. C. u. ea. fi. l. i. cum uero eam suum torqueri. q. heres uel uicecto uel per obligationem uideri torqueri. uel dicas adiungi hunc casum cum percussi qui percussor nominat heredem mandatorem. per quem uel eum accusare uel incipiat. acc.
u ¶ magis. sic. s. prox. et ac.

Iste hic quia liceret pro primo homicida ... heredis ...

Iste ... uerbum ... quia ... magis ...

de salute. aut ultione domini non puniti sunt. qui in corpore presentes deq(ui)bu(n)tur. ¶ Si appetitus sit nec occisus dominus. nihil senatus consulto cavetur: satis est in familia sua posse animadvertere.

Item. Et in libertos etiam ordinarium auxilium habebit.

Item. Senatus consulto Pisoniano cavetur. ut si propter obnoxius servus venierit. quandoque animadversum sit in eum. ut venditori pretium praestetur. ne emptori iniuriam fecisse videatur. Sc. ¶ Si filius familias qui in castrensi peculio testatus est. occisus sit. omnimodo id dicendum est. ut ex quibus causis ad senatus consultum patris familias heredis pertinet. his causis et huius servi familiam potius quam heredis qui reliquerit in adeundo. et si quidem ultio ultione non sit.

Gallus. Cum fisco caduca bona deferuntur. adicitur ... in mortem ... legatorum actio datur: et libertates rate sunt eorum scilicet qui senatus consulto excepti sunt.

Paulus. Si exheredatus filius antequam adiretur patris hereditas. occisus sit. eventum insperati ut si adita fuerit hereditas. quasi alieni fuisse videantur. Si non iniustum testamentum factum sit. quod ipsius esset si viveret. omnia perinde aguntur. ac si dominus esset. ¶ Sub divino tamen non constitutum est de his libertis quos unus manumisit quoniam heredem.

Triphoninus. Idem et de his libertis qui ius anulorum perceperunt.

Paulus. Si filius arrestatore occisus legatus sit. qui prior premio statuerit eum esse liberum. dicendum est non impedimentum liber(tatis) ...

Venuleius. In cognitione aperti adulterii. senatus consultum testamenti quod a familia sua occisus dicitur. quandoque temporis constitutum est. sed tamen de ... qui cum parricidii poena teneri possint. ... eorum. Sc. o.

Gallus. Excipitur senatus consulto Silaniano impubes filius. ¶ Trebatius autem Germanus legatus. et de impubere sumi supplicium iussit. ... nam is puer nec multum a pubertate aberat. et cum occideretur. nec sensum ... cum pedibus. ut cum opem ferre ... non potuisse. constabat. ... praestitisse ... ceterum ... de his dumtaxat impuberibus senatus consulto parum caveatur. qui tamen sub eodem tecto fuissent. quamvis non ministri vel participes ad id fuissent. quamquam non dum puberes. quid eius etatis ut iam intellectum capere possint. his non magis in eum cadere dominum. quam in nulla alia ei parum operam.

Modestinus. Si sequens gradus. ultimus fuerit necessarius testatoris. an prior hereditas adivit. ... ferunt. Erat papirianum non esse lex ... Nam pena illius huiusmodi ... esse non debet. ¶ Et ... heredi instituto legatum quoque erat. consultis ... necesse ... fuerat. heredis portio nequaquam legatum ei auferendum. ¶ Heredibus autem qui nulla ... morte defuncti ... testo auferuntur bona ... quasi praedonibus quamvis ... suo iure admittuntur.

Marcell. Non similiter ac|cusatus eius necem eius dete|xerit. fiuiore libertatis. sub que | ff debet. serui. ait. pr͞e sibi o[illegible] | geterpi. sotiu[m] consequi oporte|re.

Pap. Prius dese[illegible] | [illegible] nulla torqueri debe[n]t. nisi confite|atur: tu inte[rr]ogetur: quo mā|dante flagitium admissum sit.

Idem. Ex inofficioso testa|men[t]o. eius inmorte uindicatam | defuncti non prohibetur. Idem eo[dem] | [illegible] libro.

Idem. Cui d[omi]nus occi[s]ditur: | auxilium ei familia ferre de|bet. et armis. et manu. et cla|moribus. et obiectu corporis. | Quod si cum possit. non tulit. me|rito de ea supplitium sumitur.

Pap. Heres qui necem | eum persequitur res heredita|rias urgentes ordinare. s[ed] ful|uis prohibitionibus [illegible] non | prohibetur.

Idem. Propter uenenum q[uo]d | [illegible] petente [illegible] | [illegible]. cum eo quo [illegible] | crimine. [illegible] | senatui placuit. cum a famu|lia d[omi]n[u]s necatus diceretur. f[illegible] | nec [illegible] quorum libertatem | [illegible] neglegu|[illegible]. Re[c]eptis q[uo]d [illegible] | [illegible] morte eius. | [illegible] defendo | at. [illegible] | [illegible] debuit. mine | [illegible] fisco [illegible] | de [illegible] placuit. Polli[illegible] | cum heredis [illegible] | neglegentia. mulier [illegible] | [illegible] | [illegible] | [illegible] debiti | rationis e[illegible]. Presidis im|[illegible] illate cedis ab

solutis. heredibus qui non defu[n]c|torie debitum officium impleuerint. | quamuis non prouenisset. here|ditatem auferri non oportere. ut | sunt e.

Paul. Gaius seius. cum la[n]|guesceret. questus est se ueneno | [illegible] suo. et sic expirav|it. cum ex heredibus extitit lucia ti|tia soror. in morte eius ex[illegible] | neglexit. ipsa post annum de|cimum decessit. Extitit qui ei | bona [illegible] [illegible] | a morte [illegible] | [illegible]. cum de q[illegible] | [illegible] morte [illegible] | te heredis extiti[illegible] non uideri.

Meciauus. Si ia[m] qua[m] pate|[illegible] testatore occisus. tab[u]l[e] | testi aperte [illegible] | tuisset. [illegible] | ta puto [illegible] | tum adire hereditatem. q[illegible] | [illegible] | [illegible] restitueret.

Ulp. Si quis qui suspectam | hereditatem coactus adiit. inter|uenit eo[illegible].

Gaius. Lege cornelia ca|uetur de primo accitoris. qui|sunt. [illegible] | [illegible] familia [illegible] | fugerat. ut in singulos suos | quos [illegible] | ex bonis [illegible] | [illegible] quantitas non possit. ex | publico accipiat. Qui primum | non omnes suos qui sub eo|dem tecto loco [illegible] | solos qui cede admisisset ac|cusatoribus tribuit. Preterea | [illegible] hereditatem | [illegible] sen|[illegible] lege [illegible] | [illegible] dicat. | [illegible]

[illegible gloss]

convicerit, decem aureos ei, per vim
nomine dabitur ex bonis damna
ti. Celsus eodem. Actio praestatur
cum eum qui adversus
edictum praetoris tabulas testamenti ap
peruisse, quod aliquo fecisse di
citur: nam ut ex superioribus dictis ap
paret plura sunt propterque praeterea
edicto constituta. Salvianus autem
est plurales actiones, etiam si poe
na in C aureos ex bonis dam
nati extenditur. Et in partem
dimidiam ei, cuius opera convictus
erit, praemii nomine sciatur. praetor
pollicetur, parte in publicum
redacta.

Scaevola. Fideicommissum quod ex
testamento fratris patruelis Gaius Sei
us debebat ab heredibus Seii Titius
accepit. Quaesitum est an
necem Gaii Seii heredes eius non
indicaverint, an Titius nihi
lominus eos heredes ut in
dignos accusare possit ob
id quod necem eius non indicaverint,
nec obsit ei quod ab his datum fidei
commissum ex testamento fratris patruelis
consecutus sit. Respondit nihil propon
i cur obstaret.

Callistratus. Si de parentibus et
heredibus quibusdam invitis et
aut ignorantibus apertum erit te
stamentum, non admittit portiones
suas qui culpa careret.

Si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit.

Ulp. Qui dum captat
hereditatem legitimam
vel ex testamento prohibuit
testamentum ordinari volente eo facere testamentum vel mu
tare, divus Adrianus consti
tuit denegari ei debere acti
ones denegatisque actionibus fi
sco locum fore. Hi omnes dolo fe
cerint ne testamentum mutaretur.
In quo filius eius scriptus
erat. Cuius manumissus
adierit hereditatem, actiones ei
denegantur. Cum aliis etiam si
quid fuit datum, denegari
quae aliis heres eius debeat et sine
fuit impotente. Sed si legatum
ei relictum sit, idque restituere
sit rogatus, consequens erit di
cere admitti eum ad legatum,
quod non nisi ad alium sit trans
latus. Si plures heredes insti
tuti sunt et quidam dolo malo fecerint
quominus testamentum mu
taretur, dicendum est actiones
omnibus denegari qui dolo fecerint.

Paul. Si quis dolo malo
fecerit ut testes non veniant et
per hoc destituatur facultas
testamenti faciendi, denegandae
sunt actiones ei qui dolo fece
rit, sive legitimus heres sit
sive priore testamento scrip
tus. Filius autem familias non
nocet. Cum fidei eius
qui dolum admisit commissum
est ut hereditatem restitueret,
ea hereditas caduca aliis suis
omnibus fiet, et ut commodum
legis Falcidiae fiscus sentit,
at dodrantis autem fidei commi
ssarius.

Paul. Virum qui non per vim
nec per dolum quominus uxor
contra eum mutata voluntate
codicillos faceret intercess
at, sed ut fieri solet, offen
sam aegrae mulieris mari
tali sermone placaverat, in cri
men non incidisse respondi, nec ei quod
in testamento fuerat datum auf
ferendum.

De iure codicillorum.

Ulp. Si quis testamento
constitutum eum
qui testamentum facere op
inatus est nec voluit qui

[illegible gloss]

an l. c. l. diuus. et ff. al. qda. al. qda. a sic pro scripti ut c. ex caduc. tol. et cum triplici. ab hoc usq. l. quo lo
-e Singule. ergo quibi singulatur qda fca co. isti. alter qua sit ut statim pbat. ac.
-f Directa. i. codicill. qz nec intesto daret suo alieno. ut instit. e. s. sig. re. p. fictio. re. libertas a. e. stirma. l. suo. set eam libera te a meo dicill. di recto dari posse. sicut codicillorum esset et testo coda cilli sit eo fuit vel. l. d. ma. te. l. libertates.
-g Certum ti ctio quo t relicta est directo l. bertas sub. a sic non ob stat vitra. quod vir ispi ci tpe codi cillorum. ut. c. de te. ma. l. libertate. l. ab. ete sto. inst. l. licet tar. et ff. l. io. de b. tam ei. et ipsi ne hui caus.
-h Directe. ut s. q. eo tpe quod a batur do minum te statoris fuo. ut ipso i que tetur ad pmu eff eum. ac.
-i Heredi. etia. s. e. l. l. sno ob. ut dix. i. i solutue. illi cetim ecen. ac.
-k Facere. s. posse. ut e. c. l. nec codicillos. ac.

codicillos id valere, uideri nec codicillos fecisse, ideoque quod nullo testamento scriptum est, licet quasi in codicillis potest valere, tamen non debebitur.

Iulianus. Si ei qui post testamentum factum ante quam codicillos scriptos natus esset, codicillis per fideicommissum aliquid daretur, utile esse. Quod si ei qui post testamentum factum antequam codicilli scriberentur, mortuus esset, datum esse pro non scripto habetur. Codicillorum ius singulare est, ut quaecumque in his scribentur, perinde haberentur ac si in testamento scripta essent. Ideoque seruo suo qui testamenti facti tempore testatoris fuisset, codicillorum tempore alienus, non recte libertas directa datur. Et contra si cum testamentum fiebat alienus esset, codicillorum tempore testatoris, intelligitur alieno suo libertas data, non licet directe libertates definiuit, at tamen ad fideicommissarias eundum est. Furiosus non intelligitur codicillos facere, quia nec aliud quicquam agere intelligitur, cum per omnia et in omnibus absentis uel quiescentis loco habetur. Hereditas testamento nunc licet data non sit codicillis, qui hereditatis confirmantur, sed ex fideicommisso petitur, saluatamen ratione legis Falcidie.

Iulianus. Si quis cum nullum adhuc testamentum haberet, codicillis fideicommissa hoc modo dedit: quisquis mihi heres erit, bonorum possessorve eius fidei committo; praestari debet, quia paterfamilias qui testamenti factionem habet et codicillos faciens, perinde haberi debet ac si omnes cum heredes essent ad quos legitima hereditas uel bonorum possessio peruenire placet. Sed et si post codicillos factos natus quis esset, proximus agnatus uel suus heres, fidei commissa praestare debebit. Intelligitur enim is quoque heres scriptus, ideo non per ea habendum est. Actum nuptiis hos codicillos. Testamento facto quod codicillis confirmatum non esset, uniuersi tamen eo capient. Denique si certe secundo hereditas adita non fuisset, fideicommissum ex his codicillis nullius momenti erit.

Paulus. Eum qui codicillorum tempore solvendo sit, recte libertatem accepisse placuit, quamuis tempore testamenti facti solvendo non fuisset.

Papinianus. Ante tabulas testamenti codicilli facti non aliter ualent, quam si testamento quod postea factum est, uel codicilli confirmentur, aut uoluntas eorum quoquo indicio retineatur. Sed non conservabuntur ea quibus alter defunctus nouissime iudicauit.

Marcellus. Diui Seuerus et Antoninus rescripserunt nihil egisse matrem, quae cum pupillos filios heredes, conditionem emancipationis codicillis adiecit, quia conditio heredi instituto codicillis adici nec substitui directo potest. Codicillos et plures quis facere potest. Et ipsius manu neque scribi neque signari necesse est. Licet in confirmatione codicillorum pater adiecerit ita demum ualere quos scripserit manu sua signatos uel subscriptos, tamen ualent facti ab eo codicilli, licet neque signati neque manu eius scripti fuerint, tamen ea quae postea scripserit prioribus derogant. Codicillos is demum facere potest, qui testamentum facere potest. Si post testamentum factum mortuo codicillis quos legauit testamento firmatis pro non scripto

-l Nec eq. ubi dissidetur uoluntas uel consensus de nouo. a sm hec no ob. s. so. ma. l. y. et ff. ad hoc qui sunt sui. ul al. uin. l. patte. que sunt contra. ac.
-o Absentis. cc. o. de spur. l. y. oo. no betur ibi absens ut possit hic rati. a sic oeco. ff. ac. l. de te. m. furioso ff. o. de arbi. dic. ab et sigs lati. qb. crea. ipe c. epi pillus
-n In nullis. qz no. vij. testes. ul no negati. que sunt necce. ut. c. de testis. hac. ac.
-o Petetur. alegittimus h. dibz. na pfidio. h. ditas codicillis pot reliqui. ut istit. c. g. f. ac. c. l. de te. in. ad l. a. sino. ab. sigs. o. c. t. l. qui aut. cum pu. a. ad trebell. sceu. a. o. ostituitur. cf. l. a. t. l. l. amplit. a. ts. pblit
-p Fidei mitto. ut det illa. a illa. ac.
-q Factione ht. alit eni codicilli no ualet. ut. ij. c. in. cplt. al. cofstitutum. e codicillu. al. aristo. ab. e. l. ij. e furiosus. accur. ac.

·a Punctura. ab testato. aro. q. secus pbatur i substitutte pupillari. ut. s. de uul. sub. q. libe. ff. l. i. ba. is. f. c. amisit. de pupil. subst. et libie. insti. ac.
·b Nopinide. hoc qz dixit quisqs ac. secus si simpli religsi. ut. c. e. l. l. 8. l. dic. nec tunc nupi. cum no e fco testm aquo dicant pendere. ut ea. l. no. ac. u.
·c Nupissi. quia uir exuolutate testatoris succedit. ut. j. e. ostitutum. ac. c. j. de l. iij. l. l. c. ff. so. ibi c. facit. j. de l. u. l. ij. a. j. t. l. sifid. pfidio. cf. al. amplit. ab. l. p. insti. amisit. e. insti. ab. dulg. subsitt. l. in substitutte. accur.
·d Codicilli. fci post testm. no ante sm hac. l. ut. j. l. an. a die ut ibi. ac.
-e Ergo. ex testo qui nasciturae tio pea codicillis data sunt. j. c. l. ab intestato. a. ul die agi scriptis codicill. q. sint testato in tigi adit er. l. ut. no. c. coa. de l. y. c. ff. ac.
-f Nulli momenti. no e qz poia ac sino fuisst fco testo. sic ei ualeret codicilli. ut istit. d. fi deio. h. ij. ceptra. a. qc rato. q. fco testo. ui. tu. codicillis irrogare septos. q. eu no adest deficit. ac. fidio. ac.
-g Cum placuit. al no ualet fidei omissaria. q solo e cuentu i directo. s. i directa q osimi. ut. c. q mau. nos. l. al. a hec ip. l. chesecetia. ut istit. qb. non e p. fa. te. mpn. ac.
-h Soluendo. ut ut habat codicillum trahi ad tpe testi. j. s. e. l. y. i p n. q. e. diui. ff. a. c. de te. ma. l. j. ab. de te. mili. l. si etar. et f. a die te. fco. an codicillos. s. cete ide ut. q. si post. sm. y. ac.
-i Ante uiditio. expsso. q. qo sipost. ro. sm quos dam idem. ut j. c. abitet. imo secus q. hoc iure. ut s. lugs ei. et ff. q. e. cesi hodie sine a sil post sempe ofirmari inde. tu. nisi repententur. ut istit. c. cri. to. a. c. sine imitio. a sic corrigittur pap. insti. tco. c. p diui. seuerum. e ista. l. ac.
-k Uendicauit. aliq relictu codicillis. postea ademit te sto ofroya codicillos. l. alio.

O Quue adiecit. ut q ut. o. c. ff. o. s. o. istit. j. p. c. ff. so. fortt hic sno h. te. ibi in extraneo quidie ut ibi j. t. s. m. c. t. l. istituto. q aliud est ois caus q. ac. j. e. quod p manus. ac.

·o Plex. secus in testis. qz p sm rupi tur primu nisi i mulite. ut. s. d. m. insto. te. l. l. a insitit. qb. no e p. sa. te. c. l. ab. de mili. te. q tetatum. ac.
·n Scribi. secus intesto insc ptie. ut. c. de testis. uitenni. a f ac. ist. c. fi. acu.
·o In confirmatie. que i testo fiebat. ac. quis ipn. t. n expsse fo. a. uolu
·p Uelit. codicillos futuros. ac. tatis repetat. ut ibi dicit. so. ab
·q Fuerint. imo s. j. de l. iij. l. si expsse pentuit. ab subiecit. ria. ca. qe. ibi sile in pn. l. dicat uale fo relicta. si pea derogat. ul. so. ibi c. te. ce. j. c. ostitutum. c. ff. so. ibi no expsit. q. s. j. e. n. l. c. ipn. so. ibi expsit. a sic ocor q. s. tuit pea. au ualeat priuilli h. l. l. uult. no obsidit. ca l. ce dic. ut. c. l. s. uc. ul. ut. pu. l. c. no. ac. cotraba. ept. ga pacta. c. e
·r Derogat. ad hoc. s. d. pau. fi. qs. ef. ad. de pactis. pacta. ac.
·s Testamtu facere. d uire. ut. j. c. ostituitur. c. codicilli. ab. sigs cu in prime. s. dfco secus. q. q no pot testes. qz vij. testes no ht. pot codicilla ri sibj. ut istit. c. impu. ite facilius ofirmatur. ut j. de l. iij. l. c. sifi
·t Pro no septo. ui debatur codicillu trahi ad tpe testi. et j. e. a. l. a. j. ut qui debatur sili. j. c. e. a sic ui debatur e. c. i ea caduc. legatu. sic a. e. qda. s. tn no e in ea caduci. h. p no septu. a q in ea caduci. dic. ut e. de cadu. tol. l. u. ea. c. et. ac. l. pi.

a. Quedam. inuit q̃ regl'ant q̃ fuit in codicill' respiciunt testō. q̃ ē uerum. nam si nō ualet testamentū. nec codicillus. ut. s. l. px. §p. itē rupto testō. rūpitur codicillus. ut. C. e. l. i. et sic semp id respiciunt. ut. j. e. ab intē. i fi. (s; hoc fallit ut hac. l. si ei referent ualent codicilli fcī in captiuitate. ul' cū al' desiit posse testari inspecto tp̃e testi. quo ɔfirmauit codicillos futuros. s; hec nō dz ēē. ut i eo. t. hui. l. et. j. de capt. in bello. § codicill. et s. l. px. § f. et l. cū. al. ij. i pn. et C. de te. ma. l. i. et fac. j. d. u. o. titia. § id. ꝗ. accur9.

— i. sic si scribere eo loco ubi [illegible] ɔfirmatōe dy

b. ¶ desiit hic. q̃ militis mors ɔtigit. ut. no. s. de testis. ano. q̃ ɔfirmatō nō trahit' in id tp̃s quo facti. ul' cōfirmare nō pōt. sic. j. d. u. o. cū q ita. § f. et ar. s. de arbi. sicut dicis. i pn. ac. sz ar. s. j. d. u. o. si filii. et s. de s. isti. l. istitutō. et s. de testō. mili. l. q̃ dī.

c. ¶ nō uiuis. si priora fuerint uiuis. nam uiuis ē posse testari. ul' nō. ut. s. de testis. l. ij. et iiij. (s; q in his que sūt facti. idē. ut nō trahātur ad tp̃s ɔfirmatōis. ut subicit exempla. ac.

d. ¶ tot annis. i. tot ānoꝝ. et fac. j. d. auri et arḡ le. l. fi. ꝗa. ac.

e. ¶ Constituit. i. ɔfecti ɔfirmatū. ut statim subic. ac.

f. ¶ instituit. ut codicillos quos faciam confirmo. ac.

g. ¶ in p̃teritū. ut codicillos q̃s feci.

h. ¶ testō fcō. nō uiuit. ut corā testibus. vij. et dixit si nō ualz uiuit testi. t ualeat uiuet codicilloꝝ. ac.

i. ¶ sine testō. ut oio uolēs intestatus decedē. fac codicillos saltē corā. v. testib9. ut. C. e. l. f. et ad h̄ subic. sz id ēē. et fac. C. de na. li. l. q̃m.

k. ¶ posuit. ɔmittit ei fidei hēdis legittimi. ut faciat q̃ in codicill' continebātur. ac.

l. ¶ qm̄ credit'. ita q̃ nō pōt plurī ɔtrariū. q; mag' ē fictio. ut hic. et s. e. si quis cū. in pn. et C. de adopt. l. cū in adoptiōe. § fi. si q̄dē. et instit. de uulg'. subsl'. § ul' singlis. accu.

m. ¶ pōt. d'uiuit. ut subic. ac.

n. ¶ codicillos. de facto. nā s̄tipl'oꝝ uitiat i potentia uiuis. ut. istit. de inutil. sti. § i possibil'. nō d' fcō. ut. j. d. u. o. l. ɔtinuus. § illud. ac.

o. ¶ sz et si. sub. exigimi. et ē. et sic. legitur. s. e. diuus. § plr. et instit. e. § i. nec ob. j. de capt. in bello. § codicilli. i fi. §. ut ibi patet. acc.

p. ¶ si post testō. s. ɔpletum p̃t fine. cui ɔfirmauit codicillos. ac.

et sic ualz testū, et [illegible] tablās d' uiu' p̃to no. ut [illegible]

q. ¶ codicillos. quos fcīmus sit. ac.

r. ¶ et ibi. in anniūsatē ɔstitutus.

s. ¶ nā et testō. s. p̃torio ualz iure pretorio. nō ciuili. ut istit. qb9 mo. te. i fi. § notū. et j. d' b. ṗa. l. q̃ ex libris. § f. et sic uidebāt codicilli ualē. ac.

legatum sit.

Idem. Querendi nō refert ad ɔfirmationē codicilloꝝ. ueluti si ante captiuitatem codicillos scribat. Alium nō ualere. certe si alio mō. ius testi faciendi desierit habere. Preterea illi q̃ nūc iussu s; facti sūt. nō ē prim hēdum q̃ codicill' scribuntur. atq; si ubi ɔfirmatio scripta fuisset. ueluti si ita in codicill' scriptū sit. ut sic q̃ in ea ē codicillor' tp̃e specturum. n̄ quo ɔfirmētur. Item si status uiuus ē. ul' fuit diuus ē. codicill' legauit scio. tp̃e codicilloꝝ. nō quo tp̃e fit testamentum. spectandum.

Paul. Constituuntur codicilli q̃tuor modis. aut enī in futurum ɔfirmantur. aut in preteritum. aut p fidei ɔmissum. testō fcō. aut sine testō. S; et fidei ɔmissa dari possunt ab intestato succedentibus. qm̄ creditur pater f. sponte sua his relinquere legitimam hēditatē. ¶ Codicilli totiens ualent. quotiens testū quoq; quis facere pōt. Idōtī hec ita intelligenda. ut exigamus potuisse eū eo tp̃e quo scribit. eos quo scribit codicillos. testamentū facere. quid enim si sufficientiam testium facultatem nō habuit. s; si uiue testi factionem habuit. ¶ Si post factum testm̄ codicillos quis ɔfirmauit. deinde ab hostibus captus redemptus codicillos fecerit. atq; iterum in captiuitate decesserit. q̃ritur an ex codicillis legata debeantur. Illa et testū ualet. si eo tp̃e eos fecit. quo testi factionem nō habuit. Nec similis ē mutus. qui recte codicillos ɔfirmauit. licet enī is testū facere nō possit. tū testū q̃ ante fecerat. in eo tē statu ē. hi autē testū sublatum ē. et de aliis quodā mō rebus testatur. S; diximus codicillos ualere. nā q̃ si postumus natus rupit testū. et decessit. puto nec codicilli ualent. Similes testm̄ q̃ ante in militia s; codicillos in militia fecerit. an uice ualeant uel ualeant codicilli. quia testū uiuit q̃ ualet. nisi militie tp̃e signauit. l' q̃dam adiecerit. Certe codicilli militie tp̃e fcī. nō debent referri ad testū. s; uiue militum ualent. ¶ Si ei filio qui testō legatum accepit. libertas codicillis detur. utile legatum ē. codicilli q̃ ab uiuo ɔstituuntur legatum. ¶ Siquis certis gradibus codicillos ɔfirmauit. puta quos n oriussimos fecero. n̄ utiq; statim q̄ codicillis dantur. ɔsistere uidebuntur. q' omnia ab quaq; fieri possunt. Et si idō alii postea fiant. legata in prioribz data nō ualebunt.

Marti. Iusto negauit ualere codicillos ab eo factos. qui cum te. fa. nec ne. esset ignorasset. Idē Pompo. notat. n̄ uidebimus fuit. tunc enī et testū ualebit.

Pomp. Quod Pompinius tradit. tunc ē codicilli hēditate dari nō posse. ratio tā illa hēt. ne p codicillos qui ex testō ualent. ipm̄ testū q̃ uires p̃missionē hēditatis accipit. ɔfirmari uidetur.

Iul. Qui an ignoraret uiuere ut iure ee. ignorabat. codicillis

f. ¶ ualē eo. eē. C. e. l. i. eo. ibi ruptū est testō. unde et postumi agitē hic capi. diuini. q̃ d' uiue p̃torio. l' adhuc ualet testō. ibi nullo mō. ac.

g. ¶ decessit. post ruptum. ut. C. e. l. i. ac.

h. ¶ ualent. de iure p̃torio nō ciuili. ut. s. de iniusto. te. l. postumus (q. h' ubi decessit adhuc uiuo testatore.

(Si autē eo mortuo. dico q̃ nō ualet. nec codicilli ex eo. s; ex nūc si dixerit si eo mortuo ualē q̄ codicillis [illegible] uenerit. u. C. e. l. u. et il. uj. l. i. § iac.

i. ¶ in militia. coram duobus testibus. ex p̃to q̃ testō. uide de te. mili. l. milites. ac.

k. ¶ q̃ uiuatur q̃ nō q̄ et ē. accur.

l. ¶ desiguatur quo enī. q̄ testō ualet uiue militari. ut. s. de testō. mili. l. cui bonus. § f. al. titulis. et f. et. l. sicer tamen. § f.

m. ¶ utile legatum uidebatur nō ualē. q̄ suo p̃p. ut. C. de l. fi. s; secus est q̄ simul et domine cum pendebat et q̄ ad mōtē. ut. C. de nec cess. s. l. quedam. § sciamen et de testamentu. l. q̄ si ap̃ter. et instit. de le. § an suo ubi p̄fertur uolūtatum. hic nō cur ad huc certe fecimus al.

n. ¶ ɔsistē. i ɔmutabilr. ad q. j. de u. ob. q. eqd. § f.

o. ¶ nō ualebunt. nā ultimos ɔdendo priores reprobare uoluntateq; testō expressā uidetur [illegible] no. q' approbato ultimos uidetur reprobare p̃cedentes. sic ē. de pecu. l. maritus. et de pact. ɔ. l. f. et fac. s. e. diui. § [illegible]. § fi. al. l. s. et de le. iij. uq̃s. i pn. a.

p. ¶ Iusto uel p̃ notat. p̃dca uera [illegible] et s. de testa. l. de statu. et j. de le. iij. l. i. in pn. n in eā. ut subicit.

q. ¶ ueterannus. ul' miles. ū. s. de testō mili. l. ex militari. § i. et sic. j. de l. i. fili. fa. i p̄tn. ac.

r. ¶ testō. q. d. nō solum codicill. ac.

s. ¶ Quod pompinius nō posse. ut. et C. e. l. fi. et C. diui.

t. ¶ accepit. q̄ ē caput testi. ut. istit. de l. § ante est tale q̄ hic dic. et cū testi fit eū codicillos n̄ debet codicilli ēē eā uiue cāe. sic. s. accepit hēditatē p̃missa sic et q̄ istem fieri dz. aliā. n̄ dz ab eo [illegible] ū. s. ad se. l. q̄ q̄ et § phi. lēt.

a Qui ad filium natum conditione nominatum conscripsit. ac.
b A solo filio. immo nec a filio. quia rupti sunt codicilli. ut C. e. l. i. Sed dicas non ruptos. ut potest cum certe aliquo. ut j. e. l. si quis alii dicunt ruptos. quia certe pendebant. sed filium tenuisse quia ab intestato. sicut rogatus filiam. non. quia rogati non fuerat rogata. et videtur dicendum sicut dumsibi le relictum. cum filii ppt. an indistincte. inutiliter ut s. e. l. cum ea. sed quid non. illa videtur ... tatem ... l. q. ... ut s. e. l. sed si ... et contra ... filiam ... heres non ... nomine ... videtur ...

c dubitatur an tacite possit peti bona a heredibus ab intestato an non. dy.

ad filium scriptis, libertates dedit, nata post mortem patris filia, cum decem mensibus patrem sensisse constitisset, placuit libertates a solo filio praestari posse.

IDEM. Receptus a sorore patri tibi.

IDEM. Illud sine dubio dici non potest, quod filiam manumittere cogendum, cum ab ea nihil patre est petitum, quum suo heres extitit. Tractari solet de eo qui cum tabulas testamenti non fecisset, codicillis ita scripsit: Titius mihi heres esto. Sed multum interest, utrum fidei commissaria hereditate a legitimo per hanc scripturam, quam instituit codicillorum heredem voluit relinquere, an non testamentum facere se existimavit. Nam hoc casu nihil a legitimo petitur, voluntatis autem quod ex eo scripto plus quam declaratur habetur. Nam si forte condicionem legibus ita reliquit et substitutionem ascripsit: heres sine dubio non codicillos, sed testamentum facere voluisse intelligitur.

SCEVOLA. Quidam referunt quod in Titii responso apud Julianum Sabinum et Cassium compertum existimari certa quaestio est, heredem non constituta a legatarium quod per codicillos mortem obierit codicillis ascripto, vel acceptum fuit a substituto debentur: testamento perinde ac ratio acceptum et hoc tempore codicillis fuerit valeat ac si testamento factum esset. Quod Sabinum et Cassium sententiam noscere autem, paulo differentem Iulianum autem Sabinum et Cassium collectio quod inspiciendum, illa est quod codicilli pro parte testamenti habentur: observationem quoque eam legem unius in tradita fuerit;

Ego autem aliis dixi. sententiam praestantiorem venientissimum dicere emilium. quia tempore codicillorum in rebus humanis non erat. licet testamentum fuerit, et ei delectatur: denique si quis legatum datum constat: ut non animo vivis ratio. quod persona quaerenda sit quae capere potest igitur. quod post obitum heredis codicillis legatum vel acceptum tunc in illius momento est. quia heres adique condicionem offerentur. in rebus humanis esse, eaque acceptio quoque ratio non utrumque efficietur. Hoc in codicillis heredem quis existisse instituit erit et dato substituto. ita ab instituto codicilli confirmantur. Quod si duo instituti sunt substitutis datis, utriusque confirmantur ut illi invicem legata Sed circa cohaeredem heredem erit tractatur: in quibus totum debeat legatum debeat. si quis quasi in medio heres erit. legatum certa nisi non, quod sit substitutus heres qui partem fratrem liceat ipse non deleat. Idem quod potest circa eam nomina expressam tantum. Multo quam magis solum coheredem totum debere puto. quia is adiunctus sit, quia nec tunc cui adiungebatur in rebus humanis non erat.

PAULUS. Sed cum cum voluntatis testatoris fuit, ut ex universitate hereditate legata et exigantur: heredi dicendum est scriptis heredibus per futurum doli exceptionem si amplius quam in heredi uniuscuiusque portio petatur.

AFF. Ab intestato fratris codicillis relictam per ... testati successores debebit: quicumque etiam ab intestato successerit. locum habere codicilli. namque nus enim est. nec interest quis successerit, dum intestato succedat. Sed testamentum autem quoque

c Tale. ut inferiatur testamento eo tempore quo codicillus conscriptus et facit. s. de tertii. ven. que ... impune. ac. ut sicut legatum relictum ei post ... quae non est in rebus humanis non ...
d Non est. sed quod ad tribunum. vero. probat a filio. ita quod relictum ab ea persona quae non est in rebus humanis. az.
e Licet testamentum. ut s. q. s. e. dum. et fi. ac.

f Quia persona. tamen ei cui relinquitur aliquo. ut hic. et statim subiicit. quia relinquitur. ut s. de testis. l. si quis ... sic. s. de milit. t. l. cum hi. et si persona quod s. de usu. ... sed ubi ipsa est ... ut non intelligatur ... tempore conditio ... ac. — ei momento est legatum datum ei
d Igitur. a simili. ac.
e Offerat. faciendo codicillos. a facit. j. e. t. m. l. cum qs. de c. ... cum patre est ... donatione ... ac.
f Efficietur. a dicit quod codicilli ab tempore testamenti non referuntur. s. e. dum. et fi. al. quidam. ac.
g Heres. i. persona vera sunt.
h Instituisse. post eam codicillos mortuus ... sicut omnes mortui sunt ante codicillos ... codicillorum ... ut subiicit. accu.
i Substitutis datis. ita quod cuilibet suo separatim. accur.
k Eorum institutorum. accur.
l Legata. quia nullum a quolibet ab testatore requiritur. l. ab instituto quod decessit cum ipse non ... ... non tamen reducitur ... ac.
m Cohaerede superstite. ac.
n Totum. quae sit ... legatum. quisque. et. ac.
o Faciat institutum heres. et ipse prime heres ... ac. — parte
p Non debeat. legatum ... cum patre. et cum patre et ... ab intestato ... ac.
q Tractari. quod in appellatione est ... ac.

r Is institutus. ac.
s Adiunctus. a codicillante in bonitate legatorum. ac.
t Qui. adiunctus. ac.
u Adiungebatur. in quo tempore codicillorum nam ab eo et ab alio ... reliquebat legata in codicillis. et ita unus alii adiungebat in bonitate legatorum. sed tamen unus erat mortuus. ac.
x Ab intestato relicta. sive non erat natus tempore codicillorum. ac.
y Tam unius causa. sive ante quod ... persona nati vel ... tunc ... ut valent a codicillis. ... nec ibi valet. ac.
z Quoquo tempore. ergo sive ante sive post ... ac.

... hoc ei ... ut in eo quo statuit ut ... codicillos ... testamento ... ac.
Sed cum ea testatore quod testatorem sollempne fecit a codicillos ... legata reliquit. quaeritur an a persona posthumi ... ut ... quod ... ac.
Petatur per legatarios. secundum in liberate ... ac.

c Voluit. quod potuit ut j. ad ... ac.
d Intellexit ut ... non codicillum. accu.
e Vivam ... testatore ... codicillis.
Q. Conscripta. i. relicta ab institutis qui tamen ... mortui.
g Acceptio legatorum. ac.
h Tempus ... ac.
i Collectio. i. argumentatio ... quae est collectio ... testamentum ... igitur ... codicilli ... collectio ... ergo ...
k Propter. sic. s. o. ... ac.
l Observationem ... observatio ... sollempnitatem ...

a- Pertinet. i. unitas ex eo capiunt. ut infra. e. l. ab eo. c. siquis eum. § si. aliter non ponitur. institutio de heredit. ab intestato. in principio. ti. ac. ab eo. c. l. prima. quidam. ac.

b- Intestato. i. nullo omnino facto testamento. Alioquin secus est. ut infra. e. l. prima. a diximus. ab eo. c. siquis eum. § si. aliter non ponitur. institutio de hereditat. ab intest. in principio. ti. accursius.

c- Sequuntur. i. unitatem ex eo capiunt. et tunc consideratur ut teneat testamentum. quia a eo in firmato. et ipsi infringuntur. ut. j. l. prima. et. § facit. j. ti. l. filium. in principio. et §. ij. quibus. ti. iij. l. i. § si. al. viiij. ac.

manifestum

d- Licet permittitur: dicendo ego statiam te heredem. uel dic directo quia uetat eum instituendo.

e- Affectus. dicendo diligo te ut filium. uel dic. quem cum instituit. asserens cum diligere ut filium. et ad primum intellectum utrique tibi. fac. j. de le. iij. fideicommissa. § in. et instit. de te. iiij. § ectum. ad hoc facit. C. de testis. l. non codicillum. et de fidei. l. et in epla. ac.

f- Plotiana ita ualere. s. sicut relictum inueniretur. al. de ita.

g- Ratum esse. dubitatio potuit esse ex eo quod papinianus dicebat. quod est instit. C. § si eum ante. et no. ab eo. c. l. ante.

h- Comprehendere. non quia uiribus futuri temporis a preterita comprehendat. sed quia hic ante testamentum facti erant codicilli. tamen uerum est cum postea reliquisse codicillos. sed ar. et fac. j. de. uet. si. l. uiribus eius. ac.

i- Is qui habens eo. s. relicto. siue non esset intestatus. et eo relicto heredem quem. q. e. ac.

k- Euanuisse. ii. ab eo. c. quemadmodum. al. ab intestato. et l. siquis eum. § i. ab hoc quando non est factum testamentum. al. secus. ut. C. e. l. i. ac.

l- Dimidia. ab eo. c. quam. infra. de. eo. hic corrigit. ut et statim. j. dicet.

m- Dici potest. sed male. nam statim corrigitur. secundum az.

n- Immo dubitari. corrigit. quod dicat. et sic corrigit. quod est. ab eo. c. l. quam. infra.

o- Non possunt. ut sunt seruitutes. preterea alie. ut. j. de u. o. l. stipulationes non diuiduntur. et libertates. ut. j. de liba. ca. duobus. ac. accursius.

p- Nichil eorum. immo in totum. ff. de. e. l. quod grauiter. al. s. al. s. sed quia legibus in libertate. ut ibi dixit hic rigore et ibi de equitate. item de. j. de l. ij. cum filius. in principio. so. ibi per querelam fuit testamentum ruptum. propter hoc pars agnoscere primum heres. so. tollitur. pre. et. l. quemadmodum. immo hic non fuit testamentum. sed nec codicilli rupti. ut in principio. h. l. dic quod cum. r. quod dixit non prestandum. s. ratione et mera de equitate. siquod nunc tota libertas. non pretis extimatio prestatur: ut in seruitute legata. ut de ea. l. cum filii. in principio. uel refert uoluit in totum a filio prestari. quod si non in solidum sit heres. ut in utroque casu. an non nichil. si in totum non sit heres. ut hic subicit. ac.

q. pro parte prestandum prius ... de eo

q- Ille. al. ille. i. pater. al. illi. s. filio. quod est postea. et dic ablatum. s. prius. quod. d. non presumitur quod pater filio abstulisset prelegata. item de. j. t. iij. l. post emancipationem. ij. re. ubi in solidum. aliter prestat. sed illud de equitate. uel ut ibi. a. j. de l. ij. cum pat. § eum existimaret. ac.

r- Si palam. i. coram testibus. nomen tamen heredis in testamento scriptum non est. a non nomine. ... in scriptis. quia non sic potuit ualere. ut. C. de testis. iubemus. et autem. et eo item nec ut nuncupatiuum. quia noluit cum dicit tablas. ut. ar. e. l. i. sed ualebit. ut codicillus. ac.

quod non ualet ... codicillis non ualet si ex testamento heredes non adeuntur. ut. ab eo. c. l. ... siquis eum. ac.

ipse fecerit; pertinet codicilli. Et ut dicam intestato patre familias mortuo nichil desiderant codicilli. sed uicem testamenti exhibent; testamento autem facto ius sequuntur eius.

Iul. Licet his quibus hereditas permittitur. uel animi affectus exprimitur. uim codicillorum non optinent.

Celsus. Plotiana Celso salutem. Huius tituli his libris inuenitur. Siquid tabulis aliove quo genere ad hoc testamentum pertinens. reliquero ita ualere uolo. Quero an codicilli qui ante hoc testamentum scripti fuerint. debeant ratum esse. Iuuentius Celsus Plotiane salutem. Hec uerba. siqui ad hoc testamentum pertinens reliquero ita ualere uolo. ea quoque que ante testamentum scripta sunt comprehendere.

Marcell. Is qui unum filium habebat. cum codicillos aeque ut ... perscripsisset. decessit intestatus. Heres eo relicto qui erat. preterea agnatione sui heredis nemo dixerit codicillos euanuisse. Igitur si nondum natus deinde postumus ... codicilli non euanescant. et que relicta sunt. pro parte dimidia filius ad quem codicillorum fideicommissum soluere compellitur. non enim postumus. Sed si codicillos reliquisset duobus suprascriptis filiis heredes contingit. putabit alter ex his prius decessisse. filii nostri dici potest. omnium prestare debere filium ad quem scripti sunt codicilli. atque si solus his extitisset patri. Immo dubitari potest et relicta eorum. que per partem non possunt. nichil eorum prestandum. quoniam ulla non fuit filio ablatum ... nisi soli sibi patrem successorem futurum.

Paul. Si palam heres nuncupatus sit. legata autem in tabulis collata fuerint. uel aut tablas testamenti intelligi quibus heres scriptus non est. et magis codicilli quam testamentum existimandi sunt. et hoc pro ... iure meritus dici.

Hic finitur prima pars infortiati.

s- Non est. ut ab eo. de hereditate. instit. l. quotiens. ij. re. et instit. de leg. § ante heredis. ac.

t- Testamentum. al. testi. s. table. al. testamentum. sed quod ualet ut codicilli. ut ab eo. c. l. i. que est de. ab eo. hic rogauit legitimos de hiis legatis. uel dic quod simpliciter relinquere dicitur facere codicillos potius quam testamentum. quia in eo non est institutio uel exheredatio. aut. C. de testis. l. non codicillum. et ne prestat. quod agitur ut. j. de uerbis. du. l. quod dicere ad hoc. C. de fidei. l. et quam. uel heredes non possunt ad ... re. et tenentur legitimi ut ibi uir ... nec ob ... l. quod ibi scripti sunt nomina heredis. et ... aliquid ... prima ... de testamentis. ab eo. C. de testis. l. cum re. scrip. ut ibi. ac. item. C. e. l. et illud. ... magis est. sicut alie.

accursius

accursius legum ... accursius ... accursium

accursius accursius ... accursius accursius accur ...

[illegible]

Explicit liber xxviii. Incipit xxx. de legatis et fideicommissis primo. R[ubrica]

Per omnia exequata sunt legata fideicommissis.

Ps. Sciendum est eos tantum fideicommissum posse relinquere qui testandi ius habent.

Up. Hec uerba testatoris si quis mihi ex suprascriptis heredibus erit aut filius heres erit seius. l. t. si heres erit adiecerit sub heredi legatum & fideicommissum non faciunt conditionale.

Up. Si quis in fundi uocabulo errauit et cornelianum pro semproniano nominauit debebitur sempronianus. Sed si in corpore errauit non debebitur. Quod si quis cum uellet uestem legare suppellectilem ascripsit dum putat suppellectilis appellatione uestem contineri pomponius scripsit uestem non deberi quemadmodum si quis putet auri appellatione electrum uel aurichalcum contineri, uel quod sit ... eius appellatione ... contineri. Uerum cum ... uo tabula immutabilia sit ... bonum immutabilia. Si quis heredes instituerit ita legauit quisquis mihi galliciam ... heres erit damnas esto dare totis heredibus uidentur legata tamen quam ad eos res gallicane pertinet.

Paul. Seruius electionem legati semel duntaxat optanti posse esse. Labeo ait cui certa res aut persona legatur unus quis heres erit cum moriar heres dato ... cuius legatur totum deberi. Celsus non recte dixisse putat debet. Celsus scripsit quod inuenies. Cui summa duobus communis legatum sit non adiectis partibus si meum nomen ... partibus debitum est.

Iul. Stichum qui meus erit cum moriar heres meus dato. Illa conditione legatum uideri facere quod demonstrari uoluisse putetur. apparet eo quod si demonstrandi causa hec oratio poneretur inutiliter capta esset. Stichum qui meus est non quia esset. Sed conditio talis accipi debet ut si Stichum aliquatenus meus erit ut si ... alienauerit legatum extinguatur si tempore debeatur quo testatoris mortis tempore fuit.

Paul. Legatum fisco delatum dominus potest repudiare.

Pomp. Si ex toto fundo legato testator partem alienasset reliquam dumtaxat partem deberi placet quoniam si adiecisset aliquam partem ei fundo ...

augmentum legatariis cederet.

Quod si ita scriptum sit: Lucius heres meus aut Mevius heres meus decem Seio dato, cum utroque conveniretur, Seius aget, ut sicuti in uno actum sit, et solutionem alter liberetur, quasi duo rei promittendi in solidum obligati fuissent. Quid ergo si ab altero partem petierit? Liberum ei erit ab alterutro reliquum petere. Idem erit et si alter partem soluisset.

Si ita legatum sit: lecticarios octo, aut ex pluribus in loco singulos certi pretii: numerus legatarius nolet, non potest legatarius partem suorum vindicare propter numerum partium, quia unum videtur ei legatum sit. Quemadmodum si olei pondo. l. aut in singulis libris certum esse legatum sit. Nec alibi obsunt utiles: cum uno homine legato obsunt: cum uno homine legatus ... dimissio accedit. Nec enim est dicendum fieri casu una an omni cum ponatur: et sit certe octo fuisse, aut pro omnibus etiam pecunia legata, non posse minuendum heredem pro pecunie partem maiorem debere.

Idem. Idem quod apud hostes esse legari posse etiam veteris scripsit, quod postliminium iure consisteret.

Paulus. Sed nec a filio familias, si pro ... patris optari possent quam adire hereditatem, puerum quam esset vicinum.

Papinianus. Cum filio familias vel servo alieno legatum, vel hereditas ...tum fidei commissum patri vel domino ... ...tum est denique ex persona ... iure ... accipit. ... cum ipsis per quos dominio hereditatis, vel legati patrono non acquiritur, fidei commissum sibi hereditatis relinquitur. Veluti si vel ... emancipatione mortis patris eius filius heres institutus sit et de bis quadrante hereditatis ratione legis Falcidie restitui hereditatem iussus sit. In quam ex persona filii tenetur, quam uero filio non acquisita Falcidia, quia in ex persona sua sibi filius obligatum non possit, nec pater, nisi heres sit ut pater post mortem suam quas esse pervenient ex legatis vel hereditate filio relictis restituere, usque uno pater decedat, omnium ... patri id retentum quod in fidei commissum ex persona patris ... accipit.

Papinianus. Si in eadem tibi eadem res legata fuerit, de tempore die legati ex testamento, libri ... cedente hereditatem ... tibi ex ... libri ... an ex ... herede, an ex meo legato an ex eo quod tibi heres sis acquirere legatum. Et si voluero eam rem ex meo legato adimere pertinere ut tota mea sit, ex hereditario legato petere eam me non posse existimavi.

Si quis filios quos ... ...ibus habet eo testamento exheredaverit, ... quo mortui fuerint, heredes ante ... ... capitulum ... esse legatum. ... angustias temporis in ... legato nocere. Regula ... cuius est efficiat ut quibus ipsi legare possumus, eorum quoque filii ...

legare possint. In legatis novissime scripture valent. Que immutatam eam precedentis legati volu. ... tate. l. modice. vel modice. l. in toto ... Sed si alia atq. alia ... legati ... prima e. novissima accepta ... spectanda e. Quod autem ... legatis. no. prior. sz posterior scriptura valz. na si ita scripserit ... tio. .f. legavit. idem do. ... gavit .f. legatum. n valebit. ... quo ... legata ...ta ... accepta legata ... placuit. volu... facit. qui testo scriptum ... valeat.

Quod si ... legat ... ecce. ... fecit ... filio ... tradidit. ne ... volu. ... ra... didit. vel ... heredis huic ... cum ... stichus legatus esset.

Si ita fit scriptum. Si ... legaverit bis semel ... ut semel deberetur ... q. idem duas quantitates ... scriptum fit. vel duos fundos ... debeantur. ... uni ... legantur ... datum videri. ... marcelli ... q. ... Et si plegata se... ascripta. id hic ... semel ... implenti testum fecit ... videri ... legata ... Sz ... magis ... no ... apparet ... exiguum ee ...

Qui quartam ...

... legare noluit diminutam ... scripsit ... fecisse ... quartam legatum ... dimi... q ... quinquaginta voluit legare ... quinquaginta ... Sz si plus legare voluit ... minus scripsit. valebit le... gatum.

Si quis unam summam filiis legaverit ... deposita ... sicut ... natalium ... debent.

Si duobus res coniuncti legata sit. quarum alter ... natum no fuit. alteri solam ... debi. ... puto verum ee.

Heres adiectio ei nomine ... legatum ... heredibus suis ... totum ... debet ... qui adierit ... Si ... legatum ... titius ... non ... debetur ... postumo ...

Qui filiis legavit ... tione aliqua ... rumpe fecit. videtur in filiam ... legatis ... sensisse.

Si quis ita legavit. Si qua filia mihi genita fuerit ei heres ... datus ... pluribus natis. videtur singulis tantundem legasse. ... ita accipiendum e. ... eiusdem

fit omnia summa testatoris. [C]Si in exheredibus fuerit legatum, hoc debi ei officio iudicis familie herciscunde, in quantum sibi est. Sed si abstinuerit se ab hereditate, consequi eum hoc legatum posse constat.

[I]ul. [E]t quidem totum, si petierit, quamvis ascendenti sibi inutile ei legatum fuisset.

[T]ryph. [L]egatum inutiliter datum ... putat confirmari per receptionem a patre scripturi ... forte in codicillis factis ... plurisque heres institutus ... nisi ... ulla scriptura quae decernas legatum quibus dies appositus non est annua bima trima die heres iussus dare ... nas esto, non enim hoc egisse testatorem ut confirmaret que inutilia fuissent, sed ut diem utilibus prorogaret. [E]adem ... in secundo ... substituto impuberis scripsit, ut si fuit ab impubere inutile legatum substituti heres debet. Si hoc amplius legatum alio fit relictum, aliquo nec patri heres ille extitit ... decessit. [C]um legatum pluribus relictum, si partes adiecte non sint, consequuntur.

[P]omp. [Q]ui duos filios heredes ... sumi ex his legasset, ut non intelligeretur quem legasset, legatarii electio.

[P]omp. [G]regem legatum ... postea accedunt ad legatarium pertinet.

[P]omp. [S]i gregem legatum aliquis ... vivo testatore mortua essent, in eorum loco aliqua esset substitutum, eundem gregem ...

... vitari. [E]x ... contrario ... cum pretium esset. Unius ... potest ... ad ... eius gravare ... insula legatum ... esset ... posset vendi eum.

[I]ul. [S]i quis bonorum partem legavit, ut hodie fit, sine ... vinculo restituitur. Nisi ... mora ... decessit heredis.

[P]omp. [Q]uod ... legatum posse ... quod ... ... restituit ... nasci ... [C]um ... legatum ... postea ... eius nactus sum, inutile legatum est. [C]Si quis post testamentum factum fundo Titiano legato partem aliquam adiecerit, quod fundo Titiano destinaverit, id quoque adiectum exigi a legatario potest. Et similiter ... alluvionis ... alio agro qui fuit eius cum testamentum faceret ei parte adiecit. Quod si post testamentum factum ex fundo Titiano aliquid detraxerit et alii fundo adiecerit ... ei quoque parte legatum petitionis sit. ... fundi Titiani esse desierit ... fundorum ... ut ... destinatum ... adiectum esse videatur. [C]Et ...

[illegible]

legata q̄ quacumque q̄ cā (?) remanet penes hr̄de ... fal. (?) ad l. fal. ...

a Specialiter i. proprio nomine. meam. sicut simpliciter navem legasset: secus esset. ut. j. e. l. si dom. in prin. ... secus est ratio. ut. no. s. de usufr. dot. cū post. et gener. ac.

b Remanente. alioquin distinguā quo aio dissoluit: ut. j. d. u. ob. int. et navis. et d. sol. q. res. et area. et s. qbz. mo. usuf. am. qd tamen et si navem. ac.

c A filio. a filii famil. in stitutione pater legavit pure stando ... tum nec cum pre mortis nec erat sui iuris ... referre an ... qua ad ... sui ... ualeat ... no sui iuris ... ut ualet legatum et sic remanet ... falcidia ... in ... ut dalius. accurs.

si navem legavero, et specialiter meam adscripsero, eamque per partes totam refecero, carina eadem manente, nihilominus recte a legatario vindicabitur.

Paul. A filio herede etiam pure inutile legatum potest ... legatum in patris potestate ... sit. sed si patris iussu adierit hereditatem, imputabitur ... in Falcidiam.

Pomp. Non aliquibus legatorum nominibus ... quod deducitur ... ut ... eo quod implendae condicionis causa datum est, sicut et ... corpus esse heres datum ... damnatus sit, nec fecit quominus ibi id esset, tunc debet ... sine dolo et culpa heredis perierit, deterior fit legatarii condicio.

Ulp. Cum bonorum parte legata, dubium fuit utrum rerum partes an aestimatio debeatur. Sabinus quidem et Cassius aestimationem, Proculus et Nerva rerum partes esse legatas existimaverunt. Sed oportet heredi succurri, ut ipse eligat, sive rerum partes sive aestimationem dare maluerit. In his tamen rebus partem dare heres conceditur, quae sine damno dividi possunt: sin autem vel naturaliter indivisae sint, vel sine damno divisio earum fieri non potest, aestimatio ab herede omnimodo praestanda est.

Paul. Potest autem heres alii et partitionibus vel ...

hereditatis parte legatario ... in qua legatarii consensu vel iudex existimaverit: sin autem habet legatarius in omnibus rebus.

Ulp. Si heredi meo tantum adversus eum exceptio est, id est quod ... legatum est, quia rei ... ex ... exceptio videtur, sicut Iulianus ait. Idque heredis ... actione non deletur: si legatum ... legatum valere. Quod si ... nec debitum ... actio pro bono ...

Marcell. l. xxvii. Putat ... stipulatum in tales ... si legatarius ... valere esse legatum, ut ... Falcidiae locum ...

Paul. Si in autem ... in ... in ... laco debiti ... legatum.

Ulp. Tam scriptura quas ... legata, quibus dies appositus non est, ... in diem ... ac ... legata non pertinet. Sed ad ea quae pure ... continentur. Et idem ... legata pertinet, quibus dies non est appositus. Unde si forte pure legatum est, ex hac adiectione prorogabitur. Sed si forte et nunc legata sunt praesentia, ... anni die dabuntur: anno praesentia ... Servius ... praesens deleri. Quamvis igitur ... sit haec adiectio, quamquam ... ad effectum legati pertinet. Tamen ad haec pertinet in annos singulos, aut in singulos menses legatum sit relictum, cessabit ea scriptura quia haec legatum ...

... hic clausula in testo apposita ... legata ... dies appositus ad praesentia legata ... in testo ... ad legata ... non extenditur ... testo ... dic. ... ac. ...

d Pot. ut. j. e. que hereditatem ... amisit. d l. et ... ut in Canusio. ac.

e Cedere. i. cum moritur testator. u. C. de ca. tol. et cum ...

f Sit. Sub. vel non sit. quia utrobique tenet legatum. illud autem interest sit in patris potestate nec ne. cū eius iussu adiretur hereditas. quia alio casu valet legatum. alio non. ut j. qn dies leg. ce. l. cū legato. ist. et instit. ... et adhuc subaudiendum casum. s. qn non tenet. quia est in potestate. ut j. dicit. infert igitur. et c. usque insi. ac.

g Et si iussu. per hoc patet quod non loquitur in castrensi. vel quasi. ut j. de ca. ... l. v. et pro quod sequitur puta retinet fal. accc.

h In falcidiam. ut eam submoveat. non ut eam inducat. ut j. ad l. fal. ... exasse. isti. sed vel legata seu plegata in fal. seu in quartam non imputari. sed lucro heredis cedere. ut j. ad l. fal. quod aut. ... in quarta ... ratione. et plt. ... sed illud qn valz. hic non; h casu quo hic dicit. ut d. l. exasse. isti. alij dicunt hanc loqui secundum iura nova in adventitio peculio. et dicunt imputari in fal. i. ... in fal. ut eam detrahat filius ... legato. ut ... ceteris. quod non placet. accur.

Non amplius. alicui legata est domus si. x. heredi det et deductis. x. residuum domus videtur esse in legato. ... tota domus ... de eo honerando. u. j. t. i. imperator. et j. e. civitatibus. et f. et j. ad l. fal. ... si ... et ... quod si alicui ... ad alios legatarios tota domus intelligitur in legato. u. j. ad l. fal. adventanti. et i. ... nam illud datum lucrifaciet heres. et sic ceteris non prodest. ut. i. e. t. l. in quarta. isti. ... subsigtum. et bona ... l. fructus. ac. ut. j. ad l. fal. in ratione. et incerte. ac.

k Si certum. incertum. et pure non pot.

l Legatarij. hic aut pfumit quod cessat dolus vel culpa. ut. j. t. i. l. cum ita. et specialiter facit. j. e. cum res. et item si res ... sed ... j. e. l. si ... et ... sed in utroque fuit heredis culpa. q. ... non dapnum pati. qui potest lucrari. sic. j. ne qd in lo. pu. l. ij. et in eodem titulo ... de dap. infec. peculius. ac. ...

n Legata. quod fieri pot. ut. s. e. l. si quis bonorum. ac.

n Partes. non ergo compellitur dare extra ... ut. j. ad treb. mulier. et f. sol. ...

o Estimationem. secus ergo sibi ... bonorum. nam tunc ipsarum rerum fieret restitutio. s. ... et si quis. q. j. ad l. fal. ... non ne propter utrumque sentit bonam. u. in sit. d. ... immo heredes tum ... cum sit. ... legatario ... in ... et ... alieno. ita est intelligendum. ... dam sui parte in ... ut. j. t. i. si quis fuerit ... et f. al. s. ... quia hic ... u. ... mulier ... quod dat extimatio et aliud per alio solvit invito legatario ... bonorum ... non rerum singularum. quia tunc secus. ut. j. d. ... ut. s. l. bonorum ... d. usuf. quod ... et ... quod extimatio possit ... l. i. ... cum ... titia et i. ... et ... fili ... l. ... d. l. i. et j. d. usuf. l. generali. et plt. al. ... continua. l. sequente. ac.

Pot. i. d. si utrumque expedit. ut. j. de alim. le. l. solent. ac.

a Parte. s. legitima. etiam vel quartam et est hic ar. quod in una re possit detrahi fal. sic j. ad l. fal. si ex pluribus. et C. fa. her. ... et C. qn ... quarta ... l. ij. ... et s. fa. her. plane. sed ... ut C. ad l. fal. l. ij. ... in ... l. ... et i.

b Extimavit. quod sit at quod utrimque expedit. sic j. d. sol. l. i. et j. de cap. l. plurimi. et tum s.

c Si creditori utile. ut. j. e. fuge. et j. t. i. meum. et debitor. et ... et sic quis ... l. debitor. et i. al. creditor. et legavi. et ... aureli. et cum. ... si ... et f. ... debitor. ac.

d Honoraria. ut d. peculio. vel redibitoria. quae est tunc ratio. quia ... perpetua. ut. ar. s. ... cum suis ... et hec dic quia civiles s. perpetua ... s. temporali. ... e. ar. ... s. si quis cavit. sicut ... quibus proponebat testator facere perpetuum in agentis. vel pone in pretoria perpetua ... constit. pec. et quod dic. quia et dic. ... melior est ratio. quia iure civili erat ... debitum quod legat. sic ergo cum iure civile ... testis ... legatis ... dicere tenere legatum. quia pretorium pecuniae non distinguitur. sed civile ... sic quod est ... ut. s. de ... l. ... et i. item quod dic. pro honoraria. non dicas quod propter ... tollatur pretoria. sed adicitur ei civilis. sic s. de ... l. si ... et plt. set respexit quod legatarii omittere ... intentabit. sic et ex sententia datur actio. l. ... alia forma ... ut j. de re iudi. miles. et x. ac. j. ... l. ... et sic ... quod ... habebit ... supra ...

e Deberes. non pure. alioquin non tenet legatum. ut j. l. px. ... vel forte valet pro ... quod ... habebit ...

f Minuat. immo minuit. ut j. ad l. fal. l. i. et si quis creditori. s. so. minuit in commodo representationis. u. ibi non in plus. u. hic. vel hic extitit dies. vel conditio ... testatore nihilominus tamen val. legatum. ut j. ad l. fal. ... cessat tamen fal. quia nullum commodum h. ut j. t. i. debitor. in pn. sed in ... extitit post mortem. ac. quod erat alternatum. ut j. d. act. et ob. ob. ... et mod. et fac.

g Si aut mo. die mo. ut C. d. his quae sub modo. l. ... vel dic s. l. prox. in pn. cum suis concor. ac. futuri temporis, ... vel ... posuit.

h Tales. corpora et pecunias testator legavit. et pure et non pure. ac.

a Non pertinet. s. j. t. ij. quisque. ... ibi summas. hic pecunias. item ibi ...

h Continentur. sic accipitur. s. si cer. pe. l. ij. et item mutui. al. ... al. stricte accipitur. ut ibi. non ... quae non omnia quae legaverat ... quia facile est ei dicere quae legavit. nisi restringere voluisset. sic C. de cadu. toll. et sin aut. ac.

l Pure. exprimendo. vel simpliciter. ac.

m Prorogabit. quia huic dies appositus non est. ... j. de dote pre. l. ... sed ibi dies erat appositus saltim a lege. vel specialiter in legato. solius representationis. ut ibi. accc.

n Presentia. hec expressio presenti. ergo die apposita. ac.

o Pertinet. ut utrumque statim possit exigi. sive simpliciter sive in presenti sit relictum. acc.

p Presenti die. i. non pure. considerato hoc extrinseco. s. prorogatione. sed videtur pure. ut j. d. uer. ob. ... homo. et i. ... sed ibi effectum consideravit. et nil extrinsecus. ... j. t. i. titio. ... ibi ... in omnibus. accursius olim.

q Interitum. i. ... tempore ... continet. et ideo non hic locum repetito ... de donationibus causa mortis. senatus. et sic. accursium olim legumm.

a- Conditio. et cet. ut. j. de condit. et de. l. dies. ac.
b- Spes. accipitur pro pecunia ut spes emptionis. ut. ff. j. l. plane. § sed hec. accursius.
c- Scripturam. qui diebus. et c. ut. in pri. l. ac. | dere. nuo ? infra. ut. j. l. pr. ff.
d- Cumulat. quod que sequitur dum modo sit ipsum | die. dn. ipsi. l. et fac. j. de u. si. sec
ualant. ff. l. pr. ff. de die. dn. l. fi. ff. j. t. y. uxori. sed sec. et ubi dotat.

tium confirme heredis. Si is cui sub
condicione sit legatum, post diem ce-
ssare annuum adiectis, quod
tres menses appellantur condi-
tio cum exigitur, que tribuitur
existimatur. si cum legatum quis
annorum. xv. erit, in ulgenti hac
clausula cessare. Item si legetur
pecunia que in area est, vel vinum
quod in apothecas est deinceps
est cessare clausulam. quotiens
species legantur, cessare diximus.
Hanc autem scripturam non solum
ad preteritam sola legata, sed ad
universa que testamento ascripta
sunt, referri Gallus Aquilius,
Ofilius, Trebatius respondebant
recte.

Paulus. Sed et si adeo quod dicitur
confirmatis, postea legata fu-
erint, haec clausula pertinet.

Ulp. Si quis instituto pupi-
llo herede instituto, cum is in sua
tutela vel non sit, preterea lega-
uit. et a substituto legatum
repetierit, ipsi vel filio meo,
non. secus his legatum non debe-
bitur. Quod ita verum est, si servus
quod pupillus pervenit, sive repetitio lega-
torum ad eum modum concepta sit, et
veluti que a filio meo legavi,
quae eum dare iussi, si filius heres erit,
et his iisdem diebus dato.
Sed si ita repetita fuerint lega-
ta, que a filio meo legavi his
nisi dato, procul repetita vide-
buntur legata, de quibus tractat de-
monstratio eorum facta, igitur
et hoc ipsum legatum de quo
queritur, presens debitur. Si

si pluribus. ut. ff. j. e. duobus. et tac adsequitur. j. de nov.
reis. ut. c. l. et c. si plerumque sua. l. i. ff. j. de u. ob. cu
qui. y. y. instit. c. et si eadem. et c. c. si forti de lanu. accur.
c. Condolasse. sic. j. de his que pene. no. l. i. ff. j. t. y. uxore. et

quis plures stichos habens, et
stichum legaverit, si non appareat
de quo sticho sensit, quem heres ele-
gerit, debebit prestare. Si pupil-
lo civitatis aliquid sit relictum,
quod ad honorem vel ornatum
reip. spectat, sine dubio de-
bebitur.

Paulus. Si pluribus eadem res lega-
ta fuerit, siquidem coniunctim, et sit
alter non vindicet, alter ex testamento agat,
non amplius quam partem habebit, si
qui ex testamento agerit. Quod si separa-
tim, siquidem evidentissime
apparuerit, adceptionem a priore
legatario factam ad secundum lega-
tarium testatore transferre voluisse,
solum posteriorem ad legatum
pervenire placet. Si non autem hoc
minime apparet, pro portione
ad legatum omnes
venire, nisi ipse testator ex
scriptura manifestissimus
est, utrumque eorum solidum accipere
voluisse. Tunc enim unum pars
eius, alii ipsa res assignatur.
Electione relicta, si pro tertius fuerit datus,
qui prior de legato fuerit,
omnino liber ? testatoris est, inten-
tionem habet legatarius aliis electio,
ad alterum transit.

Ulp. Plane ubi transferre
voluit legatum in alium, no-
vissimum. prior non debebit.
Tantum novissimus talis sit,
cuius persona legatum non consti-
tit. Et si quidem distinctionem
contineri sint, conianti nimius pro
se non potiate fungunt.
Si eadem res sepius legetur.

a Si quis plures puta x. et no. sz. n. quod habeat alia quod legatarius electionem dant
sic sunt intelligenda ut nec heredi ex pluribus deteriorem nec legatario melio-
rem eligere concedatur. ut. j. e. l. legato. n.
b Heres elegerit. s. cumque quod post suam moram habet. sz. n. aliud sit quam igenere.
ul. quod non sensit de certo. ut. j. e. legato. ab. l. quod duos. et sit . . . . et redebat in
tione. quod non sic signare ubum. ut generale transferet electionem. tu die. ad. l. q
duos. quod hic sensit testator de aliquo certo. quod ex eo appareat. quod nomen stichi ap-
posuit. . . . nom. . . . . dignoscit. . . . uoluntatem de facti . . . magnum det.
que uelit quia legatario interpretari conceditur. . . . .
. . . .
c. debebitur. ut. ff. j. t. a. cum pat. . . . accursius in omnium.

que est impossibile. . . . . . quia dici potest preparte eiusque . . .
ex sub conditione in solidum. si prius legatum . . . .
eam alio . . . . alteri nil . . . .
. . . .
a ubi aut lega. . . . .
Plane non constituit. ut. ff. j. de adim. l. l. . . .
Cat si coniunctim. hic coniuncta . . . . .
potestate. s. ut id solum . . . .
accursius olim legum doctorum doctor. accursius.

ut i. de leg. ꝗ si res aliena .i. j. tr. ac. r. o. l. eos que sunt.

a Testo .i. eiusdem, nam siue eodem testo siue testo eo diuersis. Idem est. ut ff. e. j. de l. ij. meui. ꝗ duobus. ꝗ cum ei ꝗ c. f. r. s. siquis. o. ca. t. si ab institutis. se eius si sit duorum iste uoluntate. ut j. subiegit. accursius.

b Duorum. Alter alterius non sit heres. j. e. hui. §. sempronius. accursius.

c Petere. Hec uera sunt si plus habuit estimatio. ex alto. Secus si ex eodem uel si alius. ꝗ ex j. e. si directo. se que si probli quis. ꝗ dic. ut j. e. sibi le. e. accursius.

d Consedat. Legatarius ergo probat. Sed certe nomo hic. ut s. probat. l. quinquagintam. ꝗ ol. So. ꝗ fm il lam. ut di catur legatarius probare eo ipso ꝗ non probatur. [illegible]

in eodem testamento amplius quam semel peti non potest sufficitque vel rem consequi vel rei estimationem. Sed si duorum testis mihi eadem res legata sit, bis petere potero, ut ex altero testamento rem consequar, ex altero estimationem. Sed si non corpus sit legatum, sed quantitatis eadem in eodem testamento sepius, divus Pius rescripsit tunc sepius prestandam summam, si evidentissimis probationibus ostendatur testatorem multiplicasse legatum voluisse. Idemque in fideicommisso constituit. Cuiusque rei ratio est evidens, quod eadem res sepius prestari non potest, eadem summa volente testatore multiplicari potest. Sed hoc ita erit accipiendum, si non certum corpus nummorum sepius sit relictum, ut puta centum que in arca habet sepius legavit. Tunc enim fundo legato comparandum erit. Sed et si pondus auri vel argenti sepius sit relictum, Papinianus ait magis summe legato comparandum. Immo, cum non species certa relicta videatur. Proinde et si quid aliud quod pondere, numero, mensura continetur sepius relictum, idem erit dicendum, scilicet sepius deberi, si hoc testator voluit. Quod si sit eiusdem mihi legatum usque ad partem quam ab eo, competet mihi ex testamento actio. Et multo magis hoc dicendum est, si duobus testamentis in eadem res r[...]

magis addidit quam variavit. Item facit. j. e. t[...]

e Quantum. Non est quantitatem accipi ut hic. ut hic. ꝗ j. e. ff. si certo. ꝗ o. e. talis. ꝗ j. e. si legetur. ꝗ j. e. hinc. ꝗ cum quinque. ac.

f Relictum. Puta marcha argenti. ac.

g Non species. Immo quantitas que consistit pondere. ut j. sit. quibus modis re. o. ob. in primo. ac.

h Aliud. ut x. poto auri uel olei. ac.

i Idem. ꝗ s. ꝗ si certo corpus.

k Eminisset. ab alio non ab herede. alioquin actio ex empto teneretur pretium. ut j. e. hui. ꝗ qui Stichum. c. o. de act. empt. l. eu uex. ꝗ facit. j. ad. l. falc. l. in leg. accursius.

l Restituere quo casu in non uc in relictum. ꝗ in non remanet. ut j. t. i. eum ꝗ qui. eꝗ. e. l. non quoque.

a Prestaturus. ut. e. g. e. non amplius in partem. eꝗ. j. de dot. leg. l. si filie. ꝗ ult. §. j. ad. l. fal. adiectam. ꝗ sicut. Item facit. s. de neg. ge. l. siquis. ma. ac.

c Heres. Idem si diuisum. ut. ꝗ sit. del. ꝗ si eade. ac.

d Partem. s. ut partem, non ut totum legatum habeant. ut j. dic. de u. l. actur. accursius.

legata sit, si alter me heredem instituerit legatum, vel ipsam rem, vel aliud pro ea. Aut si sub condicione legasset, sed tamen dum quid pro ea habuerimus in res atque mutetur, quatenus sit prestitus. Sed si uniti mihi legetur, constat pro sex ab initio fieri, nec solum heredi prestari, sed facit in quorum persona constitit legatum. Verbi gratia, quamquam enim persona non consistit legatum, ut puta statuliber, et suo servo sine libertate legatum. Sed si impubillum testamento alius legaverit eandem rem quam in suo testamento legaverit, vel substitutus consumas eos pres[...] hec. Eandem igitur partem heres is cui in suo testamento legavit. Si duobus res sit legata, quorum alter heres institutus sit, a semet ipso ei legatum inutiliter videtur, itaque quod a se legatum, id collegatarium pertinebit. Sed et dicitur: si duo sint heredes, unus ex uncia, alter ex undecim unciis, et eis fundus legatus sit, unciarum heredem partem infinitum habiturum, coheredem unam. Plane si alter ex legatarius heres extitit heredi, a quo legatum erit relictum, non ideo minorem partem collegatario faciet, verum eam pro parte legatum. Si Titio legetur: fundum Seianum vel usumfructum eius sibi habeto, duo esse legata, in arbitrio eius esse an velit usumfructum vindicare. Sed si quis ita legaverit Titio fundum do lego, ut cum partem habeat, mihi videtur posse dici partem

videor gravare institutum i. xi. ut de xi partes fundi alij. ꝗ alium ut de h hunc unam. secus si unum testo honasst alteri restituere. ꝗ tunc ille suo coheredi teneretur solidum. Sed hec lectura non placet. [illegible] legat heredi ase ipso. [illegible] ut ibi. accursius.

e Ipso. testatoris non titij. ut j. t. i. simul parte. ꝗ no. ꝗ hec legati actio distinguitur. ut. e. ꝗ ol. hinc. eꝗ. j. t. i. statu lib. l. ipso. ꝗ adimi. l. l. a se transferendis. non tamen ipsi heredes habet. ꝗ e. e. ut. e. ꝗ necesse. ꝗ. quan. ꝗ illud. in fm. ꝗ non e oio inutile. ꝗ si duobus. in plene die. ut j. e. hi. ꝗ si titio.

f Consistit. ꝗ ut repetitur a se subsistit. ut. j. e. licet. ac.

g Pater. l. sua pleno iure. fi. jo. ꝗ sic facit. p. jo. in ꝗ ipsi ꝗ. s. si pa. ha. [illegible] quam forte alius est heres. [illegible] non fac. p. jo. nam ꝗ ssa non est dubium. ꝗ j. e. s. ꝗ ab. mo. u. a. si sub cond. ꝗ fac. ꝗ. ta. titio. ac.

h Inutiliter. ut. eꝗ. e. legatum est. ꝗ. ꝗ. ta. titia. ꝗ. l. al. ꝗ si eo. §. s. de usuf. alte. si gestio. so. ibi. Item a se heres pot legari. ꝗ dic. pro nendo casum. ꝗ. e. legatum. ꝗ igitur alegata eis pot legari. heredi. ut j. statum subiecit. ꝗ si fm unam lecturam. ꝗ fac. s. e. qui filiabus. ꝗ f. q. l. ꝗ ac.

i Pertinebit. s. ꝗ si liquet. ꝗ ꝗ. set dic. ut j. e. h. ꝗ si titio. Item e. contra hic. j. e. ꝗ plane. accursius.

k Dicitur. quia inutiliter legatum heredi a se met ipso debet ualere ergo non a se met ipso debet ualere.

l Heres. alteri. ꝗ dic casum. heres. jo. ꝗ duo sunt instituti. alter ex xi. unciis. alter ex una. ꝗ a quo dam legatario eum relicta fuerat. e. legatus e fundus est fundus. heredibus certe habebunt fundum pro hereditarie portionibus. l. an. p. xi. partibus alius p. xj. eꝗ. pertem partibus sed ut. bonus v. c. ꝗ m hec. has littera xj. unciarum. heredis uel si has unciarum heredis fm litteram. ꝗ. p. dic casum. ut pus ꝗ duo sunt instituti alt. ex xi. unciis. alt. ex una. ꝗ ad. tecit testator. uobis lego fundum nam tale est ac si diuisit. alte institutio in xi. unciis lego coheredi tuum. ꝗ ab alio instituto in una lego alij fundum. quibus casibus

b Legatarius. l. ꝗ ex eis. Nam adiungitur a parte. ꝗ si duobus. ac.

n Arbitrio. sic. ꝗ j. t. i. lucio. eꝗ. j. de usuf. l. si fundus. titio. §. s. duum. de dot. plurique. in l. si consultam uoluntate. ꝗ tale. ꝗ eis conf. j. t. i. si ita tene. ꝗ si so. ibi est dato. habeto. uel so. ut ibi. ac.

o Proparte. ꝗ intelligit diuisa. ut j. s. de u. sig. l. nomine filiarum. ꝗ portione.

[illegible]

[illegible]

Crescere ap. sic. s. eod. l. di. . . . . ne . . . c. q. mire. ff. si. et de fundo . . . parietem nec portio . . . . si. . . . . si. . . .

Coniunctos alienum. secus si suum vel testatoris . . . et agnatis vel heres suum.

Nichil in culpa vel mora possit ei obici . . . .

Titie. Cum quidam testator haberet plures suos textores quosdam emptos quosdam natos ex ancillis domi . . . . sic in testamento omnes suos textores lego Titie preter illos quos alii legavi hoc testamento. Vernas lego Plotie preter illos quos alii legavi hoc testamento. Certe cum omnes sunt textores, nil videtur Plotie legatum, quia in exceptione non videtur . . . . Plotie omnes meos textores lego. Secus quando per omnes legatur . . . . . nulli legatur, quia nulli aliquid debetur. Non ergo quia exceptio . . . . . ab eo a quo excipitur, ut valeat.

Intelligi potest . . . . quot vernas Titie legavit si non . . . .

Exceptum. Si sic simpliciter dixisset: Titie textores, Plotie vernas lego, ...

hic intelligi. Videri enim fundi appellatione non totum fundum sed partem appellasse, ... fundus recte appellatur.

Paulus. Si heres alienum servum dare damnatus sit, quia ad eo manumissus fuerit, nihil ex hoc legato debetur.

Pomponius. Titie textores meos, preter quam quos hoc testamento alii legavi, lego. Plotie vernas meos omnes, preter quam quos alii legavi, lego. Si et quidam inter vernas textores sunt, Labeo ait: quin neque quos Titie textores non legavit, aliter apparere possit, quam si cognitum fuerit quos eorum Plotie legavit, nec quos Plotie vernas non legavit, prius intelligi nequivimus, aut quasi si cognitum fuerit quos eorum Titie legavit, ... legatos exceptos eos esse, de quibus queritur, ideo eos ambobus esse. . . . . legata textores omnes . . . . textores qui . . . . textores fuit neutri fuisse legatos.

Nichil differt utrum ita legetur: Titio et Mevio, an ita: Titio cum Mevio. Utroque enim coniuncti in legatum vocantur.

Si alienum Stichum heres dederit, quem duobus dare damnatus fuit, antequam . . . . ab altero, Stichus mortuus est, heres non tenetur, quia . . . . intelligitur.

Venuleius. Legato generaliter relicto velut hominis, Gaius Cassius scribit id esse observandum, ne optimus vel pessimus accipiatur. Que sententia rescripto imperatoris nostri et divi Severi iuvatur, qui rescripserunt hominem legatum actorem non posse eligi.

Si electio fundi sensit testator, nec appareat de quo cogitaverit, electio heredis erit, quem velit dare, aut si appareat ipse fundus vendicabitur. . . . . legavit, nec appareat, quia . . . electione heredis quem velit dare.

Pomponius. Legaverat quis pure ac . . . . legatum . . . . heres eius possit, ut alter eorum partem suam acquirat, alter respuat.

Si legatum nobis relictum consensum . . . . nec legatum . . . . Et ideo dicimus nec confusas fieri actiones, si . . . heredem nostrum legatum heredi meo debuit fiunt . . . . actio remanebit, si . . . legatarius sit ei cuius nomine . . . agere . . . . . . legatarium.

Paulus. Cum fundus legatus esset . . . . heres deberet, ut ea res requirat . . . . an in hac re . . . . . heres deberet.

Africanus. Apud Iulianum . . . . dum . . . . . . arbitrio . . . .

[illegible]

quedam. 10.

ob. l. ij ... stipulatio non recipit ... hic ... ut stipulatio non recipit ... nec legatum. ut ... [illegible]

quaestio. [E]fficietur autem hi[c] ... [P]roducuntur ... legatarius petere potuit ... [illegible] dicendum est ... dicitur ... urbanorum ... [illegible] ... [V]irum autem ... [illegible] ... sequentur ... aestimabitur ... post mortem ... post mortem ... aestimatio ... ancilla ... legatus ... acquisitum ... [S]ervitus ... rem emptam ... legasset ... [illegible] ... legatum non consistit ... [illegible] ... vindicare potest ... solutum ... [I]tem ... [illegible] ... [I]tem vel scribit ... si fundum testator quem ab alio emerat ... legavit heres ... actiones excepto pretio ... traditus fuerit vel defuncto vel heredi ...

[C]itra vel excepto ... legatarius legasse ... [illegible] ... [C]ertius ... possit et fructus ... heredi legatarius ei legari ...

[S]i quis alicui se legaverit ... [illegible] ... adiectum hoc legatum ... nomine ... [H]is congruit legari posse solutionem vectigalis praetorii vel tributi vel salarii vel cloacarii vel pro aquae forma. [S]cio quaesitum tractatum, cum quis duos fundos haberet eiusdem nominis Cornelianum, et esset alter pretii maioris, alter minoris, et heres diceret minorem legatum, legatarius maiorem: verius igitur fatebitur utique minorem eum legasse, si maiorem non potuit docere legatum. [C]onstat etiam res alienas legari posse, utique si comparari possunt, etsi difficilis earum comparatio sit. Si vero Sallustianos hortos, qui sunt Augusti, vel fundum Albanum, qui principalibus usibus deservit, legaverit quis, furiosi est talia legata testamento ascribere. Item campum Martium aut forum Romanum vel aedem sacram legari non posse constat. Sed et praedia Caesaris quae in formam patrimonii redacta sunt, sub procuratore patrimonii sunt, si legentur, nec aestimatio eorum praestari debet, quoniam commercium eorum nisi iussu principis non sit, cum distrahi non soleant.

[I]tem. [S]ed et si res aliena, cuius commercium legatarius non habet, possessori non est, quamvis relinquatur, pro aestimatione deberi.

[I]tem. [Q]uaedam igitur per se hoc indicant: corpora legari omnia ...

[illegible]

o. Cum aut dies cedit a morte testatoris non aut illa qua
ab aditur hereditate. ut. j. de re. ca. l. iij. § aut
cedit ab adita hereditate heres. C. de ca. tol. § in nouis. —h Tutela. § singulis ca. uel uenit ponitur. ut. j. de fundo instructo. le. l. quesitum. § idem ac.
—i Canabellum quod sic legitur. j. de aq. co. et esti. l. i. § hoc

[illegible]

Et servitutes possunt. Sed ea quae edibus
iuncta sunt legari non possunt, quia senatus
censuit Aviola et Pansa consulibus.
Legari tamen poterit, si qua marmora
vel columpne fuerint separata ab edi-
bus, si legatum convalescat: si quidem
ab initio non consistit legatum, ex post
facto non convalescit. Quemadmodum
nec res mea legata mihi, si post te-
stamentum factum fuerit alienata, quia vires ab
initio legatum non habuit. Sed si sub condi-
tione legetur, poterit legatum valere
si eo, existentis condicionis tempore, mea non sit
vel edibus iuncta non sit secundum eos qui ex-
istimant meam sub condicione, et prius
tamen stipulatione legari posse. Amittitur
primum igitur legatum ex oratione [illegible] regu-
la in precedenti dicte, deinde legatum quod ad condic-
tionem illa oratione sequitur. Item
queri potest, si quis binas edes
habens alteras legavit et alteris ali-
quid iunctum eis, cum eas legavit, an
legatum valeat. Movetur, quia et senatus
consultum constituit, ne liberis ab edibus
nostris in alias edes transferre pos-
sessionibus eius futuris liceat, non distractis
tamen ipsis, ut ita interim dominus servetur
rescriptum fuit, numquid ergo ei legari possit
sit ei cum aliam domum legeret, sed ne
[illegible] eius, quia cum legatum est non est pos-
sessor futurus. Sed diuobus domini-
um legavit, septimanam et ex certa al-
teri eorum marmora ad exornandam
domum, sed an quod ei legaverat non
male agitatum dicitur an valeat,
quod domini est utrique legatarius et quod
si quis domum deductis marmo-

legatariis ribus legavit, quo voluit
heredem hec ad exornandam domum
que tenebat in hereditate, sed melius —k
dicetur in utroque, quod ceterorum non valere.
legatum tamen valebit, ut estimatio
eorum prestetur. Sed si quis ad opus
rei publice faciendum legavit, puto va-
lere legatum, nam et Pap. l. x. re. refert i-
peratorem nostrum cum divo Severo con-
stituisse eos qui ad opus rei publice promise-
runt posse contrahere ex edibus suis ur-
banis atque rusticis ad opus
rei publice hii quoque nec committi eam do-
mus, et sic videamus utrum ei soli ciui-
tati legari possit, in qua domum [illegible]
an et alii civitati in aliam transferre pos-
sit, et puto non esse permittendum, quamquam
constitutum sit ut domo quam aliquis
habet, ei permittitur in domum alterius
civitatis transferre. Hoc senatusconsultum non tantum —p
ad urbem, sed et ad alias civitates per-
tinet. Sed et divorum fratrum est rescriptum ad Tul-
lium Paulum in Ephyticam ob tribunal
publicum desideratum, ut sibi distra-
here permitteretur, quia eius ius di- —q
cendi tene gravem [illegible] hoc senatusconsultum non tam
ad edes, sed et ad balnea vel ad aliud
quod edificium vel porticus in edibus,
vel tabernas vel popinas extendi-
tur. Item hoc prohibetur legari quod
non alias prestari potest quam ut edibus detra-
hatur; subducitur ita marmora
vel columpne, item tegule, et tigna
et hostia. Senatus censuit enim hoc prohibens —s
parietibus interitum hostibus et si cetera edibus sint
vel vela legari potuerint; tamen, si fistu-
le vel castellum, sed an tomentaria aut si q

[illegible] de una domo ad aliam [illegible]

detrahi an edificium et prohibetur, legari, quia illud quodammodo ex
negotiatione [illegible] dicitur legatum, ut. C. [illegible] nec adicitur et
l. ut. et fac. l. te[illegible] infecto. l. fi.

e. Constituit. ut. C. de edifi. p[illegible]. l. si quis post hac.
—a Hoc senatusconsultum ad urbem cum precedenti. §.
—b Ad urbem romam pertinet, ad ceteras urbes [illegible]
—c Tribunal publicum, [illegible] tribunus rei publice.
—d [illegible] de quo dicitur [illegible] porticu medium. §.
—e Et in edibus al' porticu sine edibus applicatur [illegible]
—f Et [illegible] bibliotheca. l. armaria. ut. j. t. [illegible] sibi bibliothecam.
—g Castellum, id est hostia quibus murus [illegible] ad domum [illegible]
ut corpus clauditur. §. h.

de donatione [illegible] l. marcellus. §
—r Legatum mathea. §. legatum, ut. j. e. fina. § ult.
de [illegible] de l. fina [illegible] uerba ad [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Cum ab hostibus potitur. sic. C. de capt. suo. ma. l. y.
C. pignoris. tenetur ei in pignore tenet re dans ... licet sic ... [illegible]

etiam pecunias eas quas fuerit consecutus poterit
legatarius ... tamen si in potestate sit ... quod
ergo in fructus dicendum est. si qui
fuerint percepti ... licebit filio ali-
ter existimari. dubitari potest utrum
mens sive scriptura plenius accipien-
da est. ut si quid ibi fuerit pretio quod pre-
tio ... non possit ... dicendum est nec tabulas ... affi-
xas ... signa vel sigilla
sigilli ... legatarium posse sed
si ... testator ... statuas ... domui ... legavit.
dubitari ... poterit an valeat ... puto
valere. sed et ea que legavit ... in-
veniat ... cum sit legatum. sed si ... ea in vivis ... puto non extingui.

Item. Si vice sua ... ignorat ... q.

Item. Senatus enim ea que sunt ... tum non fuerint heres non existimatione
prestabit. sed si ... ex ... fuerint
... in ... non ... declarat.
... sive ex solvat. Marcellus
etiam scribit si maritus ... in ... uxoris
... in ... accepit ... pro
se ... quas ... suas ... fuerint
ita sunt ... mulieris ... tradi ... non ...
... q. ... in precium ...
go sunt ea obfuturum quominus ...
... petebitur posse cum ...
legatum que ... potest. C. legatum
in aliena ... non potest ...
non potest. Cum ab hostibus receptus
... legatum sibi potest ... legatum
... vinculo pignoris ... in
... querebatur.

Item. Servum filii sui cui testamento pecu-
lium legavit post presumitur pater mor-
tuus sit filius et apud patrem peculium
remansit constat legatum ... filius
... non ... videtur ... pe-
culium ... probari ... sibi legatum ignoraret ... vel lega-
vit. postea agnovit ... voluit p-
tinere ad se legatum ... qui le-
gatarius non ... pius
fuisse videtur ... quo hereditatem adi-
C. Si quis ... quis legavit ... ma-
... si lana legatur ... a
... eveniat ... lib. ... die-
bus legatum ... sup ... ex ... conscientia ... puto ...
... testator ... in mente
... legatum ... non
... peculium ... legatum
non ... testator ... voluntatem.
Cui quis chirographum legavit
debitum legatum. non solum tabulas.
argumento est venditio nominis quo chirographum
venerit. nomen sine corpus venisse
videtur sed nomen legatum ... benigne
... debitum ... accipiendum
est ut actiones adversus debitorem cedan-
tur. C. Si ... filius ... legatum ... lib-
erare ... debere solum
legatum ... puta ... fraudet
... liberatus ... fuit
... pignoris ... Si statum
liberum heres legaverit ... heredi
ipsum statum liberum prestare magis ...
existimatore ... existimatorem ... non
prestabit ... non ... consentite

pignoris ... facit ... tenetur ... ut ... i. ... r. actionis ...
C. Si statu liber ... prestabit ... legatarius ... nec enim
cogitur nisi ... ut ... si domus ... sustituitur.

Liberi quia non habent existimationem. ut ... tu. ... corpum.

ad dictum nullius sententiae teneri, et aestimatio potest peti ab eo heres ubi. Si domus fuit testatoris, alteri usus fructus, alteri titulo legati ... nus non debebit, sed heres cogitur dominium adquirere et praestare.

Pomponius. Si testator pupilli ancillas legasset, easque tutor a pupillo emisset, ... quod sciens tibi legatum esse ... et Aristo et Octavenus probant.

Heres servum generaliter ... captivitate re sanum esse promittere ... Sed furtis et noxis solutum esse promittere non debebit, quia ... debebit ... liceat ... an autem ... praestare eius nomine, ob id quod furtum fecit filius aut noxam nocuit, caveatur quominus cum herede domino liceat, sicut ob id quod obligatus est finibus (?) caveatur possit, ut cum herede domino non liceat. Sed ... legatarius est, talis dari debeat qualis est.

Item. Quae de legato dicta sunt, eadem transferre licebit ad eum cui vel Stichum vel Damam ... tum ei promissus est.

Ulpianus. Cum res legata est, si quidem propria fuit testatoris et copiam eius habet heres, moram facere non debet, sed eam absque mora praestare; quam interest ... usuras et omnem utilitatem praestandam Sabinus ait. Si sit res alibi sit quam ubi petitur, primum quidem constat ibi esse praestandam ubi relicta est, nisi alibi testator voluit; nam si alibi voluit, ibi praestanda est ubi testator voluit vel ubi verisimile est eum voluisse; ... quae propius ... alicuius provinciae legatis ... si alibi sit relicta, alibi autem ... translata est dolo malo eius, nisi ibi praestetur ubi petitur, ... praestabitur ... sine dolo ... praestabitur quo ... sit ... Si ... petatur quae pondere, numero, mensura continentur, si quidem certum corpus legatum est, veluti frumentum ex illo horreo aut vinum ex apotheca illa, ibi praestabitur ubi relictum est, nisi alia mens fuerit testatoris; si vero non fuerit certum corpus, ibi praestandum ubi petitur.

Quodsi Stichus sit legatus et culpa heredis non appareat, debebit ex stipulatione ... praestare. Sed si culpa intervenit heredis, ... non aestimationem eius praestare ... actionibus putare ... Sed et si alicuius fuit in fuga sit sine culpa heredis ... potest ... alieno culpa admittetur ... cavebit autem si ... fuerit apprehensus aut ipsum aut aestimationem praestare, quod ... in suo ab hostibus captivo constat.

Si Stichus aut Pamphilus legetur et alter ex his vel in fuga sit vel apud hostes, dicendum est praesentem praestari aut absentis aestimationem. Totiens enim heredi electio committenda est quotiens moram non est facturus legatario. Qua re placuit si alter decessit, alterum omnimodo praestandum, fortassis vel mortui ...

xxv

[illegible] ... Sed si heres dolo ... [illegible] ... non esse puta quod erat ... [illegible]

... tum praestandum [illegible] ... absolute ...
... ganti non ... ut si potuit
a domino redimere ... uel ipsum
uel absentis existimationem praestan-
dam. ¶ Cum res aliena uel indotata
... culpa heredis perierit si
apparet ... quam caueret
... perierit ... culpa heredis ... te-
pidius ... tempus modus ... cul-
pa qualiter existimandum sit.
Ut ... annus ... non solum ... dolo
... quae ... est ... ¶ ... ad
... diligentia ...
... ¶ Item si fundus
... petitus ... existimationem ...
existimatio non ... ut
... non post moram ... debeatur ...
... eius ... corporum legatum
uenit.

Ulp. Si heredis seruus tibi legatum
ignorante domino subtractis rebus
... actionem ...
actionem nomine filii ... dominus
... heredis ... quae
... ¶ Si Titius ex heredi-
bus suum legatum ... non ...
non placet ... culpa
... non ... naturalis.

Ulp. Sicut legatur cum xiiii. annorum
... uiuit ... xiiii.
annos impleuerit ... patrem ...
... Marcellus scripsit ergo cum
... xiiii. annorum ... pue-
... annua bima trima die ...

... xiiii. annos ... tempus ... uent-
atum ... legatum ... pro mo-
... si ... post ...
post biennium ... (Si ... post an-
num ... debitum ... infra ... uel
ad ... annos ... minoribus
debebitur ... minor
... xiiii. annis ... dum ... constitisset
... legatum filio ... ad le-
... praesertim ... testamentum ...
... aut legatum ... totaliter
... xiiii. annis ... sit comple-
... xiiii.
annum ... nichil ... -s
... postea ad ... differetur ...
... tempore minor. xiiii. annis
filius fuerit ... puto ... annua
bima trima die ... et die
... xiiii. annorum ... nisi
... testa-
toris ... sentientis. ¶ Si Titio
... quae ego ... rogatus
... fideicommissum ...
... nichil ...
... non post ... solu-
... ergo ...
... substitutor ...
... fideicommisso ... pra-
... non solum ...
... eius solum ...
... dari actionem
... soluendo sit ...
uerit.

Ulp. Si ... in ... certum ...

[illegible]

legatis q̄ ei d'bet an legatū ualeat
cum tc̄ elitoris q̄uidē michil m
t̄c eum debitor hīc q̄ testō ac
cepit c̄ ipūs libri q̄ippe
uenia a fideiussoribus hīc potent
q̄ sintētfideiussor titio leget a si
d'eius ommittit ut ē c̄litor u soluat
et debitori fit remissionis. b's. igit
cū titio q̄ eaāfidei potent q̄ uti
usq̄ iī legatarius soluē. Contu
misse aut̄ oportet eū q̄ui dāpna
tur hec solū fundū uendere nō
gratis dampnantur facere. s; hoc so
lum ut uendat uō pretio q̄ sic
to p̄tio sit dāpnatus facere. ne
ce̅ hebit tanti uendere q̄ āti dāp
natus ē.

Iav. Si filius pl̄ar fit p̄ontū por
tōē legatū ei relictū ac q̄rere. Cū
h̄editatis inter. ē̄ h̄ēre pnūtia
uit nō agere q̄ sil lu sorte agere.
michil hoc nocebit legatariis. Q̄
ergo s; p̄ iuria; filii pnūtiatū.
non tū pnūciauit. Si iuria ei facta
nō nocebit legatariis. ut sabinus sig
ficat. ut filii sui substitutū pnūciet.
q̄ ille legatariis teneatur. in dicam
ei cū ius faciat hec pnūtiatio q̄ ac
tum adiptus p̄sonā nūq̄ legatariis
teneatur. nec eni tū ip̄o h̄ec ciem pot
s; sē uīdicaūi p gratiā iubit q̄ ei l
gatariis ut creditoribus. Siquis aū
q̄c; d' familia bit ē adierit h̄editatem.
uel nec testatoris h̄editatē aut legi
tor psecutus ad uius sui fiscū locum

hic ḡo tū si fiscus bōa nō agnoscet
de necessitate redūdabit bonū le
gatorum ad hēdē. s; si subiecit de
latorem sibi ut ei h̄ditas ad iu
dicetur. ei honeribus careret. ul' mi
nus plene defendit cū; nō de bo
nerat. exēplo eius qui collusione
d' h̄editate litigauit. Cū uestiu
mor legatus sit; n; appareat q̄ualia
sint legata. an oia ip̄us p̄ris fa. osu
etudo demū regionis i q̄ua uisatus ē
requirenda ē. s; et mēs p̄ris fa. cui
legatarii dignitas ei caritas ane
cessitudo. Itē; ea. q̄ p̄ceditū ul' que
secuitur summam. scripta sint spectāda.

Pap. Set si c̄ctor nūmo. ul' utriq;
marcia h̄eāt etiā; lanea; legauit.
nō uisata. pecunia s; ipā corporā nū
morum ul' legate ōtinentur. n; pnūtia
tōe; recipunt. exēplo ei illib; corporū
estimanda sunt.

Paul. Si cauis sui oēs cū peculio
legati sunt. etiā; hīs sui debentur.
q̄ui nullū peculiū h̄nt. Si a filio
i pubere sub ōdictione legatū sit. et fi
lius h̄ēs extiterit. d'einde mortuus est.
p̄t dia p̄scripta. q̄ a filio sub ōdictione
legauit. a substituto pure rep̄tit
ur; ut si statu ueluisse a substituto dari.
si filius p̄ tēt ōdictā decessisset.

Ulp. Quid ergo si maior q̄ui in
tate; a substituto reliq̄ud ō pcedit.
hoc eit q̄d substituto relictū est.
q̄uo cōcurrit cū summa supioribus
tabulis inscripta in redebitur s; si

[illegible]

repperient legatum cum alio. forte sim dum enim legavit ab impubere, repeti ab herede ab impubere. Hec in casu: repetitio heredi cavet utrumque in quo dubium est.

Si quis duos heredes scripserit et a pupillo unum quod solidum est legata non praestari, certe ea atque si a duobus testamentis legatum est, nam ea si in testamento filio vel filio meo esset, certe testamento legatum sine dubio valet. Legatum vivis secundum testamentum ad pupillum adiecit. Si his quos non testamento legatum accedit ob facinus hoc esse mentem, sine dubio dicendum est eum ex testamento non teneri. Si in eodem quoque tenentur quasi post rechunet; et puto teneri. Si animal acceperit legatum, puto teneri non videtur praestari; certe, ut praestari praestari quam esse simul. Item si si is cui legatum est ob campum in fenum possessum passus est, puto eum teneri debere, ei etiam praemittendum; si mortuum intulit fecerit que religiosus; locum legatum si quidem praestare intulit, cum aliis esset non possit, vel tamen postea non haberet ex testamento non tenebitur. Quamvis teneatur ut pretium loci praestet; si quidem ipse praestare vel illum sensu voluit ex testamento non tenebitur; si in eum intulit suo arbitrio, tenebitur praestare si sit in hereditate, vel pretium praestetur testatoris enim qui legavit vel alio in fenum voluit, vel pretium loci legatario offerri. Si in servum ipse accidit, quo punitur ad maleficium vel a bestiis consumetur vel supplicio afficietur, equissimum esse pretium

Pop. Turpia legata que denotandi magis legatarii causa scribuntur odio scribentis pro non scriptis habentur.

Si tacite legatum relictum est hereditatis seu nuptiis et uxore testatoris ex secundo decessit, et nupsit legatum ei deberi, et si filium moliri prodidit, in quam missione, cui tibi legatum esse, sicut manumissionis; nichil omnius debetur legatum tibi, quia pretio non fecit quominus perveniat ad libertatem. Si post heredes nominata sit in legata a villes partes debent hereditas omnes heredis mas.

Item. Neque potest testator suo cavere lege in suo testamento locum habeat, quia nec tempore alia locum dicere servum obligatum heredis legatori nomine potest.

Item. Si legatum sit nomine suppletur legatarius, fingitur enim non esse praestandus, nec ullum in legato capitum esse intelligetur.

Vlp. Si res obligatas per fideicommissum fuit relicta, si quidem scit eam testator obligatam esse, ab herede luenda est, nisi alio fuit sine scientia a fideicommisso vel hac rem alia; res relicturus fuisset obligata, vel fideicommisso esse superfluum esse solutio herede alieno.

si testatori placuit eo anno fructus quinquaginta libertorum praediorum bonorum ad heredes suos pertinere voluit, non tamen aperte utique dominus liberandos sensit. potuit fieri ut pro his exceptione actionibus quas hypothecaria secum agere consequuntur, actiones sibi exhiberi [illegible] quia [illegible] suo tempore non fecit, tamen primis dictionibus possidendis pecuniae ideo praestabit.

Paulus. Domus hereditarias exustas a herede nummis eius extructas ex causa fideicommissi post mortem heredis restituendas viri boni arbitratu, sumptuum ratione deducta, [illegible] quantitatibus aestimatis reddi [illegible].

Ulpianus. Si non nulla culpa eius [illegible] acciderit [illegible].

Ulpianus. Quod si illa retinuerit [illegible] condictione competere, quod plus debito solvit.

Papinianus. Sumptus autem in reficiendo domo necessario factos a legatario praeteriti legatum cum postea condicio extiterit non esse reputandos existimavi.

Paulus. Si ancilla cum liberis legata sit et ancilla sola sit, si non fuerit liberi; liberi soli si non sit ancilla debentur.

Celsus. Si ancillas omnes et quae ex his nata sunt testator legavit, una mortua Servius partum eius deberi negat, quia accessionis loco legatus sit; quod falsum puto; nec verbis nec voluntati defuncti accommodata est haec sententia.

Scaevola. Capitulo scripturae septum similiter [illegible] in hereditate [illegible].

[illegible] nec legatis valent.

Lex. Si ita legatum sit: [illegible] Titio lego [illegible] inveniantur in hereditate, inutile est legatum, si non [illegible] arbores post [illegible] quas Titius elegit [illegible] quam invenit [illegible].

[illegible] legatum [illegible] si legatarius noluit [illegible] sine adiectione si volet legatum sit [illegible] legatarius [illegible] aliud enim iuris est [illegible] conceptum aliud [illegible] exprimatur.

Si domus fuerit legata [illegible] peculium [illegible] materia [illegible] dicemus utile legatum [illegible] domo [illegible] loco testator [illegible] dificavit [illegible] legatum [illegible] aliud testatorem sensisse fuit approbatum.

Item. Et si quis pro emere vel vendere iussit testator heredem suum, adhuc utile legatum est, quod enim si legatarius agnoverit emere fundum [illegible] heredis [illegible] necessitate cum fundum [illegible] nullum invenit eptorem vel ex [illegible] legatarius magis [illegible] cum fundum emere nec aliter heres [illegible] quam si testator iussisset.

Item. Servus unius ex heredibus legatus si quod in hereditate maliciose fecit [illegible] dicitur [illegible] forte [illegible].

-x Hic debet. cum proprijs nominibus ex pluribus filijs eis relicta. ut .j. ad trebel. nam quid. 29. et .ti. .l. turpia. § fi. 24. de stip. ser. sicut si filius. Si autem appellatione tunc pheredi gratia. ut .s. e. plane. § fi. de ob. 24. c. si in contrario quod fuit de alio dicitur

non aliter adquiri eum debere quam ex condi-
tionibus cohibendibus qui admittuntur. idem est si
generaliter legatus. Si ex pluribus
heredibus ex certis partibus institutis
quibusdam eorum legatum sit. heres non
prohibitam a parte quo suppulit se le-
gatum habere debent.

Idem. Si post mortem patris filio le-
getur. dubium non est quin mortuo
patre ad filium pertineat legatum. nec enim
est ea pars heredis consistit. nec necesse si
servo post mortem domini legatum
est relictum. sequitur enim ad eam devenit ad
heredem domini pertinere quia actio. ut nec
viuus est existente domini liber esse iussus
fuerit. Nam cum codicillis dies legati cedit
aliquis heres domino constitutus quo fit
ut hereditati acquisitum legatum per
ficta herede aliquo existente. non enim
pertineat. preterea quia si aliquis heres suus
aut necessarius domino extitit eius
esset. tunc enim quia unum contineat ut heres
constat a die legati cedit. prohibi-
lius tunc ad ipsum potius cum relictum
est pertinet legatum quam ad heredem
eius a quo libertatem consequitur. Si
pure legatus servus sub condicione
cum eo legatum servo non constante condi-
tione legatum pure translatum erat.
ad legatarium pertinebit. nam si pen-
dente condicione libertatis legatum
cesserit. postea quam defecerit condi-
cio libertatis ad heredem legatarium non

liber esse iussus fuerit. sub condicione

pertinet legatum quia si liberum est pure lega-
tus sit et condicione liber esse iussus erit.
omnino inutile legatum est. quia dies non
veniens cum est causa ullius quaque cessit.
Sub alicui si servus tuo legatus sit.
et tunc post mortem tuam liber esse iussus
fuerit. inutile legatum est quia moriente
te tuum est.

Idem. Servo legato legatum posse ac-
ceptum est quia adita hereditate statim
servus acquiritur legatario deinde sequi-
tur legatum. Si servus sub condicione
legatum est et alienatur is medio
existit post mihi legatum alienatio
vero alienation condicionem quoque sequitur lega-
tum. Si vestimenta quae tecum dedi
bonis iussisset ei alienum solvere non esset
tores debent eius ad usus exac-
tores sic cohiberet quo iterum est hoc servi
solum hoc cum aliis habet actionem quam cum
testatore iussit tamen. Alio quoque
cum vicinum si filie nomine aut genero
aut sponso dotem dari iussit non
enim generi aut sponsus sed filia habet
actionem cuius maxime interest in tota
tam non esse. Si fundus qui est
legatus fructuum debeat impositam.
quod esset tam quam si utile legatus sit. uti
optimus maximusque est. liber pertinens
est. Servus qui in magno fuit lega-
tus non ante naturae quam nos ex
placet ei si ad iudicium iturum
sit iudicis erede partes esse debent.

-g Servo ut ad domum. imitate imperfecta. ut .j. e. si cui. ho. § cum servus. accursius.
-h Legatum. i. res legata. sequitur servum. et sic ab adita hereditate cedit dies legati relicti a domino servo legato ut hic et .C. de caducis tol. § in novissimo. Si autem ab ex-teo relinquitur tali servo tunc inspicitur tempus quo cedit dies. ut ut si ante aditam hereditatem cedat. tunc hereditati et per eam heredi futuro. Sig aut post. tunc legatario. ut .j. ti. .j. § servus. et .l. pr. circa principium et fi. nunc .j. de ope. le. .l. filius.
-i Cum iam alienavit. Si manumittit non potest. ut .j. eo. si agi. bi. .l. generaliter § .l. ar. et .C. si man. ita fu. ali. ea gratia. § hodie. et nec alienari. ut .C. communia de le. aut res que.
-k Legatario. i. legatarius potest vendere. ut .j. eo. ae. si fundum. et in medio ut antenear a venditione dic. ut .C. communia de le. .l. fi. § sin autem. ar.
-l Testator autem si coheredes. ut .S. fam. herc. si filia. § si par. et de pap.
-m Non enim generi. sic .j. ti. .j. .l. si tecio. § in dotem. et .l. de lib. .l. .l. non solum § .j. mis. et .l. aurelius § pr. et de usuf. co. tam paternis § o. c. de dotis promiss. si postea ideo ibi stipulatio hic legatum. et § .s. de usuf. to. .l. tali. et .l. de dic. et de dona. § fi. ubi est sponso competit actio ex testo sed ut .m. .l. titio. no. et § .j. de lib. .l. .l. am. ibi. de alius alius est ibi casus. et ad de quo .s. e. si tale. § fi. ar.

-c Cum iam debet ... aliquid ut ibi ar. et facit .j. de ope. .l. si opere. 24. ti. .l. statu liberum .l. § servus. ar.
-d Sapient non pertinet. videtur ei legatum esse. ita si gradus advenit. 40. ut .j. de .s. a. de. aliquanto in fi. ubi ea pendente. non transmittitur ut hic. et .C. de caducis tol. § sin autem. ar.

-e Certum est. alioquin legatum fuit est in suspenso. ut .s. .C. de neces. s. .l. p. § fi. 20. pr.

-f Inutile. libertas tamen etiam videtur prima et valet. ut .j. .t. .l. peculium. § fi. quod est .s. so. hic post fuit legatus et postea liber est iussus. ubi est quod non placet. ar. .j. ti. .l. si ticio. dic. § fi. .b. hic dicatur fuisse libertatem relictam vel fideicommissariam ab herede prestandam. ubi dessideo

-n Maxime. heredes quod tum interesse pro fructu. ut .C. de iure dot. pro honoribus et ex rei publice. ut .s. so. ma. .l. .l. § fi.
-o Constitutus est. ut .j. ti. .l. meuius. § pr. et ar. .s. e. habitatio.
-p Optimus est. sic .s. de contrahen. emp. .l. cum venditor et de evict. .l. pr. ar.
-q Servus quod in negotio. i. quo domini negotium gessit ar.
-r Et iudici debet. extra ius ut differat a sequenti. et ideo.
-s Et explicet. facit .C. de lo. pisc. .l. .l. et .C. fiunt uni et fami. herc. hoc. s. impr. ar.

-t Servus restitutorium. .j. e. § servus le. in prin. 20. et cum servus. et tum res. § si similia. accursius

Accursius Accursius Accursius doctor doctor legum. accursius

Servos quos legatarius an heres ... sit dubitatur: si forte dubium sit an his legatus vivat, placuit agi quidem ex testamento posse, sed officio iudicis contineri ut cautio interponeretur, qua heres caveret, cum res se praestiturum, et si nactus sit legatario restituturum.

Item. Si filius tuus furtum mihi fecerit et Titius heredem me instituerit, filium tibi legaverit, non est iniquum tale fieri, ut tibi tradi quasi apud Titium fuerit, id est ut mihi in tempus praestes furti nomine quod is fecit apud Titium. Nam et si fundus qui meus fuisset legatus tibi fuisset, non aliter a me tibi praestari deberet quam ut pristinam servitutem recipias. Nec dissimile est ei qui ... alienum consentit ... vel ei qui filium tecum ... quoniam non aliter restituere filium cogitur quam videbitur furti actione eo suo heres fuit, vel an quod negotium contrahere tur vel pena. Quod et si post aditam hereditatem filius legatus heredi furtum fecerit, ita praestari debebit, ut et hoc delictum quasi filius aestimatio a legatario offeratur heredi.

Ulpianus. Si domus aliena si placet sit legata nec adiectum sit quae domus, cum tecta domo testator sensit, non tamen apparet de qua cogitetur, heres quam domum vellet ex his quas testator habebit legatario dare, quae si nullas aedes relinquerit, magis derisorium est quam utile legatum. Ceterum utrum an cavere debeat is qui fructum praestat ex causa legati videamus.

Constituti. Sequitur ergo ... et regulariter dicendum est quotiens in iudicio praestitates legati aluntur, posse eum ex testamento petere: si in iudicio petitum est officio iudicis cautionem necessaria est, ut non excipiatur actio. Item pretium legati si certi heredi modicum ad solutionem datum est, nec urgendum ad suscipiendum iudicium, quod tempus ex bono et aequo praetorem observare oportebit. Qui confitetur se quidem debere, iusti autem affert causam cur non quod praestare non possit, audiendus est, ut puta si aliena res legata sit, neget quod dominus eam vendere ... pretium eius rei praestare affirmet, aut si servum hereditarium neget se dolo praestare, forte patrem suum vel matrem vel fratres naturales, aequissimum est concedi ei ex bona fide aestimationem officio iudicis praestare. Ceterum si alienum praedium legatum esset, vellet quod his aestimationem praestare, quia iniquum est ... a se separari impetrabit, id a patre vel a legato. ... enim aequius ... tolerabilius ... rem in hominibus ... recepit, est quod super plurimum. Si fundo municipum vectigali ipsis municipibus sit legatus, an legatum consistat et petere possint, videamus. Iulianus libro trigesimo tertio digestorum scribit, quamvis fundus vectigalis municipum sit, attamen quia aliquod ius municipes qui legavit habet, valere legatum. Sed et si non municipibus sed alii fundum vectigalem legaverit, non videri proprietatem rei legatam, sed id ius quod in vectigalibus fundis habemus.

Paulus. Si quis legaverit fundum Cornelianum exceptis vineis que

mortis tpr̄ cuius simul et uitae
cuius legato nichil deerit.

Gaius. Si heres iussus sit facere
ut lucius titius coheres cogendus est heres
tamen quia nec facere potest ut ego
heres nisi in condiderit. Ciuitas legata p
in lite capere atque ciuitatibus rescripto
ipsius non significatur.

Ulp. Licet imperator noster cum patre rescrip
sit uideri uoluntate testatoris re
petita a substituto que ab institu
to fuerant relicta tamen ita demum acci
piendum constitutiones diuinas uo
luntas que ex multis colligetur.
an quis ab herede legatum uel fidei
commissum relictum noluit a substitu
to deberi quid enim si aliam rem relinquid
a substituto deberi ei legatario uel
fideicommissum quem ab instituto non relinq
uit uel quod si substituit ut ex pte fidei
commissum tantum cum ab instituto relinq
uitur fideicommissum. In obscura igitur uoluntate
locum habere rescriptum dicendum erit.

Item. Si sic legatum aut fideicommissum
sum sit relictum si existimauerit si
iustum putauerit et legatum et fideicommissum
debebitur quoniam qui uiro potius bo
no commissum est non in meram uolun
tatem heredis collatum. Singu
titius decem fuerit legatum titius
debeat sciendum est nullum esse legatum.
et quidem si quantitas non sit adie
cta et ut decem que michi debebitur quia
non apparet quantum fuerit legatum.
Si ita scripto quod ego titio debeo ei le
gaui et quamuis quantitas non adiecta.

fecit nullum esse legatum. cum si x. que
titio debeat falsa demonstratio
non perimit legatum ut in legato do
tis. uel .r. si adiecerit x. que
michi titius debet lego: sine dubi
o nichil erit in legato nisi inest
demonstrationem et falsam con
dicionem: siue cumulatum inter
est. Contra si titio x. que in se
ius de legato non nullum erit legatum.
Et enim debitor domina ei summus exige
se existimetur legatum ei sed debitori
manent actiones aduersus eum heres
dum tacite primum cogetur. Si quis
ita stipulatus stichum aut x. utrum
ego uelit legauit que ei debebatur.
tenebitur heres eius ut prestet lega
tario actionem electionem habiturus utrum
stichum legauit cum ille stichum ei
aut x. debet. inutilis actio legata
rio aduersus heredem competit ut scrip
sit iul. l. xxxiij. dig. post actionem con
pellit heredem cepturum si stichum conse
cutus fuerit prestabit ei si x. mel
consequetur sed quod erit in arbitrio de
bitoris est legatarius is cui sti
chus legatus est.

Paulus. Quod si quis stichum
aut pamphilum stipulatus seruo
stichum legauerit meuio pamphilum.
heredem uterque intelligitur ut
cum hic alteri actionem suam alteri ce
stim actionem stichi aut pamphili cedat
re.

Ulp. Si pecunia fuit deposita ap
aliquem eius que fidei commissum ut eam pecuniam

a. Debitori. i. repositaldo. acturus. b. Cum post. sic. i. de toll. ex dolo. c. Debitore. d. i. ti. i. cum pater ... q. totale. go. si. re sumta ag nostrat ut diciam teneatur ut pro dixit. si non nec non tenetur.

ex praeterito fideicommissi ex rescripto divi pii debebitur. Qui videtur heres rogatus remittere id debitori: nam si novatione vel acceptilatione liberatus debitor ab herede, tamen ... accepto utile fideicommissum faciat, quod cum ... debitor fideicommissum relinqui potest.

Idem. Fideicommissum quod legatario relinquitur, tunc demum ab eo debetur, si ad legatarium legatum pervenit.

Ulpianus. Si quis testamento ... nulla ... ambiguitatem ... dixit ... Capitulum ... Marcellus notat ... qui sola ... relinqueret ... sex menses ... maximus ... pro portione Falcidiae satisfiat.

Iulianus. Si fundum sub condicione legatum heres pendente condicione sub alia condicione alii legasset, et postea exstiterit condicio quae priore testamento posita fuisset, ... condicio sub qua heres legaverat exstiterit, fundum a priore legatario non discedit, si rursus cum res legata fuisset, postea alter dominus agnoscere legatum, alter repellere ... in hoc casu similis ... qui duo fructus sunt. Stichum servum do lego, si servum Stichum intra annum non manumiserit ... Titio do lego, quid iuris est ... servum intra annum totum ... si quis decem intra annum manumiserit ... Qui fundum excepto aedificio legat, ap-

pellatione aedificii aut superficiem ... aut solum quoque ... divisum superpositum ... excepit nihil ominus ... totus fundus vindicabitur ... habitare ... fundus excepta villa ... quo aedificii ... Item ... patronum ... quis ... patrono meo heres ... Titio fundum do lego ... aestimationem deducetur. Titio fundum do lego, si heres meus ... excepto ... fundum vindicare potest. Si usus fructus fundi ... fructus legatus fuerat ... ad se legatum pertinere ... non ... legatum Stichum ...

solum legasse videatur ... patronum ...

[illegible]

ꝯ. i. ꝯ. ti. i. cū pꝫ. §. pꝫ q filio al. §. i. — cesset illi alii institutū
Certam. legatarium gnali ca nā in tm̄ — modo dici aliud in cōn
Non innitat. uidelicet §. p eo qd̄ titē.

// uēdicare nō potuit hoc cū q uiuis sit a substituto

uendicabitur. Si pater ab impubere
filio titio fundum legaverit a substituto
eundem [sub condicione] pupillus
patri heres extitit sive uendicaverit
titius legatum sive repudiaverit quam-
uis filius impubes decesserit a substi-
tuto legatum pupilli heredum ē. ac si
repetitum legatum esset quare et si pu-
re a filio sub condicione a substituto
legatum fuerit pupillo omnia ab utroque ac
si certum a filio legatum fuisset. contra aut
si a filio sub condicione a substituto pu-
re legatum fuisset pupillus condicione
pendente decesserit ex substitutione sola
legatum valebit. Cum ubi servus legatus
erit. ... cum fundo ... le-
gato utile legatum est sive ... uix ...
... totum debebitur. Cum
statu liber sub condicione legatus est et
pendente condicione legati condicio statu
libertatis extiterit legatum inutile fit
non sic statuti libertas tunc demum p-
uenit legatarium cum iures acceptu ita
legatum quoque non ante perveniat quam
dies eius cesserit. Cum filio impubere
legatus est ab substituto liber esse
iussus siquidem pupillus ad pu-
bertatem pervenerit ab eo cui legatus
fuerat uendicabitur mortuo autem
pupillo libertas competit longe ma-
gis hoc ita conveniet si idem servus
sub condicione ab impubere legatus
sit et pendente condicione filius intra pu-
bertatem decesserit.

Item. Non quemadmodum in legatis ...
tres facta fuerit die cedente
obligatio legati extinguitur. set
ita si eo modo fuerit eius quo ad-

auelli non possit. Primum tamen queri-
tur si pure legatum sit accipe in eo post
diem legati cedentem ab eo
herede a quo sub condicione alius le-
gatum fuit nec per agi coeptum. quis
status est eius utraque condicione
... sub condicione ...
... in ... debeatur. Is
cui sub condicione ... agere
... heredis eius quando ... ab
... usu acquisierit ...
... legatum fuit cui post ...
... petere ...
... legatas
... eius fundi ...
... capite minutus
est ... pure ... Si ac-
... tanti litis estima-
tio debebit quia ... abesset. Marcellus.
Item ... si pure ...
... legatum ē aut ... emp-
tum ... petere debebo. Iulianus.
Quod si legatum sit id quod ex Pamphila natum
erit ego Pamphilam mercatus sum.
... non possunt ...
... lucrativa ...
eius mercatus sum ...
... actio ...
Cum Gaius ... eius ...
... fundi legati ...
... Gaius ... heres meus ...
damnas esto dare quod Lucius Titius michi de-
bet ... heres meus ... damnas
esto dare ei ... suo ...
... alteri ac
... litis estimatione p-
... testator Gaio ac-
ceptum fecit ...

... ex q pupill' adiuit ...

Quod in ... ex Titio ... a substituto ... si erat tacita repeti
... ex quo ...
... ex sub. ... ex fid. c. t. ac.
Quis ... Seius ...
... alii ... si ... erit. ut
Cum ex ... colligitur ...
Debebit ... q. Sticho
Cum statu lib. Titii uelit ... libertate
si Seius erit ... heres Titii lega-
uit eidem Stichum si navis ex Asia
uenerit ... libertas si ... erit
Ubi ... navis uenerit ex Asia.
Obiit ... defuncti ... Titi. a.
Legat. ... heres ... Seius ... si pt.
Deficit ... deficit ... extite. et ... condi-
cione ... si ... fuit ...
... si ... Titius.
Succed. ab herede relictum. ...
Primum ... opt. l.
... ab herede relict. l. cū i.
Legatum pure ... in f. ac.
Eius ... l. c. substituto ... condic.
A filio impu ... si ad
Legat. ... pubertate pervenit
q ualet ... c. ... l. ... Si ... f. h
... uires repetere ... dies ... sive ... fu-
... q sub condic. fuit legat. ...
... q pure fuit legat. in primo
... relinq. libertas a sub-
stituto ... relinq. sub condic. ... ad
... legatum sub ... condic. ...
... debet ... si
pervenit pupill' ad pubertatem ... fac.
C. de necess. s. l. quam ... c. f. ... uendicab.
Vendicab. ... legatarius ... ad libertatem
Item ... ut fil' iste ... perue-
niat ... lib. iussus e a substituto
Legat. ... duas
Non quemadmodum. ... lucrativas ... le-
gatarie ... non posse ...
de act. ... l. ... hic ē q si res in
legatum ab aliquo fiat mea ex
causa lucrativa ... desinit deb.
... ex causa legati ... si ...
... uincere ... mea ut ...
... non possit ... post duo
exempla. ... Titius legavit ... rē Ga-
n pure. ... sub condic.
legavit Seio ... heres Gaii p-
endente condic. ... eius ... dona-
uit ... sit mea ... avelli
... per Seium extite condic. legati
... ab ... Titii ... petere. Aliud
ē exemplum Titii ex causa donat. ... pro-
misit rē Gaii pure. deinde Gaius eam
rem sub condicione legavit Seio. heres Ga-
ii pendente condic. ... in dona-
uit ... per ... Seium ... ad
l. agere ex stipul. ... Titiani ... si ... sa

Die cedente. ... si ... ut ... del. s. si res ... Gaii. legatum set al-
Legatum sit ... q eam rē sciebat alienam ... tenere. heres
de eius ut. C. de l. ... alienam ... Gaii ... erat legatum ... Gaii ... l. prox.
Cedente. ... ab ... eo herede ... condic. extite ... legate, ... a filii. Ex sa-
Alga ... ablata ... pulacie ... ex causa lucrativa. condic. sunt.
Debeat. actio ... a domino cui erat Gaii legat. a Gaio et domino. ... heres Gaii ...
donavit pendente condic. legati relicti a Gaio ... plane ... c. sup.
Avelli. ... Titii ... de acq. ... l. non ... Stichum. ac.

Certi. ... legatarium ... cessat
... ex ...
... ad l. fal. c. i.
... ad l. fal.
... c. i. ... cū
pꝫ. §. pꝫ q filio ac.
Quia ... pt. ...
... pure ... ac-
cepto ... ut h.
... de condic. ...
... ob. c. l. si mulier
... de ... l.
... ac. ... pure.
... pure ...
... cessat
dies ... ut C.
... l. ... l. f.
... s. ... si.
Non repudia
uit. ... quia heres
... repudi
are ... in ... le-
gatarium ...
... ut ...
... pure.
... condic.
hereditatis ...
... est ...
... ut ... c. l. si ...
... Fuisse ...
... repudia-
re non potest
ut. s. de acq. her. l.
... quod ... h ...
non dic q tenet
repudiatio. ac.
Si pater filio. s.
substituto ... pu
Substitutū pupillare ...
... sit
uulgaris ut. s.
de uulg. sub. l. ...
... ut ...
... repudiavit ...
... ac. si ...
Legatum ... ab
institutio ...
... secund. de
... ut C. de l.
... fil' dic re-
lictum ab instituto
... repe-
tita a substituto
q ii ualet ut deberet ex expressa repetitione si ex tacita deberet
ut. i. e. ... §. sicd ... ut i.
A filio. s. instituto ... ut. s. e. ... §. ... ut
Diuisse. si ... ab instituto relictum expresse ... re-
Sola. hec ... q ... ut ... s. de ... l. ... §. ...
... legatarium ... repetitione expresse ...
ut ... ualet ... ex ...
tacita repetitio ualet expressa ut. i. e. ... §. si ... q e

[illegible]

[illegible]

Si ex bonis legata fuit [illegible]

[illegible]

…ius legatum inutile sit. Cum Stichus aut Pamphilus legati fuisset duorum testium, et Stichum ex altero testamento consecutus fuissem, ex altero Pamphilum petere possum, quia si uno testamento Stichus aut Pamphilus legati fuisset, et Stichus ex causa lucrativa meus factus fuisset, nihilominus Pamphilum petere possem.

Marcianus. Titius Stichum pretio Seius tibi legavit: eum usque testamento consequeris.

Iulianus. Heres meus legatum si Titio heredi meo caverit, Maevio […] heres meus Titio decem dato, utile legatum est, quemadmodum quod alicui legatum ut exceperit fideicommissum restituatur. Eadem ratione hoc quoque legatum utile sit: Stichus heredi meo caveat se […] capio ex eo aureis opsonaturum. […] heres meus dare […] nas esto. Si Sempronius Titium heredem instituerit […] post biennium fundum dari iussit et Maevio Titius […] ab herede suo emerit, fundum Maevio praesenti die legavit, et Maevius prius fundum ab herede Titii accepit, si ex testamento Sempronii fundum petere velit, exceptione repelli potest, si pretio fundi […] tus non erit. Si cui homo legatus fuisset et per legatarium steterit, quominus Stichum, quem heres tradere volebat, acciperet, mortuo Sticho exceptio doli mali heredi proderit. Heres qui […]

agere. Cum servum ex testamento legatum ignorans eum sibi legatum […]

Cum servum legatum sub condicione vel in diem […] ab herede […] Item si […] Ex vendito […] pretium […] legati.

[…] ab herede sine […] legatarius […] legatario non potuerit te dixi posse legatarium ex testamento agere, quia non plenum legatum accepisset, quia eum quem obligatum ab herede suum accepit. Item ex testamento ab herede emit, si cognito legato ex testamento egit, et suum accepit, actione ex vendito absolvi debet, quia hoc iudicium bonae fidei continetur, sed doli mali exceptione: quia si pretio soluto agere instituit, […] consequi debebit, et actione ex empto pretium recuperabit, quemadmodum recuperet. Si vero evictus fuisset, […] ex empto actum fuit. […] actor […] legatum sibi deberi, et agat ex testamento, non aliter heres absolvi oportebit, quam pretium restituat […] fecit. Cum pater per suam filiam totius dotis nomine […] doli mali exceptione heres tutus erit […] ex […] puella ex testamento agere instituit […] alterutra actione contentus sit. Si ita legatum esset: si tabulas cyrographi mei heredi meo reddiderit, heres meus ei […] dato, huiusmodi condicio hanc vim habet, si heredem meum debito liberavit. Quare […] tabulae exstabunt, non intellegetur condicioni satisfecisse, et creditor non acceptum heredi fecerit, et si tabulae […] non sint, aestimabitur implesse dicere: si heredem liberavit, nec […]

[illegible]

peruenieb(at). iam tunc cum testam(entum) fiebat dubi(tabi)le incertumque erat, postea(quam) peruenit ad testatorem. ¶ Stichum Titio aut Meuio lega(tum) fuit: Stichus quem Titius elegerit debebit(ur) Meuio. nam utique eius ad quem legatum non pertinet facilius electio non convenit.

¶ Stichum aut Pamphilum utrum heres meus uolet Titio dato: si dixerit heres Stichum se uelle dare, Sticho mortuo liberabitur. cum autem semel dixerit heres utrum dare uelit, mutare sententiam non poterit.

¶ Legatum erat ita: fundum Cornelianum cum mancipiis quae in eo fundo cum moriar mea erunt heres meus Titio dato. ancilla quae in eo fundo esse consueuerat mortis tempore cum in fuga esset, enixa est quo anno ipsa ... legato cederet? ... ancilla quamuis in fuga sit legata uidetur, cuius fugitiua erit partum ... perinde ac si partus in eo fundo fuisset moriente patre familias. huic consequens est partus quoque matrem sequatur, et perinde legato cedat ac si in fundo editus fuisset.

¶ Stichum aut Pamphilum utrum eorum mallet legatarius, cum Pamphilum testator Titio donauit, fructus in obligatione manet. ¶ Si ita legatum fuerit Titio et Meuio: si grege fuit do lego, constat eos non concurrere in eum grege, sicuti non concurrunt cum ita legatur: Titio fundum do lego, Meuio alterum fundum do lego.

¶ Si is cui legatum fuerat antequam constitueret quem acceptum uellet decessit duobus heredibus relictis, legatum accipere simul uel certos, nisi consentiant, non poterunt; quia dum alter rem uendicare uult, alter in personam agere non potest; sed si consenserint, res debebitur. consentire autem uel sua sponte debent uel iudice imminente.

Paulus. Duobus coniunctim fundus pure legatus est; alter ex his post certi temporis praescriptionem abstulit; alter si totum fundum uendicare uelit, exceptione doli mali repelletur pro parte dimidia, quod fundum semel ad eos legatum peruenire uoluit.

Iulianus. Si tibi homo qui pignori Gaio datus erat legatus ab alio fuit, actione ex testamento heredes adversus heredem ut pignus luatur. ¶ Si testamento Stichus ab uno herede legatus fuerit Meuio, et eidem codicillis Stichus ab omnibus heredibus, etiamsi codicilli aperiuntur, Meuius litis aestimationem consecutus fuerit, postea uendicare ex codicillis non poterit, quia testator semel legatum ad eum peruenire uoluit.

¶ Cum seruus legatur, et ipsius status et omnium quae per eum adquiruntur ambiguitur, in suspenso est. nam si legatarius repudiauerit a se legatum, numquam eius fuisse uidebitur; si non repudiauerit, ex die aditae hereditatis eius intellegitur. secundum hanc regulam et iura eorum quae per eum adquiruntur, aut stipulatus fuerit, constituentur? ... hi qui legati erunt fuerint, statuentur: ut uel heredis uel legatarii seruus stipulatus esse existimetur. ¶ Si fundus ab omnibus heredibus legatus fuerit, quamuis heredes certis portionibus ... certum a primo ... pro partibus suis praestabunt.

[illegible gloss]

certum inveniatur quas partes tenebunt.

Cum legatum sit superficiarium legatario solum non quasi sequetur ut hac ... tute libere et superficie uti frui liceat.

P. Filio patris qui in potestate retinuerit herede pro parte instituto legatum quamquam is legatum ... durissima sententia est existimantium denegandam actionem legati patris si paternae abstinuerit hereditati: non enim impugnatur iudicium ab eo qui iustis rationibus noluit negotiis hereditariis implicari.

M. Sed si non aliter voluit pater eum ... legatum ... hereditatem retineat ... tamen coheredes eius ... legata praestare ... amicitiis ... constat cum ipsi filio non videtur solvendo esse hereditas ... non ... existimasse ... manifestissime approbetur.

Iul. Nam nec emancipatus ... hereditate ob ... legatum quod ... prohibetur ... cum permittendo his qui in potestate fuerint abstinere se hereditate pretor manifestum fecerit iussisse ipsos ... tribuere ... futurum esset si liberum arbitrium adeunde hereditatis habuisset.

P. Quid ergo si ita legavit: hoc amplius filio meo, non dubie voluntatis quaeretur quod cum filius non abstinuit est parentis ... filii prudentia ... voluntas ... planeque si pluribus filiis institutis ... legatorum bona divisit, voluntatis ratione legata actio denegabitur ei qui non agnoscit hereditatem.

Iul. Qui filium ... habebat heres institutus fuisset, cum ... in potestate aliena ... ab eo legari ... sit ... cum ... filio ... legari ... quae ... filio ... suo ... legetur. Consentiunt ... die data libertate servo legari vel pure vel sub condicione potest. cum vero libertas sub condicione data fuit, aliter utiliter, aliter inutiliter pure legabitur: nam si ea condicio libertatis fuit ut ... statim moritur ... aditam hereditatem ... condicio ... si Stichus ... dederit, vel capitolium ascenderit liber esto, utile legatum est. huiusmodi autem condiciones si heredi ... dederit si post aditam hereditatem capitolium ascenderit, utile legatum efficient ... Duobus heredibus institutis alteri Stichum legavit et eidem Stichus ... testatore ad libertatem pervenisset, totum legatum ... debebitur ... legatum ... arguitur ... legatum ... hereditatis ... ab alterius herede ... Cum suo legato legatum datum est, si alienatus fuisset ... legatum ... Cum ... aliquo legatur ... potest ... testatur ... ea quae suo legata sunt ... Cum qui Stichum legavit ... alienavit vel manumisit ... legati ... vel manumisso vel ... legatum debebit. Cum ... a te herede lega...

[illegible gloss]

[illegible]

tus fuit. et eid. suo aliquis legavit. et unico eo quod fuerit filium legavit: dies legati suo dati cessit. consequens est id legatum hereditati acquiri. ideo quamvis postea moriatur is qui vivum filium legavit. ad me id quod suo legatum est non pertinebit. Ceterum heres ex testamento petitus est. cui ei praestari quo lite contestabitur repraesentari debet actori. Et sic pars annalium et fructus fondorum in iudicium deducuntur ita quod suo legatorum vel hereditatis nomine interim obvenerit praestationi est petitioni.

Idem. Si fundum per fideicommissum remancipari iussit in exheredibus excussis pretiis reddituum et fundi. in eadem sit. prope est alienum hereditarium. postea fringente eum fideicommissum conveniatur. placet non fundum in. sed pretium eius restituendum. Marcellus notat. si fundum restituere maluit heres. audiendum esse dicimus.

Iul. Si Titio pecunia legata fuit. ac eius fideicommissum ut alienum servum manumitteret. nec dominus eum vendere velit. in eo loco minus legatum capiet. quod pretium non stat. quoniam fideicommissum praestet. Nam et si servus mortuus est. a legato non submovetur.

Sicuti conceditur unicuique ab eo ad quem legitima eius hereditas vel bonorum possessio perventura est. fideicommissum dare. ita ab eo ad quem impuberis filii legitima hereditas vel bonorum possessio perventura est fideicommissum recte dabitur.

Ulp. Quod fideicommissum a ceteris quam impubes decedat. valebit. ceterum si pubes factus decesserit. evanescit fideicommissum.

Idem. Plane si filium impuberem exheredavit. fideicommissum legitimum heredem

praestare non est cogendus nisi id quod apud eum fuit. Cum rogatus esset heres ex qua filius eius heres institutus esset restituere. aliis suum vendidit quaesitum est an hereditatem restituere cogendus esset. is ad quem hereditas ex persona filii heredis scripti pervenerit. Respondi: compellendum esse ad fideicommissum restituendum. cum quo ipsum filium heredem scriptum vendidit. cui pretium hereditatis quam restituere rogatus est habet. Constat adquirere hereditatis exceptionem filii heredis scripti pervenit. fideicommissum non praestare certe cogendus est. vel si dominus filii heredis scripti solvendo non est. Si cui Stichus aut Dama legatus esset. electione legatario data. et ei fideicommissum esset. ut Stichum alii praestaret. si Damam vindicare voluit. nihilominus Stichum ex causa fideicommissi praestare debebit. Sive ei plus est Dama compellendus est Stichum redimere sive minoris. Eoque Stichum iustae causae cogitur. cum praestare cui sive Stichus quo minus ex testamento habet quod fideicommissum fuit. Qui testamento manumittere etiam legatum vel hereditatem capit fideicommissum praestare cogendus non est. ac tantum is quod quasi suum legatum rogatus fuit manumittere. Sed si nummum pecuniam ex causa fideicommissi praestare cogendus est qui aliquid eius quoniam vel simile ex testamento consequitur.

Ulp. Videndum est tamen in aliquibus hunc capere rogavit cum aliquo. videatur hoc fideicommissum valere. et nec dicendum est quod nec ope opinionis hic libro possunt. nec in opposite exigunt. quamvis testator ita cavit.

Idem. Quidam testamento vel codicillis ita legavit. aureos quadringentos Pamphylo dari volo. ita ut infra scriptum est. a Iulio actore aureos tot. in castris quos habeo tot. in nummis quos habeo tot. post sumptus annos meos voluntate tota sit. cum eos sumere in alios usus transferre rationes. non solvere de summa accendere annui sic nec per hoc possent quaeritur.

[illegible]

Quotiens actore ... castaldo — f. Quot aureos — g. Cucurrisse sic ... paulo calimaco ... Quot pſtā [illegible]

[illegible]

late eēnt. quero an dbeāt fidei
omissum. R. uisile est patres
fa. d mostrare poti hrēdibꝰ uol
uisse. Vn aureos quadring
entos sine incomodo rei fam
iliaris ꝯlē possint. quā ꝯdi
tōne fidei omisso inceasse. q
in minutō pure datū eēt. ꝛ ido
quadringenta pāphile dbe
butur. Quot lege uul
bona uacantia ad fiscū ptie
nt. ꝛ legata ꝛ fidei omissa pstā
t. q pstare cogēt hrēs a quo rc
licta erāt. Si tibi suus le
gatꝰ fuit. ꝛ petitū a te. ut titio
aliqd pstares usq ad ptiū ſui.
d in suus decesſit. nich fidei o
missi noīe pstare cogēd' eris.
Si sept ceptc hrēs. rogatꝰ sit
pripe pecuniam. ꝛ hrēs qbꝰ test
legatū eāt. distribuēre id qd ſb ꝯ
dictiōe legatū ē. tū pripe dbeſſ.
cū ꝯdicto extitit. Interim ūa ān
ei. aū hrēs qbꝰ legatū est. satis
dare os. Cui statū lib pe
cuniā dare iussus ē. ꝛ rogatū po
test. ut eād pecuniā alic restit
uat. nā cū possit testator cod
icill' pure libertatē dare. ꝛ ibi in
ꝯdictōez extinguē. cur nō ꝛ p
fidei omissū eādē pecuniā adi
midi potatē hāt.
Idē. Si michi stichꝰ legatus
eēt. fidei ꝗ mee omissū. ut aū
stichū. aū pāphilū suū me
ū redderē. ꝛ in sticho aliqd ex
legato pp legē falcidiā pdidi
sē. necesse hēo. aū pāphylū s
uū meū titio dare. aū eā ptē
stichi. q legatoꝝ noīe accepō
Idē. Seruus ab hostibꝰ capt
recte legat. hī ei iure postlim
inii fit. ut qmadmodū hrēdē
instituē possimus. suū q in
[illegible]

[illegible]

Optare. de rigore iuꝛ ... [illegible]
[illegible]
[illegible]

hostiū potatē ēēt a legant quo
que eū pſtem.
Idē. Si i dnō stichꝰ legatꝰ eēt.
a suo ei optio data. ptē dum
diā stichi. dico ad dnm ptinē. q
pſit suus manumissus eūdē
stichū optare.
Idē. Si in sepmꝰ atitio hrēd le
gauit. titio qm ſb eād ꝯditiōe. ei
dem rē legauit. ꝯsistēre ꝯdictō
ne capiā legatū ꝯ ex testō sepmi.
Idē. Si suo meo stichꝰ legatꝰ fu
eit in testō. a q legatū repudia
uō. d in platis codicill. appariu
eit mic eūd stichū legatū eē. m
chomīn eūd stichū uēdicare possū.
Si ei qui in hostiū potate ē leg
atū fuit. ꝛ is ap hostes decesſit. nl
lī momti legatū eēt. quamuis
postliminio ꝯfirmari potuit.
Idem. Si minor. quā. xx. an.
dnūs suū nō pbata eā manum
isit. ꝛ ptea legatū ei dedit. ꝯs
alienatus ad libtatē pductus
fuisſt. legatū nō cap. nā pīd nl
lī ē momti legatū. ac si sie liber
tate datū fuisſt.
Idē. Intractus fidei omissis. fra
us legi fī uidē. quot qs in cod
icill. in testō rogaret. ꝯ domestic
a rogatiōe ul' cirographo obligā
ret se ad pstandū fidei omissū ei
q cape nō pōt.
Idē. Ab oībꝰ hrēdibꝰ legatū ita
eāt. quisquis m hrēs eēt dāpna
esto titio dare. c. d in infra. ꝯph
ensū eāt. ne uni ex hrēdibꝰ ei da
ret. Queēt reliq hrēdes utrū to
ta. c. dare dbeāt. an deducta un
ius illi hrēditaria portiōē. R. ue
ri eē. reliqs hrēdes. tota. c. dare
dbē. cū ꝛ significatio iuꝛ non
repugt huic sniē. ꝛ uolūtas
testatoris ꝯgruat. In testō

[illegible]

si certum sepulchrum lucio titio si his heredi me
o tabulas quibus ei peccuniam exprimi
si dederit. c. dato titius deinde an
te quam tabulas heredi redderet decessit.
quesitum est an heredi eius legatum deberetur.
Casus. Respondit si tabule fuissent non de
beri quia non redditis his cheles legatum
cessit. Iulianus notat si testamenti faciendi tempore
tabule nulle fuerint, vera ratione
dici potest legatum titio deberi quia condic
tio pro non scripta habeatur. Etiam rem
hostium posse legari. Sabinus ait si a
liquo casu emi possit. Quotiens
legatum fuerit quisquis michi heres
erit dampnas esto titio heredi dare
x. dabit. Denique constat cum ita le
gatum fuisset quisquis michi heres erit
dampnas esto heredi meo x. dare
exequatur heredum et
omnium partes eo quod unusquisque ei
ac coheredi suo dare dampnatus in
detur. Eo quidam instituit heredem
qui cumque mater eius decessisset. deinde
heres secundus scriptus fuisset, et ab eo le
gata ei qui sub condicione heres
scriptus fuisset relicta fuissent, sique
matre decessisset postquam dies lega
ti cessit. quesitum est an heredi eius
legata deberentur. verius est legatum
deberi heredi. sive pure a substituto
legatum datum est heredi primo sive
sub hac condicione si heres non fuerit
quia moriente eo condicio impletur.
Si socero a genero suo herede institu
to pars hereditatis alii legata fuis
set deducta quoque dote cum debitu
rum esse parte hereditatis legatam. Sabinus
respondit quemadmodum si peccunia ex
credito cum a socero debita fuisset
ea deducta parte hereditatis datum
fuisset.

Idem. Legatum erat itaque Lucius
titius michi debet ea heres meus
cornelio dare dampnas esto. nichil
amplius ex eo legato quam acti
ones suas heres prestare debet.
Affricanus. Cum testamento scriptum esset. heres
meus aureos c. licinio damp
nas esto neque ascripsisset dare le
gatum deberi constat
Idem. Si a pluribus heredibus lega
ta sint. eaque unus ex his per se pre
standa in potestate eorum
quibus sit legatum debere esse aut ut
ne a singulis heredibus petere velint.
an ab eo qui per se prestare iussus sit.
itaque eum qui per se prestare iussus sit
cavere debere coheredibus indempnes eos prestari. Si quis ser
vum cum aliquid sine libertate
legavit cum morietur ipse suus
leget. minime dubitandum quin
utile legatum futurum sit propterea
scilicet quia moriente suo id quod ipsi
legatum erit ad eum cum ipse lega
tus fuit perventurum sit.
Idem. Si servus legatus
vivo testatore fugisse di
catur impensa et periculo eius cui
legatus sit reddi debet. quemadmodum
rem legatam eo loco prestare
heres debeat in quo a testa
tore relicta sit. Etsi id quod ex
testamento michi debebatur quibus alius
vivo modo donavit manebit
adhuc michi ex testamento actio
et maxime si ignorem meam
factam esse alioquin consequens erit
ut et si tu ipse vivo modo eam
donaveris invito me liberetur.

x. deducta sua parte titius x. petet. Item si iussus fuis
set heres x. dare et fundum sibi habere. deducta sua parte.

Quod nullo modo recipiendum est, quia nec solutione quidem invito me fructuario liberetur heres. Cum homo Titio legatus esset, constitutum est in tuum arbitrium heredis esse. Titius vero eius dici electionem ei esse cui sit potestas quam actionem uti velit, id est legatarium. Cum in modum legatum illi, ut cum pro capitolium ascenderit, utile esse evidenti argumento probatur, atque quod constet usum fructum libertas legatum, et qui eorum supervixerit petatem utilis legatum. Idque idem heredem instituto dicendum est si mauit. Sed et cum quem ex stipulatus eram, Titio a te heredem in legavit, si quidem non ex lucrativa causa stipulatio intercessit, utile legatum esse placebat. Si vero ex duabus lucrativis magis placet inutile esse legatum, quia nec abesse quicquam nec bis eadem res praestari possit. Set si cum michi ex testamento Titii Stichum deberes, eundem a te heredem Sempronius mihi legavit, fideique tuae commisit ut eum alicui restituam, legatum utile est, quoniam sim habiturus. Idem iuris est in stipulatione. Cum a me legavit, multo magis superiore, Falcidie ex sequenti testamento consequeris. Item si duobus heredes ex testamento, qui non esset solvendo, cum fundum tu mihi iussus dare es, manebit tua obligatio, sicut manet si cum fundum tu mihi iussus dare es manebit tua obligatio sicut fundum emisse. Si ita scriptum fuerit: ... fideicommissum ... quod mihi ex testamento Titii ... fundum ... nisi in ... heres ... ex legato solvendi, ... ex causa ...

... fideicommissum est a publio quod Titio legavi, heres meus scio ex dato dubitando non est quin Titio suum legatum maneat, et scio ulterius ex debeat. Si autem ... usitatum ferre est sic legari: Lucio Titio decem heres a Publio uxori illius sed totum Sticho ... legatum esse ... ad lectionem heredis a Publio aliquid legetur, minime dubitandum est quin quem ita legavit debeat, multo quoniam minus dubitandum est si habeo quin ... decem ex dari ... quin ex debeant. Si servus alienus liber esse iussus et legatus sit, petitum ex legato sit posse eam, et libertas nullius momenti sit, ab herede esse per eum legatum firmatur, quod alioquin valet, si soli datum fuisset. Qui quinque in arcam habebat ita legavit vel supplantum promisit ex quinque quod in arca habeo, et legatum in supplantum valebit, sicut ut solam ... ut ex stipulatione vel ex testamento obligatum, ut vero ... quantum ex testamento peti possit, ... patietur. Nam quodam modo certum corpus quantum ... nam non sit legatum videtur. Quid si mortis tempore plena summa fuit, et postea ex ea decepit, sine dubio soli heredi decrescit. Si servus legatus sit et moram heres fecit, periculo eius minuit et deterior fit, ut si debilem forte fecerit, nichil eo teneatur. Cum quod tibi legatum fideive tuae commissum sit, ut mihi restituas, si quidem nichil praeterea ex testamento capias, dolum malum dumtaxat in exigendo eo legato, alioquin et culpam te mihi praestare debere existimavi, sicut in contractibus bonae fidei servatur, ut si quidem utriusque contrahentis commodum versetur et culpa, sin unius solius dolus malus.

tum mihi prestet. Cum in magnam gratiam titio pignora dederat. filium heredem instituit. filiam exheredauit. et in ita cauit. te titi peto rogo fidei que tue committo. ut in magnam gratiam que tibi pignori dedi uendas. deducto uniuerso debito tuo. quod a patre meo fuerit. id omne filie mee restituas. quero an secundum scripturam filia a titio fidei commissum petere posset. ut is actiones suas aduersus debitorem intelligendum ei scilicet cum quod pretium pignoris summa debiti excedit. Respondi autem mutandum sicut alius rogatus sit alius fidei commisso obstrigatum. Nam et cum testamento ita scribatur rogo te titi ut acceptis centum stichum seruum illum manumittas. uel sempronio quod pretium ... paruum quod ... te scribi. uerum est intelligendum heredis fidei commissum. ut pecuniam titio prestaret. Idemque ipsum titium cum eo herede acturum ut libertatem suo uel sempronio quod rogatus sit prestare cogendum. Candidus filio suo per ... fidei commisit. ut etiam pecuniam a quibusdam debitoribus suis mutuam daret. usuras leuiores taxauerat. placuit hoc fidei commissum utile totum esse.

Idem. Si quis ea que uxori sue donauerat uulgari modo legetur de aliis donationibus cum uideri sentire. ut quam de his que iure ualiture non sunt. alioquin frustra legatum sit. atque si ita exprimat. que uxori mee iure donaui ... manumissionis ea ei lego. nam inutile legatum futurum. Cum his cui fidei commissum erat. ut in fundum aut centum daret. fundum titio uendidit. cum electio ei relicta ut ...

maluit dandi. ut tamen alterum solidum prestet. pretoris officio conueniri existimo. ut si pecuniam titius offerat. inhibeat fundi repetitionem. Itaque cum eadem causa constitueret que futura esset. si alienatus fundus non fuisset. quoniam aduersus ipsum heredem officium pretoris siue arbitrii tale esse debet. ut si fundus non prestaretur. neque pluris neque minoris quam centum extimaretur.

Idem. Si heres generaliter seruum quem ipse uoluerit dare iussus. faciens fuere dederit usque furtum legatario fecerit. de dolo malo agi posse ait. Set et quamuis illud uerum est heredem in hoc teneri. ut non pessimum det. ad hoc tenetur ut et alium hominem prestet. et hunc pro noxe deditione relinquat.

Marcellus. Etiam si pupillus heredum excusauerit tutor. puta ut tali causa uel pupilli alium rerum. totum quod testamento datum est ei auferetur. Ita diui seuerus et antoninus rescripserunt.

Idem. Si quis in quinos sine personis quibus adherent legauit. utile est legatum. Set an extimatio debeat ex uoluntate defuncti statuenda esse diuus marcus et commodus rescripserunt.

Seruum suum heres dampnatus seruitus dare. cum manumisit. tenetur in eius extimationem. nec interest sciuerit an ignorauerit legatum. Set et si donauerit suum heres et eum is cui donatus est manumisit. tenetur heres. quamuis ignorauerit asse eum esse legatum. Si ita legatum fuerit. titio aut seio do lego. utrique legatum est. Sic utrique legatum est cui fundus cum domo formiana legatus est. Si quis scripserit testamento fieri quod contra ius est uel bonos mores.

non ualet. ueluti si quis scripserit contra legem
aliquid, uel contra edictum pretoris, uel etiam turpe
aliquid. ¶ Diui seuerus et antoninus rescripserunt iu-
randi condicionem legatis auctoritate iuris.
in testamento scriptam, pro non esse momenti.

LX. ¶ Seruo alieno ita legatum pot-
quod adfuturum uel si fuerit forte ti-
tij erit. ut marcellus ait. ¶ Si quis
post tempus libertatem seruo suo dedit,
et interea rogauit heredem, donec
ad libertatem perueniat, cibaria ei dare,
testatoris uoluntati obtemperandum
esse diuus seuerus et antoninus rescripserunt.
¶ Si quis a pro herede centum legauit
alicui et eidem a fideiussore postea quos
generaliter repetierit legata, tacite uide-
tur repetisse. Sed si pro impubere filio
substituit, et a substituto legata
repetierit, si pupillus heres extite-
rit, uel in pubertate decesserit, repe-
titio non ualet. quia uoluntas
defuncti hec uidetur fuisse ut semel deberentur.
¶ Si ab impubere legatum fuit sub con-
dicione, si ad pubertatem peruenit, et a
substituto repetitum fuit, legatum
tum debetur et a substituto. nec uidetur
repetita condicio que inutile
legatum facit. ¶ Acceptas uoluntate
defunctorum circa sepulturam ut ui-
uentibus aut si qua alia super ea cir-
ca funus impedant, non ualere placet.

LXI. ¶ Fuluius Fa. miles scripsit
uel uetranus licet sine testamento decedat
potest fideicommittere a patre. quia et
testamentum facere potest. ¶ Si ulpius ab intestato
decesserit, a patrono potest usque ad partem
tem debitam fideicommissum relinquere. quod
si testamentum faceret, licebat ei partem debitam
solam relinquere. ¶ Qui intestato de-
cedit, et sciat bona sua ad fiscum per-
uentura uacantia, fidei fisci committere
potest. ¶ Apud marcellum talis questio a-
gitatur. quidam a Seio cui fundum
legauerat, fidei commiserat, ut eum
fundum post mortem suam restitu-
eret Sempronio. eiusdem legatarij fi-
dei commisit, ut Titio centum daret.
quero quid iuris sit. Et ait marcel-
lus, restitutio testamento centum ex fructibus quos
uiuus legatarius percepit, relinquentur.
et legatarius post tantum temporis decesserit,
ut ex fructibus centum fierent. Titium centum
acceptum, si post acceptum legatum
confestim decesserit legatarius. Titij fi-
dei commissum extingui. ex placet non
plus posse rogari quem restituere,
quam quod ei relictum esset. Sed si Titij fidei
commissum non esset in tempore mortis legata-
rij dilatum, ait marcellus confestim fidei
commissum Titio dandum. sed cautionem ex-
acta quod eo amplius cepit reddi, quamcumque
ui cedem ut ita commissum si prius legatarius
decesserit quam ex fructibus perciperet centum.
Sed uidere est, ut legatum ex reddibus
uoluit ante dari quam fructus
legatarius perciperet. ¶ Certe erit le-
gatarius audiendus si uelit to-
tum fundum prestare si de restituendo
caueat. absurdum est enim de suo prestare
re centum maxime si fundus uel non mul-
to plus est quam quod uirum uitium. ¶ Si quid
alicui licite fuit relictum, uel uis
aliud quod ipse quidem propter corpus suum
uitium uel propter qualitatem relicti. uel
aliam quamcumque probabilem causam habere non
potuit, aliis tamen habere potuit. quicumque so-
let comparari, tantam extimationem ac-
cipiet. ¶ Hic qui heredem suum insti-
tuat aliquid rogari non potest. Placet
senatus censuit priusquam heredum atque
sui gratia hereditatem restitui. quod
ergo si heres post mortem suam rogatus
tus fuit hereditatis sue quartam
partem restituere. uiuus esse existimo quod
Sceuola notat. Papinianus fronto nius
scribit. ualere fidei commissum. ad eque si de
hereditate sua restituenda rogat-
esset. item restituenda esset quatenus
hereditas testatoris patitur. ¶ Sed et
uulgare formam uirum suos filios su-
os emancipare rogatus fuit. non
cogitur hec facere. potestas patria inex-
timabilis est. ¶ Edes destruende
neque legari, neque per fidei commissum
relinqui possunt. ita senatus
censuit. ¶ Si fidei commissum relictum

[illegible]

fuit suo alieno siue libertate ad
libertate puenit. dicendu e pos
se eu ad accipiendu admitti.
Diuus pius antonin. rescripsit.
eu q rogatus e sub dictione filii
sui filiis restituere an die fidei co
missi cedente nec qde ex uolun
tate eor posse restitue. his i po
testate patri agntib cu possit
die fidei co missi cedente. sui iuris
9 stituti s. ipis debe restitui. ul si a
ligs ex his an decessit n omib
Idem princeps rescripsit filiis an
diem fidei co missi uenientem res
titui hereditatem maternam n ee. s3 p
stare herede posse uel legare cauti
one. aut sup stare ca no potit
mitti liberos i possone fidei 9mis
si suandi ca. ut p pignore non
ut p dnis possiderant ul alienan
di iuris. s3 ut pign hant. n filius
p patre fructus 9sequatur. i f
uus p domin. Cu si e rogatus
qs si sine libis decessit p fidei 9
missu restitue 9dictio deficis
se uidebit si pat sup uixit libe.
nec quer ant an heredes extiterint
Diui seuerus ant. re. eos qui in t.
uetant aliqd alienari nec cam
exp mut p q d id fieri uelint. n
inuenit p sona cui respectu. hoc
a testatore dispositu e. nullius
ee momenti scriptura. qi nudum
pceptu reliqrint. ul q tale lege i
no possunt dice. Qs filiis aut
postumis aut heredib aut aliis
qbda p sois 9sulere res eim no
luntate significaret. ea suadi ee.
s3 his creditorib neq3 fisco fra
udi ee. Na si heredis p testatoris
uoluntate creditores bona uen
erit. fortuna comune fidei 9mi
ssarii quoq3 sequit. Cu pr fi
lio herede i stituto. ex quo ii h
abuerat nepotes. fidei 9misit
ne fundu alienaret. ut i fami
lia relinquet. filius decedens
ii heredes instituit. tciu exhereda
uit. eu fundu extraneo legauit.
Diuus se. ant. rescripsit uern
ee. no paruisse uoluntati defuc
ti filiu. Si i eu duos exhere
dauit. unu herede instituit. fi
du extraneo legauit. ut marcel
lus putat posse ex heredato pete fidei
9missu. Q e eueni. Si uiuus fi
lios emancipasset. postea fund
alienasset. 9 si omes filii heredes
instituti sunt. ex disparib ptib n
possunt pete fidei 9missu ex mi
nore pte scpti ut uiriles non
hereditarias ptes ineo hant. ac
ru eni ee. i familia reliqsse. licet
unu reliqsset. Si fratru unu herede i sti
tuisset. nec qe exheredati nichil in
teri qua du i familia res e pe
te possunt. Si fundu a iure heredis ex
moritur fuuus legatus. ul p fi
dei 9missu relictu. s. uel uti si ali
cuius. ul licet p pluribus di
separati e ita relictus. sit unus
qsq3 in solidu capiat. s. si sine
culpa heredis mortuus sit.
Up. Et hec tm cupio ut des.
Opto ut desiderio te daturu. fidei
9missi ee.
Flor. Legatu e delibatio here di
tatis. qua testator ex eo q uniu
ersu heredis foret alicui qd col
latu e uelit. Heredi a semetipo
legatu dari no pot. a coherede p.
Itaq3 si fundus ei sit legatus
q ex pte dimidia heres i stitutu
est. et duob coheredibus ad herede ei cui
legatu e. sexta ps fundi ptinz.
q a se u edicare no pot. a coherede
uo semissa duob coheredibus co
currentib no a plius tertia pte.
extenei aut ab ipo herede cui le
gatu e. semisse. ab alio herede t
cium uendicabit. Alienus f
uus heres institut. legari a se ipo
nec totus nec p pte pot. Ser
uo hereditario recte legat. l3 here di
tas adita no sit. q hereditas p
defuncti uice i reliqs uice fu
git. Fund legatus talis dari
debz qualis relictus e. Itaq3 si
ue ipe fundo heredis licet 9
fusice onus fuit extincta sit. i
p stinu ius restituendu e. Et
nisi legatarius i poni suitutez
patiatur. petinti ei legati excep
tio doli mali opponetur. Si
fundo legato suitus no resti
tuet. actio ex t. supe.
Marc. Si qd relictu sit ciuita
tib. ee ualet. siue i distribuci
ee reliquat. siue i op. siue i a
limenta. ul in eruditione pue

[illegible]

[illegible]

rorum sine quo aliud n[on] erat. Et eo m[odo] relictum ergo de[cem] sideres uti des. fidei commissum valet. [Con]tra volo meam hereditatem tibi esse. scio hereditatem meam tuo te restitutum.

Marc[ianus]. Si servus venditus est a testatore rationes reddere non ex consequitur ut ne quam ad eum contrac datur. aliud faciat. set ne scrupulosa inquisitio fiat. hoc est ut negligentie ratio non habeatur. set tantum fraudium. idcirco manumisso non videtur peculium legatum. pro[pter] quaestiones est ratio reddere.

Ulp[ianus]. Nichil proponi cum prohibeatur heres edificia distrahere. quorum redditus sportule sunt relicte. falli tamen cum legatum est. Cotidie quod fidei commissum relictum est ad distractionem consentientibus nulla fidei commissi petitionem super futuram.

Fructus ex fundo pure legato post aditam hereditatem a legatario perceptos ad ipsum pertinere.

Colonum autem cum herede ex conducto habere actionem.

Marc[ianus]. Si quis legaverit Titio cum Mevio. ut sine altero alter ad legatum admittatur. in stantia eum dicat pertinere ubi vel in possessione esse vivo. ut non liber sit. venire in possessionem mittetur.

Paulus. Civitatibus legari potest etiam quod ad honorem ornatumque civitatis pertinet. ad ornatum. puta quod ad instruendum forum. teatrum. stadium. legatum fuerit. ad honorem. puta quod ad munus edendum. venationem. vel ludos scenicos. ludos circenses relictum fuerit. aut quod ad divisionem singulorum civium. vel epulum relictum fuerit. hoc amplius quod in alimenta infirme etatis. puta senioribus. vel pueris. puellis que relictum fuerit. ad honorem civitatis pertinere respondetur.

Flavius Titius Gaium Seium Publio Mevio .x. dare damnas supposito. Gaius Seius heres non extitit. Sabinus ait Titium solum legatum debiturum. Nam Seium pro non scripto haberi. et hec sententia vera est. hoc est totam .x. dare debebit. Cum cui fundus sub hac condicione legatus est si .x. heredi dedisset. sicut tamen sit ipse tamen fundi quantum heredi dare iussus est. non est legatarius cogendus fidei commissum ex relicti prestare quam non exeunte condicione capit. qui tamen erogat quantum accepit.

Marcellus. Lucius Titius cum duos filios heredes reliquerit. ita cavit. quisquis mihi liberorum meorum heres erit. fidei commicto ut si quis ex his sine liberis decedat. hereditatis mee partem cum moveret fratribus suis restituat. fiat decedens fratrem suum ex dodrante fecit heredem. Queritur an fidei commisso satisfecerit.

Marcellus. Respondit. Lucius Titius testator debuisset pro ea parte qua alius heres extitisset peti posse. nisi divisum sententiam eius probaret. Nam parum interest hanc speciem et eam alias coniunctio debitor suo extitit. sed plane audiendus est coheres. si probare possit eo heredem eum de testatore heredem instituisse fratrem suum. ut contentus institutione fidei commisso abstinere deberet. Item ita scriptum est Gaio Seio illud heres meus dato. ite Seius rogo. fidei que tue mando. uti ea omnia que supra scripta sunt reddas sine ulla mora. ei reddes ipse. Queritur an tacitum fidei commissum sit. cum personam testator cui restitui vellet non significavit. Marcellus respondit si in fraudem legum tacitam fidem Seius accommodasset. nichil ei praecepta ... cum

[illegible]

quo locutus sit esset. Non enim ideo certum videri esse minus leges exprimando quia est cui pure iniunctum sit perspectum est voluit.

Ner(atius). Si heredes nominati dare quod damnati sunt, per quos effectum est ut inutile partes debeant, quia praeter cruciatio habet effectum ut exequuntur legato praestando, quos sui nominati non essent heredi tantas partes essent debituri.

Gai(us). Si filius patre iussus sit et restituere hereditatem patronus bonorum possessionem contra tabulas petierit, sic legata ita praeceptio propter quod patronus abstulit minuuntur.

Paul(us). Ab exheredati substituto inutiliter legatum datum. Ergo nec a legitimo exheredati fideicommissum dari potuit, quod legitimi eo iure praestare coguntur, quo scripti fuissent. Sed ubi committente aliquo exhibit edictum praetoris, quo contra tabulas bonorum possessio pollicetur, scriptus quoque filius contra tabulas bonorum possessionem petere, substitutus ei legitima pro modo patrimonii quod ad filium pervenit praestabit, proinde ac si ideo quod pro virili portione filius habuit a patre accepisset. Cum a postumo ita legatum sit heres eius, non a eo nato postumo substituti adeant, legata eos debere existimandum est, quia ille sui iuris est et debitus est.

Idem. Heredi postumo fideicommissum dari potest. Sola enim voluntas servatur in fideicommissis. Et optinuit Galli sententia alienos quoque postumos legitimos nobis heredes fieri.

Marc(ellus). Si tutor pupillam suam contra senatus consultum uxorem duxit, illa quidem ex testamento eius capere potest, ipse autem non potest et merito. Delinquunt enim hi qui prohibitas nuptias contrahunt, et merito puniendi sunt, quod imputari non potest mulieri, quae a tutore decepta est.

de legatis secundo

Si arbitrium alterius confertur legatum, veluti condicio ponitur. Quid enim interest, si Titius in capitolium ascenderit mihi legetur an si voluerit? Sed cum ita legatum sit pupillo si vel pupillae arbitratu tutorum, neque condicio est legato neque mora, cum placeat in testis legatum in alterius arbitrium collatum perinde ut viri boni arbitrio accipi. Quae enim mora est in arbitrio, quod in iectum legato veluti certam quantitatem exprimit, pro viribus videlicet patrimonii.

Paulus. Quotiens nominatim plures res in legato exprimuntur, plura legata sunt; si autem supellex aut argentum aut peculium aut instrumentum legatum sit, unum legatum est.

Idem. Si ita legetur heres damnas esto, si in capitolium non ascenderit, utile est legatum, quamvis in potestate eius sit ascendere vel non ascendere.

Idem. Neminem eiusdem rei legatae sibi velle partem, partem nolle, verius est.

Idem. Sed et de duobus legatis relictis unum quidem repudiari, alterum vero amplecti posse respondetur. Sed si unum ex legatis onus habet et hoc repellatur, non idem dicendum est. Pone enim cum x. et Stichus legatus est …

Neminem legatarium in solidum … potest repudiare …

[illegible]

satis servi manumittere si fal cidia locum habet. ex x. utriusque legati quarta deducetur. Igitur et repudiato servo non evitatur bonum deductionis. sed legatarius ex pecunia duas quartas reliquet.

Idem. Si lege aut legato non potest quis rem promiscuam vendicare. quia non plura sed unum legatum est. sicut et dicimus peculio legato. aut veste. aut argento. et similibus.

Idem. Stitio rei qui capere non potest x. legata sunt. quia duobus heres dare damnatur. unus capere non potest. vel sola titio dantur.

Idem. Si quis servum heredis vel alienum legavit. et is fugisset. cautiones interponende sunt. de reducendo eo si quandoque vivo testatore fugisset. ex persona legatarii reducitur: si post mortem sumptu heredis.

Si ita leget. seprio x. aut si noluit hominem stichum lego. hoc casu duo legata sunt. sed uno contentus esse debebit. Si quis legavit exulo ab horas x. et inno x. set pautiores inveniri possit. non extinguit legatum. sed hoc tantum in actione capitur quod inventum. Si inter duos dubitetur de eodem legato. cuius potius dari oportet. ut puta sitio relictum est. et duo eiusdem nominis amici testatoris veniant. et legatum petant. et heres solvere paratus sit. si ambo defendere deinde heredem parati essent. eligere debet heres cui solvat. ut ab eo defendatur. Certam pecuniam legatam si et legatarius et substitutus legatario peterent. heres solvere paratus sit. si ambo defendere heredem parati essent. eligere debet heres cui solvat. ut ab eo defendatur. Sin autem utriusque manifesta calumnia videatur. ei potius solvendum cui primum legatum est. Si quis certam partem hereditatis legaverit. dum ita fecit. ut neque pretia manumissorum. neque funeris impensa deducerentur.

Nod. Cum autem pars bonorum ita legatur. bonorum mortis causa cum moriar do. et manumissorum pretia de medio deducenda sunt.

Lab. Cum fundus nominatim legatus sit. si quod post testamentum factum adiectum est. id quoque legato cedit. etsi illa verba adiecta non sunt. qui meus erit. si modo testator eam partem non separatim possedit. sed universitati prioris fundi adiunxit.

Pop. Statu liber ab herede non recte quidem cum dubia sit excei et libertas. legatum sine libertate accipere posse. labeo ait. quia servus eius esset. Sed si heres eandem conditionem legato insuerit. que libertati a testatore data proposita fuit. valet legatum. et ita si cum moreretur heres. servus liber esse iussus est. certe et sine libertate ab herede legatum posse constituit. quia super vacuum esset ei libertatem dare. quam ex testamento heredis capturus esset. sed ex testatoris habet. Stichum aut pamphilum. utrum heres meus volet. titio dato. dum utrum velit dare codie quo testamentum meum recitatum est dicat. Si non dixit heres. pamphilum aut stichum dare malit. partem obligatum eum esse puto. ac si stichum aut pamphilum dare dampnatus esset. utrum legatarius elegerit. Si dixit se stichum dare velle. sticho mortuo liberari eum. Si ante diem legati cedentem. alter mortuus fuit. alter qui supererit in obligatione manebit. Cum autem semel dixit heres. utrum dare velit. mutare sententiam non potuit. et ita iuliano placuit.

Paulus. Si pecunia legata in bonis legantis non sit. solvendo tamen hereditas sit. heres pecuniam legatam dare compellitur. sive de suo. sive ex venditione rerum hereditariarum. sive unde voluit. Certe ita legatum est. heres cum monetur. lutio titio dato x. cum in cta die legati cedat heredes legatum non pertinet. si vivo herede decesserit.

Pop. Quidvos vos eiusdem pecunie habitum atque meum. ita le

[illegible]

qd in meum debet seio dari

gauit. quod Titius mihi debet meum ab herede mus datum. quibus verbis honeratur heredem. Nam cum actiones suas heres meus prestiterit adversus Titium, videbitur meum fecisse eius singulum. Ideo circo Seio heres tenebitur. ¶ Si is qui unum reum habebat quod is debebat duobus in solidum separatim legasset, honeratur heres duobus satisfacere, uni actionem cedendo, alteri pecuniam solvendo.

Paulus. Si idem fuisset legatus, a liberatione esse iussus est. Sed liberatio prevalet. Sin autem in posteriore scriptura legatus sit, reintendi ad comprobationem liberationis ostendi intendi legatum, per extinctionem voluntatem prevalebit.

¶ Servo alieno herede instituto, et post mortem domini eius servo acquisita hereditas est, libertatem fidei commissariam dari posse constat.

Celsus. Si quis duobus heredibus institutis ita legavit: Stichum aut X heres dato, non potest alter heredum X, alter partem Stichi dare, sed necesse est utrumque aut Stichum totum aut X solvere.

Idem. Si Titio aut Seio utrum heres vellet legatum est, heres alteri dando ab utroque liberatur; si neutri dat, utrumque quasi pro parte petere potest atque si duobus soli legatum foret. Nam ut stipulando duo rei fieri possunt, ita et testamento id fieri potest.

Marcellus. Si quis Titio X legavit et rogavit eum ut ea restituat Mevio qui fuit in ... Titii commodo cedet non heredis, si nisi duntaxat ut ministerium Titium elegit. Idem est in sponsalibus sub... legatum. ¶ Si heres damnatus esset X uni ex libertis dare, non constituit cui, daret omnibus eadem X prestari cognoscendum est.

Celsus. Heredem meum ita tibi obligare possum, ut si quandocumque ego moriar tuus servus Stichus non erit, dare eum tibi damnas sit.

Idem. Si ... legat legatum sit Stichum que Pamphilus, cum Stichum legatum esse putaret, vendicavit an plus mutari de vendicationis

...ius non habet tamquam si damnatus heres alterutrum dare, Stichum dederit, cum ingratum esse permissum vel Pamphylum dare, nichil repetere possit.

Idem. Ex speculo placebat, a patre suo sic accepi, quod suo cum legatum sit, si alterutrum omitteret alterum non accrescere, non enim coniunctim sed separatim legatas. Nam ambo si vendicaverit eam quemque pro parte legati habiturum quam in suo haberent.

Idem. Cum quidam uxori sue dotem reddi iussisset, et XL ei legare voluisset, qui dotis reddende nomine eam summam legaret, existimo debiti XL, et enim verbum reddendi quamquam significationem habet referendi, recipit tamen per se dandi significationem.

Item. Lucius Titius Titio suo pupillo Mevio militiam suam reliquit, sive pecuniam ei quam cumque redigi ex venditione eius potuerit, cum suis commodis. Sed cum vivit testamento Lucius Titius militiam vendidit, et pretium exegit, et heredi dedit eius illam militiam vel pretium ... dari voluit. Post mortem Lucii Titii exigebat. Celsus respondit: existimo pretium militie prestari non oportere, nisi legatarius ostenderit testatorem et post factam solutionem iterum cum pretium militie accipere voluisse. Ceterum si non totum militie sed partem unius legatario testator dederit, reliqui super esse exactionem, nisi heres ab hoc recessisse testatorem ostenderit. Honus enim probandi mutatam esse voluntatem defuncti ad eum pertinet qui fidei commissum recusat.

Marcellus. Lucio Titio fundum Seianum vel usumfructum fundi Seiani lego. Potest legatarius vel fundum vendicare vel usumfructum, quod facere non potest ... tamen fundo legatus est.

Ulpianus. Cum quidam ita fideicommissum reliquisset, rogo ut restituas libertis meis quibus voles, Marcellus putabat heredem posse indignum preferre, et si ita his quos dignos

putauis. petere posse ait eos qui non obtulerint. Idem ait. si nemi nem elegit. omnes ad petitionem fidei commissi admitti uideri. qui iam presenti die dati. cum sic relinquitur quibus uoles. nec ulli offerat. placuisse enim defuncti fuit. superstiti dandi uel heredi eius si post usque peteret decessit. Secundum l. autem notat. si omnes petere potuissent. alii noluerunt. cum nulli offert. cum non aliqui decessit. fe. ad heredem transmittit. utique si uno petente iam eligere non potest. audet. uidetur enim marcellus cum fidei commissum ita reliquit. ex libertis cui uoluisset. arbitrium offerat heres cui uelit. statim offerat si ne aliquo interuallo statim petere. omnibus petitionem cum igitur omnibus competat. merito notatur. e. Cum superstiti soli putet dandum nisi forte aliquod agit quam uiuit tempore preterierat quo potuit eligere cui potius offerrat. certum decessit.

Marc. Si tamen quibusdam presentibus absentibus. presentes petetur. cum presenti die relictum sit fideicommissum. cum cognitio statuendum est exploratio. ora in aliis.

Idem l. Si is cui in fundo petitum. proprietas erat. fructuario heredem instituto ab aliquo cum fundi legatum. non potest heres in doli mali exceptione uti. si legatum uendere fundum uellet non relicto heredi eius usufructu.

Celsus l. Si illud aut illud legatum sit. unum legatum est. si sub diuersis conditionibus aliud atque aliud legatum est. unum legatum esse ambiguitati. quod refert heredum eorum quibus legatum est diuisas partes esse. ueluti si ita legatum est. si nauis ex asia uenerit. fundum heres dato. si non erit nauis consul factus. fundi mediam partem dato.

Marcell. l. Quum patronus ex debita parte institutus est fideicommissum relictum ab eo presentare non cogeretur. committit institutione et quam uendicaret rem pro parte. tum eam committo restitueret. eam an non pertinere debeat. fideicommissum quod illi pro prestiterit. neque quod ad aliium pertinere deberet.

Marcell. l. Quum patronus ex legato debebat modestinus. tamen manifeste testatoris uoluntas expressa est. a quibus heredibus legatum presentari uelit. licet cecilius fuisse scripsit apparet tamen ea quae cecilius uel ab heredis pertinere. quos memoriis fungi. decedet e. suo ostendere testatoris.

Item. Celsus pater meus referebat. cum esset in consilio ducenum consuli. filio filiam suam. ut cum certa causa sua constituta. liberto. ex legasset. postea ab eo ut concubine ipsius. cum uiuo testatore decessisset. et ei restituit. cum de filia remansisset. cogere filia do subdita concubine. Cui iure tamen heredis posteris. concubine. et uideri uoluisset.

Item tuo heredem preterea aliquo si et aurelia. um presentibus legatum. quae

Item. Quidam testamento suo capite sit rei. p. galicanorum lego in tutelam resi dentis mee quae in colonia eorum est adui am aurelia. Quesitum est an et

ualeat. Iubentius celsus respondit. quae ipse facta est sub specie tutelam uie aurelie. quae summam. certa non est. petet tamen quod summa legauit. quae in ea sufficiat. si modo non appareret quam summa uoluntate. aut ex magnitudine eius facultatum quas testator reliquit. et ei officio iudicis extimatione patronorum legatum quanti

Modestinus l. Si quis quos non dixerimus potuerit manumittere legauit ut manumittantur. nec legatum nec libertas ualet.

Item l. Omnia que in testamento fuerunt die uel conditione ascribuntur. ex die aut ex conditione petere non probabuntur. fundus an conditione completa ab herede non estimari. si legatum non extenuatum. heres eius uendicare cum fructibus potest. Cum ita legatum illi heres amplius fundum illum cum omnibus rebus quae in eo fundo erunt mancipia quae continet.

Item l. Quum ita legatur. quod quod in eorum meo erit. quae cum legatum est ex rebus non legatis igitur ex amplianda legati fuit quam in eorum intulerit quae illam esse et legatum. Cum aliqua legatum non petitum erat. et alii restituere si legatarius decedat heres quem ei eodem quod legatum est prestare debebit. Si per nouam

Titia pactum in conventione ... postea filio ... expressum ... -v. ... tot ei q. d. ... in sua ... -y Centum ... memine ...

Lucia Titia testamento movens asi ... lyas suas pro fidei ... alieno suo ... post mortem eius filii ... rest eius ... domum ... dividere ... suis fidei ... Quedam fidei ... persecutione acqui ... ita ... in eo quod instituerit ... divisionem ... commissum ... esse ... quod non repudiandum ... potest non prohiberi ... fidei committendi fidei ... eius fecisse. Gaius Seius cum domum ... Titio uxori ... domo ... multos ... codicillis ... que significantur ... que ... heredes mei nullam ... uxore mei ...

Lucia Titia filia ... pro recipiente ... tenetur

Octaviane dulcissime filie mee salutem. Volo ei ... accipere ... cum omnibus ... inposita omnibus suis. Octaviano ... filio meo salutem ... volo ei a se ipso accipere ... cum omnibus quas habet inposita omnibus.

117

[illegible gloss]

bonerauit uoluisse pr̄em cū putaur̄ se efficacē l'a n̄ ɔsentiente filia isti tuisse. filius generū & dote actiōē.

Lucius titius duob' re lictis filiis suis heredib'. duabi scaī stitutis. adiecit capite e generali leu legati 7 libertatē ab heredib' suis psentē. quā tn̄ pte. tasilis peti it. ut oē bon' legatorū iūe sortire ret 7 in hūc modū. ita q̃cūq; lega reliq̄ri. uł dari pcepi a bantiano filio meo. 7 herede dari p̄stari q̄ uolo. ū sibi ī p̄ceptoe reliqui. ītem l'ic fit in hec uba. pauli ē fi lie mee dulcissime. sic̄ me q̃ cū ɔpari. h' t' hr̄e uideo. cui restitu tionē n̄ ueto 7 peto a te filia cari sima ne uel tnsel. q̃ amplior ē sb stanti fr̄i tuo reliqueri. q̄ue scis mag' honēm substentaturū. ite gati que sup̄ feci p̄stari uin. Que ro an ex hiis extimis ūbis q̃ui cū filia sua in t. p̄z locutus ē ext tū uideatur ut herediturus actionibus. 1. ōibus honeribus filiū suū solum honera ueit. an uō ea solū ppt̄ bonū lega tor locut' ē uideat. petiones aūt he ditaie ītutūq; here ōb coheredibus dari debeāt. ɔ̄d. r̄. ut actiōes ōb coheredibus fili solus exipiat. tuusisse test tatore n̄ ppōi.

Titia cū ha bet. gaio seio dedit ī dote p̄dia 7 ḡd alias res. p̄ea decedēs codicillis ita cauit. gaiū seiū. p̄terea alia mul ta. huic eidē marito legauit. ut q̃ diu uiuet habet. Queso an ppt̄ h. q̃ codicill' ei ēē dote relicta. p̄l sit post mortē gaiseiy. ex ca fid 1 ɔmissi petitio filie 7 herēdi titie cō pet. 7 an ex re noie q̃ ī dote gai' sei accep. ɔ̄d. r̄. h' n̄ ca ūba ɔponāt. ex q̃b' filia testatricis fidia agnoscit p̄ceptr̄ p̄stit. q̄ t. legata ut petē posset. tn̄ nil phibet ppt̄ uo lūtatē testatcis p̄t mortē gaii fideicōmissū peti. sed. l. xviii. ten

qn̄z ab hēde dar̄ l'z 7 legatū qn̄z a defūcto

[illegible gloss]

Idem l. Legatis uxori que ufu ... ei cū pari fuit. cos suos ad eā nō pti nē. qui nō ppt̄ ipius. f. cōis usus cā

Idem. Legatū ē donati quedam patrisc tio testamento relicta.

Idem l. Qui testō tutela manumissi e legari cote testō pot. q; totiens effi catior ē libertas legato. quot utilit dato

Idem l. Quod quis legatarii adi ... ē tā hereditate acquisitū hereditatā acquirit

Idem l. Si aree legate p̄t testm̄ facto edificiū ī positū ē. utrūq; debebit. 7 solū

Idem. l. Si duob' filiis ... 7 nup filia meis cara rei legata ē. 7 alteri filii ... ad me eā ptinē nolo. totū ad ... ptinebit. q; p̄te alti filii ualtū ... filii 7 ... p uī ac si meo 7 alteri

Item. Mevio filio ... fuerit legata ... pte dimidia ... lego. cū ē fundo ... lego. si seīo ... decesserit. p̄s ei nep̄ accrescit. q; cū se p̄ti et p̄tes fundi. tonis legatus sit ne cesse ē ut p. s. q̄ue cessat p̄portice ... ti cauq; eorū quib' filius sequi legatu est ad cresat.

Tamē here institutio uxori mee ita legatū ē. ē q̄ego p̄cia ad seiū dotis noie ... sei heris mis titie det. Queso an deduc tioes ī pensarū si possit. q; fieret ī p̄ dote agerē. r̄. nō ... uxori ... ita legatū ē a te heris peto q; ego a dote p̄uenissi ut tm̄ ei daret. tota dosti ne rōe deductionis īpensarū. multi cū debeat. Nō aūt ... ius sunt debea ex testō eorū ē q̄ fuat ī testō ... dote uxori legauit. hic cū ... ōis loco hr̄dū ē q̄ego a te p̄ueit. Illic ... id mr̄ legaē q; ī iudicio dotis mihi co ...

Item l'. Cū mei q ... fecutū fuit ... pte caviebat legari ... restitueret. placuit solam ... p̄

Pop. Si ita relictū fuit ... q̄ntus heres mis habebit. tm̄ ... dari volo. p eo ē. q; ita fit sep̄tuor ... heres habebūt. q; ... fuit ... unus heris debit ... meos

[illegible gloss]

[illegible gloss]

dare volo. mihi presentem accipienda que venit in legato. [illegible] Pegasus solutus fuerit dum legatee [illegible] si intra fideicommissi relinquit. veluti post annos decem [illegible] cui [illegible] dilatum sit [illegible] quo casu [illegible] fructum [illegible] legatum [illegible] veluti si usque pubertatis ei qui [illegible] heres [illegible] et ei fructus [illegible] tempus. [illegible] ita intelligendum sit si non [illegible] adiectum [illegible] heredes [illegible] presentem [illegible] ita scriptum sit [illegible] datum [illegible] eo [illegible] sola legata sit [illegible] ita testamento [illegible] post biennium [illegible] heredes datum post biennium [illegible] legatum [illegible] testas [illegible].

Idem. Si pluribus heredibus institutis legatum scriptum sit heredes mei [illegible] dampnas esto dare aureos v. in quibus heredes [illegible] omnes intelligentur dampnati [illegible]. Si ita legatum fuerit Lucius Titius heres meus Sticho v. aureos dare dampnas esto [illegible] alio loco [illegible] publius meus heres meus Sticho v. aureos dampnas esto dare [illegible] ostendit [illegible] publio legatum [illegible] aureos ab utroque [illegible].

Item. Si ita sit scriptum [illegible] accipiet [illegible] filiabus meis [illegible] aureos decem et masculis [illegible] feminini generis [illegible] legatum [illegible] si ita scriptum est filiis meis hos tutores do [illegible] filiabus tutores datos [illegible] non [illegible] accipiens [illegible] filiabus nomine masculini [illegible] continetur [illegible] feminino [illegible] masculorum [illegible]. Si subditum [illegible] ita nolo legatum [illegible] diem [illegible] repudiare [illegible] posse [illegible] neque [illegible] dies [illegible] [illegible] existat. Si pro filia sue testo aureos tot [illegible] nupta sit.

[illegible gloss]

cum testamentum fit si absente patre et ignorante [illegible] omnino legatum debetur. si vero pater non ignorabat videtur de aliis nuptiis sensisse.

Proculus. Si ita scripsisset et qui legabat quod mihi Lucium Titium dare facere oportet. Sempronio lego. nec adiecit presens in diem ve. non dubitarem quantum ad verborum significationem attinet quin ea pecunia comprehensa non esset cuius dies non venisset eo quo testamentum fecisset [illegible] adiciendo autem presens in diem ve ap[illegible] ostendisse eam quoque pecuniam legare voluisse.

Idem. Sempronius Paulus nepoti suo salutem. Sine tabule testamenti eodem tempore exemplarii [illegible] scripte ut vulgo fieri solet extiterit patris familie [illegible] proferuntur [illegible] C. [illegible] L. aureos [illegible] dum tacet habitus sit. Paulus respondit in hoc casu magis heredi parcendum esse ideo quod utrumque legatum nullo modo debetur sed tantum L. aurei.

Idem. Lucius Titius [illegible] suo salutem. cum faciat codicillos in prelegata dote ut si mallet uxor mancipia que in dote dederit quam pecuniam estimatam recipere si ea mancipia uxor mallet numquid etiam mancipia que postea ex his mancipiis nata sunt uxori debeant. Paulus Lucio Titio suo. Si uxor mallet mancipia que estimata in dotem dedit non et partus mancipiorum ei debebuntur. Bonorum possessione clementis curatori data legata a curatore qui furiosum defendit peti poterunt sed qui petet cavere debebit si hereditas evicta fuit quod legatorum nomine datum sit vel fuit redditurum.

Paulus. Mortuo bove qui legatus est neque corium neque caro debetur. Si statio fructuaria res [illegible] minima legata sit [illegible] cessit quod ei putat legatum debere.

[illegible gloss]

extingui. ſꝫ hoc nō ē uerū. nam cui teſſera. uł' militia legatur. extimatio legari uidet' legata.

Labeo refert. agri cui' cōmertium nō hēs. legari tibi poſſe. trebatiū ſpondiſſe. q' m̄ito p'cul' fulcitū falſū ēē aiebāt. Sꝫ pegaſus ait. ſi q's h'dē ſuū eū fundū cui' cōmertiū is h'es nō hāt dare iuſſerit. qui eius cōmertiū hāt. putat h'dē obligatū ēē. q' ē uerius. Vel in p'ciū rē. ſimilr̄ t'ilois teſtatoris. uł' ſi nō ē. inei extimatiōe. extimatione.

Si teſtator dari q'd iuſſiſſet. aut opus fieri. aut minus dari. p' portiōe ſua eos p'ſtare. q'b' ps h'ditati accreſcit. eq' atq' cetera legata placet.

Marcellus. Vt h'dib' ſubſtitutis fideicōmiſſa legata inutilit' ... fieri poſſit ſ' ei in mortis cā donatiōib'. ut id p'mittat ille alteri ſi ipſe cape nō poterit. q' mag' ē q' ī poſitiōe quecūq' p' donatiō ōſiſtitur. Si ſti. ſtichū quē in debēt. placet extingui legatū. x. in ſolutis. Et ex diuerſo alii. x. alii. ſtichum. ſtichus legatus fuit ex euentu ſolutiōis legatū ualꝫ. Ceterū ita legatū ē quāta pecunia h'es in ſatiſdatio exegit. tantū in emolo. dato. ſi ſub ōdicione legatū ē. aū quā exacta pecunia ſit legatari' agere nō pōt. Cū ſiſtati dies legati cedit. ut publiuſ recte putat. legatarius agere pōt. ut actiones p'ſtent'.

Vlp. Si itaq' teſto ſuo cauiſſet. quantū plurimū p' legē accipe pōt. dari uolo. utiq' tūc eū q'ntū cape potuerit. ui' ei relictū. Set ſi dixit. quā maximā ptē dare poſſū. dāpnas eſto h'es m̄s ei dare. idē erit dicēd'. Cetū in tpe' liberorū tria ps relicta ē. ut q' nō potuit adoptiō tria pte' ... Nō oportet ... ōſequi ... p'us ōdicione cuiuſq' quecūq' quā h'ditas legatū uē ad eū ptinet.

aū ei de dote dari debeat queritur ꝙ uł' in eū primū a quo legatū ſit

Iul. Cum ab uno h'edū mulieri p' dote ōpenſandi aīo uł' grā legatū eēt. eaq' dotē ſuā ferre q'ꝫ legatū maluit. utrū in oēs h'des. an in eū ſolū a quo legatū eſt. actionē dādā putat. Si aū ſuo iure aut iudicio mariti ōtenta eē debeat. equū ēē eū a q' ei maritus aliq'd p' dote legauerat. uſq' ad quātitatē legati. ī plus h' uł' eis alieni ſuſtinere. reliquā ptē totius ab h'dib' ei p'ſtandā. Eadē erunt dicenda. ſi h's iſtituta p' dote omiſſit h'ditatem. ut ī ſubſtitutū actio det'. Et hoc uerum ē. Sꝫ de leg. & ratiōe dubitatur. utrū is in quē ſolū totius actio datur legata integra ex p' ſuā debat. p' uīa actiōis h'des dotē p'ſtaret. an dotē totā in ere alieno ōputare. quiſq' in eū ſolū actio eius detur. q' ſane mag' ratiōe h'ē uidet'.

Idem. Sicut fundus. c. dig. legatus fuit. ſi . c. h'di uł' cuiꝫ alii dederit. uł' ſimul uidet' ēē legatū. Nā alī inē legatarii fiduciā potius h'ē quā. c. Sꝫ p' eū ōfine fundos. ꝫ iuſtā extimationem ineſt iura acquirere.

Gaius. Si ratio mī eadē res legata fuit. uł' die cedente legati deceſſit me h'ede relicto. uł' ... ex mea p'ſona eū. uł' ex h'ditario legatū repudiaū. mag' placet in eo pte' defeciſſe. Si coh'ede iſtituto. qui uł' nichil. uł' nō totū cape ꝑ ſuo h'ditario legatū fuerit. tractatib' nob' de capacitate. utrū nō ē ut h'dis an defuncti p'ſona annecti ſpectari debeat. Et p' multas uarietates placet. ut q' nullus ē dn̄i cui' p'ſona de capacitate queri poſſit. ſine ullo īpedimento acquirat legatū h'ditati. adq' omī modo ad eū ptineat. quicūq' poſtea h'es extiterit. ſꝫ q' accipe pōt. reliqua aūt ps ad eos q'b' uocantur uenit.

Idem. Quod principi relictū ē an ...

quã dies legati cedit ab oĩbus e
reptus ẽ ex ↄstitutioñe diui anto
nini successori eĩ delẽtũ.

Marcianus. Si auguste legã
uis. rea int hoĩes ẽẽ desierit. defic
q' ei relictũ ẽ. sic diuus adrian'
ĩ ploti one ↄ pricis pr. ant. ĩ fausti
ne auguste ↄstituit. cũ ea añ itẽ
hoĩes ẽẽ desijt q̃ uã testator de-
cederet.

Gai. Sicut res legata fuit et
omiso aliqua ex pte uoluit suã
ẽẽ totã acquirit.

Celsus. Si in pure. ⁊ fuo mõ ul'
pure ul' sub ↄdicione eadẽ res le
gata ẽ. ego q̃ legati q'm datũ ẽ
repudiem. de unt ↄdicione existẽ
te. id q' sub meo legatũ ẽ. uellẽ
ãme ptinẽ. p te legati defic. Benigni
sũ ẽ. cũ si qs dubitet an exitẽ
te ↄdicione si fuus uiuat. omĩ m̃
legati meũ fiat q̃ d semel ãme
ptinẽ uoluit. q' equĩs ẽẽ uidet
(sic) si duob' fuis mĩs eadẽ res le
getur.

Ulp. Si a filio hẽde legatũ sit seio
fidei q̃ eius ↄmissũ fuit sub ↄdic
tioñe ut titio daret. ⁊ titius pendẽte
ↄdicione decessit. fidei ↄmissũ defi
ciẽs ap seiũ remanet. n̄ ad filiũ hẽ
dem ptinet. quia ĩ fidei ↄmissĩ po
tiorẽ cãm hrẽ eũ cui fides elec
ta sit. senatus uoluit.

Idẽ. Si titio ⁊ meuio hẽdibus
institutis. genere. reliq̃bat. a titio du
centa legauãt. et utq̃sq̃ his es
set. neq̃ meuĩ hẽditatẽ adiecit.
trecenta titius debebit. Iul' q̃ d
ait. si alt ex legitĩs hẽdib' repudi
asset porticẽz cui ẽẽt ab eo fidei ↄmis
sum relictũ. cohẽdẽ eius nõ cogi
dũ fidei ↄmissũ pstare. portionẽz
eni ad eũ hẽdẽ sine honẽ ptinẽ.
Sz post rescptũ seueri quo fidei ↄ
missa ab ĩstituto relicta a substitu
tis debent. hic q̃ĩ substitutũ cũ
suo honẽ ↄsequet accrescentem
portionẽ.

Iuni. Si alienũ fuus hẽs ĩstitut'

fuit. a dño eĩ fidei ↄmissũ reliq̃ p
Sz ita hoc fidei ↄmissũ dñs pstã
re debz si ip̃e fuus fcs̃ sit hẽs. Quod
si ante quã iussu eĩ adiret hẽdi
tat. fuus manumissus fuit et
suo arbitro adiecit hẽditatẽ. dñs
id nõ debz: q̃z hẽs fcs̃ nõ ẽ. nec
fuus. quia rogat nõ ẽ. Itaq̃ u
tilis actio hec cã ↄpetit. ut is
ad q̃ emolumentũ hẽditatis pue
nit. fidei ↄmissũ pstare ↄpellat.

Callistrat. Si hẽs rẽ legatam
ĩ ignorãs ĩ fũuus ↄsũpsit. adeũ
bendũ actioẽ nõ tenebz. q̃z nec
possidet. nec dolo malo fecit q̃
mĩn' possideret. sz p ĩ fcm̃ actioẽz
legatariõ ↄsulit. ut ĩ deputas ei
ab hẽde pstet.

Pap. Qũ m ppoñebat ĩ scptiũ
fidei ↄmissũ q' pluib' sub ↄdicioẽ
fuerat relictũ p ... errorẽ omis
sam mutuã substitutioẽz q'ĩ
testato ĩ fcis tabũlis cũ eos de sub
stituet. exp̃ssit diuus marcus
⁊ comodus ĩpatores scpsunt.
uoluntatẽ manifestã uideri mu
tue substitutioĩs. et ĩ mcã fidei
ↄmissũ ut cui q̃z fcãm uoluntas
quereret ↄiectura potuit admit
ti.

Iauolen. Peculiũ legatum
augeri ⁊ minui post sines peculi
lij possea ẽẽ incipiat aut desinat.
Idẽ ĩ familia ẽ. siue uniũsã
familiã. siue ẽtã. ueluti urbanã.
aut rusticã legauit. ac post
ea seruorũ officia aut ministia mu
tauit. Eadẽ sunt in leticarijs. aut
pedisequis legatis. Quadrige
legatis postea mortuo equo. pe
rire quadrã ita cõt. si equus il
le decessit quĩ de mõstrabat
quadrigã. Sz si in medio tpr dimi
nuta suppleant ad legatariũm
ptinebit. Titio stichus le
gatus post mortẽ titij lib'tatẽ
accepit. legatũ adita hẽdita
te ⁊ lib'tas post mortẽ titij ↄpe
tit. Idẽ q̃z ẽ. et si moriẽte titio
ex pte hẽde instituto. fuus lega

tus sit. et post mortem eius liber esse ius-
sus sit. sive adierit hereditatem tunc
sive non adierit post mortem cui
libertas data est. defuncto eo lib-
tas competit.

Idem. Meum fundum vel Titio vel
sub condicione legavit. heres autem
eius eundem sub eadem condicione
michi legavit. verendum esse vel
aut ne existente condicione pro eadem
exitus testo mihi debeatur. voluntatis
tamen questio erit. nam incredibile videtur
egisse heredem ut eadem possessio bis ei
debeatur. sed nisi simile est de alia parte eum
cogitasse. Sane constitutio princi-
pis qua placuit eandem sepe lega-
tam corpus non honerare heredem ad
unum testamentum pertinet. Debitor autem
non semper quod debet iure legat. sed ita
si plus sit in specie legati. sicut enim
idem sub eadem condicione relinquit.
quod emolumentum legati futurum est.
Duorum testis pro fundi qui meus
vel cuiuslibet legatus est. non in eleganter
probatum est ab uno herede soluta
parte fundi qui meus fuit.
ex alio testo liberatum optingere
neque postea alienatam revocare parte
actione semel extincta. et si ipsius
fundi simplicius non qui meus fuit lega-
tum. solutio potest non perimit alteram
actionem atque in hac eadem parte a
liquo in sua parte fructum. potuit alte-
rius solventis plures in uno fundo
dominium. vivis intellectum non divi-
sione corporis optinet. Non idem
sendectum cum duobus testis generali-
ter legatum. nam solvente al-
tero legatarius fecit equaliter post
ea sit alienatum. ab alio herede id
solum non potuit eadem quoque sup-
lationis est hominis eius legatum.

singulos heredes continet. sic confusio
non consistit in his que legatarius fuerit.
ita frustra solvit cum dominium postea
legatarius adeptus est ab heredibus esse
exsinuisse confuso legato si heres se
pellicit. estimatio referenda est
ad totum pretium fundi quo potuit
ante sepulturam estimari. quod si fuit so-
lutus actione ad huc ex testamento parte
loci alienati durare ratione est. Cum
quibusdam heredibus qui solvi voluit fuit
lutus extimatione legatum vel absum-
sit. postea codicillis apertis ab omnibus
heredibus eiusdem rei relicte dixi dominium
non quesitum. cum eis qui pluribus scriptis in
rei utteretur non sepius eandem rem eidem
legare. sed loqui sepius. Cum fundo
legato hususfructus alienus sit
nichominus petendus est ab herede. usus-
fructus enim iuris non partem consistit emo-
lumentum tamen rei continet eius fundo relic-
to. obsequiis pratiorum que legatum
secutum agitur. ubi gratia fundus si
pignori datus vel aliena possessio sit
non idem placuit decretum fruitionibus. Si
Si autem res mea legetur mihi legatum
pro istam causam non valebit. Cum a
pluribus heredibus scriptis. detracto usufructu le-
gatum petatur potest. quia non utrumque possit
usumfructum amittere.

Idem. Usum ex familia pro fidei com-
missum ait cum moreretur relictum heredi
eligere debet. et quem elegit frustra te-
stamento suo legat. quia postea quam
electus est ex alio testo petere vitium
quod non constitit quo datum quasi creditori
relictum quamdiu potest mutari volun-
tas non recte creditori comparabitur. Sine
tamen durat electio. sive fuisse invectum cont-
ra sive mutet. ex necessitate testo petitio
competit. Si de falcidia queritur. per
in omnia fundabitur actionem si non fatieri et q

non debet solui et non gaudeat aut errando credens se [illegible]

[illegible]

postea electus sit, pro certo fidei commissum relictum fuisset, non eius facultas necessariae electionis sed liberalitatis beneficium esse videtur. quod enim cui quis de suo videtur reliquisse, quod religio domini reddendum habuit. Itaque si forte tres ex familia extent eius qui fideicommissum reliquit, eodem vel dispari gradu, satis est uni reliquisse. nam post partium voluntatem circa condicionem defecit. Sed uno ex familia herede instituto, ille fiduciae [illegible] relictum sit, proinde fideicommissum ex illo petet testamento ac si uno ex familia heredibus heredes extitissent. Ceterum si quis heres scriptus erat tacite [illegible] certis fideicommissum petentibus [illegible] parte intelligeretur. namque eo tacito admittit, et tamen tacitam inducat compensationem. Si duo ex familia non eiusdem portionibus heredes scripti, aptem forte quartam ex testamento eiusdem fundi legaverit, plus quinta portionibus quas iure hereditario retinent fideicommissum non petent, magis quam alium fundum prelegasset pro alia non parte quae [illegible] collata [illegible] qui sunt de familia petant ad mensuram proportionis hereditariae virilis portionis compensatione. Sed si fundus heres uni ex familia reliquerit et eius fidei commisit ut eum extraneo restituat, quaesitum est an hoc fideicommissum possit peti, quoniam iniquitatem petere possent qui sunt de patrui [illegible] efficiatur. Si quidem testator ille portionem fideicommissi reliquisset, rogo fundum cui voles aut quibus voles ex familia relinquas, sine in expedito fore. Quod si talia verba fuissent, peto ne fundus de familia exeat, heredis propriis fideicommissi quod interierit collatione bonorum intelligitur, [illegible] deinceps certis ex eo testamento fidei [illegible]

Si pecia tantum eidem relictum est.

[illegible]

Post mortem utriusque qui prior electus est, si electo ceteri non conferat, non aliter ei qui electus est fideicommissum praestandum, quam interpositis cautionibus, fundum cum moreretur, si non in familia cum effectu reliquerit, restituat. Rogo fundum cum morieris restituas ex libertis cui voles. quod ad verba attinet, ipsius est electio, nec petere quisquam potest quamdiu praeferri alius potest. Defuncto eo priusquam eligat, petent omnes. Itaque evenit ut quod unitati eius pluribus unus petere non possit, hoc omnes petant. non comparibus datum est autem ad unum petere unum, si solus in eventu eo superfuit. Sive tuam quam extimabam meam esse heredi institutio legavi, non est heres compellendus praestare, nec constitutioni locus, qua cavetur non cogendum praestare legatum heredem. nam succursum est heredibus ne cogerentur redimere quod testator suum existimans reliquit. sunt enim magis in legandis suis rebus quam in alienis comparandis et onerandis heredibus faciliores voluntates. quod in hac specie non evenit, cum dominium rei sit apud eum heredem. Cum fideicommissi verba sit, certam quae legitur cuibus quae sibi debuerit coniungant, recte datum. nisi scriptum exemplo institutionis legatorumque intelligitur. quod singulis optimus quisque in patronum sic secutus est. et Maecius imperator rescripsit verba quibus testator ita caveat, non dubitare se quod cuique uxor eius comprobaverit libertis suis redditura, fideicommisso accipienda. ex rescripto summam utilitatem, ne si bonorum beneficiis facti nostri fides [illegible] liberorum decipiat pa[illegible]

[illegible]

te. qui melius de matre praesumpserat. Idem princeps prudentissimus vir religiosissimus, cum fideicommissi verba cessare animadverteret, cum sermone pro fideicommisso scripsit accipiendum.

Paulus. Sequens quaestio est, an, si quis vir unius pro donatione in uxorem collata fideicommissi petitione veniat, si ea ex causa in bonis deficienti computari debet, propter eadem fideicommisso non continetur, quia ea habitura esset in alio herede existente. Plane nominatim maritus uxoris fidei committere potest ut ea restituat.

Paulus. P etoluti. t. contentus sis c. aureis. fideicommissum valere placuit, idque rescriptum est. Quod ergo si sic herede excepto instituto sit, ita locutus est: peto pro parte tua contentus sis lu ti, t. c. aureis, petere potuerunt coheredes partem hereditatis, retinente sive percipiente quo contentum esse voluit defunctus; sine dubio facilius est hoc probare, quam probari potuit illud, cum ibi fideicommissum petatur ab his cum quibus non est testator locutus. Idem dicemus si sic ex asse scripsisset heredem eum qui legitimus heres futurus esset, ita locutus: peto pro hereditate quae tibi reliqui, quae ad fratrem meum iure legitimo rediret, contentus sis c. aureis.

P. Dum non familiae reliquit, cum noluit eam fieri sit alienatam. Si et bona heredis venierint, tamdiu emptor retinere debet, quamdiu debitor haberet bonis non venditis, post mortem eius non habitur quod exemeus heres praestare cogeretur.

Mater filio impubere herede instituto tutorem eidem adscripsit eiusque fidei commisit ut, si filius suus intra xiiii. annos decessisset, restitueret hereditatem Septimo. Non idem minus fideicommissum recte datum intelligi debet, quia tutorem dare mater non potuit. Sed si pater non iure testamento facto tutoris fidei commisit, eque praestabitur, quemadmodum si iure factum testamentum fuisset. Sufficit enim ut ab impubere datum fideicommissum videatur ab eo dari quem is qui dabat tutorem dederat vel tutorem fore arbitrabatur. Idem in curatore impuberis vel minoris annis debet probari. Nec interest tutor recte datus vivo patre moriatur vel aliquo privilegio excusetur, ut tutor esse non possit propter aetatem eius cui tutor fuerat datus. Quibus casibus fideicommissum non intercidit, quod a pupillo datum videtur. Hactenus quod ratione placuit a tutore qui accepit nihil fideicommissum pupillo relinqui non posse quam quod ab eo relictum est, non ipsius proprio sed pupilli iure debetur.

Fratre herede instituto petiit ne domus alienaretur, sed ut in familia relinqueretur. Si non paruit heres voluntati, sed domum alienavit vel extero herede instituto decesserit, omnes fideicommissum petent qui in familia fuerint. Quid ergo si non sint eiusdem gradus? ita res expediri debet, ut proximus quisque primo loco videatur invitatus. Nec tamen ideo sequentium causa proximiores in posterum laedi debent, sed ita proximus quisque admittendus est, si paratus sit cavere se familiae domum restituturum. Quod si cautio non fuit ab eo qui primo loco admissus est, doli exceptio nulla quidem eo nomine nascetur, condictio sed si domus ad exter

[illegible]

tem qui͂b; puenit· fidei cōmissi peti
o familie cōpetit· Cautionē autē
ratione doli mali exceptionis puto
iuste desiderari quāquā nemo ali⁹
ulterior extantia supsit· Si quidē
sint postea emancipati tractari
pot an h' quoq; fidei cōmissū rec
te petāt· puto recte petituros ꝗ in
familie appellatione ꝑ quoq; h'e d'
monstrare intelligūt·
Idē· Nempe ante respōsit legatari
um si nichil ex legato suo accep
erat cū ei fidei accepit e eū oz fidei
cōmissi actionib; suis posse cedere·
nec ido cognitū solue· Quod ḡ si
nō totū s; ptē legati restituere
rogatus abstineat ceteriq; actio
nib; suis in totū cogetū cedere
an uō nō nisi ad eā quātitatē q̄ fi
dei cōmisso continet q̄ ido suadet ḡ
legatū pcepit nō amplius ex ea
fidei cōmissi cogendus est soluere
quā pcepit· Si certū legatis
duplū restituere rogatus sit ad sū
mā legati uideb; cōstituisse· Si aūt
post tpc̄ fidei cōmissū relictū sit ad
summā legati uideb; cōstituisse· Si
aūt post tpc̄ usurarū dūtaxat
addi tamē ea admittet nec muta
da sūa est· q forte legato est per
cepto magni emolumēti ex ali
quo negotio cōsecut' ē aut penā
stipulationis imminētē euasit· Ubi ita
si quātitas ad quātitatē cōferatur·
Cū uō si pecunia accepta rogatus
sit rē ppriam quāq; maioris ptii re
stituere· nō ē audiend' legatarius
legato pcepto si uelit cōputare·
nō eni hoc equitas pmittet pa
titū· si q legatorū noīe pcepit·
legatarius offerat· Cū quidā
filio suo ex pte hrede instituto pa
truū ei cohrede ei dedisset ab eo p[etiit]

sicut filiū suū puerili portione
filius suus cohrede faceret· Si q dez
minus eet simili portione quā
fris hreditas huit· nichil amplius
peti posse· Quesitū plus e fructi
bus quos patruus pcepit ul' q̄s p
pe potuit dolo nō pcepit· hendā eē
ratione· Respōsi sic· Nō secus q̄ si q e
legatis rogauerit post tpc̄ maiorē
quantitatē restituere· Sed cū aūt ro
gatus esset q ex hreditate supesset
post mortē suā restituere· sptione re
rū uenditarū diminuisse q ue
diditur nō uidet·
Idē· Sz q̄ ius pacatū e suice pmu
tationib; restitueret·
Idē· Idē fuandū est· usq; bos &
creditores ex ea pecunia dimise
rit· nō ē absumitur q in corp[us]
patrimonii retinet·
Idē· Sic ex pāphyla nascetur
legatū mī fuit· rogo pāphylam
eiusdē eaq; ap me sit enixa ratio
ne summa respōsū est· nō excedi
[illegible] meū fem
[illegible]
Idē· Titio· c· aur[eos] [illegible] maneat
[illegible] die dato· deinde p
tulit die legatorū· nō ē uerius
q alpheius retulit· c· psūti die
debi· q pp̄ū die habuerit·
Idē· Miles ad uxorē epistulā
q̄ post mortē suā apud mā[n]da
uit· tale scripsit· Scire te uolo
dare me t octigentos aureos· fi
dei cōmissū debi sororū cōstituit· [illegible]
aliud pbandū uincul' lib; supp
ma uolūtate· placet id ē uolū
tate cōsiste fidei cōmissū ac si de

[illegible]

[illegible]

fructus cum eo loquatur quae precario remunerat. Propter heres institutus tunc praeceptiones erant relictae post diem legatorum cedentem ante aditam hereditatem vita decessit. Pro hereditatis ad coheredes substitutos pertinere placuit, praeceptionum autem portiones quae propter coheredum constiterunt ad heredes eius transmitti.

Idem. Cum filii divisis tribunalibus actionem inofficiosi testamenti matris pertulissent atque ita variae sententiae iudicii extitissent, heredem qui filium vicerat partibus quas alius coheredibus abstulit filius non habituris praeceptiones datas non magis quam ceteros legatarios actiones constituit sublibertate ex testamento competere placuit. Cum propter filius de testamento matris litigasset, qui non erit tenendum ad fruitures que propter minum non possunt. Plane petetur integra fruitus ab eo qui filium vicerat, partis autem aestimatio praestabitur, aut si superatus erit filius, pretio accepto fruitute praeberi doli mali exceptione legatarium submovebit, si non offerat pro parte aestimationem exemplo Falcidiae legis. Lucio Titio et Sempronio legato omnem hereditatem publii mei in Sempronii eatenus bona fuisse pretii quae meviane hereditatis fuerunt undiem mortis eius qui meus heres extitit praestiterunt, sic vice mutua praestabunt actiones quae ei praestari debuerunt. Dominus heredem fructuario suspecto fundi subodicacionem legavit, voluntas testatoris non patitur ut heres ecceam usus fructus emolumentum retineat, e contrario servitutibus proprietatis quas heres habuit responsum est quam fructus portionis instar optinet.

Heres meus Titio dato quae ex testamento Sempronii debetur. Nam cum iure novationis quae legatarius idemque testator ante fecerat legatum ex testamento non debetur, placuit falsam demonstrationem legatario non obesse, nec intuitum falsum videri quia veritatis primordio adiuvaret. Servus pure manumissus cum libertas propter impedimentum iuris post aditam hereditatem non competit, quamvis status eius extitisse suspenditur forte propter adulterii quaestionem, ex eodem testamento neque legata neque fideicommissa pure data sperare potest, quia dies inutiliter cedit. Pater cum filiam emancipasset heredem instituta, sic testamento locutus fuerat: peto cum moriens licet et quosque alios filios susceperis, Sempronio nepoti meo non plus tribuas in honorem nominis mei. Necessitas quidem restituendi nepotibus viriles portiones procedere videbatur, sed moderandae portionis quam maiorem nomini nepotis deferri voluit arbitrium filiae datur. Non iure tutori dato mater legavit, si non tutelam ut decreto praetoris confirmetur, apparet non idoneum existimantem actio legati non denegabitur. Qui mutuam cautionem alicui non faciendi causa interposuit, si postea fecerit, fructus quoque legatorum quod in principio praemitti necesse est restituere debet. Variis actionibus legatorum simul legatarius uti non potest, quia legatum datum in partes dividi non potest. Non enim eam rem datum est legatariis pluribus actionibus uti, sed ut laxior ei agendi facultas sit, ex una interim quae fuit electa legatum petere. Respectu vero legatorum facultas ex eo testamento solutor

[illegible]

dandae quae intra diem post defunctum memoria dignati apparuerit, modo si iam legatis solutis semis per ducentos non sit illatus est.

Item. Cum pater filios coheredes matre heredes instituisset, ita scripsit: peto a te filia ut acceptis ex hereditate mea in tua portione centum aureis et praedio Tusculano partem hereditatis restituas matri tuae. Sed portionem quidem hereditariam medio divisionis de communi filia habituram, pecuniam autem de parte sua retenturam. Eorum quae mortis causa donatur fideicommitti quoque tempore potest fideicommissum heredis salva Falcidiae ratione, quia in his quoque donationibus exemplo legatorum locum habere placuit. Ipsius donationis fideicommisso reliatum quod munere Falcidiae fugetur. Si tamen alimenta praestari voluit collationis tribuendi residuo donationis est. Reddendo enim ex defuncti voluntate quidem maiori pecunia praestari voluit non dubie integra. Cum pater filius filius virgo coheres centum mortis causa donando stipulatu promisit. Cum aliis heredibus institutus pro partibus a filiis dote viro restituta totum viro fideicommissum dotis debitum. Falcidiae ratio non intervenit ob retentione dotis vivi heredi placuit alioquin Falcidiae praeter heredibus a filiis ex stipulatu cum viro agentibus ex dote et ex facti actione reddenda. Eum donantes consequi legatum accepit ut cum movat restituat recte mandat. Etiam ignorantes adstringuntur fideicommisso quibus ignorantibus

emolumentum ex testamento quaeritur. Heredis tacite filius cum moreretur filius filius vel extraneus cui voluisset restituere fuerat rogatus. Quod in insula deportato eligendi facultatem non esse poena peremptam placuit. Nec fideicommissi dicendi omnem ante mortem filii heredis existente quidem autem inter eos fieri quo eo tempore inventi cum de aliis eligendi potestas non fuit. Ex dotale post vigilogen inveniendi ut uxori legatum debet et ceteris fideicommisit ut amplius ei pretium restituat. Ex promisso fideicommisso non enim constabat etiam accepto legato mulieri sine dictione irrita facere velit. Eam oblato pretio doli placuit exceptione summoveri. Debitorem suo iussu stipulandi mandavit uttitio cum mortis causa donabat pecuniam debita solveret. Cum sciens dominum vita decessisse metuit pecuniam deovit non esse liberatio. Secutam constituit nec si metuitus in solvendo non erat iam tamen actione solidum fuit et Falcidiae reddandam esse quae mortis causa cepisset non videtur. Qui suo probandi solet sui metuitus ignorans dominum vita decessisse pecuniam errore lapsus deovit. Tuerit eius portio ut Falcidiae vero caret. Cum pater fidei commissum per diversum extraneo matris heredi debere. Eadem parte et heredem instituit ut hereditatem fideicommisso consentiret. Eadem portio a filio ex heredato dari voluit, quamquam filia patris hereditatem suscipere noluisset, fideicommissum tamen esse ab herede eius filio

[illegible]

prestandum. Ad quos hereditatis
portio quam accepit filia rediret
rat. placuit. Quod si alium filie
substituisset cum propter filio fi
dei commissum redderet. Evictis po[illegible]
que pater qui secundum mentem condidit
verbis fideicommissi filio reliquos
nulla cum fratribus eius hereditatis actio
erit. Si tamen inter filios divisionem
fecit arbitror coniectura voluntatis
non pati eum ceteros coheredibus
prelegatas restitui nisi patri fuerit
ipsi patris sui inditum fratri con
servare. Pater certa peccunia
exheredatae filie verbis fideicommissi
si religione eorum nuptiarum dotis
nomine dari voluit filio dotem sti
pulante cum filius minore dotem
dedisset superfluum esse filie reddendum
constabat. Dividendo quoque secundum
fideicommissum filiam recte petituram
ut actio stipulationis que pater eam
nisi sine parente inexpectari stipu
lationem voluisse. Quo filia post
primas nuptias indotata consti
tueretur. Ceterum si postea nup
serit ad secundas nuptias cautionem ex
tendi non oportere. Filia patrem
petiit ut curaret ut ex libris su
is ordinationem morientium restitueret
uni ex libris. Post filio fideicommissum
ua contra nativitatem esse electionem i
certum diem fideicommissi sufficere condi
tionis videbatur. Nam mei destina
tio dirigi potest quam fideicommissum i
n ceteros habitum est remota ma[tris]
electione. Fideicommissum monitum co
mmitto ne fundum Tusculanum
alienent. ne de familia nominis
mei exeat. Secundum voluntatem eos qui
institutos intelligendum est quibus
heredes extiterunt fideicommissi liberta
te reddite. Fidei tue committo
uxor mea ut restituas filie me

e cui moveris quoque ego ad te quod
nomine debebis meis pervenit [illegible]
qui postea codicillis uxori dedit
omnibus [illegible] continebuntur. Nam or
do scripture non impedit causam iuris
ac voluntatis. Si dos prelegata reti
nebitur quam reddi potius videtur
quam dari. Volo porcionem dari liber
tis meis quos ego sine liberis
[illegible] decessero [illegible] ad te [illegible]
quos pertinet volo cum libertis patri[s]
[illegible] exvoluntate substi
tutionem excludi placuit. Cu
ratoris sui [illegible] fideicommissum
[illegible]
gestorum [illegible]
[illegible] ad statum
sui [illegible] solveret
tum sub curatore [illegible]
[illegible] placuit [illegible]
[illegible]
[illegible] quam solutio [illegible]
fieri potuit dilata. [illegible]
to [illegible] libertis cum morte
rentur fuerit fideicommissum relique
rit [illegible] nomine familie
alienari [illegible]
debere [illegible] voluntate [illegible]
[illegible] an sub eadem
conditione voluntatis esse [illegible]
[illegible] coniectura ex voluntate
testatoris capienda more insti
tuti expectandae. Coheres in
negotium exercitum fideicommissi
cum [illegible] heredum peruni
onem susceptam emptionis [illegible]
[illegible] non erit quaerendum
an plus in ere alieno sit quam
in questu. Pater filie mu
[illegible] nubenti decesserit
fideicommissi prestari voluit
partus susceptos [illegible]
te testamentum mortuus fu
erint ex causa fideicommissi prestan[di]

[illegible]

dos. R. ¶ Hec aliud minore confirmatis donationibus prece obfu... ¶ Cohortatus post mortem suam rogavit restituere, periculo nominum que per divisionem optigerunt. Matri heredes institutis et legationibus non astringuntur, magis quam pro portionem competiuntur heredes ... voluntatis ... filia magis accipiat. Filii heredes volo, mater suscepturus quos medio tempore pater perceperit, nec in separato habuit ... vel in suum patrimonium convertit, non videtur filie relictum. ¶ Pulcissimus filiis amicus ... mitis quacumque in supra scripti ... ubicumque ... heredis ... volo. Nam ... ea bis ... in corpora matrie hereditatis quam ... ad voluntatem fideicommissi pertinet. Ex his ergo facultatibus ... corpus proprium patrimonii ... divisionis res proprie ... non ... probabuntur ... consequenter ... soleret existimare. ¶ Pater pluribus filiis heredibus institutis moriens ... anulum custodie causa maiori natu filie tradidit et libertum filie eidem qui presens erat res quas sub cura sua habebat assignari iussit: non fideicommissum intelligebatur, nec obest, quod apud arbitrum dividundi omnis pecunia ... filie fore. ¶ Eum ipse scriptum fuerint in ... vel fideicommissi quod sequitur vel sequuntur ... adfirmamus ... scriptum ... ¶ Filius matre heredes scripserat ... fideicommissa ... vel data ... religione patrem ... cum testibus.

nullo iure factum esset, in ... minimus matris herede legum ... gendam praestare fideicommissum. Nam et voluntatis praesumptione successionum spectate paterne videbatur. ¶ Mando filie mee pro salute sollicitus ipsius, ut quoad liberos tollat testamentum non faciat. Ita enim poterit sine periculo vivere ... sororem ... relictam ... apparuit ... testamentum ... obtentu ... liberos ... volunt. ¶ Rogo filia ut bona tua que quandoque ... distribuas liberis tuis ut quisque de te meruerit ... omnibus liberis ... fideicommissum relictum. ¶ Quibus matris electione cessante suffi... non offenderint. Eos autem quos mater elegerit, fore potiores. Si ... nemine elegerit, eos solos ... offenderit. ¶ Donationis ... filio mater ... non sub... possunt ... litteris tale ... instrumentum voluntatis mee post mortem filio meo tradi volo ... heredibus ... fideicommissum filio suo relictum ... is quis ... voluntatis intentio ... ¶ Libertis ... religione ... aliena... liberorum retineret. Si excepto uno ceteri partes suas vendiderint ... ceterorum partes quibus non dedit ali... voluntatem ... petunt. Eos etiam ad fideicommissum ... ut ab alterius partem alienatam;

[illegible]

quis petat aipte m suam alie
nando poterit. Sed hec ita pre
cedere potest si prius alienasset. Ceterum
puto quisque prior alienaverit
potiorem posterioribus non faciet. Qui
nemo tandius vendidit et aliquis
non vendiderit, in superioribus par
tibus fecisse potest intelligitur. At
si nemo venditaverit, et novissi
mus sine liberis vita decesserit,
fideicommissi petitio non superest.
Cum testator libertos ad se pertinentes legatum
libertisque suis admisit et
[illegible] petat ut de nomine
familie non exeat. heredem libertum
filium preterea produci [illegible]
[illegible] [illegible]. Euelia
[illegible] ad solam [illegible] sua
[illegible] [illegible] fac
[illegible] pluribus fideicommissa reliquit.
[illegible] successionis ad duos eius te
[illegible] possessio est devoluta. [illegible]
equitatis [illegible] exemplo
[illegible] dimidia mulierem relevan
dam. Item si libertates [illegible]
[illegible] [illegible] dux
videbatur. Pater qui filio semi
[illegible] decederet. [illegible] eius ipu
bibus quadrantes quibus tutore esse
[illegible] ita fuerat locutus. Filii con
tentus eris pro sorte semisse. aurei
ducentis. duos filie pupillis qua
drantibus [illegible] aureis. vice mu
tua liberis fideicommissum heredi
tatis reliquisse non videbatur:
[illegible] ut a parentibus
fingi fieri solet. patrimonium suum
fecisse [illegible] fide; [illegible]
tutelle bone fidei rationes quibus
scriptis demonstrare quantitatis
exclusur. Titio filio suo meum
heredi [illegible] a quo heres institu
erat post mortem suam restituere
rogatus eodem titio herede scripto pre
[illegible] ut moneres titius [illegible] quam
sibi hereditatem sepius restitueret.

[illegible]

cum ex fructibus medio tempore per
cepisset fideicommissi debitam quan
titatem. nichilominus perceptis eius ab
eo loco non esse deducendum fidei.
[illegible] quam ratione compensationis
percepisse debitum videbatur (pla
ne si ea lege meum titum heredem
instituat. ne fideicommissum ex
testo seu retineat falcidiam [illegible]
compensationi sufficere. si [illegible]
[illegible] pendentibus [illegible]
fideicommisso filiis hereditatem [illegible]
[illegible] possessione ac
ceperit nec videbitur dolo fecisse
[illegible] fraude exclusisset. Cauet pa
[illegible] [illegible] liberis huius
[illegible] reliquias. vel si non heredi
tatis sine meis propinquis aut
[illegible] liberis nostris. non esse dari elec
tionem. sed ordine scripture factam sub
stitutionem. [illegible] civitati
relictos qui propios fines habe
bant. ex eo fideicommisso non ideo
minus placuit debere ex testa
toris fines eos eorum se significari
[illegible] quam ce
lebrant singulis annis voluit.
alia scriptura se declaravit per
[illegible]. hac postea morte preveniri
non fecit.

Lex. Qui solidum fideicommissi
frustra petebat heredi falcidiam
obicienti [illegible] solum sibi
desideravit. nec accipit [illegible]
[illegible] passivus intelligitur. Cum per
[illegible] venditrices [illegible]
[illegible] [illegible] maximi
principes [illegible] Severus Augustus re
scripsit heredibus [illegible] restitu
[illegible] legatario [illegible]
[illegible] legatis
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]. Etiam [illegible] fideicommi
ssi [illegible] usuras [illegible]
[illegible] [illegible] restituit

[illegible]

[illegible]

secutum ab his sarciendum fecit qui post mortem debitoris iudicatum solvere suppeditavit nec aliud fuerit habiturus in his suppositis si forte legati non fuissent. Ignorantiam enim secretes audiri non oportere. Item in rationibus quoque probatur. Item pro diversis partibus de familia libertorum alienam fideicommissi libertis probatur. Supprimitur ex libertis qui fideicommissum petere possunt non ideo autem minus actionem adversus heredes illi qui sunt reliquisse visus est quod heredes ex hac re non sine libertis deceptis habuerunt.

Sed et creditor ab eo qui testamentum fecit. De eorum acceptum habere pignoris vendidit contra emptorem fideicommissi causa vel obligationem defuncti non ignoraverit nichil decernitur.

Item. Que fideicommissum morientes libertis relinquere debuit corpori diversis suis quoque libertis fructum reliquit, unius ignorantia lapsi qui petierit per diversi emancipati testamento debuerit, fideicommissum verum ceteros lege tamen preponit non ideo prepotens evidenti voluntate prioris fideicommissi obstitit.

Item. Legatum ita dominium rei legatarii facit ut hereditas heredis res singulas. Quod eo pertinet ut si pure res relicta sit et legatarius non repudiavit defuncti voluntatem recta via dominium quod hereditatis fuit ad legatarium transeat numquam factum heredis.

Paulus. Si quis testamento facto a filiis suis quos heredes instituit fideicommissum reliquerit, non ut legatum omnibus heredibus sed ut aliis acceptis testamentum aliquo casu irritum factum sit, filii ab intestato venientes fideicommissa ex testamento praestare compelli non possunt.

Item. Debitori eius cui legavit...

...ante quam post annum sub pignore relictam habere quidam putant, inde cum respondisse ex testamento deberi, sed totam rem peti posse nec tollitur petitio si intra annum fuerit supervenerit, nam sufficit quod utiles dies cessit. Quod si vivo testatore annus supervenit, dicendum est inutile effici legatum, quoniam quod constitit ab initio. Sic et dote per legata verum non est totam ex testamento peti posse aliquam in illa, simul verum est causam et constitit in legato. Quod dicemus si si fideiussor ex die debitus, nam nec praesentem peti poterit quando non est legatum, nec partis fundi facile invenietur quae possit pro modo peti. Si prior heres ex asse institutus et heredibus sic legata dentur si primus heres non erit, si Titio, et dato; si secundus heres non erit, primus scio Fundum Tusculanum dato. Utrisque omittentibus hereditatem, primo adeunte dubitatur substitutum quoque ei debeant an alteri legata praestare debeat, ab utroque substitutio legata debebit.

Fundo alieno posse recte dominum legari et Nerva et Atilicinus scribit. Item recte Dominum eius per te legari. Fundum si ex fundo alieno aliquid in testamento dari in persona ad hunc tamen inspicit ut sit etiam ex testamento factio. Ceterum ex persona fundi constitit legatum. Et ideo recte Iulianus definit ideo dominium fundi alieno legari posse quod liber hic factus capere possit. Calumpniosa est enim illa annotatio posse legari fundo quamquam diu serviat, nam hac legatum ex persona fundi venire accipit. Et illo annotari nec quosdam fundos quoque licet libertate possit acquirere domino. Ex illo ergo sermo quod dicamus fundi inspici personam intestamentum. Et idem est fundo heredis legari posse quamquam non ius fundi domini acquiretur fundo eius pure legari possit.

Consequi non possit. At tamen legatum a herede ...

[illegible]

Cum possit ut in prin[cipio] ... aliquis alius heres ut se ... [illegible]

Latinus ... tale ... [illegible] ... Crescimentum ... possit cogi [illegible]

[illegible]

Semisse ... sub condicione ... [illegible]

... filia ... [illegible]

... testamenti ... [illegible]

... ancille ... patroni testatoris ...

Fidei commissum ... ancillis restituendum ... ut in ... [illegible]

... cum fidei commissum ... [illegible]

... cum ... et ... [illegible]

Dies cessit ... equitate licet rigor aliud innuat. ac.

... [illegible]

sit quamvis domino (eius nomine) possit ... libertatem.

Idem. Latinus Largus proferebatur ... talis ... patronum ex semisse heredem instituit et filiam suam ex alio semisse et fidei commissum ... quibusdam ancillis patroni ... semisse ... manumittere ... si autem filia heres non esset substituit ei certe ancillas cum filia noluit heres existere, ancille ... patroni ad ... heredem ... post aliquantum temporis ab eo manumitti se ... fidei commissum petere ab eo de patrono posset. Quero ergo que de hac existimes ... repetitam videri ... casum fidei commissi ... alium ... datum vel fidei commissum ... ipsum heredem ... dicta ... casum substitutionis ... fidei commissi ... ideo ad fidei commissi substitutionem ... alieno fidei commisso ab ... ex heredibus sub condicione libertatis ... datum, deinde ... heres substituatur licet pure substitutus ... tamen ... condicionem substitui videtur sub qua fidei commissum meruit.

Paulus. Si quis servo suo fidei commissariam libertatem reliquerit et aliud quod ascripsit. Quidam dicunt quod placebat cum ab herede manumitti debere ... non admittatur ad fidei commissum. Sed hec ... nunquam ... dies cessit ... libertatis ... petere ... adeo ut ... si mora fiat prestande libertati et fidei commissi moram videri factam ... quod medio tempore adquisierit ... moratur prestare libertatem ... restitui oportere ...

Idem. Creditoris cuius res pignoris iure obligata ad heredem ... legatum ... creditori ... testatoris ... non ostendunt.

Idem. Gaius Seius pronepos meus heres ... ex semisse heres ... exceptis domibus meis ... ad patrimonium ... nomina debitorum ... pertinere ... Paulus respondit nomina debitorum non pertinere ... Titius cum ... fundos ... legaret ... fundum Seianum legavit ... uno quodam nomine ... superiorem partem Seianum ... inferiorem appellaret. Quero an totus fundus ad filiam pertineat. Paulus respondit ... fundum Seianum uno nomine ... possedit ... demonstrasset ... fidei commissi ... nisi heres ... de qua parte testator sensit ... planum ...

Idem. Titia Seio ... fundum ... noluit post mortem ... Quero cum Seius ... Paulus respondit ... fidei commissum impleto annos xxv puelle ...

[illegible]

demū fā ex nouo appellatiōe ... post .xxv. an. ...
... mora. ... post maiorē etatē. ... mora ...
... petatur pupillo. ... ...
... appellatione ... pretio. ut .l8. de usu. ...

quo mora facta ē. de le. ii. l2. Cū
uis cui ɔstitutū sit. ut in nono
nb; xxv. an. usc omni nō p̄stetur
tum: cum non p̄ mora hec h̄ndum ē.
quia sufficiat semel inductum esse
ut p̄ pretio deberetur. Seia li
bertis suis fundū legauit. fidei
q; commisit eorum. fidei. ut ne ue
nirent. neue de nomine ... nec cum fiduc
uenditis. ei. q; qui ex uobis u
ltimus decesserit. cum moriretur
restituat sepimo liberto meo. ...
successori meo. Alexandro et sapi
do. quos ipsa manumisit. que
ex his tunc supuiuent. Quero
cum nec i primo primo pr testi qua fū
dum p̄legauit. eos substituti
fratri adiecit. uerbum ultimi dece
sit. an pr unius defuncti ad alte
rum ptinent. paul. 12. testatrix
ī eo fideicommisso duo sequitur. ... u
deri duo genera substitutionis
fecisse. unum ut is qui ex duobus
prior moreretur alteri restitueret. al
terum ut nouissimi ... restituere
nominatim p̄cepit. ... Cū
patrono Alexand. Aug. Claudio Iulia
no p̄fecto urbis. Si liquet tibi
Iuliane karissime. auiam ex ... inf
ituende ioffitiosi querele patrim
onium suum donationibus in te p̄te
factis exhausisse. ratio deposcit
id quod donatum est pro dimidia parte
reuocari. Lucius titius cum
haberet .v. liberos. unum ... eman
cipatum et unum filium ... fratri
plissimas facultates donationi
bus contulit. et modicum sibi residuum
reseruauit. et ... liberos cum
... scripsit heredes. et eodem testo
duas possessiones quas retinebat
ei ... p̄legauit. et alio
... filie tot
aureos dari. ... alii fil. alios
tot. qui ... ametiua ...

renocatio ... ut ... de l. ... l. cum donat ...
l. si marit ... alij dicunt ... donatio cum donat ...
ab ... quibus est ... reuocari ...
... ut ... dicit ibi ... alij filio ...

rem suam lege falcidia ... plorat.
Quero cum sacratissimus imperator
ut supra scriptum est contra uoluntatem
donantis easq; donationes rescindi
... scius contra pellen
dus ... uoluntatem patris ... do
nationibus fideicommissum ... p̄tendente ... le
di ... paul. 12. post litteris in
p̄ncipis nunc dubitari non oportere quin
in hac quoque ... de qua queritur ... sub
ueniendum sit liberis qui ex ... pretio
... filium donationibus collatis
... quam cum imperator
contra uoluntatem patris sibi uenerit. in
prouincia autem ... uoluntas patris ... p
... fideicommissi ... intercedit.
Sed si ... falcidia lex intercedat
fideicommissa in solidum ... p̄stari. ...
modicum donationum ...
Mevius. Lucius titius testo ita
cauit. si quid eorum libertorum meorum
... aut ... concessi
aut sibi acquisierunt. aut ei ab aliq
... aut relictum est ipsi ... p̄ripia ...
... filij nomine ... kalendarium
fecerint. postea ... placuit id
quod sub nomine ipsius filij in kalendario
remansit. eid ... id quod exacturus
pater ... filias ... Quero
si id quod exegisset pater ex eis filijs ...
testes ... post testem factum in nomine
filij ... filium ... pertinet. 12. quod creditum cum exactum est in
... debent ... pertinet
... et ... eorum ... mei ... p
lx. x. aureos ... scripto. Que
ro an si lucius titius minus quam
v. aureos ... reliqua sum
ma heredibus p̄stari. 12. fin ... p
... modo p̄star.
Que marito heres extiterat. ita te
sto cauit. meum et sepum filij ... ci
... scripto ... quicquid ex
hereditate ... mei patris ... p̄uenit.
... post mor
... de ...

... Caput. hoc ē in mora ... donationis
... fidei comissa ... ad ... placuit. scilicet.
... Lucius ... testo ...
... Cum testa ... kalendario ... negabit
... Titius ... ...
... Ex ... ...
... Capi ... mei. ... ...
... Que marito ... ... Cum ... mare ...

Cum in pretium .i. pure a defuncto obvenit [illegible] quae adhuc pertineret ad [illegible] filios [illegible] alios [illegible] heredes.
Ancrum p. v. sua [illegible] non dictum esse [illegible] solutum sed [illegible] hanc [illegible] volebat quod filius [illegible] restitueretur aliis heredibus. ¶ Mei .s. solum [illegible]

mortis eius tempore. ita tamen ut et
omne honus hereditatis ei a me
praestetur quam infra iussero. Nec non
et siquid post mortem tuam domini
mei solui agnoscentis. Quero.
an si quid soluisset post mortem ma-
riti cum ipsa fructus cepisset deducere
ad heredes eius non pertineret. Respondi
ea quae proponerentur ei dumtaxat ho-
nerum legatarius ipsius fuisse quod fi-
eret. ¶ Cum quis in his heredes
necaret. hec a plus Lucius he-
res Titius quamquam cum heredes instituit
cum mei heredi erunt. Fundum si qui
quod habeo una cum Pamphilo quem
liberum esse volo constituente tamen
ne fenerem ita ut negotium exer-
ceatis Lucius Titius vivente
Titio decessit. post hereditatis ei
adeo heredes pertinuit. quero an Pam-
philus eodem testamento manumissus
ad petitionem prius institutum admit-
ti possit. licet tabula ut nolunt
testamenti non explicit. Respondi ad-
mitti. ¶ Seia substituta he-
redi instituto legata accipit si heres
non esset. Quoniam ergo institutum ad
esse quod dolo eius factum esse dicebat
quominus testamentum volens primo
loco scribere eam heredem testamentum mutaret. nec obtinuit quero an legati
persecutionem salvam haberet. Respondi in ea
quae proponerentur salvam habere. ¶ Tes-
tator legata ante quinquennium re-
tinet peti prohibuit quamquam heres quedam
sua sponte ante quinquennium soluit.
Quesitum est an eius quam diem ex-
pectet solutum est representatione
nihil quam solutum esse legatum repe-
ti non possit. Respondi non proponi eam
rem diem deberet quod aliquid ante diem
solutum sit. ¶ Lucius Titius te-
stamento ita cavit. Pro dolo meo tam
nolo hereditis heredes tabulis qui meis quod
testamento manumittimus si a [illegible] se aliquid
ne [illegible] de nomine familiae

nec exeat donec ad unum pervenerit
tis pervenerit. Quero an Seia in com-
muni cum liberis meis habeat portionem
an vero sibi partem dimidiam cum
filio vindicare possit. Respondi
pro parte esse testatoris voluntate
ad viriles partes vocari. ¶ Im-
puberem filium heredem instituit. et
emancipatum suos nepotes. et eius
impuberis decessisset substituit et
a quibus ita legavit. Quecumque pro
minis tabulis dedi eadem omnia ab
heredibus quarum heredis mei dumtaxat
plus dari volo. Quesitum an
ex substitutionem impuberi mor-
tuo dos quamquam deberetur. Respondi
non videri de dotis legato dupli-
cato testatorem sensisse. Item quero
cum corpora legata quae nunc exstent
tantum cum possidentur an a substitutis.
¶ Ceteribus meis do lego
per chirographum Gaii Seii post ea
codiallis vetuit a Seio exigi et ab
herede petit. ut ex alterius debi-
toris debito quem codicillis no-
minavit eandem summam ei. pu. da-
ret. Quesitum est si posterior de-
bitus non esset an integram quantitatem heres
praestare debeat. Respondi heredem ei pu. ad
versus debitorem eundem tantum quam
in novissimis codicillis ut ipsi
tum designatus est actiones praestare
debere. ¶ Filiam ex asse heredem instituit
et ei substituit nepotem suum et
ita cavit. Si quid ab omnibus neque
filia mea neque nepos meus heredes
mei erunt. tunc portionem meipsius
dimidie fundi illius ad libertos
meos pertinere volo. Quesitum
cum ante testatorem filia et nepos de-
cessissent. et ante stata bona pervenerint
ad pronepotem eius an fideicommissum
ad libertos pertineat. Respondi in ea quae pro-
ponerentur si nullus alius heres in-
stitutus substitutusque esset quam filia
et nepos. videri legitimo heredi fidei

Ceterum pro hac ratione petere [illegible]
[illegible] quod ut fidei committere ad [illegible]

commissum esse, ut prestentur.

Quisquis mihi heres erit, sciat debere me Demetrio patrono meo denaria tria. Deposui apud me a Seleuco patrono meo denaria tria, que a pluribus reddi et solui eis volo. Quesitum est an si non deberentur, utile sit. Respondit si non deberentur, nullam quidem ex verbis actionem esse, sed fideicommisse. Lucius Titius testamento Pamphylum libertos suos ante biennium mortis sue domo dimisit, et cum in ea perseveraret, decessit. Mox testamento ita legitur: Quisquis mihi heres erit, omnibus libertis meis quos testamento hoc manumisi, et quos antea habui quosque ut manumittantur petii, alimentorum nomine in menses singulos certam pecuniam dari. Quesitum est an etiam Pamphylo fideicommissum debeatur. Respondit in ea que proponerentur, in eadem sibi qui petentur manifeste dari verbo cum se patronum cum testamentum faceret esse cepisse, videri his quoque legatum dare velle, aliquin nec ipsius pristini. Damnum et Pamphylo quos testamento manumissus fuerat dederit, petiit post mortem suam filius suus restitueret. eodem testamento petiit ab heredibus suis ut Pamphyla manumitteretur, que filia naturalis erat Pamphyli, et Pamphylus post diem legati sui cedentem testamento heredem institutum memoratam eiusque fideicommissi ut hereditatem suam, id est filii sui supra scripti pro dimidia qua sola in bonis eius esset testatoris patrone sue habebat, Pamphyle filie sue cum primum libera fuisset restitueret. Quero Pamphyla manumissa an etiam ex testamento superioris patris sui petitione petere possit. Respondit manumissam ex testamento patris naturalis ex causa fideicommissi habita ratione legis falcidie. Respondit in ea que proponerentur.

placet Pamphyla debitam esse ex testamento superioris fideicommissum petere posse. Claudius. Capitulum: appellatione filiorum naturales liberos, id est suscipiendos, contineri.

Seleucus. Codicillis Gaio Seio ... legavit eiusque fidei commisit ut ante ille testatoris eadem. Quero an utile fideicommissum sit. quod legatarius ante testatoris diem decessit. Respondit non esse. Item utile non est, an legatarius heredes in ea actione succedere compellantur. Respondit non compellentur nec ipsius legatarii legatum petere posse.

Cum uni ex libertis uniusque servus legavit, ita ut ex eodem eius masculi duplum, femine simplum perciperent eaque alienare vetuit, ex consensu omnium ab legato venditum est. Quero an exceptio similis duplum mares, simplum femine capere. Respondit obstitam nullam fideicommissi persecutioni esse. cum in eo eiusmodi consenserit, ut similiter exceptio marem duplum, feminam simplum consequantur. Institutus filio herede et ex eo nepotibus emancipatis testamento cavit: Volo meas domos non venire ab heredibus meis neque fenerari super eas, sed manere eas firmas et filiis meis et nepotibus meis in universum tempus. Si autem aliquis eorum noluerit vendere partem suam vel fenerari super eam, potestatem habeat vendere coheredi suo et fenerari ab eo. Si autem aliquid preter hec fecerint, erit quod obligatum inutile ... Quero cum filius debitum pecuniam ... accepit, vel creditis creditoribus pro parte sua pensiones sibi debitas ... delegavit, an ... videantur, ut filius suus fidei commissi nomine teneatur. Respondit in eam que proponeretur non extitisse.

Matris et uxoris heredibus ...

[illegible — interlinear and upper-margin gloss]

… hic ar. quod si quis aliena re … substantie scripsit … inutile … ut si appositum uideri … legatum … inutile … sed in uoluntate testatoris reperiri …

[illegible — gloss]

ante

institutis res eorum. Ante uxor karis-
sima peto ne quid post mortem
tuam fratribus tuis relinquas: habes
filios sororis tuae quibus relinquas.

Seius unum fratrem tuum filium inimi-
cum dicitur ipsi maximeque fecerit:
sed et alia uero deteriora fecit quid ea-
rum … testatrix decessisset et legitti-
ma eius hereditas ad fratrem pertineret
an sororis filii fideicommissum ab
eo petere possent. Respondit posse defendi
fideicommissum deberi. Lucius
Titius hoc meum testamentum scrip-
si sine ullo iuris peritio rationem
animi mei potius secutus quam
nimiam et miseram diligentiam: et si
minus aliquid legitime minus-
ue perite fecero, pro iure legitimo
haberi debet hominis sani uoluntas.
deinde heredes instituit. Quesitum est in-
testati eius bonorum possessione petita
an portiones eius ascriptae ex causa fi-
deicommissi peti possunt. Respondit secundum ea
quae proponerentur posse.

Item. Testator filium suum et
uxorem suam heredes instituit. postea
epistulam scripsisse dicitur quam …
quod in speculo habuit et donauit et ad-
iecit: scripta haec cum sanus uiuus et post
mortem suam haec uelle. Quero an ita
sic significauit: si quid obsignatum
reliquisse, id uicem codicillorum ualere.
epistula autem non sit obsignata, an quae epistula
continetur ad filium pertinent. Respondit si fi-
des epistulae exhibeatur constaret deberi quae
mortem dare se uelle significauit.

Quidam uni ex cui fratre suo res ha-
bebit, filias suas heredes instituit,
et ita cauit: praeter res uniuersas quas in
communi cum fratre meo patruo uestro commu-
nes sunt quas existimationis con-
stitit esse uniuersas duo milia au-
reorum si … uir omnino … portionem
esse uestram mille aureos aliueorum … paca-
te patruo uestro accipiatis. Heredes
testamento quicumque suspiraueret …

quibus uti de patrimonio meo reliquo.
Quesitum est an heredes Lucius Titius pa-
tri suo … supra scripto offerentes
mille aureos fideicommissum consequen-
tur. Respondit secundum ea quae proponerentur non fratri
uolentem conuenit ut uniuersas eas mille
aureis restitueretur: sed estimatio-
nis quae mortis tempore in rebus fuerat
oblatione deberi fieri. Seio quem
heredi substituerat ita legauit: et
Seio fundum et hereditatem … et …
neius marcelle argenti libras …
v. dari uolo. quero cum Seius heres extitit
an et marcelle legatum diuidi
a portio deberetur. Respondit secundum ea quae propone-
rentur deberi. Lucius Titius in
testamento ita cauit: cum haberet uxo-
rem et ex ea filiam emancipatam. codicil-
lis haec uerba inseruit. pertinet autem haec
codicillis ad uxorem et filiam … pri-
mum autem rogo ut sic inter uos agi-
tetis ut me uiuo egistis: atque rogo
ut quicquid autem ego reliquero aut
quod uos ipsi habetis communiter uo-
bis sit. Filia intestati patris bonorum
possessionem accepit. Quero an ab
qua pars hereditatis liberi titiae ex
causa fideicommissi a filia matri debe-
atur et quota. Respondit secundum ea quae propone-
rentur dimidiam partem deberi. Lucius
Titius uxor priuata erat an causa bona sua con-
ferre. Quatuor filios et filias
equis partibus instituit. et fundum ei
per preceptionem singulis legauit. filii
autem uniuersa bona patris obligata
erant mutuam accepta pecunia,
heredibus uno creditori soluerunt: et
posteriori obligauerunt qui cum
debitum non soluerent, ea pignora uni-
uersaliter pignori uni ex heredi-
bus uendiderunt. Quesitum autem
cum iste filius ex causa emptionis
ea possideat, fratribus et coheredibus fidei-
commissi petitio esset annuo ea preceptum
esset cum communiter uniuersa sequen-
ti creditori obligauerint. Respondit accipi …

[illegible — lower gloss, several lines in two blocks, with marginal letters -q, -r, -s, -t, -b, -c, -e]

[illegible — left and right marginal glosses throughout the page]

127

g Cum ex eleet s. [illegible] si i. a a. [illegible] terminat [illegible]
dendi. ū illā pete posse ac. h Crederetur: q̄ uocabant [illegible]
mem [illegible] p̄esse [illegible] facere. [illegible]
i Curat. act. si auulta [illegible] de neg. g. si ab eo [illegible] l. sal.
l. [illegible]
licet [illegible]
tiauem ac.

retinet ciuitatē in ubitatē ut inst. quib. mo. ius p. po. sol. et relegati et uideo testm̄ possunt: ut j. de interdictis. l. relegatorum. et hec est differentia capitis secus ut inst. de iur. p̄ donatz. et i.
l Quia nec testm̄. a filio i est hominē. ait ut s. de l. ij. l. ij. (secus in ad tione hereditatis ubi n̄ nocet eriore sic contrariis heredis. ut s. de acquir. her. si si de sua. et cur ar. ar. i fine j. de usuc. si fin. et i. ac.

k Cui quidem fideicommissi personae
precedentibus omnibus; iunctē manerent;
ausi id fideicommissum restituendum
cum si prius debitum; a heris ēptorem
eiusque eo heredi persolueret. Cfilie fi
deicommisit in hec uba. peto a te filia
mea. ut totalem omnem post mo
rtem meam nummos quos remoues ut
fratres tui tibi stipulentur: hec enim
ut si sine liberis pluribus uel in matrimo
nio moriens dos ad eos perueniat.
post mortem patris decessit manente
uiro. renouatur et in dotalia
postea aliis nupta decessit nullo
libero relicto. uiro adhuc titio u
no ex filiis. Quesitum est an titius
petere heres frater eius quando dote fuerint
iure posse fideicommissum ab heredibus
sue sororis petere. si peti sineret quo
minus fideicommissum stipularetur.
Cfilium et filiam heredes instituit alibi
tis legata dedit eorum quibus fideicommis
sit in hec uba. a uobis peto ut quod
uobis legaui heredes mei fratres meretis
ut post uos filiis meis restitu
atis. desiderata testatricis filia me
a liberis decessit herede instituto
patrone filio ex parte et altera ex t
neo. Quesitum est an data hereditate
patrone filius ad heredem suo patri
eorum quae ex testamento matris ad me uenit
liberum peruenerit. petere potest. respondit ei
que ei deberentur filia hereditatem non ad u
sus patrem ad heredem [illegible] petere posse. Cma
ritus uxorem ex asse instituit heredem.
post mortem eius codicillos a principe
strictos fecepit. predium hereditarium
uxor in fructuosum rationis suc. et
ex instrumentis uendidit. Emptore
querit an retractari hec uenditio
possit post mulieris mortem ab his
quibus codicillis per fideicommissum he
reditas data deprehenderetur. an uero
soli quantitas pretii ab herede uxoris
fideicommissariis deberetur. respondit pro
uisum ignorantiam tam mulieris.

Explicit .xxxi. incipit .xxxii. De legatis tercio. R.

quam ex pretio suo heredes mulieris ut fun
dus apud emptorem remaneat. fidei
commissario pretium dari deberet.

Capitulum. Si incertus quis
sit. captiuus sit. an latru
nculis obsessus. testamentum fa
cere non potest. Sed et si sui iu
ris sit ignorans pueri qui se esse puerum eius
qui a latronibus captus est fuit ei
uel ab hostibus uel relegatus qui
nichil se a captiuo differre putant.
non posse fideicommittere certum est. quia nec
testari potest qui dubitat sibi testa
ri non licere. Csi filius. filii uel filie
fideicommissum reliquit. si ualet. Si
tamen manumissi decessisse proponatur.
constanter dicemus fideicommissum
relictum uideri. quamuis eo tempore dati
eos contigerit. uidelicet si dominum uel
uoluntas post manumissionem.
hec utique nemo credat in testis non
esse probatiuos. quia nichil in testo et
ualet quotiens ipsum testum non ualet.
si ualet sicut fideicommissum; relinquere
nt. Chuiusquibus aqua et igni in
terdictum est. i. deportati fideicommissum relinquere
non possunt. quia nec testi faciendi
ius habent. cum sint apolides.
Cdeportatos autem eos accipere debemus.

a- Crip. et si ib. [illegible] b Cum testibus sunt [illegible]
c Cquot ipsum. quoque tum in medio deficit [illegible] ut s. de iniusto testo. posthumum i. nisi qui bus mo. te inst. et ut tamen [illegible] secus [illegible] regula in [illegible] ut nota et de facto. ca. q. [illegible] codicill. ul' in epla eorum. v. testib. fa. ut j. de codicill.
d Csi alias. puta. i. e. c. [illegible] q̄ qui ū pot testari nec codicillos ut s. de iure co. l. diui. et codicillos. sed facilius codicilli confirmari [illegible] testm. ut j. de regul. iur. cum q̄ in si. [illegible] de testis [illegible] j. de fide. i. et exigit [illegible] q̄ de codicill. hic dic. [illegible] de statu ho. [illegible] si ibi n̄ prohibet confirmari matrimonium ac.
e Chijs quibus deportati. b. [illegible] ut j. ad l. iul. pecul. l. in [illegible] et ante [illegible] ut s. de testis [illegible] et secus ac. est in relegatis ut q. j. de interdic. et rel. l. relegator. i. pri.
f Capolides. i. sine ciuitate ab a. q̄ est sine et polis q̄ est ciuitas. ut j. de pen. l. quidam ac. [illegible] hoc lata [illegible] a preside ul' ab alio ut p̄ [illegible]
g Cacotauit. i. designauit [illegible] ul' in ubi ul' quocumque [illegible] iure pri cipis. ut j. sub tit. i. j. de int. et rel. l. relegatorum i. pri.

m Cdelegatis [illegible] quia ut in [illegible] tres libros [illegible] possunt de legatis [illegible] in t. acti. [illegible] it. gli. [illegible] ut [illegible] et ut [illegible] a quo. i
quibus libris de significatione uerbo tam circa res q̄ circa personas positor ut in summa. C. [illegible] ut ne [illegible] q̄ frequenter q̄ uni esset [illegible] al. [illegible] aliis dicuntur [illegible] utatur q̄ ū placent si sunt libri. ergo distinctos hic deberent [illegible] ponat q̄ sicut [illegible] uolumine. ut j. e. libro ac.
a CSi incertus. ul' etiam uis ut s. de testis. l. statu.
b Ccaptiuus. s. ab hostib. q̄ dic. ut j. de capt. [illegible] l. i. [illegible] hostes [illegible] testm. ū pot. si s. sicut ut s. de testis quia latrunculi [illegible] l. eius.
c Cobsessus. i. detentus.
d Csi ce ū pot. nisi sit miles ut s. de testis mili. l. ex militum. et is ul' [illegible] ut s. de codicill. [illegible]
e Csui iuris. s. de facti. hic de iuris errore ponit.
f Cul' relegatus sit aliquis. repete forte in insulam ul' apud saracenos ul' hostes
g Cputat. magis iuris ignorantia q̄ relegatus.

127

quibus princeps insulas adnotavit vel de quibus deportandis factum praesidis princeps scripsit. Certe priusquam factum praesidis princeps comprobet, nondum amisisse quis civitatem videtur: proinde si ante decesserit, civis Romani decessisse et fideicommissum quod reliquit, quasi a cive Romano relictum, valebit. Sed et si post sententiam, antequam imperator comprobet, valebit quod factum est, quia certum statum usque adhuc habuit. Capite vero praesidis vel eo qui ex mandato principis cognoscat, item a praefecto urbis deportatis, quia ei quoque epistula divi Severi et Antonini ius deportandi datum est, statim amittere civitatem et ideo nec testamenti faciendi ius nec fideicommittendi constat habere.

Si quis plane in insulam deportatus codicillos ibi fecerit et indulgentia principis restitutus his de codicillis durantibus decesserit, potest defendi fideicommissum valere, si modo eadem voluntate duravit.

Sciendum est autem eorum fideicommittere quem posse, ad quos aliquid perventurum est morte eius, vel dum eis datur vel dum eis non adimitur. Licet itaque bonorum possessionis primae vel etiam inferioris quoque fideicommittere possumus. Sed et eius qui non dum natus nobis suus futurus sit.

Illud etiam indubitatum est: si quis intestatus decesserit, ab eo qui primo gradu ei succedere potuit fideicommissum reliquerit, si ille repudiaverit ad sequentem gradum devoluta sit successio, fideicommissum non deberi, nisi princeps rescripsit. Sed et si a patrono sit relictum et aliquis ex liberis eius mortuo eo admissus sit ad bonorum possessionem, idem erit dicendum.

Gai. Et filio postumo herede suo fideicommissum relinqui potest.

Ulp. Si mulier dotem stipulata fuerit, accepto tulit marito vel ex dote, ut fideicommissum redderet, dicendum est fideicommissum deberi per acceptilationem, quia aliquid a muliere marito fecit acceptum. Sed et si quis in matrimonio vel in matrimonio eius mortis causa reddiderit, potest dici fideicommissum ab eo deberi.

Iulianus scribit: si filius in legitimis sit et eum manumittere rogatus sit, fideicommissum autem relinqui non posse. Si pure rogetur vel si sub condicione vel in diem, per fructum medii temporis posse eum obligari, nec Iulianus dubitat.

Si rem quis debeat ex stipulatu, fidem eius quam rem legaverit fideicommittere ei non poterit. Hoc et ex legato omnium sententia videtur, quod dominium nanciscitur nec statim nec expectat actionem ex stipulatu. Fortassis quis dicat et sumptum litis quem sustinet, si ex stipulatu litigaverit, eum lucrari. Sed nequaquam dicendum est huius fideicommittere eum posse.

Sed si habuerit promittentem in diem, sed mortis causa cesserit, potest dici fideicommittere eum posse, nec quicquam movere, quod usus fructus solet morte extingui, nam medium potius tempus quod minuatur quam donavit commodum agitur. Sed aut pignus debitori liberatum mortis causa eius fideicommisso non poterit vel fideicommissum.

Paul. A patre vel domino relictum fideicommissum filio datur non quaeritur: a bonorum possessore filio vel suo manumisso utilibus manumissionibus postulabit, perinde ei conseque[n]tur hereditatis emolumentum.

Ulp. Si filius in potestate manet, legatum relictum ab his quaeri potuit, fideicommissum dari potest.

Si quis non ab herede vel legatario, sed ab herede heredis vel legatarii heredis fideicommissum relinquit, hoc valere benign[ius] ...

Cogitent, si a patrono eius ... per suam mortem ... ne legetur ... non valere ...

[illegible gloss]

tamen est.

Paulus. Sed et si sic fideicommissum sit relictum: ab herede meo te rogo Luci Titi, ut ab herede tuo petas, ut dari a Maevio x aureos, utile erit fideicommissum; scilicet ut mortuo Titio ab herede eius peti possit. Idemque Iulianus. § Sicut autem fideicommissum relinqui dari non potest, si filius vel servus heres factus iussu eius hereditatem adierit, rogo de... quamvis fortuitum non iudicio testatoris consequitur hereditatem vel legatum, non debet honerari nec recipiendum est, ut cum nihil detineas, eum rogando obliges.

Ulp. Si deportati suo fideicommissum fuerit adscriptum, ad fiscum pertinere dicendum est. Nisi enim deportatus vivo testatore alienaverit vel fuerit restitutus, recte eum ad ipsum pertinere debebit. § Et miles deportato fideicommissum relinquere; verius est quod mavult placere eum posse. § Si quis creditori suo legaverit id quod debet, fideicommitti eius non poterit, nisi quemadmodum aliquid ex legato consequitur, forte exceptionis timore, vel quod in diem debitum fuit, vel sub condicione.

Paulus. Si legatarius a quo fideicommissum datum est petierit legatum, eo tamen quod per iudicem exegerit praestare fideicommissario agenti, vel si non exegerit, actiones cedere, ideo litis ei periculum spectare, nam quamvis est non culpa legatarii periit. § Si quo heredis fideicommissum, ut his relinquitur, in si fidei eius committitur ut ... manumittatur. § Cum ita petisset testator ut quidquid ei ex bonis eius ad patrem pervenisset, filiae suae iam restitueret, ut eo amplius videretur quod ex bonis patris habitura esset, divus Pius rescripsit manifeste videri eum [...]

decepisse sensisse testatorem quod post mortem patris futurum esset.

Herm. Si ita fuerit fideicommissum relictum: ad quemcumque ex cognatis meis vel ab intestato ad quemcumque bona mea pervenerint, hac ratione et eius qui postea natus erit, utique similiter venit, et eius qui postea cognatus esse coepit, fideicommissum videtur, et eius quamquam quidem dubitaverint, sed postea creato ... uxore ... solet pertinere.

Val. Si tibi decem qui ex tribus liberis meis primus ... venerit, anteos legavero, non minuitur ipsum tuum legatum, si nemo venerit.

Ulp. Fideicommissa quocumque sermone relinqui possunt, non solum Latina vel Graeca, sed etiam Punica vel Gallicana, vel alterius cuiuscumque gentis. § Quotiens quis exemplum testamenti praeparaverit, et prius decesserit quam testaretur, non valere quasi ex codicillis quae in exemplo scripta sunt, licet verba fideicommissi scriptura habeat, et ita divum Pium decrevisse me non latet. § Si etiam quis ita scripserit: illum tibi commendo, divus Pius rescripsit fideicommissum non deberi. Aliud est enim personam commendare, aliud voluntatem suam fideicommittentis heredibus insinuare. § Si ita esset quis rogatus restituere portionem acceptam certa quantitate, dixi posse eum ultro petere ipsum fideicommissum ab heredibus posse; sed utrum si velit restituere proprietatem portionem, an non, et si noluit, cogatur acceptam quantitatem portionem restituere, propter deliberationis ... legatus est acceptam certam quantitatem portionem restituere. Duplex est fideicommissum: unum, possit petere quantitatem pro portione cedere; aliud ut si non petat, cogatur fideicommissa restituere pro parte praestare quantitatem. § Si quis ita scripserit: sufficit tibi

[illegible gloss]

[illegible]

[illegible]

vivere vel fundi ius. fidei commissum
est quin etiam ille fidei commissum esse ar-
bitrarium: contentus esse bono viro.
Sic fidei commissum relictum: si tibi
heres meus voluerit, illi x. dari vo-
lo, quasi condicionale fidei commissum est et
quasi nuda voluntate exigitur. itaque post
mortem voluntatem sicut arbitrium here-
dis dicendi se noluisse. hoc autem
legatum cum voluerit: ceterum hoc quam-
diu vivat is a quo fidei commissum
relictum est. verum si autem decederet, dece-
dit ipsius pater. Sed et si fidei com-
missarius antequam heres consummaverit de-
cessit, ad heredem suum; nec enim tam vulgi-
sse videtur: condicionale enim esse le-
gatum neminem dubitare, pretendere
condicionem legatum videri defecisse fidei
commissarium. Quamquam autem fidei com-
missum ita relictum non debeatur: si nolue-
rit, tamen si ita ascriptum fuerit: si fue-
rit arbitratus, si putaveris, si existi-
maveris, si utile iussum fuerit vel in-
debitum, debebitur: non enim ad plen-
um arbitrium voluntatis heredi suo de-
dit, sed quasi viro bono commissum relictum.
Proinde si ita sit fidei commissum relic-
tum, si ille meruerit, omnimodo fidei
commissum debebitur, si modo meruerit
quod apud bonum virum collocare fidei
commissarius potuit, et si ita sit: si te
non offenderit, eque debebitur, et hec
potent enim heres causam nec cum meruerit,
si alius vir bonus eum non infestus
ut meruerit, potuit admittere. Hec
verba: te fili rogo, ut praedia quae ad te perve-
nerint pro tua diligentia diligas
et curam eorum agas, ut possint ad filios
tuos pervenire, licet non satis expri-
munt fidei commissum, sed magis consilium quam
necessitatem relinquendi, tamen ea
praedia in nepotibus post mortem patris
eorum fidei commissum videri continet.
Si filio a patre herede instituto fidei
commissum relictum fuerit, et si vobis ita
visum fuerit relictum, cum pater moreretur:

sed intellegi hoc possit, puta quod sic
relictum est: ut reliquam filio vo-
lo cum heres vel volo accipiat tenentem
fieret: in eo tamen fidei commissum relinqui
esse cum quo sui iuris filius effi-
ceretur. Sed cum ita fuit fidei com-
missum relictum: si morte patris sui
iuris fuerit effectus, et emancipa-
tione sui iuris factus sit, videri defe-
cisse condicionem; sicut mors patris con-
tigerat, quod certe condicione ad fidei com-
missum admitteret. Si in sua
testamento alicui legaverit, eique ne-
cessitate urgente alienaverit: fi-
dei commissum peti posse, nisi probetur
adimere ei testatorem voluisse: pro-
batio autem mutate voluntatis
ab heredibus exigetur. ergo et si nomen
quis debitoris exegerit quod fuerat re-
lictum, non tamen hoc animo, quasi vellet extin-
guere fidei commissum, poterit dici
deberi, nisi forte in testamento hic extingu-
atur ipsi substantia debiti ab eis
dum tamen et si alienata sit. Cum
tamen quidem nomen debitoris exegisset
et pro deposito pecuniam habuisset, puta
venit fidei commissi petitionem sup-
esse, maxime quae ipse non exegerat, sed
debitor ultro pecuniam obtulerat,
quod offerente ipso non potuit non accipere.
Paulatim igitur admittemus
et si ex locatione pecuniae [illegible] opinionem
qui non locationem exegerit ut fidei com-
missarium privaret fidei commisso,
posse adhuc fidei commissi petitionem
superesse. Si quis illicite edificas[?]
lex quod dirui constitutiones iubent, an
fidei commissum relinquere eo quis
possit videamus: et puto posse.
Sed cum dirui necesse sit, nulla du-
bitatio est quin [illegible] impeditum non
sit. Si heres rogatus sit certam sum-
mam usuris certis fenori dare [illegible]
le fidei commissi. Sed [illegible]
tantum [illegible] agendum credere quasi
[illegible] donec [illegible] Sed ego [illegible]

[illegible]

[illegible]

-i Cautionem [illegible] ut [illegible] natura sicut [illegible] infra [illegible] quod [illegible] fuerat [illegible]
-k Si filio [illegible] natura [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible]

-t Semel [illegible] quibus modis [illegible] non sufficit semel [illegible]
[illegible] semel [illegible] ut [illegible] de [illegible]
[illegible] de [illegible] qui bona [illegible]
[illegible] filia [illegible] ut legata non [illegible]

fieri. ut putem cautionem non esse
exigendam. Si filio alieno
iuris relinquatur: eadem erunt quae in
legato diximus. Et aut sciens
iuris esse eo estimatione deberi, et
aut ignorantem. Et in hac re dene
gandum fideicommissi persecutionem debere:
quasi si scisset filium non reliquisset. Ex
his apparet ei qui pro fideicommisso
relinquitur aliquando personam spectari,
et quod relictum est an ipsi an patri,
non potest estimatione esse praedicandum.
Si quis rogatus aliquid pro fideicommisso
sibi relinquitur et si prodidisset, id quod ex
testamento relictum est in annis singulis ei relinquit.
Quaerebatur an sequens fidei
commissum valeret. vel an exigere heres
deberet cautionem, salva fore. et nega
tum est ad praestationem. et an si saepius
prodidisset, saepius ei satisdatur fidei
commissum: divus Pius rescripsit:
non cautionem exigendam, nec amplius
quam semel praestari: prodidisset praedium
enim honeratus est heres ut infinitum
quotiens prodidit restituere ei tan
tum debeat. sed pro fideicommis
sum posterius duplicem legari
eius intendunt. nec amplius et
adpicitur heredis pertinet. si quod
postea is consistit, exsolutio ei posteriore fideicommisso. Item si quis
certam quantitatem cui relinquit et
addidit, si nullus haec summam potuisse compensari, cui debitor sit fideicommissarius ex causa hereditatis gravi
ſeu, nec velit ille adire heredita
tem gravi seu, si petat fideicommissum.
Imperator noster, contra voluntatem eum testatoris petere fideicommissum rescrip
sit: cum in fideicommissis propriae spectan
tium fuerat quaeque sit testatoris vo
luntas. Plerumque evenit ut inmu
tem inter eos quod reliquitur. vel ex
testatorem nimium voluisse honorare
heredem, quae lex sententia Marcelli verissima. Sic evenit ut intellegam fa

si pluribus testator honorem habere no
luit, et de pluribus sensit: quamvis
unum legatum sit tamen ad personam si
plures admittuntur: ut puta si x.
fuerint et cuius stipulandi heredes
fideicommissarium rogatus est ut eis
solveret. licentiam quaestionis inter eas
de omnibus sensit testator fideicommis
sum relictum esse patere potest. Sed
unum in partem agentem non solum
dicimus, a certa parte cuique vitae
consequentur: primus igitur qui oc
cupat agendo totum consequitur:
itaque cavere debet adversus
ceteros fideicommissarios cuique soluturus
sit sive non. Cum autem alteri
nomine scribitur in testamento alterius fidei
commissi petitio vel legati competit: et
ut puta si fidei heredis committitur
ut ipse publicius pro uno praestet fi
dei commissum legatum: non publicius
petit. hic ait fieri conscriptum. Si ipse pe
tierit pro primo legatum, est multi aiunt
inter arbitrium cui voluntatem pro spectaculi
usque contemplatione testator fecerit. et
plerumque autem intellegendum est primum
tam sibi fecisse heredem emolumentum
publicius consequitur. Sed et si in pe
titionis faciendo aliquid relictum
sit: unum quemque heredem in solidum te
neri divus Marcus et Lucius Ver
pulae rescripserunt. Tamen cum heredi
praestiterit, committat ad opus fa
ciendo post quod solam pecuniam voluerit
facere. imputatum non ob heredem supra pro
parte eius. Ergo consistit ut ad
tale et in ceteris quae divisionem non
admittunt. Ideo divus Marcus
rescripsit si cuius opus faciendum in
suis partibus sit praestandum et [illegible]
ut ipsi faciant: non audietur cum testa
tor pure id perfici voluerit. et
item divus Marcus rescripsit.

Plus. Stichus liber esto et ut eum
heres artificium doceat. unde se tueri
possit. peto. Pegasus inutile fieri

-f Usum ut ei tamen debeatur quod testator voluit honorare.
-g [illegible] -h [illegible] ei quod soli ex fideicommisso [illegible]
-i [illegible] legati -k [illegible] -l [illegible]
-m Rogatus est ab eo qui non erat debitor -n [illegible]
-o [illegible] honoratus aliquid agere debuit [illegible]
-p [illegible] -q [illegible] -r [illegible] -s [illegible] legatum ac.
-t [illegible] publicano cum nulla ei gratia sit relictum [illegible]
-u [illegible] voluit testator -x [illegible]
-y [illegible] pecunie [illegible] supplicatio [illegible] sola [illegible]
-z [illegible] pecunie [illegible]
-a Sola pecunia in iudicio [illegible]
-b [illegible] in iudicio [illegible]
-c [illegible] nota in hac divisione [illegible]
-d Non admittunt [illegible] recipiunt [illegible]

-l Credendum [illegible]
-m [illegible]
-n Non relictum [illegible]
-o Appetere notare legata [illegible]
-p [illegible] non potest [illegible]
-q Si quis [illegible]

omissum esse aut. quia generis [illegible] adiectum non esset. Sed pro tempore aut
arbitrio eius obitum defuncti aetate
[illegible] ignemo que eius
[illegible] heredes dixerit cum suis.
[illegible] potissimum
[illegible] heredes dixerit eum suis
[illegible] debeat.

Nerat. Si filiam suam sententia
heres meus illi filio dato. scio [illegible]
amplius [illegible] dubitandum
quin [illegible] fideicommissi [illegible]
[illegible] debeat.

Paulus. Non dubium est eum qui fuerit
legatum [illegible] nupserit [illegible]
[illegible] fuerit [illegible]
nupserit restitui. Cuius quoque [illegible]
[illegible] remittitur
legatum fideicommissum debet.

Sed si ea cui legatum relictum est [illegible]
[illegible] si [illegible]
non possit [illegible] vel in
modica [illegible] nisi [illegible]
[illegible].

Cels. Heres testatoris legatum [illegible]
ipsi filio esse [illegible] quamdiu appa-
ruerit [illegible].

Pomp. Si ex legatis plenius re-
stituit fideicommissario quod esset re-
lictum, veluti si alluvione ager
auctus esset vel [illegible] esset.

Marcell. Etiam [illegible] le-
gari possunt ut insulae vel [illegible]
in fluminibus nata. Cuius
[illegible] bona [illegible] legat.

Pomp. Si priore testamento facto fidei-
commissum tibi reliquero deinde aliud
postea fecero [illegible] in quo fidei com-
missum reliquam tibi vel aliud
quam quod priore testamento omnino non
sit [illegible] relictum [illegible]
[illegible] posteriore testamento
[illegible] tibi sit priore
testamento relictum [illegible] voluntate fi-
dei commissi [illegible]
optinere potest [illegible]

[illegible] a priore testamento recedi [illegible]
[illegible] valuit [illegible] nunc
ex posteriore testamento fidei commissum
ei non debetur [illegible]
quia testamento institutum ex priore ex-
titerit.

Valens. Si tibi legatum est vel fidei
commissum relictum [illegible] facias
[illegible] id fieri ne
[illegible] tibi [illegible] si non caveas
[illegible] defunctus voluit
[illegible] recte puta-
venit.

Ulp. Si tres in parte fidei commissum
relictum est tibi legatum vel fideio-
missum relictum sit non omnium
[illegible] in solidum [illegible]
[illegible] alter sit so-
lutum alter quidem nullum ius in
[illegible] cum habeat.

Paulus. Nuptiae [illegible] reliquerit fidei
commissum dum non is qui nuptiis
reliquerit [illegible] possit nisi sup-
veniens mortis [illegible]
sit. Fidei commissum relictum [illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] placuit nisi
de fructibus extimatione [illegible]
[illegible] voluit. Scaevola respondit
vel [illegible] fidei commissum relic-
tis [illegible] amplissimis [illegible]
[illegible] voluit nulla extima-
tionis [illegible] domus in
[illegible] possit.

Hermog. Si quis in principio testa-
menti [illegible] legata
[illegible] semel deleri [illegible] postea
[illegible] testamento vel codicillis [illegible]
[illegible] legatum [illegible] voluntatis
[illegible] habent [illegible]
sibi [illegible] in priore
[illegible] non licent [illegible]
[illegible] voluntatis [illegible]
[illegible] ut legatarius plura le-

[illegible]

gratia accipiat. Cum miles inter commilitones deberet capitali damnatus sententia promitteretur eo ipso sententiam dampnatus est: sic faciendi testamentum fidei commissum relinquendi potestatem amittit. Mortis dampnatum pro deo commissum suum relictum quamdiu moram fiat fidei commissarius solvi patitur: haec alienus relinquit heres. Credito etiam post legatum. Ne exitebitur alter repetitur. Paulus. Ex imperfecto testamento legatum vel fidei commissa imperatore vindicari non posse dicit. Decretum tantum maiestatis causa non legat quibus ipse solutus esse videtur. Paulus. Ille aut ille heres meus scio. Item heres scius ab utriusque si velit petet. Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio. Idem. Si quis fidei commissum debet post mortem non tantum fructus, sed omne dampnum quod affectus est fidei commissarius praestare cogitur. Paulus. Paulo Calimaco ex parte heredi instituto, filie eius decem millia nummum in familia nuptias fieri ex testamento legantur. Deinde post tempus codicillis factis, eidem Calimaco relinquit non adiecto quod amplius praestantur utrique summa debentur maxime cum in codicillis filie Calimaci nichil legatum fuisset. Proponebatur heres filium et uxorem pro partibus ex toto quam filiam ex quadrante heredes instituerit et praedictam singulis per legavit et praeterea sine liberis decesserit ipsius in eo tempore aliam possessionem filie dari iussisset: postea testamentum factis codicillis certam portionem dederat. Ea quae heredis eius et his quae in testamento relinquit: decessit ipsius heres ex asse cum fisco praeveniret tantum soror fideicommissum petebat. Quaerebatur utrum heredi ... [illegible] ... testamentum ... post mortem suis

contentam esse voluit pro hereditate

legatum ... relinquitur. Pater eius voluisset accipere ea quae codicillis relinquitur: non voluit ... [illegible] ... placuit in manus instituto ea sola quae inuicte fecit accepturum etiam testamentum per uterinum quae post mortem eius relinquerit si sine liberis decesserit, cum primum. Iulius Severus decedens instituit quibus donis heredibus aliquem pro suo quamquam gratiam legaverit: eaque autem ... manu de colono suo ex pensionibus fundi debitis aliquo pro esse voluerit ei decemque maioris quam legaverit eius heredem necessitate si sciens quaestionem movisset, suum erit tum maius praecunia fisco solverit. Postea heres scriptus optinuerit adversus fiscum aliquem pro eo aut mortuo heres eius fidei commissum ab herede magis petebat: placuit imperatori non videri eius fideicommissum: sed non obstaturum vim accipere posse, ideo heres servum heredis praestare debet. Idem. Si fidei meae committitur ut quod mihi relictum fuerit suppleat quod accipere possum aliquis restituere, posse me id capere constat. Idem. Quotienscumque mariti habebit aut vestem pecuniam dare committit, decedens legaverit vestem quae eius causa parata esset, Cassellius ait. Nam negabat eidem heres praeteritis cum vivus in certam partem aliud dedit non esse in uxore labore id ius probat. Quibus mulieri legatio, non ius uxorem sequitur, sed vel ubi iustius ... esse facienda, itemque vel ... aliud quod aliud praesumimus esse Labeonis sententia verissima. Cum ita legatum esset: ut Titia uxor mea tantundem partem habeat quantum unus heres. Si inaequales partes essent heredum quibus mutuis egallus putabit maximam partem legatam esse quoniam maior pars ... inesset. Servius ...

[illegible]

Ex ipso verbis ... [illegible]

filius meus minimum ... quia cum heres dampnatus esset, in potestate eius esse ... quia pater dari Stichum liberum ... ...

Cum ita legatum esset: quoniam ... petitum ex hereditate tua ad me pervenerit, tantam pecuniam heres meus servo dato, ad legatum ... ... Stichum liberum ... hereditate ... ... negat ... heredi a legatario si quid forte postea heres ... eius nomine heres dampnatus esset. Ego contra puto, quia non potest videri ad heredem pervenisse quod eius hereditatis nomine prestatum esset ... vel pluris ... placuisse scribit ... ...

Si heres tibi servo generaliter legato ... ... ex testamento agere liberto ... ... non videtur heres dedisse quod ... ut heres non possit ... ... non tamen ... ... heredi ... alii ... agendi ex testamento competit tibi doli mali exceptio.

Si Stichum ... filii mei in potestate mea ... cum moriar, te Stichus ... filii mei ... fundum illum sibi habeto; si alter ex his post te ... fuerit ... alienasset ... vel ... liberum fieri ... ... potestate liber futurus, et legatum ... debetur ... ... magis puto convenire.

Id. Qui quattuor pocula oleagina habebat, ita legavit: pocula oleagina paria duo ... uni paria legatum esse ... ... bina paria ... paria duo ... ...

Qui ortos publicos ... conductos habebat eorum ortorum ... ... quos conductos ... Aufidio legaverit, heredem ei conducti ... eorum ortorum ... dampnaverit.

...

sine ... ... heredem ... ...

Cum testamento ... ... heres ... ... fundum ... heredi meo ... legatum debere ... ... legatum ... ...

Si fundum tibi certo ... dampnatus est, nullo fructus eius rei ... eius ... tibi liber erit, quod ... ad totum ... fundum pertinet.

Qui fundum mandato meo ... ... fundum ... ... cum tibi legaverint fundum meum illi ... negavit. ... ... heres eius dampnaretur.

Uxori mee dum cum filio meo ... ... heres meus ... dato. filius ... migravit ... cum ... habitasset: legatum matri debitum ... ... habitasset. ... ... in quo una habitasset. ... ... cum filio meo ... ... conditio ... fiet ... ... cum filio habitet legatum ei debetur.

Si edes alienas ut ... dampnatus sis neque eas ullo ... ... emere possis ... ... emens.

Id. Si cui edes legate sint, is ... habebit id constitutum quod supra ...

xxxvii

Cæterum quod legatus cum clave debet et usu testatoris... ex usu testatoris et voluntas quoque colligitur ... ff. de pign. act. ... si sunt. ... testatur ... non solum sed ... quod cum clave sustineret ... ex parte illarum ... usu ...

Cauendum ... si donatio ... quicquid ... ex uxore ad eius obligatum soluendum ... ... si nollet ... quod donatum non possunt ... ... obligaverit est ... ... donat. ... donatio sic ergo pro alio ... uerbis eius ... ut ... donatio ... nobilis ... donat.

soluere debet erit. Paul. lex tenet
de nummi falsum: est. Eiusdem. Codicibus
ex aliquid codicillis ... quod supra ...
memoriae alterius ... codicillis ... nisi
alterius ... atque usus fuerit
... ... codicibus ... ...
dicit alterius decedit.

Secundum. Sertiliam filiam ex quadrante et ex reliquis seu ... matrem suam sororis filios scripsit heredes. Sertiliam substituit Maevio ... ... ; Sertilia decessit ... ... Maevio ceteris speciebus ... pro hereditarius ex quibus scriptus est ... Quesitum est an Sertilia ex substitutione ... hec que pro legatum Maevio ... substitutionis a legitimo herede ... sibi ... possit. Respondit ea que proponerentur Sertiliam ... legatis que Maevio data sunt ... ... nec.

Item. Uxori suae inter cetera ita legavit: domus cum parte in qua mecum habitavit ... Quesitum est cum tempore testamenti faciendi et ... mortis ... domum ... habuerit nec quicquam ex ea legatum sit, an ea tantum modo legasse uideatur ... domus ... ... Respondit ea ... parte in qua ... cum familia sua ... ... uxori sue inter cetera ita legavit: uxori mee quicquid uiuus dedi donavi ... ... eius ... ... uolo ... ... post testamentum factum ... ... quicquam ... uideatur ... Respondit ... ... nihil ... tempore. Cum is eius pro uxore ... aureos creditori solueret et ornamentum pignori positum lueret, postea autem testamento facto uxori sue legavit quod ... stipulatum

latum eius ... lex ... plus ... nos aureos. Quesitum est an heres ... aureos heredes uiri ab uxore et ab heredibus eius repetere possint. Respondit si donationis causa creditori soluisset ... heredes ex causa fideicommissi ... retineri: atque ... petentes ex exceptione summouerent. ... ... debet nisi ... ab herede ...

Item. Nomina debitorum in hec uerba legavit: Titio lex ... plus ... uolo dari aureos quos mihi heredes Gaii Seii ... debent ... actiones ... uolo ... pignora ... heredes ... ... Respondit ... ... debitum ... ... uideri ... nominis obligationem ... Item quod cum ignorante matre familias actores ... ... stipulati sunt ... ex causa fideicommissi supra scripti ... ... Respondit pertinere. Titio ex parte heredi scripto ... ... uerbis: Titio filio meo nomina ex kalendario que elegerit ... filius meus uiginti dare damnas esto ... ... filio ... ... Qui post testamentum factum ante mortem patris annis ... quibus ... ... patri ... ... patris ... kalendarium ... nouos debitores ampliare pecuniam ... ... quos pater ... fortunam habebat ... creditum ... uiginti nominibus ... omnis substantiae ... kalendarium ... Quesitum est an ... huic filio ex nomini que ... ... Respondit ex

Celegit ... filio ... hoc ... alia hic repugnabit ac.

Ex uiginti ... personales actiones ... debitores. ... nos ... heredes quos ... ... dare debent ... Cum ... testator ... ... Consuetudine ... ... omnis ... ... Cum que in testamenti ... ... medico ... ... filius nomina ... ... que est.

Cum autem ... ... Celegit ... ... debitore ... ...

Hemoni delegauit quidam mulier. ... que legauit ... ... Filio autem ... Cex kalendario ... ... alt ...

Nota quod error ... [illegible]

[illegible]

... l. i. de lib. l. l. & e. ff. si dicas ibi. tunc. i. tempore moriendi. si dicas tunc i. tempore testamenti occidat. ac. — n Cautionis. propter nomen universitatis. ac. — o Cum de proprio ipsius testatoris.

— f Codicilli confirmatis. testis quod tunc olim opus si fierent post testamentum hodie non ... — g Publico. i. publice sumptu ...

— m Quod reliquit. s. testatrix ac mihi tunc de proprio ipsius heredis.

— p Pater prelegavit i. promissionem assignavit.

— q Ex quacumque. i. est mutuum.

— r Ut relevaret. et filia etiam quod diceris alienum. Item quod dixi debitum. Item integrum ad eam ... specificavit mutuum dicit quod relevaret ... ere alieno et non mutuo tantum ... si solum fuit nominatim factum ...

his electi esse; haberet quae in testamenti tempore testator in kalendario habuit. Cum ex heredibus testatrix praeceptionem reliquisset eaque ex patrimonio vivi sui accepisset, eius quae fidei commisit: hec caveret restituere pro nepoti cautionem. Fecit minor xxv annis quibus hec non habuit. Videretur relinquisse es alienum quod ex bonis auctoris debetur omnibus creditoribus ex heredibus eorum heredes solvisse redditis satis quod faciens, quesitum est an si pervenerit heres non sufficere redditum ... ad totius debiti exsolutionem, nichilominus tamen ipse debet agnoscere bonus eius alienum. Respondit manifeste proponi ex heredibus heredes eorum nisi sint esse es alienum exsolverit non de proprio. Pater filio et filia heredibus institutis etiam praedia et kalendarium instituit, cum singulis etiam praedia et kalendaria praelegasset, ita cavit: Ab te autem filia karissime peto, quaecumque legavi, viro tuo, et si quid es alienum fuerit ... accepto et debiti eius solvi volo, quod sororem tuam heredem ... eamque pertinet, quaesitum est an quaecumque ei debuit pater ... sit praedium. Respondit posse filiam ... ex fideicommisso cum consequi ut relevaretur quo magis integrum quod testator dedisset accipiat pervenisset.

Item. Papinianus libro ... Ex libertis cum pervenerit libertis ... in morte ab herede patronum ... ssius est ... heredem reliquit clarissimum virum, quaesitum est an tribus exsumatio heredi eius debeatur. Respondit deberi. Item quaesitum est an ... modi et principales libertatis quas libertis exercere tribuit qui in die mortis sive consecutum ...

ris fuisset. Sic etiam ea tribus sed ... voluntatem patronum suum tunc ... pertinerent an non vivunt estimationis heredi eius debeantur. Respondit quamquam ipse consecutus esset ad heredem suum transmittere. Sempronio ita legavit: Sempronius Stichus ... quae sunt usque ad praedium quod vocatur ... finibus Galatiae sub cura ... Item ... omnia instructa ... sicut cum ... omnino ... in ... sit praedium non Galatiae sed Cappadociae finibus sub cura eiusdem ... cum ceteris ad se pertinet. Respondit et hec deberi. Libertis quos nominavi ita legavit: Fundum ... qui est in regione ... lata. Item fundum Satrianum qui est in regione ... cum taberna dari volo. Quaesitum est cum inter fundos quos supra legavit sit quidam fundus vocabulo Satrianus in regione tamen ... non sit, an ex causa fideicommissi libertis debeatur. Respondit si nullus esset Satrianus in regione ..., ideo sensisse testatorem ... qui alibi esset, non ideo minus deberi quia in regione designanda lapsus esset. Codicillis confirmatis ita cavit: Libertis ... meis amantissimis ... balneum ... domum meam ... ut publico sumptu heredum meorum diligentia ... totum annum ... gratis ... quaesitum est an et sumptus et refectionibus necessarias heredes praestare debeant. Respondit ... testatorem ... sumpta ... probationis ... quod ... cottidianam tutelam ...

... e. i. de ... et e. i. e. ff. ... [illegible] alius vocatur in legatum ut ... e. ff. fideic. ...

— t Patronus tribus i. ... ex tribus ... ac.

— v Pervenerunt ab herede.

— v In morte. quod potuit ... tribus emere non fecit.

— x Deberi. quod non ipsa tribus ... quod esse ... ut libero voluit emi ... debet exstimatio ...

et facit ... i. titia ... ac. ut s. e. i. qui solidum ...

— y Consecutus. i. hoc ... mortem heredis ... si quis fuerit ... s. e. ... ipsius ... e. ff.

— z Sempronio usque ... — a Finibus. s. impositum.

— b Cum eodem. est ... quod vocatur ... ac.

— c Cappadociae. quae ipsa sit extra Galatiam. — d Et hoc deberi. quia non nocet falsa demonstratio ut quod in fundo sit ... ac.

— e Non libertis lapsus esset ... ac.

... l. i. ... quae sunt ... ac. ac.

— m Cum annua. i. ... duos ...

— n Legabat ... e. ... dicit ...

— o Fecisse. s. ... honorem ...

— p Quod in testamento cavetur ... nomina posuit in ...

— q Quinquaginta ...

— r Curas. quibus adherebant ...

[illegible]

f Testamenti principium ut dixi et c. — t Fecit codicillos. in quibus legavit Menio predium. pro. ar. ut in si. pater. i preceptum et c. ac.

v Hos codicillos quibus Menio p. ar. predium legavit. — Ac.

pertinerent quibus balnea aut instruantur; aut denique ne solitas cessationum moras patiantur quominus habiles et ad lavandum fierent. sit so lutio. Apud Scevolam libro xviii digestorum Claudius notat. nec fidei commissa ab intestato data deberi, a quo civis de inofficioso testamento contendisset; quia credere quasi furiosus testamentum facere non potuisse. utique nec aliud quod pertinens ad supremam eius iudicia valet.

x Cum testamento ... r Cam ... s Et hoc accepit se testato contrecta ac.

Scevola. Cum quis decedens fratre matris sue fundum quem proprius matris erat legavit et ab ea petierat ut cum moreretur Flavie Albine coniugi sue restitueret: post mortem testatoris, ea apud magistratum professa est nichil se adversus voluntatem filii sui facturam; pactamque se fundum Flavie Albine tradere, sibi annua bina persolventur eo dictum nomine. Si neque possessionem tradidit, nec annua bina accepit: quesitum est an iure fundum alii vendere possit. Respondit. Si delegatum uti fideique commissum sibi quiescet, secundum ea que proponerentur nec valuisse que matrem suum legabatur, neque heredis fidei commissum percepisse, si non nichil preter ea que nunc accepisset. Cum testamento heredem scripserat Menio dubie ta legavit et fidei eius commisit ut centum daret Claudie et Albi pro re aut. l. per Menius noluisse testatore litteras emisit ad eas secundum voluntatem testatoris restitutum. Postea testator fecit codicillos quibus et hec scripsit: ut ferri hos codicillos ... Si quod aliud preter eum ... valeat. quesitum est. an Menius qui dubie

ti accepit. quia mutavit voluntatem de ea epistola testatoris ambulentibus convenitur ex causa fidei commissi possit. Respondit. secundum ea que proponuntur frustra Menium conveniri ex causa fidei commissi sive directa sive per dimidiam partem heredis accepit. Seia cum Menium libertos suos et quosdam propinquos (vulgariter) heredes scripsisset, Menio substituit Sempronium pupillum; suum deinde codicillos per fidei commissum confirmavit quibus ita cavit. Lucius Titius sese heredi suo quam pro parte dimidia instituit sibi statuerem. Menium libertum meum, quem intestata pro parte dimidia heredem institui ex parte hereditatis neque acci pere eius in locum parte vice eius pupillum Sempronium; dominum meum heredem esse volo et Menio ex parte hereditatis portionem nolui pervenire. Cum lex elogio fidei commissum relinqua Menio liberto meo nichil tenere mereri. Cum volo Lagenam urnam vetus sicut centum. L. quesitum est cum voluntatis testatoris hec fuerit, ut omnimodo perveniat portio hereditatis ad Sempronium pupillum, an fidei commissum ex verbis supra scriptis valere intelligatur. et a quo se primus petere possit. cum accedit, per secundum codicillos scripserit. respondit. pre scriptio fidei commissum a Menio peti.

Pater emancipato filio bona sua universa exceptis duobus servis non mortis causa donavit, et stipulatus est a filio in hec verba. Que tibi in accepta que que per traditionem donationis causa tradidi et ... ne non ... fiendo. neminem ... atque ea res pertinebit, quominus ea mancipia que que ex his agnata erunt sicut cum ... cum ego volam vel cum moriens. que quemquam ... neque dolo malo aut fraude factum venit. o. eique atque

k Cum ante fidei commissi portionis hereditatis relicte Menio. az — l Cum ad certam personam. puta Seiam que tum non nocet fidei commissum. so. ut s. t. i. pete in pan. et s. i. unum. et s. l. cum pr. et dona tionis ac.

az Cum Menio non a Seia quia ipsum non iubebat eam partem nec eam potuit dare. b. ad eam codicillis sunt scr.

Et no. quod hic duo obiciebantur semper non codi cillo scr. p. uba.

Directa nec ta ri nec auctori posse, testator et ita nec ad Menium. fidei com

Sempronio ut scrip. de codicil lis ac pit. item ad Seium s. ad Menium quere rat honestorum

Codicillos ... directos si ad pimus dic quod in codicill. verba directa trahuntur ad fideicommissa ut i. i. ad tre. secunda q. est notandum et sic non de rigore iuris si ex benigni tate et ea facit s. de his quibus ut in d. l. in si. et s. de codicil. vel in si. l. pit. in fi. so ibi. item j. de excepc. de ab. ecl. exceptione et s. de testa. mi. l. militis co.

Pater donavit si. inter vivos sub modo. at ulla est questio utrum tam a legatario quam donatario causa mortis. post legatum ut s. ei. l. i. et s. pit. l. iii. in prin. et l. q. di.

o Cum certa natura. subesse desisset. ac

Ab Titio. ... o. ... A. fino

facit.

Scevola ... substituti substitu... ar. l. p. ...

Seia substitutum ... non. vulgariter ... Cum pupil lis sint ... curatoris que patronum cum erant tutores et ... hic vero pupillum vocat. fiul.

c Codicillos s. futuros ac.

d Confirmavit et comunis fidei. ... ut codicillis quod dicit in codicill. ... e Aliam ... testator.

f Cum accipere et cetera volebat eam ... directo non pot. ... in codicillis

g Cum ... patronum. ... dominum ... ac. — h Cum elogio ... que sequitur. — i Cum lagenas quasdam ...

C ab heredibus ... stipulatum ... ut C. de donat. que sub modo. l. quotiens.
C quasi debitorem. a quo debitore potest legari ut s. e. ti. si ... C. ... qui margaritam ... s. de donat.

cautis pertinebit ei. nam aut in potestate esse desisse filium an michi. aut an ego volam in eodem ... institutum. Stipulatus est Lucius Titius ... pater decedens epistolam fideicommissariam ad filium suum scripsit in hec verba: Lucius Titius filio suo salutem. Lectius deliberata pietate fidei tue committo ut des presentis illi et illi certam pecuniam ... alicui ... fuisti meum. hoc unum est nolo quesitum est cum patris non heres ... ponentem acceperit nec ei heres extiterit. an ex causa fideicommissi ... sineque hereditatem adierit neque bonorum possessionem petierit nichil ex hereditate possiderit, tamen nichilominus ex stipulatu ab heredibus patris et fideicommisso ab his quorum interest quasi debitorem conveniri posset maxime post constitutionem divi Pii que hoc induxit. Duptina duobus filiis quos ex priore marito habebat mandavit ut .xx. que dotis dabat stipularentur in omnem casum quo solvi posset matrimonium, ut alteri ex his tota dos solvatur constante matrimonio vero ... mortuo uxore per epistolam petiit a superstite filio ut quod ex dimidia parte dotis exigeret ... contentus esset alteri aut patri apud maritum eius remanere sineret. quesitum est postea in matrimonio muliere defuncta an maritus si ex dote conveniatur a filio doli mali exceptione se tueri possit. et an ulterius ex causa fideicommissi actio ei competit ut de parte obligationis accepto ei feratur. respondit exceptionem utilem fore et ex fideicommisso peti posse acceptilationem. item quesitum est an de reliqua dimidia parte mandati actio utilis sit heredibus mulieris adversus filium

eius. respondit, sicut proponeretur, maxime post litteras ad filium scriptas non fore utilem. Claudius quin in his ex ... contentus esse partis dimidie dotis. quibus verbis satis fidei commissum filio relinqui placuit. Codicillis ita scripsit: volo omnia que donata sunt firma esse, maxime domino meo denaria .x. milia quingenta quinquaginta ... que accepi in depositum a patruo eius Iuliano Mario ut ei utriusque facto vel adulto redderentur. quesitum est an usuris .xxx. milia ... volo ita cum patruo suo ... quesitum est an ad depositum pecuniam petendam sufficiunt verba codicillorum cum hec sola nec aliam ullam probationem habeant. respondit ex his que proponerentur scilicet Clavius ... dedisse super hec testator affirmavit credendum est super hoc scriptum. C Titia honestissima femina cum negotiis suis opera cuiusdam semper uteretur qui ex testamento capere non poterat, testamento facto ... Titia dicitur. C Dispositum nolui dari ... Marchis ... denaria .x. milia ... quero an hec pecunia ex causa fideicommissi ab heredibus ... exigi possit. respondit non ... quod scriptum est exigi posse in firma ... legis relictam. C Ex his verbis testamentionibus quos qui sive manumiserint sive his tabulis sive quibus cumque aliis filios filias sive suos omnis ... nolo quesitum est an his quos vivus manumisit ... debeantur filii. respondit his quoque quos quas vivus testamentum fecit manumissis filios filias ... constituerent ex causa fideicommissi prestari oportet.

Tit. Pater filium heredem pro dimidia

... C Titia qui contineretur ... C ... sit in ... ac.
C ... C Claudius ... ac.
C ... dividie ... C ... relinqui placuit ...
C ... C mario ... C ut ei ...
C ... C ... ac.

[illegible]

alienare, seu pignori ponere prohibuerat. Hos fuit filius ex iustis nuptiis, a ceteris creditis fideicommissum. Filius predia que pater obligata reliquerat, dimisso hereditario creditore nummis novi creditoris a priore in sequentem creditorem pignoris hypothece nomine transtulit. Quero an pignus recte contractum esset. Respondit si in ea que proponerentur recte contractum. Idemque quesiit cum filius predia hereditaria vendiderit et hereditarios creditores dimiserit, an emptores qui fideicommissum ignoraverunt recte emerint. Respondit si in ea que proponerentur recte contractum, si non erat aliud in hereditate unde debitum exsolvi posset. Duobus libertis Sticho et Eroti heredibus institutis fundum Cornelianum de nomine meorum exire veto. Unus ex heredibus Stichus Arescusam testamento liberam esse iussit eique partem suam fundi legavit. Quero an Erotis coheres Sticho fideicommissi petitionem adversus Arescusam habeat, vel partem fundi pretio ablato sibi profici possit. Respondit non continere.

Filiam suam heredem scripsit et ita cavit: Titio autem cedi fundum de nomine meo exire. Sed ad viros meos quos hoc testamento nominavi pertinere volo. Quesitum est si defuncti herede ad legatarios in viros ad unum libertum qui remansit totum fideicommissum pertineret. Respondit ad eum qui ex viris meis superesset secundum ea que proponerentur, videlicet pro parte pertinere. Fundum Titianum a filio quo admonuerat ne venundari pignorari et ubi adiecit: Quod si adversus voluntatem meam facere voluerit, fundum Titianum ad fiscum

pertinere. Cum enim fiet ut fundus Titianus de nomine meo nunquam exeat. Quesitum est cum unus filius extiterit, fundum solum voluntatem patris retinuerit, an defuncto eo non ad heredes scriptos a filio sed ad eos qui de familia sunt pertineat. Respondit ex voluntate defuncti colligi posse filium quoad viveret alienare vel pignorare non posse. Testamenti autem factionem eius et inter eos fundum in extraneos quos heredes habituros.

Julius Agrippa primipilaris testamento suo cavit ne ullo modo predia eius vel domum suburbanam aut domum maiorem heredes eius pignorarent aut ullo modo alienarent. Filia eius heres scripta heredem reliquit filiam suam neptem primipilaris, que eas res diu possedit et decedens extraneos instituit heredes. Quesitum est an ea pars fideicommissi extraneus heres haberet, an vero ad Iuliam Domnam que habuit paternum maiorem et Iulii Agrippe pertineret. Respondit cum lex ... fideicommissi ad heredes pertinet. Cum libertis quos nominatim pecuniis legaverat, predia sua cum taberna legaverat et adiecerat hec verba: sibique eos habere possidere volo ea lege et condicione, ne quis eorum partem suam vendere vel donare aliudve quid facere alii velit. Quod si adversus ea quid factum erit, tunc eas portiones secundum ... tabernam ... publicatum ... pertinere volo. Quidam ex libertis vendiderunt partes suas duobus collibertis suis ex eodem corpore. Emptores autem defuncti gravi... extraneum heredem reliquerunt. Quesitum est partes quas ... ad gravium seu extraneum ... ad superstites collibertos suos

[illegible]

qui partes suas non vendiderant, suas pertinere. Item quaero, an ea quae postea pervenerint ad Gaium Seium pertineant, ideo quod sibi ante partes venditae ad rem publicam Tusculanorum pertinerent. Respondit non pertinere. Claudius: quia non possidentis persona, qui nunc exigitur, sed inspicienda emptoris est, qui in suam voluntatem defuncti exilium fuerit, quibus perimitur testatoris voluntas, nec condicio extitit dati fideicommissi rei publicae Tusculanorum.

Tusculanis fideicommissi et cui duo milia legavit [illegible] ita: "fidei tuae committo, Petro, uti ea duo milia solidorum reddas collegio cui [illegible] templi." Quaesitum est, cum id collegium postea dissolutum sit, utrum legatum ad Petronium pertineat an vero apud heredem remanere debeat. Respondit Petronium non petere, utique si per eum non stetit parere defuncti voluntati.

Pater filios suos heredes scripsit et adiecit: "praedia quae ad vos ex bonis meis pervenerint, nulla ex eis alienetis, sed conservetis successioni vestrae. Deinde eo quod [illegible] sibi caverint." Ex his verbis quaesitum est an praedia per fideicommissum relicta videantur. Respondit nihil de fideicommisso proponi.

Ex parte dimidia heredi instituto praeceptionem fundum legavit et ab eo petiit: "peto a te [illegible] uti eum fundum de Willano et meo, quem [illegible] amplius [illegible] in fideicommisso nepoti meo [illegible]." Quaesitum est an pars fundi ex causa fideicommissi nepoti debeatur. Respondit deberi.

Item. Pamphilo liberto ex amplius quam codicillis reliqui, tantum volo esse. Scio omnia quae tibi, Pamphile, relinquo ad filios meos perventura, cum affectionem tuam circa eos bene perspectam habeam

annuis suis temporibus. Pamphilo fideicommisit ut post mortem filii defuncti centum restituat. Item salvum eaque pervenerint non videri, quae quidem ad vivos testatoris pertinent fideicommissum Pamphilo [illegible] tunc restituerit. Sicut sententia defuncti, alibi de capitis [illegible] humanum est, cum et liberos filios testatoris dixit et restitui quae [illegible] fidei commisimus, [illegible] divus Marcus hoc constituit.

Proponitur non solum habentem liberos nec cognatos Seio [illegible] constitui per fundum ac certis annuis [illegible] scio [illegible] dixisse quod vellet ei relinquere praedia quae nominasset, eaque dictante testatrice [illegible] redegisse, et ipsa testatrice intelligente an ea dixisset, an responso eius [illegible]. Quaesitum est an praedia quae destinata essent ex causa fideicommissi ad Gaium Seium pertinent. Respondit, si lex non dubitandum esse quin fideicommissum valeat.

Duas filias ex aequis partibus heredes fecerat, alteri fundum praelegaverat et ab altera petierat ut sorori suae daret; altera eam filiam petiit ut pro dimidia fundi eidem sorori restitueret. Quaesitum est an ex persona non videtur. Respondit non esse praestandum.

Item. Post emancipationem patris suscepta a patruo ut legitimo herede petierat ut partem hereditatis avunculo suo daret et agros duos ad utrumque autem ut proximum cognatum successio eius pertinuit per bonorum possessionem. Quaesitum est, cum in parte hereditatis fideicommissum non constituit, quamvis suo iure per bonorum possessionem avunculus habiturus esset, an nihilominus in parte agrorum duorum [illegible] ab una quae suo iure per bonorum possessionem.

Gloss, column one:

Cum ergo in testamento ad collibertos etiam [illegible] quasi aliud habent in [illegible] vel publica testatrix eas noluit vendi [illegible] — Deficiente, id est decedentes.

Cum [illegible] pertinere etc. [illegible] partes quas ex testamento habuerunt non quasi a collibertis emerunt vel [illegible] [illegible] [illegible] ut supra eodem titulo l. Peto [illegible]

[illegible] quibus etiam ei [illegible] parte sua tantum [illegible] de parte eorum quasi [illegible] [illegible] est ex [illegible] ea parte [illegible] [illegible] ut dixi.

— r Condicio exstitit [illegible] exierunt partes [illegible] et extitit quasi [illegible] ut supra eodem titulo l. Peto [illegible] non [illegible] suas quas ex testamento habent ut dixi [illegible]

— s Tusculanorum [illegible]

— t Cum [illegible]

commissi rei publicae Tusculanorum ac.

legatur [illegible] ut [illegible] [illegible]

— v Pater filios [illegible] [illegible]

Ex parte [illegible] Pamphilo nominatim etiam [illegible] Pamphilo [illegible]

— a Cum [illegible] — b Deficiente [illegible]

— c Cum [illegible]

— d Propositum [illegible] — e Ceterum [illegible]

— f Contubernali [illegible]

— g Cum regula [illegible] hoc testes [illegible] ac.

Gloss, column two:

— h Cum [illegible] in [illegible] — i Cum Duas [illegible]

Post emancipationem suscepta [illegible] ut [illegible] — q Cum legitimo [illegible] — r Avunculo [illegible] — s Cum bonorum possessionem [illegible] ab alio [illegible]

- g [C]ontra duas. non dicit duas respectu tertie sed .i. ambiguitate in duas partes. ar.

- h [C]olligi posse. hoc enim uoluit testator ut pro dimidia in solidum hereditatem acciperent ac.

- [C]alumniari. non apparet a quo ...

- [C]onueniretur. .l. id est generalis ... ex hac clausula ex superiori non liberatur, ut notum legatum quod in ... et hoc nil aliud apparet uoluisse testatorem ...

habeat alterum uero partem ex causa fideicommissi petere debeat. Respondit posse peti eandem quantitatem. Si a Lucio Titio demum patruo fideicommissum a Lucio Titio et aliis quinque debetur, utrum in solidum a uno petatur, an pro parte. Respondit in solidum peti. Seia ex testamento eius ... quod ... instituit heredes ... fideicommissum ... in hec uerba: Peto uti fideicommittatur quicquid ex hereditate mea ad te peruenerit restituas filio tuo, retentis tibi ... mei quesitum est, cum generali capite fideicommissi quicquid heres esse ... omnibus ut ... quodcumque legatum ... fideicommissum ... hereditatis ... in assem ... debeat. Respondit ... fideicommissi ... que in his ... habere ... renouerit.

Item. [V]xorem et filium communem heredes instituit, et uxoris fidei commisit in hec uerba: Peto a te domina uxor, ne ex fundo Titiano partem tuam uendideris, cum sciam me uniuersam emptionem eius fundi fecisse, sed ... affectionis et pietatis quam debuisti. ... cum nominatim ... meis ... pretium ... filius et uoluerit. Respondit ... habere uoluisse. ... hereditatis ... filius ... hereditatem ... Respondit ... scriptum fuit: domum meam ... hic ... libertis meis ... uolo ... alio capite testamenti scriptum erat: ... libertis meis ... in qua habitabam. ... eidem dictam ab herede meo ... uolo. Quesitum est an heres testa-

tamentis ... rogatus ... eius ... legauit. [C]odicillis confirmatis ita cauit: Omnibus autem libertis meis et quos uiuus et quos his codicillis manumisi uel postea manumisero ... ales ... filios filias legauit ... quasi ... ad uxorem meam ... pertinere uolui. ... nominatim legaui, legari uolo ... ab heredibus ... regionem ... tusciae ... heredes uxoris sue restituerit, cui omnibus que ibi erunt et mancipiis rusticis uel urbanis et actoribus, exceptis manumissis, quesitum est, cum Seius Stichus seruus ... testatoris ... in ... actu ... fuit ... testator ... manumiserat ... filii naturales ... ex ... codicillorum ab heredibus ... ad ... uxorem ... pertineret. Respondit ex codicillis ad patrem naturalem pietatis intuitu pertinere.

[F]eliciss[im]o et Felicissime in eque libertate testator ... fundum Gargilianum legauit cum ... ... alio que ... scripsit prelegauit in hec uerba: Titi fili hoc amplius de medio sumito legatum meum quem ... pater ... patris reliquerit. Quesitum est cum fundus Gargilianus testatoris ... eius ... filii legaui ... fideicommissi debeatur ... Titio filio ... an Felicissimo et Felicissime. Respondit non ... simile ... nichil aliud ... Felicissime ... que ... legauit ad filium cum hereditatis

- [C]odicill. ...

- [C]pietatis intuitu ...

... ad ... esse ... ei ... in ... ex ... de rigore ... ubi unum ... legatum ... ab ...

... intuitu non unquam a iure ... ergo hic pietas ut ... communia utriusque ... concubine ... non ... heres ...

- h [C]ontra ...

- [C]ommissum ...

- [C]Felicissimo ... quedam mulier.

- [C]um tribus .i. felicissimo et felicissime et titio ac.

- [C]generali sermone. ... ex generali ...

- [C]estis ... annos septem ... minores septem ...

- [T]ransire ...

- [C]um testis ...

- [C]um ... ac ...

[illegible] ar ff. j. de condict. et de fide. et ff. e. j. de fundo instructo. et in struc. l. i. pluri facit. s. e. nomen et ij. q. ibi no. et j. de au ro et ar. l. sina.

-z Concubine mancipia. nomine eius comprehendi. sed ancillae. mancipia.

-a Cur non deberentur nam appellatione filiorum continentur nepotes cum pietatis [illegible] de dura sepa [illegible] testator ut hic

[illegible] e. ij. de ii. si liberis et ij. sic posse illi gi. ut e. l. filijs [illegible] l. iustitia sic solum [illegible] quando [illegible] testator [illegible]

cur non deberentur

aliter ut ibi notatur s. e. l. et sociale [illegible]

-b Legaverat. i. Maevio. aliter Maevius se testator sed est.

sive pretii reliquum legatum generali sermone transferre voluisse.

Testamento pueros ita legaverat: Publio Maevio domino meo ab heredibus meis dari volo pueros quinque ex meis, dum erunt intra annos septem. post annos complures quam fecerat testamentum mortuus est. quaesitum est, cuius aetatis mancipia deberentur, utrumne testamenti facti tempore intra septem annos fuerint an quae mortis tempore intra eam aetatem inveniantur. respondit eam videri aetatem designatam, quae esset, cum a testatore relinquerentur.

Concubinae inter ceteris his verbis legaverat: fundum in Appia cum vilico suo et contubernali eius et filiis. dari volo. quaesitum est, an nepotes quoque vilici et contubernalis eius testator ad concubinam pertinere voluerit. respondit nihil proponi.

Legaverat per fideicommissum Maevio tria quinque in tria gradibus possiderat. quaesitum est, an si quam substantiam adiacentem possessionem habuerit, haec quoque ex causa fideicommissi Maevio debeantur. respondit posse ad hanc quoque verbi significationem extendi. Item quaesitum est, an si kalendarium, quod in patria sua vel intra fines eius defunctus exercuit, instrumentaque in domo, quam in patria sua habebat, reliquerat, an id quoque kalendarium propter verba supra scripta Maevio ex causa fideicommissi debeatur. respondit non deberi. Item quaesitum est, an pecunia, quae in arca domus eius inventa est, vel ex debitoribus nominibus exacta, et ibi deposita, ex fideicommisso debeantur. respondit supra responsum esse.

Testamento quo filium et uxorem heredes instituerat, filiae per fideicommissum centum, cum in familia nuberet, legavit et adiecit: Fidei tuae filia committo, ut cum in familia nubes, et quotiens cumque nubes, patruis tuis exhibere curabis quam tabulis praeterea dotem stipulari fratrem tuum et secundum maritum tuum pro partibus dimidiis tam sibi quam matrimonio eius cum nubes, sive divortio facto, prius quam dos tua reddita tibi, eo nomine satis factum erit, moriens nullo filio filiave ex eo relicto. pater filiam virginem nuptum collocavit et ei eo nomine dotem dedit et post divortium et ante dotem receptam alii matrimonio et dotem dedit et stipulatus est eam dotem, si aut filia sua vel in matrimonio seu ex mortuus esset eodem testamento relicta, cuique heredes extiterunt filius et uxor. secundo marito defuncto puella dote recepta nupsit alii praesentibus et consentientibus fratre et matre, qui et dotem eius auxerunt, et maritus eam stipulatus est dotem. mox mater filius et filia decessit marito heredes extiterunt. defuncta in matrimonio filia decessit marito herede relicto. quaesitum est, cum puella non exacta legati pecunia in dotem ab heredibus patris acceperit, si mortuo secundo marito mater familias facta dotem receperat, an heres eius ex causa fideicommissi fratri defunctae teneatur in eam pecuniam, quam percipere posset, si dotem stipulatus esset. respondit secundum ea quae proponerentur non teneri.

Heres vel legatarius rogatus est, ut quidam legatarius adoptivis his verbis adiecit: si aliud fecerit ex heredibus vel praeter legatum. quaesitum est, si non adoptavit, an ei qui adoptatus non est actio quaedam ex fideicommisso quive rogatus est adoptare, competit. respondit non esse.

Agri plagam, quae iungitur villae meae, Maevio Publio et Maevio transcribi volo pretio facto viri boni arbitratu. et heredem tu illam duplicem civitatem expressa.

-b [illegible] s. e. legavit [illegible] legatum ut ademisse ut e. l.

-c Cum dotem [illegible] filia ac [illegible]

-p Maevio suo aliter suo aliter [illegible] mortuus est [illegible]

-q Patruis. scilicet patre.

-r Eorum [illegible]

s. e. ij. si in. et i. et subveniret venetis et est sedes eorum patriarcha lis. aliter autem est hic generaliter et est illic nomen loci.

-d Substantiam. scilicet [illegible] urbis civitatis. sed [illegible] p. [illegible] co. ut C. de fonis [illegible] l. [illegible]

-e Extendi. sic j. e. l. cumque. j. s. ii. si. l. ij. et l. ut alpherius vel [illegible] e. l. q. i. omnibus. ac.

-f An kalendarium. hoc expone ut j. e. q. similiter. ac.

-g Instrumenta. i. [illegible] sic C. de postumis heredibus instituendis. l. si. ac.

-h Patria sua. scilicet [illegible]

-i Extra domum.

-k Reliquerat. i. dimisit instrumenta kalendarium in domo. non dicatur quod ea legaverit. et sic non continentur [illegible] verbis sed [illegible] ut [illegible] e. ij. [illegible] et sic sunt verba [illegible] non [illegible] [illegible] j. e. qui chirographum [illegible] cum sed [illegible] non continentur [illegible] q. non ut [illegible] [illegible] ut s. [illegible]

-l Supra responsum est. scilicet non deberi pro hoc quod non kalendarium non [illegible] ut thesaurus ut j. e. si [illegible] l. si [illegible] [illegible] j. e. [illegible] l. cum [illegible] de [illegible] s. [illegible] e. [illegible] ac.

-m Testamento cum nubes. accipe moriens.

-n Dedit. scilicet e. [illegible]

legatum pervenire poterit. [illegible] in dotem [illegible] [illegible] reliquerat ut [illegible] filia [illegible] ad mea

-v Heres non est. ad [illegible] ut ille quam adoptare non est [illegible] filia [illegible] [illegible] possit [illegible] vel legatum. quia ex tacito fideicommisso [illegible] [illegible] [illegible] q. iussum est adoptare quia [illegible] [illegible] hoc facere [illegible] [illegible] l. si quis [illegible] hic fideicommissum. i. rogatum de adoptando quod non valet [illegible] quia contra bonos mores vel [illegible] sed [illegible] [illegible] [illegible] expone ut i. no. aliter autem [illegible] mancipiorum. ut j. de condictionibus [illegible] et [illegible] ac.

-x Agri plagam. i. partem. -y Villae. septentrionalem vel australem. -z Et heredem. quia plures fuerunt [illegible] [illegible] et alij [illegible] ut [illegible] ac.

-a Transcribi. i. vendi quod [illegible] et [illegible]

-b Maevio [illegible] Maevio [illegible] a ceteris heredibus. -c [illegible] Maevius [illegible]

-d [illegible] aliter [illegible] [illegible] verba testatoris [illegible] [illegible] est [illegible]

xxxvij

qua poss[e] ubi incip[it] q[uo]d r[e]c[t]e q[uaes]itu[m] i[d] e[st] — c Cp[rae]te[r]m[itte]re: qu[ia] tot[um] si uelit pot[est] ut C. de ca. tol. § subi auit res fac[it]. s[i] t[ibi] ij. si q[ui]s ca le. in fi. ... p[ro]b[andum] — f Ccautio. ne ad scia[m] aliq[ui]d tra[n]s[ir]e[t] p[ro]p[ter]e[a]

Cconstitutio ... s[i] filio relicta si accessionis ... post morte[m] testatoris ... post mortem ... ad ... ut ... de fidei. l. i. ... de oper. l. pl[acet] ... de us. l. pauli ... filie ... ex testatoris scia ... tal' ancille p[ar]tus ... totali ... ut C. de rei ux. act. l. ...

marito subi pena

ita ut reliquis heredibus suis pro
na centum praestaret eam agri p[ar]-
te[m] agri p[ar]tem uel eius ad seiam p[ro]
fructus eius no[n] p[er]ueniret. quesitum
est an ... questitum est an legatum ua
leat. cum publius emere uelit. et
gaius nolit. r[espondit]. qui fideico[m]mi
ssum p[rae]stat sibi uelit. posse partem
dimidiam eius agri qui legatus
est petere quamuis alter p[er]sequi no-
lit. Item quesitum est cautio co[m]mittitur
debeat secundum uoluntatem p[ro]p[ter]
ea p[ro]pter cuiusque heredum p[er]sonam.
r[espondit]. p[ro] ea portione que ex fideico[m]mis-
so prestat. CSeruos legauit ho-
mines quos nominauit testam[en]to.
eiusque fideico[m]misit ut eandem
mancipia filiis suis cum obiret
restitueret. quesitum est agnata
ex his ante defuncti filiis an
heredibus restituendi sint post
mortem legatarie. an ... ma-
neant apud heredem eius. r[espondit]. ea
que postea agnata sunt ubi ... fi-
deicommissi non continentur. CPater natu-
ralis filie sue extestato maritum
eius fidei co[m]misit debitum cum ea
mulier aliis nuberet non ma[n]da-
to mulieris dotem marito eius
reddit. sibi reddi eam stipulatus
est si sine liberis filia moreretur. mu-
lier filiam suscepit quesitum est
an fideicommissum a patre exigere
possit. r[espondit]. si necessaria habuisset do-
tem datam supra fideicommissi peti-
tionem esse quod ... acceptu-
fiat stipulationem uelit. mulieri
p[ro]secuto fideico[m]missorum denegan-
da sit. r[espondit]. supra ... eius pa-
tre de quo queritur ... et
ut mulier ... habet. posse
dici. CSeia ... sui scripsit
heredem eique substituit appiam et
alipiam ... fideico[m]misit
ut post mortem suam hereditatem
eidem alipie restitueret. aut

siquid ante contigisset alipie tunc
ualeriano filio suo filio restitueret
eandem hereditatem quesitum est si seius
uiuus quicquid ... ex hereditate
p[er]uenisset alipie restituisset an satis
uoluntatem defuncti fecisse ui-
detur. p[er]stitum cum ... substitu-
ta esset. r[espondit]. si uiuo seio ... appia decessi-
sset. nec liberatum a fideico[m]misso ua-
leriano relicto. CScevola. r[espondit]. ca[us]a
l[ibe]ris scriptus rogatus esset cum
uellet alii restitueret hereditatem.
interim non compellendus ad fidei
co[m]missum. dandus post mortem
eius utique creditur dati. CHeredis
scripti fidei co[m]miserat ut seie u-
xori uniuersam restitueret heredita-
tem ... uxoris fideico[m]misit uel ex-
ula. a te seia p[ro]uideat quicquid ad te
ex hereditate mea p[er]uenerit. excep-
tis his siqua tibi supra legaui
reliquum omne restituas meine
infanti dulcissime ... a qua seia ...
satis exigi ueto ... potius re-
... defunctio ... fideicommissi
... ansbitum mei ... fidei co[m]mi
ssum a seia petere possit. r[espondit]. ... p[ro]-
mitt[it] no[n] posse.
IItem. Titius heredes insti-
tuit seiam uxorem ex parte duo
decima meuiam ex reliquis partibus
... et de monumento quod sibi ex-
tui nolebat. ita cauit. corpus
meum uxori mee uolo tradi
sepeliendum in fundo illo et
monumentum extrui usque ad quadringentos
dringentos aureos ... quem ...
cum ... de ... parte no[n] ... p[ro]ponit
... mensem ... ex ... uxori ... peruenit ... hac
scriptura ... ab ea sola monumen-
tum sibi testatorem extrui noluerit
r[espondit]. ... heredem monumenti
p[ro] hereditariis portionibus in-
struendum.
CCelsus. CSi filie pater dotem ar-

[gloss, column 3:]
... ancille legate ... nunquam legatur ... CPatremitur a marito fi-
lie ... CInstal de suo dedisse ... a fideicommisso ... liberat ut C. de dotis ... CFideico[m]missa al' ... debebat ut quia marito filie restitueret ... fidei co[m]missa ... CSi nec ... dotem ... CSeia ... ut ... CEi ... CVt ... remaneret ... CDicere ... CSeius ... CSi ... CDecessisse ... CLiberari non ... testatoris uoluntatem alipie ... supra ... ut ... post mortem ... CSeruum ... CExpressim ... CPost mortem ... CConstitutus ... CPostea ... [illegible]

— g Ceumque i. cuiuslibet heredibus pro parte.
— h Cp[rae]stat. ... dimidia ... sub pena ... accipitur ... porcio.
— i Cp[rae]stare ... ualere ... sub pena integra ... p[ro]mittere.
... [illegible] ...
uel diui sub pena integra promittere.
— i Cp[rae]stan- da a pu-
ble me- mi qui solus te- nuit.
— k CSeruos homines i. ancillas. ut patet j. q[ui]a dicitur de partu est. et communis g[e]n[er]is. ac.
— l CFiliis. s[cilicet] testatoris et dictis institutis. s[cilicet] ex hereditatis. uel cum aliis extraneis institutis. ac.
— m CAgnata i. nata.
— n CAn heredibus. dicunt quidam s[cilicet] filiorum et sic oppo-
nitur eis quod sit conditionale et sic interim non
transmittatur. ut j. quando dies l[egati] ce[dat]. l. ij.
dicunt hic exstitisse conditionem nam si
dicunt fuisse diem non conditionem uel esse
his. ut dicitur fuisse diem non conditionem ut esse ... sub non
heredes filios. filiorum ... comprehendant ... sub
bo liberis que sumpta sunt ... hic dic an
inde filii et heredes
s[cilicet] testatoris erant
inde et heredes lega-
tarie dices ergo
heredibus s[cilicet] testato-
ris sine filiis ullo modo sit heres siue sit-
cum aliis. ac.

136
135

135

[illegible]

bitrium tutoris dari iussisset, tutoris pro boni viri arbitrio habendum erit. Ac similiter boni viri arbitratu legatum sit. Labeo quidem ait, ad modum apparet quantitatem dotis eius quae filie arbitrium boni viri constitui oportere. Et aut id non esse difficile ex dignitate, ex facultatibus, ex numero liberorum testamentum facientis extimare.

Pomp. Si fundus legatus sit cum his quae ibi erunt, quae ad tempus ibi sunt non videntur legata: et ideo pecuniae quae fenerandi causa ibi fuerunt non videntur legatae.

Ulp. Hoc legatum "uxoris causa parata" generale est et continet tam vestem quam argentum, aurum, ornamenta ceteraque quae uxoris gratia parantur. Sed quae intelliguntur uxoris causa comparata? Sabinus ad intellectum ita scripsit: Quod in usu frequentissime usurpatum est, ut in legatis uxoris adiciatur "quae eius causa parata sunt", haec interpretatio optinuit, quod magis uxoris causa comparatum omnibus provisum usuique eius paratum foret, neque interesse usui eam duceret uxorem an ipse pater familias provisset, an pro ea an ex his rebus quibus ipse uti soleret uxori aliquid assignasset, dum id mulieris usibus proprie attributum esset.

Paul. Eam adiectionem legatum alias exiguum, alias plenius efficere et augere: cum sic scriptum est "quaeque eius causa parata sunt", id enim significat, si quid praeter ea quae dicta sunt eius causa paratum sit, ne minuitur; sed detracta coniunctione "que", ex eo quibus supra comprehensis ea sola definiuntur quae eius causa parata sunt.

Ulp. Si quid ex re ante comparavit quam uxorem duxit, si id ut uteretur tradidit, perinde est quasi postea comparavisset. Et e contrario ... erit legato ea pertinent. Numquid autem quae eius causa empta comparataque et retenta sunt, quibus et quae prior uxor, quae filia neptisve aut nurus fuerunt continentur? Cum autem emptum comparatumque non inest, quia [illegible] sit emptum et paratum, nec enim paratum non continetur nec emptum continetur, velut si quis quae prioris uxoris causa emisset, posteriori uxori tradidisset, haec res causa posterioris uxoris comparasse, non emisse constituit; ideo quamvis in matrimonio posterioris uxoris causa nihil emerit, tantundem quam prior habuerit eius causa paratum videtur. Quae enim prioris uxoris causa parata sunt, nisi assignata non sunt, legato non cedunt; at quae prioris uxoris causa parata sunt, in posteriorem debentur, si ei assignata sunt, quia non est ita de posteriore uxore cogitatum cum compararentur.

Paul. Nam nec id quidem quod traditum est, si postea acceptum sit, legato cedet.

Ulp. Item legato continentur mancipia, puta lecticarii qui solam matrem familias portabant. Item iumenta vel lectica vel sella aut burdones. Item mancipia alia, puta puelle ornatrices quae sibi comatas mulieres exornant. Sed si forte in hac [illegible] tunc [illegible] eius causa parata debuit [illegible] quae [illegible] provisa usui sit solius [illegible] fuit, alia quasi in [illegible] dicendum venit ipsius causa parata videri. Item [illegible] ipsius causa parata sint ei legata, et in ipsius causa empta, an ea omnia continentur quae ipsius usibus fuerint destinata, emptis non ea sola quae propter eam empta fecerit maritus. Unde non continebuntur emptis solis legatis quae alia ratione pater familias acquisi-

Tamen [illegible] uxori [illegible] do lego.
[illegible] do lego.
Legato [illegible] si sunt ei relicta sui causa parata.
posteriori debe[illegible]

sella, ut ff. de aur. arg. l. l. uxori. Item burdones [illegible] quibus appodiabat domina [illegible] continetur legato
puelle quae deserviunt [illegible] comatas [illegible]

[illegible]

ti ei destinatum: utrobique autem legato continebuntur, quamvis nondum ei vel quae emerat nec dum ei assignaverat, assignaturus fuisset. Item Papinianus refert: uxori mari[tus] bonae quisque eius erunt, si vero propria parata sunt, sane et in suam dignitatem nihil interest. Sed aurum quod eius causa paratum est legatum sit, et postea sit conflatum, materiam nihilominus ei deberi. Et ut legatum valeat, mortis tempore uxorem esse debere prius scripsit Neratius. Separatio enim dissolvit legatum. Sed et legatum a filio filiae relinqui potest, quae eius gratia parata sunt; sive enim continebuntur quae ipsi sunt attributa vel destinata.

IV. Cum filio familias ita legetur: cum in tutelam suam pervenerit, pubertatis tempus significatur. Et sane si impubi filio familias legatum sit, plerique sententiam esse quod Sabinus ait, ut non ante pater familias fiat et fuerit pubes. Ceterum si mater familias quae suspecta habuit in animo quod dixit, eam filio suo cuius impuberi legaret non videtur sensisse de eo tempore quo impubes est, si de eo quo et pubes et pater familias est. Unde mater si impubes fuit, multo magis dicimus de patre familias eam sensisse, et si de virgine in suam tutelam et suam potestatem. Quod si quis pater familias impuberi leget cum suae tutelae sit, de pubertate sensisse intellegitur et de xxv annis, si non mens testantis apparet. Nam si iam pubi minori tamen xxv annis legaverit, procul dubio annis xxv eum praefinitum. Item si furioso vel prodigo vel ei cui praetor curatorem dedit ita sit legatum, puto et de eo sensisse testatorem, cum et curae et tutelae liberentur. Et verbis etiam in eis apparet voluntati quaestionem Sabinum interpretatum quod non dubitem si pubi, et multo magis maiori xxv annis ita sit legatum, de sua potestate testatorem sensisse. Sicut autem lex scripturae venia est et voluntatis habet, quae spectatur illa quoque si quis ita scripserit: cum sui iuris fuerit factus. Nam aliter accipi non potest, et plerique potestatis liberationem continet, plerique pubertatem vel vicesimum quintum annum. Ego quidem et si quis iam pubi minori tamen xxv annis sic legaverit: cum ad pubertatem pervenerit, puto de aetate eum sensisse quae ei dat integrum restitutionem. Itemque est si quis: cum suae aetatis fuerit factus, vel legitimae aetatis. Utrum de pubertate an de xxv annis sensum sit, disputari de voluntate potest; non minus quam si ita asscripserit: cum suae aetatis sit factus, vel cum maturae aetatis sit, vel cum adoleverit.

Paulus. Si filiae familias ita legatum sit: cum in tutelam suam pervenerit, tunc debebitur cum viripotens facta fuerit.

Ulpianus. Librorum appellatione continentur omnia volumina, sive in charta sive in membrana sint sive in quavis alia materia; sed et si in philyra aut in tilia, ut nonnulli faciunt, aut in quo alio corio, idem erit dicendum. Quod si in codicibus sint membraneis vel chartaceis vel etiam eboreis vel alterius materiae vel in ceratis codicillis, an debeantur, videamus. Et Gaius Cassius scribit deberi et membranas libris legatis: consequenter igitur cetera quoque debebuntur, si non adversetur voluntas testatoris. Si cui centum libri sint legati, centum volumina

[illegible] quot libros fecit Homerus de [illegible] ep. l. Labeo.
Legatis sit, i. libris ab eo [illegible] nisi [illegible] p. Contra, s. libris
Contra [illegible] defuncti. legatis et non [illegible] per materia [illegible]
Hodie [illegible] libros repono materia [illegible]

[gloss illegible]

ei Sabinus. non enim tantum quisque ingenio suo metitur, sed quae ad libri scripturam sufficientia sunt. puta an habet Homerum totum in uno volumine, non xxiiii libros computamus, sed unum Homeri volumen pro libro accipiendum est. Sed et si Homeri corpus sit legatum et non sit plenum, quantaecumque rhapsodiae inveniantur, debentur.

Libris autem legatis bibliothecas non contineri Sabinus scribit. Idem et Cassius. ait enim membranas contineri quae scriptae sunt: deinde adicit: neque armaria neque scrinia neque cetera in quibus libri conduntur deberi. Quod tamen Cassius de membranis puris scripsit, verum est: nam neque chartae purae debentur libris legatis, nec chartis legatis libri debebuntur, nisi forte et hic nos urserit voluntas: ut puta si quis forte chartas sic reliquerit: chartas meas universas, qui nihil aliud quam libros habebat studiosus studioso. Nemo enim dubitabit libros deberi: nam et in usu plerique libros chartas appellant.

Quid ergo si quis chartas legaverit puras? membranae non continebuntur neque ceterae ad scribendum materiae, sed nec coepti scribi libri. Sed si libri legati sint, an contineantur nondum perscripti, et non puto contineri, non magis quam vestis appellatione nondum detexta continetur. Sed perscripti libri nondum malleati vel ornati continebuntur: proinde et nondum conglutinati vel emendati continebuntur: sed et membranae nondum consutae continebuntur.

Chartis legatis neque papyrum ad chartas paratum neque chartae nondum perfectae continebuntur.

Sed si bibliothecam legaverit, utrum armarium solum vel armaria continentur, an vero libri quoque continentur, quaeritur: et eleganter Nerva ait interesse id quod testator senserit. Nam et locum significari bibliothecam: alias dicimus in bibliothecam eo; alias armarium, sicuti dicimus bibliothecam eboream; alias libros, sicuti dicimus bibliothecam emisse. Quod igitur scribit Sabinus libros bibliothecam non sequi, non per omnia verum est: nam interdum armaria quoque debentur, quae plerique bibliothecas appellant. Plane si mihi proponas adhaerentia esse membra armaria vel affixa, sine dubio debebuntur cum aedificii pars sint.

Quod in bibliotheca tractamus, idem Pomponius libro vi ad Sabinum in dactyliotheca legata tractat: nam et anulos quoque contineri, non solum thecam quae anulorum capiendorum causa parata sit. Hoc autem ex eo colligitur, quod ita proponitur: quis legasse dactyliothecam meam et si quos praeterea anulos habeo, et ita Labeonem quoque existimasse ait. Sed utrum quaecumque in lecto sunt, ut lectum legatum continentur, et fulcra et armaria et vincula, claustra et claves cedunt.

Paulus. Argento legato non est dubium vasa argentea ad legatarium non pertinere. item anulis legatis dactyliothecam non cedere.

Pomp. Si ita scriptum sit: tibi lego Titio deinde postea scripsero: Titio amplius si navis cum Asia venerit, heres meus ei fundum dato: verius est eum cui ita ... amplius superiori relicti, sicuti dicimus Lucius Titius plebi quingenta et amplius servis et ... quinquaginta quae servi dedisse intel[...]

[gloss illegible]

d Certum — certe cum exempla. legato apparet certum
e Continui. i. melius possum si ea ... [illegible]
f. sep quoque ... et non aliter ... solutio ... [illegible]
... [illegible] de dote p

lignum is cui ius accepit. v. se
uis lex amplius fundum seni
v. quoque accepisse intelligimus.

Up. Ligni appellatio nomen
generale est sed sic separatur ut sit
aliquid materia aliquid lignum.
Materia est que ad edificandum et
fulciendum necessaria est.
Lignum quicquid comburendi
causa paratum est. Sed utrum ita demum
si concisum sit an et si non sit? et quin
tus mucius libro secundo re
fert si cui ligna legata essent
que in fundo erant arbores que ma
terie causa succise non deberi.
nec adiecit si non comburendi causa
succise sint atquin pertinet.
et sic intelligi consequens est.
Ofilius quoque libro v. iuris
partiti ita scripsit: cui ligna
legata sunt ad eum omnia li
gna pertinere que alio nomine non
appellantur veluti virge car
bones nuclei olivarum quibus
ad nullam aliam rem nisi ad
comburendum possit uti. sed et ba
lanum vel si qui alii nuclei.
Idem l. ii. negat arbores nondum
concisas nisi que minutatim
concidi ceperunt videri lega
tis cum ligna legata sunt. ego
autem arbitror. Sed quamquam ligni ap
pellatione contineri que nondum mi
nutatim sunt concisa si iam ad
concidendum sunt destinata. proinde
si silvam huic rei habebit
destinatam silva quidem non cedit
decise autem arbores lignorum
appellatione continebuntur nisi a
liud testator sensit. Lignis
autem legatis que comburendi cau
sa parata continentur sive ad balne
um calefaciendum sive dietarum
vaporandarum sive ad calcem vel
ad aliam rem coquendam solebant u
ti. Ofilius libro v. iuris parti
ti scripsit nec sarmenta ligni appel
latione contineri. Sed si voluntas
non restringatur et virgule et gre
mia et sarmenta et superamenta ma
teriarum et vitium stirpes atque radi
ces continebuntur. Lignorum
appellatione in quibusdam re
gionibus ut in egypto harundines
comburuntur et harundines et pa
pyrum vel spine vel vepres continebun
tur. quid mirum cum lignum hoc est
appellant atque hec de paludibus
res deducuntur. In quibusdam et p
vincias [illegible] horum ad hanc
reminiscitur [illegible]. Sed si lignum
sit paratum ad carbones coquendos
ad conficiendos ait Ofilius libro v.
iuris partiti carbonum appella
tione huius modi materiam non con
tineri. sed an lignorum? et fortassis
quis dicat nec lignorum non enim
lignorum gratia hoc testator habuit.
Sed et titiones et alia ligna incoc
ta fumum ... ligna carbo
num an suo genere ... [illegible]
bimus. et magis est ut proprium
genus habeant. sulphurata quoque
de ligno eque eandem habebunt
definitionem. Ad faces quoque
parata non erunt lignorum appe
llatione complexa nisi hec fuit
voluntas. Sed neque ... integri
strobili ligni appellatione conti
nebuntur.

Paul. Palmae quoque in ligno ma
terie ... [illegible] lignorum
appellatione non continetur.

Pomp. Sextus ... [illegible] cui omnis
materia legata sit ei nec arcam
nec armarium legari ...

Up. Cum vero suo quis eius
cui purpura ... legassent de inde queritur
cum is purpuras ... ipsius
... adversus ... rescrip
tum est ad mulierem purpuras p
tinere.

[Gloss, partly legible:]

e Silvam. si sed silva. scilicet mensa non cedet legatario ... [illegible]
p Deiecte. deiecte in quo scilicet putabat ... [illegible]
q Lignis. et virgule ... [illegible]
r Dicto ... [illegible] ad ignem ac.
s Superamenta. ... [illegible]
t Hoc vulgare ... [illegible]
v Non ... [illegible]
x Usque ... [illegible]
y Stirpes. ... [illegible]
3 Stirpes. scilicet ... [illegible]
b Ligno. ... [illegible]
c Papyrum ... [illegible]

d Xylon ... est grecum quod lignum interpretatur ... [illegible]
e Quid ... [illegible]
f ... [illegible]
g Carbones ... [illegible]
h ... [illegible]
i ... [illegible]
k ... [illegible]
l ... [illegible]
m ... [illegible]

u. harundine p lig. [illegible]
naves ligno ducebe[illegible]
[illegible]

[illegible marginal gloss]

Iulianus. Qui chirographis legavit non tantum de tabulis cogitavit sed et de actionibus quarum probatio tabulis continetur: sic et appellatione etiam chirographorum vel nominum et ipsis actionibus, palam est enim venditis chirographis vel nominibus intelligimus nomina venisse: quin et si nomina quis legaverit id quod actionibus exigi potest legatum intelligitur.

Paulus. Cum quaereretur agri legati quatenus viderentur: quidam aiebant quatenus fossa clausi essent. Sed si veteres fines essent eos legato contineri qui animalis essent. Cuius animalibus urbanis legatis agasonem mulierum legato non contineri respondit: eos enim solos in eo numero habendos quos pater familias circum se sui cultus causa haberet. Lana lino purpura uxori legatis quae eius causa parata essent, cum multam lanam omnis generis reliquisset, quaerebatur an omnis deberetur. Respondit si nihil ex ea destinasset ad usum uxoris sed omnis commixta esset, non dissimile esse ac de penu legata esset. Cum penus legata esset et multas res quae penus essent reliquisset ex quibus pater familias vendere solitus esset, ea non si vina diffudisset, labitur: tamen omne penum existimari. Sed cum probaretur eum quaestum facere solitum, patrem penus vendere solitum esse et statim esse ut ex eo quod ad annuum opus esset heres legatario daret, sic mihi placet in lana fieri ut ex ea quod ad usum annuum mulieri satis esset caperet. Nonnulli deducto eo quod sumptui operis esset, reliquum uxori legatum esse, si quod uxoris causa paratum esset.

Ex servis legatis corporum colendorum causa empta parata essent, et topiarium et saltuarium legatum videri. Topiarium enim ornandi et custodiendi fundi magis quam colendi paratum esse: saltuarium autem magis mancipium legatum videri. Item oves quae stercorandi fundi causa pascerentur, item opilionem; huius generis oves cum

Alf. Textoribus omnibus qui mei erunt legatis quaesitum est cum moreretur legatis quaesitum est an is qui prius textor esset, legato contineretur. Respondit contineri. Non enim ad aliud artificium sed ad alium usum traductus esset.

Iulianus. Qui duos mulos habebat ita legavit: mulos duos qui mei cum moriar erunt heredi dato. Idem nullos mulos sed duas mulas reliquerat. Respondit Servius deberi legatum quia mulorum appellatione etiam mulae continentur, quemadmodum appellatione servorum etiam servae plerumque continentur. Id autem eo veniret quod semper sexus masculinus etiam femininum sexum continet.

Alf. In repetendis legatis ita dici solet: heredem dare damnas esto, ad diem dies legatorum cedere incipit; tertius refert Sabinus respondit.

Africanus. Qui filium et nepotem heredes instituerat, ita certa pondera quisque in bis nonis tertio sua esset nepoti praefici omnissi ter tertio excepto kalendario ... et debitores ... [illegible] ... ut testator ... Ego autem illud

[illegible marginal gloss]

Cessierunt voluntate testatoris quia, ut cum legasset mulliones aut opiliones suos, de uno istorum mechanicum l. artificem fecit ut lecticarium, quidem tamen si expresso officio, secus si expresso suo nomine, ut. s. de cap. q. dimi. l. ante

Curso biaticum, si quis pro ea habebat artificium, ac.

Conciatory, ancill. quae ornat dominas, item comatores, quia docent frizare, ornare vel addiscunt, ut est ut tibiat.

Hos cedere, quia nesciunt ut sapientes. Has cedere, sic est.

digitum annum ad usus cene destinabit atque kalendarium prestari ab heredibus voluit, utrum nomina debitorum prestari voluisse intellegendus est an et pecuniam si qua in arcis ex his exacta esset, tamen kalendario destinata fuit. et magis puto quemadmodum si exacta pecunia rursus collocata est, in eadem nomina transmutata, non penitus recessit vel minuitur fideicommissum, ita et hic quamquam pecunie fiant in hoc kalendario, id est nomina ibi facienda destinata esset, eidem fideicommisso cedere debebunt; quin et illud quoque puto defendi posse, quamvis in suis debitoribus exacta pecunia, si quam aliquam decidit, nova esset, eidem tamen ratione fuerit destinata, fideicommisso cedat.

Marcianus. Legatis servis exceptis negotiatoribus Labeo scripsit eos legato exceptos videri, qui preposiciti essent negotii exercendi causa, veluti qui ad emendum locandum conducendum prepositi essent: cubicularios autem vel obsonatores vel eos qui piscatoribus prepositi sunt, non videri negotiationis appellatione contineri, et puto verum esse Labeonis sententiam. Si ex officio quis in artificium transierit, quidam recte putant legatum extingui, quoniam officium artificio mutatur: non idem e contrario, cum lecticarius cocus factus est. Cum unus servus plura artificia sciat, et alii coci legati fuerint, alii textores, alii lecticarii, ei cedere servum dicendum est, cui legatum est in quo artificio plerumque versabatur. Ornatricibus legatis Celsus scribit eas, que duos tantum menses apud magistrum fuerunt, legato non cedere, alii et has cedere, ne necesse sit nullam cedere, cum omnes adhuc discere possint et omne artificium incrementum recipit: quod magis optinere credo, quia humane nature congruit. Piscatoribus legatis Cassius, quia dumtaxat eos qui in eisque gignuntur piscatoribus? ... sues autem porci et apri? ... Balneatores? ... Venatoribus legatis Labeo ... eos ... Equis autem legatis et eque continentur. Ovibus legatis agni non continentur. Quamdiu autem agni? ... fuerint? ... Jam in quibusdam locis ovium numero esse intelleguntur, cum ad tonsuram venerint.

Paulus. Avibus legatis anseres, fasiani et galline et aviaria debebuntur: fasianarii autem et pastores anserum non continentur, nisi id testator expresserit. Marcianus.

Marcianus. l. ii. Qui saltum estivum legaverat, adhuc amplius et eas res legavit que ibi esse solent. non videntur de illis pecoribus sensisse que hieme in hibernis aut estate in estivis esse solent: sed de illis sensit que perpetuo ibi sunt.

Ulp. Julianus. l. xi. testator mancipio fundi Seianum omne cum quo? pecunie fundi supra scripti quasi ad se pertinere videri fideicommissum reliquisse: qui exceptio pignoris nactus est, salvo scilicet iure pignoris. Verbis ubi sic scriptum est: agros Attiensis ita fiet ut filius meus filios nostros nobis donet, fideicommissum peti non posse. Servos omnes amicis relictos similiter eruntium moniam non debent si hec modo

acceptores vel astores quae alias aves capiunt. h. prima uxor que patris quaeritur? de pastore vel si pastores avium nomine continentur. ut. i. de acq.

Qui saltum. in hybernis et saltibus. ... pos. pegre.

Q. ... saltus ... ut est. sic ... uxorem legaverat ... de pig. l. debitor ... filium ... uxori ... ita ac. quia tamen ...

Julianus. Sed si simpliciter fundum Seianum legasset, ... legasse videtur. ut. s. t. ii. l. v ... sic s. e. textorum.

Debitoris. al. liberatis. ... ut debitor posset luere ... ptem ... legasse. sic s. ...

Verbis Attiensis. al. Attende. al. vende. ...

Donet nobis libertas quorum filii remanserint ... filiorum ... ut nos manumittatis vel ipsi manumittere ... possit ... de ... ut. s. e. ... filii

Non posse ... dicitur ut no. s. t. i. ...

Servos. hic sensit ... quae erat testatoris ... ut. s. t. ii. l. v. § ... in pri. ... stichus. etc.

tat vel a artificium in officium quia artificia potentiora sunt ... cum perpetuitate discuntur, eo quod in vilioribus honestior? ... officia non ad tempus ... l. inopias urgentes ... fiat officialis le...

Non idem contrario. si de artifice ... artificibus.

... extinguitur legatum ... mutato ... legati ... est ...

Lecticarii. quia facit lecticas et sic est artifex. cocus.

Cocus nomen officii cum erat usitatorum ... secus ... ut s. de edil. e. sic. ...

... ut ... ut s. ... ut ...

Tres e. ad officium ... ac. ... quo ad ...

Si unus artificia ... quo ad cocos ... artificia ... ut s. ... de ...

Alii legatarii ... legati sunt l. pediculis ... argento.

Alii lecticarii ... supellectilis l. labeo ... tit ...

sensit testator ut ita demum deberet
si solidum eius fuisset. ¶ Porro
cum hi sunt hi qui ita ponere fuit re
hetis. mancipia quamque priorem
cum ille testamentum faceret tempore fue
runt ceterentur. Sed et que postea
acquisiverit sumo testatoris lex +
manifeste expressit.

P[aulus]. Non aut' a significa
tione verborum recedi oportet
quam cum manifestum est aliud sen
sisse testatorem. ¶ Titia codicill[is]
suis ita cavit: Publio Mevio
omnes iuvenes quos in mini
sterio habeo dari volo. quero an
etate iuvenes et inqui intel
ligi debeant. Marcellus respondit quos
verbis que proponerentur demon
strare voluerit testator ad +
notiam eius qui de eum cogni
turus esset pertinere. non enim in ce
terorum ad definitionem utique de +
scendendum est cum plerumque abusive
loquantur nec propriis nominibus ac
vocabulis semper utantur. Ceterum
existimari posset iuvenis is
qui adolescentis excesserit etatem
quoad incipiat inter seniores
haberi.

V[lpianus]. Si cui lana legetur
legatum videtur quod tinctum
non est. Sive aut' facte sive in
fecte lane appellatione continebi
tur. ¶ Questitum est utrum lane
appellatione ea sola contineatur
que neta non est an et ea que neta est
ut puta stamen et subtegmen et ali
ber et neta contineri putaremus
sim autem. ¶ Lane appella
tione et extremis placet quod
ad telam pervenisse desierunt
succidam quamquam continentur lota si
non tincta non sit. ¶ Lane appel
latione tomentum non continebitur
sive ex lana fecerit quis quasi
sive est instrumentum tu ...

doi nis. vel dealbatum genus con
tinebitur. Ergo et que fomi
cationis gratia parata sunt vel me
dicine lanarum appellatione
continentur. Sed et pelles lanate
continentur. Et ex lane cocte
manifestum est. ¶ Lana legata et
purpuram lanam asseritur et con
tinet contineri et de ligno quod
greci lanam vocant appellatione
sunt aut' lana legata utique
non continebitur. ¶ Cano aut' le
gato [illegible] factum quod infectum
continetur quamque netum quod et
tela est non debeatur. ¶ Er
go aliud in lino quia lana in que
figure factum lini ut si gregatum li
no continebit. ¶ Tercii colo
ribus videtur et constabat apud
veteres lane appellatione non si colo
rata non contineri. Sed et omnia in
terim legata que tincta sunt et
neta que neque detexta neque con
texta sunt purpure continentur ampl
purpura appellatione non si colo
rati continentur. Et ego arbitror eam
que tincta non sit non si colori bus non
admixta neque
album neque naturalem nigrum
continent nec alterius coloris +
naturalis. Purpuram aut' con
cedit quam nichil nativi colo
ris sint continuum arbitror nisi ali
ud sensit testator. ¶ Purpure
aut' appellatione omnis generis
purpuram continent purpurissam
cum non continebitur. ¶ Purp
pure appellatione et subtegmen fa
cum continent nemo dubitat
lana tegete purpure ei destin[at]
[illegible] continebitur.

P[aulus]. ¶ Cui lane mollie sive fuit
fasto scribitur hic significat +
videtur quod pro familia sua
muneri album.

P[aulus]. ¶ Lane iuste subtilis est

suos quis legaverit ... dasse.

Ulp. Servos autem suos vel ancillas eos accipimus qui sunt pleno iure testatoris, in quibus usumfructum non continebuntur, qui bona fide testatori serviunt. suorum appellatione magis est ut contineantur, si modo suorum appellatione eos quos suos habuit voluit contineri.

Eos vero quos quis pignori vel hypothecae dedit sine dubio inter suos legasse videbitur. Credimus neque eos quos suos habuit per quos rus opus locabat vel piscatores vel histriones vel alias similes suorum appellatione hos legasse videatur: quod ipse firmius puto, nisi contraria voluntas testatoris appareat. Cum quis vero hereditarium ex eo testamento perciperet, suorum nomine non facile contineri, vel eius modi nisi manifestius contraria voluntas fuerit detecta in sententiis. Nisi quos quis vero operarios illo distineret, non inmensis magis loco quam suorum habuisse credendum est. Vicarios autem suorum servorum nomine non contineri Pomponius libro quinto scribit.

Pomp. Si quis servos suos legaverit, omnes qui apud eum continentur, in quibus usus fructus alienus fuit.

Ulp. Nummis indistincte legatis, hi nummi legati esse videntur, qui exigui vel legitimi inter eos sine ex consuetudine patris familias, neque ex consuetudine regionis sint, neque ex contextu testamenti possit apparere.

Herm. Certis legis legatis, nemo dicet scriptas in libro vel factas legato contineri ... rationes et tabulas.

Iavolen. Quum in fundi statu legatum ... libertates continentur.

Paul. Quaesitum est si his fundus cum ... mortis testatoris abesset ... disciplinae tradidit ... fundum ... redderentur in usum ... an fundo continerentur ... debeant.

Lucius filius quinque tibi Maevium ... facultatum ... fundo Seiano cum suis habitatoribus, familia et quae ibi erunt. Quaesitum est an nominibus debitorum, et nummis ex eadem, et ... argentum ... et omnis supellectilis quam ... habeo ... et qui ... in praedio Semproniano habeo, an supellex quae in aliis praediis vel domibus ... ex eo fundo aliis legavit. ... nominatim ... manifeste de his quae ... legandis voluntas defuncti approbaretur. Servos ... de fundis aliis datos ... filii legatum. Vel argento et supellectili quae alibi ... esse ... testatorem ... obtineat quod testatorem ... ad legatarium approbabitur. Praedia quae reliquit ... cum omnibus posse ... ubi erunt ... quaesitum est an ... quae ... praediis morata fuerunt vel ... opus rustica ... vel alterius officii ... ceterisque rebus quae ibi fuerunt in die mortis ... ad legatarium ... pertinere ... legatum ... Titio ut fundum meum cum ... generi ...

aũ p'ne mee ascri batis. cũ cetre auro retinuit. q̃r. an fundus cũ reliq̃s colonor. q̃ in arca p'i signatis tp'e m eius fuerit debeatur. R'. reliq̃ quidem colonor. nõ legari. Cetera uo uideri illis uilis. ita legauit ut ẽ dictũ. Illud fortasse q̃situm sit aliquis. an argenti appellatione q̃ factum argentum cõplectitur. cum si massa mor legatum eet. nichil ... rudem materiam demonstratam uideri posse. cuius hmoi traditum q̃ppe eiq tal' natura sit ut se pue dictu a rogari possit inicia. eti materie p'te ei uicta nusquã uires ei effugiat. Recem qd' p'no noie appellatur: qui uisi coloribz cederet: nemo dubitauit: quin nunc peruo cavatinum. aut insignium. aut metrum. suo noie quã ceterũ. purpura uero designatur. Cu iur ipi legatis quidẽ aurũ cõputata sint. ei de. lego. ego p'dote fideicõmissarium ... estimatas. quas p'tium in dote erunt. nec optinuit. qi testator nõ scusisset debis rebz. et ac qui sumisit eius date sit nichil in re ẽ abrupto. q̃ ab alio cõpute sit p'ea apo bunum ualete. inuenit ita relatum. mulier. res estimatas in dote dederat. ac deinde marito eius et dote legauit. his uel bis q eius ca cõputa. ept taq cet. dixit. eptore patores q; appellatione. nõ cõtineri que in dote data cet. nisi maritus eas res. p'ea quam ipi fite cet. i uxoris usum cõuertisset. Rebz que q i fundo sunt legatis. accedit q ca,

que rure nõ sunt. sicet solet. nec que cum ibi fuerint legari exestimatur.

Celsus. Si dominus aut familia legetur: p'mum ẽ q̃sti quibz hominibus legatis sunt. Ubis u'bis q̃ in mobilia ma erunt dolego. nummos ibi repositos sit. numi tenerentur nec legatos. Paul' ait. nam eos quos p'scrip̃si. cum repositos habeat ut quibusdam bellis ciuilibus fatiunt. q̃ eos legato cõtineri. q̃ audisse se rusticos senes ita dicentes. pecuniam sine peculio fragile ẽe. peculium appellantes cõsitionẽ repouerentur. Cum legatum sit edificio ita inecho tibi fuerit: ac rursus area sit quãq q̃ uel pars ñ p'ficit. nec tum debetur. Seruius quoq; legatis. signiter. manummitatum. q p'ea sunius factus sit. peni post.

ff. Ge uictum heres instituta me. cum eti legauit ẽ totum hereditate. q totum legatum. singulis dari ee. p'uenit cõcursu fieri.

ff. Seruis legatis q̃ aa illas quoq; deberi. recte putant qi cõmune nomen utriq; sexuum cõtineat. ancillis vero legatis masculos non deberi nemo dubitat. Et pueris legatis q̃ masculos intelligi puelle deberentur. id nõ eq i puellis pueros cõtineri ut dc. Mulieribz uero legatis. et uirgines debentur. sic cuiusvis legatis q pueri debent. Item cum peculibus aut legatis q boues q cetera iumenta cõtinentur. Armento aut legato q boues cõtineri cõuenit. n q greges ...

a Quod obvenit alicui in hereditate ex incertis ... quod a defuncto forte vel ab ipsa hereditate ... receptus ... non aliter ac.

a Et ideo quod dominium pertinet voluntate defuncti non valeat in a... licito ideo re.

b Licet quod sit inter fructuum ... s. de usu. l. usufr. ...

b Ideo quod dicit Stichum servum meum vel qui meus est ac.

c Conditio ... legetur ... aliena sit ... testator ... non in ... ut

[illegible]

omnium temporum. Quibus legantur agni ... agnos ... ut ... legato ... debere ... tur.

Item. Servius quum ... solutis ... fugerit post mortem testatoris applicantur fundo legato ut instrumentis esse ipse legato cedere.

Item. Quum libris relictis quicquid ex ... de bonis ... pueris cum moriens testamentum fructus his ... fructum ... placuisse ... ei quae ... de his quos restitue ... vis testamento rogasse ...

Item testator ... fundo ... post mortem ... libros ... ex quibus ... missis ... relictum esse ... nequaquam ... certum est.

Item. Quum Romae esset ... legata esse ... quae ... urbis ... fuit ...

Item. Nup ... corpus alicui leget ... ut ita ... magis ... legantis ...

acentur esse. Et ideo eleganter ... illa ... quoties ... corpus legatum ... et ... quique ... legatum vel ... quae illius ... legata ... Sed potius ... hunc ... legatum ... Simonem ... cedere ... collatum ... hunc Simonem ... accipiendum puto. Sed ... quum ... accipere ... ita ... collatum hunc Simonem ... alio iure utimur.

Proculus. Si ... legatum ... nummos ... ab heredibus ... ut ... non puto legatos esse. Et Labeonis ... valere ... qui scripsit neque quod ... minus esse legatum ... magis esse legatum.

Item. Et ... appellatione ... contineri.

Item. Lana legata veste ... placet. Sed ... materia legata ... fructum ... legata ... solutum ...

d Illius ... testi ... de aur. ... dico ... ac.

si ...

e Quod ... non ... intelligatur nisi ... quum ... corpus ac.

f ... ut ... suos ac.

g ... est ... de ... l.

h Simonem ... corpus ... quod est de futuro.

i Conditione ut ... debeatur ... ac.

k Pro ... quod non ... legatum ... ut.

... de ... l. de ... statio ac.

... Quum debeant ... urbe ... sicut ... quod ... ac.

Ut ... Quod ... legatum ... testatoris ... non debeat ... mente defuncti ...

Ita cum moriar ... Stichum lego ac. ... Simonem ... ut ... teneat ... ac.

n Et ... legata ... ac.

o Lana ... ac.

p Debitor ... ac.

q ... venditur ... ac.

[illegible]

a ¶ Gregi post. et ceterum esse in minime desinit ut no. s. e. quid. § illud (¶ sed hi vel s. de usu. leg. l. q usuf. leg. l. q usuf. in prin. s. quibus mo. usuf. amittitur l. que tamen. § si messe. et dic aliud in usuf. l. q proprietate legata (quod est fal. s. eo. § pter. u. de aur. arg. leg. l. l. ut. u. de u. o. m. fi. § fatis. s. e. si cui lana. ac.

b ¶ Reusuucti separati.

Reputatio cum fundum tale. Sempronio eundem fundum do lego. est in solid. et cum sui faciunt partes ut s. de usuf. ac. l. m. ut. m. d. s. e. l. u. vel h. s. de u. a. ac. l. u. si non os ac.

c ¶ Cum sp. a quod. ubis non re et cum iuncti h. v. ¶ Tunc ab l. qui d. dic sp. a. et ne mil p. accessi si q. est in superiori casu et in hoc sp. a. hec cum i superiori et ab illo l p. acciu. si q. no. placet et dic tus qui no. pt u. tuncta. ac.

e ¶ Preferuntur nisi pre te facere q. et legata re s acresit. con tu q. pro re ceptiue l dic illatiue. q. v. q. est ad plenum se cuncti. g. et cum mo. cuncto ad plenum cuncti. ac.

f. ¶ Ceteris. re cuncto u. his tamen. et re tum nec obstat. s. t. a. me uio i prin. q est cum u. no. ac.

g ¶ Est re tantum. et ubi ut isti prin. an cuuctus re tum poor sit cuncto re ub. l ub. tum. d. q. r. ns. Sed e an cuncti re ub. pfertur cuncto re tum. r. d. q. sic. Tu an cuncti re tum pferatur cuncto ub. tum. no est in hac h. s. go. nota. Sed dic q p qui an cuncto re pfertur cuncto re ub. ubs. cum q no. l. ub. an cuncte re tum p fuit cuncto ub. s. q. no. Ceti h. ubi de cuit ece. sed ubis tum cuncti pferatur re tum cuncto quod mag. h sonat h lra sed nece placere. sine arulo sit admittitur. s. cunct ubis tum re tum ut s. s. de h. d. isti. l. si ita q est. de ln. meuo i prin. ac.

lex. ¶ Massa nisi legata sit ex ea sed exigi possit.

Io. Reconiuncti videntur: non tantum verbis, cum duobus separatim eadem res legatur. Item verbis non etiam re: Titio et Seio fundum equis partibus do lego, cum semper partes habeant legatarii. ¶ Preferetur igitur omnimodo ceteris qui et re et verbis coniunctus est. Quod si re tamen coniunctus sit, constat non esse potiorem. Si vero verbis quidem coniunctus sit, re autem non, questionis est an coniunctus potior sit. Et magis est ut ipse preferatur.

Io. Nominati legatum ac accipiendum est quasi quo legatum sit intelligitur licet non sit proprium nomen.

V. Pap. Prediis per preceptionem filie datis cum reliquis actorum et colonorum cum reliqua universa que ... vivo patre contracta in ea causa manserunt. Quam pecuniam actor vel colonus exactam in kalendarium ... in eadem regione ... reliquis non contineri colonorum non in actorum facile probabitur ... nominatim accipere ... voluit. ¶ Et his verbis Lucio Titio prediis meis illa cum dote sicut ipse in diem mortis mee possessa sunt do. Instrumentum ... et omnia que ibi fuerunt quo dominus fuisset instructior deberi ... Colonorum reliqua non deberi. ¶ Pater filie tribus prediis ... quem diem mortis ... fuerint legavit ... purpure ... deberi ... legata ... placuit. ¶ Titio Seiana ... sicut ... sunt do lego ... simul cum Seiano uno pretio comparavit sufficere ... instrumentum ... ¶ ... suum hortum ... doms ... cum ... possessa fuisset, ... acceptio ... Balneis legatis domus et porticus ostiat. ¶ Cum ... publice prebuit domui eius et porticus balneas si proprium quod ... servus ad ... in ... parietis ... vel ... non ... fuerit ... tres eius in aedificiis ... domus ... acceptio ... fieri ... vivo patre ... instruct ... suisset ... fuisset. ¶ Cum domum possidebat ... orti ... omnibus ... ac postea domum legavit. Si ortum domus causa paravit ut amenior domum ac salubriorem possideret ... cum ... domum ... aditum ... et ... ad ... legato contineri. ¶ Castellanos domus insule quaque ... legati ... si ... cum domo ... per ... ac ... pensiones ... acceptio ... ostenderetur.

P. Paul. Si ... mea et ... filie mee heredes ... mea ... fundos meos ... cum casulis et ... omnium horum fundorum ... omnibus agris ... conciliarum ... eorum fundorum ... vel ... alio ... contigerit ... cum omnibus mancipiis ... instrumentis ceterisque universis ... cum ... fundis ... et ... mortem ... uti ... fuit ... ego in diem mortis mee possedi ... plenius dictum ... invenitur.

Predios actor q sunt ipsi filio pl. legati l'credere filie uti dicetur. ac.

b ¶ Prediorum vestigiis nomina reliquorum p. ad ... ta ut s. t. u. l. cum pr. § dulcissimis. s. de sui.

h ¶ Debentur ut s. e. qui l. § pro. ac. in tabula ...

i ¶ ... ibi in tabula. ac. k. ¶ Dota exacta ... uendite ... est edita ... sicut ... exacta ...

l ¶ De negat. ... legat ... s. t. a. ...

m ¶ Cum ... pleni ...

n ¶ ... non ultra ...

o ¶ Imbibitis ...

p ¶ Contineri ... s. t. a. gal. ... de fund. i. ... ne. ac.

h ¶ Prior e. cuncto re ub. tum l ub. tum s. i o. l. s. r. cuncto re ub. u. cuncto ub. tum pfertur. s. ei ac.

i ¶ Cuncti. sp. dic ei cum porto defecit. ac.

k ¶ Tea non. et all sit re ub. cuncti ... s. i o. l. s. re. est all q re tum cuncti est ac.

l ¶ Cuncti. re ub. s. i o. l. re tum s. re.

m ¶ Prior q cuncto ub. tum s. os ac.

n ¶ Ceteris quis re ub. est cuncti s. i o. l. s. a. z. r. re tum ...

o ¶ Nominati a quo. est donato ac. p. ¶ Nominati ... legata ... ut s. e. si sic. ... l. de ... l. nominati ... de h. ...

a Redditur .i. forte si ibi esset ultima cura. ut s. e. prox. §. sepmo. ac. al' accepto lati .i. tunc plana. al' accepto le
b Accepto lati .i. grati .i. tunc dic titulus .i. noie accepto .i. est to .i. recepto .i. legato .i. legati enim voce legati intelligunt.

a Vel .i. suburbana .i. oti lauatur. ut C. de pdno [illegible] §. si pdul lat. b Institutum .i. sic fra e alienatos q testator uetuit ut. s. az. ut. s. t. i. v. peto. §. fre. 82. ar. C. s. de ali. iud. [illegible] alienare. ac.
c Iulia. al' iulie. al' iuliu cu testator erat a gtis [illegible] q. de fuill.

testamento autem uno ex heredibus qui pleges [illegible] fuit [illegible] sunt q o pluribus [illegible] tionis. [illegible] q o [illegible] noia [illegible] nutu [illegible] tur [illegible] ceptione [illegible] heredis [illegible] legato [illegible] m. [illegible] tis [illegible] ii [illegible] qb [illegible] nullo omnino [illegible] [illegible] testatore [illegible] [illegible] ssisse.

Sed. Lucius titius testo suo cavit: ne ullo modo domus sua sub urbana aut domus [illegible] heres alienaret. filia eius heres scripta. heredes reliquit filium suum [illegible] [illegible] cretes ex filiis [illegible] Que situm est an possessio pertinet [illegible] ad ui lium qui [illegible] tertiu testatoris partium maiore [illegible] nepotum [illegible] nominatim [illegible] hereditate [illegible] ad heredes pertinent. Respondit [illegible] mulieri [illegible] heredibus meis. Quesitum est si [illegible] separatim [illegible] debitum sep [illegible] sit. [illegible] [illegible] pertinet: [illegible] posse [illegible] quod [illegible] non fuisse [illegible] debiti. Quintus [illegible] legavit [illegible] tia. [illegible] que ibi [illegible] possessa sint: [illegible] contra [illegible] in [illegible] [illegible] partis simul fuerint: res [illegible] alterius [illegible] res que ibi fuerint: ad legatum [illegible] pertineat. [illegible] pertinet.

Constitutum est: an que heredes filii rogati esset restituere [illegible] ad sororem pertinent. [illegible] pertineret. nisi aliud se sisse testatorem [illegible]. Collegio fabrorum [illegible] filiis [illegible] solent [illegible] optimus maximusque [illegible] legavit [illegible] an ex quod [illegible] [illegible] fuisset [illegible] pabulum. palea. [illegible] [illegible] fuit. [illegible] legatum [illegible] peti. q legatum [illegible] [illegible] [illegible]

Testamento. Si quis plures libros relin querit [illegible] ex his [illegible] legaverit [illegible] nec de nomine suo exiret. Quesitum est [illegible] qui primus moriebatur [illegible] utrique [illegible] alteri ex his qui [illegible] legatum [illegible] relinquit [illegible] [illegible] an posset [illegible] alii [illegible] [illegible] relinquit. placuit [illegible] [illegible] questio [illegible] [illegible] si alii relinquisset [illegible] [illegible] partis an [illegible] [illegible] [illegible] legatum esse [illegible] [illegible] dubitatum [illegible] debere [illegible].

Maritus. Quisquis in [illegible] [illegible] summas [illegible] [illegible] corpules [illegible] [illegible] argenti. [illegible] numeratum [illegible] [illegible] ex totis [illegible] legatum est [illegible] stipulationibus [illegible] hereditarias

[illegible] fundi §. f. ac.
l Appellone uno [illegible] ut videbat sufficit [illegible] [illegible] ut s. de l. [illegible] [illegible] ac.
Si in heredes erit [illegible] ac. [illegible] ac.
o Emptor q [illegible] [illegible] ut s. [illegible]
p Tabularum [illegible] ac. q. [illegible] [illegible] ac.
r. Legato [illegible] ac.
s Huius ubis [illegible] ac.
t De pecunia [illegible] [illegible]

p. Excepto [illegible] [illegible] ac.
q Si quis ex pluribus libros puta [illegible] ac. r. Noie suo .i. familia sua [illegible] ac. s. [illegible] ac. t. [illegible] [illegible] ac. v. [illegible] ac. x [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut. s. t. i. v. peto. §. fre.
Quesitum [illegible] ut. [illegible]
z Codices relictas post [illegible] ac.
[illegible] Ex totis puta [illegible] ab ea in dote [illegible] ac.
[illegible] Emptor [illegible] [illegible] ac.

[illegible]

de capitulo generis reliquorum queratur in hac l. nunquam cedat reliqus pluribus. s. de restitutionis in posita rei. i. videtur ut consilio pro testatore. Et de hys que posita sunt condicionem sunt penes eam que [illegible] Et de hys in quibus adhuc debitores sunt prima duo in [illegible] p. [illegible]

a Largius in prestata ponere. s. ut pertineat et ad alias res preter pecuniam [illegible] ac. arguimus de dote in dubitate ac. c. Exsumme. ut summe appellatione
b Ut contra eticiam [illegible] voluntate testatoris fideicommissum. ut i. s. t. n. i. l. [illegible] ac.
d Conjecturam ex priore genere scripture testamenti prima sic s. e. nummis in [illegible] ad h[illegible] quod pro voluntate verba preter hanc. i. de suppell. l. labeo ac. tunc ex parte. puta dimidia. ac. f. Hereditate. i. bonis [illegible]

c Si uidia. ac. f. Hereditate. i. bonis ubis rogo te ticium ut mevio hereditatem restituas, quam me um non erat heres in aliquam ac.
g Coheres. puta quasi qui in alia dimidia erat heres. ac.
h Pro sua parte. de dimidia sua ex pars [illegible] non dixit alio [illegible] ut. i. de v. s. l. nomen. fi. s. ac. i. Restituere pro fideicommisso. ac. k. Non debere. immo [illegible] quod sic. ut. e. de fidei. l. [illegible] quod est [illegible] distinguitur [illegible] p. i. i. ad trebel. marcell. et ad l. fal. [illegible] fac. s. e. scerrilla [illegible] miles. q. fi. ac.
l Officius actor. i. in illo [illegible] suo quo vocabatur [illegible] ac. m. Reliqua quo no mine tamen in oneris penes eum deposita [illegible] fieret testamentum quod post ex reliquis istis exacta a se et sic deficeret reliqua ad se pertinere dicit [illegible]
n Colonorum quos habebat [illegible] suo peculio [illegible] dicunt [illegible]
o Legatarius. s. liberis [illegible] suae manus [illegible] testator sua manu [illegible] sunt [illegible] reliquis [illegible] bis ac.
p Debebat. i. diceretur [illegible]
q Canna [illegible] reliquorum [illegible]
r Et ante septimum. s. h [illegible] ac. [illegible]

appareret, summe appellatio, sim iliter accipi debet, ut ambigatur et quintus qui fuit et relata centu ossi nomina qui solummodo patri debiti, qui maxime utilitatem iis valet summe suffragari. Itemque ei post eam scripturam adiectum testatorem fuisse, res corporales, si dubitarat, proximam utilitatem pariam noluisset.

Gaius. Statius ex parte heres rogatus Maevio hereditatem restitueret, omissis tamen eo quod eius rogatus sit pro parte sua, aut pro his partem restituit. An hic quoque pre quam a coherede fideicommisso [illegible] pit totius restituere Maevio debeat. Divus Antoninus rescripsit non debere restituere, quia hereditatis appellatione in legatis et fideicommissis continentur.

Paulus. Officius quidam instituta filia Valeriana herede, actori suo in testamento dato libertatem, pro diversis [illegible] expressis in reliqua legaverat tam sua quam colonorum, et legatarius [illegible] manu patris familias reliqua [illegible] suo quam colonorum nomine. Item in eodem scripturam adiectam in hunc modum: [illegible] reddere debeat. s. que [illegible] habuerit pater familias [illegible] cetera [illegible] ab [illegible] debitores extiterunt reliquis esse dicebantur [illegible] optinuerat. Ex diviso contra dicebatur reliqua colonorum [illegible] nec [illegible] videri esse eorum que in conditis esset [illegible] pertinere legatarium [illegible] Pone [illegible] conditis testatores autem esse quia in usu suo sumi solet dicere contra [illegible] placuit recte appellasse a patre legatarium suggestum est quaerendum

— nam si reliqua pertinere [illegible] denegarentur [illegible] reliqua petendo [illegible] denegata [illegible]

a colonis post mortem patris fa. exacta. lex. lex quod post mortem exacti fuissent, redderent non esse legata.

Idem. Simplex est gradus legati qui [illegible] sit, [illegible] gradus [illegible] pertinere [illegible] quisque [illegible] si quis dicat ne esse heredes legatarii [illegible] aliquos ex his nominatim [illegible] re debet.

Idem. Servis urbanis legatis, urbana mancipia [illegible] seorsum ex [illegible] sic rusticus sit, si opus rusticum [illegible] faciat, urbanum [illegible] patris familias [illegible] intellegi oportere [illegible] patre familias [illegible] urbanos annumerari solet. [illegible] ex his [illegible] familiae [illegible] potest. Cursores et aucupes utrum in urbanis an in rusticis contineantur, potest dubitari. Sed dicendum ubi pater familias moraretur, [illegible] alebat, ibi eos numerari. Mulieres de urbanis nominatim fuerint [illegible] testator eos testamentos habebat. [illegible] quin [illegible] mancipia urbana [illegible] in villam [illegible] in urbanis esse quam putat, [illegible] urbanis esse intellegant [illegible] magis placet. Lecticarii [illegible] servis legatis sive lecticarii [illegible] accederet legatis. Sed alias [illegible] si qui tamen cursores [illegible] [illegible] generali [illegible] vinculum [illegible] plurimi [illegible]

Idem. Heres [illegible] est.

a Ex consilio [illegible] affirmare et facto [illegible]
a Ad [illegible] s. summa ac. quo. [illegible] opponere [illegible]
b Servum. s. officium [illegible] de hiis quae [illegible] de re. l. [illegible] pretium [illegible] ac.

[illegible] s. e. l. nominatim. ac. c. de [illegible]
a Servus non loco. s. [illegible]
d Lectos [illegible]
e [illegible]
o [illegible]
q Aucupes. [illegible]
[illegible] Putat [illegible]
y Unde. [illegible]
z Cursores [illegible]
a Cedere. [illegible] legato [illegible]
b Scilicet [illegible]
b Derogat [illegible]

q [illegible] reliqua [illegible]
v Re [illegible] reliquis [illegible]

a i. scripturam manu patris familias [illegible] quam [illegible] reddidisse. reliqua [illegible]

[illegible] scriptura [illegible] quia legatarium [illegible] reliqua [illegible] quod penes eum [illegible] debitores [illegible]

[illegible]

tuo. Stichum filium meum vel de / lita illum filium meum illi red/di ... Casellius aut debere / ... Labeo ... quia ea que ... / ... simul ...

Que statue marmoree cum / ... omnes marmo/ree erat legatum nulla statuam / ... Casellius / ... debere ... / Labeo Casellius sententiam / probat. Quod puto verum quia ... / statuas legavit ... / non putasse ... / tuas legavit. Uxori mee / vestem mundum muliebrem ornamenta / omnia aurum argentum que / eius causa factum paratum esset do / lego. Trebatius ubi lex que eius / causa factum esset ... argentum / quo ... / ... / ... legata esset ... / quoque ... collectorum / ... Trebatius. Idem / Labeo ... probat. Si eis hac / testator ... vasorum habuit / ... / ... Corinthia ... / deberi. Certe ... / ... lectos ... / eos pedibus ... argentatos deberi. / Labeo Trebatius ... respondit ...

Seio. Quid debebat ... / ... pignora sibi data ob / debitum ... / ... patrie mee dulcissime / volo ad suas ... / ... / ...

[…]

... reliquisse ... / ... / ... / ... debitore ... / ... Peto fundorum meorum ... / ... mee ... quesitum est ... / fundus qui reliqua colonorum / ... mortis tempore / ... debentur ... / reliqua ... colonorum ... / esse legata ... non ... / ...

Si his verbis legavit ... / ... kalendaria mea ... / ... in libris ... / ... mea manu scriptis con/tinebuntur ... / cum moreretur ... / translata sit ... / ... meum ... / ... / ... / ... / ... / ... / ... / ... / ... legasse ... / ... / ... / ... mortis tempore ... / ... kalendariis ... / ... / ... / ... / ... legato ... / ... manifeste ... / ... / ... / ... ut his legata ... / ... / ... / ... Patri ... volo. / ...

[…]

explicit liber xxxii incipit xxxiii de annuis legatis

a Exceptis: a sigillaribus puta gemmas ac. b Ultra: s. leues ac.
c Exceptis legatis: s. al' n' leues. d Tenuisti: al' si aliud dicas ubi
est legatum quod de nullo corpore esto constitit legatum. Ita quod tenens nos
noceat utique de se [illegible]

e Testis pro militia [illegible]

f Tu n[illegible]

g Ut si uolo ac.

h Posse [illegible]

[illegible]

Si pater testator [illegible] filium pupillum [illegible] pupillarem [illegible] legatum [illegible] pupillo [illegible] substitutum [illegible] quod non ualet legatum [illegible] filium maiorem instituit qui postea fratrem exheredatum instituit uel

[illegible] testamento [illegible] sigillaribus legatis [illegible] quinque [illegible] testamento [illegible]

possessore testatore [illegible] [illegible] legauit [illegible] meo militi [illegible] lego [illegible] testamento [illegible] [illegible] monetam omnia [illegible] militiae. abhinc [illegible]

Id. Si pater exheredato filio substituit heredes exheredatum instituit ille exheredatus hunc filium heredem instituit [illegible] heres [illegible] intra pubertatem decesserit: puto a substituto eius filio [illegible] legatum peti [illegible] quod si [illegible] per successionem ad filium [illegible] peruenit. plus ergo [illegible] quia heres exheredati [illegible] sit; [illegible] instituit. accepi. s. substitutum eius legatum [illegible] quasi [illegible] principaliter [illegible] bona [illegible] est. Et filius exheredatus heres institutus sit [illegible] legata [illegible] substitutum [illegible] [illegible] pater [illegible] possessi

[illegible] substitutus eius. [illegible] legata [illegible] an non esse [illegible] exheredasse [illegible] [illegible] Contra quoque [illegible] [illegible] substitutionis [illegible] [illegible] heres [illegible] legatum substitutione [illegible] [illegible] [illegible] substitutus [illegible]

Explicit lib. xxxii. Incipit. xxxiii. De annuis legatis. Rubrica.

Ulpianus. Cum in annos singulos quid legatum sit: in [illegible] [illegible] [illegible] cum testamento [illegible] aut nomine fideicommissi [illegible]

Id. In singulos annos heres [illegible] [illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] exclusus. [illegible] nomine [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bona [illegible]

ab intestato habuit cum pupillum heredem sic quod bona patris habuit ad pupillum et per eum ad substitutum peruenit. [illegible] non ualet relictum [illegible] [illegible] [illegible] de relictis a [illegible] dandis [illegible] [illegible] ut ualeant [illegible] a substituto. alii dicunt [illegible] fallit quod [illegible] ab herede [illegible] legari ac.

a Plus inuenio [illegible] plus dico [illegible] [illegible] ac. [illegible] Cum. s. exheredati. [illegible] Bona filii. [illegible] ab initio [illegible] ad l. [illegible] ad l. fal. [illegible]

e Si filius [illegible] impuberes [illegible] pupillo substitutus [illegible] pupillo legata relicto [illegible] emancipatus [illegible] ab intestato [illegible] pupillo [illegible] [illegible] ab [illegible] succedit [illegible] substitutus

sit minor nec maior [illegible] ad l. fal. [illegible] non [illegible] augustum [illegible] legatum [illegible] augusto [illegible] ad [illegible] [illegible] legat [illegible]

De annuis legatis et fideicommissis [illegible]

Cum in annos [illegible] [illegible] testator [illegible] [illegible] legat [illegible]

fatur. s. si c. peta. uiuum ac.
annos fundo. q p uno. e ac. si usuf. reli
it. s. de usuf. si qs in an. et p̄rimonium ac.

Iulianus libro [illegible] tenebitur.

Si legatum sit relictum annua bima trima die triginta forte dena per singulos debentur annos. licet non sint adiectum equis pensionibus. Proinde et si adiectum fuerit pensionibus licet non sit istum equis: sine suspicione tamen fuerit equis sit. et non sit adiectum pensionibus. dicendum erit equis fieri. Sed si adiectum sit pensionibus inequis inequales debebuntur. Que ergo debeantur [illegible] sponsio [illegible] debeantur [illegible] testator elegerit deberi [illegible] quas [illegible] arbitratu [illegible] pensionibus deberi patrimonii debeantur. Similiter adiectum uiri boni arbitratu [illegible] sequimur ut pro modo patrimonii sine [illegible] pensionibus fiat. Quod si ita pensio ibi quasi pluribus legatis [illegible] totum petere possit. Item quem [illegible] totum non petere [illegible] nisi sicut [illegible] electe sic ei pensiones deberi testator noluit: quemadmodum [illegible] pensionum [illegible] heredis [illegible] legatum [illegible]. Si [illegible] legatum [illegible] trima die [illegible] pensionibus annuo [illegible] debeantur: [illegible] cum [illegible] annua bima trima die se [illegible] nat. Sicut certa quantitas legetur: [illegible] in singulos annos [illegible] usus [illegible] testator [illegible] legatum ualet. Sed [illegible] quantitas modum probabile [illegible] credit.

sel' eta p. l. b si eu p̄fmutec. in p̄ncip. [illegible]
eu alimentor. fuit relictu [illegible]
iectu p̄ma ua [illegible] secus [illegible]

Paulus. Si in singulos annos aliquid alicui legatum sit. Sabinus [illegible] uerius est plura esse legata [illegible] primum [illegible] purum [illegible] sequentium conditionale [illegible] enim [illegible] mortuo eo ad heredem [illegible] legatum non transit.

Modestinus. A uobis quacumque [illegible] uos peto ut [illegible] patris [illegible] quamdiu [illegible] eos [illegible] superuixerit [illegible] quem [illegible] mensibus [illegible] heredibus eius [illegible] in legatum integrum debeatur. [illegible] Modestinus respondit integri [illegible] legatum deberi.

Idem. A Lucius Titius [illegible] ad libertos ciuitatis reliquit quibus [illegible] heredes uoluit. successores [illegible] negat se debere quasi testator tamdiu uoluisset praestari quamdiu permanerent heredes quem igitur [illegible] fecerit [illegible] perpetuo praestari uoluit. Modestinus respondit [illegible] quotannis [illegible] rei publice praestandum.

Paulus. Quintus Mutius [illegible] si quis in testamento [illegible] filii [illegible] eorum [illegible] sub tutela [illegible] nisi [illegible] annos singulos [illegible] e pueris [illegible] puellis [illegible] singulas [illegible] nomine [illegible] tutores [illegible] peruniam [illegible] noluit [illegible] puellis [illegible] quid [illegible] testamento agere possit. [illegible] ius eo pertinet ut tutores sciant que uoluntas testatoris fuit. [illegible] sine periculo [illegible] auctores [illegible] nec obligantur [illegible] talia [illegible] solum [illegible]

ut i(n) pu(pillo) l. p(ro)x(ima) ... [illegible]

tiaz. ascribe(n)s ut monumentu(m) me-
tu(m) i(n) certa pecunia fiat, et nu-
lla(m) eni(m) obligatione(m) ex scrip-
tura recipit. s(ed) ad munere et iter
meru(m) co(n)sistant potius fructus
fiant. Idem atq(ue) si coh(eredi)b(us) i(n) testam(en)to
ibi diro id est scripsisse. na(m) si te solu(m)
da(m)pnavit ut monume(n)tu(m) fa-
ciat, coh(eredes) tuus agere poteri-
tis; et familie herc(iscunde) iudicio ut i(n)
facias, q(uo)n(ia)m interest illius. Cu(m)
ex co(n)stitutionibus ... facere
iniunctu(m) ... Cu(m) aute(m)
testator scriberet quaq(ue) lex p(er)ti-
net: Cuiquis uissit municipio
ymagines poni. nam sine honoris
gratia municipii id fecisset: s(ed) sua
actio eo nomine nulli co(m)petit. Itaq(ue)
lex q(uae) in uniuersum scripta na(m) ubi
meis ibi supposuit matri sue cos
esse uolet, nullam obligatione(m)
parit. s(ed) ad auctoritate(m) defuncti
co(n)seruanda(m) id p(er)tinebit, ut ubi
iussit, ibi sit. nec tamen semp(er) uo-
lu(n)tas eius aut iussus co(n)seruando
bet. veluti si p(rae)tor decretus sit
non expedire pupillum eo mo-
rari, u(bi) iussit pater, p(ro)pter uitium
q(uod) pater forte ignorauit in eis p(er)-
sonis q(ue) apud quos morari iussit.
Si in alimentis eorum in annos si-
gulos aureos x relicti sint, siue
hec forma significatur: apud q(uo)s
morari mater pupillos uoluit
fruentur accepturi huic sermone
ut ipsis id legatum filiis debea-
tur, utilius est: magis eni(m) est ut pu-
tetur filiorum suorum h(oc) fecisse uice
atum. Et in omnib(us) ubi auctoritas
sola testatoris est, neq(ue) omni mo-
do spernenda neq(ue) omni modo obseruanda
est, sed uelut interdum ... ad de-
bita si n(on) adiit, iure cum sequatur
ac effectum p(er)ducitur.

Gaius. In singulos annos relictum, simile est usufructui,

cu(m) morte finiatur. Sane capitis diminutione n(on) finitur cu(m) usufructus finiatur. et usufructus uel legari pot(est) titulo usufructus id legato, quotiens capite minuitur, et cete(ra); usu(m) f(ructum). ideo illud certe amplius est in legato q(uod) fungit. Sulcasus? Habet annui si te cesserit legatarius. eius anni legatum heredi suo relinquet; cu(m) usufructus non ita est, cu(m) usufructuarius non p(er)ceptis decesserit, heredi suo eos fructus actione(m)q(ue) non relinquat.

Paulus. Fidius q(ui) pater Titii lib(er)tis legata nomine q(ui) in annos singulos reliquerit pignus esse uoluit ex eis fructu(m) missi ... recte petere. Paulus notat: lib(er)tis admittendus est et in aliis reb(us) h(er)editariis, ut eas legatarius mittatur.

Idem. Seio amico fidelissimo, si uoluit sicut negotiis meis intercedebat, cum meo filio et me orientem, annuos senos aureos et habitatione(m) qua utitur p(re)stari uolo. Uiuo testatore Seio, p(ro)pter h(er)editaria negotia, filii ... debere placuit q(uod) ... filius ... testatoris duo alys ... ditus institutis ... decessit ... labor ... pretium ... recipere. Medico Sempronio quinque p(re)stari uolo ... debetur relicta, q(uo)d certam forma(m) erogationis annue ... habitationis uoluntate(m) h(abu)erit. Uxori p(ro)p(ter) ... annuo ... aureos ... uolo ... semel ... aureos reliquisse. Tibi ... uolo ... quinque p(re)stari ... p(re)stabit ... debetur ... utilitatis.

[illegible]

Ex hoc collige arg. quod per donatarium vel ... [illegible]

[illegible]

lucianam seie ... plana ... lucianam ... [illegible]
legata ... quibus potianus uoluit ... pstatores ... mille librarum ... libra
a. Singula ... omnibus ... [illegible]

sine cautione nec scriptus meoi
enntor meditis libertis re
cte petitur quod ut patrono tacens
quam ... acceptabitur. familiam
consul. Quum annuos singlos
legaverit plurima legata esse pla
cet. Et per singula legata ius tem
pus ... inspicietur ... in
suo inspiciendum est. ex persona domi
ni. Gaius Seius prodiarum
diuisis plagis posita. meme
seie legauerat. ita cauit. pra
diuisis uolo ex prodiis potiani
prodiis lucianianis annua mi
nimis milia trecenta salica
munire annua libera singulam
illi ... Quero ... legatum de
functa legataria extinctum sit.
Paul. respondit unum esse con
tum; nec iudicem ... in persona ter
tii ... fideicommissi petitione
competisse ei. cum prodia luciana
legatis ... annua legata
sunt. mortua legataria finitum
tum legatum uideri.
Sceui. Meina nepotem ex me
ino impubere; herede instituit.
... Titio ita legavit. Lucio
Titio uiro bono ciuis obse
quo gratias ago dari uolo annuos
... annos x. si
rebus nepotis mei ... et
... administrationi
nepotis mei ad solicitudine
...
... aliquo tempore ...
eius negotia gessisset ...
quoniam ... publi
... nollet eius ad
ministrare. ...
... debeat. r. ...
...
... remotus
esset a negotiis ... administ
re ... uoluntate uel
let. propter legatum. Uxore

hibere scriptam ... libertis
meis omnibus ... nomine
singulis annis ... denarios x.
xii. ab herede dari uolo ...
uxore mea ... Quero
cum pater familias ... uoluntate
ciuitate ... praefectus sit.
... actione ...
libertis ... debeantur ...
non posse absolute ... cum
multa ... quae pleno
sit estimanda ... huius mo
di ... uiri boni arbitrio
committitur. Sed quod ipsi
... nichil amplius eis op
tulerit ...
annui legati ...
...
... anno legati ... est.
Paul. Si tam annuum fuerit lega
tum relictum sine adiectione summe.
nichil uidetur. hunc ...
... Sic uetera ...
quae testator prestare solitus fuerit.
id uidetur relictum. Summus. ex
dignitate persone statuti oportet.
Iauolenus. Cui quid ... debetur.
legatis per ... restituere pecu
niam diem restituitur. ...
capientis ... familiare
tamen non posset ...
sui relictum ...
ei ... dies restituisset.
nullo modo liberatum esse. Quod si
heredis ... ut
omnino ...
liberatum esse ...
eum prestitisse quod debuisset.
Paul. Seruius post x. annos
liber esse iussus est. legatum que ex
die mortis domini in annos singulos
relictum est ... quibus ...
liber erit legatum debebitur ...
aut ... alimenta ei ... con
pellitur.
Idem. Legatum est ... ue

[illegible]

k. ... l. ...
l. ...
m. ...
...

[illegible]

Legatū putat . . . ac. ¶ Singulos . . . nubes . . . quamdiu nubes . . . eſt quo ad repetitionē ac ſi legaſſe ſinglis ānis ut . s . quib[us]

nuit quiq̄ agitur. d. ſpōſus
eſto hēs mš d. [illegible] ut ipſe
ē in ānos ſinglos . talib[us] ter-
minis ſpōſens legatū debē
putamt. Sed [illegible] dicatur
id legatum ī ānos ſinglos
deberi. ¶ Cum filie [illegible] q̄ do-
domum [illegible] quot ānis
in annos ſinglos binos
culeos . hēs m̄s fo dato . q.
pro [illegible] nichil minus [illegible] ē
deberi duos culeos . ſī [illegible] ex
uindemia [illegible] ānox dari poſ-
ſit.

§ Seq. ¶ Codicillis teſtō cōfir-
matis . ſuis libertis legauit : eū
q̄ alienam uetuit : ſi permittē
uoluit ad filios libtorū ul' ex
his natos . Deīn hec uba adie-
cit : a q̄b[us] peti nolo h̄di ex h̄e-
reditate ei ſummā . x . p ānos . p
xv . a die mortis mee . queſi-
tū ē . Quia ei cū h̄es actio in-
ſtituitur . intra . xxv . ānū eta-
tis deceſſit : an [illegible] reliqui ipſius
fidei cōmiſſum ex ūbis ſupra
ſcriptis . h̄edis eius h̄edi debe-
atur : R. deberi . niſi oſtendatur
aliud teſtatorē ad h̄edis
. xxv . ānum reſpexiſſe. ¶ Lu-
cio aliquo noſtro certum & mini-
nos . x . [illegible] annos . c . dari ne-
noluit . & ſeptimā quam hēdē ex
triente inſtitueret : legauit : &
ex ūbis . fidei tue cōmitto ſeptima
ſororis tui legata q̄ aliquo ... ni
eis reliqui ex medio recipi-
as [illegible] de habeas quo ad uſq[ue]
[illegible] hīs . Queſitum ē an
[illegible] cuius fidei cōmiſſum ſit
[illegible] ſe h̄de [illegible]
[illegible] teſtator [illegible]
[illegible] aliquo [illegible]
[illegible] de legatis actio [illegible] xxv .
ānum [illegible] R. competere.

§ . ¶ Titia h̄dē ſeia ſcripta-

ex aſ . le . ſtichus . [illegible] dote . [illegible]

¶ Cum marito . al . l . ac . ¶ Quod preſtabat puta . x . aur . ac . c .

teſtam . f . ſimon . meo nolo lega
tum eſſe q[uo]d fidei cōmiſit ī lxx
ūbis . Ac meū [illegible] fi-
di paciciam p̄ſtari nolo . ūno
papirio [illegible] ſticho . ex die
mortis mee ānos ſex [illegible] q[uo]
[illegible] ānis q[uo] [illegible] . Que
ſitum ē cū [illegible] ānuis ali-
menta [illegible] poſt mortem
eius [illegible] ad h̄dem [illegible] ple
no iure [illegible] alimenta
ex fidei cōmiſſo . papirio [illegible]
ſticho debebātur . R. nichil p
[illegible] debere p̄ſtari ab h̄edi
b[us] titie cū ab uſufructu [illegible]
alimenta . relicta ſint . ¶ Item q̄
ſitum an ab h̄edib[us] meuij lega
tarij legata p̄ſtanda ſint . R.
nichil ab h̄ede legatarij p̄ſtan
dum . niſi teſtatorē manifeſte
[illegible] uoluiſſe . [illegible] fi-
do p̄ſtari . ſimo [illegible] ex uſu . f . [illegible]
cepturum . eē . [illegible] ſufficere.

§ Seq. ¶ Quum marito h̄di [illegible]
[illegible] p̄ſtabat teſtā cum
[illegible] ſciſſima . ſcio de [illegible]
[illegible] meis curaturum . neq[ue]
[illegible] marito
[illegible] nolo . Queſitū
ē . an marito p̄ſtitis ſibi [illegible]
legati [illegible] . [illegible] quo
q̄ deberet : R. nichil [illegible]
[illegible] q̄ in cōſultatione colla
[illegible] deberetur : ¶ Lucio titio
[illegible] pondo [illegible] quo ad ui-
uet : [illegible] p̄ſtabit do lego . q
[illegible] teſtamenti . xl . titio quo
ad uiuet . [illegible] noie certi
[illegible] amplius teſtator dicere
noie certi pondo argenti . aut
pro [illegible] p̄ſtitit . [illegible] ex
eis legati ul' fidei cōmiſſi ab h̄e
dib[us] ei titio p̄ſtari deberet . R.
[illegible] petenda non ſit.

§ . ¶ Annua his ūb lega-
[illegible] ſimon [illegible] cū matre mea

xxx[illegible]

a. Caticia. sopbilato nom capelle. i. loci ubi est capel la. ut sacerdoti ... delectabilis esse ville.
b. Philolatori. s. ut sic per ipsos parentes ministri templi ... pro precio relictum quod eorum personis legatum videatur non ei

a. Lucio legata ... quae sufficit ad annua prestatione ... si medietatem fundi fal. sufficit ... non ad pulplus ... in singulis rebus fal. ... fal. l. in imponenda ... ut est no. ... cum ...

qua heredem expresse instituit. Que-
situm est an mortua matre condi-
tio a parte defecisse videatur
ac pluribus vestimenta et alba-
nabus debeantur. Respondit ea que pro-
ponerentur deberi. Caticia Firmo
missum heres ubi relinqueret quasi
nachilibus erit. Fidei eius com-
mitto ut det ex reditu cena-
culi mei ... post obitum
... phylaco et libertis qui in
illo templo erunt denaria x. die
natali meo quas ibi positum
... quero an eo quod
legabatur ... heredibus ... in
eo officio fuisse debitum sit an
his qui in loco eorum successerunt.
Respondit secundum ea que proponerentur minis-
terium quod eorum nomine designatum
ceterorum datum templo. Item quero
... duntaxat anno x.
fidei commissi nomine deberentur an
quamdiu ... annua prestanda sit.

Lucius Titius suo ita legavit:
... volo ... usque
dum vivet quinquagesimam omnis
reditus quem ex ... a colonis
vel emptoribus fructuum ex consu-
etudine domus mee prestantur.
heredes predia vendiderunt ...
reditu quinquagesima reli-
cta est. Quesitum est an ... usu
que ex consuetudine ...
prestentur quinquagesima de-
beatur. Respondit reditus duntaxat
quinquagesimas legatas ...
predia vendita sint. Calibto
cum fundum legaret ... et
annua ... fidei commissum ...
... annua x. quesitum
est si lex falcidia ... legatum
minuerit ... annua
fidei commissum minui
videatur cum ex reditu le-
gata sint ... si fal-
cidia ... dimidiam fundi

abstulerit annua ... pamp-
hile. Respondit secundum ea que proponerentur no-
... nisi alia mens
testatoris probetur. Filium ex to-
dr... uxore et ex quadrante insti-
tuit heredes et filii fidei commisit
ut nonce restitueret hereditatem.
Ab ea autem petiit ut in firmita-
te filii commendatum haberet. Eique
menstruos aureos denos pre-
staret donec ad xxv annum eta-
tis perveniret. Cum autem impleset
ei certe partem dimidiam heredi-
tatis ei restitueret. Filius decon
... pre quarta ex qua
institutus fuerat non vice-
hereditatem restituit et postea
implevit xxv annum etatis.
Quesitum est an novice minimi-
se hereditatis habet ... .
et semunciam et siliquam ... .
pro dimidia pro ingenio suo re-
stitueret. Respondit secundum ea que proponerentur
totum restitui cum quartam ... cog-
falcidie nomine filius decoivisset
fructus ... infirmi-
tati filii pater consulere voluit
fructus quoque medii temporis no-
vice restitui debere. Respondit secundum ea que pro-
ponerentur deberi. Titius ci-
tuis testamento ... sue civitati se-
bastenorum legavit ita ut
alterius annis ex usuris eius ...
nia sub nomine ipsius celebra-
retur ... Quero si ... .
supscripta ... legatum sibi
... civitas sebastenorum no-
luit nullo modo heredes meos ob-
ligatos esse volo ... sibi ...
... ex nominibus
debitorum hereditariorum elegit ...
... legati ...
publice adiudicavit ...
... civitas ... ad iudi-
tas sibi ... .
... per ... testo

e. de fideic. l. cum virum. ac. uncie et quarta alterius
e. Forte quarta que est due uncie et tres partes alterius uncie.
f. Restituit quod sit ... unciam et ... quarta ...
g. Et semunciam ... tres ... .

ascriptis postea non paruerit: legatum ad filios heredes pertinere. Item publicam voluntatem testatoris patris compellendam. ac nisi fiat. in his quantitatem summis que puniticie vel novaticie solute sunt. repeticionem habere heredes adversus eos. ab his non nominibus. quia solutum erat pro novatice accessit. Ipsa enim obligatio non prohibetur. quoniam debitum perierit. Clargius Campianus consuluit: alumno certam pecuniam patronum testamento legasse. deque ea in testamento ita cavisse. pecuniam quam Titio liberto alumno meo legaverim volo penes publium Meuium usque ad xxv. annum etatis eius ita permanere ut eam ... usuras quadrantes. Quam autem in sumptum ei statuendo sit tu publi Meui cum patris affectu ei prestare debeas. ex causa his. Quesitum est an heredes a publio Meuio satis accipere debuerint. solventes eam pecuniam. Respondi cum testamento nulla exigende satis cautionis commemoratio fiat. satis habuisse heredes. sed voluntatem defuncti publio Meuio pecuniam numerare. Et ideo nec Titius alumnus vel heredes eius audiri debet adversus priores heredes agentes. quod satis non exegerint. sed ea cum novatione actio. ac prius que ab heredibus eius liberatos esse supra scriptos heredes. nisi vivente testatore publius Meuius soluendo esse desierit. tunc enim cautio ab eo exigenda est.

Pater duos filios eque pubes instituit heredes. maiorem et minorem. qui impubes erat. et in parte eius certa predia reliquit. ac cum xviii. annum impleverit. certam pecuniam ei legavit. itemque filio eius fideicommisit. atque petiit: in hec verba. ac peto scilicet ut alumnus vii. etatis ad solidam

liberalia studia tu. in ... mater eius annua tot. usque ad annos xviii. eo amplius tributa filius tuus presentibus ei dependas. donec bona restituas. quando ad te redierit pro dote illorum pertinent. quo ad perveniat fratribus ad annos xiii. Quesitum est de fructu maioris fratris herede alio relicto. an tutum ... omnis condicio percipiendi redierit fundorum ... et alia que prestantur est. an ... secus. ad heredem eius transiret an non. id omne pertinuisse ad pupillum. et tutores eos transferri debere. Respondi quatenus possent intelligi et testator qui tam tutores ... tutus. ut ... quo tutela restituenda esset. quatenus presentem ... percipiendis que fructibus finiuntur. Sed cum maior frater mortem preventus esset. omnia que relicta sunt ad pupillum et tutores eius ... post mortem fratris transferri.

Tapius. Filie mee quo sisterentur. videlicet annuatim singulis ... heres meus dato quinquaginta filia mea ... una vidua fuisset in ... quo minus ei ... deberetur. Respondi sibi videri ... totus annus in quo non vidua fuisset exceptis ... deberi.

Maevius. Quidam testamentum omnibus diuisionis ... voluissent die natalis sui ... scriptum ... et autem rescripserit nec utile testatorem ... uno anno sensisse. sed perpetuo legato.

Titius. Quaerat pecuniam certam ... tunc ... per ... relicta ... donecum certamine ... tantum ... semel et autem rescripserit videri perpetuam prestationem reliquisse testatorem pro ... ipsum ... quadriennium.

Gallius. Filio scilicet quoad in potestate patris sit. annos singulos decem

[illegible]

enim possit.

De usufructu et usu et reditu et habitatione et operis servorum per legatum vel fideicommissum datis.

Paulus. Nec usus nec usus fructus itineris actus viae aquaeductus legari potest, quia servitus servitutis esse non potest. Nec erit utile ex senatus consulto quo cavetur ut omnium quae in bonis sint usus fructus legari possit, quia id neque ex bonis neque extra bona sit. Sed incerti actio erit cum herede, ut legatario quod diu vivet eundi agendi ducendi facultatem praestet, aut ita fundus constituatur sub hac cautione ut, si decesserit legatarius vel capite minutus, ex integra causa fundus restituatur.

Pomponius. Hominis operae legatae capitis deminutione vel non utendo non amittuntur. Et quoniam ex operis mercedem percipere legatarius potest, etiam operas eius locare poterit. Quas si patiatur heres capi, tenebitur. Idem est et si servus se locaverit. Et quia legatarius non est idem et fructuarius, operae legatae tantum mittuntur. Sed fructuario usu capto legatum perit.

Paulus. Hominis quoque libertini operae legari possunt, et ita locari ei ex suo servitium deduci.

Ulpianus. Si proprietas legata erit, et ad legatarium pervenerit, cuius fructuarius heres sit institutus.

Paulus. Usum fructum an in fructu legato est legato, quia constitutus usus fructus morte intercidere solet.

Pomponius. Si usus fructus in annos in biennium constitutus a morte testatoris legatus sit, quamvis heres steterit quominus ei in diem praestetur, biennio tamen non extincto tamen res petitur.

quemadmodum tenentur. Si res legata intercideret ante factum testatoris, quod ... moratus ... et ... petitio ... usus fructus legatus sit non possit, quemadmodum fundus sit. Quod legatus fuit, extinctio ... bina duntaxat fragmenta sit.

Ulpianus. Quod ex testamento relictum, quaerit, debebit. Utrum ex quo petit casu legatum, an ex quo adita hereditas est, an ex quo peractum sit die quibus eget sui fuit. Et puto ex die petitionis casu cedere, quare si post petitionis eget ... fuerit, captum legatum perire.

Gaius. Si usus fructus municipibus legatus fuerit, quaeritur quousque in eo usu fructu tuendi sint. Nam si quis ... perpetuo tueretur, nulla utilitas esset nudae proprietatis semper abscedente usu fructu. Unde centum annos observandos esse constat, qui finis vitae longissimus est.

Ulpianus. Si alteri cum legatus esset usus fructus, fideicommissum relictum fuit, licet usus fructus ad legatarium non pervenerit, heres tamen penes quem usus fructus remanet, fideicommissum praestat. Quod in multis testamentis dicitur, si legatarius a quo fideicommissum relictum est repudiaverit legatum, vel vivo testatore decesserit.

Idem. Si testatio fundus et eius fundi usus fructus legatus fuerit, cum proprietate fundi, nam usus fructus vel dimittere maluit. Et si fundum elegerit, necessario plenam proprietatem habebit, usum fructum ab se repulit. Sin vero usum fructum habere maluit, proprietate fundi repulit, solum usum fructum habebit.

Idem. Habitationis quoque legatum in singulos annos ab initio in debitum constat.

Ulpianus. Heres in fundo cuius usus fructus legatus est villam posuit, tamen interim usu fructu, demoliri ...

[illegible]

Heres villa comunicata gratia fructuum in villa utatur, de [illegible] fundi [illegible]

[illegible]

magis quam si quasi arborem proprius heres ex fundo suo evellere vellet. Sed si tamen quasi in usufructu minus plus habuit, demoliendi sumptum faciunt.

Paulus. Cui usus fructus alternis annis legatur, non unum sed plura legata sunt. Aliud est in stipulatione actione: hic enim stipulatio una est, que natura sua habet intermissiones.

Celsus. Duos separatim in solidum damnatus heres, ut usumfructum unius fundi praestaret. Quaeritur autem quid ex testamento teneretur. Dixi: verum testatorem utrique solidum heredem voluisse, nam ipsius omnes et unius solidum singulis legatum praestaret. Qua parte igitur alterum uti frui fecerit, heres ea parte non fecerit alterum uti frui, fructusve pretio aestimatione, unicuique quod deest restituere debet.

Marcellus. Damnas esto heres Titium sinere in illa domo habitare quoad vivet: unum videtur esse legatum. Qui duos fundos habebat, uni legavit et alterius fundi usumfructum alii legavit. Quaero si fructuarius ad fundum aliunde viam non habeat quam per fundum qui legatus est. Quemadmodum si in hereditate esset fundus per quem fructuarius non potest prohiberi, ita in voluntate defuncti videtur exigere ab herede, ita nulla servitute non aliter exceptione, ne legatarius vendicaret fundum, nisi prius ius transeundi usufructuario praestaret. Haec forma in agris servetur: cum vivo testatore optinuisset fundum, nec ususfructus permanet, sive eodem ad suam proprietatem redierit.

Modestinus. Legatum civitati relinquitur ut ex reditibus quotannis in ea civitate memoriae conservandae defuncti gratia spectaculum celebretur, quod illic celebrari non licet. Quaero quid de legato existimes. Modestinus respondit: cum testator spectaculum edi voluerit in civitate, sed tale quod ibi celebrari non licet, iniquum esse hanc quantitatem quam in spectaculum defunctus destinaverit lucro heredis cedere: igitur adhibitis heredibus et primoribus civitatis dispiciendum est in quam rem converti debeat fideicommissum, ut memoria testatoris alio et licito genere celebretur.

Scaevola. Quidam pro [illegible] p. legavit decurionibus reditum quot annis ludos celebrari, et adiecit: quod legatum peto decuriones rogo ne in aliam speciem aut in alios usus convertere velitis. Respublica per quadriennium continuum ludos non edidit. Quaero an reditus quadriennii heredibus restitui debeat, vel in aliam speciem legati ex decreto [illegible]. Respondit heredibus possessione apprehensa perceptos fructus restituendos esse; cum erogatos fuisse defuncti voluntate in alia quae debebant compensari.

Modestinus. Qui plures heredes liberos testamento suo dixit se habitationem relinquere his quos codicillis designasset, cum nullos postea designavit. Quaero an omnes admitti debeant. Respondit: si patronus qui se designaturum libertos pollicitus est nullum postea designavit, legatum habitationis perfectum esse non videtur, cum non existere cui datum sit intelligi possit.

Idem. Si alii fundi, alii ususfructus eiusdem fundi testatore legatur, hoc proposito fecit ut alius usumfructum, alius nudam proprietatem haberet.

legatum

Legatum annuum singulis annis [illegible]

[illegible]

Nota quod [illegible] Exxii [illegible] 147

[illegible] gloss: Patrimonii. s. i. in singulos [illegible] ... ut finit morte ut singulos sed non capit tantum sit usufructus, sed dic quod non ut vo[illegible] ... de usufructu [illegible]

[illegible] gloss: ut in fine ... redeunt ... quia hoc praeceptum a debitoribus non dandi ... sed ea iure ... quod si praedia in superiori glo[ssa] ... quod non habet ... heres fuit in mora dabit usuras legatariae ut ... caveat ut ... in mora [illegible]

ex toto relabitur. l. Si cui detracto usufructu proprietatem eius legavit, oportet eo modo ... fundum deducto usu fructu legavit sed eius fundi usufructus heres dato. Quod si non fecerit, usumfructum heres omnino ... nominabit, quod scilicet plus valet scriptura, quam quod actum sit.

Pos. Si servum suum subditicie habere esse liberum, et usumfructum eius tibi legavit, non valet legatum.

Paul. Titio usus fructus Stichi, cum si ... eius venerit, ... legatus fuit: non petet usumfructum, antiquam conditio existat vel deficiat. ne potest ab herede ... dum ...

Cels. Patrimonii mei dimidii ... omnibus annis uxori meae volo dari. Mucius ... heredes uxoris non teneri, quia usus fructus simile esset. aut hunc legato in annos singulos.

Iul. Licet testator repetere legatum usus fructus ut et post capitis diminutionem deberentur, ... nuper ... ad libellum descripsit: tunc tamen esse hunc constitutionis locum: cum in singulos annos legaretur.

Paps. Uxori usufructus hereditatis legatur ... quia ex testamento quasi ... fructus tollerentur post ... consulto ... prohibebitur. ... usuras non minimum ... relictorum ... debitis ... ab heredibus ... legatarius ... dabitur ... placuit. ... non ...

Scaev. Corpus fundi mei ... volo. non videtur ... fructus ... usus fructus.

Id. Qui fructus praediorum uxori

reliquit post mortem eius praedia cum reditibus ad heredes suos redire voluit. ... usque ... fructus ... debet ... temporis de ... inveniatur.

Paul. Sempronius Atilius ab herede suo fundi ... in Italia ... decem annorum ... de eo usufructu ... quaero ... decem ... spatio ... plenus fructus ad legatarium pertineat. ... dies legati ... fideicommissi cessit ... ad heredem legatarii ... potest. Nec quasi ... legatum ... heres usufructus ... pertinere possit. ... dies ... fideicommissi vel legati cedit ... heredis ... Sed ... usufructus ... heredis ... capitis diminutione ... tempore non potest ... legata sit ... heredis ... ab herede ... usufructu ... Sed ... testatoris ... de eo usufructu sensit ... heredis ... legatarium ... voluit pertinere ... plus ... mittit ad successorem ... fundum ...

Si fundus duobus, alii usus fructus legatus sit, ... usufructu ... fructuarium ... legatarium ...

Scaev. Uxori ... praediorum suorum usumfructum ... legavit ... heres usufructus ... post biennium ... fuisse ...

[illegible] gloss: tol. ... sed ... sicut ut ... dicitur ... mora
- p. Si usufructus ... de aequitate ... usufructuario ...
- q. [illegible]
- r. [illegible]
- s. [illegible]
- t. [illegible]
- v. [illegible]
- x. [illegible]
- y. [illegible]
- z. [illegible]
- [illegible] al. ut putet
- Vxori repeti posse ... posse ...

[illegible] left-column gloss: ... fructus suos ... si bona ... [illegible]

[illegible] later note: In usufructuaria ... [illegible]

147

q. uelut si ... de cetero imp. perfectum non ualet. uelut si illicitum ... ad illa q. de his qui ut indigni ... c. de sec. nupt.

Colono de libertate conductore ut. s. locati ... fi. ... de lib. ... ex conducto ... ut mercede perfecta ... ut ... ut. s. de usuf. quocumque

tiatum est. Quesitum est an id quod per tito tempore percepit alteri repeti possit. Respondit idque fuisse nomine percepti repeti posse.

Paulus. Quero si usus fructus fundi legatus sit et fundo indictiones temporarie indicte sint quo iuris sit. Paulus respondit idem iuris esse et in his speciebus que postea indicuntur quod in vectigalibus dependendis responsum est. Ideoque hoc onus ad fructuarium pertinet.

Gaius. Si quis usumfructum legatum sibi alii restituere rogatus sit eique in fundum non induxerit fuerit dicendum, licet morte capitis diminutione eius cui legatum est perit usufructus quamvis ipso iure acquisitus est, tamen pretorem ex bonis dicere id agere debet ut idem fructuarius futurus esset sicut ... remisso restitutus esset legatum in re acquisitus fuisset.

Labeo. Cum usufructus legatus esset donec ei totius dotis satisfieret, et ei heres per partem satis dedisset, quod ius reliqui satis non dederit, tamen pro parte usufructus fundi desinere heredem mulieris ait Labeo. Idem fieri si per mulierem mora fieret quo minus satis acciperet. Colono suo dominus usumfructum fundi quem is colebat legaverat. Aget colonus cum herede ita ut mercedes exigat heres ex locationis actione cum liberare.

Iavolenus. Si quis fundum vectigalem locabat, usumfructum fundi mulieri legaverat. Morte eius, heredibus arbitrium communi dividundo peteretur. Blesus ait Trebatium respondisse si arbiter certis regionibus fundum divisisset, eas partes que ibi obtigerit usumfructum mulieri nullam ex parte deberi. Si eius que heredi obtigisset, totius usufructus eam habituram. Ego hoc falsum puto.

Nam etiam ante arbitrium communi dividundo communis ius pro indiviso ex parte dimidia totius fundi in usufructu mulieris fuisset, non potuisse arbitrum inter alios iudicando alterius ius mutare, quod et receptum est.

Scevola. Seia cum haberet capite proprio quod a ... sibi adiecit ... felicia que libertam esse iussi usumfructum fundi dividendi lego, cum his parte etate puto de Felice consilium sui contendens cum herede meo, si parens contrarius. Sed cum hec omnia facta ut anima sua ... eum nobis expedit. Quesitum est an ab universe herede exigere possit Felix fundi proprietatem. Respondit ... proprietatis fundi legata videretur. Filios ex se et filiam ex alio marito heredes instituit equis portionibus et matri ita legaverat: Elio ... matri mee cum volo que adinuat usumfructum bonorum meorum, ita ut post obitum eius ad liberos meos universa que ex his ... pertineat. Filii post aditam hereditatem decesserunt, quesitum est an mortuam matrem filii ... filia testamentus usufructus eius ad solam filiam an vero pro portione hereditatis pertinet. Respondit ad eos ... quos proprietas esset, claudi non compendium usufructus in vice portionum hereditariarum post mortem avie ... ipsos datum eo magis quia et ... quibus ... heredes erunt scripti.

Uxori usumfructum omnium reliquis quibus ... omnibus etiam excepto argento legaverat. Item usumfructum fundorum ... Quesitum est an lane cum quis colonis mercatis cum parte, item pro ... omnibus etiam usufructus ei deberetur. Respondit: excepto argento, ex ...

b. Post ea. Non post ea ... ut. s. de l. ... uel.

c. Perpetuum. al' pendente. — d. Vectigalibus. scilicet preterita ... de pro tempore futuro ut modo dixi.

e. Pertinet. sic uel ... ut s. de usuf. l. ... ul. ... item fructus per fructuum uel pecuniam ... de ...

f. Si quis rogatus per fidei... — g. Capitis ... — h. Ipso iure ...

i. Cum ... — k. Satisfieret. ... — l. Cum usus ... — m. Cum in labeo ...

... pro quo si ista ... contineret aliquid ... debitum uel ... fructus ... ad ... ut ... argento ... uel ... excepto ...

... reglarum ... q. ... ut ... de ... cui ... dubitatio ... ut ... de ... l. ...

Exceptio ... ut ... de ... — b. Filios ... instituit ... — h. Cum matri ... testatus ... Honorum meorum ... ex ... de usuf. ... — k. Ex his ... ut ... — Claudi ... — l. Claudi. ... non ... ut ... ex ... Filios ... liberos ... — o. Compendium ... — p. Scripti ... sunt ...

[illegible] ... ⁊ filior(um) ... heredes usuf(ructus) p(er)uenit? q(uesti)o. b. Salmar(um)
Uxori om(n)i(um) re(rum). hic o(ritur) p(ri)ma. hic o(ritur) alia q(uesti)o
... h(ab)es si mas. l(ex) si deest ... c(ontr)a e(st) ut

⁊ his q̄ in eas ci(vi)tati sunt. cedu-
nt, ꝯtinuu(m) usu(m)f(ructum). legata ma(n)t
h(er)e(dem) q̄ sunt cum in saltibus q(ui)
usus f(ructus) legatus ... her(es) ... q(ui)
sunt esse saltus iunctus sunt n(on)
... modo ... ad ...
ex ea fideicommissi usus f(ructus) p(er)ti-
neat. R(espondit). de his legatis q(ue) ve-
nalia ibi esse n(on) sensisse testa-
torem ego ... q(ui) sunt. cum eodem testamento
ita cauit: a te peto uxor ut ex
usu f(ructu) q(uem) tibi prestari volo in an-
nis quinque decem ... ꝯtra sis q(ua)-
dringentis quadringentis ... ipsi
fuit rationibus heredis heredum ve-
niendo inferatur a superiori
capite. ideoque uxor non ... ipsi
h(ab)et ex usu f(ructu) q(uod) annos q(ua)dri(n)-
gentos. R(espondit). satis ... q(ue) querentur
... proponeretur ...
re. Clavius Titius testamento suo
publio mevio fundum tuscu-
lanum reliquit eiusque fideicommi-
sit ut eidem fundi parte dimi-
dia usus f(ructum) ... prestaret. pub-
lius mevius villam vetustate co(r)-
ruptam coegit ⁊ ꝯsumpsit ⁊
fructibus necessariam coedifica-
vit. Quero an super parte pro-
prietatis usus f(ructus) tertia agnoscere
debeat. R(espondit). si prius q(uam) usus f(ructus) p(er)ti-
neret, necesse coedificavit, non aliter
cogendum restituere, q(uam) si eius
sumptus ratio habeatur. Cum
filias ⁊ filium inter capitum he-
redes scripsisset, filie portionis merc-
ede capta dante usum f(ructum) legavit in
hec verba: a te plautius publiade
mitiana percipiet sibi usum
f(ructum) partis mee hereditatis
ex qua tibi heredem institui filium meum
v(e)l heredem institutum, peto a te pu-
blia de iustiniana, ut fratrem tu-
um iulium iustinum ... ac ...
las dep(re)cando ... q(uo)d tibi
usus f(ructus) portionis eius relinqui do

nec minus opus fiat ... ⁊ ... ale
fecit. Quesitum est cum filius in eod(em)
fundo esse in die mortis sue p(re)se(n)-
ter(?) decessit an usus f(ructus) inf-
... R(espondit). verbis q(ui) proponerentur p(re)se-
verare legatum. nisi manifes-
tissime probetur testatorem ali-
ud sensisse. Heredis instituti
fidei commisit testator ut filio
suo annua x. prestaret aut h(er)e(di)s p(ro)-
priis emere ⁊ assignaret ut usus
f(ructus) habere heredi efficacem annu-
a x. filius fundos sibi habe(n)-
dos suos matris voluntate tran-
ditos locavit. Quesitum est de-
functo eo reliquorum colonorum pertinean-
t ad heredem filii fructuum. an non
ad heredem sede testamentis p(er)tine(n)t.
Cum usus fructum tertie patris bonorum su-
orum uni ex heredibus legavisset. q(ue)
situm est. a p(e)c(uni)a que ex heredibus divi-
sis f(a)c(t)a ex estimatione effectam est tertia
prestari sit. R(espondit). heredis esse electionem
utrum rerum estimationis usus f(ructus) ⁊
p(e)c(uni)am velit. Item quesitum est tributa
... q(ue) pro prediis aut movetibus
... necesse est equitatem sit
ex quantitate ut reliquorum data ...
p(e)c(uni)a sub heredes elegerit.
... debeat. R(espondit). reliquum p(e)c(uni)e
tantam prestandam.
Paul(us). Sempronio ea quinque(?) p(re)s-
tari tibi volo is q(ui) habitabat in
testatoris domo qui ex heredibus
e legata erat quesitum est an habitatio
quoque debeatur. R(espondit). michi p(ro)poni
an non debeatur. Verbis ubis
testamenti libertis meis q(ui)b(us) nomina-
tim michi relinquo quinque p(re)stari
volo quesitum est libertis q(ui)
patrono suo in die mortis habitaverunt
habitatio relicta videatur. R(espondit).
videri. Codicillis ita scrip-
sit testator. ... titium ... di-
co, libertos meos senes ... iuri
os peto ... in quibus nunc degunt.

[illegible] Annuū.
... dies legati cedit
... ann(u)o
debet in solidum annu(m)

[illegible]

si ... decessit anno co(m)-
pleto ... gl(ossa) ... ab eo ...

die ... usus f(ructus) ...
... usus f(ructus) ... hic usus f(ructus).

vt(?) ... michi p(ro)poni
cum ad heredem sede p(er)tine-
ant

... anni ...
q(ui) no. s. de usu f(ructu). l. ad

hic ... si ...
Usus f(ructus) legatus ...

prelegatur.
... p(e)c(uni)e ... effecta ...
... divisis debent ...
si tres ... de tota

[illegible]
-a. ... i(n) eo ut ... cum suis ...
-b. Venalia ... recollegit ex fructibus q(ui) sunt
-c. ... fuit ... capite ...
-f. ... de usu f(ructu) ...
-g. ... usus f(ructus) ...
-h. ... usus f(ructus) ...
-i. ... usus f(ructus) ... legavit ...
-k. ...
-l. ...
-m. ...
-n. ...
-o. ... fructus ...

... hereditatis ... de ...
-c. ...
-d. ...
-e. ...
-f. ...
-g. ... fructu ...
-h. Sempronio ... -i. Domo ...
... legata ...
-l. Verbis ... testator ...
-m. Codicil[lis]

sese sciret patiatur. Quaero an ex hoc capite libertis supra scriptis ex fideicommisso fructus locorum in quibus morati debeatur, cum aliaque specialiter eis legata sint. Respondit libertis quos praeceperit tum id percipere, ut quamdiu viverent praestetur heredes ibi eos esse, atque eo modo ipsi percipere debent.

Idem. Codicillis fideicommissa in haec verba dedit: libertis libertabusque meis, et quos in codicillis manumisi, fundum ubi me humari volui dari volo, ut qui ab his decesserit, portio eius reliquis adcrescat, ita ut ad novissimum pertineat; post novissimi decessum ad rem publicam Arelatensium pertinere volo. Eam pluribus libertis libertabusque et quibus habitationes in domo quam vivus inhabitat pertinere et Trophymene dictis omnes, quibus usum fructum constituit, habitent, et cum omnium post mortem eorum ad rem publicam pertinere volo. Quaesitum est, cum ex fideicommissi utilitate ablata a libertis datum sit, respondit, si appareret, posse ita verba accipi ut et legatum quo novissimus decederet fideicommissum detineri. Idem quaesiit, defunctis quibusdam ex libertis quibus habitatio relicta erat, an portiones domus in quibus habitaverint iam ad rem publicam pertineant. Respondit quo ad aliquis eorum vivat, fideicommissum rei publicae non deberi. Cum Seius ex parte decima et Maevia ex parte decima, alumnum ex reliquis partibus instituissent heredes, curatores alumno dederunt; cum vellet facere putarent, et cum ad tertiam fideicommisit ne pateretur fundum venire, sed cum Seia et Maevia nutritionibus suis fuerit, et reditum eorum in partem testatrix adiecerit omnes voluntatem meam fidei heredum meorum committo. Quaesitum est an ad eas partes ususfructus fundi nutrices ex fideicommisso petere possint, cum ius curatorum quam recepit sit, quem vivere dare non potuit alumno. Idem mittit. Fidei heredum meorum committo ut ...

Idem. Uxori suae usum fructum fundi legavit, et heredibus, post mortem eius, a die mortis suae ad decem ... reditus annuos ... cum eius usus fructus cedere desierit, tunc eum fundum illis libertis dari volo. Quaesitum est cum uxor et ita quae sint decessisset, a libertis praeteritis fructum non ipso quo quaesito testatoris praeteritum legaverant. Respondit, completis quinquennii fundum ad libertos pertinere.

Idem. Stichus testamento manumisso fundi usum fructum erat legatum, et eius ... fideicommisit heredum testatoris, ut cum filio eius daretur. Lucius Titius, Stichus testamento suo eiusdem fundi proprietatem nepotibus suis legavit, et heredes Stichi ex eius filio ... testamento legatarii nepotibus eius fideicommisso tenentur. Quaesitum est, cum nepotes legatarii ignoraverint, ... fideicommisso, fundi supra scripti post testamento datum, et plus quam ... statutum possiderent, an eum fundum sibi adquisierint. Respondit, cum proponeretur legatarios sibi adquisisse. Idem quaesiit, si aliquo casu legatarius auferri posset, an repetitio esset ab heredibus Stichi eius nepotes heredes possit. Respondit, supra quod de adquisitione responsum est, ut ex sic et alia causa adquisitio cessasset, cum idem Stichus non sit post mortem eorum quibus proprietas legata, tacet cum testamento fecisset, potius quam heredes fecisset, qui ... quam hereditatem heredes vellet legasse.

Idem. Uxori uxorum usum fructum legat heredes meos, usque dum filia mea annos impleat XIV. Quaesitum est a priori tamen honori quam ... annos impleverit, item calendarii usus fructus ...

depositis q. est. s. eo. l. i. de fideic. he. eo. l. i. facis. de usuf. acc. si qs tiē. eo. pmo. si ut certo. §. si me. de usuf. et mpsi. mut. l. vetus. §. quus. ac.

Cum ita sit. i. i singulos an aliequi obiniaret. s.

Cum dies usuf. le. ce. l. i. pmo. re. n. vi. ee. vna uidi

ad uxorem pertineat. Re. Eadem quoque prestari omnium pertinet.

Iu. Fundi titiani heredi tu uxori meae quoad vivet, tam volo quicquid imposserit tutor heredis fundi vicini. Et legati tantum non efficit quantitate minui quis minus pater familias ex locatione fundi redigere consueverit. Re. perfecte quod in dubitatione ipsum prohiberi possit. Re. nec obstitutum heredi admixtum; proinde iste quoque compellendus sit heres, si fuerit petitum. Re. si heredis fundo minores redditus facti essent legatum in re ac deficeret. Re. quod ob eam rem diminutum sit ... quo distat heredis legatum ab usufructu. Re. ex his quae supra scripta sunt intelligi differentiam.

Io. Filios heredes instituit uxori vestem mundum muliebrem ... alias res legavit. Et adiecit preterea aut eorum quae supra scripsi: item volo filias meas, quae ex his tuae sunt ... Quaesitum est utrum usufructus ... legatum videatur.

Vlp. Ita cuillo habitatio legata ... Paul. Qui ita legavit esse ... fruatur annos ... publio meuio do lego ... acciperet ... fundi similiter esset legatus ... testatoris ... tractatum;

Io. Insutum inde intelligitur ... ei ... naturalis ... magis colere ... fructum tollere ... Multum ferunt ... et.

... bonis que ... usuf. legatur ... usuf. legat ... exhibitis deducitur. Et quia ... actionibus erit computabitur ... usuf. legatus erit ... obstitabit.

Paul. Quidam testamento ... singulas duobus legavit. Quaesitum est, si quod ex superiore tabulis in inferiore ... esset, num inferior ... superioris tabulae ... Re. ... posita ... non ... sicut ... legatum ... tabulas ... esse.

Marcell. Fundum ... legatum ... supplementum ... supplementatus fuit ... non ... supplatum.

Io. Si fundum meuio ... palam fundum ... fundo sine ... titio legassent ... fundo vendidisset ... in legato fundi ... servitus ... vendicaret ... posse dubitari ... commisisse ... legatum salvum esse ... magis ... dicitur ... fundum legavit ... pure ... fundum pure ... sub condicione ... sine condicione ... legati ... decessisset ... legatum ... altius ... fundum legatum ... esse quoniam fundum solidus ... vindicaretur.

Ulpi. Si quis domus ... legavit ... partes ... interierit ... commune nobis esse existimo.

De servitute legata.

a. Titii, tacite. b. Notat ... c. Sed hius. q. d. an id sit ... ultima voluntate ... d. Sed ipsa ...

— Cedat a morte testatoris ...

— Stipulaverit ... Solidum i. solido fundo via vendita ...

Si quis eo iure. s. legati.

Cum praeterea.

149

[illegible]

quasi partes tantum duobus nobis communiter esset legatum. Itaque utrumque mecum agere posse. Ius non eadem ratione [illegible] quasi communis solutionis heres quoque cum herede consistit. Itaque decem [illegible] arbitrio communi dividundo familiae erciscundae.

Ulpianus. Et similiter testamenti factio. [illegible] filius relinquuntur [illegible] valent et filiabus relicta posset valere, sic ad fidem [illegible] frustra fuit legatum.

Idem. Pater filie dotem legaverat, eique [illegible] servitutis praestari voluit; filia dotem suam habet [illegible] eius tantum servitutis ius praestabitur, alioquin filie praestari non videbitur. Quod si quis non usufructum tantum [illegible] legatum fuit [illegible] esse plenum intelligatur, tamen de [illegible] quod [illegible] nequaquam [illegible] neque affectu filie [illegible] est. Hoc et ad exteros eius heredes transire videatur.

Paulus. Cum a pluribus institutis heredibus una legetur, quae pro parte non recipit, singuli heredes in solidum conveniuntur, quia et uno ex heredibus adveniente [illegible] potest.

De dote prelegata.

Ulpianus. Quotiens prelegatur [illegible] dotis legato [illegible] actionem de dote [illegible] firmamentum [illegible] ut morte uni soluto matrimonio, filio [illegible] dos [illegible] permanet. [illegible] dotem prelegaverit [illegible] non debet [illegible] dos prelegata est [illegible] debet [illegible] ad [illegible] posse deteriorem condicionem dotis fieri [illegible] filiis liberis [illegible] divortium [illegible]

[illegible] dote prelegata ex persecutione [illegible] dies [illegible] ex [illegible] mulier [illegible] ad [illegible] nulla fit ex actio [illegible] voluntate non [illegible] testatoris [illegible] dote minui [illegible] ad singula [illegible] referendum. [illegible] dotis actio [illegible] dotis prelegatio [illegible] sive [illegible] legatum. Sed [illegible] dote non [illegible] mortua sit, dotis legatum [illegible] evanescat. Sed si dotem promiserit mulier [illegible] uxori dotem prelegavit [illegible] legavit [illegible] apud me deposita [illegible] nulla [illegible] Si [illegible] uxori [illegible] legasset [illegible] ad me pervenit [illegible] heredes [illegible] demonstrare [illegible] satis de [illegible] frustra.

Celsus. Si socer nurui sue dotem prelegaverit, si quidem ius actionis de dote voluit prelegare, nullius momenti esse legatum, quippe nuptiae [illegible] si voluit eam recipere dotalem [illegible] in quo utile erit legatum. Si tamen heredem [illegible] maritus dotis persecutionem habebit sive heres institutus est [illegible] Ego puto quin non [illegible] voluit facere ut bis dotem heres praestaret [illegible] maritum. Ego [illegible]

[illegible]

plane [illegible] debet [illegible] deposita [illegible] lego [illegible]

[illegible]

maritus idem debebit cavere ad
usus mulieris defensum iri, si hyp[othecaria]
agit. Si p[ater] filium suum apud quem
fuisset dotem filio suo exhibendam do-
tem mulieris legavit, an agi quasi
de ea in marito exhibenda de dote
non posse. Verum tamen ipsam dotem pre-
cipi et ei legatum non aliud esse le-
gatum consequitur. Quod si cavit he-
redes ad usus mulieris defensum iri
non consequitur. Facit item eum eandem
prelegatam esse, et heredem ei libertum, an
peculium legatum esse. Ideoque eum ex
alio posse consequi ante heredem
non posse, quia peculium desinit pre-
se habere. At dotis actio nichil
minus competit. Et si dotem desiderent
heredes et cetera. Item querit si dotem mari-
to prelegaverit soceri an dote so-
luta mulieri legatum marito
extinguatur, et dicit extingui,
quia nichil esset in quo maritus possit
prestari. Idem querit si dos alii legi-
ti cuiusque legatus sit mulieri
restitui, an lex Falcidia in lega-
to locum habeat. Et dicit habere eam quo-
niam est in fideicommisso mulieri
dotis actione consequitur. Ego
quo in commodum representationis
in hoc legato sic observandum. Atque
si dos ipsi mulieri fuisset prelegata
repetito habere. Idem quoque querit si mu-
lieri sit dos prelegata cuique ro-
gata sit dotem restituere, an Fal-
cidia locum habeat. Et negat eam
habere, quoniam fideicommissum in quantum
negat valere. Ego si pro ea quod
uxori legatum sit puto, propter
extensionem fideicommissi prestari.
Quantum hereditati ex Falcidie
mulieri prestabitur. Si autem ma-
rito ex parte heredes institutus et socero
dotem prelegaverit, legatum dotis Fal-
cidiam passurum, idem quia adhuc
constante matrimonio id debitum, ad
in dote prelegata. Venit in qua Falcidia

reddit. Si summi heredis sit sic si[n]e in
diem. Maritum scripsit, quem ad
modum dotem certum sine esse prele-
gatam. Item Mela scripsit, si fundo in dote
sit specialiter sit legatus a marito genera-
liter dos legata, videbis si semel do-
si fundo in hereditate Mela convenit, si
fundo in dote fuit specialiter legatum
a marito accepturum esse. Uxorem non
alio fundo ex prelegata consequi que sic
non sit scriptum, colonum fructuum, du-
midiam ipsi prestari, sicut scriptum est.

Vs. Quisque uxori sue dotem prele-
gat, fidei commissum quod ab ea relinque-
re fidei commissum exceptio quod ex pre-
legato mulier senserit, extinguatur.
Vitia Celsus quam scripsit. Ego si
necessarie fuerint impense quibus in
re dotem minuit, amplius dici pot-
est, et quod tantus dotis quod marito
accepit, ei prelegata esset, oportere dici
eam, et quod tenetur posse fidei commissum
exigi, quod ipso iure dotem minuit
esse, et mulieris legatum, an eos e
e qui habent. Si autem non dos, sed pro dote
aliquod uxori fuit legatum, ad
hunc quod dos prelegata accipitur.
Hec amplius Iulianus scripsit, etiam non fu-
erit, adiectum pro dote esse legatum
tamen animo relictum. Adhuc relictum
eadem esse conditionis breviter, quod si inger-
et dote vel pro dote legatum vel quod in
uice dotis sibi conscriptum est restitui
tueri, non cogetur, ut exterius co-
heredes restituere. Item eo heres in
scriptus in viro cum quod tante hereditatis
tantis, id est minimum restituet, quod quantum
dotis excedit. Idem quod per
representationis commodo senserit.
Verum si quis cum minimum suam dotem
accepisset, filium suum heredem insti-
tuerit. Cuique legaverit, quod id ad
eum heredi dotare pervenisset, restitui
esset. Mox morte uxoris dotem fuit
lucratus, id non restituet, quod ex
dote percipit, quia minimum eum voluerit

[illegible]

e. no ex parte his uideri. Cum
der dote promississet quadringentor.
et decem fundos duos in dotem data
preter nominibus debitor. sic filio i
diceret amor maritus eius
decretis pro dote ei duos fundos
non eos quos dotem acceperat ei
relego. Item illos duos dota
les quos estimatos acceperat
relego. statimque ei commisit. ut eq
ad proinde aduocet et hereditatem eius p
uenisset. Item restituerit scilicet cum
mortem. Quesitum est cum
esset insitet. commisso muliere
defuncta. Verbis uxore: hanc
que relegatione. quisquid ad se peruenit
ex testo restitueret egetur
quod de dote causa dotis commissi ad
eam peruenit. dote ei recepisset. eam
Saluo eo quod eo modo respecta
nois alia fiteicommissa petitur
primo quod pro dote maritus reli
quod non cogitur restituere si plus
fuit. Item si quis in gente dotis
relinquunt. quod fuit illi relictum
cum fructibus cogetur restituere.
Liber est suppositum dotem cum fructibus
fructibus non quod ex usus eius
habere cum fructibus quadam peruenit
restituet.

Lab. Cum scriptum esset: que pecunia
propter uxorem meam ad me peruenit quinquaginta
tantum pro ea dote heredes
mei dato. quamuis. xl. dotis fuissent
sed tamen quinquaginta debebuntur complexius
uarius sunt remouisse lebit. quod
propter eam summa quinquaginta adiecta
sint quia ei quod dotem nullam habebat.
uir sic legauit. quinta pecunia
dotis nomine. et reliqua pecunia quinquaginta
ta heredes dato. debiti legatum. Ofilius
filius Cascellius. item Seruii au
ditores retulerunt: puto hoc
esse ex suo alienum rectius
aut per eo. c. legatam esse. Quod
uerum est. quia his uerbis non dos ipsa
pro dote pecunia legata uidetur.

Pap. Pater dotem nummis accep
tam exheredato filio legauit. Legatum
patris ex parte dotis exceptum est. et
non solueret legatum agendo.
et quod ei cautum fuit. de una parte
data soluto matrimonio. Sed si per
que legatum filio soluetur: mu
lier dotem suam recuperauit. frustra
filius de legato aget. Sed si lex
falcidia locum in legato dotis
aduersus filium est. heredi huius
et mulier soluatur: ratam facere
propter quantitatem quam heres retinuerit
nihil actio dotis ei dabitur. Eadem si
matrimonium non habet defensionem quod debeb
ut heres actioni quasi defensionem
misisset. quod si uero tempore fuerit filius
die solus subiecit actio indi
cium sicut recuperate quantitate
quam ex testamento petere possit in usus
heredes exhibet. si per uniuersam legatum
soluet filio mulier. omnia quod
quasi non petere dote per fit. non eo
tamen actio filii differt. quia tunc his
de diebus filio soluta dote. gesmisi
et cum patri pro herede filius extitit. ad
receptam dotis soluto matrimonio
pecunia heres extitit. ad omnis
et. Si forte petere caution de re

Fo. Quintia legat uxori sue
titie. amplius quam in dote attulit
tot heres meus ei pronas esto dare.
in manifestum est. dotem quoque legatam.

Afr. Cum uulgari modo dicere se
legatum peteretur. uideretur ei non
ad dotis prelegatione pertinere.
nec quod sua die lege.

Marc. Dote prelegata non heres
iudicio. si uelit ob donationem
mulieri facta soluitur differre.
uel ob impensas. aliter quod ipso iure de
re prelegata aliud enim numerorum
ex facto dote quod pro natura ipsius
sit actio. aliud pignoris no
ie uince possessionem equum est.

[illegible]

xxv

[illegible gloss]

sic eis ... filius dotem acceperit ... debiti fidei commissi repetere ... cautionis ... solvere ... non debitum. Sed non erit ... quod fuit debitum. Sed non erit iniquum heredi subvenire. Quod ergo si patris heres solvere non sit, nonne videtur mulieri dabitur adversus eum utilis actio dotis ... non debet, quia non ... potiore heres causa.

Id. Vir uxori quam dotem in mancipiis habebat, pecuniam pro dote legavit, et vivo eo mancipia mortua sunt. Uxor post mortem viri in vita decessit: ad heredem eius actio legati recte transmittitur: quia mariti voluntas servanda est.

Id. Uxori meae fundum ... cum ... quae obtulit estimata ... restitui volo. Non estimata ... in dote ... exceptum ... Sed ... dote praelegata ... res quales inveniuntur.

Scaev. Si certe pro dote ... filio ... legatus sit ... ab eo ... aufert, pro quo ... fuit mulier plus videtur: quia amplius sit in dote mulieris.

Paul. Seia cum nuberet Lucio Titio nomine dotis ... dedit ... quamvis nullum ... si dote stipulatus est ... morte mulieris soluto matrimonio fuit. Seia moriens testamento ... Lucio Titio marito meo cum maritus ... gratias ago ... volo ... dotem ... aureos. Quaero cum instituit Lucium Titium ... requirentis mutuus ex stipu-

... repelli ... marito posset ... testibus. Respondi ... maritus mandante Seia non ... omnis quasi stipulatus est heredibus mulieris ... exceptione repellendum esse. Quod si donationis causa Seia stipulanti promisisset ... mortem mulieris exitit ... mortis causa stipulatum ... dicendum fore.

Scaev. Qui dotem in pecunia numerata ... rebus acceperit, uxori ita legavit: Seiae uxori meae ... res quae tabulis dotalibus continentur heredi meo exhiberi ... summam dotis ... volo ... aureos. Quaesitum est, cum res in dotem datae plerasque usu ... nec ... mariti ... an quasi sub impossibili condicione legatum ... debeatur. Respondi ... si quae ex rebus in dotem datis supersint ... potestate heredis ...

Paul. Si filius familias cum haberet uxorem dotem ... acceperit ... patri ... dotem ... legaverit ... pater heres ... legatum debebitur.

Scaev. Theopompus testamento facto duas filias et filium ex disparibus partibus instituit heredes et codicillis ita cavit: filiam meam Crispinam quam vellem ... cuique amici mei et cognati applicabunt ... providebit ... Pollianae ... aequalibus portionibus ... puellae ... conscripsit voluisse patrem ... in dotem accipere ... filiam ... acceperit. Quaero an eiusdem summae dotis nomine ... heredes ... portionis ... minor filiae praestare debeat. Respondi ... aestimatum ...

[illegible]

Licet placeat. ex contrario. ff. ut inst. de leg. ii. Si solu. ... de leg. i. Si rem. C. de fidei. ... pdia. ... de leg. ii. meum. ... Jussit. a testatore sciente eas obligatas alias secus ut dixi. ... Talis. ... obligatas. ... In dotem ... Psignavit uxori pura ... Cogetur ... in legato sola res venit sicut venit in dotis actione ut sola res ... in legato ... ff. ut ... ad ... ac.

[illegible]

excoli fecerit: an non sit heredis nomine detinenda.

Gallus. Licet placeat pignoratas res vel in publicum obligatas heredem quam missis esset luere debere tamen suis qui tales res in dotem accepit dotem prelegavit non cogetur heres liberare nisi aliud testator dixit.

Paulus. Qui dotem a matre et ... acceperat et stipulanti ei promiserat testamento uxori dotem legavit ei quam stipulatus erat. an uxor dotis summam consequi possit. respondi non videri, cum uxori que mortua esset matri restituta ... ei testatoris voluntatem fuisse ut heres ... duplici prestatione dotis ...

Scevola. Uxori legavit ... Uxor mea quicquid ei ... et hic michi dedit ... sibi sumat. Quero an pretium ... legata videatur. Respondi ... legatum ... testatorem voluisse prestari.

Titie uxori mee quicquid pecunie ... stipulatione dotis eius nomine ... quod dos est totalibus duobus consignatis ... Quesitum est an utramque summam consequi possit. Respondi nichil proponi cur non possit.

De optione vel electione legati.

Ulpianus. Divus Pius ... rescripsit ... legata sit electio ... posse ... Quotiens servi electio ... eligere optio datur legatario optabit quem velit ... legato arbitrio eligendi ... ad legatarium pertinet ... optionem ... in liberum ... stipulatur ... Certum ... electio data sit ... eligere ...

optione si modo actu elegerit quem vivus paterfamilias noluit.

Idem. Si liceat si an mancipia ... electio ... eligere.

Paulus. Si ... electio data ... si non omnibus ... exhibitis legatarius elegisset ... nisi ex his ... eligere voluisset ... alios esse.

Africanus. Nec solum si fraude heredis ... si alia qualibet causa evenit.

Papinianus. Non ... electio legati ... legatario ...

Paulus. In ... quosdam retinuit ... legatarius ... optare ... familia ...

Pomponius. Si tibi electio fuerit ... legati sit ... optavisset ...

Si ex quatuor ... elegisse ... legatum ...

Si ex quatuor uxoribus ...

[illegible]

Optione ... electione ... [illegible]

... cum plures ... fam(ilie) ... ad exhibendum ... agendo depositi ... certe sit ... mandati si mandavi ... ut aiunt ... fa(cit) ... l(egem) ... quo casu heres electionem p(otest) ... ut ... Vbi ... (Co)nsentiente pure ... generale legatum ... ut ... de l(ega)tis ... uxore ... Felicissimo ... [illegible]

mutasse voluntatem; deinde
... optionis ... neque ni
in ... futurum. Quod si iam testatorem
scivit vel furiosus factus esset: non
futurum esse; quia non videtur consentire,
qui consentire non possit. Hominis
autem ... ut et ibi ... quoniam
semel electio facta sit ... communis.
Si vero post mortem electio iterata
sit: ... heredum ... quod
... agetur potero ...
... agere ut ... depositi agendo
facultatem non eligendi prestet.

Iul. Qui ita legat: Titio Stichum
do lego si Pamphilum non elegerit: ...
eidem Titio Pamphilum si Stichum non eli-
git: simile est atque si legatum ita fu-
isset: Stichum Titio aut Pamphilum u-
trum eorum volet do lego. Cum op-
tio est, si ... condicione ... liber esse
iussus sit: et in optio fuit data
esset vel servus generaliter legatus
esset: quod ... Vario modo
constitui ... condicione libera-
tus Stichus erit: et optio fuerit ... non
agitur ... Stichus ... constat
non agitur ... liberatem. Secundum quod Stichus ...
... vel electionem ... agere ... legatarius
... optabit.

In eodem casu queritur est si optio
servorum data est antequam optare, condi-
tio statute libertatis defecerit,
an Stichum optare possit. Puto
... ne sine ... quia plus
... libertate legatum ... pendet
... statute libertatis. Quare
sive ... testatore sive post
mortem eius ... adita hereditate
... conditio statute libertatis de-
fecit legatum erit utile ... nam si ante
... libertas ... adite hereditatis tempore ... ac-
cipit ... Stichum optare posset.

Id. Si Pamphilo servo legatus
generaliter legatus sit, et cum dominus ... [illegible]

... Pamphili ... [illegible]
... eius ... [illegible]
... dominus ... [illegible]

Stichum ... manumissus ... Stichum ...
Pamphili ... legati ... venditionem ...
... vendicavit: extinguitur Pam-
phili legatum, quia non ... adite
possit optare. Sin autem Titius lega-
tum a se repudiasset, Pamphili optare
... posse legatum constat: licet eum
manumisisset Pamphili vendicaret
... constitueretur: Titium quod Pamphilianus
... legatum ... intermis-
sionis vendicante optio extinguitur
... repudiante, Pamphilus optare potest.

Id. Si Sextio ... legatus sit et alte-
ri ... cum optio ... in ...
... fuit ... legato ... opponi ... so-
lus ... solum ... pertinebit ...
quia ... adite hereditatis tempore ... so-
lus erat ... quemque possit legatum pertine-
... alter ex ... leg-
atarius ... solum ... legatum;
totum pertinet: quia dies legati cedente
solus erat ... possit acquirere.

Id. Sextio generaliter legato ... me ...
... omnes heredes ... si ... electio ...
est ... dare debere ... consen-
tiant heredes ex testamento ...

Paul. Si optio fuit data ... fu-
... Sticho aliquid testator ... fuit
libertate legatum ... sequens legi-
tur ... cum tota familia ad-
... Stichum ... quasi
ut ... legato ... legatum,
nec ... si
voluntatem heres institutus fit
... ante adita hereditate ... si
... familia ...
Quod si necessarius heres institutus
fit sequens legatum ...
... utile est. ... scripsit ...
... hereditatis ... Et
cum ... optio legatarii sit ...
... ut faciat ...
... debeat legatarius ...
... si heres institutus ...
... per heredem ... consequitur
... possit ... non ...

... Optare ... [illegible]
... Sicut ... optare ... [illegible]
... Secundum ... ad ... [illegible]
... sive ... [illegible]
... Catoniana ... [illegible]
... [illegible]
... Non possit ... ut optet ... [illegible]

de tritico vino et oleo legato

Iulianus libro. Si cui optio fuit ex universa familia legata, et heres ab eo prius quam optaretur manumiserit, libertatem eius non impediri; fuit tamen quem legatarius amitteret, quia is aut electus legato cedit aut relictus ad libertatem perducitur.

Idem. Servo sine libertate legato in optione filiorum meorum dedi, cuius filii optaverit, quod id animo quoque quo legatum est creditur; nam et si puro legatum sub hoc nomine, ad omnes pertinet.

Hermogenianus. Optione legata placet non posse ante aditam hereditatem optari, et nihil agi si optaverit.

Idem. Cum optio duorum filiorum testatoris data sit, et reliquum eius legatum sit, cessante primo in electione, reliquorum appellatione omnes ad meliorem pertinent.

Celsus. Homine legato Neratius aut nihil agi respondit, Pamphilo utique eum primum eligi posse.

Paulus. Illud autem, si illum unum elegit legatarius, nullo alio genere primo electo, recedendi eo post die legati cedente ad heredem transmitti placuit.

Iavolenus. Proculus Aufidium libro I scripsit: cum ita legatum esset, vestimenta quae vellet triclinaria sumito, si duxisset suis diversis quae vellet, et in aliis eius sumeret alia, se velle diversis mutare, noluit eum non posse ut alia sumeret, quia semel optione eius legati peracta quasi sumptione se diversis consumpsit; quam si secundo similibus eius fuit similis.

Scevola. Filium et uxorem heredes scripsit; filiae ne ex hereditate ... cui legatum dedit, cum in familia ita nupserit, tibi, iussi arbitratu Septimiae matris eius mancipia X, quae festinum post aditam hereditatem meam a Septimia uxore mea eligi volo, quae mancipia cum familia nupserit tamen volo, si ante quam nupserit ab his quinque mancipiis decesserit, tunc in locum eius arbitratu Septimiae matris eius dari volo; dari autem plerumque nisi pervenerit. Quod si Septimia mater eius non elegerit, tunc ipsa sibi quae volet eligat. Quaesitum est, cum mater elegerit, an ea quae ex his mancipiis ante nuptias agnata sunt ad puellam super numerum X mancipiorum pertineant. Respondit, cum mancipiorum legatum in tempus nuptiarum testatrix transtulit, interim medio tempore agnata, quae ante fuerunt, ad filiam non pertinere. Item quaesitum est an nuptias eorum de mancipiorum fructibus mansuris an ad Septimiam matrem pertineant. Respondit nihil proponi cur ad matrem, persolutis, pertineat.

Idem. Maritus uxori suae ... ex ancillis ... item ancillas quas elegerit quatuor. Quaesitum est an ex his ancillis quae mortis tempore fuerunt eligere possit. Respondit posse.

De tritico vino et oleo legato.

Ulpianus. Vino legato acetum quoque continetur, quod pater familias in vino habuit.

Pomponius. Cum alii pecuniam, alii vinum legatum certum, excepto vino cetera pecunia ad alium legatarium pertinebit. Si ... Proculus: quas velles tibi legatae sint, extra domum agendo consequi potes, ut degustare tibi liceat aut quia fuit licere tibi degustare, ad exhibendum agere potes.

Ulpianus. Si cui legatum sit vinum, ... cui nullum reliquit ...

15.

summi

set vinum heredem: vinum empturum
ri et prestiturum, non agere quin
in vinum fuit. Si vinum legatum
sit. vinum an cum vasis debeatur
queritur. et Celsus inquit vinum lega
to etsi non sit legatum cum vasis
vasa quoque legata videri. non
quia pars sit vini vasa quemadmodum
emblemata argenti scyphorum forte
vel speculi, sed quia credibile est mi
nus testantis eam voluisse mente ac
si vinum esse amphoras et sic in
quo loquimur: hec nec amphoras et
mille ad mensuram vinum referre
te. Ego in doliis non puto vinum ut
vino legato et dolia debeantur
maxime si vel pressa in cella vi
naria affixerit ut sint ea que
propter magnitudinem difficile mo
ventur. In cuppis autem sive in
cuppulis puto admittendum esse et
ea deberi nisi pari modo immobiles
in agro vel in instrumento agri esse.
Cum vino legato utres non debebuntur,
nec culleos quidem deberi dico.

Paul. Cum certum pondus olei non
adiecta qualitate legatur, non solum
queri cuius generis oleo uti soli
tus fuerit testator aut cuius ge
neris oleum istius regionis homines
in usu habeant, sed et liberum esse heredi
cuius generis vellet oleum legatarium
solvere.

Iul. Cum certus numerus amphorarum
vini legatus esset ex eo quod in fundo
Seiano natum esset et minus
natum esset, non amplius deberi pla
cuit, et quasi taxationis vicem optinere
hec verba quod natum erit.

Proc. Cum vinum heres dare dam
natus est, quod amphoris et cadis
diffusum est debetur, etiam si in sor
rentinis facta non est. Item quamvis
cum vasis et cadis legatum est, non
quoque quod doliis est legatum esse vide
tur, sicuti si fundus omnis cum predi

is cuius ... ex his ... quod eius
vasis ... in ... esset ... legatur

Iabol. Quidam heredem damnavit
dare vinum, oleum, frumentum,
acetum, mella, salsamenta. Treba
tius aiebat ex singulis rebus non ampli
us deberi quam quantulum heres dare
voluisset, quoniam non adiectum esset quan
tum. Ofilius, Cascellius, Tubero omne quantum pa
terfamilias reliquisset legatum putant. Labeo
id probat. idque verum est. Item cum dotis
nomine certa modica ... pondo ... per
tinent. his dato Ofilius nihil
legati esse, quia Labeo probat, quia enim
minor ... non esset, quod verum
puto.

Pomp. Si dari pronuntiaverit heres de
vino quod in dolio esset et priusquam accipe
ret legatarius periculo suo heredem facturum: si
id vinum esse desierit, et legatarium
per ... vinum abstulerit doli ma
li exceptione placuit submoveri
sine praeter id quod per moram eius
corruptum passus sit heres.

Ulp. Si quis vinum legaverit, omne
continetur quod ex vinea natum vinum
permansit. sed si mulsum sit factum, vini
appellatione non continebitur proprie
nisi forte paterfamilias etiam de
hoc sensit. certe zythum quod in quibusdam provinciis ex
tritico vel ex hordeo vel ex pane con
ficitur non continebitur. Simili
modo nec camum nec cervesia contine
bitur nec hydromeli. Quid conditum?
nec hoc puto, nisi alia mens testa
toris fuit. Oenomeli plane, id est
dulcissimum vinum, continebitur. et
passum, nisi contraria sit mens, con
tinebitur. Defrutum non contine
bitur, quod potius conditure loco fu
it. Acinaticium plane vino contine
bitur. Cydoneum, et si qua alia sunt
que non ex vinea fiunt, vini appel
latione non continebuntur. Item acetum

tium appellatione vinum non continebitur. hec enim ita demum vini nomine non continebuntur, si modo vini numero a testatore non fuerint habita. alioquin Sabinus scribit omnia vini appellatione contineri, que vini numero pater familias habuerit. igitur et acetum quod vini numero pater familias habuerit, et zythum et camum et cetera que pro hominum affectione atque usu vini numero habebuntur. Quod si totum vinum quod pater familias habuit eo acuit, non extinguitur legatum. Si acetum quis legaverit, non continebitur legato acetum quod vini numero testator habuit. et in summa autem continebitur quod aceti numero fuit. Item si quis vinum quod habuit legaverit, deinde hoc coacuit, licet postea in aceti locum translatum sit a patre familias, vino legato continebitur, quia id quod testamenti facti tempore vinum fuit demum [?] fuit, et hoc vinum non voluntas adimi [?] sed [?].

Cum vino autem paterno legato id demum legatum videtur quod testator vini numero habuit, neque pater. Item si peculiare vinum legatum sit, id continebitur quod filius habuit [?] dicendum est quod paternum vinum [illegible] cepit usus ipsius esse testatoris peculiare, in usu servorum remansit. Item si vinum vetus sit legatum.

Item meg. [?] Ex usu testatoris legatum estimabitur, id est quot annorum vino pueri uterentur, quod si non appareat.

Pomp. Vetus accipietur quod non novum, id est anniculum vinum appellatione veteris continebitur.

Paulus. Nam aliter observantibus quis finis aut quod initium veteris vini sumeretur.

Ulp. Ex eo vino quod in illo fundo nasceretur heres meus amphoras X quotannis in annos singulos dato. quo anno non fuerit natum, an ex superiore anno eius fundi cum numerum amphorarum heres debeat, verius Sabinus existimat. quod si fructuum tenuitas non admiserit [?], in quoque placet.

Ulp. Vino legato etiam vasa sequuntur, quia in ea diffusa sunt, ut non ad perpetuum usum vasa ea servarentur, veluti amphore et cadi.

Proculus. Vinum cum vasis legavit. negat Trebatius quod in doliis sit deberi, et sensum testatoris aliud putat esse verborum, aliud dictatoris [?]: dolia in vasis vinariis non esse. ergo et si dolia in vasis vinariis non essent, non tamen consequenter Trebatius vinum quod in doliis esset, id est quod in vasis non esset, legatum non esse. illud verum esse puto: cum vinum cum vasis legatum erit, et amphoras et cados in quibus vina diffusa fuerimus legata esse. vinum enim in amphoris et cadis hac mente diffundimus, ut in his sit donec usus causa probaretur, et scilicet id vendimus cum his amphoris et cadis. In dolia autem alia mente coniicimus, scilicet ut ex his postea vel in amphoras et cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veniret.

Idem. Qui vinum sub tertium [?] in urnalibus habebat diffusum, is Titio vinum legaverat in amphoris

[illegible] voluntas quia aut pro legatis [illegible] manumissio [illegible] manumissio [illegible] valet [illegible] ut [illegible] legatum [illegible] valeat

tis ut [illegible] legato. ac. ut. C. de ca. tol. l. unica [illegible]

a. Omnes [illegible] ut in [illegible] nomina sunt [illegible] forte aliud [illegible] ut [illegible] de [illegible] pro legato. [illegible] l. [illegible] pre. [illegible] heredes nominatim. ac.

a. Contra: manumissi [illegible] ut [illegible] mutata voluntate [illegible] tenebat ma [illegible] ac. [illegible] mutata voluntate [illegible]

b. Praestabitur: manumisso ut [illegible] de ad [illegible] le. l. [illegible] si legatum [illegible] legatum [illegible] plane [illegible] si [illegible] ex [illegible] legavit [illegible] libertas [illegible] cepisse legaverat [illegible]

b. Dotes. ut [illegible]

c. Legavit legatario. [illegible]

d. Non praestatur [illegible]

omne illud quoque vinum in nullo fuisse legatum et Labeo et Trebatius responderunt. Item Candulca legata esse: si nihil aliud testator significaverit, omnia haec esse legata in quibus fuissent, per similitudinem fructuum similes potiones. Item vina, ficus, palmas, caricas, [illegible] ita esset legatum vinum in pluribus amphoris continentur, generaliter omnia nihil [illegible] quae potionis fuisset legatum putat Labeo et [illegible] vinum in pluribus amphoris quae non

De fundo instructo et instrumento legato. Rubrica

Paulus. Si cui cum instrumento fundus legatus est, fundus instructus duo legata esse intelliguntur. Et fundo cum instrumento legato, alienato instrumentum non videbitur exstinctum fuisse.

Papinianus. Cum pater pluribus filiis heredibus scriptis duobus praeceptionem bonorum fundi paterni [illegible] diversis partibus coheredum [illegible] legatariis placuit. Eodem prior quae generali vocabulo curtici appellantur, cum non instructa legantur, legatario non praestitur.

Item. Fundum instructum libertis patronus testamento legavit, postea codicillis petiit ut moventes pretia sua fundi superstitibus restituerent; nec instrumentum mentionem habuit: talemque in causa fideicommissi videri conventum placuit qualis fuerit legatus, medio tempore auctus incrementis fetuum, et pretium [illegible] detrimenta fatalium fideicommisso continentur. Contra

ex aliis instructa praedia consobrine sue dari voluit, et quaedam fuerunt priorum servorum manumissi, post testamentum [illegible] praebuitur quod ad libertatem pertinere non potuisset. Item iuris est cum exequium alia cum libertate non competit.

Labeo. Quidam duos fundos vicinos habebat, et ex altero boves cum opus fecissent in alterum reducebantur. Utrumque fundum cum instrumento legavit. Labeo et Trebatius boves ei fundo cedere putant ubi opus fecissent, non in quem se contulissent. Cascellius et Labeonis sententiam probo.

Labeo. Si cui fundum cum instrumento eius legatum sit, nihil interest quomodo leges: fundum cum instrumento, an fundum et instrumentum, an fundum instructum. Paulus. Immo contra, nam in rem legata, sed in [illegible] si fundus alienatus a testatore mortuus fuerit, qui ita legavit: et hac scriptura fundum cum instrumento nihil erit legatum; ceteris potuit instrumentum esse legatum.

Scaevola. Nepoti legaverat praedia quae in ea regione habuerat, ut instructa sunt cum magno [illegible] et [illegible] adiecit haec verba: quaeque erunt cum [illegible] moriar in illa regione, vel quaeque in [illegible] erunt nulla religione, vel quaeque mea erunt; vivo testamento [illegible] unus ex debitoribus [illegible] vivente testatrice satis non fecerit, quaeritur an ex sententia [illegible] deberetur ad nepotem pertinet. Respondit nihil proponi cur non deberetur.

Item. Tabernam cum cenaculo Pamphile manumisse testamento legaverat cum mercibus et instrumentis et supellectili quae ibi erit; item horreum vi

[illegible] dotem [illegible] per [illegible] fundus [illegible]

[illegible] fundum ad [illegible] forte [illegible] restitui [illegible] fidei commissa [illegible] ad [illegible] peculium legati [illegible] de peculio [illegible] ut [illegible] de usu [illegible] ut [illegible] legato ut [illegible] in [illegible] fieri [illegible] ad [illegible] fatalium [illegible] ut [illegible] ad tre. l. deducta [illegible] ac.

[illegible] legato [illegible] ubi fundus instructus [illegible] legatur [illegible]

Nepoti legaverat. [illegible] Quaeritur [illegible] ac. [illegible] Satisfecerit: sufficit ac.

[illegible] locus [illegible] Pamphile [illegible] manumissit [illegible] legavit ac. [illegible] Item horreum [illegible] ut [illegible] ac.

a. Insula .i. taberna. ac. — b. Nova .s. fuit. ac. — c. Non debi. sic g° ta bna .i. insula constructa et postea a testatore noua facta non debet. ut. s. de l. ii. peculium. § i. et s. de usuf. l. qui usuf. in prin. et s. quib. mo. usuf. am. l. qd tamen. § i. et §. an plures. et s. de l. ii. si ita. §. si exte non debet debet cum testator illo vendidit. ut. s. e. l. si cui et s. de l. i. l. vi. et l. si ex toto in prin. et s. de ca. l. si cui commissa.

§ si res et inst. de legatis. § si rem suam. vinum a cum vasis debebitur et ei plus in quibus uasis tenere uoluita est in quibus vinum non mutata esse ut. l. si ex toto in prin. et s. e ad. l. hac. i. de aur. arg. le. scia. ac.

—d. Instra hoies .i. suos. ac. — e. Villica. q ex fructuum ... ut. s. de instr. l. cum villico — f. Monitores q ac. agros monent .i. muniunt fossatis et sepibus l' q monent laboratores. ac. — g. Vallia. in qb' portant blaua ad seminandum l' similia laborantibus. ac. — h. Ligones .i. sappe. — i. Sarculi. sunt cultri qb' terra scindit. l' pue sappe, ad exara dum fabas et melegas. Item bidentes .i. uomeres l' gomie q undique scindunt terra l' furce l' rastelli q plures hnt dentes et fac. ad l. s. de pet. her. si a pre. § f. et. de v. si. l. ii. ac. — k. Cogendi. s. sunt inst'a ac. .i. fru — l. Messorie. gual. — m. Fenarie. sete. ac. — n. Quali .i. vimine ad vindemiandum uuas ac. torii, ut co — o. Exceptores et castella te sc. torcularia sunt canales et tinacia. ac. — p. Conseruandi fossa sunt. g° si sint de fossa instro fundi continetur secus si dnd' de instro domi quia id q defossum est g° non potest dici domi instrum ut s. de act. empt. l. genera ut. i. e. quitu. § pap. aut. h et ete. si in fundo sint ut dnd' ut. i. e. quitu. § ea uo. h ete erit distinguendum ut. i. e. cum fund'. ac.

si pre xiiii

§ si viridaria topiarii.

pars domi est

uinariis: cui uino, cui uinaceis, cum fructus et instrumentis quos secus hec consueuit. Aristo: cum uino testatore in illa in qua erat ... fuit, q ei legatum erat ... fuit et post biennium, cum ... dolia cum ... ta nona ... legatum erat a testatore uenit. ... uineoi dilatis ... compo tu uenirent. animalia legatum ... pardum ... posset. ... quibus noluit ... in uirata esse. non debetur.

Ulp. Instrumentum fundi ea esse q fructus querendi cogendi conseruandi gratia parata sunt. Sabinus libris ad Vitellium euidenter enumerat. Querendi ueluti homines qui agrum colunt et qui eos exercent prepositiue sunt his. quorum in numero sunt uillici et monitores. preterea boues domiti et pecora stercorandi causa parata. uasaque utilia culture sunt aratra ligones sarculi falces putatorie bidentes. et si qua similia dici possunt. Cogendi quemadmodum torcularia corbes falces messorie falces fenarie quali uindemiatorii exceptoriique in quibus uue comportantur. Conseruandi quasi dolia licet defossa non sint et cuppe quibusdam in regionibus accedunt instrumento. Si uilla cultior est ueluti atrienses scoparii. si etiam uiridaria topiarii. si fundus saltus pascuaque habet greges pecorum pastores saltuarii.

Paul. De grege ouium ita dixit quia si eius usus sit ut ex eo fructus capere non debeatur. Si non ideo quia non aliter excoli fructus percipi potuit esse erit. quia per greges fructus et silua percipiuntur.

Ulp. Si in domo et camelle constat alui apes continentur.

Labeo. Eadem ratione et in aliis quibus in ... manu mancipiis alitur.

Ulp. Quesitum est an instrumentum cibariis cultorum parati forent in fundo exercentis et plurimis replacet contineri quia instrumenti est. apparatur ... ma fuit ... quibus ... exercendi ... eorum ... magis quod colendi causa paratur. ego puto frumentum ... ad cibaria ... instro contineri et ... tores eius ... nullius ... quod ... causa se po situm est in instro contineri puto. quia ... instar cultus ... causa consumi tur ut semper reponitur. sed et seruus ... nichil agit ... cibariis differt ... quod ... fructus uel ... alii in quibus fructus custodiuntur ut ... eos capsas in quibus fructus componuntur. sed et eos qui ... fructus ... custodiendi causa ... instro contineri ... et ... capsis ... Ceperit autem si qui ... ex ... aliis lega uit ceteros qui in fundo fuerint. ... continuum in instro aut. quia ... aliquam ... instro ... opinabatur. quod non est uerum. continuatur enim eos qui agri gratia in instro continentur. Queritur an finis qui colonus in agro erat in instro legato contineatur et Labeo et Pegasus recte negauerunt quia non pro instro in fundo fuerit et si solutus fuerit. etsi solutus fuerit et similiter ... Siluatium autem ... quos ... tar cum ... contineri et fructuum ... gratia paratus sit ... finium custodiendorum causa ... contineri ... ut ... saltuarii continetur ... ebarius

De grege comparatus .s. principaliter. ac. — ut ad. l. e. de v. — Non debent in instro fundi legato si. l. ii. et s. de l. iii. cum quereret § quest. sm ap utroque dic. ut. i. e. l. quitu. § si que — Si in redditu .s. fundi. ut quia locus aptus erat ad ... mel propter flores et aque et alia que apes desiderant et non ita ad alium et tunc est ... i. l. quitus. ac. cod. ac.

§ papp. aut. h et ete. si in fundo sint ut dnd' ut. i. e. quitu. § ea uo. h ete erit distinguendum. ut. i. e. cum fund'. ac. — h. hic puta et quia ... — q. Cuppe. uasa quedam sunt lapidea de terra facta ... quibus ... et ... alia. — r. Atrienses. qui purgant l' custodiunt atria ut. s. nau. cau. sta. ... ac. l. i. § ii. ac. .i. qui scopis domum purgat. unde in euangelio scopis ... — s. Scoparii. mundata. ac. — funi artificiales ... fundi sunt — t. Si viridaria .s. sunt illius ut. i. e. quitu. § ea uo. ac. — m. i. cui que — v. Cibiarii. qui ornant ... saltus fundi ut. s. de l. iii. § f. ac. — x. Greges .h. dic ut. i. l. pr. ac. — ... magis quam fructibus colligen — y. Saltuarii. qui custodiunt fundum dis ... sunt ut. s. de l. iii. cum quereret § f. i. e. l. quitu. § saltuarium. ac.

— d. Continet ... si ab aucupio. ac. — fundi instro legato. ut pauonibus l' fasianis sic et iam — e. Et ... ut ... pulsino l' fac. i. l. quitu. § si in agro et ... si ab aucupio. ac. — differentias ... — f. Quesitum est principale ... de ... l. pennatorum § si ... ac. — — g. Accedit .s. fundo illorum quod ... non est in instro ... et ... i. de usuf. l. ... si fundi § ... ac. — h. Instrum per medium accessionis ... de ... — i. Confusioni fructus. ac. — k. Cibaria. ... ac. — m. Cuppe. uasa de ... defossa ... legatum ... ac. — n. Certos ... fundi instro ... et alii ... fines ... ac.

xxxiij

a. ¶ Ose qui colonus . i. qui extraneus . puta vicede eca constituta ut . l. ... ut vilicus dicitur . i. veniri . ac . ... cum non . b. ¶ Ero quod in istro tpi ei istrm pat . ac . c. ¶ Sed al' dee non ri ... tur leg . i. post ea debeat si vendat . ac . ad q . s . del . m . l. ... ps . pstis . s . e . l . istra . in fi . ac . d. ¶ Fa brili . tigni vel quadrata rum . ac. — bum ut . s . del . m . q salti . ac . massam . ac . — b. ¶ Hostiarium . q ei hostium . a. ¶ Cellarii salue sint ut se custodit . — c. ¶ Mulionem . qui ducit mulos ad molendinum . — d. ¶ Molas de lapide . — e. ¶ Machinas . i. ipsum edificium molendini vel pistrini . nam sub h . oe artificiose factum dicitur machina . ac . f. ¶ Fenum de prato . — g. ¶ Stipulas . q secantur cum hiba remotis primo spicis.

(marginal note: [illegible])

a pistores et tonsores qui familie rustice causa parati sunt . item fabrum qui
ville reficiende causa paratus sit . et
mulieres que panem coquant queque
villam servent . Item molitores si
ad usum rusticum parati sunt . Item
focariam et vilicam si modo aliquo
officio virum adiuvet . Item lani-
ficas que familiam rusticam
vestiunt . et que pulmentaria rusti-
cis coquunt . ¶ Sed an instrumenti
instrumentum legato instrumento contineatur
queritur . hec enim que rusticis com-
parantur . lanifice et tonsores
et fullones et focarie non agri sunt in-
strumentum sed instrumenti . puto igitur
etiam focariam contineri . sed et lanificas
ceterosque qui supra enumerati sunt et ita
fuisse rettulisse . auditores eius
rescripserunt uxores quoque eorum in
finibus que supra enumerati sunt contineri
et in certe villa agentes voluisse
testatorem legato contineri . non enim du-
rum separatim in universitate contineri
est . ¶ Si alia parte anni in fundo
pascantur pecora . alia parte hi-
bernum pabulum conducatur . vel fundi ali-
qua parte anni pecore ager colitur .
alia parte in hiberna mittuntur in-
strumento continentur . et
lintrem quoque instrumenti quo ad portus
ut res salve sint . Item hostiarium .
mulionem quoque instrumenti esse constat . et
molas et machinas . fenum stipulas .
asinum machinarium . machinam
frumentariam . vas eneum in quo sapa
coquatur et defrutum fiat .
et aqua ad bibendum lavandamque
familie paratur instrumenti esse . et cri-
bra et plaustra quibus stercus eve-
hatur . Cados vero que solo continentur in-
strumenti fundi non esse Cassius scribit .

velut vindemia et olivatura . alia que ne-
cessaria sint . quia fundus fundi in-
strumentum esse non potest . Sed si cessarit
puto contineri . quia querendo fructu
deserviunt . item campus cum dicen-
dum . ¶ Si in agro venatores sunt pu-
to venatores quoque et vestigatores
et canes et cetera que ad venationem ne-
cessaria instrumento contineri . maxime si ager
ex hoc reditum habet . ¶ Et si ab au-
cupio reditus fuit . aucupes et pla-
gas huius rei instrumentum agri in-
strumento contineri . nec mirum cum
et aves in instrumento exemplo apium contineri
Sabinus et Cassius putaverunt . ¶ Si
quis vero instrumento in pluribus agris
utatur . cuius agri instrumentum sit
queritur . et ego arbitror si quidem appareat
voluntas patris familias cui potius agro
destinaverat eius instrumentum esse . cete-
rum agri ab hoc agro velut mutu-
antur . si non appareat nullius in-
strumento cedere . item cum proponitur domum esse
instrumentum . ¶ Supellex ceteraque si qua
in agro fuerint quo instructior esset
pater familias instrumento fundi non continentur .
¶ Si domus sit instructa legata . utrum
de eo contineat . et Pegasus ait instrumentum
domus esse ea que propter tempestatis arcende
aut incendii causa parantur . non que voluptatis
gratia . itaque nec specularia nec
vela que frigoris causa vel umbre
in domo sint . debent . que similia Cassius
fuit qui dicebat instrumentum
et ornamentum nullo modo esse . instru-
mentum enim ea esse que ad tutelam domus
pertinent . ornamenta que ad volup-
tatem . sicut tabulas pictas . vela
aut cilicia instrumenti esse Cassius ait que
ideo parantur ne cortina vento
vel pluvia laboretur . ¶ Aceta quoque .

(left margin glosses:)
familie rustice causa parati sunt . puta ... item fabrum q

c. ¶ Focariam . q facit focum . ac.
f. ¶ Villicam . i. contubernalem villici . ac . nam sic dicitur quia in q operatur . ut . s . de usu et ...
g. ¶ Item lanificas a la ... l . plenum . s . fi . ... vel ille . ut vel dicitur . h. — h. ¶ Pulmentaria . i. farina de ordeo . ap
i. ¶ Sed an istri . revocat in dubium q tamen ... solvitur ... ita de ac.
k. ¶ Rusticorum . i. operariorum vel istrorum . ac . — l. ¶ Sed istri . i. e . vil ... s . f . ac . — m. ¶ Uxores . ipsorum . i. contubernales . ut . c . de ince ... nupt . cum ancill . ac . s . et auditus . i. postmodum ... m . ... s .
n. ¶ Dura separatio . sic plis ... uxorem . s . codicill . ... s . fi ... fundo in fi . s . ... succedit . ut . s . de l . i . si dom . s . q ... ac . — o. ¶ Hinc . dum modo illi agro sit perpetuo att

(right column glosses:)
h. ¶ Machina frumentaria . i. archa ad frumentum re nendum vel aliud horreum artificiose factum . ac.
i. ¶ Sapa . quedam q fit ad potandum dicta q ... sapidus ... et defrutum eodem modo ut . s . t . i . l . si consumi . ac.
k. ¶ Caveat . i. quo fundus ... districte . trebatius . ut . s . de act . empt . fundi . s . i . ... ac . e . l . labeo . ... m . fundus urbani . i. pu . ac.
l. ¶ Ca uero continetur . scilicet in doliis fundo affixis . ut . s . e . l . istra . s . f . vel distingue possit re moveri vel non . ut . j . e . cum fundus . ac . sed pone ...
m. ¶ Instrumentum esse . l . ... q ... s . fundi . ut . s . de rei vend . l . fructus . ... s . att . pap . ... sigilla ... s . de usuf . ... s . ... de act . empt . fundi . s . si ... s . ... l . ... e . l . f . ac . si cessa . fundi
n. ¶ Sed quia . re.
o. ¶ Contineri . f . posse . ac.
p. ¶ Et in ag . vestigato res . p odores navium vel odorum solicita ... vel canibus ac.
q. ¶ Reditum . q . ... s . del . m . fundus ut . s . i . de usuf . l . venatores . s . de usuf . ... s . aucupe ... fundi . ac.
r. ¶ Reddit . ... q
s. ¶ Plage . i. retinacula retia . sic . s . pt.
t. ¶ Dicebat . re . cum fu ... ac . ut . s .
v. ¶ Putaverunt . e . fundo ... l . s . ac.
x. ¶ Si quis eodem esse . sic . s . de ... ex ... s . f . ac . no . ...
y. ¶ Alle . titicdis ne utrum valere sic . de ... l . i . t . s . ... s . de usuf . ... s . q ... si amisso . ... fi . s . ... s . comia ...

m ... n de hoc no . ac . — z. ¶ Destinaverat . sic . s . de neg . g . ne ... ac . — ¶ Supellex . q . sit dic ut . j . de suppl . le . l . ... ac.
a. ¶ Prefata . ... fund . ac . — b. ¶ Fundi . ... istro pa . f . sic uero fundo ... legato ... ut . j . e . s . si fund . ac . ... ac . — d. ¶ Tenditur .
c. ¶ Si domus . dicitur de istro fundi ... ac . — e. ¶ Nec specularia . ... pars domus ut . j . e . s . ... f. ¶ Debet ... ut . j . e . s . ... ut ... de act . empti fundi . s . stabula . ac . — g. ¶ Instrumentum . ... ac . — h. ¶ Cilicia . ... ac . — i. ¶ Ad voluptatem . q post ... cum ex hiis domus non perficiatur ut . j . de u . l . ... ac . — k. ¶ Laboraret . ... si ad voluptatem . ut . s . ... ac . — l. ¶ Aceta . pat . ut . j . de penu . le . l . m . s . penoris . ac

(marginal notes: [illegible])

a. Centones. ut pulvinaria opus factum ad modum s. plumacii secundum Hug.
b. Funes. ad trahendum aquam que ad usum domus habetur ut s. de act. empti. ac.
l. limes ac. c. Pertice. ad tendendos pannos vel ut j. e. § canales. ac.
d. Scale. ad ascendendum ad granaria vel ut j. e. § scale. e. Spongias.
que mundant vestes vel alia ut j. e. § canales. ac. f. Scopas ad purgandum domum. sic et
s. e. l. instructa in fi. ac.
g. Tegulas. non affixas

que in aedibus extinguendi incendii causa parata.
Item centones. sicut funes perti-
ce quoque et scale et formiones et spon-
gias et hamas et scopas contineri pli-
que et Pegasus aiunt. Tegulas autem
et contignationem eius rei causa paratam in instrumento
contineri. si adhuc eam tigni paratam ha-
beat ad aliquos usus non recte [illegible]
propter fulgura et si qua habebat hu-
ic rei necessaria esse instrumento domus con-
tinebuntur. Tectoria que in peristili-
is extenduntur. Item tectoria que sunt
circa columpnas. Celsus scribit
magis supellectili annumeranda
ut Sabinus et Cassius putant. Ca-
nales autem et pagnones et ham-
as instrumento continentur. Item
pelles quibus atrium tegitur. Item
spongie quibus columpne parietes
podia detergentur. Scale que
alicunde amoventur: instrumentis
quam munitiorem domum reddunt. Proculus
quoque libro VII. responsorum ait
sigilla et statue affixe cum instrumento
domus non continentur. in quo etiam
supellectili eas enumerantur. excep-
to horologio aereo quod non est affixum:
nam et hoc instrumento domus
putat contineri. sicut peristromata domus
quidam est. in quo instrumento domus
continetur. Fistule autem et canales
et catarractes et siqua sunt alia quam salien-
tes necessaria. Item sere et claves ma-
gis domus portio quam domus in-
strumenta sunt. Specularia quoque
affixa magis puto domus esse
partem. nam et inceptum domus et
specularia et pigmentariam esse si
in edificio sunt posita si vero ad tempus
detracta. Sed si non sint reposita.
ad hoc tamen sint ut suppleantur. si
qua desint. instrumento potius contine-
buntur.

cancelli quoque puto instrumento con-
tineri. Sed si fundus non sit cum
instructo legatus. sed ita ut instruc-
tus sit quesitum est an plus con-
tineatur quam sicut instructo
legatus esset. et Sabinus ad intellectum
scribit. fatetur plus esse cum in-
structus fundus legatur. quam
sicut instructo. quam sententiam commode
intellegi et intellegere intelle-
gimus. quanto igitur hoc legatum
intellegimus ubi dictum instrumentum
est. et Sabinus diffinit et Cassi-
us apud Vitellium notat. omnia
que eo collocata sunt ut instruc-
tior esset pater familias. instructo-
que in quo continetur [illegible] i. que ibi
huic [illegible] instructior esset. hoc ergo
legato non agri instrumentum sed pro-
prium suum instrumentum relinquere
se videtur. pater familias si instructus sit
legatus instructus et supellex
continebuntur. quia illic fuit usus
ipsius gratia et vestis non solum
stragula. sed et qua uti solebat.
mense quoque eboree vel si que
alie. Item vitrea et aurum et argen-
tum vina quoque si qua ibi fue-
runt usus ipsius causa continebuntur.
et si quid aliud utensilium. sed si que
eo congessit non usus sui causa. sed
custodie gratia non continebuntur.
vina etiam que in apotheca sunt
non credendum hoc iure utimur. ut
que ibi pater familias cum in horreo ha-
buit. hec non continentur. Cel-
sus quoque libro XVIII. digestorum
scribit. fructus qui ibi repositi ut ve-
nirent vel maluit iussu quam si-
di continentur. instructo
fundo non continentur. Item Celsus
eodem libro ait et supellectilem

h. quare papinianus in fi. § ac.
h. In pectore. alias in peristili-
is sive stationibus
i. Magis supellectili. ideo non continentur instructo domus vel fundi ut s. e. §
supellectilem. sed bene continentur instructo pa. fa. ut j. e. l. § si fundus vel granaria s. e.
k. Proculus non continentur ut s. de act. empti. fundi. § si ita. ea vero. sed ar. s. e.
e. instructa. § f. ac. l. In instructo. i. domus alias est in textu et ita est in libro domini
m. Non continentur magis. non tamen hic est generaliter verum ut stat. l. s. e. § ac.
si domus. § f. ac. n. Peristromata. tinos grece latine. ac. o. Magis
domus. ut s. de ac. empti. § fundi. ac. p. Affixa. alias secus ut s. e. §
si domus. ac. q. Ad hoc tamen sunt. de novo facta et parata si que fuissent detracta
vel non domus sint reposita tamen ad hoc reservantur ut reponantur magis pars domus sunt

que instructa sint ut s. de act. empti fundus § vel granaria § f. h.
a. Cancellos j. § quoniam ante clara. l. nam et fenestras. ac.
b. Sed si fundus non ag. [illegible] tamen sed aliqua [illegible] de usu et hu-
iusmodi legatum. in principio quod dicit. § [illegible] plus esse cum [illegible]
§ necessarias. pap. quoque et fac. C. de v. si. l. i. et ii. et s. de [illegible]
peculiare
§ supp. ac.
c. Continere.

d. Supellex
cas. sui
sui § ac.
e. Supel-
lectilarios. i. qui faciunt vel supellectilia ac. secundum l. i. ita. § i.
f. Hoc generaliter. vel similiter suos sic s. mau. cau. s. de hiis que
fa. atletas. § aut pro ut c. de fa. l. decreto. g. Continere lega-
to fundo instructo. h. Et eos. i. propter eos quibus etc. ad q. s.
de ope. le. cum ita § i. ac. eos qui intra. i. villa non tamen in fundo
i. Et qui intra repertae sunt. legato vel dic si reperta et § in
principio sed vel in eo fundo etc. sic cedit legato ac. Contra
k. Si instrumentum quod sit est ad tenendum servitium et cum sequi
dum et de hiis non instrumenta quam non possit cadere in fal. C. de v. si. l.
ii. ac.

ar. domus portio est et cedit legato domus ut j.

Sed domus portio sunt que non affixa instructo domus non continentur

lac.
fundis

a. Domum est. sic s. e. l. § saltuarium. in fi. § i. c. quia utitur in possessionum ... bibliotheca. quas libros ... s. de l. iii. libro ... §
b. Instructa ... c. Veniss. pater fa. in fundo ac. ... ipse
d. Venisset ... sic. s. e. § si fundo. — e. Sole. q. d. qui fui

et cetero hoc genus sunt que continentur.
ministeria quibus instructus esset
in eo fundo. et ex quibus ratione ac
ceperit. et qui rure morari sole
bant. Si instructum fundum dixit le
gatus. et pedagogia que ibi habe
ret cum ibi venisset. puto esse in
triclinio legato contineri.
contubernales quoque servorum .i.
uxores et nutrices instructo fun
do contineri verum est. Instructo autem
fundo et bibliothecam et libros
qui illic erant ut quotiens venisset ute
retur contineri constat. sed si quasi apo
theca librorum utebatur. esset contra
dicendum. Invenitur quoque libro iiii.
epistolarum Rufino respondisse instructo fun
do et supellectilem et vina et manci
pia non solum ad cultum custo
diamve ville. sed etiam que ut ipsi
patrifamilias ministerio in
essent legato cedere. Ymagines
quoque hec sole legari videntur
que in aliquo hornatu ville fue
runt. Papinianus quoque prediis instruc
tis legatis mancipia non contineri
que temporis causa illic fuerunt ac non
eo animo transtulit pater familias ut aut
fundi aut sui instrumentum faceret.
Item respondit prediis instructis le
gatis actorem ex his in provincia
missum ut his ordinatis ne
gotiis ad pristinum actum redi
ret legato prediorum cedere quam
vis nondum redierit. Item respondit
instructis ortis legatis etiam
vina que ibi fuerunt quod diximus
esse instructorum contineri aliud esse
si horrea ibi habuit. unde instru
ebatur. vel in urbe vel in aliis
prediis. Item respondit domo pro indi
viso relicta cum supellectili

lectorum ... in anno clarissimo vi
ro Umbrio primo consule et cete
rorum supellectilem quam in horreis
pater familias in possessionem perfecturum
non contulerit ut cum ... loco esset. non contineri
Item respondit tricliniaria quoque et certam
medicaminum que secessus causa do
minus ibi habuisset. et vestem pro se
cessu ibidem positam instructo fun
do legato inesse. Item respondit domo
ita ut instructa est cum omni iure suo le
gata urbanam familiam. item ar
tifices quorum opera ceteris quoque
prediis exhibebatur legato non con
tineri. hostiarium autem in quo vel do
pariis dietariis. a quibus domu
in testamentis contineri.
Sed quod artificibus ait falsum est.
sicut domus eius patri fuit. licet
aliis quoque prediis commodabant
Idem respondit domo instructa lega
ta mensas eboreas et libros
non contineri. Sed et hoc falsum est. nam
omne quod in domo fuit quo
instructior ibi esset pater familias
instrumentum esse non dubitatur
neque libro iiii. epistolarum refert
Marcello fratri suo respondisse domus
instructe legato contineri.
Marie in quo imposita species pone
bantur cum qui legavit argentum
eundem excepisse. nam qui hoc in quo
excepit non potest videri de cete
ris rebus que in ea erant sensisse.
Sed ipse Papinianus eodem libro respondit
ait patrem mercatorem et fene
ratorem qui duos filios totidemque
filias heredes instituerat
ita legasse. filiis maribus do
mum meam instructam do lego.
variaque in ea et pignora
an contineantur quem posse. §

a. Idem respondit domo exhibeatur ... sic bis corrigit ... item dic quod sit urbana familia s. de l. in l. cum querebatur ... urbanis ac. ... in domum misisse
b. Domum tamen q. d. non afferebant ... in domum ... bantur ac.
c. Commodabant. sic s. de l. iii. item § proinde s. e. l. § si ... istrum ... domo ac.
d. Idem respondit ... non continuit ... non ... bis corrigit ... quod si fuerit ... sine distinctione ... gitur ... s. e. § si fu

q. e. § si ita § domo ... ac.

dus e. l. § instructo ... sic tollit ... quod

continebitur supellectile autem patris

f. Campum ... iii. sic s. de l. in § si fundus.
... l. si ita cum ... sine ... extra ... [illegible]
... ac. — g. Consulit. instructo ac. — h. Domo
... redierit. sic s. de ... [illegible]
i. Idem respondit domo ... e. l. si ita § domo ac.
... — k. Et musas incipit ... ac. — l. Supellectile. ... in domo et soluta ac. — m. Horreis ... ac. ... sit ... extulerat ... in domum ... ac.
n. Secessus ut eo tempore secederet a curis civitatis ac.

tur signatus ... e. § si ita § domo ac. § item
e. Instructum et de supellectile. l. i. vel labeo. in principio ac. — f. Legavit ... domum ... ac.
Potest videri ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... in principio ac.

de q(uo) d(icitu)r supra de ea (?) in illa p(er)sona actionis effectus (?) pro (?) [illegible] q(ue) s(u)p(ra) (?) [illegible] (?) aco (?)

a. Certia(n)t ut si sint pauce ista n(on) cedu(n)t ar(g). s. de l(egatis) ii. si res i(n) dubio t(ame)n n(on) cedu(n)t cu(m) t(ame)n cu(m) ibi sint ut i(nfra) e(odem) § pap(inianus) ve(l) § pap(inianus) q(uae)s(itum) l. vi. § si fundus. i(nfra) l. ist(a) r(espon)d(it) eos. de l(egatis) iii. si thor(us) cu(m) eor(um) ad eor(um) ac(cessione). forte est fundi moraba(n)t aliq(ui)n e(st) d(ic)e(re) (?) ut i(nfra) t(itulo) i. l.

b. Celsus intantos qui v(el) § intanto vi legato fundo acceder(e) peculiu(m). s(upra) e(odem) ut i(nfra) t(itulo) i. l. amplius. n(on) q(ui)a eo e(st) legat fundus suos q(ui) continea(n)t dic(itu)r ut s(upra) de l(egatis) iii. l. cu(m) sunt. cu(m) ex lit(eris). sequentib(us) ac. — c. Pap(inianus) ep(ist)o(la)s. § cave de ex h(er)e(de) ut. C. de fidei(commissis) l. ista. ac.

d. Cu(m) de fundis ex istis ut s(upra) ut i(nfra) fact(um) s. de l(egatis) iii. si in a(l)i(o) pu(nct)o. i(nfra) § ult. q(uae)s(itum) § i(nfra) e(odem) § si do(mo) do(mo) instructa i(nfra) § i(nfra) q(uae)s(itum) pap(inianus). ac.

e. Cu(m) si de n(on) uidi mu(n)du(m) s(upra) e(odem) de suppell(ectili) l. legata. § ubi mu(n)dus fi(liu)s § ii. hic n(on) mu(n)d(us) p(er)sone legati v(el) ag(itur) mu(n)dus v(el) hic nominat aliq(ui)d et s(upr)a h(ui)c q(ua)n(do) plures sp(eci)es erant in istis ut sup(er)pellex (et) mancipia q(ue) nominando n(on) est recessu(m) a pro(pria) uoluntate vi(de) si nominasse aliq(ui)d in iudicio d(icit)u(r) q(uod) et omnia (?) in isto l(ege) a(d) p(ro)p(ri)o nomine v(el) aliq(ui)d demonstrat(ur) q(uod) nunc nomi(n)is figi (?) v(el) audiendo nomi(n)e ut du(m) v(el) tr(ans)eo recessu(m) v(er)o a pro(pria) uo(luntate) l(egatum) ceteru(m) ut de aliis mancipiis esse sp(eci)ei p(er) q(uo)d nominant l(egatum) sunt p(er) pl(ur)a n(on) teneat. n(on) l(i)b(er) i(n) mo(do) solu(m) s(upra) e(odem) cu(m) de l(egatis) § cu(m) fundu(m) plenu(m) distingue q(uo)d cu(m) legat(ur) ab eod(em) gen(er)e (et) sp(eci)es ut uni aut du(m) sp(eci)es si uni q(ui)d a sua re q(uo)d ab errant p(ri)mo ca(su) aut remoue(n)te dubitac(ion)is ca(usa) sunt ad maiore(m) e(ius) dicta(m) (?) t(ame)n n(on) mu(n)dus ut h(ab)uit et tertia co(n)tinens (?) § i(n) h(ac) cu(m) ex hin(c) diceti g(e)n(er)e nominat(ur) q(uo)d ei p(er) sp(eci)em rogat ut s(upra) e(odem) l(egatis) cu(m) de l(egatis) § cu(m) fundus fundi i(nfra) l(egatis) § q(u)a(n)to sic n(on) de suppell(ectili) l. l(egata) a i(n) pri(mo) § ut ab (?) erit te in eo casu ex hi(n)c diceti sit s(upra) dicit nominatos uo(luntatis) p(er) ca(usam) nichil g(e)n(er)e rogatur ut i(nfra) de suppell(ectili) l. l(egata). in p(ri)n(cipio) de aur(o) l(egato) l. p(ro)d(ucitur) § labeo. ut i(n) de reg(ulis) iur(is) l. i(n) o dubitacionis q(ui)a a uni gen(eri) alt(er)i sp(eci)es legat(ur) et l(egatum) sequ(itu)r § ut de g(e)n(er)e sp(eci)es in telligatur sp(eci)em exceptam an n(on) liq(ue)t (et) sic g(e)n(er)i p(er) sp(eci)em derogat(ur) ut i(nfra) t(itulo) de l(egatis) iii. l. uxore § felius fund(us) cu(m) fi(liu)s ut(rum) § p(er) sp(eci)e de reg(ulis) iur(is) l. in toto iur(e). de ma(n)d(ato) l. s(i) p(ro) tutu(m) i(n) p(ri)n(cipio). de l(egatis) iii. h(a)b(e)s me. § i(nfra) l. q(uae)s(itum) § a(d) si a mu(n)dus sp(eci)es legat(ur) ut ricardina a pa gauella ap(ud) ea p(ar)te q(uo)d a p(ro)p(ri)o nomine careat. ut potius totu(m) ut i(nfra) de re. du(m) l. i(nfra) eadem t(itulo) d(e) al(imentis) l(egatis) § baldus. ul. alimenta. § basilii. cu(m) sti chus. ac. — f. Cu(m) diceti fi(liu)s a p(ro)posito. § q(uo)d in iure(?) ut p(er) ex p(ro) d(e) lo sic. C. de test(amentis). l. testam(en)t(um). ac. — G.

fiat leg(is) iudici uolu(n)tat(em) dictatu(m);
forte certis p(at)ris famil(ias) tacitis be ce
stimati. Celsus scrib(it): fi(liu)s q(ui) in
fundis morarent(ur) legatis uici
nisq(ue) eor(um) n(on) contineri n(isi) appareat et d(e)
uicinis eu(m) sensisse. Pap(inianus). Quo
q(uidem) l(oco) uxori cu(m) uir(o) o(mn)ia que
in domo erant, absente filia p(re)teri
uoluit cautione(m) q(uod) fundor(um) n(on) in de(?)
legatas. r(espondit) n(on) in q(u)o ceteri a p(ar)te et ad
fi(lio)s eius cogitasse appareret. S(ed)
ut cor(um) fundor(um) ei legasse uideatur
ep(isto)l(a)s. que(m) ei ip(s)i uoluit p(er)tine(re)
ad eu(m) sing(u)los fundos ita ut e(st) in
structus legauit et adiecit cu(m) sup
pellectili uel mancipiis. uel una a
liq(ua) re que n(on) ominat(ur); ex p(er)sona erat;
utru(m) minuit legatu(m) adiecien
do sp(eci)es an nō. n(on) queretur. et Pap(inianus)
r(espondit) n(on) uideri minuitu(m): s(ed) potius
ex habundanti adiectu(m). Idem Pap(inianus).
aut instructis ortis filio legatis
mat(ri) argentu(m) muliebre filie legat(um)
u(idetu)r. r(espondit) etia(m) id argentu(m) muliebre q(uo)d
mortis t(em)p(o)re [illegible] ibi erat instruc
to(rum) ad filiam p(er)tine(re).

Paul(us). Taberne cau(p)onie instrumento lega
to etia(m) institores contineri Neratius exi
stimat. S(ed) uidendu(m) ne (in)t(er) instrum(en)tu(m)
cauponie taberne, et instrum(en)tu(m) caupo
nie sit discrimen, ut taberne n(on) nisi loca
instrumentu(m) sit, ut dolia, vasa, ancone(s),
calices trulle q(ue) circa cena(m) tradi
solent. item urnee (a)ere(a) et congii et
sextarii et similia. Cauponie aut(em)
cu(m) negotiationis nomi(ne) sit, etia(m) in
stitores. Instrumento balneatorio lega
to. et balneatore(s) contineri. Neratius r(espondit).

Item. Continetur aut(em) et fornicatio(ne).

Pomp(onius). Si ita testator scripsit, que ta
berna(m) exercendo(rum) eius instruendoru(m)

Et sic ex dictis (?) sub ipsis fa. ut legatum (?) [illegible]

Tunc. § ac. tor(?) q(ue) facit ignem ad calefaciendu(m) balnei ut s(upra) e(st) illa.

a. Cu(m) fornica d(icitu)r fornicatio ut s(upra) ad l(egem) acq(uiliam) l. si f(ur)tum (?) § si fornica(n)s. v(e)l forte q(ui)a meretrice dum ut capi l(ibe)ri ipse e(st) meretrix. ac. [illegible]

b. Si ita caballos cu(m) ducendi p(ro)stitui. ac. — c. Cu(m) p(ro)pter istos istores dicas e(st) q(uo)d d(icitu)r qua(n)do d(omi)n(u)s exercet p(er) se i(n)stitores tu(m) instrutos exercet institores patiun(tur).

r(esponsum) (?) q(ui) exerce(n)t ad cupone(m) [illegible]

pristinu(m) cupone(m) effectu(m). p(ro)pter
q(uo)d sunt. eo. lego. his ubi fuiss(et)
r(espondit) ei a(d) cubitu(m) q(uo)d imp(re)stitus est
et p(re)stores ei cupariis institores
et forti ... rias, n(on) eos que in his
tabernis esse(n)t legatu(m) uideri. Do
mo instructa legata, r(espondit) su(n)t e(st)
e(t) supellectile legata: n(on) etia(m) ui
na q(ui)a domus usus instruc
ta intelligi n(on) pot(est). Mulier uil
le custos p(er)petua in fundo q(ui) cu(m)
instru(ment)o legatus est. aut instructo
continebitur. sicut saltuarius. Par
ta (?) id est. nam desiderari tam uillic(us)
q(ui)d(em) uilicam aut(em) fructuum colligend(orum)
hic neq(ue) ceterar(um) rer(um) que in uil
la continentur. Villa aute(m) sine uil
la dubitatione p(ro) fundo h(ab)etur.

Ulp(ianus). Ville instrumento legato sup(el)lec
tile(m) non contineri uisu(m) est. Vinea
et instru(men)to eius legata instrumentu(m) in
nec nichil est. Fuius r(espondit) s(ed) q(uo)d cu(m)
consulebat Cornelius: r(espondit) indisse ait
bat Cornelius palos p(er)ticas. r(espondit) itaq(ue)
ligo(n)es instrumento iuncte esse q(uo)d uisu(m) est.

Quidam uxori sue fundu(m) ita
ut instructus esset in quo ipse h(ab)itu(m) ha
buit legauit. Consultus Tr(ebatius) mulier
b(us) lanificas an instrumento continer(etur)
r(espondit) no(n) q(ui)a ceteri esse fundi instr(umentum). S(ed) q(ui)a
ip(s)e p(at)ri(s) fa(milias) q(uo)d legasset i(n) eo q(ui)d(em) fundo
h(ab)itasset. dubitari n(on) oportere quin et ancille
a cetere res q(ui)b(us) p(ate)r fa(milias) in eo fundo
esset instructus omnis legato in
esset (?) uid(etu)r (?) ceterentur.

Mac(er). Pictoris instrumento legato, ce
re colores. similia q(ue) hor(um) lega
to cedunt: item penicilli et cauteri
a et conche. Instrumento piscatorio
legato. contineri: instru(men)to aut(em) naui uel
las que piscium capiendor(um) ca(usa).

e. Item fundis instructis [illegible] — d. Cu(m) domus fi(liu)s [illegible] — e. Cu(m) intelligi [illegible] — f. Cu(m) c(on)sulebat [illegible] — G. Cu(m) uuida (?) [illegible] — h. Cu(m) pater fa(milias) [illegible] — i. Cu(m) pariter [illegible] — k. Cu(m) Item [illegible] — l. Cu(m) legato [illegible]

G. Ite(m) pap(inianus) alia. § de(?) pap(inianus). talis lex instruc tionis al(iqui)d uel lex (?) [illegible] in fi(ne) t(ame)n (?) q(uo)d p(ro)p(ri)a erat instructu(m) fundus et aliis reb(us) q(ue) erant instructa ortor(um) materis (?) que erant argenti mulieris q(uo)d sp(eci)es ista filio uel legasse illa sp(eci)em n(on) exp(re)ssu(m) s(ed) tacite. r(espondit). — h. Ad filia(m) supra p(er)tine(re) a n(on) g(e)n(er)e hic rogat(ur) g(e)n(er)i p(er) sp(eci)em h(ui)us pap(inianus) efficiendu(m) q(u)a(n)do legato h(ab)es n(on) sit exp(re)ssa si ... h(ui)c l. s. de l(egatis) iii. fundus. s(upra) i(nfra) l. h(ab)es m(e) § i(nfra) l. q(uae)s(itum) § i(nfra) q(uo)d diuisi f(ac)ta (?) .i. — i. Taberne caupone. ad hoc ut differat a caupona in q(ui)a e(st) exercet negocia(ti)o uini ut differ(at) a taberna i(n) g(e)n(er)e q(uo)d e(st) negociacio. exercet ut i(nfra) t(itulo) i. l. cu(m) q(ui)d ac. — k. Seruit aut(em) poale. ac. — l. Si uidebi(tur) corrigendo neratius ac.

m. Loca q(ue) sp(eci)es statu(n)t. q(uo)d institutores finito negocio recedu(n)t ubi q(uo)d intelligi p(ro) ... i(nfra) de v(erborum) s(ignificatione) l. instructi. f. h. — n. Institores. § contra q(ui)d tu(m) negociacio tab(erne) cop(ia) p(ro) ... ip(s)i institutores ip(s)i tabulae istant ut p(er) e(odem) c. de l(egatis) § i(nfra) de colo. de l. s. e(odem) l. q(uae)s(itum). § alteri. ut p(er) e(odem) § fi(nem) l. i. l. p(er) ip(su)m. ac.

o. Instito contra. § q(uo)d ut si p(at)ris fa(milias) p(er) se balneu(m) exercebat. ut i(nfra) s(upra) p(er) l. ut h(ab)e(re)t p(er) se. c. de l(egatis) § e(odem) l. p(ro) ...

getur fund(us) instructus v(e)l cu(m) instr(ument)o ut s(upra) l. q(uae)s(itum). § suppell(ectili). i(nfra) § si fundus ubi p(ri)n(cipio) ne. — m. Adeo contra. § e(odem) leg(ato) de plc. so. v(e)l ac. — n. Columna cu(m) fu(n)d(us). ac. — o. Palos de s. de usuf(ructu). l. q(ui) § s(upra) § i(nfra) ac. — p. Quidem instructi. no. ista tus s(upra)e(odem) (?) cu(m) isto ut s(upra) e(odem) q(uae)s(itum) § si fundus. ac. — q. Ro quidem fundi. § p(at)ris fa(milias) si no(n) ad ibi no(n) esset instructu(s) (?) ut al(iqui)d sunt esse fundi locaret n(on) contine(re)t legato ut s(upra) e(odem) q(uae)s(itum) § si fundus. § pap(inianus) e(odem) § si mancipia in p(ri)n(cipio) (?) tu(m) § v(e)l instr(ument)a fundi ut si erant lanifice ad uestiendu(m) familiam rusticam ut s(upra) e(odem) q(uae)s(itum) § saltuarius. ac.

r. Pictoris cautoria. plumbea cu(m) quib(us) fuit designacio nes antequam fiat pictura. ac. — s. Conche. uasculos in q(ui)b(us) stant colores q(ue) d(icu)nt(ur) e(sse) de aurico (?) pisciu(m). ac. — t. Instrumento piscatores. fundo (?) v(e)l h(ab)e(re) testator piscator e(st) et aliis fundos piscatores habetatim in eo instrumento. ut i(nfra) l. p(ro) l. § i(nfra) dicta. s. e(odem) § si ita. in p(ri)n(cipio). ac.

a. Instructo bal[neo] balneatorem ... ut no. s. e. tabnē ... ac. — b. Salta[rium] ... saltus custodem ... ac. — c. Institorem. s. e. tabne. — d. Non possunt. fac. s. de uerb. s. ... ac.

c. Cum de lanio[nis instructo] ... sic dicitur ... [ad] instructum con[tinetur] balneatorem.

pariter sunt, sed et piscatores quo-
rum maxime opera utitur. Instructo balnea-
rio legato tam est et balneatorem sic
quemadmodum instructo fundo vilicum, et
instructo campio institorem, instructo
cum balnea sine balneatoribus
usum sui praebere non possint.
Paulus. Cum de lanionis instructo
quaeritur, sed non vendita carne, instru-
mentum esse et alia quoque quae
lanianae carnis causa sunt parata, ut
trutinas, cultros, dolabras.
Instructo legato aliquando etiam personae
legantur: necesse est inspiciatur
et pistorio instructo legato, ita et
ipsi pistores inesse videri possunt
si pater familias pistrinum exercuit, nam
plurimum interest instrumentum pistoribus
an pistrinum paratum sit. Asinam
molendinariam et molam negat
Nerva instructo fundi contineri. Item
cacabos et patinas in instructo fun-
di esse dubitamus, quia sine
his pulmentarium coqui non potest. Nec
multum refert inter cacabos et ahe-
num quod supra focum pendet. Hic aquam
ad potionem calefacit, illis pul-
mentarium coquitur. Quod si verum, instructo
contineri et vasa quoque quibus aqua in ahe-
num confunditur. Inter genus
redigitur idem in crepitus in infinitum
primus quibusque proximum copula per-
ducit. Optimum ergo esse Proculus ait
non proprietatem verborum significationem scru-
tari, sed in primis quid testatorem dem-
onstrare voluisse, deinde in qua praesumptione
sunt qui in quaque regione com-
morantur. Cum de villico quaeritur
an instructo inesset dubitaretur, Scae-
vola consultus respondit: si non pensionis certa quantitate,
sed fide dominica coleretur, deberi.

Item consultus de meta molendina-
ria, respondit si rusticis eius fundi opera-
riis molerentur, eam quoque deberi.
Est autem meta inferior pars molae,
catillus superior. Item bubulco quoque
ita respondit: si nec ... quibus bobus arare
suis deo quibus boves eius fundi ara-
torios pascerent, quaereretur deberi.
Deputatoribus quoque ita respondit si eius
fundi causa haberentur, inesse. Pistores
quoque et fossores ad legatarium per-
tinere, si etiam cum fundus ita legatus
esset: ut meum in fundo Seiano uti
optimus maximusque est, cum omni instructo ru-
stico et urbano et mancipiis quae
ibi sunt, et quaereretur an seminarium de-
beretur, respondit non esse debitum nisi aliud
testatorem sensisse heres probaret.
Item respondit testamento reposito con-
mancipiorum ... Instructo me-
dici esse collyria et emplastra et cetera
eius generis Cassius scribit. Cum fun-
di instructum legaverat, nominatim
mancipia quaedam quae non nominasset in instructo
esse? Cassius ait referre esse an nisi
mancipia instruendi fundi sint,
tum videri eos solos legatos esse quos nomina-
tim cenuit, quia apparet non intellexisse
patrem familias in instructo quoque fundi ea
mancipia esse. Sabinus autem
fundus quoque ibi sunt legata fuit
cum fundus et omnia quae in eo solita sunt
esse, quoque ibi maiore parte anni mo-
rarentur, et hi quinetiam mancipia
... consueverunt legati videntur.
At si qua consulto in fundo con-
gesta contracta ne fuit quo legatum cu-
mularetur, ea non videntur lega-
ta esse. Quintus cum ita legasset: vil-
lam meam, uti ego ipse possedi, cum
supellectili ... mancipiis quae i[bi]

— k. Trutinas, i. stateras siue balancias. h. — l. Dola[bras] ... — m. Instructo pistorio ... — n. Exerce[re] ... — o. Instructo ... — p. Pistoribus ... — q. Pistrinum ... — r. Asina ... — s. Negat ... — t. Cacabos ... — v. Patinas ... — x. Pulmentarium ... — y. Aheneum ... — z. Aheneum ... [illegible]

... — y. Non vsi. ... testatorem ... — z. Quantitas ... [illegible]

—a. Cetera non ex certa ut ... e. l. §. cum fundus, et quod no. s. e. quitum. §. plerique et ad hoc quod species rogat gen. s. de l. iii. l. uxorem. §. felicissimo et l. his. §. i. et l. ea tamen. ii. de suppell. le. l. legata ... ii. de ali. le. l. alumnus §. basilice. et l. stichus in prin. ac. —b. Habitum non posse. sic. s. de l. ii. gaius. in prin. et s. de l. iii. uxorem. §. legaverat et l. si ita in prin. et §. i. ii. e. l. cum
fundus. ac.

—c. Si mancipia te-

statoz legavit fi[dei] ... tum mancipiis quae erant tunc in eodem fundo in-

dubie postea mancipia ut pretio ibi erant recepit an cedant legato videtur quod non

mancipiorum quoque fuerat mentio. Ceterum istic fundi mancipia quoque colendi agri causa

nam ex vocabulo mancipiis. et quia dubie quis erat. et hic si erat tunc ... ex verbo cum i-

strumento non quia eo verbo si continetur ... cum pre-ea de his dic. ut s.

in maiore parte anni morarentur
et hi qui mecum manendi causa reci-
pere se consuevit consueverunt legati
continentur. Item si quid consulto in
fundo congesta deputabantur urba-
nis et rusticis. Usus quoque que
in die mortis mee ibi erunt. Et
autem et queretur. Cum in die mor-
tis ibi libros et vitreamina et
vesticula habuerat, an ea omnia
legato cederent. Quinque tantum nihil assi-
gnavit. Respondit expressa legato ce-
dere. Domum instructam legavit
cum omnibus rebus. Queritur de in-
strumentis debitorum an ea legata vi-
deantur. Respondit: ea que proponeren-
tur posse.

Item si mancipia que post testa-
mentum facta in fundo sciente te-
statore et testatore inducta fun-
di colendi gratia. An eorum fundo
fuerint et quo instrumento fundi con-
tinentur. Respondit quamvis enim ea mancipia
testator demonstrasset que tunc in
eodem essent legasset, tamen non minu-
endi legati sed augendi causa induc-
ta continentur non ambigitur. Paul-
us respondit villa instructa et fructus repo-
sitos et equum contineri. Suppellectile
autem legato cedit. Servum
non arte fabrica peritum quam annua-
rii cedere prestabit in instructo ville
non contineri.

Seius Seie expressit heredi instituit
si heres erit fundos preceptos ce-
dat instructos cum suis vilicis
et reliquis colonorum et codicillis
ita scripsit. Postea venit in men-
tem: Seie fundos quos reliqui
ita ut sint instructi cum instrumento et

suppellectile suppellectile precor
et vilicas cum reliquis colonorum et
apothecis habere volo. Queritur an
etiam eius partis fructus cottidia-
ni etiam in fundis fuerunt legato
continentur. Respondit testatorem quoque ut pro-
ponentur Seie in super fundum
legasse, in nihil plus deberi.
Quod in codicillis quoque ... post
oblivionem continuis se vellet te-
in fesse ostendisset. Libertos suos
o quidem presentia legavit. Hic verbis:
Seio libertos meos fundos illum et il-
lum, de lege ita ut instructi sunt
cum dotibus et reliquis colonorum et
Saturninus ... et cum tabulis
suis et filiis et filiabus suis. Quesitum
est an Stichus servus qui prius
unum ex his coluit et reliqua ac-
cepta sunt... et certificate
commissi Seio debeatur. Respondit si non fuit
dominicus, sed eum sicut certi co-
loni solent fundum coluisset, non
deberi. Gaius Seius alumno
meo fundos meos illum et illum ita
ut instructi sunt et domum superio-
rem volo. Queritur an et domus
instructa cum voluntate respon-
ea que ponentur. Item ... de
Seius si hiis a quo pateret aliud te-
statorem sensisse manifeste do-
ceret, et si hiis totius i. conficii
instrumentum legasset, non cedere fuis-
se operis aliis vel rei parte. Predia
ut instructa sunt cum dotibus et re-
liquis colonorum et vilicorum et man-
cipiis et pecore omni legavit et pe-
culiis et cum actore. Queritur an
reliqua colonorum que fuerint con-
ducte in rem parti cautione de colono

ƒ. cum fundus. quia tamen dicit ea contineri ex primo verbo. s. cum instrumento nam adiectio cum mancipiis causa ampliandi non minuendi legatum fuit facta unde in retorquetur in lesionem legatarie sic ergo ex primis verbis. s. cum instrumento continentur postea inducta mancipia similiter esset adiectum ut. i. e. l. plerique ita tunc nec ob. predictis. §. cum fundus quia ... in propriis nominibus expressit. hic in genere adiecit cum mancipiis. ac. —d. Fuerit. s. nunc cum testator moritur. ut. s. sic liquet hac voluntate ibi dimisisse. ac.
—e. Ceterum instructo. similiter esset adiectum ut. ii. l. plerique. ac. —f. Induc-
ta ut ... pretio ut. s. de act. empti. fundi. §. labeo et sic appetit testatorem hoc voluisse et sic non est contra. s. de l. iii. vil. §. fundo. et quod hic appellatione fundi ... consuetudine ... ut in si. lege interrogatione ... sic tamen demum et fac. i. e. dolia. in prin. s. e. l. ii. §. i.

le. l. ii. et sic non habent. §. fundo et si non placet quia non dicitur appellatione suppellectilis non continetur fundus. sed fundus non continetur instrumento supellectilis habet suppellectilem et tunc est contra. l. ville. unde dicunt ... in hoc casu tu dic si legatur instrumentum ville, hoc modo villa cum instructo tunc non cedit ut in contrario. si a villa instructa tunc sic ut. s. e. l. quitum. §. sed si fundus eius de suo ... non est quia non fundi non pars sed est instrumentum ut. s. l. quitum. §. proprie quia ... alphenus ii. l. pre. §. i. ac. cum volebat non a domino —b. Prestabit. s. domino elaborabat quod dominus ... operis de s. de usufructu. l. sed in principio s. de usufructu. si fundo ... ut ipsa —c. Domino instructo. quod dicitur ista heres. s. e. quitum. §. si in agro. —a. Instructa. quod dicitur non solum sit instructum uti optime. sed ...
si

Sic instructos p[er] h[oc] ubi[que] instructos et sic istrum p[ro]p[ri]os fa. ut. s. e. q[uesi]tu[m]. § sed si fund[us] n[on] eet restita p[er] sequentes codicil los ac. — b ¶ Postea. determinat. s. e. l. ubi postea. ac. ut s. — c. ¶ Scie. construe fundos quos reliq[ui] scie uolo h[ab]ere. s. ea ita &c. et sic restringitur ubi testi ac. — d. ¶ Cotidiani. ut frumentum uinum et alia istrumenta. fa. et h[oc] unde

l[egatu]m domi et n[on] placet ac. mu[tu]i et istr[ument]i. l. cum istro et fac. s. e. l. q[ue]situ[m]. § fr[atr]i fund[um] ac. — a. ¶ Edificij istrumenta. de structa domus sed r[ecte] p[ro] l[egato] uel necessariis et fac. s. e. l. si ita. § domo — b. ¶ Pastos. q. s. n[on] fuit i[n] ac. e. l. ij. § i. et fac. s. de l[egatis] iii. p[ro]ponis i[n] p[ri]n[cipio]. ij. de auro — c. ¶ P[ro]dia dotib[us] excepit. ut s. ar. l. q[uod] uxori. § r. h. ut si. § i. et s. sed si fund[us] i[n] si. § sed — d. ¶ Cedat. co[n]firme est s. e. q[ue]situ[m]. § saltuarium cet[er]e u[bi] actor i[n] fundo moratur erat istrum fundi h[oc] no[n] et fac. i. e. p[ro]dia. § i. et fr. ac. — e. ¶ Similiter. aliud si uolu[n]tate testatoris ut s. e.

ma discesserit. ut ex his sup[ra] scrip tis legato cederent. respondit non ui deri de his reliquis esse cogitatum. ¶ Item quesitum an actore lega to. an uxor et filia a legato ce derent. cum actor non in prediis sed in ciuitate moratur. respondit ni chil proponi cur cederent. ¶ Item que situm cum testator facto testamento im puberi sit profectus. an ea manci pia que post profectionem eius usque mortem sine domino quod auctori tate sponte sua ad parentes [illegible] sibi ibi homines insti tutos legatos item insitione legato ce dunt. respondit non legatos eos esse qui forte ueluti commeantes transi sissent. ¶ Pamphile liberte me e fundum titianum dari uolo cum instrumento et his que in eo erunt cum moriar. quesitum est si sit eius fundi ex eodem fundo anni mortis testatoris adductus esset et in disciplinam traditus. postea in eum fundum non reuersus sit. an deberetur. respondit si stu dendi causa misisset. non quo ad fun dum a fundo eum aliorsum transtu lisset. deberi. ¶ Titium nec sorori i mee fundum meum gaurianum cum stabulo cum instrumento rustico omni reliquo. queritur an fundi appellatione etiam pascua que ad eum simul cum fundo perue nerunt et que semper postea in usi bus eius possessionis fuerunt le gato cederent. respondit si pascua fundo gauriano ita coniunxisset. uti sub una fundi appellatione habe rentur. ea quoque deberi. ¶ In struens domus legatis. gra

batus argento et auro textus in ortis tunc temporis in domibus non est repertus. sed in horreo tantis precedentibus. quero an is quoque prestandus sit. respondit si in eo mo esse solent et quotiens [illegible] loco habetur. interim in horreo re latus esset. nichilominus pre standum usque ad testatoris u ti possedit. an hoc significat si cum instructa in die mortis habuit. et cum mancipiis pecoribus instrumento rustico. respondit non dividi que ritur.

Pomp[onius]. ¶ Cum fundus sit in strumento legatus sit. doli a. mole oliuarie et prelum et que cuique infixa inedificata ue sint fundo legato continentur. nulle autem ex his rebus que moueri possunt paucis exceptis ~~exceptis~~ fundi appellatione conti nentur. ¶ De molis autem quin solet cum iam adfixe ita ue ine dificate sint ut pars edificiorum esse uideantur.

Paul[us]. ¶ Fundo legato uti optimus maximusque est etiam capra ria et cetera uenatoris continentur instrumenta etiam ad instrumentum pertinet. si questus fundi ex maxima par te in uenatione constitit. ¶ Fundo le gato cum mancipiis et pecoribus et omni instrumento rustico et urbano peculium actoris ante testatorem defuncti. sic eodem fundo fuit. magis placet ad legatarium perti nere.

Neratius. ¶ Cum queritur quid sit taber ne instrumentum. interest quod ge nus negotiationis in ea exerceri

si mancipia. ij. de adim[endis] l[egatis] filio. &c. de l[egatis] iii. uel i[n] si. ac. pamphile n[on] reuersus. — f. ¶ Pamphile. &c. s. de l[egatis] ij. l. q[ue]situm in p[ri]n[cipio] et fac. e. l.

i[n] si. uel si ita et s. e. l. q[ue]situm § t. [illegible] p[ro]ponis. ij. e. p[ro]dia § i. ide ar. l. q[uod] uxori § i. et s. de l[egatis] ij. garius. ac. — g. ¶ Gauriane. ad eum testa

tore et fac. s. de l[egatis] iii. p[ro]ponis. § iii. et s. pl[ur]e et si. ij. e. p[ro]dia § i. et s. de l[egatis] ij. gar. § fr[atr]es. si fuit. uel. l. pl[ur]es i[n] p[ri]n[cipio] et § i. [illegible] ar. e. s.

de fun. r. p. si p[ar]te. t. s. e. l. ij. § i. et ij. de re. du. l. i. ac. — h. ¶ Instructio gebat[us] i[d est] lect[us] u[e]l triclinium tolle gebatus

bat[us] ex ubis testi ac. i. ul — r. ¶ Insup[er] tra mi[ssi]one. ac. — f. ¶ Manifeste. sic q[uia] p[ro]cedentia p[er] sequentia restringit. s. e. cum de lanio § e. fund[us] u[e]l ij. de supell. le. l. legata. ij. et iii. &c. sed i[n] p[ro]p[ri]e [illegible] de al. le. l. ubi. s. omnia dic ut no. s. e. l. q[ue]situ[m] § pl[ur]e. q[uod] est sile. [illegible] et fac. i. de al. le. cum centum. ij. de libi. ul. aurelius. ac. — g. ¶ Libro istrumenti. q[uia] cum in stro. ut s. e. q[ue]situ[m]. § sed si fund[us]. ac. — h. ¶ Fide d[omi]nica. h[oc] expone. ut s. e. cum de la. § cum de uillico et fac. i. l. q[ue]situ[m] § al phen. — i ¶ Gauio seio et domini copia. i[d est] plena domine repe titioni. ad q[uod] i. de adim. ub. anna. ij. sibi et ac. — k ¶ Ita uidi. i[d est] i[n] p[er]sone istrum qui dixit istructos. aliter diceretur de istro fundi &c. — o. ¶ Instructo na[m] et fundi istrumenta hoc tamen et fac. s. e. l. si reddit. cet — t. ¶ Fundo le. p[er]tinere. l. et cet. si p[ri]n[cipio] fuit cum peculio legata. ut

ta tamen cambia. aut rei. r. ut p[ro]ba. s. e. q[ue]situ[m]. § sed si fund[us] ad h[oc]. i. de auri — b ¶ Solet. p[er] istro p[er] ar. l. si m[ihi] uxori. § i. ij. d[e] penu. l. una q[uia]. § i. et s. de l[egatis] iii. q[ue]situ[m]. § fr[atr]i. ij. e. p[ro]dia § i. ac. ut legato fundum uti ego possedi. ub. r. ad q[uod] s. de l[egatis] iii. — k ¶ Quamuis p[ro]sedit n[on] ta[men] a[d] liquat de istrum debe. ut l. p[ro]ponis. § i. et ij. ul q[ue]situ[m] — l. ¶ Pro de uit. sed u[bi] fund[us] s. pero. ul luci tue q. e. l. p[ro]dia. § pl[ur]e. ul p. ac. [illegible] — ¶ Cum fund[us] sit istro. i[d est] n[on] tamen e u[e]l istro. olea tat plu. qui p[re]ca p[er] cullam. — ¶ Oliuarie. q[ui]b[us] p[ri]mit[ur] et machinat[ur] — o ¶ In fixa. l. sic ut fundi pars sit. — n ¶ Continentur. n[on] ei[us] s. fundi istr[ument]i. ut s. q[ue]situ[m] §. ea [illegible] ce[ter]o tegato ut pars rei n[on] ut istrum p[er] l. rei. et sic n[on] ob i. de suppll. l. l. f. — p ¶ Paucis ex. q[uia] n[on] dolia et mole. si tamen post mouit et fac. s. de ac. ep. fu. — q. ¶ Caprisol. an contra ÷o÷ — r ¶ T. i. l. ij. et ij. negotiatoris. sed mag[is] loca q[ue] negotiationis sit nom[ine] tab[erne] — ¶ Hominem q[ue]rit. ne ut s. e. l. taberne et fac. i. de u[sufructu] si istructa a taberna. ac.

solutum est.

Paulus. Fundus qui locatus est legatus est cum instrumento. instrumentum quod colonus in eo habuit legato cedat. Paulus. An quod coloni fuit? immo id quod fuit defuncti: et hoc magis dicendum est si nullum aliud.

[illegible]. Fundi [illegible] dominus fuit. instructo legato id pecus cedere putabat, tantum sine quo fundus sustineri non potuisset. Labeo contra: quoniam fuit in quo sicut mille oves fundus sustinere potuisset, duo milia ovium in eo fundo fuerunt. quas oves potissimum legato cessuras, certum minime est. nec quicquam dici esse quod debuisset pati in pecoris instrumento fundi cum sit quod pati certi. nec enim certo numero aut multitudine legati certum in quo dici certe. Labeonis sententiam probo. Quidam cum in fundo figlinas haberet, figulorum opera maiore parte anni ad opus rusticum utebatur. deinde eius fundi instrumentum legavit. Labeo, Trebatius non videri figlinas in instrumento fundi esse. Item cum instrumentum omne legatur, esse excepto pecore pastores, ovilia, omnia quoque legato contineri Ofilius non recte putat.

Item. Dolia fictilia item plumbea quibus terra adiecta est, cum his instrumentis, praeterea dolia esse Labeo Trebatius putant. id enim puto si ita illigata fuerint coriis [illegible] ut [illegible] pretio posita sit.

Modo lis manualis quidem supellectilis, in vinariis autem instrumenti esse Ofilius ait. Labeo, Cassellius, Trebatius neutris supellectilis sed potius instrumenti esse putant. quod verum puto.

Scaevola. Praedia maritima cum casis quibus erant et reliquis colonorum nutritori suo legaverat. quaesitum est an et piscatores qui solebant in ministerio testatoris esse, cum ea sequerentur urbicis rationibus fungebantur, nec mortis testatoris tempore in praediis legatis deprehensi fuerint, legati esse intelligantur. respondit: ea quae proponerentur non esse legata.

Idem. Fundum suo nomine non esse legatum intellectum ita legaverat: fundum Cornelianum Titio, ita uti est instructus cum omnibus rebus et mancipiis et reliquis colonorum, dari volo. hoc testamentum relictis cum ea exercitio venientis mancipia quaeritur, an fundo suprascripto quod Titius per eum oportet legante, secum adduxit. quaesitum est an ea mancipia fundi commisso cedant, cum quidam ex his rusticis officiis ad tempus peregrinationis abducta sint relictis contubernalibus suis, et filiis, et quaereretur mancipia matribus et patribus relictis. respondit mancipia de quibus quaereretur: sed ea quae proponerentur ex causa fundi commissi deberi.

Item quaesitum est an fructus eius de fundo qui ibi in die mortis coacti manserunt fundi commisso cedant, cum plenissima testatoris erga eum fine voluntas ab eo quoque manifestetur, quod reliqua colonorum eius de praediis ad eum pertinere voluit. respondit in hunc modum scriptum posse tradi. hoc solum

queredū. an manifeste appa
reat defunctū id de quo querit᷑
tam uoluisse. Liberto quedā hē
res ex parte scripsit fundum paterni
tertium in hec uba. pāphyle lib
te mee paupito tibique habere
fundum meum titianum et agel
lum septicianum cum instructo et his que
in eo erunt cum mouar. similiter
et que in eo fundo morantur exceptis
his quos manumisero. quesitum est
cum testator in eo fundo aliquam
tulum uini in doliis habuerit quiuuis
totum uenditetur et pretium tantum pro
pro accepit an uinum in doliis re
manens et oliuetum eorum pro partionis
pertineat. Respondi uiniū que proponere
tur continui nisi manifeste ominus
uoluntatem coheres approbauerit. Item
fundi patrium mei seianum pre
dari uolo sicut est et aliorum pre
dia ut in die mortis fuerint. quesitum
est an ex uerbis supra scriptis aggeres
et pila in positum patique non in mitte
tur contineantur. Item instrumentum
urbanum et rusticum cum mancipiis
que fundi cum eius ad legatum
pertineant. Respondi posse hec uerba sicut
est. ad instructum referri. Testa
tor legauit in hec uerba. Septimo
fratri meo lego. amplius fundos
meos ita ut instructi sunt. cassi
anum. numetianum cum suis sal
tibus et siluis. quesitum est cum silue et sa
lecta non in fundis supra scriptis sint.
sed in agellis adiectis quos et si
mul testator comparauit. nec sine
his fundi coli possint. an legato
cederent. Respondi eodem cedere legato
quibus comprehenderis.

Item. Lucius titius fundum.

uti cum instructus legauit. an quesitum
est. instructus fundus quemad
modum eum dari uidetur. sicut
instructus mortis patris familias
tempore fuit ut que medio tem
pore agnata uel in fundum illata
sunt heredis sint. an uero instruc
tus fundus eo tempore inspiciendus
sit quo factum est testamentum. an uero
eo tempore quo fundus peti cepit. et
ut quicquid eo tempore instrumentum
deprehenditur legatario proficiat.
Respondi eum in quibus instructus sit et
fundus. secundum uerba legati que sunt
in eadem causa cum dies legati cedit
instrumento contineri.

Labeo. Si naues cum instrumento emi
sti. preter tibi tradebet scapha na
uis non est instrumentum nauis. si
est sicut instrumentum nauis et
paulus immo contra. etenim scapha nauis
non est instrumentum nauis. etenim me
diocritate non genere ab ea differt.
tur. instrumentum autem cuiusque
rei necesse est alterius generis esse. atque i
taque sit. quod pomponio libro epistu
larum placuit. De peculio legato.

Paulus. Seruo legato cum peculio.
et alienato. uel manumisso uel
mortuo legatum etiam peculii
extinguitur.

Gaius. Nam que accessionum
locum optinent extinguuntur.
cum principales res perempte fuerint.

Paulus. Et si ancilla cum suis na
tis legata sit. et mortua ea. uel alienata

Gaius. Sed et si quis ita cum suis
uicariis legatus sit seruus. du
rat in uicariorum legatum etiam mor
tuo eo. aut alienato aut ma
numisso.

[illegible]

Fundo instructa kalendaria et nummos reliquit. Respondi de nummis
quoque ut supra [illegible] est. Cum ita legatum est. Septicie soro
ri mee [illegible]
ta uel manumissa nati ad legatarium pertinebunt quod duo legata
sunt separata

Peculio posse retinendo legatario libertatis. ut s. de peculio quod debet... -b. Debent heredes suo nomine... dicetur ... -d. In corporibus ... -e. Vel ... sunt in peculio ... quantitas certum dotis exemplum.

Paulus. Peculio legato et statu liberto: non si peculiaria a pro se quis possederit super ipsum si quid eorum debeat, fiduciario legatario debere.

Ulpianus. Si peculium legetur et sit in corporibus, puta fundi vel aedes, si quidem nihil sit quod servus domino vel conservis liberisve domini debeat, integra corpora vindicabuntur. Cum vero sit quod domino vel supra scriptis personis debeatur, diminui singula corpora pro rata debebunt. Ita Celsus quoque putat. Et si fuit legatum peculium non deducto eo quod domino debetur, inutile legatum sit, quia quod adiecit non deducto, quod domino debetur, legatum sit. Sed putavit adiectionem haec non vitiare legatum, sed nihil ei adiecisse, nec posse eum cessare vindicatione peculii per hanc adiectionem: plane si opponas legatarium non acturum, possessionem retinere exceptione doli adversus heredem, nec dicemus ... post hanc cum in solidis rebus voluntate eius aliena non deducenda. Sed et si dominus remiserit se suo quod debuit, vel nihil sibi debere servum significaverit, vel hanc adiectionem quasi vim voluntatis post dominis suo remittere ... Lucianus autem meo mihi legato ... mei peculium ad me pervenire ... putamus omnem legato vicarii eius peculium ad me pertinere ... adiectum sit voluntatis testatoris. Si fuerit vicarii eius liberi esse iussi sint eius quae peculiaria sua legata sint, ubi ... sine voluntate testatoris et ... tamquam de peculio bus separatis quae peculiaris testator ...

legatum. Item hoc Lucianus vicarii non ... debitum nisi hoc mente fuit testatoris. Sicut autem aes alienum hoc est quod debetur domino minuit peculium legatum, ita peculium ... quod dominus ... suo ... gerere debet. Et hinc simile ... sunt rescriptum imperatoris ... patris eius ... Cum peculium suo legatur, non etiam id quod dicitur ut patiatur ... se in ... dominus ... quasi si hoc voluntatis fuit testatoris, cur non possit ... compensandum hoc quod in rationem ... quod domino debebatur. Cum quod dominus scripsisset suo debere peculio legato cedere, Pegasus negat. Idem Nerva. Cum ingenuus ... mutuus filiae suae peculium quod eius esset legasset ... annua quae ei solveris cum dote biennio ... rationibus suis retulisset filiae se debere. Iulianus Atilicinus ... autem legato non accedere, quia verum est quod ... rescripto. Non solum autem quod domino debetur, peculio legato deducitur, sed si quid heredi debitum sit fuit.

Paulus. Si quis cum servo suo ... gationis ... cum peculio cum ... puto dicendum ... dicitur.

Ulpianus. Denique Pegasus ... sit legatum ... vivi ... tantum corpora ... aliena ... Et si pure liberitate accepit ... domino ... legatum.

Vindicavit ... corpora pro rata debiti ... -d. ... -e. ...

... Concedit ... solo quod suum legavit peculium ... -f. ... -g. Voluntatis ... -h. Consequitur ... -i. ... -k. Debet velut debitum ...

depositio nec fenori praedato ut ... sit nulla ea debiti possit ut s. de peculio l. ... solu. ... sic ratio ... ut ... ratio non fac. aliquis debitorem ut ... exceptio de quo meminit ... Non solum deducitur ut ... quod ...

peculium manumittetur. Item Iulianus ... Cum quidam Stichum et Pamphilum ... liberos esse iusserat testamento et manumissis unicuique suum peculium legavit, placet quod alter alteri debet ex peculio cuius debitor erit decedere legato. Item quaeritur si servo non liberatis legatum sit ... peculium quod ei sit legatum, an ... quae debet ... de peculio debetur ... et est verius quod Sabino placuit hoc minus esse in peculio legato. Plus ait Sabinus: si statuliber suum heredi vendiderit, pretium deducendum, cum in peculio esse desinat, sicut et heredi vendidisset. Cum his consequenter quaeritur si servus cum domino de libertate pactus sit et pro pretio certam summam dederit et dominus decesserit liberumque eum esse testator iusserit cum peculio legato, an quod domino dedit in peculio sit in principio ... Labeo ex peculio detrahere placere, sed contra ... toti proposito ... cum peculio esse placuit. Item si suo peculium sit legatum et debitor eius peculiarius ... hoc minus esse in legato peculium. Hoc est ... quod debitor legatarii est. Cum vivus ... legatum sit accepit ... in bonis mortis ... quamdiu suo ... suo libertate ... si inter ... heredibus ... impune igitur ... peculium quod ... non legatum ...

quod si ... dictis ... praescriptis ... testatorem voluisse ei etiam peculium in tempore mortis ... ergo quod de peculio ... tantum inferre. Tamen ... peculium accipi ... mortis tempus ... an ea quae postea accessit applicemus ... accipientis legatum peculium ... legetur ... in legato spectandum quo dies legati cedit ... mortis tempus ... cum peculiaribus ... ut ... inferius ... quam ipsi peculium legetur ... testatoris ... ipsi suum peculium legatum ... ad ipsum pertinere voluisse ... manumisso ... non ... sunt ... legatum accepit ... dies.

Paulus. Id quod servo qui in peculio est debetur non deducitur ex legato peculio, quamvis conservus eius sit. Si dominus servum suum vivum manumiserit ... fecit, nullo modo dubitandum ... ex peculio quod domini ... Namquid ... ex nullo ... Sed si ... nihil ... nihil ...

[Gloss, left margin:] Item ut ... de peculio ... Si quis de peculio ... De corpore ... Alienum ... Aliqua ... de cadu. tol. ... si novissimo ... de peculio ... [illegible]

[Gloss, right margin:] erat debitum non ... in peculio ... debitum ... Cessit ... Debitor ... Item de ... Domino ... Cum ... Si ... Spectandum ... Legati cedit ... Cum emerit ... Cum ipsi ... dies.

[Gloss, lower:] Voluisse ... Futurum ... de peculio ... Statuliber ... Debitor ... Id quod ... de peculio ... [illegible]

[Later hand, lower left:] Super quo ... [illegible]
et si non sit legatum peculium ... [illegible]

hec nomine aliquid dicatur, et si fugisse donec ductum id quantum in lucro sit factus pro fugam.

POMP. Si peculium servo vel filio prelegatum velis, ne deducatur id quod ei debitur: ea alterea que in peculio erunt legata sunt.

POMP. Si peculium servo vel filio prelegatum

ULP. Et quaeritur quid sit in peculio eius legatum. hoc peculium legari potest non etiam tantum presens, sed etiam futurum peculium legari potest.

PAUL. Tam inutile legatum peculii fit eius servi qui vivo testatore decedit. ceterum si moratus tempore servus vixerit peculium legato cedit.

CELS. Aliter atque si servum vestitum legatum foret.

ULP. Quidam in testamento ita scripsit: pamphylus servus meus peculium suum accipito sibi habeto liber quoque esto. eo subjectum recte, non pamphylo peculium legatum videtur, quod prius quam liber esset peculium sibi habere iussus erat. in non victoribus ordine nullum est, nec quicquam interest utrum eorum primum dicetur aut scribetur. quare recte peculium legatum videtur: ac si prius liber esse deinde peculium sibi habere iussus est.

SCAEV. Servo manumisso peculium legatum erat. alio capite omnes ancillas suas uxori legavit. et in peculio servi ancilla fuit. servi eam esse respondit. utrum prius legatum esset.

AFRIC. Stichus habet in peculio pamphylum. dominus huic vicarii ...

eius defecto ita dampnatus liberum esse iussus est: solutio deinde sua; testator manumisit, et eius peculium legavit. quesitum est an quod pamphylus nomine prestitum fuit ex peculio vel ipsius pamphyli vel stichi deducendum sit. respondit, si quidem de peculio vicarii deducendum quantum eius est debet; ita est etiam; sicut noxe dederet expediisset. quod ergo ei perceptum fuit prestitum sit in eo debitore eiusdem domini constitutum quod si pamphyli peculium non sufficiat, tunc ex peculio stichi et non ultra pretium pamphyli deduci debere. Questitum est si ex aliquo quam pamphylus pecuniam debuisset domino, nec eam ex peculio eius servi possit an usque ad pretium eius ex peculio stichi possit deducere negavit. neque enim simile id superiori esse, ibi enim propter pretium vicarii deducendum quod eo nomine ipse stichus ob defensionem sui vicarii domino debitor constitueretur, at in proposito quia stichus nihil esset deducendum; set ex pamphyli deductionem tantum quantum ipse in suo peculio esset intelligi non posse.

LABEO. Qui peculium servi legavit et iudicium eo nomine acceperit deinde decessit, placuit non aliter peculium eorum legatum prestare, quam si de accepto iudicio heredi caveretur.

MARCELL. Si servo manumisso peculium legatum fuerit: ne eum sine dubio et de debitoribus peculiaribus actiones ei competunt. set non aliter heres peculium prestare debet nisi caveatur defensum sum iri ad usus communes pe...

[P]au[lus] li[bro] ca. hanc.

Papinianus. Cum filiu[m] vellet ma|numittere p[ate]r p[ro]fessus est coram his pe|culi[um] ... at[que] ita filius liber|tate[m] accepit. ... peculij p[ro]fessione
subtracti non videri manumis|so tacite concessum apparuit. Cum te|stamento data lib[er]tate peculium
legavit et alterique manumisit. postea lib[er]tus ut nominum peculij
actiones ei p[re]starentur ... conse|quitur. Filius familias cum pater
peculiu[m] legavit filiu[m] peculij ... uno patre manumisit. filius co|munis om[n]ium heredum est exceptis
peculio ... testamentarie ... peculium ad legatarium pertinet q[ui]a
in ea causa mortis patris i[n]venitur.

Nam Nichil ... est ante lega|tum ... inutiliter manumis|sus sit an contra.

Scevola. Stichio manumisso et peculium legatum sit ... filius
peculiaris ... peculium de|beat sic ... domino debetur ta[n]|tum ei accedere cum in eius legatis
fit ...

Labeo. Dominus filium testamento ma|numisit ... peculium legavit.
is filius mille nummos domino de|buit ... heredi solvit ... om[n]es
... debent heredi ... si pecuniam
... tributo solvit.

Cum servus qui ... debebat testamento manumissus ... peculium ei legavit ... ipsum in
casum quo ... erat ... sic legavit ... quantum
pre libertati ...

Scevola. Dominus Sticho servo suo quibus|dam libertatem ... per eum
dia testamento ... in quo|rum negotiis gestis ... alienta[n]t a
fuerit testamento ... libertate ... dederit ... peculium suum
... Stichus ... fuisset ... kalendarium ... cum
... manentibus ... bus ... pecuniam heredibus pa|tronis ... libertate ... ad co|ctus ... quesitum est an heredibus
patroni ... patroni
... compellendi sint actio|nes prestare cum nichil aliud a Sticho
patrono debitum fuerit. respondit.

Cum testamento codicillis ita scriptum manumisisset peculia legavit
Stichum filium meum liberum esse volo
et aureos et quicquid ... in locu|lis meorum ... heredibus
meis dari volo. his omnibus que in te|stamento hoc manumisi peculia sua
... volo. quesitum est an ... amplius
... loculorum in die mortis erogaverit
Stichus ex peculio suo ab heredibus re|cipere debeat cum consuetudine do|minus esset ut quod amplius ex suo
in rem loculorum erogasset ... ei redi
deberet atque exsolveret. respondit secundum ea que
proponerentur ... quod
... peculio legato ... redi
debet ... Ei|us libertatis legataque ... eo
die ... ita scripsit. quotquot
dereliqui liberos ... legata eis ... vo|lo ... sine inquisitione
esse. quesitum est an peculia quoque le|gatis ... respondit secundum ea que p[ro]ponerentur.

legatas ut j. de lib. le. ñ solũ. § pt̃ea. l. si qs rõne. ul' emelio. ẽ. ul' p curatori ul' aurelius ul' creditor. ix. ro. del. ij. si fil' uetit. ẽ ad h. s. de eo nũ rat. l. quãtũ dotes. s. e. t. l. denique. § int̃ dñ. ac.

—a. Si legat' ñ sec' s' nec domũ nec fũdũ suppellex instrm ue sequi s' ut s. de fundo instruc. l. ij. § i. et ij. de suppel. le. l. f. ix. ro. et i. qñ tñ. § suppellex et tñ fallit s. e. denique. § int' dñ. s; ẽe ibi unde lega tũ ce fuit at. s. de re et hen. emp. quotiẽs. de peculio. et q. hic.

ponerentur nõ uidentur legata. Et quẽritur est an exist(it) ubi reliqua rõnũ q̃ legata retinui possunt aut si redonuerit apse biun. aut si qui cor colon p(re)dio(rum) fuerint pensio nes. ix. sup' ea. l. in fi. est.

Ulp. Si legatus fuerit fuius. pe culiũ ũ excipe non ẽ necẽ. q' non sequitur nisi legetur.

Celsus. Si fuius lib' ẽe iussus sit. et ei peculiũ legatũ sit uicario(rum) eius uicarij legato ptinetur.

Sceu. Titi filij e medio p(re)cipito sumito tibi q. hẽto domũ illã jte aureos. c. alio de inde capite. pecul(i)a sua filijs p(re)legauit. q̃situ est an peculiũ p(re)legatũ a. c. aureos a usure eo(rum) deberentur. cũ idẽ hẽ uianij inter alieno a sorte a usuras int̃ cet'as ẽonio(rum) eos oplexus sit. r̃ sud feruis a noĩe filij exercuisset a usuras ita ut p(ro)ponerentur filio. rescripsit h̃ rõ quoq; peculio legato debe ri. De penu legat(a). R.

Ulp. Uxori sue in ãnos singl'os penoris aliquid h̃ dare ius sus est a. si non dedisset nũ mo ra uideat̃ p(re)stare ẽ. queritur an pe nus legata peti possit an nõ a solũmodo sit in p(re)statione. a sui prestetur. tunc qñitas peta tur. et si qd' semel penus sit le gata non p singl'os annos. certo iure utimur. ut a marcellus apud iulianũ notat. in p(re) statione dum taxat ẽe penus. q' titare nõ peti posse. h̃ebit igit' his oblatione tam diu quam di u lis eũ eo repetitum a õtes. stetur.

nisi forte aliud q̃s ul' mente. uel ubis testator p(re)stituit a qd' sum. ãnos singl'os penus le gata sit p singl'os annos penus adhuc potest prestitui. ul' summus. singl'e sume p singl'os ãnos peten(d)e.

Quod ergo summa summa leg(a)ta sit. a primo penus non sit p(re)sti ta utrũ toti summa debeatur. q̃ toto penoris legato tantũ si do minõ quantitas penu in ui cetumatõ sola sit et in sta ta dubitari pot. puto tñ sic uo luntatẽ sequẽda; testatoris. ut tota summa illi eo postea quã cessauit h̃ dare penum uxori prestetur h̃(e)dis inter uorte cohe(re)ntia.

Mar. Penu certa eius ua sis ẽ tis legata a ḡ sup(er)a ua a. ẽ a q̃te ce duit legato exẽplo peculij.

Ulp. Qui penũ legat quid le gato oplectatur testator uide amus. a quintus mutius scri bit l. ij. iuris ciuil'. penu lega ta otinerĩ que esui potuiq; sũt. Jte; labinus l. ad uitellium; scribit que hac in quid pa tris fa. uxoris. liberorũ q; eius. uel familie que circa eos ẽe sol; jte; iumentorũ que dñica usus. ẽa parata sunt. S; aristo ne a; notat que esui potui q; nõ sunt õtinuri legato. ut puta ea in quibus ẽe solemus. oleũ: forte forte garũ mel. cetera q; his similia. Planẽ inquid si penus exculenta legetur. la beo scribit. nichil eo(rum) cedere q' hoc nõ est ẽe. s; peti solem.

—d. Et. c. aurei dati postea fenori. a te statore. —e. Debent. tres filio ac. —f. Jnt' cetros meli' di cẽt debitores. h̃. i. sic cet'i debitores faciunt. —G. Complex(us). s. pt̃ i. si appetit noĩe suo h̃ sceu. caute. ix. —h. Noĩe filij eius. —i. Exercuisset. uolens a. ei legatũ augere peculij. ix. —k. Rescripsit. eõ testimatõne fecit h' ut sẽm peculiariũ foret ut s. del. in s'te le. s. i. ul' q. filiũ in fi. ix. —l. Debere. ẽt s. del. ij. cũ pater. § filia. ul' licinius. ix. soluo ẽ uoluntas sola nuda léqz nisi ualitura h' ẽ ad sẽm peculij. tũc efficax erat. ix. mag' ei er fo tes h̃ ex p(ri)mo legato. c. aureis debent. a fac ad s. e. del. ij. luci. i p(ri) ro. del. ij. filiiam. § si rem. ac.

—m. De penu leg. qd sit p(er) dic ut j. l. iij. i p(ri). ac.

—n. Titio. cui talia frequenter legant' aliqd puta x. cordos uini.

—o. Annos. puta x. aureos. sit g' duo legata p(ri)mũ penoris i puta secus ẽditionale a forsan penale ut j. q̃ si di. l. ẽ. si penu

in p(ri)ncipio ob me. e. t. eũ sine p(re) s. f. pu. q'. uniu ẽ quo ad uni ceraciones a dicat si penũ nõ dedis et. dato tũc uniũ ẽ ut dẽa l. si penũ in fi. ij. de u. s. i. l. jta stipulat' ij. de ac. h̃. ro. l. obligatõnũ fe. in fi. s; ac. et. ad l. fal. l. i. § si tñ fi. § ũ dicat sũe. uĩ ut h' ubique h̃ dic ad h' ut una fiat ex actio. —a. Peteret. ex sequti legato. nisi in p(ri)mo sola pensare legata.

—b. Non p.

j. die. a sic sci ẽ uarietas ñ iur' diuisitas. l. obligatõe

—c. Dũtaxat a. si spectet ẽ si in illi tẽni dñi mora ñ ẽ h̃os ut j. q̃ dic le. cet. l. si penũ. s; iõ ñ petit q' ẽ testator q pena apposuit. penũ peti noluit. sẽ eiq' h̃ nõ ob. j. ad l. fal. l. i. jte ut ẽ plene no. fit uri anni.

—d. Mente. ut q' uoluit dari de fructib; utile pñ uolu it. dixisti ut. j. de u. ob. int' dñ. l. ẽ ẽpsse dic' intellig a uolo penu dari. —e. Contexte. sic. j. de ũ. ob. cta sup. ul' si in sula. —f. Ob. si in ãnos. sẽm diuisu ñ uisũ ẽ

—G. Legata sit a. si nõ p(re)stet penus p singl'os ãnos. x.

—h. Summa. a. si p(re)stet peni. —i. Summa a. uinta summa puta. c. aur. —k. Si singul. annos p(re)stet p ũ p singl'os an. relicta. ita. c. nõ p singl'os an. s; semel tm sit legata. —l. Coherenda ablatiuu absoluti.

a. Penum rescripta unio testatore. s. ut. s. ti. l. a. i. uel. tunc inutile esse factum, c. ea q in pu. rinsti. de l. §. si qui ancillas et s. fam. l. i. l. de pte. §. duos. et s. t. u. l. i. in fi. l. sicut ac. muci. sc. recte et sufficienter.
b. Quod penus sunt. s. legata si et ea uenderoi ut. j. e.
c. Esui potui q. nag. s. sicut. et s. de l. iii. cu chereot.
§. lanam. ea medendi uti. e. n. ee

a. Penori non sint, sed in stem doul. ut de fundo in. qitu. §. si dom.
b. Sed quod domini. s. e. circa pn. — c. Circa se habet ut in se de ac usu. cha. §. sicut. — d. Hoc eorum, s. in uillis positorum — e. Contum. in penu legata. — f. Non faciunt, in uill. ul agris
g. Prebuit. quintus muci. — h. Dicent. s. huius — i. Contum. s. penu legata — k. Significare. cum dicat qui op in uill. non faciunt
l. Patr familias sunt. q nuo

Trebatius summo in melle
contineri scribit. mito quia mel esse sole
mus. sed paulus hec omnia contineri re
scribit. nisi contraria mens testa
toris appareat. Esculentarum
tamen ea q esse ante paratum solent.
legauit cuique legato conti
neri credendum est. nisi contraria mens
patris familias doceatur. Cella cer
te semper esculentis penui cedere.
lactas quoque cum una sua
contineri nec labeo negauit. Po
culenta per simpliciter ea que
in eo loco patris familias habuit
continebuntur. supra scripta
uero non continebuntur. Penno
ri aceti quoque cedere nemo du
bitat. nisi extinguendi ignis
causa fuerit paratum. tunc enim esui po
tuique non fuit. et ait ofilius
labeo accedendum scribit. sed quod di
uinis usus sui causa paravit. sic ac
capiendum causa amicorum eius
et clientium et uniuersorum quos circa
se habet. non etiam eius familie
et quam neque circa se neque circa fuga
habet. puta si qui sunt in uill.
deputati quos quintus mucius
sic diffiniebat. ut eorum cibaria
contineri putet quo opere non fa
cerent. sed materiam prebuit
fuisse notandum. ut et textorum
textricum cibaria que deceant conti
neri. sed mucius eos uolunt sig
nificare qui circa patrem familias sunt.
similiter unde et iumentorum cibaria
penu contineretur. sed eorum iumentorum
que usibus ipsius et amicorum

rest inuita cetera. si qua iumenta agris
deseruiebant. uel locabantur. lega
to non cedere cibaria tibi eorum. et
Sunt autem frumentum. siue quod
leguminis in cella penuaria
habuit. penore legato continebun
tur. sed et in ordeum. siue famil
lie familie siue iumentorum et
gratia paratur contineatur. quemtum
ait ofilius scribere contineri ligna et
carbones et cetera per que penus con
ficeretur. an penore legato con
tineatur quesitum. et quintus et
mucius et ofilius negauerunt.
non magis quam molem in qua ut
contineantur. item ceteris et ceras
continere negauerunt. sed tullius alique
et cibos que non ueneunt dicam pa
rata sunt contineri ait. sextus autem
cellis et cibis et cetera in domestica
cum usum parata contineri legato scrib
Servius apud melam et un
guentum et cartas epistolares penore
et penoris esse scribit et est uerius
hec omnia cetera quoque continere.
sed et cartas ad rationulas uel
ad logitatium parata contineri. Uasa
quoque penuaria que continea
tur. nulli dubitato est an sto
autem scribit. dolia contineri. et est
uerum secundum illam distinctionem quam et sup
in uino fecimus. nec frumen
ti nec leguminum theca. uel la
calle forum uel sportule uel la gu
le. uel si qua alia sunt que ordi
penuarij. uel celle penuarie in
strumenti eodem gratia habentur. non contine
buntur. sed ea sola continentur. sine

l. Esse scribit quod quintus mu
tius determinas responsa cum dicens continere cibum rerum hec. s.
et que sunt parata eis esum et potum ipsius patris familias fecit. et potum uxoris et sit legatum ut h. insti. de usu. cha. §. si autem. e. s. s. q dictum. — e. Que haec. s. ea q sunt esui et potui. — f. Aristo notat. nos per omnia. — g. In quibus et cum quibus. — h. Esse et comedere — i. Item ge na sal. frumenti fecit quod dominum aristo. uit que et cum quo in quo in repbiito. — k. Arbitrum male. — l. Nos est et comedere. sed per ea re. quod et eis melius apparet. — m. Quod scribam. — n. Esse est et comedere. — o. Sed proculus reprobat sententiam aristonis et labeonis — p. Contum in penu legata. — q. Legauerit. sub quentii. et ca re per quod solem esse. — r. Et ea autem p. — s. Penui ut dixit trebatius — t. Lactas. bastrum et.
u. Contum. s. esculenta penu legata et. — x. Poculenta supscripta uero. s. que solent esse per quod esse solemus que continuata sunt supra. §. h.

contineri et qui in uill. non operis causa sunt ut. s. de l. iij.
l. fuiis urbanis. et. — m. Quod que peni. s. fuianda sed melius dixisset per quem aut per quibus. et. — n. Conuicti, uel et h. per medium esum potumque paratur. et. — o. Sumus unguentum uulgare enim nos mediocre
net ea utendi parata ut. j. l. pt. §. si autem. et. l. nos omne — p. Sicut
logi tecul. et ratiocinul. a logos quod est sermo ut. s. de ad mi. tu. quam ac
q. Penuaria sunt que penum non prestare ut. j. in fi. h. l. et. j. l. pt.
r. In uino fecimus ut puta multa uasa dixi continere. uino legato. s. amphore et cadi ut. s. de uino. le. l. iij. §. i. et l. uinum ul
uo et idem h in penu ligata, sed media multa sunt debent ut scilicet
s. Instruente. in hoc ei uasis ex fuat fructus ad quod s. de fundo instr. l. instrum. §. conseruandi. ac.

quibus habitis penus recte posset.

Paulus. Nec quicquam interest materia sit ex qua penus non potest fieri, an accessionis locum teneat sine qua penus non potest: vasa autem accessio legate penus non legata sunt. Denique penu consumpta vasa non debentur. Sed et si speciatim cum vasis legata sit species, alienae vasa non debebuntur, vel consumpta penu vel adempta. Sicuti que in promptuario fuerint legata fuerint, non omnis penus legata est. Item si quis solitus est fructus suos vendere penum legaverit, non omnia que promercii causa habuit legasse videtur, sed ea sola que in penum sibi separabat. Quod si permiscere uti solebat, tunc quantum ad annuum usum ei sufficeret, familieque eius ceterorumque qui circa eum sunt legato cedit, quod fere in […] evenit in personis mercatorum, aut quorum cella est olearia vinaria, que venire solebant in hereditate relicta. Nomen autem penus sumptum dicitur est omnibus generibus dictum. Si ita legetur penus que Rome sit, utrum que est continentia legata videtur an id dumtaxat sola que intra murum est? Et quidem urbes fere omnis muro terminantur, Roma continentibus; quare suburbana penus sit legata. Omne quod ubique est legatum […] vinum aut alio etiam sunt […] la sit urbi […] sicut urbica […] animus est […] evenit nobis. Sicut ex urbe Rome […] urbium territorium dicitur. Sicut penus legata sit preter vinum, omnis penus legata videtur excepto vino. Si ita scriptum sit: omnem penum preter unum quod Rome erit, sola penus que est Rome legata videtur, […] scribitur.

Paulus. Non omne quod bibitur in penu est. Aliquin nectar est et omnia medicamenta que biberentur continerentur. Itaque et […] penoris esse, alexandrina bibentur, quo in mundo antidotum est: sane Cassius […] sensit, quod quidam negaverunt. Piper et lingusticum et carum et laser et cetera huiusmodi in penu esse improbatum est.

Idem. Lustrum pistrinum, item umbra vasa cenatoria penu non continentur.

Scevola. Penum meam omnem que ad […] liberisque meis […] matre suae penitus volo. Quero si tutores pupilli eius solummodo penum debere que in cenaculo est dicentur, sin autem et in horreis apud ore […] ante hec que […] debebuntur. Respondi quicquid penoris usus causa ubicumque habuisset deberi.

De supellectili legata. R.

Pomp. Suppellex est. dome
stica patris fa. instrumentum
quod in argento auro ueste ii ul' ue
sti annumeretur.

Flor. Id est res mobiles non animalia
2 prent. Supellectili legata hec
otinent. mensae. trapeze. anbora.
delfice. subsellia. scamna lectica etiam
in argentati culcitra et toral — lia
impalia uasa. pelues. aquimin
naria candelebra lucerna et tru
lla. Item uasa enea uulgaria. i. que
non proprie cen̄t loco atributa pre
terea capse. et armaria. Sed sunt
qui recte putant. capsas et arm
aria. si libror aut uestium. aut
armor gratia parata sunt. non esse in
supellectilis instrumento cederet. Quin
trea escaria et potoria in supel
lectili sunt. sicut fictilia non solum
uulgaria sed etiam que in precio ma
gno sunt. nam et pel ue argen
teas. et mensas et lectos inargen
tatos. uel in auratos atque gemma
tos in suplectili esse non dubita
batur. usque adeo ut idem iuris
sit. et si tota argentea uel aurea
sunt. De murrinis et cristal
linis dubitari potest an debeant
annumerari supplectili propter eximium
usum et pretium. Sed et de his idem di
cendum est. cuiuis materie sint
res que sunt in suplectili. Sed uer
terem argentum non esse in supel
lectili. nec ullum uas argenteum
secundum seculi seueritatem non dum ad
mittentis supellectilem argenteam

non in suplectili. Illo die propositum
imperatorum si in argento relatum
sit candelabrum argenteum argen
tum esse uidetur. et error ius facit.

Idem. Sedes et sedularia supellec
tili annumerari solent.

Idem. De trapetis queri potest. sub
sellia et cathedralia que prope sta
gulorum non sunt. Et hoc magis placu
it ea supellectili otinui. De trapetis
autem uel linteis quibus insterni sunt
uehicula dubitari potest an sint
in suplectili. Sed dicendum est potius
instrumentum uiatorum ea esse. sicut pelles
quibus inuoluuntur uestimenta lo
ra quoque quibus hec pelles ostrin
gi solent.

Vlp. Supellectilis eas res esse pu
to. que ad usum cōem patris fa. pa
terefiunt. que que nomen sui generis
sepatim non habent. quare que ad arti
ficii genus aliquod ptinerent. uel
ad cōem usum patris fa. accomoda
te sunt. suplectilis non esse. Sed nec
pugillares et codices in suplecti
li esse sunt.

Cels. Labeo ait originem fuis
se suplectilis usui forent. Tube
ro hoc modo demonstrare suplectilem
temptat. quod cōem instrumentum patris fa.
rerum cotidianum usum paratum quod
in aliam speciem non caderet. ubi grata
penum argentum uestem ornamentum.
instrumentum agri aut domus nec enim
rum moribus ciuitatis et usu
rerum appellationem eius mutatam esse.
nam fictilia aut lignea. aut
uitrea. aut erea denique supellec

[illegible]

[illegible]

tili utebantur. nunc ex ebore. atque testudine atque argento. iam ex auro etiam atque gemmis supellectilibus utimur. quare speciem potius rerum quam materiam intueri oportet. Sed ex his quidem rebus potest dubitari. supellectilis an potius argenti an vestis sint. Servius fatetur. et summam eius qui legaverat aspici oportere. in qua re ea solitus sit referre. verum si ea de rebus non dubitaretur quin in alieno genere essent. ut puta escarium argenteum. aut penulas. aut togas. supellectili quis ascribere solitus sit. non idcirco existimari oportere supellectili legata ea quoque contineri. non enim ex opinionibus singulorum. sed ex communi usu nomina exaudiri debere. Idem Tubero parum sibi liquere ait. nam quare sint nomina in quid non ut demonstrarent voluntatem dicentis. equidem non arbitror quemquam dicere quod non sentit. ut maxime nomine usus sit quo id appellari solet. nam vocis ministerio utimur: ceterum nemo existimandus sit dixisse. quod non mente agitaverit. Sed etsi magno opere me Tuberonis et ratio et auctoritas movet. non tamen a Servio dissentio. non videri quemquam dixisse cuius non suo nomine usus sit. nam etsi prior atque potentior est quam vox mens dicentis. tamen nemo sine voce dixisse existimatur. nisi forte et eos qui loqui non possunt conatu ipso et sono quodam dicere existimavimus.

Nod. Cum quidam uxori sue legaverat domum cum iure suo et omni instrumento et supellectili. querebatur an videretur argentum escale et potorium legato contineri. Respondi si quidem in supellectili argentum est debere escale aut vel potorium argenteum non deberi nisi hoc quoque testatorem sensisse legatarius probaverit.

Pap. Legata supellectili cum species ex abundanti per imperitiam enumerentur. generali legato non derogatur. Si tamen species certi numeri demonstrate fuerint. modus generi datus in his speciebus intelligitur. Idem in instructo predio legato si quedam species numero certum accepit. Supellectilis mensas esse cuiusque materie. scilicet vel argenteas vel argento inclusas placet. nam et argenteos lectos item argentea et candelabra supellectili cedere posterior etas recepit. cum Ulixes ex auro et argento lectum viventis arboris truncis edificatum ornasse quem Penelope pro recognoscendi viri signum accepit. dicit voluisse Homerus. Supellectilem suam qui legavit acceptum argentum pignori non continebitur. quia supellectilem suam legavit ut ianque suo in usu creditoris id argentum voluntate debitoris fuit. sed repositum pro contractus fide ac restituende rei vinculum.

Labeo. Qui vestem omnem et res

[illegible]

pluriu generu supellectil' expe(n)so ferre soliti sunt. et cu(m) a(n)s uxori supellectile legauerit. recte negabat uestem legato cessura. Labeo. ofilius. cascellius. quod n(on) p(o)s(sit) ii uiri uestis appellatione supellectile o(m)ni(um).

Idem. Vasa enea salientis aq(ue) po(sita). ite(m) siquid aliud magis tectu(m) ad qua(m) usus ca(usa) p(ar)ati esset. non esse supellectilis. et labeo arctoritatius putat. murrea aute(m) u(a)s(a). cristalina que ad usu(m) edendi et bibendi ca(usa) parata esse(n)t i(n) supellectili dicuntur esse.

Labeo. Queadmod(um) urbanus et rusticus distinguitur n(on) loco s(ed) genere usus. urbanu(m) no(n) ad locu(m) urbanu(m). aut peregrinu(m) dirigenda est. multum que i(n)terest utru(m) penus et supellex ea q(ue) i(n) urbe sit an urbana legetur ul' p(ro)mitte(re).

Nerua. Numqua(m) ex eo q(uod) supellectile legaui(t) maritus testator habitatione in qua supellex ... fuit. legasse uidetur quante co(n)tra uoluntate(m) defuncti habitatione(m) s(ibi) m(u)lierem uendicare procul dubio est.

Gaius. Fundo legato instrumentu(m) eius n(on) aliter legato cedit. nisi specialiter id expressum fuit. s(ed) etia(m) domo legata. neq(ue) instrume(n)tu(m) eius. neq(ue) supellex aliter legato cedit. qua(m) si id ... ipsum nominatim expressu(m) a testatore fuit.

Digestorum seu pandectarum explicit lib(er) xxxiii. incipit xxxiiii. De alimentis et cibariis legatis. Rubrica. Rubri(ca).

Ulpianus.

Si alimenta fuerint legata. dicendu(m) est etia(m) aqua(m) legato inesse. si in ea regione fuerit legatu(m) ubi uenundari aqua solet.

Marcianus. Si quis libertis alimenta relinquere. et si legata fuerint siue fideicommissa. legata in s(e) minimu(m) inuente ad fidei commissu(m) admittentur. ut ei adiuuaq(ue) sequ(itur). et an(te) rescripserunt alii ad fiscum bo(n)a fuerunt deuoluta ex q(ui)b(us) alimenta debeantur. p(re)standa sunt sicuti si ad quelibet successore(m) tra(n)sissent.

Ulpianus. Solent iudices ex qualitate alimentorum uel libertatum dignitate. qu(an)tu(m) plures sint heredes. ueluti filiis heredibus minuuntur alimenta p(re)stare testatoris. igit(ur) ... qua(m)diu uixerit p(re)stari ... oportet. atq(ue) si pater familias ... ipse lib(er)tis ... Solent etia(m) ... elige(re) p(er) que alimenta p(re)stentur. aut ex uolu(n)tate testatoris aut arbitrio suo aut ... subiecta ...

libelli datum sit libertis familiae meae
missum vobis sciens ad exemplum
istius rei pertinere. quam multi testamentis
suis praestari libertis iubent ne
et aliquem nummum in eis sunt
ad nihilum redigantur cum plures
heredes ceperint per successiones et
successionem ceciderint puto neque rem
de facturum. si non certis familiae
heredibus petitionibus vice certe consti
tuentis quia certis dari debeat
pecunia ex cuius usuris alimenta
praestentur debebit autem is qui
acceperit cavere eis qui dabit vel he
redi eius: et ut quisque ex libertis de
cesserit aliove quo modo in civitate esse
desierit tantum ex sorte quantum ei sufficiebat
pro rata reddere computato. Divus Pius
Rubrio Cautio Telesphoro re
scripsit consultus vocari his a quibus
nobis alimenta deberent ex fidei
commisso constituit. vel omnes ab uno
vel facta pro rata distributione quibus
et a quibus perceperatis decreverunt: si
secus cum fisco nomine quod a vobis vo
bis debebitur. Exemplum sequitur:
...

Nomine libertis libertabusque meis et
quos in testamento codicil
lisve manumisi vel manumittam
... volo mea quae in his sunt
praedia adiacent quaecumque ...
... mea accepit ... annua
eis cibariis et vestiariis nomine quae ...

... quod hic significari heres ...
in receptione ... eius ...
... per aetatem usus fructus
relictus est, et si per aetatem usus
fructus relictus est et si per aetatem
relicta sint aliquid superfluum ...
... in redditibus quam est in sump
tione cibariorum et vestiariorum, item
ad heredes patrone pertinere ...
mortuo aliquo ex libertis fiunt
... ad fideicommissi ... in
praestitit pertinere ... in die cedentis
fideicommissi. mortuorum libertorum
portionem ad heredes eorum in testatoris
decurrit. Respondit: videtur mihi ipsa
praedia esse libertis relicta ut pleno
dominio haec habeant et non per solum usum
fructum eius. sequitur ... superfluum tamen
in redditibus quam in cibariis erit,
hoc ad libertos pertinere. quod si dece
dit fideicommissarius ante diem fidei
commissi cedentem, pretium expectatum
fideicommissariis pertinere, post diem
autem cedentem si quis mortuus sit
ad suos heredes transmittit. Quintus
titius testamento libertis libertabus
quae suis cibaria a liberis suis ex
tera quae heredibus praestari iussit nulla
condicione adiecta. quaero an si si
ne patronis libertis ... liberti ... agant
cibaria annua et vestiaria annua et vestiaria
accipere possint. Respondit: nihil pro
nuntiari ... eorum quae testamento pu
re legata sunt non competere.

Item. Verba testamenti: libertis libertabus non
... cibaria praebebis ...

[illegible] ... de his tamen quos commendavit ... et si ... ex omnibus libertis ... — a. Perpetuum ut legatorum ... — b. Decet enim ... — c. ... capitularis ... [illegible]

rum non ignorantibus quae ex his cum haberent, ... alio loco ... polliceri ... pactum ... ; simul et cibaria ... presentes quae ... cibaria ... ponit quorum modum ... arbitrio statui ... .

Iavolenus. Legatis alimentis cibaria et vestitus et habitatio debebitur, quia sine his corpus ali non potest: cetera que ad disciplinam pertinent legato non continentur.

Paulus. Nisi aliud testatorem sensisse probetur.

Papinianus. Pecunie sortem alimentis libertorum destinatam unum ex heredibus secundum voluntatem defuncti percipere ... tem cautionem non esse cogendum ... recentium preter coheredibus residuum placuit ... post mortem omnium libertorum ... actionem ... est eius cum legatorum divisione ... tantum nam ... presente actionem tamen ... alimentorum ... necessitatibus ... menstruis atque annuis ... quoque pensionibus astringit.

Idem. Alio herede instituto ita scripsit: Titio et Gaio et Seio ... ex hereditate mea ... alumnis meis ... singulis ... annuos ... in annos ... te ... volo ... cibaria ... ex ... volo ... numero ... libertorum ... .

[illegible]

... non ... gravis ... scriptum ... relicta ... restitui ... perpetuo ...

Cum quidam libertis inter ceteros cibaria et vestiaria per fideicommissum ... quae vivus praestabat, reliquisset, ... annua ... menstrua ... acceptaverit.

Item. Cum unus ex heredibus certam pecuniam percipere iussus esset, ut ex eius sorte libertis alimenta praestarentur, heredem quoque heredis ad prestationem omnium placuit, si tamen plures heredes his heredes intervenerint, qui ... defuncti prima facie refragantes aliud probari non oportere ... curam habere ... ac ... atque ... libertis consules ... causa cognita ... heredibus heredis alimenta praestabuntur.

Verbis fideicommissi si pure manumisso praestari quoque iussus alimenta ... quamvis ... ad libertatem ... his mora libertatis ... cum ... explorari moram oportet ... fideicommissi queritur, non ... ipsis fideicommissis.

Cum alimenta viri boni arbitratu ... heredis filio proximo legaverit ... patri ... filio ... filii ... voluntatem atque ... .

[illegible]

Si cui a pretore ... sine vi (?) indulta pena non restitutus donavit C. de sen. pas. l. in insula q. est ... hic fuit nunc restitutus ut i. e. ti. l. i. non sola indulgentia pene ... dic hic spale in alimentis ... emancipatis in pena reliqui post ut ... debuisse pro non scripto ... l. si in metallum ... qui post indulgentiam sine alimentis ... sine eis vivere non possit ... sequitur ut ar. s. de pe. l. i. ... ipsi

[illegible marginal gloss]

cum exhiberentur. r. non prius [debere] ... hereditatis.

Paul'. Sicut annua alimenta relicta fuerit in metallum damnatus in dulgentia principis restitutus est Marcellus ait eum et precedentium annorum recte cepisse alimenta et sequentium deberi ei.

Idem. Lucius Titius libertis suis cibaria et vestiaria annua certo rum nummorum reliquit, et postea here de per testamentum ita cavit: obligari tibi et ob hanc causam fieri omnes fundos meos illum et illum, ut ex reditu eorum alimenta supra scripta percipi ant. quesitum est an si quando minores reditus pervenerint quam annua quam est quantitas cibariorum et vestiariorum debitae ad supplendam eam heredes onerabantur, et si alio anno excesserit an supplen dum sit quod superiore anno minus perceperint. Paulus respondit cibaria et vestiaria a libertis defuncti integra deberi, nec eo quod postea predia is te stator iure pignoris obligare voluit ut ex reditu eorum alimen ta perciperent minuisse sed auxisse eaque relinquere videri.

Scevola. Gaio Seio etc. aureos lega vit ut ex usuris eius summe lib ertis cibaria et vestiaria prestaret que statuerit. Codicillis autem eandem summam vetuit dari Gaio Seio, sed dari Publio Mevio volu it. Quero an libertis fideicommissum debeat Mevius. R. Mevium nisi aliud de quo non dubitaretur doceat se a testatore iniunctum non sine voluntate testatoris trans isse ea honera que ascripta erant ei summe que in eius codicillis transferebat.

Imperator Antonius libertis Secale et Brisilie. quam vis verba testamenti ita scribant ut quo ad cum Claudio Iusto morarentur tis vobis alimenta et vestiaria le gata sint, tamen hanc fuisse defuncte cogitationem interpretor, ut et post mortem iusti eadem vobis pre stari voluerit. R. eius modi scri pturam ita accipi ut necessitas alimentis prestandis perpetuo ma neat. Item consultus de tali scrip tura: a te cum sint Septuolo que to cum manumisi ab herede eius co diu morati sunt, sed obsequium ore prestiterunt, ab eo discesserit an alimenta his deberentur, que negavit se prestare nisi iure servitutis his uteretur. R. secundum ea que proponerentur deberi.

Ter. p. Mela ait: Si puero vel puel le alimenta relinquantur usque ad pubertatem debere. Sed hoc verum non est tam diu enim debentur donec testator voluit, aut si non appa reat quid senserit, pro vita eius debebuntur, certe si usque ad pubertatem alimenta relinquant.

legi ... fructus ... de neg. ... l. quidam ... non valere relictum ... re ... pene ... q. ... mo. ... ite codem in solut. ... l. i. metallum ... ite eodem mo. solut. ... de bon. prescr. ... in deportato ut ... non ... liberto ... pro non ... restituto ... de ... pro ... l. ... de ... p pena ... de sinat. pas. l. ... cogitationis ... de sinat. pas. l. ... solet ... debebit ... l. cum alligatus ... indulta pena ... ut ... restitu ... speciale ... in alimentis, ac. pig. act. ... b. Cum

Vel obligatos ... ut ... de ex reditu ... modo p ... per securitate alimentorum ... voluisse testator ... ut ... si testator ... de ypotecha ... solum modo ex his fundis perciperent, re. ce

[illegible marginal gloss]

obligata ... exceptis ... sequitur ... legata ... ut no. ...

cum obligata ... debent ac si expressisset alimentorum ... plus ... Tutor ... debuit ... Gaius ... Imperator ... Item ... Item ... Scevola ... Item ... Debuit ...

[illegible marginal glosses]

xx

bros ad q c. e. de ad inst. l. q. s ... p de l. ... q. au. c. ... ro ... re reg. iur. l. a iure ciuili ... de aqua ... ciuia ... tua c. si ce ... c. ... ff. ...

Melia ad ... pubertate si ...

si quidem ad exemplum alimentorum quae dudum pueris et puellis tribuuntur velit testator sequi sciat Hadrianum constituisse ut pueri usque ad decimum octavum annum, puellae usque ad quartum decimum alantur: et hanc formam ab Hadriano datam observandam esse imperator noster rescripsit. Sed etsi generaliter pubertatis non sic definiuntur, tamen pietatis intuitu in sola specie alimentorum hoc tempus aetatis esse observandum non est incivile.

Si alimenta quae vivus praestabat reliquerit, quaeritur si forte varie praestitit cuius temporis praestatio spectabitur. Et puto primum eius mortis fuisse. Quid ergo si, cum testaretur, minus praestabat, plus mortis tempore, vel contra? Adhuc erit decedendum ei praestationi sequendae quae novissima fuit. Cum libertis suis alimentaria aquam quoque praestari omisisset relinqueretur, consulebatur de fideicommisso aquae omisso. Cum in ea regione Africae vel forte Aegypti res agi proponebatur, ubi aqua venalis est, dicebam igitur esse emolumentum fideicommissi relinquit. Consulebatur de fideicommisso omissionis, sive quis hoc est aquam tantum reliquerit sive non relinquerit, sit in fideicommisso omissio quanto quis aquam sibi esset comparaturus, nec videtur inutile esse fideicommissum aquae, qui fuerunt prope non possessori vicinae possessionis relicta, nam si haustus, haustus aquae,

ut pecoris ad aquam appulsus, et fluvius per servitutem aquae ductus non est inutiliter relinquitur. In eaque cum etiam gestandi vel maioris permittendi vel arte vice ad fructuum cetera que legumina coquenda, in ea re cum aqua per se non relinquitur.

Seia Titio herede codicillis scripserat: relinquo alumno meo Maevio infanti alumno meo X dari volo, quae peto a te Seia suscipias et usuras eorum in annum usque vicesimum aetatis praestes, eique suscipias ad vicem. Quaesitum est an Seia postquam legatum suum accepit si nolit pecuniam alumno relictam suscipere vel in suscipienda ea cessaverit, bonorum alimentorum ex die mortis testatoris cogi possit, cum ea cessante honestius sit agnoscere. Respondit eaque proponerentur compellendam praestare cum fideicommissum sit; de quo quaesitum est an his quoque scientia in annos viginti alimenta praestari debeat. Respondit debere. Testator cavit ubi mancipia rustica vivo eo legavit, his cibaria praestari iussit in haec verba: eisque mancipiis quae supra legavi cibaria nomine ab heredibus meis praestari volo quae me vivo accipiebant. Quaesitum est cum vivo testatore semper mancipia a rustici temporibus mensum suis ...

sit de ... rim ... si dicit se sensit de xviii. an male dixit q ... ad mortem ut ... ut frati tutoris ... — b. Cum te ... uita finiatur ut ... — c. Constituisse ... — d. ... — e. ... — f. Cum sola ... — g. Admissam sic ...

q e m ... ... si a dicto ... — h. ... — i. Certi ... — k. ... — l. Alia ... filio ...

delegata fuerunt, a quo ex eo tempore cibaria exerceat, dominum suum numquam accepisse excepto custode prediorum annis quibus quo quasi cuius tempus. i. mensis sui. caretur cibaria concubine principis rusticas prestare deberet. respondit cum cuius notio est, estimaturum Claudius Nuto. nam si eodem modo quo apud testatorem fuerunt, et apud eum cui ubi non futurum legaverit non debebuntur eius temporis de quo questio est cibaria. nam si velud in ministerium urbanum ab his transferentur debebuntur.

Ticia decedens testamento ita cavit: omnibus libertis libertabusque meis cibaria et vestiaria que vivus prestabam dari prestari que volo. questio est cum his solis eo tempore quo ea iussit sicut rationibus continebatur cibaria et vestiaria prestitit, an his etiam quorum quamque libertis continuum possit, cum non tribus tamen sit obnoxius qui rationibus ipsius cibaria et vestiaria accepisse reperiuntur. respondit ab omnibus.

Idem. [illegible]

ve manumiserat alimenta commoda que vivus prestabat, dari iussit. item omnibus libertis libertabusque suis, quesitum est an ad ea legata admittentur liberti patroni liberti sui, cui scribere solebat, ita epistula etiam emissa ad ordinem civitatis, uniuersitatis mandata erat, peteret salaria ei prestarentur, manifestando litteris suis eum suum esse libertum. respondit cum cuius notio est estimaturum ut si quidem vivus eam ei prestabat, in chyrographis nomine additam omissum admittetur, alioquin non. Basilice libertae x.

[illegible]

[illegible] ... Reliquerat aliquid ... Cibaria, puta ... Ex testamento ... Officio iudicis ... [illegible]

... Ab heredibus sicut Seio ... Pervenit ut ad se titulus ... Comparanda ... [illegible] ... Postumis ... [illegible]

societatis universae eorum permansisset, manumissi ab utroque eorum liberti communes facti sunt, eique ut viderentur patrono cibaria ex fideicommisso praestari possunt. Respondit non amplius quam quod vivus praebebat deberi.

Item. Seia cum decederet [illegible] relinquens ab his abstinere legatariis [illegible] testamento [illegible] singulis [illegible] alimenta vestiaria [illegible] quaesitum est cum tempus novum esset [illegible] mortis anno [illegible] tempore quo tempus expletum fuit pars eius videantur legata. Respondit officio iudicis heredes compellendos si fuisset relicta pro ratione temporis [illegible] restituentur.

Item. Libertis quos testamento manumiserat et in codicillis generaliter omnibus libertis menstrua [illegible] et annuos vestiarii nomine certos legavit; quaesitum est an testamento et codicillis libertis [testamento manumissis] fideicommissa omnia heredes praestare debeant. Respondit nihil proponi cur praestare non debeant, nam etiam ab his qui testamento cibaria eorum nomine legata acceperunt praestari quae codicillis relicta sunt.

Commanumissis testamento cibaria annua sicut in vita matre moriente praestitit omnis [illegible] filio [illegible] vestiaria ex praestita

tat cum impuberes fideicommissi libertas [illegible] Seia filia eius postquam [illegible] quae [illegible] decem [illegible] post mortem [illegible] patri [illegible] heredem est [illegible] Ab heredibus Stichum manumitti voluit et [illegible] Stichi manumittatur eique sicut Seio moriatur cibaria et vestiaria praestari a Seio [illegible] hoc libertatem [illegible] Pervenit [illegible] comparare [illegible] quaesitum est Sticho statu liberato et secuto prius autem defuncto Seio quam ad annum xxv perveniret an ab heredibus id quod Seius pervenit militia Sticho comparari deberet et supplere deberet utrum statim militia comparanda sit an eo tempore quo Seius annum xxv expleturus fuisset si supervixisset. Respondit cum placeat comparandam non ante deberi quam id tempus cessisset.

Postumis heredibus institutis a patre et matre substitutore facti actores manumissi a pupillo in eius legavit annua certis libertis suis et annua certis libertis [illegible] legata et aliis certis pro[illegible]

[illegible] ... exceptis filio ... [illegible] ... Libertis testamento manumissis ... Cibaria ... Condicio ... [illegible]

... impuberes ... manumitti ... cibaria et vestiaria annua ... Constituto ... Actores ... Cibaria annua ... Legavit ... [illegible]

[illegible]

decimā post testm̄ factū natā
filiā codicill' instituit. Sig'd
in testō q's. mentionē eius fecit legi
timā ei dare noluit. pro ab his
iis tertiā partē patrimonii filie mee
reddatur. secundis autē tabulis
facta pupillā substituit.
impuberibꝰ libertis illis quibꝰ
a parentibꝰ libertates dedisset
amplius alteri tantū quantū insi
gnis immunitato preter cibi
ria et vestiaria dari voluit. que
situm est. cū supervixisset filia te
stamento a patre et codicill'. post
ea autē decesserit. et fideicommissū
cibariorū vestiariorū etiam p
ad heredes suos transmisit.
an etiam et cibariorū vestiariorū
etiam p' ei pstitō commissū dari de
beatur. r. non videri. Item
quesitū an eorū que codicill' pri
dei commissū relicta sunt et tunc ptes
ad filiam pertinere deberent. r. nō
deberi. Item quesitū an alteri tan
substitutioni legatum. decem uncia et
tam pro quantitatis legatorū te
stō datorū computari debent. ut
dum partes quantitatis obtineantur
per codi cillos. quibus codi
cill' tertiā partē legatorū ad fi
liam suam pertinere voluit. r. inter
gū ex tabul' substitutionis de
beri. Cibaria et vestiaria pstita
commissū deberi. Item ait adiece
rat. quos libertos meos ubi corpus
meū repositū fuerit. ibi esse et
morari in loco. ut per absentiā
filiorū meorū ad sacra faciendū
meū memoriā meā quot
annis celebrent. quesitū est cū ex li
bertis qui ad diem mortis eius ad
heredes accessit. et ad sepulcrū
morari noluerit an alimenta
pstanda sint. r. nō pstanda.

Idē. Testō ita cautū fuit. li
bertis meis cibaria que et aliam
pbebam. ab heredibꝰ meis pstari
volo. Unus ex libertis ex volū
tate patroni negotiis singulis q'
dudū ante diē mortis abfu
it. et hic cū cibaria que ante
acceperat. mortis tpr̄e non accep.
cū tam liberto ceteri testō patroni
sicut et aliis que viaticū manu
misit legatū v. deberetur que
situm est an isti quoque cibaria
et reliqua que ceteris libertis legata
sunt debeantur. r. cur non.

Seius. Stichus vinctus meus ne
pb lib esto. cui x. autē annua
dari volo. quod inter me eo pt'is
nōibꝰ. et stichō cū tribus alie
nis a libertis legavit. is quoque q'
unius pstabat. deinde alio ce
pit libertis omibus que unius
pstabat dari iussit. quero an
stichus preter suū legatū ali
menta petere possit. r. secundum ea
que pponerentur nō posse. Item
cū alimenta libertis in annū s'q; sci

[illegible]

xxxiiij

De auro et argento mundo et ornamentis et unguentis vestibus vel vestimentis. 168

[Gloss, top left:] ... l. ... de an. le. ... Diarijs. al' diarijs relictis ... quod alicui singulis diebus pro alio relinquitur ut ... C. de trit. ... al' est vestiarium ... si male quis ... vestiarium.

[Gloss, top right:] ... sufficit ... Ceteris ... limita relicta ... Regulis. si ita ... legatis ... C. de trit. ... Cum filio ... legatum alimentorum ... legatum ut ei ...

reliquerit ad rem publicam expostu-
lare quod ei legatur dari voluisset. Que-
ro si ab heredibus tribunali alibi in viu-
ab herede instituto an ad rem pu-
blicam. Titia usumfructum
fundi legavit Mevio, eiusque
fidei commisit uti de reditu fundi
praestaret Pamphylo et Stichio annua
certe nummorum quoad viverent.
Quero an mortuo Mevio heres
alimenta debeat. Respondit nihil pro-
poni cur debeant praestari ab herede
nec ab herede legatarii nisi
id testatrix manifeste probetur
voluisse etiam finito usufructu
receptum esse et in praestare sufficeret.
Cum filio herede instituto per fidei-
commissum libertatem Pamphylo suo
dedit eidemque cibariorum nomine legavit
quinque aureos et vestiarii nomine in
singulos annos quinque aureos, sicut filio
eius moreretur. Quero filio de-
functo an alimenta deberentur. Respondit si
condicioni paruisset, debita post mortem.

Diarijs seu cibarijs relictis
neque habitationem neque vestiarium neque calcea-
rium deberi post mortem placet, quia de
cibo tantum testator sensit.

Cum alimenta per fideicommis-
sum relicta sunt non adiecta quan-
titate, ante omnia inspiciendum est
quae defunctus solitus fuerit ei
praestare, deinde quid ceteris
eiusdem ordinis reliquerit: si
neutrum apparuerit, tunc ex facul-
tatibus defuncti et caritate eius cui
fideicommissum datum erit, modus sta-
tui debebit. Cum Titius libertis ali-
menta debebit, heredes eius in
cibaria adiectum relinquerat ut
hunc, sed cum post alimentis
in his relinquisset, non aliter ea sa-
tisfacta esse ei praestari debere
quam si ab herede libertis suis
fideicommissa fuissent, et postea fuisset
decreto agentem alimentis receptam
cum heredes fuisse non minus va-
lere vim et alimentorum constitutorum.
Illa autem adiectione humanius scrip-
sisse magis esse plerumque quam
ad usumfructum constituendum pertinere.

Paulus. Respondit eum quem de ad-
victu necessaria ei praestare cogendus est
plenius esse ergo ali-
mentorum legatum ab eo dici, ut est ve-
stiarium et habitatio et cetera, immo
ambo coaequantur.

De auro et ar-
gento mundo et ornamentis unguentis
vestibus vel vestimentis legatis. ac.

Pomponius. Si alii vestimenta,
alii vestis muliebris
nominatim legata sit, ea
quae muliebria sunt, ea quae speci-
aliter legata sunt, reliqua
alii debentur. Idem est, cum alii mundus
mulieribus, alii argentum legatum
esset, de argento quod in mundo esset. Item de
statuis marmoreis, cum alii statuae, alii
omne marmor legatum
esset, praeter duas nulla statua ...

[Gloss, left column foot:] ... non debi. al' est ... si placet quod tunc ... Cum alimenta ... C. de an. le. ... de testis ... Cum filius ... Debebat ... Cum legatum ... C. de usufr.

[Gloss, right column foot:] ... ut si solum ... vestiarium et habitatio debeat ... De auro et argento legato. ... diarijs ut s. e. diarijs ac. Si alii vestimenta ... Cum muliebris ... Reliquum ... de argento quod in mundo esset ... Item ... Ceterisque omne marmor ... Legatis statuis ... in mundo ... ac.

[Margin, left:] Cibaria ... quiviis ... prestari ... debetur ... voluntatis ... prestatione ... quoque a re publica.

[Margin, left:] fi. pe. xviij

[Margin, left:] praestari simo ... ex usufructu

[Margin, right:] ... legati ... alimenta ...

a [illegible] pondo [illegible] in [illegible] ut [illegible] sic [illegible] l. [illegible] de solu. l. [illegible] de sol. cum quo [illegible] dic [illegible] ut [illegible] alias [illegible] tum hic non [illegible] ut no. in [illegible] l. si [illegible] argentum [illegible] mutui l. aliud [illegible]

cum filius [illegible] nec lapides preciosi sic [illegible] de dolo [illegible] a [illegible] unio [illegible] quer. ac. — b. Solut. legata [illegible] filia ac. — c. [illegible] non [illegible] fuit [illegible] testi. — d. [illegible] sit legata [illegible] — e. [illegible] l. ornamenta [illegible] dic [illegible]

marmorea legata [illegible] Item in urbanis [illegible] in dispensatione [illegible] Cum enim pondo [illegible] argenti [illegible] sus [illegible] iure [illegible] [illegible] est [illegible] est genus [illegible] legatum sit.

Africanus. Quae [illegible] ornamenta in usus [illegible] causa uxoris [illegible] quae eius causa parata erunt [illegible] post mortem [illegible] eius decessit [illegible] mulieri [illegible] testamentum [illegible] statore mulieri [illegible] mortua erat [illegible] non [illegible] legatum videtur [illegible] sicut [illegible] legatum [illegible] [illegible] quae [illegible] decessit [illegible] nat quae mulier [illegible] et quaeratur an post [illegible] beantur [illegible] uxoris causa parata.

Celsus. Uxori legavit quae eius causa parata sunt [illegible] ante mortem [illegible] non deberi quae ante [illegible] parata fuerunt [illegible] Paulus ait [illegible] questio est [illegible] post [illegible] uxore voluerit.

Gaius. Cum [illegible] [illegible]

[illegible] lanam [illegible] legata [illegible] purpuram [illegible] coloribus [illegible]

Africanus. Apud [illegible] scriptum est [illegible] [illegible] [illegible] legatum [illegible] [illegible] [illegible]

Marcellus. Seia [illegible] publica [illegible] [illegible] [illegible] postea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Marcellus [illegible] deberi. Item quero si [illegible] possit [illegible] [illegible] querere [illegible] [illegible] ornamenta [illegible] [illegible] esse [illegible] possit [illegible] ornamento [illegible] [illegible] Marcell. [illegible] [illegible] legatum [illegible] constitutum [illegible]

fungatur [illegible] sic [illegible]

d Quae [illegible] ut [illegible] l. unica [illegible] ac. — e. [illegible] legatum [illegible] ratione videatur revocatum [illegible] [illegible] voluntate [illegible] de sol. [illegible] voluntate [illegible]

f [illegible] ac. — h [illegible] bona [illegible]

i [illegible] — k [illegible] legato [illegible] — l Apud [illegible] lapides [illegible]

[illegible] ornamenti [illegible] Marcell. [illegible] legato [illegible] lanam [illegible] legatis [illegible] [illegible]

[illegible] legatum [illegible]

tiby in pn. l. fructo. alii e. sex. de usuf. le. quidā. et. § deb. in l. Si ita ut meū. luū i meū leagt ... quo eo res. ut cū lue. eū legerit ub. ... l. nūmis. ... quid ad tē ... ut ... sicuti ut eī sicuti ... pleris. ut s. de l. ... l. sextū ... ad l. ...

cassius — ... Cum ... in uestē ... ut p mulieb... tm stellant ... ... ū dic ... stringe uestē i muūd ut p muliebrib tm stellant ... gore. ul' s uba testi ... aliud ... l' cgteite ... nō obstat. e. de p. ... na q i s. ... ... l. quāl ... dū l' dic q ū ... derogaco ... legatis q ...

esto quae testo dareretur in suam spem non per manifestum ... [illegible] ... ... [illegible] ... quod ... [illegible] ... [illegible] ... muniam.

Item. Lucius titius testo scripsit ... [illegible] ... parua martia ... nouā publicā ... quam ... lo ymagines argenteas ... [illegible] ... ... [illegible] ... eorum ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible]

Paul. Si ita esset legatum uestem meam argentum meum dampnas esto ... dare id legatum uideri quod testamenti tempore fuisset presens. quia tempus semper intelligitur si aliud comprehensum non esset. nam cum dicit uestem meam argentum meum hac demonstratione meum presens non futurum tempus ostendit. Idem est et si quis legauerit ita seruos meos.

Item. Plautius mulieri ita legauit. quisquis michi heres erit titie uestem meam mundum ornamentaque muliebria dampnas esto dare. cassius ait. sin apparet quid sensisset omnem uestem

... testi legatā ... paul. ... scribit ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... significatione ... [illegible] ... [illegible] ... applicari ... [illegible] ... [illegible]

Iabol. Cum certum auri uel argenti pondus legatum est. sui speciem testi signata sit in materia non precium presentis temporis spectari debet.

Pap. Quintus mutius ait si pater familias uxori uasa aut uestimentum aut quodpiam aliud ita legauit. que eius causa comparata essent. id uidetur legasse quod magis illius quam communis usus causa paratum esset. pomponius. sed hoc uerum est non solum si proprius uiri et uxoris communis usus fuisset. sed etiam et liberorum eius aut aliorum alicuius communis usus fuisset. id enim uidetur demonstrasse quod proprio usu uxoris comparatum sit. sed quod quintus mutius demonstrat uasa aut uestimentum aut quod aliud. eiusmodi est ut falsa sint que subiecimus. multum enim interest. generaliter aut specialiter legentur hec. nam significaliter. ueluti que uxoris causa comparata sint. ulla est illius diffinitio. Cum non ita scriptum ... fuisset uestem meam illam pur

si § sima ... ut poma uel aliter ut mō no. ... ... Cum ... ... [illegible]

purpure autem nomine contineri debet. Item ad
lectum sive que eius causa empta parata ve
essent. Item empta aut parata mulieri
ei certe si ut legatum omnino eius causa e
rei corpore legato certe mulieri
falsa ... non perimit legatum.
veluti si ita sit scriptum: Stichum
quem ex Seia uxore emi ... cum
mihi aut ex illa aut ex alia uxore
natus est, legatum nichilominus
valet. Plane si ita legatum fuit ut usa
aut vestimenta aut que uxoris
causa parata sunt ... quintum mu
cii sententiam (quo casu satis non
est etiam si aliene res hec fuerint
quas putavit testator suas es
se) ... casus ...

Paulus. Si quis legaverit aurum
gemmas margaritas que in eo
auro essent, etiam id aurum cui inge
mme margarite inessent legasse
se videtur.

Pap. Si imagine legata heres
... tabulam solvit, pot
dia ... ex testo ... quia le
gatum ymaginis non tabule fu
it.

Scevola. Verum qui legavit his
verbis: mundum muliebrem ornamenta
mentum et quecumque ... ei do
nari ... eius causa comparavi ... dari
dari volo. Quesitum est an etiam ei
... cum multis que semper ...
... ... ei ... sicut
... ... que
sit an exceptio clausula vestis

quam ancillas vel lectum emisse ei
... uxoris sue ... vel fecerit
presentem ... prestanda.

Pomponius. Si statuam legaverit e po
stea ... statue brachium
... statua a lega
tario vendicari potest.

Scevola. Si presens aurum vel argentum se
post ... legat ... petit in
... parata prout que
quod tibi specialiter in auro et
argento legavi ... cum mo
rietur ... illi
illi annis ... usu
dum viveret tibi sufficient. Quesi
tum est an usus ... auri et argenti
solus legatarie debeatur ... sed
ubi que ... ...
... ...

Item. Filias impuberes patris in
manente matre scripsit heredes
eisque patrem ... substituit
... scripsit: quisquis michi
heres erit ... eius ... tutoribus
... ... aurum
argentum vestimenta quibus
ego ... filie
... ... cum filia
... ... abstinuerat
... ... possessione
... que ... ...
patris ... fideicommissum
... ...
scriptum est ... ...
... ... quo ...

[illegible]ius futurum esset is cui dabatur.

Ulp. Si argentum ex annulo legetur vel aliae materiae iunctum vel emblemata inaurata legantur, et sequentur ea que propria sunt.

Scaeuola. Qui uxori sue legauerat bonorum suorum decimam et mancipia et species argenti quas ex ea fuit cuius anulique quesitum est de dol. ab his qui herbdi [illegible] pr uxoris fuissent, quesitum est, si uxori non fuisse, an pretium eorum legari deberent. respondit legatario non deberi si ea vivente non sint ... applicet. Idem testator fideicommisit uxoris ut quod ad eam ex testamento eius pervenit alumpno communi restitueret: quesitum est an et eas res quas prius uxoris sue fuisse testator scivit et eidem percepit alumpno prestare debeat. respondit si prius fuissent non videri de his legatario actum. Item quesitum est. Mulier testamento et postea codicillis multas species vestis argenti quasi ipsa se confecisse vel habere significaverat, specialiter prestari coniunctim reliquerat. quesitum est an non alie legatarius extent quam que in hereditate inveniuntur ... ex re ... que invenirentur ... in hereditate.

Pomp. Cum aurum vel argentum legatum est, quod auro argentoque relictum in sit legato continetur, sive ferruminatum infectum sit, sicut in cameris auro figuratum platee[?] eo legato non continetur, sicut pondus auri sit legatum vel argenti magis quantitas legata intelligitur, nec certa species tangitur. Si argenti facti pondo centum sint legata, ex facto argento debebitur legatum. Unde est quesitum apud Celsum an quae vasa ita possunt separari ut sculptura sic vasa non separantur, illa eo optio fuerit relicta. respondit Celsus libro xviii digestorum: si centum pondo argenti fuerint relicta, an repleri debeant, ut sic apprendantur, et Proculus et Celsus aiunt excepto plumbo appendi debere, et cum tenuibus replumbatae affiguntur et in rebus plane sicut vasa scula argentea, ut puta lances quadrate sint legate cum plumbo quo continetur, eum sequentur. similiter quaeritur sicut argentum legetur, an emblemata aurea que in eo sunt eum sequentur, et Pomponius libro v ad Sabinum distinguit multum interesse certum pondus ei argenti facti legetur, an non argentum factum si pondus non continuum si argentum factum continuum. quoniam argento cedit quod adsit, argentum vincitur, et que adiuncta clavi aurei purpura pars sunt vestimentorum.

Pomp. Et sive sunt clavi vestibus consuti cum veste legata continentur. Idem Celsus libro xix digestorum. Conventionis scribit aurea legata est que in aurata sunt non contineri nec aurea

a. Est ... sibi ... tra sint suptum ... puellarum auri ... eriam ... ac. — b. Multi. quia ampliauit ... dicremoti ut reponeret ... emp. l. fidi. § fi. ... sunt ... ornamentis alterius rei ut ... ac.

c. ... a ... ad ... ac.

d. Item ... ac.

e. Multum ... argento ... auri ... ac.

f. ... quis.

g. Extrula argento ...

h. Argento ... ac.

i. Suppellectili sunt ut

emblemata que in affixis ob
argenteis sint, quamvis aurea, auri
appellatione anuli aurei contine-
tur. Queritur ... minime
satis ... est. Item ...
continetur lectum planum argenteum
vel siqua alia supellectilis argen-
tea sunt. Argenti appellatione non
continetur. Similiter argentum vina-
rium non continetur. Argentum ...
ideo me dixisse quia argenta-
rio patrem familias reponere.
Sed nec ... argen-
teas vel sigilla argentea
que in ... reposita sint ...
vel imagines argenteas argenti ap-
pellatione contineri ... nec spe-
culum parieti affixum vel etiam
quo mulier ... uti ... sint ...
... argenti nomine ...

Argento facto legato ... continentur
... argentea ...
tum vel ... tabu-
... vel ... cum his similia
... que supellectilis sunt.
Cum vasa sint legata, non solum conti-
nentur que aliquid in se recipiunt
edendi bibendique causa paratum,
sed etiam que aliquid in se substi-
nent, et ideo scutellas vel promulsi-
daria contineri, repositoria quoque con-
tinebuntur. ... appellatio
generalis est ... vasa ...
... aurum argen-

n appellatione ... in ...
... non factum. Quid ergo
si ... sit argentum ...
... factum ... argen-
tum ... appellatione ...
... appel-
latione contineatur ... caelati ...
... Si cui ... ca-
... argentum legatum sit ...
... argentum ... legatum ...
... caelaturam
... de aquimanariis ...
... continetur ...
... argentum vel ...
... vel ... ad coquendum ...
... continentur ...
... magis ... cum ...

Perveniamus ad gemmas in-
clusas argento auroque. Et Sabi-
nus argento auroque ea cedere ait: ei enim
cedit cuius maioris est pretii, quod re-
cte expressit. Semper enim cum quaerimus
quid cui cedat, illud spectamus
quid cuius rei ornandae causa adhi-
beatur, ut accessio cedat princi-
pali. Cedent igitur gemme phialis
vel lancibus inclusae auro vel ar-
gento. ... coronis ... ...
gemme coronis cedent ... et hoc ...
... margaritis quoque ... auro
... est ... si margaritae ornan-

... de opere non ... ad ... ut ... lectis ... continetur ...
... de usuf. ... ac.

k. Aliquo. liquidum.
l. Substinentia. non liquida. ac.
m. Scutellas. ad ... exempla.
n. Promulsidaria. in quibus promittetur mulsum.
o. Repositoria. ad ... esse ... reponunt. ac.
p. Vasula ... in manibus ... reponunt. ac.
q. In ... mag. ... qualitate ... quos ... cum ... ut ... quo modo ... ut ... ac.

r. Celabuntur ... argentea ... — s. ... — t. ... — u. Sicut de aquimanariis ... argento ... ac. — x. Tamquam ... de mulio ...

a. Coquinatorium. i. quibus utitur in coquina ... argento ... expeditum. § argenteis ... de usuf. ... ac. — b. Perveniamus argento ... ac.

c. ...
d. ...
e. ...

g. Sed ... margaritis ... ac.
h. Item in gemmis ... ac.
i. ... ac.
k. Sabinus ... margarita ... ac.
l. Cedat ... ac.

a. Commurina. q̃ ... ut s. de supell. le. l. m. § de murri ... legato gemmeis vasa ... ut h̃ ... ac.
b. Gemma. i. de auro ... f. k. — c. Continet. velut aureos ... sequitur ... principalem.
d. Gemea. ... te gemmis ... ut ... ac.

di aurũ gr̃a adhibite sunt a
uro cedunt. Sed gemmam argenteis
cedere ... in gemmis anulis
inclusis. Gemme autem sunt per
lucide materie. quas ut refert
Sabinus. lib. ad Vitellium. Servius
a lapillis eo distinguebat. quod
gemme essent perlucide materie.
velud smaragdi. chrysoliti.
amethisti. lapilli autem contra supe
riori nature. ut obsianum. veien
tanum. Margaritas autem nec gem
mis nec lapillis contineri satis con
stare ... Sabinus ait. quia
concha apud rubrum mare crescat
et quo alatur. Murrina autem va
sa in gemmis non esse Cassius scribit.
Cum auro legato vasa aurea conti
nentur. et gemmis legatis gemmea va
sa. Similiter sive gemme sint in
aureis vasis sive in argenteis. sive
auro argento ve cedent. quoniam hoc
spectamus. que cuius rei orna
nde causa sunt adhibita. non
que sit pretiosior.
Paul. Si ut habile gemme ge
nus possint incluse auro suo in
tunc auro gemmis dicimus cedere.
Pomp. In argenteo potorio au
reum eminens sit in quo bi
bi possit. an etiam quod ad parationem bi
bendi comparatum est. veluti co
lum argenteum colo dubitari
potest. sed propius est ut hoc quoque

a. Defecta. i. ab illo glo ... — b. Preterea. ... — c. Contextum. ... — d. Contineb(it) ut ... vestis ...
e. Vestio ... f. Combina. que fuit de bambasia.
g. Induendi. ...

Unguentis legatis
non tantum ea legata videntur quibus
ungimur voluptatis causa. sed
et valetudinis. qualia sunt
commagena. glautina. crina. ro
sacinum. colum. nardum purum.
Hec quidem et quo elegantiores
sint et mundiores unguntur
femine. sed et quibus unguentum nar
dinum... Cassius ait consultum se respondisse
se cum alteri escarium legatum
esset escarium cedere.
Ulp. Vestimentum. i. ... tex
tum et si textum non sit ... si sit
consummatum ... in tela est. non dum
pretextum vel detextum contextum ap
pellatur. quisquis igitur ve
stem legavit ... substa
mina legato continebitur.
Idem. Vestis et vestimentum lege
tur nichil refert. vestimentorum
sunt omnia lanea lineaque vel se
rica vel bombicina. que indu
endi. precingendi. amiciendi. i
nsternendi. iniciendi. accu
bandi causa parata sunt. et que
his accessionis vice cedunt. que
sunt insite picture clavique qui
vestibus insuuntur. Vestimen
ta omnia aut virilia sunt aut
puerilia aut muliebria aut
communia aut familiaria. Virilia
sunt que ipsius patris famili
e causa parata sunt. veluti toge.

camisie. precinge(n)di ut cingula.
amiciendi ut cla
mis et tegendo ... amictum. inste
rnendi ut tapeta.
argentum potorium alteri
iniciendi ut culcitre ... accubendi ut ... ac.
h. Que sunt ... ac.
... ut ... vestis. ac.

e. Aurum ... ut ... ac. f. ... di ... ac.
... ad ... ac.
g. Sicut habile ... ac. h. In argenteo ... ac.
... ad modum ... colum.
i. ... ac.
k. Unguentis. ad illa ... de unguentis
l. Valitudinis. ... ac. m. ... unguento ... n. ... o. ... ac.
p. Vestimenti ... h(ug). ... sive ... ac.

i. Vestimenti saga aut ... vestis ... hug.
k. ... ut ... l. ... p.

... hec est vera ... alterius ... altero accessio fuit ... ac.

— a. Penule que per ... id est uel uestis alia dicit paretes uestis sine ampla. — b. Ordinandi al' ornamentorum magis appellone continebuntur. — c. Caprine, fac. .i. l. argumento ff. ead. l. ut uestem, ac. Argumento, contrarium fac. per ... ac. — e. Coactilia, ut legatur. — f. Tegimenta, .i. coopture scilicet

tunice, paliola, uestimenta,
stragula, infinita? et siga et re
liqua similia. puerilia sunt
que ad nullum alium usum per
tinent nisi puerilem, uelud toge
pretexte, aliculae, clamides, pu
ria que filiis nostris comparamus. Mu
liebria sunt que matronis
causa sunt comparata quibus uir non facile
uti potest sine uituperatione, uelu
ti stole, pallia, tunice, capitia,
zone, mitre, que magis capitis
tegendi quam ornandi causa
comparata, plagule, penule. Com
munia sunt quibus promiscue utitur
mulier cum uiro, uelud si eius
modi penule pallia uel cetera
huiusmodi quibus sine reprehensione
uir uel uxor utatur. Familia
ris uestiendi parata sunt, sicut
saga, tunice, penule, lintea, ue
stimenta, stragula, et cetera con
similia. uestis etiam ex pellibus
constabit, item pelles, item pelles
caprine, anguine uestis est.
Paul'. Quidam tunicas et stra
gulas ex pellibus nonnulli habent.
Ulp. Argumento sunt et nationes
quedam uelud sarmate, qui
pellibus teguntur. Arbitror etiam
coactilia uestis esse. Aut tegumen
ta subselliorum? Hinc legato ce
dere. Inter margaritas ... et
fibule tantum ornamentorum magis causa

uestis sunt. Tapetia uestis esse
dixit? que aut sterni aut in
ici solent. Sed stragulas et bis
lona? que equis insterni so
lent, non puto esse loco uestis.
Et sicut crinales, pro uilis ... et
pilla, et similia uestis loco
sunt, quia pro corporis uestitu.
Alia causa est ocreatum? quia usum calci
amentorum prestant. Ceruicalia
quoque uestis nomine continentur.
Si quis adiudicauit (glossed: legauit) uestem suam,
apparet etiam eum sensisse quia
ipse in usus suos habuit ... ci
dere ... uestis erunt, item pelles, ca
prine ... agnine uestis sunt.
Cum liceret uestem legatam esse
tunicas, omnia et puellarum et
uirginum. Pomp. libro ... ad Sa
binum recte scribit: mulier
cum omnes dicta que cumque sexus
feminini sunt. Ornamenta
muliebria sunt quibus
mulier ornatur, uelud in
aures, armille, uiriole, an
nuli preter signatorios, et (alia que ad) alia
a re nulla parantur nisi
corporis ordinandi causa; quo
ex numero etiam hec sunt aurum,
gemme, lapilli, quia aliam nul
lam in se utilitatem habent. In
Mundus muliebris est
quo mulier mundior fit.
continetur eo speculum.

— a. Conciliare? uel batoncelli et camellecte? — b. Sigtores, .i. quo
sunt tegatores? ut .s. de testis ad testum ff. signum ... fac. .i. de u.
sig. sigtor. l. ac. — c. Conditus, unguenta, ff. ff. s. eo ... ipse
et unguentum ut .s. e. l. in argento ff. ... expediat ff. fr.
— d. Vasa, e. de tri. lei. in ... ipso [illegible]

— h. Crinales al' circulos cincinnos? ad capud circulant. al' cingula ut calige lanee uel linee et pedules .i. calciamenta. — i. Impilea, ad tegendum capud, uel pileatum. — k. Coronam a camelorum. — l. Ceruicalia, quibus cooperimenta incumbant .i. caput b. h. ... quod sub capite in lecto tenemus. — m. Sigis, similiter sternitur, appetitur .i. e. cum in testo uel peditulus, ff. item cum quereretur. — n. Item, uel corpus testium ut .s. e. ... uel ... — o. Vestis erunt uera, ... uestis ... ac. — p. Consilium feminini, in larga significatione quia ... ut ... — q. Ornamenta ornatur preter uestem ut .i. e. ornamentum. — r. In aures, quia auribus perforatis suspendi solent.

... in ... libro ... ac. — g. Exceptis, .i. aptum ... ab eo cum ... — h. Ornatricem, secus in eo quo fiunt mundiores fiele ut .s. e. in argento ff. ... e. l. ... mundo ac.

— a. Quiuis ex ueste .i. ex mundo uestis. — k. Magis ornatus. Quia uir ita teget. — l. Ordo, per ... — m. Nomine, sicut co[n]tegatur, h. ut. ut de mundo uestis sit. — n. ... principalis.
— o. Corr. ornamentorum. — p. Tegimenta, per ... ac.
— q. Quidam iudices, fac. s. de l. in libro ... quantum ... [illegible]

.i. uestes que tegunt ... et stricturam ut ... ac.

a. ... uidit q' erit mollia p' se ad ornandum colli ul'

pectus ... st ... de ... ... familiam.

pectus .i. e. l. ... ornamentas. de fundo ... .i. ornamentum ... ornatum ...

matule. Unguentum vas ad un
guentum, et si qua similia
dici possunt veluti librari
orum. Ornatricum hec sunt:
vitte mitre semicintie clau
dicabus, acus cum margarita, quam
mulieres habere solent, retic
las, crocyphantia. Sic et in mu
liere hec solent poni et mundi
nomine continentur sole et congi
in his que se cum incidunt
loco in balneo aut sepe ornatu
nitori comparata aliqua et si pro
ficiunt ornata non tamen ornamenta
sunt margarite si non soluta
sunt vel quin aliqui lapides, si que
eventus est diceret. Si est orna
mentorum legatum quod si adh
uc sunt auro vel margarite
vel gemme ornamentorum loco
non esse nisi alia mens fuit
testatoris. Hec quoque que ad
honorandos ornamentum appellant
comparandi voluit. Unguenta
quibus ungimur quibus ungi
tur nalli unctionis causa ut ossi
gnarentur.

Paulus. Quamvis quedam vestis
sine magis ornatus gratia quam
ut corporis tegendi sint pertinent
tamen quod eo nomine sunt operiuntur
tamen vestis nomine quam ornam
entorum sint. Item vestis ornamentorum
esse constat quibus ut in mu

lieres vetustatis ornantis
causa operiunt, neque referunt si que
dam corporis aliis quasi usui
prebeant sicut mitre et an
adamata quamvis eum cor
pus tegant tamen ornamentorum
non vestis est.

Ulpianus. Quintus Mucius libro
ij. iuris civilis ita diffinit:
argentum factum vas argen
tum videri esse. Cum enim argen
tum omne legatum est et nummi
in quo legatus esse videtur, quo
circa non facile cum quis
quod argentum nummos opi
natum ea argento facto legato. Et
puto nisi evidenter contrarium sensisse
se testatorem apparet nummos
non contineri. Argento ci
legato quod suum esset, hoc ideo quod suum
videtur suum esse sine dubio
non debetur. Idque incerto esse
hoc ideo quod non videtur suum esse quod
vendicari non possit. Cum
aurum vel argentum factum lega
tum est, si id factum vel collisum fuerit
non continetur. Prius enim consum
matum aurum vel argentum factum
non videri. Quo commodo et nos quoque
firmamus argentum autem factum
... collisum non mutare in
cas diffinitionem si in testamento ...
Cum legatum est omne aurum
quod suum esset cum moreretur

... ei et aurum factum ... patris fuit, quod cum moreretur, vendidit, postea autem suum esse, si quando in ... bitio ... eius ... est inter ... quo sit legatum, et quo aurum aliquid est effectum, sive id sua sive alterius usus causa paratum esset, velut vasa aurea, emblemata, anuli, aurum muliebre, ceteraque quibus rebus sunt similia. Si sunt factum, ut ... id quod ... paratum est non possis ... sine detractione ... ab eo pater familias in certum usum fuerat relicto videtur legatum esse. Si autem aurum vel argentum signatum legatum sit, non pater familias videtur etiam legatum esse, quod eius aliqua forma est expressa, velut quod Philippi sunt, ceteraque numismata et similia. Argento legato, non puto vetitum esse ... argenti numo fiberetur. Argentum factum ... quis ita diffinietur quod neque in massa neque in lamina neque in sigillo neque in suppellectili neque in mundo neque in ornamentis sit.

Tryph. Cum in testamento alienum argentum quod usus sui causa paratum esset legaretur, ... quaesitum est quod aurum ... usus sui causa paratum esset ... argentum ... auri pater familias ... ad ... usum paratum fuit ... neque ... sicut ... argenti ... argenti, hic quo ipse non teneretur, sed commodare ... solet ... gratia placuit, quod vicens sui causa paratum esset non omnium.

Flor. Si quando alterius generis materia auro argento vel aere ... sui causa ... aurum vel argentum legetur ... quod in ... esset ... aurum argentum materiae sit accepto auro, argento ... usus pater familias ... esse.

Paul. Si quis ita legaverit, uxori meae mundum omnem ornamenta ... seu quae eius causa parata sunt, do lego: placet omnia deberi, sicuti cum ita legatur, uxori meae quae sunt ... ipsius ... do lego, omnia deberi, ... verbis ... seu ... quae ... legata ... paratum est.

Labeo. Qui lanam marinam ... relinquebat ... legaverat ... ceterum ... minore ... illi lego ... generationis ... legata ... responsum est ... quam lanam ... pater familias ... voluisset.

Paul. Pedes ... argentea ... signa, sigilla ... ceterae ... omnia quae ad ea ... redigi possunt argento ...

sic lex expōit miōre ut īstit̄. de lib. & lib'tio2

—a. P edicul' pdiculi dn̄r q̄si argētea sustētacula q̄b' uasa ſreo q̄r uelud pedib' sustētant' ꝯ o. h ei ꝑ imitatē q̄ rē pl'

—b. E nea. signa de ere dn̄r sigilla a sig' errore fact' ſ argēto fa

Eachūc quosdā pcūtus de ere az. ī fac. s. e. l. si q̄ñ. ꝯ s. de l'. m.

stūs ī reb; publicas ꝑ pmi pusll defens ut no. C. de ep̄is & cle. quisq̄l. ī dubio uah; ꝯ ff. s. de l'. i. sicut & uc. de l'. m. plus [illegible]

—a. Item p' [illegible] de tritico. l. e. l. f. ī ꝑ [illegible]

s. sicut eorū estīo a fac. s. ꝑ. s. at. —b. Ite [illegible]

—c. Apuerit a ce ꝑe ꝯrent dito cū te. —d. Basilica [illegible]

cedūt. Auro suo ĩnaurmentū tur gem[illegible] anulis [illegible] ꝙ p[illegible]

pt hec anulorū [illegible] cymbia argentea [illegible] aures illig[illegible]

ta [illegible] que ta [illegible]

tis mulieb' [illegible] fo[illegible]

bus aspsis [illegible] auri pōi [illegible]

auro suo ĩnaum [illegible] au

rea ē ol[illegible] que in[illegible]

dib; [illegible] argenteis [illegible]

e rep[illegible] possent [illegible]

lis. [illegible] labeo [illegible]

aut [illegible] auro [illegible] huius

sit legati [illegible] aliq̄ uin

a anuū [illegible] clusa [illegible]

matene [illegible] aur [illegible]

Argento potorio. u'l escario legato inhis q̄ dubiū ē cuius gn̄is sit e ꝯsuetudinē p̄tris fa. ſ spectandū si ē in his que et[illegible] ē eius gn̄is [illegible]. Q[illegible] in pli[illegible] nōie sue argē tū escariū legauāt ꝯ tinet ē cū ꝑ[illegible] fa. i argento suo uasa hūit q̄bus pro bas[illegible]. an legato hec quoq; uasa ꝯtine tur. s[illegible] cū que [illegible] legato. hec ā pli [illegible] mea [illegible] ma. [illegible] tibiq; hēto, hornamentū om̄e meū muli ebre cū aurea [illegible] muli ebr[illegible] app[illegible] negotiatīe [illegible] genti [illegible] [illegible] legato [illegible] fuerit

fuit mulieb[illegible] hūit [illegible] gencu' [illegible] [illegible] legati [illegible] uasa [illegible] gen[illegible] argētū [illegible] to [illegible] ficius intelligi posse [illegible] [illegible] auro si[illegible] [illegible] testū fecit hūi. Labeo te stō suo [illegible] non ā tam legauit uestem mundum omē ornamentaq; muliebria oīa lanā linū purpurā [illegible] colora facta īfectaq; oīa [illegible] no inuenit fucura rē nō necciā libro [illegible] quia labeo testā lan[illegible] coloria scrip sit. quo sit lana tincta lana [illegible] [illegible] [illegible] colora [illegible] omnis [illegible] si coloria debebitur fui appareat aliaq; fuerit uolū tate. sufficientia [illegible] mulie bre septē [illegible] legauit ei p[illegible] sibi legati ornamenta [illegible] lia. ī quib; gemme [illegible] marga nte insūt. insup a. anulos au[illegible] ste. [illegible] colorā quā [illegible] coloria. c[illegible] ē. ambe oīa mū[illegible] ꝯ[illegible] seū. [illegible] celus que [illegible] dūtaxat argentū balne[illegible] ar

Cuī gn̄is. ut ꝑ. talia sūt q̄b; s̄ cōm ꝯsuetudinē [illegible]

Consuetudinem [illegible] ī dubiis [illegible]

[illegible] ut hic. [illegible]

[illegible] —a. Unde [illegible]

[illegible] mutet sic. C. de testīo. l. test[illegible] de reg. iu. l. ī dubiis [illegible]

[illegible] de stīo [illegible]

[illegible]

—s. Ambo [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Argento [illegible] statutū [illegible] ofendibilia [illegible] arma [illegible] defendibilia [illegible] [illegible] q̄ uenit' bar

muliebri convenit. Item cum inaures in quibus duae margaritae elenchi et smaragdi duo legasset et postea elenchos ex his detraxisset, quaeritur an nihilominus detractis elenchis inaures debeantur. respondit deberi, id est quae summa neat in aures quamvis margaritae his detractae sint. De alio item quaero: cum quae tantum ornamentorum in armillis ex cerolitis triginta quattuor et item paris armillas triginta quattuor legasset et postea quattuor ex cerolitis et secundum margaritis triginta quattuor exemisset,

Item Paulus. Inter vestem virilem et vestimenta virilia nihil interest: sed difficultatem facit mens legantis, si suetus fuit uti quadam veste quae etiam mulieribus conveniens sit. itaque ante omnia dicendum est eam legatam esse de qua senserit testator, non quae re vera aut mulieribus aut viris sit. nam et Quintus Mucius ait scire se quendam senatorem muliebribus cenatoriis uti solitum, qui si legaret muliebrem vestem, non videretur de ea sensisse qua ipse quasi virili utebatur.

Idem. Scribit Quintus Mucius: si aurum suum omne pater familias uxori suae legasset, id aurum quod aurifici faciendum dedit aut quod ei debebatur, ex ea spes non praestatur, si ab aurifice ei repensum non esset, mulieri non debetur. post hoc ex parte una eam exceptionem fecit, non, ut credo, quod debetur: sine dubio ut praestaretur, si aurum libras suppleatur fuit. hoc autem quod ei debebatur ex stipulatu non praestari, ad uxorem cum illius factum adhuc non sit, id est quod suum esse non quo in actione habet legavit. si aurifice factum est. si autem dederit, ut ex eo auro aliquid sibi faceret, non mutavit legatum sui auri: dominium cum non mutaretur, et manet eius qui dedit, actione non est in aurifice. Proculus Pomponianus ut Tubero ea possideantur, ut nihilo minus uxori debebatur. quod si autem dederit aurifici aurum ut non tantum ex eo auro fieret sibi aliquod corpusculum, sed ex alieno quantum eius domum, etiam fuit eius aurifice quia permutatione fecisse videtur aurum, tale aurum non sit suum ad uxorem. Item scribit Quintus Mucius: si maritus uxori, cum haberet quinque pondo auri, legasset ita: uxori quodcumque uxoris causa paratum esset, uni heres uxori daret et si libras auri in pecunia mortis tempore aput quattuor libras non deberet, praedantur: in totis quinque libris habere esse obligatum, quoniam articulus et praesentis temporis et mortis tempore: in sequentibus quod ipsum quantum ad corpus iuris obligationem pertineret

dicitur, id est uti ipse vir heres sit
obligatus. item si ei cuius ex-
sunt haec aliena uiri relicta uo-
luntate libram, quam dimittere
uellet ex legato uxori, si fuerit
mutata uoluntas defuncti,
locum faciet doli mali excep-
tioni. ut si praestiterit mulier in
pecuniae .x. libras, exceptione do-
li mali summouetur. Sed si ne-
cessitate aliqua compulsus te-
stator non quod uellet dimiserit, ex
legato autem mulieri ex ipso iure
.x. librae auri debebuntur. nec
doli mali exceptio nocebit. aduersus
praeterea quod sua legata sunt uero alia
uero quod eius patrimonii sunt dic-
tissime scribit quidem his con-
uenit si fuit haec seu prima.
hanc in se excommoditate legata
a ideoque ipso iure aliena
libra auri amplius quattuor
pondo non remanebunt in obliga-
tione nec enim uidetur dimisisse,
quam exceptio aliena fuit testator.

Paul. Tunc autem etiam ei
qui sic meruit dare iussus aurum pon-
do .v. dare nolo. quaero an
heres ad praestationem urgeatur, ma-
teriae auri an ad pretium quan-
tum ad praestationem compellendi sunt.
Paul. respondit aurum et auratum et quae
queruntur pretium comparare aut
pretium auri, quantum comparari potest.

Item quaero si fuit constituta
pro ita pretium aurum ut in

terea ita praestetur. an uero eius
auro tenendi sunt. ab hac
sententia pupillum ad ea legis quae
pretium attinet apud successo-
res eius integre restituere nolen-
tes. Paul. respondit quamuis auro
legato etiam pondus dicimus, auream
praeterea iustitiae recte pretium eius
se uideri.

Scaeuola. Seiae dulcissimae pu-
pillae auream quam eligerit. Fidei his
dominis uti ut daret. quaero
cum in hereditate non sit, nisi talis
scyphus modioli facies, an
scyphum ex his spectabiliter eligere possit.
respondit cum omnia potius patera patella
dicuntur, posse eam ex his eli-
gere.

Paul. Ornamentorum appellatione
uestem muliebrem non contineri. nec
eam heredes eius mutasse
uendere.

Scaeuola. Titia testamento ita cauit:
Sallustiae mutuas species cum argento quae
uestis specialiter perfidiaui, fuit
sit relicta. quaero an ueste
sint legato cedant, quia quae in
hereditate inueniri essent, et re-
tis cauendum ut si in ueste fuisse
probetur. Sempronie pie lecta
plus coopertorii albi tunicas nec
cum paruolis quae eligeret dari uo-
lo. quaero an eam omnia ueste
a. ex hereditatis tunicas singulas et
paruolas septima eligere pos-
sit. respondit si electa tunicas singulas eam
electis rebus sensit hic non.

-a. Titiae primo praeterea adhibemus. s. e. l. a. s. f. r. l. cui actum est amicum impe-
tuitur tenendi. si quis autem hoc pignori. sed ar. s. iii. de sol. paul. respondit. sed
nisi ut creditor dispensauit — b. pupillum, hereditate — c. ite-
rum, si praetoris. — d. recte, cum ad hec instituta extinctio po-
test solum uti, s. de le. iii. ampliore c. ad bonorum [illegible] le. i. quae
[illegible] dubium facit. s. e. scie. de le. ii. an iii. f. sine actione.

-a. Sempronie tibiana, alio loco tietana. — b. eligit, id est semper prima
-c. Paruli, id est generaliter que ex his modi in qua testatoris
parte electorum pro ualet legatarius — d. Sumitis, alio loco si ut de-
-e. singulas, id est tres. — f. Si erit, id est in testatoris bonis
b. erat sibi. g. Et sex huius modi, id est restringi legatarius
ab testatoris proprie utitur scilicet statuto

-a. supra si dicitur [illegible] ista aliena aurum in inter
-e. Seie eligere, s. l. ii. sine auream, non quod idem auream a testatore dispositum restituat generaliter testatore praeterea. sic a. e. uiro et ii. f. in pro re. de l. i. sicut ut res et quod l. quod
-f. Ornamento, cum habetis quod solum [illegible] fuit est esse [illegible] eius in tali est ueste et [illegible] tenere uestita igitur l. cum te [illegible] sic tenet si si uiue-
tis ut de esse fuisse non facit testatoris ut tunc fac uenite de supplendi, e. l. ab se, sicut inuisi
tute sic ut principi ut s. de ost. s. l. et fre de fi applicatio, l. in g. f. pro ea cuiusque s. et ue sus. le. fi. de ore. c. augmentum, c. ornamento de le. i. uiri s. si uxorem, l. i. hoc quod
h. Non erit. in testatoris bonis
i. Cum coniuncti, si
est pro se ut ue. s. tibi ii. unde s. si re. e. l. o. e. scie.
rei eas esse quam fuerint enim.
quod est nullum. nec est d. s. m. propter. s. l. a. tel. i. si nominis est in te deest.

-b. Titia feminae appellatione nobis, e. s. sic ut ex ea ut ea
mellitum dominaeo ad hoc. e. si cum re pr. l. extinctionem
ad dotem suum debere exponens quoniam diuertere, restituere et non
uiui ut re de le. i. si enim, in pro. nec obstat. i. pro. g. ut
in dicto si qui solebat dominas alienas esse uir iniuente. s.
uenalis. ni si ille ipse in extinctio debet uti. s. de l. i. uos

k. Extinctae, non alio, id est extinctione pro alio solum sit s. e. tene
cum suis dolore. sed quod erit hic extinctio cum in genere sit relictum. respondit quod
ipse eligere illo extincta [illegible] ar.

[illegible]

est pahol. relicte ex his dum taxat
eligi posse que sint certi [illegible]
[illegible]
[illegible]
Seia testo ita cauit. sing[illegible]
dictorum humana [illegible]
[illegible]
[illegible] fieri uolo [illegible]
libr. [illegible]
[illegible]
[illegible] argentea [illegible]
ut ex argento [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Labeo. Si uxori mundus mulie-
bris legatus esset, omnino [illegible]
[illegible]
ex his [illegible] uxori [illegible]
fuissent [illegible]
[illegible]
aut [illegible] uxori [illegible]
Cum ita legatum esset [illegible]
domo mea erit cum morietur [illegible]
[illegible]
[illegible] argentum [illegible]
[illegible] Cassius domo
[illegible] Labeo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Titius [illegible]
[illegible] argentum [illegible]
cum moreretur [illegible] legatum
esset [illegible] moreretur [illegible]

[illegible] intus cellarum [illegible] testatoris
[illegible] statum esse d[ic]ebat. [illegible] fore sum-
missum ita statum esse.

Secundum. Medico suo contubernali.
[illegible] expeditionum communi in
[illegible] ita legauit. argentum ma-
torum meum dari uolo. quesitum
est cum pater fa[milias] diuersis temporibus rei
publice causa abfuit. quod uiatorum ar-
gentum uiatorum eo tempore cum ex-
tra [illegible] faciebat. d[ic]ebat. Uxori
sue testo ita legatum est. Septimie
domine mee. hoc amplius argentum
balneare. quesitum est an etiam id ar-
gentum quod diebus festis in balne-
o utebatur legato cederet. respondit
omne legatum uideri. Mulier dece-
dens ornamenta uniuersa dari uo-
lo. eodem testo ita scripsit. funera-
ri me arbitrio uiri mei uolo. et in-
ferri in quecumque sepulture
mee cum [illegible] ex ornamentis line-
as duas ex margaritis [illegible]
[illegible] heredes
[illegible] cum humi corpus da-
retur ornamenta que corpori in-
fuserat adici [illegible]. quesitum est
utrum ad eam cum ornamenta uniuer-
sa relinqueret pertineat an ad he-
redem. respondit non ad heredem sed ad legata-
riam pertinere. De liberatione legata.

Ulp. Omnibus debitoribus ea que de-
bent recte legantur. licet domino [illegible]
Iulianus scripsit. si res pignori da-
ta legetur debitori. actionem
ualere legatum habere [illegible] actionem
ut pignus recipiat prius quam

[illegible]

ex fac. s. de l. m. l. m. § f. ac. colere posse hoc prohibitio non exprimat. Si efficere heres heredis nec eum donavi ut ar. q. e. l. non solum, et cum § H ic. de l. i. suo alieno § testator in fac. ad hoc l. de fideic. l. si testator, et infra eo. de pact. l. heredi § fi. et sequentibus usque ad l. si unus ... si pactum eo. de hered. ista l. fi. et s. de usu. f. l. et atque

ut. o. § u. q. fra. e ab initio pre. usque ut. de du. r. l. m. § f. et sic. e. in re. de q. re. de iud. t. mich. § fi. at pam non egredit ptm ut s. de pos. fideiuss. fi. eis. qui pro obliquum quod e a. ut e. de usur. ... l. f. si ge. Creditor ... § i. f. illo debito, quod acceperat mutuum ... Tertio loci cum hoc societatis ... quod n. fac. totum quo ad totum

petitum a se solvat. Sic autem legare ut qui obligatus non debeat liberari. Sed si alia testator noluit sibi ... legato hoc pertinet ... ex plus liberatus.

P. Hoc ... a fideiussore non petatur ... non petere a reo posse petere. Sed a reo petere ... a fideiussore ne petat ... creditor ... petitur ... quia ... ad creditorem ... nec heres ab eo petere possit.

T. L. Liberationem debitori posse legari tam certum est, etiam pluribus, quibus creditor debitoribus suo ... exceptione ei competere puto ... contra heredem ... valitura.

Iul. Si quis creditor cum ... debitore testamento dederit ut reponeret ... sibi redderet ... creditori ... par ... exceptione ... Cum effectu legatum videamus ... in liberatione sit relicta ... solus sit debitor sive ... acceptilatione ... habere per acceptilationem. Sed si cum duo ... duo rei promittendi ... solus testator ... non voluit agere ... accepto liberare ... intellegitur ... testatoris voluntatem. Sed et si ... videamus liberari ...

duum agere eo nomine prohibet ego in quem. Iulianus libro xxxiii digestorum scripsit, si ... pacto me debeo liberari, si ... per acceptilationem.

Consequenter quaeritur, an ... cuius nomine testator scripserit non est conventus ... quod praestari ... cuius nomine testator scrip[sit] ... legatum ... quoniam ... liberatio relicta est ... ille ... debito ... magis ut ... liberari ... nec ... legatarius ... legatum ... quam habere ... solvendo fuit ... creditorem ... reddere.

Pap. Quod ergo cum agere coepit creditor exceptione non aliter heres ... poena non debebit quam si caveat ei adversus debitorem defensurum; ut si ... agere ... debitore nichil amplius heres praestet ... quam ut adversus creditorem defendat.

Ulp. Si quis reum habens et fideiussores ... acceptilatione ... fideiussoribus ... fideiussorem ... nec habere adversus reum regressum ... fideiussores ... liberandus ... exceptione fideiussori dandam;

Duo rei ... non sufficit creditoris ... sit relictum ... defendat ... quod si non faciat ... creditori ... ut

Quid ... post emancipationem ... in fac. s. l. pr.

Quod si unus ... solum ... ab alio.

Si de ... scripsit de duobus reis ut s. l. m. § ne de effectu alio re.

Exceptio ... n. Quaeritur ... non de effectu.

et reo liberationem legavit. Iul. ibidem scripsit et reum per acceptilationem liberandum, alioquin si fideiussorem.

[illegible]

quecumque competit. Sed cum alia mens sit legantis, alia paciscentis, hoc dicimus, quod si legantis, sed alia paciscentis, si fideiussori sit liberatio legata, sine dubio, ut Iulianus scribit, proderit fideiussor liberando. Sed ego puto in eo demum acceptilatione liberando, si vel reus ipse vel fuit aut fuerit re, forsitan reus erat. Item Iul. scribit si filius familias debitor fuit a patre eius, fuit liberatio relicta patre, pacto liberandum esse, nec filius liberetur, a patri in quo tenetur, si fuit aliquid in peculio die legati cedente, nec ne securitatem cum pater per hoc legatum consequitur: maxime, in quo cum vel iudicium de re circa peculium spectetur.

Item patri si legatus maritus, cum uxor post divortium liberatur: legatur dotis. nam a nihil habuit: licet dies legati cedentem solutio non sit legatarium ... aut solutum repetere non posse. sed verius quod Marcell. notat patrem repetere posse: nondum enim tunc debitor cum solvere maritum non posse quod debitum solvit patri eum a si quis debitor creditor estimavit. an in eum locum est generalis debitoris qui solutum repetere possunt ambigitur. Sed si pupillus sit heres filius liberare non adierit, utrum ... acceptilatione filius an pacto sit liberandus. Sed verum hoc sentire, quod acceptilatione debeat liberari, quemadmodum patri quoque pertenetur quo obtinendum est: non eum tenetur approbet omnium sententia testatores, i. ne filius inquietetur: non ne pater: tunc enim acceptilatione eum non liberando, sed pacto.

Item Iul. scribit si pro filio pater fideiussit, et que liberatio sit legata, cum pacto liberandum, qui fideiussorem non quam patrem, cum de peculio posse conveniri, haec ita demum putat si dum tractat qui fideiussorem, non qui patrem eum voluit testator liberare: si a qui patrem de peculio cum filio posse erit liberandus.

Labeo. Post emancipationem patris vel filii eatenus pater actionem habebit quatenus aliquid ex peculio aut in ipso praestiturus est eidem legata ... patre ... illo post quem annos quoque nomine pater ex testamento agere possit ut et filius actione liberetur ... eo usque extendendam actionem placebat ... si peculium ... filio post emancipationem concessisset ... eius permanente; ego non sentio. nichil quod est amplius praestandum patri ex huiusmodi scriptura testamenti putans quam ut nichil ex eo quod praestaturus heredi filius ... tur.

Ulp. Non solum autem quod debetur remitti potuit, set et pignus vel obligationis ... ita est apud Iul. tractatum. Sed si is qui stipulatus

[illegible]

[illegible]

est Stichum aut x. dari damnavit
heredem Stichum non petere legavit,
valere constat; sed quod contineatur
videamus. Iulianus scribit: actionem
ex testamento in hoc esse, ut debitor
acceptilatione liberetur. quemadmodum utique
debitorem x. liberabit, quia accep-
tilatio solutioni comparatur, et quemad-
modum si Stichum solvisset, debi-
tor liberaretur, ita et acceptilatione
Stichi liberabitur. sed et si debitorem
decem stipulatus sit heres, x. liberari
oportet. Iulianus scripsit nichilo-
minus esse liberandum; nam sicut x.
accepto feratur, eum liberabit.
Sed si duobus heredibus institutis
alterum ex his damnavit creditori
solvere, videtur legatum propter coherentiam cum
quo ex testamento acturus est creditori sol-
vatur. Liberatio autem debitori le-
gata ita demum effectum habet, si non
fuit a debitore id exactum dum
viveret testator; ceterum si exac-
tum est, evanescit legatum. Et in-
quiritur vel si ab impuberis
substituto sit liberatio relicta,
deinde impubes exegit quod debebat,
an evanescat legatum. Et cum con-
stituit pupillum in his quae a
substituto relinquantur personam
substituti eius a quo sub condic-
tione legatur consequens est sub-
stitutum actione ex testamento teneri si
pupillus exegit; item et etiam
si pupillus non exegit, sed solum-
modo litem sit contestatus, teneri e-
um ut remittat actionem; nam sicut

-tori liberatio sub condicione legata fu-
erit, si vel his fuerit, condicione extante, nec
exactum pendente condicione, ex testamento
actio remanet ei liberatione relicta.

P̄r̄. Non solum autem debito-
ribus, sed heredi cuilibet alteri,
ut liberetur, legari potest.

Si post heres damnatus ut ad certum
tempus non petat a debitore suo, sed
ne dubio nec liberare eum intra
tempus; si debitor decesserit, ab he-
rede eius intra id tempus peti non potest.

Illud videndum est, an eius temporis
vitia quibus heres petere vetitus sit,
vel usuras vel poenas petere possit.
Et Priscus Neratius existima-
bat committere eum adversus testamen-
tum si petierit. quod verum est. Tale lega-
tum habet vim a solo vivo tantum ad-
versus testamentum ab herede eo quod a eo
exigere debitum temptavit, sit com-
missum. quod etiam cohaeret personae
id quod legatur velut personali
servitus ad heredem eius id quod le-
gatur non transit, si non cohaeret transit.

Si liberatio verba invenitur collata
per eo est qui habet ab eo debitore
heredesque eius petere vetitus sit,
ut ad iectos heredis personam nulla va-
leat, atque non esset nam valitura
ipsi debitoris personam non pertinet.

Is qui reddere rationes iussus
sit, non videtur satisfacere, si re-
liqua reddiderit non computis rationibus.

Si heres vetitus sit agere cum eo cum
eo qui negotia defuncti gesse-
rit, omissa sit ut et testator.

[illegible]

inuocatur id sensisse. Idem si heres negotiorum gestor gessit agens procurator testatoris [illegible] mali exceptione excludi potest. Cum liberatio relicta legatur reputatur quae debitor fuerit vel quae nomine pignoris vel dotis vel ea quae ex furtiua causa dare oportet.

Iul. Si quis rationes exegerit ut ei saepissime reputatio fiat vel reliquas exegerit quas quis reliquauerit et si quid dolo fecit qui res gessit. Quod si quis hoc velit remitti tutori, legatario pro parte, si hoc heres mihi quaero ab eo exegit. Illa et illa actione teneri ... ullas actiones ei remittit.

Iul. Si damnatus heres fuerit a fideiussore quid ei non petere quod autem reus debitor dare paciscetur, si cum fideiussore petierit aduersus actiones suas praestare legatario quemadmodum damnatus heres ne a reo peteret. At damnatus dare quod fideiussor debitori accepto fecerit a legatario solutionis aestimationem sufficere cogatur.

Idem. Si debitor fideiussorem suum ab herede suo liberari iussit, in fideiussor liberari [illegible] contra [illegible] quia heres mandati actione heredes tenentur, inutile legatum; et quemadmodum inutile legatum est quod debitor creditori suo legauerit. Item quod non obligatum.

creditori suo legauerit, ita inutile est legatum, si tamen nihil interest creditoris [illegible] potius agere quam ... obligationem ... mandasset ... pecuniam ... quia stipulatorem ... liberari ... quasi plane ex stipulatu ... pertinet.

Item. Lucius Titius cum creditorem ... haberet ... testamento ita cauit: heredes ... uolo ... post ... meam ... subscriptae. Postea uiuus heredes ... testamenti ... qui sub scriptis ... fiunt ... quasi ... heredes ... alia ... eius ... titius sub scripsit ... heredes ... liberari ... est.

Item. Si creditor debitori [illegible] acceptum ... nullius momenti legatum ... debitor ... legatum ... consequi uoluisse.

[gloss] ... vide ... ab herede vel debitore ... gestor ... vel si gestore alius quibus mutuavit de pecunia domini ... ff. ... curator. Sed hic plenius legavit ...
a Dampnatus ... ut s. ...
b Cum illius dic quod legavit suo peculium ... liberationem ...

[gloss] alius est debitor peculii ... in deposito in primo loco ... in secundo ... in tertio ... quibus modis legatur: primo quod tibi debet petii nolo vel quod dare ei relinquo vel actionem ei remitto ... liberandus legatarius ... dampnatus ... quod ... legavit ... in pluribus aliis ...

Ulp. Idem est et si debitor fuerit sub condicione.

Item. Si quis in testamento dampnatus heredem debitorem exigere ipsum, in heredes eius post convenerit, nam in heredes heredis agetur, ab heredis herede recte petitur. Heredis autem heres dampnatus ne exigat a debitore.

Paulus. Si cui fundum in quinquennium quis locaverit legatum quicquid eum in dare facere oportet oportebit ut sinatur ab herede sibi habere. Nerva et Atilicinus, si heres prohibuerit eum frui, ex conducto sive locationis quod retineret ex testamento fore obligatum, aut quia nihil sibi praestetur, aut remittendum totum eius locationis legatum intellegi.

Iabolenus. Reliqua quoque, quae ex iudicio locationis venirent.

Paulus. Cassius. Et si creditor eo modo legaverit ... heres praestare debet. Et propterea placuit agere posse colonum cum herede ex testamento ut liberetur conductione, quod verissime dicitur.

Modestinus. Cum quidam testamentum ... liberto cum quo negotia ... gesserat, et si quid eum mihi facere oportet, ab eo non exigi damnaverat heredes ... a quoque pecunias exigere ... Respondi autem legato ipse est ... quoque legata ... familias sensit, quod fuit eius peculii nomine debetur.

Idem. Aurelio Septimio fratri meo neminem ... molestum volo nomine debiti neque exigere aliquid ab eo, quod omni in ... neque de sorte neque de usuris nomine debiti ab eo a libertis ex possessionibus eius domum et possessiones eas placitum modum. Neque ipsum debitorem ... liberatur excepto tantum ... ipse solum heredis eius. Gaius Seius cum adolescens esset, accepit curatores Publium Maevium et Lucium Septimium. Idem Gaius Seius, in legitimam aetatem constitutus, cum in statu ... decedit, testamento suo de curatoribus meis ... quaero an heres curatoris ad ... curatoribus petere posset, cum defunctus ut ex verbis testamenti apparet confessus sit se omnes res suas administrasse ... si quid dolo curatores fecerint aut si quid reliqua apud se testatoris esset sit eo nomine conveniri non posse.

Neratius. Si quod mihi debebat vel debitori alii legavero ... nisi solum vel aliqua qualibet liberatione liberatus a me fuerit, extinguitur legatum. ... Nam si placet sic debitor decesserit legatum extingui ... cum ... per ... extinguitur obligatio ac solutione. Sed si sub condicione dato legato heres

[gloss] ... Heredis eius scilicet debitoris ... si quis ... non solum ... Gaius Seius ... quod adultus curatores habens post testamentum ... curatores secus ... posse, immo videtur remissum totum ... tutelae ... liberatione legata nec de dolo possit conveniri ...

a. Debitum heredis debitoris testatoris sine distinctione recipit aliud ... debitore heredis quod liberare eum damnatur ut. j. e. l. cum heres.
b. Non dicitur ad quod eum ... de le. a. ... c. Neque ...
d. Neque ei repetere nec debitum esse ... heredis ut ... placeret ei ... commodi quod ... relictum ... si legatarius capere non possit ...

participavit debitum. aliud dico, quia in arbitrio heredis esse non deberet, ut quamvis conditione extitisset, tamen ipsi legatario debitor relinqueretur legatumque sit inutile: accipere possit, et ad quid hoc commodum pertinet, legatarius capere non possit.

Pap. Quod in sequentibus dispicio tamen exceptione heredem debitorem, quod si fideicommissum, vel libertatem praestare posse visum est.

Id. Procurator a quo vetitus heres exigere prohibitus erat, non etiam procuratorem liberare damnatus est. pecuniam a Tb argentario debitam exactam quam ut procurator fecerit, invito mandati cogitur restituere vel actiones praestare.

Id. Cum heres rogatur debitorem suum liberare, eo tamen cogitatum esse videtur, quod in obligatione mansit. itaque si quod ante tabulas apertas fuit solutum, ad causam fideicommissi non pertinebit. quod autem post apertas tabulas ante aditam hereditatem, ab eo quo voluntatem defuncti non ignoravit, fuerit exactum, dolo proximum erit, idque repeti potest.

Paul. Legavi Titio quod mihi debet, vel adiecta quantitate certa sive specie, vel non adiecta, aut certe cum distinctione: velut Titio quod ei debeo, vel ita: Titio centum quae ei debeo. quaero an possit peti, an debitum sit.

expleturum, rogo quod ad hoc spectat attingas. cotidiana enim sunt. Seius Lucius Titius debitor ... et debitum ei dimittere voluit. nichil interest heredem suum iussit ut eum liberaret an prohibeat ab eo exigere. utroque enim modo liberandus est debitor, aut utroque casu competit ultro ad liberandum debitori actio. quod si etiam certum aurum vel summam debitam nominatim fecit, si quidem debitor fuisset, pleraque liberandus est quod si nihil debeat, potest dici quasi falsa demonstratione adiecta etiam pretium quod comprehensum est posse; sed potius dici sic falsa legavit. Gaius Aurelius quoque mihi Titius debet vel Stichum quem debet heres meus damnas esto non petere. quod si sic dixerit: heres meus Gaius Aurelius quoque mihi Titius debet damnas esto ei dare, illud est tempore potest, ut peti potest, quia falsa demonstratione adiecta, quod mihi neque placeat dandi ubi ad debitum; sciret fuit testator certum aurum. confitetur autem si debitor est, debitori legatum nullum: utilitatem video si sine quantitate legavit, sed si id demonstraverit quod debere se confitetur, nulla utilitas est, nisi in his speciebus in quibus emolumentum tunc debiti ampliatur. quod si Gaius Aurelius quoque se debere dixerit legavit, si quidem debet, inutile est legatum.

l. Emolumentum repraesentationis ... quod dicit lego quod debeo.
m. Certa in genere in quantitate ...
n. Debitum ...
o. Legata ... adiecta ...

l. Post apertas tabulas ... dolo proximum ...
m. Repeti potest ut debitum ... legata ... solut...

Immo dic quod ... est ... legat ... debetur ...
Nota casum ...

q(uod) si h(eres) fuit debitor placuit inu-
tile e(ss)e legatum, e(ss)e e(nim) eu(n)d(em) nu(m)mor(um)
quantitatis similis est sticho
legato cu(m) d(omi)no s(er)uus (a)lien(us) sit q(uo)d h(eres)
eidem prius recepisset. ex p(ri)n-
ma autem accepte no(m)i(n)e legata.

Sceu. Tutor decedens aliis he-
redibus scriptis a pupillo suo cui
tutela gesserat ita: p(ate)r; bono(rum)
dari noluit. sub heredibus suis tute-
le eam co(n)dic(i)o(n)e(m) ... fecit. si co(n)dic(i)o(n)e(m)
omnes ... pupillus sibi le-
gatum p(ro)tulit. et postea nichilo-
minus petit eo q(uo)d ex dispositi-
o(n)e alia nec eam a tutore suo
p(er)venit ex tutela. queritur an
h(eres) testatoris ab his actionibus
excluditur. r(espondit) si p(ro)ut sequa(m)
co(n)dic(i)o(n)i parere fideicommissu(m)
p(er)cepisset, p(er) g(ener)al(em) p(etiti)o(n)em in
quo (con)tra ... faceret doli ma-
li exceptio(n)e(m) obstaturam. n(on) pa-
tius e(ss)e eq(uo) ex ea fideicommissum p(er)-
cepisset et rec(e)pisset ...
...i(n) vulgatum est.

Triph. Videamus si ei cu(m) quo
ex peculio actio erat libatum te-
stamento legata sit. an si eidem
legata e(ss)et et solet(ur) nichil in
peculio sit legatum loco habet(ur).
at qui n(on) dominu(m) debitor fuit. nec
p(er)cedit ut emolumentu(m) aliq(uo)d ex
legato ad eu(m) p(er)ueniat. n(on) ip(s)i(us) est
futuri peculij nu(m) q(uo)d ergo in-
p(ro)cederet si sit an legatarius fuit

p(ri)m(u)m atq(ue) q(uo)d alia cu(m) s(er)p(er)e
legati dubium faceret q(uo)d mag(is)
est.

Sceu. Aurelius Symphronius
fideicommissa(m) tutore quod de-
cedens e(ss)et pupillis lega-
uit in hec u(er)ba. Aurelio Latino
et Aurelio Felici singulis quinqua-
ginta quis eo(rum) xiiij. an(n)os fuit. Adque
t(ri)p(li) p(ro)m(iss)a eis uolo singulis alimento(rum)
no(m)i(n)e menstruos denarios sene(s).
et uestiarij no(m)i(n)e annuos denarios
xxv. quo legato contenti e(ss)e debitis.
q(uia) n(on) tutela(m) n(ost)ri nu(m)mo de p(ro)p(r)io r(e)m
mea(m) afflixi. a uobis aute(m) h(er)ed(i)b(us)
meis peto. ne q(uo)d ex ratio(n)e tutele ab
his exigatis ut obstet legatu(m) eo(rum)
legatu(m) eo(rum) retinere uelitis. q(ue)-
ritur si h(er)ed(e)s eius ex ea fideicommissionis
aliq(ui)d p(ro)stiterit. an ab h(er)ed(e) filio(rum)
eius p(er) quo fideiussit r(es)p(ondi)t p(re)-
sit. ubi q(ui)s ponentur ... ipso
iure inter h(er)ed(e)m fideicommissu(m) ne
exigatur q(uo)d ex ratione tutele qua(m) ip(s)e Si(m)-
phronius ad(m)i(n)istrauit. a uir(is)
aliis sibi deberetur. Testato(r) de
bitoribus liberatio(n)em relinquit
post mea q(uo)da(m) incognito testo.
aliud testam(en)tum fecit in quo rep(er)-
tis legatum h(i)is u(er)bis quibus
cu(m)q(ue) legata in eo testo ... adita
h(er)editate. an debitores quib(us)
priore testo libatio relicta erat
consequi possint ut e(ss)et eius q(uan)titatis
no(m)i(n)e q(ua)m post prius testati fuit.

a Ceia seio etc. debitu. sb. i. fac. s. pe. s. eu. ...
b Ceia testo. fed. ... ut ...
c Pupillo. s. legatarii ... moda ...

debere cepisset liberaretur. et si ab heredibus petere cepisset an doli exceptione summoveretur. respondi liberari. Titia Seio debitori suo ita legavit. Seio lego decem. quero an ei quod pro sortis nomine ei debebat pro[illegible] ... aut teneri. et quo iure ... ret [illegible] posterius aliam pecuniam ... mutuatus est. quero an hec quoque pecunia que post testamentum factum data esset Seio legata intelligatur. respondi cum ... ulterius ... sterius est eandem legatum.

Titia testamento facto ... curatorem ... quod ... ita locutus est. Seium patrem meum liberari ... quero an ... pecunias quas ... bus ... in suos usus convertit nomine suo ... heredibus testatoris ... debere reddere. respondi cum nomine certum ... curatorem ... patri uideri ... aliud sensisse testatorem ab heredibus eius ... betur.

Mevia testamento suo ... curatoribus suis actione tutele uolo liberari ... tutele ... agit ...

... paulum ... cum antea ... respondi ... nomine ... omnibus ... quero ... pecuniam ... ab eo posset. respondi nihil proponi cur pecunia que pupille est apud curatorem posita maneat. legavit testamento ita scriptum ... quidquam ... duplum ... amplius ... sin ... abheredes ... uoluntatem ... sortis usuras ... heredes ... uolo.

Quesitum est cum augeri ... testatoris uoluntatem ... an ... ut eum omni debito liberari ... ea que ... minuitur legatum ... non ...

Legatum est testamento. hoc modo. Seio ... uolo quidquid ... ab eo ... eo obligatus ... legatum sit. an et si quod ... summa ... nomine postea ... legato ... obligationem eius ... uoluisse.

Stichoservo testamento manumisso ... fundum instructum ... legavit ... quod ...

habuerat quod de ratione ... Stichum ... liberatem ... fundum ... alia legavit ... reddere ... se Stichus est ... fundum ... debeat ... in fundo quod alibi ... de nullis ...

[illegible marginal gloss]

translatio ... liberto ...
n Legatum ...
o Sticho ... peculium ...
... relique ... post eum peculio ... peculium ...

no legato peculio. s. legato — b. Credita. de relig. — c.
a. Sunt ergo q. est hs — d. Exigi uero q. hec ulle ut iura q.
c. Certum fili tacti si sigillata erant et hec ualet ut. s. de l. a. si
apud marit. ii fili ss. forte res. e. nos solum ss. p. ti. s. ff. e. q. s. de
filia si de fratre. tacito relicto sed filio a . . . tario q.

a. Quo min. res. t. reliquum fuit a porcione et compensari ut. e. de
lib. si fit si compensatam — c. Quamuis nullum esset, ut. s. ps. s.
b. Pete. actione tutele. — d. Peruenerit. cum dicitur ets ex mutuo
c. Debitum. cum in alia sit causa non obstat exceptio rei iud. ut. s. de

reddere ueto qui filium pupillum relinquebat.
quaeritur an amanuensis eius reliqua quae
ex administratione actus debuerat reddere
debuit. Respondit Stichum eo nomine
non teneri. Claudius: non eum ex sui
ceius actu post libertatem tenetur,
et quasi tacito agitur debitum manere,
fuisse creditum quae reliqua possunt
cum peculio, antequam debita quae
sibi legatum est. Centum quae apud
Apronianum deposita habeo apud ipsum
esse uolo, donec filius meus ad annos
peruenerit, eiusque pecunie usu
ras exigi ueto. quaeritur cum accessi
tas muta Apronianus consequi possit,
an nec annua quidem a testatore praescriptum
casum a ab eo exigatur. Respondit ea
quae proponerentur consequi posse. Fi
lias heredes scripsit quibus fideicommis
sit in haec uerba: a uobis Seio . . .
actus rei meae qui per me . . . eius
sub cura . . . in diem mortis meae ge
sta est exigatur eorumque nomine cum liber
tas. quaeritur cum uniuersas res . . . debi
tas heredibus teneantur. Respondit libertatem
quidem ea quae proponerentur esse lega
tam. Sed quatenus praestanda sit,
ex qualitate disputationis iudi
cem estimaturum. Seius quidam tute
lam ipse administrauerat et fratrem
suum calamum scripsit heredem, tuto
rem legauit quae impenderit in
se et fratri ipsius. quaeritur an
utile esset in persona eius fideicommis
sum, ut quod debuerat in diem quod de
fideicommissum quod debebatur per
impossibile. Item quaesitum si tutoris
persona inutile esset, an in persona fratris
utile uideatur, quia nullo praecedente cum
ex parte ius tutela administrasset.
Respondit utile esse legatum, cum suo
debito liberaretur. Item quaesitum
si uiuo eo placeretur fideicommis
sum ita ut quibusdam statum uellet
liberis relinquere statum uel
heredes, esset an communi more qui
tutorum suspectum dicat fideicom
misso quam nunc ipse erogauerit,
an a cum deberet. Respondit non impedi
ri. Scripturam testamenti quominus
esset quod sibi deberi probasset petere
posset. Seia ita legauit: Sem
pronio marito meo reddi iubeo ab
heredibus meis quinquaginta quae mutua accepi ex chiro
grapho peculiari, item in meam ne
gotia. quaesitum est an si uiuente uxo
re creditor fuit fideicommissum consti
tutum. Respondit si debita fuisset nullum
esse fideicommissum. Item quaesitum si hanc
pecuniam ut debitam a pupillo magis
praestare cauisset an fideicommissum
peti possit. Respondit eam pecuniam uideri
posse dari fideicommissum quae apparuisset
non fuisse ex alia causa debitum.

Iulianus. Si is qui duos reos promitten
di habeat, heredem instituit utrumque,
liberetur; si alter ex his capere non potest

carissimis compensatione fieri ut. s. c. siq. s. de eo. s. f. q. statuliberis
procurator hanc tamen s. in fr. ut. i.
q. aliquid notant. s. e. q. ii de ea s. factis eod. s.
... cum alia ad ... ex testamento . . .

dum accedit ... in hoc ... de legato ... uel cessio ...
... a ... et liberet obligationem. s. an ... soluto fiat cessio ...
nos ut no. q. de sol. l. modestinus ... si captetur ... q.
p. ... q. p. de hoc ... ut s. de usufr. post ... l. ... s.
quod dicitur ... ob. pos. l. aristo.

... mentis mortis ipse administrauit et per mensam suam et que ex me
sa administrabantur an ad eos

... ad haec pupillorum ... quod ... ex plures ... ut
... pupillorum ...

a Solum capacem. scilicet si non capacem tunc non tenet liberatio ... de dol. mal. in ... l. si sponsus ... de don. l. ... ut. l. si duo. ... de legat. ... de re iud. ... si duo ... l. si duo. ... de statu. ho. l. ...

a Possessor ... de soluta ... debuit ...
b Ab eo ... putare ... debi liberatio ...
c Et ... quantitas ... legato expressa ...
d Solvendi. cum ... nichil debi ... relinquere liberatio

nec sufficit: vel legatum debebit is qui
nichil capit et cum hoc committitur,
ad eum pervenit a quo is qui capit li-
beretur. Quod si socii sint proprie quia
pax est ille capit per consequentiam
liberatio illo per acceptilationem et exceptione
eveniet. Et si solum capacem liberari
iusserit est.

Item. Possessor damna-
tur heres suus, et naturale debi-
tum extinguitur et effectum legati queri-
tur. Et dictum est eadem ratione inutile in-
de legatum esse similiter cum ad vos
nisi testatoris habuit ut liberaretur
heres suus et debitum tunc cum non est in
lite contestatum. Sed etiam suppositis
heres legatario parere cogitur: nam
in heredem cum nichil invenitur esse mi-
gratio, nec pro suspensus ... eam
manserit.

Scevola. Creditor debitori legavit
ita: Gaio Seio quod eo nomine sub pignore
[illegible] debuit ab heredibus
meis dari volo. Quero cum testator
vivus aliquid a Seio acceperit, an id
ex causa legati peti possit. Respondit secundum ea que
proponerentur non posse. Item requiro:
cum autem testatorem ante factum codicillos,
quibus legavit, pene omnem pecuni-
am sortis seu usurarum debitam.
Item quesitum an ei repetitio competeret
pro ea ad quam summam relata quod eo nomine
debuit. Respondit, prius quidem secundum ea
que proponerentur recte responsum est;
non posterius pro ea que in tempore

adiectum est: ita aliud dicere est, cum
videatur pro ... inspiciendum oblivionem
pecunie solute, aut quod eo ignorantia
tantum id fecisset, an consulto quod quan-
titatem quod debuit non ius libe-
ratoris dari voluisset. Item Scevola.
Liberto suo legavit et si quod mecum
vivo gessit, nichil ab eo exigi volo.
Queritur an ... in quibus
rationes conscripte sunt, reliqua ...
accepta et expensa ... debe-
debeat. Respondit secundum ea de quibus quere-
retur [illegible]
... que sunt que remanent
in hereditate [illegible]
[illegible] quis est.

Titia a qua duos tutores ha-
buerat, ita cavit: testamentum
quantum Publius Mevius ... cu-
lius ab eo reposci nolo. Queritur
an si qua pecunia apud eum remanet
... ab eo petitur. Respondit ni-
chil proponi cur pecunia que pupil-
le est apud tutores remanet le-
gata videatur. Item queritur
an cum tutor intelligitur liberatus. Respondit
cum tutore non liberatus. Titius ... op-
time ... hoc amplius lego, omne
... quod volam ab eo peti nec ab he-
redibus debitore ... ut quod in tem-
tum accepit aut fecit, nec pro eo
obligavit, quod tunc totum
quod eo tempore quo testamentum fiebat debe-
batur legatum sit, an etiam si quod
ex eo summa usurarum nomine postea

k Et ... suppone se testatorem accepisse ... hunt testatorem ... hunt recep. legavit ... testa ... debuit ... hic puncta. — l Contra. Scevola. ... legatario ... — m ... debuit ... — n ... post testamentum ... legatarii ...

k Solum ... de ... ut in nomine ... — l. Contra ... ut totum solvat — m ... testamentum ...

... sortis ... usuras se recepisse ...

... ei quod in ... aut cirographis aut rationibus

accessit legato cedat. i. secundum ea que proponentur. utrum omne oblig. obligationem. scio eius debiti. pro fideicommissum soluit uoluisse. Item queritur. si postea nouatione facta amplia tam summam cepit de bere an eo quo per executionem agitur debetur. nichilominus in ca legati durat. uel an uero deducto nouatione facta. quamquam debitor nouum ampliatione summe possit conueniri. Item etc. eo de uerbo tamen faciat legatum uel non quod tunc debuisset. si tamen in ea sit remansit uoluntate testatorum quam tunc fuisset.

De adimendis legatis. Rubrica.

Paulus. Si ... Q

Vi actu legato. iter ademit. quia nunquam actus sine itinere esse potest.

Idem. Fundo legato adimi potest. fundum illi preter usumfructum. neque eo modo adimi usufructus legatus relinquatur. Sed et fructus adimi potest. ut proprietas relinquatur. Item per fundi legati adimi potest.

Ulpianus. Si quis ita legauerit. tibi do fundum do. lego. si titius decesserit. seio heres meus dare damnas esto. recte translatum legatum uidetur. Sed si in amorte eo tempore legatum uideatur. etc. ... seio debetur. Si quis titio lega

uerit sic. ticio dato. aut si titius ante decesserit quam accesserit. quamquam accipiat. sempronio dato. secundum meum subtilitate utrique obligatum uideri heredem. i. et sempronio et heredi eius titius. Sed et si quidem mora ticio ab herede facta est. ad heredem eius legati ex actio transmittitur. sempronio repellendo. Sin autem nulla mora interuenerit. tunc sempronius legatum accipit. et non titius heres. Sed et si ante diem legati cedentem decesserit titius. soli sempronio debetur legatum. Item dicendum est in fideicommisso a hereditate pupilli data. aut si ante restitutam decessisset mater eius relicta. uel si puer ante diem legati cedentem decessisset. matri debetur. si postea ad pupilli heredes fideicommissum transmittatur. ut potest et ipsa mora subsecuta. Sed et cum quis ita legasset. heres meus titio dato. si non dederit sempronio dato. ita demum sempronio debetur. si dicere eius in prestando titio non cessisset. Si quis ita legauerit heres meus titio dato fundum. et si titius eum fundum alienauerit heres meus fundum eundem seio dato. honestius est heredem non esse a titio fideicommissum relictum esse. si alienasset fundum. Sed ab herede eius legatum est. heres igitur debebit doli exceptione opposita per se ipsa tenere sibi cautum esse a titio de fundo non alienando. Si quis plus quam

Sine ... ut ex ... [illegible]

Si quis honorat est ... [illegible]

Si quis plus ... [illegible]

Si[c] legatum adimatur qui ut sequitur usumfructum ut usus usufructus...

Et ademisse videtur qui fundum legavit inde legavit et adem cum filio pupillo... testatoris filius vel alterius... nec filio videtur ... ex ... de... iure... Et dicit que hic dicit non tenuit quia aliud adimit

Nullus sit ... ... de ... In fi... ... ... Non solum nuda ...

dedit: ademisse videtur, adeptum iri velut. Si quis ex legatariis vel ademit. Si legatum usumfructum testator legetur et adimat nominatim, ademptum nec videtur legatarius sicut qui proprietatem fundi legat. Sed adimendo legatum non minuit.

Si duobus tertias separatim legatum autem ademerit, nec appareat cui ademptum sit, utrique legatum debebitur: quemadmodum et cum de substantia apparet cui datum sit plurimis sicuti legatum. Si Titio fundus pure datus, sub conditione legatus sit, et is postea pure ademptus sit, sicut de fundo qui sub conditione legatus. Hoc nisi vero datio ex nulla datione debetur. Si specialiter dixerit pure eum legatum velle adimi.

Si conditio legati an adimi possit vel hereditatis vel statu liberi... scribit instantiam libere conditionem non praesente libertatem, praeterea quoque scribit generaliter conditionem adimi non posse, nec enim datur in modo conditio. Sed adscribitur quam autem ascribitur non potest adimi. Sed quod datur. Sed melius est dicere... magis quam ... a... plectis dictis sicut ascribitur etiam adimi posse.

Cum Titio e testamento legatum sit, et codicillis vel legatum ... Titio decem datur nec amplius habere nisi decem, vel amplius

l. legatarium petiturum.

Non solum autem legata sed et fideicommissa adimi possunt, et quidem nuda voluntate. Unde quaeritur an etiam inimicitiis interpositis fideicommissum non debeatur. Et si quidem capitales vel gravissimae inimicitiae intercesserint, ademptum videri quod relictum est. Sin autem levis offensa manet fideicommissum. Sin hoc casu legatum petatur, doli mali exceptione opposita.

Idem. Quod si in amicitiam redierit et paenituit testatorem prioris offensae, legatum vel fideicommissum relictum redintegrabitur. Ambulatoria enim est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum.

Gaius. Sicut adimi legatum potest, ita et ad alium transferri, veluti hoc modo: quod Titio legavi, id Seio do lego; quae res in persona Titii tacite adempta censetur.

Paulus. Translatio legati fit quattuor modis: aut enim a persona in personam transfertur, aut ab eo qui dare iussus est transfertur, ut alius det: aut cum res pro re datur, ut pro fundo decem aurei: aut quod pure datum est transfertur sub condicione. Sed si Titio quod a Seio legavi ... ... quamvis soleant esse duo ... ... heredes, tamen verius est hoc casu ademptum esse legatum, nam cum dico

...ut hoc testator facit ... ... q... ... ... de ... ... in questione ... ... q... ... duo ... ... nec ...

Si Titio conditio qui ... sensu ... sit. ...

sola voluntate ... ... defuncti ... ... [illegible]

[illegible gloss]

capturum tunc a primo heres, sextus & capias esto, tunc videor dare. necessitas vero (?) sextus si per suum volet (?) gravitur. quum putatur non esse ad eptum prius legatum. contrarius est. ad eptum esse. novissima enim voluntas servatur.

Ulp. Quod si aliis legetur sub condicione, aliis pure, tantum est non plene recessum; esse videtur a primo. sed in datum sub condicione sequentis recessit, certe: sub eo quo fuit ... testator ut omnino recessum a prima parte videtur esse a primo ademptum legatum.

Iul. Et si vivo testatore mortuus fuerit is in quem translatum legatum fuerit, nihilo magis ad eum a quo translatum fuerit pertinebit.

Ulp. Quum e quequis pure relinquitur, condicione adiectam legavit, siquidem quasi aliam hanc summam esse voluit, ea quod pure relictum est non debebitur, et quod sub condicione ademptum est, si condicio exstiterit. quod si eandem summam mutata voluntate sub condicione reliquit, pure datum ademptum videtur. effectum habebit si non testamento in quo legatum, ademptum postea relinquitur. si quod alia voluit esse, trium, l. non debebuntur, sed unum, l. tamen debetur.

[illegible gloss]

voluit l. tamen debebuntur, quod certe a sinu condicione ut scriptum sit.

Iul. Si legatum pure relictum, ademptum sub condicione, deficiente condicione, quam adimitio continebat, ademptum non essetur. non pertinebit. nam legatum sub condicione ademitur, pure adhuc sub condicione datum fuisset. quod legatum est Titio decem, heres meus dato, si navis ex Asia venerit. eadem decem, si septimo anno moritur Titius, ademptio legati. septimus legatum utiliter intelligitur debebitur.

Id. Qui hominem legavit, et Stichum ademit, non potuit legatum; sed ex residuo eum Stichum legatarius eligere non possit.

Marc. Divus Severus et Antoninus rescripserunt, cum testator postremam scripturam quam non mutavit, proximum libertum esse voluisset, id quod postea scriptum ei relictum fuerit, ademptum videri.

Flor. Legatum inutiliter datum ademptione non firmatur. veluti si suo domino heres sit, servo pure legatum sub condicione adimatur. nam pure legatum et sub condicione ademptum sub contraria condicione datum intelligitur; quod confirmabitur ad eptum autem quo minus, non quo magis legatum

[illegible gloss]

[illegible marginal notes]

[illegible]

debeatur inuenitur. Quibus casibus datio legati inutilis est. eisdem casibus etiam ademptio inefficax habetur. ueluti si mihi; propter animaduersionem aut propter libertatem esse uetetur.

Ulp. Cum seruus legatus a testatore alienatus rursus redemptus sit a testatore, non debetur legatum. opposita doli mali exceptione. sine si probetur legatarii noua uoluntate testatoris. non submouebitur.

Idem. Nichil interest inducatur quod scriptum est an adimatur.

Cels. Nichil prohibet priorem scripturam posteriore corrigere commutare rescindere.

Mod. Res legatam si testator uiuus alii donauit. omnimodo extinguitur legatum nec distinguimus utrum propter necessitatem rei familiaris an mera uoluntate donauit. legatum debeatur. hec enim distinctio in donationis munificentia non cadit. cum nemo in necessitatibus liberalis existat.

Idem. Si adimi eo legatum quod ei medio relictum sit fideicommissum ab eo datum, testamentum reuocare uoluit. heredes ex causa fideicommissi conuentum recte prohibere poterit.

Pomp. Et si cui seruo legatum in eum cum quo nobis testamenti factio non est sine in suum proprium cum fine libertate legauero, non debetur.

nec alii tamen debebitur cum sit ademptum.

Mar. Legatum nulli alii adimi potest quam cui datum est. quia et si filio aut seruo alieno legatum sit, domino aut patri legatum adimi non potest.

Pap. Exheredes institutus si accepat legatum cui testator inimicitias grauissimas persecutus eum testamento aliud facere instituisset; nec perficere potuisset. praetermissis heredibus tamen quidem actiones ei non denegabuntur. sed legatum si petat, exceptione doli mali summouebitur.

Idem. Pater inter filios facultatibus diuisis, exceptione filiam primipili commodorum. ccc. aureos accipere uoluit. ac postea de pecunia commodorum possessionem comparauit in eadem mensis fratres et coheredes sorori fideicommissum prestaturi non esse; non est ambiguum uideri quod in corpus patrimonii uersum est, cum inter filios diuiso patrimonio res indiuisas ad omnes heredes pertinere uoluisset. ita fontes et commodis comparatis diuidi placuit, ut mensurarum superfluum pro filia portionem hereditariam accipiat. hoc enim eueniret, in bonis pecunia relicta.

Idem. Legatum sub conditione datum cum transfertur sub eadem conditione transferri uidetur, si non conditio prior personae coheserat. nam si quis uxori sublatis liberis legauerit repetita

[illegible]

[illegible gloss]

tita condicio non intelligitur que sunt impossibilis mulieris necessaria.

Cum pater ortos instructos filie legasset postea quedam ex mancipiis ortorum avunculi donavit sive donationes testamento confirmavit sive non confirmavit. posterior voluntas filie legato potior est. et si non valeat donatio tamen minuisse filie legatum pater intelligitur.

Idem. Attii creditoribus preceptionem dedit. mox alii prestarent ad usus debitoris actores a tertium fine mandavit quo prodiu fuisset compactum. cum postea predio distracto cum ullam cum officii quis preceptorem accepit pretium in corpus patrimonii redisset non esse prestandas actores co[illegible] r.

Paulus. Si fundo cum libertate dato legato alienato non adimitur libertas. quamvis alienato minus videtur adimere tamen legatum a deceptore non perventurum. mancipato constituit cum adeptio quia possit redimi sicut dato codicillis offertur qui faciendi testamenti tempore fuit testatoris. deinde alienato. codicillis libertatem ei ad eum videamus an perdiderit legatum. vana ademptio libertatis. quod quidam putant. sed supervacua scriptura non nocet legato.

Idem. Si fructus legatus est et tam alii quidem si alienato eo adimatur quasi legatum est in adeptio. quia et legatum potest perdere sine diminutione. Cum fundo legato et instructos manumisso si legatum adimatur nullius momenti ademptio. igitur legatum quod prius datum est capiat. nam et si in [illegible] institutione reciderit non tamen legatum eius recessit ab novum causa esse videtur.

Valens. Si tibi certam rem legavero et tantidem restitueres rogavero et eandem rem tibi fideicommisso. nec rogavero teneri alii cum prestes queritur an in tua potestate sit et eam fideicommissi eligere ut fideicommissum non prestares. et magis posteriorem scripturam testi placuit sic etiam.

Paulus. Libertas quam in priore parte testamenti legatum acceperat. magistratus postea eandem scriptura attestatore appellatur est contra voluntatem auctoris erte testo [illegible] non potest.

Scevola. Titius sue septimius pro legaverat. quattuor ex his abstulit quod dari ut prestaret ab herede suo petiit in quibus [illegible] tam voluit, hiis verbis. hoc amplius eo lego. dari quattuor [illegible] xx aurei lib. et adiecit fidei quod tue [illegible] committo ut pro his sempronia sororem tuam pro illa

[illegible gloss]

libertas data [illegible] si cum que liberum esse quasi iussit manumittat vivus deinde codicillis

a. Ciui propria nomine est heredis, vel fratris, alumpne. et ut
ut. infra eod. q. fr. et, ad Maevium legatariam, id est legatariam; nam in multis
c. Ad Maevium. Alia est lectio et dicitur Maevia, Maevia. Alia est Maevius
i. hoc ita.
d. Denarios v. s. punctu
e. Centenos dic cete nos vicenos.
f. Quinos, i. quinquies xx.

pietate integre circa se functus, et stipu
lationis eam ad bonam fidem sive
ad vincula cautionum viginti auri
libras accepto ei moriens in
testamento heredibus, Lucius Titius se
misisse ei praestitit. postea codicil
lis ad Maevium legatarium easdem
viginti auri libras transtulit et nomi
natim omisit in hec verba: viginti li
bras auri quas testamento sepulture a
lumpne mee reliqui eis omnino
lo Maevio cum reditibus temporis sui
excreverint eidem sepulture. quam
diu autem vixit praestare in menstruis de
nariorum v. nomine dena
rios centenos vicenos quinos, quod
per fideicommissum omitto. Certa fideicommis
sa tamen pecunia pietate praestari
ab herede tuo ut voluntas mea in
persona alumpne mee diuturna quidem
tum est. An Maevius legatarius
cogendus sit post mortem filii viginti
libras auri sepulture restituere, sic
uti rogatus fuerat a testatore heres.
Respondit ea que proponerentur, viginti que
de auri non cogendum praestare,
sed alia a quibus alumpne relicta sint
deberi ab herede Maevio annua, que
alumpne ab herede eius donec
viveret alumpna. Titia te
stamento Seia libertam circa que collacta
neam exceptis septem heredes institu
erat, Pamphylo liberto suo portionem
per fideicommissum dedit in quibus et si
natum, id est possessiones praedi
orum que appellabantur circa col
lum colonie eidem liberto. postea
per epistolam ab eo petit, ut Seia

et Pamphylo ita scripsit: Titia heredi
bus meis salutem. volo firma esse que
inferius ordinata sunt: que cetera que
pene in nomine Pamphyli fecissem, si
Seia collactanea mea heres non fieret.
Cetera praeter ea que scripsi eam volo a
dari sint ea sint que est circa colo
niam. quesitum est an Seia liberta o
missa parte hereditatis ex testamento ad se
pertinente ex codicillis fideicommissum
petere sint circa coloniam, elig
at. an si Pamphylus ex causa fideicommissi
omissi et codicillis fideicommissum petat, re
dig doli mali exceptione summo
veri debeat. Respondit in fideicommissi
ex omissis partibus sint eis omnes
possessiones circa coloniam. Seia
a liberta ab heredibus petenda ut si
in parte sua deesset. Lucius Titius
dixit: volo ut is corpus eius cum
reversi in patriam reportasset, adiecte
runt hec verba: cum omni volo si quid
ex eis pecuniam superfuerit, tam eis
ex codicillis ad heredes suos ita scrip
sit: peto a vobis ut sive in perpetuum
vel sive iure aliquod mihi humanitus
acciderit corpus meum curetis in
campaniam in monumentum filiorum
meorum reportare. Quesitum est an eo quod su
perfuit ex legato Lucio Titio, tantum ad e
mentum. Respondit ad eum pertinere. Qui fili
as ex dispari bus portionibus testamento he
redes instituerat, pene omnibus suorum et
suorum bonorum certe, testamento divisio
ne fecit. Deinde hec verba adiecit:
a nobis reliqua autem exsisterint
omnia similiter heredes hereditatis bone
pertinent solum duarum filiarum mearum ex

ut que exceptis subsistit. postea codicillis longe alia dispositione fecit bonorum suorum et capite in quo ea que testamento diviserat, quedam tamen nulli nominatim dedit. quesitum est an prima cera filia ex verbis testamenti consequi possit hec sola heres ex que nominatim nulli relicta sunt in divisione, quod novissime a patre factum esse non ad totam voluntatem pertinuisse videatur sed ab his tantum rebus quas reformasset. Cum post apertas tabulas testamenti Priscianus iuvenis decessit, legato portionem hereditatis mater epistola in qua ita cavit: Quoniam cognovi Priscianum filium meum in exteriis esse iustissimum et piissimum, duxi portionem eius hereditatis quam ei testamento dederam legare Maximiano fratri eius et Ianuario marito meo ex equis portionibus et si quid amplius ei legaveram; et si quid humanitus contigerit, do lego, dari que eis volo. postea ex eadem infirmitate Priscianus decessit. quesitum est an legata quoque eius ad Ianuarium et Maximianum cera fideicommissi pertineant. respondit: posse vindicari, si decessisset ex ea infirmitate, omnimodo legatum ad eos de quibus queritur transisse.

Lucius Titius filio ex parte herede instituto fundum cum mancipiis et dotem instrumento legavit. idem uxori per fideicommissum Stichum et Damam legavit. sed cum alio ex fundis filio prelegatis cognovisset vilicum non esse Stichum, misit eum in fundum quem filio prelegaverat, et cum ibi per aliquod tempus fuisset, quia rationibus fuit, sed eum in fundum quem uxori eius legavit. Stichum vero filium ad diem prioris in quem postea testamentum clausisset. Stichum ex his pro duabus in quibus translatus est a testatore non posse retineri, nec uxorem posse Stichum cera fideicommissi petere, quia nunc fructus fructus uxor. Si testator instituit quattuor legavit, pro cera fideicommisso eius omisit, ut ex his duo secreto restituerentur. Item in chirographo autem codicillis secreto ademit fideicommissum. quesitum est an nichilominus expleri quattuor ad matrem pertineant. respondit nichil proponi cur ad matrem pertineant.

Seia testamento suo legaverat tot aureos puero X. cum ad eam bar ex qua patrem suum inficiandum mandasset; sed postea restituta accusavit; codicillos confecit nec ademit Titio puerugo legatum. Titia non fuit accusatoris defensor, set ea prius narratum est patrem eius scilicet seiae non interceptum. quero an codicillis legatum quod testamento Titio dederat non ademit, an ab heredibus fiat Titio debeatur. respondit secundum ea que proponerentur non deberi. Filie qua in potestate retinebat, ita ei legavit peculium. Item post testamentum factum pecuniam ad debitorem filie exegit et in suam rem convertit. quero an filia eo nomine cum heredibus patris agere possit.

[illegible]

[illegible]

Imo contra hoc distingue ut no. s. de le. ij. l. cum ... dy

... si possit probari non admittendi actionem agere posse.

Gaius. Detrahere legatis ... si nichil preter pecuniam ... legatum sit: per inpossibile est, cum res corporales ... intervenient, ... difficilior sit et obscura ... pretiosa cum libertas adimitur legatariis ... nichil adimi.

De rebus dubiis. Rubrica.

Paulus. Fundum Maevianum aut Seianum Titio legavit ... si posse plurium praediorum sub appellatione fundum Maevianum ... demonstraretur ... certa portio legata voluisse ... certe si fundus Seianus ... a fundo Maeviano ... non magna ... distinguitur.

Idem. Quibus civitatis legatum ... fideicommissum ... relictum intelligitur.

Paulus. In ambiguo sermone non utrumque dicimus, sed id dumtaxat quod volumus; itaque qui aliud dicit quam vult, ... neque id quod vult, ... quia non loquitur.

Idem. Paulus ... quod condicionis implendae causa datum est, sine dubio ... portio ... fideicommissi petitio ...

Idem. Paulus ... fideicommissa ... testator ... non ... certe ... fideicommissum ... dubitandum est.

Gaius. Quidam relegatus filio testator post heredis institutionem ... post legata quaedam ... si quis ex heredibus ... quae testator hoc ... heres ... alius ... ab ... ... qui legitimis ... quo heredes ... fideicommisso quaeritur ... heredes vel legatarius ... alius ... fideicommissi petitionem. Si cui hi postumo suo vel alieno hereditatem restituere quis rogavit.

Nec. Vel capere ... postumi heredem institutissent ... filius vel filia ... Gaius. Veri ... postumi ... natus sit ... non sit ... ego commodius puto ... nata ... ... totum ... ... dicitur ... natus fuit ... quia ... ... sed ... ... in Aegypto ... Serapia Alexandrina mulier ... perducta est ... liberos ... uno ... sed ... portentuosum ... pluribus heredibus institutis unius

hoc quod id quod dicit testator per adaptationem ad id quod vult ... quod si nullo modo ... dy

[illegible]

[illegible]

fideicommissum sit: ut cum moreretur uni ex heredibus cui vellet restitueret, ei post heredem instituit quod ad eum pervenisset: verissimum videtur esse fideicommissum: nec enim in arbitrio eius qui rogatus est positum est an omnino velit restituere, sed cui potius restituat. plurimum enim interest, utrum in potestate eius quem testator obligare cogitat, faciat si velit dare, an post necessitatem dandi solum distribuendi liberum arbitrium concedat. Item quaeritur, si coheredes ex disparibus partibus scripti sint, utrum pro virilibus portionibus restituere singulis debeat, an pro portionibus hereditariis ex quibus heredes scripti sunt. et placuit, si testator ita restitui iussisset, pro virili parte personarum consensisse, si quis non aequis partibus heredes fuerint dati: cum inter eos ex fideicommisso aequas partes fuerint dati, eis restitui oportere. Si non dispares in ea pecunia distribuenda significaverit testator, ut videatur hereditariis portionibus cognitae consentaneum esse fideicommissum, pro hereditariis partibus eis restitui debere.

Paulus. Si inter virum et uxorem donatio facta fuerit, priore defuncto cui donatum est, ad eum res redit qui donavit: quod si simul decesserint, quia quis prior decesserit non apparet, magis placuit valere donationem: et maxime quod donator non supervixerit, qui condicere possit.

Tryphoninus. Qui duos filios impuberes habebat, ei qui supremus moritur alium substituit. duo impuberes simul in nave perierunt. quaesitum est, an substituto et cuius hereditas deferatur. dixi, si ordine vita decessissent, priori mortuo frater ab intestato heres erit, posteriori substitutus: in ea tamen hereditate etiam ante defuncti filii habebit hereditatem. in proposita autem quaestione, ubi simul perierunt, quia, cum neutri frater superstes fuit, quasi utrique ultimi sibi decessisse videantur? an vero neutri, quia comparatio posterioris decedentis ex eo qui prior mortuus est sumitur? sed superior sententia magis admittenda est, ut utrique heres sit substitutus: nam et qui unicum filium habet, si supremo morienti substituit, non videtur inutiliter substituisse: et proximus agnatus intellegitur etiam qui solus est quique neminem antecedit: et hic utrique, quia neutri eorum alter superstes fuit, ultimi primique obierunt.

Cum in bello pater cum filio perisset, materque filii quasi postea mortui bona vindicaret, agnati vero patris, quasi filius ante perisset, divus Hadrianus credidit patrem prius mortuum.

Si cum filio suo libertus simul perierit, intestati patroni legitima defertur hereditas, si non probatur supervixisse patri filius: hoc enim reverentia patronatus suggerente dicimus.

Si maritus et uxor simul.

pleniu. stipulatio decem ... tulo simul ... debuit ... illa super-
uiuo suo fuisse. Siluius tur
cum filio pubere qui solum testamento
scriptum heredem habebat, pleniu. intel-
ligitur superuixisse filius patri.
et ex testamento heres fuisse. et filij hereditas
successoribus eius defertur. nisi omni-
a probetur quod si impubes cum patre
filius perierit, creditur pater superui-
xisse. nisi et hic contrarium approbetur.

Ulp. Si fuerit legatum relictum ex
legitis meis qui prius capitolium
ascenderint. si simul duo ueniss-
se dicentur. nec apparet quis
prior uenit. an impediatur lega-
tum uel ei qui monumentum fecerit a
pluribus fecit. uel ei qui maritus natus est
a duobus parte edite sunt. Si sic le-
gatum sit primo anno ... fuerit relic-
tum a duobus sunt equa ... .
conuicti. Sed et si duobus hominibus
eiusdem nominis fuerit legatum. puta
seruus ... primo adeptus
fit. nec apparet cui ad eptius sit
utrum ... ... utriusque persona
infringitur. an ea ademptio nul-
la est qui ... potest. Item si ex pluribus
... eius ... nominis uel quibus ...
libertis relictum ... cum ... in h
is omnibus ... legatum ... libertates ...
prout ... ad ... autem ...
quod ualet. plane si una ancilla
libertatem accepit. Si ancilla pri-
mum marem pepererit libera esse ... hec
uno utero marem et feminam ...
pepererit ... si quidem certum est quid prius
edidisset. non ... ...

... ambiguitatem libertatis ... nec ... Sed
filia ... si postea ... contigit ... in
genua ... autem hoc in certum est. nec
... ...
... ... ambiguitas ... ...
... ... sequi oportet.
ut ... ... sequi ...
filia eius ingenua ... qui ...
... prior ... ... ed-
to.

Iul. Quotiens libertus usufructus
legatus ... ei qui nouissimus
superuixerit ... ... legi-
tum ... cum omnibus libertis p...
... sub hac condicione. si nouis-
simus superuixerit ...

Idem. Quotiens in actionibus aut
in exceptionibus ambigua oratio
est commodissimum est id accipi.
quo res de qua agitur magis
ualeat quam pereat.

Idem. Si is qui duo ... posi-
tit ita legetur. Seio cum ... quod
apud eum deposui ... lego. si glo-
... ... certum ...
... ...
... ambiguitate ... ...
... ...
... ... Si
quis ita legetur. fundum Seianum
heres meus ... ... meum ... fuo.
... dubitatur. an de eo ... ...
fundus legatus sit. an de eo cum fun-
do legatus sit ... magis dicendum
est non solum fundum sed et ... do-
... esse legatum. ... ... similla ...
... ... legatum ...

Cum ita stipulatus ... ...
... homine aut fundum non ... ...

ita ꝯplecte̅ de ... [illegible]

... filius aut filia genitus fuerit heres esto. si filius aut filia non erit Seius heres esto ... [illegible]

... in casu quo filius vel filia heres non erit ... [illegible]

... [illegible]

c. dari spondes decem utrumque simul
dum ne stipulatio committitur. si
ne alterutrum sive neutrum factum fuerit
tenebitur stipulatione ... [illegible]
... cum plures species ... rebus
quas fieri volumus ita stipula-
mur: si quid eorum factum non erit ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
non ... [illegible] ... dubi-
tavimus. ... [illegible]

Item ... stipu-
lator ... [illegible]
... [illegible] ... si quid eorum factum
non ... [illegible]
... [illegible] ... si quis aliquid factum fuerit
... aut illud ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... quod significatio fiet
... [illegible] ... aliquo sumitur.
... aliquid ... [illegible] ... efficiet
... [illegible] ... duo ...
ones repugnantia continentes sunt
... [illegible] ... vel ... puberem ... pu-
berem ... [illegible]
... [illegible] ... impuberes ...
... illud ... puberes ...
... [illegible] ... significatio quod
... [illegible] ... in quo aliquid
... [illegible] ... efficiat.
... [illegible] ... quod sit ... quod
... [illegible] ... illud
... aut illud ... [illegible]
... [illegible] ... illud ...

... [illegible]
... [illegible] ... nec ullo
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] Si quis ...
... [illegible]
... [illegible]
illud aut illud ... [illegible]
... [illegible]

Item si quis ita in testamento
scripserit: si quis mihi filius aut
filia genitus fuerit, heres mihi esto.
sive filius vel filia heres non erit,
Seius heres esto. non satis volun-
tatem suam declaravit. sive non alter
... [illegible] ... si nec filius
nec filia ... [illegible]
oportet ... filius nec filia
heres ... [illegible]
superior scriptura ... [illegible] si
quis cum filium et filiam haberet ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... filius ... filia ...
... [illegible] ... non admittatur
... [illegible] ... testator expressit.

Si quis ita scripserit ... [illegible]
... testamento meo ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

... [illegible]

esse existimo.

Idem. Quedam sunt in quibus res dubia est, sed post factum retroducitur et apparet quid actum est: ut ecce si res legata fuerit et deliberante legatario eam res heres alii tradiderit; nam si quidem noluerit legatarius habere legatum, traditio nulla est. Si vero non repudiavit, tunc dicendum est: et si pecuniam heres dederit tamquam legatam, credidit heres; nam si quidem non repudiavit legatarius, alienam pecuniam credidit. Si vero repudiavit, suam pecuniam credidisse videtur. Quod ergo si consumpta fuerit pecunia, utique idem erit exequendum dicendo.

Idem. Quod de parente mortuo tractamus, et in aliis agitatum est: ut ecce si mater stipulata est dotem a marito mortua in matrimonio filia in matrimonio sibi reddi, et simul cum filia a patre an adheret matris actio ex stipulatu competeret? Et divus Pius rescripsit non esse commissam stipulationem, quia mater filie non supervixit. Item queritur si extraneus qui dotem stipulatus est simul cum marito decesserit vel cum ea pro qua stipulatus erat, an adheret suam actionem transmittere.

Paulus. Idem est si uxor prelegata sit et simul cum viro perierit.

Marcellus. Secundum illud queritur si pater pariter et pupillus et qui ei substitutus erat frater necatus decessit, an frater fratri extitit heres, an contra. Vel si invicem necati simul sunt et una perierint, an heredes extitisse intelligantur vel alter alterius. Hoc est si invicem heredes legati fuerint restituenda in quibus cum simul pariter decesserint, nec appareat quis ante spiritum emisit, non videtur alter alteri supervixisse: et de ea lege Falcidia. Si dominus cum filio simul ususfructus fuit in bonis eius, mortis ei tempore fuerint non computantur.

Ulpianus. Si cognatus legatarius sit et ibi legatarius cognatus defecerit in civitate tum manebant, dicendum debere legatum. Cognati enim testamenti facti tempore fuerint. Et si quis testamenti facti tempore cognatus non fuit, mortis tempore factus est per adoptionem, aliud est: legatum consequitur.

Si quis cognato legaverit idem est ac quasi cognatis legaverit.

Paulus. Cum senatus temporibus divi Marci permisit collegiis legare, nulla dubitatio est quod si corpori cui licet coire legatum sit debebitur; cui autem non licet si legetur non valebit, nisi singulis legetur. Hi enim non quasi collegium, sed quasi certi homines admittentur ad legatum.

Idem. Ubi de libertis ambiguitas, quod actum est videndum, cum dictum supplet. Et sunt plures homines Carthagini, tamen cum sint due Carthagines, sicut in dubiis id agendum est ut quam tutissimo loco res sit bona fide contracta, nisi cum aperte contra leges scriptum est.

Labeo. Cum pubere filio mater in naufragio periit, cum explorari non possit uter prior extinctus sit, humanius est credere filium diutius

uixisse.

Gaius. Si mulier cum filio impubere naufragio periit, priorem filium necatum esse intelligimus.

Mar. Cum in testamento ambigue aut etiam perperam scriptum est, benigne interpretari et secundum id quod credibile est cogitatum credendum est.

Celsus. Quis heredi meo directo uel legem me liberum esse liber esto cum ut [illegible] dederit, dampnum sit heres meus. dico ei heres meus dare dupondias esto. testatoris uoluntatis si quibus uerbis argumentis apparebit de quo dictum ad implendum est.

Item. Cum queritur in stipulatione quid actum sit, ambiguitas contra stipulatorem est.

Mod. Siquis de pluribus unum manumittere uoluit, nec appareat de quo nominatim manumittendo testator senserit, nulli competit [illegible] libertas.

Labeo. Qui habebat Flaccum fullonem et Flaccum pistorem uxoremque, Flaccum pistorem legauit; itaque quis eorum ... debetur? placuit primo eum legatum esse quem testator legare sensisset. quod si non appareret, primum inspiciendum esse an nomina seruorum dominus notata habuisset: quae si notata habuisset, eum deberi qui nominatus esset, tamquam in artificio erratum esset. Si autem ignota nomina [illegible] essent, pistorem legatum uideri, perinde ac si nomini adiectum non esset.

Scaeu. Pamphilus testamento manumissus ... Sabiniano et Cyprogeniae cuique eorum ad xxx annum aetatis peruenisset et cum quisque eorum liber esset dari summam eadem uoluerit, et uiceta scriptura ita cauerit: Sabiniano et Cyprogeniae dari uolo cum ad statutam aetatem peruenerint singulis, quo adueniente singulis. quaesitum est utrum omnibus manumissis alimenta debeantur, an non Sabiniano et Cypriae soli. respondit secundum ea quae proponerentur uideri omnibus alimenta legata.

De his que pene nomine relinquuntur. Rubrica.

Afr. Filio fa. uel seruo herede instituto, si impuberis domini uel patris nomine pena illicite uel pie datum est, nullius momenti legatum esse. non enim id solum quod in heredem, sed etiam quod in quemlibet alium quod ex ultima uoluntate defuncti eius tale pena in testamento scriptum sit, nullius momenti habendum est.

Marc. Pena a dicto testatoris uoluntas testatoris separata est an pena an translatio sit ex uoluntate defuncti apparet, idque diuus Seuerus et Antoninus rescripserunt.

De regula catoniana. Rubrica.

Cels. Catoniana regula sic diffinit quod si testamenti facti tempore decessisset testator inutile foret, id legatum quandocumque decesserit non ualere. que diffinitio in quibusdam falsa est. quid enim si quis ita legauerit: si post kalendas mortuus fuero, Titio dato. an cauillamur? nam hoc modo statim

Et ideo Catoniana ... legatum ... [illegible gloss]

De regula catoniana ...

... De his que pene nomine relinquuntur ...

mortuus fuerit non esse datum legatum nullius est quia inutiliter datum. Item si tibi legatus est fundus qui scribendi testamenti tempore tuus est, si eum vivo testatore alienaveris, legatum tibi debetur quod non deberetur si testator statim decessisset.

Paulus. Si ita scripsit quis legavit: si filia mea Titio nupta erit, sufficit nupsisse, et si minor est tempore quo nupta inveniatur, licet testamenti faciendi tempore fuit impubes.

Papinianus. Catoniana regula ad conditionales institutiones non pertinet, nec ad ea legata quorum dies non mortis tempore sed post aditam hereditatem cedit.

Ulpianus. Placet Catonis regulam ad conditionales institutiones non pertinere.

Celsus. Regula Catoniana ad novas leges non pertinet.

De his que pro non scriptis habentur

Ulpianus. Si quis hereditatem vel legatum sibi adscripsit, queritur an hereditas vel legatum pro non scripto habeatur, et quid si substitutum habeat. Et Paulus putat hereditatem quam me [illegible] substitutum pertinere. Nam senatus censuit poenas legis Cornelie constitui adversus eum qui sibi hereditatem vel legatum scripsisset; eodem modo improbasse videtur quod improbaverit ille qui acceperit: mortuus hereditatem scriptam in tabulis suis [illegible] excepit his etiam ut pro deleto habeatur ac si non esset scriptum.

Tertullianus(?). Que in testamento scripta essent neque intelligerentur, reliqua autem per se ipsa valent.

Marcianus. Si in testamento dispensatori quod ei relictum fuit pro non scripto [illegible] prius est causa [illegible] prius rescripsit. Sed si postea rescripsit testamentum factum [illegible] vel legatarius in me [illegible] fuisse adscripsit [illegible] alieno [illegible] fuit [illegible] legatum exigitur, nam quemadmodum [illegible] qua in ea pro non scriptis habentur.

Ulpianus. Si eo tempore quo alicui legatum adscribebatur in rebus humanis non erat, pro non scripto habebitur. Sed si in hostium potestate erat cum testamentum faciebat, ab hostibus reversus pro non scripto erit, et ita valebit.

Paulus. Quod quis adscripsit sibi alio testatore iussus est cum [illegible] hoc remansit quamvis pro non scripto esset, [illegible] in testamento militis.

De his quibus ut indignis legata auferuntur

Marcianus. Divus Severus et Antoninus rescripserunt, qui in dicendo carere legato [illegible] libertum quem ex testamento patroni relictam [illegible] patroni statim post mortem eius quasi [illegible] negotia [illegible] et premium meruit.

[illegible]

Marcianus. Aufertur hereditas ex asse ei qui primum cum patrui filius, cum ... pupillus esset, patris sui pupillari substitutione substitutus impuberi adierit hereditatem. Item si quis contra mandata duxerit uxorem ex ea provincia in qua aliquod gerit officium, quod ex testamento uxoris acquisierit, divus Severus et Antoninus rescripserunt retinere eum non posse, tamquam si tutor pupillam contra decretum amplissimi ordinis in domum suam duxisset. Quod ergo eum, et si contraxisset heres institutus, adierit hereditatem, fisco locus sit. Nam quod ut indigno ei aufertur, indignus heres datus potius videtur. Item ab eo omnimodo impunita ... quia auctore illicite magis est ut dicatur ex testamento ... indignum esse ... sive quis ignoraverit ... bonorum vel parte bonorum alicuius ... non quasi indigno aufertur.

Item. Indignum esse divus Pius illum decrevit, ut et Marcellus libro duodecimo digestorum refert, qui manifestissime comprobatus est id egisse, ut per neglegentiam et culpam suam mulier a qua heres institutus erat moreretur.

Papinianus. Papinianus libro quinto responsorum. Cum quis heredes qui post mortem ... acceperunt, aut a cautione legatorum non auferuntur, ... quo heredi relictum quidem non ... tantum.

Paulus. Post legatum acceptum non tantum licebit argui falsum testamentum, sed et non iure factum testamentum contendere potest, inofficiosum autem dicere non permittitur. Item legatum vire factum contendens non repellitur ab hoc, quia non aliter ergo qui legatum secutus postea falsum dicere non potest, id non iuste debet consecutus est. Item nec is qui legatum accepit, si neget iure factum esse testamentum, item divus Pius ita rescripsit. Item quod sequitur cum ab herede instituto accepit legata tantum, si is, ubi eius conditionis fuit ut is usus fuit, ut opinione hereditate non possit, ceteri iure intestati ... cogitur per illum hereditatem petere, ipso iure possunt prohibendo an sint an non, excusatoque persona conditione ... actate, cogitatum quod ad dictum constituendum erit. Cum autem testamento meruit et cum placuit quod ... testis ex ... accusavit se aut ... si consecutus fuit, non admittitur ad accusationem. Divus Severus ... quod is qui legatum meruit a matre pupilli tutor petitus excusavit ... semel ... tamen neque voluntate defuncti fecit. Sed is legatum ... denegatur nec ad fiscum transfertur, sed filio relicto relinquitur ... utilitatis testamentum ... fuisse accusavit testamentum ... denegabitur actio et eius quod filio eius ... legatum est si ... emolumentum ... pertinet ... ipsorum ... divus ... Si servum suum rogatus sit manumittere, legatum erit meruit ... ipsi ...

[illegible]

[illegible gloss]

utrumque datum sit dicendum est non debere obesse suo servo ut manumittatur si ei relictum sit fideicommissum. quia non potest [illegible] qui iudicium spreverit defuncti. Filius tamen si [illegible] accusaverit testamentum [illegible] dicendum est ut non negetur ei neque obstat actio patri. et puto filium in hoc patris accusaverit non esse denegandum patri actionem. Si is cum rogatus sit eum legatum restituere testamentum dixerit [illegible] restituet id fisco debebo. Qui accusavit falsum heres legatario certum vel heredi scripto nichil [illegible] candum est. similiter est et qui inofficiosum dicit. Ceterum eius qui accusavit agnoscitur [illegible] maxime si tutorio nomine contradicere falsum testamentum vel inofficiosum [illegible] tutores scilicet [illegible]. His non quaesito testimonio suo [illegible] accusatori ad [illegible] denegata est actio ideoque divus Severus rescripsit. Sunt qui putant [illegible] qui accusatori assistit vel fideiussor [illegible]. Contrario a principe indignum putat qui testamentum falsum, non indignum putat qui testamentum pronuntiavit; si appellatione intercessit heres scriptus optinuit. Advocatum fisci qui in causa fiscali [illegible] delatoris exequitur [illegible] in omnibus necessitas officii satis excusat. Cum principale testamentum arguerit [illegible] tabulis repellendus est [illegible] a codicillis [illegible] confirmatis non

[illegible] sequendum est si secundum eas tabulas vel codicillos [illegible] arguit [illegible] non utrumque [illegible]. Cum libertas ei [illegible] data quia testimonio suo infringere voluit testamentum auferri debeat videndum est fideicommissum utique non est dignus consequi [illegible] divus pius indicavit [illegible]. Cum [illegible] tutor datus est non potest ad [illegible] quod falsum dixit [illegible] legato removeri. Cum quidam [illegible] cum eius qui testamentum [illegible] accepit [illegible] similiter in hac causa legatario alia [illegible] cuius qui per testatum a legatario vel [illegible] libero accepit [illegible] hic enim ut indignus repellitur [illegible] heredi scripto auferri oportere divus pius et divus marcus [illegible]. Omnis qui ut indignus repellitur [illegible] divi [illegible] his qui se [illegible].

Rescriptum est a principe [illegible] heredem rei quod admonuisset quartam non retinere [illegible] si quis quadraginta habebat [illegible] quadraginta legaverit [illegible] subtrahit [illegible] quartam partem retinebit [illegible] ad fiscum pervenient.

Quotiens testamentum falsum dicens non optinuit heredi eius his si [illegible] prohibendus non est quia non principaliter [illegible]

[illegible gloss]

[illegible]

liter: in eius hereditate succedit.

Indigno herede pronuntiato adempta hereditate confiscata, actiones restitui non oportet.

Ulp. Si inimicitiae capitales intervenerint inter legatarium et testatorem, et verisimile esse coeperit testatorem noluisse legatum sive fideicommissum praestari eo cui adscriptum est relictum, magis est ut legatum sive fideicommissum ab eo peti non possit. Sed et si palam et aperte testatori maledixerit et infaustas voces adversus eum iactaverit, idem erit dicendum. Si autem status eius controversiam movit, denegatur eius quod testamento accepit persecutio: et ita divi Severus et Antoninus rescripserunt.

Gaius. In fraudem iuris fidem accommodat, qui vel id quod relinquitur vel aliud tacite promittit restituturum se personae quae legibus ex testamento capere prohibetur, sive chirographum eo nomine dederit sive nuda pollicitatione repromiserit. Si quis cum capere posset rogatus sit restituere alii, mortis tempore prohibetur hic legibus capere, non dubito quin exsistente fideicommisso apud eum tamen qui rogatus est restituere maneat, quia nulla fraus eius intervenisse videtur nisi in fraudem fidem accommodavit. Item licet capere legibus prohiberi coeperit testator.

Tacite dictum est, si pater filii quem in potestate habebat tacitum fideicommissum interposuit, non eo filio nocere, quia parendi necessitatem habuit.

Mod. Heres qui tacitam fidem contra leges accommodavit, in ea parte quam fraudavit Falcidia non utitur: et ita senatus censuit. Sed si maior modus institutionis quam fraudis fuerit, quod ad Falcidiam attinet, de superfluo quarta retinetur.

Pau. Cum quidam scripsisset heredes quos instituere non poterat, quasi in testamento non valeret, supposito testamento rupto, heredibus tamquam indignis quibus supremam voluntatem abstulit, ita pronuntiavit senatus hereditatem. Quod divus Marcus in eius persona iudicavit cuius nomen pacto testo testator induxerat: cum enim ad personas etiam mutata ab eo legata, relicta Caelia mansit de personis eius testatoris voluntatis, quod ei legatum ei non debebitur, si hoc eum tenere testatorem voluisse appareat.

Pau. Claudius Seleucus Papiniano suo salutem. Maevius in adulterio Semproniae damnatus eandem Semproniam non damnatam duxit uxorem: qui moriens heredem eam reliquit. Quaero, an iustum matrimonium fuerit et an mulier ad hereditatem admittatur. Respondi neque tale matrimonium stare neque hereditatis lucrum ad mulierem pertinere, sed quod relictum est ad fiscum pervenire. Sed et si talis mulier virum heredem instituerit, et ab eo quasi ab indigno hereditatem auferri dicimus.

[illegible]

a Mulier. i. si. u. quis s. de test. milit. l. qui s. leg. lxs de ritu nupt. praefectus. ac inde est ac si in milia decem sestertiorum. quod postea substitutum. l. ut s. de te. mi. l. quod constitutum i. fac. s. m. e. t. l. miles ita heredem, si. mil. ac. possile. s. qui

b Heredi quis aut falsos. cum eam ex codicillis non habet ad quod s. e. possile. ut. supra his. cis. de inil. ab. ex facto. s. f. e. cum q. s. supra te.

c Accepit. testamentum esse ut per legatum. Miles heredes instituit Titium et Seium, ex his et in codicillis dixit Titium esse verum et Seium illum verum heredem de his quos codicillos Titii falsos accusavit. Et subiunxit dimidiam eius quod est cohaerentium quod videbatur habere suae per legatorum. ut s. de his. in fi. ex sed. scilicet fiscatur. Sed aliam dimidiam retinet iure hereditario cum testamentum non reliquit, si uo iure legati ut ex codicillis, quia ei a se ipso legari non potest. ut s. de l. i. legatum coheres non habebit totum illud verum. scilicet dimidiam iure hereditario. Aliam iure per legati de quo per legato Titii falcidia non deducitur. si tamen est in parte confiscata quantum est in falcidia. quod vult retinere ad quod est. s. i. ti. l. nesennius

d Non interdum in partibus quas habet Seius iure legati

d Quamvis his. i. ablatis ut indignis et fisco applicatis ac.

e Cum tabulis secundis. Eius testatoris datis. s. alias in substitutione pupillari

f Filio. fratris filii qui fuit substitutus.

g Post. cum erant substituti postulasset, ipsi h

h Post testamentum impugnabat primus. ut C. de his. in sta. ei pater tulit. ipse contra pupilli. ut s. e. l. ij. in prin. et l. postle. s. q. possile ac

i Patrui. a quo substituti erant filio suo ac.

k Propter. habebant. m. coheredes in substitutione qui non accusaverunt. i. sic nichil proderit ad quod est s. l. precia. m. prin. tamen suus secundum.

l Quam in ea. i. cum ea.

Item. Mulier quae stupro cognita in contubernio militis fuit, etsi sestertium decem milia quae solutionis iure annum mortis obtinent, ... ministerium tamen militare ... licitum est adversus fiscum partem proximae tibi. re.

Item. Heredi qui falsos codicillos esse dixit nec obtinuit hereditas non aufertur. Sed si quid aliquo a coherede codicillis accepit, actio ei denegabitur. Itaque si bonorum ex testamento hereditas dividitur, et testamentum et codicillos fecit per quae heredibus eius in quibus legatum constituit non potuit retinebit si hereditatis falcidie suae videtur suam tamen legatis portionibus ceteris falcidiam exequatur compensationis ratione.

Item. Quum tabulas secundas pater impuberi filio fecisset, filius coheredibus eius substituisset, ac substituti fratris filii post mortem pueri mater eius prius substituta eius postulasset ut hereditatem patrui legitimam obtineret, victis auferendam esse partem hereditatis ex causa substitutionis. Itaque et ex testamento ... secundis non habere q.

Quam in stuprum in ea contrahi non placuit quae se non patroni concubinam esse patitur, eius qui concubinam habuit quod testamento relictum est actio non denegabitur. Quod et Titius Cassianus clarissimus vir ingenuam libertinam ingenuam honore pleno dilexerat optimum ... principis ... convenit. Cum filia[m] ex aliis partibus testamento Cassianus nepti coheredem ... appellavit et ... quasi ... appellavit. Cui heredis nomine ... voluntate patris ... legatis induxisset atque in fisco portionis absolutionem ad ... fuisset. Cum legatariis ... obtemperaverunt voluntati domino ... placuit non cum suo honore fisci succedere.

Item. Heres tenetur, qui fecerit testamentum mortis sententia ... et fructus omnis restituere cogetur, quantum autem ... ab herede ... ignorantia facti beneficio possessoris defensio ... motum. s. et ... fructuum subduci ... postulatur.

Item. Cum quis incertis ... sui instituit legis suscepit, ex quo et fructus quos ante litem motam percipi ... et cogetur. Idem bonorum fisco vindicatorum post mortem ... quod ... fructuum ... ex ... fructus ... quorum ... fructum. Quid si fructus ... cum restitui satis ... bonorum ... vindicatorum ... tempus fructus ... non ... usuras eorum benigne ... quo iure

a Iudicaverunt. s. ut valeat velut sit dicit quod Rufinam sui concubinam vel tantum instituit heredem nepotis testatoris ei dedit coheredem filiam Rufine quae filia appellatur ut esset concubina et ita potest appellare. De in uxoris ... apud Labeonem. s. appellare. Sed ipsa non consentiat quod cognovit ut in ... et bona ... ut s. de ... cum ... testamento ... non ... quod ... tamen ... alius ... coheredes ... tamen vulgo ... quod ... placet.

b Cum heredes induxisset, cautelle faciendo vel prius ... pro parte ... non volentes ab heredibus debet heres ... Fulvia ... i. e. s. heres. so. hic ut soli ... vocatus ... debet quod ... hereditarie ... fisco ... noluit ... soli ... ut ... i. ...

c Fiscus ...

d Non obstat ut ...

e Iudicaverunt s. ... quod ... fuit. l. in ...

m Non placuit, scilicet aliis sit concubina — n. Eius. s. patroni. — o. Quam concubinam. s. alia — p. Consecutum est a patrono. — q. Non denegabitur. s. libertae excusabit que libertatem, si patrono suo non consentiat cum ille concubinam aliam habet nec in pleno poterit habere ut in aut. quibus mo. na. ef. sui. s. si quis. a. defuncti. si a non habet ille aliam forte non excusabit ut s. de concubi. l. i. in prin. s. p.

r Pleno. i. ut concubinam tamen sed uxoris habens pleno ore. ei dignitate per uxorem habet ut s. de l. in ... legato. s. de.

uetantur. Ab his uniuersis fiscus au- / fert. uetantur tacitum fideicommissum fisco / restitui hereditas, hereditatis bonis causa li- / cet non speratur, auctoritatem alio- / qui transferatur. In ore non defensa si quo- / rum ob adicit hereditatem accidit ho- / aut fiunt aut constitutis cauit fisco / auxilium restitutionis non interdixit / est. Propter his institutus pro / dis legatis accepit ei hereditatem / non capientem restituendo ita etiam / ministerium suscepit quod quam / legatum propter pupillum non fuit nisi constitutis. / Itaque partes istis pro herede possidere / tenet enim eis prouidus integrum esse reli- / quendum. Item nec enim idem iuris / ac possessionis uacantem inducere / diuisionem uoluntatis. Paulus / li. sic scriptus heredibus id hereditas / ablata quod testator aliud tacite / rautat uolunt et fieret uo- / luit cum proditus ab ipsis est ab / uniuerso iudicio prioretorum / se eum iniicit.

Herm. Eius qui mortem uxoris / non defendit ut indigno [illegible] / auferitur.

Paul. Poenas quoque corru- / sco non dicitur qui mortem liberorum / suspecto non defendit non desere- / runt. Omnes heredes uel eos qui / loco heredis sunt officiose agere / circa defuncti uindictam conuenit.

Trip. Tutorem qui pupilli / sui nomine falsum uel inofficiosum / testamentum dixit non perdere sua legata.

[illegible] ... mittam ... liberis patris / testamentum [illegible] tutorem ... aliud po- / stulauit pupilli nomine eius non / sit exceptus [illegible] ad pube- / ratem pupillus peruenit non opor- / tere dici [illegible] pupillum cum sen- / atus consultum interdixit desere- / re sibi cum [illegible] quibus plura meri- / tur propter [illegible] aliud tutoris / alium legatum et cum sine [illegible] perse- / uerit si pupillus accusauit propter pariam / merentur non tamen quod pupillo / relicta in eo testamento nisi a principe / conseruata sint per [illegible] ille est ac- / cusatoris defensor et qui patroni / partes sub [illegible] scripsit.

Gai. Si quibus heres exstitit / cum testamento tacite rogatus fuit / ut quae ad eum [illegible] legis Falcidiae / beneficio [illegible] capienti re- / stituat. Et quae legis extra senatus / consultorum est nullum [illegible] tacita- / le fideicommissum. Neque quis de eo / ad se ex hereditate peruenit resti- / tuere rogatus sit.

Pap. Si testamentum patris uiuit fratri[illegible]

filius negavit, quamdiu in re dispositum fuit, non videtur defuncti impugnasse iudicium ut ... acti fuerit tum defuncti voluntatem.

Idem. Si ingenui facti heredis reliquatur tamen fideicommissi fuerunt testatoris, sola in portione affectionis non admittitur. Caput senatus consulti Claudiani notum: similiter testatore decessit is qui libertum legatum relictum erat, non fisco vindicatur, sed apud eum a quo relictum erat remanet. Explicit lib. xxxiiii.

Incipit xxxv. De condicionibus et demonstrationibus et causis et modis eorum que in testamento scribuntur.

Ulpianus. Legatis que relinquuntur, aut dies cedit, aut condicio ascribitur, aut fructibus eorum ... presentia fuerint nisi ipsa condicio insit. Condicio etiam ascriptus est quamvis nondum venerit dies solvi tamen possit, quia certum est eam debere. Dies autem incertus est cum ita scribitur: heres meus cum morietur decem dato. Nam diem incertum mortis habet eius. Ideo si legatarius ante decesserit et mox heres eius legatum non transit, quia non cessit dies, immo condicio, quamvis certum fuit moriturum heredem. In est autem condicio dictis legatis vel in certa legamus, quod extrinsecus ... et ... fuerit ... parte fuerit heres ... alii non legatum esse debeatur.

Idem. Condicionum que testamento ... tam ... suptum possit ... unius testatoris ut prius si navis ex Asia venerit, nam que nichil navis ex Asia venerit condicio ... certum interierit, que ... sunt que non in ... testatoris ... ut ... pareat ... que condiciones ... condiciones in ... non ... ob ... voluntatem.

Idem. Optinuit impossibiles condiciones testamento ascriptas pro nullis habendas.

Pomponius. Si heres legatum est quibus patronus legatum potest, separate de parte condicionis ... expleta gratia. Si ita scriptum sit: si in quinquennio proximo non filius natus non erit, tunc x. sunto heres dato, finito quinquennio ante mortuus sit non statim ... x. deberi, quibus articulus ... condicionem ... quod quinquennii tempus significavit.

Paulus. Condicionibus pupillus ...

[illegible]

de cond. et demonstr.

[illegible]

... est sive tutoris auctoritate tutoris
patiar potius neque quicquam movit
expletio condicionis necessitas heredis
alioquin esse poterit. In hoc iure positi
sunt fieri non condicionis expleri. Cum
filius filium, et sui iuris co-
mmunis per ... condicionem implere pr-
stitit quod eo fecit nemo ...

Paul. Multa tamen non admittuntur
ab herede, eo qui ... in ...
lumen ... alicuius ... qui ...
cuius arbitrio monumentum facere
iussus sit, si is cuius arbitrium est
nolit ... non possit aut
ei arbitrari nolit. Si filius eius
quis manumiserit heres et ... sit
... quibus ... mortuus.
... condicionem ... nec ...
... per ... condicionem.
Nec ... cum ... ita ...
... si filia mea ... vivit ...
... condicionem
... que
que ... impossibiles
condicionem ... pro non
scriptis est. que sententia admittenda
est.

Ulp. Muciane cautionis necessitas
in condicionibus consistit que in non
faciendo concepte sunt ut puta si in
capitolium non ascendit, si Stichum non
manumiserit et in similibus et ita
Aristoni et Neratio et Iuliano visum
est. que sententia et constitutione
divi Pii comprobata est. Nec solum
in legatis placuit verum in hereditati-
bus quoque idem remedium ad-
missum est. Si uxor maritum suum

... cum ... dote ... ita ...
... expressum dote quam ...
... petierit ... exegit ...
... cum posse ... acto
... per ... fecit dote ... causa
... posse ... si
... heres sit institutus ...
sub ea condicione quam non est ...
... cum quo minus
... per ipsum iure ...
impleri condicio eo quod non est que pos-
sit ... condicio ... ad ...
...

Pomp. Si quis ita legaverit Dumerio(?) uxori
mee cum filio ... heres meus ei dato
... si legatarius ei post mortem
testatoris decesserit ...
ut retineret heredi servum liberum ...
legatum ...
... quod non ...
... cum liberis sit ...
... non ...
... nec per ...
... quo minus cum ea filius
conveniret.

Ulp. Solemus dicere cum quis
liberos legat ... per ...
... natus.

Iul. Hec condicio filie mee cum
nupserit talis est ut quamvis ... imple-
ri solum ... voluit non
satis exegit ... si vivo testa-
tore nupserit post testamentum factum
impleri condicio videtur. Praeterea
cum condicio hec talis est ut semel
impleri debeat ... non omnes
... impleri condiciones puta

[illegible]

lego.

[illegible]

testator vel non ut s. de l. si ita sit. § pater. et l. si ita. ... ...

C Debeat ... vel post l. placet. — b Cum non sufficit ... si ... ...

... ... de ... ... si quis ... ...

C Audivi ... ...

C Denique ... ...

cum nondum nubilis aetatis in domum iam deducta sit, in primo ... dicto(?) ... sic coniuncta sit: cum ... nuptias ei condicio sit ... dicendum, ut in tempus nubendi ... ... condicio possit: quia non impleta ad hoc dubitari potest, an sufficiat testatori primo nuptiali iugo se ... ... condicionem ... non dum impletam condicionem ... ... si sic legatum sit ... ... ignorante testatore ... ... dicendum est perimpleri ... ... condicionem.

P aulus. S in autem fecerit quae condicionis loco ponuntur, et sciat testator, quae vero si possint expectantur ut fiant. Sin vero ... ... nesciat, praesentia ... C eterum ... est, ... condicionis post mortem impleri oportet, si haec fiat ut testatori pareatur, veluti si Capitolium ascenderit, ... non primi ... ... a testatore ... possit veluti si ... consul factus fuerit.

U lp. S i ita legatum sit quam filius maior ... ... minor ... ... sub condicione ... legatum ... relictum est. ... ... sane ... ... in praeteritum ... in futurum conferatur.

P aulus. S i fundus alicui legatus est, si pupillo vel furioso pecuniam dederit, admittitur explesse condicionem, cum novarit tutori curatori.

P omp. S i ... statuas in municipio posuerit heres esto. si paratus est ponere, sed locus ei a municipibus non datur, Sabinus et Proculus heredem eum fore et ... in legato idem dicendum.

U lp. C ui fuerit sub hac condicione legatum: si in familia nupsisset, videtur impleta condicio statim atque ducta est uxor, quamvis nondum in cubiculum mariti venerit. nuptias enim non concubitus, sed consensus facit.

G aius. I n his quae extra testamentum incurrerent, possunt res ex bono et aequo interpretationem capere: ea vero quae ex ipso testamento oriuntur, necesse est secundum scripti iuris rationem expediri.

I tem. D emonstratio falsa est, veluti si ita scriptum sit: servum Stichum quem de Titio emi, fundum Tusculanum qui mihi a Seio donatus est. nam si constat de quo homine, de quo fundo senserit testator, ad rem non pertinet si is quem emisse significavit donatus esset, aut quem donatum sibi esse significaverit emerit. ergo et si ita ... legatus sit: Stichum cocum, Stichum sutorem Titio lego, licet neque cocus neque sutor sit ...

C Pena ... legatum ... ...

... ... in praeteritum ... in futurum ... ut s. de iudic. l. ... ...

... ...

S i ... ...

... ... pupillo ... ...

S i tutor ... ...

C um ... ... de donat. ... ...

... ...

C otal ... ...

C Sub modo ... ... de ... legato ... ...

a Is cui si faciendo a se solo ... [illegible]
b Ex parte ad hereditatem vel legatum pertinet [illegible] ut an e. § nec solo
c [illegible] condicionibus licitis [illegible] ff. [illegible]
d [illegible] ut [illegible] si de [illegible]

legatarium praecedentibus sive tertio [illegible] sisset testatori [illegible] ipse legatarius designatus ali quid [illegible] cum legatum voluerit, primum le gari [illegible] si nullus [illegible] iussit. Quod autem iuris est in falsa demonstratione, hoc magis est in falsa causa. veluti Titio quod me cum negotia mea curavit [illegible] fundum. Titius filius meus prae capito, quia frater eius ex arca ea sumpsit, praecipito fundum. ita utile erit legatum, si et ille negotia curavit et si hic frater ex arca sumpsit. Quod si cum ita legatum sit, ut [illegible] aliquid faciat, vel monumentum testatoris vel opus aut epulum municipibus faciat, vel ut ex eo parte aliis restituat, sub modo legatum videtur.

Item. Is cui sub condicione non faciendi aliquid relictum est, ei cavere debet Muciana cautione, ad quem venit, si contra fecerit, condic[ionem] [illegible] heres hereditas pertinere potest.

Paulus. In condicionibus primum locum voluntas defuncti obtinet eaque regit condiciones. Si filia mea cum Titio nupta erit, placuit non semper mortis tempus observari, sed voluntatem [illegible] dici. Hoc scriptum: si primus heres erit, damnas esto dare, pro

condicione non est accipiendum, ut magis cum conoscimus testatorem [illegible] legatum relinquere quam condicionem; [illegible] forte hoc ideo fuerit te stator ut faceret condicionem, primum non illud dicendum est facere condicionem, quod in ceteris oportet [illegible] hoc dicere. Sed si sic legetur: si primus heres erit, tunc damnas esto [illegible] esto secundus heres et primus heres ex titerit, legatum non debebitur. Si primus adierit cum [illegible] adiisse condicionem, nec quam ambiguitas est. Cum patronus contra tabulas bonorum possessionem accepta debita portione excipit legata, quae sic data sunt: si patronus heres non erit, non debet coheres patrono praestare. Si primo ita legatum est: si secundus heres non erit, decem dato, et similiter modo alio [illegible] ita legatum est: si primus heres non erit, ab eo herede [illegible] legatum condicio defi cit, si alter heres extiterit, alter heres non extiterit, legatum debebitur.

Marcianus. Non dubitavimus quin turpes condiciones remittendae sint: quo in numero plerumque est [illegible].

Iulianus. M[illegible] condicio [illegible] minus [illegible] nam huiusmodi condiciones [illegible] fuit [illegible] implere [illegible] prodierit he res [illegible] hereditatem [illegible] ignorantia eius in pleris

[illegible] l. illo.

Ex parte [illegible] de iur[illegible] l. i. § fi. [illegible]

[illegible] ut C. de [illegible] § ... ad l. [illegible]

[illegible] l. [illegible] ac.

[illegible]

Idem est si hoc modo pecuniam ex arca non sumpsit, utile legatum est. At si condicionaliter concepta sit causa, veluti hoc modo: Titio si negotia mea curavit fundum do, Titius filius meus si frater eius ex arca sumpsit

Queritur similiter ... si te heredem omittat ... restituere ... non dubium ... et ita ... si invidus ... corrig[?] ... conditionis impleta ... voluntate ... mulieri ... aut vero fugere dicitur ... [illegible]

est. que vero exierit venientibus
his nichil amplius exigendum;
est. quamvis ut impleret esset. velut
si quis se filium eius existimat
cum sit pater eius. postea agnita hered-
itate; quam accepit heres scriptus
qui ignorat in tabulis testamenti
parte sint ad ut hereditatem; pote-
rit.

Idem. Quotiens sub condicione mu-
lieri legatur: si non nupserit, et
eius fidei commissum sit, ut heredi
restituat si nubat, commode
statuitur, et si nupserit legatum
eam petere posse, et non esse cogendam
fidei commissum prestare.

Item. Qui duobus heredibus decem da-
re iussus est, unus est cui condicioni sati-
sfacere non possit, nec legatum scin-
ditur. Igitur quamvis alter de-
cedit, nulla parte fundum venire
dicitur non alteri quoque ad cum
hereditate relicta V. nummos
aut illo omittente hereditatem
et qui solus adierit hereditatem
toti X. dederit.

Item. Iure civili receptum
est quotiens per eum cuius interest condi-
cionem impleri fit quo minus im-
pleatur ut perinde habeatur ac si
impleta condicio fuisset; quod plerique
et ad legata et ad heredum institu-
tiones perduxerunt. Quibus exemplis
stipulationes quoque committi quidam
recte putaverunt cum per promis-
sorem factum esset quominus sti-
pulator condicioni pareret.

Item. Cum ita uxori quis ...

liberis heres erit: fundum legatum. Si
mulier divortio facto liberis ex
alio peperit, deinde soluto se-
cundo matrimonio ad priorem
maritum redierit, non intelligitur
expleta condicio, quia testatorem
verisimile non est de his liberis sensis-
se qui se vivo ex alio suscep-
ti fuissent.

Item. Hec scriptura: si Titio decem
dederit aut iuraverit se aliquid
facturum, unam condicionem exprimun-
t, habentem duas partes [?].
Si quis itaque heres scriptus erit
sub condicione: si iuraverit se dedi-
turum aut monumentum factu-
rum, quamvis verba edicti ad here-
ditatem vel legatum admittantur,
tamen comprehenditur et is qui facturum
se iurare iussus est solo iure iu-
rando remisso. Cum autem [illegible]
alii pure alii sub condicione le-
gatur, aut cum alteri pure alteri
sub condicione heres scriptus est,
pars legati vel hereditatis de-
ficiente condicione accrescet
heredi eius cui pure legatum
vel hereditas est, sicut hereditas
eius adita fuit.

Idem. In testamento quidam scrip-
serat ut sibi monumentum ad ex-
emplum eius quod in via Salaria esset
publii Mevii sepulture [?]
tius fieret; si factum esset, heredes
in eius sepulture contentus fieret
non factum esset heredes magna pe-
cunia multentur. Cum id
monumentum Publii Mevii

Stipulationes: puta si stipulatus sim te x. dari si capito[lium] ...

Unam condicionem ... [illegible]

sepulcri demolitione nullum reperiebatur. sed publii mevii sepulcrum tunc erat. id quod extra plura suspiciebatur eum qui testamentum fecerat monumentum sibi fieri voluisse, querebatur heredes cum in monumentum sestertium opporteret. et si ob eam rem nullum monumentum fecissent, quia non reperiretur ad quod exemplum facerent, num pena tenerentur. respondit. si intelligeretur quod monumentum demonstrare voluisset is qui testamentum fecisset, tamen etsi in scriptura ita non dictum esset, tamen ad id quod ille se demonstrare animo sensisset fieri debere. sin autem voluntas eius ignoraretur, penam quidem nullam vim habere, quoniam ad quod exemplum fieri iussisset id nusquam extaret, monumentum tamen omnimodo secundum substantiam et dignitatem defuncti construere debere.

Pater filie sue ita legavit: si Titia filia mea arbitratu Lucii Titii nupserit, ei tot heres meus dato. Titio autem testatore mortuo Titia nupserit. querebatur an legatum ei deberetur. respondit deberi.

Titia uxor mea optato Philargicum puerum et Agatheam ancillam, qui mei erunt cum moriar. is qui testamentum fecit Agatheam quam testamenti tempore habuit vendidit, et postea ancillas emit, ex his uni Agathee nomen imposuit. quesitum est an hec legata videatur. respondit legatam videri.

Ulp. Hec condicio: si in capitolium ascenderit, sic recipienda est: si cum primum potuit capitolium ascenderit.

Item. Si sepulcrum in totius fundi ... puri sub condicione legatus fuit, et interdecessit ante condicionem certum ... non necessitate impleri condicionem, ut potest cum est si condicio defecit, pars quam vindicaturus erat ... accrescat.

Afr. In testamento ita erat scriptum: Stichus et Pamphila liberi sunto, et si inter se matrimonium coierint, heres meus his centum dato. Stichus ante apertas tabulas decessit. respondit partem Stichi defectam esse, sed et Pamphile defectam condicionem videri, ideoque partem eius apud heredem remansuram. sed et si viveret et Stichus nollet eam uxorem ducere, cum mulier parata esset nubere, illi quidem legatum deberetur, Stichi autem portio inutilis fieret. nam cum legatum sit ita datum: si sciat uxorem duxerit, heres meus centum dato, siquidem sciat ... mortuus est, defecisse condicionem intelligi. at si superstite eo nichil adhuc ... eum transmittere, quia morte eius condicio defecisse intelligitur. utroque autem vivente, siquidem ipse noluit uxorem ducere, quia ipsi facto condicio defecit, nichil ex legato consequitur. muliere autem nolente nubere, cum ipse paratus esset, legatum ei debetur.

Idem. Quamvis ...

si quis i. de an. l. mevia. i. per. si fuerit. s. statu li. l. sumi. [illegible]
a de condi. c. l. qui filium. ac.

Quamvis semel [illegible] propria ubi significatione ut tam conputetur. Quis est munera ex faciendo i dando ut j. eodem sunt.

Certum de certo i. si non erret si bene stat minus solum [illegible]
bona fide faciat
ex facto [illegible]
[illegible] de iure
in l. eum qui [illegible]
i populariter [illegible]
de fideicommissis [illegible]

Nichil aliud desit quam reliqua se
luere. tunc et si statu liberi, et heredi
casus pariat sine fraude, etsi fuit mi
nus, sive solutum sive non sit
redditum, esse eum manumissum fuit
liber ex forte persoluta obsistet
nam in eum qui sub condicione ita
manumissus esset, nunquam ad li
bertatem perventurum, si prius pretium
tia, minus solutum esset, hec
ita accipienda sunt, si quis is qui
rationes reddere iussus est, per aliquem
creditorem sine dolo malo ita rationes
reddidit, ut debitis quorum est computatio
tantum erant.

Falsa demonstratione legatum non perimi. Falsa demonstratio non nocet. Falsa demonstratio in lega
tario vel sive in cognatione non nocet.
vel herede instituto, veluti si fratrem
dixerit, vel sororem, vel nepotem
vel quibuslibet talis [illegible] liberaliter
cum licet constitutionibus divorum
severi et antonini cautum est. Sed si condicio
nisi ita sit de nomine in plerisque quia p
bavit sive fuisse desertum functum.
ille admittetur. Sed et si eum
qui libro i. in libris legatum fuit.
non ideo circo legatum admittitur
quia postea anulos ab imperatore ac
cepit. nam honor eius auctus
est. non condicio mutata. Ita di
vus. severus. antoninus rescripserunt. Si
quis legaverit [illegible] si mortis
tempore eius erit. nec tunc eius le
gatum inutile est. Quid ergo si quis
ita scripserit: Stichum et pamphy
lum ancillas meas do lego si mei erunt
cum moriar. et unum ex his alie

vnavit. an vel alterum possit a lega
tario vendicari. et placet vendi
cari. non hunc semiorem. sed plane
sit pro eo cui opus. accipi. atque si
separatim [illegible] Stichum si meus
erit cum moriar.

Titius. Notatur aliter cum legatur.
Titio Lucio tiro. an per eo demonstra
tione. hoc [illegible] est corporis. vel arti
ficii vel officii. vel necessitu
dinis. vel affinitatis. nichil
interest. an falsa an vera sit. siquidem
sit. que testator demonstravit.
Et condicione, et demonstratione; hoc
interest quod demonstratio plerumque
quia facta ostendit, condicio fu
tura futuram.

Post. Levissima libertatis condicio
nem intelligentium est. que adli
bertatem ponere quamvis non generi
or condicior sit.

Publius Mevius testamento
suo ita cavit. quisquis mihi heres
heredesve erunt. do lego. fideique eorum
committo. ut dent Gaio Seio sororis
nis mee filio si honore consulatus
quadraginta. Titius Mevius seius
consul. designatus est. Mevius con
dit. deinde ex kalendis ianuariis con
sulatum ingressus est. atque ita Me
vius decessit. quero. an xl. Seio
debeantur: Marcellus respondit. Titia
codicillis ex portionis que testamento
scripte relinquantur. ita cavit.
atque pro scriptura. ut filio meo
cum annorum xvi. erit. eadem portio
restituatur. Quero. si filius meus.

Ianua
rijs. hoc
idem nisi
posse [illegible]

hunc [illegible] s.
de condicionibus [illegible]
l. in summa. quod
fit [illegible] s. de hereditatibus

illa l. [illegible] ubi fuit falsa causa. hic demonstratio. ad quod est i. e. eiusdem tale quod [illegible]
la. ff. s. de le. ij. titia in principio. ad ut ibi. ff. facere s. de an. le. titia. s. f.
— y Admittetur. facit s. de hereditatibus instituendis. l. in tempus. quod si de testa. s. f.
tu. l. duo. i. s. de le. ij. l. viij. quod si [illegible] ubi no.
— z Accepit. non eum desinit liberum esse quo ad plura ut hic i. j. de
iure. aureorum anulorum. l. i. ij. de bonis lib. l. eius in principio — a Auctus. facit C. de
adopt. l. cum in adoptione. i. s. de adopt. l. per adoptionem. ac.
— b Si quis legaverit [illegible] non plaleni in generali significationem singula
[illegible] s. si quis [illegible] si plura [illegible] hec. quotiens s. [illegible]
[illegible] s. de hereditatibus instituendis. si actio l. par. [illegible] de neg. [illegible] l. ij.
[illegible] s. de pig. act. l. si necesse. quod si annuarum C. de sepul. i.
[illegible] l. [illegible] quidam [illegible] facit. ad. C. s. de condicionibus institutionum. tale
[illegible] de rebus [illegible] quotiens [illegible] ac.

Notatur. plerumque fallit cum quamquam ut. j. ad tre. quotiens. i. l. [illegible]

vi. i. apud. de consulibus. C. li. aureorum anulorum. ff. ad l. quod non fiat
designatio postea subsequuta est. C. de magistratibus muni.
decuriones. l. ij. arg. C. de aduocatis diuersorum iudiciorum. l. pro hac
quod sententia ubi munitur quod in illis applicuit fonte sim
diuisa [illegible] facit infra de l. [illegible]
— h Debetur. quia in uno testatore potuit impleri. ut
C. de insti. i. substi. si quis ac.
— i Titia agens. i. habens. — k Representetur. i. detur
tam statim antequam xvi. annos expletos.
— l Representare. prima facie quia unum est statim non ipleset
se xvi. annos nec amplius ad xvi. pervenire posse.
— m Tinserere. facit s. de v. o. l. in illa stipulatione. i. s. de usufructu. si
stipulatus. i. s. e. sive sic. quod si [illegible] j. de iure fisci
l. fiscus cum. ac.

l. y. de le. i. si chirographum. de le. ij. concubinam. quod si die i. de hereditatibus [illegible]

[illegible]

S[i] quis non repellatur immo invitetur. repelli ut s. de l. ii. l. si quis. quos. q est d. sd. hic non potuit qui in fraudem c
ditor[um] heres erit. ut i s. de l. i. sunt h. est in ut s bul. ubi man
missio tamen est prohibita ut ibi ipso iure relictum hic ipse man
mitteret. ut ibi erat ut manumitteret ut i s. de l. ii. si quis. uno. h
ut legatarius. h. g. — o Tha[le]s plus ei in tempore accipit

... conditio tunc aut omnibus eiusdem gradus inde ut alii eiusdem
gradus impleantur. si aut non omnibus sed quibusdam de eo gradu sic
adiecta conditio. si quidem est p non scripta. differt hereditas que na
dit cum honore ut dixi a legato quod non transit s. h. sed quidam dicunt
i in hereditate non transire cum honore ut dixi s. i primo s. ar. q. dem
l. civitatibus. s. dicunt q i ibi sunt appositum in personam omnium ho
minis. si aut aliis
modo deficiat re
lictum hereditatis
ut legati ut i
ca caduci ut cad
ucum vadit cum ho
nore. ut i c de cadu.

insti. de
nat. § ...
s. de ar. ...
e. ar. ...
s. § ...

... non impleretur. Anteque
per universas ... restituas
Publio Maevio genero ... Corne
lio. Quero cum Septicia decessit
decem filius ...
natus sit ante pubertatem ... si
decem milia ... Septi
cie restituere Publi
o Maevio ... Corne
... ...
... ...
o reliquisse ... ...
luntatem testatricis repre
sentatam fidei commissi d[e]stinatam
ut amplius ad substitutos per
veniat. quam ad puerum perveniret
vel a Septicia vel ab heredibus per
ventura; et ubi qui ... videtur
representate fideicommissi ... non
... simul cum maturius
... testatrix ad substitutos
... ...
quod Septicia ante decessit, tamen
et si puer vivet Septicie heredes
quam Septicia possent ... .

Paulus. Si quis eum quem ipse ma
numittere non poterit legaverit ei
ut eum legatarius manumittat
et si a legatario non repellitur non
est compellendus ut manumit
tat. quia totiens ... voluntatem
testatoris facere compellitur quotiens
contra legem nichil sit futurum. Idemque
... scribitur ... a legatario non est
repellendum eum quia magis legi
timum aliquod commodum testator
in hoc suo ... voluis
set.

de codicill. l. i. ar.

Quod ... conditio ad genus i generali ad omnes personas instituitur
ut si ita instituatur i subst. ita dic. Cuicumque heredum meum
a deseret. ita sit heres si uno ex ... ad
c instituendos i substituendos. non aut advenientes ab inte
stato ut ar. s. de vul. sub. qui liberis. § h aut.
c ad certas personas. l. omnes eiusdem gradus.
c conditio i omnes personas eiusdem gradus. forsan i si deficie
tis portio sit p non scripta. ut c de cadu. tol. l. i. § his ita
... s. de l. i. l. civitatibus ... aliud sit i legato. ut
c de ca. tol. § in primo. distingue si conditio est apposita i
omnibus personis heredum transit cum honore. sive p non scripta sit
in ca. caduci sive caduca sit pro deficiente. si aut non

Item. Si uni ex heredibus quantum
ex ... legaverit Titio. Lucio
Titio legatum expleretur ...
... ... sola quantitas que
in codicillo legata est ... ap
...ter villa legata fuerit. quam
... p ... quantum
... ...

Idem. Que ... ad genus
personarum ... ad certas et notas
personas pertinere existimamus
totius eius testi. ... ad omnes heredes
institutos pertinere ... si conditio
... ad certas personas ... ...
... fuit ei ... ...
... ... quo ...
... institute fuerunt. Cum
ita in testamento scriptum erat. ut alii
qu... in foro fiat ... scriptum
erat in quo foro. Labeo ait si
non appareat quid mortuus
senserit eius municipii foro
faciendum in quo hic qui testamentum
fecit ... domicilium habuit. quam sententiam
ego quoque probo.

Item. Quibus diebus ...
... in via publica cum ad pretorem
ex edicto ire vellet ... prohibitus
nec ... quominus a
gendo ob valetudinem cum ...
as. hi dies ... non imputa
buntur. Cum quidam ita legaverat
si Publius Cornelius ...
sa quam fundum Seianum
... heres meus
Publio Cornelio fundum Seia
num dato. Cascellius aiebat
fundi pretium ... ...

... ...
Cum ita scriptum
... que
non valet ... locus non est ut s. de ... qui ... .
c domicilium ... sic ... l. nulla. l. si quis ad ...
Quibus diebus. ad pretorem ... relictum si hunc ... ...
... assendes capitolium ... ... heres omnis
... conditionem non impleri ... ...
... si eius ... ... impleta ... legatum ut s.
e. l. ... hic non ... impleta immo ... ...
c conditio i dilatio conditionis. ... defectum vel effectum ... ...
... ...
... potuit ... ...
... ... c agendo. quod ... ...
... ... iniuriam vel negotia ... c cum ... ...

sub modo i. repellitur ... tenetur ... si nullo modo implere potuisti ... ut s. de condit. et dem. l. iii. § ... vel secus si per ... in tali potestativa ut s. de ... mixta quod sub condicione ... in testamento si condicio est casualis vel mixta quocumque modo deficiat vel consequens ut C. de institutionibus et substi. l. si pr. ac. Cum inani. puto. quia ea fuisse testatoris voluntas ... non obstat quod ... s. de pet. her. l. sed ... domino ... que in ... alius est cum ... volo quod ... solventur ... expensum ... constat ...

Cum inani. Titio. adiecta. sic ... Mortis. i. mortuis ... Cum vera cum ... Cum dotale ... Cum naturale ... tamen ... legatum ... ut s. e. falsa l. ... nostro ea fuit testatoris voluntas ut ita tantum deberetur si sit in rerum natura. hoc debitum ut j. pro. §.

filius impubes illo negante patri ... ut significarit. Sed eodem praescriptus quoque in eum post eius exceptus esset fecit. Item ulterius scribit adiecto eo quod non redderetur fructibus in pendenti ... atque hec magis veri puto.

Quidam Titio centum legavit: item ita iussit: quas pecunias cuique legavi eas heres meus, si mater mea morietur, dato. Mortuo patre filius tutelae ... vivata matre filius decessit. Mortua matre heredibus eius legatum debitum ... Quaesitum non sub condicione esse legatum, sed ante legatum putaret in solutionem diei adiecta. Videamus in quo labor, ne id est ... quia nichil interest utrum ita scribatur: quas pecunias cuique legavi eas heres meus, si mater mea morietur, dato; an ita: cum mater mea morietur, dato. Ubique enim sub condicione datum videtur. Ad exemplum esse legatum Labeo proposuisse suo amico ... legaverit: sic: heres meus Sticho servo meo, quem testamento liberum esse iussi, quae in tabulis debeo dato: nichil servo legatum esse Namusa a Servio relatum esse scribit, quoniam domino servo nichil deberi potuisset. Ego puto secundum mentem testatoris naturale magis quam civile debitum spectandum esse.

eo iure utimur. Qui dotale fundum nullum heredi legavit ut fundum Cornelianum quem in illa dote dederat heres meus eidem ... reddat ... et cum eum fundum Cornelianum ... non sit demonstratio falsa legatum non perimit. Testamento minor quo arbitratu monumentum fieri vellet, sibi testamento scripsit ... ita legavit: Lucius Publius Cornelius ad monumentum meum aedificandum mille heres meus dato. Trebatius respondit pro herede eum ac si in legatum esset, si autem dedissent ei ut id monumentum ... pecunia facturus, alio ... sententiam probat, quia haec mentis testatoris fuisset, ut ea pecunia monumentum consumaretur. Idem et ego cum Paulus probabam.

Ulpianus. Legata sub condicione relicta non statim, sed cum condicio extiterit, deberi incipiunt: ideoque interim delegari non potuerunt.

Africanus. Filio familias legatum est sub hac condicione si in potestate patris manserit: magis patri legatum videri, ut ... pater filium suo nomine legatum petere ... argumentum rei esse, si ab ancilla ... ut patrui filius ... legaverit, procul dubio dicendum non fuit ... legatum.

quamvis non obstat lex debitor quia ad id habet vires ex persona sua quia si esset heres id ei legari posset. Procul dubio. ut C. de iure deli. l. pl. ac.

Plautius ... condicione ... rogatus ... heres rogatus ... Proprius de bursa ... committitur ... Reverenter ...

Emancipatione. Debiti. improprie tamen dicitur debitum ut C. de fideicommissis l. fideicommissi obligatio. § i. et de peculio non sunt in l. non solum ... sed si aspirium ... peculium faceret j. quod dicitur le. ce. cum illud ... et de l. i. si sic ac.

Cum dotale. ut C. de l. i. si sic ... l. ... le. § qui quinque.

Tumulus. proprium est testatoris nomen.

Testis dedissent sic. s. de l. iii. l. si ... le. et ar. ... j. e. titulo ... lud ... ubi non satisdatur. ut s. de co. ob. c. da. l. dedi ... si heres ... s. loc. ... insulam. § quidam ut ... de l. ii. l. an plus ... de neg. ge. qui aliena. § libros. et de auro ... le. l. ... ac.

Legata incipiunt. ut j. quod dicitur le. ce. l. v. § si sub ...

Delegari. i. legata, ut res proprias et ut alienas potest hic legatarius exigere, delegare non tamen ut s. de usufructu ... in fi. et aliter delegari ... dicitur ut statim delegatio id est per eam novatio fieri ... effectum sortietur tamen impleta condicione ut s. de novationibus. delegatio ... potuit ... quia tam filio quam patri legatur.

Filio ... ut ar. s. de l. ii. debitor ... electione ... aut emancipatus cum petitur et non potest quia deficit condicio si in potestate est ... quia patri noluit deferri ... ut ar. in s. hu. l. aut in potestate ... [illegible]

fideicommissarius esset iure ... sic esset debitum ut ad ... l. sed ... Sinnius ... nam heres a legatario ... ergo ... quia in significatio ... non videtur heres ex bonis per falcidiam ... totum debetur ... falcidia detrahat ut j. t. l. i. ... si digni. ... pro testamento ... quasi ... repetit ... precio vendita ... in hoc casu ...

Quia i. quia. Tunc demum. s. cum impleta condicio.

Legatum. i. relictum ut pro hereditate ut sibi ... ut res certa sub condicione ... heredi.

Certe. quia est filius naturalis tamen cui non potest relinqui ... ut C. de natur. lib. ... ut erat res prohibita a testatore ... alienari ... per illos ... substitutos vel coniunctos ut no. s. e. quia ...

Pater. ... s. de donat. c. mor. ...

Tanto minus ... non minus ... ut s. de an. le. l. libros ... cum quod relinquit ... bonis ... relictum ... facta minuitur aut in ... modo aut ... condicionis ... in modo si quis ... in ea re ... [illegible]

minimum remaneat maius bonum. ut cum non minimum bonum, ut l. e. tractans. de v. c. pe. Si vero de l. l. sim. si stipulatio remaneat minus bonum, quatenus est minus, eatenus minimum bonum, ut hic. Item in condicionibus in minimum reducitur, quia totum non capio minimum. Item bonum ut s. e. est ff. sed dic. quia debet relictum pro parte desinit esse heres ut s. e. l. ... Si autem videtur rem ... si alio modo minuatur ... ipse est ... scilicet ... fideicommissum ... minuatur ... relicta ... ut s. e. ... hoc ...

Restituendum. i. candum sive figura universalitatis quasi quilibet extraneus. non autem capit iure testamenti ut j. e. l. in carta. et si in qua erat dubitandi. pro occasione hereditatis habet.

Nec ei auferendum. immo videtur auferri. ut s. e. ...

Paul. Plautius legatarius petit hereditatem a libro testatoris, ut receptis .x. filio totam hereditatem redderet. postea patronus defuncti bonorum possessionem contra tabulas petit et accepit partem hereditatis quam debebat liberto relinquere. Paulus. Cassius fideicommissarium pro rata quod solvit repetere debere. ait Paulus: secundum hoc videtur dicendum ad eundem modum in praestatione fideicommissi socio legatario debere ... detrahatur per prorogationem et ipse pro consequenti ... diminutum sit, si Falcidia interveniat, diminuat legitima hereditas ... nichil interest ... qui solidum condicionis ... patitur. Item scire oportet, si ... non potest pro hereditatis ... totum capere ... pro eo parte ... qui aufert aufertur ab eo quod plus relictum est quam a lege concedatur. Item scribit ex duobus scriptis heredibus filius rogatus sit, ubi restituerit hereditatem, tu etiam summam ... dare ... legis Falcidie ... institutio heres ... quia ... minus ... tertio parte ... iniquum.

Ib. Quidam heredi ... dare iussus est filio alieno instituto. non domino dare ... restituto iussus est filio ... voluntate ipsi filio datum, quia quod filii sunt non transeunt ... admodum filium aut filio eius dari potest ... hec ... sunt. Sed cum heredi datur iussus est ... nedum ... dandum sit ... sequens est ... filio dari ... liberis quam domino deberi, non est dubium ... non ... eius ... tali specie condicionem nesciente ... vel nolente ... potest. Cum hereditas ex Trebelliano ... restituitur, hereditatem datum est ut impleatur condicio, nec heredi restituendum est ... fideicommissi ... cum ... ad ... restituit ... dubitabatur an ei auferendum sit. ... benignius est ... nichil fiet hereditatis ... legatarius ... hereditate reddi ... ipsi ... reddi quod ... si iussus ... hereditatem ... ex se ... ubi ... fideicommissum non restituitur. Si ... legatum sit sub condicione ... parte ... semel ... ego ... Si pars ... legata ... sit an in solidum ... dubito ... pro parte ... ex ... testatoris. Plautius uni ex heredibus ... at si ... heres ... institutus est ... heredibus ... adhereditatem.

de acquirenda hereditate l. placet. ff. vel dic quia animo et receptio est ... ut s. e. ... ut ... de stip. ... cum ... de v. obl. ... restituat ut ... placet.

Cum dominium cum ... ut ... Suo cum ... ut j. de sol. l. si stipulatus sum.

Consensus ... in ... ut in ... qui ... ut ... institutio ... simpl...

Statu liberis cum est relicta libertas ... suo heredi ...

Debet ... persone ... ut j. de statulib.

... sed ... heredi.

Consensit ... ut j. de sol. ... aut ...

Cum ... heredi ... non licet restituat ... ut ... de fideic. ... restituta.

Datum est a legatario cum quedam res ... est relicta ... heredi ...

s. de condit. inst. l. his cum ... hic sponte ... ut ... gia filio tamen ... p. toto hereditate ac.

Si ... pro ... qui ... ut ... legatum ... partes ... ut ... si quis legata ... s. e. plautius. et item ... ac.

Si pars ... sit ... testatore ... aliena ... ad quod est s. de l. l. si ex toto ... eo mortuo imputatur legatario sua negligentia.

Pro parte. at si partem alienasset ... ut s. e. plautius in fi. ac.

Plautius legavit ... legavit.

Heredi ... de certum.

Tota ... de sua bursa ... non est ... ut sub ... ut s. e. qui ... de l. ... fuit ... ab ... de stip. ... de his que sub modo l. ... ac.

-n Fieri ex tanto sic s. e. iure civili est et alia ratio quia non invenit
liberatione in acceptilatione ad eum pertinentem ut s. de. cond. ob cau.
l. si mulier et infra s. e. l. nuntiare in fi. et de statu lib. si peculium et
de le. i. si fundum. et titio et C. de condit. insti. l. si mat.
-o Si in diem dare dic ut s. e. l. ii. -p Cogitur. si solus con insulo.
-q Servo conditione non non intelligi conditione repetitam et ... ac.
Sic ei tamen
et l. e. amari
l. libertas l. cum
[illegible] hoc
quia recte dicere

admittitur. quia si omnes summam
dedissent; statim et is cum filius testatoris li-
ber esse coepit. heres scriptus. si heredi-
bus X dederit. constat non aliter
eum liberum fore; quam si futuris quoque
heredibus X contribuendo dederit. Pau-
lus. hoc iure utimur.

Item. Iul. ait. Si heredibus lega-
tarius cum his condicionibus legatum relictum est:
si heredi X dederit. idem quod heres debet
heres accepto tulisset; non quidem
videtur condicioni paruisse. quia de-
derit. sed quia per heredem stetit quomi-
nus pareret; posse legatum petere
qui cederit condicio.

Item. Si in die certum expulit (?) qui cen-
tesimum in patria est statulibero ut
pecuniam solveret. et intra
tempus eius quod futurum erat et scrip-
tum est adita hereditate certum diem
capit. qua absurdum visum est.
ante diem praestare quod is exstiterit quo
accipere heres, et quem modis quo
dant heredi iussi sunt. dicendum
est, quod et legatario heredi tradatur ad ita
ad partiendum condicioni tempus imputa-
tur. Statuliberum ita dare
iussum sine fine eius erit liber esto le-
gatum vel heredi tradatur sine condicione
accedit. et in eum alienatum
liber et domino eius legatum vel heredi-
tas, et iussu eius adiri potest.
nam expressit si nisi erit illi libertatem
dando. quo futurus erat, ut in
prodeatur libertas. et si expressum
non erit. semper nullo minuitur.

re effectus. quia quod id expressisset
testator. ceterum si non fecisset, in certa
tamen.

Item. Non putabam dicendum fieri
liberum condicioni ut si fecerit decimum an-
num ingressus fuisset; is cum condicionem
relictum; cum ad septem decimum
pervenisset; aut anniculus et ipse.
ante ad appellationem exigentia
mandaverunt.

Quaesitum. Si in annos X datus ha-
re dispensatus. aut quasi liber
esse iussus est novissimo eius pro-
vidi legatum debebitur et liber-
tas obtigit.

Ulp. Si cui libertas data sit
directo: sub condicione hac si ra-
tiones reddidisset; arbitrium a qui su-
bus diversis patronis prou-
bus ubi sic a diversis nobis attributi
munere consules arbitrum dabunt.
qui excussis expensis rationibus
non tamen quae reliqua sunt
ei constituerit: tunc et quas actio-
ne quae in testamento ... donis suis
debeat, cum ius suum est cum fuerit sa-
tisfactum non impeditur ex parte
sui condicionis libertas.

Modestinus. Sub divisis certi-
nis bonorum condicione dicuntur; primus
liber esse iussus est cum condicione; elige-
re potest quae sibi levior est vel le-
gatum non condicione relicta legata
non novissime condicioni parere.
Cum heredi dare iussus et lib-
erum esse heredi tradatur pueri et adu-

fi. l. pla. in prin. generaliter in lege invocatione qui non possit in
-s Cum potest hic le. lege adire. sed certe immo post ut insti. de here. i.
sti. et fi. unus autem et ideo plane legatis. -t Cum quo. i. cum ex toto fili
meus non sit et C. sic s. de donat. inter vir. et ux. l. mortis ac.
-v Cum non erit. apparet ergo quod in loquitur expressio simeus erit. quia
tamen d. ut sibi detur et paret: ut j. e. non usque in fin. et fiat j. e. l. ult.
ut j. s. de l. i. questium. ac.
-x Non putabam. ad xvi. idem est si dicam cum erit xiiii.
an. ut s. de l. i. si eum secus si in libertate relicta in
anno xii. ut j. de man. te. l. si ita fuerit. lib. re. infra facit j. qui
di. le. ce. si unus et C. qui di. le. ce. l. pla. et i. l. pe. si d. j. ad tre. qui
filium et sabinus eo ibi speciale (?) j. de mun. et ho. l. ad re. so. i.
quo ad honores speciale ac.
-y Si in annos X completos ar. -z Libertas. secus si dicam anno de-
cimo sit lib. ut s. de man. te. si ita fui. li. re. ar. d. infra id
quod hic si aliquid relinquitur vel promittitur anno decimo ar. j. s. in o. qui
aut secus si dicam annua. ut C. qui di. le. ce. l. in fine. s. l. pe.
-a Si cum conditio. al' non tenetur ... ut s. de neg. ge. ...
Sequi pure. -b Cum arbitrium. i. iudice delegatus ut ...

[illegible] j. e. q. ... de testa. tu. l. tutor ...
-h Cum novissime. i. uno cum liberis. ut insti. de he. insti. ...
plures et s. de condit. insti. si heredi. quod sine d. ... ibi separata
conditiones diversa. hic separata in diversis partibus testamenti ...
s. de l. i. si m. ... ac.
-i Cum heredi. quod non sic. i. si legatario iussus est dare eius heredi
non potest s. jo. aliter sic si legatarius iussus est dare non po-
test heredi heredis et speciale est in libertate. quod jo. negat vel dic
ex parte heredis dat et venit heredi. sed ex diverso in legatarii per-
sona non placet sicut heres legatario dare possit quia semel
deficit conditio et hoc placet jo. ar. j. e. si inter expressim ac.
-k Non numquam in aliena sed expressim et simpliciter vel mutare
-l Cum dicitur. in multis legibus ut j. de reg. iur. l. expres-
sa et l. actus et s. de he. insti. si quis servum et l. capta
torias. item hoc in voluntate est vel in heredis aut vel lega-
tarii secus ut s. de l. i. senatus et per de leg. ii. l. xi. et sic
fideicommissum et in aliena ... s. de l. ii. l. ... ut ibi ...
contra. quia expressa ... ut ... vel tutelam in pu-
pillam substitutione tacita ... mater non admittitur ...

expressa sicut ut C. de instit. et subst. l. precibus impuberi aut sub. precibus, item in casibus ubi exigitur speciale mandatum. ut s. de pecu. l. pomp. item in precium novatione. ut C. de novat. l. si quis. nec presunt nec nocent. ut s. e. si in diem. et facit s. de reb. dub. in testi. et cum quidam. in de leg. iii. l. iii. de fidei co. lib. l. fideicommissa in de statu. li. l. cum his. et s. ac.

Si quis filium operatur et s. de adim. le. l. alius et sed ubi ad

notis. ut ibi dicitur. item contra. i. de solut. l. si fundus. v. sed ubi favore pupilli et furiosi ne pereant qui sunt capaces. item contra. s. de condit. insti. l. condiciones. ubi deesset conditio, non oportet implere. item contra. s. de l. i. l. suo. alieno c. f.

–r Testamenti nomine. si ei legatum esset non haberet quod aliud necesse dare. sed hic habet sed aufertur per fiscum. ut i. de iure fisci. l. lucius et facit s. de donat. causa mor. in omnibus ac.

libertate quod non similiter in legatis in persona custoditur. publius scripsit.

Item. Non enim ex coniunctione exprimi conditionem quod ius omni specie intelligi potuisset nec esset ob futurum contenditur si alicui ita legatur. titio x. do lego si maevius capitolium ascenderit. neque maevius si arbitrio meo capitolium ascenderit velit efficere ut titio legatum debeatur. non tamen potest aliis sub iussu legari. si maevius noluerit. titio x. do. nam alienam voluntatem condicionem legatum non potest. in dictum est. expressa nocent. non expressa non nocent.

Item. Si quis filium liberum esse iusserit. si heredi rationes reddidisset. postea quam rationes reddiderit venerit. quasi pura facta in libertate competit exceptio libertatis.

Labeo. Si quis legati quibus dies apposita non esset annua bima trima die iussit dari. illi cum pubes esset pecuniam legavit. id quoque legatum similiter annua bima trima die post pubertatem praestandum esse inconsulti tamen scripsit. est quam magis condicio quam dies legato adiecta esset. contra ego sentio. quia fere dies ponitur ad praestationem quae ad praesens tempus non est. quae in futurum legata sunt.

dies quoque pubertatis habet aliquam temporis demonstrationem. Duobus ex eodem. si heredi. c. de difficultate gratia est si alter ex his. l. decretum per te legatum consequitur ipse eius qui non decedit alteri cum sua condicione accrescit.

Item. Maevius cum fundus legatus esset si callimacho cum quo testamentum faceret non habebit. cc. dedisset condicione parere debet ei cc. dare. ut ad eum legatus fundus pertineat. sed numeros non facit accipientis. quod enim iubetur tali persone dari in lecturum an aliquo loco ponetur simile est decedere. neque enim illud quod ad talem personam perventurum est testi nomine. sed mortis causa capitur.

Item. Cui fundus legatus est si x. dederit partem fundi consequi non potest nisi totam pecuniam numeraverit. dissimilis ei est cui duobus heredibus res sub condicione legata est si hac eum quae stipulata testatoris vel a testatore. quo pluribus condicio apposita est diversa quoque in singulas personas iudicari potest. et ideo singuli pro sua parte condicioni parent et legatum capere possunt. nam quamvis summa universe condicionis sit ascripta. numeratione personarum potest videri esse in diversa. in eo non conjuncti sub condicione legatum est scilicet dari et accepturum condicionem non re. et omnis numeris eorum qui legatum eius substituturi persone legatum persona heredis est.

emit legatum relictum non honere alii deputato videtur ademptum legatum. sed hic non in ut modo. sed conditionis. l. si rationes reddiderit legavit libertatem. unde licet conditionem adimat tenet tamen libertas. et facit s. de adim. le. l. iii. et conditio legati. ac.

–n Si quis le. quasi fere. fere ideo dicit. quia quandoque purum non prorogatur per hec verba. ut illud presenti die lego. ut s. de l. i. l. talis.

–o Demonstrationem in nec honoris condictionem. ut i. quando dies le. ce. si dies que est contra ac.

–p Duobus consequitur. immo ex toto debet implere ut solidum consequatur. ut C. de condit. insertis si plures que est contra. sed ibi conditio individua fuit. hic dividua.

–q Accrescit. immo suo honere. ut s. e. si sibi et septem. sed ibi iure suo habet solidum et facit i. e. cum fundus. et C. de caducis toll. et ne aut. ac.

–r Maevius. non habebat. quia eo quare non emit. ut instit. de her. qualit. et dif. testamenti.

–s Tum mari. facit s. de condit. insti. sed ult. et si quis heredi. sed contra s. de condit. insti. quidam. sed ibi favore humane condi

–v Qui fundus sub conditione. s. dandi x.

–x Quo. testo.

–y Cum sub condicione. s. dandi x.

–z Accidentia. s. ex nova voluntate legatarii. ut s. in prin. vel quia moriatur legatarius ex persona eius heredum et c. ut i. de v. obli. l. ii. sed fallit s. de l. i. l. legatarius et facit ad l. acquil. hec qui putat et s. e. falsa. et s. et de contrahen. empt. l. fistulas. et qui fundum. et i. e. l. plerumque s. de l. iii. l. uxorem. et agri. et s. e. si quis le. et s. ac.

–a Quesitum. ut lib. non est modus. sed conditio si operas det.

–b Sapienter. vel callide et sic ironice dicitur. non enim potest dici sapientia cum ob id ipsum denegatur actio incertum. ut s. de condit. ob causam. l. iii. et s. i. e. l. si minutus. et de statu li. l. cum his et stichus ac.

–c Si ancille. sed si libere sit ita legatum et postea fiat serva. intercidit legatum. ut i. e. l. proxima ac.

–d Nubere. et de eo statu videtur cogitatum quo nubere potest. arg. facit i. e. cum ita. et i. ac.

–e [H]ereditatem decessit pendente conditione. ad quod C. de cad. toll. l. i. § sin autem &c. || pro mortuo deportatus habetur

–f [A]rbitror. non ergo habetur soluitur matrimonium. ut ff. de donat. int. vir. et ux. l. i. ... l. ref. ...

ff. de bonis lib. l. si ... necem ... si deportatus.

Pomp. [Q]uesitum est an sui iuris fiunt filius quique operas edere conditione ut liber sit si conditio talis sit. recipiendam quem admodum circa pecunie dandi conditionem dicitur. ita et circa prestationem operarum dicimus. sed hoc iure utimur ut quemadmodum datum est statuliberum ex peculio suo dare. ex non ad mitti cum ad libertatem. ita et si operas prestiterit. necesse sit eum ad mitti ad libertatem. itaque cum proposito sapiente faciet heres si in prodierit eum quominus prestet operas. hic enim idem statuliberus qui iure pervenerit ad libertatem. sed operis eius heres non utetur.

ubi post patronus ... deportetur ... non ... ceden...

Iter. [S]i ancille aliene cum ea nupserit legatum sit. Paul. ait utile legatum esse quia possit manumissa nubere.

Ulp. [I]ntercidit legatum si ea persona decessit. cui legatum est sub conditione. quid ergo si non decessit. sed civitatem esse desierit. puta aliquem legatum si consul fuerit. eius in insulam deportatus fuit. numquid non utique extinguitur legatum. quia restitui in civitate potest. quod est probabilius esse arbitror. non itaque erit dicendum. si ea pena in eum statuta fuerit que irrogat servitutem. quia servitus morti assimilatur.

qui admittitur ... quoniam ... idem ... restitu... ...

... non ... extinguitur legatum

Paul. [I]n facto consistentes conditiones. varietatem habent et quasi tripertitam divisionem recipiunt ut quid detur

non ... de ... ta. l. i. § filius ... quod in ...

..ficiatur quid obligatur vel retineatur. ne fiat. ne obligatur. ex his dandi faciendi que conditiones in personam collocantur aut ipsorum quibus quid relinquitur aut aliorum. tertia species in eventu ponitur. [C]ü fi... sic heres conditionibus pareat. quibus persona accedat idipsum quod relictum est pervenitur. sicut est cum suo honore hoc ipsum ut dicat.

Ulp. [S]i uir uxori a dote liberorum legavit. dubitari potest an de his demum cavat filiis ... testator qui post mortem eius nati fuissent. an etiam de his qui vivo ab eo suscepti fuissent post testamentum factum. cum manente matrimonio decessissent. verum est quum perficere sive vivo marito sive post mortem nascantur.

Nerat. [S]ed si hoc specialiter expressit testator. et si ex alio alii post mortem sui liberis petierit. nichil omnino ad eum ad legatum admitti. [C]ü ... non solum capiendi amplius lege concessit portionis relictum est. quia si heredi aliquid dedisset. queritur an id quod conditionis implende causa dederat consequi ex causa legati possit. quasi non capiat id quod erogavit. an vero id quod dederat nec ideo magis ex bonis testatoris amplius capiat quam capturus esset. et si sine conditione legatum esset. et vel verissime scripsit tanto amplius capturum quantum in implendae conditionis causa dare eum oportet.

non ... capitis ... si est ab hostibus captus ... inpendente est legatum. ut ff. de bonis lib. l. si necem. § si deportatus. Item ... si fiat civilis. videtur quod pro mortuo habeatur ut C. de ep... l. ... post tamen dici contra quia pro mortuo habetur quo ad iura solvendi et lucra ex eo petendi ut non possit ei legatum fieri. ff. de iur. o. ex ea. § in insulam.

–g [C]ivitatem. sic ff. de reg. iur. ... et de solut. qui ... § ... &c.

–h [I]n facto. hic nomine facti complectitur datio. ut s. de cur. furi. ... ff. ... strictum accepto ... quoniam ... opposite datio ... fieri. ut ff. de v. o. l. ij. &c.

–i [Q]uasi. hoc quasi denotat imperfectionem quia et alie nulle sunt divisiones. Sed an consistant in medio fecto tamen an in medio et aliarum ut no. s. e. in tertio ... ssima. Sed et hic supponit vi. exempla. tria in ...

... nus exacta venerit et cum lego tibi fundum si non dederis x. heredi. vel si non feceris ei donum vel si navis non venerit. et sic implicite. Si venerit est tertia species que ... esse in eventu.

–m [C]onferre. scilicet legatario. s. si legatarius dederit vel fecerit. et cum. si non dederit vel non fecerit ... ultimus dedit ...

–n [A]ut aliorum. puta lego tibi fundum si dederit vel fecerit Titius vel cum non dederit aut non fecerit.

–o [T]ertia. prima species sunt in dando vel non dando. secunda in faciendo vel non faciendo. tertia in eventu. scilicet si navis ex Asia venerit vel non venerit. &c.

–k [C]ivitatem ...

–l [C]ertum lego tibi ...

—p Existens pervenit: ad fiscum ubi legatus est filius non capaci. si. v. dicit hoc. l. debuit fiscus legatum si. x. dederit sic ei. et si per legatarium procedat. v. sunt relicta. ut. i. s. ad similem cum fisco perveniat aut. x. cum implende condicionis non sunt legatarii. ut. c. si quis omnium ca. te. l. si quis sub condicione. ac.

—c Plures personae singulariter: si autem omnibus de curia te sua dic. ut. j. l. proxima. —d Cum nupserit: scilicet in quo heres te. loci cautio Muciana. ideo scilicet quia expleri potest etiam ulla parte si alius iubeat. ut no. s. e. l. Muciane.

—e Sive legatarius heres sit. s. de fideicommissis libertatibus. l. ex ea. domo i.

nec sit exhibendi. an etiam nummos dare iussus sit quod opinantur fieri quia sequitur in persona eius introducentur non amplius legem concessisse portionis ad eum subsistere. Cum vir uxori si a liberis non nupserit quamquam si quis aliquid legaverit. quid iuris sit? Iulianus rescripsit posse mulierem nubere et legatum capere. quia si ita scriptum esset si a liberis impuberibus ne nupserit. lege locum non haberet. quia magis cura liberorum quam viduitas iniungeretur.

Gaius. Cum ita legatum sit: si Titio non nupserit vel ita: si Titio nupserit. nescio an Maevio nupserit. et cum quis simpliciter personam complexus sit. magis placuit. cui libere concessit si nupserit. admittendum legatum. nec videri condicionem tali viduitatem iniunctam. cum aliis cuilibet satis commode possit nubere. Iustinianus: sive legatum sit si Titio nupserit. et quidem si honeste Titio possit nubere. dubium non erit quin si paruerit condicioni a legato excludatur. si vero indignus sit nuptiis eius Titius. dicendum est posse eam beneficio legis cuilibet nubere. quae enim Titio nubere iubetur. ceteris omnibus nubere prohibetur. itaque si Titius indignus sit. talis est quasi si generaliter scriptum esset: si non nupserit. immo si Maevio amantius. durior condicio haec est quam illa si non nupserit. nam et ceteris omnibus nubere prohibetur et Titio

cui honeste nubere non poterit. si honeste nuptura sit. nulli enim videtur.

Nec. Hoc modo legato dato si Lucio Titio non nupserit. non esse locum legi Iuliae. an tamen quasi scriptum esset si omnino non nupserit. tractandum esset. an fraus legi facta esset. nam si ita esset quae alibi nuptias non facile posset invenire. interpretationum ipsius mulieris cederet non in fraudem legis. generaliter enim ascriptum lege eum utiliter tempus sobolis procreandi latent. ad viduitatem interpretaretur.

Paulus. Legato sub condicione relicto. sub his aequo sub condicione legatum est. pendente condicione moritur heres. suum obligatum relinquit.

Non. Heres statu liber cui fuerat sub condicione fideicommissum restituere rogatus est. manumissus. quaero an fideicommissum praestare debeat. Iulianus respondit. Quod quia statu liber his manumissus sit et in filio fideicommissum quod sub eius condicionibus relictum ei debetur ita praestare cogitur si condiciones impletas et constabit aut per eum stetit quominus impleret.

Idem. Cum sub hac condicione fundus alicui legatus esset si servum non manumisisset. et is manumisit servum fundi legatum. ad me videtur si statum eius legatarius decem libertus satis dederit et legatum acceperit. postea libertus quaerit quidquid aliquid invenietur. . Paulus.

—f Hoc modo legato. quia dicat habere legatum condicione non impleta quia viduitatem inducat quae non inducitur.

—g Carentem civitatis et patronatu.

Struc-tura de condicionibus in sti-pulationibus et de instituti-onibus sub-stituti l. respon-denda. ac.

—q Si innuptae nuptiae. —r Non tantum.

—s Si quis iam munus ... —t Centum.

cui res statui ... s. e. cum non ex l. si fiat ac.

capientium ut filio natalis restitutionis quae non capit.

—s Si duas uncias cum matre. ut est de natali l. i. r. ij.
—v Caliquid dederit: puta quae valet unam unciam.
—x Possit: ita tres uncias integras quae videtur. est. re.
—y Caetera vero: scilicet de suo vel dederit eam implendae condicionis.
—z Subsistere: id est remanere vel facere. s. e. plautius. est. re. servitutem. j. ad l. fal. adventicium. in fi. et l. quotiens. ac.
—a Cum mulier etiam ut corrigatur vel castigetur vel faciat. j. e. in. ne sine. re. e. de iniuria iudicii. l. i. et aut ubi posita vel ar. et. c. eod. in hoc iudicio. et si convenerit. j. l. proxima. ac.
—b Gravior ita legatur sit mulier vel alij.

—h Fiducia. ad h. j. de iure patronatus adigere et si ipsi.
—i Admiratur: non favore extendi. sic. s. de libertis et posthumis. eius quidam ac.
—k Legato sub condicione scilicet si non decedat legatarius nisi praestiterit condicionem ac. ut est de ea. tol. et similiter vel faciens. s. de in. obli. si quis s. si titius ac. iure civili, et no. sic. s.
—l Heres pecuniam ... s. e. si ipsi ... p. c. l. primum. et in ar. c. e. de his qui a non. to. l. si et j. e. l. duos. ubi in uno negligens vel agnoscens in alio... agnoscere. ac.

a O. quamvis ea res est: ut de cautione muciana. b Si tale ex spectandum: ut ... si fi. ...
c Si ita ex parte ... conditionale ...

p Cum in mo. ... legatum ... q Denegat ... r Committitur ... de honoribus ...

sicuti et legatum debetur. Si fuit non in minimum sit, satisdatione interposita accipere ab herede legatum poterit: et si postea fuerit manumissus, committitur stipulatio herede vel fundum vel quantitatem, cum res est restituenda: cum enim heres exsequeretur condicionem legati, tunc debuit restituere.

Idem. Seiae legatum est, cum nupserit: si nupta fuisset vivo testatore, alterum matrimonium eius expectandum? Nihil quidem interest, utrum vivo testatore an post mortem eius iterum nupserit.

Gaius Seius ex parte heres esto, si volet. Titio decem lego. A pluribus et Paulus notat: non aliter adire legatarium pertinere quam si super legatarius pertinet: quia si super legatarius noluerit adire pertinere, quod dicto postea imminente videtur.

Papinianus. Pater Seio filio in potestate sub condicione emancipationis ex parte heredis instituit eique plurium rerum praeceptionem per fideicommissum hereditatis adiecit. Partis alegatur commodo illa quoque res dari sumi condicione emancipationis filius obsecutus voluntati supremi iudicium uxoris sue custodiri voluit.

Item. Titio centum ita ut ne fundum emat: quamvis adeptum dominium, emolumentum legati retinet.

Et si filio fratris alumpno minus industrio prospicere testator voluit. Si et heredis ... atque ideo ut ... condicionem interpositionem fundum, condicione paruerit, postea non alienatur. Titio centum relicta sunt ita ut Maeviam uxorem quae vidua est ducat: condicio non remittetur et ideo nec cautio remittenda est. Huic sententiae non refragatur, quod si quis pecuniam promittat si Maeviam uxorem non ducat, praetor actionem denegat: aliud est enim eligendi matrimonii poenae metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certa lege invitari. Titio centum relicta sunt ita ut a monumento meo non recedat vel uti in illa civitate domicilium habeat: potest dici non esse locum cautioni per quam ius libertatis infringitur. Sed in defuncti libertis alio iure utimur. Titio genero meo heres meus dotis Seiae filiae meae nomine centum dato. Legati quidem emolumentum ad Seiam, quae dotem habere incipit, pertinebit. Sed quia non tantum mulieri, sed Titio quoque, cum pecuniam legavit, consultum videtur, placet utrumque legatarium intellegi, et legatum petere debere. Sed post divortium genero pecuniam heres solvit, quae Seiae dotis fuit: solutio dotis ... Constante autem matrimonio heres mulieri et Titio recte solvetur.

d ... legato ... e Pure ... non apposita conditione emancipationis. f Ceterum ... g Submonentur ... h Consecutus ... i Tunc ... k ... l ... m ... n Titio ... o Commode ...

... rennuntiationis ... non imposuit ... t Titio genero ... x Pecuniam ...

a Cum autem si quis heredi dicto munera ea solum viro. b Ipsam mulierem. c Fieri velit: verum apparet in marito orte planius relictum legatum, et sic ipse petet. d Apud se dei hoc filiam [illegible] quam no. s. e. l. in testo. ar. e Caute. al. caute. l. ipso legatur. al. caue. f Intelligitur sic [illegible]. g Peti potest vivo viro [illegible] condicio [illegible] flat. ut in stipulatione [illegible] s. de iure dotium [illegible] forte alii in legato ut [illegible].

hoc enim et mulieris interest, cui expediat esse dotatam quam si quis ipsam quoque petiturae heredi notitiam quia pecuniam petat, in dotis fieri velit, si quidem hic dotis suis movebit exceptionem. Cum ante nuptias non Titio sed mulieri re funerit legatum apparere maneret. Quod si noluit eam uxorem ducere, esse legatum. quadam mulieris persona attinet satisfactum intelligitur; Titio legatum prestari nocebit excepto dolo malo. Sabinus autem existimabit, nupta muliere, Titio sine cautione legatum deberi, quoniam pecunia dotis efficitur. Sed cum ante nuptias quam petitum legatum est per Titium cautio mulieri pecuniam reddi necessaria est. quod si maritus vivo suo eam occiderit, in solvendo sit, num quid ad divisus heredes mulieri, que nichil dedit, quod succurri debeat, obeat pecuniam, que dotis fuerat destinata. Sed quoniam alio legati petitione habuerunt filius heredis debitum non solutam pecuniam viro mulier accepit.

Item. Cum tale legatum esset relictum Titiae, si a liberis non discesserit, negaverunt cautionem esse remittendam, quia vel mortuis liberis legati condicio posset existere. Sed displicuit sententia. Non enim voto matris oppositam tam honestam interpretationem cautionis interpretatio debuit. Et cum patronus cum pecunia liberto legasset

sed si a liberis eius non discessisset, ipse petitum velut minutia; cautione offerenda sunt cum periculosum accipit ex liberti coniunctum patroni liberis exortem mortem expectat. Titius heres institutus rogatus post mortem suam hereditatem restituere. fideicommissi cautio non fuisset; petitum continet cautionis exemplum. an constitutio remisisse cautionem locum habere non potuit, quoniam in vivo eo cum relictum est impleri condicio potuit. quod ergo si ita est, sed petitum sit, pro post mortem tuam restituas hereditatem, ibi ne satis fideicommissi petatur, neve exigatur: sine dubio plurimum ibi non intelligitur pone cautionis condicio debuit ascripta. Ceterum non exigendi modis adhibitis, ut cum plurimum non solus remissis intelligitur. Itemque eius persona generaliter cum quis reddente necessitas fuit testamento remissa est scriptura est. Si arbitrio Titii Seia nupserit, heres meus ei fundum dato. vivo Titio et sine arbitrio Titii ea nubente legatum accipere pendente dubium est, quasi legis finem in tam nuptiis impendendum inscia tur. Sed si vivus vivo Titio decesserit, condicio deficit, quod suspensa quoque condicio pro nichilo foret, mulieri succurreretur. Condicione si non nupserit.

h [illegible] dic potuit: s. mortuo herede mulierem legataria ac. i Cum interponeret testator [illegible] heredis testamento [illegible] testator remisit non [illegible] cum arbitrio [illegible] iure non cavet in [illegible]. k Quod mulier [illegible] ne mulieri [illegible] permittere non [illegible] legante ar. l Cautio si [illegible] culpa quia non probatur legato. m Quod testator [illegible] [illegible] testamentum non [illegible] ut [illegible] ar. non [illegible] ut [illegible] estimetur. Cum [illegible]. n Cautionem [illegible] quem [illegible] non [illegible] ac. o Quod tale caveri cautione muciana. ar.

l Liberis vivia matre i. est bona [illegible] in eius ut infra e. et [illegible] infra e. pater [illegible] in matre ut hic [illegible] non ut subiecit nec in patrono ut i. pr.

m Sententia i. dictum [illegible] sic mulier caveret ut legatum habeat [illegible] alia [illegible] [illegible] ut [illegible] s. e. l. [illegible] si hoc [illegible] hoc dic sententia i. non dictum ut ibi [illegible] sit ne nubere quod hic non fecit.

n Voto matris quod est ut filii [illegible] post eam ut s. de [illegible] l. non [illegible] parentibus. o Cautione muciana. non [illegible] muciana locum non habet cum possit impleri vivo libero ut s. pr. no. p Coniunctum. secus in non coniuncto ut i. [illegible]. q Titius heres sub hac condicione si fieri [illegible] ac. [illegible]. r Satis [illegible]. s Exemplum i. ipsa cautio muciana [illegible].

[illegible] debet ut s. de neg. g. l. ij. ac.

p Rescriptum. al. est hic e. ar. l. si arbitrio ac. q Inferunt [illegible] hec condicio remittitur quod invitum aut deterius moneat ut s. e. l. cum ita in fin. l. hoc modo [illegible] s. e. si heredes l. turpia [illegible] s. de admin. tu. [illegible] in plus si quid si pure legavit [illegible] sub condicione rogavit eam de restituendo eo eius arbitrio nullo de [illegible] forte valet s. ar. ac.

r Movere eam conditum si cur non expectat dies mortis in solutione legati [illegible] alii [illegible] si non nupserit non sit necesse [illegible] ut s. de cond. [illegible] l. que sub condicione et si quis non [illegible] si mortuum [illegible] suaret dies eius plus hoc non debet [illegible] illucere [illegible] si [illegible] ut i. e. l. mulier [illegible] testator in eventum condicionis explere voluit eam hoc legatum [illegible].

fundum cum morietur lego. potior dici. Et si nupserit, ea condicione ad legatum admitti non ita. plus fictius dicere incertus, ut illius legato fuit a scriptura. ¶ Legato statu cum non obnoxius est, quod solegandi legato non cohaeret, si plerumque dolo excepto non debet. locum habebit, suppletur alias legatarius non fuisse. ¶ Falsam condicionem Cassius et Celsius impossibilem esse dicit. veluti Pamphylus si quem Titio decem solverit liber esto, si modo Titio nichil fuerit debitum. quod si post testamentum factum testator pecuniam exsolverit, defecisse condicionem intelligitur. ¶ Falsam legati demonstrationem non facere legatum Labeo ait. veluti si quis cum Titio nichil legasset, ita scriptum relinquerit: ex decem quae Titio legavi quinquaginta heredi Seio dato. ad eam suspicit extitisse voluntatem, quod non animo legandi, sed diminuendi legati tantum, quod falso datum existimaret, ita scriberet. quod si tamen demonstratum est legatum, non plus Seius assequitur quam si demonstratum fuisset.

Idem. Titio fundus si in Asiam non venerit. Idem si pervenerit. scriptum legatum est cum in omnibus condicionibus quae more legatariorum fiunt incepti ut mutua cautio heres interponatur, cautionem accepit et fundum dederit, si postea in Asiam pervenerit cautionisque interpositae consequi potest utili actione petere cogitur. Sed cautio medio tempore defecerit, quae solvitur fuerat exacta non decesio prorabit heres. Sed quod nec ... potest obiectis litis erit actione persolvi. ¶ Si cum Titius cum in Asiam non venisset, scriptum prius quam legatum acciperet decesserit, heredi eius debetur quod defunctus petere potuit.

Idem. Mulieri viro si usufructum nupserit, quod dotis titulus ... statu creditur, usufructum habebit. tamen enim beneficium legis ex legato consecutum esse mulierem intelligendum est. quamvis heres sic dicto paruisset, nec sicut utique condicionem defecisse legatum repudiet, eam mulierem peteret.

Idem. Dies incertus condicionem in testamento facit.

Idem. Heredem meum ... a filiis relictum. si quis eorum sine liberis decesserit ... in condicione non excluduntur.

Idem. Avia quae nepotem sub condicione emancipationis a patre heredem instituerat, ita postea codicillis scripsit: hoc amplius nepoti meo quem heredem institui lego. ... a illa condicione emancipationis repetita videtur. placuit, quia avia nullam in legatis ut in hereditate substitutionem scriptam fecisset, ... prius quam liberis non extitisset legatum accipere iussus est. Si legato in mortis tempore cum libertate ...

prius scripsit. Mutiana cautio cautioni non habere palam condicione. a qua legati differtur fit. Titio si mulier non nupserit. heres dato quantitatem mulier ei tutius restituere rogatus est. si nupserit mulier. die legati cedente fideicommissum petitur. si moto autem fideicommisso legatarius exemplum Mucianae cautionis non habebit. Pater exheredatae filiae tutores dedit eorumque firmavit curam. impubere filia constituta decessisset. dotem generi tutorum arbitrio dari iussit. Titi uxori mandatum est ut moriens filiae cuius dotes restitueret. non sub condicione tutelam videri dilatum necesse quod aliud intercederet puella quaesisset eius administrationem. prohibitus cautionem fieri omissam matri remissa uxori. quoniam cum voluntatis cautio legatorum vel fideicommissorum remittit potest. itaque si cautionis non petentem condicio vel legati vel fideicommissi sopita habitur condicione. cautio non fac non et deficiet si quis ei deficit tamen vel honore cautionis non securo quod adulius in irritum bonorum iure publico sequi non potest. postea quam remitti possit cautionem placuit.

Item. Cum pupillus aut tutor eius condicionem ipso iure pupilli collatam in potestate legati quam habet tutoris iure cum condicio impleta esse videbitur. Condicionum non condicionibus adscriptis alteri te fecisse non obligetur alteri vel postea impleta nec necesse in potestate fuisse accipientis condicionem sed in eventum collatam.

Item. Heres meus cum morietur Titio centum dato. purum legatum est. quia non condicione sed mora suspenditur. non enim potest condicio non existere. Heres meus cum ipse morietur Titio dato. legatum sub condicione relictum est. quamvis enim moriturum heredem certum sit. tamen incertum est an legatarium eo vivo dies legati cedat. et non est certum legatum ad eum perventurum. Qui potest Mucianam cautionem interponere si legatum acceperit sine cautione aliquid fecit. sit placet omissa satisfactione filio heredi restituet. hoc enim legatario mulier legetur. tamen cautionis Mucianae remedio usus fuerit. quoque sub condicione alicuius non faciendi relictum habet legato. Quod in fraudem legis ad impediendas nuptias scriptum est nulla vim habet. veluti Titio patri si filia quam habet in potestate non nupserit heres dato. vel filio si patre eius uxorem non duxerit heres dato.

Scev. Ex facto quaeritur quae proximus agentem repulsum in fideicommissi non perdictio libo obstitam oportet. Casus non quemadmodum heredi condicionem admittimus cum cautum sit si monumentum fecerit. certum ita est ut monumentum fieret facit.

Paul. Iulius Paulus auctio.

Quaesitum est. si ita in testamento cautum est: Stichus si rationes reddiderit cum contubernali sua liber esto, eique heres decem dato, an Stichus mortuo domino antequam rationes redderet vel partem aut reliqua daret, liber esse non possit [illegible] an de legato [illegible] accepturam libertatem data si rationes reddiderit. hanc condicionem; rationum reddendarum iussus videtur reliqua reddere si qua habet cum sit actus sine [illegible] quae si nulla sunt pure accepisse libertatem videbuntur: et si post aditam hereditatem decessit, libertatem competere et legatum eius consecuturam. quid si adhuc reliqua haberet, sit sub ea condicione contubernalis eius libertatem accepisse videbitur et deficiente condicione? sed non ineleganter illud dicetur: Stichum quidem sub condicione manumissum, contubernalem autem eius pure illa coniunctione non ad iniungendam condicionem, sed ad necessitudinem demonstrandam pertinet [illegible] tempus impleta heredis condicione cum peculii statu quasi impleta esset debitum esse.

Paulus. Cum filius ita liber esse iussus sit si rationes reddiderit, eique fundo heres damnatus sit, in dubium venit utrum condicio libertati praeposita sit an non et legato. et quidem si libertati soli accipiamus, ponitur nullus testamentis; in plus super est nam legatum purum inveniretur, adeo inutile non fit. quod si condicio et legato inserta sit. quod quidem verius putant: sunt enim cum libertate dies quoque legati veniet

liberum condiderit. quod ergo continetur his verbis "si rationes reddiderit" quidam hoc ita accipiunt "si reliqua reddiderit", quasi nihil intersit utrum sub hac condicione "si reliqua" vel sub hac condicione "si reliqua" vel sub hac condicione "si rationes reddiderit"; nos vero hanc condicionem meram putamus esse, quae ideo exstitit. [illegible] condicione quae [illegible] constitutum non utique si ille in solvendo reliqua obtulerit liber erit: non enim testator hoc sensit. sed illud dicitur rationes reddere quod filius reddere solet, id est legentis offerre rationes primum, deinde inter computationes, ut explorari possit, in putationes per se ipsum resultantur accepta data relata. an non fecerit ita, cum incipit quando [illegible] pervenit, ut ad praesentiam his verbis et heredis notitiam instruendum, ut sciat quod in quaque re scriptum sit. nam qui ita iussus fuerit rationes reddere, ut hic dicitur fieri iussisse intellegitur. ille autem solebat utique non sic suo filio ostendere reliquas rationes [illegible] sed ita ut legeret examinaret exciperet utique cum suo [illegible] conditione testator libertas datur si rationes reddiderit non hac sola re his significatur, sed cautiones instrumentaque omnia actus sui exhibuerit heredi, sed et si reliqua solverit.

Paulus. Lucius Titius ita testamentum fecit: Aurelius Claudius natus ex Cella muliere, si filium meum

esse centum, videtur placuisse heredibus non esse debita.

Paulus respondit filium de quo quaereretur non sub ea condicione institutum videri quae in potestate eius esset, et ideo non esse testamentum nullius esse momenti.

Idem. Titius libertis alimentorum nomine, sicut filio meo morati fuerint, menstruos denarios decem et vestiarium annuum dari volo. Et subsequentibus fuerit quaesitum, an adulescens ad militiam promoveretur, quia cum effectum est utique his cum non relinquitur praestari debeatur, an post castra desiderio eius alimenta ab heredibus eius alimenta debentur. Respondit ipsa condicione ipsi liberti qui cum filio defuncti morati sunt, aut per eos non stetit quo minus morarentur, mortuo filio testatoris decessisse non videri, sed si testator per filii utilitatem his qui cum eo morati fuissent alimenta praestari voluit, et voluntate defuncti praestitis praestites audiri non oportere.

Scaevola. Titia heredibus institutis libertis, his fideicommisit ut heredis eius universam restituerent filiis eius liberisve eorum qui cum ipsis perseverassent sine ulla iuris civilitate. Quaero an his ubi cum illis acceptit condicio fideicommisso adscripta videatur. Respondit non videri.

Marcellus. Titius noster cum qui [illegible] dari et liber esse iussus esset si [illegible] manumissus esset, non aliter legatum capere cum libertate datum esse habiturum quam si condicioni libertatis paruisset, et recte, et si alienus esset. Sed non tamen locum habet cum omnimodo simul cum libertate legatum accipere potuit. Sed legato in potestate non sit vel cum in eius libertatis legatum collatum esse, cum non libertas sub condicione legatum autem praesenti die datum est, an hoc quod est an condicioni legatum et cum non legatum causa tamen ne sequentiae locum ipso tempore cum ei competit, testator decessit, sed non tam omnino inutile esse legatum, cum post condicionem libertatis an adita hereditate dicatur impleta, legatum manumisso deberi, nisi forte necessarius heres exstitisset, tunc enim omnimodo inutile esset legatum ipso iure, quia sub condicione accipit libertatem.

Valens. Quod scriptum est in legatis novissima in libertatibus levissima condicione spectandum esse.

Gaius. Idem est quam ipsi servo commodi orsit.

Valens. Non a [illegible] tractat puri, nisi quae saepius sub diversis condicionibus. Sed cum ita quem puri de iure [illegible] sub condicione dantur, itaque quod heres puro legato iussus est, quae puro legatum cum eo datum sub condicione datur, itaque quod heres legatum est posterius vero sive prius sub condicione et non puro legatum est praesens debetur. Quod si puro legatum contineri heres sub condicione dantur, potius autem rogatus est tamen primum est ac summa talis scriptura [illegible] legatum esset, velut illud praesens videtur, si hoc non

lacit legatarius si ei cum condicione extiterit ... possit petere sine
mora admitte. supra legatum posterius
scriptum fuerit. uelut Stichum quem il
li legaui heres meus ei si illud fac
tum erit dato ... ei in re uel certam
diem ... legatum ei sub condicione
data ita scripsisse uidebitur:
et si non condicionem rem uideret doli
exceptio locum habere potest.

Gai. Per fideicommissum relicta liber
tate nolentissima spectanda est. sed nouissima, quia poste
rior uoluntas potior habetur, et cum
constitutum est rescripto diui Antonini.

Marc. Condicionum coniectura (?) com
plexe est natura ut quaedam ad id tempus
quo testator uiuat, quaedam ad
id tempus quod post mortem eius futu
rum sit, quaedam ad alterutrum per
tineat tempus ... uel certum uel in
futurum comprehendunt ... quae omnia
non minus ... institutio
nibus ac legatis inserere solet.
ut heres ... si in me ... testa
tore uiuo ... si ad exequi
as funeris mei uenerit, non post
mortem impleri non possit; illa
uero si filio meo nupserit uel
uiuente uel mortuo testatore
impleri possit; prima quidem
ac tertia exceptis ... condi
tionibus an futurum tempus ... quam
cum ... cum nupserit impletur
condicio. sola ad certum tempus ascrip
ta est.

Pap. Si cui legatum fuit relictum.
is qui rogatus sit liberos suos eman
cipare, an cogi debeat manumit
tere, et retineo me dixisse. est enim
aperte fideicommissum. nam cum
... fideicommissum ad liber
tatem eos tueatur. ut suos papi
nianus quoque scribit referebatur.
non esse cogendum emancipare fi
lios suos arbitror, tamen esse ... de
bere constitui eum qui agnouit
id quod sibi relictum est hac contemplatione
ut filios suos ... emancipa
ret, cogendum emancipare. nam cum
decretum uenit testantis uoluntas.
sic denique accipiendum est quod modo
dum sub condicione liberos eman
cipaturos fuisse legatum uel ita
relictum ut eos emancipantes ...
... consequens est quod diuus Seuerus ...
rescripsit. nam cum quidam mu
lier nepotes suos heredes instituisset,
... filium coheredem filiis ...
... substituisset,
rogasset que filium ut filios suos
emanciparet, non autem rogasset
ut hereditatem eis restitueret,
ex auctoritate diui ... eman
cipare eos compulsus est isque re
stituere hereditatem ... adiectum
est ut si tardius id fecerit, quod
... usuras praestaturum.
... cum qui moram facit
emancipationi moram restitutioni
fideicommissi faceret.

Pap. Mater filio suo coheredem sine
ulla condicione filias ipsius dedit.
... relicto ... sub ... Constituto ... fauore libertatis ...
Legatum sub condicione ...

[illegible gloss]

ac patris ut filias suas ema(n)-
cipaverit ita ut curatores a p(re)tore
acciperent filii videri fideicommissi
se placuit ut eis sui iuris con-
stitutas ad hereditatem avi cum p(er)-
venit praestaretur; sic et adiecit p(er)-
tinere sponte sic filias vivente substi-
tutionis quesisse.

Afri. Cum ita datur libertas
conditio qui(n)quennio ex die reddidit cer-
ta persona tamen oportet ut accepta
ipsa casu tamen conditio impleri potest
si tamen sic cessit dies pretium im-
plendi conditionem; statu liber
huius vivente constituto nulli dato
consequetur libertatem; diversa cause
legatum in ea persona placuit condi-
tio; tamen si autem quod dedit legatarius
pecuniam et eius mortuae. Ce-
teris liberis si heredi dare iussi sit dato
vel dederit liber esto non dederit heredi ..
dis heredi dato pervenit ad libertatem.
ac si nullius heredi successerit, vivo
constituto nulli dato ad libertatem
pervenit.

Idem. Legatum sub conditione relictum,
ad alium translatum, sine conditione p(re)sta-
retur si ea conditio translatum
iteratur.

Paul. Titio usufructus fundi legatus
est si ad eum pervenerit de substit. liber-
tas eius data est, vivus in vivo testa-
tore decessit libertas non ... conditio
nec mutuum accepit paulus
ergo ... tamen ... p(er)t-
inet; dicendum est decessisse cum non
invenitur quod ... cepit. Servi

usufructus mulieri quoad vidua
esset legatus est. Item fructus si eam nup-
sisse liberis est iussus est. Similiter
nupsit liberi erunt quod potior est lega-
to libertas.

Idem. Nymphidio si Maeviam duxisset
legatum est. tamen conditio non est impossibi-
lis. Paulus quem admodum er-
go pareri potest per ea. itaque vivus sibi
per quem in mancipiis res geritur.

Idem. Mevius sub conditione legatum
in potestate huiusmodi legatis non
tamen sine ... sed conditionibus explere
expectari oportet.

Pap. Conditiones extrinsecus
non ex testamento venientes id est quae tacite
inesse videntur non faciunt legata con-
dicionalia.

Idem. Titiae si non nupserit etc. si
nupserit ... legavit. si nup-
sit mulier et non etiam etc. residua
pars ... in eum ..., et vidua ... in nuptiam admitti.

Idem. Pater Severinam Paulam Heli-
ophylippo cognato nuptias te-
stamento designavit et eadem filie predi-
a si Heliophylippo nupsisset
verbis fideicommissi reliquit. Quod si non nup-
sit, item; provisum Phylippo tamen vo-
luit non dum nubilis puella
diem suum obiit etc. cum in conditi-
onibus testatoris voluntatem potius
quam verba considerari oporteat. Heliophylippo
fideicommissum; ita tamen videri si
et puella defuncti filia noluisset;
nubere quae cum ea pluris quam viri
potius fieret vel ita decessisset. condit.

[illegible gloss]

[illegible] ... hic ad faciendum legatum condicionale ... placet ...

extitisse non videri. Ita fideicommissum datum volo ut restituas si sine liberis decedas: condicio defecisse videbitur vel uno filio relicto superstite.

Condicionum verba que testamento perscribuntur pro voluntate considerantur: et ideo cum testamento tutores dati quamdiu puer adolesceret, id est etatis ... tutores ipsi constitutionibus condicio fideicommissi pluris praescripta, sicut vel ante annum xviii gessit, defecisse non videbitur.

Socius nuntius fideicommissi ... liquet sicut filio meo in ... perseveraverit. divortio sine culpa viri post mortem soceri facto defecisse condicionem placet: enim tantundem fideicommissi si ... quam in eo cepit nupta. vel maritus filio nec Mutiana cautio locum habet: quia morte viri in condicione possit existere.

Fideicommissi instituta femina liberis eius condicione relicta liberto, quod diutius patroni filie gessit si prius necesse est filia prohibuerit suas administrationis voluntate filia mutavit condicione ... quam plura sint.

Idem. Qui duos filium ac nepotem ex alio filio heredes instituisset, a nepote petiit ut si intra annum xxx moreretur hereditatem patruo suo restitueret. nepos liberis relictis intra etatem supra scriptam vita decessit: fideicommissi condicionem coniectura pietatis respondi defecisse, quod minus scriptum quam dictum fuerat inveniretur.

Paulus. Si ita legatum sit Titio post x annos dato si satis ab herede non exegerit, et intra x annos decesserit, ad heredem suum transmittit legatum.

que moriente eo condicio extitit.

Idem. Eum qui post apertum testamentum deportatus et restitutus est fideicommissum suum repetere posse, cum condicio postea extiterit quam civitatem romanam recepit.

Pomponius. Si fundum a testatore sub condicione legatum postea extitit condicione que priore testamento posita fuerat, in proprietate apud eorum legatarium redierit, nec locum religiosum in eo fundo heres facere nec servitutem imponere potuit, sed et imposita fuerit fiunt extiterit condicione.

Iulianus. Hoc genus legati si Titio non nupserit perinde habendum est ac si post mortem Titii legatum fuisset: et ideo nec Mutiana cautio interposita ei per legatum potest, sed et alii nubendo nihilominus legatum consequitur.

Gaius. Aliquando accidit ut sub condicione legatum datum purum intelligatur: veluti quod sub ea condicione relictum est sub qua et heres institutus est: quod sub hac condicione relictum est si heres adierit. eodem modo quoque purum legatum datum condicionale videtur, veluti quod sub condicione adeptum est quod sub ea condicione datum intellegitur.

Scevola. Libertis omnibus ita legavit ... ubi adiecit ut in ea habitent liberti ne de nomine exeat ut quod novissimus extiterit pervenerit ... plures extiterint libertis meis dari volo fundum Sophianum. quero cum condicio apposita ne de nomine exeat, ad sequens quoque legatum pertineat. respondi pertinere.

[illegible]

xxx

a Quia sub condicione ... c Fuerat ... lex ... Tales ... [gloss, illegible in detail]

Id. A testatore rogatus, ut accepta certa
re nummis restitueret hereditatem, tam
condicioni suae, adita hereditate decessit:
similiter certa quantitate, quam dare eius
sit heres an heres tunc offerendo certam
Dionysius petere hereditatem consequi
petere hereditatis consequendae possit heres?
respondit: condicioni parere non posse: claudius magno ingenio ... apto. cum post dubitationem impossibilis condicio est.

Id. Si ita legatum fuerit: ... ex pactione si
tu ... liber, praecipuam tunc decem liber qui
dem fuerit: Titius qui liberatus hereditate
fuerit, accepit, possidere videtur
ei: pecuniam possidere, ut adiecerit
ei his qui inventi fuerint possit.

Id. Qui sub condicione ... heredes decem dare
liber esse iussus est, tuto debitori dare fieri,
cui ab eo gesta sunt, ut is libertatem
consequatur quid ex his quae accepit, et
praesenti ... heredi ... certo ...
a ... reliquum fuerit positum
... potestatum scripturae remanet apud
eum: solvere debere; cum aliter esse liber potest quam
si hoc modo condicioni satis fecit, quatenus libertas ... cetera debitores eum
quibus ipse contraxerit, non utique idem modo
eius dominum suum fuisse. Proinde praestare
cogendos esse eos, quos hereditati
non eius condicionis fuisse, ut debi
tum praestare liberis ... fuit.

Id. Tales condiciones: si monumentum
puta fecerit plurimus, posterum non possit.
Si in omnibus simul personis exstiterit si
si Pamphilo a Ianuario ... Titius prae
stiterit fundum ei lego. si Pamphilo mor
tuo. an legatum perfecerit? hoc quoque sic
puto interpretandum, quasi ... coniu

nctum ... legatum est si ... in
terpretandum ... dicendum est filio postumo
... si ... Pamphilo ... decessisset, debeat
pars dimidia Ianuario dari ...
dimidiam partem fundi legatarius eius
secuturus. Caecilio quoque quaeritur:
fundus quibus dari legatus est, si praeter
eum ... infirmus in ... praesentes que
praeterea corporis ... religiet
dividendum ... non ... utrique ... decernit
neutri esse legatum, quia condicio
utriusque expleri non potest. Sed humanius interpretari solemus utrique
duobus fundus legatus sit ... sed
decidendum ... alii dato praelegatum
quoque debeatur. Priscus. Testa
tum liberum non utique ubi ... pater ...
decessit. aut ubi ipse relictus fuit aut
ubi ... iure debere. sed si in eo
perfecta ad eum cuius ... debere
... utique ... Paulus ... ab
... aut ... aliud
expressum locum sit ... .

Paulus. Cum filius rogatus fuisset
a patre si ante quartum decimum suum heres ... decessisset, hereditatem
restituere posset: decessisset, hereditatem
... Titio restitueret: egressus .xx.
annos decessisset: rescriptum est fideicommissum
deberi.

Ad legem falcidiam. R.

Paulus. Lex
falcidia lata est quae primo
capite liberam legandi
facultatem dedit usque
ad dodrantem his verbis: qui cives
Romani sunt, qui eorum post hanc legem ro
gatam testamentum facere volet, ut eam pecu
niam easque res quibusque dare le
gare volet, ius potestasque esto, ut
hac lege sequenti licebit. Eo

capit modū legatorū constituit. his uerbis. Qui cumq; ciuis romanus post hanc legē rogatā testamentū faciat. is quantā cuiq; ciui romano pecuniā iure pu. dare legare uolet. ius potestas q; esto. dū ita detur legatū. ne minus quā partē quartā hereditatis eo testō heredes capiant. eis quibus quid ita datū legatū ue erit. eā pecuniā sine fraude sua capere liceto. isq; heres qui eā pecuniā dare iussus dampnatus ue erit. eā pecuniā debeto dare quā dampnatus est.

¶ Lex falcidia ē ad eos quia p hostes moriuntur. p legē cor. uidetur ptinere. q ea lex ꝑinde eorū testa cōfirmat atq; si in ciuitate decessisset: ppter quā fictionē lex falcidia. et omnes testamentarie ptinere ad eorū testa possunt locū hēc.

¶ Ad eos qui omisso ei testamento possident hereditatē. non ptinet lex falcidia; p edictū ptoris inducitur potestas legis. Idemq; ē iuris in eadē conditione remissa sit; s; et si filius testatori dati libertate legauit. q disti tur in id tēpus quolibet futurus ē. id ē ei qui apud hostes ē. uire ei qui nondū natus ē datū sit aliquid: hec lex locū habebit.

¶ Ad municipū quoq; legata. uel etiā que deo relinquuntur lex fal. ptinet.

¶ Non solū autē ad eas ꝓprias testatoris legatis. s; ad alienas lex ptinet. conditione q ex bonis defuncti erogant referre ad hanc legē. siue i corpore cōsistet certo. i certo ue. siue pondere numero uel mensura uel ... sit legatū. ... si fructus. ut q̄ i nobis ... si ... legatū. si ... meus seio ... dato. si pōt ... tertia quinta putat dimidio in legato. ut ē. primū aut. mortis eā capi. nec in falcidiā. imputare debere; posse. ego aut dimidiā si optinent hēs primū soluerit inde hoc legatū ē et lege falcidiā imputari posse. ac quod continet ita accipi debere ... aliquo spatio q si mora facta soluit hēs primū tunc nec legatū eū accepisse. nec i falcidiā imputari posse. tā eum tū sensus: legatū eē uideri.

¶ Idemq; erit et si ab initio ita legatū sit datū. si primū nō dedit. ut dato q hec primus nō est legata. primus sit datur mortis ē capitur. quod testē legatū. condictio

¶ Si usus fructus legatus sit. qui diuidi potest sicut cetere stipulationes ... diuidi non solet. ueteres quidē totius matū totū usū fruct. putabant ... ita constituendū quantū sit in legato. Sed a Nerua ueterum oppinione recessit. ait enim posse quartā partē excedi sic ut corporibus reliquis. idq; uerius puto. Sed opus ... legatis. cū neq; usufr. neq; usus in eo legato ē uidetur. necesse ē ueterum sententia ut ... quantū ē in legato. quia necesse ex oibus que sunt facti ... nec pro parte intelligi potest. imo in usufr. sic ueteres ... quantū hic capiat cui usufr. datus est. quantū ad ceteros legatarios extimatione ... ipsius ... cedat legatū. necessario ad ueteres.

ſiu(er)o, et item te(n)d(itu)r. Si quis cre ditori ſuo q(uo)d d(ebe)t legaverit, aut in utile legatu(m) erit, ſi nullu(m) como du(m) in eo v(er)ſabitur, aut ſi p(ro)p(ter) rep(re) ſentatio(n)is puta co(m)modu(m) utile erit. lex quoq(ue) falcidia i(n) eo como do locu(m) h(abe)bit. Si legatari(us) p(o)ſ ſeſſio(n)e(m) nactus e(st) n(on) p(otes)t ei aduo cari id. q(uod) voluntate h(er)edis eam va cu(am) nactus e(st) poſſ(essione)m, dabitur ac tio h(er)edi ut id q(uo)d ſ(upra) dodrante(m) e(st) offeratur. Interdu(m) o(mn)imo(do) ne ceſ(ſari)u(m) e(st) ſolidu(m) ſolui legatario ſtete p(ro)miſſa ſtipulat(i)o(n)e quanto am plius q(uam) p(er) lege(m) falci(diam) cepit redd(i). veluti ſi ea. que a pupillo lega ta ſu(n)t. no(n) excedat modu(m) legis fal cidie. veremur aut(em) ne i(m)pub(er)e mortuo. alia legata inveni atur. q(ue) co(n)tributione facta exce da(n)t dodra(n)te(m). (et) ideo dicitur. ſi p(r)incipali teſt(ament)o que(n)da(m). ſub ſti tio(n)e legata ſu(n)t. que(m) adhibe(r)e(n)t. incertu(m) e(st) et ideo ſi h(er)es ſine iudi ce ſolu(er)e paratus ſit. p(ro)ſpiciet ſibi p(er) hanc ſtipulat(i)o(n)e(m) id q(uo)d ex ſubſti tuto(n)e co(m)heredis ad coh(er)ede(m) p(er)venit p(ro)ficiet legatariis. Is cui h(er)es ſi milis e(st) excepta parte. cepit ſub (con) dit(i)o(n)e h(er)edi i(n)ſtitutus ſ(e)c(un)d(u)m ei a q(uo) ab eo legata ſunt ſi omiſit adi tio(n)e(m) non augebuntur. ſ(ed) ſi ab eo no(m)i(n)atim data ſunt n(on) quiſ quis mihi h(er)es erit. Si coh(er)e de(s) mei portio exiu(u)ſta ſit mea integra, nulla(m) vindicatio(n)e(m) caſſius conſtituit diceſ e(ſſe) p(er)ſecu(ti)o(n)e(m) ſtatim aut p(er)iculus e(ſſe). in qua ſ(un)t aut(em). p(er)iculo a(ſſ)erit qua(m) ſ(ente)ntia(m) p(ro)babiliore(m) e(ſſe) pu to. S(ed) et cidonius aut(em). iudicaſſe dicatur. o(mn)i ſcendas e(ſſe) utruſq(ue) partes in (com)putatio(n)e legis falcidie co h(er)ede meo poſt aditam h(er)editate(m) arrogato. non dubitatur qui(n) ſeparate ſint portio(n)es p(er) in ac ſi co h(er)edi meo h(er)es extitiſſe(m). Si in a(n)nos ſingulos legatu(m) ſit titio q(ui) mul ta legata (con)ditio(n)alia ſunt ceteri o(mn)i locus e(st). que i(n) edicto p(ro)ponitur. q(ua)nto a(m)plius accipit reddi(ti)o(n)e q(ui)a n(on) ia(m) h(er)editati debetur a p(re)tio qui de(m) non p(otes)t. ſolutu(m) v(er)o no(n) repeti tur n(on) e(ſt) (com)putandu(m) in h(er)editate qu(o)d a(m)plius putat. ſ(e)d iulianus ei h(oc) ex cepit auge(r)i e(ius) ſtatu(m) ei h(er)editario(?) ut id quoq(ue) (com)putetur. cu(m) re ſtitut(i)o(n)e h(er)editatis venit. Si debitor creditori h(er)es extitit qua(m) vis (con)fuſio(n)e liberatur. ta(men) locuple tiore(m) h(er)editate(m) p(er)cipere videtur: ut (com)putetur ei q(uo)d debuit ad dite (con)fuſio(n)i ſit. De i(m)pe(n)ſa monume(n) ti no(m)i(n)e facta quæritur. an deduci tur debeat. et ſabinus ita dedu cendu(m) putat ſi funeri(s) cauſa fuit mo nume(n)tu(m) extruct(um). Marcellus (con)ſultus. an funeris mo(n)ume(n)tiq(ue) i(m)pe(n)ſa que(m) tantam teſtator fieri iuſ ſit. in ere alieno deduci debeat. re ſ(pondit) debeat n(on) a(m)plius eo no(m)i(n)e q(uam) (con)ſumptis e(ſt)(?) ſi ſoluta ipſi exceditur(?) o(mn)i e(ſt). n(on) ia(m) eius q(uo)d in extructione mo nume(n)ti erogatu(m) e(ſt). Diuiſa(?) e(n)i(m) e(ſſe) nec enim edicatio(n)e monume(n)ti neceſſaria(m) e(ſſe). ut ſit funus ac ſepul tura. id circo e(n)i(m) eu(m) cui pecuni a ad faciendu(m) monume(n)tu(m) legata ſit, falcidia(m) paſſurum. Marcell(us). Nec a(m)plius (con)ceditur: q(uam) erit q(uo)d (con)ſufficiat ad ſpecie(m) mo dica(m) monume(n)ti.

Paulus. Si heres institutus ex parte hereditatem, que soluendo non est, uendiderit, quia potuit presumi non fuisse eam hereditatem soluendo, que conprehenderentur inuenientur [illegible] nichil legatariis debebitur, quia magis ex conuentione emptoris habere uidetur heres institutus, quod ex bonis defuncti [illegible] uendidit heres per hereditatem [illegible] non erit legatariorum detrimentum. Ergo eo modo dicemus et heredis sibi [illegible] institutum [illegible] qui soluendo non est legauerit. Si heres cum creditoribus deciderit ne solidum soluerent, et ob eam decisionem factum sit ut aliquid retineret, nichil legatariis debitum quia ea pecunia non ex hereditate, sed ex decisione heredis sit. Paulus. In lege Falcidia queratur. Marcellus putat tantum legatum inter quantum sufficiat fenori ad usuras trientes eius summe que legata est colligendas.

Papinianus. Fundo legato in subcondicione, pendente legati condicione heres moritur, ac postea legati condicio extitit: in Falcidia de re fundi non ut hereditarie non, sed legati metus [illegible] intelligitur.

Idem. Verbis legati uel fideicommissi si non [illegible] ciuitati relinquitur, quod ex pollicitatione per [illegible] necesse est: si debitum ex [illegible] excessit, superflui Falcidia dumtaxat minuetur. Quamuis fidei committi legatarii potest, quod si [illegible] aut condicio legati [illegible] non utilitatis estimatione, sed totum [illegible]

[illegible] non fuit eam hereditatem ex [illegible] statuit ex solutione [illegible] cum semel [illegible].

Idem. Si uiuit [illegible] heres extitit, [illegible] funus eius [illegible] non uidebitur totum quod heres impenderit, sed deducto eo quod quasi totius nomine [illegible] lucri facturus fuerit debuit.

Paulus. Lege Falcidia interueniente legata pecunia [illegible] diuidi non potest, non aliter in solidum restituentur, nisi plus offeratur estimatio.

Idem. In lege Falcidia eius aliene [illegible] hereditatem relinquerit, quamuis ex heredibus soluere condempnatus sit, ipse solus debet.

Idem. In lege Falcidia placuit ut fructus postea percepti, qui maturi tempore mortis fuerint, augeant hereditatis estimationem, fundi nomine qui uidetur illo tempore fuisse pretiosior.

Circa uentrem ancille nulla proportionis [illegible] distinctio, nec immerito, quia partus nondum editus homo non recte fuisse dicitur.

Idem. Quod supra quadrantem apud heredem post placuit, si supra condicionem in pecunia legatum non debetur heredi, uelut hereditas pupilli, si forte substitutus sit ex heredibus, quod patris pupilli extitit heres.

Idem. Interim legis Falcidie retentionis omnis temporis hereditati in qua ... imputatur. Si filius sub condicione libertatis cum ... successit, si quidem impleta condicione fuerit quando hereditatem non uidebitur ... sic fecit ... [illegible]

[illegible]

statu liber mortuus fuisse videbitur. Si per mare ... ante ... [illegible]
... quibus ex bonorum ab
latum ... ex parte quam p...
... parte que relicta est legitimorum
nomine. Cum quis ... [illegible]
a bonorum ... relegatus ...
[illegible]

... [illegible] ... parte ... quidem ullo testo
... patrimonii.
... hac parte ... legata que ...
... bus ...
primus substituitur ...
gitur. Si filio suo duos sub
stituit ... partice ...
... [illegible]
... substitutis
... pupillus ...
[illegible]
dividi ... quer ... priori ... quee
patrimonii ... dicta ...
... [illegible]
... alter substituti
ni ... [illegible]
hinc quartam relinquere ...
... [illegible]
... forma.
[illegible]

Si ... [illegible]

ut si pupillo de falcidia cautum
fuisset. Duobus omnium [illegible] scriptis
invicem [illegible] quantitate [illegible]
quisque [illegible] portionis. ¶ Cum
e[x] suis pupillo coheredem substitu-
isset quem ad modum legis falcidie
ratio ineunda [illegible]
go dicetur [illegible]
[illegible]
a filio [illegible] a substituto [illegible]
[illegible] posse [illegible] calculo
[illegible]
[illegible] legata que a substituto [illegible]
[illegible] pupillo [illegible]
stitutum [illegible] portionis [illegible]
ut institutus [illegible]
[illegible] legatorum
[illegible] minus [illegible] semel
fuisset [illegible] portionis que
conficietur [illegible]
[illegible] his institutus. ¶ Si quis ex heredibus
filio substituto [illegible]
[illegible] legaverit
ne [illegible] legata
[illegible] a substituto [illegible]
[illegible] patris bis censentur.

Item Scevola. Creditor [illegible] in heredi-
tate petiit ne in ratione legis falcidie pro
[illegible] legatariis [illegible]
[illegible] dubio [illegible]
[illegible] arbitrium falcidie
[illegible] voluntatis [illegible].

Item. Si certam fideicommissi summam
[illegible] suo [illegible]
[illegible] legis falcidie [illegible] quod [illegible]
[illegible] debitum [illegible] est [illegible]

complacuit in filia que fuit in patris
potestate.

Item Papinianus. Filiam que a viro divertit
[illegible] pater instituit a liberi
[illegible] coherede suo portionem
sue dotem acceptam reducta [illegible]
[illegible] Emancipatam [illegible] dotem
[illegible] falcidie [illegible]. ¶ Si pater dotem [illegible]
filia [illegible] falcidiam [illegible] in-
[illegible] filia [illegible]
[illegible] potestate patris non [illegible]
[illegible]. ¶ Cum a [illegible] heredibus
[illegible] institutis [illegible]
[illegible] ex alio testamento [illegible]
[illegible] legata [illegible] coheredibus
solvere [illegible] datum [illegible]
[illegible] tributum [illegible]
[illegible]. ¶ Duobus impuberibus sub-
stitutum [illegible] in falcidia [illegible]
[illegible] alterius impuberis [illegible]
hereditatis patris [illegible] filio [illegible]
[illegible] legitimus
[illegible] impuberi [illegible] sub-
stitutus [illegible] quod pater [illegible] bo-
norum [illegible] puer accepit
[illegible] falcidie non [illegible]
[illegible] substitutus [illegible]
[illegible] impubes [illegible] accepit [illegible]
[illegible].

Item. Quod de bonis iure falcidie con-
tribuendum [illegible]
pro debito [illegible]
[illegible]. ¶ Frater [illegible]
[illegible]
[illegible] falcidi-
[illegible]
[illegible]

legibus non est testamentum germanorum constitutione solo iure publico retine-
bitur; sed actione ex stipulatu negotiorum [illegible]
C Non idcirco minus falcidie
rationem certis annis legatis [illegible]
[illegible] sed quo anno sine ulla condi-
tione fuisset legatario solutum.

C Cum avus ex causa tutele tutele nepo-
ti debitum [illegible] nepos solus heres ex-
titisset, ratio falcidie si ponetur in
here alicuius heredis deducendum [illegible]
nec adversus [illegible] [illegible]
quod tutor [illegible] non sine libris [illegible]
te existente [illegible] cum hereditaria
bona [illegible] restitueret, non enim
ex hac hereditate debito compensatum videri,
cum vel ideo maxime compensatio declaretur
non esse compensandum; sed [illegible]
heres [illegible] fructus [illegible] C Pla-
ne si dispositio fideicommissi fuerit imple-
ta hereditatis post mortem avi percep-
ta [illegible] pecunia debito tutele
compensabuntur; et eatenus his nepo-
tis debitis [illegible] moriens avus
reliquit retinebit. C Cum fideicommis-
sum ex voluntate matris a patre
moriente debitum filio patri here-
ditate sua quam in filium confer-
[illegible] voluit et filio red-
[illegible] falcidie [illegible]
[illegible] patris cum esset
[illegible] percepit [illegible]
superfluum eius [illegible]
[illegible] heretur. C Ex dotalibus uxore
collatis [illegible] viro
[illegible] mulieris non erit
[illegible] viro
[illegible]
[illegible] non potest. C Fructus
[illegible]

missi relictos in causam fideicom-
missi non deductos, his in ratione falcidi-
e sic accepto facto sibi cogitur ut
quartam, et quasi fructus ex die mortis
bonorum quam mortis tempore fuerint habeant. Si
[illegible] pecuniam quam falcidia lex admis-
[illegible] maxime post impletam
conditionem fideicommissorum locum heredis esse
pro rata ex die mortis fructus quadran-
tis a parte heredis restitui necesse. C Fidei-
commissum praestare supplende gratia quasi
matre filius heres institutus. Eadem
materia [illegible] falcidie minuunt
eiusdem pecunie; nam et super quarta por-
tionis sue percepit [illegible] quam pro legato
falcidia retinet existimatur quarta
fructus ex eo non minui potest quam au-
ferri.

Seu. Si ex pluribus rebus legatis his
quaedam soluta sunt et reliquis falci-
dia plena pro his exceptis retineri
potest quam plus [illegible]
[illegible] sit legata [illegible] pro soluta
sit ex reliquo potest plena falcidia
retineri.

Idem. Si post missionem faciat codi-
cillos miles et intra annum decedat ex
eo quod militia iure militari fecit
plena legata ex codicillis debentur;
falcidia tamen [illegible]
Sed et ita exponetur: sicut qui
ducenta habet testamento quam ducenta codi-
cillis centum legavit ex quarta par-
te [illegible] quae ad legatarium ex co-
dicillis pervenerunt, si falcidiam
non pateretur [illegible]
heres retinebit.

Paulus. Filius familias qui mili-
taverat decedens patris sui fidei
commisit codicillis ut peculium suum
castrense Titio post mortem testi

ceterum si ius placet in eo quo hic institutio fieri hereditatem

ti ierit quiescebatur aut heres quartam retinere possit, divi legem Falcidiam induci: certe admodum proprio est in testatore si excessionibus per fideicommissa [illegible] nec hereditatem [illegible] nam cum ipse patrem [illegible] num [illegible] quod huic [illegible] cessit [illegible] Falcidia [illegible] legis [illegible] hereditatem [illegible] non dubitat [illegible] quietebat id quod in vulgari legis [illegible] sicut [illegible] qui [illegible] restituere cogitur [illegible] omissa est statim adiret exemplo [illegible] gatorum nomine conveniretur [illegible] sequens erit ut sicut fructibus medio tempore quaesitam quartam [illegible] ctus hereditatis pateret Trebellianum senatusconsultum [illegible] utiles actiones [illegible] possideat quod hereditas [illegible]

Scaevola. Si indignum [illegible] excipitur vel heres [illegible] dubio vel erit [illegible] Falcidiae.

Item. Si a suo [illegible] institutio [illegible] legetur [illegible] hereditas negat [illegible] legatum Falcidiam [illegible] quod non [illegible]

Paulus. Si pupillus cui sine tutoris auctoritate mutua data sunt legatum a creditore meruerit sub hac condicione si quae acceperit heredi reddiderit [illegible] obligatione [illegible] in Falcidia [illegible] putavimus [illegible] implevit [illegible] aut [illegible]

[illegible] pupillo legato vel Sticho qui legatus est mortuo nichil repeti possit. Si ego et filius meus heredes instituti sumus ex disparibus partibus nec a suo [illegible] legatum [illegible] Falcidia [illegible] portionis. Ex [illegible] fructus [illegible] Falcidiae [illegible] legata [illegible] exemplo [illegible] Falcidiae [illegible]

Item. Neratius Apollinaris [illegible] Falcidiae [illegible] portio [illegible] legatum [illegible] cuius qui [illegible] legatum [illegible] aliquid [illegible] Falcidiam [illegible] voluntate testatoris [illegible] plane [illegible] legatum [illegible] quantum [illegible]

[illegible] Servio [illegible]

hiĉe institutum: si a domino fideicommissa a suo legatario data sunt prius non legatorum hereditas. Q: Certum est ergo quod supe fideicommissorum non est contribuitur. q ad eum pervenit pervenit autem quod ex legatis deductis legatis super plene falcidia detractis si in totis omissa hereditas adiit: Si uni sibi substitutum adiit utilis. prius enim cogitantur que ab ipso domino data sunt ante eorum que a suo relicta sunt non minuitur si pati nitur falcidia. Si heredibus libertatibus legata sit quamvis solutum non sit. totum legatum computetur: non nisi hoc non augeat hereditati. Certe ergo si falcidia locum habet hoc plus includitur legatum quod huic legatum est certum quoque minuitur. lege plures: in pertinem hoc pa aliam capi cum intelligitur eo quod liberatum: Si alii hoc nomine legetur nullum legatum erit: nec cuiquam tribuetur: m.

Secundum. Si fundus legetur in actuariam falcidie ratione servitutis sit in unaquaque tamen apud illum est in falcidiam integer fundus sed pertinentiam una petit. Sed si una legetur: nec solutio sit hereditatis. non debebis intendum etiam si fundus cum alia legato minus quantitatis debitum quam sit vice pretium: post collationem de dia non totum fundum solidum capiet. sed ut eo liceat computata. Certam quantitatem decessit nec plus habere quam falcidia desideratur: tunc solum una incidat quod falcidia plus desideratur quam in vice pretium.

Paulus. Paulus. Ex falcidie legis ratione: si hereditas oportet ita heredem ac

Si liber res que ab herede subtractas sunt in hereditate relicte non fuissent. Certe ex parte ancillarum ante diem fideicommissi editos adiit: eius qui rogatus est partem certe eque in quantitate fructus computandos: si de lege falcidia quod intendit. Certe Et fructus ex partu et hereditatis que heredes que legata iure post diem fideicommissi acceptu percepto et si non sit restitutum. si non sit restituendi fideicommissi. Sed Alio si hereditate in quartam tamen imputari non solet.

Secundum. Martini filie suum et filium sacer: equis partibus heredes instituit. eius qui tamen in incerto legis falcidie c. imputandum sit in ipso quod ad eum ceteros heredes hereditatem per filium venerit re. si certe institutorem fuit filii pervenit tamen quartum ad falcidiam: si ceteris sit inclusum certe nomine deductum sit. Certe Libertio cum fundum legavit. per fideicommissum scilicet annua x. reddit. quesitum est si ex falcidia liberti legatum minuatur. et si ex quoque annuum fideicommissum minutum intelligitur: cum heres dominus largiatur annuam prestationem. et ei que pertinentia. non videtur minutum nisi alia mens testatoris probetur.

Idem. Lineam margaritarum xxxv. legavit que linea apud legatariam fuerat mortis tempore. quero an ea linea heredi restitui debeat. propter legem falcidiam. respondi posse heredem consequi ut ei restituatur: et si malit. possit vendicare partem in ea linea que propter legis falcidie rationem remanet. Certe quesitum est propter futuram

a C si maluit legatarius uno his ac. b C remaneat quod uir ut i. c. ...
c C constitutum seruum ... quam statim sic fuit ...

S cius. f. uult testatoris quod pars ex ... septima ...

C ex heres. ...

Falcidiam pertinebat. Paulus. [illegible]

D. Seius et Agerius si intra dies xxx. mortis meae petierint cautionibusque interpositis se facturos quod uoluero ... legis falcidiae beneficio missio heredes in suo quoque ... substitutio quasi uol... non consecuti ... heredem instituti hereditatem adire possint ... si condicioni parere noluit cum habeat substitutum ... condicione perscripta ... heredem pro loco institutorum ... adire posse ac si ei condicio quae fraudis ... ascripta est ascripta non esset.

Marcianus. P ater duorum legatis quem filius ei ... alio institutus heres legis falcidiae ... patitur.

Marcianus. S i autem fideicommissum uel legatum ei ... post ... rogatus sit ... restituere non puto hoc imputandum esse in falcidia ... post condicionem ... commissa ... recepit.

Item. In ratione legis falcidiae mortis ... seruorum ceterorumque animalium ... furta rapinae ... ui ... aut fugitiua ... uis hostium ... nomina debitorum ... quae cumque ... qui dum ... legatarius ... heredi ... pertinent ... quemadmodum ... ad heredes ... fructus ... partus ancillarum ... post mortem acquisita sunt ... heredes ... hereditatis ... hereditati ... ceterorum ... item statuliberi ... pretiosiora fiunt ... acquisita ... ut furti ... similiaque quorum nihil in ratione legis falcidiae cadit. C ueniunt.

aut omnes ... ; aliter dicendum ...

utilius ... ; quod ... uerum est.

Sed ... pro ... utilius ... ; quod ... uerum est.

... non ... legis falcidiae ... quantum sit legatum ... requiratur ... quanto plus minusue sit ... ea quantitate quam ... pretio testator accipi ... Sed ... quae legatis ... facta erit ... plus ... pro ... pretium ... reliquum legatis ... intellectum est prorsus. C Diligentius tamen ... post ... testatoris ... legis falcidiae ... intellectum ... quam sententia ... distinguere ... lege falcidia ... mortis tempore ... quae lege falcidia continetur ... postea ... quae ... mora ... legatis ... numero ... mensura ... aestimatione bonorum ... testatoris fuerit ... tis non corporibus ... pecunia ... argentum ... heredis ... dubio ... bitur ... lege falcidia ... bonorum quae mortis tempore testatoris fuerunt. Inter autem res relictae distinctionem recipiunt ... singulas res ...

in figura ... l. nec ulla ... si quis ... si dignum.

C ... quam ... dicit ... hoc ...

C ... est ... si alienare ... ; quamquam si ... testatore ... haberet ... tenebatur ... heres ... non potest ... si quis sub condicione.

C uius plus est ... quod ... ualebat ...
C mortis ... est ... noluit ...
C uin ... ualebat ...
... legatis ... facienda ... ratione ... falcidiae ...
C ... separata ... pretio ...
C ... nostri ... legatum ... pretium ...
C diligentius ... ; C dicit ...
C ... distinguitur ... sit legatum ... in genere ... sit ... in specie ...

fieri detractionem et non iusto pretio

a. Quod legatum [illegible] valet ut [illegible] legatum [illegible]
b. Certus dies [illegible] pure relictum [illegible] sub conditione potius de[illegible] ut infra [illegible] an suo tempore subiciet.
c. Certum [illegible] ut si navis ex asia venerit.

quod elegerit e centum argenti

incertam rem testator reliquisse: velut argentum testatoris intestinum sine certo pondere: nichil deletur. Sin vero argenti pondus pure relictum erit et pars omnis argenti testatoris intestini: admissa lege falcidia portio eius quantitatis sumetur que fuit eo die quo testator decessit: nec ad diminuendam eam quam exiguam postea inventam proficit: [illegible] que inventa fuerit nulla parte accessionis [illegible] quidem deletur: non magis quam si omnes res species enumeratae relictae essent. Item cum ratio legis falcidie ponitur quo conditionis implente eam heredi sunt data quartam non computabuntur: [illegible] quod non [illegible] conditionis accipiet. Visus est ab eo [illegible] institutus relicta [illegible] placuit computari quemadmodum si certa sua [illegible] relicta esset quam [illegible] conditionis [illegible] implente quod in [illegible] fuit [illegible] loco a plurius [illegible] fideicommissarius quo [illegible] cogatur [illegible] sum [illegible] heredi [illegible] plus fideicommissum esset: [illegible] non similiter talis [illegible] magis ipsius [illegible] imputatur. Cum lex falcidia [illegible] non [illegible] que [illegible] a semetipso vel suo eius legata fieri [illegible] missa sunt qua [illegible] dicitur [illegible] libertatis [illegible] debebuntur [illegible] nec [illegible]

a. Cum a pupillo substituto [illegible] legatis et ei [illegible] substituto [illegible] legatis
o. Heredes [illegible] pupillus solvit p. [illegible] facultatem ad [illegible]
q. [illegible]

Penales legitime ut furti [illegible] non [illegible]
[illegible] populares [illegible]
[illegible] populares [illegible]

[illegible] cum quibus filius suus in tutelam sine libertate legatur [illegible] computetur eius legis. Pomponius. Is cui fideicommissum solvitur sicut is cui legatum [illegible] datur: [illegible] plus cepit quam per legem falcidiam licuit [illegible] alio [illegible] fideicommissorum vel legatorum legis falcidie [illegible] cassius [illegible] opinio [illegible] si a pupillo fideicommissa capiatur [illegible] relicta [illegible] non debebit [illegible] solutum [illegible] nomine non debiti solvere [illegible] satis [illegible] pecunia [illegible] [illegible] solutum erit.

Etiam. Penales actiones sive legitime sive honorarie exceptis popularibus in bonis actoris non ideo minus computandi sunt quod morte reorum intercidere possunt. Ideo autem heredes actoris nichil in bonis rei defuncto contrahunt. Sed nec in actoris quidem bonis defuncto connumerantur. Actio porrit [illegible] simul cum [illegible] ut usus fructus [illegible] quod ad [illegible] aliquo [illegible] debetur. Cum catenus obligatio rei bonis diminuitur [illegible] in bonis eius [illegible] cum augmentur bona eius.

a. Ex [illegible] non [illegible]
b. [illegible] et patrimonii [illegible]
c. In bonis rei [illegible] non minuentis bonis sine dubio minuit [illegible]
a. Cum [illegible]
c. Cum minuetur [illegible]

Cedunt. Res quas [illegible] fidei [illegible] legis falcidie computatione non venit.

f. Certum tempus ut [illegible] penales [illegible]
g. In [illegible] honorarie [illegible]
h. [illegible]

i. Cum non [illegible]
k. Cum stipulatu [illegible] ex stipulatu certi [illegible]
l. Cum [illegible]
m. Cum [illegible] que tria generat [illegible]

[illegible gloss]

Quemadmodum post summam subductam conti-
git promissori defuncto commune
stipulatore quoque: actiones que i-
nter eum et ipsum a patre promittente compe-
tunt, actoris defuncto coau-
gmentum rei decessione: ne similes
erunt utilitate quoque dissentit
probabit. Iulianus scribit: si uti-
que heredis portio exausta est legatis, ea
lite exhausta causa(?) portionis, ac-
cepit a legatariis: non equaliter
sed pro suo modo legis Falcidie
...
omnes cum pretoriis stipulationes
...
r ... ... stipulatione
... ...
... ...
omnes actiones ... ...
... ...
... ...
... non esset ad usus ...
non deesset. Cassius bi-
mestria die accepit ... centum
legatis ex quibus summis legatis
non tamen ex posterioribus portionem
legis Falcidie detrahi placuit.
Scevola xx. legatis portio p-
legis Falcidie detracta esset cum ipse quoque
xv. scio rogatus esset restituere.
noster ... ... portione
... xv. ... ... esse ... ...
tur ... ex xx. ... esset que
sententia equitate ... magis
... ... legatarius
ad fideicommissa prestanda
obligabitur. nec quod ex sua ...
... legitimus ... lege

... falcidia: non possit ad eum
quod passus esset ... imputatur,
nisi forte testatori ita fideicom-
missum ... totum quod ex testamento
cepisset restituere. Item manu-
mittere servum suum vel alienum
rogatus ... ... prestare debe-
bit libertatem ... ...
... ...
... ...
mus.

Paulus. Si servus tibi legatus
sit eique rogatus sis manu-
mittere nec ... ...
... quarta que ... per legem
Falcidiam retinetur recipere possis ...
... ... Falcidia.

Neratius. In fideicommissis testatoris
... non ... Falcidia ... suum
pecuniam aliudve quid le-
gavit fideicommissi legatarium ...
alienum suum manumittere legatarius. ...

Ulpianus. ... ...
... Falcidie locum forte esse ... ...
... ... in eo quod ... suo
legatum est ... Falcidia admittitur ... .
... quod pro suo pretio dum
estimat.

Paulus. Sed si non servus ipse legatus
sit, sed pecunia rogatusque sit manu-
mittere legatarius servum
suum, Falcidia intervenit ... ...
... cogetur manumittere le-
gatarius ... ...
... servum suum. quod si alienus
servus fuerit nec non plus quam
... ad ... ... cogitur ...
... ... servum ...

[illegible gloss]

sit manumittere. placet pretium eius
ut es alienum deduci debere. Si
solus legitimus filius exheredatus manumis
sa a libertate dominus fuerit, lex fa
lcidia interveniet tamquam si ven
dicare pretium non potest. si aliud preter
capiat legitimus, adhuc filius
totius pretii potest. quarta autem retin
ebitur ex legatorum … nec in
pretium … liberti … debeat.
velut … post … contra
sit … eo. …
cum posset aut filius mori aut o
ditor defici, … falcidia ad
mittenda est. tertium cum libertas contra pete
… cepit … legatarius il
la; preter recipiet. quod falcidia de tertio
… placebat, si quod ex operis ei
medio tempore servitutis fuit …
tium eius … cum …
pleris falcidie tempore.

Iul. Eius servi estimatio qui
a statu liber fieri debet …
num alienum legatus est manumit
tere placuit … pretium …
mantem heredis deduci debeat.

Hermog. Statu liber heredis non auget
familiam …
quo patrimonio connumeratur, cuius
usufructus alieni … pro
ctatis connumerantur pignori dati.
… debitorum … omni … dis
…

Paul. Eris alieni deducuntur non
solum … quibus … qui supli
cio sunt affecti, sed et eius qui …
iudicium post mortem …
… libertate …

Herm. Hereditarii testamenti sine

pac. f. sive filius fa. sit. …
num … fisci … lex falci
dia prius. Sicut …
fundum legatus fuerit … in uno
fundo legatarius debitur.

Paul. Dolo … non … sua
mora quis … sua hereditatis.
legata sine cautionibus …

Item. Servi qui ab hostibus sunt.
post mortem testatoris … ad
falcidiam pertinet … locupletiorem
faciunt hereditatem.

Item. Falcidia intervenit non potest
… liberis de alieno … non de
bonis defuncti; aliter est … lib.
conditionem impleverit.

Ulp. In falcidia estimatio pre
tii rerum … facienda est.

Paulus. In lege falcidia non est
… quod in diem relictum est. medi
… modum computantur.
in his legatis que sub conditione relic
ta sunt … putabat cum que
ritur de lege falcidia tamen esse in
legato quanti venire possit. quod
si est … sic potest fieri ut tamen
… nomine
venire potest: sed hec sententia non probatur.
cautionibus igitur melius res tem
perabitur.

Ulp. Quotiens per legem falcidiam reti
nere potest … voluntate testatoris
secutus spopondit se daturum co
gendus est solvere.

Item. Lex falcidia si interveniat
… locum habet. sed hoc ex
post facto apparebit …
… singulorum legatorum …
diu falcidia non diu locum habeat.

tegis ... p̄stacio sicut annua dabuntur eius annus venerit, quo fit ut ... lege falcidia ultra dodrantem aliquid debeatur, eveniet ut in eo omni legati singulorum annorum minuantur. Cuiuscumque legatarius vel fidei commissarius, quod ex testamento consecutus est, restituere ei heredi ditabitur legis falcidie beneficio.

Paul. Cum ex ... ēx pluribus heres extitit, cuncto heredi ... plus debuerit, vel computare debeat an simplum, duplum, quod esset si alis heres extitisset, ... esse ... consistere simplum ei imputari.

Idem. Plautius. Fundo quem tibi legaveram fundum legavit. Atilicinus, Nerva, Sabinus, primum fundo ... legis falcidie ... quorum ... ex eo detrahat, et in fundo legato inutile fuit ... et in ex reliquis partibus fundi legis falcidie portiones detrahere (?) sunt, sicut ex omnibus legatis. Cassius, quod fundo per legis falcidie decedit, in ea parte fundi, sicut cum heredis ... ei legata esset, ... fundo cum legatum in fundo totum pertinere ad Sotium, quia ... posterius legatum consistere potest, quia ... semel ex fundo per legis falcidie detrahi fuerint. Paul. Cassii sententia vera est ... sicut ... plures scripsit fundo cum in fideicommissi tantum totum ad Sotium pertinet. Contingit autem ut per legis falcidie computationem legatum extinguatur, veluti si fundus ... cum ... legata sit ... fundum ... si pars fundi retenta sit in hereditate, non potest procedere ... legatum, quod pro parte fuit acquiri non potest.

Celsus. Non est dubium quin ea legata a quibus sunt movente heres exceptione petitorem potest in quarta computentur, non ceterorum legatorum minuantur.

Idem. Non est incertum utrum ab initio ... inutile fuit, an ex eo tempore (?) posteriore casus pervenisset legatum, ut actio eius denegaretur.

Marcellus. Mercurii ... pantomimus (?) heredem instituit liberum ... ... relicto, legaverit filio ... integrum ... reliquo omnium ... legatorum ... pertinet filio ad consequendum solida que ei legata sunt. Quacumque ex causa legatario praestantur, ... heredi quarta pars, que per falcidiam remanere ..., apud eum debet.

Celsus. Si ... ea que sub condicione legata sunt, praestet legis falcidie ... presenti die data, non ... ea ... vindicabitur.

Marcellus. Pater filium ... heredem ... instituit, filii ... eius pronepos (?) ... ... reliquerit filius decedens tres filios scripsit heredes. Quaesitum est an omnino (?) creditores unusquisque in ... legis falcidie aliquid ... sit deducere, quia in potestate sua habuit patrem ... potius relinqueret. Sed hic accipiendum ... nemo in falcidie ... ... deducet. Quid tandem ... est ... constituit ... qui ... alienari ... ... fundum ... ... filius eius ...
quieti.

Item. Cum in annos singulos certa quantitas legata sit, in ratione legis falcidie rōe. nec heredi ex alio legatario habet, ita in quoque anno tanti litem extimari debebit, quanti venire id legatum potest, in incerto posito quamdiu victurus sit titius; mortuo autem titio non aliud spectari debeat quam quod heres exacti debuit.

Item. Cum de nomine conditionis agitur, pretium heredi conditione existit, que tenetur eius temporis periculum computari oportet in lege falcidia. Plerisque placuit, quod cum in periculo fuit, ita cum admitteretur hereditatis spei ... ego dubito. cum mortis tempus inter legis falcidie in ea dubia placuit observari, ergo cum placuit, ut est periculum heredis post mortem creditoris diminutum, sicut inde herediti pauperior factus sit, aliquis dicet ergo e contrario si post aditam hereditatem acquisierit, (?) ergo cum ex eo debitore quicumque non erat solvendo, amplius ei ... si solvendo fuerit ... ex misso placuit ex post facto uberiorem videri fuisse hereditatem, si cum eius debitor locuples cessit post mortem, ita et periculum in eum casum pleniorem faciet hereditatem. Seuola

notat. Quid ergo si heres fuerit defuncto, an iste in debitum cum ... habuit, augetur scilicet ... hereditas? qui interfecto non valeret debitur ... hereditate in ancillis.

Cingulo heres noviter datur, sed rur. deberi legatum est, ita ut ... fidecommissum, ut post triennium manumitteret, et ideo quod iterum

ex eo post fructus ad eum pervenire. Certa ad hereditatem amisit quoque modum si directo post triennium suo liberum tunc debitum eius, quia fructum eius legaverit, aut ex hereditate pro fideicommissum relinquo. Etiam, cum tibi fructuo ... legaverit, ut stichum tibi ex fructu stichum liberum esse ... stichi eius ... fidei commissum sit in ratione falcidie a minuentur legatario me a bietur partem tenebitur que ad mortem fuerit intuitu computatus legatis. Sepi eciam ... vrm eius legis ratio consequatur ... auctor ... alii ... debitis eius sicut instituisse heredem ... ordinari legavit ... nihil aliud ... occasione legis falcidie minuendi te potest quam ... in futuro pervenire.

Item. Cum dotem maritus a herede legavit, ut uxori restituatur non hic lege falcidia locum dicendum est, quem in plenis quam ita observatur ut obmissa in tempus capientes pro sua portione.

Pap. Legis falcidie beneficium heres post longum tempus mortis testatoris implorare non prohibetur.

Item. Beneficium legis falcidie est indignus, quod egerit ut fideicommissa que sub specie fidei commissi a se relicta que non capi eum rogatus est restituere heres: senatus consulto placuit a non concedi quartam retinere. Sed ea quarta quam non retinuit ad fiscum pertinere excepto dumtaxat restituere.

Labeo. Cum pater impuberi filio heredi substituit ideo que ei non

[illegible]

inuicem legatarios a patre obuenerint cum heredibus ad substitutos pertinet in computatione legis falcidie non uenit. Legato petito a milite inutilium (?) erat legis falcidie non est, sumi in eam quam legatarius sumit; videlicet si ei quantum re uera ad fuit. quod petitum est nam non generaliter ei acciderint in legem falcidiam non mittatur.

Idem. Alienus fundus dit tibi legatus est cum heres eum emere infinito pretio non posset, emit autem multo pluris quam valeat, quantum ex eo effectum est ut legatarii ad legem falcidiam revocentur tamen. Quod uero cum his fundus tanti, quanti re uera est, emptus; legata non fuerant extra summam legis falcidie, an hoc ipso heres institutus pretereuocandi a legatariis habeat quod ex uoluntate defuncti pluris fundum emerit, quamquam dici potest non amplius heredem, quia pretium fundi legatario soluit, ad legem falcidiam imputari non posse, quia negligentia eius nocere legatariis non debet, ut potest cum is fundi certo uera estimatione parari potuit.

Ulp. In lege falcidia hoc esse seruandum Ulpianus ait, ut si duo rei promittendi fuerint vel duo rei stipulandi, si quidem socii sint, in ea re dividi inter eos debere obligationem atque si singuli partes pecunie stipulati essent vel promisissent; quod si societas inter eos nulla fuisset, in pendenti esse in utrius bonis computari oportet id quod debetur vel ex cuius bonis detrahi.

Corpora si qua sunt in bonis de

fructu eius rei unitate existimanda erunt, hoc est si pisces pertinet, nec quicquam ex formali pretio existimandi extrinsecus est.

Paulus. Pretia rerum non ex affectu nec utilitate singulorum sed communiter fungi. nec enim qui filium naturalem possidet tanto locupletior est, quod eum si alius possideret plurimo redempturus fuisset, nec ille qui filium alienum possideret tantum habet quanti eum patri uendere potest, nec expectandum est dum uendat, sed in presentia non qua filius alicuius, sed qua homo estimatur. Eadem causa est eius serui qui noxam nocuit: nec enim delinquendo quisque pretiosior fit. Sed nec heredem post mortem testatoris institutum seruum tanto pluris esse quanto pluris uenire potest Pedius scribit: est enim absurdum ipsum me heredem institutum non esse locupletiorem antequam adeam, si autem fuerim heres institutus seruum fieri me locupletiorem effectum, cum multis casibus accidere possit ut iussu nostro adeat nobis acquirat certe cum adierit, esse autem propter hereditatem non locupletiores dici antequam acquisierimus. Debitor non soluendo nichilominus tamen habet in bonis quanti exigere potest, sed nulla tamen pretio minui rerum loca prediaque afficiuntur. Nec enim tanti quanti sectionis fructibus sed hic quoque nec commodius tempore nec eorum que pro tempore accidunt pretia constituantur.

Ulp. Si in testamento ita scriptum

[illegible]

Iam lege fal. i. insti. de act. § plus. ac. [illegible]

[illegible]

est his meus lucro x. dupondius dari esto. et quanto quidem minuitur per legem falcidiam; eatenus ... tanto amplius ei dari dupondius esto. sive testatoris ... est.

Paulus. Si fundus legatus sit qui quinquaginta dignus est sub hac conditione si quinquaginta heredi dederit placuit ... condicionis implende causa datur. nam constat et falcidiam ... quinquaginta ... si quinquaginta ... dicendum est ... legatum ... non videtur.

Venuleius. Circa legem falcidiam in eo quod sub conditione vel in diem alicui relictum est ... quod post tempus forte extitit ... inciperet ... hinc legatarius minus ... quam ... temporis ... minorem facie ...

Si etiam legata non debentur nisi certum aliquid supra sit ... debebuntur ... per alienum ... quare ... interveniat ... mortis causa ... nichil aliud consequitur.

Neratius. Quod certum amplius legatum sit ... lex falcidia locum ... habenda ... ut ... lex falcidia ... si non excedit statutum legis ...

Paulus. Vsufructu bonorum legato ... es ... rebus ... est ... post ... nulla res est que non cadat in usumfructum legatum.

Emilius. Hereditatis computationi in alimentis faciende hanc formam esse Ulpianus scribit ut a prima etate usque ad annum vicesimum quantitas alimentorum xxx annorum computetur eiusque quantitatis falcidia prestetur. ab annis vero xx usque ad annum xxv annorum xxviii. ab annis xxv usque ad annos xxx annorum xxv. ab annis xxx usque ad annos xxxv annorum xxii. ab annis xxxv usque ad annos xl annorum xx. ab annis xl usque ad annos l annorum computatio fit quot etati eius ad annum sexagesimum deerit remisso uno anno. ab anno vero quinquagesimo usque ad annum quinquagesimum quintum annorum novem. ab annis lv usque ad annum sexagesimum annorum vii. ab annis lx cuiuscumque etatis sit annorum v. eoque nos iure uti Ulpianus ait et circa computationem usufructus faciendam. solitum est tamen a prima etate usque ad annum xxx computationem annorum xxx fieri. ab annis vero xxx tot annorum computationem inire quot ad annum sexagesimum deesse videntur. numquam ergo amplius quam xxx annorum computatio initur. Sic denique et si rei publice ususfructus legetur sive simpliciter sive ad ludos xxx annorum computatio fit.

Si quis ex heredibus rem propriam esse contenderit deinde heres iudicatum sit ... quasi falcidiam non posse retinere ... nichil ... recte probat.

[illegible]

[illegible gloss: Legis fal. stipulatio ... Paulus ... Potest ... testatore ... de bonis ... lata ... in libro ... diminuat sic ...]

[illegible gloss: Casus ... fructus ... male intelligentes ... Tenebitur ... in bonis ... penales ...]

Ulp. Legis falcidie fructus plerumque stipulati committitur, non conditione legati vel debiti cessit.

Paulus. Potest heres in vendenda hereditate cavere ut lege falcidia interveniente solida legata prestentur, quia ea lex heredis causa lata est, et non fraus ei fit si ius suum diminuat heres.

Javolenus. Quantitas patrimonii deducto aere alieno quod explicatum vel conditionum cui inspicitur estimatur.

Gaius. In quantitate patrimonii exquirenda visum est mortis tempus spectari. Qua de causa si quis centum in bonis habuerit et tota ea legaverit, nichil legatariis prodest si ante aditam hereditatem per servos hereditarios aut ex partu ancillarum hereditariarum aut ex fetu pecorum tantum accesserit hereditati, ut centum legatorum nomine erogatis habiturus sit heres quartam partem, sed necesse est ut nichilominus quarta pars legatis detrahatur. Et ex diverso, si ex centum lxxv legaverit et ante aditam hereditatem in tantum decreverint bona incendiis forte aut naufragiis aut morte servorum, ut non plus quam lxxv vel etiam minus relinquatur, solida legata debentur. Nec ea res dampnosa est heredi, cui liberum est non adire hereditatem, que res efficit ut necesse sit legatariis, ne destituto testamento nichil consequantur, cum herede in portionem legatorum pacisci. Magna dubitatio fuit de his quorum conditio mortis tempore pendet, id est an quod sub conditione debetur in stipulatoris bonis annumeretur et promissoris bonis detrahatur. Set hoc iure utimur ut quanti ea spes obligationis venire possit, tantum stipulatoris quidem bonis accedere videatur, promissoris vero decedere. Aut cautionibus res explicari potest, ut duorum alterum fiat: aut ita ratio habeatur tamquam pure debeatur, aut ita tamquam nichil debeatur, deinde heredes et legatarii inter se caveant, ut existente conditione aut heres reddat quanto minus solverit, aut legatarii restituant quanto plus consecuti sint. Et si legatorum quedam pure, quedam sub conditione relicta efficiunt ut existente conditione lex falcidia locum habeat, pure legata cum cautione redduntur. Quo casu magis in usu est solidum quidem pure legata prestari ac si nulla alia sub conditione legata fuissent, cavere autem legatarios debere ut existente conditione quod amplius accepissent redderent. In cuius generis cautione necessaria videtur, etsi quibus dominus suus eodem testamento libertas data sit, quorum pretia constet. Existente conditione bonis detrahuntur, tunc ex conditione relicta legata. Alterius ex diem: palam est cum ea omnimodo tam ipsi legatario quam heredibus eius deberi. Et tum est tanto minus ex legatis ex bonis intelligendum est, quantum interea donec dies obligationis lucratus est ex fructibus vel usuris. Ergo

[illegible gloss: ... necessaria ... sic ... Magna ... legatarii ... pure ... Intelligens ...]

[illegible gloss: ... singulis ... Quod si ... Conditio ...]

optimum quidem est statim ab initio ita testatorem distribuere legata ne ultra dodrantem relinquantur. quod si excesserit quis dodrantem, pro rata portione per legem ipso iure minuuntur. verbi gratia, si is qui quadringenta habuit, quadringenta legaverit, octava decima(?) ... si quis quinquaginta legavit heredis quadringenta habituri quinta decima pars detrahi debeat cum certum sit quartam bonorum quantitatem debere que ex bonis apud heredem remanere oportet.

Item. Quod autem dicitur si ex iudicio defuncti quartam habeat heres solida praestanda esse legata, ita accipere debemus si hereditario iure habeat. itaque quod quis a legatario nomine acceperit accipietur in quadrantem, cum non putetur, et libro .xi. digestorum Iuliani m. Celsus. sed si id legatum ... est ut ceteraque legata vel fideicommissa praestet, denegata erit actio legati si lege falcidia uti mallet.

Gaius. Id autem quod condicionis implende causa vel a legatario vel a statu libero datur in falcidiam non imputatur, quia mortis causa capitur. sane si a statu libero peculiaris nummos accipiat, pro sua parte quadranti eos imputare debebit, per capit non mortis causa capit, sed hereditario iure eos habere intelligitur. quia non placuit legata que legatarii non ceperunt, cum apud heredem subsederint, hereditario iure apud eos remanere intelligi. et ideo quadranti imputanda, nec quicquam interest utrum statim ab initio legatum non sit an quod legatum est remanserit.

Item. In singulis heredibus rationem legis falcidie componendam esse non dubitatur. et ideo si titio et seio heredibus institutis seius hereditatis pars exhausta sit, scio autem quadrans totorum bonorum relictus sit, competit titio beneficium legis falcidie.

Item. Quod si alterutro coheredum deficiente alter heres solus extitit, utrum perinde ratio legis falcidie ponenda sit ac si statim ab initio is solus heres institutus esset, an singularum portionum separatim spectande sunt? placet, si eius pars legatis exhausta sit qui heres extitit, adiuvari legatarios proficiente parte que a non oneratis legatis honerata, quia legata que apud heredem remanent efficiunt ut ceteris legatariis aut nichil aut minus detrahatur. si vero defecta pars fuerit exhausta ...

Item. In duplicibus testamentis sic de patrimonio querimus ea sola substantia spectatur quam pater cum moreretur habuit. nec ad rem pertinet si post mortem patris filius vel acquisierit aliquid vel diminuerit. sed de legatis querimus tamen que in primis quam ea que in secundis tabulis relicta sunt in unum contribuuntur tanquam si ... que a filio herede reliquisset testator a suo filio herede sub alia atque alia condicione legasset.

Item. Si is qui .cccc. in patrimonium habebat filio impuberi herede instituto .cc. legavit, eique titium ei servum heredes substituit atque .cc. legavit, interim ...

[illegible gloss]

nius sit, si non deductis solutis legatis
pupillus decessit, et ob id ei lega-
ta universa praestiterit solus heres, an non
videtur lege Falcidia. Cum enim ex
ex hereditate pupilli ad eum per-
venit, ex legatorum nomine debet
que pupillus debebat, et que
ipse dare iussus est, itaque deducta
quantitate quarta deducta debe-
bit quadraginta ipse solus ut sex. Le-
ge Falcidia non detinentur: cum ad eum
ex hereditate pupilli pertine-
at, debebat legatorum nomine. Et ex
eo quae a pupillo relicta sunt,
si pupillus solvat legata, debe-
ret curare tutores pupilli ut ca-
veant legatariis. ¶ Quaedam legata
divisionem non recipiunt, ut ecce legata
viae, itineris, actus. Ad nullius
enim eorum pro parte potest pertinere. Sed et si
opus municipibus heres facere ius-
sus est, individuum videtur lega-
tum: neque enim ullum balneum,
aut ullum theatrum, aut stadium
fecisse intellegitur, qui ei propri-
am formam, quae ex consummatione contingit,
non dederit. Quorum omnium legatorum no-
mine, etsi plures heredes sint, singu-
li in solidum tenentur. Haec itaque legata
quae divisionem non recipiunt,
tota ad legatarium pertinent. Sed potest
heredi hoc remedio succurri, ut aes-
timatione facta legati denuntiet
legatario, ut partem aestimationis
inferat, ut si non inferat, utatur
adversus eum exceptione doli mali.

¶ Si et usus fructus legatus
venit in computationem legis Falcidiae.

nam divisionem recipit. Adeo ut si
duobus legatus fuisset, ipso iure ad
singulos partes pertineret. ¶ Sed legata
in computationem legis Falcidiae
cadunt, quia rem suam mulier recipit ind-
tius(?): et de his quoque rebus quae viri
heres cum ex parte accipit, ut haec quasi
ex modum legis eximenda: nominatim ipsa
lege Falcidia excepta sunt.

¶ Quaerebatur, cum is qui
solvendo non esset, heredibus debebat,
ipsi debitori liberationem legasset, an
ecce legatum sit debitori ut solven-
do non sit, ut quid facere possit quantum
quisque habet, pertineat: legis Falcidiae ra-
tione lege Falcidia ex eo quod testa-
tor ex hereditate potest quartam hereditatis
retinere ac residuum dodrantem
inter legatarios distribuere, quia
cum nomen minus solvendo sit, in ei-
us hereditate eius quod exigi potest pro rata
fit distributio, residuum venditio
facienda est, ut detrimentum in hereditate
computetur quantum nomen distra-
hi potest. Sed cum debitori liberatio reli-
quitur, ipse sibi solvendo videtur,
et quod ad se attinet dives est, quippe
si mortis causa ei accepto feratur,
id quod donatur consignata cepisse videbitur,
licet nihil facere possit. Sed si fuisset cum liberta-
te plenum videtur quantum ius nec
facere possit. Si soli ei liberatio
relicta est, eius Falcidia interveni-
ente accepto illi ferri debet
residua et dividitur in obliga-
tione, et si quod facere posset exi-
getur ab eo dum ut quod ad
ceteros heredes attinet dicendum est si mortis

[illegible glosses]

Verum est a filio qui soluit non ab herede ei

ex accepto ei quadringenta ferantur. unde eleganter dicitur, acceptilationem in pendenti fore, et si quidem mortis tempore quadringenta inveniantur totidem nomine Falcidie ualeat acceptilatio [illegible] in quinquaginta ... si [illegible] acceptilatio non pr[illegible] aliquid inveniatur [illegible] quadringenta supplere [illegible] ... debitore [illegible] ... dicimus, si [illegible] debitor liberatus ... aliquo institutus ... hereditatem aliis quadringenta legata sunt, si quidem solvendo sit debitor [illegible] ... legata non [illegible] ... [illegible] ex eo quod [illegible] ... quarta [illegible] ... [illegible] ... imputantur.

P S [illegible]

Cum in legatum [illegible] ... debitor eius qui [illegible] ... ei quoque [illegible] ... non possit [illegible] ... [illegible] ... acceptilatio non est [illegible]

[illegible] nos [illegible] nos probamus.

Paulus. Si creditor filii tui heredem te instituerit legis Falcidie rationem ponis, quantitas que adversus [illegible] ... [illegible] computabitur.

Idem. Requiritur cuius quod agere ... quamvis testator agere [illegible] ... legata [illegible] ... quanto plus [illegible] Falcidia [illegible] ... pupilli ... nomine [illegible] ... obligatus fuerit.

Idem. Si cum sciret [illegible] filius [illegible] ... ratione legis Falcidie [illegible] alieno [illegible] ... filius [illegible] ... in hereditate alieno [illegible] ... a filio percipitur.

Idem. Tertia [illegible] ... heredem instituit [illegible] ... [illegible] ... quarta [illegible] ... quartam imputari oportere. [illegible] ... quarta [illegible] tota [illegible].

1

Quia fundum legatum in hereditate totius uidetur in legato [illegible] Falcidie locum [illegible] in quarta [illegible] que est [illegible] contrarium distinguere [illegible] uendere [illegible] relictum [illegible] imputatur [illegible] potius legatarius est [illegible] acceptum [illegible] hereditario iure [illegible] accipit [illegible]

[illegible]

Cum filium legauit [illegible] pupillum alter [illegible] mortuo [illegible]
Substituerat uulgariter pupillariter [illegible]
Ex sua substitutione uulgari [illegible] pater.
Totius assis [illegible] heres soli testatori [illegible]
[illegible] nisi tres uncias de tota hereditate [illegible]
Solida [illegible] deducere Falcidiam eius nomine qui [illegible]

pro dote legi Falcidie imputari oportere, quoniam ex substantia matris Falcidie lex Falcidia introducitur.

Idem. Qui fundum solum in bonis relinquebat, si heredem suum damnauit ut eum Titio uenderet non centum aestimatione, amplius quam quinquaginta legasse uidetur; idque lex Falcidia locum non habet. Item si quis duos fundos in bonis habet et heredem meum damnauit heres meus uendere fundum Cornelianum L. uenderet, et heredem damnauit ut eum fundum Seianum L. uenderet, non animaduerto quemadmodum lex Falcidia locum habere possit, cum utique heredi unius fundi pretium dimidia hereditatis iure retenturus sit, in qua pro dimidia hereditatis est: nam et cum quis damnatus est fundum Cornelianum uendere, Seiani fundi pretium hereditario iure retinet. At si heres ita quis damnatus est Seianum fundum uendere, pretium fundi Corneliani hereditario iure retinet. Si quis heredem instituerit eum cui rogatus fuerat post mortem suam restituere hereditatem, iure legis Falcidie [illegible] quod si alius quilibet heres extitisset, hoc [illegible] alieno [illegible]. Si [illegible] quartam [illegible] quartam hereditatis [illegible] fuerit [illegible] dimidia heres institutus fuerit [illegible] conditione legata, [illegible] libertates [illegible] prestent legata tota prestabuntur, quia siue conditio extiterit [illegible] utraque ualent, siue conditio defecerit, tunc hereditas [illegible]. De lege Falcidia si heres quaeritur, an extiterit conditione miscetur quadrans tam

usque a senatus atque ita pro dote ante [illegible] ponenda [illegible] quibus ante pupillum heredi legatum est, [illegible] debitum. Miscentur duas partes. Si in filium suum impuberem et Titium equis partibus heredes instituerit, et a filio totum semissem legauerit, a Titio nichil, et Titium filio substituerit, quaeritur cum Titius ex institutione adierit, et impubere filio mortuo ex substitutione heres extiterit, quantum legatorum nomine prestare debeat, et placuit solida legata cum prestare debere, nam [illegible] duo semisses efficientur circa legem Falcidie, totus assis [illegible] uidetur, et solida legata prestantur. Sed hoc ita uerum est si filius antequam patri heres extiterit decesserit. Si uero prius patri heres fuerit, non amplius legatorum substitutus quam quibus pupillus obligatus fuerat, quia non suo nomine obligatur, sed defuncti pupilli, qui nichil amplius quam semissis dodrantem prestare necesse habuit. Quod si et a Titio heredis semis totus legatus fuerit, [illegible] quia pupillo a quo nichil legatum erat ex substitutione extiterit heres, poterit dici augeri legata per id tempore agellum ac si cuilibet coheredi substitutus fuisset, eoque omni tempore hereditates ex asse heres extitisset, quia semper substitutus [illegible] legis Falcidie ex quantitate bonorum que pater relinqueret procedere. Tam dicendum sit et si pater duos heredes impuberes instituerit [illegible] substituerit, et inter inuicem substitutos ad alterius hereditas [illegible] legis Falcidie [illegible] sit. Qui filios impuberes duos relinquebat, alterum heredem instituit, alterum exheredauit deinde

[illegible] Ab eo si meno [illegible] Mortis [illegible]
Deinde [illegible] substituit in legato [illegible] magis [illegible] legato [illegible] filio [illegible]
Ab eo [illegible] Legata debet lege [illegible]

[illegible] uel alios refert dicat lege ab herede [illegible]

qui postea sit heres [illegible] non tenetur ... ut s. de pupill. subst. ...

a. [illegible] 1. substitutum ... b. [illegible] potuit ... et substituere pater ... patri exprimi ... exheredatum cum legaverit legato ... c. [illegible] plus immo non tamen ... potuit ... a substituto legatum relinquere non potuit vel ... ab eo exheredato ... a substituto puto prestandum ut C. de ... quidam.

a. Voluit hic ergo pupillaris substitutio ... b. Quod ... legavit valeat ...

exheredatum instituto substituat ac postea exheredato meum ... a quo legaverat exheredat filii impubes substituti et non decessit impubes: cum in dicio patris facultatis paterne pene hereditatem ... ex substitutione ad eum pervenit, pro dimidia legata legata ab eo relicta proinde esse debita ratione legis falcidie in his bonis que pater tempore mortis sue reliquit. Hec tamen ita si non ... patri legatum dedit nichilominus substitutus legatis obligabitur, quia eo casu hereditatis paterne portio sibi legatum ad eum pervenit dicetur aliquis quod ergo si exheredatus filius non est substitutus fratri suo heres extiterit, sed aut lege aut pretoris potentia per senatus consultum, atque ita impubes decesserit, sic quasi extraneus erit substitutus legata debere minime nisi quatenus ... sit. Exheredatus filius ex substitutione fratri suo heres existat, an alio modo vel ex eo appareat quia aliter ab eo legare patri non potuit. Igitur ideo ergo tuendus ne plus iuris circa personam substituti testator habeat quam habuerit in eum cui eum substituebat.

Eo heres pupillo datus si ex parte sua legata debita legis falcidie ratione praestiterit, deinde impubere mortuo ex substitutione heres extiterit, semis pupilli legatis exhaustus esset, ex integro legis falcidie ratio ponderabitur contributis que ab ipso et que a pupillo data fuerant, ut quarta bonorum apud eum remaneat. Heres vero pupillo heres existat non circa legem falcidiam prima heres debetur ac si pater heres extitisset.

nec aliter augebuntur legata que ab ipso iussu testatoris data fuerint. Quod augetur cum ex parte heres institutus fuerit et ... substitutus extiterit: coheredi legata debita ratione legis falcidie soluta, deinde ex substitutione alteram quoque partem hereditatis acquirat.

Quotiens igitur debetur. Hec legavit decem fundum tibi debitum ... sub hac conditione legavit si legis falcidie locus non esset. Queritur quid iuris sit. Dixi in hac questione ... apud dialecticos ... eum quod constituerint non excepi eum nam ex legatum ... datum ... dicimus legis falcidie locus erit. Ideo deficiente conditione non debebitur. Rursus si ex conditione deficiat legatum valiturum non sit, existere conditionem legatum tibi debebitur. Sed aut voluntate testatoris eam fuisse appareat pro parte legatum ... totum legata minui nolle magis est ut ... defecisse quod ergo dicimus: si ... legavit ... similiter ... conditione ... legati esse ... aut extitisse aut defecisse legati tui conditionem aut totum aut nichil tibi debebitur ... cum contra voluntatem testatoris ... rursus ... non contingit ... necesse est totius legati ... vel ... ergo ... totam rem ... quia ... sic ... si quod amplius legatum.

l. [illegible] per quam ... Tertio ... n. [illegible] ... in ... [illegible]

g. Cum aliter augebuntur ... per pupillarem hereditatem que non ab ... in ... apud me vel pupillum remansisset ... apud me ...

ul' legatū q̄ plege; falcedi. a; licebit te quātū ad suplendū quadrantē; deduci ꝯportet. ex eo legato q̄ttuo ꝯdubū̃s me⁹ dāpnas esto dare. Gaiu [illegible] ducenta iboīs relinquebat. lega[u]it michi. c. pſētī dietibi eq. c. sub ꝯditione. post aliquantulū tpīs extitit ꝯdicōta tñ ut centū dūi eius sūme que tibi relicta ē ñ āplius quā .xxv. tota[m] pt. legis. fal. io ita herida erit hi[nc] di. ut .xxv. ei ꝯstēt tertia minus. q̄ āplius. fructus. l. mediū tpīs. qm̄ ubi gt̄a efficiet. v. Cū igitur .xxv. sit ꝯstitua quā dāpnitat g na dena abutriq; nfm ꝯstēt n[on] ēe q̄ minime ym̄ e. l; cū cāte; quantitatē accepimꝰ manifestū ē aliquanto uberius ēe meū legatū qm̄ testatur uoluerit. tanto minus p̄iro initio legato ēe quantū ex fructibꝰ eius hīs eius recipit. [illegible] in pposita spē opu tatē; ita minꝰ oportet ut ex .vii. p tibꝰ ego quatuor; tu tres ꝯferas. qm̄ quinte q̄rta pp āplius i meo qm̄ initio legatū ē.

Marc. Diuus seuerus et ant. rep funt. pecuniā relictā ad alimenti puerorum fal. adic[illegible] effectū ēēt ut y conestis hoībꝰ colleca[m] pecunia. ad cui[us] sua; reuocatur p̄ sitē; putatē. [illegible] seuerus et ant. g̃nalit̃ rep̄scrit̃ bononie [illegible] marcio. uſi p̄statur eū qui fu futuris cā bñficiū legis. falci. i ploratur.

Paulus Arrentius. S[i] [illegible] eius fidei ꝯmissū ē. ut accepta pecunia ē ta hereditate restituat a [illegible] uoluntate eius qui testm̄ fecit discedit. ꝯpensa legis. fal. bñficio uti uolet. ꝯsiū ꝯputet ei id quo accepto hereditate restituere rogatus est. ñ fidei ꝯmissū restituere cogi. deq̄ in [illegible] parte. fal. dari uoluit legis fal. ꝯmodū p̄star.

Marc. In quartā hereditatis quā p lege; fal. hīs hīe ꝯ sī putatē [illegible] quas iure hereditario capit hō quas iure legati uel fidei ꝯmissi. uel iplende ꝯditōis cā accepit. nā hec i quartā ñ iputantur. S[ed] si fidei ꝯmissaria hereditate restitue[n]da. sit legatū uel fidei ꝯmissū datū sit hereditario. p eiꝰ uel deduce[n]te uel retinē iussus ē i quartā id iputetur. p ea uo pte q̄ accepit a coheredē quarta. i. a coherede [illegible] pte. S[ed] si accepta pecunia hereditatē restituē rogatus sit id q̄ accepit i quartā ei iputatur ut diuus pius ꝯstituit. S[ed] ei q̄ i plende ꝯditōis cā fidei ꝯmissū hereditatis ut [illegible] est. S[ed] id uō iplende ꝯditōis cā heres capiat. legatarius in fal. adice ꝯputat; ñ p[er]d[itu]r. ñ. c. pte diū legauit defficient. fal. heredi legatarius dederit. legatis ꝯputatur. fal. cū hereditate; hī ne iq̄ras ei ꝯputetur.

Marc. Si multes testor fideicom. pecuniā [illegible]

ususfructū medii tpīs. [illegible] eius fructus [illegible]

[illegible]

Paulus. [illegible]

Scaeuola. [illegible]

treb[ellianicam] q̄d sic ē i quarta.

21.

medio restitutionem praeiunctam post mortem
dumtaxat heredis fuerit restitu-
isset. sed cum post missionem filius co-
dicillis alteri per fideicommissum restituere
rogatus esset, si quaeratur [illegible]
[illegible] remissionis fuerit [illegible]
[illegible] pro quarta retinendum
[illegible] soluta
[illegible] partis quarte pati-
[illegible] fideicommissum [illegible]
[illegible] testatore [illegible]
restitui non potuit.

Papinianus. Heres [illegible] rogatus est [illegible]
[illegible] quarta bonorum efficiant [illegible]
per fideicommissum sequens [illegible]
[illegible] locus erit [illegible]
[illegible] satisfiat
ei quadrantis [illegible]
Si filiae [illegible] patietur solus [illegible] here-
ditatis relicta [illegible] quae morus
[illegible]
[illegible]
[illegible] hereditatem
[illegible] quaesitum est
[illegible] si quadrans
sufficiat in [illegible] Trebellianum.

Scaevola. Filio et filia scriptis
heredibus singulis etiam praelegavit.
sed longe minus filie. cui etiam dom-
um obligatam praelegavit cum in-
strumentis. [illegible] adiecit
hec verba: [illegible] legavi [illegible] ut
ubi fuerit [illegible] in ea domo
[illegible] liberis filii mei [illegible]
[illegible] domus [illegible]
quaero [illegible] filia legis Falcidie beneficio
[illegible] ad quartam [illegible]
[illegible] quae ei relicta sunt
[illegible] ex alieno [illegible]

filii quartam consequi deberet. Respondit
[illegible] postulatur [illegible] non
[illegible] que ei data sunt acceptum iri.
[illegible] quartam suppleri [illegible]
[illegible] defuncti solvendum [illegible]
[illegible] parerent.

Idem. Maritus uxoris [illegible]
[illegible] administravit [illegible]
[illegible] dotem
administrationis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ostendit.
[illegible] filio
[illegible]
[illegible] deberet [illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] hereditatem [illegible]
[illegible] legitimus heres extitit.
[illegible]
[illegible]
[illegible] testatricis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Post aditam hereditatem triennio ex-
acto legatarius [illegible] legis Falcidie [illegible]
[illegible] quod administravit [illegible]
testatoris [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ex parte instituit, legatarii in ducantur. Iul. ad iudicis offi-
cium pertinere explorare ex persona cuius plu-
ra capiuntur quam in iure sit in libris.

Item. Miles si dum paganus
erat fecit testamentum, militie tempore co-
dicillos, lex Falcidia in codicillis locum
non habet, in testamento locum habebit.

Vlp. Sicuti plus quam licuit lega-
tur, dubitari iuste possit utrum
possit lex Falcidia locum habitura est nec
ne. subuenitur pretor heredi, ut lega-
tarius satisdet ut si apparuerit
eum amplius legatorum nomine cepisse
quam ex lege Falcidia capere licebit, nomine
cepisse quam ex lege Falcidia quanti ea
res erit, tantam pecuniam det, dolusque
malus ab eo abfuturus sit.
Interdum utrum in primis tabulis
hoc fiat an in pupillaribus an in utris-
que, et cum lege Falcidia semel esse admit-
tendum est si duplex sit testamentum. ita
conuenit contributis legatis tam his
que ab ipso pupillo quam his que a
substituto impuberi relicta sunt.
et si non fuisset interposita stipulatio
quam proprie ex persona pupilli tutele actio
heredi pupilli aduersus tutorem
competit. Sed ut pupillus prop. aut ipsi
pupillo alius dicitur potuit committi
stipulatio, a patre quo casu unico
Falcidia in eius locum habere de tutele
quoque actione idem scribit. Marcell.
ait: qui contra agit in libris debat. in
impuberem filium heredem instituit, eique
substituit Titium, et si cui si nichil
a pupillo testator legauit, sed a
Titio, et in quo proinde habentur
an ea nata est nullo modo

eum prestare. Nam inuoluitur iniustis non ali-
ter plus eum prestare extra rogatus est
pellit, et tenet nec minus. Sed quod eue-
nit ut non soli committatur sti-
pulatio, sed omnibus heredibus interponenda est.
Sed cum cognita Falcidia locum habere, et lega-
tor modo faciet ceteris alienum bonis.
et siquidem certum est alienum est,
uel etiam facile computando. Si autem
adhuc incertum est, quia forte uel condi-
tio eius pendet uel creditor li-
te contestatus est, et nec dubius fuit
ita et dubitatur quantum legata-
riis debeatur, propter incertum heredi
est cum. Sub simile aliquid fit in
fideicommissis. Cum dicitur lex
Falcidia locum habere, arbitrari dari
solet ad id tantum quantitate bonorum.
tamen et si unus aliquis modicum fi-
dei commissum persequatur, que compu-
tatio preiudicare non debet ceteris.
Quia ad arbitrium missi non fuerint, solet
tamen ab herede ceteris tenentur in fidei-
commissariis, ut ueniant ad arbit-
rium ubique contra suam agunt plerumque et cre-
ditoribus ut de eo alieno prebent.
Hoc tamen in legatariis, item fidei-
commissariis, ut si offerat integrum
quod relictum est heres desiderat is cauere
sibi hac stipulatione audiatur.
Si legata quedam presenti die
relicta sint, quedam sub conditione,
interponenda erit ista stipulatio propter le-
gata conditionalia adeo modo cum lega-
ta que presentia sunt integre soluantur.
Iulianus denique scribit: si pure et sub
conditione legata fuerint, nec constet
conditione lex Falcidia locum habet, non aliter
legatorum que pure data sunt actiones

[illegible]

aliquin si toti hereditatis quadrans legab ee

[illegible] bina [illegible] dic ut s. e. t. l. penales [illegible] se eius stipulatur anima vel singulos [illegible] ordinalia subi locum et si stipulatio ut s. e. t. l. l. § singulos.
a. Certo [illegible] legatur [illegible] quis in [illegible] in quantitate § [illegible] [illegible] deficiente [illegible] ut j. [illegible] e. t. l. qui quia

de quo solutum est fieri possit

dari debere, quasi cautum fuerit heredi, quanto amplius quam per legem Falcidiam licuerit cepit, reddi. Ipsius scribendae cum quadrantis subductione debeantur, puto legatus esse cautum debere quanto amplius quam per legem Falcidiam licuerit cepit reddi. Haec stipulatio locum habet, quia et si in re parti possit, ut non sit solvendo is cui solutum est, ac per hoc parum cautum est. In modicis quoque [illegible] post diem hanc stipulationem post diem hanc stipulationem esse interponendam. Haec verba stipulationum: quod amplius legatorum nomine ceperis quam e lege Falcidia capere licebit, satis ostendunt eum qui amplius accepit quam ei Falcidia permisit, ut reddat promittere, et cum [illegible] restitueret. Certum est, legem Falcidiam interdum totum revocare, cum est hereditas [illegible] aliena existeret: totum quod legatum est evanuatur. Sed et libertatum omnino non debitarum condictio in re inutili existens efficiet legatum omnino non deberi, quippe cum hereditate libertatum et devolutis partibus contractum [illegible] legatorum incertum id. In quibusdam autem testis Falcidia quidem locum non habet, verumtamen ita observatur, ut licet quadrantem heres non retineat, tamen actenus legata debeantur, quatenus patrimonii vires sufficiunt, utique deducto aere alieno. Item deductis partibus eorum qui libertatem [illegible] vel fideicommissa nam acceperis, et legatario cautelam est a quo fideicommissum relinquitur. Interdum non legis Falcidiae, sed alterius legis

in hac stipulatione id faciendum est, ut puta si patronus contra tabulas heres institutus sit, et partem cum [illegible] legatus sit, et ab eo [illegible] aliquid supra debitam portionem patrono, nam in hunc casum id faciendum illius legis quod [illegible]. Si res quae legata sunt perierint, [illegible] est exceptio, si necessarii [illegible] permisit.

Paulus. Etiam si quanti [illegible] stipulatio permisit.

Ulpianus. Nisi dolo aliquid factum sit. Tunc enim et doli clausula quae in ista stipulatione continetur tenebitur, et replicatione repelli poterit. Haec cautio quae per legem Falcidiam interponitur, fit iussu [illegible] praetoris. Si in plures dies pecunia legata est, cum certum sit legem Falcidiam locum habere, non stipulationi, sed reputationi locum esse, prius aut ut estimetur quanti sit quod in diem legatum est, et tantum credatur legatum esse, quantum efficit estimatio, ut primo eius ex collatis legatis statim legis Falcidiae ratio habeatur. Quotiens futurum est ut palam sit, antequam dies veniat, legem Falcidiam locum habere, totiens computatio eius fit, nam sit conditio in incerto est, expectabimus conditionem, quoad existat. Sin autem dies stipulationis est, iam hic interceptionem temporis habita ratione et estimatione, sic de Falcidia disputabimus, et committi stipulationem dicemus. Et quamvis autem omnis legatariis et fideicommissariis necesse habeat hanc stipulationem cavere, tamen quibusdam remitti fratres [illegible] rescripserunt, ut puta his quibus minuta alimenta sunt relicta. Proprie et [illegible] rescripserunt.

Certum est [illegible] legatarius vel [illegible] [illegible]
c. Cum legatarius vel [illegible]
d. Cum voluit [illegible]

patronos [illegible] non legis Falcidiae.

ita legata [illegible]

e. Cum legatarius vel [illegible] [illegible] hinc [illegible]
f. Cum autem [illegible]

g. Cum committi [illegible]
h. Sibi [illegible]

Cum minuta. dicitur in [illegible] ut hic subicitur [illegible]
i. Cum [illegible]
Liberis [illegible]

cum cepit [illegible] se in [illegible] testamento institutum [illegible] emerit [illegible]
k. Cum [illegible]
l. Cum [illegible]
m. Cum legatum [illegible] ab herede legatarii
n. Stipulationem [illegible]
o. Cum [illegible]

Falcidia [illegible] plerumque evenit ut emergente debito vel [illegible] eius alieni

dere si puti doto. et si forte per errorem — a Certum si placuit.

Hec autem satisdatio si emerita hereditate legata reddit quare ... ff. si legatarius. — c Cum quidam non stipulacione cautio non prestatur ... — d Cuius ... hereditate ... — e Cum ut ... que et ... [illegible] ... secus ut si non sit eiusdem quam caveat ut s. l. pr. et si legatarius ac.

Si duo heredes ... [illegible]

[illegible]

sic non caveret: cum cert. x. aureos quos annuos ubi testator proprie crispine patrone tue relicteque pro nus. atque fuit minister ei usque in eius relictorum quibus ipsi cum tot bonis remunerandum existimabimus. Item sancitum est si certam hanc cautionem non ... posse ... ceterisque aut ... dignitatis sunt legata ... ad ei ... diu ... ex quo ... accepimus que post ... legata voluit stipulationem ... Si legatarii heredi ... heredis ... legato si ... si negligentia aut dolo eius qui legatum prestitit dicimus non committi stipulationem per boni viri arbitrium ... stipulationi. Item super que prestitit legatum ex alia sibi causa ... sequenti testator scriptus in quo legatum ... legatarius non accepit dicemus committi stipulationem per boni viri arbitrium ... hereditate ... qui hac stipulatione sibi ... decretum est ... ablata est hereditas. Si legatum fuerit presens aut ... stipulatio ... possit cautio ista ... movet

quod, cum ea que per errorem omissa aut soluta sunt condici possunt. Sic hic ergo plus quam solutum ... ex eo que cautio ... esse ait Pomponius. ... satisdationis gratia ... puto hoc Pomponium ... utilitatis gratia ait.

Paulus. Hec autem satisdatio locum habet ... non dubium ... possunt ... ad eo ... revocat. Si dolo ... hereditatem in solidum sibi vendicet forte ... possessorem quam in pretorem ... legatariis. Hec cautio utique necessaria est si quis pecuniam suam solvat ... pecunia ... tamen non putat cautionem ... ceterum ... nomine ... aut dolo fecit quominus possit ... solvat quod ... cui denique ... sit cautionem qui hereditatem ... quoniam ... dum sic alienum hereditatis solvatur. Sed si pretor suam pecuniam solvat ... non ... necessaria est cautio.

Marcellus. Videamus an stipulatio que ... versus cum ... qui legatum ... ei ... legatario ... fideicommissum

[illegible]

f questio ut s. e. si duo

[illegible]

missum esse cavebit. Si legatarius vel is qui fideicommissum accepit satis ut magis legatarius cautum sub lato herede cavisset, legatario petere a cavendum est: sint plerisque exigendi per ea fideicommisso retinere ei oportet tandem quia ius tamen ex legato apud eum erit remansurum ut sufficienter possit ad partem fideicommissum.

Gaius. Cum non facile sciri possit, utrum legatarius vel fideicommissarius possit fieri vel apparet ... monere. Nunc quoque bonis satisdationis causam ... detur ad vilem pretio ... exigentur fideicommissi ... bonis satisdationis remitti caventur.

Paulus. Divus Pius ab eo qui annua legata per se ad distribuendum iussis erit, ut caveat, exigere sanctum prius ... caveri iussus est.

Marcianus. Si heres partem bonorum vel etiam universa bona relata ad fiscum dicet ostenderit autem de fideicommisso ... decretum est ut pretorum caveri ... restitui soluerit.

Item. Si uno morte suis fiat proprietatis ususfructus, post eum autem proprietas tantum legata est, ususfructus alius legatur. ... legatur ususfructus ... ad quem emolumentum interveniat ususfructus.

Explicit liber xxxv. Incipit xxxvi. Ad senatus consultum Trebellianum. Rubrica. Rubricarum.

Explicito tractatu qui ad fideicommissa singularum rerum pertinet, transeamus nunc ad interpretationem senatus consulti Trebelliani. Factum est enim senatus consultum temporibus Neronis viii kalendas septembres Annaeo Seneca et Trebellio Maximo consulibus, cuius verba haec sunt: Cum autem esset equissimum in omnibus fideicommissariis hereditatibus, si qua de his bonis iudicia penderent, ex his eos subire, in quos ius fructusque transferretur, potius quam cuique periculosam esse fidem suam, placet ut actiones que in heredes heredibusque dari solent, eas neque in eos neque his dari, qui fidei sue commissum sicuti rogati essent restituissent, sed his et in eos quibus ex testamento fideicommissum restitutum fuisset, quo magis in reliquum confirmentur supreme defunctorum voluntates. Sublata est hoc senatus consulto du-

bitato eo qui adire hereditatem recusaverit seu metu litium seu metus pretextu. Quamquam autem senatus subventum voluit heredibus, subventum tamen et fideicommissario. Nam in eo in quo heredes si conveniantur exceptione uti possunt heredibus subventum est; in eo vero quod si agant heredes repelluntur per exceptionem, quae ipsis agendi facultas fideicommissario competit, procul dubio consultum est fideicommissariis. Hoc autem senatus consultum locum habet sive ex testamento quis sive ab intestato rogatus est restituere hereditatem. In filiis quoque familias militis iudicio qui de castrensi peculio vel quasi castrensi testari potest senatus consulto hic locus. Bonorum quoque possessores ex Trebelliano restituere potuerunt hereditatem. De illo quaeritur an fiscus ex fideicommisso missi causa restituta est hereditas ex Trebelliano senatus consulto ipse quoque restituendo ex eodem senatus consulto transferat actiones; et Iulianus scribit eum ipsum transferre actiones, quod et Maecianus probat et nobis placet. Sed et si quod quis rogatus restituere hereditatem alteri pure vel in diem, alteri sub condicione suspectam dicat ei cui erat rogatus pure vel in diem restituere in universam hereditatem, restituere senatus censuit. Cum autem exstiterit condicio si velit alius fideicommissi partem suam suscipere, ad eum ipso iure actiones. Si filio vel servo herede instituto rogatoque restituere hereditatem dominus vel pater restituat, ex Trebelliano transferuntur actiones, quod est et si suo nomine et rogati sunt restituere. Idem et si ipsi filio pater rogatus est re-

stituere hereditatem. Sed si tutor vel curator adolescentis vel furiosi rogatus sit restituere hereditatem, sine dubio Trebelliano locus erit. Sed fuit quaesitum si pupilli tutori rogatus sit restituere hereditatem pupillus, an ipso auctore restitui recte possit; et est tractatum adhuc servandum non posse tutorem restituere hereditatem in rem suam auctorem esse non posse; curatori tamen adolescentis ab adolescente posse restitui hereditatem, quoniam necessaria non est auctoritas ad restitutionem. Si fiat collegium vel corpus sit quod rogatum est restituere hereditatem, acceptio eorum qui sunt in collegio vel corpore et singulis in speciem corporis restitutionem valere, nec enim ipse sibi videtur quis eorum restituere. Si heres praecepto fundo rogatus sit hereditatem restituere, si heres praecepto fundo rogatus ex Trebelliano senatus consulto restituere, ex Trebelliano senatus consulto restituet hereditatem. Nec multum facit si fundus pigneratus est nomine aeris alieni, persecutoria actio fundum sequitur. Sed cum hereditas ex Trebelliano senatus consulto restituta est, cavendum est heredi a fideicommissario ut si forte fundus fuerit evictus a creditore habeat heres cautum. Iulianus autem cavendum non putat, sed existimandum fundum quanti est, si sine hac cautione quanti venire potest sine cautione. Si potest tantum venire non interposita cautione, quantum fiat quarta per bonorum Trebelliano transitus actionis sit minoris. Id certo eoque est similiter ex Trebelliano restitutionem fieri, quae sententia multas quaestiones dirimit. Idem

cccc. in bonis relinquebat. cc. legavit Titio de ducentis. cc. rogavit heredem sempronio restituere hereditatem. an cc. honus fideicommissi subeat an vero actionis quatenus ad eum ex hereditate pervenit, vel aliorum petere quidque adversus eum creditorum petitionem [illegible] quam inducentis actionem adversus fideicommissarium dandam [illegible]. Autem enim videtur non iuliani sententiae primum fideicommissi sententia ut ultra quam ad eum ex hereditate pervenit, quia ius Falcidiae cessat, ut in proprium [illegible] ducentis [illegible]. Deinde quia [illegible] ex inutilis testamento plus legatorum nomine praestatur, quam quantitas est hereditatis, [illegible] aliena deductione nec tamen quarta retinetur, fideicommissario prima [illegible] tamen vero scribit: si quis heres rogatus restituere totam hereditatem, non deducta Falcidia, legatario capit ut ipse alii restituat, utique debere eum detrahere fideicommissi [illegible] quantitatem [illegible] tamen a priore fideicommissi heres noluit. Et si cccc. heres cc. legatis rogatus [illegible] partem dimidiam hereditatis sempronio restituere rogatus ex Trebelliano restituit, [illegible] iulianus autem legatorum petitionem [illegible] sic ut [illegible] petitur ab herede, et non alii legatarius a fideicommissario praestatur [illegible] dicit iulianus quam sint [illegible] integrae quartae [illegible] integra [illegible] iulianus scribit, si cccc. in bonis relinquebat. cc. legasset. et [illegible] cc. rogasset heredem ut hereditatem sempronio restitueret, debere dici deductis cc. restituta hereditate legatorum actiones in fideicommissarium dari.

Celsus. Quingenta reliquit Titio cc legavit, heredis fidei commisit ut hereditatem restitueret, isque suspectam iussu praetoris adiit et restituit.

Quaerebatur quid legatario dare deberet, dicendum est quia per suum est voluntate testatorem cum honere legatorum fideicommissum restitui. Ita cc. debere dare Titio debere, nam heres loco legatarius intelligitur, ut et suo loco constituat. Atque heres perfectus omnibus hereditariis muneribus, id est post legatorum dationem reliquum habiturus foret et sic non esset rogatus tibi ut restitueret hereditatem, id tibi restituat. Quantum igitur heres neque est hoc ut tibi det, rogatus est, ita sic incidat legis Falcidiae ratio, quibus cc. Titio dare damnatus sit, et tamen damnatus sit quam evenit si hereditatem sua sponte adisset. Daret Titio cc. [illegible] tibi [illegible] ergo plus Titio debetur quam si insu prioris adita hereditas fuisset.

Marcellus autem apud Iulianum in hac specie ita scribit: si ab herede honoratus est testator legata dederit, et heres sponte adiit hereditatem, ita debere computari Falcidiam, ac si cccc. per fideicommissum esset relicta, cccc. vero legata, ut in septem partes cc. dividantur, ut ferat quattuor partes fideicommissarius, tres partes legatarius. Quod si suspecta sit hereditas, et non sponte heres adierit et restituerit, Celsus quidem decem congruens quaesiturus esset heres, id sic esset apud fideicommissarium relinqui. Quam autem cc. earum distributio fiet, ut ex his quattuor partes habeat fideicommissarius, reliquas tres legatarius. Nam iniquissimum est plus ferre legatarium, ideo quia suspecta dicta est hereditas, quam laturus esset si sponte adita fuisset. Quod autem in suspecta hereditate diximus, hoc idem dicendum.

[illegible]

post uel his testibus in quibus locis fu-
erit post hec inquisitis dico et si qui
alii. § Cum post scribit si decurio-
nibus legatum restitueret quis heredem
rogauerit, quesitum est, utrum solutis le-
gatis prestanda sint, an quartam ex
his de fideicommisso deducere possit,
an non ex legatis et fideicommisso
quartam deducere possit: et intersit an
... dixi ... heredem
... ex legatis et ex fideicommis-
so. § Res que ab herede alienatae
sunt in quartam imputantur heredi. § Si
cum liberis suis ex diuersis partibus institu-
tus datis preceptionibus sicut ipse
maxima parte patrimonii inter
liberos diuisisset rogatus est cum qui si-
ne liberis decederet partem suam
fratribus restituere, in partem temporis
preceptionis quoque fideicommisso con-
tineri, quia non potest heres institutam te-
stator commemorasse: sed si plures
portiones hereditatis a testatore dimi-
nutas fuissent, si placuerit portionem
imputatione aut ex preceptione in-
terim cessisse. § Si is qui rogatus
fuit hereditatem restituere, mandasset
de familia ... tabulas apu-
d ... hereditatem ... uel quod
... prohibentur ... fecit, ac pro
... fuisset hereditatis, fiscus cum suis
bonis ... neque quar-
tam omnino ... habiturus
his institutus ... ad fiscum perueniret:
... Trebellianum ... ad
fiscum ... misso
... publicata ... hereditate
... prohibuit testatorium introduci
uel testes ... uel morte testa-
toris non ... ex causa ...

hereditatis fisco uendicata est, et
que quarte quarte omnino ...
ad fiscum pertinebit, dodrans non
fideicommissario restituetur.
§ Qui apparuit fieri ut his
... nolle adire hereditatem
... ne tempore afficeretur:
... quod commodum ... eius
suo periculo adire et restituere ...
... cogitur his institutus, ...
... adire et restituere hereditatem
... commodo accedit ...
inter est soluendo sit hereditas necne:
sufficit eum recusare, ab herede institutum
... illud inquiritur soluendo sit
hereditas necne sufficit recusare. ab
herede institutum ... illud inquiri-
tur soluendo sit hereditas an non.
... opinio enim uel metus uel colo-
... qui noluit adire hereditatem
inspicitur non ...
... nec immerito non enim ...
institutum ... cur timeat heredi-
tatem adire uel cur noluit cum ...
... uoluntatem quorundam
negotia ... quorundam ...
... quorundam ... alienum
animum ... locupletior uideatur
hereditas quorundam ...
in ... gratificari no-
lentium ... hereditas relictae
sine honore ...
§ Si et qui magna ...
... est dignitate ... auctoritate
... eius mulieris ...
corpore ... adire
restituere cogatur.
§ Recusare autem ...
... absentem ... per ... posse.
... adeuntis ab ... postulat

[illegible]

[illegible]

destitui, sive etiam hoc fit quotiens volun
tas recusantem adire et restituere
hereditatem: sui iniecta ad quem praesen
tia eorum non est necessaria. Cogemus
se autem oportebit heredem institutum
se, loquimur sive ex testamento Apulianum,
an ad intestatum locum habet. Sed et ve
niunt eorum: uti utimur in hoc se.
consultum ad intestatos locum. Sed et i
uris eorum uti utimur in hoc se.
consultum ad intestatos quoque pertinet.
sive legitimi sive honorarii sint
successores. Sed et ad filium qui in
potestate est, hoc se. consultum locum habet
ut necessarius ut a praetore compellatur
immiscere se hereditati, si recte interest re
stituere. Quod si fecerit, transtulisse
videbuntur actiones. Si fisco va
cantia bona deferuntur nec velit
bona agnoscere et fideicommissarius re
stituere, aequissimum erit quod Iulianus
dicit, ut si sic fiscum restituere; fisci
[illegible] hereditatem suspec
tam dicat heres institutus, dicendum
est cogi eum agnoscere hereditatem et
restituere. [illegible] erit in col
legio dicendum. Titius institutus
heres a Sempronio substituto rogatus est
ipsi Sempronio hereditatem restituere. In
stituitus suspectam dicebat heredi
tatem. Quaeritur an cogendus est adire
et restituere hereditatem. Et Marcellus putat
cogendum esse cogendum eum, quia licet Sempronius possit
ex restitutione magis quam ex substitu
tione habere hereditatem, vel legatis vel
libertatibus obnoxius, quae substitutione
non essent, si legitimus heres fuerit, sive ex
fideicommissaria hereditas restituta
erit, dicitur. Si quis alio lo
co restituere hereditatem iussus sit,

et suspectam eam dicat, vel scribat
cogendum eum esse simul, quia qui
in diem rogatus est restituere.

Paul. Et sciendum est in perpetuum
quoque adire et explicandum
necessarium esse: cautior; heredi delere.
Nam si ita institutus esset: si Titius
decem dederit, cogetur quam
sicut pecunia offertur. Sed et si a
lius ac dignitatis condicionem est
quod cum simile apparentibus aliter
adire iussus fuit, ad ut vel
nomine personae testatoris fieri.

Paul. De aetate quaeque (?) iure
probetur licere eo ut nec necessaria
bitur.

Ulp. Sed et si alio loco iussus
est adire vel publice. Absit eque cogen
dum adire hereditatem et restituere
et restituere vel alium. Plane si
quis petit ad deliberandum tempus et in
petitionibus inde post quam deliberati
onis adierit et restituit hereditatem,
non videtur coactus hoc fecisse
nec enim suspectam coactus adiit: si
sponte post deliberationem quod si
dicat perferri vel non sibi expedire
adire hereditatem, in hoc dici oportet
non esse solvendum, sed praeterea cum
oportet et quod non putat sibi expe
dire hereditatem adire, sed si quis sub
condicione fuit heres scriptus, pendente
condicione nihil agitur, et si partis
sit restituere hereditatem.

Gai. Sed et si ante diem vel ante
condicionem restituta sit hereditas, non
transferuntur actiones, quia non ita
restituitur hereditas ut testator ro
gavit. Plane postea quam exstiterit

[illegible]

restituitur hereditas interest ... rogavit. plane si pretium quod ... titur condicio vel dies venerit: sua ... habet restitutae hereditatis. heres eius est intelligi nec translatas ... teri in eum actiones.

Ulp. Apud Iul. relatum est si legatum fuerit heredi institutio ... relictum sibi heres non erit. eo quod hoc sub specie ... dicat hereditatem: ne perdat legatum offerri oportere quantitatem legati a fideicommissario. deinde cogendum nec illud admittit Iul. ut cum hereditatem non adierit sic legatum a coherede petat. adiit enim. sed magis arbitratur a fideicommissario ei prestandum esse. Sed et si quid aliud sua interest dic. non cogetur adire nisi ei dampnum vel lucrum a fideicommissario sarciatur vel a pretore bonus remittatur quod recusat. Idem Iul. ait si duo fuerint a patre instituti cum filio eius impubere et ... substituti filio sufficiet ei qui fideicommissum in suis tabulis accepit unum ex heredibus institutis cogere adire patris hereditatem. hoc enim facto confirmatisque patris tabulis poterit is ex substitutione ... cogi adire et restituere hereditatem. Utrum autem presenti an et absenti restitui possit per actore adeunte pretore intendum est. Ego puto absenti quoque fideicommissario cogi posse heredem institutum adire et restituere nec verendum heredem oportere ne forte in dampno moretur.

p fidei religio rogavitque ut filiam

post enim ei per pretorem succurri sive cautum ei fuerit sive non. etiam cum decessit fideicommissarius non adit quam ei restitueretur hereditas. Est enim huius rei exemplum capitis ex rescripto divi Pii in specie huius modi. Antistia decedens Titium heredem instituit et libertatem dedit Albine directam eiusque filiam manumitteret. sed et eundem rogavit ut manumisse filie Albine restitueret hereditatem. cum igitur Titius suspectam diceret hereditatem, et primum est adiuo pro compellendum eum adire hereditatem. quo adeunte Albine competituram libertatem eiusque filiam manumisse tandem quo autore restituatur hereditas filie statim. quamvis sic fuisset ei rogatus restituere cum nubilem etatem complesset. cum autem possit in quo evenire ut antecedat ea cui fideicommissaria libertas et hereditas relicta est nec oporteat dampno affici eum qui rogatus adiit hereditatem, rescripsit divus Pius ut si quod horum contigerit primum permittatur venundari bona Antistie ac si ea heres non extitisset. Cum igitur demonstraverit divus Pius succurri heredi instituto qui compulsus adiit, dici potest et in ceteris causis exemplum hoc sequendum: sicut ubi evenerit ut restituatur fideicommissaria hereditas ei quo compulit adire et restituere hereditatem.

Pap. Sed et cum abstineret propter institutio fideicommissaria hereditas sub condicione relicta esset. Ipse Titius ancto...

[illegible gloss]

nimius respexit non esse locum constitutioni sue, quia pupillum ex ordine iniunctum, presertim si novum beneficium alicuius in iniuria postularet.

Ulp. Ille a quo sub condicione fideicommissum relictum est et causam in qua non potuit ex condicione deficiat, ne recat actionibus, cum nullum dispendium sit futurum, sed ea que constituimus. iam igitur non testatur personam heredis. Si tacite aliquid queritur heres non vult adire, si suspectam dicat sibi hereditatem, nam et si maxime dicat se ignorare vel ius testatoris non habuisse eum qui testatus est, a quo vel testi vel testamento dicere, non erit audiendus. Quod ergo scribimus fideicommissi restituitur, hoc quod a pretore petitur recte dari non erit, sed quod fideicommissarius dicit, adeat prius et sic dicat que dicitur, et eo in eo casu fideicommissarium si cognitio plurium tractatum habeat, finge enim ubi fideicommissi de longo quo petitum et iusta deliberatione de quantitate fideicommissi incertae dicendum erit compellendum eum adire, ne prius heres decedat fideicommissarius tum recipiat. Competitum est, quod tamen quis cogatur adire et restituere hereditatem, veluti si pupillus aut consul fuit heres institutus suspectamque hereditatem dicat, an cogi possit adire et restituere, et est dicendum, pretorem qui erat in pretorem vel consul vel consulem nullum imperium habet, sed si iurisdictioni subiciatur, solet pretor more iuris dicendi, et si ipse pretor heres institutus suspectam dicat

que hereditatem ipse se cogere non potest, quia in pluribus officio fungi non potest: suspectam dicentis et coacti et cogentis, sed in ubiis omnibus causis atque his ubi principale auxilium prestandum est; si quis filius familias sit magistratus, patrem suum in cuius est potestate cogere potest suspectam dicentem hereditatem adire et restituere.

Item. Nam quia aditio pupilli attingit, non sequitur in potestatis si quis aequi repudiaverit hereditatem, cogetur adire et restituere ipsa hereditate suum esse cum allegetur, plane sibi ea venire tunc non oportere pretorem neque in pupillum restituere non cum ut diutius prius repsit. Si quis compulsus adierit hereditatem ex testamento quas tabulas heres habeat, quem an per adictionem et tabule secundum confirmantur que non habebantur, cum aiunt se non adita patris hereditate vel scribi et sequentes tabulas confirmari, que suum ve rissimum, cum quibus etiam dubitat et legata prestari et libertates competere et queque sunt, iterata pupillum valent ac si sua sponte heres hereditatem adisset. Qui suspectam hereditatem adiit si fieri actione modi caret, a tali quoque casu caveat ne possit postea cetera restituere, alia et non ab imperatore modo et quoque patris cuius repertum. Non est autem suspectam hereditatem repudiare nisi a quo cogere potest adire

[illegible gloss]

et sibi restitui. sed is tantum, ad quem
actiones transire possunt: cum equum
est adire quem compelli adire hereditatem,
ut eum cuius nomine quem hereditatis re-
fundatur, ipse non honeribus heredi-
tarijs obstrictus relinquatur.
quare et fideicommissum peculium
alicui fuerit relictum, cessat compul-
sio. tamen et si in repudiantis casu
offeratur. et ideo qui hereditatem
rogatus restituere eius nomine compelli-
tur restituere. et si quis de tota
rogatus sit, vel familiam, vel pe-
cuniam rogetur, vel universitatem re-
rum mearum.

Vel omnia sua.

Paulus. Cogi poterit heres, et si pa-
trimonium fuerit rogatus, et si facu-
ltates, et si quicquid habeo, et si censum me-
um, et si fortunas meas, et si substantiam
meam, et si peculium cum testator
dixit, quia plerique patrimonium suum
peculium dicunt. cogendus erit de
successione eius sua et hic rogatus.
nec ignoro quibusdam celebris me-
moriae dubitatum et voluntatis
esse quaestionem, utrum de peculio agitur
an de successione testator sensit; in
ambiguo tamen magis de successione
testatorem sensisse dicendum: non est incertum
fideicommissum. sed et si quis rogavit
quod ad te ex hereditate bonisve meis
pervenerit, rogo te restituas, co-
gi poterit adire et restituere heredi-
tatem ex Trebelliano senatusconsulto. licet
quod pervenire proprie dicatur quod deduc-
tis honeribus ad aliquem pervenerit, et
quamvis licet autem possit dici itaque eum
qui non posse cogi adire et resti-
tuere hereditatem, si de eo vel quan-
titate fuerit rogatus, certe si de uni-
versitate sensisse testatorem apparet,
nulla quod est quam sive suspectam
dicat cogi possit, sive sponte adit:
ex Trebelliano transeant actiones. conse-
quenter si quis hereditatem rogatus sit
restituere deducto aere alieno vel
deductis legatis, an suspectam dicens
cogi possit adire et restituere heredi-
tatem? et magis est ipsum magis ideo quia superest
ex hereditate. et ipsam hereditatem resti-
tuere sit rogatus et fuerit quod pervenerit,
ut Mecianus, inutilem esse hanc deduc-
tionem: nec enim posse certe dedu-
ci quantitatem. non magis quam
si fundum quis deducto aere ali-
eno et deductis legatis restituere
sit rogatus: sed cum recepit fundus
eius alienum vel legatum minuere.
sed vel existimare refert Trebelli-
ano senatusconsulto locum esse ne dupliciter
fideicommissarius honeretur: scilicet he-
res et aes alienum vel legatum deducat,
et cum convenitur a creditoribus vel le-
gatarijs restituta. sed ex Trebellia-
no hereditate debere aut deduci
est, cum non patitur ab herede aut caveri
illi herede defensum iri eum adversus
legatarios creditoresque. Si quis heres
institutus fuerit hereditate non
totam sed partem restituere, vel si duobus
restituere sit rogatus, et alter ex
his velit sibi restitui hereditatem,
alter recusat: senatusconsulti verba...
cum exoneretur eum qui suspectam heredi-
tatem dicit: totam quia hereditatem transire
ad eum qui adire cogit. et si quis
non hereditatis sive partem rogavit heredem
suum restituere, sed et hereditatem, sed et quod
ad eum pervenerit vel totum vel partem eius.

[illegible] plus uerisimile sit [illegible] [illegible] rogatus [illegible]. C Maecianus [illegible] [illegible] institutus [illegible] [illegible] an mortuo rogatus [illegible]

C Cogi posse [illegible] adire et restituere [illegible] C [illegible]

[illegible]

aliis sit institutus suspectam dicat cum
placuit illud quod Papinianus ait et Marcel-
liano transferri actiones dicat. potius si
suspecta dicitur hereditas cogendum
heredem institutum adire et restituere
ad eum cui restituere rogatus est partem. C Sed et si
uniuersis rogauit quemque [illegible] restituere
institutum [illegible] dicatur
suspectam dicente agi ad [illegible] restitu-
tionem sicut eleganter Maecianus
ait quia [illegible]
instituere [illegible]
patri [illegible] ut ad
[illegible] placuit cum qui hered-
itatem [illegible] aliquo [illegible]
[illegible] quae [illegible] here-
[illegible] rogatus ex Trebelliano
non transeat actiones hoc [illegible]
[illegible]
sicut [illegible] in [illegible] cum
institutus [illegible] bonorum [illegible]
fideicommissum ab institutis heredibus
[illegible] ad [illegible]
[illegible]. C Cum quidam heredes suos
instituit exque inuicem substitue-
rit a quibus petierat [illegible]
[illegible] hereditas sua [illegible]
[illegible] aliis post [illegible]
quaerendum [illegible] suspectam sibi he-
reditatem dicat fideicommissarius autem
[illegible] suo periculo adire hereditatem
[illegible] senatus [illegible] heredes alterum
ne cogi adire hereditatem et fideicom-
missario [illegible] actiones competere
[illegible] Trebelliano [illegible] hereditatem
C Maecianus scribit cum quis ex
fideicommissariis abest a praesentibus
[illegible] suo periculo adire hereditatem
[illegible] in solidum actionibus
[illegible] qui coegit [illegible]

lit fideicommissum suscipere absen-
te [illegible] [illegible]
[illegible] restituturum aduersus [illegible]
[illegible] [illegible]
C Sed Maecianus quaerit [illegible] qui
duobus uel pluribus rogatus est restitu-
ere hereditatem cogere aliquem adi-
re possit [illegible] qui [illegible]
[illegible] his suo
[illegible] ipsi quoque [illegible] sibi
restitutam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
totam [illegible] ad eum qui coegit [illegible]
[illegible] qui [illegible]
[illegible] qui coactus est [illegible]
[illegible] actiones [illegible]
ne [illegible] fideicommissarius [illegible]
coegit [illegible] tota hereditas [illegible]
[illegible] cum coepit [illegible]
[illegible] hereditatem [illegible]
[illegible] [illegible] Mae-
cianus ait [illegible]
totam restituturum sibi fideicommissarius
[illegible]
[illegible] intestato
[illegible] hereditatis
[illegible] legis [illegible]
C Si filio duo rogatus [illegible] re-
stituere hereditatem [illegible] uelit
suspectam dicere [illegible] restitu-
ere sibi [illegible] [illegible]
duobus quorum alter suscipere uolu-
erit hereditatem alter non. C [illegible]
[illegible] in potestate heredi insti-
tuit rogetur hereditatem an filius
patris sui suspectam dicat
hereditatem cogi possit non est
dubium patrem a filio [illegible]
cogi posse. C [illegible] fideicommis-
sum ad [illegible] periculum

[illegible]

spexerit. et filius familias is cui fiunt quae muneris militie sub stinebit. alio vel quo officio proficiat. multo magis dicendum erit posse eum postulare ut pater suus cogatur adire et restituere hereditatem quia nullius obsequium patri debitum intervenit idque rescriptum est. Sed et si filius suo rogatus sit qui cum libertate quis hereditatem restitueret sive directa data ei sit libertas sive fideicommissaria. dici potest eum a patre suo non posse cogi adire hereditatem quamvis si sponte adisset cogeretur patrem fideicommissam libertatem et hereditatem. idque Mecianus scribit. Item queritur si quis patris sit domino cavisse de indempnitate an possit cogi adire hereditatem. in ea atque si periculum sui officii timeat. ait non oportere sub incerto cautionis committere se aditioni hereditatis. Hi qui solidum capere non possunt ex asse heredes instituti et rogati restituere solidum adire hereditatem et restituere cogentur cum nichil honoris apud eos remansurum sit. Si ego heres institutus et rogatus sim Stichum manumittere vel alius fideicommissum mecum sit ut etiam hereditatem restituam Titio fideicommissum sicut Sticho cavere, retenere. Stichus cogere me potest adire et restituere hereditatem. Talis quoque causis casus a divo Pio terminatus est. nam si quondam heredibus per fideicommissum legato erat ab eo libertas

data et ab alio hereditas. divus Pius eum rescripsit Cassio Dextro in hec verba. Si Simus secundo Theodoro excepto herede instituto a patre filio testatore legatus est cumque Theodorus postquam adierit hereditatem prius quam a coherede eius pupillo adiretur hereditas ad iustam libertatem perveniat ob hoc in eum casum res perducta est ut is qui legatum invenit status esse non possit. Hermia postulante inveniatur curator et compellendus est periculo eius adire et ex fideicommissi hereditatem restituere.

T[itulus]. Ex senatusconsulto tertullianum an per fideicommissum rogari quis possit ut aliquem heredem faciat et senatus censuit rogari quidem quemquam ut aliquem heredem faciat non posse verum per hoc rogasse ut hereditatem suam ei restituat id est quicquid ex hereditate sua consecutus est ut restituerit. Iulianus quoque fideicommissum tale valere ait fidei tue committo ut hereditatem tuam restituas cum certus is qui rogatus est ratio heres institutus. Non autem tantum si heredem quem scripserit proprio rogaverit ut heredem faciat aliquem et si legatum illi vel quid aliud reliquero. nam hactenus erit obligatus quatenus ad eum pervenit.

Si quis caverit pacto ut illi vel aut illi fideicommissum relinquas aut illi libertatem a servis committendam sint. nam cum in heredum institutione senatus censuit inutilem esse quod ... erit accipiendum. Si quis

rogatus fuerit ut si sine liberis decesserit, restituat hereditatem, Papinianus libro VIII responsorum scribit: et nihil filium efficere ut deficiat condicio, et in libertino eodem, cum libertis habere se debuit. in autem quod adoptivi liberi attinet voluntatis quod intrabitur esse, ex quibus liberis testator sensisse videtur ex dignitate et ex condicione et ex voluntate eius qui fideicommisit accipiendum est. ¶ Certo tempore memini rogatum esse quendam mulier filium suum ut si sine liberis decessisset restitueret hereditatem patri suo: is postea deportatus in insulam et liberos suscepit. quaerebatur an fideicommissi condicio defecisset. nec quidem hoc dicemus conceptos quidem ante deportationem liberos postea editos efficere ut condicio deficiat; post deportationem vero susceptos cum ab illo non procreatos, maxime cum et bona sua quodammodo fisco videatur amisisse (?). ¶ Si quis rogatus fuerit filius suus vel exheres cui voluit restituere hereditatem, Papinianus libro VIII et deportato tribuit eligendi facultatem cui liberis fideicommissum restitui velit. Sed si filius paene fuit constitutus, nullo autem concepto filio in patre condicionem non potest decessisse, quia sine liberis utique cum decedit. Et certe illa quia Papinianus deportato condicionem deficere (?) non oportet. ¶ Si quis autem suscepit quidem filium, vivus vero amisit, videbitur sine liberis decessisse. ¶ Sed si

naufragio vel ruina vel aggressura vel quo alio modo simul cum patre perierit, an condicio defecerit? Et videndum magis non defecisse condicionem, quia non est verum filium ei supervixisse. Quid igitur? filius supervixit patri, an extitit condicio fideicommissi? aut non supervixit, extitit condicio. Cum autem quis ante, quis postea decessit non apparet, extitisse condicionem fideicommissi magis dicendum est. ¶ Si quis ita fideicommissum reliquerit: fidei tuae fili committo, ut si sine liberis morieris, restituas Seio hereditatem, ita tamen cum tu liberis sensisse divus Pius rescripsit. Ideo cum quidam sine liberis decesserit, avunculum ab intestato bonorum possessionem habuisse, extitisse condicionem fideicommissi rescripsit.

Tit. In fideicommissaria hereditatis restitutione constat non venire fructus nisi mora facta est aut cum quis specialiter fuerit rogatus et fructus restituere. Plane fructus in quartam imputantur ut est rescriptum. ¶ Quotiens quis rogatus hereditatem restituere, id videtur rogatus reddere quod fuit hereditatis; fructus autem non hereditati sed ipsis rebus accepto feruntur. ¶ Si legatum sit heredi relictum et in fideicommissum … idem divus Marcus decrevit.

Paul. ¶ Ubi pure fideicommissum datum est, sed adiectum sit: rogo te, fili, ut fiat, ut quandocumque perveniat (?), receptum est in id tempus dari.

hereditatis quod iure hereditario habet. Si tamen non restituit, si sibi in quartam computatur ... iure hereditario ... ubi retinet ... quod iure hereditario habetur ... eum retinere vel magis ut eundem quod ... heres omnia restituit cum fructibus et non retinet aliqua quartam. ac.

Tibi prime datum est relictum ut decem a praedicto filio ipsius. Item ... [illegible]

... [illegible]

[illegible gloss]

dam quo caperet percepit ... sui iuris fiat. ac. Et rogo si ut ita tamen hereditatem meam cum titio partiaris: ex senatusconsulto trebelliano fieri cui restituta est hereditas. Actiones competere ... ait quia plus accipiendum sit. Rogo hereditatem illam ut restituas: nec verba spectantur, sed senatusconsulti sententia, quibuscumque verbis dum testator senserit ut hereditas sua restituatur. Cum in distractionibus ut rebus hereditariis sumptus fiere imputari heredi ... debet.

Item. Si ut ita si ad tempus liberorum fuerit legatum relictum et is uxore pregnante decessit, ad heredes suos transferret legatum.

Item. Heres cum debuerit quartam retinere, totam hereditatem restituit, non cavit sibi stipulatione proposita. Simile est ei qui ... illis qui retentiones quas solas habuit omiserit: sed posse eum rei hereditariae possessionem vel repetere vel nactus ... adversus agentem doli mali exceptione uti posse etiam creditoribus teneri ne solveret tamen.

Item. Mulier que duobus filiis in potestate patris relictis alii nupserat, posteriorem maritum heredem instituit, eumque rogavit liberis suis post mortem patris cum hereditatem suam restitueret, vel cuicumque eorum superstes esset. Cum emancipatis a patre suo vitricus restituisse hereditatem, dicebatur mox alter ex filiis vivo patre decessisse, quaerebatur an is qui superest totam fratri suo restitutam petere posset, quasi prematura data. Sed divum marcum in auditorio de huiusmodi specie iudi-

casse refert. Verba sed quidam Lacedemonius vir pretorius cum filiis suis ab uxore divortio separata, si in morte patris sui iuris fuisset, eis fideicommissum relictum est. Et emancipavit postea emancipatus fideicommissum petere habitet. Igitur divum marcum referre ... eius praestandum et super sententiam intellecta matris voluntate. Quae quidem non cogitaverit patrem eos emancipaturum: distulerat in mortem eius fideicommissum, non dilatura in mortem si ... sicut emancipaturum speravisset. Sed hec dicebant cum proposita esse decretum divi

in materia esse tribuendum. Nec fideicommissum vel ... solutum.

Non est dubitandum ex post heredem institutum adiri ... restituere hereditatem suam vel fideicommissaria libertas eius data fuisse ... cum a servo ... habens ... pretio cogentis. Habet enim quam adire ... non dum potest fideicommissariae libertatem posse neque dictum sibi vendicare proprie ... tamen libertatis ... hereditatis adituum ad pretorem ... ipse habet.

Si heres post multum temporis restitutam presentia die fideicommissum fuit ... deducta quarta restituitur, filii ... eius cum qui percepti sunt negligentia petentis non in iudicio defuncti percepti intelligitur. Alia causa est si sub condicione vel die rogatus fuit. Nunc enim quod percipitur filio ... summovet falcidiam ... fuit quia tamen quarta facit, a quarte fructus qui in medio tempore percepti sunt ex iudicio testatoris percepti intelliguntur. Si contra ... cogeretur restituere hereditatem.

[illegible gloss]

Sed si male fecit ... [illegible]

[illegible gloss]

[illegible gloss]

quod superfuisset: a dote uel dic quod

et dic redditis de dicta hereditate restituenda [illegible] ... filius ... restituerit [illegible] ... cum fructibus ... [illegible]

[illegible]

... uel fuit decessit: uel aliud ex eis percipit. placet non cogi eum reddere quod non habet. Cuius rei plane ratio, id reddere, cuius quae dolo malo perdita esse constat nec enim ... [illegible] ... si sicut defunctus fecerit ... ita cum ipse ... fuerit ... negligentia ... [illegible] ... Si si ... reddit ... praeterea si quid prius ex fructibus ... non retinebit. Sed et si quis suspectum se ... hereditatem ... et si non ... cuius pluralitate autem ... eos usu acquisite sint. ... nihil cum ... fratre ... ei cum ... cum ... filiam suam heredem instituisset rogasse eam ut si sine liberis decessisset hereditatem quam restituerit ... certe quantitatem ... certe sine liberis ... instituit se marito suo ... quae ... antequam ... posset dici non posse ... fidei commissi ... cum mulieris pudicitiae et patris uoto congruebat ... quam dicendum est ... sicut ... restituendo ... fructus ex hereditate mulier percipere ... satisfieri ... ponitur ... fructibus ... fideicommisso.

Ex Trebelliano locus est non sufficit heredem rogatum esse: sed eum heredem rogari oportet. Denique si qua portio hereditatis fuit

legatarii egerint cum posse portionem hereditatis, placet nobis rogatum quod fuit habere parte restituere: procul dubio non fiet restitutio. Ex senatusconsulto, ergo nec quarta retinetur.

Ulp. Quotiens pater filiis unum ex heredibus suis restituere hereditatem iubet, intelligitur ceteris partes in fideicommissis fuisse quas in hereditate distribuenda fecit. Sed si iubeat his quibus fideicommissum dedit pecuniam numerare, atque ita fideicommissum reciperet, quantitatem pecuniae quam dare iubentur, uoluntatis colligendam esse patris. Nam si eos disparibus partibus heredes scripsit, aequas pecunias dare iubeat, prius est ut unusquisque ... summam pecuniae tantum conferat pro portione ... hereditariam accipere debeant.

Paul. Non numquam autem ex uoluntate uariae scripturae iudicium est, ut ... sub appellatione heredum ... expressis fideicommissum relinquatur.

Ulp. Quidam ita testamento scripsit: a te heres peto fideicommitto ut quicquid ex hereditate mea ad te peruenerit, filio meo primo quoque die, cum ... reddas. quaeritur ... an quam ... hereditatis ... fideicommissum ... dies fideicommissi cessit ... postea autem quam dies fideicommissi cessit

[illegible] ... ad trebelliano ... [illegible]

cesserit: ut infra de ... l. in uulgari ...

[illegible]

Sed ... ad quartam ... deducetur ... ut ... est rogatus ut redderet.

cum filio tenetur ... ex trebelliano ... [illegible]

[illegible]

decessisse adhuc herede; puero fideicommissum parentis. Sed an ei voluntas fuisset patris ut si ante restitutum fideicommissum puer decessisset, matri potius quam heredibus praestaretur: prior aestimabitur et persona matris et pietas ... et pueri. Item. Sed testatoris voluntatis contrarium est, quandocumque puer decessisset, sive intra quam diem fideicommissum ceditur sive postea, ad matrem transferri fideicommissum. Sed iam puer hoc acceperat. hoc quoque tuendum.

Si filio herede scripto dominus rogatus esset fratri suo restituere hereditatem cum liber esset, utile fideicommissum est.

Si quis filium suum exheredaverit, instituit codicillis quos post mortem filii aperiri iussit, fideicommissum reliquit ut si sine liberis decessisset hereditatem suam sorori restitueret, et filius cum sciret quod in codicillis scriptum esset, nichilominus suum heredem testamento suo liberos esse iussit, heredes filii pretium omnium eius servorum defuncti praestare debent, libertate favore sit facta. hec autem plus est si ignorasset filius codicillos a patre factos, nichilominus heredes eius pretium praestare debent, ne scientia eius aliam condicionem afferat. Sed et si filius iste a se primo his institutis sit, eaque hereditatem patris per quem testamento suis ad libertatem pervenit, adierit, hereditatis quoque extimatione heredes filii sororis eius praestare debent, quia sine ... suus non esset iussum mulieris

adire cum potuisset, sive non vivente filio scripti decessisset heres, dicitur in eum fideicommissum non reduci: quia praeferabitur filio adire vis sue hereditate et acquirit.

Paulus. Omnibus civitatibus quae sub imperio populi romani sunt restitui debere et posse hereditatem fideicommissam Apronianeo senatusconsulto iubetur. Sed et actiones in eas placuit ex Trebelliano transferri; sed municipes ad eas admittuntur.

Ulpianus. Ita demum ut hi quibus restituitur hereditas, actore electo, ad agendum vel ad excipiendas actiones consenserint. Si suum heredem coactus adierit iussu, adire hereditatem ab alio herede suo relictam, tunc hereditatem quam suspectam sibi dicit restituit, an et eam hereditatem quae per eum acquisita est restituere debeat? quaesitum est. Divus ... non magis hanc hereditatem restituturum; verum quia quod suus heres post aditam hereditatem stipulatus fuisset aut per traditionem accepisset aut fructus qui ex re hereditatis percepti fuissent, in restitutione, quod sine ulla mora fideicommissi facta fuisset. Sed quod ante aditam hereditatem suus stipulatus fuisset aut per traditionem accepisset, praestabitur; sicut fructus ante aditam hereditatem in restitutionem venient.

Cum suspectam sibi hereditatem dicat, nullum omnino onus ex testamento consequetur quod habiturus non esset si liberis institutus non fuisset, sed aut non adisset, sicut si pupil

[illegible]

lo substitutus fuit. ita quisquis mihi heres erit. item: filio meo heres esto. hereditatem que ex substitutione ad eum pervenerit restituere cogendus erit. Si vero detracto hoc articulo, quisquis mihi heres erit, substitutus ita fuit: Titius filio meo heres esto: tunc si solus patri heres extiterit, nichilominus cogendus erit hereditatem pupilli restituere; si vero coheredem habuerit, retinebit pupilli hereditatem, quia pupilli hereditatem quam potuit coherede adeunte quamvis ipse patris omisisset hereditatem, ex substitutione adire. Si pater filium quem in potestate habebat heredem scripserit et ab eo petierit ut hereditatem sempronio restitueret, isque suspectam sibi esse dicit, potius ex trebelliano senatusconsulto hereditatis restitutio quam ut ei si non miscuit se hereditati, nichilominus actiones que ei cum eo competebant ad sempronium transferuntur. A patre heres scriptus et exheredato filio substitutus, si rogatus fuit hereditatem que ad eum ex substitutione pervenerit titio restituere, cogendus non est invito pupillo hereditatem patris adire. primum quia substitutione fideicommissum datum est; deinde quia non plus de hereditate invitus pueri agit. mortuo autem pupillo compelli debet hereditatem patris adire. Quod si duobus heredibus a patre institutis fuerint, et utriusque fideicommissum sit ut eius heredi filii hereditatem restituerent, satis erit vel unum cogi adire. hoc est si ex eo eius

qui patris hereditatem non adiit, filii hereditatem adire et restituere cogetur. Quotiens filius emancipatus bonorum possessionem contra tabulas accepit, nullo modo est compellendus heres ad restituendam hereditatem, sicut nec legata nec fideicommissa certe persone prestare cogitur, ita nec ad restitutionem, quamquam de hereditatis compellitur. Marcellus. Plane non est compellendus adire suam filius bonorum possessor, ne intercidat fideicommissum; mortuo herede in futuro et omissa a filio bonorum possessione. Qui ex trebelliano senatusconsulto hereditatem restituit, sive petat a debitoribus hereditariis, sive ab eo petatur, exceptione restitute hereditatis adiuvari vel summoveri potest. Actiones autem fideicommissario competunt quibus heres institutus eo tempore quo fideicommissum ei restituebat. Marcellus. Sed eas quoque actiones que sub condicione erant, quamvis condicio eo tempore non extitit, fideicommissario competere placet. Sed et si quamquam restitueretur hereditas, exceptione aliqua heres adiuvandus non est, cui hoc non minus extra fideicommissi restitutionem sit. Trebellianum senatusconsultum locum habet quotiens quis suam hereditatem vel totam vel pro parte fidei heredis commisit. quare si mevius te heredem instituit et rogavit ut hereditatem titii ad eas restitueras, tuque hereditatem mevii adieris, pro iure actio fideicommissum petetur ac si fundus qui a te meo legatus esset restituere rogatus fuisses; idque et si suspectam mevii hereditatem dixeris

a Adire. qui de ea restituenda non fuisset rogatus. b Hereditate. Meuianam. c Quia quarta. [illegible] ... restituendi filio ... fructus ... ex Meuiana ... [illegible] ... cum proprio ... imo plus ... [illegible] ... potuit testator dare ... sive hereditatis cum honore ... [illegible]

cum Triano hereditate si ... [illegible]

d Si ... [illegible]

e Debitor ... [illegible]

f Actiones utiles. ... [illegible]

cogitur non oportere eum adire. Sed si nemini testatorum ... suam heredi tatem ... restituere ... adierit sponte hereditatem ... legis falcidie ... quartam ... hereditatis retinebit ... quartam ex fideicommisso restituere ... [illegible] ... restituere ... hereditate ... adire ... restituere ... rogatus fuisset, non potest retinere ... ad Trebellianum. Si ex Trebelliano hereditatem restituat heres ... cum predio retinet ... predia ... sive creditor ... [illegible] ... actiones ... Marcellus hoc iter ... hereditatis ... [illegible] ... hereditate ... quod accepit ... Qui rogatus est emancipato filio hereditatem restituere, cogi debet adire et restituere hereditatem. quamvis filius ... accipere possit. Si patronus ex parte debita heres institutus rogatus restituere hereditatem, suspectam sibi esse dicat, puto recte eum factum ... cogitur cum adire hereditatem et restituere ... mutata voluntate ... hereditatis retinere. Si preceptis quibusdam rebus heres rogatus sit restituere hereditatem ... cum adierit ... [illegible] ... adire hereditatem ... deberi ... legatum esse sub hac condicione ... si heres ... hereditatem dicit ... cogendus adire

quarta ... hereditatis ... [illegible]

... restitueret ... hereditatem ... consobrina mea ... cum ipsa moreretur ... publio ... [illegible] ... alia ... legata ... [illegible] ... partem hereditatis ... Papinianus ... quarta ... legata ... quod ... consobrina mea Publius Meuius ... sibi alteram partem hereditatis cum fructibus restitueret ... [illegible] ... quadringenta ... consobrina mea ... [illegible] ... quibus legata ... quod debebat ... [illegible] ... plurimum ... non efficitur ... hereditatis ... cum fructibus eius ... que supra quadringenta ... penes consobrinam meam ... supplere ... hereditatis ... Publius Meuius testamento ... quadringenta ... eius quadringentis fructibus ... restitui ... que supra quadringenta penes

g Faciendum est. ... [illegible]

h Condicionem. ... [illegible]

[illegible]

... quod debebat restitui aut excedunt.

[illegible]

consobrinam meam, rogatus sit ut deductis fructibus quantitatem partis dimidiae hereditatis quae mortis tempore fuit, ei non minueret, totum publico meo restituerit, nec ex stipulatione ab his quibus legata soluta sunt, recipere consequi possit. Non fructus eius partis quae supra quadrantem apud consobrinam tuam remansit, non impleant quantitatem partis dimidiae bonorum, ex stipulatione agi potest in summam eo imposita est ut si eos quadrantem deceptione fructuum ceteris tamen caveatur, ut in quantitatem partis dimidiae bonorum excedat, id quod excesserit teneatur. Cum quis suis fructus rogatus hereditatem restituere: videtur prius suorum hereditatem restituere debebit.

Africanus. Egisse heres institutus partem hereditatis in principem tibi sub condicione restituere rogatus, cum suspectam eam diceret hereditatem, postulasset me adire in totam. Ex senatus consulto restituit cumque condicio exstitisset, fructus partis suae restituere tibi debere, an non, merito dubitabatur. Plus que placet non esse eos praestandos: quia nec ab herede praestarentur, si sua sponte adisset. Sufficit autem ius tuum tibi integrum conservari, non etiam meliorem condicionem tuam fieri. Idem tamen esse scribit, si egisse heres institutus mihi quadrantem pure, tibi eque quadrantem sub condicione restituere rogatus sit, eamque suspectam hereditatem dicet, cogitur mihi adire

quam ex dicto etiam sit. scimus esse tibi ex eo restituendum. Si nec lege Falcidia imposita est, quam uti mihi puto, quamvis scriptus heres, si sponte adiisset, uteretur.

Marcianus. Si quis priore facto testamento posterius fecerit testamentum, etiam si ex certis rebus in posteriores tabulas heredes instituit, superius tamen testamentum sublatum est, ut divi quoque Severus et Antoninus rescripserunt. cuius constitutionis verba rettuli, cum alia quoque praeterea in constitutione expressa sint. Imperatores quoque Severus et Antoninus Cocceio Campano: Testamentum secundo loco factum, licet in eo certarum rerum heres scriptus sit, iure valere perinde ac si rerum mentio facta non esset: sed teneri heredem scriptum ut contentus rebus sibi datis aut suppleta quarta ex lege Falcidia hereditatem restituat his qui priore testamento scripti fuerant, propter inserta fideicommissi verba, quibus ut valeret prius testamentum expressum est, dubitari non oportet. Et hoc ita intellegendum est, si non aliquid specialiter contrarium in secundo testamento fuerit scriptum.

Item. Si legatarius suspectam hereditatem dicat, an adire cogendus est? Et adire, si non ut statim restituat, sed ut retineat commodum, si putavit sibi expedire omnino facere hereditatem vel testamentum valere: vel si non putavit restituatur totam hereditatem, ne honerata putatur. Siquis

[illegible]

a Cum specialiter non a generali confirmatione excepit aliquam rem contentam vel re-
lictam in primo testamento vel si quid relictum in primo ademit et postea genera-
liter confirmavit primum non valet generalis confirmatio ad specialia ...
[illegible]
[illegible]

b Si legatus rei publicae romanorum vel municipii ... [illegible]

[illegible]

bona sua vel omnia sua rogatum re-
stitui fideicommissaria; testa-
torem etiam intellegendum est.
nam meorum et tuorum nomine appel-
latione et actiones contineri di-
cendum est. Si filio vel servo alieno
rogatus quis fuit restituere here-
ditatem patre domino ve invito igi-
tur non recte eis hereditas re-
stituetur sed si postea pater vel domi-
nus ratum habuit tamen ex Trebelliano
senatus consulto actiones. Cum au-
tem inter eum cui restituta est here-
ditas ne retineatur an vero
in re vel in pecunia superiore
casu actiones dividuntur in
posteriore ei fideicommissum ... supe-
riore non ... ex fideicommissi fiunt
actiones. Si praeceptione heres insti-
tutus rogatus que hereditatem
restituere praecepta aliqua sum-
ma vel re, et si in praeceptione mi-
nus quam quarta fuerit, non
amplius ipse ex persona patri vindica-
tur; sed si nulla praeceptione ro-
gatus fuit hereditatem restituere,
plerumque quartam retentam esse a prin-
cipibus divis Marco? ... et
ante rescripserunt.

Idem. Sicut pure libertas et fidei-
commissum vel condicione libertatis
hereditas relicta exigitur
heres adire hereditatem si suspec-
tam dicit, et restituere ei si fideicommissarium
deficiente condicione non
potest. Sed et si certum tempus dies
libertati accepit hereditas.

a Si autem ... [illegible]
c Si relicta sit ... d Contra voluntatem ... [illegible]

recusante autem herede fiam? adimplere licentia
dabitur fideicommissario

praesto fideicommissum relicta fuerit. Si
spreta ... non possit adiri divus
Pius Cassio Adriano rescripsit
cum non possit non dum liberis heredi-
tas restitui nec rursus contra vo-
luntatem defuncti libertatem
esse praestandam. Si sub condicione
heres institutus rogatusque
hereditatem restituere non vult
condicioni parere adire heredita-
tem, si facile est condicioni parere
ad hereditatem eam restituere
partem si in ea condicione sit offerentem
fideicommissario non sine minuitur
de actionis suae implicatur, ne
condicionis ... hereditatem adire hereditatem.
Certe condicionis quae non
fuit in potestate heredis ad offi-
cium praetoris non pertinet.

Q̃uestio. Ballista filium heredem
instituit, a Trebelliano? ... si
causae coloniae Philippensium si
sine liberis moreretur quantamcumque
pecuniam ex hereditate de bonis
meis ad eum pervenit eam pecu-
niam omnem ad coloniam Philip-
pensium pervenire ... ex his
bonis quae proponuntur ... pecuniam
constitutam? ... fructibus ... hereditatis
percepit restitui ... cum ...
pecuniam specialiter ... testator ex-
pressisset.

Marcianus. Si is qui quadraginta ...
a bonis relictis petiit ab herede suo
ut si sine liberis moreretur quan-
tam pecuniam ex hereditate sua
ad eum pervenisset, memini restitui

[illegible]

diceretur: si ex fructibus medio tempore quadraginta perceperit, et si sine liberis decesserit, herede eius in eius .vi. obvenire, et cum dividimus quod centum, atque cum augmentum heres sensit, et spei cum illud sustineat, an potius novissime ait: in quo excedit ad fideicommissarium damnum pertinere, ad quae augmentum non pertinet, et an ad supplementum in quod centum, quod ex .xl. debet fieri, et augmentum ad eum pertinebit. Et verius est usque ad summam quadraginta damnum ad fructus computetur, quod iustius esse arbitror.

Idem. Cum quo novissimus ex filiis mortuus est patre, hereditatis proximo voluit patrem restituere, si simul fratres eius superstites non obiissent, proximum sibi ostenderit quis novissimus obiisset, ad patrem hereditas non admittitur. Sed in autem ex Tertulliano senatus consulto ad utriusque hereditatem admittitur.

Ulp. Cum heres institutus filio suo rogatus esset hereditatem restituere curatori eius, sed tabulas ... posse transferre actiones divus Pius rescripsit.

Paul. Cum hereditas ex fideicommisso restituta est, si antea ... fideicommissarium cavere debere heredi, sicut cum heres multa antequam restitueret administravit, nam quod dicitur restitueret administravit, nam quod dicitur restitui oportere, non est perpetuum, quod enim in similibus corporibus contineat, veluti cum omnia in rebus sunt aut incorporalibus, quae non possideri debeat, neque cuius is cui restituta est omnia persequitur, et si heres in diversis conveniens est, aut stipulationibus conveniretur heres, permittitur obstrictus manebit. ergo non aliter cogetur restituere quam ei caveatur.

Ulp. Restituta hereditas videtur aut re ipsa, si forte passus est heres possidere res hereditarias vel totas vel aliquas earum hac mente ut vellet restituere et ille suscipere, non si alia causa putavit te possidere. Sed et si postea ratum habuerit, erit dicendum. Sed et si verbo dixit se restituere, vel per epistulam vel per nuntium restituat, audietur. Sed et si voluntate alii restituit, ei restituisse intelligitur, transibunt actiones. Item si iussu alius alii quem restituit, transisse actiones videntur. Sed pupillus autem ipse restituere tutore auctore, si tutor sine pupillo restituerit, quia nec mandare actiones tutor pupilli sui potest, nec contra se auctore pupillum restituere potuisse hereditatem, divus Severus in persona Arrii Honorati pupilli rescripsit, qui prior Antonio Pattio tutori suo restituerat. Sed nec pupillo sine tutoris auctoritate restitui constat.

Paul. Non enim solutio est hereditatis restitutio, sed successio, cum obligetur.

Ulp. Sed nec ipsi tutori indistincte restitui potest.

Paul. Quamvis senatus de his actionibus loquatur.

[illegible]

[illegible]

que iure civili heredi et in heredem competerent,
competunt. tum honorarie actiones tran-
seunt. nulla enim separatio est. et in eo
cum nihil in obligationum transeunt
sed autem heredis instituti trebel-
liano senatusconsulto continetur.
unum hoc iure utimur ut succes-
sor heredis recte ex trebelliano
senatusconsulto restituat velut heres bo-
norum vel patronus ne quibus acqui-
sita est hereditas. omnis enim qui ius
habet ex trebelliano senatusconsulto resti-
tuere debent. nec interest ipse qui insti-
tutus est an pater. dominus vero ro-
gatus est restituere ... ubi ...
cum suo nomine restituitur. par
fit si servus qui in aliena pote-
state est.

Mulier an in ... Scaevola ... suo
quoque voluntate ... si po-
stea ... restitu-
tio.

Paul. Quia ... est atque ...
Restituta hereditate iura sep-
ulcrorum apud heredem remanent.

Pap. Papinianus. Si quis heres
institutus excessisse rogatus
sit restituere hereditatem ...
suspectam dicens compulsus adiit
hereditatem, ... fideicommissarius
in ... sit ... heredi-
tatis post restitutionem ... scrip-
to heredi an opus sit ...
... illo pla-
ne solo ... an opus
ei sit nova restitutione postea
quam ... acciderit.

Marc. Postulante Sticho qui
... libertatem et fideicommis-
sariam hereditatem acceptis ...

[illegible]

fructus nullos percepit. si illa
restituit, refundere restaurare
mē autem oportere ei actionibus su
as ... non possint per alia
... hereditatis appellantur quam
rogatus erat nuncupavit restituere
... substantiae usurarum ...
... hereditatis appellatione continetur. quantum enim quo
ad ... in ... quae dibus
... sunt, promissa autem singula
singula ... menses ...
ne per fructu rei quae in hereditate
continetur. hoc ... non fructus per
fideicommissarius omnino sequitur.
si mora non intercessit: quamvis ut
heres fideicommissi ... sic dicendum
suppleat postulet. sed qualis ...
hereditas esset restitui sibi
nequaquam id debet heres restituere
eaque quae ... propter hereditatis
... recipi voluit fideicommissarius.
... post restitutam
esse hereditatis ... eius hereditarii
os nummos in fenus ... ex
fundis fructus percepit. nichil
eo nomine praestat. etiam hereditatis pos
tea relicta est ... moras
... qui suo periculo fenera...
collectione fundi ... incogen
dis fructibus ... nec
equum erit. alterius ut sic di
... curatoris ... nullum
autem in pendium ... hereditatis
hereditatis. cum his modis ... equi
tum ... quae heres percepit.

Nerva. Qui totam hereditatem
restituere rogatus quartam
retinere noluit fideique obse

quium defuncti precibus plene
cessit ... sponte adi
re se hereditatem. cum ex Trebelliano
eam restituturus esset. Suadendum
tamen ut suspectam potius dicat
hereditatem coacteque a praetore
restituat. hoc enim casu ex illo
Trebelliano senatus consulto restitui et in
... quod hereditario quae
universas actiones in eum transferet
qui recepit hereditatem.

Iabo. Seius Saturninus
archigubernus ex classe
Britannica testamento fiduciarium
reliquit heredem Valerium Maximum
trierarchum, a quo petit ut fi
lio suo Seio Oceano cum ad
annos xvi pervenisset heredi
tatem restitueret. Seius Ocea
nus antequam impleret annos defunctus est.
nunc Mallius Seneca qui se
avunculum Seii Oceani dicit
proximitatis nomine haec bona pe
tit. Maximus autem trierar
chus sibi ea vindicat ideo quod
defunctus est is cui restituere iussus
erat. quaero ergo utrum haec bo
na ad Valerium Maximum tri
erarchum heredem fiduciarium pertinere
an ad Mallium Senecam qui se
pueri defuncti avunculum esse
dicit. respondi si Seius Oceanus cui
fideicommissa hereditas ex te
stamento Seii Saturnini cum annos xvi
haberet a Valerio Maximo fiduci
ario herede restitui debeat, prius
quam praefinitum tempus aetatis impleret
decessit, fideicommissam hereditatem
ad eum pertinuisse ad quem

[illegible]

certū hēdi crecam pueniꝯ, qm̄ dies fideiꝯ uiuo decano cessit. s. si progressu tp̄s solutionis tutela; magis hēdi fiduciario p̄misisse quā in eū dies fideiꝯ constituisse uideatur.

Pomp. Si hēdi eius cui nō debuit aliquis soluit. etenim fideiꝯ missa hēditas relicta sit. iure reddendū.

Paul. Paulus respondit.

Pap. Si dicta portione hēditatis alicui relicta p̄ponitur. his rebus hēditariis quas dn̄s futurus sit. in his rebus quas sibi retinuit. denegare ei p̄titē; o pro te rectē uentatur.

Idē. Cum hēditas ex trebelliano. sc. restituitur. si res urgeat. et metus erit. ne p absentiam forte fideiꝯmissarii dies actionis exeat. hēs iudicium suscipe cogitur. si mulier q̄ cum filio de possessione contra tabulas. delibe te scriptis hēs aditionibus hēditatis conuenitur.

Idē. Imperator adrianus. cum ul. cetralis filio suo iunio symoni. si inpotestate sua eē desisset hēditatē restitue rogatus eē. et multa in fraudē fideiꝯmissi fieri pbarentur. restitui hēditatē filio iussit. ita ne quid sed ea pecunia quidiu filius eius uiueret iuris hēret. nā q2 cautiōes nō p

poterant in sp̄ui. condicionalia patri p̄tritate. dāpnum conditionis. pp̄ fraude; in fluxisset decreti auctoritate. in ea hēditate filio mutua parte debuit. si nos a p̄p̄ sessoribus petat. et cū debitoribus agi oporteret. si patere retinere. congruū est. egenti forte patri. officio iudicis. ex accessionibus hēditariis emolumentum prām.

Idē. Cū hēs deductis legatis hēditatē p fideiꝯmissū restitue rogatur. non placet ea legata deducī. q̄ p̄ti nō potuerant. S; cū uxori ꝓ parte hēdi scripte dos p̄legetur. ei q; deductis legatis hēditatē restitue rogatur. et si quā p lege fal. retineret. tñ efficiat. quantū in dote dote ē. tñ p sua portiō dotis p̄legate p̄ceden. s. cū enī tantū q; consequitur nichil interē. utr̄ hac in uiceq. a quē eius aliū acditore; h̄ēre; institutū a hēditatē; restitueret rogatū. idē q; pbatur. et si nō deductis legatis. fideiꝯmissum inuicem abeasset.

Idē. Si res alienatio legata fuit. is q; dn̄o rei hēre instituto petierit. ut hēditatē; mentio restiat meuius legatū inutiliter petet non enī pot̄ consequi q̄ ad institutū. i. rei dn̄m peruenit non

[illegible]

ut adeat compellitur ... tunc locus est

poterat. Servus ab altero ex heredibus libertatem directam, ab altero fideicommissam hereditatem accepit. si neuter adire velit, nulli ex praetoris partes erunt: quia neque propter solam libertatem compellitur adire, neque is a quo libertas data non est propter eum qui non directam libertatem, cui ab omnibus directa vel fideicommissaria libertas ab eo datur a quo hereditas quoque ei relinquitur: sed si forte is a quo libertas data est portionem suam repudiavit vel condicione exclusus est, cum portio eius ad alterum pervenit, defendi poterit adire cogendum, quia cuius interest quominus debitor libertatis hereditati idem esse cepit.

Idem. Non est cogendus heres suspectam adire hereditatem ab eo cui libertas a legatario, si hereditas ab herede relicta est, cum status hominis ex legato pendeat, et nemo se cogatur astringere hereditariis actionibus propter legatum, quod cum sunt moras non manumittere legatarius filius decessit. Si autem vivo testatore legatarius decessit, benigne praetor dicetur cogendum adire, cum impius sit potestate manumisso restituere hereditatem.

Idem. Titius rogatus est quod ex hereditate superfuisset Maevio restituere. quod medio tempore alienatum est, ita quoque peti non poterit, si non intervertendi fideicommissi gratia le aliquid factum probetur: verbis enim fideicommissi bona fides inesse ostenditur. Divus autem Marcus cum de fideicommisso cognosceret his verbis: quidquid ex hereditate mea superfuerit, rogo restituas, viri boni arbitrium inesse credidit: iudicavit enim erogationes quae ex hereditate factae dicebantur non ad solam fideicommissi deminutionem pertinere, sed pro rata patrimonii, quod proprium heres habuit, distribui oportere. quod mihi videtur non tantum aequitatis ratione, verum exemplo quoque motus fecisse. cum enim de conferendis bonis fratribus ab emancipato filio quaereretur, peculium autem quod in castris fuerat acquisitum militi relinqui placeret, consultus imperator Severus quod milites fecerant, non tantum medio patrimonio quod communi collationis pateretur, sed pro rata etiam castrensis peculii debere imputare constituit. propter huiusmodi tractatum meminimus fideicommissi nomine cautionem exigere debere eo quod pertinet, ne ex substantia pluribus petatur quae fideicommisso peti non poterit, sed ut habeat fideiussores eius quantitatis quam ex fideicommisso peti potuit.

Idem. Si patroni filius ex Neroniano restituerit ut ex Trebelliano hereditatem, et par actio quae tradi fieri non potuit, a patrono heredem

[illegible]

I.

Si pater … ad heredem filium patris [illegible] … exceptio … ut … [illegible]

[illegible]

manebit nec ei nocebit excep-
tio, cum eatenus petere non posset, e-
quatenus fideicommissum acceperit.
Generaliter ita intellegendum est non
solummodo ut heredem, ita libertum eius
cuius quae non pervenerunt ad
restitutionem. Imperatores Se-
verus et Antoninus rescripserunt ipsi di-
recto … non esse repre-
sentandi [illegible] restitutionem
[illegible]. Et … fideicommissam he-
reditatem ex Trebelliano cum susp-
ectam diceret, tum totam acceptam
… quam rogatus fuerat
restituere cogitur. Et cum ita hic
quoque … Trebelliano
locus sit quatenus Falcidiae … fi-
deicommissum ut retinere non potu-
it, nec … prius quam prior … di-
retur hereditas … fidei-
missum … [illegible]
… est. Heredi-
tas omnis … [illegible]
… pervenit.
Aliud est autem cum per se dicitur hereditas quaerenda,
aliud cum proprio nomine deficientibus …
cibus … quae … prior
prior … [illegible]
… [illegible]
… [illegible] … si
… si …
… non erit
… ad …
… [illegible]
… accepit ut … [illegible]
libertate ad … [illegible]

tum accepisse satis est quod si por-
tionem suam. Placuit ut totam
aliam secundus possit postulare
ut heres adeat et sibi restitu-
at. Quod ergo si non aliud sed ipsi
heredi rogatus sit restituere,
quia non debet ei cum quarta re-
tinere, quia perdidit [illegible] por-
tionis receptionem, cum aliud (?).
Sive illud tamen … omni-
no … [illegible] … con-
tra … [illegible]
… [illegible] … Et
enim non videntur indignius,
ut quod restituunt supremas
defuncti preces … sequatur
aliquid ex voluntate quod for-
tius prohibitum … post im-
pletam conditionem coactus est a-
dire … [illegible]
… Falcidia …
… [illegible]
… [illegible]
… negavit … [illegible]
acquisisse. Cum senatus
nihil aliud … quam
… [illegible] relinquere
… ut nec Falcidiam
exercere possit. Nec …
… [illegible]
… [illegible]
… [illegible] … fecisset.
… Cum … hereditas ex Trebelliano … est … restitutae hereditatis …

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

tius ex trebelliano senatusconsulto restitui dubium non est. cui ipse restituta est potuit. sicut alius quilibet successor. Actiones tamen ex trebelliano eius qui ipse restituere potuit sicut aliis quibusdam.

Cum actiones tamen ex trebelliano transire solent et cum ea hereditate. ab eo quo postea quam fidei commissa restituit hereditatem uictus est. sed an restitui debeat tum cum eo contracta potestas est. et uictoris tollit intellectum restitutionis et debito fidei commisso restitutio. Plane si fidei commissum ab eo quoque qui postea uicit relictum est. quod possessor non uicerit credere hereditatis petitione fidei commissi non restituit hereditatem reputat. deferri oportet actiones ex trebelliano durare.

Item. A filia filio cum his rebus acceptis hereditatem restituere pater uoluit an restituatur hereditate in possessione hereditatis filia. quoque mitti placuit. cum autem in ea fuisset res bonorum soli distraxisset. item pignori dedisset hereditatem postea restitutam constituit. ex eo scito ceterarum quoque portionum uenditionis item pignora confirmari.

Item. Heredes mei quicumque legeritis. ad eos ex hereditate bonis ue meis peruenerit. id omne post mortem suam restituere

patrie mee colonie beneuentanorum. nichil restituent bona cum praeceptis fructuum eorum constituit. Cum ita fuerat scriptum si sibi filiorum meorum urbi siquis eorum sine liberis prodierit diem suum obierit ne partem suam superstiti fratri restituat. quod si utrique sine liberis diem suum obierint omnis hereditas ad neptem meam claudiam perueniat uolo. defuncto altero superstite filio nouissimo altero sine liberis neptis prima quae sicuti ex uerbis non admitti uidebatur. sed cum fideicommissis uoluntatem spectari conueniat absurdum esse cessante substitutione partis neptis petitionem denegari quam uictorioso uoluit auus si nouissimus fratris quoque portionem suscepisset. Cum pro tete uxor karissima cum morieris hereditatem meam restituas filiis meis uel uni eorum uel nepotibus meis cui uolueris uel cognatis meis si cui uoles ex tota cognatione mea filios et substitutione fideicommissi facta inter ceteros nepotes autem et ceteros cognatos facultatem eligendi data. ex ceteris autem cognatis si nepotibus superesse non recte mulierem elegere propter gradus fideicommissi praescriptos deficiente uero gradu.

[illegible]

nepotum excogitatis quam uelit prestari eligi posse.

§. Deducta parte quarta restituere rogatus hereditatem, priusquam restitueret, hereditario debitori heres extitit. quamuis actio confusa ex Trebelliano re integra non potest. precium est quod ab eo debite dodrantis ex causa fideicommissi prestetur in eum diem quo actio confusa est. usure precium temporis que in obligatione uel in officio iudicis fuerunt computabuntur: posteriores ita demum si mora fideicommisso facta sit. Cum hereditas ex causa fideicommissi post tempus restituenda sit, non idcirco nominum periculum ad heredem pertinet, quod his a quibus debita pecunia exigi. Qui post quinquennium hereditatem restituere rogatus est, usuras a debitoribus hereditariis perceptas quarum dies post mortem creditoris cessit restituere non cogitur quibus non exactis omnium usurarum actio nam hereditaria si placuit fuit ex Trebelliano transfertur, ideo nec in debiti petitione erit. Ac similiter hereditario creditori si medii temporis non soluantur usure. Fideicommissario in his quoque Trebellianum tenebit, nec ideo querele locus erit, quod de fructibus his quos iure suo percipiebat fenus non soluit. quod si fenus heres medii temporis soluit condictione non erit receptio, cum proprium negotium gessit, quippe sorte reddita creditori coactus fideicommissario nichil usurarum medii temporis imputabit.

Nummis acceptis ..... heredi restituere rogatus totam pecuniam iure falcidie percipere uidetur. Circa tempus diui Adriani rescriptum intellectum est. quod si et debitoris nummi creditorius fuisset, quod ei debitum est, cum propter hereditatem eo heredi suo restituere rogatur, diuisa causa est pro portione per hereditarium pretii retentor, quippe pecunia omnis deperiret retinuit pro sua portione autem alia portio non ..... quod dominium heres accipitur. cum autem pro portione maioris pretii quam portio hereditatis est in superfluo pro portione precii fideicommissario falcidia intueri uersum est. currente cum pecunia compensari placuit. Heredi tate post mortem suam, exceptis redditibus restituere rogatus aliquas pretiis non retinebit. nec fetus pecorum qui summissi gregem retinet. Ante diem fideicommissi ceciderit fructus et usure quas debitores hereditarii cum postea cessisset dies soluerint. item mercedes prediorum ab herede percepte portioni quarte imputabuntur. Cum autem post mortem suam rogatus heres

ditate restituisse res hereditarias
distrahere non cogatur heres. sor
tiuntur que de pretiis earum redi
gi potuerunt usurarum me
dii temporis perceptarum non utentib-
us. nam neque periculum
mancipiorum, prediorum prestare
cogitur. sed nihilominus in
fructus et casus eorum quadrantem
deducere. Cum ex hereditate
sua superfluos eum morti re-
restituere rogatus fructus
superfluos restituere non videtur
rogatus, cum ea ubi dominium
tenet, quoniam hereditatis admittitur
fructum autem adventum non
percipiat. Heres eius qui bo
nos superfluos post mortem
suam restituere fuerat rogatus
pignori hereditarias res datas
si non in fraudem id factum sit libe
rare non cogitur.

Gaius. Debitor restituerit
sub pignore creditore heredem
instituit eumque rogaverit re
stituere hereditatem filie sue, id est
testatoris. cum nollet adire
ut suspectam coactus iussu
pretoris adiit et restituit. cum pre
tore pignoris non invenirent
desiderabat remitti sibi iure
dominii ut possideret. id est adita
hereditatis quidem confusa obli
gatio est. videamus autem ne et
pignus liberatum sit. sublata nam-
que obligatione sive possidet
creditor utique heres suum non possidet.

videamus de effectu rei. et si
possidet nulla actione a fideicom-
missario conveniri potest nec pigno
raticia quoniam hereditaria est ac-
tio nec fideicommissaria quoniam minus
restituisse recte petitur. quid ergo
veniret? similiter pignus si
recessisset possidet cum eam rem
creditor. sed et fideicommissarius
rem teneat. et hic utilis actio
tenebit, non est enim non esse solu-
tam pecuniam quemadmodum
diximus cum amissa est actio
per exceptionem. Igitur non tantum
retentio sed et petitio pignoris
nomine competit et solutum non
petetur. remanet ergo propter pi-
gnus naturalis obligatio. Interim
autem ita neque non putamus compel-
lendum adire nisi prius de
indemnitate esset ei cautum vel
soluta pecunia esset. nam neque
deluctio heres scriptus agit.
quod forte legatum accepit. si heres
non exiit. id est videndum est non
esse cogendum adire nisi si lega-
to prestito ubi quidem po-
tius dicit nec esse cogendum
heredem adire quoniam modo contra
voluntatem defuncti legato
heredis non adisset ipsius vo-
luntatem posuit aditionem. sed cum te-
stator alterutrum dederit neque
utrumque ei prestamus. Ea que
dote dabat pacta erat cum
marito ut mortua se in matri-
monio matri eius dotis

[illegible gloss, top margin]

pars retineretur: sed eo nomine satis
placuisse, quod mater posita in mor-
tis condicione et matrem et maritum
suum heredes fecerit, et a matre
petierat ut hereditatem ei
non restitueret. Iudex adi-
tus de hereditate dividen-
da partem totius quod ceciderit pac-
to, pro parte mariti adiudi-
caverit: quaerebatur an
eadem portio ex causa fideicommissi prae-
standa sit. Quod non esse restituen-
dum puto, quia non quasi heres, sed quasi
maritus ex pacto accepit: nec ce-
cisse de hereditate videtur, sed errore ex
pacto eam habuit.

Item Papinianus. Patronus ex debita por-
tione heres institutus, sextam partem
restituere rogatus si restituerit,
non transeunt ex Trebelliano ac-
tiones, quia non fuit debitum quod re-
stituit, nisi per errorem faciat
et repetetur.

Item Paulus respondit his verbis:
Sempronii heredes, te non scripsisse
fratri nostro pro infirmitate, ideoque ei
dari volo tantum quantum super virili
hereditatis competeret. Intellegi quae-
magis quantitatem quam portionem
hereditatis relictam: sic accipi-
endum quantum in datam virilem
ac restituendam sensisse.

Scaevola. Filia petiit ut si li-
beris superstitibus moreretur, pre-
cius quadam ex bonis patris
perceptis: quod si sine liberis

unicuique fratri restitueret, atque
videtur defuncta ea in matrimo-
nio, superstite filia a non here-
de ... hereditatis eius quoque
quod totius nomine datum erat pro-
restituere debere. Idem quaesitum,
te fuisset ... hereditatem
... quae restituenda est ... sic
... totius aliquid debitum
fuisset, eius ... habendum.

Titium pro eo, cui pecuniam le-
gaverat, accepit ... a Sempronio
mandaverat eius usuras. An
in pro parte voluit tenere ad
vicesimum annum plenum? ... in
... a Lucio ... fideicommissarium si
singulis ... recipere; resti-
tuere Sempronio ... sepnaeque
sit ... defuncto a Lucio ...
annum xx. ... substitutum fideicommissa-
rium filii; parte possit. ... in
... sustinere quae ... Lucius
... xx. annum impleret. ... quae
proponeretur, posse.

Gaius. Facta in fideicommissarium
restitutione, statim omnes res in
bonis fiunt eius cui restituta est
hereditas, etsi nondum earum nactus
fuerit possessionem. Si vero quis ex heredi-
tate sibi id quod ab herede ... pla-
citus fit, ... ex senatusconsulto agenti
restituta fuerit hereditas, constat
nihilominus transferri actiones.
Hoc ita est si is cum quo actum est
restituat hereditatem; si vero ob
id quod non restituerit, existima-

[illegible gloss]

tione hereditatis contemplatione fu|erit, remanent actiones heredita|rie apud eum qui contemplatus | sit, actor autem quantitatem con|sequetur. ¶ Si heres scriptus resti|tuerit hereditatem, et postea here|ditatem et postea de hereditate | controversiam passus, fuerit autem iniu|ria iudicis victus, durant actiones | constitute in fideicommissarium semel | translate. ¶ Si quis maio|re parte retenta rogatus | est, in eam partem que excedit non | transferuntur actiones. Sed cum ac|cepta aliqua re aut summa | rogatus sit heres restituere, o|missa retentione totam hereditatem | restituerint, recte dicitur transf|erri actiones. ¶ Si heres ante re|stitutam hereditatem suum heredi|tarium heredem ab aliquo institutum | iussit adire hereditatem, negat | Iulianus debere hanc hereditatem | restitui. quia et heredem non esse | aliud est enim dicendum si que|ri illud est non sicut fideicommisso re|stituere heres rogatus sit heredi|tatem alterius subsecutum est et | hereditatem restituere cogitur si|cut et testimonium prebatorum fuerit | ab herede approbatum contemplatione | sui, suum esse herede instituitum. ¶ Rescripto divi Antonii signi|ficatur ut si quis accepta | certa pecunia que quartam | hereditatis continet rogatus sit re|stituere hereditatem, tardius | detur pecunia sine usuris ei | dari debet. quia quanto tardius | quis pecuniam dat tanto tar|dius ad fideicommissum per|ueniunt, et medio tempore fructus | perdidit. quamobrem si ante dati | pecuniam tenuit hereditatem, fru|ctus quos percepit restituere | heredi eum oportere. item est si quis | ita heredis fidei commiserit: rogo te | Titius ut [illegible] restituas | ei hereditatem meam. ¶ Si sub | conditione heres institutus est, qui su|specta sibi hereditatem esse dicat, | sive difficultatem, sive turpitu|dinem illius habet conditio, nec impe|dimentum aliquod iubentibus est, | parere conditioni et adire et ita | restituere. sed si turpis aut di|fficilis sit conditio, apte iniq|uum est cogi eum explere eam alte|rius gratia, sed remitti eam ab | initio iussum est. plus est tribui a pre|tore ei qui fideicommissum petit quam testa|tor voluit, absurdum est enim, cum | quia autem testator non expleta sit | conditione scriptum heredem ad | hereditatem venire, nec per hunc | illi voluit restitui hereditatem. ¶ Si [illegible] pecunia | conditione ascripta est heredi, data | pecunia a [illegible] is qui per|sequitur fideicommissum, ut [illegible] here|ditate impleta conditione possit | adire et restituere. quod si condic|tio ascripta est [illegible] quam pretor | remittit, sufficit edictum, ut | Iulianus ait, eatenus iubendus | est ut constituat pretor his actioni|bus [illegible] petat. bo. pos. [illegible] | ta, ut nactus actiones [illegible] | stituta ab hereditate transferat | eas [illegible] ex senatusconsulto. Sed eius nomine here|di conditio est quam pretor exigit | recte quidem facturus est.

aut. bo. da. l. i. con. campleti.

necessitas instituendi [illegible] actiones remittitur. hereditatis [illegible] rigore [illegible]

a ¶ Si cum suspecta legatarios et singularem [illegible] ¶ cogitare [illegible] suo quod faciet [illegible] falcidie relictis ab herede non quam heres non detraxerit [illegible] uolunt totum restitui [illegible] neuter [illegible] adire suspectam [illegible] de relictis a se nullo modo detrahitur [illegible]

a ¶ Si quis pro ne [illegible] in eo instituto [illegible] non uult succedere [illegible] uel ab intestato succedere [illegible] emancipatus uel cognatus [illegible] rogari in codicillis [illegible] b ¶ Cauit per [illegible]

fieri expleuit. nichil enim mali est honestis hominibus nomen assumere. Si enim infamosis et turpibus nominibus condicionem hanc exigi pretor. Sed tamen si recusasset nomen ferre, remittenda est ei condicio: ut ualeat autem remittente utiles actiones. aut uel potius fingendi tamen actiones transferunt eas ex senatusconsulto.

¶ Si ei cui suspecta uidetur hereditas, postulantibus iussu pretoris adierit et restituerit, non retinet legis falcidie beneficio ad usus suos legatarios. siue quoque hac lege uti poterit, ea quatenus uti poterit, sumat. ei si quid preterea amplius alicui preterea relictum sit. id quod a legatariis relictum non uenit imputatur eius legis. Sed certe secus uidetur.

¶ Si Titius rogatus sit hereditatem Meuio restituere, Meuius scio certam pecuniam; et Titius quarte retinende beneficio ad usus suos Meuium usurus fuit. nec tamen scribit Meuium quoque scio eo minus equum esse preterea ne ipse de suo dampnum sentiat.

¶ Iulianus autem: si liberos instituerit tutor rogatus sit restituere. substitutus Meuius, cum institutus esse dicat suspectam sibi hereditatem esse dicat, desiderante Titio iubendum eum adire et restituere.

¶ Si quis uel potius fideicommissum de hereditate restituenda [illegible] passus fuerit diei uel potius agnoscende tempus, tamen aut propter tempus quo is cui restitui debebit hereditas aliquid

esse non potuit adire pretorem, et postulare ut petita bonorum possessione restituatur sibi hereditas [illegible] debebit [illegible] tempus bonorum possessionis ad mittendum [illegible] fideicommissi.

¶ Admonendi autem sumus, qui soluendo non sit Titius heres institutus, sed liber esse iussus [illegible] rogatus est Titium hereditatem restituere [illegible] hereditatem adire cogatur. [illegible] Titius dicit hereditatem non tam post libertatem suo [illegible] qui instituere creditorum [illegible] Titius locuples sit [illegible] nec hereditas ei restitui potest. Sed hec sententia legis dicendum est [illegible] heredum ac suus [illegible] solus [illegible] hiis scriptus esset nec Titius heres esset.

Mecianus. ¶ Si cui pupilli sine tutoris auctoritate pecunia credita erat restituta et eo senatusconsulto [illegible] fuit hereditas [illegible] non compelli quod filius post restitutionem soluat [illegible] non ob illud quia quod ab eo [illegible] naturalis obligatio translata in [illegible] si [illegible] restituta sit hereditas cui pupillo sine tutoris auctoritate credidit si soluit [illegible] pupillus non repetit. At si heredi soluit, repetitio non [illegible] restituturus [illegible] [illegible] quamuis [illegible] heres sit institutum [illegible] esse dicit ei restitui hereditatem

¶ Si cuius restituta [illegible] ab eo quod pupillo erat [illegible] directo quod non potuit [illegible]

[Marginal and interlinear gloss in smaller script, largely illegible: "Si cum suspecta legatarios et singulares" ... "b ¶ Legis falcidie" ... "c ¶ Substitutus" ... "d ¶ Certam pecuniam" ... "a ¶ Iulianus testator" ... "b ¶ Cum repetere" ... "c ¶ Titius precius" ... "d ¶ Post restitutionem hereditatis in facta" ... "e ¶ Soluat" ... "f ¶ Cum ob aliud" ... "n ¶ Esset" ... "o ¶ Credidit" ... [illegible]]

restitutio ... reperitur ... pupillo ... restitutione reperiri ... [illegible]

a. Necessarius in hereditate ... ut heres ... quo ad postulatum ... Trebellianum restitutione ... ut heres ... [illegible]

desiderent liberi heredis quibus resti-
tui rogati sunt, quia aequum est necessitatem
heredes fideicommissi hereditatis
restitui erit gratia dictorum parte
re erunt compellendi. Si quis ro-
gatus restituere hereditatem de-
cesserit antequam eam restituat, liberis
eius potius hereditatem restitui
hereditarii ... Trebelliano senatus-
consulto actiones ... heres ... heredes
des extitisset ... unius quis
quae per partem ... actiones
... capite ...
parte ...
sed si plures heredes extiterint et
rogatus est restituere hereditatem
si quam restituerit ...
vel cum ... restituant ...
plures heredes extiterint ... re-
stituunt ... parte ex Trebelliano senatus-
consulto ... Si patronus
ex parte debita heres institutus ro-
gatus fuerit ex libertis exheredatis
... liberti restituere, si sua
sponte adierit, Falcidiae locus erit;
si coactus, in solidum transibunt in
eos actiones ex Trebelliano senatusconsulto.

Servo ... domino vel ig-
norante non recte restituetur
hereditas, sed si postea ratum habuerit
confirmabitur restitutio, verum
ipsi domino acquirentur actiones
quae hereditariae ... similis est
haec restitutio ...
... dictum est ... ratihabitio ...
sequi potuit ...
est quod ad propinquum ... pro do-
mino, in suo quibus restituere

hereditatem ... senatusconsultum ...
suo ... At qui in bonorum ...
vel in adeunda hereditate consensus
est necessarius. Itaque si qui suspe-
cti dicentur hereditatem, postulante
eo ... compellendi erunt adire here-
ditatem et restituere. Si testator ro-
gaverit heredem ut restituat heredi-
tatem mulieri sine nupserit, di-
cendum erit compellendum heredem, si su-
spectam dicat hereditatem, adire
et restituere eam mulieri, et si nup-
serit ... quoque conditionem
... similiter
non ... non pos-
sunt ... sententia ...
... his quorum interest ...
restitui sub his conditionibus
heres rogatus est restituere heredita-
tem. Cum praetor cognitionem per-
... ambitiose iuberet he-
reditatem ... fideicommissum
... publice ... restitui ...
iudicium ... auctoritate. Si
pupillo infanti restituere he-
reditatem ... modum ...
... possit difficile est ...
... periculo pupilli
adire hereditatem Trebelliano
senatusconsulto ... futurus ... pu-
pillus ...
possit ... aliquamdiu
circa ... possit
...
... possint ... sig-
nificare ... periculo hereditatem
adire ... absentes
... non dubito

... de ... si quis ... necessario ...

... mandato ...

... pupillo tutore ...

... volente ...

...

quod rogatus sit si sponte adierit et suo eius ipsi pupillo tutore auc-
tore restituet hereditas. Sed idem in eo quod fari non potest non magis
ea res impediet quod in tutore puberi volenti sibi restituere here-
ditatem. Sed et heres recusans adire hereditatem

Quod ita sit... [illegible] ... gamus erat coheres suus alius ... [illegible]

[illegible gloss]

omnimodo subveniendum ei. eodemque
similitudine iuris ... causis
hereditas restituenda est. sive enim
heres institutus est: non dubie pu-
pillus licet tutore auctore gerere pos-
se videtur: sive debeat pupillus agi
tur etiam praeter tutorem: potest id
esse ut heres compelli per tutorem posse a-
dire et restituere hereditatem. quo
exemplo minus quicquid in il-
lege ... [illegible] ... conti-
nuatur. Et si legis ... ab herede
dicere ... [illegible] ...
eas ... non dubitamus
intelligi ... restituere ... est
et si iussu meo ... tibi vel
ego ex fideicommisso ... quia
recte eas ... vel ... voluit ...
...vel ... voluerit.

Iul. Qui ita institutus est:
si codicillis eius adierit ... lege
falcidia ... si coheres eius ...
adierit ... non ... coactus adie-
rit hereditatem. Ceterum absentis
procuratorem ... posse re-
stitui hereditatem ex hoc senatus consulto
nulli ... si ei caveat de rato,
... absentis vo-
luntas est. Sed dicendum est ut heres
qui suspectam dicit hereditatem non
sit compellendus adire: si certum
sit an ... fideicommissarius ... eius ...
atur. propter fragilitatem cautionis
quia si sponte adierit hereditatem,
non ... capiet ... actiones ...
... Si ... in suo
hereditario ... per suum here-
dem ... actio competit. non

... [illegible] ... legatus ... legatarius ... potius ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... legatarius ...
... [illegible] ...

... [illegible] ... actio
... fideicommissaria ... cum ...
... quae ... ipsum ...
tunc. 1. Si legatus Romae ...
... adire hereditatem et restitu-
ere cogetur Romae ... pati
fideicommissarius ... quamvis heres
non ... tantum ... ei
velle ... ex fideicommissariis
... est ... sponte
... adire et restituere ... here-
ditatem ... fideicommissarius
... fideicommissarius ... retineat.
... cum heres ... ipse
... oportet ... in fi-
deicommissarium ... vel ... com-
... maior ... restituitur
hereditas ...

Paul. Si postulaverit ... suspe-
ctam hereditatem, ... praetoris ad-
eris, ... ego postea ... restitui
... heres ... hoc si
... non ... verebi-
tur ... praetore ... in me
tetur ... si hereditatem ... pisse.
... fideicommis-
sarius ... periculum ... hereditati
te suspectam ... restitu-
... remoto fideicommisso
liberum tibi fuerit nolenti adi-
re hereditatem ... talio
... ego nihil ...
... recepi ... here-
ditatem ... postulante
hac ... compellere ... adi-
re ... potuerit ... filius
... heres patri ...

[illegible]

tre hereditatem non restituere cum suo
et creditorum fraudem contraxisset filius
inuitus: cui quia suspecta erat heredi-
tas et tota restituta erat m. … fi-
deicommissi locus esset.
quibus patris eius creditoribus mis
sis creditores eius ex ea hereditate
ferre potuerunt non forte propri
creditores filii audiri debeant.
si postulant ut dimissis prio-
ribus eius hereditatem sibi primum
tradi. Creditoris cum suspectam
hereditatem sibi heres dixisset resti-
tuit ei qui solutionem accipere non
posset. intercessit eo quod accipere non
posset. dicendum est constare sibi illi
donationis diei heres defen-
dit.

Item. Si heres ab eo qui est mo
recitur solutio non fuit. rogatus
hereditatem restituere suspectam
sibi dicat quibus non qui hodie
coactus hereditatem restituere
possit. si sua sponte adiret
ex senatusconsulto restituturus est quam
uis cum summa aut certum corpus
per fideicommissum; ab eo qui solu-
tionem fuit datum est primum non debetur
atque si legatum esset eo est cum legi
tariis superiore. hereditas inter fun
gitur cui fideicommissum relictum est. Si
totam hereditatem rogatus quis
ut restitueret eam sponte adierit
et sine deductione quartae partis
restituerit. difficile quaeritur condic-
tionis pignoratitia; magis non excepta
dictio. cum se fecisse … si plu
ris per errorem de quarta non reti

nuisse recuperare eam potest.
Nec. Decuriatem priorum uel mi-
gis prior uel creditor ex causa his
cum restituisset hereditatem non debet.
Qui in modo dotis cum heredi opor-
teret. si quando ex his euictum esset.
Post. Si heres institutus titio ro
gatus fuerit restituere heredita
tem. et titius institutus heredi post
tempus sufficienti defecerit actiones
hereditatis. Si heres ex fideicommisso suam
hereditatem restituerit alienauit
quod ex hereditate eam fuit uendi
tum; manumisisset. aut rupit
quod uel fregit uel ussit. non o
portet in eum ulla ciuilis actio resti
tuta postea hereditate ex trebel
liano senatusconsulto. sed ex fideicommisso in
eum erit hoc quod recipietur persequen-
dum. Si uero post restitutam
hereditatem heres eorum quid ammi-
serit dicendum est lege aquilia
cum eo agi posse. si forte seruum
hereditarium aut uulnerauit
aut occidit sicut pretoris actio in
hereditate relicta fuit. tunc quod heres
cepit antequam restitueret hereditatem
potuit. imputabitur ei cui re-
stituta fuit.

Nec tamen. Omnes qui de hereditate deli-
berant conditionem eorum qui suo periculo
uelit adire hereditatem cogantur
adire si non statim restituere. sed uero
pleto tempore deliberationis si exprouit
sibi obtinerent hereditatem: sentiat
commodum testatoris conuertere quo si
sponte adisset restitutam ei ex
honorentur actionibus hereditariis.

1 a Heres ex filio ... b Cum supra ... fideicommisso ...
c Retinenda ... restitutionem ... electus ...

Post Heres precepto fundo rogatus fuerat restituere hereditatem. fundus [alienus] erat. an ideo ancillam ... utrum an non omnimodo preter fundum hereditatem fundum esse noluit restitutor, an ita demum si ipsi ... esset: sibi [in dubio] sumptus placet; idque estimatio eius retinenda est.

Marcellus. Si heres pecuniam hereditariam credidit et in eam pignora accepit, actiones non competunt ei cui restituta fuerit hereditas adversus ipsum pignora; sed aliqua dubitatio remanebit si in eum contractum quo creditum fuerit is prius heres, antequam restitueret hereditatem, pignus acceperit. sed nec si quidem ipse admittetur ex fideicommisso, tamen adversus heredem habet actionem, ut ei cedant pignoris commodo actionem cum ex Trebelliano senatusconsulto restituit hereditatis: fructus quas mutuo pro bonis heredis testatoris habuit, nihilominus valent.

Paulus. Qui filium et filiam habebat, testamentum fecit et ad filiam sua ita cavetur: donec liberi tibi sint, pro numero ... fideicommisso. ex hac scriptura dicitur quod pro hoc quod prohibuisset eam testari et petisset ut fratri suo heredem faceret: sic enim accipiendam eam scripturam, ac si hereditatem suam rogata sit eam restituere. Sabinus Antonius impuberem filium Antoninum et filiam Valerianam heredes instituit et a Valeriana quasdam res filie reliquit, quod reliquam omnem hereditatem filio Antonino cum ad annum vicesimum etatis pervenisset, voluit restitui, quod si ante vicesimum annum decessisset, filie eam hereditatem honeste restitui precepit. mater intestata decessit ... legitimus heredibus relictis. postea filius annum agens plenum nonum decimum et ingressus vicesimum, nondum eo expleto decessit: filia hec fratris Valeriana relicta a qua a matre fideicommissum ex testamento patris portionem hereditatis petebat et a possessore obtinuit: tutores Valerie filie Antonini egestatem eius preterea habitare ... tabat. divus Adrianus constituit in qua questione tum administranda municipalia iussit, cum annum quis ingressus esset, pro impleto numerari. ipse autem motus equitate rei et verba testamenti "ad annum vicesimum etatis" eius scire se dicet ad vicesimum annum excusationem a tutela eum, qui septuagesimum annum etatis ingressus fuisset: nobis et legis et lex et argumenta preferentibus et aliaque da; et petitrice pronuntiavit.

Scevola. Epistula ad heredem, filium meum, verba scripsit Titius Cornelius heredi suo salutem. a te peto Corneli, quoniam a te dicto volui ... matris mee ... per sepulchri curatoris quoddam; mea omnia fortuna autem sic et totius pro hac ...

1 Si heres ista pignora ...

quod pater ... quis remanet pignus.

[illegible]

meis apud te ex sententia uti red-
das restitutas Gaio Seio vivente
qui auctor(?) quesitum est cum Sempronius
in iure restitutus sit ab imperatore
a quo fuerit deportatus, et ad-
ierit hereditatem, an is quoque
rogatus sit ut ex sua portione re-
stitueret hereditatem. Respondit Sempronium
quidem non pro sua portione rogatum, coheredem
autem eius de tertia parte portionem
maternam deficienti restituere
facere Seio. Mulier heredes in-
stituit et fideicommisit ut retenta
quarta parte reliquas partes restitueret
[illegible] quoniam sic fideicommisit
in hec verba: rogo te ut ea que ad te ex
bonis meis pervenerint facias perve-
nire ad filium tuum. Quesitum est an
hoc fideicommissum restitui debeat.

Idem. Seius, si pater filium suum
impuberem, quasi scripsit heredem eique
codicillis substituit, deinde filius
impubes decessit; substitutio in-
utilis sit quia codicillis hereditas
dari non potest. Admitti potest tamen benigna
interpretatione placuit ut frater qui
ab intestato pupillo successit
substitutus ex fideicommisso obligetur.
Quod si invicem fuerint substituti
in fideicommisso substitutione, voluntate
utroque eorum mortuo qui superfuit
totum accipiet.

Idem. Heredibus institutis filiis
utriusque sexus singulos rogavit
ut qui sine liberis decederet partem
suam hereditatis sorori vel fratri
restitueret, aut si frater sororve superstes
esset, matri sue [illegible]

[illegible]

et usque liberi eorum hoc fideicommis-
so invicem; nolo te enim ex bonis liberis
coniunctis(?). Quesitum est, si quis
ex filiis duos filios pervenit(?) cu-
ius superstites non reliquerit,
an heredes sui fideicommissi debe-
ant. Respondit ea que proponerentur
in dicto fideicommissi honore liberorum.

Titius nepotes ex filia et fi-
nosa(?) filiam suam heredes institu-
it et fideicommisit filie ut si sine
liberis decessisset, pro certa parte per-
veniret ad coheredes eius; filiam postea
Titius in matrimonio collocavit,
et vivente filia post mortem patris
quesitum est de facta furiosa, sup-
erstite ex huiusmodi coniunctione, parte
filie in fideicommissum ad cohere-
des pertineret. Respondit cum filia reliquisset
secundum ea que proponerentur fideicommissum non
deberi. Claudius: nam et si matrimonium
movit cum furiosa non fuit, sit tamen
finem eiusmodi conditionis.

Idem. Lucius Titius intestato
moriturus cum haberet uxorem ex
ea filiam emancipatam, codicillos hec
verba inscripsit(?) pertinet autem hic co-
dicillos ad uxorem et filiam, itaque:
rogo quisquis aut es ego relinquo
ro aut vos ipsi heredes esse nobis
sit quod si ego rogarem vos pervenit(?)
pietate facturos. Filia intestati patris
bonorum possessionem accepit. Quesitum est an aliquam
pro hereditatis Lucii Titii ex causa fi-
deicommissi filia matri debeat. Respondit secundum
ea que proponerentur debere mediam;
si uxor parata sit in eadem bonis filie conferre.
Coheredes duo filiis heredes

[illegible]

relinqueretur a coheredes; testamento ita
cavit: fidei autem heredum meorum com-
mitto, uti omnis summa quae ex ea re sit de-
posita sine usuris apud Gaium Seium;
et Lucium Titium quique eius filii curatores
tutores sive mei decurionum (?) in
aliis remotis, hisque restituatur ne-
potibus meis pariterque, cum ad
annos xxv pervenerint; at
si unus ex omnibus, quaero an fideicom-
missum petere a Seio heredibus in-
testatis decesso (?) liceat. Re-
spondit: ea quae ponerentur, Lucium Titium
et Gaium Seium, si fideicommissum petere
non possent, heredes sepositione
ut fructus evenerunt. Seium
non exercuisse (?): Stichum cum ...
vis filium autem Nasile (?), melius ex
uncia a fideicommissi Seio ut Sti-
chum manumittat ... in hec verba.
a te peto Sei, ut Stichum manu-
mittas ... facere, et eo
die illius in causa uncia ex qua fe-
cisti Stichum heredem; si quis Seius co-
heres ... mortuus ante meum mortem fuerit,
meum restitui volo. ... et filiae
rapiatur; tu quaeso, quae pervene-
nit ex hereditate mea, Sticho fi-
lio mortem ... quae, ut facere
fideicommissi committere, si quidem ..., sive
adierit hereditatem, ... et propter quod pu-
tasset Stichum manumittere
an uncia in hereditatis ex qua
heres Stichus institutus est Sticho
manumisso restitui debeat.
Respondit: non proponi servum rogatum unciam
ei restituere; ... quaesitum est
si aliquam ... sua Seius con-

uncia heres ex qua Stichus in-
stitutus est, ... velut ex incertis
uncia ... sit fideicommissi ... Sti-
tus autem heres sola; uncia ex qua
Stichus institutus est, ... ,
deducto ex quo ipse Maevius in-
stitutus est, ... Sticho restitui
debeat. Respondit ... quod
ad Maevium quoniam pervenisset
restitutio, ... Pater
puerum et puellam heredes insti-
tuit ex ... substituit ei-
nem heres ceteris pro ... substituit.
Substitutus ... substituit his
... Substituto heredi ... uncia
substitutus ... filiorum fideicommissum
restituit ... super ... sine
liberis intra annum xxx moreretur
hereditatem quos heredes substituit
restitueret. Filius intra ... v
superviveret annum sine libe-
ris decessit. Quaesitum est an ex substitu-
tis uno defuncto filium pater ...
ad ceteros substitutus qui supervi-
venerit pervenit ... per liberis.
... pro hereditariis portionibus quibus
sunt substituti pertinet. Respondit: ...
quens ... pluris ... substitu-
ti ... fideicommissum: pater ...
ma filium heredem instituit ex ...
... tu filia ex qua ...
te ... filium ... cuius
fideicommissi ... libertatis ...
filii ... xx annum sine
liberis moriens, quaero ex ...
hereditate mea ... pervenit ...
... restitutus ... quaesitum est an
septimo filio ... in ...

tur. a. e. rel. y. l. s. quatuor. si servus sine mandato i cautsset ... tenet ... in culpa. ut solo qui ... mur. ut. s. e. mulier. e. si cui. l. dotem. ... ff.

a. Fuerit. ... valuit ... debitum ... p ... dia quia tamen moneta ... restituenda.

donare ... tamen ... ex ... quem ... l. si vero ... a. l. est ... ff ... et ... ffe ... ut ... filius vel nepotem ... quos ... generando ... ut quos des ... tres rogat ut se diligant. ii dico quod ... restituat.

fimū ā nūs sine liberis decesse-
rit ... [illegible]
... [illegible] ... pacto.
an ... [illegible]
... Titia testamento [illegible]
... [illegible] ... meus
rogatum ... voluit ... eius
... mandatum
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... restitu-
... [illegible] ... post eius non
teneatur. Claudius. Scaevola re-
spondit oportere quod eo plus fundus
fuerit quam ... [illegible]
... Gaius Seius ... [illegible] ...
Titia ex quadrante ... ex re-
liquis portionibus heredibus institu-
tis. ita cavit. fidei autem tuae commit-
to Gaius Seius ... Titia ut
post obitum tuum heredibus resti-
tuas ... semisse
patrimonii ... portionis eius que
... cum ... heredi-
tate adierit ... postea Gaius Seius
defunctus sit Lucia Titia herede
instituta ... Lucia Titia pro di-
midia ... semissis quam rogatus
erat Gaius Seius restituere ... et
... post suam ... mortem
... omissi ... [illegible]
... restituere ... Lucia
... Titia ... [illegible] ... pro di-
midia semissis ... restituat
Cum filia sua ... sepulchrum ...
... [illegible] ...
... filio meo ... [illegible]

quo quod ... [illegible]
... [illegible]
... communicasse quesitum ...
omnes ... filia ... heredi
... [illegible] ... quesitum est
... quod ... nullus
... [illegible] ... cum ... ex
fideicommisso ... [illegible]
... [illegible]
... post mortem eius ...
fideicommissi ... [illegible]
autem ... [illegible]
... [illegible] ... fideicommissi.
... filio ... [illegible]
ad ... [illegible]
restitueretur ... ille qui heres ex
... [illegible] ... et post
mortem suum restitue mulieri sue
... fideicommisso ... [illegible]
mulier ... [illegible]
... [illegible] Claudius
... [illegible]
... restituere ... [illegible]
... [illegible] ... mulieris
... suum non ... restituere.
que ... [illegible]
... [illegible] ... filio ... aut
... [illegible] ...
habebat filium ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... eiusque fideicommissi
... Titius ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... restituat Gaio Seio filio ...
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... eius ... [illegible]

... [illegible]
a. Cum ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

... [illegible]
b. ... [illegible] ... emancipati.
... [illegible]
b. ... [illegible] ... nepos. ... Excessit ...
c. ... [illegible]
a. ... [illegible]
... [illegible]
c. ... [illegible] ... Testamentum ... [illegible]

restituere. ut quesitum si detrahatur ut ·1·s·e·l·1· & in · ne iactis ·1· l· eius se ·
in fi. in si · i caelis · ut eisdem · le · no · facite · ad · l · fal · l · ler · fal · &
...·1 · del · 1 · filius · fu · & ap · 18 · e · in si · & ff · in si · pro etiam del
legis · fi · ut p · rata committitur · fiet eius · ab uxore relictum · p
qui a est committitur · de relictum quod posset dici si bonus esset in
[illegible]

cum heredibus meis committo. Pater e-
mancipavit filium nepotem autem in
sua [?] substitute filio decessit. que-
situm est an priore parte scripture
universa hereditas matris ex causa
fideicommissi debeatur filio, et illa
sequentia verba 'item ut x. un-
tias filius, nepos autem duas habe-
bunt ex voluntate mea' defuncte
intra tempus locum haberent fidei si die
fideicommissi cedente filius et ne-
pos eorum inter nati essent. cum autem
non supervixerit, ad eum fideicommissi
nepotis sequentes scriptura cesset.
Respondit secundum ea que proponerentur ostenderetur
x. duntaxat unciarum filio datas.

Heres institutus uxori rogatus
tum totam hereditatem restituere testa-
tur quarta retenta. Quesitum est
cum uxor tertiam partem hereditatis pre-
senti die et reliquam post tempus alii
rogata a testatore fuisset restitu-
ere, an id quod heres ei retinuisset quar-
te nomine an restituendo fideicommis-
so imputare possit. Respondit quatenus
cepisset ei fideicommisso obstrictam.

Heredum fideicommisit ut quod ex
parte eorum hereditatis pervenit
ad eos id redderent Gaio Meuio
alumpno testatoris cum fuerit an-
norum [...] et subiungit verba 'interim
tum ex reditu paupertatis que
ad vos pervenit alatis cum ex usuris
pro quantitate nummorum redac-
tis heredem plus eidem alumpno
meo homine collactaneum et nutri-
torem qui cum artificio suo
mercede data alere poterit.'
Quesitum est cum alumnum multo minorem

perficiunt heredes scripti quod usi-
sume reddere oportebit ante
fiducias prestare oportebit debeant to-
tius temporis an ex die quo xxv. annos
explesset et cum fuerit legatum ei spe-
cialiter ex mercede ab alienatur sta-
tim venit cum usuram inde ex tempore
usurarum prestare debebit. Respondit secundum ea que
proponerentur testatorem videri
omnium reditum in mercede fuerit testi
tuendum sensisse. Pluribus heredibus
institutis quibus liberis
tribus ex dodrante et ceteris sin-
gulis pro parte quarta dixit et ab his par-
tis nec alienarent aut qui
vivat superstitibus solidum esset sin-
gulis obtineret. Deinde unum ex liberis
fideicommisit ut quod ad eum ex he-
reditate bonis ve pervenisset ex dodrante
ex ea parte et alieno et legatis
sibi xx. aureis restitueret Titio.
Quesitum est an ex parte tertia sin-
gulis perlegatam cum deducere debe-
ret. Respondit secundum ea que proponerentur
non debere testi restituere perceptio-
nem cum ipse testator et legata extra
partem noluisset. Maritus uxore
instituta herede ex parte tertia et
pluribus ei fideicommissis datis a
coherede quoque prelegavit his verbis
'seie uxori mee dari volo a filiis
meis summam in totis eius que in
pro illata est cum se quoque uxo-
ris fideicommisit ut partem hereditatis
et quecumque ei legasset post mor-
tem suam filio Titio communi re-
stitueret. Quesitum est an summam
totis eius in certam legatam extra
fideicommisso filio suo restituere

[Gloss:]
-a Heredum ex reditum · al · reficitur · al · reditum ius est · id est de parte hereditatis · i · ex eo ex re ·
-b Cum in more ... ex hereditate parte hereditatis ·
-c Hoc amplius · hoc ... ut ... ·
-d Curatorem sub presentia ... relinquo ... die quo ad ... illis eos legatos non quo ad ... al' possent heredes ... ancilla natus ut ... hunc pro ...
-e Redacte · ex ... parte hereditatis ·
-f Explesset · ... heredes sit in mora ex ...
-g Legati · ad ...
-h Venerit · ab herede ·
-i Restituenda · hoc ... quod dixit ... pervenit ... facit ... ·
-k Pluribus eisdem ... · Cum ita ... ceteri ...

a ... ei quod prohibuit alienare · al' ... valeret prohibitio · ut · s · ... filius ... · -a Cum sub ... certis ... est premium ... liberi · -b Ceteris · sive heres ... tis sive coheredibus ... est ... quod ... ceteri ... alijs sunt legata ...
... · cum patre ... · tunc ... septimus ...
-g Rogatus · ... · -h Certi ... septimus · -i ...
-k ... · -l Executus · ... in ... ius · ... ·
... in iudicio ... hic ... ·
-m Heres eius posse · ergo a ... sic est ... quod ... · ...

[d]ebeat. Item non alias enim manifestum esse debitorem quemque restituendo a testatore sensisse, atque etiam sensisse. Hoc cum hoc fuerit approbatum, et cuius quoque pretium forte si nominis in quantitate que falcidie nomine remaneret fore quam in quantitate totius rogatus est restituere hereditatis Septicio. Cum esset Lucius Titius ex fundo quem fructus pignori acceperat vendidit et pretium pignoraticio iudicio a debitore conventus decessit herede relicto Sempronio et iudicio nondum finito hereditatem restituit Septicio. Quesitum est an iudicio nichilominus Sempronius ... debeat cum pateretur retinere vel caveri sibi id quod ex causa iudicati prestaturus esset. Respondit iudicii executionem nichilominus adversus heredem et post restitutam hereditatem mansisse. Heres eius qui post mortem suam rogatus erat universam hereditatem restituere minimam quantitatem quam solam in bonis fuisse dicebat his quibus fideicommissum debebatur restituit. Postea repertis instrumentis apparuit quadruplo amplius in hereditate fuisse. Quesitum est an in reliquum fideicommissi nomine conveniri possit. Respondit secundum ea que proponerentur, si non transactum esset, posse.

Item. Si pupillus patrui sui heres extitit et fideicommissam hereditatem patris restituit, mox abstinet paterna hereditate, optio conferenda est fideicommissario ... ut aut portionem quamque pupilli agnoscat aut a tota discedat. Aut omnino bona venditioni subiciantur et quod superfluum est pupillo fuerit. Et si in solidum bona venire non possunt, omnino actiones fideicommissario denegande erunt, et cum in potestate illius universitatis suscipere, et si quid plus erit pupillo fuerit.

Item. Matrem et avunculum et coheredes suos heredes scripsit Lucius Titius et eorum fidei commisit ut post mortem restituerent quod ex familiari testatoris superfuisset Septicio. Heredes non modicam partem bonorum testatoris consumpserunt et multos heredes reliquerunt, quibus decedentibus multa corpora que remanserunt ex bonis Lucii Titii Septicii filius possedit. Quesitum est an id quod Lucius Titius debuit matri et avunculo heredes eorum a Septicio petere possunt. Respondit non posse. Claudius: adita enim hereditate confusa obligatio, aut interciderit fideicommissi petitio, etiam tum equitas deficit, hisque multa ex hereditate consumpsisse proponuntur ex parte.

Paulus. Iulius Phebus testamento facto cum tres liberos heredes instituisset, Phebum et Heracliam ex eadem matre, Polliciam ex minore fecit ut accepto certo pretio hereditatem fratribus concederet ... qui exerceret matre extitit: si quis eorum heres sine liberis ... substituat Polliciam ...

[illegible]

si intra pubertatem decessisset. Scaevola.
Fecit quis Maevius a pientem continetur: si impubes obiisset, et si quis eorum sine liberis decesserit post mortem suam, exceptis bonis maternis eorum, invitis eis vel eis qui supererunt restitui. ... heres, soror mortua sine liberis fratrem suum Phoebum heredem instituit. Pollicetes fidei commissum petierat et optinuit apud ... appellatione facta cum solus Phebus egisset, iniquus est qui vel eis ubi ... filius compleretur, atque nunc duos illos tam substitutos esse, voluntas hec patris videbatur, quod exceptat eorum bona materna, que Pollicetes alia materna que Pollicetes aliam matrem, et quidem sine substitutione relinquebatur, cum esset fideicommissum erat, ut legata que ceterum ad intestato moriens Pollicetae filio suo restitueret.

Quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat. Rubrica.

Paulus.
Mortuo patre licet vivo pupillo, dies legatorum a substituto datorum cedit.

Item. Si purum sit usus fructus vel usus relictus vel habitatio legata, non cedit dies. ante aditam hereditatem cedit; in petitio ad heredem transit, itaque si ante diem sit usus fructus relictus.

Item. Nam cum heredem non transferat, frustra est si ante quis diem eius cedere dixerit.

Item. Si cum heres morietur legetur, conditionale legatum est.

tenuique vivo herede defunctus legatarius ad heredem non transfert. Sin vero cum ipse legatarius morietur ei legetur, certum est legatum ad heredem transmitti.

Item. Si post diem legati cedentem legatarius decesserit, ad heredem suum transfert legatum. Itaque si purum legatum sit, ex die mortis dies eius cedit. Si vero post diem sint legata relicta, simili modo atque in puris dies cedit. Si forte sub condicione fuit legatum, quod ad heredem non transit, nisi heredi dies non cedit. ut puta Stichus si post annum sit relictus, hic enim probamus simul. Sed si sub condicione sit legatum relictum, non prius dies legati cedit, quam condicio fuerit impleta. nec quidem si ea sit condicio que in potestate sit legatarii. Sed sic condicio fuit, quam pretermittitur, statim dies cedit. Item quecumque in impossibilium condicione que pro puro habetur legatum. Item si qua condicio sit que per legatarium non stat quominus impleatur, sed aut per heredem aut per extraneum personam iussus est parere condicioni, eius dies legati cedit, quoniam pro impleta habetur; ut puta si iussus sum heredi dare et ille accipere noluit. Sed si ita mihi legatum sit, si filiam uxoris mee duxero, nec illa nubere velit, dicendum erit diem legati cedere, quia per me non stat quominus parem condicioni, sed per illam non stat quominus impleatur

[illegible]

[illegible]

condicionibus certave diebus. Item his condicionibus probabitur legatum, quibus legatum non praestabatur.

Si cum dies legati cedere incipit, alieni quis iuris est, debetur his legatum, quorum iuri subiectus est. Et ideo si purum legatum fuerit et post diem legati cedentem liber factus est, apud dominum legatum relinquet. Quod si fuerit legatum sub condicione, aut si post mortem testatoris ante aditam hereditatem sui iuris efficiatur, sibi legatum adquiret.

Quod pure datum est, si sub condicione adimatur, quasi sub condicione legatum habetur. Ac sic dies eius suspenditur legati non expectanda; an cedat legati dies, [illegible] legatum diem [illegible] ne [illegible] ... alio possessione [illegible]. De [illegible] uxore [illegible] legatarius [illegible] gatum dictum est [illegible] condicio legi [illegible]. Eodem [illegible] quae [illegible] testamento [illegible] pupillus testo nunc [illegible].

Ut hereditas adita [illegible] legata [illegible] sibi [illegible] etenim [illegible] institutus [illegible] sive sub condicione sive pure institutus [illegible] legatarius secundus [illegible] heres institutus, quia potestatem [illegible].

similiter legatario non nocebit eo, quod dies legati cessit. Inter dictum [illegible] a substituto legatum sit relictum, quamdiu institutus deliberat, fungi(?) legatario non nocebit, si postea heres institutus repudiaverit [illegible] suum [illegible] Item tamen [illegible] est. Si ab impubere substituto legatum [illegible] legatarius [illegible] si impubere filius [illegible] pupillo [illegible] quamvis condicio sit expressa, quae in tacito magis est [illegible] legatarius [illegible] gatis [illegible] servo manumisso vel alicui filius legatarius est [illegible] legatum [illegible] dies non cedit.

Item. Iulianus libertis non prius competere quam adita hereditate [illegible] legati dies [illegible] quamvis utile fieret legatum [illegible] quam libertis [illegible] legatum [illegible] libertati [illegible].

Item. Si nuncupato filio familias [illegible] legatum sit, puto non acquiri domino vel patri legatum, [illegible] filius vel servus [illegible] [illegible].

[illegible]

Item annorum singulorum hereditatem dici non certum.

Item. Cum in annos singulos legetur, non unum legatum esse sed plura constat.

Item. Nec refert singulis annis an in singulos annos legetur, an in annum primum mille aurei, et in annos deinceps (?) singulos centum.

Item. Nec semel dies eius cedit, sed per singulos annos; sicut unius in initio cuiusque anni, anno finito, annuo cedit. Quod si fuerit alterius anni legatum, cessisse intelligitur, in omnibus quae in annos singulos relinquuntur: hoc probare intelligitur, ut in initio cuiusque anni heredi debeatur legati dies cedat, si vivat: in quo dies cedit post primum alterius anni. Sic liberis sibi eum acquirere. Item Celsus scribit quemcumque vel plurium legati dies ex die mortis cedit, ex quo et dicta est ex die hereditatis si forte post mortem multos adeatur. Annuum hereditas omnium annorum legati diei relinquitur, si aliquot annis sit legatum, non videtur ex initio cuiusque anni spectandum, nisi forte contra sit voluntas testatoris. In annuis praestationibus diversitas, quoniam legati non consultum dici praestationem voluisse eum vigere. Ad solutionem:

Si in habitatione aliquid vel in disciplina legetur, sic annuum vel quot annis, quibus diebus praesto debet habitatoris, vel mercedis disciplinae, hi sunt: et intelligitur legatum relictum voluntatis testatoris facta.

Item novissime Pomponius scribit nihil interesse utrum in annos singulos vel quot annis, an in singulos menses vel quot mensibus, an in singulos dies vel quot diebus legetur, tamen quo quotannis hinc sunt: ac certo primo anni annui legetur tot aurei, item ut dicendo sicut testator quem legatarius sit, sed anni quam vivere dicetur decessit, ad heredem suum legatum non transferri.

Si autem sic legatum non mittat quod secus cum legatarius post electionem decessit: decessit legatus non videbatur semel acquisitum.

Huiusmodi legatum fuit utrum simul factum sive non, si tamen tu dicas lego. Ad heredem non transit nisi alteri eius unius legatarius mortuo, quoniam cum ex qua debeatur, per contra semper quaeritur quod cum legato alterutrum fuit etiam omnino debebitur. Item tale legatum cum moretur heres dato, cum debitum intelligatur ad heredem legatarius non transit, sicut nobis decedat.

Item. Si usufructus aut decem utrum legatarius voluit sit legati, utrumque spectandum cum morte testatoris et aditione hereditatis, et morte praesenti ad die postea propositum. Quamvis enim electio sit legatarii, tamen nondum electionis locus esse potest, cum praeventur, aut nondum testatorem testatore hereditas nondum adita, nam quaeritur vel si post mortem testatoris legatarius decedat an ad heredem transferatur. Decem legatum Pomponius scribit post se dici decem transtulisse, quo mortuo legatario dies legati cedit argumentum per summa similiter.

fiet, si decessit, x. aut si per ... fundum heres meus dato, nam si ante quam quam purificetur (?) quod decessit, ad heredem suum x. transmittit. Item si quis legavit filio filii familias, ut ipsi potius deberetur legatum, melius ius ... pervenerit; transmittit enim cum eo que ei debebantur; sed si sub condicione fuit legatum, non transmittit, sed expectanda condicio est, ut acquiratur ei cuius iuris erit condicionis existentis tempore. Quod si sui iuris fuit eo tempore, sibi potius acquirit.

Item. Si ita certis liberis fideicommissum relictum, si morte patris sui iuris esse cepissent, effecti autem non mortalitate patris sed emancipatione patres familias constituti sunt, deberi eis fideicommissum nemo dubitavit. Diem quoque eius emancipatione cessisse, qui morte patris cederet.

Item. Quum ei legatum est die (?) ... quod ex Pamphila natum fuerit, heres meus dato, non ante dies legati eius cedet quam aliquid ex Pamphila natum fuerit, aut certum fuerit nasci non posse. Cum fructus legatus fuerit, aditur ... usufructus ab aliquo legatarius fuit et prior hereditatis eius qui usufructum legavit adita fuit, nulla ratio est cur dies legati cedere existimemus ante quam hereditas eius quoque ex qua filius legatarius erat adeatur, cum ... in presentia nullum emolumentum hereditati acquiratur, et si interim filius mortuus fuerit, legatum extinguatur, quia adita hereditate constitutum est ad eum

usufructus, cui filius legatus est pertinet. Quod si filius eius usufructus legatus fuit, dicendum est usufructus ipse legatarius non fuit; dicendum est usufructus ad hereditatem pertinere eo quod dies eius ante aditam hereditatem non cessit.

Item. Cum legato suo aliquid legatur, dies eius legati quod datur suo aliquid non mortis tempore, sed adita hereditate cedit. Enim non impedimento non est regula iuris quominus manumisso legatum debeatur, quia et si conditionis pater familias moreretur, incertum prodesse ei emolumentum legati et obligationem iuris occurrentem propter ... quod est. Hoc et quod queritur, ac si filio herede instituto patri legatum esset, quod constituere intelligitur, eo quod quamvis statim pater familias moriatur, post emancipationem adit hereditatem, ut patri legatum debeat.

Item. Is cui ita legatum est: si sine liberis ... liberos habuerit, si praegnantem uxorem relicta decessit, intelligitur expleta condicione decessisse, legatum valere, si tamen postumus natus vivus fuit.

Item. Quum sine praefinitione temporis legatum ita datum fuerat: uxori meae penum heres dato, si non ... condicionis ... dato, annuum legatum intelligitur et ... statim petere potest ... heres contra ... ut annua ... praestanda ... his libertis ... quod si ita scriptum est: singulis annis ... kalendas non ... dato, non efficitur ut duo legata sunt, sed ut ... legata.

[illegible]

sub condicione videntur, tametsi [illegible] conferri eorum an legatarius decesserit. Cum ab initio condicionem tamen est ei sub condicione legatum est, ad quem modum si sic [illegible] sub condicione legatum est ita et si heres institutio sub condicione, in pure legetur. Si a debitore qui sub condicione debet legatum est, agi quidem ex testamento statim potest, ut liberatio praestetur. Et si post testatoris mortem decesserit, ad heredem transmittit actionem, licet dicere [illegible] si non ipsi debitori, sed alii cuilibet similiter legatum est praestatur.

Marcellus. Sicut perfinitur annorum legatum fuit, ut a Titio tutela usque ad annos xx. Iulianus libro xxx. digestorum scribit inutile esse. Et si quis [illegible] alimentorum nomine legatum fuit, plura esse legata futurorum annorum legata, mortuo ad heredem non transmitti. Similiter non pa[illegible] liminis legaverit. Simplex [illegible] si heres diviserit [illegible] dis gratia cum aut omnium annorum unum esse legatum cum ita decedente legatario futurorum annorum legatum ad heredem suum transmittet quaestio est.

Paulus. Si dies apposita legato non est, praesens debetur aut confestim ad eum pertinet cui datum est. Adiecta quamvis longa sit, si certa est, veluti kalendis Ianuariis centesimis, dies quidem legati statim cedit, sed ante diem peti non potest; si incerta, quasi cum pubes erit, cum filia nupserit, cum magistratum

inierit, cum aliquid ei contigerit, cum condicionem hereditati sit commodum fecerit [illegible] nisi obtigit, neque partem neque dies legati cedere potest. Si sub condicione quamvis heres institutus sit, pure vero datum legatum sit, dies legati tunc cedere, cum hereditas adita fuerit; et si ante decesserit legatarius, heredi suo non transmittit, si hereditas adeatur [illegible] nec multum interest, cum tale legatum ab herede sibi heres erit.

Papinianus. Si Titio, cum is annorum xiiii. esset factus, legatum fuerit et is ante xiiii. annum decesserit, verum est ad heredem eius legatum non transire, quoniam non solum diem, sed condicionem hoc legatum in se continet, si effectus esset annorum xiiii. Qui autem in rerum natura non esset, annorum xiiii. non esse intellegitur. Sed [illegible] per tempus condicio [illegible] ubi tamen condicio est. Cum autem condiciones supervacue fuit, veluti si ita scribatur: Titius heres [illegible] hereditatem, Maevius adierit Maevio [illegible] dato [illegible] in eo casu erit, ut omnino adhuc Maevius legatum transmittet, etsi [illegible] ante aditam hereditatem decesserit; quia [illegible] tantum hereditatem, Maevius adierit [illegible] dies [illegible] Maevio dato non hoc legatum videtur non sub condicione, quia [illegible] laboris praebenda est [illegible] legatum adhuc legatarius [illegible] si adeatur hereditas sine dubio.

[illegible]

ligetur. Nec interest utrum scribatur si annorum xiiii. factus erit an cum annorum xiiii. factus fuerit. Nam priore

[illegible]

[illegible]

heredes instituat et si alter ex his ad heredem venit, alter a lege ab omnibus heredibus non esset perscriptum, vacua sed cum sint partes et ea collata ita valebit, ut prius aut maius pars ea ad eum spectet, sed si pro parte vacua erit parte. atque si solo coherede institutio eo modo legatum esset.

Ulp. Cum in annos singulos quidquid legatum sine die partes singulos dies pertinet et certe legatum est. cui et potest in plurimum vivus sit singulos non cum veniat spectare possit.

Paul. Si pupillo heredis, tutorum auctoritate ut fundum dari et si non consensit ergo accepi et penitus legatum et nisi ita ut esset in et si nolu it pendere tunc et actum premium a vero cui ita videri est fundi non dicitur et sin ita tacite reddit legatarius. tunc heredi eius non substitui debere. nam quod cum dicitur est ita plus valuisse fundi traditio perfectum et legatum sed dicitur fundi condicione et datum ut si conditio fundi legatum ad eum vixit. eo casu quia cetera debent dimittit cum usque condicio. unius legatarii non extinctum forte quod dicet appellatus heres non sit enim veniet in eo dem casu nichil egerit fundique quia legatum cum ut impleatur ne sic legatum sit. si per non ... reddit. et cetera docetur ut non est petendum legatum.

Pap. Cum illud aut illud legetur, electio plurimum rerum usque modo completa.

illi legatum fortasse aliud plantasse siquis fundum acceperit accepisse fidei commissum legavit. nam praeterea condicionem non erit electio necessaria. sin vero arbitrium institui legatum dubitari. Quis in eius condicio quod in servus est: si servus pupillus sine tutoris auctoritate nummos accepisset; nec locupletior factus esset et ideo non ad presens obvium in vetus liberatio. ergo nichil ei debere nullus mo rem in legatum erit. quod si non debito naturalis obligatione futuram quasi solutionem cogitavit, intus nichil tutius peteret quod tacitur condictio in eum sit. non secus ac si ita dixisset uti dato quod pupillus solvit vel ut si legasset quod ex arce Luna venerit vel fructus qui in illo fundo nascentur omnium non est quod si in medio tempore legatarius moriatur posse a potius eius cum certe fructus pro venire patrimonium pupillus ex sol vat heredes legatarii petitur; hic. namque dies legati cum condictione non ascribitur quamvis certi secus et expectandum sit cedit.

Item. Erennio Eliodoro fidei commisso dari volo. L. ex reditu prediorum meorum statim annis postea in vendendo condictione. addita sed contra solverit pecunia et quando petuntur necessaria certam sed. Cum ab heredibus aliquibus. tamen voluisset testatori eique pecuniam aliquo tempore repraesentari annua vero, in interest usuris eius summe praestetur aliquibus ac post certo tempore in parte sit una

[illegible]

[illegible]

xxv. annum eo deducto translatum fideicommissum adhuc esse; puta fideicommissum relictum certae aetati solvendum, sed constitutum in diem non pure. Titio relicto condicione in testamento; cum autem fideicommissum ab eo petitum non prius quam voluit pecuniam colligi praeberet ubi et quia aliud pro nomine meo post aetatem supra scriptam cum his reddere fideicommissum ab heredibus peterentur qui pecuniam dari debuerint, sed fideicommisso ab eo non petendos eius fuisse, sequitur defunctus maluit. Pater in tot ex fructibus bonorum quam uxori legavit, accessura filii patrimonio, praeter exhibitionem quam aequum mandavit ad annum aetatis eius xxv. uxorem praestare voluit. Non placet unum esse fideicommissum, etsi pensionibus divisum apparuit cum filio eius intra aetatem supra scriptam dies eius transmittitur; sed individuum cum eo quam pecuniam per oportere quam ex fructibus uxori dimittens pater filio praeberi voluit. Certum si pecuniam pater alimentis filii destinavit, non dubie persona defuncti cum prandium invidebitur extincta.

Scaevola. Filium ex parte pure instituit heredem, eique fideicommissum dedit, ita cavit: "Ego Lucius Titius heredem instituo, ita cum adierit hereditatem, volo si is patria potestate liberatus fuerit." Quaesitum est an a coheredibus eius adita hereditate legati filio facti dies cessit. Respondi, si pure sit datum a coherede filio fieri, dati dies cessit. Respondi, si pure sit datum a coherede filii pro hereditaria parte fideicommissum peti posse. Codicillis quidem testator manumissis legavit: quaesitum est, cum absentibus heredibus ex senatus consulto libertatem consecuti, ex quo tempore eis cibaria debeantur. Respondi ea quae proponerentur, ex eo tempore cibaria his deberi, quo liberi esse coeperint.

Item. Si fundus instructus relictus erit, quaeritur quemadmodum dari voluit debeat: utrum sicut instructus fuit mortis tempore, an eo tempore quo facti sunt codicilli, a quo petere coeperint. Respondi: a quibus instructus sit fundus, cum dies legati cedat, deberi.

Valens. Rogo, quisquis mihi heres meus Titio v. decem dari quisquis heres erit, dare debebit: quaero an dubitari potest utrumque, cum primum potuit et dies cessit, ab his petetur.

Labeo. Quod pupillae legatum est, quando nupserit, si ea minor quam viri potens nupserit, non ante ei legatum debebitur, quam viri potens esse coeperit: quia non potest videri nupta, quae viro pati non potest.

Scaevola. Uxorem ex parte sextante heredem instituit, substituit ei heredes fideicommissum, si uxor heres non erit, contra ei alia quaedam dari post mortem mariti. Uxor ante condicionem, quae prius quam hereditatem adeat, decessit; quaesitum est, an dies fideicommissi, cum moritur, cessisse videatur, ideoque heredibus eius debeatur.

a Capitur: puta v. — b Cum institutio: immo plus ut s. e. cum aliqui ... diem ... petitorem. Alias secus ut ibi. j. statim.
c Cum initio ... eo tempore quo fructus ex bonis percipiuntur ... nec semel ... in hoc ... nec semel ...
d Deficiente ... [illegible]
e Aliud ... f Constituitur ... g Cum ... h Cum ... i Capi posse ...
sub qua erat legatum. ... Respondi ...

Si fundus instructus, dicitur quibus fuit relictus ... Cum legatum tempore mortis ...

Rogo quisque heres ... a Potius quam modum ... l. cum ... Q. pupille ... Uxor ...

necessitatem non recipit ... a testatore relictus ut s. e. l. si ...
... hoc ut non ... stare ... ultimum ...

Legatorum nomine heredes ... cumulat ... legatorum putavit in exemplo ... [illegible] ... Stipulentur. scilicet legatarii ... stipulatio ... quae in diem vel sub condicione ... stipulatio ... pure ... de presenti ...

Sed si uxor plus concessit quam in hereditate; adiret: in certum diem fideicommisisse.

Ut legatorum vel fideicommissorum servandorum causa caveatur. Rubrica.

j. p. Legatorum nomine satisdari oportere praetor putavit: ut quibus testator dari fieri ve voluit: his ut detur vel fiat dolumque malum abfuturum stipulentur. Semper enim satisdare cogitur cuicumque sit dignitatis vel facultatum quamvis cum quis reus: nec sine re hoc praetor induxit: sicuti his quoque cavere non debere heredis defuncti: aut satis dabitur eis aut si non satisdatur in possessionem venire praetor voluit. Non solum autem omnibus legatariis satisdari oportet: sed et successoribus legatariorum satisdari debere dicendum est. Competit quia ius istud non ex iudicio defuncti sed successionis necessitate quia a testatore alienum diminutum est: sed et procuratoribus legatariorum satisdandum esse cum iure utimur. Plane si eique in potestate alicuius erit legatum: sive ei cui vel ei cuius iuri subiectus est. Non solum autem legatorum nomine heredes cavent: sed et successores eorum: cum ex senatus consulto restituta est hereditas. In summa heredibus omnimus ad cavendum compellitur: nec non et qui pro aliquo heredes existunt: vel honorarii et successores ad satisdationem compelluntur. Plane si quis ob missam stipulationem lite pro legato contestatus est probandum est

necessitatem debere stipulationem. Item quamquam in fideicommissum relictum in diem ... in istis sequentis legatarii sui fideicommissi petere possit. Movet quaestionem in fideicommissum heres sui legatarii debeatur. quod tractatum est an ipse legatarius sui cavere debeat non proditur. De his omnibus exstat rescriptum divi Antonini Marcianum talem: Claudio Frontiano. Fideicommissa quae per epistulam continentur legata sive fideicommissa ex testamento Claudii Felicis praestari debent citra necessitatem cautionis quae ex his diminutum sit. Sed non ideo quia fideicommissarius heredis a bonorum testatore commissum est ut si Frontonius perdiderit quod ei in testamento relictum est, tunc suis heredibus id restitueret: non prius ut aut Frontiano prior legatorum nomine satisdatio sit iniungenda: aut honestius sit heredes in infinitum ut quod id perdiderit restituere eis tamen debeat? ut per fideicommissum; posterius duplici legati eius in dare: nec in plus ad periculum heredis pertinet si quo posterius consenserit consumpserit ex soluto ei posteriore fideicommisso. Rescripto ergo ostensum est legatarium heredi non debere caveri se non petiturum: Universaliter igitur heres descendit legato sui fideicommisso cavere debeat eique generaliter puto non oportere cautionem arbitrio heredis ne petat id quod sibi relictum est. Quaerius si quis inspexerit quod sub condicione relictum est: dicendum satisdationem exigendam. Certe sive ex asse sive ex parte quis legatum debeat cavere debeat: sive institutus sit sive substitutus. Bel

Chonorarii. i. qui succedunt de iure pretorio. ut in iisdem de iure. in. l. Item ...
Comprobavi. na ... cavet. ut j. e. l. ...
Causa de ... s. de ...
Si enim an ... [illegible] ...
Te esse his ... [illegible] ...
Esse ... ultime voluntatis ... ut die ... in quo ... tenetur ... Claudius se nomen legatorum.

al. que.

Caveri. al. ... qui ... etc. ...
Pro legatorum in ...
In infinitum. i. ... de ...
Duplicata. ...
Rescripto. ...
Generaliter ... adiudicari ... legatarii ...
Substitutus ...
Bellisse ...

... ut ... j. e. ... [illegible] ...
ubi sufficit nuda promissio. ut j. e. si quis. ... in heredibus si testator non ...
... in c. de tre. ... s. quod... si ... legatarius ... si legatarius ... filius testamenti ... filio.
Voluit. ... postea locus est cautioni. ut j. e. l. si ...
Defuncti. qui defunctus nil ei reliquit.
Successio ... qui pure vel in diem ... cavet. ut j. e. l. scilicet ...
Necessitate. quae ex quo est heres legatario necessario ... aliena ... alienum ... legatarii ... de ... ut j. s. ... [illegible]
... legatarii ... ut j. s. ...
... Procuratoribus ...

Si quis sub condicione ... ut j. e. ...
Causas. i. modos sub eadem condicione ergo in modo stipulari ... ut ibi ... si quis stipulatus ...
... si ... c. ... ut ... e. l. ... Excepto. ut j. e. l. ...
Perpetuo ... Curiam quo cedat dies legati ...
Destruito ... cedat dies legati ... excepti ... [illegible] ...
... res ... [illegible] ...
Si ... in arca ...
Ex senatus consulto ... de quo ...
Ex quo ... [illegible] ...
... de restituendo ... [illegible]

ut ca. pri. ut s. de usufr. ear. rer. l. i. stipulatio hec ... [illegible]

[illegible gloss]

legatis inde queritur. an hec stipula-
tio incrementum extinctis aliis ususfructu-
ariis sentiat. et recte placuit ex-
memoria remitti heredi stipulationem
unde quod competit ... [illegible]
tendat. ¶ Siquis ab herede
legatum stipulatus [illegible] ...
dicetur decessisse stipulatorem etiam an-
tequam legatum ... [illegible]
ab hunc stipulationem cessare ... [illegible]
... [illegible]
sit exceptio ... que petiti legati
opponi solet ... ex stipulatu
que legati opponenda esse placet.
¶ Procuratorem eius qui absens
est vel stipulari legati nomine pu-
tat heres offilius ait ... caveri
... suis eius nomine cavetur: nisi
... ne teneat ... in illo ...
... ¶ Hoc queritur in hac sti-
pulatione utrum ipse heres uel quod
legatum sit. an vero propria cautio-
nis in hac stipulatione sit ut pre-
termittatur ... ¶ Sed et si cui in me-
tum ... legata sit ... ibi e-
... sit legatis si fuerit pure
uel ... legatum sit relictum ususfruc-
tus relictus est ipso iure ... ueni-
ent ... fructuarium aut esse
... usufructum ... pretium con-
... et non videtur proprieta-
rius percepisse ... que
fructuarius ... redditur ...
... heredi ... plane si ... aut
... possessione ... legatarius ...
... fructuarium uti ... legata-
rius si non caveatur. ... ibi
dicendum est. et ... legatum sit ... fruc-

... non interest. ... oblata cau-
tio ... legatario ... cui ...
...relicta est interim lega-
tori stipulatio prestanda est
¶ Si ob ... fuit stipulatio ... ex
... decesserit ... cum
agere posse. ... autem si ig-
norans heres legatarium fruc-
tuario ... legatum ...
cessavit. ¶ Si ad fiscum portio
hereditatis pervenerit, cessabit, quia
ista stipulatio ... fiscus non solet satis-
dare. ¶ Quamvis pre-
hereditatis ... et ... aut
... heres sit ... ipso iure
minuatur portio hereditatis.
... cum minori
... stipulatio tenetur legata-
rius quia ex qua heres tenetur ...
¶ Si vero non ... heredis ap-
... integrum maneat ...
... minus habeat ... heredi-
tatis. et cavet legatorum nomine
... honorem qui ...
... legatum debent ... here-
des sunt. ¶ Sed equissimum est
non maiorem ... legatariis so-
lvere ... emolumenti
¶ Si autem ... cui hereditatis pars
aliqua ... restitui ... testa-
... fideicommissi sunt
... eius partis nomine cum emo-
lumentum sibi ablatum est. ¶ Si ea que
in alterius potestate erit ... cessa-
die legatum fuit caveri debitum ...
... qui habet eum in potestate non
... sed ... sicut eius
legati dies cedit ... postea
... si filius ... fuerat

[illegible gloss]

[illegible]

iniquum est iussum esse praetorem cau-
tum esse ei cui alii legatum relinqueretur.
quamquam enim si sine die vel condicione
relictum caveretur, verum tamen excep-
te patre vel dominum summovere-
mus si constitutis condicionibus tempore
non habet eos in potestate, eveniet tamen
semel locum ei cum non sit de legato
cautum. nam si re constitutis condicionibus
tempore sui iuris sunt, non debet cautum.

P. § Praeterea si forte velit pater
cavere nemini, et plus petitu-
rum, compellendus erit his legatarius
filius patris potestate alius quam cui debe-
tur exsolvere.

T. § Sed et si his qui sunt in po-
testate cavendum est quemadmodum
solet caveri, sicut res duobus
sub diversis vel disiunctis condicionibus
relicta sit, duobus enim satisdatur
si simul [illegible] istae personae satis-
dare subiturus.

I. § Si heres [illegible] sit a quo
[illegible] legatorum satisdat
in possessionem adversus eum legatarius
mittitur.

P. § Post rem iudicatam ab hostibus capto
[illegible] legati eius nomine stipulati-
one praetoria cautum fuerit restituitur
[illegible] interim tantum negavit
[illegible] ipso iure [illegible]
[illegible] dirigi possunt.

Imperator Antoninus Iulio Mar-
co Balbo rescripsit eum a quo
[illegible] fideicommissi petebatur,
cum appellasset, cavere et si non
caveat, ad [illegible] transferri possessionem,
[illegible] placuit principi post
provocationem [illegible] in possessionem [illegible]

si pro [illegible] moveretur, si
debuit committi post interpositam
[illegible] petitionem non oportuit, quia
ne non caveret a fideicommisso qui
provocavit, si caveret ad [illegible]
[illegible] esse transferendum [illegible]
si cum [illegible] condicionem non
cum exigitur a legatario vice mu-
tua cautio, sed [illegible] custodi-
[illegible] obtinuit
[illegible] aut [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de quibus fuerit
[illegible]
cautionis [illegible] suis
[illegible] filius [illegible]
post [illegible]
[illegible] defertur [illegible] cautionis
[illegible] ex forma iurisdictionis
[illegible] constitui [illegible]
[illegible]
[illegible] ipsi cautionem possunt
[illegible] bonum ab
utraque parte eligendum, apud quem
sequentes fructus deponantur,
quae utiles actiones a praetore da-
tas exerceat. [illegible] aut ex re scripto
supra relato non aliter ad eum qui fidei-
commissum petit, transferri quam si cautum
[illegible] adversarius non pro-
[illegible] potuit [illegible]
ac cautione [illegible] is qui [illegible]
non possit cavere [illegible]
vel iurisdictionis [illegible]

Si dies aut condicio legati vel
fideicommissi petitionem vel actionem
[illegible] differre dicitur [illegible]

[illegible]

Si quis fideicommissi ... [illegible] ... testator legavit ... quod testator ... [illegible]

[illegible]

satisdando cogeretur heres. aut
pecuniam postulari oportet
ex relictis neget non aliter audien-
dus erit quam cavere postulat
quam scripturam qua relictum affir-
met exhibuisset. cum quereretur in
fideicommissi furiano ei omnis fu-
riano ei causa oportet. imperator
titus antoninus rescripsit si domi-
cilium rome non haberet heres cuius
hereditas in provincia est ad satis
dationem fideicommissi nomine in provincia fidei-
commissarium remittendum esse quod si
heres meus locum cavendi cum eum
itinere desideret non domicilium
habet legatarius aut ibi caveri
postulet ubi hereditas non erit
heres remittendus. idque imperator titus
antoninus rescripsit. quibus litteris ad-
iectum est si is heres non sit districta sunt
vel testatoris promissum aut quod ex
tempore legatario pretium con-
fideicommissi fuit nomine sibi in deposito
hereditatum.

Ulp. Si quis mea ea summa est
fideicommissi qui cognoscit taxatae
quoque fideicommissores petunt. Ad-
monendi autem sumus rebus
publicis remitti solere satis-
dationem fideicommissorum. si quando ne-
cessitas cavendi in dubium erit et permis-
sio plane exigendi est voluntate
ut defuncti statutum iri.

Paul. Filio vel suo subiecto legatum
... herede instituto legatum
est ... legatum est satis petere non posse
si petere ... emancipatus aut
manumissus satis petat. quoniam et
an audiendi sunt ne sibi in futurum
patris omnium ... [illegible]

an sibi imputare debent. quod te-
diunt eis postulandi adversus fi-
deicommissarium [illegible] ut medio
[illegible] ut cautionem ... [illegible]
ea sua re committant.

Paulus. Cum in legato nomine
satisdatum est similiter dies ... [illegible]
legato nomine cessit primus [illegible]
diebus ... [illegible]

Paul. Non tamen ut statim peti possit
[illegible] ... dies non dum ve-
nit.

Pomp. Si ante heredem in legatum
sit sub condicione tamen quod postquam
adierit hereditatem satis ...
legatorum post mortem tuam ...
adita hereditate ... condicio legati
extitit. sab. aut fideicommisse ...
nunc quod omnino dari ... legatum ...
... esset ... stipulatio.

Gaius. Si adversus me legata
sint ... legatorum ... [illegible]
missi sunt ... [illegible]
alii meo nomine cavit ... [illegible]
tempore ... legatarii ... [illegible] le-
gatarius ... [illegible] cavisse.

Mar. Legatum non petitur cavendi
legatorum ... testamento scripta fu-
erit ... condicione ... [illegible]
ut quis ... sibi ... condicione
defunctus quod post quam remitti
tale condictum ut in publico pla-
cuit. nec omnis cautionis sequitur
nec ... condicio intelligitur.

Et si quaeque legato actio ...
... quam petit missa ... instituit
ab intestato possideret hereditatem
ut legatorum satis ... [illegible]
tabitur ... legatorum legata

[illegible]

legatorum cautio remittetur. nam hoc
quoque praetor permisit sua cetera vo-
luntate atque ea quae iure civili debe-
tur. et divo Antonino placet.

Pap. Haec stipulatio et in fideicommis-
sis vel sub condicione relictis fuit et res ali-
qua sine heredis fideicommissis
locum habet. sed pure fideicommissum
sit relictum sive certo die etiam sive
vis aliquid relictum est. Cuiusque
qui prius rescripsit quod civitatis
res erit certum sit nullo modo fideicom-
misso locum esse in quantum esset stipula-
tio cautione honerandi heredis.

Paul. Etiam de praesenti legato hoc
locum habet satisdatio. quia non nullas
moras exceptio iudicii habet. sed et
ab herede instituto legatorum
satis accepit legatarius. et a Tre-
belliano fideicommissario utique
quia eius stipulatio committetur. si ex-
ceptione tuebitur heres quia cavere
non debuit. sed si pars hereditatis
restituta sit ab utroque cavendum
est. Certe si ab intestato debeatur
fideicommissum locum habet haec stipulatio.

Paul. Si duo eiusdem rei nomine de
legato convenerint utrique satis
datum sit nec bonorum heredis cum
possit certe fideiussores ad univer-
sa stipulatione adhibere qui in
non honeratur cum futurum sit ut
universi teneantur.

Paul. Si ab uno ex heredibus
legatorum satis accepimus cum
ab omnibus heredibus nobis legatum
esset. si pars coheredis accreverit pro-
missori nostro fideiussores
tenentur solidum legatum.
is coepit debere.

Scaev. Quae filium legitimum
relinquebat. patrem eius et eumque col-
libertum eius scripsit heredem. fidei quoque
eius commisit ut quicquid ad eum
ex hereditate eius pervenisset cum mo-
reretur restitueretur filio testa-
tricis nepoti suo. et haec verba adie-
cit. satis a Seio patre meo exigi
veto. quaesitum est cum iste Seius sub-
stantiam dissipet an cogetur pater
fideicommissi satis praestare, ad
satisdationem fideicommissi nomine pa-
trem defuncte compellere possit. respon-
dit secundum ea quae proponerentur non com-
pellendum cavere. quaesitum est, te-
stamento aperto mater eius in cu-
ius filium reliquerat depositum
se non exacta cautione depositionis in
eas res patri heredi restitui debere
animo quam emolumentum totius here-
ditatis ad filium defuncte reverti
deberet. apud maritum remanerent ipsaque
res remansissent, quod mulieris
in manum misisset, quae dote fuissent
restituendas filio fuisse heredi. Curator
qui pupilli coheres erat absente
pupillo eum admonuerit eum le-
gatorum fideicommissi nomine in solidum
ipse caveat. quaesitum est an in pupil-
lum adultum factum data sit utilis
actio. respondit dandam.

Ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servandorum causa esse liceat.

Ulpianus. Si quis cum vetitus es-
set satisdatio ista
possit exigi heres condicat liberationem et
quidem sciens heres indebitum
cavit repetere non potest quod eum
si ignoravit remissam sibi satis-
dationem potest condicere. Si vero sciens non po-
tuisse remitti cavit dixit. nunc quod

[illegible] exceptione uti [illegible] ... dicimus ut ... de operis lib. cum patronus in pu... l. magna ... de iure emphyteutico l. ii. ... de opis ...

condici posse qui ius ignoravit adhuc tam benigne. quis dicet satisdatorem condici posse quod de suo [illegible] si commissa sit stipulatio fideiussores pecuniam [illegible] exceptione uti posse an non magis est ut utantur exceptione quae adhaeret ... satisdatio quae non debuit. Cum non exigitur praestari et hic detrimentum quo minus caveatur [illegible] fideicommissum [illegible] cautionis nomine [illegible] fideicommissum [illegible] a quo satis desideratur. Sed et si [illegible] non est cautum [illegible] penes se legatarium quo pecunia venit [illegible] exceptione doli mali uti potest. Et si legatum solutum [illegible] legatum [illegible] plus ad eum [illegible] non debebit praestare [illegible] Continet [illegible] est cum adhuc dubium est an hereditas adeatur, ceterum si etiam sit repudiata vel omissa hereditas vel abstentos necessarios heredes, frustra hoc eodem ipso [illegible] cautum sit legatum vel fideicommissum non deberi.

§. Si autem certum sit hereditatem non aditam fuisse, nec satisdationi nec possessioni locum esse.

§. Is a quo satis petitur cognitionem offerat et dicat hodie constare deficere commisso, hodie agamus dicendum est cessare satisdationem, cum possit ante de fideicommisso quaeri. Quando satisdationem constare dicat, nec non illa cognitio in ipso ratione pertinebit ab herede. Si forte dicatur per calumniam satis peti, haec enim communis est omnium satisdationum. Divus Severus rescripsit eum a quo satis petitur debere explorare num per calumniam satis petatur, de qua re aestimari debet cognoscere. Et si procurator satis legatorum desideraverit, sic de rato cautionem exigendam.

Et si semel fuit satisdatum, quamvis tamen nunc nursus cautio non sit. Forte dicatur egenos fideiussores esse datos, magis est ut tamen [illegible] non debeat. Sed enim divus Pius rescripsit [illegible] pro calculo imminere [illegible] facultati suae expensum fore debere [illegible] quem minimus fideiussores idoneos accepit, non est oportet per singula momenta honerari eum a quo satis petitur.

§. Plane si nova causa allegetur, veluti quod fideiussor decessit aut etiam omnes res familiares inopinatae fortunae impetu amisit, aequum erit prospici cautioni.

§. Is cui legatorum vel fideicommissorum nomine non cavetur, missus in possessionem nihil quidem pro domino esse incipit, nec tamen possidere, sed rei custodiae datur. Eum expellendi heredem ius habet, sed simul cum eo possidere videtur ut saltem taedio perpetuae custodiae extorqueatur heredi cautio. Si alius damni infecti nomine missus sit ipse.

xx

si possit qui po. in pig. ha. l. ii. § fi. no. de oper. no. nu. fructo. sic in aut. de mon. § fi. ar. c. de rest. § fi. ac.

Possit creditores quo casu lesi dic possidere...

[illegible]

missus sit et cum primum fuerit satis datum qui in possessionem missus est discedere debebit quia ea causa fuit eo nomine quo sibi cautum fuerit obligantur. Si pluribus legatariis in possessionem ire a praetore permissus est, omnis venire debet in possessionem si etiam quae extra legatorum possideret. Sed non aliunde est cum creditores rei servandae causa mittuntur in possessionem, nam is qui possidet non sibi soli sed omnibus possidet. Cum prior missus est in possessionem legatorum si posterior eaque postea mittitur: inter legatarios enim nullum ordinem observamus, sed simul omnes aequaliter veniunt. Si post rei servandae gratia creditores possident accipit legatorum servandorum gratia missus in possessionem creditoribus potior non habebit. Qui in possessionem legatorum servandorum gratia mittitur in possessionem earum rerum quae hereditariae sunt vel eo modo veniret. hoc est earum quae in causa hereditaria non erunt, non aliter mittitur in possessionem quam si dolo malo in eas esse desierint, nec semper, sed causa cognita. Bonorum autem appellatione hae res comprehensae videbuntur quarum proprietatis ad heredem pertinet. Sed fructus quoque agri sunt sicut pignora testatori data. in eorum quoque mittetur possessionem. Sed et in partus ancillarum, fetus pecorum. Item in fructus qui ex eo nomine legatarius et fideicommissarius mittetur. Sed et si rem alienam defunctus bona fide emit, in possessionem eius mittendum legatarium constat, nam et haec hereditaria res in causa hereditaria est. Si deposita est res apud defunctum vel commodata locum missioni non habet quia non sunt istae res hereditariae. Si ex duobus heredibus alter satisdare paratus sit alter non, in partem eius locum missio non habebit. Sed interdum etiam ipsius legatorum et fideicommissorum nomine remediis ad administrationem... quare si alterum dumtaxat heredem ut tam se satisdet... ne administratio eius impediatur. Si ab impuberis substituto legata sint relicta cum pubes decessit, non solum in ea bona quae eius fuerunt verum ad ea quoque quae impubes acquisivit locum habebit nam haec quoque hereditaria sunt quae impuberi nec missio nec satis datio locum habet. Si ab his non sit a quo sibi commissum relictum est, sed alius nomine successionis dicendum est ut eadem locus sit, ac si ab herede, si dolo fecit eius nomine debebit. Totum accipere debemus et cum pro legatis non omne totum, sed quidquid nomine legatorum et fideicommissorum fuit. Imperator Antoninus rescripsit certis ex causis et in propria bona heredis legatarios et fideicommissarios esse mittendos: si post sex menses cum adeuntur pro tribunali fuerint hi quorum de ea re notio est, non satisfecerint, ex eo tempore fructus percipiunt quo voluntati defuncti satisfiat quod remedium non servaretur et adversus eos qui ex causa fideicommissi moram facerent. Satisfactionis verbum latius patet. ad ea solvere debet legatum refert. Promissa fideicommissa sit satisdatio, rescriptum locum habebit quoniam ista fit solutio. Sex autem menses sua puto ratione non ut primum computandum. Cessatum non

rum ut s. de l. ii. si quis suo. –n Pignora quasi non ... hic est pignus praetorium ut in pi. [illegible]

[illegible]

[illegible] quod secus in superiori casu [illegible] in alio differt constitutio ab edicto [illegible]. ¶ Satis fieri. hic exponit [illegible]. ¶ Continue esse ergo [illegible]. ¶ Constitutio [illegible] a Titio [illegible]. ¶ Ex possessione [illegible]. ¶ Eo nomine [illegible] pro legato petendo ab herede [illegible] perpetuis litis [illegible] quas missus est [illegible].

[illegible] qui legatorum vel [illegible] pro lite [illegible] in lite [illegible] legatorum [illegible] satis [illegible]. ¶ Contius [illegible] missus. ¶ Oportuit [illegible] ¶ Missio [illegible] ¶ Sitio [illegible] ¶ Legatarius [illegible] ¶ Ex die [illegible] ¶ Cur ma[illegible] ¶ Ex possessione [illegible] ¶ Cur heres [illegible] ¶ Titius legatarius ¶ Certum ¶ [illegible]

accipimus. Si pupillus tutorem non habeat, dicendum non esse huiusmodi personis que sint indefensae edicto huic locum. certe si heredis interest aliquo tempore, hoc ipso remedio decernendum est. ¶ Queritur potius an in usuras huius fructus cedant qui ex fideicommisso deberentur. et cum ad exemplum pignorum sequimur, id quod ex fructibus percipitur primum in usuris, mox si quid superfluum est in sortem debet imputari. Quin immo et si ampliam quam sibi debebatur percepit legatarius, exemplo pignoraticie actionis est utilis actio ob id reddendum dari debebit. Sed pignoratam quidem quis et distrahere potest. hic autem fructuum tantum constitutio permissa fuit, ut retinetur ad sententiam. ¶ Qui legatorum servandorum causa in possessionem mittitur, et fructus custodire et cetera debebit. et ideo querere est an et colere agros [illegible] agros ac posse fructus redigere. et custodire legatarium fructus oportebit, ne ab herede consumantur. Quod si heres fructus noluit cogere, fructus et coactos servare. Quin immo si tales sint fructus qui post quantum tempus venire expediat, vendere quoque legatario permittendum est. A praetore hoc ei [illegible] quoque rebus hereditariis missi in possessionem hoc erit officium, ut universas res hereditarias colligat et ibi custodiat ubi dominus earum defunctus habuit. et si nulla domus sit hereditaria, conducat vel horreum quoddam in quo res collecte custodiantur. et puto ita legatarium custodire res

hereditarias debere, ut neque heredi auferantur neque deperiant, deteriores ne fiant. Quod si ex constitutione quis in possessionem mittatur, curandum est ne ius fiat [illegible] et fructuum legatario. ¶ Satisfieri voluntati defuncti sic accipitur, quod voluntati vel ex fructibus vel aliunde satisfiat. Constitutio autem divi Antonini pertinet ad omnes a quibus utiliter fideicommissum relictum est, quamvis heredes non sint. Par enim utilitas est. ¶ In possessionem missus legatorum servandorum causa, si liti contestate nomine contestatus sit, non ante decedere de possessione debet quam ei pro lite fuerit cautum. ¶ Contius in possessionem sine admittatur hoc dicam per [illegible] aut per viatorem aut per officialem praefecti aut per magistratus introducendum esse in possessionem. ¶ Missio autem locum habebit non tantum si quis id ipsum quod legatum est rogatus sit, verum et si quis vel ex eo vel pro eo restituere fuerit rogatus. ¶ Si Titio pure legatum fuerit et fideicommissum sub condicione ut Seio restituat, non in utrumque praetor statuit; utilius scripsit, sicuti quamdiu legatum consequatur legatarius, fideicommissario satis non detur, magis Seio det legatarius per se cautionem, ut is legatario satis det. Deficiente autem condicione reddi X Seio det legatarius. ¶ Sed si accepit Titius ab herede X [illegible] ut cogi eum [illegible] aut ipsa X tradere et Seio huic Titio cavere [illegible] Marcellus ait. quod ergo et si legatum sub condicione sit relictum et fideicommissum.

[illegible] sic est in littera si ipse hoc caveat [illegible] reddere qui [illegible] ergo in littera ipse legatarius [illegible] caveat [illegible] legatarius. ¶ [illegible] ¶ Titius legatarius [illegible] ¶ Legatario de reddendo cum legatarius non caveat [illegible]

¶ In pecunie usus [illegible] constituitur. ¶ Satis autem legatario [illegible] fructus legata [illegible] ¶ Satis de restituenda [illegible] ¶ Missio [illegible] ¶ In fideicommisso [illegible]

¶ Res corporales. ¶ Heres nisi post [illegible] Antonini [illegible] ¶ Ipsi legatarius [illegible] ¶ Si fideicommissum [illegible] ¶ Ex possessione [illegible] ¶ Ex legatario [illegible] ¶ Si rei missio [illegible] ¶ Nec singulare [illegible] ¶ Cum caveat a municipio [illegible] ¶ Municipes [illegible] legatum vel ipsi municipio. ¶ Constituto [illegible]

[illegible]

sive ipse legatarius hoc caveat

nomine fideicommissi satisdetur: aequissimum enim erit fideicommissarium nomine legati satis accipere ab herede, si ei legatarius non caveat. quod si non accipit legatarius ab herede satis, decernendum erit ex ea satisdatione magis fideicommissario quam legatario dandam actionem; in eum cum fideicommissi condicio extiterit, prius est legati persecutio tamen erit fideicommissi, si non dum solutum est condicione extante. et si fuit fideicommissarius praesens, cavit legatario.

Iul. Si pure mihi usus fructus legatus esset, a te sub condicione ne communi cautum satisfieret, prius autem non est legatarius sub legatario nomine satisdatione cavisset, nomine praecavisse praesens tenetur et in hac posteriore ille prius erit praestandus, quia nisi satisfacturus igitur cui mitti non oportet.

Cum fideicommissi fructuum tempore dies non est non prius tempore dicetur, dico quod etsi fideicommissi solutum ut condicione satisfactum fuit, nam quod fieret integre in possessionem non mittetur, ut idem offerit dissaturae apud debitorem.

Marc. Cum venter in possessionem est, nullius legatorum fideicommissorum causa in possessionem mitti potest.

Pap. Si legatorum servandorum causa missus fuerit in possessionem, restituta hereditate, in eum quoque, cui restituta hereditas est, petente legatario mittetur cuique dolo malo eius curatum est, quo minus restituta hereditas, in eum perinde ac si heres esset, mittetur.

Iul. Omnia quae sub condicione fuerint, nec pecunia solvatur, legatarius post deficientem condicionem mittitur in possessionem. Cum sub condicione tibi est, hoc eius tenetur, ut a duobus legetur; si non cautum fuerit...

Paul. Si inutiles sint res hereditariae, in quas legatarii vel fideicommissarii mittuntur, recte agitur: heredis mitti non possunt, sed propter tempus denegatis heredi actionibus persequantur.

Marc. Si fideicommissorum vel legatorum servandorum causa missus in possessionem, cum id tenebis, quod tibi per fideicommissum relictum erat, ... in eum quod aliud fideicommissi nomine ingressus in causam ... sub condicione legatum est, et in medio tempore in possessionem effectus fuisset legatorum fideicommissorum causa, deinde in condicione impleta erit, non teneat, ubi enim in eis rem in tempore praestitutum, sic enim et si statu liber in causa est, cum possessionem cepisse impleta condicione, ei statu libertatem impedire non potest. Sin autem fuit in causa in possessione missus erit prius conditor heredis, an per fideicommissum in iure relicti adeptus fuit, nihil in eo pignori vel legati oportet, cum venit; non magis quam si ab ipso herede cautionem pignori accepisset.

Mecian. Omnia pro fideicommissis relinquentur post legatum non est; sed non caveatur ad duas summas in municipio quod non dubitamus extra ordinem in possessionem posse. ipsis non omnia praestari sibi si non caveatur, non videtur eo assecuturos, quod extra ordinem ratio de dolo opus erit, ut licet ut ex decreto praetoris actor eorum in possessionem mittatur.

Callistrat. Quamvis minima summa legatorum vel fideicommissorum relicta sint, solvatur ab herede vel eo nomine caveatur, cum cavi oporteat, in possessione omnium bonorum quae erant hereditatis

sint legatarium sive fideicommissarium praetor legatorum servandorum causa mittat.

Labeo. Quae legatorum servandorum causa in bonis est, in metu ne se [in] diminuet, si filia neptis proneptis uxorve nec est, si nupta sit nec suum quicquam habeat.

Paulus. Interdum autem dolo malo fecit heres quominus res in causa hereditaria maneat, non potest in possessionem eius legatarius mitti, veluti si locum religiosum fecit aut quod publice consecutus per missum sit, si imperatorem aut si aliquem non infirmantem editorum muneris fecit.

Explicit lib. xxxvi. Incipit xxxvii. De bonorum possessionibus.

Bonorum possessio admissa commoda et incommoda hereditaria itemque dominium rerum quae in his bonis sunt tribuit: nam haec omnia bonis sunt coniuncta.

Item. In omnibus vero [...] bonorum possessores habentur.

Item. Bona autem hic, sicut plerumque solemus dicere, ita accipienda sunt universitatis cuiusque successionem, qua succeditur in ius demortui suscipiturque eius rei commodum et incommodum. nam sive solvendo sint sive non sint, sive damnum habent sive lucrum, sive in corporibus sint sive in actionibus, in hoc loco proprie bona appellabuntur. Hereditatis autem bonorumve possessio, ut Labeo scribit, non uti rerum possessio accipienda est: est enim iuris magis quam corporis possessio. denique etsi nihil corporale est in hereditate, attamen recte eius bonorum possessionem agnitam Labeo ait. Bonorum igitur possessionem ita recte definiemus: ius persequendi retinendique patrimonii sive rei, quae cuiusque cum moritur fuit. Intestato autem nemini bonorum possessio acquiritur. Et municipibus et decurionibus et corporibus bonorum possessio agnosci potest, per eum sive actorem eorum nomine admittatur. sive quis alius recte operit bonorum possessionem eorum nomine petat, utique agnovisse bonorum possessionem nomine municipum videbitur. municipium bonorum possessionem potest accipere. Dari autem bonorum possessio potest tam patrisfamilias quam filiifamilias testamento. Et eius quoque qui apud hostes decessit bonorum possessio admitti potest, quia ius postliminii [...] sit nulla dubitatio est. Acquirere bonorum possessionem quis potest vel per semet ipsum vel per alium. quod si me non mandante bonorum possessio petita sit, tunc competet, cum ratum habuero id quod actum est. denique si ante decessero quam ratum habeam, nulla dubitatio est quin non competat mihi bonorum possessio, quia neque ego ratum habui neque heres meus ratum habere potest, cum ad eum non transit ius bonorum possessionis. Sicut agnita bonorum possessio [...] non alibi dabitur quam pro tribunali, quia nec decretum interponi de plano non [...] agnita bonorum possessio pro tribunali dari [...]. In bonorum possessione sciendum est ius accrescendi esse [...] admissa bonorum possessione ceteri non admiserint [...].

bona sive non sint sive damnum habent sive lucrum sive in corporibus sint

24

[illegible gloss]

Gaius. Veluti qui suspenderit ius suum ante bonorum possessionem finito tempore exclusus sit aut ante mortuus quam petierit bonorum possessionem.

Ulp. Si qua admittitur accrescere ... portionesque eorum qui omiserint si petissent bonorum possessionem.

Paul. Sed et patrono qui debita ex parte bonorum possessionem pretor pollicetur scriptus heres fuerit secundum tablas alterius quique personis nominatim patrono pre... pollicetur cum his quibus adcrescere ... esse ... debet agnoscendi diuisus esse ... debent agnoscere bonorum possessionem.

Enim ... bonorum possessionis beneficium multiplicem esse nemo qui dubitat bonorum possessionem competit (?) ... uoluntatem defunctorum ... contra testamento ... intestatis ... ius legitimum ... heredibus ... capitis ... capitis diminutionem ... heredes ... tutoribus ... capitis diminutione ... pretor ... bonorum possessionem.

Notis ... te tabule non ... nominis ... prouidebit.

Ulp. Seruus bonorum possessionem petere ... si pretor ... absenti ... bonorum possessionem ... pretor non ignorans ... bonorum possessionem petere.

Impuberes ... non ... admittere ... auctoritate ... quia tutor pupillo ... bonorum possessionem petere potuit.

Dies quibus tutor aut pater ... sit cedere placet.

Paul. Tutor autem bonorum possessionem pupillo optimum repudiare non potest quia tutori petere permissum est non est repudiare.

Paul. Si plures gradus sint personarum ... sint ... ciuis ... prior ... posteriori ... non ... est.

Paul. Tempus bonorum possessionis in ignorantia non currit: quominus dies cedunt non ideo heredis instituto ... apertis tabulis dies cedit: satis est enim scire mortuum ... cognatum ... quos ... diuisisse ... ut non ... quis sit ... heredes ... quis aut ... sit ... prudentiores consequi possunt.

Gaius. Si pupillo tutor bonorum possessionem petierit et plus incommodi quam commodi pupillus bonorum possessionem habuit, tutor tutele iudicio tenetur.

Ulp. Non est ambiguum ... fiscali ... rei publice admittendi ... ut putat ... furiosus ... is qui ... bonorum possessionem petere. Curiacie lex ... ferenda ... capere ... bonorum possessionem ... fit.

Affric. Eos ... bonorum possessionem ... negat ... capitalis ... in integrum restitui ... capitalis dampnatus intelligitur ... aqua et igni interdictus sit. Cum autem intelligeretur quis ... ad bonorum possessionem admittitur.

Paul. Cum ... proximus ... testamento ... ac post longum temporis spatium probasset ... dies ei forte ... bonorum possessionis ...

[illegible gloss]

forte certus actionis petere et litem de bonis cessisse videtur: actionem qui hoc proposito actionem instituit, ut suum ius sibi servet, agnovisse successionem non immutato videbitur.

Paulus. Paulus respondit, solam petitionem matris non acquisisse filio impuberi bonorum possessionem, nisi is qui eam tutor dederit voluit ei impuberi dari.

Item. Quotiens cum bonorum possessio ab alio postulata est, furere cepit, magis placuit cum iudicium habuisse, ratione cum habito ad confirmationem prioris postulationis pertinet.

Paulus. Heredi cuius nomen in consulto ita deletum sit ut perlegi non possit, dari bonorum possessionem minime potest, quia exheredatus non perscriptus videtur. Quin immo si post plures tabulas et relictum sit testamentum, bonorum possessio competit ei, si forte mortis tempore tabule fuerint; licet postea intercidunt, competit bonorum possessio, quoniam fuit tabulas extare.

De bonorum possessione furioso, infanti, muto, surdo et ceco competenti. Rubrica.

Papinianus. Furioso tutius substitutus est bonorum possessionem petere, quamdiu furiosus in eadem condicione est; in substituto cedit, nam sicut curator furiosi nomine petere agnoscere potest, decreto spatium temporis quod scientibus prefinitur, et inutiliter cedit, nam et pater infanti filio possit accipere, quo tamen cessante infans non excluditur. Quod ergo sicut curator accipere voluit non est inutilis, atque utiliter ad eum modo primo cuique praetor dari, ne bona iaceant, quo admisso substitutus cautione praestare cogi bonis his qui bona restitui voluerit: si forte institutus secundum furorem decesserit, auctore pro effectum ante mortem obiecit, quam hereditatem agnoscere, nam si potest ut vivo furioso substitutus decedat, non tamen furiosus obstet ceteris superius testamento fuit, quam hereditatem acquireret.

Item. Mutus, surdus, cecus bonorum possessionem admittere possunt, si quidem agatur intelligant.

De bonorum possessione contra tabulas. Ulpianus.

Hic contra tabulas bonorum possessionem liberi accipere dicuntur sui naturales, sui adoptivi; sui instituti non exheredati sunt. Vocantur autem contra tabulas bonorum possessionem liberi eo iure eo ordine quo vocantur ad successionem ex iure civili. Et tam naturales quam adoptivi, et ad postumos pertinet. Et si ab hostibus postliminio redierit filius, possunt putare contra tabulas bonorum possessionem admitti. Si ex tribus filiis unus ab hostibus captus sit, duobus qui sunt in civitate heredes si bonorum possessio competit; et in postumo non quamdiu postumus speratur, sed ea causa est ut praeterito faciat. Et si eius fratris liberos induceret in bonorum possessionem praeteritorum. Sive ergo emancipatus sive ad patris potestate, admittentur ad bonorum possessionem. Sed adoptivi in patris non potest admitti possit ex liberis esse cum oportet. Si filium habeat et ex eo nepotem habeat ex eo filium emancipavit, quod an nepoti obstet, nam magis ut hic nepotem non excludat. Sui pater eius in adoptionem mansit qui nepos sui emancipati est putat eum emancipato patre quare cum patre suo admitti. Si filium habuit ex eo nepotem filius adoptavit in locum nepotis deinde emancipavit

[illegible]

emācipatus. aliť īputāte ma
gistr̄ deportatus ē. querit:
an nepoti noceat. uius ē in
utroq; cāu nepotē admittēd.
deportatus enī mortuor loco
hēndus. ¶ S; et si pater et filius
deportati sint et ab eo restituti di
cem̄ ad bo. pos. admitti filiū.
¶ S; et si filius in metallū dap
natus ē uł alia pena q̄ s'uū
effic. restitutus sit. nichil omī
admittetur.
Hermog. Itēq; ē. et si pater p
hic s'uus efficiatur. et post
restituat'.
Tryph. Non tm̄ ipsi emācipati
admittuntur ad bonor. pos.
uerū ē hij quoq; q ex his nati
sunt. ¶ Si auus tenens nepotes
alterū emancipatū loco fi
lij adoptauit. uidēdū est.
an solus ille q filius ad
mittatur. q ita .s. pcedit. si
cū patre alterius nepotis quē
retinuerat. sic adoptauit.
melius ē aut' dic. posse eū
solū ad bo. pos. puenire. et q
si sit hic nepos emācipatus.
uiū ē dic' non admitti eum
q filiū. hic enī q filius nō
ē ex libis eī iure adoptionis
emācipatōe finita sunt. ¶ Fi
liū hn̄s ex eo nepotē: si ī locū
filij nepotē adoptauero. ābo
admittuntur. q2 pat' eius pcedit.
¶ Si quis post emācipatōē
quē suū sibi filiū patri suo ī
adoptōē dedit ī locū filij e
quissimū ē ei ptari. q' eu
ius arrogato filio. ideo q'd
plane si fuit emācipat' nepos n̄ admittet'

q; patri suo adiūgēd' ē. sicut ī
aptē hic nepos post adoptōē p
patris. equissimū est. cū ab īi
nō incipit ē locū suū n̄ patri
suo iūgi. ¶ Si emācipat' filius uxo
re non ex uolūtate patris duxit fi
liū suū sortito nū nepos patris.
iā mortuo. ad bo. pos. aui ueniet
uelut admittēdus ē ad eā. nō
cū patre suo. sicut is q filius eē iustus
efficitur nō filius. cū retentio quo
mag' admittat' quo nomine adhi
beatur oportet. nā et si tā igno
miniosā duxit uxorē filius ut
dedecori sit tā ipsi quā patri. mu
liere; tale; hoc dicimus et circa
natū ad bo. pos. aui admitti.
cū possit auus iure suo in eū
q; exheredare. nec ē minus ille
nepote is q de inofficioso cogitur
ē. mixta enī nepotis q' patris eī cau
sa pēdere. ¶ Si emācipatus
filius p'titit aū petitā. bo. pos.
ad auum g'i du se sed ō admittu
n. ō. ti. bo. pos. ¶ Si quis filio suo
emācipato nepotē q ex eo retinu
erat. dedit in adoptōē. nepos
iste ad cō. ta. bo. pos. aui sui ad
mittitur. patre eius ante de
functo. q2 eius ē familie. q2 q
ipse admitti potuit ad bo. pos.
¶ Itēq; ē et si emācipat' fili'
q post emācipatōē quesierat.
patri suo ī adoptōē dedit. ad
cessit. nā et hic nepos iste ad bo.
pos. admitti patris sui: q ī
sit ī aliena familia. ¶ Si pat'
alicui puenit ī adoptiuā fam
iliā. filius nō am patris sui. ad op
tiuā familiā; mortui. bo. pos.

[illegible]

[illegible gloss] ... Si quis filio suo ... ¶ Potuit ... [illegible gloss]

[illegible gloss]

accipere possit. Et arbitror Iuliani
moveor: et hac sententia: ut filius si
quidem non sit in causa emancipati, in qua
pater, ad bonorum possessionem admittatur.
Liberi qui in statu libertatis fuerint
possunt: nec contra tabulas bonorum possessionem petere pro-
hibentur. Hoc autem ubi institutio non pro-
fuit agnoscitur: praesciverunt.
Si quis ex liberis heres scriptus sit,
ad contra tabulas bonorum possessionem vocari non potest,
cui enim prodest ... bonorum possessio ... ca-
bonum est ... Plane
si aliis committitur edictum, ... ad
contra tabulas bonorum possessionem admittetur. Si
sub condicione scriptus sit, bonorum possessionem
contra tabulas accipere non potest, cum ...
scriptus sit. Quid ergo si defecit condicio,
... contra tabulas accipere bonorum possessionem.
Si sub ea condicione filius emancipatus heres sit institutus, quae
in potestate non est, bonorum possessionem contra tabulas accipere potest, ... nec contra tabulas potest,
etiamsi forte defecerit condicio, nisi eius
dolus erit ... quominus
ea fieret, si contra tabulas bonorum possessionem accipere
petit. Sed et si nepos substitutus mo-
do edicto scriptus sit heres,
debebit dici. Si quis ex
liberis non sit scriptus heres, sed filius
eius scriptus sit, cum quo iussit adi-
re heredem, ... denegari ei debet
bonorum possessio contra tabulas. Idemque et si legatum
relictum sibi vel filio suo elegerit.
... hic dicimus contra tabulas bonorum
possessionem denegari.

Paul. Illud notandum est, quod bonorum possessio
que liberis permittitur, locum habet
sive quis heres extiterit, sive non,
... edictum contra ipsum te-
stamentum liberis opponitur, bonorum possessio ...
patrono contra tabulas. Si quis filium

quin praeteritus heres ... institutus erit
heres ... exheredavit, et nec eo
nepote obmisit, bonorum possessio ...
non est, quia neque suus heres
futurus erat ... consequen-
tibus. Tacendum feminae de
... contra tabulas bonorum possessionem ...
heredes non sint. Si quis filium
suum exheredatum ... non dum na-
to ... aliis heres institutus
est, bonorum possessionem contra tabulas admittere potest,
quamvis ... scriptum posse
... bonorum possessionem. Quod divi ... patri
potest ... contra tabulas ... statur
... bonorum
possessionem ... ut ... mit
... necesse est in filio
emancipato ... heredem, qui nec
... ad ... potest.

Iul. Sed et si decesserit antequam
peteret bonorum possessionem, non est iniquum
... ad ... contra ta-
bulas bonorum possessionem ... vel contra tabulas.

Paul. Si emancipatus filius nepotem
procreaverit, vita decesserit, deinde ... a-
vus eius nepotem ... bonorum possessionem ve-
nire potest. Quod et si filium in nepo-
te emancipaverit vivente eo, cum
filio nepos non veniet, nepote
quoque solo emancipato et avo
mortuo, dein patre eius, nepos pre-
teritus accipiet et patris bonorum possessionem,
quia suus heres futurus patris erat,
et si ... Si fi-
lio emancipato sine nepote retentus
sit, ... praeteriti ... ac-
cipient bonorum possessionem. Si filius e-
mancipatus et adoptivam familiam
nepote subsistit, nec ne-
pos quidem ad bonorum possessionem avi natus veniet
post mortem avi ei ad bonorum possessionem avi veniet

[illegible gloss]

ut totus loquitur in emancipato.

[illegible gloss]

set aut hic non datur ... bonorum possessio ...

petitum. ¶ Idem scribit et si postumus qui institutus fuit non fuit natus adhuc contra ta. bo. pos. competere filio Marcellus ait

Et si etiam a patre filius praeteritus nepos in adoptione ... filii sequantur ... erit. ¶ Plane si is qui apud adoptivum patrem remanserit emancipatus sit, veniet ad bo. pos. ... adoptivo enim ... quamdiu in familia aliena sit. Ceterum emancipatus ... adoptivi patris ... ¶ Si emancipatus ... post mortem ... emancipati ... admittuntur.

Gaius. Si interceptus fuit in potestate nepos, filio emancipato admittitur nepos; filio emancipato admittitur nepos vivo avo ad patris bo. pos.

Ulp. Non putavit praetor exheredatione notatos et remotos ad contra ta. bo. pos. admittendos; sicuti nec iure civili testamenta parentum turbant, sane si velint inofficiosi querelam instituere, est in ipsorum arbitrio. ¶ Aliquid tabularium parte exheredatum scribi non sufficit, sed cognitionem ... quae petitur bo. pos. Unde si a primo gradu exheredatus sit filius, a secundo praeteritus, et secundo gradu scripti non petierint bo. pos., poterit contra ta. accipere bonorum possessionem; primo enim quaerimus exheredatio submovet filium a contra ta. bo. pos. si quaerit et effecta est. ¶ Si ab uno ex heredibus sit filius exheredatus, Marcellus scribit filium non videri exheredatum, ideoque contra ta. bo. pos. peti posse etiam utrumque heredem. ¶ Si exheredatus sit filius a substitutis, optinere eo gradu in quo institutus est praetermisso certo ab alio filio contra eum bo. pos. petere posse. ¶ A quo gradu praeteritus est filius, a quo exheredatus, ... in primo gradu scripti non ... humanis ... testatoris ... contra ta. bo. pos. praeteritum ... praeterit non posse heredibus cum in secundo gradu ... in primo ... ad ... bo. pos. peti posse. Sed si post mortem testatoris decesserint heredes scripti ... Marcellus putat contra ta. bo. pos. ... competere. Sed si a ceteris ... institutis ... ad hunc ... ab eo gradu filium contra ta. bo. p. ¶ Si quis sua manu exheredatum scripsit se, an contra ta. bo. pos. posse accipere? ... Marcellus scribit nocere ei hanc exheredationem, aut quasi ... natus ... non fiat. ¶ Si quis emancipatum filium exheredaverit, eumque postea arrogaverit, parum ... in eo praevalere, idcirco exheredationem nocere. Sed et Neratius ... probat ut exheredato et arrogato postea non nocere, postliminio autem reverso filio dicendum est exheredationem ante factam nocere. ¶ Si filium in adoptiva familia constitutum pater naturalis exheredaverit, deinde sit filius emancipatus, nocebit ei exheredatio. ¶ In adoptionem datos filios non submoveri praetor voluit, si modo heredes instituti sint, et hoc iustissime eum fecisse Labeo ait; nec enim in totum extranei sunt. Ergo si fuerint heredes scripti, accipient contra ta. bo. pos. Sed ipsi soli non committunt edictum, si fuerit alius

ut dicas quo petitur iure ... ruptum est.

ut non habeat contra ta. si ei omnino exheres est. ut . . . de h. ab in.

a Cum adopt. exher. exheres qui heredibus instituitis non committitur . . . ut autem facit . . . de re in pos. mit. l. i. § . . . filius . . . non instituti . . . contra ta. ut . . . de coll. bo. l. i. § his quoque . . . nec dicas . . . ex hoc sit consequens . . . de rigore . . . de equitate

[illegible]

praeteritus ex liberis qui solent committere edictum, sed si ipse scriptus non sit. Sed alius qui acquirere hereditatem potest non est institutus, ut eum contra ta. bo. pos. admittam. Curant autem ad admittantur ad bo. pos. ex liberis eos esse oportebit; ceterum si adoptivum filium dedi in adoptionem, alterius ceterum sep[aratim] omisso p[atre] aliquo contra ta. bo. pos. contra ta. ei non dabitur. Datur autem cuique in adoptiva familia est contra ta. bo. pos. Non est novum ut emancipatus praeteritus plus iuris scriptis heredibus patris sui tribuat, quam habituri essent si soli fuissent: quippe filius qui in potestate patris sui est ex duodecima parte heres scriptus, emancipato praeterito dimidiam per beneficium emancipati occupat, quamvis emancipatum fratrem non haberet, duodecimam partem habiturus esset. Nam si ex parte minima sit heres institutus, non per partem qua heres institutus est, sed contra ta., omisso edicto; sed amplius per bo. pos. habet. Portionem eam quae contra ta. bo. pos. dat eas partes unicuique liberorum tribuit quasi intestato patre mortuo hereditatem habiturus esset, si in potestate mansisset, idem sive emancipatus sive is qui in potestate mansit, sive in adoptionem datus ex minima parte heres scriptus sit: non redigitur ad eam portionem ex qua institutus est, sed virilem accipit.

Gaius. Utrum autem adoptivus pater vivat an defunctus sit, nichil interest: nam hoc solum quaeritur, in adoptiva familia sit.

2 p. Si post mortem testatoris heres institutus filius in adoptionem se dederit, bo. pos. contra ta. accipere poterit, quia scriptus heredibus institutus non solum necessarius adoptivus; sed si filius in adoptionem datus a nomine avi institutus sit heres, a patre naturali omisso p[...] edicto, magis est ut bo. pos. accipere possit; nec enim exigimus ut adeat hereditatem, sed sufficit ut ei delata sit ac quaesita possit. Si in adoptionem datus postea quam iussu patris adoptivi hereditatem adiit emancipatus fuerit, potest contra ta. bonorum pos. accipere hereditati, quia ipse potius habebit quam pater adoptivus. Illud notandum est quod qui si adierit hereditatem in adoptionem datus, contra ta. ei datur bo. pos. Alias autem si quis datur legitimus, si quis prodit sibi datam agnoverit, agnoverit contra ta. bo. pos. repellendus est. Quibus qui contra ta. hereditatem non possunt, nec praeterea faciunt ut si per aliquos committatur edictum, quoniam modo bonum est eis tribuere ut pretia nichil habituri.

Exheredati liberi quemadmodum edictum non committunt, ita nec commisso per alios edicto eis veniunt ad bo. pos., una quia eis querela superest de inofficioso dicitur. Hi quoque per aliquos contra ta. bo. pos. petunt, non exspectant ut per ipsum bo. pos. accipiant, verum ipsi quoque contra ta. bo. pos. petere possunt. Cum enim semel beneficio aliorum ad id beneficium fuerint admissi, iam non curant petat ille necne bo. pos.

Paulus. Si in adoptionem datus sub condicione scriptus sit heres, manente pendente condicione praeterito alio committente contra ta. edictum ad ipsum veniet, sed si defecit condicio, repellitur ab ea bo. pos.; puto enim ideo competere quia non iure scriptus sit heres. Exemplo iuris legitimi bonorum possessio contra ta. distribuitur: igitur nepotes ex uno filio unam partem habebunt.

Gaius. Si duobus filiis, ex altero filio duobus nepotibus bo. pos. competat, alter ex nepotibus non petat, pars eius tamen accrescit; si unus ex filiis non petat, alter petat, totam fratri quam nepotibus prodest.

[illegible]

s. e. l. iii. § quid ergo . . . ut admittatur . . . in adopt. datus.

m Exempla legitimi. i. cum . . . facit. s. e. l. i. § . . . et in aut. de h. ab in. § . . . nec . . . de leg. agn. suc. . . . ac.

n Si duobus. ex altero . . . tres . . . unius persone . . . funguntur . . .

p Quam nepotibus. . . . frater . . . fratre . . . suam portionem . . . non funguntur . . .

q Venisses. patris accrescentibus . . . de . . . l. i. § si quis ex . . .

r Si primus pater instituit emancipatum filium, exheredatur in testo . . . filium . . .

post eum petunt . . . sine non . . .

. . . si adoptiuum . . . admittatur.

nam quia tunc duos semisses fuit ex quibus
alterum filius, alterum nepotes consequuntur.

Si plus testamentum exstet iure factum, quo
filius exheredatus est, sequens imperfectum,
in quo praeteritus filius sit, posteriore testamento praeteritus
petet bonorum possessionem: si remoto filio
potiores sunt in ea hereditate scripti posteriore testamento
ex heredibus, cum nos heres eum uti eius is, denique
filius petet bonorum possessionem. remoto filio possit
optinere hereditatem: filius quoque detineri
tur petet bonorum possessionem. Si vero ille non pos
sit optinere hereditatem: filius quoque ex
cluditur.

Tr. p. Cum emancipatus pater bonorum possessionem contra tabulas ac
cipit, sepitus heres ei hereditatem peten
ti cogendus est et portionem suae heredita
tis praestare. omne enim intermittentium aequum
est quod pecuniae hereditariae sepitus heres nam
usucapere ad eum. Quibusdam filiorum exheredatorum
nepote retentibus in adoptionem, ne
redditum hereditatem instituit, praeterito altero
filio. quaerit quod in his fuerit debeat.
utrum in partem patris sui admittetur. In
uno loco portionem habet. id est in adoptionem
datus nepos cum heres scriptus quod dum pri
vatus eius aut in potestate, aut emancipatus
est non potest contra tabulas bonorum possessionem accipere. Si
pater eius antequam bonorum possessionem accipere decessit, non
admittetur nepos ad bonorum possessionem. Si
pater emancipato filio praeterito de heredibus du
os suprascripsit, filium quem in potestate habebat, et
alterum quem in adoptionem dederat, ex quo
duos nepotes in familia sua reliquerat, qui capiti testamento praeteriti sunt. Bonorum
possessionem propter emancipatum praeteritum,
tam is qui in potestate remansit, propter eundem
is qui in adoptionem datus est et filii eius simul
habebunt, ita ut semissem patri, semissem
tantis nepotibus cedat. Si pater ex du
obus filiis alterum habuerit, filio emanci
pavit, et unum ex nepotibus quem ex
emancipato habuerat in locum filii adoptavit,

praeterito deinde emancipato decessit,
aequius erit nepoti qui in locum filii
venit, sic cum ceteris partes heredita
tis tribuatur, una habeat qui in potestate re
mansit, alteram nepos adoptatus
in locum filii, tertia vero emancipatus cum fi
lio suo qui nepotis loco fuit. Si vero si
mor... tuo filio altero ex nepoti
bus in locum filii adoptatus fuit, tunc
partes in duas fient: ut sit aequalis cum qui
locum filii adoptivi est, non minus habere quam
sui ceteris nepotum. Sed et ceteris ad
optatis est. Si ex duobus filiis
emancipatis alter heres institutus sit, al
ter praeteritus: si institutus adierit,
quamvis liberis ceteris patrem expressum
sit, tamen non posse cum praeterito bonorum possessionem petere:
quoniam iudicium patris secutus sit.
nec enim in parte sibi legitimi accipit, ad
mittimus ad bonorum possessionem suum ab here
dibus institutis: sive ab his contra tabulas pe
tierit accipiunt. Sed illud observandum
est, ut praetor cum quo heres institutus est
eius debeat: dum tamen non amplius quam heres
esset si bonorum possessionem accepisset, aut accipi
tertiorem esse sua faciat, quod si extraneo
te praeterito sit institutus, ex eo dum taxat re
tinere possit, quod etiam quoque legata
praestare cogitur. Quod si is qui in potestate
est heres institutus sit, quamvis heres
sit, non aliud dicendum est, quam quam pre
posse bonorum possessionem hereditati se non
immiscuit. Tunc cum quasi iudicium pa
tris comprobasse videtur: in eodem loco quo
emancipatum habere debere. Filium in ad
optivam familiam uxore ducta filii
unum sustulit, cumque post mortem patris
adoptivi emancipatus, hunc nepotem
contra tabulas non alius decreto posse petere bonorum possessionem.
Item si filius emancipatus sublato
filio et emancipato ad antiquam dumtaxat se
redit, et mortuo adoptivo patre

.l. — a Si postumus filius patris dolo tor eum pr legauit [...] opponat exceptio doli … ex … si quis si ex eo … patre opponatur doli exceptio … hoc approbat testium. nam non sequitur quod ualeat testium.

— b Filius. qui … possit qui debet institui … ut . j . de except. … — c Cuius … si non … posse excepti

decessit. et contra tabulas et contra. nam patris ta
bulas retrocto huic admittam
nime dubitari debere, cum ab eo qui
ab omnibus bonis exclud[…]

Marc. Si patrem filius emancipatus
exceptione doli mali agentem ? pa
tris opposuisset. reo … doli …
non posse eum contra ta. bo. po. petere. ea
sententia … hoc ipso … repudiauit
bo. pos. … intelligendum est filium
de patre … noluisset filius
repellat illa exceptione … contra ta.
bo. pos. filio dari potest. … magis
doli exceptionem … est.

Pap. Si emancipatus filius nepotem
in potestate auo relicto. ab eo
…dete … fideicommissa … hereditate
… suspectus auus sit. … sup
… bonorum possessionis. non est ei danda
bo. pos.

Si pater se dedit in adoptionem. nec se
quitur eum filius emancipatus. … ad eo
… familia sit
pater. in alia filius sit. bo. pos. contra ta. non
potest filius eius habere. et ita …
… iniquum …
bi … excludi eum a bo. pos. …
pater se dedit in adoptionem … con
… filius in adoptionem … pater …
nullum pretio filio … quae
sua non est sine re.

Eiusdem. Subordinata exheredatio
contra ta. bo. pos. … filio subordinati
one heres institutus … contra ta. bo.
pos. excluduntur certo est uindi
cio libri … successionem remo
uendi … Et contra ta. bo. pos. accep
… ex … fideicommissi ex
… ex persona eius …

Tryph. Quamuis … contra tabulas … contra ta. bo. pos. … legem …
… sufficiat …
… pris …
… bo. pos.
petit potuit … postea
… potuit …
… in instituendum …
… decessit …
… foret.

Item filium qui in potestate habebat
exheredauit … patri …
quesitum est quatenus emancipa
tus bo. pos. … suo …
… heredes … adire hereditatem
… filium …
… repudiauit …
hereditatem … facile … fuerit.
nichil actum … pro
qua contra ta. accepit bo. pos. filius …
… patris …
emancipatus … patris contra ta. bo.
pos. solus … bo. pos. …
… non adierit hereditatem …
nullius … momenti … non
obstante … contra ta.
bo. … patris acceptat. bo. pos.
uel … necessitate …
… exheredatis …
… redisset …
… filium …
heredes ab intestato patri. emancipati
pretori …
… ergo …
heredis … heredibus
… sit …
… emancipato filio

iuun. ec. ta. bo. pos. Si autem omisit
hereditatem. e bo. pos. exheredatum effec
tum admittet iure scriptum. Sol ut in si
here(de)s. sic quemadmodum emancipatum
pretor invitat. si adiit non fit ex
hereditatis. idem nec filius. qui in potestate
remansit. adire enim hereditatem inuo
tum cogi. [illegible] est. ad hered
tatis petitionem. admittendus est. et
eciam inofficiosi querele. [illegible]
[illegible] movere. [illegible]
in isto casu quo omnimodo ad heredi
tatis veniunt. ambo consentire debent.
emancipatus namque nec ex hac parte
edicti heredis loco fuerit cogitur. In. ec.
ta. accep. bo. pos. que inter eos quibus
ita bonorum possessio dabitur. cum in eo col
latione ab emancipato iubet. iste e
qui mansit in potestate. qui exheredatus non
erat fuit. non est vocatus. ad bo.
pos. ec. ta. neque collatio parte contingit
intestato patre mortuo. emancipat
ad bonorum possessionem admissus. ad coll. ueniet;
compellitur. quia si frater ab intestato he
res emancipatus tamen non in accepit
bo. pos. cum iure tenentur. acceperit fuit
filius suo fratri heredis scripti non ad
eius. ut cum ad portionem admittit
bo. patris nostri non est. consequens emancipatus
ei. patrius pro hunc ei fuerit consequi
ille. et cum communi patre scriptus
a patre heres relictus in potestate ad
misso fratre emancipato. ad ec. ta. bo.
pos. nec bonis plus consequatur.
quam ius eorum ubi collatione
cavetur. certe ex peroris tenere tamen
ec. ta. ... nativum milito magis. ut
huic offerri non oportere. quia a patre exhere
dat. a peroris bo. pos. ec. ta. non uo
catur. hec si ne omisisse hereditatem
a scripto herede nichil habituro[i]p

de lata emancipato a praetore. ec. ta.
bo. pos. nomine sui heredis adeptus
est legata in capite sua. iste eman
cipatus liberis et parentibus prestare co
gatur. et solida. et diminuta in di
midium que relinquitur in eo qui in
potestate est. nec ad versus eum constituen
dae actionis legatorum. idemque metodus
fuerat is. his descripti is qui accepit
ec. ta. bo. pos. et sui sunt fuerit ad ita heredi
tas ac si. pretor legata ex parte testi
data ... s. c. bo. pos. ... accepta est.)
Erit ergo melior hec cum. condicio
in familia relicti filii. quam foret si extra
datus non esset.

[ⁿ] Mod. Si is qui filium et ex eo nepotem in
potestate habebat. filium in adoptionem de
dit. nepote retento in potestate. post ea fi
lius emancipatus a patre adoptivo
decessit exheredes heredibus institutis fili
huiusmodi qui in potestate avi remansit.
c. ta. bo. pos. petere potest. quia is numquam
in potestate huius fuit. Si non debuisse ec.
in potestatem eius. nam alias obstitum et
si emancipatus sui fuisset nepos ex eo
qui in potestate avi remansit. bo. pos.
pos. c. ta. petere potuisset. quia emancipationem
an capato filio nepos ex eo in potestate
avi remansit. et patri suo in adopt.
dat fuit. idemque. ec. ta. avi. bo. pos. pe
tere potuit. quia per adoptionem in aliena fa
milia non fuit. Sed si emancipatus.
filius meus. adoptaverit ex eo nepotem meum fili
us. atque adoptatus est fili. ec. ta. me
as. bo. pos. petere non potest. quia numquam
nepotis loco apud me filium fuit.

De legatis prestandis. contra
tabulas. bo. pos. petita. R.
Up. Hic titulus eq
uitatem naturalem habet. et ea
liquo novi inducit quod iudicium pretoris. et si

C totis nomine hoc refert ad uxorem ... i. dic si ... sint ... ad ... in ... ca. ... si ... generali ... nos ... C Infinitum ...
... ad legatorum petitionem admittuntur ... in ... ca. ... quesitum ... pro ... in infinitum ... ar. ... C

Eorum. Praetor contra tabulas bonorum possessione accepta ut quibusdam personis legata et fideicommissa praestarentur. Haec enim liberis parentibus uxori nurui dotis nomine legata. Generaliter autem parentes et liberos praetor excepit, nec gradus liberorum parentiumve enumerat: in infinitum igitur eis praestabitur. Nec personas persecutus est utrum virilis sexus an feminini sexus fuerint. Quisquis igitur ex liberis parentibusque fuerit, solo legati petitionem admittitur. Sed ita demum si iura cognationis sit inter eos liberosque; ceterum ad legatorum petitionem admittuntur qui in adoptione dati sunt, vel etiam adoptivi dum modo maneant liberi. Postumis liberis legata relicta utique praestabuntur.

Iul. Etiam si praegnante uxore filius emancipatus fuerit et bonorum possessionem contra tabulas acceperit, legatum nepoti praestare debebit.

Ulp. Sed si mortis causa donationes collatae ... sed et donatio in eo consistente ... si autem exceptae non sint, an praestandae eis protinus mortis causa donationes liberis? ... et parentibus praetor persequitur non est. ... ita demum legatum. C Hoc solum autem tenetur quod ipsis parentibus relictum est. Ceterum liberis ... si suo ... fuerit adquisitum vel subiectis eorum iuri praestabitur, nec enim contrarius est ... sed cum honorabitur ... Et si forte ei fuerit legatum relictum, cui eo tempore non praestatur, si tamen postea ei ... Et si quis ex his legatarius ... relictum est ... legatum, non est praestandum ... adeo non est ... si pro ... legatum ... cum praestatur ... alicui ex liberis parentibus ... dicemus praestandum. Debebitur plus ... si ei non relictum sit sub hoc modo ut alicui ex liberis praestetur, existimum est tuendum debere ei praetorem denegare

actionem. C Ceterum legata solis praestanda ... contra tabulas bonorum possessione acceperit qui vel liberis vel ... tunc sunt. Unde idem ... Si ... qui filius contra tabulas bonorum possessionem acceperit.

Paul. C Cum pro his legata plerumque ... scripti heredes ... dimittant heredi ... citer cum scierit eum emancipatum ... petisse ... aut petiturum contra tabulas bonorum possessionem.

Ulp. Filium quis impuberem heredem scripsit eique substituit emancipatum autem filium praeteriit; contra tabulas filius accepit bonorum possessionem. Legata sunt etiam a substituto impuberis relicta, an dumtaxat liberis et parentibus ... nunc est exemplum. Quaeritur an ... pro ... cogatur substitutus ... ea praestare ... ibi impuberis relicta sunt solis liberis parentibus praestanda sint an non a substituto impuberis omnibus cum praestare oportuit ... legis Falcidiae ... ut pars dimidia, quae ... ex bonis patris pervenit, quartam ... substitutus ... si impubes ... ei non ... heres institutus fuerit, magis est usque ad semissem legata praestanda, hoc est ... Falcidiae, cum ... impubes institutus tum quod accessit ... augebit legata a substituto relicta. C Omnibus autem liberis praestanda legata praetor voluit, exceptis his liberis qui bonorum possessionem praetor dedit ... Nam si ... bonorum possessionem non putat legatorum ... persequitur ... constituit ... unum contra tabulas bonorum possessionem petiit an non legatum persequatur. Sed ... eligit eo iure ... contra tabulas bonorum possessionem. C Si quis contra tabulas bonorum possessionem acceperit, non postea apparuit eum ex his liberis non fuisse, qui ... bonorum possessionem accipere possit ... quibus legata praestantur ... non esse eam denegandam petitionem legatorum, sive ordinariam bonorum possessionem petierit, sive Carbonianam. C Non solum

mis exceptis praestabitur ut s. de ... l. ... illa distinctio locum habet in huiusmodi legatis quae ... pupillo relicta a substituto tacite repetentur, ut ... legatum ... heres fuerant ab ipso substituto relicta.
— m C Omnibus suprascriptis ut s. e. ti. — n C Elegit ... ignorans ... ut s. de ... — o C Si quis liberis puta nepoti ex filio ... — p ... C Accepit ... — q C ... solum ex voluntate ...

... non debebit legatum, si legatum elegit

[illegible gloss]

aut legatum denegatur ... accepit ... accepit ... si quis aliud ex hereditate accepit, cui consulendum est ... quasi se posuisset ... suos ipsos substituatis sit ... accepitque ... contra tabulas ... possessio ... denegari ei placuit ... hereditatis suis impuberibus mortuis, cui a patre substitutus est.

Si legata filii sint relicta liberis ceteris ... utrique ... portio legi ... accrescat ... legatum ... liberi ... ceteris non ... legatum liberis augetur ... ceteris ... parentibus ... consultatum ... ut legatum ... in legato plurimo ... commissum ... scriptis ... hereditatem ... honore ... tribuitur ... ceteris ... portio ... hereditatis ... tribuitur ... legatis et fidei commissis ... quibus ... in morte ... Eis autem portionibus hereditatis constituitur ... exceptis personis legatum praestare cogantur, et magis probatur exceptis personis solis praestandum ... solus commodo ... si legatis honeratus fuerit sit portio tamen liberorum parentumve quam ceteris ... non praestatur liberis parentibusque praestatur non dubitamus ... ceteris non praestatur ... ceteri ... legatariis liberis parentibusque ... debitum sit.

Iulianus. Salvius Aristo Iuliano suo salutem. Si libertus ... emancipati ... patri ... a patre ... praeterito ... contra tabulas ... legatum ... debitum ...

Tryphoninus. Nam si constitutio divi Pii ad rescriptum Sabiniani ... legatum placuit parentes et liberos quasque instituti ... adoptivus ... liberos parentes ... portio ... accepit.

Paulus. Vir uxori portionem ... accipientem ... contra tabulas ... accepit ... ex liberis parentibus ... portio ... ceteris ... quarta ... legatis observatur ... sit ex liberis qui accepit contra tabulas possessionem ... sunt qui ex liberis parentibus que legata accepit ... filius praeteritus ... hereditatem ... ex liberis parentibusque ... Si quis ex liberis parentibusque heres institutus sit et legatum accepit ... observamus ... legatum ... elegit ... utrumque ... Si adierit hereditatem ... observatur ...

[illegible gloss]

[illegible marginal notes]

[illegible]

tentiū ē. an dolo actione teneatur qui adiit. et magis ē ut sit tenendū tāquā de eo q̄ pretium accepit. Celsus li. xv. dig. scribit. si quis adiit hereditatem pollicitus. [illegible] pretium quia [illegible] dolo actione tenetur. tamen nomen [illegible] efficit hereditatem [illegible] libertates. Si quod nomen vel rem fuit legatum pretio accepti. Celsus li. xv. dig. nō pretium [illegible] tius aut applicuit [illegible] tum nulla dubitatio est. [illegible] nomine legatū nō puto ad [illegible] [illegible] ad eos alienū veniat. Non solum aut dote pro legata [illegible] continetur. [illegible] si pro dote fuit aliquid [illegible] ut puta [illegible] tatis relicta vel [illegible] pro dote relictū.

Paulus. Sed et si plus sit in legato q̄ in dote. [illegible] actio.

Ulpianus. Sed et si pro dote acceptū aliquid est, [illegible] puto. Celsus ait [illegible] uxore mortis [illegible]. Sed et si [illegible] dote prelegata [illegible] mortis tempore [illegible] legatum ē [illegible] debebit. Sed cū [illegible] sui heredes [illegible] actio dicendum est prelegante dotis [illegible] debere. Non omnia quae ab heredibus [illegible] relicta sunt legata [illegible] Celsus. [illegible] sola quae [illegible] data sunt [illegible] li. xv. dig. accepit. Sed nō [illegible] aliquid [illegible] petita ē li. xv. dig. [illegible] legata [illegible] ut [illegible] hereditatem [illegible] [illegible] legata [illegible] libris [illegible] ius cū testator moritur [illegible]

[illegible] testato magis li. xv. dig. [illegible] filios [illegible] nec legata [illegible] [illegible] testatoris [illegible] hereditate [illegible] ab eis relicta legata [illegible] prestanda [illegible]

Paulus. [illegible] neq adiit hereditatem [illegible] legata [illegible] [illegible] data sunt.

Ulpianus. Si [illegible] omnes [illegible] [illegible] omnes fuit [illegible] legata que ab eis relicta sunt [illegible] [illegible] omnibus [illegible] eis ad [illegible] hereditatem.

Ulpianus. Item [illegible] substituto legatarium [illegible] si institutus [illegible] [illegible] si plus potuerit [illegible] [illegible] plus [illegible] [illegible] noluit adire hereditatem [illegible] nichil habiturus emolumenti [illegible] non parum erit.

Ulpianus. Nonnumquam [illegible] li. xv. dig. [illegible] puta [illegible] institutus ē emancipatus filius [illegible] institutus accepit Celsus li. xv. dig. [illegible] institutus omisit [illegible] ē ut cogatur omnibus [illegible] legata [illegible] emancipati [illegible] iure suo [illegible]. Si ab uno ex filiis [illegible] institutio [illegible] aliqui [illegible] legatum sit [illegible] accepit li. xv. dig. [illegible] aliis [illegible] omnibus Celsus [illegible] li. xv. dig. accepit [illegible] legata prestare.

Paulus. Is qui [illegible] prestare [illegible] non debebit prestare [illegible] Celsus li. xv. dig. [illegible] li. xv. dig. [illegible]

[illegible]

…praeteritus cum sine liberis heres institutus decesserit: sic filio iure civili institu-to praestanda sunt legata … patris eius quatinus necesse est emancipatum praeteritum … legatum … praeteritus patris aufert … solus heres institutus est … scriptis heredibus est … legatarius … bo. pos.

Sed et si emancipatus heres scriptus sit … utrique contra tabulas bonorum possessionem acceperint … contra tabulas bonorum possessionem acceperit … debebit … praestare … contra tabulas bonorum possessionem accepit … legata … praeteritus autem bonorum possessionem accepit … maiore parte … heres institutus sit … maiore parte heres institutus … contra tabulas bonorum possessionem accepit, nec enim maiorem partem heres institutus sit. Et ideo … nullum legatum debebitur: sed sub praetextu … Sed et si emancipato herede instituto … contra tabulas praestare legatum … debebitur … bonorum possessionem … heres institutus … hereditatis … legato … filio …

Item. Si ideo praeteritus est unus ex emancipatis, alius emancipatus…

…patris institutus apparet omissum esse … qui in potestate est … legata … emancipatus … liberis et parentibus praestare legata … solus … liberis et parentibus praestare legata … accepit … liberis et parentibus legata praestari … plenum obsequium praestare …

Item. Si emancipato filio praeterito pater … heredem institutum … legasset … adversus emancipatum … debebit … filius praestare legata … sine iniuria … contra tabulas bonorum possessionem … testamentum.

Africanus. Nepos qui in potestate manserat filii … heredes instituti sunt, nepoti legatum dedit pater eius emancipatus … petiit bonorum possessionem … legato contentus est … legata … nichil auferetur emancipatus filius sui parte … legatorum … emancipatum solum … quam …

Item. Quamvis … bonorum possessionem … nepotis … cum a patre eius …

Marcellus. Si filius emancipatus contra tabulas bonorum possessionem petierit, tuendo … liberis et parentibus … natum fuerit exceptis personis …

ftatore mortis eā. comia ofertt. ad uiles emācipato. sic accidit ī portionibus hereditariis & legatis. intestato aut̄ mortuo patre su pconib; moriatur. fcīsū potiūr fili q̄ in qm̄ cipatō nulla legator cerit tant.

Pap. Si patrio hereditatio q̄ oxcep ta pscā hūfitiolegis hēc potiur. respiceretur, p ea quoq; p te filius q. bo. px. accepit nō alijs q̄ excep tis psōis legata pstābit.

Tryph. Bonor. px. ... emancipato filio emācipato datā sepius hēs alēfili q bor. px. accept. ul' cum liuiure oventus nō accepit. legata Pepia n̄ debit.

Eiusdem. Hij q̄b relictū. ul' uirile ptes; diuus pius fuaret ostituit. ex suis q̄ubtate. pp bonor. p. ce. ta. acceptā ofieq n̄ potuert. iudicē debet.

Tryph. Tūnenen illa q̄ quā nuō liber; dē debeat i collgandi dandi ē. ut is fieri possit. a filio. cc. ta. bo. p. accipiēte. aplac. suffice incaneati tūdine. t. n. ē. ēq n̄ dies legati cedit.

Marc. Qui filiū emancipauit. nepotē; ex eo retinuerat ipotiā te stō filiū exhēdauit. nepotē; ex. aliq̄ pte istituit hēdem. aliū filiū em ancipatū p̄tije pōter sendinepote; quaq; bor. px. cē. ta. pte posse. n̄ p ca pte q̄ quis q; iestato sius hēs ect. Si p̄c sui hēs n̄ cē. bo. px. dfer tur. Is aut filius in ad optiēt ceriuē pote. qui se filius fui pea uiar. sepsit. hētē. emācipatū; filiū p̄tijt. an hēt nepot; ex eo. bo. px. tue. eous nū exēplo partitū cliborum glob legata p̄stare cogitur. q bo. px. cē. ta. acc peterit. Si forte ex eo tē filio nepo

De collatione bonorum. R.

tmaniar unū. pl's uel dubitur pea pte tueitous ē p qua pte tu eiur. siue si ua nepos aut maiior fuerit hēdes instituitur. cetēra nā hs opp tur.

Vlpianus. Hic ti tulus manifestā hēt eq tate. cū e p̄tor ad bo. px. cē. ta. emancipatos adm ittit. p̄ncipe q̄; faciat cū his q̄ pis hīs q sunt in potestate. bo. p autem conse quēs ee eoptuit. ut sua quoq; bō in mediū oferant. q̄ appetant patrina.

Inter eos dabitur collatio q̄b bo. px. datur. ē plane sūmneat; ut aliū q̄ restituit ē integrū sol; p̄tor tribuit adbo. px. cē. ta. petendū quomsit. ut q; ē collatōs comodū ei restituat.

Si ex dodrāte fuit istitutus fi li. q erat i potitate. cū ex q̄drāte em ancipatū accipiāte p̄tori mete tm̄ bō sua collaturi. ut. autē solum q̄ dimite fii abstulit. argumitum plus sua affert. pop. Quo filius emācipatus nepotibus ex ē natis lo co ofertē cogitur. Cū pat filiū qui ē ī potitate hebat et exhē daret sep sit. emācipatū p̄terije. bo. px. cē. ta. n. a filius accep. pot n̄ incomode di emā cipatū ita demū oferre fri sui de bere. si aliq̄d ei ex ea hereditate ab stulit. nā si ex minore q̄ ex parte di midia q̄ i potestate erat hēs sept fuit. nūq; i videbitur collatioē po stulare ab eo. p q̄ apli ex hēditate paterna habiturus ē. totiens g colla tōi locē ē. is q i potitate q̄ erat aliquo icomodo affectus ē is q i potitate ē. inuentu emāc. ... ceterū sin ē. coll. nō ē. sēl bitū ... maxie

autem tunc emancipatum conferre non oportere, si in iudicium patris meruit, nec quicquam amplius nanciscatur quam ei pater dederit. Sed et si filius legatum meruisse [illegible] vel tantum quantum bonorum possessione accipit, dicendum est non esse cogendum ad collationem. Ibi dicendum vel autem si bonorum possessionem acceptam [illegible] fuerit is qui in potestate est, ad collationem bonorum cogendum emancipatum ut tantum heredi eius conferat quod conferret ipsi si viveret. Quod si ante acceptam bonorum possessionem decesserit filius, sed heres eius [illegible] pro ea parte qua is qui in potestate erit, non tantum ut filii ad collationem autem non admittitur cum huic causa ex quo bonorum possessio admissa non est. Ubi autem per contumaciam non collatione ut recte caveatur. Cavere autem per satisdationem oportere Pomponius ait. An et pignoribus caveri possit? et Pomponius scribit [illegible] et Pomponius scribit etiam pignoribus recte et collationem caveri. Itaque ego puto, si satis cavere non possit, curatorem portionis eius constituendum apud quem refecta pecunia collocetur, ut tunc demum recipiat quod ei contigit cum bona propria contulerit. Sed si exigatur, sponte [illegible] actiones denegandas sint obligata postea cautione recipiat portionem. Quamvis edictum praetoris de cautione loquatur, tamen et re posse fieri collationem Pomponius scribit: aut enim re aut cautione facienda est collatio. Igitur si dividat in quo bona sua cum fratribus quibus non cavet, satisfactum dicendum. Sed si quid non dividit, et [illegible] quibus non caveat, dicimus eum satis fecisse. Sed cum possit etiam quantum [illegible] non satis conferat qui non cavit, quamvis dividat. Si igitur confert in partes [illegible] bonis emancipati sufficiens collatio est divisio. Sed si non confert, dicitur quod non esse in [illegible] praecipue

tum cautionem erit interponenda. Sed et si fortem in bonis patruus emancipatus remittat, quia tamen ex collatione sunt heredes et [illegible] non est emancipatus satis consulere [illegible] et si non in patrui debitoris delegavit vel fundum talia receperit, propter bonorum conferre debuit. Si cum duobus conferre debet, uni contulit, alteri non, vel cum caveret, vel cum diviserit, videamus utrum sextantis tantum causa fratri emolumentum, an [illegible] totius debeat [illegible] partibus, si quidem per contumaciam non cavetur. Totius tamen eius est denegandas actiones: nec enim videtur cavisse qui non omnibus cavit, quia si propter sextantis tamen tenet denegandas. Sic ut possit supplere cautionem vel collationem, ut ceteris modis quibus supra diximus; aut certa [illegible] constituatur, quae salva facturus fuerit esse eorum quorum per contumaciam collationem non implet. Is quoque qui in adoptiva familia est conferre cogitur, hoc est non ipse, sed is qui eum habet, si malit contra tabulas bonorum possessionem accipere. Plane si hic adoptivus pater antequam bonorum possessionem peteret emancipaverit eum, non cogetur ad collationem, ut ita rescripto divi fratrum expressum est. Sed ita demum adoptivus emancipatus collationi fratres praevenit, si non fraude hoc factum sit. Nec castrense nec quasi castrense peculium fratribus confertur: hoc enim praecipuum esse oportere multis constitutionibus continetur. Sed an id quod dignitatis nomine a patre datum est vel debetur conferre quis in communi cogitur, videamus. Et ait Papinianus libro tertio decimo quaestionum non esse cogendum: hoc enim propter onera dignitatis praecipuum habere oportere. Sed si adhuc debetur, hoc sic accipiendum est, ut non solus honoretur is qui dignitatem meruit, sed commune sit omnium heredum onus hoc debitum. Quia ab hostibus captus

-e Ceterum ... -f Cum ... ut stipulatione

capitali afficietur ut [illegible] … -a Vel maxime meruit … -a Dicimus male … -b Contant ab eo … -c Quem per … -d Si cum duobus … -e Ceterum … -f Cumque … ut stipulatione … -h Cum maluit … Filius … -i Emancipatus … -k Fraude … -m Castrense … -n Dignitatis … Fratres … Collatio … Tamen … Contumaciam … Ubi non … Fideiussoribus … Fratribus … Prefecta ex rebus que fuerant non possunt ut j. l. ij. § si.

j. e. nec conferre ut hic ac.

post mortem patris redierit, mortuo
enim patre nichil habuit etiam apud
hostes fuit. Iul. Modo. Pomp. admittit
tur ut conferret scilicet ea que mortis tempore ha
beret si ab hostibus captus non fuisset.
Sed si receptus ab hostibus mortis
tempore patris invenitur, eque collatio erit facien
da. Si emancipato legatum
fuit cum pater moreretur, et hoc conferre
debet. Si ab ipso patre herede insti
tuto filio omissa hereditate relictum/ eum manu
missum ad eum conferendum est, quamvis
le est hoc filio omissum ei evenit ut
pro herede ... post mortem patris
relictum fuisset, nec cogetur hic confer
re, quamvis moriente eo non fuisset. Em
ancipatus filius si dotem habebat ab
uxore acceptam, hac minus conferet,
et si, an uxor decesserit. Si impu
beri arrogato secundum divi Pii rescriptum
quarta debeatur, quod in eo casu bonorum possessio
ni ... quarta ... actio ... emancipatus
... ... quia persecutoria
actio est et quarta conferenda, caveret
cum oportebit. Sed hoc ita tenemus si iam
nata est quarte petitio. Ceterum si adhuc
pater adoptivus vivat, ita quem
emancipavit, dicendum est cautionem
quoque cessare, propter matura est spes co
llationis. cum adhuc vivat is cuius
de bonis quarta debetur. Si is qui bonorum col
latur est habeat filium peculium castren
se habentem, non cogetur illud, quia peculium
eius conferre. Sed si iam mortuus
tunc erat filius eius et castrense pe
culium habuit cum moreretur is cuius
bonorum possessio petitur, an conferre
cogatur? Et aut emancipatum dicatur id pa
tri non fuit necesse, dicam oportebit confer
rendum, quoniam tunc adquiritur, si non
ademit. Amplius dico etiam si filii

...tutus fuerit a filio heres, aeque dicendum ad
hereditatem ... substitutionem quia non magis
nunc queritur peculium et non alienare
conferri debere. Conferetur autem
etiam, si quod eius non fuit dolo aut
malo sit factum quominus esset. Sed et si desiit
accipere, dicendum est, ut hoc tantum conferat,
quod eius esse desiit dolo malo. Ceterum
si id egerit ... ne ... adquireret non
venit in collationem. Nam hic est sibi insidi
atus est. Inter eos collationem ita etiam
fieri debere putant: duo sunt filii in
potestate, unus emancipatus, heres
esse ... fratribus conferre sibi ... enim
eis prodesse is sit, a quo sint in so
lidum. Si sint duo filii emancipati heredi
tes, ... et duo in potestate, eque dicen
dum est singulos singulis, qui sunt in potesta
te, ... conferre ... retinere,
si ipsi in vicem nichil conferre ... quia
collatio ... modum fiet, ut eq
cum quo conferret ... persona numer
... facientes.

Paulus. Quamvis emancipati filii non solum ne
pote ... post autem mortem
dictum ... bo. pp. accipere oportet,
necesse est dicere omnia bona sua cuiusque con
ferre. Si non potest omnia mortis tempore au
bona sua habuisse, quia ipse non dum mor
tuus erat, igitur est, sub heredem a patre
sive legatum acceperit, hoc conferre de
bebit. Illud autem intelligendum
est filium bonis habentem ... alie
no ... subiectum, si sub conditione debebit.
... ... debebit, si ... ... fe
ret. Sed ... cum ei oportebit ab
eo ... possit ... ... de
finiatur per ... ... Ceterum
is que sine culpa filii emancipa
ti post mortem patris perierint ...
ad eius detrimentum ea pertinere.

[illegible gloss]

beatur et plenius putatur ea que sine culpa et dolo malo perierunt ad collationem non pertinere: et hoc ex illis verbis intelligitur quibus pretor viri boni arbitratu iubet conferri bona: viri autem boni non sit arbitratus conferre eum quod nec habet nec dolo nec culpa desiit habere. Id quoque quod sub condicione ex stipulatu debetur ab emancipato conferendum erit(?), ut sunt legatum condicionale, quia si in potestate fuisset, post mortem patris condicione existente habere(t) actionem.

Emancipatus filius si non habeat actionem, nichil conferre debet. Emancipatum enim iudicare(?) quod pretor ... sit persecutionem, si filius habet actionem, conferre debebit.

Si duo emancipati et duo in potestate sint, Gaius Cassius libro vii iuris civilis ita conferre dixit(?) putavit, ut emancipati, quia invicem non conferunt, in vicem loco sint, nec indignari eos oportere si plus conferant quam emancipati accipiant, quia in potestate constituti bonorum possessionem omittunt(?). Iulianus quoque Cassii sententiam sequitur.

Si ex emancipato filio nepos emancipatus mortuo patre simul cum avo bonorum possessionem(?) ... acceperint, cum utrique conferre(?) ... relinquent eo modo collatio explicari potest, ut ... subiectum(?) est in bonis habent(?) ... emancipatus conferre debeat ... in portiones(?) ...

Si duo nepotes ex filio mortuo emancipati bonorum possessionem avi petierint, utrum dimidias an quartas partes patruo conferre debeant quaeritur.

... consecuturi essent, conferre eos oportere, quasi si avo vivo ... potestate exituri(?) certa parte acquisituri fuissent ... duo fratres(?) ... pro hereditate aut ...

Si duo fratres emancipati bonorum possessionem petierint, et unus contulerit, alter non contulerit, portio eius tantum qui in potestate est ... emancipato cum eo qui in potestate est, eo non negante collationem(?) ...

Si propter inopiam emancipatus cavere non possit, non statim ab eo transferenda est possessio, sed sustinendum donec inveniat fideiussores, ita ut de his que mora deteriora futura sunt actor(?) ... caveant se in medium collaturos sicut cautum eis fuit.

Iulianus. Pretoris verba(?) ... collationis bonorum possessionem contra tabulas promisit(?), si tamen fuerit ... contra tabulas bonorum possessionem, alioquin magis capiendum est emancipatum, sin alter bonorum possessionem intelligitur acceperit(?) ... collationem ... non satisfecerit(?) ... nichil relinquere(?) ... si filius eius decesserit, non admittetur ad bonorum possessionem. Quod ergo ... intelligendum est, bonorum possessionem accipere eum quidem qui caveat, sed ... ita observatur ut tota hereditas apud eum qui in potestate fuit remaneat.

Emancipatus filius ... facit impuberi quem se filium cui in potestate patris fuisse dicatur, quero an bona sua etiam emancipatus conferre debeat. Paulus notavit: puto conferenda esse quanta cautione, ut victus(?) sicut hereditate(?) ... ita et que collata sunt prestentur. Iulianus. Quotiens contra tabulas bonorum possessionem datur emancipatis, bona sua conferre debent his solis qui in potestate patris fuerunt; et hoc quemadmodum

[illegible gloss]

[illegible marginal annotations]

net ob. s. e. l. a. et si ex do. ut ibi no. ac. ... minime consentit bona

... emancipati ... patris ... sic ... actio ... contra tabulas ... s. e. l. 1. l.

... emancipatus deliberat de accipienda bonorum possessione. emancipatus ...

... sponte non invitus ... petat bonorum possessionem ... non co-

... m. pri. h. d. ... generi ... omisit ... quidem

conqueri: quia venit soli cum filio a patre
relicta, nec emancipatorum incommodum con-
ferri cautum est: certas partes summatim
evenit, ut emancipatis quoque
collatio ab ipsis facta prosit. Ut quantum
ergo incommodi sustinuerint emancipati, quan-
tum patrem ex bonis patris fecere ex suis
certis. Tunc quod dico exemplo manifesti-
us fiet. Pone patrem quadringenta reli-
quisse duosque in potestate filios, duos
emancipatos, ex quibus alter centum, alter
sexaginta in bonis habet. Is qui centum habebit
triginta quattuor ... accipiet ... fe-
ret, is vero qui sexaginta contulit ... xx.
atque ita eveniet, ut collationis emo-
lumentum ad solos in potestate remansos per-
venerit. Emancipati sua bona con-
ferre eis his qui in potestate fuerunt iubentur.
Quare sicut is qui in potestate est dotem im-
mis praecipit ita emancipatus quoque
qui praecipiat retinere debet. Emanci-
patus filius praeteritus si non dubitave-
rit contra tabulas collatione, nec bonorum
possessionem petierit, agere fratres ex stipulatu possunt
... patris erit ... pecunia con-
... commissa enim bonorum
possessione ... pecuniam sine eius causa a potesta-
te. Quidam filios in potestate habebat
et ex eo nepotem emancipavit
filium, ex quo nepotem habuit, deinde eman-
cipatus filius procreavit filium quem avus in
locum filii adoptavit vel instituit
vel fecit et ultimo testo fecit. Praetito eman-
cipato filio decessit. Quaesitum est quod bonorum
possessio quod collatione iuris est. Respondit bonorum
possessionem quaeritur tres partes fieri debent
ex quibus una pertinet ad filium qui in potesta-
te remansit, altera ad nepotem qui in loco
filii adoptatus est, tertia ad emanci-
patum filium et nepotem qui in potestate
remansit, ut pater soli eis conferat cum
quo bonorum possessionem accipiet.

Item. Filium emancipatum dotem quam filiae

sive nomine dotis dederit non debere, quia non
sit similis ei, bonis esse certum intellegi-
tur, ita cum patris a quo sit profectu.

Ut per Tres. Si quis filium suum ... et eos ne-
potes in potestate sua habens sequitur erit di-
cendum, si nepotes patris sui emancipati
accipiant bonorum possessionem, dotem ferendis filiis
quam bonis cavere cum debere fieri si
mulier ei qui adoptatus ... haec enim
fratres rescripserunt, ut ad collationem avus
compellatur. Plane eodem rescripto ...
adiectum est, sicut si forte avus iste
nullum ex his bonis fructum acquirere velit.
Patris quia est contra potestate nepotem dimi-
ttere, ut ad eum emancipatum omne emolu-
mentum bonorum possessionis pervenerit. Nec idem
... filia quam post emancipationem nati
pupilli heres existit ... sequenti potest.
Ideoque eo facto a collationis commodo ex-
cluditur cum avo quamvis defuncto ad bonorum
eius simul cum fratre possit pervenire, et si
in patre adoptivo redeat non ... potesta-
tem ... dicendum est sine dolo malo e-
mancipavit. Si stipulatio autem col-
lationis interposita fuerit, cum interpellatur
cum aliquo spatio quo conferre potu-
erit non facit, maxime cum boni viri
arbitratu collatione facit, tunc procul
... est. Sive ergo in totum collatio facta non est sive
... certum rebus ... stipulatione et si ve-
... qui non conferat ex hac stipulatione
sive dolo fecit quominus conferat:
quanti eius erit, in tantum pecuniam con-
... Quaesitum. Dotem quam avus paternus dedit
... post mortem avi mortua in matri-
monio filia patri reddi oportet.
Quia occurrit aequitas rei, ut quod pater meus
propter me filiae meae nomine dotem dedit perinde sit
atque si ipse dederim, quippe officium
avi circa neptem ex officio patris erga
filium pendet, et quia pater filiae, ideo avus
propter filium nepti dotem dare debet. Quid si filius

cum bonorum ... s. e. l. eum emancipatus ... duo ...

Si ... cum emancipatus ... in potestate ...

Non enim mutat nobilitate ... ut ... ut ... filii in ... e. de ... mulier ...

De ... ut ... absurdum ... s. e. l. ... si plures ... sic ... tractat ...

Emancipatus ... generatio ... consentiunt ... non est ... dispensat ...

Adfilius. Emancipatus filius ... ut ... facit ad. l. 1. t. l. 1. et s. i. s. ad l. fil. pa-
... de mu. de ... s. ad pre. l. a filia ...

Si quis filium ... ut ... l. ... si pater ...

... in potestate ... ut ... quia lex dic-
... ut ... t. a. l. si retentus ... Ius s. nepotis ...

Etiam ... quis habet in potestate nepotem.

Similiter. hic naturales nepotem autem ... naturalis
nepotis ei ... adoptavit nepotem tamquam ex filio natum filio
consentiente, postea filium emancipavit ... ad quod facit s.
e. l. 1. et si quis ... ac. ... Et ut ad eum nepotem emancipati.

Et patri ... potestate est ... filia ... filii emancipati

Et ... ut ... Cum duo ... que non debet conquiri ...

... Cum potest immo maior ... in totum ... filius adop-
tivus emancipatus ... succedit ut ... acquiri illud ac.

Et ... ut ... non ... ut ... ad. l.

a patre exheredatus est, iustissimo non
enim absurde et in exheredato
filio dotem posse detrahi, nec in fauo
rabilius filiam esse ut hoc salua habeat et
patronus, quod perquam durum est.

Idem. Si nepotes in locum filii suc
cesserint, una portio his conferri debet, ut
bonorum possessionem unam petentes habent, ita con
ferre debet quasi omnes unus essent.

Papinianus. Non nunquam pretor variante
non repellit eum filium ius emancipatus in
aspernatur. Unde quidam filium emancipatum
patrem qui de bonis conferendis cautione fi(eri)
noluit, audiendum post caputam ue
rum fuerit, oblata cautione bonorum possessioni
non bonorum patris et cetera constitutam ei fuisse respon
derunt post mortem eius patris. Reprobaverunt asse
quo formam patris consuetudinem noluit. Sed hec
rigiore defuncta filia maxime cum
de bonis patris inter fratres disputeretur.
Que tamen facili admittendum cauti
mo fuit a iure oblata patris cautione
conferat, nam post annum quam dilata e(st)
bonorum possessio uolunta defuncta mora cautionis
admittere difficili est.

Idem. Filii emancipatus instituti
patris bonorum possessionem accepit, nepos ex eo
de in familia retentus se miscuit, beneficio
tacitis cum emolumento collationis
habebit. Ceterum nepos si postea possessionem testa
menti patris acceperit, et post emanci
patione patris ex suo in familia retentum
de bonis sua conferre cogetur.

Scevola. Si filius in potestate heres institu
tus retinuit, et emancipato patre petente bonorum
possessionem contra tabulas, ipse non petat nec conferen
dam esse causam et cetera se heres esse. Sed ma
gis sententia ut quo ad modum patrem hi
editatem retinuit, in eo quo bonorum possessionem pe
tere possit, ita et conferri et debeat, utique
cum iniuria patris pariatur.

Paulus. Paulus respondit, ea que
post mortem patris filio redditi debuer(unt)

emancipati patrum filium cuius patris onerauit
sit et debuerit fieri. Quia potuit patris sic
licitus est conferri non debere cum post mor
tem patris non esset ex causa que extat debi
ti ea posse ita uidetur.

Idem. Si pro genero socero uxorem reliquit
patre et mariti nomine in potestate misit
fuit, in eo collatio cessat nam, an quod
nascatur non potest dici in potestate mo
rientis fuisse, sed nato confertur.

Ulpianus. Quamvis ita ut edictum

De dotis collatione

ad collationem dotis pretor agat
filia que sit pretor aut bonorum possessionem, at tamen et si non pe
tat bonorum possessionem conferre debebit. Si modo se
bonis paternis immiscuit. Et hoc diuus
pius uel pio Adrianus morte rescripsit et ei
que non petierit bonorum possessionem ad collationem
dotis parte bonorum emancipato fratre
de posse compelli. Si in stipulatum dotem
ea sit et si quidem ipsa mulier stipula
ta sit uel ipsi negotium gestum est, ea conferre
re cogetur. Si uero alius quesita est stipu
latione dicendum est cessare collationem.
Et si itaque prius sit dos collatio eius
fiet. Si sit nepos et neptis ex eo
de filio, et dotata neptis omnes dotem
de soli fratri collaturi sunt emancipati patri
autem neptis dotem et bona sua soli
nepoti non et patruo conferet. Sed si sit
neptis sola non et nepos ex eodem et
confertur patruo scilicet nepoti uel nep
ti ex alio. Sed si due neptes sint ex
diuersis filiis constitute et item et a pa
truo si exceperit patre tamen inuicem conferunt.
Cum dos confertur, impensarum necessariarum fit de
ductio ceterarum non, quoniam diuortium
factum est et maritus non sit soluendo.
Si uero debeat et tamen ut oportuit mulier
cum sed id quod ad mulierem potest per
uenire hoc est quod facere maritus potest.
Si sub conditione pater uel certo die dotem
promiserit cautione opus erit ut et

con[illegible] mulier dotem [illegible]

[illegible] Filia que intestato patri [illegible] conferre dotem oportet, consequens autem est ut ex pollicitatione dotis promittatur [illegible] fratribus liberetur. equius enim est [illegible] dotati esse. Si emancipata fil[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Gaius. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut emancipata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ulp. S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] minore [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] institutus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patris [illegible] [illegible] [illegible] us collationis [illegible].

Pompon. Si [illegible] filia dotem [illegible] [illegible] [illegible] emancipata a patre [illegible] legatum [illegible] [illegible] filia dotem [illegible] precipuam legatum.

Item. Filie emancipata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intestati patris [illegible] [illegible] filia que [illegible] [illegible] cum [illegible] familie [illegible] [illegible] [illegible] emancipati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Filia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] collationi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dotis [illegible] cum [illegible]

pat[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

I[illegible] [illegible] emancipa[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

T[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pat[illegible]

De ventre in possessionem mittendo et curatore eius. R[ubrica].

Ulpianus. Si [illegible]

mucrones 25. imo ol.

mittere. et quia firma est aut frustra [illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] quis bonorum [illegible]
aliquo casu firmius est [illegible]
[illegible] filius [illegible]
[illegible] filia an [illegible]
[illegible]
[illegible] sub
[illegible]
[illegible]
[illegible] Si nascitur q
nascitur repellit [illegible]
[illegible]
[illegible] pen
dete [illegible]
[illegible] mittitur q
[illegible] Sed et si
abstinuerit [illegible] negat
[illegible] mitti posse [illegible]
[illegible]
aut si abstinuerit [illegible] abs
stinuerit [illegible]
mitte [illegible] negat
mitte [illegible]
[illegible] Si filii ab hosti
bus [illegible] ipsi [illegible] po.
[illegible] mittendum [illegible]
[illegible]
[illegible] apud hostes [illegible]
[illegible]
[illegible] mortis [illegible]
[illegible] mitte
[illegible] aliquo casu filius [illegible]
[illegible]
[illegible] Si

[illegible] po. acceptur [illegible]
[illegible] simul [illegible]
[illegible] adoptivi [illegible] pregnante
[illegible] adoptivo [illegible]
[illegible] mittetur [illegible] adop
tivi [illegible] adoptivo [illegible]
[illegible] filium [illegible]
postumi [illegible]
[illegible]
[illegible] po. [illegible]
aut [illegible]
pot accipi. Si pater nurum pregnantem
filium emancipavit [illegible] repelli [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Sicut [illegible] uxorem negat
[illegible]
[illegible]
ad exemplum [illegible]

et bonis faciet ff. ut in poss. l. curator. [illegible]

b Convenerunt. [illegible] c Ne curator bonis [illegible] Solent. hoc quo ad h[oc] quod ex necessitate fit [illegible]

e Eligitur curator [illegible] f Cum venter [illegible] g Substituti [illegible] h Obstetrix [illegible] i Creditores [illegible] k Curiis bonis [illegible] l Custodias [illegible] m Obsignare i. obsignare [illegible] n Pernumerare [illegible] o Custodire [illegible] p Dimidium [illegible] q Creditoribus [illegible] r Curatoris [illegible]

matrice dicetur. Quotiens autem venter in possessionem mittitur, solet mulier curatorem ventri petere, solet mulier curatorem et bonis. Sed si quidem tantum ventri curator datus sit, creditoribus permittendum est in custodia bonorum esse. Si vero non tantum ventri, sed etiam bonis curator datus est, possunt esse securi creditores, cum periculum ad curatorem pertineat. Idcirco curatorem bonis ex inquisitione dandum, idoneum scilicet, oportet. Creditores vel si qui alii sunt qui non edicto praetoris successionem sperent, hoc autem vivimus, ut idem curator et bonis ventris detur. Sed si creditores instent vel qui se sperant successuros, diligentius atque circumspectius id fieri debebit, plures si volent curatores dandi sunt. Mulier autem in possessionem missa ea sola sine quibus se sustinere et ad partum usque producere non possit sumere ex bonis debet; et in hanc rem curator constituendus est, qui cibum potum vestitum tectum mulieri praestet pro facultatibus defuncti et pro dignitate eius atque mulieris. Communi nutritio autem ad hoc sumptus fiet: primum ex pecunia numerata; si ea non fuerit, ex his rebus quae patrimonia onerare magis impendio quam augere fructibus consueverunt. Item si periculum est ne interim res usucapiantur, ne debitores tempore liberentur, interveniat curator debet. Ita igitur curator hoc quoque officio administrabit quo solent curatores atque tutores pupillorum. Eligitur autem curator aut ex his qui tutores constituti sunt postumo, aut ex necessariis affinibusque, aut ex substitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus, sed utique is qui idoneus videbitur, aut si de personis eorum quaestio movebitur, viri boni eligantur. Quod si nondum curator constitutus sit, quia plerumque aut non petitur aut tardius datur, si mulier habebat res hereditarias, heredem institutum vel substitutum obsignare non debere, sed tantum pernumerare et mulieri assignare. Item aut ad custodiendum ea eique sine custodia salva esse non possunt, custodem ab herede poni, ut puta pecoris, et si nondum messis vindemiave facta fuerit, et si fuerit contentio quanti [illegible] oporteat arbitrari.

heredum damnosum. Curatorem autem constitui debere omnia cessare puto, constitui tamen curatorem bonis et ventri, aut ventri tantum, res exactioni facienti. Cessabit autem venter in possessione esse, cum decesserit aut pariat aut abortum faciat aut certum sit eam non esse praegnatem. Et si sciens prudensque se praegnatem non esse, sumpsit de suo id eam consumpsisse Labeo ait.

Paul. Sed sicut edictum [illegible] aut sumptus ei dissolvere debet.

Gaius. Supra ait Labeo [illegible]

Paul. Habitatio quoque si domum defuncti non habuit [illegible] cum muliere. Servis quoque mulieris qui necessarii sunt ad ministerium eius pro dignitate eius cibaria praestanda sunt.

Gai. Curator ventris alimenta mulieri statuere debet, nec ad rem pertinet an dotem habeat unde se sustentare possit, quia videntur quae ita praestantur ipsi praestari qui in utero est. Curator ventri datus solvendo debita [illegible] utique eique sub poena aut pignoribus pretiosis debetur.

Ulp. Extraneo postumo herede instituto non aliter venter in possessionem mittitur, nisi mater in possessionem [illegible] alere se non possit, ne forte ei qui natus heres postumus futurus est denegasse alimenta videamur.

Item. Ubicumque ab intestato venter admittitur, sic si talis fuerit is qui in utero est ut si in rebus humanis esset bonorum possessionem petere posset, ut in omnibus partibus edicti pro superstite habetur is qui in utero est. Interdum non passim sed cum causae cognitione mittitur venter in possessionem, si quis sit qui controversiam referat. Sed hoc tamen ad eum ventrem est referendum qui cum liberis admittitur. Ceterum si venter legitimi [illegible] alia ex parte dicendum erit non esse causae cognitionem necessariam. Nec enim aequum est in tempus pubertatis ventrem [illegible] alieno tempus pubertatis dilatam controversiam. Sed cum placuit omnes controversias [illegible] tempus pubertatis differri [illegible] controversiam [illegible] sine praemittat [illegible] quibus praetor dedit [illegible] tamen sola venter admittitur ad bonorum possessionem.

Paul. Ventris nomine in possessionem mulier mis[sa] [illegible]

a Extraneo postumo. [illegible] b Certi [illegible] c Ubicumque. [illegible] m Solus. [illegible] n Si ventris [illegible] o Furiosi [illegible] p Quam [illegible]

[illegible]

[illegible gloss]

sa sit. Divus Adrianus eis pro hereditario filio efficere debet a creditoribus: adulterii res esse sit an per iudicem fieret iudicato.

Idem. Cum vero mittitur in possessionem ventris nomine alia mulier, diminutum dotis non tribuitur.

Paul. Postumi nascituri quoque nomine, qui tempore mortis testatoris in utero conceptus iam erat, posse agnoscere bonorum possessionem, nam cum venerit partus ex substantia dotari pro bonis mittitur in bonorum possessionem futuris, et nato tantum ius non est bonorum possessionem.

De coniungendis cum emancipatis liberis eius. Rubrica.

Ulp. Si quis ex his quibus bonorum possessionem praetor pollicetur in potestate parentis cum moreretur non fuerit, ei liberisque quos in eadem familia habuit, si ad eos hereditas suo nomine pertinebit neque nominatim exheredati erunt, bonorum possessio eius partis datur quae ad eum pertineret si in potestate permansisset, ita ut ex ea parte dimidiam, reliquam liberi eius habeant, hisque dumtaxat bona sua conferat.

Hoc edictum aequissimum est: emancipatus solus veniat et excludat nepotes in potestate manentes, nam nepotes iure potestatis obiciuntur [?] patri suo cum adoptione datus filius liberis institutus ad hoc edictum pertinet, iungitur nepos patri suo emancipato, sive pater prius sit sive institutus, etsi contra tabulas institutis in adoptione datum a emancipatum quod in adoptionem datum non coniungitur, si instituto alio committitur edictum. Emancipato autem fuisse instituto emancipatus filius prius sit. Filio in potestate exheredato, emancipato contra tabulas venire instituto vel autem patrui nepote petitura esset contra tabulas bonorum possessionem, patruo sortitur portionem ablaturus. Si pater emancipatus exheredatus sit, nepotibus ex eo patris [?] gentis in potestate retentis nepotes admittuntur, absurdum est enim patri praeterito iungantur: instituto eo vel exheredato non admitti. Sed et si patruus eorum contrarie in potestate sit praeteritus, patre exheredato debent nepotes admitti, nam exheredatus pater eorum pro mortuo habetur.

Si pater in potestate manens aut exheredatus aut institutus sit, nepote ex eo filio in potestate manente, sui emancipati ad bonorum possessionem vocantur vocando non esse sequitur aut tenet nepoti obsunt [?] levendum [?] in potestate retentus est patre emancipato liberis igitur in familia esse oportet hunc et collocus [?] sit. Et si familia eius bonorum possessio petitur. Sed et si postumus natus sit ex emancipato, an emancipato conceptus sit, dicendum. Liberos autem non omnes similiter vocat praetor, sed gradatim, hoc est eos qui sui sunt, scilicet nepotes, si sui sint, sumimus eos qui sunt inferioris gradus, nec eos nunc scribimus. Plane si sit ex emancipato nepos et ex nepote eius alio pronepos, dicendum est utrumque ei iungi, alioquin in suorum loco successuri. Si postliminio nepos redierit, dicendum est eum patri emancipato iungi.

Si pater ex duobus filiis quos in potestate habuit alterum emancipavit et nepotem ex eo in locum filii adoptavit, et praeterito emancipato decessit, videamus an nepoti in locum filii adoptato succurri oporteat, ut quam filius portionem habiturus esset si non esset adoptatus, eam sic fiet in qua ut filii qui in potestate fuit retenti; et nepos in locum filii adoptatus, aliam tertiam emancipatus filius cum nepote altero retento in potestate patruo [?] accipiet, nec enim minus debet ferre nepos in locum filii adoptatus quam si ab initio esset adoptatus. Illud non ignorandum est quod ita portio hereditatis ad nepotem pertinebit quam partis modica non ea, et si modicam [?] constat tamen dicemus esse totam hanc pertinere.

Inter ipsum filium et liberos eius dividitur hereditas, non tantum pro parte solum esse filium emancipatum et nepotes in potestate duos, neminem praeterea ex liberis habebit emancipatus

[illegible gloss]

-a Datum ei qui esset... -b ... -c ... -d Hoc edictum ... -e ... -f ... -g ... -h Filio ... -i Si pater ... -k ... -l Tunc admitti...

[illegible gloss]

Sed fallit in hoc casu ut s. de b. ta. filiu. § sed si cum collatio ... de bo. li. l. si patronus.

[illegible]

[illegible] dimidias. et alias dimidias duo nepotes ut conferant. Sed si sit praeterea alius filius evenit ut filius habeat dimidiam partem hereditatis. ex qua nepotes si fuerint vel semissem hereditatis cum filiis suis accipiunt ut conferant. hereditatis sextam partem [illegible] quadrantis in liberis eius dividatur. Si vero filius emancipatus fuerit et habeat filios nepotes, evenit ut si [illegible] semisse cum nepotibus suis dividat [illegible] ita ut ipsi quidem [illegible] nepotes autem [illegible] Sed si duos filios et alterum [illegible] nepotibus suis portionem [illegible] et ut nemo [illegible] magis adsit principalis [illegible] nepotes cum patruo [illegible] pro [illegible] patruo accesserat. [illegible] Emancipatus filius si qui nepotes [illegible] filiis suis conferret [illegible] si sint nepotes. voluit cum [illegible] potestate solus conferre [illegible] solus iniuria fiat. Iniurium [illegible] quod [illegible] cum filiis emancipatus conferat. vel lem [illegible] quod [illegible] iure dimidia parte habet bonorum possessionis. dimidiam parte [illegible] suorum conferat. et [illegible] dimidiam [illegible] conferre [illegible] emancipatus duobus nepotibus unam tamen parte conferat a patruo eorum [illegible] parte dabit [illegible] nepotibus conferat [illegible] conferre [illegible] persona [illegible] evenit quod ut [illegible] emancipatus [illegible] trahat [illegible] nepotibus [illegible] filiis suis conferat aut [illegible] nepote [illegible] duo nepotes [illegible] nepote [illegible] dimidia ut nepos habeat [illegible] nepotes

[illegible] prae [illegible] Si [illegible] sit in potestate [illegible] emancipatus [illegible] nepos emancipatus [illegible] patruus emancipatus [illegible] nepotibus [illegible] possessionem [illegible] cum [illegible] facere [illegible] collatione. [illegible] patruus [illegible] te cum [illegible] nepotes [illegible] filio [illegible] emancipato [illegible] defuncto [illegible] nepos unus. alius nepos cum filio suo. Si [illegible] nepos [illegible] alio nepote defuncto duo [illegible] nepotes. unus [illegible] emancipatus [illegible] filio conferat. vel [illegible] patruo [illegible] patruo [illegible]

Nihil [illegible] edicti [illegible] legata exceptis personis [illegible] plus [illegible] edicto [illegible]

Quidam filios habebat. alterum [illegible] emancipavit. nepotem ex eo in potestate retinuit. emancipatus filium suum sustulit [illegible] quaero [illegible] emancipatus [illegible] et nepotes ex emancipato filio [illegible] filio [illegible] nepote [illegible] emancipatus [illegible] filium [illegible] [illegible] emancipatus [illegible] nepotis [illegible] emancipatus [illegible]

[illegible]

ita claudii filiam decreto divorum commodi [illegible] quia pater eius exheredatus sit. ideoque et quoque parenti portionem praestari oportebit. sed filii eius qui post emancipationem nati sunt, divisa dicta [illegible] conservata est tamen cum illis admittitur [illegible] patris hereditatis sicut est in principio. ante ipsorum nepotis consilia rescripsit.

Marcel. Emancipato filio quis retinuit nepotes in potestate: filius emancipatus susceptis postea liberis decessit. placuit potiores manentes [illegible] cum his qui post emancipationem nati sunt de bonis patris accipere. manere autem si velit avus si per nepotes acquiri bonorum possessionem [illegible] contra fecerit aut nepotes emancipaverit ut sibi emolumentum paternae hereditatis acquiratur, divus marcus rescripsit.

Idem. Si nepos exheredatus hoc edicto exheredetur, aliquis avus heredem [illegible] emancipati testamento patrem accipiat contra tabulas bonorum possessionem, iungi patri suo liberis nepos non potest, sed velut extraneus excluditur, quia non suo nomine a nobis censetur.

Scaev. Si quis filium habens in potestate eum et nepotem ex eo filio natum adoptaverit, moxque filium emancipaverit, non iungitur hic nepos filio emancipato, quia dicitur esse emancipati liberis.

Tryph. Si post emancipationem filii susceptus ex eo fuit nepos, contra quantam [illegible] adierit portionem, quanta nobis? finge est patruo scripto heredi [illegible] datum hunc nepotem patrem autem eius contra tabulas accepisse contra tabulas bonorum possessionem, quod ad edictum praetoris attinet semissem bonorum fieri nunc non post constitutionem divi pii. antequam si conservatur pars nepoti tuum [illegible] an quartam debeat servari, nam filia [illegible] fuisset uni gebatur [illegible] parte cum patre suo ex portionem [illegible] avunculo nepoti [illegible]

duo unam quartam habituri etiam nepote patre contra accipiente contra tabulas bonorum possessionem: si filius suus heres fuisset avo potentiae. an ergo nunc in sextantem capturus sit qui in familia retentus est [illegible] portionem eius tamen cum patruo capturo patruo. namque [illegible] datum praestaret.

De carboniano edicto. Rubrica.

Ulp. Si cui controversia fiat an inter liberos sit et impubes sit, causa cognita possessio datur ac si nulla de ea re controversia esset, et iudicium in tempus pubertatis causa cognita differtur.

Cum quis controversiam facit sicut si pupillo [illegible] satis ei non datur, simul in possessionem contra tabulas bonorum [illegible] Non tantum masculis sed et feminis edicti [illegible] succurrentes carboniani commodum [illegible] aequaliter dicimus. his demum carbonianum competere quibus contra tabulas bonorum possessionem competit. his non competere qui repelluntur a contra tabulas bonorum possessione. Si quis non ab avo [illegible] quo hic controversia patri [illegible] ac qui inter liberos non sit, sed ab ipso patre [illegible] nepos [illegible] potestate auctoritate ab emancipato patre cum iungi [illegible] differendum erit magis est ut differatur [illegible] differt. quia si controversia fiat cum et successione cum negatur ex liberis non tamen exheredatus [illegible] carboniano posse esse locus. Sed et si quis non tamen ex liberis negetur esse, verum suus esse dicatur, forte ex ancilla editus, videtur [illegible] adhuc carboniano locum esse, quod divus pius rescripsit. et non ut magis consulendum est [illegible] maturi pupilli [illegible] nam si aliter observetur [illegible] adeo ut admodum aut [illegible] quisque maiore iniuria impuberes afficiat [illegible] plurima [illegible] minatur. [illegible] consumptus [illegible] dicatur [illegible] controversia

impuberi Carbonianum edictum potest locum habere
Pomponius libro vicesimo octavo ad edictum scripsit.

Tertio. Cum filius heres (vel exheres) scriptus est, Carbonianum edictum cessat, quamvis filius esse negetur: quia vel quasi scriptus habet bonorum possessionem. Et si filius non est vel repellitur, cum exheredatus filius esse videatur, nisi forte postumus in quo est heres institutus. Enim natus negetur esse filius, sed subiectus esse dicetur, quo casu eius partis tantum danda erit bonorum possessio, ex qua institutus est: aut cum quidam exheredem scripsisset filium, quem dicebat ex adulterio conceptum, quia fieret heres [illegible] sine dubio sit ex hac parte edicti ei bonorum possessio competere, cum sine elogio exheres scriptus esset. Sed hic et bonorum possessio contra tabulas competit, et scriptum sit quisquis est qui filium meum se esse dicit exheres esto, quia non est filius exheredatus. Si quis filium suum heredem instituerit eumdem a patre sic alleget exulla enim actus heres esto, non quasi filium suum. Deinde hic contendat patrem intestatum decessisse et sequi ei suum heredem heredem esse, et ut et coheredes eius utrumque negent eum filium, quia non contendunt testamentum valere, si testamentum valeret contendunt, contraversia non est differenda. Carbonianum cessat, quia si filium eum negarent, tunc adversus potius quam adversus sanguinem et heredem [illegible] pertineret, vindicata bonorum possessio impuberi controversia in pubertatis tempus differtur. Si mater subiecti partus arguatur, an differenda sit quod ad statum pueri quaeritur? Et si quidem pupilli status in dubium deducatur, differri quod in tempus pubertatis debet, cum metius possit esse neminus a se defendatur. Cum vero maternitas postulatur, utique integra fide, et maiore constantia causa defensionis, tunc in tempus dubium non est cognitionem fieri oportere. Et post eventum cognitionis si supposititius pertinere apparuit, actionibus hereditariis [illegible] puero denegandae sunt, omnia quae pupillo ...

hereditatem, atque si heres scriptus non fuisset. Marcellus. Licet mulier quae partum subiecisse dicitur decessit, si princeps permiserit ad eum sitis pupilli possessionem in praesenti cognoscendo est. Sicut, cum nec sit qui pupillum possideat, quia omnes participes facinoris forte decesserunt. Sed in Carbonianum edictum in tempus pubertatis differenda cognitio est.

Ulpianus. Carbonianum edictum ad competitam est [illegible] [illegible] in quibusdam casibus possit intentionem continere edictum, velut si quis sic: ita instituerit, postumus heres esto vel postuma heres esto, et negetur esse eum natum contra testamentum scriptum esse, eum cui fideicommissum sit vel legatis quaeritur differri potest causa in tempus pubertatis. Item, et dominus plus civium condicionem [illegible] scriptum suus scripto heredi non permittitur. Labeo post ex edicto Carboniano concessum sit tamen quod status in tempus pubertatis differtur, Paulo ubi Ergo si quaeretur de parentis bonis simul et de statu controversia fiat, hoc edictum locum habebit, sicut tamen status differtur quod in tempus pubertatis, sed non ex Carboniano sed ex constitutionibus. Impuberi quamvis minor [illegible] Carbonianum non succurrit, sed si cum esset pubes, qui impubes obrepsit. Labeo quod Pomponius accepit dicendum, cum nihil eum egisse, nam et si impubes esset, mox pubes factus finiretur bonorum possessionis emolumentum. Haec cognitio sic coitur ut si manifesta calumnia appareat eorum qui infantibus bonorum possessionem petant, non datur bonorum possessio. Summatim ergo petitur ex Carboniano edicto. Bonorum possessio deferat praetor cognoscere et si quidem absolutum eam [illegible] evincentur quod petitur filium non esse negare de ei bonorum possessione Carbonianam. Sin vero ambiguam causam hoc est vel modicum pro puero facientem ut non videatur evincentur filii non esse, dabit ei Carbonianam bonorum possessionem. Duae autem sunt causae cognitionis. Una causae Carbonianae possessionis quae habet commodum illud ut perinde atque si nulla controversia ...

[illegible gloss]

petitur impubes. ho. pr. accipiat alia est enim cognitio illa, utrum differri debeat in tempus pubertatis cognitio an representari. hec autem diligentissime pertractari examinarique debent, an ex edicto pupillo representari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis animadvertit inde quod constet ac maxime tutoribus que pupilli: finge esse testes quosdam qui ad illam controversiam aut morituros aut diu non futuros aut propter aliquam causam non habituros; finge esse anum obstetricem, vel ancillas que veritatem partus possint insinuare, vel instrumenta satis vetera adiuvantia, vel que dam alia argumenta que ut si dilatio pariatur pupillus, que differtur cognitio, periculum est ne non representetur; finge pupillum satisfacere non posse, sed nunc valere, novam autem moliri aut stultum aut imperitum; nunc in tempus pubertatis differre cum sui nocentius in eo modo esse consultum videtur. Divus Severus et Antoninus ita rescripserunt, quod in tempus pubertatis res differtur solum pupillorum causa fit ne de statu periclitentur, antequam se tueri possint. ceterum si vel testes habent quibus confirmatur vel ita expeditur causa ut ipsa res representari possit, et matrem decere iudicant et tutores eius, si velint rem non differre, ad illius pupilli observari quod pro ipsis excogitatum est, et ex presenti statum eorum causam ita possit in dubitatus esse. Si mater impubis subiecti partus ita postulata esset, optimum potuit adhuc superesse status controversia filio faciebat et solum filium se dicebat, rescripsit ... mater eius hereditatis exitum. si quis controversiam impubi matri faciat atque se examinatum affirmat, atque quibus eius faciebat, et negat eum filium, rescripserunt deficere etiam non dicere; expositum ... sui defuncti parentis debere in tempus pubertatis differri, vel aut quod nihil ...

an si quid de eo nomine controversia fiat plane sine ... negat huic quoque pretor dimidiam hereditatis solam sibi vindicet. ex libris pretoris non est videlicet in tempus pubertatis differendum socium, quod fratrem hos impubi fit controversia.

Ibidem. Iul. querit si duo impuberes patiantur status controversiam, et alter eorum pubes vel expectari alterius quoque pubertatem debere, ut sic decretum sequatur, ne aliquid preiudicium fiat impuberi per pubertatem pupilli persone.

Pupillum cum refert utrum petitor sit impubes an possessor, qui status controversiam patitur, sive possideat sive petat, in tempus pubertatis differtur. Si duo impuberes invicem status controversiam faciant, utrum quisque eorum se solum filium dicat, an esse se, negasset solum se dicat filium, dicendum debere controversiam ad tempus pubertatis differendam, sive petitor sive possessor sit. sin vero alter se solum, alter et se dicat, si quidem ille adoleverit qui se solum dicat, adhuc differtur controversia propter pueritiam eius qui se dicit, et propterea decreto pretoris tamen utrique; nec negatur qui si ille adoleverit qui et se dicit, ille impubes sit qui se solum dicit, non differtur controversia: nec enim patitur controversiam status, sed facit, cum hic pubes et se dicit tantum, non negat filium. Si quis liberis alterius esse visus status controversiam impubi faciat atque filius esse contendit, Pomponius repulsum dicit, vel actionem hereditatis aut bonorum possessionis alibi tantum in tempus pubertatis differenda. neutrum enim in eo iudicio expectari pueritiam potest non contradicentis eius qui se filium contendit esse, preiudicetur. ceterum quoque libertates que ex testamento pertinentes in tempus pubertatis differuntur. Cum et testaret impuberi qui se filium defuncti diceret ab ...

[illegible gloss]

—a Comparentes. i. si quis dicat ex testamento se esse liberum ... de pet. her. l. f. ... —b Cum ex stat. ... —c Decreto. ut fiat ... si quis hic ... missio. —d Cautio. cum fideiussore ... publico ... —e Committi constitutione ... missio non fiat ... possessore ... [illegible]

[illegible]

quia eum defuncti constat intestati hereditatem; (negetur)
ad quam agitur forte non inveniat adierint.
abierit pupillo nocebit; cum puero car-
boniano edicto succurritur. Absenti enim pro-
spiciendum ut ei cautio prestetur. Cum
sit autem ex carboniano edicto in pos-
sessionem priorem possessorem constituerit.
quia si ceperit autem hereditatem petere cum bonorum
possessor carbonianus. ut singulas res
rectissime. ut l. xxxv. dig. scribitur
ceperit cum summoveri ... contentus
cum ... hac prerogativa quod possessorem
cum pretor tantisper constituit. si quis vult
hereditatem aut singulas res petere petat
in quo dicit ... hereditatis actionem ... in ...
ca ... iudicari possit ... an ... quia
liberis ex liberis ... sit. ... suspectio car-
boniane bonorum possessionis. in iuria adversa-
riis inferat que similia ... actiones ... tanti

Hec autem ... inter ... datur si
cum ordinaria quoque que liberis datur.
Et oportebit ... dicit non
solum carbonianam possessionem accipere cum
et ordinariam agnoscere. Currit
autem tempus ad ... bonorum possessionis.
ordinarie ex quo primum ... decessisse
... facultatem bonorum possessionis petere huius
carboniane non de tempore ex quo ...
sibi fieri cognovit.

Iul. Utraque sit prima parte edicti
bonorum possessionis non petierit et sequenti parte edic-
ti ad exemplum carboniani edicti
accipere bonorum possessionem ... non petierit nam post
mortem possessionis controversia facta fuerit an
... liberis bonorum possessionis ... simul adu-
triusque edicti ...
obitur ...
troversia movenda potest ...
certa ... ex prima parte bonorum possessionis accep-
pit ex sequenti bonorum possessionis petere ... cum ac-
ceperit ... possessor his actionibus ute-
tur ... pubertatem ... cum iudicatum

fuerit ... denegabuntur ei actiones.

Ulp. Et si his controversia impuberi
facta ex liberis sit ... ut sive ca-
veat is cui status controversia ...
non caveat simul fit in possessionem impuberi
non ... curator missus sit
in possessionem ... actiones hereditarias
... ex ... digestorum ...
... constitutum ... que omnia curet et
actiones exerceat ...
cum impuberi missus ... actiones ...
se adversus curatores ...
probandum ...
hereditatis ... adversus ipsum pu-
pillum si satis ... expectet.

Quotiens cumque impubes satis non dat mit-
titur in possessionem eius adversarius ... satis
det ... satisfaciat ... adversarius
... administrationem ...
pupillo ... si satis non dederit ei
... constituitur per quem bona administren-
tur ... adversarius autem si satis dede-
rit ... controversiae ...
future ...
toribus que ...
iter ... cum pupillo ...
sit ...
possessionis quod ex carboniano missus est ...
... satis impuber ...
... restituet hereditatis ...
... satisdare non potuit ...
alere se ... non posse ...
... usque ad id quod alimentis eius ne-
cessarium ...
... hereditate ...
... iudicabit
... non ... edictis ...
...
...
...
lius. ... hereditatis ad
adversarius. et hoc

[illegible]

petitorem pueri an filius non esset si ap-
paruerit. Conveniet autem pretori
si magis fuit in possessionem adversarius
... possessionem in possessione fuerit
... decipitur pupillus et
... adversarius eius satis dederit
capere. Cum autem satis dederit
et pupillus adversarius eius et
cessavit, curator constituitur qui
bona administret atque eum qui
dicio vincent restituat. Quod si tu-
tores pupilli velint administra-
re, non debent satis dare ubi
et pupilli aut curatores quoque eo
ipso sunt constituti.

Paul. De bonis matris an edictum
Carbonianum locum habeat ...
... locum non habet. Sed lon-
gissima adhibenda est ... pu-
bertatis et rei negotium. Plane si et
patrus simul et matris bonis sit
controversia ... habeat in
utroque tempus pubertatis differendum
est. Iul. Hinc autem edicto
locus est ... ab intestato ad bonorum pos-
sessionem ... liberis ... testamento
... legitimum vocatur.
... sunt ... cognitus est.
Item dicimus autem hunc edicto
locum esse ... controversia
non sit ... statuitur pu-
pilli ... bonorum
possessionem ... libere in
dicium ... explicandum erit. Si
pupillo controversia facta fuerit simul cum
eo ipso ... bonis ...
non debebit neque ... bonis ...
... possessione ...
Non solum ... pupillo ...
... necessarias ...
... fieri ...
... Post pubertatem queritur
an actoris partes sustinere debeat
qui ex Carboniano missus est in possessionem

... sustinere debeat
maxime si cavit ... noscitur
... cavit ... possessor ...
... non cavit ...
adversario satis offertur
... prius ab eo petitur
...

Ulp. Si impuberes negetur iure ad-
optatus eius per nepotes controversia
fiat, non cessat. Simile
Carboniano decretum interponetur. Item si impu-
beres adoptivus ... dicitur ...
negetur ... ad eum
pertineret ... queritur in filii
... possessio locus est
Carboniano edicto. Cum non ...
... controversia ... pu-
bertatis differtur ... filii
... iure queritur. Sunt
eius ... pa-
tria controversia ... libertatis ...
... pubertatis differtur ...
pubertatis differtur dum est ...
... Carboniano edicto
tantum sol. Quod Carbonianum ...
... locum ... oportet
quo esse nulla controversia fieret ...
bonorum possessionem accipiet. Cum autem ex duo-
bus filiis ... alter ...
sua paternam ... non defen-
ditur ... defenderit autem
universa ... Inter
dum ... filius ex Carboniano
... bonorum possessionem accipiet ... non
... ab intestato ...
... tabulas testamenti ... tales
... possit ...
... esse filius. Si pupillus pa-
tris ... bonorum possessionem petet, negaretur
autem filius patroni esse, ... patrus
et bonis nulla controversia fieret ... dif-
ferendum ... non esse ...
post ... quoque Carbonia-
num cum hec controversia movetur.

[illegible gloss]

257

et dicitur quod de statu impuberis erat prosequendum, non dicebat impuberem se fuisse in potestate defuncti, quod ego nego ... ut statuis ... l. quod est consentaneum. ac.

Quod Labeo ... si non habet ... Cum Iulianus ... hic ... ut in possessionem mittatur ...

hoc iudicium uno tempore differendum, quaeritur, an simul et pupillus ex Carboniano et ceteri scripti heredes secundum tabulas bonorum possessionem habere possint. si filius non esset, aut non accepisset, dicendum est ab intestato bonorum possessionem simul et impuberem ex Carboniano et scriptos heredes secundum tabulas habituros bonorum possessionem.

Afric. Decessit, qui ego filium in mea potestate esse dico, et ipse impubes, quem praetor et ad se hereditatem pertinere dicat, dicetur non necessarium esse, item cum ante pater decessit, testatorque impubere filio impuberem, qui se eius filium esse dicit, ego contendo annum eam ante capitis deminutionem et ideo in mea potestate esse, et bona eius ad me pertinere, et quia hunc filium esse constat, sed actenus de statu eius quaeritur, quia in potestate patris fuit: sententia tamen Celsi et Pauli dubio ex Carboniano admittitur.

Tert. Quod Labeo dicit, quotiens suppositus esse dicitur pupillus, cum quo tempore patris eius hereditas controversia facta est, curare praetor debere utique ... ut in praesens ... et puto cum velle intelligi, qui post mortem patris se filium sibi ... eius esse dici ... cuius agnitus est ab eo de cuius bonis quaeritur: iustior est certe causa eius, qui postumus.

Marc. Cum mulier contenderet habere uterum, et se praegnantem esse, bonorum possessionem ex edicto Carboniano dari, vel denegari, sed illa bonorum possessio dari debet, ut iudicium, cum causa cognita ... tantum possessio, aut bonorum possessio data facit ad pupillum iudicium, aut denegata ius ordinarium expiat pupillo.

Pap. Cum sine beneficio praetoris competit ... si filius heres exheredatus ... quia scriptus est, edicto Carboniano locus non est, ac similiter cum certum est eius filius sit heres, tamen cum non fortasse veluti filio heres institutus postumus aut impubes exheredatus negetur filius esse, sed nec adeant

patrem, et interesset illius filium eum vel ... fratris ... matrem natam ... legitimorum scriptum ... cum causa ad Carbonianum constare non pertinet.

Scaev. Scriptus heres, qui filium impuberem subiectum dicet, ex edicto primo bonorum possessionem petit, exemplo legitimi, secundum tabulas, itemque accipere non potest. Et si medio tempore scriptus ille, qui testatus praeter hunc potuit, moriatur, heredibus eorum succedere, quod cum simul potuerunt ad hereditatem, utilis esse actio pro ... constituta.

Paul. Tutrix post mortem mariti sui postumum enixa est, eique tutrix est, mater adulterum scriptus a praeside, partum obiecit, quaeritur an intra pubertatis ... quod adulterium differri debeat, ne praeiudicium postumo fiat. Paulus respondit, sicut pupille tempore quaeritur bonorum possessionem, quod non moveatur sine tutores petendam adulterii quaestio, quaestionem intra pubertatis pupille differri.

Scaev. Quaeritur an impubes qui bonorum possessionem ex Carboniano accepit, si antequam possessio ad eum translata fuit pubes factus sit, petitoris partibus fungi debeat. respondit in eo quod a possessore praetor ... eum cavere.

Hermog. Hec bonorum possessio si causa cognita data sit, non tamen admittitur ad possessionem ... rerum est ... ceterisque ... collatae bonorum ... quae conferri diximus praeter ...

Paul. Sed si curator bonis praestetur cum ... datur curator qui istas quae cupit conferre, cavere debet.

De bonorum possessione secundum tabulas. Rubrica.

Ulp. Tabulas testamenti accipere debemus omnem materiae figuram. sive igitur tabule sint ligneae, sive cuius

Tabulas autem ... testamenti ...

suprime ei hec sunt non que sub ipso tempore mortis facte sunt. sed post quas nulle facte sunt.

cuiusque alterius materie. sive carte sive
membrane sint. vel si corio alicuius anima
lis. tabule recte dicentur. non
autem omnes tabulas pretor sequi
tur hac parte edicti. sed supremas. id
est eas que novissime ita facte sunt.
post quas nulle facte sunt. hee enim supreme
sunt. Sufficit autem extare tabu
las etsi non proferantur. si certum sit ex
tare igitur. etsi apud furem sint. vel apud
eum apud quem deposite sunt. dubitari non
oportet admitti posse bo. p. Nec opere aperiri eas ut bo. p. s.
t. agnoscatur. semel autem extitisse ta
bulas mortis testatoris tempore desideratur.
tamen etsi extare desierunt. qua
re etsi postea interciderunt. bo. pos. pe
ti poterit. scientiam tamen exigimus
ut sciat his extare tabulas. certe
quod sit et delatam sibi bo. pos. Si quis
in duobus exemplaribus fecit testamentum.
aliud extet. aliud non extet. tabu
le extare videntur. petique potest bo.
pos. Sed et si in duobus codicibus simul si
gnatis alios atque alios heredes scripsit.
et utrumque extet. ex utroque quasi ex uno
competit bo. pos. quia pro unis tabulis haben
dum est. et supremum utrumque accipi
emus. Sed et si unum fecit quis testatur
testamentum. aliud quasi exemplum. siquidem id
extet quod voluit esse testamentum. bo. pos. pe
tetur. si vero id quod exemplum erat. bo. pos. peti non po
terit ut ipse scribit. Exigit pretor ut is cuius bo. p. datur in
utroque tempore ius testamenti faciendi habuerit.
et cum facit testamentum. et cum moritur.
Proinde si impubes vel furiosus vel si quis
alius ex his qui testamentum facere non pos
sunt testamentum fecerit. deinde habens testamenti
factionem decesserit. peti bo. p. non pote
rit. Sed et si filius familias putans se
patrem familias testamentum fecerit. deinde mortis
tempore pater familias inveniatur. non potest bo.
secundum tabulas peti. Sed si filius familias veteranus
de castrensi faciat. deinde emancipa
tus vel alias pater familias factus decedat. potest
eius bonorum possessio peti. Sed si quis autem medio
quod tempore testamenti factionis habuit medio

tempore non habuit. bo. p. secundum tabulas peti po
terit. Si quis autem testamentum
fecerit. deinde amiserit testamenti factionem.
vel furore. vel quod ei bonis interdictum
est. peti potest eius bo. pos. quia vivit testamentum. et
eius. Et generaliter dicendum est. ubicumque mo
dico admittitur mortis tempore testamenti
factionem ... si autem factum eorum irritum. Si in
vero quolibet modo fuerit tabule incisum
sit. si quidem alius sine voluntate testa
toris inciderit. bo. pos. peti potest. Sed si
rose sint a muribus tabule. aut linum
aliter ruptum vel vetustate vel ci
... vel sit putrefactum. sic pure fac
tum et si fortuito sic inveniuntur tabu
le signate maxime si supponas vel unum
tenere. sicut forte si quamvis linum
esset circumductum ... signatas
tabulas extare quamvis vel incisa
sit pars lini vel tota sit.

Item. Equissimum ordinem pretor
secutus est. voluit enim primo ad liberos
bonorum pos. contra tabulas pertinere. mox si inter
non sit occupata iudicium defunc
ti sequi. diu expectari igitur libe
ri erunt quod diu bo. pos. petere possunt.
quamdiu tempus fuerit finitum. aut ante de
cesserint vel repudiaverint vel ius
petendi bo. pos. amiserint. tunc revertetur
tur bo. p. ad scriptos heredes. Si sub
conditione heres institutus filius sit.
vel preteritus putetur. secundum tabulas. competere
ei quasi scripto heredi bo. pos. quam
diu conditio sit. et si hec ... sin autem
extiterit ... ius defecit condi
tio. tamen pretor filium qui admiserit
secundum tabulas tueri debebit. ac si contra tabulas ac
cepit. que tuitio ei quemadmodum compa
rata est. Et quia quisque pre
teritus scriptus est prius accipiet bo. pos. sic
tamen ut simul sit qui ei occurrat. ha
beat solus bo. pos. quod diutius unus
ex heredibus deliberat utrum admittat
bo. pos. aut non. portio bo. pos. eius
coheredi non defertur. Si primus
ita quidem ita institutus sit. si unita

[illegible marginal note at top]

... dibus suppositum .x. iiii. anni ... Si quis ita: ... .x. ... primus solus heres ... accipiet ... bo. pos. si non post .x. iiii. ... secundus. si solus ... accipiet bo. pos. ... subiungitur ... ad sua quisque ... substitutus sit.

Ceterum ... bo. pos. ... substitutus ... non petierit ... substitutum ... substitutus ... quisque substituitur ... admittimus.

Primo autem ... accipiet ... omnes qui primo loco scripti sunt ... hereditatem ... ad bo. pos. admittendi.

Si quis ita scriptum sit: primus ex parte heres esto, tertius ex alia parte dimidia heres esto. Secundus ... heres esto. primus et tertius partes ad bo. pos. ...

Si quis ita instituerit heredes ... si quis ex filiis meis ... uxor ... heres esto ... heres esto ... aequas partes ... heredes ... ab altero ... ad ... bo. pos. ... petere bo. pos. ... non potest ... heres scriptus ... testatore ... scribi noluit.

Si duo sunt heredes instituti, primus ... et secundus substitutus ... bo. pos. tertius ... noluit hereditatem adire ... bo. pos. accipere ... bo. pos. ad primum ... petere bo. pos. ... heredi ... scripto sicut portio hereditatis ita et bo. pos. accrescet.

Si servus heres scriptus sit, eius domino defertur bo. pos. ... heres ... bo. pos. ...

Paulus. Verum omnes ... testatore ... bo. pos. petere posse.

Idem. Quare ... carta ... epistola ... quis testatus ... petere posse bo. pos.

Idem. Si sub condicione heres institutus ... accepta bo. pos. ... nec ... filii emancipatus ... bo. pos. cum accipere ... scribit ... qui ab intestato bo. possessor futurus esset ... utimur.

... filius ... bo. pos. accepta ... ab intestato ... filius ... relicta ... testato fideicommissum ... bo. pos.

Idem. Hi demum sub condicione heredes instituti bo. pos. ... condicione nec dum impleta petere possunt ... institutus ... ad bo. pos. ... institutio proficit.

Idem. Quibus ... tamen ... suffic... sub condicione heres institutus

[illegible]

hic de ea que ... quosdam ... hic ... que ...

[illegible gloss]

ad bonorum possessionem datam .vii. testium sig(nis) parere, non omnes qui signaverint in hac [illegible] signa.

Iul. Si ita scriptum sit: filius impubes ex parte dimidia heres esto. Titius si filius [illegible] causa a vetere ex parte dimidia heres esto. idem Titius [illegible] causa venit ex parte secunda heres esto; et Titius non [illegible] pubes heres scriptus: sibi substitutus intelligitur, pro quod non ex maiore parte quam tertia scriptus [illegible] eum sextans relinquatur. bonorum possessionem Titius accipiet non solum trientis partis, sed eius quoque quae defecerit [illegible] accipere.

¶ Et filio impuberi substituitur ita: si filius meus moriatur priusquam in suam tutelam veniat, tunc Titius mihi heres esto: sicut hereditatem [illegible] pupilli ac [illegible] non deferat, ita bonorum quoque eius possessionem accipere potest.

¶ Sed et cum in praenomine et cognomine erratum est, eos ad quos hereditas pertinet bonorum possessionem accipere posse.

¶ Is autem cuius nomen voluntate testatoris inductum est sicut ad eum tamen hereditas, ita [illegible] petere non [illegible]. bonorum possessionem. scriptus non intelligitur quamvis nomen eius legatur.

¶ Qui duo testamenta in tabulis sibi fecit, filio autem impuberi principalium substituit: [illegible] praetoris in [illegible] bonorum possessio, cum et ut separata patris separata filii heredes existimari debeant: nam quemadmodum scripto filio heredi separatur ab herede bonorum possessio, ita nunc cum patre post [illegible] separatur; et scriptis prius heredibus bonorum possessio dari.

Pomp. Ut bonorum possessio secundum pupillares tabulas admitti possit, requiritur an prius testamentum signatum sit, licet secundae tabulae [illegible] proferantur.

Paul. Si suus sub condicione heres institutus sit, an bonorum possessionem accipere possit dubitatum [illegible] placet posse.

Pap. Quae ex libris meis impubes substitutus moriatur: certus heres [illegible] pergit defunctis: si substitutus agnoverit utri novissimus decessit, admittendae [illegible] successionis [illegible] bonorum possessionem petere.

¶ Filius heres institutus post mortem patris ab hostibus redit; bonorum possessionem accipere, cum [illegible] tempus a quo redit ei computabitur.

¶ Testamento facto Titius ad arrogandum se praebuit ac postea sui iuris effectus [illegible] de legitimis decessit. scriptus heres si petat, exceptione doli mali submovebitur: quia dando se in arrogandum testator cum capite fortunas quoque suas in familiam et domum alienam transferret. plane si sui iuris effectus codicillis aut aliis litteris eodem testamento se mori declaraverit, voluntas quae defecerat iudicio recenti rediisse intelligitur: non secus ac si quis aliud testamentum fecisset ac supremas suprema(s) relinquisset. nec putavit quis quod nuda voluntate constituatur testamentum: non enim de iure testamenti magis quaeritur, sed de viribus exceptionis, quae in hoc iudicio quamquam actori opponitur, ex persona tamen eius qui opponit aestimatur.

Paul. Ante scriptus heres agnoscere potest bonorum possessionem [illegible] ut et demonstratus sit [illegible] portio ei ascripta. nunc non potest: licet [illegible] heres instituatur. nam qui sic pro herede institutus est, vacantem portionem [illegible] assem occupat quod [illegible] heres sit scriptus, ut in eo non excluditur a testamento quod non invenitur portio in qua institutus est. nec bonorum possessio petenda [illegible] si quis ita heredes instituatur: Titius quanta ex parte priore testamento cum

[illegible gloss]

heredem scriptum habeo heres esto. uel quamuis ceperit codicillis scriptum eum ab eo heres esto: si scriptus non inuenietur. si ita scriptus sit secundo titius si eum priore testamento exheredem scripsisse, heredem scriptum habeo l. sicut codicillis exheredem scripsisse hereditatem accipiet. bo. pos. qui sub condicione heres scriptus.

Si a parente quis fuerit manumissus.

Ulp. Emancipatus a parente in contra tabulas bo. pos. liberis partiatur edicto. quod equissimum pretori uisum est: quia parente beneficium habuit. bo. po. admittantur emancipati. igitur edicto pretoris manumissor. sic in eo qui a parente uel pro parente uel parentum auo proauo ceperit ab auo manumissus deinde se adrogandum patri suo. siue manens in potestate patris decesserit, siue manumissus diem suum obierit. solus admittitur auus ad eius successionem ex inde pretoris edicti. quia parum refert pretori. bo. pos. atque si ex libertate manumissus esset. proinde si liber esset. aut si esset arrogatus. quia arrogatio liberti admittenda non est. aut si obreptus proinde tamen nichil omnius ius integrum manet. Si parentis uel accepto precium ut emanciparet. uel postea uiuus in eum filium quem tunc conditionis est contulit ne iudicia ei in quem est exceptione doli repellatur. Ceterum alius casus quo bo. pos. contra tabulas parentes non accipit. si forte filius militare ceperit. nam diuus pius rescripsit. patrem ad contra ta. bo. pos. admitti non quum quasi in manumissione habebit posse sibi defendere. uel si repente non cum ei nocere debuit. quasi iure in patrocinio eius habebat cum sit a patre.

Gaius. Nonnumquam actio excepta in patrono parentis. ut est fauiana aut caluisiana actio eius datur. qui in quantum est ingenuus hominibus bonorum esse liberis datur per suam alienationem.

Paul. Paconius ait. si turpis persona puta meretrix a parente emancipatus et manumissus heredes fecisset totorum bonorum. contra ta. pos. partietur aut constituit patris. si non patris turpis heres esset institutus. Si filius emancipatus testamento suo patrem suum preterierit siue heredem instituerit. si dimissa non cogitur pater prestare sua a parte quem ei debetur a si adierit hereditatem. Sed et si filia uel neptis manumissa sit a patre uel auo potentius petat. bo. pos. eadem quae in filio dicenda sunt.

Marcell. Patri qui filium emancipauit debitis quae libertatis causa imposita fuerunt pretor nichil edicit. et non fit uestra patris operis supplebitur de filio.

Pap. Diuus traianus filium quem pater male contra pietatem afficiebat coegit emancipare. quo postea defuncto pater ut manumissor bo. pos. sibi competere dicebat. sed consilio neratii prisci et aristonis ei propter necessitatem soluende pietatis denegata est.

De bonorum possessione ex testamento militis. Rubrica.

Ulp. Non dubitatum est quin debeat uoluntates testantium esse eorum qui in hostili loco suppremam iudicia sua quoquo modo ordinassent. hereditatem suam dictasset obiissent. cum quis cum distet condicio militum ab his personis quas constitutiones principales separent. tamen qui in perentium sanctum cum cautem pericula experiantur. iura quoque eorum mento

sibi uendicat. Cum igitur omnes qui eius sunt condicionis ut iure militari testari non possunt, sub ista lege comprehendantur, cum illic dictum sit quod uelint et quo possint testari modo, siue presens consistat procinctu, siue legatus sit quis aliis qui iure militari testari non possunt. Item nauarchos et trierarchos classium iure militari posse testari nulla dubitatio est. In classibus omnes remiges et naute milites sunt. Item uigiles milites sunt. Ex alio numero translatus sit in alium et ibi receptus et illo nondum peruenit, tamen poterit iure militari testari, est enim miles quamuis in illo non sit.

De iure patronatus. R.

Ulp. Patronorum querelas aduersus libertos presides audire et non translaticie exequi debent, cum si ingratus libertus sit non impune eum ferre oportebat. Sed si quidem inofficiosus patrono patroni uel liberis eius sit, tantummodo castigari eum sub comminatione aliqua seueritatis non defuturae, si rursus causam querele prebuerit, et dimitti oportet. Enim non si contumeliam fecerit aut conuitium eis dixerit, etiam exilium temporale dari debebit; quod si manus intulerit, in metallum dandus erit. Item erit et si calumniam aliquam instruxerit uel delatorem subornauerit uel quam actionem aduersus eos temptauit.

Idem. Liberti omnis negotiationis licita prohiberi a patronis non debent.

Marc. Si quis tutor datus sibi legatam ancillam rogatus eam manumittere manumiserit, et a tutela pupille se excusauerit, diuus Seuerus et Antoninus rescripserunt huic esse quidem patronum, sed omni commodo patronatus carere.

Idem. Iura libertorum patronorum etiam pro ... fellonis ... saluam esse diuus Seuerus et Antoninus benignissime rescripserunt, sicut et ab aliis ... puniter libertorum iura illibata salua sunt.

Idem. Diuus Claudius libertum qui probatus fuerit patrono delatores summisisse qui de statu eius facerent ei questionem, seruum patroni esse iussit eum libertum.

Imperatores nostri rescripto cauerunt ut si patronus libertum suum non aluerit, ius patronatus perdat.

Paul. Adigere iure iurando ne nubat liberta uel liberos tollat, intellegitur is qui libertam uel libertum liberos tollat iurare patitur. Sed et si ignorante eo suus filius adegit stipulatus ue fuerit, nihil ei nocebit; certe ius sui patroni is qui in potestate est habet. Sed et dicendum est eum hac lege teneri.

Stipulatus est quis operas aut in singulos annos aureos, quoniam dari non uoluit, hac lege stipulatus, quia in potestate liberti est operas dare. Quamuis nulla persona lege excipiatur, tamen intellegendum est eis legem succurrere qui liberos tollere possunt. Itaque si castratum libertum iure iurando quis adegerit, dicendum est non puniri patronum hac lege. Si patronus libertam iure iurando adegit, nihil contra legem fecisse uidebitur, si non ducturus proposuit, sed solum adegit ne alii nuberet. Fraudem tamen legi fecit ... et sic adegit, si uiuat liberta non nubetur.

Lege Iulia de maritandis ordinibus remittitur ius iurandum quo libertus ... patrono ... uxorem ducturum ... nupturam ... uelint.

Idem. Diuus Vespasianus decreuit si qua hac lege ne nubat ... constituta esset ut esset liberta, si ab eo postea alii sine ... uenit, ex lege ... liberta ... non dicitur.

Commentatis ipsi ...

—a Servum castrensis peculii ut s. quia in quibus si quis ex p. t. de bonis li. l. iij. et si filius fa. p. de suis ut k. miles. — b Consequitur ex constitutione eorum divi Hadriani ad autem in victorum statuti fuit ea lege ut manumittere.

—c Quod s. fr. — d Emptoris non eum igitur accusavit ut quia tamen ad hoc pueri de successione ius alia ut C. si quis in pri. tol. si sint filii ... si non pater non qui sunt ... non faciendo que tantum ad eis neque heredes ut de inius. voc. ne me.

—f Contra cum aliquem eciam in potestate.

—g Ut in bonis eius aliena quod patroni ... sine accusatione ut de sit a sequi.

—h Ceperis. preat. ei et in ullis casibus qui sunt s. de bonis li. l. qui eum ... l. ac.

—i Servum patris ... proprium filii ut ... qui ipsi ... de pa.

—k Libertum. sic et ... patrem qui ... et pro ... ut s. de patronis ... ut de manumitte. ut s. de fideic. lib. l. si filius. et sicut ... de his qui ... ut ...

—l Ceperis. sic de ... h. qui cum ... de reu. ... l. ...

—m Similiter ... accusatoris.

—n Intelligendus ... ut s. de b. li. l. qui eum ma. et accusasse ... de inius. voc. ...

His qui ... accusatione ... tulit ...

—p Tertia ... patronus ... liberti ... in ... ut s. de bo. pos. ...

Gaius ... s. ut ... testis ...

Filium ... tris. ut ... l. ...

civietur ut et iis privetis quae
querelis patronorum iure dicenti sine
dilectu adimissum: libertis permissis e
rogetur. Contra dum ille pene aliud
eo igitur exigitur ut patrono bona
eius auferantur ex persona eius contra ut
fustibus ceditur ut ita absolvitur.

Idem. Servum a filio familias miles ma
numissum: divus Adrianus rescripsit
sit militis libertum suum fieri non
patris. Secundum nomen manumissus
libertatem consequitur. ... is qui ei a
distractus est ut manumittatur
ita est quod si puerius in nomine manu
mittitur faciet eum libertum emptoris.

Idem. Filii liberti patroni se absti
nentibus qui liberti sunt patris
non admittuntur: sed in capito
cui in bonis liberti casum quo non habent le
ge excipiuntur. Contra capitali damp
natus si restitutus non est in vincu
lis flagiis sit filius vel maior an
nis xxv cum esset capitis accusaverit
libertum paternum.

Tertullianus. Eum patronum qui capitis
libertum accusasset: Celsus et alii libertorum precedentes
esse tamen placuit. Labeo existimabat
capitis accusationem esse cuius poena
mors aut exilium esset. quod non in eo tenu
it accusasse intelligendum est ut absolu
tio praeterit: idque et Proculo placuisse
se Fufidius refert.

Ulpianus. Is autem nec ad legitimam he
reditatem quae ex lege xii tabularum defertur
admittitur.

Modestinus. Gaius Seius decedens te
stamento ordinato inter filios suos divisit
libertum suum qui eum pro filio excepit
dividendo nominavit. quero an huiusmodi scrip
tura possit liberto statum conditionis
mutare. Modestinus respondit statum mutare
non posse.

Idem. Filius est suum peculiare;

—a Cum fraude. quot modis fiat fraus. dic ut s. de lege ... fraus est hic ... si in re ... in rei diminutione ... contra ... sub illis quae nec est ... ille modo ... pretendit quod ... agit ... qui fraudat hominem sic est ...

—b Si quis plures centenario prima alienatione centenario. unde ipso iure fit revocatio per ... non sit minor

manumittentis post iussum tamen
patris manumittente post egrum mu
nussui ... sex patris.

Ulpianus. Si ... de patronorum
... quantum ad
successionem patronum qui alius
viridem patronum non ... fuerat
quod si patronum ... fuerunt
eum sibi esse stabilem.

Paulus. Quod legem ... eam
adversus ... libertum ad ... ch
turis ... libertus.

Paulus. Si libertus minor centenario
natus in fraudem legis fecit ... non
valebit. Quod factum est ... quamvis cente
narius liberti bonis locum habebit patro
nus. Quero igitur cum quis ante ali
enavit ea alienatio nullius mo
menti est. Plane si qua alienavit
in fraudem patroni adhuc tamen post a
lienationem maior centenario rema
neret alienatio quidem valet habitis,
nihilominus tamen per Faviana et Calvisiana ac
tionem revocabuntur casu per fraudem
sunt alienata ... sepissime
solent eo quae invenimus. Constitu
tis autem causis quod in fraudem
legis fit alienatio non valet. quod factum est
in fraudem autem fit cum quis se mi
norem ex centenario faciat ad hoc
ad hoc ut legis praeceptum circumveniat
alienatione facta nichilominus cen
tenarius est non videtur in legis frau
dem: facta tamen in fraudem patroni ad
dicto Faviana et Calvisiana actione uidi
cio revocabitur quod est alienatum est.

Si quis plures res simul alienavit
dum minor se centenario fecerit.
quarum una revocata in omnibus: plus
maior centenario efficietur. utrum
revocamus omnes an partem exsigi
ut centenarius cum faciamus. magis
que est omnium rerum alienatio facta nul

—q Certum ut corrigatur predicta. — r Causa libertus ... qui ... ut ibi ... et si ... de senatusconsulto ... emancipatione ... — s Fraude. ut evidenter ... scias qui deceptum patris ... patroni nocet liberis eius ... adhuc ... filius ... nec acquirere ... puta venientem ... quo minus etiam ... et ... cum ... non nocet ... adoptivi ... filius ... ut ... patroni ... iure ... filii ... non a patre ... successio ... cognati patroni ... et si ... vel ... puta ... de ... non vocando ... ut ... de ... nec ... ut ...

—a Cum ... aut per filiam ... C. ...
—s Quod s. ... patronus ... sine ... ut ... ex cetera ... ab ...
—t ... Alienavit ... libertus ... ingenuus ... ut ... et ... in tamen ... Iulianus ... et Faviana et possidentis ... — b Calvisiana ... que cum decur ... ut si fraudem

dic

nota receptum ... et hoc uale ... admitti liberis suis ut tamquam ... se non possit admitti ... [illegible] ... si filius ... hoc ... que de debitis patris ... possit ... [illegible] ... adoptiuum ... [illegible] ... ab eo ... patre ... [illegible] ... de relig. uel quod. Liberis eius. set numquid ipsi filio nocet hic ... quia ... [illegible]

Accrescere ei est ratio quia accrescente partem suam ... re non habet. supra uero habet ... S. de lo. pro ... cum patro. ... de le. ii. l. ... l. si libertus. ac.

Communes filios legittimi. al' similiter. ... de exhibitione ... [illegible]

... Alio ... non patrono ... Patrono ... quantum ad commodum ... [illegible] ... filio ... filio.

lius moueatur. Si quis pro parte ... alienauit ... quis ... posita. alienatio ... que posita ab ... sunt ipso iure ... [illegible] ... manet ... erit.

Idem. Diui fratres ... rescripserunt ... compotus ... aliqui ... non ... liberi ... parere ... sicut libertum ... annorum xxv. ... et parentes, sane non ... ... hac opinione fuisse ... non parere ... pater ... ad libellum ... longinquis ... uolu ... amicus ... preter ... religione ... scriptura ... nobis affirmauit non arbitrari se aliter ... cum ... iuris ... adhibitus ... magis ... liberis ... legis aut ... persona uel nota patris sui excludi ... iuris auctorum ... Iuliani ... fuisse ... patronus filius capitis ... libertum ... liberi ... quidem in hac fuit opinione ... filio liberis eius ... [illegible] ... erit.

Scevola. Quero an libertus prohibi[illegible]

Excluditur ex uentia. cum qua ... [illegible] patroni ... [illegible] ... de bo. li. l. ... [illegible] ... ac.

potest a patrono ... colonia in qua ipse negotiatur: item ... generis negotii exerceat. secundum ... non prohibetur.

Idem. Sicut ... patrono uel liberis ... uel parentis ... accessit ... electio ... [illegible]

Paulus. Ingratus libertus est qui patrono obsequium non prestat. uel res eius filiorumue tutelam administrare detrectat.

Hermogenianus. Siue patronus siue libertus deportatur et postea restituatur ... ius recipitur. ... in metallum patronus uel libertus damnatus restituatur. Excluditur ... patroni ... ad supplendam ... uel legato siue fideicommisso quem potest. Ex duobus patronis unus ... institutus ... petere non potest ... ei portio ... petisset ... portio ei accresceret ... liberi ... patrono. ... filius heres institutus ... non excluditur.

Gaius. Satis constat ut est ... sit patronus filius pro ... nihilominus legitimo iure ad eum patris hereditatem.

Tryphoninus. Si filius patris necem

Si filius filia numquam ut heres ... natus ... [illegible] ... pro quibus ... [illegible] ... l. si filius.

... [illegible]

... filius ... [illegible] ... de bonis ... [illegible] ... patroni ... [illegible] ... ab intestato ... [illegible] ... Non potest supple ... [illegible]

... de ... [illegible] ... ac. ... [illegible] ... [illegible]

multam reliquerit, quam filius de-
texit a libertate; metuit. dicendum
tendum patroni filio eum indignum
est. Cum ceteris codicillis
qui vel aliquo tempore celati fuerint, heres
institutus ignorans eum cui fideicom-
missa libertate filius praestitisset,
rescriptum est a divo Adriano liber-
tates eorum esse, et aestimationem supplicantem
debere. et heres liberorum manumissio-
nis esse recte probatur, quia salvum est
etiam in his libertis ius patronorum.

Paul. In palum summas in cogni-
tionibus placitam ex libertis. Ulpianus cir-
ca mellam prima ab Hermogine appel-
latum est quod diceret iudice vendi-
tam hereditatem inesse et cohaerere
non tamen rerum sed et libertorum divisisse. nul-
lo enim iure id eum fecisse. placuit
nullam esse libertorum divisionem; aliorum
rerum autem divisionem; an dicat inter
coheredes factam eo iure non ratam
esse.

De obsequiis a liberis et libertis parentibus et patronis praestandis. Rubrica.

Paulus. Et a militibus pietatis ratio in pa-
rentes constare debet. quare si filius miles in pa-
trem aliquam commisit, pro modo delicti eo-
rum liberorum et filium; pietatis ratio
secundum naturam salva esse debebit.

Si filius patrem et matrem, quos veneratus sit oportet, contumeliis af-
ficit vel impias manus eis infert,
praefectus urbis delictum ad publicam
utilitatem pertinens pro modo eius vin-
dicat. Indignus militia iudi-
catus est qui patrem et matrem a quibus se
educatum dixerit maleficos appella-
verit.

Iul. Honori parentum ac pa-
tronorum tribuendum est, ut quamvis
per procuratorem iudicium accipiant,
nec actio de dolo malo, iniuriarum
in eos detur, cum liberis etiam vero non
habeantur infames, iniuriae tamen
in ea expressa et opprobrium notarum
non effugiunt infamiae notam ut
dictum, quoque verum in non est adver-
sus eos reddendum.

Marcellus. Titius puer emit
quem post multos annos venire
iussit. postea exornatus accepto
ab eo pretio eum manumisit. quae-
ro an cum filius heres manumissoris
ut ingratum accusare possit. respondi pos-
se. si nihil aliud est in pretium do-
nat, plurimum interest, quis vel a suo vel ab a-
mico eius acceptis nummis dederit
libertatem an ab eo suo qui cum
esset alienus in fidem eius devenit.
etenim ille etsi non gratuitum beneficium
iam tamen praestitit: iste nihil amplius
quam operam suam accommodare videt-
ur potest.

Marc. Per procuratores ingratum
libertum posse argui divus Severus
et Antoninus rescripserunt.

Ulp. Parens patronus patrona
liberive aut parentes patroni et
patronae vel si ob negotium fa-
ciendum vel non faciendum pecu-
niam accepisse dicentur, in factum actionem te-
nentur. sed nec famosae actiones ad-
versus eos dantur haec quae quod do-
li vel fraudis habent mentionem.

Paul. Nec servi corrupti agetur.

Ulp. Licet famosae non sint, tamen
quae tamen famae possunt damnum infligere,
nec exceptiones doli patiuntur. vel
vis metus ne causa vel in dictum
vel in aliis quin aut clam patiuntur.

defendentibus per ius iurandum. De calumpnia iurandum non est sane, tamen nomine impuberis calumpniae causam iniustam dicatur patrono libertis hoc dicens non audietur, quod de calumpnia cavere prohibet, quem non debet his cum personis. Cum certis personis eius evicti honor habetur. Honor autem his personis debetur ipsis, non etiam in ventribus eorum; et si forte ipsi pa[illegible] item venerationi honor debetur.

Paul. Heredes liberti omni iure integri cum heredibus adversus patronum defuncti habent.

Item. Libertis et filio semper honesta et sancta persona patris ac patroni videri debet.

Tryph. Nullum ius libertatis cum impositore habet pater in emancipato filio, quia et nichil imponi libertis solet; nec ius quisquam iurisiurando obligandi filium manumissioni patri aut liberorum patrono; nam pietatem liberi parentibus, non operas debent.

Paulus. Liberta ingrata non est, quae ante sua contra patroni voluntatem utitur.

Explicit liber xxxvii. incipit xxxviii. de operis libertorum.

Operae sunt diurnum officium.

Ulp. Hoc edictum praetor proposuit coartandae persecutionis libertatis causa impositorum: animadvertit enim rem istam libertatis causa impositorum praestationem ultra modum excrevisse, ita ut premerentur atque onerarentur libertinae personae. Initio igitur praetor pollicitus est se iudicium operarum daturum in libertos et libertas.

Pomp. Operis stipulatus ante peractum diem operarum eius diei petere non potest, nec partes operarum per horas solvi potest, quia id est officium diurnum. Itaque nec ei liberto qui sex horis duntaxat meridianis praesto fuisset, liberatio eius diei contingit.

Idem. A duobus manumissus utrique operas promisit: altero ex his mortuo nichil eque tamen non filio eius qui a iure suo superstiti altero operarum debetur petitio. Nec quisquam hoc commune habet cum herede: aut honor praestari primum cum operis libertis ac pecunia. Et dicta petitur: hec ita Aristo scribsit, cuius puto sententiam veram, nam et praeteritarum operarum actio datur heredi eius sine metu exceptionis, et placet dubitari igitur alteri patrono.

Ulp. Siquis operas sit stipulatus sibi liberisque suis, et ad postumum pertinet stipulatio.

Item. Fabriles operae ceteraeque quae quasi in pecuniae praestatione consistunt ad heredem transeunt; officiales vero non transeunt.

Item. Ut iurisiurandi obligatio contrahatur, libertum esse oportet qui iurat, et libertatis causa iurare. Plane quaeritur si quis liberto suo legaverit, si filio suo iuraverit se x operas nomine praestaturum, an obligetur iuramento. Et eo accessit, vel obligari eum, ait pariterque referre quam ob causam de operis libertus iuraverit: ego Celso accedo. Iurare autem debet post manumissionem ut obligetur, sive statim sive post tempus.

Nummulator al' nummularius i. loculator ut in C. de ... al' numerator qui bene scit computare ... summas ... ac.

¶ Si libertus operas ... ut in ... supra eodem ... ad ... si autem ... in tempore ... ut supra eodem a duobus.

¶ ... al' ... al' ...

¶ Si quis operas ... ut supra eodem ...

intervenit obligatione iurata. aut certe operas quas ... non plerumque licito imponuntur. ¶ Item puto est adulto ... cum in tempus ces-sit operarum prestationem ad eius-sus eum qui ex causa fideicommissi ad libertatem perductus est. ¶ Dabitur etiam impubere cum adoluit operarum actio. ¶ Sed interdum et quamdiu etiam impubes est, earum quoque est ministerium, si forte vel librarius vel nummularius sit vel histrio vel alterius voluptatis artifex.

¶ Si liberti patroni ex inequalibus partibus heredes instituti sint, utrum pro virili portione an pro hereditariis partibus habent operarum actionem? et puto virilibus liberti pro equalibus partibus habituros actionem. Sed plane autem refert an pro rata fuerint liberi an non, cum a capite. ¶ Sed si in id operarum dantium ... si pater patronus, magis est ut operae debeantur, nec patroni liberi submoventur ab operarum petitione.

T ep. Si quis duobus patronis iuravit libertus operas se daturum, Labeo placuisse ait ... posse petere operas cum ... partitio pro parte que iam tam non possit partitum ... patronis iurantur ... vel communi ... cum plures heredes unius patroni extiterint. ¶ Pro liberto iurante ... quamvis posse placet.

Item. Operae in rerum natura non sunt, sed operae officiales quidem fieri nec cuiquam alii deberi possunt quam patrono, cum proprietas earum et in edentis persona et in eius cui eduntur constitit. ¶ Fabriles autem aliae sunt ut eius generis sunt ut a quocumque cuicumque solvi possint. Sane enim si in artificio sunt, iubente patrono et alii edi possunt.

P op. Servus patroni a liberto non male ita stipulatur: operas mihi dari te spondes? itaque patrono dari stipulandum est. ¶ Libertus operas non certo numero patrono aut Lucio Titio solvere ... Lucio Titio non potuit a patrono liberatur.

Iul. Nihil autem interest certus sit heres Titius an filius.

P op. Quia autem operae certe quae Lucio Titio dantur sub libertatis causa promittuntur, libertus exigenti patrono aut Lucio Titio omnino adiecto Titio vi ...

T ep. Si quis hac lege emptus sit ut manumittatur et ex constitutione divi Marci pervenit ad libertatem, operae ei impositae nullum effectum habebunt, nec is cui bona addicta sunt ex constitutione divi Marci libertatum conservandarum causa poterit operas petere, neque ab his qui directas neque ab his qui fideicommissarias libertates acceperunt, quamvis per fideicommissarias libertates qui acceperunt ipsius liberti efficiantur: non enim sic fiunt liberti ut sunt proprii, quos nulla necessitate cogente manumisit. ¶ Iudicium de operis tunc habeat locum, cum operae preterierint. preterierunt autem ...

¶ Ope ... si autem ... ut ... ¶ Officiales ... ¶ Fabriles ...

¶ Fabriles i. artificiales ... ¶ Si quis hac manumittat ... ¶ Effectum ... ¶ ... ¶ Quos ... ¶ ... de operis ...

non possunt 26.

c. e. si q(ui)d i facit p. e. cu(m) p(ro)ximus n. s. de usuf(ructu) l. i. q(uam)vis ac
Ceterum exig(ere) etc(etera) ... liberta ... c. e. l. q(uam)vis
libertat(e) e. de obsequiis l. ... [illegible]
Si impubes nupta p(er) q(uo)d patrono poterit ... [illegible]
tutoris ... iudicis hodie ut C. de adm(inistratione) tu(torum) l. lex.

Q(uae) ... est ... [illegible]
Aut certe ... [illegible]
Quod si fiat ... g(e)n(er)aliter est ut etiam ... [illegible]
Q(uo)d ... [illegible]

non possunt, n(isi) q(uae) incipiat e-
dere: tunc incipiunt postea quam fuerint
indicte. Etiam si uxorem habeat libertus,
non prohibet(ur) patronus opas exigere.
Si impubes sit patroni
voluntate e(st) n(on) in(terest) liberta nup-
ta, n(isi) tutoris auctoritas volu(n)-
tati accesserit: tamen quoque ab ipso
patrono ob e(st) in nuptiis lib-
erte.

Tertull. Plane cum desierit i(n)
nupta e(ss)e, opas pro posse o(mn)is
consequitur.

Ulp. Libertus q(ui) post editione(m)
opar(um) valitudine i(m)peditur:
co(mm)inus prestar(e) opas n(on) [illegible]
nec enim potest videri p(er) eu(m) stetisse quo
minus opas prestaret, [illegible]
n(on) solum enim debent nec per [illegible]
potest opas [illegible] pap(inianus) scribit n(on) u-
na s(ed) plures opas fuisse, et plures debere
[illegible] patrono, q(ui) opas stipu-
latus e(st), cum in obligatione(m) opar(um)
nu(mer)o deduxit. Ceterumque Celsus
libro xij. scrib(it): si eo(dem) libertus pariter
duobus opas mille daturum se iu-
raverit, aut certe eos suo p(ro)misit
quinquagenas potius deberi
qua(m) singulas opar(um) duntaxat.

Paul. Eius artificii q(uo)d post ma(nu)-
missione(m) didicerit libertus, opas debebit prestare, si
hec sunt quecumque honeste et sine
periculo vite prestant(ur); nec semper hec
que t(em)p(o)re [manumissionis] prestare debuit; sed si tur-
pes opas postea edere cepit, presta-
re debebit eas quas ma-
numissionis t(em)p(o)re prestabat. Et tales
patrono opere dantur, quales ex
etate, dignitate, valitudine, necessitate,
proposito, ceteris eiusdem ge-
neris in utriusque p(er)sona existimari
debent.

Item. Nec audiendus e(st) patronus
si postulat opas quas vel etas re-
cusat, vel infirmitas corporis
n(on) patiatur, vel quibus institutu(m)
vel p(ro)positu(m) vite minuitur.

Item. Suo victu vestituque opas
prestare debere libertu(m) Sabinus ad
edictu(m) pretoris urbani l. v. scri-
bit. Q(uo)d si alere se n(on) possit, prestan-
da ei a patrono alimenta.

Gaius. Aut certe exigende ita
sunt ab eo opere, ut his quoque di-
ebus quibus opas edat, satis t(em)p(o)ris
ad questu(m) faciendu(m), unde ali pos-
sit, habeat.

Paul. Quod si fiat p(er) t(em)p(o)re,
ipsum patrono denegatur opar(um)
prestatio, idque est iuris q(ui)cu(m)que
q(uo)d s(e) ... suo i(n) p(re)dio dan-
d(um) q(ua)mdiu ... [illegible]
Sepius tamen libertu(m) Rome venire de-
bere ad reddendas opas peculiis
aut s(i) q(ue) dies itin(er)a cesserint, du(m)
domu(m) venit, patrono p(ro)ut do(mi)-
no patronus talis vir bonus
ac diligens pater f(amilias) Rome mora-
retur, vel i(n) provincia p(ro)ficisceretur.
Ceterum si vagari p(er) orbem terrar(um)
velit, n(on) e(ss)e iniungendam necessitate(m)
liberto circa eu(m) sequi eu(m).

[illegible] minuit(ur) ut i. j. e. [illegible] in fi.
... liberi ... opas ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
ff. patronus ... [illegible]
... quia eas tu(m) tunc sciebat ac.

velit ut C. e. l. plt. ergo poterit ita remote ire
q(uo)d in itinere consumet temp(us) quare dicit Jo. q(uo)d illud
est q(uo)d patronus [illegible] ut al. [illegible]
dic plane ut sonat ... libertus n(on) [illegible]
ac no. diminueret(ur) dies ... [illegible]

C p(ro) ordine(m) facit s. de pen. l. [illegible] ... n(on) solu(m) ...
le. l. merita ... [illegible] ac.

Ceterum ... a ... [illegible]
Ceterum ... certas ... ut no. s. e. ... certas ... [illegible]

liberti va-
dunt alii dum
certas opas dic
ut no. s. e.
l. suo. et arg.
contra s. de
soluti l. in
summa. et q(uo)d
dicit ibi in
si ex causa
tollit(ur) [illegible] ac.

C. Ceterum ...
[illegible] cum liber-
tus possit
morari

[illegible]

Lab. Opere cum eo loco edi... de liberti ubi patronus moratur, sumptu scilicet et vectura patroni.

Gaius. Cum patronus operas stipulatus sit, tunc scilicet committitur stipulatio, cum praeterierit nec libertus praestiterit, nec interest adiecta sit haec verba an non sit adiecta. Aliud est enim operis, de operis aliud de ceteris rebus. Cum enim operae edito, aliud sit officium praestitorum ad suum diem exercere. Alioquin e contrario officium quamquam is vivet eius praestandum. Cum libertus promisit patrono operas, sed ... adiecit libertis quae eius constat ... libertis eius ... debere si praeterea heredes extitissent. Heredes tamen extitisse libertos patroni ... praeter ad operas ... Iuliano placuit, si non praeter alium heredes extiterit. Itaque si quis exheredato emancipato filio, suum eius heredem instituerit, filius repelli eum ab ... petitione debet, ... ac si repelleretur patronus, quod operas non imposuisset, vel quasi imposuit irrito dividisset. In omnibus operis praecipue observandum est, ut temporis et spatia quae ad curam corporis necessaria sunt liberto relinquantur.

Ulp. Hae operae quas libertus promittit ... in re distant, fabriles aut pictoriae sunt quas quidem liberto artificium exercebit, his operas patrono praestare cogitur, quamquam sicut fabriles operas quis post sibi aut tertio stipulatus patronus a liberto operas sibi aut Seio reddi stipulatur, et libertus obligatione solvetur, si tales operas exhibeat, quales patrono praestando liberet. Si patroni pluribus consulto in diversas regiones discesserint, et liberto similes operas indixerint per dies, die operas certas libertus non operae obligatum, quod non pendet, sed per patronum stat quominus operae dentur. Sic accidit cum egrotanti liberto operae indicuntur, quod si diversae civitatis patroni sunt, et in sua quisque moretur, consentiunt debet in operis ab eo accipiendis. Contra aliquando est cum quis se libertate post diebus x. operae in ... simul operis indictis, si in accipiendis non consentiat, compelli ad praestandum alterum operarum aestimationem.

Idem. Quotiens certae species operarum stipulatae deducuntur, veluti pictoriae et fabriles, per quas non possunt nisi per certum quod et si non liberis ac tamen res ipsa in se obligationem certus temporis, sicuti cum ... dari stipulemur, dies continetur. Ideo inutilis est haec stipulatio, si operas tuas pictorias hodie dare spondes, cedunt tamen operae ex die interpositae stipulationis. Sed operae quas patronus a liberto postulat, eo festi non cedunt, quo id agit et eo utuntur.

[illegible]

C. patroni praestitam quod hic ait. nec patrono sic hic quod sponte sit quod ii sponte mercedis solutio. ut hic. secundo nec quod sponte sed exacto sunt coacte quod ponit ius patronatus. ut ff. qui et a quibus. l. fi. et ii. sic patet loqui ac. l. i. et licet praestitum ut refert hic ipsi liberto quo

libertus. fo. hic liberis sunt ibi simpliciter sibi. ut ff. ibi ex certa hic de negotiis. ff. hoc nisi sit lata sententia. ut j. e. qui libertum ... si filia ... quod nunquam ... que conveniunt ... in filio convenire ... quod nisi in extraneo. alii quidam dicunt quod hic sunt stipulatus sibi

ne autem ceterum. quod in eo fuerit sentit. §. Quod et commodo patroni libertus edere operas debet. quod in fabro pictore et ceteris artificibus convenit.

Iulianus. Patronus qui operas liberti sui locat, non utique intellegendus est mercedem ab eo capere. sed hoc ex genere operarum et ex persona patroni atque liberti colligi debebit. nam si quis pantomimum vel archimimum libertum habuerit, et eius mediocris patrimonii sit, ut non aliter operis eius uti possit quam si locaverit eas, exigere magis operas quam mercedem capere existimandus est. item plerumque medicis fabris eiusdem artis libertos producunt, quorum operis non aliter uti possunt quam ut eas locent. (eadem in ceteris artibus dici possunt.) sed qui operis sui liberti uti potest et locat, quod forte patronus magis operarum quam mercedem capere existimandus sit.

Idem. Medicus libertus qui putaret si liberti sui medicinam non faceret multo plures in patronos sibi habiturum, postulabat ut sequeretur eum, opus faceret. idem est ne dum modo liberas operas ex eis exigeret. hoc enim et rata cognosceret eos medicinam trahere et multitudinis et honestatis suae ratione. haec est sententia quaerebatur si his operis liberti tantum noluerint, quantum operas eius existimarentur. quantum vero ceteros operis fructus. si quantum ex commodo tam illis perhiberet eos medicinam faceret, non medii patronus consecuturus est.

Iulianus. Si libertus artem pantomimi exerceat, verum est debere eum non solum ipsi patrono, sed etiam amicorum ludis gratuitam operam dare. sicut eum quoque libertum qui medicinam exerceret, verum est voluntate patroni curaturum gratis amicos eius. neque enim oportet patronum, ut operis liberti sui utatur, aut ludos semper facere aut aegrotare.

Paulus. Sed uxori plurimum necesse libertam minus patroni voluntate nupsit, alteri patrono non his operarum manum.

Idem. Si operarum actio in diem facta sit cum liberto et patronus decesserit, convenit testamentario heredi cedere. nec non cedere actionem filio, aut etiam si liberti non constitit actio, si his ... fuit tamen omni modo competit. in celebratus sit.

Celsus. Si libertus ita iuraverit dare se quot operas patronus arbitratus sit, non aliter ratum fore arbitrium patroni quam si aequum arbitratus sit. et fere ea mens est personam arbitrio substituentium, ut quia sperent eum recte arbitraturum id faciant, non quia vel immodice obligari velint. libertam quoque voluntate patroni nuptam patrono non praestare operas, actio datur.

Modestinus. Operis non impositis manumissus est si cum voluntate aliquo tempore praestiterit, operarum ad praestandas

Si libertus arbitratus. sic e. loc. ... si in lege i. j. de regulis iuris in persona. et ff. e. j. de n. ob. si quis arbi. boni viri male si facit hoc ad id quod no. s. de arbi. l. plt. ac. — C. Cum libertus pretium non statuimus. ut s. e. l. si duobus i. j. o. sicut. ac.

O. Operis qui non poterit. sic C. de usuris creditorum et de pactis. si certis. et ff. s. de usuris. l. cum de in rem verso. so. ut ibi plene. no. ac.

locando pretium eorum consequi malens existimandus est mercedem ex operis liberti sui capere. consequenter ac libertis ipsis particularibus pactum operis locat

a Qui bona fide. ut si libertus putavit te sibi aliquo offendit patronum quo casu non tenetur ut hic et j. quarum rerum actio non datur l. i. et que bona fide. b Exegit. per ut non de iure non potest ut dixi. c Petere. ut C. e. l. si quas.

d Impositi operarum. certe aliter secus. ut s. e. l. filio. ubi ut ibi. ac.

e Idem. Personam. Ita. ut nullam operam tenemur in extremo. Ita per dictam. ut in exemplis huius lectionis s. de regulis iuris. l. s. de pupillis.

quas non promisit non potest.

Idem. Qui honeste de libertatis causa pecuniam patrono repromisit non tenetur vel si patronus pecuniam exegit bonorum possessionem contra tabulas eius non potest petere.

Iab. Impositi operarum ita ut ipse libertus se alat non possunt.

Pomp. In edendis diminutionem et augmentum et mutationem recipit obligationes operarum sciendum est inde dum languet libertus patrono operas quae iam cesserint cepisse non videtur. Sed si libertus qui operas promisit ad eam dignitatem pervenerit ut inconveniens sit praestare patrono operas ipso iure hee intercidunt.

Paulus. Libertinus maior lxx. annis operas praestare patrono non cogitur.

Ulp. Labeo ait libertatis causa societatem inter libertum et patronum factam ipso iure nichil valere placet.

Paulus. Qui libertinus duos pluresve filios in sua potestate habebit praeter eum quem ante iudicium fecerit vel operas suas ut cum testis se purgaret locavit neque is operas eorum promiserit aliudve quem libertatis causa patrono patrone liberisque eorum de quibus iuravit vel promisit obligatus

ne cum dote filiae praestare debeat si non contemptus duos in potestate habuit unum quem quem liberatur operarum obligatione. Commissione annua liberi ad eas operas quae postea inveniuntur praesunt iure liberi annus autem contractu non ipso obliget se debitorem aliter non faciat multo magis potest autem amississe hunc tum liberi ... Nichil autem interest utrum ipse promittatur patrono an eis qui in potestate eius sunt. Sed si eam tutori suo libertum patronus delegavit non potest iure dici solutionis causa id esse omnis haec delegatio. potest tamen dici similiter quod patrono promisit alii postea delegatus sit postea posse eum liberari ex hac lege. non enim vitio patrono eum expromississe cuius patrono nocere debeat quod si a binubo delegitur patrono libertus promisit non liberari eum. Nos solum futurarum sed etiam praeteritarum operarum liberatio sit. itaque etsi iam petite sint operae liberis sublatis ad solutionem faciendam. Sed si vero operarum nomine contemptus est non potest liberari quoniam iam pecuniam debere cepit. Postumus liberti heredes patris sui non liberabit quod liberatur quod postea successerit liberato alicui debito. Nec quisquam post eius mortem liberari intelligi potest ex lege autem nati liberi prosunt.

f Languentem. hoc ex pacto perdit.

g Mutationem. ut si quibus diebus languet quibus debitor non habuit etiam ac. libertus qui potest aliis tenetur. es in reddendis ac.

h Liberta non cogitur sibi ... ergo nec ... debet esse ... ita lege l. apud filia.

i Alio casu ... sed quod ... ob hoc se ... manumittente.

ut in centum ... exceptis ... sequitur ... societatis quod ... voluntate procedere. ut j. quarum rerum actio non datur l. i. et si hoc ... ut ibi dixi. b. p. b. ubi pone exemplum. ut j. ti. ...

k Qui libertinus locavit. huius rei similiter libito. l. i. ac.

l Eos sine eorum ... l. non similiter ... dixi. ...

m Et quinque ... qui ... sufficit. Item ... Paulus hic tenetur ... de manumissis ... ut e. l. nec patronus ... ut ibi. non ... et facit. s. de extraordinariis cognitionibus. l. ... et ... ad ... de ... sui suppleto.

a Commissi hic incipit Paulus loqui. b Contemptus ... de liberis ... de ... ut in ... s. e. l. iuris ... et ut nullo ... est. ... nisi de extraordinariis cognitionibus ... ac.

c Nichil interest. quid ... ad hoc ut ... libertos ...

de manumissionibus ordinationes ... non ... geminos natos ... ex lege ... nati. b ... et ... de postulando ... e. l. ... capitulum ... ac.

h Et ... c. ... et ... sit in dignitate ... exempla ... et c. e. l. ... ac.

facit.

Si iurata stipulatio honerande ... que cum non valeret ut s. e. qui honerande. — b. Promissas. fiet ... ut [illegible] ... de acc. et obl. l. obligationum. ... Queri. non ... causa ... de ... [illegible]

— a. Certone. qui facit subtellares. vel qui vendit carnes — b. Volo. ab herede ... non pot. imponere operarum eius ex necessitate facit ut ... nisi sit filius ... qui exercitu ... Promittere coactus. — d. Non dabit. ... de ... l. in dendum. — e. Iuri publico. que est ut manumis- sus ex necessitate non ... operas ... aliud ... non pr. sic ... ut ... [illegible]

etiam si ipsorum liberti collata liber-
tate et fideiussores quoque liberabun-
tur ex sententia legis, quia si libertus ex
promissore debitor nichil hoc ei
proderit.

Calistratus. Hee demum imposite opere
intelliguntur que sine turpi-
tudine prestari possunt et sine pe-
riculo vite. nec enim si meretrix ma-
numissa fuerit, easdem operas pa-
trono prestare debet quamvis adhuc
corpore questum faciat, nec are-
narius manumissus tales operas,
quia iste sine periculo vite prestari
debebit. et si post manumissionem fecerit,
id dicendum, quod si artificium exercet e-
desi erit tales operas edere debe-
bit que non contra dignitatem eius
fuerint. veluti ut cum patrono
moretur, peregre proficiscatur,
negotium eius exerceat.

Paulus. Si iurati stipulatio a patrono
facta sit, si x. dierum operas non dederit,
xx. nummos dare spondes, an
tenendum est an nec operarum que promi-
se sunt xx. actio danda sit, cum hone-
rande libertatis gratia promissa sunt,
nec operarum que promisse non sunt, an non
operarum duntaxat promisse fingi
debeatur, nec patronus omnimodo
excludatur; et hoc pretor quo-
que sequitur: operas duntaxat pro-
missas. Sed queritur illa que-
stio est an libertus in patrimonium debe-
at; nemo enim maioris summe quam xx.
condempnetur, quia non quodam-
modo patronus tantum operas exti-
masse ideo ipse non debet transgre-
di taxationem xx. set iniquum ...
esset oporteret liberto hoc indul-
geri, quia non decepte obligationem
comparare excepte tamquam doli in qua queri-
tur.

Papinianus. Si bona patroni venie-
rint, operarum que post venditionem
preterite actio patrono dabi-
tur; et si aliter se possit, ante ven-
ditionem preteritarum non dabitur,
quoniam extra ... gesto agitur.

Item. Libertus qui operarum obli-
gatione dimissus est atque ita li-
beratus testamenti factionem assecutus,
nichilominus obsequium ne-
cessarie tenetur. alimentorum enim
et diversa cum inopia patroni
presidia liberti non debentur.

Item. Certone filium eius
manumitti volo, ita ut eo
operas heredi promittat: non cogitur
manumissus heredi promittere.
sed et si promiserit, nec ei actio non dabi-
tur: nam iuri publico derogari
non potuit, qui fideicommissariam
libertatem debet.

Item. Operis obligatus mili-
tie nomine non sine iniuria pa-
tronum dabiturum.

Scevola. Si libertus moram in operis
fecerit, si fideiussor nulla ex
nulla cessatione, in homine autem de-
bito fideiussor et ex sua mo-
ra in obligatione retinetur.

Item. Libertus negotiatoris in
eadem civitate cum eo eodem loco
invito patrono exercere possit.

... exacte ... ut no. C. e. ... — h. Prevenit. quia obsequium etiam sine ... ut ... libertus ... Diversa. ... de libris agno. ... Inopia. ... libertum ad alimenta. Presidia. ... [illegible]

... ex sua mora teneri non pr. cum reus non sit obli- gatus nisi prius in mora fuerit. ... in opera ... idem in pecunia. ut s. e. a duobus rei ... dicendum in cuiuslibet ... promissione ut ... cum filius. ... ac.

— h. Fideiussor tenetur. ut ... de usuris l. mora ... ac.

— i. Libertus ... maxime ut ... quero ... ut illas ... intellige. ac.

— k. Libertati esset. C. e. liberte. ac.

non possit si tamen liber artificium exerceat et quod operas promo prestare

a Q[ue] cam[pa]nus sc[ri]bit. q[ui] ex c[aus]a l. s. e. si q[ui]s. hac.
b Cu[m] cr[edi]t. sic. s. si q[ui]s libert[us]. l. si u[ero]. si. et si ac.
c Sicut patronus amittit. sacit. C. q[ue] ex liberta ... obseq[ui]s
... ut s. e. si libertus ... si ... de n. si. ... ubi
n[on] tr[an]s[iu]it op[er]a ad h[er]edes ... ar[gumentum] hic ... ad p[ro]nepote[m]. solo.

re: nichil p[ro]poni cur no[n] possit: si
sine ulla lesione ex hoc sentiat
patronus.

Paul[us]. Lib[er]ta si in concubina-
tu patroni e[ss]et. pat[ro]n[us] ... ac simu
p[er]a e[ss]e: c[er]t[um] op[er]ar[um] petitione[m] in
ea dari no[n] oport[er]e co[n]stat.

Id[em]. Campanus scribit no[n]
debere p[ro]rogare patronu[m] ... manu[m]
op[er]is ip[s]i eo obligant se pass[i]
sint. n[on] i[n]hibenda[m] op[er]ar[um] petitione[m]
q[uia] co[n]se[n]sisse uidetur.

Ermog[enianus]. Sicut patronus,
ita et patroni filius et nepos
et p[ro]nepos. lib[er]te nuptiis co[n]sen-
sit op[er]ar[um] exactione[m] amittit. na[m]
hec cuius matrimonio co[n]sensit
i[n] officio mariti e[ss]e d[ebe]t. Si aut[em]
nuptie quib[us] patronus co[n]-
sensit. nullas h[ab]ent uires. op[er]as
exige[re] patronus no[n] p[ro]hibetur.

Patroni et[iam] ite[m] fili et nepotis
p[ro]nepotis patroni q[ui] lib[er]te nup-
tiis co[n]sensit. op[er]ar[um] exactio non
denegatur. q[uia] his et ab eis q[ue]
nuptiis co[n]trahe[re] p[er]mittitur.

Gaius. Duor[um] libertus pot[est] ali-
quo casu singulis duob[us] solidas op[er]as
uno t[em]p[o]re i[n] solidu[m] edere debere.
uelut si librarius sit. et alii
patrono librorum scribendor[um]
op[er]as edat. alt[er] n[on] p[er]gere cu[m] si-
is p[ro]ficiscens op[er]as eius[dem] to-
ti(?) d[ie]i tot[os] libros scribere. hec
ita n[ecesse] e[st]. libris in bra[c]a ... scr[i]b-
sit.

Ner[atius]. Op[er]ar[um] editione[m] p[ro]pt[er] ex-
istimatione[m] edentis. et dignitate[m].
facultatib[us] co[n]suetudini
n[atur]e artificio eius co[n]uenientes
edere dignas(?) solu[m] aut libertum.
s[ed] et aliu[m] quelib[et] op[er]is edere.
alendu[m] aut satis t[em]p[o]ris ad
questu[m] cotidianu[m] alim[en]tor[um] reli-
quendu[m]. Et i[n] o[mni]b[us] t[em]p[or]a ad cura[m] corp[or]is necessaria. liquet.

Paul[us]. Inter du[m] op[er]ar[um]
petitio e[st] filius patroni no[n] sit,
ut euenit i[n] f[rat]rib[us] eius cu[m] e[st] a
fi[li]gtus e[st] lib[er]t[us]. aut nepote alte-
rius patroni exsta[n]te alterius
patroni filio.

De bonis libertorum. R[ubrica].

Ulp[ianus]. Hoc edictu[m] a p[re]tore p[ro]posi-
tu[m] e[st] honoris que[m] liberti patronis
exhibe[re] debe[n]t. moderandi gr[ati]a. na[m]
q[ue] ut S[eruius] scripsit. an[te]a soli-
ti fuerant a libertis durissimas
res exige[re]. sc[ilicet] ad remunerandu[m]
ta[m] gra[n]de b[e]n[e]ficiu[m] q[uo]d i[n] libertos
co[n]fert[ur] cu[m] ex s[er]uitute ad ciui-
tate[m] ro[man]a[m] p[er]ducu[n]tur. Et q[ui]de[m]
p[ri]mus p[re]tor Rutilius
edixit. se a[m]plius n[on] daturu[m]
patrono qua[m] op[er]ar[um] et societatis
actione[m]. uidel[ice]t si h[oc] pepigis-
set. ut nisi ei obsequiu[m] p[re]staret
libertus. i[n] societate[m] eu[m] admitte-
retur patronus. Posteriores p[re]-
tores c[er]te p[ar]tis bonor[um] possessi-
o[n]e[m] polliceba[n]tur. uidel[ice]t cer-
ten(?) i[m]ago societatis i[n]duce-
ret. ut q[uo]d u[e]l(?) p[ar]te[m] ... quiuis(?)
uiuus solebat societatis p[re]statio-
ne post morte[m] p[re]staret.

Idem. Si patronus a liberto p[ro]-

Le[x]. nec e[st]. Op[er]ar[um] editio[n]e[m] p[ro]mit(?) ec ...

.i. Ceterum nec debet ... ut s. e. de do[n]at. ... ut s. de don[ationibus] ... cum ... si q[ui]s liberta ... si quis ... in p[re]senti ...
.i. Eide[m] ... ut s. ... de ... i ...
.i. Op[er]ar[um] ... si libertu[m] ... qui libertati ...
.i. Cu[m] ius ... f. de familia.
.i. Ea sp[ec]ie ... s. e. l. hec ...
.i. Op[er]ar[um] ... ut s. e. ... l. hec ...
.i. Cu[m] ... q[uo]d loquitur ...
eade[m] ... ut ... custodit domu[m]

ut s. de usuf[ructu]. l. l. [?]
a Libertus ... ut ... ratio ... operas ... obligari ... ut s. e. ...
b Que ad alia ille soluit. sit patronus ... assignat ... ut ... de assig. ... ut ... 1. in pri. ... ille amittit ... ius ...
c Ultro ... c. s. e. a duob[us] in p[ri]n. ac.
d Hoc edictu[m] ... De bonis libertor[um] ...
... estimabile ... ut ... ma[n]u ... ex eade[m].

qui ... q[uo]d ex ... cu[m] ... si eu[m] sciret posse ...

a Cop[er]e. sic. s. t. i. l. ... b Ceps ... s. ... libro ...
c Si patronus ... ut ... c. de ... d Ubi ... eo mortuo ... e Patronu[s] ... eo mortuo ... uno ... ad uno ... alio p[ro]mo. ut s. t. i. l. a duob[us]. f ...
libertinus ... qua[m] ... ponit ...
... dicit q[uo]d ... ut s. de ... ingenuis ... l. i. ...
a Ex ... ut ...
b Cum ... sic ... s. de gra ... de fil. ...
... dicit ...
c Quasi ingenuus ... que ad ... non ... ad l. ... hodie ... ut s. de ... hodie.

III

tentus bo. pos. petere potuit contra
tabulas, et antequam peteret decessit,
uel dies illa ei bonorum pos. agnoscende
preterierit: liberi eius uel alteri
patroni petere potuerunt contra ta-
bulas. cessante enim priore non petente
bo. aut excluso, uel nolente bo. adire, pro-
ximis sequentibus defertur. argumentum si po-
stea ex eo iure non ceterorum patronorum
liberis, istis in tertio libro de
cessionibus supplementum bonorum liberorum. quoniam
est quilibet contra tabulas. bo. pos. petere
possit. et eo decurso si omnium mor-
tis tempus quo defertur bo. pos. spe-
tantem debet utique patronum non
sit. ut si fuit ex prima parte de
ei filii. eius bo. pos. spectari debe-
at. petere non potuit. ¶ Si filius
emancipatus nepotem in potestate
aui reliquisset: bo. pos. patris di-
midie contra eum filii intestati
liberti. quamuis ipso iure legiti-
ma hereditas. ad nepotem pertine-
at. quia contra tabulas. eius liberti filio
potius. bo. pos. partis debitur
daretur.

VLP. ¶ Et ita si ius anulorum
secutus sit libertus a principe
pro adultis huius tabulis
uenit patronus. ut in multis
rescriptis continetur. hic enim ui-
uit quasi ingenuus. moritur
quasi libertus. plane si natalibus
redditus sit. cessat contra tabulas. bo.
pos. quia et si a principe libertinus
tam factus est interuenit consensus

hac lege etiam quis ut ma-
numittat. ad hunc patrem conc-
tinere pertinebit. ¶ Si quis nummos
acceperit ut manumit-
tat. non habet contra tabulas bo. pos. ¶ Et patronus
patronus bonorum possessionem contra tabulas accipere
possit. operarum promittendarum ad-
dita causa. aut bo. pos. petitam sufficit
aut uel unum ex heredibus adisse
hereditatem. bonorum possessionem
petisse. ¶ Patronus contra tabulas bonorum
liberti ordinem non admittitur. qui
capitis questionem fuit. ¶ Si de-
portatus patronus restitutus
sit. liberti contra tabulas bo. pos. accipere potest.
idem et in libro deportatio restitutio
ne dicendum est. ¶ Si quis filius fa-
milias de castrensi peculio manu-
miserit ex sententia diui adria-
ni patronus est. atque itaque pote-
rit contra tabulas bonorum possessionem patronus.
¶ Si cui pupillus libertum acceperit
curius assignatus est. potest is petere
contra tabulas bo. pos. petitam. quia ad modum
pertinet. si ex altero filio nepotes
erunt. libertus quasi alterius filii assi-
gnatur. non desinunt alterius filii li-
bertus esse. plus dicendum est sic
miserit frater bonorum. pos. alter frater. cui
assignatus est. potest succedere. contra
tabulas bonorum pos. contra institutum patronum
quotiens non heres ex debita portione
institutus. ¶ Si patronus
sub conditione heres sit institutus
eaque conditio in uiuo testatore
extiterit. contra tabulas bo. pos. accipere.

a Libertus. [illegible] ... excludit ... ut infra de success. lib. ...

b Si debita. ... nec hoc corrigitur ... relinquit ut in filiis ... ut eum de ap. ... al. ... c Effugitur ... in infra de donat. ...

d Tamen ... sic ... filium ...

e Cognita. ...

non potest. quod ergo si in mortis tempore pertinent. existit tamen an quia patrono defertur bonorum possessio. hoc est an adversus heredem ... an summatur ex hic ... magis est ut ... heredem ... praestetur. hoc est ... tum in portionem ... adprehensis non ... tus. aut eum implere ... conpuntur institutus est. Libertus si patronum suum ... heredem scripsit. si filius meus ... moritur. patronus ... condicio non ... restitutus. non deficit filius ... hic existente condicione accipere bonorum possessionem. Si debita patrono portio legata sit et si heres ... ipse patronus non fuerit est satisfactum. Sed et si institutus sit ex parte minore quam ei debetur. resi ... a nobis ... supleta est ei legatis ... satis sit tum ... Si mortis causa donationibus patroni patrono debita portio ... in mortis causa donationibus legatorum funguntur. Sed et si mortis causa ... libertus patrono. ... debitae portionis ... et dicendum ... tum vel quae mortis causa ... vel quae agitur ... patronum ... bonorum possessionem. Si patrono condicionis implendae causa quod datum sit ... debitam ... sic ... heres sit libertus ... autem ... quae cum moritur

libertus habuit patrono ... mortis causa ... Si ... dolo malo fecit quominus haberet. hoc quoque voluit praetor ... atque ... in bonis esset eius.

S. Paulus. Si necesse ... debitum ... praetor statuere solet. ... libertus ... nullius est liberti. Si libertus ... ab hostibus ... quamvis libertus ... lege cornelia quae ... fisco ... patrono quoque bonorum possessio ... erit. Si deportatus patronus sit. filio eius competit bonorum possessio in bonis liberti. nec ... est ... talis patronus qui mortui loco ... dissimile est si patronus apud hostes sit. nam ... postliminium obstat libertis suis. Centeneius ... heres institutus. rogatus sit filio hereditatem restituere. cum ex senatus consulto trebelliano restituta hereditate ... loco filius ... patronus ... est.

S. Gaius. Libertinus qui patronum patronus ... si patronum ... debita heredem ... libertus eius ... patronus ... libertus mortuus fuerit satisfactum ... liberis eius. Si patroni filium ... nepotem ... quia ... in familia remansit libertus heredem filio ... nepoti satis facere debebit libertus ... ad ...

d Cum ... ut ...

e Si filius ...

...

...

...

... absurdum. sic s. si ita stipulatio in f. l. ac. ... ius facit. s. de inoff. te. ... Si ... Si patronus auxilium ... hoc sit statim dicens ... sic s. de acc. ... de solut. ...

... ut pro. ... hodie ac. Q ... in fine ... patris nocere filius ... nec ipsi nec pater ... pater in fi. l. queritur ... solo. hic enim in potestate ...

rentis bona pariter uocantur.
Vlp. Et si cemodica parte institu-
ti sint liberi liberti bonorum possessio-
ne. s. ta. patronus parte non potest quam
cum marcell. l. ix. dig. scripsit. quam
tu la cum. exceptis heredem institu-
tum liberti filium patroni expellere.
Cum patroni filia heres instituta
esset a liberto suo inque testamento dic-
tum esset in quo scripta erat et a
ppellatione ... parentem. dic.
suum. ob ... heredibus eius diuus
marcus subuenit ut uel id
haberet quod haberet patroni si filii
a uiueret. Si filius liberti heres
ab eo institutus abstinuit.
quamuis nomine heres sit. patroni
admittitur. Sed et si pupillus integrum
re. ... quamuis ... parte ...
ditatum uel qui adiit hereditatem
abstinuit separatim quis pat
ronum admittitur. Patronus
patronique liberi si fine uoluntate
mortui liberti hereditatem adierint
legatum uel aut fideicommissum
parte maluerint ad. s. ta. bo. pos.
non admittuntur.
Gai. Nam absurdum uide-
tur: hec eius parti comprobare in-
dicium defuncti partem euertere.
Vlp. Si uero non habuit effec-
tum petitio eius ... non imp...
ri quominus ... admitte-
tur. Quin immo et si adiit he...
ex debita portione institutus
mox apparuit eum minorem
parte quam sperauit accepisse.
equissimum est admitti eum ad

suum auxilium. Sed et si testator co-
uenerit heredem ut sibi legatum
solueretur mox ... initium ...
puto eum posse adiuuari. Si
patronus legatum sibi relictum
agnouit. idque fuit euictum. opor-
tet ei legitimum auxilium quia id
quod sperauit se habiturum non habet. Sed et
si non totum euictum sit. nimirum ali-
quid minus habet quam putauit.
erit ei subueniendum. Si suo
uel filio suo aliquid patronus
relictum agnouit. perinde ad. s. ta.
bo. po. repelletur. atque si agno-
uisset sibi relictum. Sed et si mor-
tis causa donationem agnouit. dicen-
dum est repelli eum ad. s. ta. bo. po. sic-
tum si post mortem liberti agno-
uit. ... si ei ... uiuus libertus
donauit. et ille accepit. non id cir-
co erit repulsus ad. s. ta. bo. po.
quia post ... sperasse. ... ...
... quoque circa eum fieret.
... quod ... ab eis dis...
... uel ea ... compensare ... portione pro
... quamuis ... diceatur et si
... impleuerit ... quod fuit
datum patrono. post mortem
liberti repelli eum. ad. s. ta. bo. po.
quia agnouit iudicium. Si patro-
nus minor annis xxv. liberti
iudicium agnouit. in integrum restitu-
endum oportere existimauimus pos-
sit. s. ta. bo. possessionem accipe-
Paul. Qui in fraudem liberti
patroni ... nec non ... li-
bere. bo. po. accipere pot.
Paul. Qui in fraudem lib...

... rei ... legitima sit ... patrono ad supple-
... agitur ... et ... petens.
Cum ... relictum ... [illegible]
... [illegible]
... Cum patronus acciperet sic ... [illegible]

... sibi ... si fecit ... sine ... in ... repelletur. unde in primo casu ... [illegible]
... qui patri ... [illegible]

S... ... patronus relictum ... duo ... [illegible]

tum pater non petierint nec nomine liberorum bonorum possessionem acceperit.

Tryphoninus. Si ex parte patroni alicui filiis factum non erit, utputa alii ex pluribus sua portione exheredatis liberti relinquuntur, ei cui satisfactum non erit ita actio dabitur ut eius portio suppleatur ex eo quod ceteris heredibus quibus pro portione supra portionem suam relictum est. Cetera idem in pluribus patroni liberis servabitur. Iulianus. Iure cum qui ab avo suo exheredatus est a bonis libertorum eius submoveri. a patre suo non exheredatus liberorum bonis non excluditur. quod si a patre sit exheredatus, ab avo non sit, non solum a libertorum paternorum bonis, verum etiam ab avitorum excludi debere, quia per patrem avitos libertos consequitur. quod si pater eius sit ab avo exheredatus, ipse non sit, posse nepotem avitorum libertorum contra tabulas bonorum possessionem petere. Idem ait: si pater me exheredaverit, avus meus patrem meum, et prior avus decesserit, ab intestatoque libertis me repelli. sed si ante pater meus decessisset, postea avus intestato mortuus erit, nihil mihi nocere patris exheredationem ad avitorum libertorum bona.

Iulianus. Quod si pater meus a patre suo exheredatus sit, ego neque a patre meo neque ab avo, mortuo quoque patre et adhuc avo vivo, et ad usus paternos libertos vel heredes ... de patre qui diu in potestate eius esto, non petam contra tabulas avitorum libertorum bonorum possessionem. Accipiam ... non summovebor.

Tryphoninus. Si patronus castrensi iure militantem filium silentio exheredaverit, debebit nocere ei exheredatio, cum vim habeat exheredationis. Si quis liberti filio suo assignaverit eumque exheredaverit, admitti poterit ad bonorum liberti possessionem. Si quis non mala mente parentis exheredatus sit, sed alia ex causa, exheredatio ipsi non nocet, utputa postea furioris eius exheredatum est, vel quia impubes erat heredem ... quia institutum regulam quod ei restitueret hereditatem. Si quis cum exheredatus praeteritus esset, postea sit exheredatus, non repellitur, verbo cum iudicantis sententia est. Si filius patroni exheredatus tempore optinuit de inofficioso, ipse victus sit. Videamus an noceat ei exheredatio, et magis arbitror, quia testamento ... exheredatus est. Celsus ait: ex quo ... hereditas est, ... bonorum possessio libertis exheredatio vigeat, cum alias non valeat. Si patroni filius priore gradu sit heres scriptus, secundo exheredatus, huic non nocet exheredatio, cum voluntate patris vel ... heres vel esse potuit. Nam cum ... parentem indignum existimasset filium bonis libertorum, quem ad hereditatem suam primo vocavit ... quin dicendum est summoveri a bonis liberti, quia primo gradu exheredatus ... substi...

ditus est. ergo is quidem qui institutus sit heres vel primo gradu vel sequenti, vel in quo gradu vult, licet exheres sit contra tabulas, non est submovendus. alibi vero bonorum possessionem patroni filius emancipatus si noluit adire hereditatem vel quia impuberis potestati fuit, vel quia et tunc institutus est, nichil ominus liberti bonorum possessionem habebit.

Iul. Filius patroni exheredatus quamvis neque ex eo heres scriptus fuerit bonorum possessionem contra tabulas paternorum libertorum accipere non potest, licet enim necessarius existat patri suo, non per semet ipsum, set per alium ad hereditatem admittitur. et ideo constat si emancipatus filius exheredatus fuerit et servus eius heres scriptus, iussu suo hereditatem adierit, contra patrem suo heres existit, non habebit contra tabulas bonorum possessionem.

Pap. Qui cum maior natu esset quam xxv annis libertum capitis accusavit aut in servitutem petierit, removetur a contra tabulas bonorum possessione. Si vero accusaverit minor, dicendum est hunc non excludi. Sive ipse sive tutor eius vel curator accusaverit. Set si minor quidem instituerit accusationem accusatorem maior autem fecit sententiam acceperit, benigne erit dicendum ignosci ei debere, quia minor cepit, nisi enim imputaverit ei possumus, cur non destiterit accusationem accusatorem, vel cur abolitionem non petierit, cum alterum si fecisset iterum penitentiam cederet, alterum si fecisset non fiscale impetretur, et si ab eo liberto publice dicta repetit iam maior, dicendum est huic remouendum, maior enim factus potuit sine timore desistere abolitionem accusatorem. Is etiam videtur accusasse qui talium dicto impetrat cum pena aut supplicium habuit aut exilium quod sit vice deportationis, ut civitate admittitur. Sed si quis libertum eo crimine accusaverit cuius pena non sit capitis, veniam tamen indicavi placuit augere penam, non obest hec patroni filio, nec enim in penam aut servitutis iudicantis obesse debet patroni filio, eum qui crimen levius imposuerat. Sed si non accusaverit sed testimonium in caput liberti dixerit aut subiecit accusatorem, puto enim eum a contra tabulas removendum. si libertus crimine maiestatis filium patroni accusaverit et patroni filius eius sepulture eum capitis punivit desideraverit non debet repelli hec edicto. sed puto et si ab eo petitus reus sit, in eum crimen ignoscendum enim ei succurrendum. Si libertum patris sui propter hec accusavit, medici forte ob mortem patris aut cubicularium aut quem alium qui circa patrem fuerit, et puto succurrendum. si affectu et periculo patrie substantie ducente necesse habuit accusationem calumpniosam instituere. Accusasse autem eum dicimus qui crimina obiecerit et cum posu

Succurrendum ne puniatur quia talis libertum propter calumpniam accusavit ut subiecte sibi in subventum ubi per calumpniam accusat ne puniatur de calumpnia. ag.

si noluit se ulcisci per curatorem Et patris mortem defendere necesse habuit an dicendum sit hic quoque ei

Vel calumpniosam quod ideo ait calumpniosam scilicet sed si iudex ignoravit aliquem repellendum

a Si probum accusat ut ... de test. l. si in pri. ... b Si pater cavit ne fratri liceat patrem accusare ut ... de mor. te. filius ... c Si ... de nupt. l. matr. ... e ... d Si patris ... e Idem est ... f ... g Sensit ... h Eis fuit ... i ... k Si probum ... l Si quis repellitur ...

a Exceptus ex modico ... supplementum ut ... de iure pa. ... fuit repulsus. b Restituere ut ... c legati relicti non per eos ... d Dedit ...

ri usque ad finem; efficitur certe si autem quesierit non accusatur. et hoc iure utimur. § Sed si appellatione interposita decesserit, benigne dicetur non potuisse accusatorem. § Si igitur pendente appellatione interposita decesserit libertus, patroni filius admittitur ad bonorum possessionem quasi ante sententiam libertus mortuus sit. § Si patroni filius advocationem accusatori liberti prestiterit, non est repellendus. advocationis accusatio. § Si pater testamento cavit ut accusetur libertus qui venenum sibi paravisset, aut qui dolo insidias commisisset, magis est ut filius liberti debeat, qui non sponte accusaverit. § Et si accusavit libertum et probavit crimen patroni filius, posteaque hic libertus sit restitutus, non erit repellendus, cum merito intendit et proterit (?).

Tryph. Idem est et si crimen quidem quod in liberto probatum est meruerit capitis poenam, benignius autem punitus est libertus, vel in insulam relegatus vel a praesidio ... sit proditor.

Iul. In servitutem petisse non is videtur qui cum possessor esset servitutis, petenti se in libertatem contradixit. unde si qua exhibitione petit in servitutem. § Et si quis non totum suum, sed partem suam dicit, vel quod alii [illegible] quia hic non potest in contrarium ... repellatur qui in servitutem petierit quod est ... § Si petierit in servitutem et obtinuit, mox cogitur

nutum passus sit in libertate morari, cum et obsequium maxime sibi debitum exerceret. § Petisse in servitutem non videtur qui ante litem contestatam destitit. et post litem contestatam dicendum est nec ... debere, quia non usque ad finem duravit. § Si patroni filius fuerit exheredatus, vel si testis in servitutem liberti patroni ... vel accusaverit capitis libertum paternum, ... vel accusaverit capitis libertum tamen non nocere hoc liberis eius qui in potestate non fuerit. et hoc divi fratres ... rescripserunt. § Si quis bonorum possessionem contra tabulas liberti acceperit, a bonis liberti iudicio repellitur. nec tamen si ipsi libertino heres fuerit scriptus, unius cum impuberi filio substitutus, nam ... scripserit, si post petitam bonorum possessionem adierit impuberis filii liberti hereditatem patronus, denegari ei debent actiones. § Sed et si quid codicillis fuerit patrono relictum, vel mortis causa donatum, similiter bonorum possessione denegabitur, non numquam plane post petitam bonorum possessionem dabitur patrono legati persecutio, si nihil ad emolumentum eius pervenerit, quia forte rogatus est aliis restituere. praeterea non tamen quod ipsi non ante datum est, id se persequi denegaturum ait. unde si quod praestanda per alios pervenit, ut puta per subiectas personas quae in potestate sunt, habitum non restitutum. § Dabimus legati peti

-h Libertino impuberis etiam ante ... liberti ut hic ... de suis ... hodie ... in fine dicit non corrigi.
-i Si probus mortuus est ... cognati ... de successo. lib. et in multis.

-e Si ... -f Si probus ... -g Si ...

–a P atrone uulgo. facit ista. ad oc. ff. § p̄st.
–b S i pdonis n̄ obtinuisset. l. si occubuisset. et isſc
facit. s. de moff. te. pap. § meminisse.
–c Ch inutam. uendo deficti delata ergo eadē rōne
supplemitur. sz. cō. s. de pet. h. l. lutius. ubi qui t
si occubu
ir ins al
dicit
nulla so.

–a L ibertus. solet. ut. s. de ope. inst. l. que sub conditione. circa p̄n. ac.
–b C ertimo. satisfecit. et hac cum satisfactione legatum fuerat tunc. ac. –c L ibertus restituit. situm ut decieber
debitore. quod est hodie item olim comunia. ut instit. de suc
cess. li.
–d C auferre pro
nus
–e C prata. fac
s. in fructu.
ff.

tione sic patrono. si suo patro
ni dederit libertatem; prio eius
patrono non p̄ legato. C Si q
substitutus patrono certum q
cō. ta. bo. po. petierit. acto eius
ptis cuius patrono ps. data
erit non datur. C Si patronus
sit substitutus et patronus
uiuo testatore decessit. filius
patroni petere. cō. ta. bo. ps. n̄
solius substitutum pte occupare.
tum oibus heredibus pte aliquid
auferre oportet. cum aliis cohered. sit

Idem. L iberto sine liberis mortu
o si primis patronus et patro
na bo. po. accipere possunt. et quā
simul. et si patrono et patro
ne primi sunt aliqui simul
admittentur.

Paulus. P atrone quē libertum uul
go quesitum accipiet maritum liberti
bonorum. pars patroni aut n̄. n̄
iure quesiti.

Item. S i patronus ex minore
pte quam legitima heres institu
tus sit testamentum dixisset. nec ob
tinuisset; non est ambiguum. cō. ta. ei
succedentem bo. po. eo quod quam se suo
petendo petit hereditatem. cum testatum
fuerit dicens q si legem debita ex
pte fuit institutus. sed ad inte.
sed non adit. ag. ta. bo. po. repel
lit. nisi debitam sibi portionem ac
cepit. nec potest. cō. ta. bo. po.
petere.

Iulianus. L ibertus suo dicerē iuris
iurandi quam pro remittere sol;
patronum instituit heredem.

non puto dubitandum quin ab
se sumere aut. tantum ē cō. cum
heredes sint. C Si tanto legatum
satisfecit. eius q si deo. ut patrono
instituente non neget legatorum acto
tantum si patrono debitam pte. nisi p
totum fuit satisfactum. C Liber
tus patronum accepit heredem consecuti ex
pte dimidia at si esse pit. quia
dicis ex quo institutus erat pa
tronus totus ipsi imputari de
bebit. et si dimidium ex debita sibi p
te omnibus heredibus pro portione. cuius
quia aufert (et) filium conueniet
si legato quam patrono conueniente aut
tamen fuit. ut plus legati i portione
debitam patrono imputetur et
ex reliqua pte tantum tamen dicetur.
quod tamen ab heredibus prata portione.
C Si libertus filium emancipatum
sub condicione heredem instituit. eo
quod deficiente condicione adierit substitutus.
quando uterque patrono
ad utilitatem substitutum in pte debita
patrono emancipato filio in totam
hereditatem succurrere debebit. et cum
pater filium sub condicione primo gradu
dum heredem instituit. si deficiente
condicione sub qua filius heres institutus
est ad fratrem que cum hereditas pertinet.
nisi adhuc pendente condicione filius
decessit patrono patris debitam bonorum
posso quod substituto competeret q;
est consistitu si petierit bo. po. de
pote exclusum uel repudiauit. si
non deficiente condicione hereditas ad
filium pertinet. emancipatum
potius tueri debitur pretor adiens

hic desti
tit ante
si um
ut hic
fuit emancipatus. ar. j. de acquirenda. h. cum. § iam
dictum ut ibi. j. § ō. de moffi. te. l. cum. ubi in
aliud succurrens agit querela. so. ibi nichil erat
relictum. hic sic legitima. uel minus. ut ibi

–f C Si libertus. hereditas pertinet. quia fuit potestatiua
–g C pōe bonorum. sm ta. –h C pertineat. quod n̄ fuit p
testatiua et facit. s. de cō. ta. l. iij. § si quis ex liberis et
§ si sub. ea. ac. –i C ertimo. facit. et ad instituti substi.
l. iiij. ac.

putaretque iam reducebatur ad ulterius et non fit
pretia. ut. s. de iniusto. l. filio. § si l. sol. ut ibi.

–k C Si libertus. sicut hic effectum eum est heres ut. s. quod est
eo. l. si filius. et ad facit. et de moffi. te. l. j. ac.

a Thonus. ad hoc. s. de acquir. her. cum hereditate.
b Ex tribus. facit C. quando non pe. l. i. ac.
c Sed filius. non prius ut ... s. de iure pa. sum. in principio ac.
d Sed libertus legitimus ... potest legit ut ... her.
e Si libertus ... ut l. a ... pos. ... ac.
de opis. lib. l. a duobus ... s. de leg. tu. l. tute la. ... si duo.

et ei suum sacramentum prodesse debet. hic non non ... nec aliquid fecit quod sibi prodesse debeat. immo ... in culpa fuit quod parum in delicto ... vel dic ut ibi ... facit. s. de auct. ... l. si filius ...
a Quamdiu. si non mei. ubi exceptionis ... exceptio ... obliq.

substitutum. Tertio autem quaeritur si ab eo conditione heres filius scribitur, aliter necessarium esse exheredare, aliter substituere, aliter supervacuum. nam si in genus conditionis fuit, quae in potestate filii esset, veluti cum testamentum fecerit, puto eum omissa conditione filium substitutis locum facere. Si vero conditio non fuit in potestate filii, veluti si natus consul factus fuit, tunc substitutus non admittitur. Item si filius ab eo non solum exheredatus fuit, sed libertus filium emancipatum heredem instituit, eiusque fidei commisit, ut totam hereditatem Sempronio restitueret, et filius eam suspectam sibi hereditatem dicens iussu praetoris adierit hereditatem, et Sempronio restituerit, non inique patrono bonorum possessionem partis debitae dari dubitatur, proinde ac si non filius. Sed is cui hereditas restituta est, liberto heres extitisset. Item cum filius hereditatem liberti patris omiserit et coheres eius totius hereditatis bonorum possessionem susceperit, danda erit patrono contra bonorum possessionem utroque eorum non filio, sed extraneo possessore accipitur.

Idem. Ex tribus patronis uno cessante, bonorum possessionem partis duo aequas partes habebunt.

Marcianus. Si filius familias miles manumiserit, secundum Iuliani sententiam, quam libro xxvii digestorum probat, patris libertum facit

sed quamdiu in quo vivit, praefertur filius in bonis eius patri. Sed divus Hadrianus Flavio Apro rescripsit suum libertum eum facere non patris.

Paulus. Si libertus patrono patrono non extraneum instituit heredem, et patronus in quantum contra tabulas bonorum possessionem petierit, vel adoptivum, sed et ... scriptus omiserit hereditatem, patronus totorum bonorum liberti possessionem ut legitimam petere potest.

Si libertus intestato decesserit relicto patroni filio et ex altero filio duobus nepotibus, nepotes non admittuntur quamdiu filius esset, quia proximum quaeque ad hereditatem liberti vocari nondum incertum est. Sicut ex duobus patronis alter unum filium, alter duos reliquisset, divisionem in filios et ex partes fieri.

Idem. Communi liberto si ex duobus patronis alter ius iurandum exegit ne uxorem duceret, vel uxore liberto decessit, is qui contra hanc ... causa fuit, vel supervixit, partis utrique debitae bonorum possessionem solus habebit.

Idem. Quamdiu patrono liberti bonorum possessionem partis debitae dari potest, exceptio debitorum bonis datur, ... sua hereditate petere; si non in causa sit patronus, ut bonorum possessionem pro parte debita contra tabulas petere possit.

Africanus. Libero coniuncta ... fundus quae quadragita le gatus est, a se dote ... legati

f Duos filios non nepotes filii cum cum nepotibus non admittuntur. ac.

g Communi. l. ii. ducit. p quod ius ... patronatus ... s. de iure pa. l. qui qui ... h Decessit. a ceteris patronus. quo casu ad superstitem non filium pervenit, defertur ut hic ... s. de opis. li. l. a duobus ... in eo quod de ... dicitur ... s. de iure iura. l. si duo. ubi dicitur quod patronus amittentis alteri non accedit. sed ibi libertus iuravit

... Sed ... ac. ... hui. l. ... s. de ...
b Liberto. ad ... si libertus ... c ...
d Repudiatum ab herede legatum ... ac.
e Legatarius. s. ad eorum quomodo. ac.
f Pro ... s. e. si ... pa. ... ... g Sim libertum aduersus ut ... delictum

et habeas ius. j. de bonis dam. l. cum ro. §. 1. ac.
Quam ex causa ab eo petere. ergo C. de opis. li. l. ij. et ff. e. ti. li. l. ici. s. ti. cerdonem et l. capi . . . j. de suis et le. l. iiij. ij. . . . de l. inden . . . inus. . . . l. is quoque. — b Cypone equale

cit. s. de senat. l. fi. et l. s. de relig. l. si mili. iiij. ad treull. l. ij. §. ij. et C. de dignit. l. i. l. xij. et j. de re iu. l. sepe. §. nam et si libertus et C. de libe. cau. principaliter. — a Cmaximum — b Sed promus. impositorum. ut operas Cprimz. ut libri uel heredes. ad quos operarum quoque prouincitur. ut ff. s. ti. l. si opaz. et facit ad hoc. sit postea. ac.

decessit et certo herede instituto. respondi posse patronum partem debitam uel dicere nam uideri deficientem morte testatoris impleri condicionem . . . heredes eius pro compensatione legati . . . plus uenire possit; sed referre heres institutis repudiet legatum liberto relictum. nec enim et si ex lege falcidia quaeratur. tale legatum quam ius repudiatum in quantitatem hereditatis imputetur legatariis.

Item. Unico filio sine parte exheredato. ab extraneo bonorum libertorum auferri.

Florentinus. Si cum libertum alienum sui; erit patronis eius; qui bona eius heredi esset. filius in quem alium iure; esset sua morte decessisset. eius plenius et esse; reliqua parte bonorum. quae ad manumissorem iure ciuili non pertinet. fisco esse uindicandam placet. eadem; sequentur in bonis eorum quae metu accusatoris morte; sibi consciuerint. aut fugerint. quae . . . dispensatorum bonis constituta sunt.

Marcellus. Qui ex causa fideicommissi manumittitur. est quidem libertus manumissoris. attamen . . . quamquam ab intestato ad bona eius uenire potest quasi patronus. Sed operas ei imponere non potest. nec in potestate ab eo petere. Sed si statuliberi filius legatus fuerit et rogatus. ut eum manumittat. eius uenit ut plenum ius patroni habeat. deferente domino esse posse eum oportere.

uiuere imponere.

Gaius. Siquis libertum patroni in seruitute; eius uoluntate peruenerit. ut eum; eius uectoris sibi constituet. non amittit beneficium iuris patroni.

Marcell. Patrono libertus fundum quem ab eo alienum emerat legauit. et constituit patronus ad se pertinere legatum. Sed in bonorum possessione contra tabulas accipienda potest si in prestare et legatum. quamuis alienam rem legauerit libertus. quam patronus ipse cum liberto uendiderat.

Item. Si libertus in seruitutem redactus. postea ab alio liberatus est. eius qui postea eum libertus. praestetur ius de ui. bo. po. qui eum manumisit.

Item. Si patronus non aluerit libertum. lex elia sentia adimit eius libertatis causa potestatem ei quam ipsi. ad quem ea res pertinet; hereditatem; ipsi liberis eius. nisi heres institutus sit. et bonorum possessionem praeterquam secundum tabulas.

Iab. Si libertus cum duos patronos heredem alterum ex parte. alterum ex semisse heredem; fecit et alium ex decunce semisse; de reliquo quod secundus quod patronus debitam portionem in minime habet. de certa alio parte quam patrono super debitum relicta est. et ex semisse ex decunce relicto. alium patrono portionem satisfieri oportet.

Id. A liberto suo herede instituto Seius usufructum fundi meuio legauit libertus meuio herede

. . . et filium in parte. sed illa parte uel solue . . .
Si quis li. non amittit. licet succumbat ut ibi . . . in eo quod ad seruitutem uocatur et facit. s. de negotiis qui . . . eum me. et j. de inmu. qui de libertate patrono facit. s. de dote. p. l. licet.
Si libertus ab alio. cuius seruus fuerit est. et ibi

— e Si libertus. oportet. sic. s. e. si ex pardimissum in prin. ac.
— f A liberto. seius. patronus. — g Crelicto. eum semisse patronus decessit ante libertum. — h Cresti liberti
— i Crestimuere et sic in illo non habebit filius partem . . . prin.
— k Libertus. mutatis. sic. s. ad. l. fal. l. iiij. in prin.
— l Cquod modicum. l. quod modicum. — m Cprime. ut. j. si quid

l. s. de liberis agn. l. alimenta et s. de inre pa. l. omnis.
— o Cinstituit. patronus. ac.

. . . quod illa parte qua . . . in bonis alienus . . .
. . . et liberi et expulsi . . .
et . . .

in frau. pa. l. i. § i. al. ff. s. de inun. si tempr. l. i. de adm. tu. — a Casio potius. sic s. ma. cu strnuis. — l. lex quo — b Ad l. aut. facit s. de iure pa. sicut l. i. § i. l. libtus qui in no. § de opisch. l. si qua — c Si libtus de familia de hoc t dic. ut. s. e. l. cu frein. — d Cqone. enit ei occisus a familia

— e Cq. exhibato. mala inite pentiy — f Cp alios. sic ff. s. hi. insti. neque facit. s. e. l. qui

relicto decessit. quero cu ̄ ō, test pnalē sit fuit. adsusmeumt. ueri te ducto u sint. p ōbita et fuitq institutu sit an solu qi eor bon̄ ol accipit po fii ub fuint cu meietur. filius. iz. u sint. ic ih p̄ simaz reliquen du putado primu ita quod et in hereditate eius. usint. in qua

Ite. Libertus qsoluēdo nō erat. relicto patrono et uxore reliquid h̄ed̄s. quero an possit patronus pret. s. ta. bo. pos. ut cu aspuis hedibz adeo dā c̄ possint. patri s. ta. bo. pos. pete pot q solucdo h̄z dnios eque ita atque hereditatia ne absurdu c̄que liquat hr tee. et sane absurdu est ius patroni ipedi. bo. pos. c. ta. aliorz iputacōe ne iudicio ipius patroni estimari. auferri q patrono est modus uē dicatum est. multi enī eius fecuere p sui. quibz expedit patrono pret bo. po. quā unses alieni mag tum q libertis reliquere sicut tates pat. ouis et hedit. ueluti si sponsa fuit aliq ex bōis libti sequitz ma. uoz patroni sepultura. sic magis estimat patronis bo. pos. ita ppc ea que paneq al. q a ipn mancipiu q nō pro. s. affecit sic deiuq nō q minus h̄ē dr ius pret. bo. pos. q. a io potius quā alio ipputanda sit libti estimar. cu eo ipso sufficit patrimonium ut dt possit sp ea hereditatis bo. pos. hedrz.

Itē. Ulp. Iul. ait. si patronus libtatis cu ipotal libti remisit docet filius eius a bo. pos. summoueri. s. q nec d. ta. libti. bo. po. accipiet. quod pat eius do minu meruis. opis libto remise dixerit. plane si patroni fuis libtatis cu ipotal remisit dixit. nichilominus familia. bo. pos. c. ta. libti accipe. aut q filius remittere. libtatis cu ipotal. fre. sum nō si simon. Filius eius h̄ed sc si eius q patnus qui remissum qd et libti adsit h̄ditate patronus. c. ta. bo. po. non admittitur. uidebitur enī a patronis libti accept ut diceret q patrono enit d̄edo.

Nerat. Queritur. an filio exhēdato a patre exo. ab. bo. po. libti excludatur. q utiq sic dicendu ē. cu tu filio conceptu patre eius libti mauit. non admittitur ad bo. po. ne q suo noie a bo. po. summouetur p aliquā q sequatur. Si autem enī a patri apatre filium in alio mo sui iuris effectu fuerit aliq ipediaiēto. ad bo. po. admittitur. Cum filius libti patris sui iuris effecti sine aliquo ipedimento ad bo. po. admittitur. Si filius libti patris sui hēditate omisse facta patrono proficit.

Patroni filia. ū i adoptiua a familia sit adbon libtoz patnoz admittitur.

Itē. Si pat exhēdato filio

— l Cexcepti a patrono. — m Cquod d. de hēdimtur in qua solo est ista patrone quere multe ualiter mare.

— n Credimi. p solo. — o Cp Si filius. libti — p Cexhēdatū mala iure. — q Cn exhēdato. si tñ a bonis patris abstinuisset. — r Cadoptio nocebit. ia dicit q hic deberet adbro. ut

omnis macula abstergitur. ut in aut. de ma — s Cpaulus notat. eo anget h̄ei. — t Cneutiu ut si filius. — u Cpatrone. alia uetis. filius. sic.

[illegible] ... de ce. ta. sub gradu ... [illegible]

[illegible]

a Cum intestato invenitur a patrono ab intestato. ut [illegible] de testa. mili. l. si duobus et de testa mili. l. [illegible] sic accedit tertio. ut s. de testa. mili. l. [illegible] illud optimum est [illegible] his mittitur [illegible] ut s. de testa. mili. l. [illegible]

b Ratus: sunt legitimus ab intestato paganica possideat

c Manumissores. petente [illegible] [illegible]

in causam veteris liberti filius; eis nihil ei ab hac re nocet exheredato.

Pap. Si libertus patrono quod debitam portionem; ac iussu satisfecerit tamen aliquod extorquere conetur, quod stare videtur iudicium est. quid enim si receptum debitum [illegible] institutio. [illegible] legem exigetur propriam suam qui fecit vel [illegible] manumittitur [illegible] legem [illegible] liberare [illegible] non dare res; pro debita accepta. Et legato accepto et libertate sponte non cogitur [illegible] forte tertio male missum cogitur manumittere. Quid ergo si solo debet; heres institutus [illegible] libertus periculum. si substitutum debuit [illegible] remedio; potest pactum accepta debita portione [illegible] ad substitutum pervenit autem ut si fuerit heredi [illegible] liberti: cessante [illegible] patroni [illegible] liberti [illegible] propter quod [illegible] cognoscit libertate; [illegible] cogitur.

Idem. Si filius qui patri heres extitit, suum exheredatum [illegible] atque [illegible] defunctus [illegible] liberti patris [illegible] exheredatus [illegible] bit. [illegible] non exheredato [illegible] adoptio [illegible] exheredato, quamvis [illegible] que legibus [illegible] adoptionis

remedio non [illegible]. Filius notat [illegible] alio iure ve[illegible] quia eo quod amisit [illegible] potuit; [illegible] patroni [illegible] patroni filius venire possit. Cum pup[illegible] suis [illegible] liberti [illegible] fecit [illegible] magis nobis placet [illegible] [illegible] illa quod [illegible] [illegible] eo qui reliqua [illegible] accepit [illegible] acce[illegible] accepisse [illegible] testamenti iure defecti [illegible] non potuit [illegible] manumissore [illegible] nihil [illegible] testamenti pertinent.

Cum filius liberti impubes qui subiectus est ex prima parte [illegible] accipiat [illegible] patronus [illegible] accipere possit [illegible] sine dubio qui sequentis gradus sunt non admittuntur interim, cum [illegible] alia possessio. qui sequitur accipere non potest. plane [illegible] cum qui subiectus est fuit iudicatum. data non [illegible] patrono [illegible] plane [illegible] patrono quoque [illegible] [illegible] liberti testamenti [illegible] diem [illegible] [illegible] papilla[illegible] [illegible] medio tempore patroni filia quam libertus heredem instituerat filio mulieris [illegible]

d Cum filius [illegible] que est [illegible] eas que deferuntur

e Accipere [illegible]

f Et sine dubio [illegible]

h [illegible]

i [illegible] suppl[illegible] Accedentibus [illegible] plane [illegible]

l [illegible]

Paulus non prohibetur ... in alia ... fuit institutus ... tio pro minus substitutus ... Item qui admittitur ... condicione ... de bis ta. l. ij. ... si condicione ... qui petiit ... tamen ut ... e. in f.

dulus maritus eius pro parte heredum
quam filia patroni vel in-
testatum successisset; habere potuit.

Item. Iulianus. Patronum
qui titio pro dimidia herede
instituto ab instituto de liber-
te. lo. pr. d. ta. accepit: si postea
titius non adierit hereditatem;
abstulisse non magis quam si sub
condicione fuisset institutus. er-
go titio deliberante eos in me-

Paulus. Si patronum ex debita
portione heredem institueris a pu-
re rogaveris fundum tradere; eique
id condicione tradere legetur. et condicione
fideicommissum redigitur. etenim
aliter quam moveatur; habebit enim pa-
tronus in casum datae fideicommissum condi-
tionem dolo abscondit fideicommissi causam
dumtaxat a quo patrono legatum est.
ut undique patroni suum ius
habeat imminutum. Patroni
heres institutus legato a suo p-
quem supplebitur debita ei por-
tio non petet. d. ta. lo. pr. quamvis
filius clausis. ta. deces-
sisset ex bonis quae mortis tempore
fuerunt debitam partem consequitur li-
bertus in hereditate vel legato.
Filius tamen post mortem liber-
ti relictus ab hostibus augerit
patrimonium: non potest patroni
portio quaeri. quod minus habet
in suo quam habet: sic debita por-
tio esset institutus. Item esse
constituit alium satisfactum sit
ex his bonis quae mortis tempore fu-
erunt. Item et si per legatum liber-
to relicti ab eo cautum simul.

Paulus non prohibetur in testamento de petitione legitimam ... quis in fraudem pa. l. ij. in pri. ... in iure hic in fo. ac.

Paulus non noterat ... mala mente ... tionis ... qui fideicommissum ...

tandi etatum vel hereditatis. Nunc illis
abstinentibus accrescat.

Item. Si patronus ex sextante vel semi-
cius ex reliqua parte sit heres insti-
tutus. nec ex suo portione fideicom-
missum debetur; ac si filius dumtaxat
heres institutus est. puto nec hic ex
debita portione praestandum.

Item. Paulus libro xi. Patronus qui
deceptus filium iudicium testatoris
secutus est. libro pr. d. ta. testamenti lib-
erti partem non prohibetur.

Item. Paulus libro xi. Ex hereditatibus ne-
potis quae non nominatur gratia sed alio consili-
o adiecta est nocere ei non oportere quo-
niam. d. ta. libertorum aut bonorum pos-
sessionem petere possit. Quaero an sufficiat
patroni filia iactet titulum patris; fi-
lium prius quam moreretur patri libertum
accusare an aliquid ei partem possit habere ex
contra. Paulus xi. eam quae ex voluntate
patris accusavit non debere
repelli. libro pr. d. ta. quia non suum
iudicium sed alienum secuta est patroni
filius epistola: talis libertis Sempronius sed
prius Gordio liberto suo salutem.
Ob nimiam tuam fidem que tuam quam in me sep-
e exhibuisti concedo tibi liberam testamenti fa-
ciendi. quaero an patroni filio nihil re-
linquere debeat. Paulus xi. respondit
post mortem aut concessum superstitem
liberto libro pr. d. ta. aut liberi partem per-
sequi ad hereditatem eius legitimam ad-
mittitur [illegible] tamen ad here-
des legitimam admittitur et bonorum
possessionem partem contra principem. Paulus xi. Cuius
filii a patre manumissi pretium per he-
redes habentur tamen non eo usque sed le-
gitimi patris eius nocere debere in bonis.

... ab eo consideratur a quo relictum est ... Patroni decessit nam tempore mortis inspicitur ... ex bonis institutus ... hereditatis ... Si patronus ex vi. ... Item parte patrono debita quod est tria.

... ij. ne quid in loco. pu. l. ij. ... Paulus ... legitimus ...

ar. ad bona liberti admittitur qui numquam fuit eius. Paul. ar. habetur. ut c. de testa. cognat. ar. Item. sicut. Ex persona. s. c. si patronus ... in metallum. ut quia noc... ar. turiu. ut j. de effractoribus. l. fi. ar.

Sed eciam ... bo. pos. ... filium ... omnibus ar. Sed eadem ... filium patroni. Manumissit ... Tuno ... filium alienum. Felis. quia forte ... non est facile ... testas desistere. ut ar. s. e. qui cum ma...

[L]ibro ... admittitur ... de ... patronorum

libertorum. uictorum repelli debeat.
Idem paulus ... de bonis libertorum patronorum
[S]tatum. Queritur de eo qui libertum effracturem ... accusauit. re si eius nomine effracture ... nec accusatus sit. Sed ex quo si probaretur in metallum damnatus esset. et ... bo. po.
[P]aul. [L]iberto per obreptionem arrogato ius suum patronus non amittit.
[T]riphonius. [N]ichil interest ipse patronus seruus heres ex minore parte adiectus hereditatem an filium suum seruum iusserit adire hereditatem quod retinet. nichilominus enim repulsus erit a contra tabulas bonorum possessione. quam iubente liberto hereditatem adire filium uendiderit aut manumiserit et ita ipse nouus libertus aut emptor heres extiterit. ubi etiam non prohibetur patronus accipere contra tabulas bonorum possessionem. Sed numquid per eorum denegantur ... actiones debeat. si fraudem ... eius facere uoluit. ut per uberiore perceptionem ... actionem ... hereditatis ... constitutionem contra tabulas bonorum possessionem hereditatem faciliorem ... suscepto per filium seruum heredem quamuis emancipatum adeuntem liberti hereditatem ipsum patronum habere cum omnia que ... sunt liberis ex uoto pare mus ... adhuc clausis tabulis testamenti liberti cum ignoraret ... eius patronus eorum que de quo supra scripta sunt

circa institutum subiectum iuri suo fecerit. Immo et fraudis suspicione suo iure. bo. possessionem a liberto scriptus rogatusque hereditatem restituere suspectam dicens compulsus adire et cum retinere posset restituit non pot. contra tabulas accipere bo. po. et quia agnouit iudicium eius liberti et quia spreuit et quia dampnauit eam partem. longe distat ab hoc patroni filius quem libertus arrogauit et ex minore parte heredem scripsit cum necessario ex familia patroni alius esset. quamquam cum hic ipso iure quasi propriis heres deprehendatur. Sed sicut se non inmisceat hereditati liberti patris. Sed abstinuit qui patroni filius admittendus est ad contra tabulas bo. pos. Si ... patrono etiam pecunia ... liberto libertus reliquisset ... ei ... esset ad ... heredem preterea debitum doli exceptione aut acceptilatione liberatus est debito per legatum ... non potest accipere contra tabulas bo. pos.
[L]abeo. [S]i eum liberti tui ... pitis accipisti et pater eius manumisit non potest tibi eius libertus bo. pos. ex edicto pretoris dari. Paulus immo ... accipiet. si quis filium ... patris tui fuit ... ei ... manumisit.

De libertis uniuersitatum

[V]lp. [M]unicipibus plenum

... i legitima defertur patrono hereditas liberti. ut j. de suis et le. l. iij. Et si municeps. ... ut j. de bo. pos. l. iij. Et a municipibus ... j. de arbi. ... principalium.

... potuerit eligendo i decernendo sindicum uel actorem.

... pone ... ut ... Si pat... ... ex debita

... uir... l. ... de ... de aco. pos. l. ... in fi. s. de dolo. l. si ex dolo. ... Ep alium. s. hec ... ut j. de aco. pos. l. ...

Ciuitas possit ... ut s. ad s. c. ... l. omnibus.
Cle. ... cuius ... non habere ... facere ... de ... ministr. l. ...

Patronum habet ... qui est ... pater cum habet filium ... de bonis ... aduersatio ... de inoffi. te. l. ... fi. ... ab hoc ... mortuum ... filium ... patri adoptiuo ... Ciuitati liberti ... patris ... adoptiui. ar.

de libertis uniuersitatum

Senatus c. claudianus. De assignandis libertis. Velleio. rufo. hic uo catur uelleius rufus. ff. insti. e. c. f. silanus rufus. De liberto. supra de lib. Ius ea ue. ista duo prouisa ad libros referuntur ... ille. i. q̄ decurius q̄e ...

...us in bonis librorum libertinum q̄ consecutus. hoc est idius q̄ e p̄ trono sed an omnino patrem. bo p̄ possit. dubitatur. mouet ... consecutum ... possunt. patronus ... sue. ... ipsi acquirat ... ...

De assignandis libertis. Rubrica.

lpianus. Senatus c. q̄ factum est claudianus temporibus uellio rufo et ... stonio scapula consulibus de assignandis libertis. Ita cauetur. Si quis duos pluresue ... liberos ... in potestate habebit ... libertum ... consecutum ... liberum ... uelle ... eum ... manumissus ... tum ... solus ... patronus ... ab eo ... eius ... consecutus ... ex liberis quis ... ciuitate ... li ... manumisit. post omnia iura

...fuerit. ... libro. ... Equitius ... libros. ... assignari ... eos quoque libertos q̄ ... assignari ... ui aditione assignare ... uoluntate ... libertum suo liberto quis assignaturus ... assignatione ... patronus ... post assignationem ... libertus ... assignatum ... posse admi ... Si fuit ex uno patrono filius unus. ex altero duo et uni eorum libertus assignatus est. in ... quot partes fiat hereditas liberti ... assignatus est ... an non equales partes fiant ... assignata ... alius excluditur. ... sepe ... magis ... ut ... excludit ... qui minus est ... ad legitimam hereditatem. Ceterum si filius ... capite minutus equales partes habebunt.

Pomponius. Sed et si ... assignasse. decessisset relicto filio. et fuit et alteri patroni filio. scripsisset habiturum eum nepotem. quem ... filii

...ui e. ... si libertus ... hic nepos ... patrinus licet ... filio ... nepoti ... assignat ... Itaque erit nepoti ... Tamen ... ita ... filio ... Si patroni ...

certis, non succedebat. probabilem assignatione. Sed in filio alterius fratris ... si innuat suis ... et ... neque.

— a Filii; sponte ei alterius proximo filio. — b Quod ... ut addat ibi. vel quem ... et ... faciat ... — c Placeat assignari. — d Utrumque.

ut no. s. de inter. in iure. l. ... — a Vel unius patroni. — b Libertum meum non ... tenet repudiatus. ut s. de acq. her. l. qui superstitis. — c Utrum in familia proximo. — d Adhuc solum admittendi ... accidendo, sicut in usufr. ut s. de usufr. accresc. l. ... et ...

meus is qui vivit habeat ... tum. si ego libertum meum non assignasse.

Idem. Idem erit dicendum et si is qui filium et nepotem habebat nepoti libertum assignavit. admittetur nepos ad legitimam hereditatem licet sit alterius patroni filius hoc contigit patrum vita. Ceterum si ille non esset medio procedet assignatio ad diminuendum ius alterius patroni filii posse autem et nepoti assignari cum est ipse in filio nepotem assignatoris constat. Unde querens potest an si filium habeat et ex eo nepotem possit quia duos habet in potestate eius. sc. c. introducitur. in qua specie placeat etiam ei qui in potestate recasurus est assignari. quare non admittimus. cum utrumque esset in potestate. negare non possumus. An autem ad legitimam hereditatem admitti possit is qui in potestate est. tractari potest. Et cum multi sint casus quibus et libertum habere qui in potestate est possit. cur non hoc quoque admittendum. sicut per eum pater ad legitime hereditatis emolumentum admittatur et quod pop. recte ... habeat autem libertos et filii eius. ut puta si castrensem suum eorum manumiserit. Emancipatos quoque filios eis cui assignatus est libertus. hoc commodum sc. c. puto. non ut ad legitimam hereditatem admittantur. Sed ad ea que possunt fieri quod liberto intestato defuncto. quoniam ad legitimam hereditatem admitti non possunt. videndum ne admittatur filii assignatoris in familia remanens. an non. et puto ...

eum emancipatos per pretores preferendos liberos autem ei cui assignatus est accipere debemus. non solum filios. verum et nepotes. neptes. et deinceps descendentes. Et si quis duobus assignaverit libertum et alter in civitate esse sine liberis desierit. alter non.

Idem. Vel unius ad se hereditatem liberti pertinere noluerit.

Idem. Utrum portio eius qui in civitate esse desiit vel repudiavit in similiam redit. an non ei potius accrescit in cuius persona durat assignatio. ut l. lxxv. scripsit. assignationem in ... huius solius personam habere et solum admittendum. quod est verum. quod sine liberis decesserint an ... unus admittantur et putat adhuc solum admittendum. defuncto autem eo liberos alterius succedere. non ad familiam libertum redire. Sed si ex duobus ... alter filios alter nepotes reliquerit ... simul ad legitimam hereditatem admittantur. Et puto et ordinem inter eos faciendum.

Marc. Si is cuius libertus est iussus fuerit et filio legatus. deinde testator vivus eum manumiserit. ad filium libertus qui assignatur pertinebit. sive ita est sive expressum est. vel certe intelligendum qui fuit eum legasse.

Scevola. Assignare. Et quis libertum assignasse et pure et sub conditione. et per epistulam vel testatione. vel cyrographum possumus quia assignatus libertus ... fideicommissum percipit. Quicquid non fideicommissum. hoc ...

Mod. Libertum patroni quamvis non potest. quamvis ipsi in plenisque causis manumissoris iure censentur. tamen libertum paterni liberis suis assignare non potuerunt. et si eis a parente fuit assignatus.

— e Emancipatos. exponit quod dixi. s. l. i. § utrumque. ibi. in ... — h Ad legitimam. de iure civium. si per ... — i Possunt ... in ... non possunt. emancipati. ac. — re. Si quis duobus. ... morte ... liberi remanent liberis ad succedendum.

— f Assignasse. honerarii. sic s. de l. ... — g Liberum non poterunt. nec inter ... assignare. ut s. de iure patro. l. ... accursius.

— e Si Primus in ... est ...

refert. unum liberum assignavit. ut ... eo ... ad eius libros ut ibi. an duobus ... alterius solo ... excluditur. ac.

legatum neque ...

mutabile ... accrescit ...

s̄ q̄d i fraude patroni factu sit

-a Ut ex- uiri- patronis. si ei uni solu h̄ret. frustra fieret assignatio. qr solus ei assignato eu h̄ret esset
-b posse. an emancipato possit assignari. pla. dicit. q sic. ei dicit hic posse. s. i emancipato assignari. s; q. mihi e q. dat. ubi p superuenientez emancipatoez euanescit assignatio. s; dicit pla. no ee inquietem ut. s. de arbi. no distinguendu q si certo. s; jo. dic n posse assignari emancipato p. l. qui am. hic dicit posse. s. filio i potestate constituto ut in l. de arbi. n dicit extingui compromissu. s; arbitru n cogi pnunciare.
-c posse. s. ei soli assignari. qui e in potestate. sin. a.
-d Sub conditione. q si uni soli. n dicit. q h̄eat totu ul istud est ideo qr ius patronat est indiuiduu s. pla. i facit. s. de usuf. accre. ide est. q. si in cis. ad tre. l. i. q. s; i quot. s; ar. q. s. si pars h̄. ix. l. ii. ac.
-e Ajuntor. q. sequant. ut s. de al. le. l. ii.
-f col. q h̄t inh̄ erentes patri. ac.
-g Si ex duob. solidu. no. ad conditione de usuf. que h̄t ille qui mod̄ebatur. s. q finiat. sicut eet finit si fcā cust latae in monas tiu. h. i facit. s. de opis lib. l. duoz
-h Testo facit. s. e. l. i. q. as signare.
-i ergo. b̄n ual; hoc ar. ut. s. d col l. lo. l. f. in fi.
-k inquit se. g. e. l. i. q. utiq; si ex li.
-l inx pt. i. ullo mo pt. sic. s. ad uell. tutor. s; al alit. ut s. de in die. l. iii.
-m fine. p hoc q quis sine libis seruitate esse desinit. ut. s. e. l. i. q. utiq; si ex. ac.

cu ali pure as signatus sit

Idemq; ul. i marcell. probant.

Id. Utrum ei tm̄ q in potestate sit. an i emancipato filio assignare libtu patron possit. si m̄o n pau ciores quā duos [liberos] pterea in pote te h̄at. dubitari solet. i mag est

Florenti. Sub conditione posse. ul in diem libto assignato inte rim pendente die ul conditione oīa p n obseruabuntur. ac si assi gnat n eet. Itaq; mortuo eo in terim. ad oēs libos h̄reditas t bo. ac. ptinebit. Si uni pure alij sb conditione libtus assignat sit pen dente conditione solu patroni ul h̄re dicendum est.

Pap. Alumtor cu libtos filijs attributos. filijs assignatos n̄o uidri. h; cu ea ratione libtis cō suli patroni uoluit. quo facili uolūtatis eiusm̄ emolumentum consequant. saluo iure cōi.

Pos. Si ex duob patronis alt eoz filio suo libtu assignauit. n̄o obstat quo min alt patro nus ius solidu suum h̄at.

Idem. Testo pōt quis s̄uu suu manumittere. i eidē ut libtu assi gnare. De libis qui sūt i potate se. locutus ē. ergo d postumis. n̄l hoc se. c. prouisu ē. magis tn̄ puto i postumos ptineri. Eod ingo. se. si ex libis quis i ciuita te eē desisset. eu significat q in p petuu [iamutare] esse desient. n̄o i siquis ab hostib capt reuti possit. Ex die quoq; ċta assignari p̄; s; usq; in diem ċtu. uix pōt. nam ipse se. huic negotio finem fposuit.

Ulp. Si quid dolo. ma. libti fcm̄ eē

Si quid in fraudem patroni factum sit.

-n Si quid in fraudem patroni factum sit.
-o Si quid fcm̄. alienādo ul minuendo quoquo modo.
-p debita. que est tcia. ut. inst. de suc. li. q. s; n̄ra.
-q fraudi. i. dispno. dando reuocatorias actoēs.
-r Si alienato. dic si alienat gratis i dolo. reuocat ut hic. si n dolo. i int in uos. n reuocat. ut. s.

de plur. l. p̄onus. s; i ultima uolūtate sic ut subi si uero n sit i c. siue no gratis no reuocat ht quiq; tempore ut. j. e. q. si quis. i q qui minu
-a dolo. liberti alienantis.
-b plandu est. ex quo constat t solum n ee quis

Si ei ppnas mortis ca factā alienatione

dicetur sui testo fcā. sui in testo libtus decessit quo min quā ps debita bonoz ad quē eoz puenīat quis ta. bo. p. accipe possit. cō gnoscit pretor. i opaz dat. ne ea res fraudi sit. Si alienato do. ma. fcā sit. n̄o querim utru mortis l cā fcā sit. an n̄o sit. oī ē m̄o reuocā. si n̄o n̄o sit. do. ma. fcā. s; al. tractō n probans est mortis cā facta ali enatione. n̄ [ul reqirimus] requirim. utru do. ma. fcā sit. an n sit. suffic ē dicē. mortis cā fcā. i ee inecu. mortis ē cā do nationes cōparant legatis. et sic in le gatis n requirim do. malo. fcm̄ sit. an n sit. ita n in mortis cā dona tionib. Ego aut mortis cā filio donatu ē. n reuocat. nā cui lib n fuit legare filio qtu uellet. is donādo n̄o ul fraudasse patronu. Idē aut quod cūq; gestu ē in fra udē patroni reuocat. Dolu acci pe nos oz eē qui alienauit. n eius cui alienatu ē. i ita euenit utq fra udis ul doli conscius n fuit. cau debet re in fraude patroni alienata. ē si putauit ingenuu. n credidit libtinu. Ausus cu patronu quo s. ta. bo. p. obmisit faluiana n competit. si n pl's sit in eo q donatu est. q pars debita patrono. Quē si mortis cā ei donatu sit. p tem faciet eu patrono quē ad modu lega tari patroni fac. Utru aut ad ea sola reuocanda faluiana ptinet q quis libt d bois diminuit. an i ad ea q n adquisiuit. uidendu ē i ait iul. l. xxvi. dig. si hereditate libt n adient fraudandi cā pa troni. l legatu repulit. faluianā

nata in fraude editoz. ut. c. de hijs que in fra ex. l. ult. ac in n̄o luctuo differunt. ut j.
-1 Glo usus omisit. i necesse h̄nt omittere suaz partē h̄eat. quoquo titulo. s. donat. ca mor hic. i s. de lo. h. l. si p̄onu. q. si ex bonis.
-k plus sit. sic j. de n. o. si simplo fca. l donatu h p̄ono. duo ei erant patroni. ac.

Siqd in fraudē patroni factum sit

xiij

274

—a Cū a patrono qui putabat uite accedendi exptē sibi totū alio repudiante. ut s. de leg. p̃st. l. ueluti. sz hic donatarius sibiis omittit re qua hr̄ debitū i dona te. ac. —b Cessare. cessare hoc pbat statī cū incertis p multas rōnes. 7 facit ad hoc. j. que in fraudem cre. l.

de pecul. l. si peculium in pn.
—a Caluisiana. iste dant patrono ut hic 7 s. de petit. hē. q si in diem. 7 idem scribitur. j. de solut. qui res. in pn. 7 in qutuor ēē reuocatorias. ut no. C. e. de fisco. ac.

cessare. Qđ si uel uiri quāuis ei legatū retro nimū sit. n̄ repudiet. retro nō fuisse palā est. sicut et ceteris q̃ liberalitatib3 palā est. quas nō ad misit is libertus cui quis donatum uo luit. id erit probandū. fauianā ces sare. suffic̄ ē patrono si nil ď suo i uerit ei libtē alienan̄. nō si n̄ acquisi uit. prim̄ isti condictic̄e simplir̄ fuisse. maluit ď fic̄e ędictic̄e dicendum ē fauianā cessare. Quod si inuite uici uoluit. si quidē ędepnatus est data opa. ul' in uim ofessus ē. dicendum erit fauianā locum h̄re. q si noluit optinē cum petet. hic uidendum ē. Et puto huic diminu isse ď patrimonio. actiōem ē ď bo nis diminuit. quē actiōm si passus est dies abbire. Sz si puta querelam in offitiosi q̄ potuit. ul' q̄ aliam forte in uniuersum siletz instituē no luit. nō pot patroni ob eā re fau ianā expli. at si transegit i fraudem patroni. poterit patroni fau iana uti. Si libtus filiaz dota uit. h ipō q dotauit. n̄ uř fraudā re patronum. q3 pietas pat̃s n̄ est reprehendenda. Si plib3 i fraudē libertus donauit. ul' plib3 morti cā equalr̄. patroni ad ūs ōs ip̄te o̅ bitaz sui fauiana. sui caluisiana expiet̄. Siquis i fraude patri rē uendidit. ul' locauit. ul' pmutauit. qualis sit arbitriū iudicis uidendū. Et in re qdē distracta ōferri ędic tū dz eptori. utrū malet rē eptā hic iusto ptio. an ū decidere. dem. ōtem uendictiō q̄ libertus ius uendendi n̄ hiuit ne fraude n̄ eptore ptō. maxie cū ď dolo

cū nō disputet si de dolo libti. Sz si emerit i fraudē patroni libtus. eque dicendū erit si magno emerit in ptio releuandū patronū ędicti ē. nō ipi dilata. an ueritas ep tic̄e discede. Sz uenditori utrū malit ď precio remittere. an tot rē q̄ uendidit recip̄e soluto p tio. tā i pmutatic̄e 7 in locatic̄e et inductic̄e. siliter dic̄e obs̃uabit. Sz si rē quā tone uendiderit. a sin iulla grā libtus ā ut ptiū acceptum alij donauit. uidendū erit quis fa uiana teneret. utrū qui emit. ā nō is q ptiū dono accepit et pp. l. lxxxiij. dig. recte scribit ep toie n̄ ēē inquietandū. fraus ē ipte tio patrono fca ē. ēu q qui ptium dono accep. fauiana ędicendū. Et al' iubani. sidicat patroni rem quā iusto ptio uenisse. n̄ tñ h interesse n̄ ēē uenudatā. in q3 h ē fraudē. q uenu̅ fo. i q̄ hit pa troni affectionē ul' opportunitatis. ul' ciuitatis. ul' celi. ul' ubi q educatus sit. ul' parentes sepulti. an debeat audiri uolens reuocare. si nllo p̃oc nit audiendus. fraus ē in dampno ac cipte peculiano. Sz si forte res in lius res distracta sit. 7 ptiū aliud natum ē. utiq fauiano iudicio ue niet. 7 q uili emit. 7 q peculiam accep munerato. Si tm qui emit si malit rē 7 restituere al' restitu et. ēt si ptiū qd nichil recipiat. q ergo si ď legat eptor soluere cui donabat libtus. n̄ omni recupa ret. 7 mag est. ut recupare debe at. h ptium ad aliū puenit q solue do n̄ ē. nā 7 si accepti ptiū libtus pdegisset.

—b Siquis distracta. l. uendita. sic s. de publi. si ego. 7 pactus.
—c Emptori. bone fidei. ul' male fidei.
—d Iusto ptio. cū n̄ emerit iusto.
—e Fraudem. i. emptoris. patronus reddit ptium. ut hic. creditorū. ut j. que i fraude cre. s. debitor.

f. qđ est alij donatū n̄ rē q iuste fuit uendita est 7c.

f. tunc qui querunt reuocare . fraudē patroni

—c reprehendenda. eterum est in debitore qui dotat filiam in fraudem creditorum. ut. j. que i fraud. credit. l. ait p̃. 7 sicut infr. dicitur. q2 hic de lucro patronus. ibi creditor de dampno uitando certant. facit. s. ad treb. l. mulier. 7 eius pueniat. ac.
—d Si plurib3. adiusis oms. sic s. de bo. h. si liber tus. in fi. 7 l. libertus. sub eodē. 7 l. libertus ii. ac. s.

que est ēē. 2240. hic de lucro patronus certat. ibi de dampno creditor.
—f Libertū tenet. s. ut. v. s. e. l. 4. dolū. —g Si magno. s. pretio. —h peculiario. no. s. sic de opis. l. f. 8. 2. ar. g. j. q̄ in aut. c. l. ępetit. 7 l. 1. s. de bonis lib. l. libertus quidl. —i prodegisset. ul' consumpsisset. sic. s. de offi. p. l. plebiscito. s3 ar. q̄. j. que in fraud. cre. l. ex hijs. ac.

q. l. i fraude i fi.

clam libera sic ç. que i fra. cre. l. uij. i pn. 7 s. 1. 7 j. p. c. ac
Calatur. s. p. c. 8. ar. ac. ac.

—a ¶ Si mutuata sponderit. l. si reditur. quasi accepisset. ut et. j. que in fraudem cre. l. iij. et. C. de donat. ca. mor. l. ij.
—b ¶ Donationis ca. ut. j. de pact. l. q. dem. ac.
—c ¶ Quasiuis. ff. j. de aqua plu. ar. l. ff. interdum. j. de . u. o. l. ij. et de damp. infec. si finita. et ex hoc j. de reg. iur. cum am plius j. de acq. l. l. et sequent. et s. de lib. lib. stu tus. et plus. ac.
—d ¶ Si filio. qz ex

peremi vel omnino cum qd edidit reca
pe. si uelit ab epistola discedere.
¶ Si mutuam pecuniam libertus in
fraudem patroni acceperit. an Fau
ana locum habeat. uidendum est. et puto lo
cum esse. si hoc egit ut sibi accepit mutua
pecunia. et fingit quasi accepit dona
uit. conueniet cum patronus eandem
nam libertus accepit et prodegit. nec
de pretio qui mutuum dedit non est pu
tandus decipere. plane si non acceperit
sed spondente stipulanti tenetur Fauia
lerius. ¶ Si fideiussit ap me liber
tus uel rem suam pro alio pignori dedit
in fraudem patroni. an Fauiana locum
habeat. uideamus. nunquid cum datio meo
debeat subuenire patrono. ut si dona
uit aliquid. nam si pro aliquo intercesse
rit qui non fuit soluendo. exequi non
poterit. ¶ Igitur creditor non poterit
Fauiana conueniri. sed debitor poterit
quia et fideiussor et mandati. plane si
deficiat mandati actio. quia donatio
ca interuenit. erit Fauiane locus. et si man
dator extitit pro aliquo libertus. idem
erit probandum. ¶ Quauis aut Fauia
na imperite competat. attamen in his que
dimidi non possunt. in solidum competit
ut puta in seruitute. ¶ Si filio meo
uel filio suo libertus in fraudem patroni
quid dederit. an dicitis me uideamus
Fauianum competat. uidendum est. et non ut
sufficeret uel filio me pater arbitrio
iudicis continenti. quia id operatum
usum et condemnandi. quia id quod in peculio
est. si iussu patris contraxerit cum filio
et pater utique tenebitur. ¶ Si cum filio in
fraudem patroni libertus contraxerit. usque
sunt manumissus. an Fauiana
teneatur quaerit. et cum dicentem solum tm
liberti spectandum. non etiam cum quo
contraxit post manumissus Fauiana non

tenetur. ¶ Item quaeri potest manumis
sio uel mortuo uel alienato filio. an
annua actio agenda sit. et ait Pomponius agen
dum. ¶ Hec autem in perpetuum est non annua
tantum heredibus competit et in ceteros suc
cessores. quia ad rei persecutionem successoribus
patroni. sed non est heredibus liberti. et contra liber
ti si ipsa patroni. ¶ Si libertus in fraude
patroni aliquid dederit. deinde patronus
liberto uel non liberto et filii patroni accep
it. et post non etiam libertus an Fauiana ei
non possit ad reuocanda ea que aliena
nata sunt. et ratio quia et Pomponius probat. ex
lex xiiij. et post. l. xxiiij. qd. operte ei
iniuriam. sufficit. est quam et fraudem patroni
eius sensit. magis est seruandi rei persequi
mus. ¶ In hac actione et fructus
ueniunt qui sunt post litem contestatam percepti.

Non ¶ In Caluisiana et Fauiana acti
one uenire dicere et percipiendos fructus
uenire. quatenus ipsos et si fraude liberto
non uult excluderet uel rescinderet.

Ulp. ¶ Si patrono ex debita parte heres
institutus adierit hereditatem. cum
ignorarent libertum aliqua in fraudem
suam alienasse. uideamus an succurri
ei ignoranti debeat. ne decipia
tur liberti fraudibus. et Pomponius l. xxiiij. qd.
scribit in eadem ca manere eius aliena
ta sunt. idem ut patronum subue
nire debere. qui cum possit bo. po.
accipere contra tab. per ea que alienata sunt.
uel inter eos non donata. ¶ Hec
actio in perpetuum datur. quia habet rei persecu
tionem. ¶ Patronum exclusisse heredem in
stitutum nolentem Fauiana actione
uti. praetor admittit. quia erat iniquum
excludi eum a Fauiana. quia non sponte
de adire hereditatem. quia bo. po. contra
tab. petere non potuit. ¶ Si intestatus
libertus decessit. per Caluisianam actionem
ea que alienata sunt. de. ma. quamuis pars
patrono adeundo hereditatem ei reuocat

—h ¶ rei non prodest. ff. j. de opis. no. nu. de pupillo. ¶ i. ac.
—i ¶ In hac perceptam etiam auctorem. ut. j. l. proxima. ac.
—k ¶ Fauiana. quia et quia l. q. i. et aliud in actione istum quod datur creditoribus. quia fructus medio tempore percepti ea non reuocantur. ut. j. que in fraudem cre. l. ff. et si soluendi fuerit s. de usuris. l. in eandem. et ff.
—l ¶ Si patronus ex debita. que est tertia. ff. ad quod cum uel mandat. ac.

quod debebat quia pars per ptr esset heres. et adiri potest reuocare. quia lex uetauit. noluit eiusdem ut plus patroni ultra illius perciperet. ff. ita. sed fructus ita puer eos patrem ... heredem succedere reuocat. ... uel idem ... si patronus. id caute dicit quod secus si non ignorant.

excessio [illegible] ... [illegible] ... patronum [illegible] ... est [illegible] ... Cum [illegible] ... patronus [illegible] ... tamen [illegible] ... debita [illegible] ... aliquo [illegible] ... Item qui ... patroni [illegible] ...

Paulus. Quaecumque [illegible] ... ima liberti alienatio est fabiana revocatur actione in fraudem patroni [illegible] ... hic habuit. Sed si [illegible] ... non perit [illegible] ... accessione [illegible] ... patronis dari [illegible] ... et liberto patronum est. Sed non simul [illegible] ... si pars deficien...

Paulus. Tenetur Faviana [illegible] actione etiam is qui accepit quamvis ipse quis [illegible] ... dare id quod ipsi donabatur. In actione Faviana si res non restituatur tanti condempnabitur reus quanti actor in litem iuraverit. habebit.

Paulus. Si libertus cum fraudare patronum vellet filio familias contra senatus consultum pecuniam crediderit, non erit inhibenda actio Faviana, quia libertus donasse magis in hunc casum intellegendus est in fraudem patroni quam contra senatus consultum credidisse.

Scaevola. Ergo si senatus consulto locum non habet cessat Faviana cum exigi possit.

Tryphoninus. Set si minori quam xxv annis nato filio familias credidit, [illegible] causa cognita succurri debet. debebit.

Idem. Vivus libertus donare bene merentibus amicis potest, quam patroni [illegible]

Hermogenianus. Si id quod alibi [illegible] ... in fraudem alienatum est non [illegible] actio

patroni [illegible] ... pecuniam ... si is qui [illegible] ... accepit [illegible] ... emptor eius [illegible]

Paulus. Donationis [illegible] ... patronus [illegible] ... eo [illegible] ... patrono liberti [illegible] ... Faviana revocari [illegible]

Paulus. Si libertus patrono eius [illegible] ... servo tradere vellet servus titio [illegible] ... accipiat [illegible] ... mandatum [illegible] ... post mortem liberti patrono [illegible] ... servo dominus [illegible] qui mandaverit actionem [illegible] cum titio qui [illegible] cum quo [illegible] agere possit [illegible] donatio est [illegible] si ad [illegible] pervenit actio dabitur. Cum enim negotium quod eius voluntate gestum est in condempnationem eius conferatur, non plus [illegible] id prestaturus quam alias possideret, cum actione mandati rem consequi possit ita ut aut ipse patrono restituat aut eum cum quo mandatum contraxit restituere cogat. Quod et dicendum. Si is qui in re interpositus est non dolo fecit, non dubitamus quin omni modo cum eo agi non possit. Quid enim potest videri dolo fecisse qui fidem suam commodavit amico, quam aliis quam sibi ex liberti fraude acquisiverit.

Paulus. Constitutione divi Pii cavetur de impuberibus adoptatis ut ex bonis quae mortis tempore illius fuerint qui adoptavit pars quarta ad eum pertineret qui adoptatus est. Sed bona ei etiam quae adquisierit patrem restituere iussit. Si causa cognita emancipatus fuerit, quartam perdit. Si quid itaque in fraudem eius alienatum fuerit, quasi per Calvisianam vel Favianam [illegible]

legare non nec bene merentibus amicis potest quam patroni [illegible]

Si tabulae testamenti nullae extabunt

Ulp. Postquam praetor locutus est de bonorum possessione eius qui testatus est, transitum fecit ad intestatos, eum secutus ordinem quem et lex xii. tabularum secuta est. Fuit enim ordinarium ante de iudiciis testantium, deinde sic de successione ab intestato loqui. Sed successionem ab intestato in plures partes divisit. Fecit enim gradus varios, primum liberorum, secundum legitimorum, tertium cognatorum, deinde viri et uxoris. §. Ita autem ab intestato potest competere bonorum possessio, si neque secundum tabulas neque contra tabulas bonorum possessio agnita sit. Plane si fuerit quidem petita bonorum possessio ex testamento, largiemur tamen repudiatam esse bonorum possessionem: dicendum erit ab intestato bonorum possessionem iam incipere, cum is qui repudiavit bonorum possessionem petere non potest post repudiationem. Consequens erit ut ab intestato posse peti incipiat. Sed et si ex edicto bonorum possessio data sit, magis est ut dicere debeamus ab intestato nichilominus posse peti vel ei sui loco. §. Recte autem praetor a liberis initium fecit ab intestato successionis, ut sicuti contra tabulas ipsis defertur, ita et ab intestato ipsos vocet. Liberos autem accipere debemus quos ad contra tabulas bonorum possessionem admitti diximus, tam naturales quam adoptivos. Sed adoptivos hactenus admittimus si fuerint in potestate. Ceterum si sui iuris fuerint, ad bonorum possessionem non invitantur, quia adoptionis iura dissoluta sunt emancipatione. §. Si quis filium suum emancipatum in locum nepotis adoptaverit et emancipaverit eum, an habet impediat nepotes? Sed cum solet emancipato patri iungi nepos, quis non dicit et si adoptatus sit, aeque filius nichilominus filio suo eum non obstare, quia eius filius adoptivus est in potestate, non eius naturalis. §. His institutis non

herit voluntatem, vel qui incise tabulas cancellare, vel qua alia ratione voluntatem mutavit testatoris, intestato decessisse dicetur: ergo cum ab intestato heredes scripti, quod bonorum possessionem acceperunt. §. Si emancipati patris filius exheredatus fuerit, eius qui in potestate sua fuerat, post emancipationem patris petere ab intestato bonorum possessionem unde liberi non debet, propter quod ad patrem dimittitur perinde atque si nullas tabulas pater reliquisset. Unde liberi.

Iul. Emancipatus praeteritus, si bonorum possessionem non accepit et scripti heredes adierint hereditatem, filius eius qui patri manet, admittitur patris hereditati ... bonorum possessionem petita non fuisset, non tamen praetor eum ducit, ut accipiat bonorum possessionem unde liberi nominatim petit. Contra tabulas bonorum possessionem nulla pars ... unde legitimi vocantur: non solum eum praetor ad suos scriptos heredes.

Ulp. Bonorum possessio peti potest ab intestato si certum sit tabulas non extare vii. testium signis signatas.

Paul. Ibi incipiunt intestati praecedenti praetoris. Ad bonorum possessionem vocantur parentum non adoptivi fuerint. His enim et liberorum nomine admittuntur post emancipationem patris. Tam naturales emancipati, adoptivi vero emancipati fuerint, naturales ius habent liberorum.

Pap. Si quis exheredis quoque bonorum possessionem praetoris pollicetur in potestate parentis, decessit eo ius agitur cum is moritur ne fuerit ei liberis quoque relicta familia habebit: si ad eos hereditatis suo nomine pervenerit, ut non minus exheredes scripti et bonorum possessionem petere tantum ... quam ad eum pertinet si in potestate permansisset, ita ut excepto patre omnino habere reliquum ubi eius ... fratri hereditatem sua conferat. Sed si filium et ex eo nepotem pater emancipaverit, filius solus veniet ad bonorum possessionem quoniam capitis deminutio praeteriti nulli obstet, quamvis hi qui in potestate numquam fuerint, nec sui heredis locum optinuerint, veniunt ad bonorum possessionem.

ostendimus non impedit bonorum possessionem edictalem carbonianam bonorum possessionem.

et nepotem ex eo quesitum est apud Marcell. an adoptivo[s] repudiata

s. obstet. Sed obstet nepoti pater suus qui succederet: solus nepos admittitur ut s. de s. ta. si emancipatus patre sit repudiet. ut. l. si ita. ac
s. per emancipationem patris fuit s. de s. ta. si emancipat. ac
s. bonorum possessionem unde liberi ... in potestate
s. nepotibus ... solus petendi de suis gradibus
s. ex eo solo qui faciebat iniuriam. ac

p omnis filius est agnatus. ß. quern. ut si cognatus admittendus ut agnatus et eodem successorium ... hodie secus. ut infra de l. agna

Cp [illegible] ... dies ... Cabsq ... quod cum ... ut infra ...

parentium na si filius emancipatus relique
rit in potestate aui nepotem. dabitur ei q
in potestate auii relictus est prius eum. in cuius
bo. pos. et si post emancipatione per eum fu
ita nato dabitur. aui bonorum po. s. non
obstante ei persona sui heredis. si filius emanci
patus non petierit. bo. po. ita in reg. sunt
omnia nepotibus. atque si filius non fuisset. ut
q filius heres futurus est petita b. p. a nepoti
bus. excepto solo natis. non etiam reliquis p
uerit.

parentium obest heredibus. parentes ad
bona liberorum admittentur. ... Dimittitur
heres. simul et parentum esse uotum.

Tertius. Si pater filium emancipauit nepote
retinuit et in filius decessit et auo eq...
... bonorum possessionem liberis data.
... effectum ut ei ... habeatur et bo. p.
intestati prius ... ut tamen bona soror
q necessaria heres prius extitit conferre cogat
aui eius ... bo. po. emolumentum acq
siturus est forte auus esse nullum;
... fructum acquirere uult. patrisque
e nepote ... potestate dimittere. ut ade
mancipatum emolumentum esse. bo. p. p
uenias ... ideo soror ... heres extitit
... excepto fratre ad collationem
omnino excluditur. cum auo quandoque
intestato defuncto ad bona eius simul
cum fratre possit uenire.

Tertius. Si proponitur ... filius ex
heredatus mortem obisset atque ... sepe
heres omnium ... hereditatem. ne pater ex illo
filio ... suis heres erit ...
... obstetisse ... post mortem
legitimam ... hereditas ... potest
... nepote ... patrum
... in hac successi
one peruenit. Alioquin ... suus heres
est ... heres erit ... dubio ...
est agnatus ... ex heredatione
... testamento hereditas ...
... mortuo filia ... non obstetit ...
intestati ... obstetisse
Cum non sit parentibus bonorum ... liberis

Paulus. Si pater filius emancipato bo. po.
... nichil
obesse ei quominus id quod acquisiturus fuit
retineat ... sui
iuris ... bo. po. cum petere non posse. Unde

Solus. legitimi. Rubrica

Haec uerba edicti tunc quem ei heredem
esse oportuerit si intestatus mor
tuus esset. non ad mortis testa
toris tempus referuntur. et cum quod in
... spatio acceperit. s. ad id quo
bo. pos. ... legitimum heredem ...
pit ... bo. pos. ...
... est.

Tertius. Si ... ab intestato
bo. pos. ... obstare legi
timis. ... bo. legitima ... hereditas ... ubi
bo. po. ... Hec autem
bo. pos. non tantum ... conferetur uiris
et feminis ... ingenuorum ... et lib
tinorum ... feminae
... igitur ...
libertum possunt patronos patronasque
... bo. pos. acci
pere possunt. uiri et feminae. Si quis decesse
rit ... cum iam pater ... filius
... eius. ab hostibus captus adhuc
... filium
statum magis est ne possit ... bo. po. ...

—k Hec uerba ... quibus dicit ... sententia ... unica ... Cmortuus ... Ghabere bonorum possessionem
—m Cnad mor... ... capite minutus ...
... Si repudiauit ... Chanc ...
—r Cquod statim ...

nepotes sui heredes ... Filius cognatus ... Clonon ... intestato ... post

... filius ... in potestate neque pater eum

... qui in dominium ... de statu ... Talia lex velut lex constituta qui patre defuncto apud hostes filios ad hereditatem vocat ...
... Generaliter ex hac parte ... delet ... ut ... hoc patet quod ...
... genus est illa ...
Ultima ...

... dum esse intestatum esse apparet cum decessit, dum certum est testatum non posse. Cum igitur cepit certum esse, tunc demum praetor bonorum possessionem ... non cui certum esse cepit intestatum esse. Si cui certum esse cepit ... Erat autem bonorum possessio cum vocatur quis ab intestato potuit et hic suus lex ... cum legitimum heredem faceret suum, alia lex sui ... scilicet ... uterque ... ad legitimam hereditatem ... hic bonorum possessionem petere possunt.

Paulus. Generaliter igitur sciendum est quotiens vel lex vel senatusconsultum defert hereditatem, non est bonorum possessio ex hac parte ... cum ... bonorum possessionem dari iubet ... ex legibus petenda ... ex hac parte peti possit.

Iulianus. Si ex duobus fratribus alter decesserit testato ... dum deliberant heredes, alter intestato decesserit hereditate, patruus legitimam hereditatem habebit, nam bonorum possessio tunc ... ad id tempus refertur quo primum ab intestato bonorum possessio peti potuisset.

Modestinus. Inter agnatos et cognatos hoc interest quod in agnatis et cognati continentur, in cognatis non utique agnati, verbi gratia, fratres patris, id est patruus, et agnatus est et cognatus; matris vero frater, id est avunculus, cognatus est, agnatus non est. Quamdiu suus heres speratur heres fieri, tamdiu defuncto existente ... non est locus, puta si defuncti uxor praegnans sit vel defuncti filius apud hostes sit.

Gaius. Nati post mortem patris vel post captivitatem ... qui eo tempore quo capiebatur ... in potestate fuerint, ius etiam consanguinitatis ... possunt ... vico ...

Ulpianus. Hec bonorum possessio nudam habet praetoris indulgentiam, neque ex iure civili originem ...

proinde lib. ut. j. t. i. l. i. § sciendum ... ibi repudiauit ... ipse est exclusus. at per emancipationem excludit... de iure ciuile ... admittitur iure pretorio ... una cum filiis ... ut insti. de hered. ab intest. ... hodie etiam iure ciuili ... agnationis ... capi. dimi. ut insti. de leg. agna. succ. ... ac.

filij etiamsi ex alio capite nocent... tempus ... annum ut j. quis ordo in bo. pos. ... in hoc tamen non retinet ... legum ut admittatur ut primus ut preferatur cognatis qui sunt in primo ... gradu ... potuit ut agnatus succedere de iure ciuili ante capi. dimi. ... hic dari unde cognati ... dicit. ut primo cognato ... capite minuit.

[illegible]

De successorio edicto. Rubrica.

2 p. Successorium edictum ideo propositum est ne bona diu iacerent sine domino ... longiorem moram ...

[illegible]

[illegible]

Pap. Inferioris gradus cognatis beneficio [illegible] cum superior [illegible] acceperit [illegible]

De gradibus et affinitatibus et nominibus eorum

Gaius. Gradus cognationis alii superioris ordinis sunt, alii inferioris, alii ex transverso sive a latere. Superioris ordinis sunt parentes, inferioris liberi, ex transverso sive a latere fratres et sorores liberique eorum. Sed superior quidem et inferior cognatio a primo gradu incipit, ex transverso sive a latere nullus est primus gradus, et ideo incipit a secundo. Itaque in primo gradu cognationis superioris quidem et inferioris ordinis cognati possunt concurrere, [illegible]

[illegible]

[illegible]

non semper tamen, quin etiam tertius gradus sunt
concurrunt. ¶ Primo gradu sunt
cognati supra pater mater, infra filius
et filia. ¶ Secundo gradu sunt supra avus a-
via, infra nepos neptis, ex transver-
so frater soror. ¶ Tertio gradu supra
proavus proavia, infra pronepos pro-
neptis, ex transverso fratris sororisque
filius filia, et convenienter patruus ami-
ta avunculus matertera. ¶ Quar-
to gradu sunt supra abavus abavia,
infra abnepos abneptis, ex transverso fratris soro-
risque nepos neptis, et convenienter pa-
truus magnus amita magna, id est
avi frater et soror, avunculus magnus
matertera magna, id est aviae frater et soror.
¶ Item fratres patrueles sorores que
patrueles, id est qui quaeve ex duobus
fratribus progenerantur, ut predicitur, et
¶ item consobrini consobrinaeque, id est qui
quaeve ex duabus sororibus nascuntur,
quasi consororini, item amitini amitinae,
id est qui quaeve ex fratre et sorore
progenerantur; sed fere vulgus omnes istos
communi appellatione consobrinos vocat. ¶ Quin-
to gradu sunt supra atavus ata-
via, infra adnepos adneptis, ex transverso
fratris et sororis pronepos proneptis, et con-
venienter propatruus proamita, id est pro-
avi frater et soror, item fratris patruelis
sororis patruelis filius filia, et similiter
consobrini consobrinae, item amitini ami-
tinae filius filia, propior sobrino sobrina, id est
patrui magni amitae magnae av-
unculi magni materterae magnae fi-
lius filia.

Hec est proprius cuius dectus quem
cognatae consobrini consobrinae filii pa-
truelis.

Gaius. Sexto gradu sunt supra tritavus
tritavia, infra trinepos trineptis, ex trans-
verso fratris sororisque abnepos abneptis, et
convenienter abpatruus abamita,

abavi frater et soror, abavunculus abmater-
tera, id est abaviae frater et soror. ¶ Item patrui
magni amitae magnae nepos nep-
tis, item fratris patruelis sororis patrue-
lis, consobrini consobrinae, amitini ami-
tinae nepos neptis, propatrui proamitae
avunculi promaterterae filius filia, item qui ex
fratribus patruelibus aut consobrinis aut
amitinis invicem progenerantur, qui pro-
prie sobrini vocantur. ¶ In septi-
mo gradu quot personae possunt esse per se
ex his que diximus satis apparet.
¶ Admonendi sumus tam parentum li-
berorumque personis semper duplicem avum esse
et aviam tam materni quam paterni intel-
ligimus, item nepotes neptes quoque tam
ex filio quam ex filia, idem in aliis te-
neatur gradibus supra, id est que sequentur.

Modestinus. Non facile autem quod ad nostrum ius
pertinet, cum de naturali cognatione quaeritur,
septimum gradum quis excedit, quia
ultra eum fere gradum rerum natura cog-
natorum vitam consistere non patitur. ¶ Cog-
nati ab eo dici putantur, quod quasi una com-
muniter nati vel ab eodem orti progenitive
sint. ¶ Cognationis substantia bifariam
apud Romanos intellegitur: nam quae-
dam cognationes iure civili, quaedam naturali
connectuntur, nonnumquam utroque iure
concurrente et naturali et civili copulatur
cognatio. et quidem naturalis cognatio per se sine
civili cognatione intellegitur, quae per fe-
minas descendit, quae vulgo liberos
peperit. ¶ Civilis autem per se, quae etiam legiti-
ma dicitur, sine iure naturali cognatio consistit
per adoptionem. utroque iure consistit cog-
natio, cum iustis nuptiis contractis copu-
latur. sed naturalis quidem cognatio hoc ipso
nomine appellatur: civilis vero cogna-
tio, licet ipsa quoque per se plenissime hoc
nomine appellatur, vocatur tamen proprie a-
gnatio, videlicet quae per mares
contingit. ¶ Sed quoniam quaedam iura inter

[illegible]

—a Affines p nuptias. licitas. ut. j. e. l. i. §. sciendum. .ii. p carn. copulam p fornicationem. .B. cum si ar. ... leges quo ad plerumque [illegible] affinitas sine nuptiis. ar. .ß. de ritu nupt. l. si [illegible] eos quicoq. [illegible] ex discretione

sue

—b Cum ex nuptiis sumptae sint [illegible] affinitatis [illegible] affines.

[illegible] uxori [illegible] affini [illegible] ut hic.

—c Cum [illegible]

affines [illegible] dicuntur [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ... Pater [illegible] patruus [illegible] ...

^ pater

cognati [illegible] affinitate [illegible] ... Item adoptione datus aut emancipatus quascumque cognationes [illegible] ... Paulus [illegible] ... Item [illegible] nepotis [illegible] ...

Iuris consultus cognatorum gradus et affinium nosse debet. quia legibus hereditates et tutele ad proximum quemque agnatum redire consueverunt. [illegible]

[illegible]

—a [illegible] cum [illegible] infra de cap. di. l. quod autem.
—b Sed filius non [illegible] infra de nupt. l. inter eas ...
—c Cum adoptiuus [illegible] de adopt. l. qui plures
—d [illegible] al' [illegible] i. dic [illegible] ut [illegible] nupt. l. si qua. .e. i. al' non [illegible] ...

[illegible]

vii. co. l. i. §. gradatim non cognatis ut .s. de test.

[illegible]

[illegible] prohibitum ut in institutis de nuptiis.

[illegible] filios non esse agnatos immo filiorum per primum ut [illegible] de suis [illegible]
inter agnatos [illegible] legum l. inter agnatos [illegible] filius.
Hinc vero intelligitur [illegible] non permittunt [illegible]
non pertinent nisi quo ad nuptias [illegible] similes.
maiores appellantur [illegible] de minus noc. quicquid [illegible]
[illegible]

mitius fecerunt vij gradus secundum leges vij [illegible] no. quod pater non est
in gradu [illegible] quosdam [illegible] male nam est in primo gradu ascendentium. filius in primo
ut [illegible] ad sextam [illegible] ubi recurritur ad gradu descendentium
stipitem [illegible] gradu computantur [illegible] secundum leges quod de succes-
sione [illegible] computatur vi et vij gradus et etiam x ut in
institutis de successione
[illegible] secundum
canones antiquos

Primo [illegible] papier
[illegible] publicorum [illegible]
fines [illegible] testimoniis [illegible]
[illegible] cognatis agnati
[illegible]

[illegible] in quo fuerint quasi [illegible]
cognatos [illegible] sed non pertin-
ent. cognatis [illegible]
solis contingit [illegible] execrate
[illegible] natus [illegible]
[illegible] agnati
sunt. Patruus [illegible]
apud romanos [illegible] vocabulo nomi-
natur. [illegible] maiores appellant [illegible]
[illegible] potestas [illegible]
[illegible] vocantur. [illegible]
[illegible] patruus [illegible]
[illegible] quem
[illegible] incipi-
endum [illegible]
[illegible]
[illegible] gradus
[illegible]
[illegible]
[illegible] gradibus [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ne perlicitium.
[illegible]
[illegible] Item
[illegible] gradu numeremus po-
[illegible] duo patruus et matertera [illegible] sunt duo.
[illegible] et possunt. [illegible]
[illegible] gradu xij persone continentur [illegible]
[illegible] patris et matris [illegible]
[illegible] patrui [illegible]
[illegible] parentes accipiam [illegible]
[illegible]
[illegible]
numerum non auget quod nichil differt.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] parentibus [illegible]
[illegible] consobrini sup-
[illegible]
[illegible] patris [illegible]
[illegible] matris [illegible]
[illegible] filii [illegible]
[illegible] duplicit intelligitur
[illegible] natus [illegible]
Tertio gradu persone continentur xxxij p-
[illegible] intelligitur [illegible]
patrui vel matris [illegible] patris vel
matris [illegible] quatuor
[illegible] est autem [illegible] aut avie patris mater
[illegible] matris [illegible] patruus [illegible] sed avi mater
[illegible] intelligi-
[illegible] matris [illegible]
a nupsit patri tuo [illegible]
tua [illegible] nupsit patri meo [illegible]
me ego [illegible] patruus [illegible] Item
evenit similiter [illegible]
nupsit [illegible] masculi [illegible]
[illegible] patrui [illegible] feminine
[illegible] masculi feminine [illegible]
patrui femine [illegible] si ut [illegible]
ille filiam [illegible] filio [illegible] nupsit
[illegible] adolescentes [illegible]
[illegible] puelle nati [illegible]
[illegible] Cau-
[illegible]
[illegible]

[illegible] remotior a stipite [illegible]
[illegible] duo sunt [illegible]
[illegible] gradu [illegible] eodem gradu duo
[illegible] duo faciant [illegible]
[illegible]
[illegible] filii duorum fratrum [illegible] duos gradus faciunt [illegible]
[illegible] eodem gradu ad stipitem [illegible]

usque ad vij quod de nuptiis tractatur [illegible] sed hec est
glosa secundum canones
nam aliter computatur

[illegible] gradus secundum leges [illegible] per hanc legem.

iuri al' t alterius filia duxerit q ex his
masculi nati fuerint inuicem auun
culi que femine inuicem materte
erunt et eandem rationem masculi puellis
auunculi et ille illis erunt matertere.
Amita est patris soror sicut supra accipi
enda. Matertera est matris soror
sicut supra. Illud notandum est tamen quod ad
modum patris matrisque fratres et sorores
patrui amite auunculi matertere
dicuntur ita fratris sororisque filios fi
lias nomine speciali cognitionis habere. sed ita de
monstrari fratris sororisque filios filias
quod quidem in aliis accidere ex positione
huius apparebit. Pronepos quoque
et proneptis quadrupliciter intelli
guntur aut enim ex nepote ex filio.
aut ex nepote ex filia descendunt
aut ex nepte ex filio aut nepte ex
filia propagantur. Quartum gradum diffusio
ne continetur octoginta. abauus cum
intellectus in octo personas porrigitur.
est enim proauus patris aut ma
tris pater. Quod singulique dupplici
modo intelligendos diximus. aut
proaui patris aut matris proque
cuique singule persone duppliciter acci
piuntur abauie et hec octies numeran
tur. est enim proaui patris aut ma
tris mater. item proauie patris aut
matris mater. Patruus magnus
est frater aui qui proauus. item fratres cum du
obus modis intelligantur quatuor
personas hoc nomen complectitur ut sit a
ui paterni vel materni frater qui vel
eodem patre id est proauo vel tantum matre eadem
id est proauia natus est. quod uero est in patru
us magnus is patri meo vel matri
mee patruus est amita magna est
aui soror auus autem item soror ut supra.
diximus dupliciter intelligimus et ideo
hec quoque iiii personas intelligimus. filii que
patris mei vel matris mee amita est
mihi erit amita magna hec auunculus

magnus est auie frater quatuor p
ersonas hunc nominis eadem ratione subiecte
sunt mihi que est auunculus mag
qui patri meo vel matri mee auun
culus est. matertera magna est au
ie soror quatuor modis et hec ob eandem
causam intelligitur eaque matri mee vel
patri meo matertera est mihi matertera
magna uocatur. Eodem gradu consti
tuti queruntur fratres patrueles item sorores patrueles
consobrini et consobrine. hii autem sunt qui
ex fratribus vel sororibus nascuntur.
quos quidam ita distinxerunt ut eos
quidem qui ex fratribus vel sororibus nati sunt
fratres patrueles dicerentur. item eas
que ex fratribus nate sunt sorores patru
eles ex fratre autem et sorore amiti
nos amitinas eos uero et eas
qui ex sororibus nati nateue sunt
consobrinos consobrinas quasi consobri
nas. sed plerique hos omnes consobrinos
uocant sicut trebatius sub hac ap
pellatione nominum persone cadunt. xvi.
hec patrui filius. item filia bipar
ti ut sicut supra numerauimus patris me
i fratres esse possunt uel ex eodem patre uel ex
eadem matre sola. amite filius item
filia auunculi filius item filia matertere
filius item filia matertere filius. item
filia amite auunculo matertere
eius dupplici intellectu sumitur eadem
ratione patrui nomine fratris sororisque
nepos ac neptis eodem gradu sunt
sed et similiter. item sororis nepos ne neptis
duppliciter accepti continebunt. xvi.
personas sicut fratres eodem parente nati
nepos ex filio neptis ex filia fratris eodem
patre nati neptis ex filia fratris ali
o patre eademque matre nati.
neptis ex filio neptis ex filia eadem
que causa. viii. persone efficient. ut alie oc
to accedant ex sorore germane natorum nepotum
neptes que et similiter numerantur
a nobis. fratres autem mei nepos nep

tis q̃ patruũ magnũ appellãt
q̃rmeta nepotes neptes q̃ q̃
sobrini fiunt. abnepos abnep
tis hij sunt pronepotis filius.
filia. pronepotis neptis ue nepos. nep
tis filij fiunt. ut pronepos pneptis
nepote uel ex filio nato uł ex fili
a nepte. ut ad singlas psonas
g̃n descendimus. sic filius ue
pos pnepos abnepos abneptis
similit̃ hec psone nominabunt̃ p̃ posita
filia. et sic fiunt. xvj. Quinto gradu
psone coniunctur. c. lxxxiiij. atauĩ
t. c. atauia. atauus ẽ abaui
uł abauie pater. proaui uł proauie abaui
nus auia auie q̃ proauus matris
abauus huiusmodi appellatio psonas op
lectitur. et auie nũ dtẽ filiarum p
mares q̃ pfeminas. ut sic ad si
gulas psonas puenianus. patrui
proauus abauus atauus proau
a proauia abauia atauia atauus
proauus abauus atauus. simil
matris psone pposita fiet nũ ato
abauia. totidem psonis continetur extr
tẽ numeras. l. xvj. patruus maior
ẽ proaui frater. proaui frater patris uł matris
patruus magnus. sub hoc noĩe c
nit psone octo. et sic noĩe enumabũt
auus proauia frater proaui. proauus p
auus abauia frater proauie. proauus
proauia proauus abauus frater proauie
frater proaui proauia proauus abauus ff
proauie totidem enim matris psone
proaui eius propositis ideo aut̃ fr̃em
proauie numerans aut abauum pon
m^o. q̃ ut s. significauimus non abh̃ puẽ
nietur. ad eum tẽ quo queritur in p
cedente situm fuit̃ ex q̃bus nascitur aba
uunculus. maior is ẽ proauie frater patris
uł matris. auunculus magnus. ea
tẽ tenuianto hec quatuor octo psone

ꝯputabimus hec tm̃ cũmutato ut hij
p frẽ proauie pontur. amita maior ea
ẽ proaui soror. patris uł matris ẽ ami
ta magna ea proaui soror. amita ma
gna q̃ ad numerum et expositiõe psonã
tã et enim mutato hec ut proaui soror
ad eam tamen pontur. matertera maior
hec soror proauie patris uł matris ma
tertera magna. nũs psonarũ tẽ ẽ uti
nouissime ponitur proauie soror hec
omnis patrie maiores quos titulis
in gradũ appellant. et propatruus proaũ
culus proamita promatertera. quorum omnes
in ergo ita nõi eo. alii. õ. fr̃is uł sororis
pronepote enĩ me demonstrant. patrui
magni filius filia. hij sunt fr̃s aui fi
lius filia proaui proauie nepos neptis ex
filia filio patris uł matris consobrinus
consobrina octo psonas et hic conputabi
mus q̃ auus et fr̃ ut iam dictum ẽ dupli
citer accipiuntur. eius patrui magni
filius maior impleret totidẽ filia ami
te magne filius filia proaui proaui p
auie nepos neptis ex filia patris uł
matris consobrinus consobrina nũs pso
narum idẽ ẽ q̃ s. auunculi magni filius
filia. hij sunt auie patris filius. filia
proaui uł proauie nepos neptis. ex filio
patris uł matris consobrinus aut conso
brina. nũs idẽ ẽ materttere magne
filius filia. hij sunt auie sororis filius
filia proauus proauie nepos neptis ex
filia patris uł matris consobrinus consobrina ppri
tatio carum et psonarum quas enumerau
imus. Patrui magni filius eius tertium
cognitẽ queritur proprior consobrinus uo
catur. non ut magnus fuerit aut quisquis
appellat. proprior sobrinum. q̃ ẽ patris uł
matris sue consobrinus uł consobrina ab
eo consobrinus consobrine ue filius filia.
nõiatur. Patrui nepos neptis hij
sunt aui paterni uł auie paterne pne

pronepos pronepte cenepote vel ex
nepte [illegible] natus [illegible] sobrini sunt [illegible]
ne filius filia [illegible] . personis [illegible]
nepos vel nepte [illegible]
accipiatur et nepos neptis sub singulis
patruorum personis duplicatur [illegible] nepos
vel neptis hii sunt [illegible]
pronepos pronepte [illegible]
nepte filia natus [illegible] sobrini [illegible] sobrine
filius filia natis [illegible] ¶ [illegible]
pronepte. hii sunt avi [illegible] vel avi
e matrie pronepos pronepte [illegible]
vel exnepte vel exnepote filia natus
sobrine sobrine [illegible] pa
[illegible] neptis [illegible] quos
[illegible] positum [illegible]
[illegible] personis vel
[illegible] ¶ [illegible]
pronepte [illegible] personis. x[illegible]
[illegible] duplicatur pronepote et pronepte
[illegible]
[illegible] filio
[illegible] personis ¶ Adnepos adnep
tis hii sunt [illegible] vel abneptis filii
filia pronepos pronepte nepotis vel nep
tis pronepos pronepte filius vel filia ab
nepos abneptis [illegible]
[illegible] abnepos [illegible]
[illegible] abneptis. ¶ Sexto gradu [illegible]
[illegible] p. tritavus [illegible]
[illegible] patris [illegible] avus [illegible]
abavus patrui vel patrue [illegible] abavi
[illegible] abavie avus [illegible]
e [illegible] avus
[illegible] complectitur. [illegible] generatur [illegible]
[illegible]
singulis personis [illegible]
es tritavus [illegible]
[illegible] filii [illegible]
personis xxxii. ¶ Patruus magnus
hic est abavi frater atavi et atavie filius
patris vel matris. patruus maior personis

contra [illegible] patruus pau
abavus [illegible] abavi frater. pa
[illegible] patruus [illegible]
[illegible] patruus pa
[illegible] abavus [illegible]
[illegible] patruus [illegible]
[illegible] abavus pa
[illegible]
[illegible]
[illegible] appellatione [illegible] avunculi
maximi. [illegible] abavie frater patris vel ma
tris avunculus maior [illegible]
[illegible] super hec
[illegible] patrui [illegible] ab
avie [illegible] patris. ¶ Amita maxima
est abavi soror patris vel matris am
amita maior. [illegible] patruo
magno [illegible] hec
[illegible] abavi frater [illegible] aba
vus soror. ¶ Matertera maxima est
abavie soror patris vel matris ma
tertera maior. [illegible]
[illegible] patrue [illegible] ab
avie sorore [illegible] que a pat
ruo magno [illegible]
designant ab patruus abavi
cuius abamita [illegible]
[illegible] ponemus
quos autem ego appello ab patruo
ab avunculus abamitas abma
terteras [illegible] fratres so
rores [illegible] abnepote. ¶ Patrui ma
ioris filius filia. hii sunt patrui fratris fi
lius filia abavi. abavie [illegible]
nepos neptis [illegible] personis sub hoc
[illegible] xvi. [illegible]
[illegible] patrui maiore
[illegible] adiectio
[illegible] filius filia [illegible] par
[illegible] maior vel [illegible] est p
[illegible] quos [illegible] patrui
est maior. [illegible]

ꝯputatis [illegible] -q
s[illegible] maioris fil' filia
[illegible] soror[illegible]
bis abavi abavie [illegible]
nepos ex filia et hic [illegible]
nas [illegible] computetur. ¶ Ab
uti cum [illegible] fil' filia abavi
abavie [illegible] nepos nepos ex
filio et [illegible] filia
est patrui maioris fil' filia. his
[illegible]
[illegible] nepos nepos ex
filio [illegible]
[illegible] apparet
[illegible] filio [illegible]
et cum [illegible]
[illegible]
[illegible]
sororibus [illegible]

¶ Patrui magni nepos vel neptis
amite magne nepos vel neptis a
vunculi magni nepos vel neptis ma
tertere magne nepos vel neptis. hec si
gula nomina continent personas sexaginta et
quatuor. nam cum patrui magni
vbi gradus personas quadraginta; intelli
gitur nepotis biphariam intelligi
tur nepotis geminatur. in istis
nepote [illegible] quia
duplatur is geminatur [illegible]
[illegible] computatur [illegible]
[illegible] exempli gratia. pro
nus [illegible] patruus ma
gni fil' eius nepos eius est ex filia. item
nepos [illegible] gr̃
patruus magni fil' eius nepos eius
est ex filia. item nepos [illegible]
[illegible] computatur [illegible]
[illegible] item [illegible] nep
tes [illegible] ¶ Item in
amita magna. item [illegible] nep
tes neptes [illegible] enumerabunt. item
[illegible] avunculo magno [illegible] amite
fratres [illegible] matertere magne. item [illegible]

[illegible] nus complentur
[illegible] personas
[illegible] pronepotes et pro
nepotes [illegible] fratres sorores
[illegible]
[illegible] patruus magnus amita
magna avunculus magnus matertera magna
[illegible]
[illegible]
[illegible]

¶ Patrui pronepos patrui pronepti
[illegible] personas [illegible]
[illegible] patrui
[illegible] ex pro
filio nato. item [illegible] avia
[illegible] filio
[illegible] pronepos
[illegible] patruus filia patrui [illegible] ex
filio pronepos ex filia [illegible]
to. item pronepotis [illegible] patrui fi
lia patrui nepos est ex filia pronepos
ex nepote filio nato. his fuerunt filii fili
[illegible] nepos [illegible] abnepos abnep
tis pronepos abneptis. pronepotis pronep
tis [illegible] neptis
[illegible] nepos su
e fil' filia. [illegible]
[illegible] xxxij. [illegible]
[illegible] pronepo
tis. item pronepotis [illegible] patruus
filia patrui nepos est ex filia na
[illegible] fil' [illegible]
[illegible] ex filia pronepos ex filio
nato. item pronepotis [illegible] patrui
filia patrui nepos est ex filio
nepos ex nepote filio nato. ¶ Item
pronepotis [illegible] patruus filius
patrui nepos est ex filio pronepos ex
nepote filio nato. item pronepotis [illegible]
a. patruus nepos eius est ex fili
a pronepos ex nepote filia. item pronep
tis [illegible] pronepos [illegible]
[illegible] et cetera [illegible]
o amita supra. item [illegible]

item patruo avunculo posito. ¶ Coaltere
pronepos proneptis et hic ii patruus posi
tus est in a tercia via ente; numerum posicio
ne venient. his omnibus de causa cognationis quem
tur consobrinorum nepotes neptes ue sunt
fratris sororisque. abnepos abneptis effi
ciuntur personas lxviii. ut ex se. septis apparet
potest. ¶ Trinepos trineptis hii sunt filii
filie ue atnepos atneptis abnepos ab
neptis pronepotis proneptis ue pronepos
proneptis abnepos abneptis nepos nep
tis. atnepos atneptis filius filia hec ap
pellationes demonstrant personas lxiiii. nam xx
xii. trinepos complet totidem; trineptis
abnepote enim quadruplatus in
se efficit. xxxii. ipso nepote duas signifi
cante pronepote iiii. abnepote viii. abne
pote xvi. his accedunt trinepos trine
ptis una ex hac nepote nata altera ex
atnepte per se significans. aut ergo duos ingre
nuum natio fit ex maribus adiciuntur
femine ex quibus procreantur quosque progenitur
enumerabitur sic filius nepos pronepos abne
pos atnepos trinepos. ¶ Item trineptis
filia nepos pronepos abnepos attrinepos
trinepos. item trinepti trineptis filius pronepos
abnepos atnepos trinepos. item trineptis
aneptis filia nepos proneptis abnepos at
neptis trinepos. item trineptis. filia ne
pos proneptis abnepos atnepos trinepos
item trineptis. filius neptis pronepos abne
pos atnepos trinepos. item trineptis filia
neptis proneptis abnepos atnepos pronepos trine
pos. item trineptis. ¶ Filius nepos pronepos
atneptis atnepos trinepos. ¶ Item trinep
tis filia nepos pronepos abnepos atneptis
trinepos. ¶ Item trineptis filius neptis
pronepos abnepos atnepos trinepos item
neptis. ¶ Filius neptis proneptis abne
pos atneptis trinepos. ¶ Item trineptis fi
lia nepos proneptis abnepos atnepos trinepos
item trineptis filia neptis proneptis abnepos
atneptis trinepos. item trineptis. ¶ Filia ne

ptis pronepos abnepos atnepos trinepos
item neptis filia nepos pronepos abnepos
atnepos trinepos item trineptis. filius
nepos proneptis abnepos atnepos tri
nepos. item trineptis. filius nepos pne
pos abnepos atneptis trinepos. item
trineptis filius neptis proneptis ab
nepos atneptis trinepos. item trine
ptis. filius neptis proneptis abnep
tis atneptis trinepos. item trineptis fi
lia neptis proneptis abnepos atnep
tis trinepos. item trineptis filius neptis
proneptis abneptis atnepos trinepos
item trineptis filius neptis proneptis ab
nepos atnepos trinepos. item trinep
tis filias trineptis nepos abnepos
atneptis trinepos item trineptis fi
lius pronepos proneptis abnepos atne
ptis trinepos. item trineptis filius pronepti
pronepos abneptis atneptis trinepos
item trineptis filias neptis pronep
tis abneptis atneptis trinepos. item
trineptis filius nepos proneptis ab
nepos atneptis trinepos item trinep
tis filius nepos proneptis abnepos
abneptis trinepos. item trineptis fili
as neptis proneptis abneptis atnep
tis trinepos. item trineptis filia pronep
tis nepos abnepotis trineptis. item
trineptis filius nepos proneptis atne
pos atneptis trinepos. item trinepotis
filia nepos pronepos abneptis trine
pos. item trineptis filius nepos pronepos
abnepos atneptis trinepos. item nep
tis filia neptis proneptis atneptis
trinepos. item neptis filius neptis pronepos
abneptis atneptis trinepos. item
trineptis filius neptis proneptis ab
nepos atneptis trinepos. item trinep
tis filia neptis proneptis abneptis
atnepos trinepos. item trineptis fili
a neptis proneptis abnepos trinepos
item trineptis. ¶ Septimo gradu p

[illegible] contineᵗ c. xxuiij. hec itaq; [illegible]
qꝫ etiam ipse primā ē psōa efficiūt
c. xxuiij. item ut e patris et totidē
quot ipsi [illegible] que eius ē [illegible]
totidē fuūt. lxiiij. que nūs ēta[illegible]
psōis maioreq;. Tritauus atta
uie. sℓ sorori ne[illegible] fuē [illegible] filius
filia abaui abauie abauie nepti
trinus auūculus amita mater
matertera. paui pauie patruus
magnus auūculus magnus
amita magna matertera magna
aui auie ut p patruus p auūcu
lus amita matertera psōis ut [illegible]
ab patruus abauūculus abam
ita abmatertera fiūt psōe attaui
frīs xxxij. nā xvj. quas attauus
explet accedit totidē; pp frīs du
plice; psōis uerte ē nā frēs atta
ui a explicē continentur. xvj. ex matre
similiᵗ attaui sorores fiūt. xxxij.
per sē fiūt lxiiij. a totidē attaui
ae frēs. Item sororis patrui ma
gni filius filia hij sūt atauie ne
pos neptis ex filio abaui sororis
filii filio auūculi maximi filius
filia hij sūt attaui nepos neptis
ex filio abauie sorori sꝫ filius
filia. Consobrina maxime filius
filia hij sūt abaui nepos neptis
ex filio abauie sororis filii filia
hec omīs psōe que se patrui maxi
mi filios [illegible] pauipa
uieq; ei tertiū cognatōē qritur
consobrine sūt aui auieq; ei tē pro
sobrini sobrini ū sigles applicatōis
cōtinet psōis. xvj. q2 ei patruus
maximus. xvj. efficiat filii ei cate
hēc diuisiōe; totidē; ex sue cōiūctōibꝫ
fiūt quas patrui maximi filie
cōplentur ductis p uiꝫ. sed tri
es nepos. c. patrui maioris psōis

contineᵗ xvj. est ē abaui abauie nepte
pos etiā abauius octies inuenitur nepo
tes bis al' bis octies cōputatur al' cōpu
tati n[illegible] efficiūt patrui maioris
neptis. Item auūculi maioris ne
pos neptis exāē totidē psōis cōplebit
xxxij. psōe amite maioris nepos nep
tis exāē totidē. Item materter maioris
nepos neptis [illegible] colligū
tur. c. xxuiij. [illegible] ei tertiū
cognatōē eius queritur priores sobri
ni sūt p[illegible] sobrinus sobrina is
cōiuuius cognatōē queritur sobrino sob
rina ē hic tertiū primo noīe diffini
tur parēti suo sobrini ut re[illegible]batur
aut totē noīs hāc reddidit q[illegible]
cognationū grādus sobrinor fiūt itaq;
sobrini fiūt tertiō p[illegible] nomē abeo
[illegible] sobrini filii dicuntur. [illegible]
sobrini nati sūt īter se p[illegible] nomē ap
pellaᵗ hij ē nullū p[illegible] nomē hēc quo
īter se noscātur patrui mag. pnepos p
neptis magne amite pnepos pneptis
materte magne pnepos pneptis ex
his oībꝫ. c. xxuiij. pefficiuntur q2 si
glē applicatōis. xvj. cōplet nā cū excepli
gūi patruus magnus quatorphii
[illegible] ad sigloꝝ patrui maior p's
duplicatur pnepos ītē pneptis. xij.
reddit totq; qua ter [illegible] illa q; que
[illegible] ē suma efficiūtur eoꝝ partes ma
tereq; ei tertiū cognatōē qritur sobrini sob
rineq; sūt ipē autē ītē sobrine sobri
no natis patrui abnepos abneptis
auūculi abnepos abneptis amite ab
nepos abneptis materte abnepos abnep
tis hec sigla uocabula senas tenas cō
tinet pꝫ. ubi gtā ē patrui abnepos
cuiabitur ut biphariā patruo ac
cepto quaē pnepos toties pnuōdu
catur. a sic ad eoꝝ filios uenatur si
tercies cōputatur exāē totē ad filias

232 a Unde vir et uxor. licet vir uxori et e converso succedat, tamen ultimus in affinitatis secundum est, ut C. eodem de suc. l. affinitatis. ac. vel uxoris ut s. qui ut indi.
b Liberi nec ex testamento tales inusti iuri. claudius et de usufr. l. i. ut
c Ut nec ei capi. ex testamento vel ab intestato sic repellitur. contra mili- si nubat j. anni cum nec liminas habet ut certum gradum. ut C. de his qui nupt. l. i. i. fi. item preferuntur uxori omnes consanguinei. ut C. e. l. i. item quam aliquis [illegible] dece. pro totali. item sed heredes legitimi non [illegible] ut C. si spelius [illegible] sed. l. i. aliter ipsi nunc succedunt exclusi fisco. ut C. e. l. i. Si uxor vero s. vir aut e aliquo plo ut C. e. aut prea.
d Ut aut mortis tempore. sic s. et de l. si cognatis. et s. vii cognati capitis in aut de nuptiis.
e Duraverit sub ad quod ut si posse aliud inde ut j. si sit ei ut non solutum est ut s. et divor. l. in prin.
f Continuo proximo. ut i. s. et divor. proximo in C. de episc. lib. liberis hoc retinet quo ad quod ut s. et pri.
g Si libro. al. libri. diu deest ut ubi si.
h Certo modo. pu ta per uba apta ut s. de divor. l. i. si et l. de adult. l. p.
i De veta. ac. nota in mili. suc.
k Miles generali suo successor ut lo ins castrensis ut in milita tituli unde nulla veris sic hoc fuit cessio a principe ut si sit damnatus de militari crimine ut C. e. l. in milita vero s. de testa. mi. li. l. ex militari in prin. de militu te. si quis ex. si ejus. l. i. in fi. l. ac.
l Ad cognatos s. ad quintum gradum fil. ut j. l. pro. item bona castrensia ex pa ganica fisco. ut C. l. militibus dicitur ibi. ac.
m Ex militari, quod mil. tanti ut j. de rem lib. pro totiis. ac.
n Bona castrensia. secus in paganicis ut no. s. l. pre. ac.
o Legitimus. s. agnatus. si cognatus

ex tantum opus sequentium si inestabile

In cetera ex pluribus gradibus perficitur ... personarum CCXXXII. hii sunt eiusdem cognationis quaeruntur patrui maximi avunculi maximi materterae filii filia item patrui proprius sobrini filius filia abnepos abneptis personae continent CCCXXIIII. fiunt ex adnepos trinepotisque ut supra demonstratum ... in completur ... filiorum ... filia ...

Unde vir et uxor. Rubrica

Ulpianus. Ut bonorum possessio peti possit unde vir et uxor, iustum esse matrimonium oportet. ceterum si iniustum fuerit matrimonium, nequaquam bonorum possessio peti poterit, quemadmodum nec ex testamento adiri hereditas vel secundum tabulas bonorum possessio peti potest. nihil enim capere propter iniustum matrimonium potest. Ut autem haec bonorum possessio locum habeat, uxorem esse oportet mortis tempore. sed si divortium quidem secutum sit, verumtamen iure durat matrimonium, haec successio locum non habet. hoc autem in huiusmodi speciebus procedit. liberta ab invito patrono divortit. lex Iulia de maritandis ordinibus retinet istam in matrimonio, dum eam prohibet alii nubere invito patrono. item Iulia de adulteriis, nisi certo modo divortium factum sit, pro infecto habet.

De veteranorum et militum successione. Rubrica

Marcellus. Miles qui capite punitur, testamentum facere concessum non est. Paulus. Sed nec Menander scribit eiusque bona intestati, si pro parte sit ad cognatos eius pertinere ... tamen ex militari delicto non capite punitus sit.

Pomponius. Bona militis intestati ... neque ... capite ... quantum ad cognatos ... consistit, aut proximus cognatus eius, secundum gradus ... in tempore ... accepit.

Quibus non competit bonorum possessio. Rubrica

Ulpianus. Si ex ... instituto ... ... testamentum mutaret, eiusque postea

... non ... constituit ... an ... ... ex ... ... quo ... eius ... substituit ... ... manumissus ... ... cum ... patre filio ... testamento ... fecit, testamentum mutare ...

Ut ex legibus senatusve consultis bonorum possessio detur. Rubrica

Ulpianus. Praetor ait: uti me quaque lege senatus consulto bonorum possessionem dare oportebit, ita dabo ... quae ... bonorum possessio ... ex lege XII. ... ... quippe cum non alias hic competat bonorum possessio, quam si lex ... ... specialiter defert bonorum possessionem.

Quis ordo in bonorum possessione servetur. Rubrica

Modestinus. Intestati gradus hi vocantur: primum sui heredes, secundo legitimi, tertio proximi cognati, deinde vir et uxor. ... suis tabulae testamenti non extent, sive extent, si in eas vel contra eas bonorum possessio non accipitur. ... intestati ... bonorum possessio in parentis liberis bonorum possessionem datur ... ... patris ... mortis fuerit ... emancipatis.

Ulpianus. Utile tempus est bonorum possessionis admittendae. ita autem utile est tempus, ut singuli dies in eo utiles sint, scilicet ut per singulos dies et scierit et potuerit admittere: ceterum quacumque die nescierit aut non potuerit, nulla dubitatio est, quin dies ei non cedat. aut potuerit quin non scierit ... potuerit bonorum possessionem admittere, hic incipiunt nescienti ... possit admittere. si ... nitio cognoverit eum intestatum decessisse, postea quaestione nuntio allato dubitare coepit, numquid in

de suc. co. s. ubi alter agnatus et alter cognatus. item ambo in alio gradu quod hic et sic in duobus est quod sed hic simile.
p Cum ambo non competit bonorum possessio.
q Sed non. evidenti ... s. actiones de ... ... si quis ... l. i. ... l. ii. ... ... l. ii. ac.
r Emancipato. post. si tempore ... erat in potestate. ar. C. ne filius pro pa. ne ... de acqui. her. l. si filius eius qui capi. ac.
s Ut legibus. Item ... s. illa bonorum possessio septima est ordinaria. ... bonorum possessio ... que optima ... inducta ... ut ... de bonorum possessione ... septima. et hic locum non ex testamento et non ab intestato ut patet in de fideicom. apud hostes qui lege cor. hic ... ut s. de testa. l. lege et C. e. ca. l.

nec nos. item exemplum ex testamento ... testamento. si mater item ... de bo. pos. l. si cum proximo. item quia in ... illis tribus in quibus ... dies necessaria ... ut ... C. viii limi. l. f. ac.
a Competit. quod dicit alia suo loco competens non competit hanc quod suo loco detur. vel dic quod si ille cui hec competit et non alia agnoscat ... si nata illa agnitio non huic preiudicat. ar. s. si mensor falsum mo. l. i. ... aut. ac.
b Ex lege ... tamen ... l. viii limi. et s. viii le. l. ... generalis. ac.
c Obtineri hoc ...
d Lex ... possit l. ...

facit ... de ... l. ... s. de ... l. ... quod filius ... emancipatus. l. cum emancipati l. ... quibus ex ... ar. ... non quatenus sit necessaria ut ... sciat sibi delatam. aliter secus ut hic et s. de iur. et ... ignorantia ... quod possit agere item quod sit copia rei ... hoc casu in reo non est ... cum sint ... agnoscatur ut ... s. de bonorum pos. l. ... bonorum. sed queritur ... quo ad sciat ... de ... cum ... de ... l. ... ... dies et de ... ... in alia quo ad ... tamen ... ac.

Clericus post ... ut ... si a patre ... in prin. ... ab intestato ... utile ... libri ... ut ... legitimi ... libri ... in glo. ... hereditatem ... in fi. ac.

... filio agnitionem a filio ... non cedunt dies ... cum ipsi filio sit delata ... ignorantie ... a filio ... qui admittitur ... non cedunt ... si ...

...

pupillum. De suis et legitimis heredibus.

Intestato patre a pupillo ... testamentum facere ... testamentum ... eius qui testamentum fecit. sicut hereditas ... intestato ... testamentum ... plane ... testamentum non potuit pater ... pupilli impuberes furiosus ... ab intestato ...

—a C ante decessit. q manumittatur post moram tamen. ac.
—b C Suos aut. sic intellige de he. ab intestato. ex. i. ac.
—c C Confessionis. p. d. rebellionis. i. criminis maiestatis. ut. ibi. et de he. ab inte. c. § p. com. ac. d. C sepulcror. alius i uie li. Stor. ut s. de iure pa. l. ui. et alius si ex inidia delicto qfisce tur. hyna. ut s. de relig. si quis h. q. est contra.

—e C ac minore i. media i. mi nima. ut insti. qui mo. ius p. s. in pu.

tate fidecomissa. ipse quoque; mora; p. rssus e. suu cu pri nasci exceplo. capti uel parentu cu q. he. tedyt ergo. siue postea pr. eius post mora manu mittatur recipiet eu i potte. sui. an decessit dissinie dou erit. fau exstite.

C Suos heredes accipe debemus filios filias sui nales sui adoptiuos.

C Iterdu e filius suus hes excluditur fisco p. s. lato. ut puta si p. duellionis fuit dapnatus pr. post morte sua; h quoque ut necessaria sep. ul cor. hucsi li hit.

C Si filius suus hes ee iceius te; pte succedut omis nepotes ne p. tes q. ex eo nati q. fuer. i potate. q. nulli equitate otigit. filii aut. fuit hes ee desyt. si capitis diminutione ul mag. ul minore exierit de potate q. filius ap hostes sit q. diu iu uit nepotes non succedunt. p in eis ut tenuus fuit. n. dou succedat. an. locu. te; s. ei si in ttm decessit cu pli ex. it. eu statu recepto decessis se. nepotib. obstabit. s; si quis no desyt ee in potestate. s; nu q. cepit. ut puta si filius nis uiuo pre me o ab hostibus capt. e. mori i. mepte f. fo. decessit. nepotes i ci. al. eu locu succedut. no minus aut nepotes q. nepotes succedut i locu pa. tentu.

C Interdu k. pates alicui i potate ee n desierit. s; nec cepit. tn dicimus. succedetures ei liberos sue existere. ut puta arrogatu eu cui filii cap tus erat ab hostibus. nepos aut in ciuitate mortuo ei captiuo apd hostes. p. nepos iste suus hes n erit.

C Sciendu aute e. nepotes etate in ceps i. tdu e. si parentes eo. mortis tpe. pcessit ut. tn posse sue hedes existere. eius successio i. su is hedib. non sit. q. ita p. cedit. si pr. f. testo fco decessit t. filio exhedato. mortuo hi hilunte h. hede institu

to filii decessit. p. postea tel te. repu diauit hs institutus. postea ne pos suus hs ee. ut in ca. rtell. l. te sepiit q. m nec d lante filio hedi tas te eit dicedu. si filius ex asse subordinate q. fuit q. fuit in arbitrio ipsius al. nepos i stitutus no i pleta odicione decessit n. rdice du erit. posse succedere. si mo mor tis testatoris tpe. ul i rebus humanis ul saltu ocepturum fuit. te q; ciuil. cim mar. plac.

C Post suos. statum ofang nei uocatur ofanguinei aut. cassius diffinit eos q. sanguine itelsimeti sunt. cic. uim eos ofanguineos ee. e. si sui hedes no extitenit p. ut puta h. e. a. tt. ca. si p. eos te pota tas sit nichil omi tog. i. tec ofangui neos ee. i. pri. suo hedes n extituti fenttq. m. q. in potate fuerunt ° ofagnatur puta q. post captiui tate pais nascimtur ul q post morte.

C Non solu aute; nat. le uim e. adoptiui quoque iura con sanguinitatis h. ebunt cu his qui sut in familia ul in utero ul post morte pris n. ati.

Ite; P ost ofanguineos admit tuntur agti ofanguinea me no st. muto. n. a ofanguini mei sunt. l; non adeunt hedit te legitimu no deferunt. s; hec sic erit accipie du si nec sparint ee te te sui ul na sci ofanguineus ul te capitiuti te teitu pot. agti i p. rduntur.

C Agn ti aute sut cognati uiil. secus ab eo de om. na post suos ofanguineos statim ni pxim e ofanguinei nii si li ei ege eis pis quoque fr. qui p. ritu us appellantur d i eep. q; ceti qui sut in eti in i finitu. hedtas pxi mo agto. i. ei q. neo an cedit d feit ei si ples sunt eius te ge dus om b

—f C Eius obstabit. quo mini sit suus n. i. de ca. s. l. si p. patre. ac.
—g C Sciendu. successio i. sue cessoru eade n hoc p. l. ey. tab. eiu erit.

Filio arrogato mortuo

mutus fie bat hes er go sesus n potat admit ti. s. fratre.

absentia pr. suus n. possessus sesus admitti. ut inst. s. h. di quali si diffi. et sly. ei. he. i. hi. h. C suus hes. a. sui h. te. sepio i. e. de mo fo. te. si quis filiu n. inst. de he. ab inte. § eu aut. i. C arbitrio. i. q. ue tpe mortis pot. ut al. sedu les sit potestatiua. ut s. de goit. insti. l. s. ac.
—h C sub odn. nepos en i sub odn. pot institui. ut s. d. li. insti. l. s. si in goit. e nepotes. l. C decessit. s. filius ul nepos.

—a C cepti. secus si n cepti. ut insti. e. q. i. de li. insti. ut de eo. l. i. q. si quis p. pt. mori fac. e. unde. li. l. s. ac.
—b C post suos ofanguineos. i. fres. ut insti. de le. ag. sue. e. i. s. nunc hic locus e. eo. succellio de capite sui oz in capita agnator. d iur. ei. s. q. hic loquitur est s. a. s. n tab. testa. l. septo i. C unde li. l. s. na. ibi ne

sett sic implet

tono posset repudiare. ut insti. d. he. qua. t diff. et his. aliquid ut. l. a. d. ut nepote admitti. ut s. nati d iure ciuili. s. ipe ut suus tn uolebat. ad ti. l. septo pot. ex ponit pmo mo ibi. tes. s. ii. l. li. l. s. dabitur bon. pos. unde agnati nepoti. ut s. n posset uocari ut agnat. iure ciuili. uocat. ut agnat iure pretoria. na ii a goit. in unde lib. ut qui iure ci

pater eius unus ex his unum filium, alius duos relinquo: hereditas mea in capita pro- portionetur. Cum autem refert agnatus hic naturalis sit an per adoptionem quesitus sit. Nam qui adoptatur [illegible] suus heres ei patri ipsius fuit et legitimam con- sanguineis hereditatem habebit, vel ipsi eius legitima hereditas erit. Proximo deferetur nec tantum solus sit a quo duobus vel pluribus vel duo plures vel a ceteris eodem gradu venientes qui vel [illegible] solus sit qui est proximus [illegible] proximum nemo sequitur est. Proximus est quem nemo antecedit. Ceterorum ulterior est, agnatum admittemus, ut puta fecit quis testamentum cum haberet patruum et patrui filium, deliberante herede scripto patruus decessit, mox heres institutus repudiavit hereditatem, patrui filius admittetur [illegible] p. pertinet. Proximum non eum quem mortis tempore proximum, sed eum qui tunc fuit cum intestatum decessisse certum est, quia si suus est qui [illegible] vel consanguineus si nemo ex eis repudiaverit hereditatem. Proximum eum accipimus qui tunc cum repudiatur hereditas proximus [illegible] velle, quod non potest [illegible] repudiatione admitteremus succedere, post hereditatem repudiasse cum eum nihilominus compellit potuit adhuc hereditatem [illegible] ut divus pius rescripsit, fingere eum supervixisse [illegible] dicendo. Ubi quis intestatum proximum decessisse moriens eum qui erat rogatus restitutionem [illegible] posteriorem admittemus cum honere fidei.

Item intestato liberto mortuo primum suis defertur hereditas, in quibus etiam hi qui in fide eius sunt; tunc patrono libertum accipere debemus eum quoque qui [illegible] admittetur [illegible] proprie suum sponte sua necessitate, quia nominatus eum fuit manumittere, nam [illegible] adhuc hereditate legitimam admittetur [illegible] si quis suum manumisit ipse patronus [illegible] ad legitimam hereditatem admittitur. Is plane qui hac lege coactus manumittit, [illegible] ex constitutione divi Marci pervenit ad libertatem, nam [illegible] constitutione [illegible] commisse libertatis eum legitima eius hereditas defertur, quamvis si necesse [illegible] libertate meruit, fingere [illegible] patronum cuius libertus sit sine dubio ei etiam legitima hereditas defertur. Quod si [illegible] et quamvis [illegible] sed et libertus eius [illegible] fuit suus, ad legitimam hereditatem ipse admittitur. Tamen si cui bi [illegible] filius fuit denegata hereditas. Si quis libertam sic iure iurando adegerit ne illicite nubat, non debere cadere in legem Aeliam Sentiam, sed si ut ne intra certum tempus ne ducat, neve aliam quam de qua patronus consensit, vel non collibertam, vel patroni cognatam ducere, ei teneri cum lege Aelia Sentia, nec ad legitimam hereditatem admitti.

Si municeps servum manumiserit, admittetur ad legitimam hereditatem in bonis liberti vel liberte intestatorum. Miles manumittendo servum peculiarem suum faciet libertum, et ad legitimam eius hereditatem vocatur. Principes ad bona libertorum suorum admitti plurimum manifestum est. Utique ex lege XII tabularum ad legitimam hereditatem is qui natus fuit admittitur si fuit editus vel solus, ut tenemorari [illegible] sibi agnatos quibus prefertur si fuit editus, [illegible] facit is qui prius [illegible] sunt, ut puta fratri unus editus vel patrui filius [illegible] est. Et autem tractatum per quem partem faciat quia etiam novem plures nasci possunt. Placuit si una tantum sit [illegible] portionem [illegible] non esse certe hereditatem hic hunc quem natus est, quamvis ignoratis his sit certe si in medio tempore decessit, [illegible] hereditatem adhibere suam transmittet. Post menses decem mortis natus non admittetur ad legitimam hereditatem. De eo autem qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit et divus Pius pontificibus rescripsit iusto tempore videri natum, nec videri in servitute conceptum;

H y quorum munitus est. maritum vel media. cap. di. Sicut mo [illegible] re iure sic emancipatione ut s. de adoptio. l. [illegible] secus si sit in arrogationem dedit qui filii mutant familiam. ut s. de cap. di. l. [illegible] ac.

S i quis. facit. s. unde leg. l. sicut [illegible] novo.

T ertius rex natura. ut [illegible] vii. co. l. i. § si quis [illegible] de bonis s. [illegible] paulus. § paulus [illegible] de [illegible] ab [illegible] cum ait. in fi. § et facit. s. unde li. [illegible] si quis si [illegible] legitima l. sequitur [illegible]

I tem [illegible] fuit cog[natus] [illegible] cog. l. i. § si quis primo [illegible]

C apitis [illegible] cum sunt [illegible] titulis cum suis [illegible] ac.

C um matri [illegible] pregnanti [illegible] ac.

S i ex pluribus [illegible] ut i. § de capi. [illegible] de [illegible] ac.

C alia [illegible] servus [illegible] titulus [illegible] substitutus [illegible] acquisitio [illegible] ac.

[illegible] ipsius [illegible] [illegible]

P aul. H ij quorum [illegible] patres [illegible] turis et legitime hereditatis [illegible] [illegible] retinent [illegible] alij [illegible]

Ulp. S i quis [illegible] capitis [illegible] testo [illegible] pretor [illegible] heredi [illegible] scriptor [illegible] [illegible] [illegible] perfecit [illegible] [illegible] legitima [illegible] constat.

Iul. S i videlicet [illegible] [illegible] [illegible] filii [illegible] [illegible] filium [illegible] [illegible] [illegible] legitima hereditas [illegible] [illegible] legitima [illegible] [illegible] [illegible] accepit. [illegible] lex xii. ta. cum vocat ad hereditatem [illegible] moriente [illegible] bonis [illegible] fuit.

Cels. V [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] constitutum est.

Ulp. I [illegible] proconsul suo [illegible] [illegible] polliceatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appellant [illegible] postquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] accedunt

S i quis [illegible] uxorem reliquerit [illegible] [illegible] [illegible] uxorem [illegible] mortuus fuisset [illegible] uxor mortua [illegible] ad sororem legitimam hereditatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legitima hereditatis [illegible] nebat.

Mar. S i [illegible] legitimis heredibus [illegible] [illegible] [illegible] mortuus [illegible] alia [illegible] reliquis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] heredis substitutum [illegible] [illegible] substitutione hereditas [illegible]

[illegible] tum [illegible] [illegible]

Mod. S i [illegible] manumissore [illegible] legitima [illegible] manumissione [illegible] [illegible] defuncti [illegible]

Paul. C apitis diminutione [illegible] [illegible] hereditates [illegible] ex lege xii. ta. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] legitima [illegible] amittitur.

Iul. F [illegible] [illegible] [illegible]

Gaius. N ulla [illegible] aut [illegible] [illegible] aut [illegible] per [illegible] capitis diminutionem.

Iul. I [illegible] heredis [illegible] [illegible] [illegible] extiterunt.

Pap. S i pater apud hostes moriatur defuncto [illegible] in civitate filio [illegible] [illegible] qui ius patria potestate [illegible] [illegible] [illegible] in plenum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si post [illegible] redierit [illegible] [illegible] filio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potius ipsius fiat [illegible] iuris [illegible] torem.

Item. P ater [illegible] totius [illegible] filia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hereditate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] natura [illegible] legum legitima [illegible] auctoritate [illegible] ad sen. c. consultum

Ulp. S i [illegible] [illegible] [illegible] admitti possunt [illegible] [illegible] [illegible] Sicut [illegible] [illegible] dubitabatur [illegible] [illegible] [illegible] puta [illegible] ab hostibus capt. [illegible] capit.

P [illegible] ut i. ex de pactis. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quenter [illegible]

C [illegible] succedere mater filius [illegible] [illegible] tertull. [illegible]

S [illegible]

C [illegible]

C [illegible] [illegible]

C [illegible] legitimi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

S i ad patrem legitima [illegible] manumissor [illegible] [illegible] legitima [illegible]

C um manumissor [illegible] pater factus est sui iuris [illegible] quibus mo. [illegible] filius [illegible] primo ca [illegible] quibus mo. [illegible] pater [illegible] primo [illegible] non manumisit [illegible] [illegible] cum [illegible] legitimus [illegible] filius [illegible] utroque [illegible] habet unde legitimi licet videatur hic velle [illegible] [illegible] de iure civili [illegible] de iure [illegible] [illegible] ad tertullianum. l. ij. ac. [illegible] ac.

—a [illegible] ingenuo nato [illegible] ut ff. ad [illegible] l. [illegible] qui quererentur [illegible] ac. [illegible]
—b [illegible] si apud eum [illegible] j. de capit. [illegible]
—c [illegible] mortis [illegible] sic [illegible] de capite [illegible] ac. —d restitutus [illegible]
[illegible] de suis [illegible] ac. —e ad legitimam [illegible]

—a [illegible] maternam. ac. —b. ius antiquum est [illegible] xij tab.
que vocat agnatos [illegible] exclusis filiis [illegible] ac.
—c [illegible] nemo [illegible] —d proximo defertur [illegible] postposito
[illegible] liberti [illegible] quosdam [illegible] ut [illegible] de bo. li. l. liberto.
—e si quis [illegible] si nemo [illegible] —f [illegible]
[illegible] —g non vult [illegible] sic [illegible]
si quis [illegible].

[illegible] successio [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] filii legitimi in hereditate non
[illegible] Cap
[illegible] filio [illegible]
[illegible] legitima [illegible]
[illegible] ex lege xij
[illegible]
[illegible]
[illegible] capitis deminutio [illegible]
[illegible] legitima hereditate
[illegible] capitis deminutio
[illegible]
[illegible] filior [illegible]
legitima hereditas [illegible]
[illegible]

—h Et dico [illegible] tiquum [illegible] l. xij ta. [illegible] agnati ad mittuntur [illegible] de suis [illegible] ubi semel exclusis [illegible] postea non admittitur [illegible] ut abstinuerit [illegible]
—i [illegible] filius non [illegible]
—k Consanguinee [illegible]
—l [illegible]
—m Succedentibus [illegible]
—n [illegible]
—o [illegible]
—p [illegible] de he [illegible]
—q Consensu [illegible]
—r Sine [illegible]

[illegible]

—s [illegible] ut succedat filio [illegible] vulgo [illegible] sic [illegible] ut [illegible] mater illustris.
[illegible] —t Item [illegible] —v [illegible]

—x [illegible] de [illegible] —y [illegible]
[illegible]

285

a Captivum in servitute mortua. s. l. p. § nec dubium. cum accr.
b Capud hostes. s. l. p. § si apud hostes. c. redempta. et de capti. l. post. ac. d. famosa. i. infamis. ac.
e Impuberem decessisse: isto matrem admittit. i. eius admittit ipsa et arrogante irritat pupillare testamentum. ut s. de adopt. l. nec ei. § contra dic admitti. ex se q. si filius sui iuris decessit si autem in familia adoptiva decessit puto expressa vel tacita ut s. de

aliud dicitur ipso repudiatur filius. ut est de leg. iii. ... utramque ... ut in .... de hered. ... i. dicitur ... et ... s. e. l. i. § si admittuntur ... de suis et l. si ... ibi. ac.
a Conmunitus per ... re. que potest ut s. de minoribus
b Si quis ex his nullus sit i. mater ... nomine venit que possessionem tribuit ... ac.

quis. et vulgo quaesitus. si filius vel filia libertini sunt effecti matri legitima hereditas deferatur ... non potest quia mater ... filiorum ... vulgo ... tamen ab ipso patrone ... Si filius in servitute conceperit filium manumissa ediderit: ad legitimam hereditatem eius admittetur. ... quod est si filia post conceptum ... ediderit ... filium ... sua ... restituta ... conceperit in servitute et ... edidit ... manumissa ad legitimam hereditatem eius admittetur. Item si adhuc pregnans manumissa ediderit cum esset ... in servitute edidit filium mater ad legitimam hereditatem admittetur ut puta si post mortem ... manumissa libertatem perceperit vel apud hostes cum ... redierit vel si recepta ... famosa ad legitimam hereditatem filiorum admittetur. Impuberem ... testamento ... substituti hereditatem ... qui impubes arrogatur ... ad eius bona admitti ... testatus decessisset ... obstabit ... feminino ... quod adoptivum ... solum naturales. Adoptivam autem ubi post emancipationem ... admittetur ... puta nepos naturalis ab avo adoptatus ... sit emancipatus bonorum possessionem acceptam obstabit. ... filius ... hereditatis ... hereditatis ... patronis ... ab ... hereditate. ... publicam ... abstinuerit ... deferatur ... non ... Si filius decessisset ... adoptatus ... gitime ... decessit ...

et simul ... admittetur ... bonorum possessionem ... mater ... filia ... cum ... possit admitti ... succedit ... filii ... bonorum possessionem ... non posse ... legitimam ... bonorum possessionem accepit filius emancipatus ... abstinuit ... mater abstinuit ... bonorum possessionem accepit ... bonorum possessionem ... nec sui ... agnatus ... mater quoque accepit bonorum possessionem ... si furiosus ... bonorum possessionem ... optimus ... bonorum possessionem petere decessit mater non obstabit. Si quis cum statu liberos ... mater sola accepit ... bonorum possessionem ... post ... Si impubes decessit ... posse admitti ... infans ... bonorum possessionem ... decessit ... simul ... cognitionem ... filii adoptivi legitimam hereditatem ... legitimam hereditatem ... admittitur ... filii legitimus heres ... admittit ... mater ... Sed ... bonorum possessionem ... Paulus ... adoptivum ... emancipatum ... admittitur ... bonorum possessionem ... Si sit agnatus ...

quod emancipati ... tibi ut s. de ... l. l. ... l Cognoscere est sacere s. e. l. l. cum quis ... m Matrem ... filia ... ut filia nec agnata ... mater nec agnata ... agnata. ac. n Cessaverit, i. repudiavit. si tamen ... adoptata ... ab alio.
o Succedit ei successores eius. p. Tertie potest unde cognati.
q Non posse differt ergo ... filia ... s. si. sic. ac.
r Ceterum ... mater ... filia repudiaverit ... bonorum possessionem ...
s Si bonorum abstinuit ... his ... eius ... filius

adoptivus ... non obstabit ... emancipatum ... apud hostes.
t ... possessionem ... eius ...

[illegible] si petit. p. n. petita si in furore decedat ut [illegible] Carbonianam [illegible] Cum pos. carbonianam [illegible] hoc [illegible] ergo [illegible] petita [illegible]

[illegible] filiam est pater ac. [illegible] Cum ad me [illegible] si aliquis decessit in fi. ac. [illegible] sunt q nepos a patre adoptio emancipat [illegible] ut [illegible] desine [illegible] ut [illegible] de [illegible] desinit hic [illegible] sororitatis [illegible]

d'funct. emu al' [illegible] sit i adoptiu a [illegible] militia [illegible] et matre [illegible] admittent qui in pte agnatus excludit. Si sit consanguinea soror defuncti [illegible] adoptat [illegible] emancipat e si consanguine a [illegible] hec hereditate. matrem excl. [illegible] sanguinea repudiet [illegible] [illegible] pte non venit [illegible] mater expectat consanguineam [illegible] consanguinea [illegible] antequam [illegible] accipiet [illegible] que omittit [illegible] succede.

Si soror [illegible] consanguinea [illegible] adoptaverit [illegible] [illegible] mater [illegible] consanguinea [illegible] succed. [illegible] Si mater [illegible] filius [illegible] Si fuit [illegible] repudiavit [illegible] Si mater non petit [illegible] tutores [illegible] filius suus [illegible]

[illegible] municipalibus [illegible] agnatis municipalibus [illegible] iungitur. quod ergo [illegible] petiit [illegible] [illegible] adoptatio [illegible] [illegible] tutores [illegible] nec legitimam tutelam admini[illegible] [illegible] filius [illegible] [illegible] filius aut [illegible] curatores [illegible] [illegible] tutores [illegible] hostes [illegible] curatores non petiit [illegible] legio [illegible] [illegible] tutor [illegible] Si tutores aut [illegible] [illegible] tutores [illegible] [illegible] tutores [illegible]

[illegible] a patre hic [illegible] [illegible] Cum de [illegible] [illegible] Quid si curatores impuberis [illegible] Si furioso tutorem [illegible] [illegible] Cum repudiandum [illegible]

[illegible] qui [illegible] emancipavit ac.

a Cplenū ... C. qui pe. tu. l. cū a matrib9 ... no qd quo ad suspectos est hoc ... ne sit ... qui pe. tu. l. ... quo ad certa est necessitas. ut. C. de administra. tu. l. ... ...

b C Consilium. hoc est ... ... si mater. ac.

c C sequentis. ... in bonor. pos. ... in bonor. ac.

d C ...

[illegible]

a Si quis intestatus matris. uolentis succedere filii ... qualit aut ... agnates succedant cū matre. ... ad tertull. ... ac.

b I ... bonor pos. uide libera. ac.

c S ... in pri. ...

[illegible]

... ut no. C. de natali. li. aut. licet. ac.

p H ... l. ij. hic puncta. ac. q C potestate ... mater. sic ... etiam. ... ac. r C bonor pos. ... tab. ac.

s C filius ... propter uerbū ... a presenti. ... obligat. l. si stipulatus ac.

t C admittenda ... ac. iii. ac. iii. ac. iii. ac. iii. ac. iii. ac.

... fac. ... ac. ... filii ...

f C ... ut succedant filio. ac. g C ... apprehendit ... in princip. Accursius. iii. ac. iii. ac. iii. ac. iii. ac. iii. ac.

287

+ [illegible] 36 [illegible]

tpre aprehendit veluti si filio ite stato mortuo postum⁹ ei⁹ fili⁹ potiūt nasci nec natus sit ul' mortuus editus ul' et q filius qui ī hostiū potāte erat postliminio nō sit reversus:–

. Laus . Deo . amen.

O C E

victo pmittitur. ut sive cont sive in tuta opus fieret. pnūtiatōnē in biberuit. rei te remitteretur. probibitio. hac tenus quatenus probibitoi ī isqui nunciasset. nō habet. D

aūt edictum. remediū q opis novi nūtiationis. ad usus futurū opa inductū est nō ad usus pretita. i. ad usus ea que nōdū facta sunt ne fiāt. nā siquid opis factū sit q̄d fieri nō debuit. cessat edictum de opis novi nūtiatiōe. et erit transeundū ad interdictum. q̄d vi aut clam aut q̄d precario factum ut restituatur. q̄ in loco sacro vel religioso ne. q̄ in flumine publico. p̄fectum erit. Nam his interdictis restituetur. siqd illicite factum est. Nūtiatio ex hoc edicto nō habet necessariam pretoris aditiōē. potē enim nūtiare quis si ei nō adierit. Item nūtiatio nē in meo et alieno nomine facere possumus. Item nūtiatio omnibus diebus fieri pōt. Ad usus absentes etiam in vitos et ignorantes opis novi nūtiatio procedit. Sopi aūt novi nūtiatiōe possessorem ad usarum facimus. Sz si suo au

vi aut clam

publico vipa ne publici

[illegible]

[illegible]

Mccccvij die x [illegible] die mercurii horam vz ante diem p[illegible] horam vz ante tercia[illegible] horam [illegible] natus fuit [illegible] Gabriel et batizatus fuit die dominica sequenti vz die quatuordecimo [illegible] [illegible].

30 287

opus nouum nunciatum est ante re-
missionem edificauerint. deinde ce-
perint agere ius sibi esse ita edifica-
tum habere. pretor actionem ei
denegare debet et in interdictum eum
de opere restituendo reddere.
Potest autem quis nunciare et ignorans
quod opus fieret. Et post operis
noui nunciationem ... se
litigatores pretore iuris dicto-
ni. In sequentur ap Mar-
cellum l. xii. dig. Si post opus
nouum nunciatum conueni-
at tibi cum aduersario ut opus
faceret. an danda sit ei conuentionis ex-
ceptio. Et ait Celsus dandam nec esse
periculum. ne pactio priuatorum
iuri suo pretoris ante posita uideatur.
quod enim aliud agebat pretor quam
ut controuersiam eorum dirimeret qui-
bus si sponte recesserint debebit id
ratum habere. Nouum facere
uidetur qui uel edificando uel
detrahendo aliquid pristinam faciem
operis mutat. Hoc autem edic-
tum non omnia opera complectitur sed ea
sola que solo coniuncta sunt quorum
edificatio uel demolitio uidetur

opus nouum contineri. id circo
placuit. Si quis messem faciat arbo-
rem succidat uineam putet quamquam
opus faciat tamen ad edictum
hoc non pertinet quia de ea opera que in solo
fiunt pertinet hoc edictum. Si quis
edificium uetus reficiat an opus
nouum nunciare ei possimus uide-
amus et magis est ne possimus. hic
enim opus nouum faciat. Sed et
uetere suo ... remedium adhi-
bet. Siue autem intra oppida si-
ue extra oppida in uillis uel in agris
opus nouum quis faciat nunciatio ex
hoc edicto locum habet siue in priua-
to siue in publico opus fiat. Pro-
uideamus quibus ex causis fiat hec
nunciatio. Et que persone nunciare possunt. Quibus
que nuncietur. Et in quibus locis fiat
nunciatio. Et quis effectus sit nuncia-
tionis. Nunciatio fit uel iuris nostri
conseruandi causa uel damni depellen-
di uel publici iuris tuendi gratia.
Nunciamus autem quia ius aliquod
prohibendi habemus. uel ut damp-
ni infecti caueatur nobis ab eo qui
forte in publico uel in priuato quid
molliatur. aut si quid contra leges

Nota quod anno currente m° ccc° lxiii in festo sancti benedicti quod fuit lune xxi die mensis marcii [illegible] dominica resurrectionis lazari [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] die [illegible]

Altro no ge amore ne no
passione de gentil cor.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] alios [illegible]

turpe e [illegible] [illegible] [illegible] putauerant
quia pena [illegible] sequitur

Porcus p[illegible] sequitur vestigia ferri

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

M°cccc°xxxj die xx marcii [illegible] belli illustrissimi
ducis mediolani [illegible] in venetos et [illegible]
armigeros [illegible] [illegible] [illegible] stefani

In matre meo thetis est coniuncta lico
Non valet hic vel ea nisi sint ambo p[er]iurii [illegible]

Kraus 68 ABNX Grat3

$1^{10+2}, 2-10^{10}, 11^{8}, 12^{12}, 13-28^{10}, 29^{4}, 30^{2}$ = 288 leaves.

coll. & compl.
HPK
& JSK

Small & thin script
f. 29

C9-1026

8544

CORPUS
JURIS
JUSTINIANI
1350=1400

PARS
DIGESTUM